This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

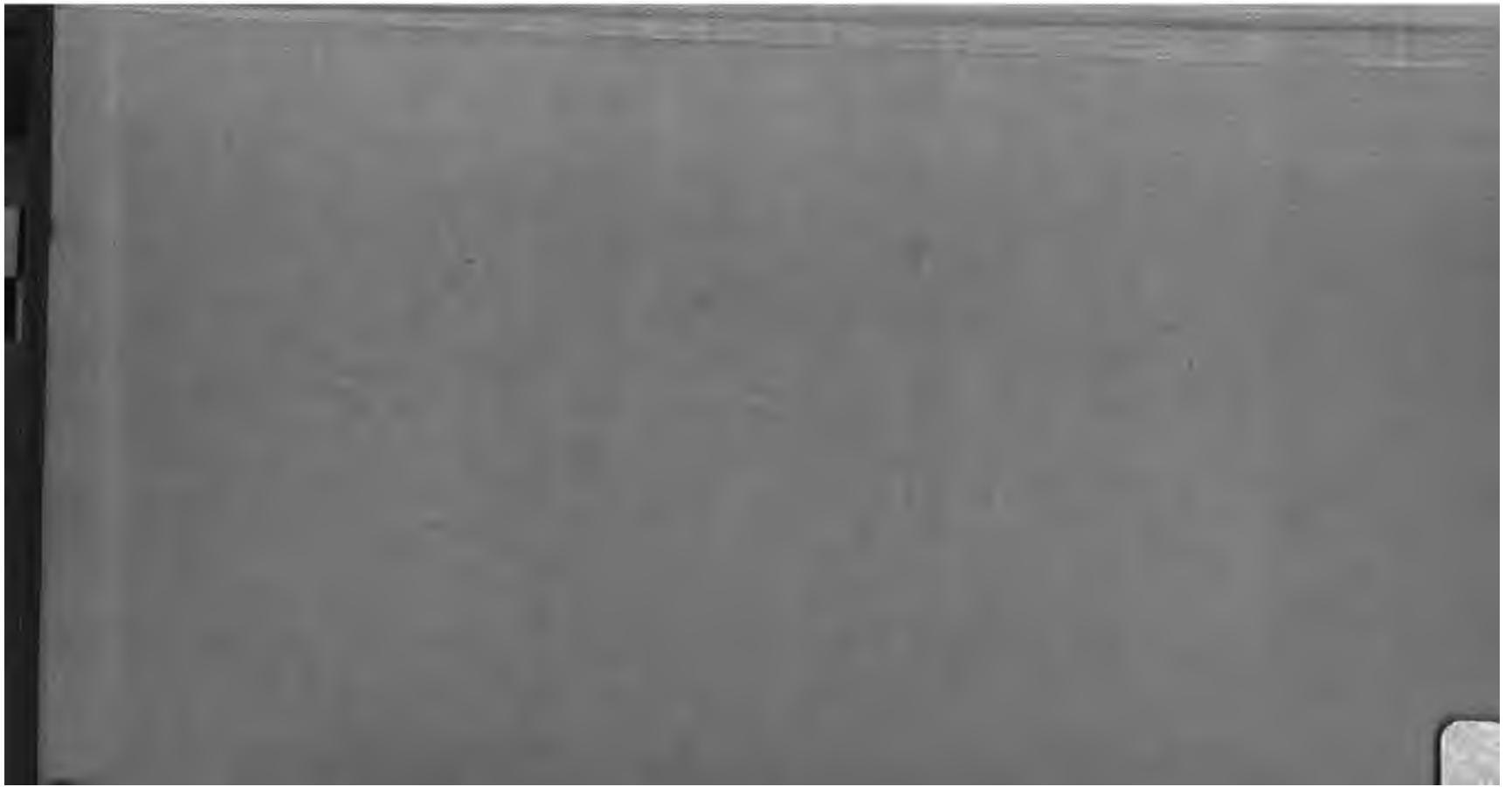

Netherlands. Binnenlandsche Z.
Dept.

VERZAMELING VAN STUKKEN

BETREFFENDE HET

NEESKUNDIG STAATSTOEZIGT

IN NEDERLAND.

(Uitgegeven door de inspecteurs en adjunct-inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt.)

1865 en 1866.

's GRAVENHAGE,
M. J. VISSER.
1870.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
110685A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1923 L

INHOUD.

1865.

Bladz.

N°. 1. Wet van den 1 Juni (*Stbl.* n°. 58), regelende het geneeskundig Staatstoezigt . . . . . 1.

N°. 2. Wet van den 1 Juni (*Stbl.* n°. 59), regelende de voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid van geneeskundige, apotheker, hulpapotheker, leerling-apotheker en vroedvrouw . . . . . 6.

N°. 3. Wet van den 1 Juni (*Stbl.* n°. 60), regelende de uitoefening der geneeskunst. . . . . 12.

N°. 4. Wet van den 1 Juni (*Stbl.* n°. 61), regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst . . . . . 16.

N°. 5. Koninklijk besluit van 8 Juni, n°. 51 (*Stbl.* n°. 64), houdende bepaling dat de wetten van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 58—61) op den 1 November 1865 zullen in werking treden . . . . . 22.

N°. 6. Koninklijk besluit van den 21 October, n°. 42, houdende benoeming van inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt. (*Staatscourant* 22 October) . . . . . 22.

N°. 7. Koninklijk besluit van 5 November (*Stbl.* n°. 125), houdende aanwijzing van de geneesmiddelen, bedoeld in het vierde lid van art. 9 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60) . . . . . 23.

N°. 8. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van den 10 November, houdende vaststelling der lijsten van vergiften en van geneesmiddelen, bedoeld in de artt. 7 en 33 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 61). (*Staatscourant* 19/20 November). . . . . 24.

N°. 9. Rapport van den 21 October aan den minister van Binnenlandsche Zaken, van de Commissie, gehoord over de zamenstelling der lijsten, bedoeld in art. 9 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 60) en de artt. 7 en 30 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 61). (*Staatscourant* 19/20 November). . . . . 32.

N°. 10. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken aan den minister van Justitie van 11 November, betreffende het verband van art. 5 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 60), met artt. 50, 52 en 53 van het Burgerlijk Wetboek. . . . . 40.

N°. 11. Model der lijst, volgens art. 15 der wet regelende het geneeskundig Staatstoezigt door de gemeentebesturen te zenden aan den geneeskundigen inspecteur der provincie, vastgesteld door den minister van Binnenlandsche Zaken den 29 November . . . . . 41.

Bladz.

N°. 11*. Missive van den commissaris des Konings in Friesland van 1 December, n°. 195, aan de gemeentebesturen, betreffende opheffing der provinciale geneeskundige commissiën. (*Prov. blad* n°. 122). 438.

N°. 12. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 9 December, n°. 260, 9e afd., waarbij de plaatsen van vestiging der inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt worden aangewezen. (*Staatscourant* 12 December) . . . . . 42.

N°. 13. Koninklijk besluit van 16 December, n°. 41, houdende benoeming van leden van de geneeskundige Raden voor Zuid-Holland, Noord-Holland, Friesland en Groningen. (*Staatscour.* 17/18 December). 42.

N°. 14. Koninklijk besluit van 17 December, n°. 39, houdende benoeming van leden van de geneeskundige Raden voor Noord-Brabant en Limburg, en voor Zeeland. (*Staatscourant* 19 December) . . . . 44.

N°. 14*. Missive van den commissaris des Konings in Friesland van 19 December, n°. 208, aan de gemeentebesturen, betreffende art. 5 der wet regelende de uitoefening der geneeskunst. (*Prov. blad* n°. 136.) 438.

N°. 15. Koninklijk besluit van 20 December, n°. 22, houdende benoeming van leden van de geneeskundige Raden voor Gelderland en Utrecht, en voor Overijssel en Drenthe. (*Staatscourant* 21 December) . . . 45.

N°. 16. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 23 December, houdende benoeming van secretarissen bij de geneeskundige Raden. (*Staatscourant* 24/25 December) . . . . . 46.

N°. 17. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 23 December, n°. 244, 9e afd., aan de commissarissen des Konings in de provinciën, betreffende de bevoegdheid der heelmeesters ten platten lande tot levering van geneesmiddelen . . . . . 46.

N°. 18. Besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland van den 27 December, n°. 1, betreffende het nemen van maatregelen tegen de kinderziekte (variolae). (*Prov. blad* n°. 137) . . . . . 47.

N°. 19. Koninklijk besluit van 28 December, n°. 50, betreffende vrijstelling van briefport . . . . . 48.

N°. 20. Besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen van 22 December, n°. 58, betreffende bevordering van vaccinatie en revaccinatie. (*Prov. blad* n°. 77). . . . . 49.

N°. 21. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 30 December, houdende benoeming van een secretaris bij den geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe. (*Staatscourant* 1 Januari). 49.

1866.

N°. 22. Circulaire van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor Gelderland en Utrecht van 1 Januari, n°. 1, aan de geneeskundigen in Gelderland en Utrecht . . . . . 50.

Bladz.

N°. 23. Circulaire van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor Gelderland en Utrecht van den 1 Januari, n°. 2, aan de gmeentebesturen . . . . . 51.

N°. 24. Koninklijk besluit van 1 Januari, n°. 52, houdende benoeming van leden en plaatsvervangende leden van de geneeskundige Raden. (*Staatscourant* 5 Januari) . . . . . 53.

N°. 25. Resolutie van den commissaris des Konings in de provincie Drenthe van 2 Januari, n°. 12, houdende aanschrijving aan de gemeentebesturen betreffende de inzending der opgaven van de sterfte aan den geneeskundigen inspecteur. (*Prov. blad* n°. 2) . . . . . 54.

N°. 26. Besluit van den commissaris des Konings in Overijssel, van 4 Januari, 3e afd., n°. 52/44, aan de gemeentebesturen betrekkelijk de opgaven der oorzaak van den dood. (*Prov. blad* n°. 3). . . . 55.

N°. 27. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 8 Januari betreffende de benoeming tot secretaris van den geneeskundigen Raad voor Zeeland. (*Staatscourant* 9 Januari) . . . . . 56.

N°. 28. Koninklijk besluit van 12 Januari, n°. 43, betreffende benoeming van leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad voor Zuid-Holland. (*Staatscourant* 13 Januari) . . . . . 56.

N°. 29. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 12 Januari, n°. 220, 9e afd., waarbij de geneeskundige ambtenaren worden gemagtigd tot het doen van dienstreizen . . . . . 56.

N°. 30. Koninklijk besluit van 13 Januari, n°. 64, betreffende benoeming van adjunct-inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt voor Noord-Brabant en Limburg, en voor Friesland en Groningen. (*Staatscourant* 14/15 Januari) . . . . . 57.

N°. 31. Koninklijk besluit van 13 Januari, n°. 68, waarbij de geneeskundige ambtenaren voor de vergoeding van reis- en verblijfkosten worden gerangschikt in de 2e klasse van het tarief, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 15 December 1849 (*Stbl.* n°. 62) . . . . 57.

N°. 32. Besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 17 Januari, n°. 35, betreffende de opgaven van sterfgevallen, door de gemeentebesturen in te zenden. (*Prov. blad* n°. 4*) . . . . . 58.

N°. 33. Besluit van Gedeputeerde Staten van Overijssel van 17 Januari, 3e afd., n°. 168/145, betreffende de koepokinenting. (*Prov. blad* n°. 6). 58.

N°. 34. Missive van Gedeputeerde Staten van Limburg van 17 Januari aan de gemeentebesturen, tot herinnering aan de bepalingen der wetten, regelende het geneeskundig Staatstoezigt en de uitoefening der geneeskunst. (*Prov. blad* n°. 12) . . . . . 59.

N°. 35. Aanschrijving van Gedeputeerde Staten van Utrecht van 19 Januari, n°. 4, aan de gemeentebesturen, tot intrekking van Prov. blad 1862, n°. 88, betreffende de opgaven van angina diphtheritica. (*Prov. blad* n°. 33). . . . . 61.

N°. 36. Koninklijk besluit van 19 Januari, n°. 59, waarbij de sommen worden bepaald, aan de geneeskundige Raden jaarlijks toegelegd . 61.

Bladz.

N°. 37. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 19 Januari, n°. 242, 9e afd., bepalende de plaatsen van vergadering van de geneeskundige Raden . . . . . 62.

N°. 38. Missive van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant van 26 Januari, G. n°. 134, aan de gemeentebesturen, betreffende de opgaven van angina-diphtheritica. (*Prov. blad* n°. 10) . . . . . 63.

N°. 39. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 27 Januari, n°. 312, 9e afd., betreffende de plaatsvervanging der leden van de geneeskundige Raden. . . . . 63.

N°. 40. Koninklijk besluit van 30 Januari, n°. 45, houdende benoeming tot adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Noord-Brabant en Limburg. (*Staatscourant* 31 Januari) . . . . . 64.

N°. 41. Koninklijk besluit van 31 Januari, n°. 44, houdende benoeming tot adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Gelderland en Utrecht. (*Staatscourant* 1 Februari). . . . . 64.

N°. 42. Concept van een voorloopig reglement voor de vergaderingen van de geneeskundige Raden, opgemaakt door de vergadering der geneeskundige inspecteurs. . . . . 64.

N°. 43. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 3 Februari, n°. 251, 9e afd., waarbij eenige voorschriften worden gegeven betreffende de vergaderingen der geneeskundige Raden . . 65.

N°. 44. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 2 Februari, betreffende aanwijzing der plaatsen van vestiging der adjunct-inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt. (*Staatscour.* 3 Februari) . . . . . 65.

N°. 45. Circulaire van den commissaris des Konings in Noord-Brabant van 13 Februari aan de gemeentebesturen, betreffende toezending van gemeente-verordeningen aan den geneeskundigen inspecteur. (*Prov. blad* n°. 22). . . . . 65.

N°. 46. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Gelderland en Utrecht, gehouden te Utrecht den 16 Februari. 66.

N°. 47. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland, gehouden den 16 Februari . . . . . 82.

N°. 48. Notulen der vergadering van den geneeskundigen Raad voor Zeeland, gehouden den 16 Februari . . . . . 101.

N°. 49. Notulen der vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg, gehouden te 's Hertogenbosch den 19 Februari . . . . . 108.

N°. 50. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provincie Zuid-Holland, gehouden den 19 Februari . . . 114.

N°. 51. Notulen der vergadering van den geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe, gehouden te Zwolle, den 19 Februari. . . 123.

N°. 52. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen, gehouden te Leeuwarden den 19 Februari. 139.

Bladz.

N°. 52*. Koninklijk besluit van 8 Februari, n°. 44, betreffende de archiven der voormalige provinciale geneeskundige commissiën . . 439.

N°. 53. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 8 Februari n°. 274, 9e afd., aan de geneeskundige inspecteurs, betreffende de zending van den hoogleeraar J. van Geuns naar Konstantinopel ter bijwoning van de internationale sanitaire conferentie. 145.

N°. 54. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 5 Februari, n°. 198, 9e afd., aan den minister van Justitie, over het requireren van de geneeskundige ambtenaren als deskundigen om de justitie bij te staan in strafzaken . . . . . 146.

N°. 55. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 12 Februari, n°. 359, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren betreffende hetzelfde onderwerp. . . . . 146.

N°. 55*. Circulaire van gedeputeerde Staten van Friesland van 12 Februari, n°. 39, aan de gemeentebesturen, betreffende het beoordeelen van rekeningen. (*Prov. blad* n°. 40). . . . . 440.

N°. 56. Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van 19 Februari, n°. 366, 9e afd., aan de commissarissen des Konings in de provinciën, betreffende de verpligting der geneeskundigen tot het doen viseren van hunne bewijzen van bevoegdheid . . . . . 147.

N°. 57. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 20 Februari, n°. 205, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren betreffende het bezoeken van kazernen . . . . . 148.

N°. 58. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 23 Februari, n°. 233, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, ten geleide van een schrijven van den minister van Justitie over het requireren van die ambtenaren als deskundigen in strafzaken . . . 148.

N°. 59. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 24 Februari, n°. 249, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, betreffende de uitvoering van de artt. 5 en 6 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 60) door de officieren van gezondheid . . . . . 149.

N°. 60. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 26 Februari, n°. 236, 1e afd., betreffende de uitbetaling van de bureaukosten der ambtenaren, de toelagen aan de secretarissen bij de geneeskundige Raden, en aan die Raden . . . . . 149.

N°. 61. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 1 Maart, n°. 242, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren ten geleide van 's ministers schrijven aan den geneeskundigen inspecteur voor Zeeland, in antwoord op diens vragen betreffende het viseren van het bewijs van bevoegdheid van eenen buitenlandschen geneeskundige, wien vergunning is verleend tot uitoefening der geneeskunst, en het onderzoek van diens geneesmiddelen . . . . . 150.

N°. 62. Circulaire van den commissaris des Konings in Zeeland van 1 Maart aan de gemeentebesturen, betreffende toezending van plaatselijke verordeningen aan den geneeskundigen inspecteur. (*Prov. blad* n°. 30). . . . . 151.

Bladz.

N°. 63. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 2 Maart, n°. 204, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, ten geleide van een schrijven van den minister van Oorlog aan de plaatselijke en garnizoens-kommandanten, betreffende het onderzoek van kazernen door de geneeskundige ambtenaren en leden van de geneeskundige Raden. 152.

N°. 64. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 6 Maart, betreffende de benoeming tot secretaris bij den geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe . . . . . 152.

N°. 64*. Koninklijk besluit van 9 Maart, n°. 61, betreffende reis- en verblijfkosten en presentiegeld voor de leden van examencommissiën. 441.

N°. 65. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 13 Maart, n°. 283, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, betreffende de bevoegdheid van eervol ontslagen officiers van gezondheid bij de mobiele schutterijen . . . . . 153.

N°. 66. Circulaire van de geneeskundige inspecteurs van 21 Maart aan de geneeskundigen, betreffende de uitvoering van sommige wetsbepalingen. 154.

N°. 67. Circulaire van de geneeskundige inspecteurs van 21 Maart aan de apothekers en droogisten, betreffende de uitvoering van sommige wetsbepalingen . . . . . 158.

N°. 68. Schets voor eene verzameling van de eerste bouwstoffen voor eene geneeskundige plaatsbeschrijving, opgemaakt door de vergadering der geneeskundige inspecteurs . . . . . 162.

N°. 69. Schets voor een onderzoek van slaapsteden, opgemaakt door de vergadering der geneeskundige inspecteurs . . . . . 163.

N°. 70. Schets voor een onderzoek naar den toestand van de geneeskundige armverzorging, opgemaakt door de vergadering der geneeskundige inspecteurs. . . . . 164.

N°. 71. Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van 26 Maart, n°. 347, 9e afd., aan de commissarissen des Konings in de provinciën betreffende de toezending van opgaven der verrigte koepokinentiugen aan de geneeskundige ambtenaren . . . . . 165.

N°. 72. Rapport van de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt aan den minister van Binnenlandsche Zaken, van den 31 Maart, betreffende maatregelen, tot wering der cholera te nemen. (*Staatscourant* 7 en 8 April) . . . . . 166.

N°. 73. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 7 April, n°. 34, 9e afd., betreffende de aftreding van de leden der geneeskundige Raden . . . . . 175.

N°. 74. Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van 10 April, n°. 246, 7e afd., aan de commissarissen des Konings in de provinciën, betreffende de beoordeeling van rekeningen van geneeskundigen ten laste van gemeente- en armbesturen . . . . . 175.

N°. 75. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 10 April, n°. 254, 9e afd., betreffende den werkkring van de geneeskundige adjunct-inspecteurs. . . . . 176.

Bladz.

N°. 76. Missive van den minister van Marine van 6 April aan den minister van Binnenlandsche Zaken, betreffende kennisgeving door de dirigerende officieren van gezondheid in de maritime directiën aan de geneeskundige ambtenaren, van ziekten die de volksgezondheid bedreigen . . . . . 178.

N°. 77. Koninklijk besluit van 15 April, n°. 7, inhoudende benoeming van leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg . . . . . 179.

N°. 78. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 18 April, n°. 289, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, betreffende hun rapport over maatregelen, tot wering der cholera . . . 179.

N°. 79. Besluit van den commissaris des Konings in Gelderland van 19 April, n°. 1911/20, houdende uitnoodiging van de gemeentebesturen tot het nemen van voorzorgen tegen de cholera. (*Prov. blad* n°. 60). 180.

N°. 80. Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van 23 April, n°. 219, 9e afd., aan de commissarissen des Konings in de provinciën, betreffende maatregelen tot wering der cholera. (*Staatscourant* 25 April) . . . . . 181.

N°. 81. Circulaire van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland van 24 April, n°. 27, aan de gemeentebesturen, ten geleide van een werkje over cholera. (*Prov. blad* n°. 64) . . . . . 186.

N°. 81*. Brief van den minister van Binnenlandsche Zaken van 25 April, n°. 279, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, over circulaires aan geneeskundigen . . . . . 441.

N°. 82. Circulaire van den commissaris des Konings in Zuid-Holland van 25 April, A, n°. 4240, 2e afd., houdende voorschriften omtrent het nemen van maatregelen tegen de cholera. (*Prov. blad* n°. 66) . 186.

N°. 83. Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van 25 April, n°. 279, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, betreffende circulaires aan geneeskundigen enz. . . . . 188.

N°. 84. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Gelderland en Utrecht, gehouden te Arnhem, den 25 April . . . 189.

N°. 85. Circulaire van den commissaris des Konings in Limburg van 26 April aan de gemeentebesturen, betreffende maatregelen tegen de cholera. (*Prov. blad* n°. 75). . . . . 194.

N°. 86. Besluit van den commissaris des Konings in Groningen van 26 April, n°. 2a, betreffende maatregelen tegen de cholera. (*Prov. blad* n°. 35). 195.

N°. 87. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Zeeland, gehouden den 27 April . . . . . 195.

N°. 88. Circulaire van den commissaris des Konings in Noord-Holland van 26 April, n°. 250/2858, 1e afd., aan de gemeentebesturen, betreffende maatregelen tegen cholera. (*Prov. blad* n°. 34) . . . . 204.

N°. 89. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg, gehouden te 's Hertogenbosch, den 26 April. 205.

Bladz.

N°. 90. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provincie Zuid-Holland, gehouden den 27 April . . . . . 212.

N°. 91. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen, gehouden te Groningen den 28 April . . 217.

N°. 92. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe, gehouden te Zwolle, den 28 April. . . . 233.

N°. 93. Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van 28 April, n°. 293, 9e afd., aan de commissarissen des Konings in de provinciën, betreffende het reinigen van privaten op stoombooten en spoorwegstations. . . . . 240.

N°. 94. Circulaire van de geneeskundige inspecteurs, van ... April, aan de geneeskundigen in hunne provinciën, ten geleide van een afdruk van het rapport der inspecteurs aan den minister over maatregelen tegen cholera . . . . . 241.

N°. 95. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 7 Maart, n°. 167, 2e afd., aan den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg, betreffende den ijk van medicinaal gewigt. . 242.

N°. 96. Missive van den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen van 1 Mei, aan de gemeentebesturen in die provinciën . . 242.

N°. 97. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland, gehouden den 1 Mei. . . . . 243.

N°. 98. Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van 3 Mei, n°. 308, 9e afd., aan de commissarissen des Konings in de provinciën, ten geleide van het model eener publicatie . . . . . 262.

N°. 99. Circulaire van den commissaris des Konings in Limburg van 3 Mei, aan de gemeentebesturen, ter aanbeveling van maatregelen tegen de cholera en ten geleide van eene missive van den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg. (*Prov. blad* n°. 79) . 264.

N°. 100. Circulaire van den geneeskundigen adjunct-inspecteur voor Noord-Brabant en Limburg van 3 Mei aan de gemeentebesturen en de geneeskundigen in Limburg, over de opgaven van de oorzaken van den dood . . . . . 268.

N°. 101. Aanschrijving van den minister van Binnenlandsche Zaken van 8 Mei, n°. 251, 4e afd., aan de commissarissen des Konings in de provinciën, betreffende het uitstellen van de inspectie over de verlofgangers der militie . . . . . 269.

N°. 102. Koninklijk besluit van 8 Mei, n°. 36, houdende benoeming van adjunct-inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt voor de provinciën Zuid-Holland en Noord-Holland . . . . . 270.

N°. 103. Missive van den geneeskundigen inspecteur voor Overijssel en Drenthe van 10 Mei, n°. 230, aan de commissarissen des Konings in die provinciën, betreffende maatregelen tegen cholera. (*Prov. blad* van Overijssel n°. 50; van Drenthe n°. 28). . . . . 270.

N°. 104. Aanschrijving van den commissaris des Konings in Utrecht van 11 Mei, n°. 16 A Z, over maatregelen ter voorkoming van de verspreiding der cholera. (*Prov. blad* n°. 184) . . . . . 276.

Bladz.

N°. 105. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 12 Mei, n°. 259, 9e afd., aan de geneeskundige inspecteurs, betreffende zegel- en registratie-regten . . . . . 278.

N°. 106. Circulaire van den commissaris des Konings in Noord-Brabant van 12 Mei, A, n°. 8, 3e afd., aan de gemeentebesturen, ten geleide van wenken bij het heerschen der cholera. (*Prov. blad* n°. 68) . . 280.

N°. 107. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 14 Mei, n°. 364, 9e afd., bepalende de plaats van vestiging van de geneeskundige adjunct-inspecteurs voor Noord-Holland en Zuid-Holland. 281.

N°. 108. Circulaire van den commissaris des Konings in Noord-Holland van 14 Mei, 1e afd., n°. 250/3264, aan de gemeentebesturen, betreffende maatregelen tegen cholera. (*Prov. blad* n°. 42). . . . . 282.

N°. 109. Circulaire van den commissaris des Konings in Zuid-Holland van 14 Mei, A, n°. 4885/1 (2e afd.), aan de gemeentebesturen, betreffende maatregelen tegen uitdampingen van mestvaalten. (*Prov. blad* n°. 75) . . . . . 283.

N°. 110. Koninklijk besluit van 15 Mei, n°. 84, betreffende den bijstand door candidaten in de geneeskunde te verleenen in de behandeling van choleralijders . . . . . 283.

N°. 111. Koninklijk besluit van 19 Mei, n°. 44, bepalende de voorwaarden onder welke vrouwelijke leerlingen in de verloskunde bij eenen geneeskundigen inspecteur kunnen worden ingeschreven. . . 284.

N°. 112. Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van 22 Mei, n°. 337, 2e afd., aan de commissarissen des Konings in de provinciën, betreffende den verjaardag van de Koningin . . . 284.

N°. 113. Missive van den commissaris des Konings in Friesland van 28 Mei, 4e afd., n°. 123, aan de gemeentebesturen, houdende waarschuwing tegen het gebruik van Maaswater. (*Prov. blad* n°. 98). . 285.

N°. 114. Besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland van 29 Mei, n°. 9, ten geleide van wenken voor de ontsmetting bij cholera. (*Prov. blad* n°. 99). . . . . 285.

N°. 115. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 30 Mei, n°. 279, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, betreffende de bewijzen van bevoegdheid, uit te reiken aan hen, die eene uitbreiding van bevoegdheid erlangen. . . . . 289.

N°. 116. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 30 Mei, n°. 281, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, ten geleide van afschrift eener missive aan Gedeputeerde Staten van Drenthe over de beteekenis van het woord „plaatsen" in art. 9 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 60) en van het 3e lid van dat artikel . . . 289.

N°. 117. Circulaire van de geneeskundige inspecteurs aan de geneeskundigen in hunne provinciën, waarin mededeelingen betreffende de cholera-epidemie worden gevraagd . . . . . 290.

N°. 118. Circulaire van den commissaris des Konings in Groningen van 31 Mei, n°. 2, aan de gemeentebesturen ten geleide van wenken voor de ontsmetting bij cholera. (*Prov. blad* n°. 44) . . . . 292.

Bladz.

N°. 146. Circulaire van den commissaris des Konings in Zeeland van 17 Juli, aan de burgemeesters, betreffende het verleenen van hulp aan choleralijders. (*Prov. blad* n°. 86) . . . . . 327.

N°. 147. Rapport van den Raad van ministers aan den Koning van 14 Juli en Koninklijk besluit van den 16 Juli, n°. 68, betreffende de benoeming van eene commissie tot onderzoek van drinkwater, in verband met cholera. (*Staatscour.* 19 Juli) . . . . . 327.

N°. 148. Missive van den commissaris des Konings in Friesland van 23 Juli, aan de burgemeesters, betreffende dolle honden. (*Prov. blad* n°. 117) . . . . . 330.

N°. 149. Brief van den minister van Binnenlandsche Zaken van 26 Juli, n°. 281, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, betreffende gelegenheid tot het bekomen van koepokstof. . . . . 331.

N°. 150. Brief van den commissaris des Konings in Friesland van 15 Augustus, n°. 279, 4e afd., over voorzorgsmaatregelen tegen cholera. (*Prov. blad* n°. 133) . . . . . 331.

N°. 151. Brief van den minister van Binnenlandsche Zaken van 18 Augustus, n°. 267, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, betreffende de lijst van bevoegde geneeskunstoefenaren . . . . . 332.

N°. 152. Brief van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant van 24 Augustus, n°. 176, 8e afd., aan de gemeentebesturen, betreffende het gebruik van schoollokalen tot verpleging van choleralijders. (*Prov. blad* n°. 96) . . . . . 332.

N°. 152*. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 24 Augustus 1866, n°. 238, 5e afd., aan Gedeputeerde Staten der provincien, betreffende de verlichting van schoollokalen . . . . 442.

N°. 153. Brief van den minister van Binnenlandsche Zaken van 4 September, n°. 293, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, over de artt. 4 en 6 der wet, regelende de uitoefening der geneeskunst. 333.

N°. 154. Brief van den minister van Binnenlandsche Zaken van 6 September, n°. 250, 9e afd., aan den commissaris des Konings in Gelderland, over de artt. 5 en 6 der wet, regelende de uitoefening der geneeskunst . . . . . 334.

N°. 155. Brief van den minister van Binnenlandsche Zaken van 7 September, n°. 279, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, ten geleide van een schrijven van den minister van Justitie van 4 September, n°. 67, aan de procureurs-generaal bij de provinciale geregtshoven, over mededeeling van den uitslag van vervolgingen aan de geneeskundige inspecteurs . . . . . 335.

N°. 156. Koninklijk besluit van 8 October, n°. 64, houdende vrijstelling van briefport tusschen de geneeskundige ambtenaren en de geneeskundigen in hun ressort, ter uitvoering van art. 6 der wet, regelende de uitoefening der geneeskunst . . . . . 335.

N°. 157. Vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provinciën Noord-Brabant en Limburg, gehouden den 24 en 25 October . . 336.

Bladz.

N°. 158. Vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provincie Zeeland, gehouden den 26 October . . . . . 349.

N°. 159. Vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provincie Zuid-Holland, gehouden 31 October . . . . . 359.

N°. 160. Vergadering van den geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe, gehouden den 31 October . . . . . 370.

N°. 161. Besluit van den commissaris des Konings in Utrecht van 7 November, n°. 19 Az, betreffende verkoop van zoogenaamde „geheime" geneesmiddelen. (*Prov. blad* n°. 633) . . . . . 387.

N°. 162. Vergadering van den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen, gehouden den 17 November. . . . . 387.

N°. 163. Vergadering van den geneeskundigen Raad voor Gelderland en Utrecht, den 19 November. . . . . 402.

N°. 164. Vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland, den 20 November . . . . . 409.

N°. 165. Resolutie van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 5 December, n°. 19, houdende afkondiging van een reglement ter wering van hondsdolheid. (*Prov. blad* n°. 65). . . . . 430.

N°. 166. Brief van den minister van Binnenlandsche Zaken van 12 December, n°. 206, 9e afd., aan den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor Noord-Holland, over art. 6 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 60) . . . . . 431.

N°. 167. Circulaire van den commissaris des Konings in Noord-Holland van 15 December, 1e afd., n°. 68/8828, aan de burgemeesters, omtrent opgave der gevestigde geneeskundigen enz. en toezending van gemeente-verordeningen aan den geneeskundigen inspecteur. (*Prov. blad* n°. 84). . . . . 432.

N°. 168. Circulaire van Gedeputeerde Staten van Zeeland van 15 December, n°. 10, aan de gemeentebesturen, betreffende opgave van gevestigde geneeskundigen enz. (*Prov. blad* n°. 141). . . . . 433.

N°. 169. Koninklijk besluit van 20 December, n°. 79, houdende toewijzing van eerepenningen aan geneeskundigen over het jaar 1865, in zake gratis vaccinatie . . . . . 433.

N°. 170. Circulaire van den commissaris des Konings in Noord-Brabant van 20 December, A, n°. 17, 2e afd., aan de gemeentebesturen, betreffende toezigt op vleesch van ziek vee. (*Prov. blad* n°. 132) . . 434.

N°. 171. Circulaire van den commissaris des Konings in Zeeland van 28 December, aan de gemeentebesturen, betreffende opgaven omtrent armenziekenverpleging. (*Prov. blad* n°. 147). . . . . 435.

N°. 172. Koninklijk besluit van 28 December, n°. 31, houdende benoeming van leden der geneeskundige Raden . . . . . 436.

N°. 173. Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 29 December, n°. 268, 9e afd., houdende benoeming der secretarissen bij de geneeskundige Raden voor het jaar 1867. . . . . 437.

VERZAMELING VAN STUKKEN

BETREFFENDE HET

GENEESKUNDIG STAATSTOEZIGT

IN NEDERLAND.

1865.

N°. 1. *Wet van den 1sten Juni* 1865 (Staatsblad n°. 58), *regelende het geneeskundig Staatstoezigt.*

WIJ WILLEM III, enz.

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodzakelijk is, het geneeskundig Staatstoezigt bij de wet te regelen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

§ 1. *Algemeeene bepalingen.*

Art. 1. Het geneeskundig Staatstoezigt omvat:

a. het onderzoek naar den staat der volksgezondheid en, waar noodig, de aanwijzing en bevordering van middelen ter verbetering;

b. de handhaving der wetten en verordeningen, in het belang der volksgezondheid vastgesteld.

Art. 2. Het is, onder Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, opgedragen aan:

a. inspecteurs en adjunct-inspecteurs;

b. geneeskundige raden.

Des noods worden voor eenig onderdeel van het geneeskundig Staatstoezigt tijdelijk of voortdurend bijzondere inspecteurs door Ons aangesteld.

Art. 3. De ambtenaren, genoemd in art. 2 *a*, de leden en de plaatsvervangende leden van de geneeskundige raden worden door Ons benoemd en ontslagen.

Art. 4. Bij de aanvaarding hunner betrekking leggen de geneeskundige ambtenaren in handen van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, de leden en plaatsvervangende leden der geneeskundige raden in handen van den geneeskundigen inspecteur, den volgenden eed (belofte) af:

„Ik zweer (beloof), dat ik de verpligtingen, verbonden aan de betrekking

buitengewone sterfte veroorzakende ziekte, geeft de inspecteur hiervan berigt aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, aan Gedeputeerde Staten zijner provincie, en aan de geneeskundige inspecteurs der aangrenzende provincien.

Hij maakt zich persoonlijk bekend met den aard der ziekte en beraamt met de bevoegde autoriteiten en geneeskundigen de noodige maatregelen.

Art. 17. Hij viseert kosteloos de bewijzen van bevoegdheid van hen, die zich binnen zijnen kring als geneeskundige of apotheker, hulpapotheker of vroedvrouw vestigen.

Art. 18. Hij vergezelt den officier van justitie bij zijn bezoek in de krankzinnigen-gestichten.

Hij kan dit, bij verhindering, opdragen aan een lid of plaatsvervangend lid van den geneeskundigen raad.

Art. 19. Jaarlijks geeft hij, vóór de maand Mei, aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken en aan Gedeputeerde Staten zijner provincie verslag der werkzaamheden van het geneeskundig Staatstoezigt over het afgeloopen jaar.

Art. 20. Onze Minister van Binnenlandsche Zaken wijst aan de geneeskundige adjunct-inspecteurs hunnen werkkring aan, en bepaalt de verrigtingen, waarin zij den inspecteur kunnen vervangen.

De adjunct-inspecteurs hebben binnen dien werkkring gelijke bevoegdheid als de inspecteurs.

§ 3. *Van de geneeskundige raden.*

Art. 21. Voor ééne, of meer provincien te zamen, wordt een geneeskundige raad benoemd, zamengesteld, behalve uit den geneeskundigen inspecteur, uit den geneeskundigen adjunct-inspecteur binnen dien kring gevestigd, uit minstens zes en hoogstens tien geneeskundigen, minstens twee en hoogstens zes apothekers en één regtsgeleerde, als leden.

Wij behouden Ons voor, aan dien raad andere personen als leden toe te voegen.

Door Ons worden zoo vele plaatsvervangende leden benoemd als Wij noodig oordeelen.

Bij elken raad wordt jaarlijks door onzen Minister van Binnenlandsche Zaken een secretaris benoemd, die, tenzij hij lid mogt zijn, geen regt van stem heeft.

De geneeskundige raad wordt minstens twee maal 's jaars door den voorzitter bijeengeroepen. Hij wordt mede door hem bijeengeroepen, wanneer dit door meer dan de helft der leden van den raad schriftelijk, met opgave van redenen, wordt verzocht.

De vergadering wordt in het openbaar gehouden.

De deuren worden gesloten, wanneer drie leden dit verlangen of de voorzitter het noodig keurt.

De vergadering beslist, of met gesloten deuren zal worden beraadslaagd.

Over de punten, in besloten vergadering behandeld, kan daarin ook een besluit worden genomen.

In de vergadering wordt mededeeling gedaan van de handelingen van het

geneeskundig Staatstoezigt en wordt aan elk lid de gelegenheid geopend, daarover zijne meening kenbaar te maken.

Art. 23. De geneeskundige raad is bevoegd, binnen den kring waarvoor hij is aangesteld, corresponderende leden te benoemen.

Deze deelen aan den raad en aan de geneeskundige ambtenaren alle noodige of gevraagde inlichtingen betreffende het geneeskundig Staatstoezigt mede.

Art. 24. De leden en plaatsvervangende leden van den raad ontvangen vergoeding van reis- en verblijfkosten en, voor zoo ver zij niet behooren tot de geneeskundige ambtenaren, vacatiegeld voor de vergaderingen die zij bijwonen, en voor de werkzaamheden in art. 13 genoemd.

De secretaris ontvangt vergoeding voor bureaukosten en geniet eene vaste toelage uit 's Lands kas.

Art. 25. De leden van den raad worden voor drie jaren benoemd. Jaarlijks treedt, zooveel mogelijk, een derde gedeelte van de leden af. De aftredende leden zijn niet dan na een jaar weder benoembaar, doch kunnen tot plaatsvervangende leden benoemd worden.

De plaatsvervangende leden worden voor den tijd van drie jaren benoemd. Aftredende, zijn zij dadelijk weder benoembaar.

Art. 26. Onze Minister van Binnenlandsche Zaken bepaalt de plaats van vestiging der geneeskundige ambtenaren en van de vergadering der geneeskundige raden, stelt de roosters van aftreding vast en regelt de plaatsvervanging der geneeskundige ambtenaren en der leden van de geneeskundige raden.

§ 4. *Overgangsbepaling.*

Art. 27. Bij de invoering dezer wet houden de provinciale commissien van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt en de plaatselijke commissien van geneeskundig toevoorzigt op te bestaan.

Art. 28. De waarneming der werkzaamheden dier commissien, waarin bij de wet of bij wettelijke verordeningen niet op andere wijze is voorzien, wordt door Ons geregeld.

Art. 29. De bestemming der archieven, gelden en andere voorwerpen, die onder het beheer zijn van de provinciale commissien van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt, wordt door Ons geregeld.

Art. 30. Deze wet treedt in werking vóór of op den 1sten Januarij 1866.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministeriële Departementen, Autoriteiten, Collegien en Ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de naauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te 's Gravenhage, den 1sten Junij 1865.

(get.) WILLEM.

Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) THORBECKE.

N°. 2. *Wet van den 1sten Junij* 1865, *Staatsblad N°.* 59, *regelende de voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid van geneeskundige, apotheker, hulpapotheker, leerling-apotheker en vroedvrouw.*

WIJ WILLEM III, enz.

Alzoo wij in overweging genomen hebben, dat het noodzakelijk is, de voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid als geneeskundige, apotheker, hulpapotheker, leerling-apotheker en vroedvrouw bij de wet te regelen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Art. 1. Tot uitoefening der geneeskunst in haren geheelen omvang, of der artsenijbereidkunst als apotheker, hulpapotheker of leerling-apotheker, of der verloskunst als vroedvrouw, zijn in het geheele Rijk bevoegd zij, die door het afleggen van een examen op de wijze, door deze wet geregeld, den graad van genees-, heel- en verloskundige of van apotheker, hulpapotheker of leerling-apotheker of van vroedvrouw verkregen hebben.

Voor hen, die aan eene Nederlandsche hoogeschool het doctoraal examen in de geneeskunde hebben afgelegd en tot de promotie zijn toegelaten, bepaalt zich, in afwachting dat de wet op het hooger onderwijs anders beschikke, het examen tot verkrijging van den graad van genees-, heel en verloskundige, overeenkomstig art. 3, tot het praktisch examen in de genees-, heel- en verloskunde, bedoeld in art. 5 dezer wet.

Art. 2. Tot officieren van gezondheid worden alleen benoemd zij, die volgens de wet bevoegd zijn tot uitoefening der geneeskunst in haren geheelen omvang in het geheele Rijk.

Art. 3. De graad van genees-, heel- en verloskundige wordt verkregen ten gevolge van:

a. een natuurkundig en

b. een geneeskundig examen.

Art. 4. Tot het natuurkundig examen worden alleen zij toegelaten, die aan de commissie voor dit examen voldoende bewijzen leveren van kennis der Nederlandsche, Latijnsche, Fransche en Hoogduitsche talen en van de wis- en stelkunst, als voorbereiding tot beoefening der natuurkundige wetenschappen.

Het examen betreft:

a. de natuurkunde;

b. de scheikunde;

c. de plantenkunde;

d. de natuurlijke geschiedenis van dieren en delfstoffen;

e. de kennis der geneesmiddelen als waren;

f. de ontleedkunde, vergelijkende ontleedkunde en physiologie.

Art. 5. Het geneeskundig examen betreft:

a. de ziektekunde en ziektekundige ontleedkunde;

b. de geneesmiddelleer;
c. de gezondheidsleer;
d. de geregtelijke geneeskunde;
e. de genees-, heel- en verloskunde;
f. de artsenijmengkunde.

Het examen in de genees-, heel- en verloskunde is theoretisch en praktisch. Bepaaldelijk worden ook voldoende bewijzen gevorderd van praktische kennis aan het ziekbed, in het verrigten van heel- en verloskundige operatien, en in het gereedmaken van recepten

Vóór de toelating tot het geneeskundig examen moet de verklaring van een hier te lande bevoegd geneeskundige worden overgelegd, dat de kandidaat gedurende minstens twee jaren de genees- en heelkundige behandeling van zieken gevolgd heeft, en het bewijs dat hij in tegenwoordigheid van eenen verloskundige hier te lande minstens tien gewone en twee buitengewone verlossingen verrigt heeft.

Art. 6. Vrijgesteld zijn:

1°. van het examen in art. 4 bedoeld zij, die aan eene Nederlandsche hoogeschool den graad van kandidaat in de geneeskunde hebben verkregen, en van het onderzoek in de vakken onder de letters *a*, *b*, *c* zij, die het voorbereidend examen voor de geneeskunde aan eene Nederlandsche hoogeschool hebben afgelegd;

2°. van de examens, omschreven in art. 4 en in art. 5, *a*, *b* en *c*, en van het overleggen van eene verklaring, dat zij gedurende minstens twee jaren de genees- en heelkundige behandeling van zieken gevolgd hebben, zij, die, na afgelegd examen, het regt tot uitoefening der geneeskunst in haren geheelen omvang in een ander Rijk verkregen hebben.

Art. 7. De bevoegdheid van leerling-apotheker wordt verkregen na het afleggen van een examen.

Dit examen betreft de beginselen der Nederlandsche en Latijnsche talen en der rekenkunde, en het bewijs dat de kandidaat de kennis en geschiktheid bezit, noodig tot het gereedmaken van recepten.

Art. 8. De bevoegdheid van hulpapotheker wordt niet verkregen dan na aflegging van een natuurkundig examen.

Tot dit examen worden alleen zij toegelaten, die aan de commissie voor dit examen voldoende bewijzen leveren van de kennis der Nederlandsche, Latijnsche, Fransche en Hoogduitsche talen en van de wis- en stelkunst, voor zoover noodig tot beoefening der natuurkundige wetenschappen.

Het examen betreft:

a. de natuurkunde;
b. de scheikunde;
c. de plantenkunde;
d. de natuurlijke geschiedenis van dieren en delfstoffen;
e. de kennis en geschiktheid, noodig tot het gereedmaken van recepten.

Van de verpligting om het in dit artikel bedoelde natuurkundig examen af te leggen zijn, tot dat de wet ter regeling van het hooger onderwijs an-

ders zal hebben beschikt, vrijgesteld zij, die aan eene Nederlandsche hoogeschool den graad van kandidaat in de natuurkundige wetenschappen hebben verkregen. Zij erlangen echter de bevoegdheid van hulpapotheker niet, dan na alvorens het bewijs te hebben geleverd van de kennis en geschiktheid onder letter *e* bedoeld.

Art. 9. Om de bevoegdheid als apotheker te verkrijgen wordt vereischt:

A. het bewijs van minstens twee jaren als hulpapotheker binnen dit Koningrijk werkzaam te zijn geweest;

B. een theoretisch en praktisch schei- en artsenijbereidkundig examen, hetwelk zich uitstrekt over de volgende vakken:

a. de kennis der geneeskrachtige planten;

b. de artsenijkennis;

c. de artsenijbereidkunde;

d. de praktijk der artsenijbereidkunde, ook in het laboratorium;

e. de onderscheiding en opsporing van vergiften.

Voor hen, die aan eene Nederlandsche hoogeschool het doctoraal examen in de pharmacie hebben afgelegd en tot de promotie zijn toegelaten, bepaalt zich, tot dat de wet tot regeling van het hooger onderwijs anders beschikke, het examen tot verkrijging der bevoegdheid van apotheker tot het praktisch examen in B. bedoeld.

Art. 10. De rang van militair apotheker wordt niet verleend dan aan hen, die de bevoegdheid van apotheker volgens de wet hebben verkregen.

Art. 11. Om de bevoegdheid als vroedvrouw te verkrijgen wordt vereischt:

a. het bewijs dat zij als leerlinge in de verloskunde, onder de voorwaarden door Ons vastgesteld, bij een' geneeskundigen inspecteur ingeschreven en minstens tien gewone verlossingen in tegenwoordigheid van eenen verloskundige of van eene vroedvrouw verrigt hebbe;

b. een examen in de theoretische en praktische verloskunde.

Art. 12. Zij, die voldaan hebben bij het examen als geneeskundige, apotheker, hulpapotheker, leerling-apotheker en vroedvrouw, leggen, vóór dat zij als zoodanig worden toegelaten, in handen van den voorzitter der examinerende commissie, den volgenden eed (of belofte) af:

„Ik zweer (beloof) dat ik de genees-, heel- en verlos- (artsenijbereid-, verlos-) kunst, volgens de daarop wettelijk vastgestelde bepalingen, naar mijn beste weten en vermogen zal uitoefenen, en dat ik aan niemand zal openbaren wat in die uitoefening als geheim mij is toevertrouwd, of ter mijner kennis is gekomen, tenzij mijne verklaring als getuige of deskundige door den regter gevorderd of ik anderzins tot het geven van mededeeling door de wet verpligt worde.

„Zoo waarlijk helpe mij God almagtig!" („Dat beloof ik.")

Art. 13. De bovengenoemde examens, uitgezonderd die voor leerling-apotheker en vroedvrouw, worden minstens twee maal des jaars afgenomen door Rijkscommissiën, waarvan de leden, en uit dezen de voorzitter en secretaris, voor ieder jaar door Ons worden benoemd.

Voor ieder lid wordt door Ons een plaatsvervanger benoemd.

De leden genieten reis- en verblijfkosten en presentiegeld, door Ons te bepalen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken bepaalt de plaats en den tijd van de zamenkomst dezer commissiën.

Art. 14. Het examen als leerling-apotheker en dat als vroedvrouw wordt afgenomen door commissiën, zamengesteld uit den geneeskundigen inspecteur der provincie, waarin het examen wordt gehouden, als voorzitter, en uit twee leden, te benoemen door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, en wel twee apothekers voor het eerstgenoemde examen en twee verloskundigen voor het laatstgenoemde.

De leden genieten reis- en verblijfkosten en presentiegeld, door Ons te bepalen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken bepaalt de plaatsen waar, en den tijd waarop die commissiën bijeenkomen.

Art. 15. De examens worden in het openbaar gehouden, met uitzondering van die aan het ziekbed, in het scheikundig laboratorium, en die in de verloskunde, welke alleen kunnen worden bijgewoond met vergunning van den voorzitter der examinerende commissie.

Al hetgeen verder de examens betreft, wordt bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld.

Art. 16. Aan hem, die een voldoend examen volgens art. 4 heeft afgelegd, wordt een diploma uitgereikt.

Akten van bevoegdheid worden verkregen na voldoend examen volgens artt. 5, 7, 8, 9 en 11.

De bevoegdheid verkregen volgens art. 5 geeft het regt den titel van *arts* te voeren.

Art. 17. Het diploma, vermeld in het 1ste lid van het vorig artikel, wordt uitgereikt tegen betaling van *f* 40.

Akten van bevoegdheid worden uitgereikt tegen betaling van:

f 60 voor eene akte van genees-, heel- en verloskundige;
f 10 voor eene akte van leerling-apotheker;
f 30 voor eene akte van hulpapotheker;
f 50 voor eene akte van apotheker;
f 10 voor eene akte van vroedvrouw.

De gelden, voor diplomata en akten betaald, worden, na aftrek van de kosten der vergadering van de commissie, waaronder echter niet gerekend worden de reis- en verblijfkosten en vacatiegelden, in 's Rijks schatkist gestort.

Van de betaling dezer gelden zijn vrijgesteld zij, die den graad van medicinae doctor of dien van artis pharmaceuticae doctor aan eene Nederlandsche hoogeschool verkregen hebben.

Overgangsbepalingen.

Art. 18. Zij, die bij de invoering dezer wet aan eene Nederlandsche hoogeschool den graad van kandidaat in de geneeskunde hebben verkregen, kun-

nen nog volgens de bepalingen, tot aan dat tijdstip geldende, de bevoegdheid erlangen tot uitoefening van die takken der geneeskunst, waarin zij den graad van doctor verkrijgen.

Art. 19. De bepaling van art. 2 verbindt niet ten aanzien van hen, die vóór den 1sten September 1865 als kweekelingen tot 's Rijks kweekschool voor militaire geneeskundigen waren toegelaten.

Art. 20. Zij, die vóór de invoering dezer wet toegelaten zijn als doctor in de genees-, heel- of verloskunde, behouden hunne bevoegdheid, met dien verstande, dat onder de bevoegdheid van den doctor in de geneeskunde begrepen wordt het behandelen van heelkundige gebreken, door het plaatselijk aanwenden van geneesmiddelen, waaronder ook het aanleggen van verbanden ter bestrijding van plaatselijke gebreken, als gewrichtsziekten, huid- en adergezwellen, gerekend wordt; het doen van aderlatingen en plaatselijke bloedontlastingen, het openen van abscessen, wondhechting en het onderbinden van bloedende slagaderen; het reponeren van beenbreuken en het aanleggen van een provisioneel verband, in dringende gevallen ook van ontwrichtingen; het inbrengen van uitgezakte breuken, na opheffing van beklemming, zonder bloedende kunstbewerking en het aanleggen van eenen breukband; het aanwenden van een katheter bij terughouding van urine; het doen van tandheelkundige kunstbewerkingen. Andere kunstbewerkingen mogen door hen niet dan in geval van nood worden verrigt, onder verpligting daarvan binnen vier en twintig uren kennis te geven aan den inspecteur.

Deze bepaling is ook toepasselijk op hen, die aan eene buitenlandsche hoogeschool een diploma verkregen hebben, en vóór de invoering dezer wet krachtens art. 8 der wet van 12 Maart 1818 (*Stbl.* n°. 16) zijn toegelaten.

Art. 21. Tot uitoefening der geneeskunst of harer takken zijn, in alle gemeenten van het Rijk, bevoegd de, uiterlijk vier maanden vóór de invoering dezer wet, toegelaten:

a. plattelands-heel- en vroedmeesters;
b. plattelands-heelmeesters;
c. stedelijke heel- en vroedmeesters;
d. stedelijke en plattelands-heelmeesters;
e. vroedmeesters;
f. apothekers;
g. tandmeesters;

en wel die onder:

a. tot uitoefening der geneeskunst in haren geheelen omvang;
b. tot het verleenen van genees- en heelkundigen bijstand;
c. tot het verleenen van heel- en verloskundigen bijstand;
d. tot het verleenen van heelkundigen bijstand.

Onder de bevoegdheid tot het verleenen van heelkundigen bijstand in alinea *c* en *d* wordt begrepen die tot het voorschrijven en toedienen van in- en uitwendige geneesmiddelen bij gebreken, waarvan de behandeling tot het gebied der heelkunde behoort.

e. tot het verleenen van verloskundigen bijstand.

Onder de bevoegdheid tot het verleenen van verloskundigen bijstand wordt begrepen die tot het voorschrijven en toedienen van in- en uitwendige geneesmiddelen aan barenden en kraamvrouwen.

f. tot het uitoefenen der artsenijbereidkunst;

g. tot het uitoefenen der tandheelkunst.

Onder de bevoegdheid der tandmeesters is begrepen het afleveren van mond- en tandmiddelen.

Art. 22. De uiterlijk vier maanden vóór invoering dezer wet toegelaten scheepsheelmeesters zijn bevoegd tot het verleenen van genees- en heelkundigen bijstand aan de passagiers en bemanning van koopvaardijschepen. Zij hebben daarenboven de bevoegdheid van stedelijken heelmeester.

Art. 23. Zij, die bij de invoering dezer wet of ingevolge de bepaling van art. 19 den rang hebben verkregen van officier van gezondheid, zijn bevoegd tot het verleenen van genees- en heelkundigen bijstand:

a. aan allen die behooren tot 's Rijks zee- of landmagt en in dier huisgezinnen;

b. aan niet-militairen, die aan de zieken-inrigtingen tot 's Rijks zee- en landmagt behooren, of aan 's Rijks werven en werkplaatsen in dienst zijn, en in dier huisgezinnen;

c. in de gevangenissen en aan de beambten daarbij aangesteld, en in dier huisgezinnen, wanneer Onze Minister van Justitie dit noodig oordeelt;

d. wanneer zij daartoe door den geneeskundigen inspecteur, op magtiging van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, met toestemming en door tusschenkomst van Onzen Minister van Marine of van Oorlog, zijn uitgenoodigd;

e. in elk geval, waarin geneeskundige hulp op een oogenblik noodig is, waarop die door geen ander verleend kan worden;

f. wanneer hun raad of hunne hulp door volgens deze wet bevoegde geneeskundigen wordt ingeroepen.

Zij zijn tevens bevoegd tot het verrigten van de pharmaceutische dienst in de militaire apotheken.

Art. 24. De officieren van gezondheid der 1ste of 2de klasse, die op het tijdstip van de invoering dezer wet gepensioneerd zijn, of op andere eervolle wijze de dienst verlaten hebben, en de officieren, welke op het tijdstip van de invoering dezer wet nog in dienst zijn, wanneer zij met dien rang en op die wijze de dienst verlaten, zijn bevoegd tot uitoefening der genees- en heelkunde in het geheele Rijk.

Zij, die bij de invoering dezer wet den rang van militairen apotheker bezitten of bezeten hebben, en op eervolle wijze de dienst hebben verlaten, hebben zonder nader examen bevoegdheid van apotheker.

Deze bepalingen zijn ook van toepassing op de officieren van gezondheid en de militaire apothekers, die met gelijken rang en op gelijke wijze ontslag uit de koloniale dienst hebben bekomen.

Art. 25. De bij de invoering dezer wet bestaande vroedvrouwen hebben de bevoegdheid tot uitoefening van haar beroep in alle gemeenten van het Rijk.

Art. 26. Van het leveren der bewijzen, voorgeschreven in de eerste zinsnede van art. 4 en in de tweede zinsnede van art. 8, en van het examen in art. 7 bepaald, zijn zij vrijgesteld, die het bewijs overleggen dat zij twee jaren vóór de invoering dezer wet als leerlingen in de genees- of in de artsenijbereidkunde bij eene geneeskundige provinciale of plaatselijke commissie waren ingeschreven.

Art. 27. Het examen van hen, die bij de invoering dezer wet bevoegd zijn tot de uitoefening van eenig deel der geneeskunst en die bevoegdheid verder wenschen uit te breiden dan in artt. 20, 21 en 22 is omschreven, strekt zich uit over die gedeelten, welke hun ontbreken.

Zij leggen dat examen af voor de Rijkscommissie, belast met het examen in art. 5 genoemd.

Art. 28. Van de examens, omschreven in art. 4 en in art. 5, *a*, *b*, en *f*, en van *e*, voor zooveel de genees- en heelkunde betreft, zijn vrijgesteld zij, die bij de invoering dezer wet den rang van officier van gezondheid bezitten of bezeten hebben.

Slotbepalingen.

Art. 29. De wetten en verordeningen, in strijd met de bepalingen dezer wet, zijn ingetrokken.

Art. 30. Deze wet treedt in werking vóór of op den 1sten Januarij 1866.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministeriele Departementen, Autoriteiten, Collegien en Ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de naauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te *'s Gravenhage*, den 1sten Junij 1865.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) THORBECKE.

N°. 3. *Wet van den 1sten Junij* 1865, Staatsblad n°. 60, *regelende de uitoefening der geneeskunst.*

WIJ WILLEM III, enz.

Alzoo wij in overweging genomen hebben, dat het noodzakelijk is, de uitoefening der geneeskunst bij de wet te regelen:

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

§ 1. *Algemeene bepalingen.*

Art. 1. Uitoefening der geneeskunst, waaronder de wet het verleenen van

genees-, heel- of verloskundigen raad of bijstand als bedrijf verstaat, is alleen geoorloofd aan degenen, aan wie de bevoegdheid daartoe volgens de wet is toegekend.

Art. 2. Wij behouden Ons voor aan vreemdelingen, deskundigen, die over en langs de grenzen van het Rijk wonen, en bij heerschende ziekten ook aan ingezetenen, hoewel volgens de wet niet bevoegd, de uitoefening der geneeskunst onder bepaalde voorwaarden te vergunnen. Die vergunning kan ten allen tijde ingetrokken worden.

Art. 3. Alleen de geneeskundige mag binnen de grenzen zijner bevoegdheid in het openbaar aankondigen, dat hij de geneeskunst uitoefent, of een titel voeren, die hem aan het publiek als geneeskundige aanwijst.

§ 2. *Van de geneeskundigen en de vroedvrouwen.*

Art. 4. Alvorens de praktijk uit te oefenen, doen de geneeskundigen en vroedvrouwen hun bewijs van bevoegdheid viseren door den inspecteur der provincie, waarin zij zich met der woon vestigen.

Bij de aanvraag tot het verleenen van dit visum moet het wettelijk bewijs van deze vestiging worden overgelegd.

Zij geven, onder vertoon van het geviseerd bewijs van bevoegdheid, aan den burgemeester hunner woonplaats kennis van hunne vestiging als geneeskundige of vroedvrouw daar ter plaatse. Bij een tijdelijk verblijf ter uitoefening der praktijk vertoont de geneeskundige vooraf aan den burgemeester der gemeente zijn bewijs van bevoegdheid, geviseerd door den inspecteur der provincie, waarin hij met der woon is gevestigd.

Art. 5. De geneeskundigen onderteekenen bij het overlijden van elk hunner lijders ten behoeve van den ambtenaar van den burgerlijken stand eene verklaring van dit overlijden, en doen daarbij naar hunne overtuiging, doch met inachtneming van den door hen afgelegden eed of belofte van geheimhouding, zoo naauwkeurig mogelijk opgave van de oorzaak van den dood.

Art. 6. Zij geven aan den inspecteur hunner provincie en aan burgemeester en wethouders hunner gemeente onverwijld, en uiterlijk binnen drie dagen, kennis, wanneer eene ziekte, waardoor de volksgezondheid bedreigd wordt, door hen is waargenomen.

Art. 7. Zij geven binnen veertien dagen na den afloop eener verrigte vaccinatie, of der behandeling van eenen lijder aan kinderpokken (*variolae*) het bewijs daarvan aan den belanghebbende af.

Een duplicaat daarvan wordt door hen bewaard, en uiterlijk ééne maand na het einde van het jaar, waarin de verrigting of behandeling, daarbij vermeld, plaats vond, aan het gemeentebestuur gezonden.

Art. 8. Zij bepalen op het recept duidelijk den datum waarop het wordt voorgeschreven, de wijze van gebruik van het middel, en parapheren of onderteekenen het recept.

Art. 9. Het afleveren van geneesmiddelen is, behalve in de gevallen in dit artikel voorzien, verboden aan allen die geneeskunst uitoefenen, zelfs indien zij de bevoegdheid tot uitoefening der artsenijbereidkunst verkregen hebben.

De geneeskundigen, die zich vestigen in plaatsen in welke geen apotheker gevestigd is, hebben, zoolang zij daar gevestigd blijven, de bevoegdheid tot het afleveren van geneesmiddelen. Die bevoegdheid strekt zich ook uit tot andere plaatsen, in welke geen apotheker gevestigd is.

In plaatsen, waar slechts ééne opotheek gevestigd is, kunnen Gedeputeerde Staten der provincie, den geneeskundigen raad gehoord, aan de geneeskundigen verlof geven geneesmiddelen te leveren.

Zij, die van de bevoegdheid tot het leveren van geneesmiddelen gebruik maken, houden steeds schouwbaar voorhanden naauwkeurige maten, gewigten, balansen en de geneesmiddelen, voorkomende op eene lijst, door hen opgemaakt en door den inspecteur voor gezien geteekend. Op deze lijst mogen niet ontbreken de geneesmiddelen, bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur aan te wijzen.

Zij zorgen dat bij hunne afwezigheid de geneesmiddelen en de vergiften door de commissie van toezigt en den inspecteur nagezien en onderzocht kunnen worden.

De geneesmiddelen mogen door geenen anderen dan door hen of door eenen hulpapotheker of leerling-apotheker ter aflevering gereed gemaakt worden.

Art. 10. De geneeskundigen, die de bevoegdheid tot het leveren van geneesmiddelen ingevolge de bepalingen van het voorgaand artikel niet bezitten, mogen, bij geheime ziekten, de geneesmiddelen aan de zieken leveren, mits die middelen in den vorm, waarin zij gebruikt worden, aan hen zelven door eenen apotheker afgeleverd en van diens zegel voorzien zijn.

Art. 11. Het is hun verboden met eenen apotheker regtstreeks of zijdelings eene overeenkomst aan te gaan over het leveren van geneesmiddelen aan hunne zieken.

Art. 12. De geneeskundigen, die zich voor de dienst op schepen verbinden, doen bij het ondernemen van elke reis de bewijzen hunner bevoegdheid viseren door den inspecteur der provincie.

Zij worden niet op de monsterrol gebragt dan op vertoon dezer geviseerde bewijzen.

Art. 13. De geneeskundigen, die zich voor de dienst op schepen verbonden, hebben in een afgesloten gedeelte van het schip of in kisten, waarvan zij steeds den sleutel bij zich hebben, de geneesmiddelen en de werktuigen, vermeld op eene door hen opgemaakte en door den inspecteur goedgekeurde lijst.

Art. 14. De gezagvoerder, of die hem vervangt, maakt in zijn dagboek melding van de door den geneeskundige op zijn schip begane overtreding der voorgaande bepaling.

Een daartoe betrekkelijk uittreksel uit zijn dagboek wordt door hem, bij aankomst ter plaatse van bestemming hier te lande, ingezonden aan den inspecteur der provincie.

Art. 15. De vroedvrouwen zijn bevoegd tot het verleenen van verloskundigen bijstand of raad alleen bij ongestoord natuurlijk verloop der baring. In alle andere gevallen roepen zij de hulp in van een' tot de uitoefening der verloskunst bevoegden geneeskundige.

Bij ontstentenis van dezen roepen zij den bijstand in van eenen anderen geneeskundige, des noods van eene andere vroedvrouw, en ingeval de vereischte kunstbewerking geen uitstel kan lijden, gaan zij zelve daartoe over.

Daarbij is het gebruik van verloskundige werktuigen uitgesloten, en de vroedvrouw verpligt tot kennisgeving aan den inspecteur binnen vier en twintig uren na afloop der verlossing.

Art. 16. Zij zijn bevoegd tot het zetten van lavementen en het aanwenden van den katheter bij barenden.

Op voorschrift van een' geneeskundige mogen zij ook bij nietbarenden den katheter aanwenden, en lavementen en bloedzuigers zetten.

Art. 17. De vroedvrouwen geven aan de geneeskundige ambtenaren alle door hen gevraagde inlichtingen omtrent de uitoefening harer kunst.

§ 3. *Strafbepalingen.*

Art. 18. Met gevangenisstraf van drie maanden tot één jaar en geldboete van *f* 75 tot *f* 300, te zamen of afzonderlijk, worden gestraft degenen, die, zonder daartoe bevoegd te zijn, geneeskunst uitoefenen.

Tot onbevoegde uitoefening wordt ook gerekend de overschrijding van bevoegdheid door geneeskundigen of vroedvrouwen.

Art. 463 van het Wetboek van Strafregt en art. 20 der wet van den 29sten Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102) zijn ten deze toepasselijk.

Art. 19. Overtreding van andere voorschriften dezer wet en het verzuim van kennisgeving aan den inspecteur binnen 24 uren door den geneeskundige van het verrigten eener kunstbewerking, waartoe hij niet dan in geval van nood bevoegd is, wordt gestraft met eene boete van *f* 10 tot *f* 200.

Bij herhaling van dezelfde overtreding binnen twee jaren na de eerste veroordeeling kan de boete tot *f* 500 gebragt en daarenboven eene gevangenisstraf van drie dagen tot een jaar opgelegd worden.

Art. 463 van het Wetboek van Strafregt en art. 20 der wet van den 29sten Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102) zijn ten deze toepasselijk.

§ 4. *Overgangsbepalingen.*

Art. 20. De geneeskundigen, die bij de invoering dezer wet tot het leveren van geneesmiddelen bevoegd zijn, behouden die bevoegdheid zoolang zij in de plaats gevestigd blijven, waarin zij op dat tijdstip gevestigd waren.

Art. 21. Allen, die bij invoering dezer wet bevoegd zijn de geneeskunst in haren geheelen omvang of gedeeltelijk uit te oefenen, zijn verpligt binnen zes maanden de bewijzen hunner bevoegdheid te laten viseren door den inspecteur der provincie, waarin zij met der woon gevestigd zijn.

Art. 22. De wetten van 12 Maart 1818 (*Staatsblad* n°. 16), van 27 Maart 1838 (*Staatsblad* n°. 10) en van 28 Junij 1816 (*Staatsblad* n°. 32), de verordeningen ter uitvoering dier wetten en alle verdere verordeningen, in strijd met de bepalingen dezer wet, zijn ingetrokken.

Art. 23. Deze wet treedt in werking vóór of op den 1sten Januarij 1866.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministeriële Departementen, Autoriteiten, Collegiën en Ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de naauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te 's Gravenhage, den 1sten Junij 1865.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) THORBECKE.

N°. 4. *Wet van den 1sten Junij* 1865, *Staatsblad N°.* 61, *regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst.*

WIJ WILLEM III, enz.

Alzoo wij in overweging genomen hebben, dat het noodzakelijk is, de uitoefening der artsenijbereidkunst bij de wet te regelen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

§ 1. *Algemeene bepaling.*

Art. 1. Uitoefening der artsenijbereidkunst is het bereiden en tot geneeskundig doel afleveren van geneesmiddelen.

Tot uitoefening der artsenijbereidkunst zijn alleen bevoegd: apothekers, hulpapothekers en leerlingen-apothekers, onder de in art. 22 gestelde bepaling, en die geneeskundigen aan wie dit toegestaan is.

§ 2. *Van de apothekers.*

Art. 2. Alvorens de artsenijbereidkunst uit te oefenen doen de apothekers hun bewijs van bevoegdheid viseren door den inspecteur der provincie, waarin zij zich met der woon vestigen.

Bij de aanvraag tot verleening van dit visum moet het wettelijk bewijs van deze vestiging worden overgelegd.

Zij geven, onder vertoon van het geviseerd bewijs van bevoegdheid, aan den burgemeester hunner woonplaats kennis van hunne vestiging als apotheker daar ter plaatse.

Art. 3. De apotheker mag niet meer dan één apotheek hebben.

Hij oefent zijn beroep niet anders uit dan in een uitsluitend daartoe bestemd, bij dag steeds toegankelijk, gedeelte van een huis, dat ook des nachts door hem of door eenen hulpapotheker bewoond is.

Art. 4. In elke apotheek moeten voorhanden zijn naauwkeurige maten, gewigten en balansen, een exemplaar van de Nederlandsche pharmacopoea en de geneesmiddelen, welke en zoo als die daarin zijn aangegeven.

Eene commissie uit den geneeskundigen raad beoordeelt, of van elk geneesmiddel eene genoegzame hoeveelheid aanwezig zij.

Bij verschil van meening met den apotheker of den geneeskundige die apotheek houdt, beslist de inspecteur,

Binnen den door de commissie of den inspecteur gestelden termijn moet het ontbrekende in den voorraad zijn aangevuld.

Art. 5. De apothekers, uitsluitend voor instellingen ziekenzorge of voor andere gestichten van liefdadigheid werkzaam, behoeven geene andere geneesmiddelen in voorraad en schouwbaar voorhanden te hebben, dan die op eene door den geneesheer van de instelling of het gesticht opgemaakte en door den inspecteur voor gezien geteekende lijst voorkomen. Daarop is art. 9, 4de alin. van de wet, regelende de uitoefening der geneeskunst, toepasselijk.

Art. 6. Elk geneesmiddel wordt bewaard in een daartoe geschikt voorwerp, hetwelk den officielen en meest gebruikelijken officinalen naam van het middel duidelijk leesbaar tot opschrift heeft.

Bij geneesmiddelen, in de pharmacopoea niet vermeld, wijst het opschrift aan, naar welk voorschrift zij bereid zijn.

Art. 7. De vergiften, bij openbare bekendmaking aan te wijzen door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, na eene commissie van deskundigen te hebben gehoord, worden in eene of meer gesloten kasten bewaard.

De sleutel daarvan berust bij den apotheker of den hulpapotheker.

De vergiften, in de Nederlandsche pharmacopoea niet opgenoemd, welke de apotheker voorhanden heeft, worden in dezelfde kast of kasten bewaard.

Art. 8. De apotheker levert op recept geene geneesmiddelen af, dan naauwkeurig volgens het recept en van deugdelijke bestanddeelen bereid.

Vermoedt hij in een recept eene welligt schadelijke vergissing, dan geeft hij daarvan terstond mondeling of schriftelijk kennis aan den geneeskundige, die het voorschreef. Is deze afwezig, dan stelt hij de aflevering uit, met onmiddellijke kennisgeving daarvan aan dien geneeskundige.

Art. 9. De apotheker mag geene geneesmiddelen afleveren dan op recept of die met bepaalde aanduiding van het verlangd geneesmiddel gevraagd worden.

Art. 10. De apotheker zorgt, dat aan of op elk voorwerp, waarin hij een geneesmiddel op recept aflevert, een papier gehecht zij, waarop de naam van den zieke staat, of, des verlangd, een cijfer tot vervanging daarvan, de bepaald omschreven wijze van gebruik, de dag der aflevering en zijn naam.

Die opschriften worden bij geneesmiddelen tot inwendig gebruik op ongekleurd, bij die tot uitwendig gebruik op blaauw papier gesteld.

Art. 11. De apothekers liasseren de hun aangeboden en bereide recepten naar volgorde der bereiding, en bewaren die aldus gedurende twintig jaren.

Bij overgang van de apotheek op eenen anderen apotheker gaan ook de recepten op dezen over; bij opheffing der apotheek worden zij door de naaste belanghebbenden aan den inspecteur overgegeven.

Art. 12. Zij mogen de recepten aan niemand ter inzage, noch afschrift daarvan geven, dan aan den geneeskundige, die ze voorschreef, of die den zieke behandelt, aan dezen zelf, en aan de regterlijke of geneeskundige ambtenaren, met het onderzoek van die recepten belast.

Zij geven een naauwkeurig, onderteekend afschrift van die recepten, wanneer dit door bovengenoemden gevraagd wordt.

Art. 13. De apothekers leveren geene vergiftige zelfstandigheden af, dan op het voorschrift van eenen geneeskundige, of aan apothekers, aan geneeskundigen tot het leveren van geneesmiddelen bevoegd, aan veeartsen, of op schriftelijke en onderteekende aanvraag, met opgave van het doel waartoe de vergiftige zelfstandigheden dienen moeten, aan andere, doch bij hen bekende personen.

De vergiftige zelfstandigheid, niet door een' geneeskundige voorgeschreven, wordt afgeleverd in een verzegeld voorwerp, waarop, nevens den naam, het woord *vergift* duidelijk staat uitgedrukt.

Art. 14. De apothekers schrijven zonder uitstel in een register elke aflevering van vergiften, met vermelding van den dag waarop, en van den persoon aan wien de aflevering is gedaan. Deze bepaling is niet toepasselijk op de afleveringen op voorschrift van eenen geneeskundige.

Zij liasseren de in het vorig artikel bedoelde schriftelijke aanvragen, afgescheiden van de voorschriften der geneeskundigen, en bewaren die gedurende twintig jaren. Het tweede lid van art. 11 is hier van toepassing.

Art. 15. Het is den apotheker verboden met eenen geneeskundige, regtstreeks of zijdelings, eenige overeenkomst betreffende het leveren van geneesmiddelen aan te gaan.

Art. 16. De apotheker geeft aan de geneeskundige ambtenaren en de commissiën uit den geneeskundigen raad alle door hen, tot handhaving der geneeskundige wetten en verordeningen, met betrekking tot zijne apotheek gevraagde inlichtingen.

Art. 17. De apotheker geeft, wanneer het door een der in art. 12 genoemde personen verlangd wordt, eene gespecificeerde rekening der geleverde geneesmiddelen.

Art. 18. Den apotheker kan vergund worden de apotheek van een' afwezigen, zieken of overleden apotheker tijdelijk te gelijk met de zijne waar te nemen. De daartoe noodige schriftelijke vergunning van den inspecteur, die beoordeelt of daarvoor voldoende reden bestaat, moet alle drie maanden op nieuw worden aangevraagd.

Met gelijke, doch jaarlijks te vernieuwen vergunning, mag hij tevens de apotheek van een gesticht van liefdadigheid, waarin geen apotheker is, waarnemen.

Hij is alsdan verantwoordelijk voor hetgeen in die apotheken aanwezig is, en voor de bereiding der geneesmiddelen.

Art. 19. De apotheek van eenen afwezigen, zieken, of overleden apotheker mag waargenomen worden door eenen niet gevestigden apotheker, nadat het bewijs zijner bevoegdheid door den inspecteur zal geviseerd zijn.

De waarnemende apotheker is verantwoordelijk voor hetgeen in de apotheek aanwezig is, en voor de bereiding der geneesmiddelen.

Art. 20. Wanneer bij overlijden van eenen apotheker niet voorzien is in de waarneming van de apotheek, wordt de sleutel der vergiftkast binnen 24 uren door de erfgenamen of den bewindvoerder, of bij ontstentenis van dezen door de huisgenooten, ter hand gesteld aan den burgemeester der gemeente.

Zoodra iemand met de waarneming is belast, wordt dezen de sleutel ter hand gesteld.

Art. 21. Ten aanzien van geneeskundigen, bevoegd tot het afleveren van geneesmiddelen, gelden art. 4 alinea 1 en 2, behoudens de bepaling van het 4de lid van art. 9 der wet, regelende de uitoefening der geneeskunst, de artt. 6 tot en met 8, 10 tot en met 14, 16 tot en met 20, 24, 25, 26, 31 en 32.

§ 3. *Van de hulpapothekers en de leerlingen-apothekers.*

Art. 22. De hulpapotheker en de leerling-apotheker mogen alleen onder toezigt van eenen apotheker of van eenen geneeskundige, bevoegd tot het leveren van geneesmiddelen, in eene apotheek werkzaam zijn.

De hulpapotheker moet het bewijs zijner bevoegdheid laten viseren door den inspecteur.

Wanneer een hulpapotheker of een leerling-apotheker in eene apotheek aangenomen of daaruit ontslagen is, geeft de apotheker of de geneeskundige daarvan terstond kennis aan den inspecteur.

Art. 23. De hulpapotheker en de leerling-apotheker zijn aansprakelijk voor de door hen begane overtredingen dezer wet. Evenwel blijft de apotheker of geneeskundige ook in die gevallen verantwoordelijk voor hetgeen in zijne apotheek tegen deze wet geschiedt, zoo eenige schuld of nalatigheid van zijne zijde tot de overtreding aanleiding gegeven of bijgedragen heeft.

§ 4. *Van het toezigt op de apotheken.*

Art. 24. Alle apotheken, de militaire en die in de gevangenissen uitgezonderd, de werk- en bergplaatsen der apothekers, hunne pharmaceutische toestellen, de maten, balansen en gewigten en hunne geneesmiddelen worden op onbepaalde tijden onderzocht door commissien uit den geneeskundigen raad. De maten, balansen en gewigten kunnen door den arrondissementsijker onderzocht worden.

Art. 25. De apotheken zijn van des morgens 7 tot des avonds 9 uur toe-

gankelijk voor de in het vorig artikel genoemde commissien, den inspecteur en den adjunct inspecteur.

De apothekers zorgen, dat het onderzoek, in het vorig artikel bedoeld, ook bij hunne afwezigheid plaats kunne hebben.

Art. 26. Worden bij het onderzoek geneesmiddelen, die voorhanden moeten zijn, niet deugdelijk of niet aanwezig gevonden, dan maken zij die het onderzoek doen daarvan proces-verbaal op.

Door hen wordt de tijd bepaald, binnen welken deugdelijke geneesmiddelen voor de niet deugdelijke of ontbrekende moeten voorhanden zijn.

Wanneer de apotheker de ondeugdelijkheid niet erkent, kan hij in beroep komen bij den inspecteur, aan wien de afgekeurde middelen, door den apotheker en hen, die het onderzoek deden, verzegeld, met de noodige bescheiden worden toegezonden.

Wordt de staat der apotheek onvoldoende bevonden, zoodat eene hervisitatie noodig wordt geoordeeld, dan ontvangt de apotheker hiervan berigt van den inspecteur.

Art. 27. Degene, die eenen geneeskundige op een koopvaardijschip aanstelt, laat de voor elke reis bestemde geneesmiddelen en heelkundige werktuigen keuren door eene commissie uit den geneeskundigen raad.

Hij doet het verzoek tot die keuring aan den inspecteur minstens vijf dagen vóór het vertrek van het schip, onder overlegging van de lijst, bedoeld in art. 13 van de wet, regelende de uitoefening der geneeskunst.

De genoemde geneesmiddelen en werktuigen moeten vervat zijn in eene of meer gesloten kisten. Wanneer zij deugdelijk bevonden worden, verzegelt de commissie de kist of de kisten, waarin zij vervat zijn, en geeft zij een schriftefijk bewijs van goedkeuring af aan dengene, die de aanvraag tot het onderzoek deed. Dit schriftelijk bewijs moet door den gezagvoerder, of dengene die hem vervangt, bij de monstering vertoond worden.

Bij het ontbreken of niet deugdelijk bevinden van een of meer geneesmiddelen of werktuigen wordt de voorraad niet goedgekeurd, tenzij de niet deugdelijke door deugdelijke vervangen zijn of in het ontbrekende voorzien zij.

Art. 28. De geneeskundigen, tot het leveren van geneesmiddelen bevoegd, en de apothekers, uitsluitend voor instellingen van ziekenzorge of voor andere gestichten van liefdadigheid werkzaam, leggen bij het onderzoek de door den inspecteur voor gezien geteekende lijst over der geneesmiddelen, welke zij voorhanden moeten hebben.

§ 5. *Van het verkoopen van geneesmiddelen.*

Art. 29. Bij het verkoopen in het openbaar van eene apotheek mogen de vergiftige zelfstandigheden alleen worden verkocht aan apothekers, aan geneeskundigen, tot het leveren van geneesmiddelen bevoegd, en aan veeartsen.

De verkoop geschiedt niet dan na minstens 5 dagen voorafgegane schriftelijke kennisgeving aan den inspecteur.

Art. 30. Behalve door de apothekers en door de geneeskundigen, tot het

afleveren van geneesmiddelen bevoegd, mogen de geneesmiddelen, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, eene commissie van deskundigen gehoord, aan te wijzen, niet worden verkocht beneden de hoeveelheid, daarbij voor elk dier middelen te bepalen.

§ 6. *Strafbepalingen.*

Art. 31. Elke overtreding van de voorschriften dezer wet wordt gestraft met eene boete van *f* 10 tot *f* 200.

In geval van herhaling derzelfde overtreding binnen twee jaren na de eerste veroordeeling, kan de boete tot *f* 500 gebragt en daarenboven eene gevangenisstraf opgelegd worden voor den tijd van drie dagen tot één jaar.

Art. 463 van het Wetboek van Strafregt en art. 20 der wet van den 29sten Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102) zijn ten deze toepasselijk.

Art. 22. Voor elk geneesmiddel, dat bij het onderzoek volgens artt. 26 en 27 ondeugdelijk wordt bevonden, en voor elk geneesmiddel, dat volgens art. 4 van deze wet en art. 9 van de wet, regelende de uitoefening der geneeskunst, voorhanden moet zijn, doch ontbreekt, wordt eene boete van *f* 3 opgelegd.

Wunneer, bij hervisitatie, het ontbrekende niet is aangevuld, of de niet deugdelijke geneesmiddelen niet door deugdelijke zijn vervangen, wordt deze boete verdubbeld.

Wanneer bij een derde onderzoek, onder inachtneming van het bepaalde in het tweede lid van art. 26, de toestand der apotheek nog onvoldoende wordt bevonden, wordt de apotheker gestraft met eene boete van *f* 100 tot *f* 600, en kan hem daarenboven eene gevangenisstraf worden opgelegd voor den tijd van drie maanden tot een jaar.

Art. 463 van het Wetboek van Strafregt en art. 20 der wet van den 29sten Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102) zijn ten deze toepasselijk.

Art. 33. Bij overtreding van art. 29, eerste lid, worden de ten verkoop aangeboden vergiftige zelfstandigheden in beslag genomen en verbeurd verklaard.

§ 7. *Overgangsbepalingen.*

Art. 34. Zij, die uiterlijk vier maanden vóór het invoeren dezer wet als apothekers of droogisten zijn toegelaten, behouden de bevoegdheid, die zij bij het invoeren dezer wet hadden, doch zijn aan de bepalingen dezer wet, zoover die daarmede niet in strijd zijn, onderworpen.

Zij, die uiterlijk vier maanden vóór het invoeren dezer wet als winkelbedienden of leerlingen van apothekers bij de commissie van geneeskundig toevoorzigt, waarbij het behoort, zijn erkend en ingeschreven, en als zoodanig in eene apotheek zijn aangenomen, kunnen hunne tegenwoordige diensten in de apotheken blijven bewijzen.

Vergunning tot afwijking van art. 3, alinea 2, betreffende de inrigting der

bij de invoering dezer wet bestaande apotheken, kan door den inspecteur, op advies van den geneeskundigen raad, worden verleend.

Art. 35. Zij, die bij de invoering dezer wet den rang bezitten van militairen apotheker, zijn bevoegd tot uitoefening der artsenijbereidkunst in militaire apotheken.

Art. 36. De wetten van 12 Maart 1818 (*Staatsblad* n°. 16), van 27 Maart 1838 (*Staatsblad* n°. 10), de verordeningen ter uitvoering dier wetten, de wet van 12 Julij 1821 (*Staatsblad* n°. 7), de besluiten van 15 Julij 1818 (*Staatsblad* n°. 31), van 10 October 1824 (*Staatsblad* n°. 58) en van 28 April 1821 (*Staatsblad* n°. 2) en alle verdere verordeningen, in strijd met de bepalingen dezer wet, zijn ingetrokken.

Art. 37. Deze wet treedt in werking vóór of op den 1sten Januarij 1866.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministeriële Departementen, Autoriteiten, Collegiën en Ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de naauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te 's Gravenhage, den 1sten Junij 1865.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) THORBECKE.

N°. 5. *Koninklijk besluit van* 8 *Juni* 1865 *n°.* 51, *Staatsblad n°.* 64, *houdende bepaling dat de wetten van* 1 *Juni* 1865, (*Staatsblad n°.* 58—61) *op den* 1*sten November* 1865 *zullen in werking treden.*

WIJ WILLEM III, enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, van den 1sten Junij 1865, n°. 230, 9de afdeeling;

Gezien het laatste artikel van elke der vier wetten van den 1sten Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58—61);

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

dat deze wetten zullen in werking treden op den 1sten November 1865.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het Staatsblad zal worden geplaatst en waarvan mededeeling zal gedaan worden aan de Algemeene Rekenkamer.

's Gravenhage, den 3den Junij 1865.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) THORBECKE.

N°. 6. *Koninklijk besluit van* 21 *October* 1865 *n°.* 42, *houdende benoeming van inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt. (Staatscourant* 22 *October.)*

Bij besluit van 21 October heeft Z. M. goedgevonden te benoemen tot inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt:

voor de provinciën Noord-Brabant en Limburg, Dr. A. F. J. Ingen-Housz, te Breda.

Voor de provinciën Gelderland en Utrecht, Dr. W. F. P. Kiehl, te 's Gravenhage.

Voor de provincie Zuid-Holland, Dr. L. J. Egeling, te 's Gravenhage.

Voor de provincie Noord-Holland, Dr. J. Penn, te Amsterdam.

Voor de provinciën Friesland en Groningen, Dr. W. H. Idzerda, te Leeuwarden.

Voor de provinciën Overijssel en Drenthe, Dr. L. Ali Cohen, te Groningen.

Voor de provincie Zeeland, Dr. Adr. A. Fokker, te Middelburg.

N°. 7. *Koninklijk besluit van* 5 *November* 1865, *Staatsblad n°.* 125, *houdende aanwijzing van de geneesmiddelen, bedoeld in het vierde lid van art.* 9 *der wet van* 1 *Junij* 1865, *Staatsblad n°.* 60.

WIJ WILLEM III, enz.

Gezien art. 9 der wet van den 1sten Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60);

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken;

Den Raad van State gehoord,

Hebben goedgevonden en verstaan:

Eenig artikel.

Op de lijst van geneesmiddelen, bedoeld in het vierde lid van art. 9 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60), mogen de volgende geneesmiddelen niet ontbreken:

Acetas ammoniae liquidus (spiritus Mindereri).
" morphicus (acetas morphii).
" plumbicus liquidus (acetum lithargyricum).
Acidum aceticum dilutum (acetum destillatum).
" hydrochloricum (acidum muriaticum).
" sulphuricum dilutum (spiritus vitrioli).
" tannicum (Tanninum).
Ammonia liquida.
Aqua destillata.
" Lauro-cerasi.
Balsamum Copaivae.
Camphora.
Carbonas et hydras magnesicus (magnesia alba).
" natricus cum aqua (subcarbonas sodae).
Chloras kalicus depuratus (chloras potassae).
Chloretum ammonicum depuratum (sal ammoniacum depuratum).
Chloreti ferrici solutio (liquor stypticus Looffii).
Chloretum hydrargyrosum (mercurius dulcis).
" hydrargyricum (mercurius sublimatus corrosivus).
Chloroformylum.
Cortex Peruvianus fuscus.
Emplastrum Cantharidum.
* Extractum Aconiti.
" Aloës.
* " Belladonnae.
* " Conii seu Cicutae.
" Gentianae.
* " Hyoscyami.
* " nucis vomicae
opii.

NB. De met * geteekende extracta narcotica, *naar keuze* alcoholica of per expressionem parata.

Fel bovinum inspissatum (fel Tauri).
Flores Arnicae.
Folia Sennae.
" Uvae Ursi.
Gummi Arabicum.
" resina ammoniacum.
" Asae foetidae.
Herba Digitalis purpureae.

Herba Daturae Stramonii.
Hirudines.
Hypochloris calcicus (chloretum calcis).
Iodetum kalicum (hydriodas potassae).
Lactas ferrosus (lactas protoxydi ferri).
Lichen Islandicus.
Moschus orientalis.
Nitras argenticus (nitras argenticus crystall.).
" bismuthicus basicus (magisterium bismuthi).
Nitras kalicus depuratus (nitrum depuratum).
Nitris aethylicus cum alcohole (spiritus nitri dulcis).
Oleum Foeniculi.
" Menthae piperitidis.
" Ricini.
Oxydum hydrargyricum (mercuricus praecipitatus ruber).
Oxydum zincicum (flores zinci).
Pulvis opii compositus (pulvis Doveri).
Radix Columbo.
" Ipecacuanhae.
" Rhei.
" Salep.
Radix Valerianae.
Resina Guajaci nativa.
Santoninum.
Secale cornutum.
Semen Santonici (S. Cinae).
Sulphas atropinicus.
" chinicus basicus (sulphas chinini).
" cupricus cum aqua (sulphas cupri).
" natricus cum aqua (sulphas sodae).
" zincicus cum aqua (sulphas zinci).
Sulphidum stibicum (sulphur auratum antimonii).
Tartras kalico stibicus (tartarus emeticus).
" kalicus acidus cum aqua depuratus (cremor tartari depuratus).
Tinctura Cinnamomi.
" iodii.
" Myrrhae.
Unguentum hydrargyri (unguentum Neapolitanum).
Vinum opii aromaticum (laudanum liquidum Sydenhami).
Vinum stibiatum (vinum antimonii Huxhami).

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit; hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State.

Het Loo, den 5den November 1865.

(*get.*) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) THORBECKE.

N°. 8. *Beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van den* 10den *November* 1865, *houdende vaststelling der lijsten van vergiften en van geneesmiddelen, bedoeld in de artt.* 7 *en* 33 *der wet van* 1 *Junij* 1865, *Staatsblad n°.* 61. (Staatscourant 19/20 *November.*)

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

Gezien de artt. 7 en 30 der wet van 1 Junij 1866 (*Staatsblad* n°. 61), regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst,

eene commissie van deskundigen gehoord,

Heeft goedgevonden:

1°. vast te stellen de volgende lijst van vergiften:

A

Acetas morphicus (acetas morphii).
" plumbicus c. aq. (sacchar. saturni).
" plumbic. tribasic. (subacet. plumb. liq.).
" strychnicus.
Acidum arsenicosum (arsenicum album).
" chloroso-nitricum (aqua regia).
" hydrochloricum venale (acid. muriatic.).
" hydrochloricum purum.
Acidum hydrocyanicum (acid. Prussicum).
" nitricum venale (aqua fortis).
" nitricum purum.
" sulphuricum commun. (oleum vitrioli).
" sulphuricum purum.
Cantharides.
Carbonas et hydras plumbicus (cerussa).
Chloretum auricum acidum (murias auri).
" auricо-natricum.
" hydrargyricum (merc. sublim. corr.)

Chloretum hydrargyricum et amididum hydr. (merc. praec. albus).
Chloreti stibici. solutio (butyrum antimon.).
Chloretum zincicum c. aq. (murias zinci).
Chloroformylum.
Cyanetum hydrargyric. (prussias hydr.).
" kalicum (prussias pot.).
" zincicum (prussias zinci).
Extract. Aconiti alcoh.
" Belladonnae alcoh.
" Conii s. Cicutae alcoh.
" Daturae Stramon. alcoh.
" Hyoscyami alcoh.
" Lactucae virosae alcoh.
" nucis vomicae alcoh.
" opii.
" Scillae.
Hydrochloras morphicus (murias morphii).
" strychnicus (murias strychnin).
Iodetum hydrargyrosum (proto-ioduret. hydr.).
" hydrargyricum (deuto-ioduret. hydr.).
Morphinum.
Nitras argenticus (nitras argenti).
" hydrargyric c. aq. (nitras protrox. hydr).
Nitras hydrarg. ammon. basic. (mercur. solub. Hahnem.).
Nitratis hydrarg. solutio acid. (nitras hydrarg. liq.).
Nitras strychnicus.
Nuces vomicae.
" " in pulvere.
Oleum Crotonis.
" Lauro-cerasi.
" Sabinae.
Opium.
Oxydum hydrargyricum (merc. praec. ruber).
Phosphorus.
Santoninum.
Semina Crotonis Tiglii.
" Daturae Stramonii.
Solutio arseniitis kalici comp. (liquor Fowleri).
" phosphorea aetherea (aether phosphorat.)
Sulphas cadmicus c. aq.
" cuprico-ammonic. bas. (sulph. cupro-ammoniacale.
Sulphas morphicus.
Strychninum.
Syrupus opiatus.
Tinctura Digitalis purpureae.
Veratrinum.
Vinum opii (tinct. opii vinosa.)

B.

Acetas plumbicus liquidus (acetum lithargyricum.).
Acetum Colchici.
" Scillae.
Acidum hydrochloricum dilutum (acid muriat. dilutum).
Acidum nitricum dilutum.
Acidum sulphuricum " (spiritus vitrioli).
Aqua Lauro-cerasi.
Chloretum baryticum c. aq. (murias barytae).
Chloreti ferrici solutio (liquor stypticus Looffii).
Chloretum hydrargyrosum (mercurius dulcis).
" hydrargyrosum ope vaporis par.
Extractum Aconiti per express. par.
" Belladonnae " "
" Conii s. Cicutae " "
" Daturae Stramonii p. express. par.
" Hyoscyami " "
" Lactucae virosae " "
" Rhois toxicodendri " "
Folia Rhois toxicodend.
Herba Aconiti.
" Belladonnae.
" Conii s. Cicutae.
" Daturae Stramonii.
" Digitalis purpureae.
" Gratiolae.
" Hyoscyami.
" Lactucae virosae.
" Sabinae.
Nitras kalicus (nitrum, nitras potassae).
Oxymel Colchici.
" Scillae.
Oxydum stibicum (pulv. Algarot.).
Pulvis opii compositus (pulvis Doveri).
Radix Belladonnae.
" Gratiolae.
" Hellebori albi.
Semina Colchici.
" Sabadillae.
Solutio hydratis kalici (potassa liquida).
" iodii alcohol. (tinctura iodii).
Sulphas aethylic. acid. cum alcohole (elixir acid. Halleri).
" cupricus c. aq. (vitriolum coeruleum).
" zincicus c. aq. venal. (vitriolum album).
" zincicus c. aq. dep.
Syrupus diacodii.
" Papaveris albi.
Tartras kalico-stibicus (tartar. emetic.).
Tinctura Cantharid.
Vinum opii aromaticum (laudanum liq. Syd.).
" scilliticum.
" semin. Colchici.
" " Daturae Stramon.

De geneesmiddelen onder B vermeld mogen door den apotheker, des verkiezende, buiten de gesloten vergiftkast worden bewaard, mits zij een duidelijk kenmerk dragen.

2°. te bepalen dat, behalve door apothekers en door geneeskundigen tot het leveren van geneesmiddelen bevoegd, de volgende geneesmiddelen niet mogen worden verkocht beneden de hoeveelheid, daarbij voor elk dier middelen in Nederlandsch gewigt bepaald.

A. Enkelvoudige geneesmiddelen.

	Ons.	Lood.	Wigtje.
Balsamum Copaivae	2		
Bulbus Colchici recens		5	
" Scillae "	1		
Cantharides		3	
Capita Papaveris		50 stuks.	
	Ons.	Lood.	Wigtje.
Cassia fistula	5		
Castoreum Sibiricum		1	
Colocynthidis fructus		5	
Cortex Angusturae verae		5	
" Cascarillae		5	
" Geoffroyae Surin	1		
" Mezerei	1		
" Peruvianus regius	2		
" " fuscus (Huanuco)	2		
Cortex Peruvianus fuscus (Loxa)	2		
Cortex Peruvianus ruber	2		
" Peruvianus flavus	2		
" radicis granatorum	2		
" Simarubae	1		
Fabae Pechurim majores	2		
Flores Althaeae		5	
" Arnicae	1		
" Chamomillae Romanae	1		
Flores Rosarum rubrarum		5	
" Tanaceti	1		
Folia Diosmae crenatae	1		
" Rhoïs toxicodendri	1		
" SennaeAlexandrinae	2		
" Uvae Ursi	1		
Gummi Aloës	2		
" resina ammoniacum	1		
Gummi resina Asae foetidae	1		
Gummi resina elemi	1		
" " galbanum	1		
" " Myrrhae	1		
" " Scammonii		3	
Herba Aconiti	2		
" Althaeae	1		
" Belladonnae	2		
" Cardui benedicti	1		
" Centaurii minoris	1		
" Cicutae	2		
" Digitalis purpureae	1		
" Fumariae	1		
" Galeopsidis	1		

	Ons.	Lood.	Wigtje.
Herba Gratiolae	1		
" Hyoscyami	2		
" Lactucae scariolae	1		
" Malvae	1		
" Marrhubii albi	1		
" Sabinae	2		
" Stramonii		5	
" Trifolii aquatici	1		
" Violae tricoloris	1		
Lactucarium		5	
Lapides cancrorum	1		
Lichen Islandicus	1		
Lignum guajaci	2		
Manna	1		
Moschus orientalis		1	
Nuces vomicae		5	
" " in pulv.		5	
Oleum Cajaputi		5	
" Juniperi		3	
" Laurinum	1		
" Macis		3	
" Ricini	1	halve flesch.	
	Ons.	Lood.	Wigtje.
Opium		5	
Radix Althaeae	1		
" Angelicae	1		
" Aruicae	1		
" Artemisiae	2		
" Bardanae	1		
" Belladonnae		5	
" Caryophillata	1		
" Chinae	1		
" Columbo	1		
" Filicis maris	1		
" Foeniculi	1		
" Gratiolae	1		
" Hellebori alb		5	
" Jalappae		5	
" " in pulv.		5	
" Ipecacuanhae	1		
" Lopezianae		5	
" et herba Polygalae amarae	1		
Radix Ratanhiae	1		
" Rhei	1		
" " in pulv.	1		
" Saleb	2		
" " in pulv.	1		
" Saasaparillae	2		
" Senegae	1		
" Serpentariae	1		

	Ons.	Lood.	Wigtje.
Radix Valarianiae . . .	5		
Resina guajaci nativa. .	1		
Saccharum lactis . . .	2		
Secale cornutum . . .		5	
Semina Cinae s. Santonici.	2		
" " "			
in pulv.	2		
Semina Colchici. . . .		5	
Semina Crotonis Tiglii .		5	
Semen Phellandrii . . .	1		
" Ricini vulgaris. .		5	
" Sabadillae . . .		5	
Semina Stramonii . . .		5	
Semen Tanaceti. . . .	1		
Scilla siccata.		5	
Stipites Dulcamarae . .	2		

B. Zamengestelde geneesmiddelen. — Scheikundige bereidingen.

	Ons.	Lood.	Wigtje.
Acetas aethylicus (aether aceticus)	1		
" ammonicus liquidus (spir. Minderer)	2		
" chinicus			3
" kalicus (acetas potassae)	1		
" " liquidus (acetas potassae liq.)	2		
" morphicus			2
" natricus (acetas sodae).	1		
" plumbicus liquidus (acetum lytharg.)	2		
" " tribasicus (subacet. plumb. liq.)	1		
" strychnicus			1
Acidum aceticum concentr. (acetum glaciale)	1		
" benzoïcum (flores benzoës)			3
" boricum (acidum boracicum)			5
" hydrochloricum purum (acid. muriat. pur.)	1		
" hydrochloricum purum dilut. (acid. muriat. pur. dil)	2		
" hydrocyanicum (acidum Prussicum)			3
" nitricum purum	1		
" nitricum purum dilutum.	2		
" phosphoricum	1		
" sulphuricum purum	1		
" " dilutum	2		
" succinicum(sal succini)			3
" tannicum (tannine)			5
" valerianicum			3
Aether muriaticus alcoh. (spir. salis dulcis)	1		
Ammonia liquida.			5
Amygdalinum.			1
Bicarbonas kalicus cum aqua (carb. potass. compl.)	2		
" natricus (carb. sodae complet.).	5		
Carbonas ammon. pyro-animale (sal corn. cerv.).	1		
" " " " liq. (spir. corn. cerv.)	2		
" calcicus depuratus (creta alb. praep.)	1		
" kalicus depuratus (subcarb. potass. dep.)	1		
" et hydras magnesicus (magnesia alb.)	1		
" natricus cum aqua dep. (subc. sod.)	5		
Chloretum aluminicum cum aq. (mu.. alumin.)	1		
" ammonicum dep. (mur. ammon. dep.)	2		
" aurihum acidum (murias auri)			5
" aurico-natricum (mur. aurico-natric.).			5
" baryticum cum aqua (mur. baryt.)	1		
" calcicum (murias calcis)	1		
Chloreti ferrici solutio (liq. stypt. Looffii)	1		
Chloretum ferricum (murias ferri)	1		
" ferricum et chlor. ammon. (mur. ferro ammoniacale) . . .	1		
" hydragyrosum (mercurius dulcis	1		
" " ope vaporis	1		
" hydrargyricum (merc. sublim. corros.)	1		
" " et amidfdum hydrarg. (merc. praecip. alb.) . .	1		

	Ons.	Lood.	Wigtje.
Chloreti stibici solutio (butyr. antimon.)	1		
Chloretum zincicum cum aqua (murias zinci)	1		
Chloroformylum (chloroformum)	3		
Chininum			15
Cinchoninum			15
Cyanetum ferrico-ferrosum (prussias ferri)	1		
" hydrargyricum (prussias hydrarg.)		3	
" kalicum (prussias potass.)		3	
" zincicum (prussias zinci)		3	
Ferrum pulveratum purum	5		
Hydras bi-ferricus	2		
Hydras kalicus (lapis causticus)		5	
Hydratis kalici solutio (potassa liquida)	1		
Hydrochloras chinicus (murias chinin.)		3	
" morphicus (mur. morphii)		1	
" strychnicus (mur. strychnin.)		1	
Iodetum ferroso-ferr. (ioduret. ferri)		3	
" hydrargyrosum (proto-ioduret. hydrarg.)		3	
" hydrargyricum (deuto-ioduretum hydrarg.)		3	
" kalicum (hydroiodas potassae)	1		
Lactas ferrosus (lactas protoxydi ferri)	1		
Morphinum			15
Nitras argenticus		3	
" " fusus (lapis infernalis)		3	
" bismuthicus basicus (magister. bismuth.)	1		
" hydrargyrosus cum aq. (nitr. protoxydi hydrarg.)		3	
" hydrargyroso-ammonic. basic. (merc. solub. Hahnem)		3	
Nitratis hydrargyrici solutio acida (nitr. hydr. liq.)		3	
Nitras kalicus depur. (nitr. potass. depur.)	2		
" strychnicus		1	
Nitris æthylicus cum alcohole (spir. nitr. dulcis)	2		
Oxydum æthylicum rectif. (aeth. sulph. rect.)	2		
" " c. alcoh. (liq. anod. min. Hoffm.)	2		
" calcicum purum	1		
" ferrosum (æthiops martialis)	1		
" hydrargyricum (merc. præcip. rubr.)		5	
" magnesicum (magnesia usta)	1		
" stibicum (pulvis Algarotti)	1		
" zincicum (flores zinci)		5	
Oxysulphuretum stibicum (kermes mineral.)		1	
Phosphas natricus cum aqua (phosph. sod.)	1		
Phosphorus depuratus		3	
Santoninum	3		
Sapo aromaticus (balsamum opodeldoch)	2		
" jalappinus		3	
" medicatus	2		
" stibiatus (sapo antimonialis		3	
Solutio arseniitis kalici composita (liq. Fowleri)		3	
" hydratis calcici (aq. calcis)	1	Ned.	Kan.
	Ons.	Lood.	Wigtje.
" sesquicarb. ammonici (carb. ammon. liq.)	2		
Succinas ammonicus pyro-animalis liquidus (spir. cornu cervi succin.)	1		
Sulphas æthylicus acidus cum alcohol. (elix. acid. Halleri)	2		
" cadmii cum aqua depur.		1	
" chinicus basicus (sulph. chinini)		5	
" cinchonicus basic. (sulphas cinchonini)		3	
" cuprico-ammonicus basic. (sulph. cupro-ammon.)		3	
" cupricus c. aq. dep. (sulph. cupr. dep.)	1		
" ferrosus c. aq. dep. (sulph. ferri)	1		
" ferrosus (sulph. ferri exsicc.)	1		
" kalicus dep. (sal polychr.)	2		

	Ons.	Lood.	Wigtje.
Sulphas magnesicus c. aq. dep. (sulph. magnes.)	2		
" morphicus		1	
" natricus c. aq. dep. (sulph. sodae)	2		
" zincicus c. aq. dep. (sulph. zinci)	1		
Sulphidum stibicum (sulph. aurat. antim.)	1		
" hypostibiosum (sulphuret. stibii)	2		
Sulphohydras ammonicus (hydrosulphur. ammoniae)		3	
" stibias calcicus impur. (sulph. calc. stib.)		5	
Sulphur depuratum (flor. sulph. loti)	2		
" praecipitatum (lac sulphuris)	1		
Sulphuretum calcicum (hepar sulph. calc.)	1		
" ferrosum (sulphuret. ferri)	1		
" hydrargyricum et sulph. (aethiops minerale)	2		
" hydrargyricum et stibicum (aethiops antimoniale)	1		
Strychnium			15
Tartarus boraxatus (cremor tartari solub.)	2		
Tartras kalicus (tartarus tartarisatus)	2		
" " acid. c. aq. dep. (cremor tart. dep.)	5		
" kalico-natricus c. aq. (sal Seignetti)	5		
" " stibicus (tartarus emetic.)	1		
Tinct. ferri cydoniata (tinct. mart. cydon.)	2		
Trisulphuretum kalicum (sulphuret. potass.)	1		
Valerianas chinicus		3	
" zincicus			15
Veratrinum			15

C. Zamengestelde geneesmiddelen. — Pharmaceutische geneesmiddelen.

	Ons.	Lood.	Wigtje.
cetum Colchici	2		
" Scillae	2		
qua Cinnamomi	1	halve	Ned. kan.
" cort. Aurantiorum	1	"	" "
" Foeniculi	1	"	" "
" Lauro-cerasi	1	"	" "
" Menthae crispae	1	"	" "
" " piperitidis	1	"	" "

	Ons.	Lood.	Wigtje.
lectuarium Sennae c. pulp. (elect. lenitiv)	5		
mplastrum aromaticum	2		
" Asae foetidae	2		
" cantharidum	5		
" Conii seu Cicutae	2		
" de galbano crocatum	2		
" gummosum	5		
" hydrargyri	2		
" Hyoscyami	1		
" opiatum	1		
" oxydi plumb. semivitrei (empl. diapalm	5		
" oxydi cobaltici (empl. defens. coerul.)	1		
" resinosum	5		
" saponatum	1		
xtractum Absynthii	2		
" Aconiti		5	
" " alcohol		3	
" Aloës	2		
" Bardanae	2		
" Belladonnae		5	
" " alcohol		3	

	Ons.	Lood.
Extractum Calendulae	2	
" Cardui benedicti	2	
" Cascarillae	1	
" Centaurei minoris	2	
" Chamomillae	2	
" Chelidonii	2	
" Conii s. Cicutae		5
" " " alcoh.		3
" cort. Peruv. f. frig. parat.		5
" " " fusci	1	
" " " " durum		5
" " " rubri		5
" " " " durum		2
" Daturae Stramonii		5
" " " alcoh.		3
" Dulcamarae	2	
" Filicis maris		3
" Fumariae	2	
" Gentianae	2	
" Geoffroyae	1	
" graminis	10	
" Helenii	2	
" Hyoscyami	1	
" " alcoh.		3
" Lactucae virosae	1	
" " " alcoh.		3
" Marrhubii	2	
" Myrrhae	2	
" nucis vomicae alcoh.		3
" opii		5
" Quassiae	1	
" Ratanhiae	1	
" Rhei	1	
" Rhoïs toxicodendri		5
" Salicis albi	2	
" Sarsaparillae (alc.)		5
" Scillae		5
" seminis Santonici	1	
" Taraxaci	5	
" Trifolii	2	
Fel Tauri inspissatum	1	
Infus. Hyoscyami oleosum	2	
Mel Rosarum	5	
Oleum Absynthii		3
" Chamomillae		3
" Crotonis Tiglii		1
" Foeniculi		3
" Lauro-cerasi		3
" Menthae crispae		3
" Origani		3
" Rutae		3
" Sabinae		3
" sinapeos		
" Tanaceti		3
" Valerianae		3
Oxymel Colchici	1	
" Scillae	5	
" simplex	10	
Pulpa Cassiae	2	
" Prunorum	2	
" Tamarindorum	2	

	Ons.	Lood.	Wigtje.
Pulvis aërophorus	1		
" anteacidus (pulvis terrestris)	1		
" aromaticus		5	
" gummosus	2		
" opii compositus (pulvis Doveri)		5	
" salinus compositus (pulvis antispasm.)	1		
Resina cort. Peruv. fusci		3	
" " " rubri		3	
" " Jalappae		3	
Rob Sambuci	10		
" Juniperi	2		
Solutio ammoniaci alcoholico anisat. (sp. salis. ammon. anisat.)	1		
" Camphorae alcoh. (tinct. camphor.)	5		
" iodii alcoh. (tinct. iodii)		5	
" phosphori aetherea (aether phosph.)		5	
Spiritus aromatic (spir. carmin. Sylv.)	5		
" aromaticus ammoniac. (sp. sal. volat. oleos.)	1		
" Cinnamomi	2		
" Cochleariae	5		
" " compositus	5		
" Juniperi compositus	5		
" Mastichis compositus (spir. matric.)	2		
" traumaticus (aq. vulneraria)	5		
Syrupus Althaeae	10		
" corticum Aurantiorum	5		
" diacodii	5		
" iodeti ferrosi	1		
" Ipecacuanhae	2		
" opiatus	1		
" Papaveris albi	5		
" Rhoeados	5		
" Rhei	5		
" Sennae	5		
" Violarum	2		
Tinctura Absynthii	2		
" acida aromatica	1		
" Aloës compos. (elix. propr. par.)	2		
" Asae foetidae	2		
" Aurantior	5		
" Cantharidum	1		
" Castorei Sib		5	
" Catechu	2		
" Cinnamomi	2		
" cort. Peruv. fusci	5		
" " " rubri	2		
" Croci	1		
" Digitalis	1		
" Gentianae	2		
" guajaci volatilis	1		
" Myrrhae	5		
" succini	2		
" Valerianae	2		
Trochisci Catechu	2		
" Ipecacuanhae	2		
Unguentum acetatis plumbici	5		
" carbon. plumbici (ung. alb. simpl.)	5		
" " " camph. (ung. alb. camph.)	5		
" Daphnes Mezerei	2		
" elemi (bals. arcaei)	5		
" hydrargyri (ung. Neapolitan.)	5		
" iodeti kalici	1		

	Ons. Lood. Wigtje.
Unguentum laurinum (ung. nervinum)	5
" oxydi cobaltici (ung. defens. coer.)	2
" " hydrargyrici (ung. merc. praec. rubri)	1
" " zinci	2
" picis (ung. basilicum)	5
" Populeum	5
" sulphuratum (ung. ad scabiem)	5
" tartratis stibico-kalici (ung. Autenriethii)	1
Vinum amarum (elix. viscerale Hoffm.)	5
" chalybeatum Londinense	5
" Ipecacuanhae	2
" opii (tinct. opii vinosa)	2
" " aromaticum (laud. liq. Sydenh.)	2
" Scilliticum	2
" seminum Colchici	2
" " Daturae Stramonii	2
" stibiatum (vin. antimonial. Huxh.)	2
" tartratis kalico-ferrici (tinct. ferri tart.)	5

's Gravenhage, den 10den November 1865.

(*get.*) THORBECKE.

N°. 9. *Rapport van den* 21 *October* 1865 *aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, van de Commissie, gehoord over de zamenstelling der lijsten, bedoeld in art.* 9 *der wet van* 1 *Juni* 1865 (Stbl. n°. 60) *en de artt.* 7 *en* 30 *der wet van* 1 *Juni* 1865 (Stbl. n°. 61). (Staatscourant 19/20 *November.*)

Arnhem, 's Gravenhage, Utrecht, 21 October 1865.

Hiernevens hebben wij de eer, Uwe Excellentie aan te bieden de van Uwer Excellentie's *Commissie* van deskundigen gevraagde „LIJSTEN van geneesmiddelen" enz. voorgeschreven in de artt. 7 en 30 der wet regelende de uitoefening der *artsenijbereidkunde*, mitsgaders van die, welke vermeld staat in de 4de alinea van art. 9 der wet regelende de uitoefening der *geneeskunst.* (1)

Ter juistere beoordeeling dezer lijsten leggen wij daarbij drie *toelichtingen* of memoriën, vergezeld van twee *bijlagen*, over, de grondslagen behelzende van onze gemeenschappelijke werkzaamheden en beraadslagingen over deze lijsten.

(*get.*) G. E. V. SCHNEEVOOGT,
Voorzitter.
„ A. W. M. VAN HASSELT,
Secretaris.
„ Dr. G. ROMBOUTS.
„ C. M. VAN DIJK.
„ S. J. VAN DEN BERGH.

---

(1) Met deze lijsten zijn gelijkluidend de lijsten voorkomende in het Koninklijk besluit van den 5den November 1865 (*Staatsblad* n°. 125) en in de beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van den 10den November 1865. [Zie hierboven n°. 7 en 8.]

TOELICHTING *op de Lijst der geneesmiddelen, voorgeschreven id art. 9, alinea 4, der wet, regelende de uitoefening der geneeskunst.*

Bij het ontwerpen van deze lijst zijn door ons de drie volgende *beginselen* gevolgd:

1°. *Beknoptheid.* Deze kwam ons allezins wenschelijk en ook billijk voor, dewijl het onredelijk zou zijn, bij de zoo uiteenloopende inzigten omtrent de praktijk, — *allen* geneesmiddelen op te dringen, die slechts door *weinigen* worden gebezigd of begeerd. Zij viel bovendien geheel in den geest der wet, daar deze aan een ieder vrijlaat, deze lijst, naar eigen inzigt, uit te breiden.

Als men in aanmerking neemt, dat de vroegere provinciale lijsten het voorhanden zijn van gemiddeld *eens zoo veel*, of nog *veel meer* middelen voorschreven, zal men de geprojecteerde lijst — waarop slechts 78 *artikelen* voorkomen — niet „te omslagtig" kunnen noemen. (1)

2°. *Volledigheid.* Om aan dezen eisch, — in verband met den voorafgeganen, — zooveel mogelijk te kunnen voldoen, moesten op deze lijst de voornaamste *representanten* uit elke rubriek van geneesmiddelen worden gevonden, die bijna door iederen geneesheer gebruikt en wier nut door bijna niemand betwijfeld zal worden.

Tot grondslag voor het doorvoeren van dit beginsel strekten de *Provinciale* lijsten, zoo als die bij de *vorige* wet in gebruik waren, uit welke alle de meest algemeen gebruikelijke en tevens krachtigste middelen gekozen zijn.

3°. *Noodzakelijkheid van openbaar toezigt.* Met het oog op dit beginsel zijn verscheidene geneesmiddelen op deze lijst gebragt, in zooverre die het meest aan *vervalsching* blootstaan of van *minder goede* hoedanigheid kunnen zijn.

De zoodanigen vooral hebben wij daarbij geregistreerd, welke, door bovengenoemde oorzaken, in meerdere of mindere mate *nadeelig* konden worden voor de gezondheid of zelfs *gevaarlijk* voor het leven.

Aan deze beginselen zijn wij bij de bewerking dezer lijst zoo getrouw mogelijk gebleven.

Nog meer te bekorten dan waartoe wij ons reeds hebben beijverd, kwam ons hoogst ongeraden voor, uit hoofde dat de lijst dan tot niets zoude dienen en uit den aard der zaak geheel willekeurig zou worden, bij gebreke van eenige basis waarop kon worden voortgewerkt of van eenig argument waarop haar bestaan kon worden verdedigd.

Men moet toch daarbij wel overwegen, dat de vrees niet ongegrond is, ja dat de ondervinding sommigen onzer reeds nu geleerd heeft, dat meerdere geneeskundigen, hetzij uit gemakzucht, hetzij uit zwarigheid, of wel en voornamelijk *om zich aan de contrôle te onttrekken* (voor zoover de wet het toezigt niet uitdrukkelijk voorschrijft), weinig of zelfs geen gebruik zullen maken van hun regt tot uitbreiding hunner lijsten.

Sommigen, welligt velen, zullen *wel* andere geneesmiddelen dan die der officiele lijst naar eigen inzigt en keuze bezigen, doch deze om de hoofd-

(1) De verzamelingslijst der *militaire* apotheken bij ons te lande bevat ruim 200 artikelen.

reden bovengenoemd *niet* algemeen registreren op de door hen zelven op te maken lijsten.

Ten slotte zij nog opgemerkt, dat wij ons hier in het algemeen hebben bepaald bij den artsenijvoorraad der *Pharmacopoea Neerlandica*. Voor slechts een tweetal der tegenwoordig zeer algemeen gebruikelijke middelen (*chloras kalicus en sulphas atropinicus*) meenden wij eene uitzondering te moeten maken, omdat de practicus dezelve bij het behandelen van vele keel- en oogziekten niet ontberen kan.

Dat wij deze lijst *alphabetisch* hebben geordend, geschiedde wegens de bezwaren en fouten, die alle stelselmatige rangschikkingen in meerdere of mindere mate aankleven.

TOELICHTING *op de Lijst der Vergiften, voorgeschreven in artikel 7 der wet, regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst.*

Het zal noodig zijn, vooraf de redenen uiteen te zetten, weshalve wij het nuttig hebben geoordeeld deze lijst in *tweeën* te splitsen, en twee kategorien van „vergiften" en „hevig werkende geneesmiddelen", te onderscheiden.

Wij zijn daartoe gekomen uit de overweging dat, indien wij *alle* deze zelfstandigheden in ééne kast of meer kasten hadden doen plaatsen, eensdeels eene te *groote plaatsruimte* daarvoor in de apotheken zou moeten voorhanden zijn, anderdeels zulks tot te groote *onkosten* aanleiding zoude geven, en ten derde, daardoor de dagelijksche *receptuur* te zeer zou worden *bemoeijelijkt*.

Naar onze meening verleent de wet reeds genoegzaam bevoegdheid tot deze splitsing, dewijl zij van het gebruik òf van *één*, òf van *meerdere* kasten sprekende, eenig te maken onderscheid facultatief laat.

Bij de door ons voorgestelde onderscheiding van staat *A* (1) en staat *B* (2) dezer lijst zijn wij wederom van enkele vaste beginselen uitgegaan.

1°. *Vrijheid in de uitvoering.* Ten einde zooveel mogelijk latitude te laten aan den artsenijbereidkundige en aan den geneeskundige, aan wien de uitoefening der artsenijbereidkunst is toegestaan (art. 1, alinea 2 dezer wet), stellen wij voor in het opschrift van staat *A*, waarop de *zwaardere* vergiften voorkomen, alleen te spreken van *afsluiten* en niet van *kasten*. Hierdoor wordt hun vergunning verleend om sommige der bedoelde artikelen ook op *andere* wijze dan in eene kast, en op *andere* plaatsen dan in de apotheek, hetzij in den kelder, hetzij op zolder, hetzij in een magazijn, eenvoudig „af of weg te sluiten", zoo als dit bijvoorbeeld voor grootere hoeveelheden van de Acida mineralia venalia, enz. zeer wenschelijk kon worden geacht.

2°. *Gemakkelijkheid.* Ten deze zijn wij bedacht geweest op het zoo weinig mogelijk belemmeren van het gereedmaken der voorschriften.

Op dit beginsel berust inzonderheid ons voorstel tot het invoeren van staat *B*.

---

(1) Staat *A* bestaat uit 65 artikelen.
(2) „ *B* „ „ 52 „

Immers onderscheidene sterkwerkende geneesmiddelen zijn zoo algemeen of veelvuldig in dagelijksche aanwending, dat het hoogst bezwarend zou wezen, die telkens uit de afgesloten kast te moeten nemen en ze telkens daarin weder af te sluiten. Calomel, Acetas plumbi, de extracta nartico aquosa, strekken hiervan uit velen ten voorbeelde.

Wel moet hier worden opgemerkt, dat, indien men dezen staat (*B*) meende te moeten doen vervallen, de Lijst der voorwerpen die afgesloten moeten worden (staat *A*) aanzienlijk zou dienen te worden vergroot.

3°. *Voorzigtigheid.* Immers in apotheken mag nimmer het gevaar van mogelijke *vergissingen* (het zoogenaamd „vergrijpen") uit het oog worden verloren.

Daartoe hebben wij onze bijzondere aandacht gevestigd op die middelen, welke, zoo door hunne overeenkomst in *kleur* (vooral de witte) als door hunne gewone *plaatsing* (bijv. tusschen of bij andere onschuldige siropen, extracten, zouten, tincturen enz.) meer dan andere, aanleiding tot ongelukken kunnen geven.

De zoodanige onder deze, die *weinig* in gebruik zijn, plaatsten wij op staat *A*, bijv. den carbonas et hydras plumbicus, — diegene daarentegen, welke *veel* gebezigd worden, bijv. chloretum hydrargyrosum, stelden wij voor op staat *B*.

Om dezelfde reden, en om verwisseling te voorkomen, kwamen de extracta narcotica *alcoh.* op staat *A*, de *aquosa* op staat *B*.

Ten overvloede zijn zelfs enkele, trouwens minder als vergiften bekend staande middelen, — zoo als acetum scillae, nitras kalicus, toch op staat *B* geregistreerd.

Wij zijn daarbij van de overtuiging uitgegaan, dat in elk geval tegen *dien* staat geen bezwaar zal worden gemaakt, daar deze althans weinig moeite en kosten veroorzaakt. Ook mag het onverschillig worden genoemd, om, onder vele, enkele voorwerpen meer of minder van een kenmerk te voorzien.

Wanneer staat *B*, door ons voorgesteld, kan worden aangenomen, rest er ten deze nog de bepaling van *de wijze waarop* het genoemde „zigtbaar teeken" of kenmerk zal behooren te worden uitgevoerd.

Wij zijn van oordeel dat de *vorm* van het aan te nemen kenteeken, volgens één en hetzelfde model, *algemeen* zal moeten worden voorgeschreven.

Daaromtrent echter hebben wij ons voor 's hands in het *opschrift van staat B* tot eene algemeene uitdrukking bepaald, in de meening, dat de *bijzondere* aanduiding daarvan meer tot de bevoegdheid behoorde der Inspecteurs en Geneeskundige Raden.

Wanneer men ook daarbij zoowel op *gemakkelijke* uitvoerbaarheid, als op *geringe* kostbaarheid, in beginsel zou meenen te moeten voortbouwen, zijn wij tot den voorslag gekomen, om, gelijk ook in andere landen, (bijv. Pruissen, Hessen, Beijeren enz.) geschiedt, daartoe te doen voorschrijven, dat de flesschen, potten en laden der bedoelde geneesmiddelen worden voorzien van één of meer sterk in het oog springende *gekleurde* figuren, bijv. volgens nevensgaand model (*sterren* van verschillende grootte), dat wij de eer hebben, — als *Bijlage I* — hierbij over te leggen.

Nog zij vermeld, dat wij, om gelijke reden als bij het opmaken der vorige lijst, ook hier de zelfstandigheden *alphabetisch* hebben geordend.

Vergiftige stoffen of sterk werkende geneesmiddelen hier op te nemen welke *niet* in de Pharmacopoea Neerlandica worden gevonden, hebben wij in zooverre geheel overbodig geacht, als daarin reeds bij de *wet* zelve (laatste alinea van art. 7) is voorzien.

TOELICHTING *op de Lijst van de geneesmiddelen en van de hoeveelheden, beneden welke dezelve niet mogen worden verkocht, voorgeschreven in art.* 30 *der wet, regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst.*

Bij het zamenstellen van deze lijst zijn wij aangevangen met ons haar doel te verduidelijken, alsmede het standpunt van uit het welk zij moet worden beschouwd.

Blijkbaar ligt het, onzes inziens, in de bedoeling der Regering, dat op haar geene andere zelfstandigheden mogen worden gebragt, dan die welke uitsluitend als *geneesmiddel* in gebruik zijn.

Evenzoo dat de *handel* in die geneesmiddelen niet geheel vrij mag worden gelaten, maar aan eene zekere *bepaling* of beperking moet worden onderworpen.

Het blijkt verder algemeen wenschelijk te zijn geacht, dat niemand dan de apothekers en daartoe bevoegde geneeskundigen de *voorschriften* van geneesheeren gereed moge maken.

Dit een en ander is dan ook uit dien hoofde zeer noodzakelijk, dat aan het publiek een *waarborg* wordt verschaft voor de goede qualiteit of deugdzaamheid der middelen, die het zich aanschaft en waarvan het zelf de noodige kennis mist, om bovenstaande eigenschappen te kunnen beoordeelen.

De *Salus publica* toch, — blijkbaar zoo geheel in de bedoeling der nieuwe wet gelegen, — werd daarom, zoo wel hier, als bij de bewerking der lijsten 1 en 2, — door ons steeds op den voorgrond geplaatst. Aan haar moest, vooral ten deze, de overigens zoo gewenschte beknoptheid menig offer brengen.

Vordert het algemeen belang nu eenige beperking in den handel van geneesmiddelen, de Regering schijnt, aan de andere zijde, die belemmering *niet verder* te willen uitbreiden dan ter bereiking van het beschreven doel noodig is.

Zij verlangt daarom, dat zoodanige zelfstandigheden, die, hoewel tot de reeks der geneesmiddelen behoorende, tevens, of zelfs meer, in *oekonomisch-technisch* of *industrieel* gebruik zijn, op deze lijst *niet* zullen worden geplaatst, met uitzondering nogtans van diegene onder hen, welke blootstaan aan schadelijke vervalschingen, en die daarom Staatstoezigt noodzakelijk maken.

Aan deze algemeene beginselen en begrippen zijn wij wederom bij het zamenstellen van deze lijst zooveel doenlijk getrouw gebleven; op ons rust

nu nog de taak, haar in twee bijzonderheden nader toe te lichten, en wel:

eerstens, wat betreft de basis voor de door ons voorgestelde *hoeveelheids*-bepaling; en

ten tweede, wat aangaat het *getal* der op deze lijst gebragte artikelen.

1°. *Hoeveelheids-bepaling* (*doséring*). Twee punten moeten daarbij in het oog worden gehouden.

Vooreerst, dat deze hoeveelheden niet *te klein* mogen wezen, opdat het onkundige publiek zich *die* geneesmiddelen niet te gemakkelijk, tot schade van zich zelven, op eigen gezag of zonder voorschrift, zou kunnen aanschaffen;

Ten andere, dat die hoeveelheden niet *te groot* mogen zijn, opdat de levering dier geneesmiddelen aan apothekers en bevoegde geneeskundigen niet te zeer bemoeijelijkt werd. Immers sommigen onder deze hebben een meer beperkt debiet. Mogt men ook al, met het oog hierop, kunnen aanmerken, dat alsdan vele der hier bepaalde hoeveelheden nog te groot schijnen voor sommige geneeskundigen aan wie de uitoefening der artsenijbereidkunst is toegestaan, dan bemerke men daarbij dat *kleinere* hoeveelheden dan de hier bepaalde, altijd mogen en kunnen worden verkregen van de apothekers, die zich tevens met het bereiden en leveren van geneesmiddelen in het groot onledig houden, bij welke de geneeskundigen ten platten lande ook nu gewoon zijn zich daartoe te vervoegen.

2°. *Het getal.* Wij erkennen het volmondig, het aantal der op deze lijst gebragte middelen is *zeer groot* (1). Uit den aard der zaak moest deze lijst uitvoerig worden. Immers de hoofdoorzaak daarvan is niet uit den weg te ruimen, maar wordt gevonden in het daadwerkelijk *bestaan* van een zoo rijken schat van chemisch-pharmaceutische praeparaten en Galenica, als onze *Pharmacopoea* aanbiedt. Die op te sommen werd noodzakelijk, dewijl *andere* de verkoop van alle niet genoemde zamengestelde geneesmiddelen, volgens deze wet, aan *een ieder* zou vrijgelaten worden, zonder toezigt hoegenaamd.

Nogtans is onzerzijds alles in het werk gesteld, wat strekken kon tot bekorting, in zooveel mogelijk vrijgevigen zin. Eene eenvoudige vergelijking der lijst met den totaalinhoud der Pharmacopoea legt daarvan eene sprekende getuigenis af. Ruim 140 artikelen zijn daaruit weggevallen en niet op de lijst geplaatst, als behoorende of kunnende terug gebragt worden tot die zelfstandigheden, welke tevens, of meer, in oekonomisch-technisch en industrieel gebruik zijn.

Hoe groot deze lijst reeds nu moest uitvallen, is toch nog bij ons de gewigtige vraag gerezen: of zij niet behoorde nog zeer te worden *uitgebreid?*

Wij hebben hier op het oog het groot aantal geneeskrachtige, zoo enkelvoudige als zamengestelde middelen, die hoezeer in de Pharmacopoea *niet* opgenomen, toch, van vroegeren tijd, in meer of minder algemeen gebruik *gebleven*, of sedert hare invoering bij ons te lande in geneeskundig gebruik *gekomen* zijn.

Mogen nu deze allen, waaronder vele zeer belangrijke (vergelijk daarover

(1) Op deze lijst komen meer dan 400 artikelen voor.

Bijlage II, waarop, ten voorbeelde, ruim 80 der hier bedoelde artikelen zijn aangeduid), geheel *zonder* beperking blijven?

Of behooren ook zij niet onder art. 30 der wet begrepen, *aangewezen* en *gedoseerd* te worden?

Naar onze opvatting, zijn wij ten deze *niet* geroepen, *buiten* de *officiele* lijst van geneesmiddelen, die der *Pharmac. Neerlandic.*, te gaan, maar desniettemin zijn wij wel algemeen van gevoelen, dat de tweede vraag toestemmend moet worden beantwoord. De bewerking echter der nadere opname van van deze geneesmiddelen zou kunnen worden overgelaten aan hen, die belast zullen worden met het geneeskundig Staatstoezigt (Inspecteurs en Raden), welke voortaan toch bedacht zullen moeten zijn op het jaarlijks completeren dezer lijsten.

Mogten wij in deze opvatting hebben gedwaald, en ligt het in de bedoeling van Uwe Excellentie, dat deze lijst reeds nu, overeenkomstig den tegenwoordigen stand van zaken, volledig behoort te worden gemaakt, zoo verklaren wij ons gaarne bereid, om alsnog ook van die middelen, in den vorm der nevensgaande en volgens de bij hare bewerking vooropgestelde beginselen, eene *afzonderlijke* lijst te ontwerpen.

De beslissing omtrent dit punt meenden wij aan het verlichte oordeel van Uwe Excellentie te moeten onderwerpen.

Ook deze lijst hebben wij, als de vorige, alphabetisch gerangschikt. Dat zij tevens in drie afdeelingen werd gescheiden, kwam ons, bij hare grootte, wenschelijk voor ter vergemakkelijking van het overzigt.

Bij de dosering is het burgerlijk Nederlandsch gewigtstelsel gevolgd, daar men zich hier op het terrein van den handel beweegt, waarin men gewoon is zich van dit gewigt te bedienen, zelfs bij het leveren van geneesmiddelen aan apothekers en tot uitoefening der artsenijbereidkunst bevoegde geneeskundigen.

BIJLAGE II.

OPGAVE *van eenige geneesmiddelen, die niet in de Pharmac. Neerl. voorkomen, doch in meer of minder algemeen gebruik gebleven, of sedert daarin ook bij ons te lande gekomen zijn.*

Acetas ferricus liq.
Aceton.
Acidum carbolicum.
Aconitinum.
Aqua amydal. amar.
" chlorata.
" Goulardi.
" laxativa Viennensis.
" phagadaenica.
Arsenias chinicus.
Atropinum.
Balsamum vitae Hoffmann.
Brometum kalicum.
Bromoformylum.
Caffeinum.
Cantharidinum.
Chinidinum.
Chinoïdinum.
Chloras kalicus dep.
Citras caffeini.
Codeïnum.
Coniinum.
Cortex Rhamni frangulae.
Digitalinum.
Elaterium (Anglic.)
Elixir salutis.
Emplastrum oxycroci.
Extract. Columbo.
" Fuci vesiculosi.
" Hellebori nigri.
" Monesiae.
" Pulsatillae nigric.
Extract. nucis vomicae *aq.*
" Sarsaparillae *aq.*
" Valerianae.
Ergotinum (Bonjean).
Ferrum hydrogen. reduct.
Glycerinum *purum.*
Guarinum.
Herba Lobeliae inflatae.
Hypophosphis calcicus
" natricus.
Hyposulphis calcicus.
Hyraceum Capense.
Iodetum plumbicum.
" sulphuris.
Iodidum arsenicosum.
Iodoformylum.
Kamala.
Koussou (flores)
Kreosotum *purum.*
Lactas magnesicus.
" manganosus.
" zincicus.
Lapis divinus.
Lupulinum.
Narceïnum.
Oleum animale Dippelii.
Oxydum cupricum nigrum.
Pepsinum.
Permanganas potassae.
Phosphas calcicus.
Physostigma venenosum. NB. De zaden onder den naam van "*Calabar*" en het papier van dien naam.
Podophyllinum.
Propylaminum.
Pyrophosphas ferricus.
" citric. ammon.
" kalicus.
" natric.
Salicinum.
Sapo aromaticus (bals. opod.) sec. *Pharm. Belgic.*
Spirit. Meliss. comp. (aq. Meliss. magistr.).
Subcarbonas ferri.
Sulphas atropinicus.
Sulphis sodae.
Sulphuretum calcicum liq.
Tanninum.
Tannas chinicus.
" plumbicus.
Tinctura Arnicae.
" Cannabis Indicae. NB. "Hachischtinctuur."
" Hyracei.
" Lobeliae.
" nervina Bestucheffi.
" Pyrethri.
" thebaïca infantum.
Trochisci santonini.
Valerianas atropinicus.
enz.

N°. 10. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken aan den minister van Justitie van* 11 *November* 1865, *betreffende het verband van art.* 5 *der wet van* 1 *Juni* 1865, Stbl. n°. 60, *met artt.* 50, 52 *en* 53 *van het Burgerlijk Wetboek.*

Naar aanleiding eener daarbij overgelegde missive van den Commissaris des Konings in Zeeland, wordt in Uwer Excellentie's schrijven van 31 October jl., n°. 86, 1ste afd., gevraagd naar het verband van art. 5 der wet van den 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60) met de artt. 50, 52 en 53 van het Burgerlijk Wetboek.

Art. 5 der wet regelende de uitoefening der geneeskunst legt aan de geneeskundigen eene verpligting op, niet aan den ambtenaar van den burgerlijken stand. Het schrijft voor, dat de geneeskundigen, bij het overlijden van elk hunner patienten, eene verklaring daarvan onderteekenen met opgave van de oorzaak van den dood.

Daaruit is voor den ambteuaar van den burgerlijken stand geene verpligting af te leiden. Wel zegt het artikel, dat die verklaring wordt onderteekend „ten behoeve" van dien ambtenaar. Zij moet voor dezen dan ook zeer gewenscht zijn. Immers, de verklaring van eenen geneeskundige is voor dezen het zekerst, zoo niet het eenig bewijs dat iemand, die als overleden wordt aangegeven, werkelijk overleden is. In verscheidene gemeenten wordt dan ook reeds sedert jaren door den ambtenaar van den burgerlijken stand bij het opmaken eener acte van overlijden zulk eene verklaring gevorderd.

Men mag verwachten dat, nu aan de geneeskundigen de verpligting is opgelegd, die verklaringen te geven, de ambtenaren van den burgerlijken stand die zullen vragen. Verpligting daartoe bestaat echter voor hen niet.

Mogt een geneeskundige, gelijk de Commissaris des Konings in Zeeland stelt, weigeren de voorgeschrevene verklaring te onderteekenen, dan valt hij onder strafbepalingen der wet, die hem dit voorschrijft.

Heeft de overledene geene hulp van eene geneeskundige genoten — een geval dat ook door den Commissaris des Konings wordt voorgesteld — dan is er ook geen geneeskundige tot het geven der verklaring verpligt. De gemeentebesturen zijn echter bij magte voor dergelijke gevallen het overlijden te doen constateren door geneeskundigen, van hunnentwege aangesteld. In het belang eener goede statistiek van de sterfte en hare oorzaken — waaraan Nederland groote behoefte heeft — moet men hopen, dat de gemeentebesturen, en vooral ook de ambtenaren van den burgerlijken staud, het verkrijgen daarvan door alle hun ten dienste staande middelen zullen bevorderen.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) THORBECKE.

N°. 11. *Model der lijst, volgens art.* 15 *der wet regelende het geneeskundig Staatstoezigt door de gemeentebesturen te zenden aan den geneeskundigen inspecteur der provincie, vastgesteld door den minister van Binnenlandsche Zaken den* 29 *November* 1865.

OPGAVEN omtrent overledenen in de gemeente . . . . . .

Doorloopend nommer van 186 .	Overleden.		Wijk. Straat. Gracht.	Huisnommer.	Geslacht.		Leeftijd.	Beroep.	Overleden ten gevolge van	Levenloos aangegeven.	
	Datum.	Maand.			Man.	Vrouw.				Dood-geboren.	Overleden vóór de aangifte.
1					M.						
2						V.					
3											
4											
5											
6											
7											
8											

N°. 12. *Beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 9 December* 1865, *n°.* 260, 9e *afd., waarbij de plaatsen van vestiging der inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt worden aangewezen. (Staatscourant* 12 *December.)*

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

Gelet op art. 26 der wet van den 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58) heeft goedgevonden, als plaatsen van vestiging der inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt vast te stellen:

voor den inspecteur in Noord-Brabant en Limburg — 's Hertogenbosch;
" " " " Gelderland en Utrecht — Arnhem;
" " " " Zuid-Holland — 's Gravenhage;
" " " " Noord-Holland — Amsterdam;
" " " " Zeeland — Middelburg;
" " " " Friesland en Groningen — Leeuwarden;
" " " " Overijssel en Drenthe — Zwolle.

's Gravenhage, den 9 December 1865.

(get.) THORBECKE.

N°. 13. *Koninklijk besluit van* 16 *December* 1865 *n°.* 41, *houdende benoeming van leden van de geneeskundige Raden voor Zuid-Holland, Noord-Holland, Friesland en Groningen. (Staatscourant* 17/18 *December.)*

Bij besluit van 16 December n°. 41 heeft Z. M. goedgevonden te benoemen tot leden en plaatsvervangende leden van de geneeskundige Raden voor Zuid-Holland, Noord-Holland, Friesland en Groningen.

Voor Zuid-Holland.

Tot leden: Dr. T. H. Blom Coster te 's Gravenhage; Dr. J. A. Boogaard, hoogleeraar te Leiden; Dr. J. C. G. Evers, hoogleeraar te Leiden; Dr. P. M. Mess te Scheveningen; Dr. J. N. Ramaer te Delft; Dr. K. A. Rombach te Leiden; Dr. F. I. J. Schmidt te Rotterdam; Dr. C. J. Snijders te Nieuwe Tonge; Dr. C. J. Vaillant Jr. te Schiedam; J. Thorn Leeson, heel- en vroedmeester te Ter Aar; A. C. Cramer, apotheker te Rotterdam; P. J. Haaxman; apotheker te Rotterdam; W. Huijgens Wz., oud-apotheker te 's Gravenhage; G. J. Jacobson, oud-apotheker te Schiedam; A. van Scherpenzeel, apotheker te Schoonhoven; C. C. Vorstman, apotheker te 's Gravenhage; Mr. J. L. de Bruijn Kops, hoogleeraar te Delft.

Tot plaatsvervangende leden: Dr. J. M. Addink te 's Gravenhage; Dr. A. M. Ballot te Rotterdam; Dr. H. Boursse Wils te Leiden; Dr. G. P. Buchner te Gouda; Dr. G. Ph. F. Groshans te Rotterdam; dr. H. J. Lulofs te Har-

dinxveld; Dr. M. F. Onnen te Dordrecht; Dr. C. P. Pous Koolhaas te 's Gravenhage; Dr. G. H. van Vollenhoven te Rotterdam; J. Broeksmit, heel- en vroedmeester te Rozenburg; G. Bisschop, apotheker te 's Gravenhage; G. W. Boot, apotheker te Gorinchem; B. Eikma, apotheker te Rotterdam; B. J. Fornara, apotheker te Leiden; J. C. Th. Vigelius, apotheker te 's Gravenhage; Dr. J. E. de Vrij, te 's Gravenhage; Mr. H. J. Burger, advocaat te Rotterdam.

Voor Noord-Holland.

Tot leden: Dr. G. A. N. Allebé te Amsterdam; Dr. A. van der Boon te Zaandam; Dr. A. H. J. de Bordes te Hoorn; Dr. J. van Geuns, hoogleeraar te Amsterdam; Dr. D. Lubach te Haarlem; Dr. W. J. F. Nuijens te Westwoud; Dr. C. B. Tilanus, hoogleeraar te Amsterdam; Dr. G. E. Voorhelm Schneevoogt, hoogleeraar te Amsterdam; G. C. van Balen Blanken, heel- en vroedmeester te Sijbecarspel; P. H. Vorstman, heel- en vroedmeester te Amsterdam; C. W. Bruinvis, apotheker te Alkmaar; J. C. F. Kerkhoff, apotheker te Amsterdam; J. C. Kruseman, apotheker te Haarlem; D. Pas, apotheker te Amsterdam; A. Stellingwerff, oud-apotheker te Amsterdam; H. van Waesberge, apotheker te Hoorn; Mr. A. de Vries, raadsheer in het provinciaal geregtshof van Noord-Holland.

Tot plaatsvervangende leden: Dr. J. Haremaker te Helder; Dr. J. F. van Hengel te Hilversum; Dr. C. E. Heijnsius te Amsterdam; Dr. C. J. de Lange te Alkmaar; Dr. J. J. F. H. T. Merkus Doornik te Amsterdam; Dr. P. van Meurs te Haarlem; Dr. E. H. G. Thijssen te Amsterdam; Dr. J. Zeeman te Amsterdam; J. Hanou Jzn., heel- en vroedmeester te Barsingerhorn; J. Verboon, heel- en vroedmeester te Amsterdam; H. Broos, apotheker te Haarlem; J. Polak, apotheker te Amsterdam; J. Sevenhuisen, apotheker te Helder; W. Stoeder, apotheker te Amsterdam; J. Swens, apotheker te Haarlem; J. Zoutmaat Brugman, apotheker te Amsterdam; Mr. A. van Eijk Bijleveld, lid van de arrondissements-regtbank te Amsterdam.

Voor Friesland en Groningen.

Tot leden: Dr. J. M. Baart de la Faille te Leeuwarden; Dr. B. Bokma de Boer te Ternaard; Dr. J. van Deen, hoogleeraar te Groningen; Dr. K. T. Dorama te Sneek; Dr. R. Houwink te Heerenveen; Dr. W. M. Reisiger te Nieuwolde; Dr. A. H. Swaagman te Groningen; Dr. D. de Vries Reilingh te Groningen; Th. Beekhuis, heel- en vroedmeester te Wirdum; L. Th. Brunsveld van Hulten, heel- en vroedmeester te Loppersum; C. H. van Ankum, apotheker te Groningen; E. Bloembergen apotheker te Leeuwarden; J. J. Bruinsma apotheker te Leeuwarden; J. F. de Bosson, apotheker te Veendam; P. van Kleffens, apotheker te Dokkum; J. Post, apotheker te Groningen; Mr. B. D. H. Tellegen, hoogleeraar te Groningen.

Tot plaatsvervangende leden: Dr. G. Acker Stratingh te Groningen; Dr. J. Baart de la Faille Jz. te Groningen; Dr. J. A. Born te Bergum; Dr. J.

Bosman Tresling te Winschoten; Dr. N. Lobrij van Troostenburg de Bruijn te Leenwarden; Dr. P. A. van der Loeff te Appingadam; Dr. A. G. Meder te Noordgorn; Dr. P. Verkade te Harlingen; Dr. Jan de Vries te Lemmer; J. A. Koch, heel- en vroedmeester te Workum; J. C. Bakker, apotheker te Oude Pekela; H. Bennema, apotheker te Groningen; J. H. Berghuis Krak, apotheker te Veendam; J. Heemstra, apotheker te Workum; J. Mulder, apotheker te Franeker; J. Posthuma, apotheker te Dragten; Mr. E. Attema, advocaat te Leeuwarden.

N°. 14. *Koninklijk besluit van* 17 *December* 1865, n°. 39, *houdende benoeming van leden van de geneeskundige Raden voor Noord-Brabant en Limburg, en Zeeland. (Staatscourant* 19 *December.)*

Bij besluit van 18 December, n°. 39, heeft Z. M. goedgevonden te benoemen tot leden en plaatsvervangende leden van de geneeskundige Raden voor Noord-Brabant en Limburg en Zeeland:

Voor Noord-Brabant en Limburg.

Tot leden: Dr. M. J. Godefroi te 's Hertogenbosch; Dr. A. A. E. Goossens te Venlo; Dr. P. F. T. Houben te Thorn; Dr. C. H. G. H. Leurs te Roermond; Dr. J. Roosenburg te 's Hertogenbosch; Dr. L. J. Ruijssenaers te Fijnaart; Dr. J. H. W. Schreinemacher te Maastricht; Dr. J. C. Smitz te Stratum; Dr. J. J. Ackens te Kerkrade; F. B. G. Kieckens, heel- en vroedmeester te Tilburg; J. A. H. Bosquet, apotheker te Maastricht; J. L. van Hall, apotheker te Bergen op Zoom; W. A. van Houten, apotheker te 's Hertogenbosch; J. J. Steijns, apotheker te Maastricht; Mr. H. Sassen, advocaat te 's Hertogenbosch.

Tot plaatsvervangende leden: Dr. C. A. Blumenkamp te Venlo; Dr. J. B. A. Goijarts te Zevenbergen; Dr. L. J. B. van Heijst te 's Hertogenbosch; Dr. P. R. van Mierlo te Breda; Dr. J. D. C. Titsing te Geertruidenberg; Dr. I. J. Willems te Schimmert; N. J. B. Landman, heel- en vroedmeester te Helvoirt; A. J. N. J. Bolsius, apotheker te 's Hertogenbosch; A. F. A. Maassen, apotheker te Breda; P. J. Roersch, apotheker te Maastricht; K. A. Stassen, apotheker te Maastricht; Mr. J. H. E. Wijnans, lid van de arrondissements-regtbank te Maastricht.

Voor Zeeland.

Tot leden: Dr. J. C. van den Broecke te Middelburg; Dr. K. Broes van Dort te Goes; Dr. J. C. de Man te Middelburg; Dr. P. A. van Toorenburg te Aardenburg; Dr. N. J. F. Verschoor te Goes; Dr. E. J. F. P. J. G. Vogelvanger te Hulst; F. P. J. Was, heel- en vroedmeester te Oosterland; J. J. A. Baert, apotheker te Middelburg; S. G. N. van der Grijp, apotheker te Zierikzee; D. J. J. Marinissen, apotheker te Middelburg; Mr. J. Snijder te Veere.

Tot plaatsvervangende leden: Dr. J. P. Berdenis van Berlekom te Middelburg; Dr. M. H. Damme te Middelburg; Dr. IJ. Keyzer te Middelburg; Dr. S. D. de Wind te Middelburg; A. B. Maal Henry, heel- en vroedmeester te Oostburg; J. P. Snoep, heel- en Vroedmeester te Wolphaartsdijk; P, M. de Ligny, apotheker te Middelburg; H. P. Winkelman, apotheker te Vlissingen.

N°. 15. *Koninklijk besluit van* 20 *December* 1865 *n°. 22, houdende benoeming van leden van de geneeskundige Raden voor Gelderland, Utrecht, Overijssel en Drenthe. (Staatscourant* 21 *December.)*

Bij besluit van 20 December n°. 22 heeft Z. M. goedgevonden te benoemen tot leden en plaatsvervangende leden van de geneeskundige Raden voor Gelderland, Utrecht, Overijssel en Drenthe:

Voor Gelderland en Utrecht.

Tot leden: Dr. L. C. van Goudoever, hoogleeraar te Utrecht; Dr. J. J. Homoet te Arnhem; Dr. A. van der Leeuw te Amersfoort; Dr. G. J. Lonq, hoogleeraar te Utrecht; Dr. G. J. Luchtmans te Zutphen; Dr. J. van Rossum te Tiel; Dr. T. A. van Schermbeek te Utrecht; Dr. A. Scholl van Egmond te Nijmegen; Dr. H. F. Thijssen te Arnhem; B. van Ommeren, heel- en vroedmeester te Eemnes; P. G. van Anrooij, apotheker te Zalt-Bommel; C. M. van Dijk, apotheker te Utrecht; P. Hondius, apotheker te Amersfoort; G. van der Kaa, apotheker te Arnhem; R. J. Opwijrda, apotheker te Nijmegen; H. C. van Setten, oud-apotheker te Utrecht; Mr. C. P. Hennij, lid van het provinciaal geregtshof in Gelderland te Arnhem.

Tot plaatsvervangende leden: Dr. H. J. Broers te Utrecht; Dr. J. H. Coolhaas te Amerongen; Dr. J. B. Dompeling te Utrecht; Dr. L. C. E. E. Fock te Amersfoort; Dr. M. Imans te Utrecht; Dr. P. A. van der Ketten te Beek; Dr. H. Pepfenhauser te Arnhem; Dr. H. W. van Rhijn te Zutphen; Dr. C. Schattenkerk te Doesburg; D. Gantvoort, heel en vroedmeester te Neede; J. O. van Bijlert, apotheker te Nijmegen; G. Duffer Blom, apotheker te Utrecht; P. D. Fontein, apotheker te Utrecht; J. Hanekamp van Harinxma, apotheker te Utrecht; G. L. Tjeenk Willink apotheker te Zutphen; J. P. C. van Tricht, apotheker te Arnhem; Mr. W. R. Boer te Utrecht.

Voor Overijssel en Drenthe.

Tot leden: Dr. F. K. Amshoff te Hoogeveen; Dr. D. Cohen te Assen; Dr. J. H. Damman de Wit te Gieten; Dr. A. A. H. Hamer te Ommerschans; Dr. J. A. van Ketwich Verschuur te Deventer; Dr. E. C. C. van Lennep te Deventer; Dr. P. G. Ramaer te Zwolle; Dr. F. W. van Riemsdijk te Hardenberg; Dr. J. E. T. Schaepman te Zwolle; R. Brouwer, heel- en vroed-

meester te Zuidwolde; W. A. Dibbits, apotheker te Assen; A. W. Kroon, apotheker te Deventer; R. Meulenhoff, apotheker te Zwolle; E. P. Stheeman, apotheker te Meppel; Mr. J. D. van Ketwich Verschuur te Zwolle.

Tot plaatsvervangende leden: Dr. H. Hazewinkel te Borger; Dr. J. Huber te Kampen; Dr. J. L. Kijmmell te Havelte; Dr. A. H. Schoemaker te Ambt-Almelo; Dr. R. J. C. Stoffels te Meppel; Dr. H. W. Stork te Almelo; Dr. F. W. L. Tijdeman te Meppel; Dr. W. J. C. Wiedenbroek te Raalte; J. Coster, heel- en vroedmeeeter te de Wijk; E. ten Raa, heel- en vroedmeester te Staphorst, L. Ebbinge: apotheker te Meppel; J. H. C. Nellenstein, apotheker te Zwolle; W. G, Top Jz., apotheker te Kampen; Mr. L. Oldenhuis Gratama, lid van het provinciaal geregtshof in Drenthe, te Assen.

N°. 16. Bij beschikking van 23 December 1865 (*Staatscourant* 24/25 December) heeft de minister van Binnenlandsche Zaken benoemd tot secretaris bij de geneeskundige Raden:

in Noord-Brabant en Limburg Dr. E. A. P. van den Bogaert;
in Gelderland en Utrecht Dr. J. G. de Voogt;
in Zuid-Holland Dr. W. M. H. Sänger;
in Noord-Holland Dr. I. Teixeira de Mattos;
in Friesland en Groningen Dr. A. Drielsma;
in Overijssel en Drenthe Dr. J. E. T. Schaepman;
in Zeeland Dr. C. P. Pous Koolhaas.

N°. 17. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 23 December* 1865, *n°.* 244, 9e *afd., aan de Commissarissen des Konings in de provincien betreffende de* bevoegdheid der heelmeesters ten platten lande tot levering van geneesmiddelen.

Volgens art. 9 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 60, zijn geneeskundigen niet bevoegd tot het leveren van geneesmiddelen in plaatsen waar één of meer apothekers zijn gevestigd, doch kunnen Gedeputeerde Staten der provincie, den geneeskundigen Raad gehoord, aan de geneeskundigen daartoe verlof geven. Art. 20 bepaalt dat geneeskundigen, die bij de invoering dezer wet, dus den 1 November jl., tot het leveren van geneesmiddelen bevoegd waren, die bevoegdheid behouden, zoolang zij in de plaats gevestigd blijven, waarin zij op dat tijdstip gevestigd waren. Zij die toen daartoe niet bevoegd waren, zijn het evenmin na de invoering der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 60.

Volgens art. 5 der vóór de invoering dezer wet geldende instructie voor de heelmeesters ten platten lande, werd dezen, wanneer zij zich nederzetten in plaatsen, waar meer dan ééne apotheek was, niet toegestaan geneesmiddelen

te leveren. Het schijnt echter dat deze bepaling niet altijd en overal behoorlijk is gehandhaafd.

Ten einde hen, die vroeger de straks aangehaalde instructie hebben overtreden, niet in den waan te laten, dat zij daardoor een zeker verkregen regt bezitten, en ten einde hun elk voorwendsel van onbekendheid met de wet te ontnemen, heb ik de eer UHEG. uit te noodigen, het bovenstaande door middel van het Provinciaal blad ter algemeene kennis te brengen.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den Minister,
De Secretaris-Generaal,
(get.) J. SCHRÖDER.

N°. 18. *Besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland van den 27 December* 1865, *n°.* 1, *betreffende het nemen van* maatregelen tegen de kinderziekte *(variolae). (Prov. Blad n°.* 137.)

Is gelezen eene missive van den heer Inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Friesland en Groningen, dd. 18 December 1865, n°. 78, betreffende het heerschen der kinderziekte (variolae) in onderscheidene gemeenten der provincie, luidende die missive als volgt:

„Daar het mij gebleken is, dat de kinderziekte (variolae) in onderscheidene gemeenten der provincie op onrustharende wijze toeneemt en de oorzaak daarvan vooral moet worden toegeschreven aan groote zorgeloosheid en verwaarlozing der ingezetenen van de vaccinatie en revaccinatie, zoo veroorloof ik mij, naar aanleiding van het 1e lid van art. 14 der wet van den 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58), UEd.G.A. in bedenking te geven, door UEd.G.A. tusschenkomst, de aandacht van de gemeentebesturen te vestigen op de noodzakelijkheid der bevordering van die kunstbewerking.

Het komt mij wenschelijk voor, dat de gemeentebesturen, in overleg met de plaatselijke geneeskundigen, overal in hunne gemeenten, de gelegenheid tot vaccinatie en revaccinatie kosteloos aanbieden en de ingezetenen uitnoodigen, daarvan ijverig gebruik te maken. De uitkomsten van dien maatregel, in enkele gemeenten van dit gewest reeds verkregen, zijn allergunstigst, en de kosten, daaraan van wege de gemeente verbonden, worden ruimschoots vergoed door mindere uitgaven wegens geneeskundige armenverpleging.

De Inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provincien Friesland en Groningen,
Dr. IDZERDA."

Waarop, na overweging, is besloten:

Voorschreven missive, door insertie, bij deze, ter kennis te brengen van de gemeentebesturen in deze provincie en hen uit te noodigen, in den daarbij aangegeven zin te handelen.

En zal dit besluit, door middel van het provinciaal blad, aan (besturen in de provincie worden gezonden, tot informatie.

Geëxtraheerd uit het resolutieboek van het heeren Gedeputeerde Staten van Friesland

De Griffier der

(get.) A. VAN DER]

N°. 19. *Koninklijk besluit van* 28 *December* 1865, *n°.* 50 vrijstelling van briefport.

WIJ WILLEM III, enz.

Gelet op art. 2 van Ons besluit van 5 Julij 1850 (*Staatsbl* ter uitvoering van art. 33 der Wet op de Brievenposterij, van 1 zelfden jaars (*Staatsblad* n°. 15);

Gezien het rapport van Onzen Minister van Justitie, ad interim het beheer van het Departement van Finantiën, van den 23 dez Posterijen;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Vrijstelling van briefport te verleenen, met inachtneming van bepalingen ten aanzien van kruisband en contreseign, voor de b welke over dienstzaken gevoerd wordt;

Door de inspecteurs van het geneeskundig Staatstoezigt met elka ling, alsmede door de genoemde inspecteurs ter eenre, en

hunne adjunct-inspecteurs, de leden, de plaatsvervangende le secretaris van den geneeskundigen raad, van welken zij voorzitte Commissaris des Konings, de Gedeputeerde Staten en de gemee in de provincie of provinciën, waarvoor zij zijn aangesteld, ter a

mitsgaders door de adjunct-inspecteurs voor het geneeskundig S ter eenre, en den Commissaris des Konings, de Gedeputeerde S gemeentebesturen in de provincie waarin zij hunne functiën uito nevens de leden, de plaatsvervangende leden en den secretaris v neeskundigen raad van den kring, waarin zij werkzaam zijn, ter a

en eindelijk door de leden en de plaatsvervangende leden der ge raden, ter eenre, en hunne medeleden benevens den secretaris var waarbij zij zijn aangesteld, ter andere zijde.

Onze Minister van Justitie, ad interim belast met het beh Departement van Finantiën, is belast met de uitvoering dezes, schrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Binnenland tot informatie.

(get.) WI

De Minister van Justitie, ad interim belast met het beheer van het Departement van Finantien,

(get.) OLIVIER.

N°. 20. *Besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen van 22 December 1865, n°. 58, betreffende bevordering van vaccinatie en revaccinatie.* (*Prov. Blad n°. 77.*)

Gezien eene missive van den heer Inspecteur van het geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Friesland en Groningen dd. 19 dezer maand n°. 33, luidende als volgt:

„Daar de kinderziekte (variolae) in onderscheidene gemeenten van de provincie Friesland op onrustbarende wijze toeneemt, en thans ook te Schildwolde en Slochteren, provincie Groningen, eenige personen daardoor zijn aangetast, waarvan de oorzaak vooral moet worden toegeschreven aan groote zorgeloosheid en verwaarloozing der ingezetenen van de vaccinatie en revaccinatie, zoo veroorloof ik mij, naar aanleiding van het 1ste lid van art. 14 der wet van den 1sten Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58), UEd.G.A. in bedenking te geven, door UEd.G.A. tusschenkomst, de aandacht van de gemeentebesturen te vestigen op de noodzakelijkheid der bevordering van die kunstbewerking.

„Het komt mij wenschelijk voor, dat de gemeentebesturen, in overleg met de plaatselijke geneeskundigen, overal in hunne gemeenten de gelegenheid tot vaccinatie en revaccinatie kosteloos aanbieden, en de ingezetenen uitnoodigen daarvan ijverig gebruik te maken. De uitkomsten van dien maatregel in enkele gemeenten van de provincie Friesland reeds verkregen zijn allergunstigst, en de kosten van wege de gemeenten daaraan verbonden, worden ruimschoots vergoed, door mindere uitgaven wegens geneeskundige armenverpleging."

Overwegende, dat deze vergadering geheel instemt met de zienswijze van den heer Inspecteur voornoemd, en de door hem bij zijne voorschrevene missive gedane voorstellen allezins doelmatig acht;

Is goedgevonden:

het vorenstaande, door middel van het provinciaal blad ter kennis te brengen van de gemeentebesturen in deze provincie, met uitnoodiging om de door den inspecteur voorgeslagene maatregelen ter voorkoming der verspreiding dezer verwoestende ziekte, in ernstige overweging te nemen.

De Voorzitter,
(get.) J. A. VAN ROIJEN.
De Griffier,
(get.) ALBERDA.

N°. 21. Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 30 December 1865 is de benoeming van Dr. J. E. T. Schaepman tot secretaris bij den geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe op zijn verzoek ingetrokken en in zijne plaats benoemd Dr. S. P. Kros te Zwolle. (*Staatscourant* 1 Januari 1866.)

VERZAMELING VAN STUKKEN

BETREFFENDE HET

GENEESKUNDIG STAATSTOEZIGT

IN NEDERLAND.

1866.

N°. 22. *Circulaire van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor Gelderland en Utrecht van* 1 *Januari* n°. 1, *aan de geneeskundigen in Gelderland en Utrecht.*

Volgens de wet omvat het geneeskundig Staatstoezigt in de eerste plaats het onderzoek naar den staat der volksgezondheid en, waar noodig, de aanwijzing en bevordering van middelen ter verbetering.

Ik behoef aan U, Mijne Heeren, niet te betoogen, dat er geene ziekte ontstaat, zonder eene oorzaak die er de aanleiding toe geeft; aan U niet te betoogen het oude *cessante causa cessat effectus*. Gij allen weet dat het aetiologische moment bij de behandeling onzer zieken vaak gewigtiger is dan het therapeutische en in zoo vele ongeneeslijke kwalen het eenige, wat wij in onze magt hebben.

Maar wij hebben in dat opzigt veel in onze magt en thans meer dan ooit. Wij weten dat vele van de oorzaken, die ons ziek maken, vermijdelijk zijn, dat vele ziekten die in de middeleeuwen millioenen menschen wegsleepten, het gevolg waren van den maatschappelijken toestand waarin zij verkeerden, en dat vele van die toestanden, ten spijt van de gevorderde beschaving, nog thans bestaan. Honderd- en duizendtallen van huizen, zonder kennis en oordeel opeengehoopt, wat men steden en dorpen noemde; die huizen gebouwd, niet zoo als zij behoorden te zijn, toevlugtsoorden ter bescherming van den mensch tegen den nadeeligen invloed der saisoenen, maar veeleer als waren zij gebouwd om het beste wat de mensch bezit, zijne gezondheid, bepaald te ondermijnen; buiten den toegang van licht en lucht, zonder te voorzien in de behoefte aan zuiver drinkwater, zonder afvoer voor onreinheden, zonder beschutting tegen de uitwasemingen der menschelijke en dierlijke uitwerpse-

len, en die huizen daarenboven opgevuld met een te groot aantal bewoners, die van de nadeelige uitwerking van onreinheid geen flaauw denkbeeld hadden.

Dit was de toestand van vroeger eeuwen, en het erfdeel, hetwelk zij ons hebben nagelaten, is helaas niet veel verminderd.

Dezen treurigen toestand der maatschappij zijn wij thans geroepen door vereenigde, krachtige zamenwerking te verbeteren. Met bescheidenheid, maar met aandrang roep ik Uwe medewerking ter bereiking van dit doel in. Waren de geneeskundigen tot hiertoe weinig in staat om iets daarvoor te doen en weinig daartoe opgewekt, omdat hunne geisoleerde pogingen begraven bleven in de archieven, thans biedt de betrekking van geneeskundige ambtenaren een band aan, die de pogingen der geneeskundigen tot een geheel vereenigt, en hetgeen zij ten algemeenen nutte verrigten, wordt jaarlijks door de gedrukte verslagen aan de Regering algemeen eigendom èn van de maatschappij èn van de wetenschap.

Ons voorname doel moet dus zijn de oorzaken op te sporen der in ons vaderland nog zoo ongunstige sterfteverhouding. Ik verzoek U dus deze in de plaatsen, waar Gij gevestigd zijt, zooveel mogelijk na te gaan en mij Uwe bevindingen mede te deelen. De gemeentebesturen door onze mededeelingen voorgelicht, zullen dan in staat en bereid zijn de noodige verbeteringen in den maatschappelijken toestand te brengen.

Typhus, zoo als wij thans weten, is eene ziekte, waarvan de mensch zelf de schuld draagt, en die door sociale verbeteringen uitgeroeid worden kan. De vraag kan dus thans niet meer bevreemden, of ook de acute exanthemen, waarmede de typhus zoo veel overeenkomst heeft, niet evenzeer de schuld van den mensch zijn en uitgeroeid kunnen worden.

Waardoor ontstaan roodvonk en mazelen, na soms jarenlange tusschenpoozen, plotseling in een' stad of dorp bij het *eerste* individu, dat aangetast wordt? Doch zeer zeker niet door besmetting, want die is er niet aanwezig, die wordt eerst ontwikkeld door den eersten zieke. En waarom zijn ze beiden, ziekten: voornamelijk van den kinderlijken leeftijd? Alleen omdat het jonge kind, meer dan de overige leden der familie, dag en nacht de ongezonde lucht inademt der niet geventileerde, onreine, overvulde woningen der armen. Als dan in het organisme van het kind door gevatte koude of anderzins koorts ontstaat en het organisme, even als bij typhus, niet een gezond, maar een, met heterogene stoffen bezwangerd zweet op de huid afzet, dan moet dit zweet de huid prikkelen, ziek maken, en *zoo worden de acute exanthemen gevormd.*

Het schijnt mij toe dat het gansche ziekteproces daardoor begrijpelijk wordt, en ik noodig U ten zeerste uit dit denkbeeld nader te toetsen, en bij elk *eerste* geval van scarlatina of mazelen aan een naauwgezet onderzoek te onderwerpen.

Ik ga nog eenen stap verder en vooronderstel dat ook Variola, zonder aangebragte besmetting, spontaan ontstaan kan en werkelijk ontstaat, en dat wij door opruiming der broeinesten, waar zij ontstaat, betere uitkomsten kunnen verkrijgen, dan door de Vaccine verkregen zijn.

Het *eerste* ziektegeval, de plaats waar de *eerste vonk* zich vertoont, die anders tot een grooten brand zich uitbreidt, dat in het oog te houden en te onderdrukken, daar ligt de grootste kracht van onze aan te brengen hulp. Zeer zult Gij allen mij verpligten, door mij uwe waarnemingen daaromtrent, waarop ik hoogen prijs stel, te willen mededeelen.

Heeft de ziekte reeds uitbreiding verkregen of doen zich andere vernielende ziekten voor, en kunt gij vooronderstellen dat mijne medewerking noodig is, mijne door 43jarige praktijk aan het ziekbed verkregene ervaring U nuttig zijn kan, ik zal mij steeds in Uw midden bevinden, en alles aanwenden om den band te bevestigen, dien ik hoop dat tusschen ons zal gelegd en door wederkeerige achting zal bestendigd worden.

De wederzijdsche getrouwe vervulling van al de pligten, die de wet ons oplegt, is daarbij de hoofdvereischte. Zoo veel in mij is, zal ik daaraan trachten te voldoen en houd mij overtuigd van hetzelfde pligtbesef bij U allen.

De Inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Gelderland en Utrecht,

(*get.*) W. F. P. KIEHL.

N°. 23. *Circulaire van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor Gelderland en Utrecht van den* 1 *Januari n°.* 2, *aan de gemeentebesturen.*

Volgens de wet omvat het geneeskundig Staatstoezigt in de eerste plaats het onderzoek naar den staat der volksgezondheid en, waar noodig, de aanwijzing en bevordering van middelen ter verbetering.

Dit toezigt in de provinciën Gelderland en Utrecht aan mij opgedragen zijnde, zoude ik geaarzeld hebben eene zoo omvangrijke en moeijelijke taak op mij te nemen, indien ik niet in mijne vroegere betrekking de bemoedigende ondervinding had verkregen, dat de gemeentebesturen in ons vaderland steeds worden bereid gevonden mede te werken, waar het welzijn der ingezetenen hunne medewerking vereischt.

Ziekten te genezen is zeer zeker een edel doel, maar verhevener wordt dit doel wanneer de geneesheer pogingen aanwendt om ze te voorkomen. Ziekten ontstaan nimmer zonder eene oorzaak die daartoe aanleiding geeft, en daar nu de ondervinding geleerd heeft dat vele ziekten ontstaan uit *oorzaken die men bij magte is weg te nemen*, zoo volgt daaruit dat er ziekten zijn die men met regt *vermijdelijk* noemen kan.

Het is gebleken dat de jaarlijksche sterfte, veroorzaakt door het natuurlijke verval der menschelijke organisatie en omstandigheden buiten ons bereik liggende, niet eens ten volle 2 pCt. bedraagt en dat het door gepaste maatregelen ter bewaring en bescherming van de gezondheid der ingezetenen mogelijk is de jaarlijksche sterfte tot dit cijfer te doen dalen. Er zouden dan in ons land jaarlijks twintig duizend menschen minder sterven dan thans.

Dit doel is geen hersenschim, maar door gepaste maatregelen wezenlijk

bereikbaar; evenwel bereikbaar aleen door jaren lang onderzoek, door inspanning en door krachtige medewerking van allen, aan wie de zorg voor het welzijn der ingezetenen is toevertrouwd.

Wat mij betreft ik zal trachten al die oorzaken op te sporen, welke de gezondheid der ingezetenen in de, aan mijne zorg toevertrouwde, provinciën benadeelen of werkelijk ondermijnen en de middelen aan U voorstellen die tot verbetering behooren te worden aangewend. Hoezeer van Uwe bereidwilligheid vooraf overtuigd om mede te werken ter verbetering en verzekering van de volksgezondheid, acht ik mij genoopt deze Uwe medewerking dringend in te roepen. Op mij kunt gij ten allen tijde rekenen; niet alleen waar gevaren dreigen zal ik bereid zijn ze te helpen afweren, maar ook waar dadelijk gevaar bestaat door belangrijke en vernielende ziekten, zal ik mij steeds in Uw midden bevinden en U allen bijstand bieden, dien de wetenschap bieden kan.

Aan het onderzoek naar de oorzaken der ziekten moet de kennis van den bestaanden toestand voorafgaan. Ik moet de verhouding kennen van de sterfte tegenover de bevolking. De kennis der sterfte van één jaar geeft echter geenen voldoenden maatstaf, want de sterfte in verschillende jaren verschilt somtijds belangrijk. Ik verzoek U dus (onverminderd de maandelijksche opgaaf der sterftegevallen) mij op te geven over de jaren 1815, 1825, 1835, 1845, 1855 en 1865, van elk jaar het toen aanwezig getal der inwoners van Uwe gemeente, en het getal der in dat jaar overledenen, met bijvoeging hoe groot bijgevolg de *percentsgewijze verhouding der sterfte* tegenover de bevolking geweest is.

Daarbij is het tevens noodig te weten, hoe groot het getal huizen is, door de ingezetenen bewoond, daar het min of meer opgehoopt zijn der menschen in hunne woningen eenen grooten invloed uitoefent op de volksgezondheid. Zijt dus zoo goed bij Uwe opgave het getal der huizen in Uwe gemeente in het jaar 1865 tevens te vermelden.

Ik zoude deze opgave van U gaarne in den loop der maand April, liefst niet later dan den laatsten dier maand, wenschen te ontvangen.

De Inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Gelderland en Utrecht,

(*get.*) W. F. P. KIEHL.

N°. 24. Bij besluit van 1 Januari n°. 52 (*Staatscourant* 5 Januari) heeft Z. M. goedgevonden:

1°. op het door hen gedaan verzoek in te trekken de benoeming van Dr. F. I. J. Schmidt te Rotterdam, als lid en van Dr. C. P. Pous Koolhaas, te 's Gravenhage en van B. Eickma, apotheker te Rotterdam, als plaatsvervangende leden van den geneeskundigen raad voor Zuidholland;

van H. van Waesberge, apotheker te Hoorn, als lid en van Dr. P. van Meurs te Haarlem en van J. Verboon, heel- en vroedmeester te Amsterdam, als plaatsvervangende leden van den geneeskundigen raad voor Noordholland;

van Dr. J. M. Baart de la Faille te Leeuwarden en P. van Kleffens, apotheker te Dokkum als leden en van J. Mulder, apotheker te Franeker, als plaatsvervangend lid van den geneeskundigen raad voor Friesland en Groningen;

van J. A. H. Bosquet, apotheker te Maastricht, als lid en van Dr. C. A. Blumenkamp te Venlo, als plaatsvervangend lid van den geneeskundigen raad voor Noordbrabant en Limburg;

van Dr. P. G. Ramaer te Zwolle, als lid en van J. H. C. Nellenstein, apotheker te Zwolle, als plaatsvervangend lid van den geneeskundigen raad voor Overijssel en Drenthe;

2°. te benoemen:

tot lid van den geneeskundigen raad voor Zuidholland dr. C. H. van der Looij te Rotterdam, en tot plaatsvervangende leden dr. J. L. Chanfleury van IJsselsteyn te 's Gravenhage, en W. Robertson, apotheker te Rotterdam;

tot lid van den geneeskundigen raad voor Noordholland J. W. Cloots, apotheker te Zaandam en tot plaatsvervangende leden Dr. P. van Reijsen te Haarlem en P. van Vollenhoven, heel- en vroedmeester te Amsterdam;

tot leden van den geneeskundigen raad voor Friesland en Groningen Dr. P. H. Asman te Leeuwarden en Wiardus Meijer, apotheker te Heerenveen en tot plaatsvervangend lid K. Canter Visscher, apotheker te Bolsward;

tot lid van den geneeskundigen raad voor Noordbrabant en Limburg J. L. H. Hollman, apotheker te Maastricht, en tot plaatsvervangend lid J. A. H. Rousseau, heel- en vroedmeester te Venray;

tot lid van den geneeskundigen raad voor Overijssel en Drenthe Dr. S. P. Kros te Zwolle.

N°. 25. *Resolutie van den commissaris des Konings in de provincie Drenthe van 2 Januari n°. 12, houdende aanschrijving aan de gemeentebesturen betreffende de* inzending der opgaven van de sterfte *aan den geneeskundigen inspecteur.* (*Prov. Blad* n°. 2.)

De Commissaris des Konings in de provincie Drenthe,

Gelezen de missive van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor de provinciën Overijssel en Drenthe dd. 31 December jl. n°. 40, van den volgenden inhoud:

„Ten vervolge op mijne missive van 4 dezer n°. 19*b*, en in verband met U Hoogedel Gestrenge's antwoord van 5 dezer n°. 3157, heb ik de eer mede te deelen, dat van de 33 gemeenten in Drenthe de navolgende *elf* haren sterftestaat over de maand November jl. hebben ingezonden, namelijk, enz.

Wel is waar, is de kolom „oorzaak van overlijden" ook voor sommige dezer gemeenten met *onbekend* ingevuld, blijkbaar omdat de geneeskundigen, die de overledenen hadden behandeld, de vereischte verklaring niet altijd hebben afgegeven; doch deze gemeentebesturen hebben gegeven wat zij konden geven.

Ik neem de vrijheid U Hoogedel Gestrenge te verzoeken, de overige twee en twintig gemeentebesturen uit te noodigen, om met de lijsten over deze maand December, alsnog die over November bij mij in te zenden, en te dien einde, voor zooveel noodig, alsnog van de betrokken geneeskundigen de verklaringen op te vragen. Met het oog toch op het Koninklijk besluit van 3 Junij jl. (*Staatsblad* n°. 64), art. 15 der wet van 1 Junij ll. (*Staatsblad* n°. 58) en art. 5 der wet van denzelfden dag (*Staatsblad* n°. 60), behooren zoowel de gemeentebesturen, als de geneeskundigen van 1°. November jl. af de opgaven der sterfte in te dienen. Wel vrees ik, dat het nu reeds bezwaarlijk zal gaan, over de vorige maand nog genoegzaam juiste opgaven te erlangen; het komt mij echter wenschelijk voor, door tusschenkomst van de gemeentebesturen nog te beproeven de zaak tot uitvoering te brengen, alvorens de betrokken geneeskundigen te beschouwen als niet te hebben voldaan aan art. 5 der wet van 1 Julij jl. (*Staatsblad* n°. 60), en diensvolgens vallende in de categorie van hen, voor wie de strafbepaling van art. 19 dier wet zou behooren ingeroepen te worden.

Ten slotte veroorloof ik mij U Hoogedel Gestrenge voor te stellen, *alle* gemeentebesturen in de provincie aan te schrijven, te willen zorgen, dat voortaan steeds zoo vroegtijdig mogelijk de maandelijksche sterftestaten mij worden toegezonden, en dat het raadzaam voorkomt, *dadelijk* bij het aannemen van de aangifte eens sterfsgevals, de vereischte geneeskundige verklaring op te vorderen. Blijkt dan uit eene bijgevoegde aanmerking op den staat, dat voor den een of anderen overledene de opgaaf nopens de oorzaak van den dood ontbreekt, omdat de geneeskundige weigert de daartoe noodige verklaring af te geven, dan zou de reden der omissie bekend zijn en de betrokken geneeskundige in de termen vallen de aangehaalde strafbepaling."

Besluit:

Die missive ter kennis te brengen van de gemeentebesturen door opname van deze resolutie in het Provinciaal Blad, met uitnoodiging dien overeenkomstig te handelen en met aanschrijving tot inzending van de sterftestaten aan den heer inspecteur, voor zoover die nog niet ingezonden zijn.

De Commissaris des Konings voornoemd,

(get.) DE VOS VAN STEENWIJK.

N°. 26. *Besluit van den commissaris des Konings in Overijssel, van 4 Januari, 3e afd., n°. 52/44, aan de gemeentebesturen betrekkelijk de opgave der oorzaak van den dood.* (*Prov. Blad* n°. 3.)

Ter bevordering eener geregelde en tijdige inzending der sterftestaten, bedoeld bij art. 15 der wet van 1 Junij jl. (*Staatsblad* n°. 58) is het wenschelijk dat de ambtenaren van den burgerlijken stand *dadelijk* bij het ontvangen der aangifte van een sterfgeval de verklaring bedoeld in art. 5 der wet van 1

Junij jl. (*Staatsblad* n°. 60) bekomen, en dat zooveel noodig op den Staat aanteekening geschiede van de reden, waarom nopens dezen of genen overledenen de oorzaak van den dood niet wordt vermeld.

Ofschoon uit de bepalingen der wet voor den ambtenaar van den burgerlijken stand de verpligting niet is af te leiden om de bedoelde verklaring te vragen, verzoek ik U, zijne aandacht te vestigen op de bepaling der wet, dat de verklaring door den geneeskundigen moet worden onderteekend ten behoeve van den ambtenaar van den burgerlijken stand, die mitsdien bevoegd is de overlegging daarvan te vorderen.

De commissaris des Konings in de provincie Overijssel,

(get.) VAN BIJLANDT.

N°. 27. Bij beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken va 8 Januari 1866 is de benoeming van Dr. C. P. Pous Koolhaas tot secretari van den geneeskundigen Raad voor Zeeland op zijn verzoek ingetrokken e daartoe benoemd Dr. J. P. Berdenis van Berlekom. (*Staatscourant* 9 Januari

---

N°. 28. Bij besluit van 12 Januari 1866, n°. 43 (*Staatscourant* 13 J nuari) heeft Z. M. goedgevonden:

1°. op het door hen gedaan verzoek in te trekken de benoeming van D J. L. Chanfleury van IJsselsteyn en Dr. J. E. de Vrij te 's Gravenhage, a plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad voor Zuid-Holland;

2°. tot plaatsvervangende leden van dien Raad te benoemen Dr. D. Lodd te Dirksland en H. Hendrikse, apotheker te 's Gravenhage.

N°. 29. *Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 1 Januari n°. 220, 9e afd., waarbij de geneeskundige ambtenare worden gemagtigd tot het doen van dienstreizen.*

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

Gelet op artt. 1, 5, 7, 16 en 18 der wet van den 1sten Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58), de werkzaamheden der geneeskundige ambtenaren bep lende, welke het doen van dienstreizen noodig maken;

Magtigt de geneeskundige ambtenaren tot het doen van dienstreizen, t naleving van voorschreven bepalingen.

Afschrift dezer zal worden gezonden aan de ambtenaren voornoemd en bij geleidbrief aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

's Gravenhage, den 12den Januari 1866.

(get.) THORBECKE.

N°. 30. Bij besluit van 13 Januari n°. 64 (*Staatscourant* 14/15 Januari) heeft Z. M. goedgevonden te benoemen tot adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt:

voor Noord-Brabant en Limburg Dr. H. H. Batta;

voor Friesland en Groningen Dr. A. Meursinge Hz.

N°. 31. *Koninklijk besluit van* 13 *Januari* n°. 68, *waarbij de geneeskundige ambtenaren voor de vergoeding van reis en verblijfkosten worden gerangschikt in de* 2e *klasse van het tarief, vastgesteld bij Kon. besl. van* 15 *Dec.* 1849 (*Stbl.* n°. 62).

WIJ WILLEM III enz.,

Op de voordragt van Onzen minister van Binnenlandsche Zaken van den 3den Januarij 1866, n°. 262, 9de afdeeling;

Gelet op art. 2 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58);

Gezien het advies van Onzen minister van Justitie, ad interim belast met het beheer van het Departement van Financiën, van den 11den Januarij 1866, n°. 31 R. U.;

Hebben goedgevonden en verstaan:

de geneeskundige ambtenaren, in art. 2*a* der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58) genoemd, voor de vergoeding voor reis- en verblijfkosten ook wegens reeds gedane reizen te rangschikken in de tweede klasse van het tarief, vastgesteld bij Koninklijk besluit van den 15den December 1848 (*Staatsblad* n°. 62).

Onze minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift wordt gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

's Gravenhage, den 13den Januarij 1866.

(get.) WILLEM.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) THORBECKE.

N°. 32. *Besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van* 17 *Januari* n°. 35, *betreffende de opgaven van sterfgevallen, door de gemeentebesturen in te zenden.* (*Prov. Blad* n°. 4*).

Extract uit het register der besluiten van Gedeputeerde Staten der provincie Gelderland.

Gelezen eene missive van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Gelderland en Utrecht dd. 8 Januari jl., n°. 19, betreffende de opgaven van sterfgevallen, volgens artikel 15 der wet van 1 Juni 1865 (*Staatsblad* n°. 58), door de gemeentebesturen in te zenden;

Gelet op provinciaal blad n°. 135 van 1865;

Gehoord het uitgebragt rapport;

Is goedgevonden:

1°. Naar aanleiding van de missive van den inspecteur voornoemd de gemeentebesturen aan te schrijven om, ten einde zoo naauwkeurig mogelijk de betrekkelijke kolom van het bij provinciaal blad van 1865 n°. 135 medegedeelde model te kunnen invullen, zich zooveel doenlijk van de oorzaak van het overlijden te vergewissen.

2°. Ezv.

Extract dezes zal wat het eerste punt betreft in het provinciaal blad worden geplaatst, en ezv.

Accordeert met voorschreven register,
De Griffier der Staten,
(get.) G. VAN OOSTERWIJK.

N°. 33. *Besluit van Gedeputeerde Staten van Overijssel van* 17 *Januari*, 3e *afd.*, *n°.* 168/145, *betreffende de koepokinenting.* (*Prov.-Blad* n°. 6.)

De Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel,

Gelezen eene missive van den heer inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in deze provincie, dd. 11 dezer, n°. 30, houdende mededeeling, dat de pokziekte in de gemeenten Almelo en Avereest heerschen, en dat Z.E.G. koepokstof van elders heeft doen komen, ten einde de geneeskundigen daarvan te voorzien, en zoodoende de zaak der inënting en herënting te bevorderen.

Hebben goedgevonden:

Van het bovenstaande mededeeling te doen aan de gemeentebesturen in deze provincie, met uitnoodiging, om hunnen invloed te gebruiken, opdat het middel van de inënting en herënting zooveel mogelijk worde toegepast.

De Gedeputeerde Staten voornoemd,
(get.) VAN BIJLANDT, *Voorzitter.*
(get.) J. C. BIJSTERBOS, *Griffier.*

N°. 34. *Missive van Gedeputeerde Staten van Limburg van 17 Januari aan de gemeentebesturen, tot herinnering aan de bepalingen der wetten, regelende het geneeskundig Staatstoezigt en de uitoefening der geneeskunst.* (*Provinciaal blad* n°. 12).

Ingevolge Zijner Majesteits besluit van den 3den Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 64) zijn op den 1sten November jl. in werking getreden de wetten van den 1sten Junij te voren, regelende:

a. het geneeskundig Staatstoezigt (*Staatsblad* n°. 58);

b. de voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid van geneeskundige, apotheker, hulp-apotheker, leerling-apotheker en vroedvrouw (*Staatsblad* n°. 59);

c. de uitoefening der geneeskunst (*Staatsblad* n°. 60) en

d. de uitoefening der artsenijbereidkunst (*Staatsblad* n°. 61).

De onder de letters *a* en *c* vermelde wetten brengen voor de gemeentebesturen verpligtingen mede en bevatten bepalingen, welke tot hun werkkring betrekking hebben, waarop wij het raadzaam achten Uwe aandacht te vestigen.

Vooraf doen wij opmerken, dat, volgens art. 27 van eerstgemelde wet, de provinciale commissiën van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt en de plaatselijke commissiën van geneeskundig toevoorzigt met den 1sten November ll. hebben opgehouden te bestaan.

De punten, waarop wij Uwe aandacht wenschen te vestigen, zijn;

1°. Luidens art. 14, 1e en 2e lid, der wet van den 1sten Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58) deelt de inspecteur, met of zonder medewerking van den geneeskundigen Raad, zijne opmerkingen en voorstellen mede aan Gedeputeerde Staten der provincie en aan Burgemeesters en Wethouders der gemeenten, en treden deze besturen wederkeerig met hem in overleg omtrent alles wat tot de volksgezondheid betrekking heeft.

2°. Waar en voor zoover plaatselijke verordeningen zorg voor de volksgezondheid ten doel hebben, moeten de gemeentebesturen, volgens art. 14, 3e lid, van evengemelde wet, van de genomen maatregelen kennis geven aan den inspecteur.

Wij verzoeken U te zorgen, dat de in Uwe gemeente reeds verordende maatregelen van bovenbedoelden aard, — die betreffende het begraven van lijken, de veeziekte en het begraven van gestorven of afgemaakt vee inbegrepen, — onverwijld aan den inspecteur worden medegedeeld, en om gelijke mededeeling te doen zoodra in het vervolg nieuwe maatregelen van gedachten aard in Uwe gemeente in werking gebragt worden.

Het adres van den geneeskundigen inspecteur voor dit gewest is opgegeven bij dezerzijdsche mededeeling van den 16den December 1865 (*Provinciaal blad* n°. 161).

3°. Art. 15, 1e lid, van gedachte wet bepaalt, dat de gemeentebesturen aan den inspecteur maandelijks, en bij meer dan gewone sterfte, op zijn verzoek, wekelijks, eene opgave zenden der in hunne gemeenten overledenen, volgens een daartoe door den minister van Binnenlandsche Zaken voorgeschreven model.

Dit model is U medegedeeld bij aanschrijving van den 6den December 1865 (*Provinciaal blad* n°. 156).

Op eene deswege door ons gedane vraag is door den heer minister van Binnenlandsche Zaken, bij missive van den 10den Januarij jl., n°. 258, 9e afd., geantwoord, dat naar aanleiding van de artt. 15 en 16 der wet van den 1sten Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58), Zijner Excellentie's circulaire van den 2den Augustus 1862, n°. 182, 9e afd., als vervallen kan worden beschouwd.

Dientengevolge worden de dezerzijdsche mededeelingen van den 19den December 1860 (*Provinciaal blad* n°. 175), 17 Mei 1861 (*Provinciaal blad* n°. 78), 13 November 1861 (*Provinciaal blad* n°. 137) en 4 September 1862, 1e afd. A, La 5614/7E1, alle betreffende de kwaadaardige keelziekte, bekend onder den naam van *angina diphtheritica*, bij deze ingetrokken.

4°. De gemeentebesturen moeten, luidens art. 15, 2e lid, van voormelde wet, aan den inspecteur kennis geven van de vestiging, het vertrek, het overlijden en, zooveel hun bekend is, van het nederleggen der praktijk door eenen geneeskundige, eenen apotheker of eene vroedvrouw in hunne gemeente.

5°. Bij art. 5 der wet van den 1sten Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60) is voorgeschreven, dat de geneeskundigen, bij het overlijden van elk hunner lijders, ten behoeve van den ambtenaar van den burgerlijken stand, eene verklaring van dit overlijden teekenen en daarbij naar hunne overtuiging, doch met inachtneming van den door hen afgelegden eed of belofte van geheimhouding, zoo naauwkeurig mogelijk opgave doen van de oorzaak van den dood.

Op deswege door mijn ambtgenoot in eene der provinciën gedane vragen nopens het verband van art. 5 der wet van den 1sten Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60) met de artt. 50, 52 en 53 van het burgerlijk wetboek, is door den heer minister van Binnenlandsche Zaken, bij missive van den 11den November ll., n°. 236, 9e afd., met den inhoud waarvan Zijner Excellentie's ambtgenoot voor Justitie zich heeft vereenigd, het volgende geantwoord:

[Dit schrijven van den minister van Binnenlandsche Zaken is in deze *Verzameling* opgenomen onder n°. 10.]

6°. De geneeskundigen geven, volgens art. 6 van laatstvermelde wet (*Staatsblad* n°. 60), aan den inspecteur hunner provincie en aan Burgemeester en Wethouders der betrokken gemeente onverwijld, en uiterlijk binnen drie dagen, kennis, wanneer eene ziekte, waardoor de volksgezondheid bedreigd wordt, door hen is waargenomen.

7°. Aan het betrokken gemeentebestuur wordt, luidens art. 7, 2e lid, van bovenaangehaalde wet, door de geneeskundigen uiterlijk binnen één maand na het einde van het jaar, waarin de verrigting of behandeling, daar bedoeld, plaats vond, gezonden het duplicaat van het door hen aan den belanghebbende afgegeven bewijs van verrigte vaccinatie of van behandeling van eenen lijder aan kinderpokken (*variolæ*).

Wat betreft de verstrekking van het drukwerk, voor de afgifte van bovenbedoeld bewijs en voor het houden van het duplicaat er van benoodigd,

verwijzen wij naar onze aanschrijving van den 8sten Februarij 1861 (*Provinciaal blad* n°. 31).

Met betrekking tot de artt. 9 en 20 van voormelde wet (*Staatsblad* n°. 60) vermeenen wij te kunnen volstaan met de verwijzing naar de mededeeling van den 28sten December 1865 (*Provinciaal blad* n°. 163).

De Gedeputeerde Staten van het hertogdom Limburg,

(get.) VAN DER DOES DE WILLEBOIS.

De Griffier,

(get.) JOS. LEBENS.

N°. **35**. *Aanschrijving van Gedeputeerde Staten van Utrecht van* 19 *Januari n°. 4 aan de gemeentebesturen, tot intrekking van Prov. Blad* 1862 *n°.* 88, *betreffende de opgaven van* angina diphtheritica (*Prov. Blad* n°. 33).

Wij hebben de eer hierbij ter Uwer kennis te brengen, dat, naar aanleiding van de artt. 15 en 16 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58), de opgaven omtrent de angina diphteritica ons in het vervolg niet meer behoeven te worden toegezonden, en dat alzoo onze aanschrijving van den 11 Augustus 1862, betreffende de inzending van de half-jaarlijksche tabellen van de angina diphteritica als vervallen kan worden beschouwd.

De Gedeputeerde Staten van Utrecht,

(get.) VAN DOORN, *Voorzitter.*

(get.) C. W. MOORREES, *Griffier.*

N°. **36**. *Koninklijk besluit van* 19 *Januari* 1166 *n°.* 59, *waarbij de sommen worden bepaald, aan de geneeskundige Raden jaarlijks toegelegd.*

WIJ WILLEM III, enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 17 Januarij 1866 n°. 292, 9e afdeeling;

Gelet op art. 23 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58);

Hebben goedgevonden en verstaan: aan de geneeskundige Raden, ter bestrijding hunner kosten, met inbegrip van de reis- en verblijfkosten der leden en plaatsvervangende leden en der vacatiegelden voor de vergaderingen die

de leden en plaatsvervangende leden voor zoover zij niet tot de geneeskundige ambtenaren behooren bijwonen en voor de werkzaamheden in art. 13 dier wet genoemd, toe te kennen eene jaarlijksche som:

in Noord-Brabant en Limburg van negen en twintig honderd gulden *f* 2900;
in Gelderland en Utrecht van drie duizend gulden *f* 3000;
in Zuid-Holland van vijf en dertig honderd gulden *f* 3500;
in Noord-Holland van negen en twintig honderd gulden *f* 2900;
in Friesland en Groningen van vier en dertig honderd gulden *f* 3400;
in Overijssel en Drenthe van zeven en twintig honderd gulden *f* 2700;
in Zeeland van drie en twintig honderd gulden *f* 2300.

Met bepaling dat de in bovengenoemde sommen begrepen vacatiegelden voor het bijwonen der vergaderingen worden berekend tegen acht gulden *f* 8 per dag.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

's Gravenhage, 19 Januarij 1868.

(*get.*) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(*get.*) THORBECKE.

N°. 37. *Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 19 *Januari* n°. 242, 9e *afd.*, *bepalende de* plaatsen van vergadering van de geneeskundige Raden.

De minister van Binnenlandsche Zaken.

Gelet op art. 26 der wet van den 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 58;

Heeft goedgevonden:

Te bepalen dat de vergaderingen van de geneeskundige raden zullen gehouden worden:

Voor Noordbrabant en Limburg beurtelings te 's Hertogenbosch en te Maastricht;
Voor Gelderland en Utrecht beurtelings te Utrecht en te Arnhem;
Voor Zuidholland te 's Gravenhage;
Voor Noordholland te Amsterdam;
Voor Friesland en Groningen beurtelings te Leeuwarden en te Groningen;
Voor Overijssel en Drenthe beurtelings te Zwolle en te Assen;
Voor Zeeland te Middelburg;

's Gravenhage, den 19 Januarij 1866.

(*get.*) THORBECKE.

N°. 38. *Missive van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant van 26 Januari G. n°. 134, aan de gemeentebesturen, betreffende de opgaven van angina-Diphteritica* (Prov. Blad n°. 10).

Wij hebben de eer U te berigten, dat naar aanleiding van art. 15 en 16 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58) onze circulaires van 18 December 1860 en 13 Mei 1861 (*Prov. Bijbladen* n°s. 119 en 62) betreffende het inzenden van opgaven omtrent Angina-Diphtheritica, als vervallen kan worden beschouwd.

De Gedeputeerde Staten van Noordbrabant,
P. J. BOSCH VAN DRAKESTEIN.
De Griffier,
VAN COOTH.

N°. 39. *Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 27 Januari n°. 312, 9e afd., betreffende de* plaatsvervanging der leden van de geneeskundige Raden.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

Gelet op art. 26 der wet van den 1 Junij 1865 (*Stbl* n°. 50);

Heeft goedgevonden te bepalen, dat de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt twee lijsten zullen houden van de plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad voor hunne provincie of provinciën;

dat de eene lijst de namen naar orde van benoeming zal bevatten van de geneeskundigen, de andere van de apothekers;

dat bij verhindering van een der geneeskundige leden van den Raad om de vergadering bij te wonen of andere werkzaamheden te verrigten, in zijne plaats zal worden opgeroepen één der plaatsvervangende leden van de eerste lijst in bovengenoemde volgorde, en evenzoo bij verhindering van een der leden apothekers één van de tweede lijst;

dat bij verhindering van het aangewezen plaatsvervangend lid het op dezen volgend plaatsvervangend lid zal worden opgeroepen;

dat, wanneer alle plaatsvervangende leden van één der lijsten op hunne beurt tot vervanging van één der leden zijn opgeroepen, de beurt weder aan den bovenaan op de lijst geplaatste zal komen;

dat hij, wiens beurt wegens volstrekte verhindering is voorbijgegaan, bij de eerstvolgende gelegenheid zal worden opgeroepen.

Afschrift dezer zal aan de Inspecteurs, voorzitters der geneeskundige Raden worden gezonden.

's Gravenhage, 27 Januarij 1866.

(*get.*) THORBECKE.

N°. 40. Bij besluit van 30 Januari n°. 45 (*Staatscourant* 31 Januari) heeft Z. M. de benoeming van Dr. H. H. Batta te Maastricht, tot adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Noord-Brabant en Limburg, op het daartoe door hem gedaan verzoek ingetrokken, en tot adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt aldaar benoemd Dr. I. J. Willems, te Schimmert.

N°. 41. Bij besluit van 31 Januari n°. 44 heeft Z. M. goedgevonden tot adjunct-inspecteut voor het geneeskundig Staatstoezigt in Gelderland en Utrecht te benoemen Dr. G. van Overbeek de Meijer. (*Staatscourant* 1 Februari.)

N°. 42. *Concept van een voorloopig reglement voor de vergaderingen van de geneeskundige Raden, opgemaakt door de vergadering der geneeskundige inspecteurs.*

ARTIKEL 1. De Raad kan geen besluit nemen, zoo niet meer dan de helft van het getal zijner leden tegenwoordig is.

ART. 2. Alle besluiten worden door volstrekte meerderheid der stemmende leden opgemaakt.

Wanneer de stemmen staken, wordt een voorstel geacht niet te zijn aangenomen.

Wanneer bij stemming over personen geene volstrekte meerderheid is verkregen, heeft eene tweede vrije stemming plaats. Volgt ook nu geene volstrekte meerderheid, dan wordt de stemming bepaald tot de twee personen die bij de tweede stemming de meeste stemmen bekwamen, of, zijn de meeste stemmen tusschen meer personen verdeeld, tot allen, die aldus de meeste stemmen hebben erlangd.

Wordt ook nu geene volstrekte meerderheid verkregen, dan heeft eene vierde stemming plaats over de twee personen, die bij de derde stemming de meeste stemmen erlangden.

Indien bij de derde of vierde stemming de stemmen staken, beslist het lot.

ART. 3. Over alle zaken wordt mondeling en bij hoofdelijke oproeping, over personen schriftelijk gestemd.

ART. 4. De leden teekenen eene presentielijst.

Mondelinge stemmingen geschieden in de volgorde dier lijst.

Het lot bepaald telkens wie het eerst zijne stem uitbrengt.

De voorzitter stemt altijd het laatst.

ART. 5. Geen lid mag, zonder toestemming der vergadering, meer dan twee malen over hetzelfde onderwerp het woord voeren.

ART. 6. De leden en de secretaris zijn verpligt tot geheimhouding van hetgeen in besloten vergadering is behandeld.

N°. 43. *Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 3 Februari* 1866 n°. 251, 9e *afd., waarbij eenige voorschriften worden gegeven betreffende de vergaderingen der geneeskundige Raden.*

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

Gelet op art. 21—26 der wet van den 1 Junij 1865, *Staatsblad* n°. 58,

Heeft goedgevonden te bepalen: dat de leden der geneeskundige raden, spoed eischende gevallen uitgezonderd, eene week te voren tot de vergadering zullen worden opgeroepen;

dat de plaatsvervangende leden worden opgeroepen, zoodra de noodzakelijkheid daarvan den voorzitter blijkt;

dat de oproepingsbrieven, zooveel mogelijk, de zaken zullen vermelden, waarvoor de vergadering is belegd;

dat de vergaderingen minstens drie dagen te voren in het provinciaal of een ander tot dergelijke aankondigingen geschikt dagblad ter algemeene kennis zullen worden gebragt;

dat bij afwezigheid van den voorzitter het oudste lid in jaren de vergadering zal presideren tot dat van Regeringswege zal zijn voorzien;

dat bij afwezigheid van den secretaris door den voorzitter één der leden zal worden verzocht hem te vervangen;

dat de eerste vergadering der raden in welke de beëediging der leden en plaatsvervangende leden zal plaats hebben, vóór den 20 Februarij e. k. zal worden gehouden.

's Gravenhage, den 3den Februarij 1866.

(get.) THORBECKE.

N°. 44. Bij beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 2 Februari (*Staatscourant* 3 Februari) zijn als plaatsen van vestiging der adjunct-inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt aangewezen:

voor Noord-Brabant en Limburg, Maastricht;

voor Gelderland en Utrecht, Utrecht;

voor Friesland en Groningen, Groningen.

N°. 45. *Circulaire van den commissaris des Konings in Noord-Brabant van* 18 *Februari aan de gemeentebesturen, betreffende toezending van gemeente-verordeningen aan den geneeskundigen inspecteur.* (*Prov. Blad n°.* 22.)

De geneeskundige inspecteur in deze provincie wenscht in kennis gesteld te worden met de bepalingen en voorschriften van de plaatselijke verorde-

ningen, welke in de gemeenten dezer provincie in het belang der oper gezondheid zijn vastgesteld.

Ik heb de eer u uit te noodigen een afschrift of uittreksel van de in gemeente bestaande verordeningen, voor zoover deze zorg voor de voll zondheid ten doel hebben, aan genoemden inspecteur in te zenden, te ik tevens de vrijheid neem u te herinneren aan het voorschrift van art derde zinsnede van de wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58).

De Commissaris des Konings in Noord-Braban

(*get.*) BOSCH VAN DRAKESTEIN.

N°. 46. *Notulen van de vergadering van den geneeskun Raad voor Gelderland en Utrecht, gehoude Utrecht den* 16*den Februari.*

Tegenwoordig alle leden en plaatsvervangende leden, be de heer Luchtmans.

De voorzitter opent de vergadering met de volgende redevoe

Openingsrede. „Mijne Heeren! Hooggeachte mannen, die uit de verschil oorden onzer schoone provinciën Gelderland en Utrecht bijeengekomen zijt om den grondslag te leggen tot ons ger schappelijk werk, van harte heet ik u welkom hier; en w de eerste plaats u, die leden geweest zijt der voormalige ge kundige commissiën. — Door uwe wederbenoeming bren regering eene regtmatige hulde aan uwe erkende verdiensten dezelfde hartelijkheid begroet ik de nieuwe leden. Met u vereenigd, door u gesteund, hoop ik in staat te zijn, de m lijke taak te vervullen, die mij is opgelegd. Niet zonder sch heb ik haar aanvaard, wel wetende welke groote verantwo lijkheid op mij rust; maar door mannen omringd, uitstel boven anderen in wetenschappelijke kennis en ervaring, m tegen moeijelijkheden en bezwaren niet opzien.

„Ik heb echter behoefte niet alleen aan uwe kennis en erva maar bovenal aan de genegenheid, aan de welwillendheid v allen. Ik zal niets onbeproefd laten om die te winnen, ik toonen hoe grooten prijs ik vooral daarop stel.

„Het doel dezer onze eerste bijeenkomst is, een overzigt t krijgen over het werk, dat ons wacht, ons wederkeerig t uitvoering daarvan te verbinden en gij zult mij derhalve we gunnen eenige oogenblikken daarbij stil te staan.

„De eerste en voornaamste pligt, ons bij de wet opgelegc waarover ik thans uitsluitend wensch te spreken, is de zorg de volksgezondheid en, waar noodig, de aanwijzing der mid ter verbetering.

„ Dat die zorg noodig is, zal wel door niemand worden betwijfeld, en dat middelen ter verbetering dienen te worden beraamd leert reeds eene vlugtige inzage in den gezondheidstoestand van ons vaderland.

„ Uit eene officiëele opgaaf der sterfteverhouding tot de bevolking in ons geheele Koningrijk over elf jaren, mij door het Ministerie verstrekt, blijkt, dat de sterfte steeds hoog is geweest. In het meest gunstige jaar 1856 bedroeg zij 2,31%, en in het meest ongunstige 1855 zelfs 2,77%. Het cholerajaar 1859 breng ik niet in rekening. Toen bedroeg de sterfte het enorme cijfer van 3,13%, zijnde in dat jaar 103,067 menschen gestorven op de zoo geringe bevolking van 3,291,281 inwoners.

„ Hoezeer nu onze beide provinciën tot die sterfte in mindere mate bijdragen dan vele anderen, zoo bereikt zij toch ook hier een cijfer meestal van 2,3%, zelfs tot 2,5%. De jaarlijksche sterfte, die men als normaal beschouwen kan, d. i., die, welke veroorzaakt wordt door het natuurlijke verval van het menschelijk organisme en door omstandigheden buiten ons bereik liggende, bedraagt niet ten volle 2%; één van de vijftig sterft volgens den loop der natuur.

„ Wij weten dat vele van de oorzaken, die ons ziek maken, vermijdelijk zijn, dat vele ziekten, die in de middeleeuwen millioenen menschen wegsleepten, het gevolg waren van den maatschappelijken toestand, waarin zij verkeerden, en dat vele van die toestanden, ten spijt van de gevorderde beschaving nog thans bestaan. Honderd- en duizendtallen van huizen zonder kennis en oordeel opeengehoopt, wat men steden en dorpen noemde, die huizen gebouwd, niet zooals zij behoorden te zijn, veilige toevlugtsoorden voor den mensch tegen den nadeeligen invloed der saizoenen, maar veeleer als waren zij bestemd het beste, wat de mensch bezit, zijne gezondheid bepaald te ondermijnen; buiten den toegang van licht en lucht; zonder te voorzien in de behoefte van zuiver drinkwater, zonder afvoer van onreinheden, zonder beschutting tegen de nadeelige uitwasemingen der menschelijke en dierlijke uitwerpselen, en die huizen daarenboven opgevuld met een te groot aantal bewoners, die van de nadeelige uitwerking van onreinheid geen denkbeeld hadden.

„ Dit was de toestand van vroegere eeuwen en het erfdeel, hetwelk zij ons hebben achtergelaten, is helaas niet veel verminderd.

„ Wanneer in Engeland in eenige plaats de jaarlijksche sterfte meer dan 2,3% bedraagt, dan acht men zich verpligt en geregtigd de algemeene gezondheidswet, the Public Health-Act, in toepassing te brengen om deze sterfte door gezondheidsmaatregelen te verminderen, die voor alle gemeentebesturen verpligtend zijn.

„ Wanneer wij zien dat een vrij volk, uit overtuiging van de noodzakelijkheid, vrijwillig zulke wetten zich oplegt, wanneer wij de zegeningen nagaan, welke de toepassing dier wet reeds heeft verspreid, wanneer wij door onwederlegbare cijfers, zoo naauwkeurig als zij nog in geen ander land verkregen zijn, bewezen vinden hoeveel duizend menschenlevens daardoor behouden worden, dan moeten wij ons opgewekt gevoelen zulke uitkomsten ook aan ons land te verzekeren, en een iegelijk, die een hart heeft voor menschengeluk en menschenleven, moet het sterker voelen kloppen bij de gedachte daartoe te kunnen medewerken.

„ Den weg daarheen opent thans de wet, en wij zijn geroepen mede te werken ter bereiking van dit verheven doel.

„ Maar die weg is nog niet gebaand, het einddoel ligt nog in in een ver verschiet; groote inspanning, veelvuldige gemeenschappelijke arbeid wordt vereischt om al de hinderpalen uit den weg te ruimen welke de vrije ontwikkeling der gezamenlijke elementen van het menschelijke organisme belemmeren, die het vaak onmogelijk maken eene gezondheid te bereiken, welke in waarheid dien naam verdient. Wij zullen die hinderpalen, die beletselen in ons land eerst moeten opsporen, in ons volk eerst de kennis voorbereiden van hetgeen de mensch behoeft om werkelijk gezond te kunnen zijn; bij hetzelve eerst de overtuiging doen ontstaan dat zijn tegenwoordige maatschappelijke toestand die gezonheid benadeelt, ondermijnt, onmogelijk maakt. Wij zullen in één woord eerst de fundamenten moeten leggen tot een gebouw, welks voltooijing wij niet zullen beleven.

„ Maar is ons werk ook klein en onmerkbaar in den beginne, het wordt grooter met elke generatie en blijkbaar reeds met ieder jaar. Sedert 30 jaren worden in ons land naauwkeurige sterfregisters gehouden. Maar de gewigtige kennis der ziekten, waardoor de sterfgevallen veroorzaakt worden, ontbrak nog. Thans gebiedt de wet dat elk geneesheer opgeve aan welke ziekten de overledenen gestorven zijn. Wij kunnen alzoo thans weten welke ziekten in ons land heerschen, en, daar wij reeds van velen weten, dat zij vermijdelijk zijn, dezen met vooruitzigt op een goed gevolg bestrijden en uit ons land verbannen.

„ Wij hebben dus van nu af aan eenen vasten grondslag waarop wij kunnen werken en eenen onbedriegelijken maatstaf voor onze bemoeijingen. En even vast en onbedriegelijk is mijne hoop. De sterftecijfers zullen tegenover de bevolking allengs gunstiger worden en het ontegensprekelijke bewijs leveren dat ons werk zegenrijk is.

„ Elk tiental, elk honderdtal behouden menschenlevens zal ons volk doen zien, dat wij arbeiden aan het groote werk van zijn behoud en van zijne volmaking. Want vergeten wij niet, met

de ligchamelijke gezondheid van een volk neemt ook zijne redelijke gezondheid toe.

„Al is het dan ook waar, dat wij het einddoel van onzen arbeid, het aanzijn van een werkelijk gezond volk, van den mensch, waarin alle deelen harmonisch met elkander overeenstemmen, zooals eigenlijk de natuur hem geschapen, de goedertieren God hem gedacht heeft, niet zullen zien, dan moeten wij bedenken, dat een groot werk niet het werk kan zijn van één dag. Wat eeuwen moet duren, wordt niet in weinige jaren voltooid.

„Ook zullen op de plaatsen waar wij ons eenmaal nederleggen ter ruste, boven de graszoden onder welke wij zullen slapen, geene eerezuilen verrijzen die onze namen vermelden.

„Maar wanneer in volgende geslachten de moeder niet meer verpligt zal zijn haar geliefd kind aan eene vreemde min over te geven, of het een kunstmatig, hier in den volsten zin, een onnatuurlijk voedsel te reiken, maar den moederzegen ten volle zal kunnen smaken, haren zuigeling zelf te voeden, dan is dit een gevolg van het werk, hetwelk wij thans beginnen.

„Wanneer in volgende geslachten de vader niet meer met angst behoeft vervuld te worden door den onheilspellenden kuch van eenen beminden zoon, die thans nog zoo dikwerf de stellige voorbode is der vernielende ziekte die hem grafwaarts leidt, dan is dit het gevolg van het werk, hetwelk wij thans beginnen.

„Eene onzigtbare hand verbindt de geslachten der menschen die elkander opvolgen. Zegeningen zaaijen, welke door die hand aan de volgende geslachten verzekerd worden, is een werk dat den echten stempel draagt der ware onsterfelijkheid.

„Tot zoodanig werk zijn wij geroepen en gij allen hebt verklaard die roeping aan te nemen; zijt hier bijeengekomen en hebt in mijne handen den plegtigen eed afgelegd, u daaraan toe te wijden. Ik dank u voor het mij daardoor gegeven blijk van vertrouwen. Mij blijft slechts één wensch nog over, uwe vriendschap te winnen en ik zal trachten ze te verdienen." —

Daarop wordt de voorzitter in hartelijke bewoordingen toegesproken door professor Loncq, vroeger president van de provinciale geneeskundige commissie van Utrecht.

Beëediging. De heer van Anrooy treedt de vergadering binnen en legt in handen van den inspecteur den eed af, volgens artikel 4 van de wet van den 1sten Junij 1865, regelende het geneeskundig Staatstoezigt.

Reglement van orde. De voorzitter wenscht een voorloopig reglement voor de vergaderingen van den geneeskundigen Raad aan het oordeel van den Raad te onderwerpen. Hij stelt aan de vergadering voor het slechts voorloopig vast te stellen; de ondervinding zal later leeren

of het gewijzigd dient te worden. Elk artikel wordt afzonderlijk nagegaan. Naar aanleiding van de vierde alinea van artikel 2, doet de heer Henny ééne vraag: wanneer bij de derde stemming één persoon zes stemmen en twee personen vijf stemmen hebben verkregen, hoe zal men dan handelen? Hij oordeelt dat het beste zal zijn, dat het lot beslisse tusschen de twee personen die vijf stemmen hebben verkregen. Spreker zal naar aanleiding hiervan thans geen amendement voorstellen, maar behoudt zich voor, dat later bij het vaststellen van een definitief reglement zoo noodig te doen. — Dit voorloopig reglement wordt zonder verdere discussies aangenomen.

Archieven van de prov. geneesk. commissiën.

De voorzitter deelt mede dat de archieven en bezittingen van de voormalige provinciale geneeskundige commissiën zullen worden bijeengevoegd en overgenomen. Datgene wat niet noodig is, zal naar het departement van Binnenlandsche Zaken worden verzonden.

Verder berigt de voorzitter het volgende:

Zetten van lavementen en bloedzuigers d. apothekers.

1°. Namens eene vereeniging van HH. apothekers werd mij gevraagd of het oude gebruik, dat de pharmaceuten geroepen worden om clysmata en hirudines te zetten, ook thans geoorloofd was, aangezien zij er sints lang groot bezwaar in hadden gezien, er van ontheven wenschten te worden, maar wel begrepen dat het moeijelijk zoude zijn, hen van zoo oud een gebruik te bevrijden. Zij meenden echter hiervan bevrijd te kunnen worden, wanneer ik verklaarde dnt zij die diensten thans niet meer mogten bewijzen.

Ik heb aan die heeren als mijn gevoelen te kennen gegeven dat de wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 61) den apotheker niet verbiedt clysmata of hirudines te appliceren, hij dus ook niet strafbaar kan zijn indien hij het doet. Daar het evenwel eene dienstverleening is, vreemd aan zijn beroep, aangezien de onmiddellijke adsistentie van zieken aan andere takken van het medische personeel is toevertrouwd, zoo achtte ik het allezins wenschelijk dat hij van die lastige, en, wat het zetten van bloedzuigers betreft, soms gevaarlijke diensten ontheven worde. Dat echter, daar het ook thans niet verboden is, de apotheker tegenover het publiek alleen verklaren kan, dat hij bij de nieuwe geneeskundige staatsregeling zoodanige diensten aan de eigenlijke geneeskundigen wenscht of dient over te laten.

De voorzitter vraagt of men ook van gedachten wenscht te wisselen.

Aangezien geen der leden het woord verlangt, gaat de voorzitter aldus voort:

Verzoek van een Pruissisch

2°. Op den 16den November 1865 werd door Zijne Excellentie den minister van Binnenlandsche Zaken in mijne handen

gesteld een adres van Dr. Th. Noy te Millingen aan Z. M. den Koning vragende vergunning om aan de grenzen van ons rijk hulp te mogen verleenen aan personen binnen hetzelve wonende. geneesheer om in Genderingen geneeskunst uit te oefenen.

De burgemeester der gemeente Genderingen had in het belang dier personen die in eene Pruissische fabriek werkten, het adres ondersteund.

Ik heb daarop geadviseerd dat, aangezien Dr. Th. Noy aan alle examina in Pruissen voldaan had en ten verzoeke en tot tevredenheid van den burgemeester sedert geruimen tijd praktiseerde, dit verzoek kon worden ingewilligd, echter met deze beperking dat die vergunning zich uitsluitend moest bepalen tot de gemeente Genderingen en steeds herroepelijk moest zijn.

Zijne Majesteit heeft op deze voorwaarden de gevraagde bewilliging verleend.

3°. Diplomata ter visering volgens de wet zijn wij door geneeskundigen tot nog toe in zeer geringen getale aangeboden. Ik verzoek derhalve de leden elk in zijnen kring die heeren aan die verpligting wel te willen herinneren. Visering van diplomata.

4°. Uit eene gemeente, waar tot mijn leedwezen eene bestendige oneensgezindheid bestaat tusschen het bestuur en eenen der geneeskundigen, werd eene klagt tot mij gerigt tegen dien geneeskundige over de behandeling van zekere kraamvrouw. Ik heb daarop aan den burgemeester geantwoord, dat, verschillend van de vorige, de tegenwoordige wet mij de bevoegdheid niet toekent de behandeling der geneeskundigen te beoordeelen. Mededeelingen van den voorzitter.

5°. Om bekend te worden met alle gemeenten en hare besturen, heb ik aan HH. griffiers der Staten van Gelderland en Utrecht opgave daarvan verzocht. De heer griffier in Gelderland heeft zeer bereidwillig aan dit verzoek voldaan; de heer griffier in Utrecht heeft mij zelfs het geheele verslag van den toestand der provincie en later een volledig exemplaar van het provinciale blad over 1865 toegezonden. Ik acht mij gedrongen mijnen dank daarvoor hier openlijk uit te spreken.

6°. Op den 11den December 1865 heb ik te Zutphen met den heer officier van Justitie het gesticht voor krankzinnigen geïnspecteerd. Het zeer ruime gebouw bevat nagenoeg 350 personen, die zeer goed verpleegd worden, zijnde de geldmiddelen der inrigting zeer ruim. Behalve op te letten of de verpleging der krankzinnigen goed is, heb ik alhier na te gaan, of er iemand op onwettige wijze in het gesticht is opgenomen. In beide opzigten bestond geene reden tot klagen.

7°. Den 31sten December 1865 ontving ik van Dr. G. I. Luchtmans te Zutphen berigt, dat ten gevolge van hondsdolheid aldaar op den 28sten eene vrouw overleden was; zij was gebeten door haren eigenen hond die er ook aan overleden was. Maat-

regelen ter bescherming der ingezetenen waren genomen en de noodlottige ziekte heeft zich, zoo ver mij bekend, overigens nergens vertoond.

8°. Op den 4 November 1865 beklaagde zich de homoiöpathische geneesheer, Dr. Kallenbach te Utrecht, schriftelijk dat hij geene deugdelijke homoiöpathische geneesmiddelen kon verkrijgen en dus verzocht ze zelf te mogen bereiden. Dit verzoek, tegen de wet strijdende, deelde ik aan Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken mede om te weten hoe daarmede te handelen. Het gevoelen van den Minister, gelijk te voorzien, was, dat zoowel de oude als de nieuwe wet, den geneesheeren in steden gevestigd, duidelijk. verbiedt geneesmiddelen te bereiden en te leveren. Deze uitspraak deelde ik schriftelijk aan Dr. Kallenbach mede. Evenwel berustte die geneesheer niet in deze uitspraak en zond mij den 27sten November weder eene missive met een aantal bijlagen, waaronder vele homoiöpathische recepten met bijgevoegde verklaringen van een aantal pharmaceuten dat zij zich buiten staat achtten dezelve gereed te maken. Ik kon niet anders dan mijne vroegere uitspraak herhalen en hem te wijzen op hetgeen hij geregtigd is van den apotheker te eischen, dat hij, zich beklagende wanneer een apotheker niet dadelijk zijne recepten kan gereed maken, bedenken moest dat deze bij de wet wel verpligt is alle geneesmiddelen steeds voorhanden te hebben, die in de Pharmacopoea Neerlandica zijn voorgeschreven, maar wanneer de geneesheer middelen verlangt die daarin niet voorkomen, hij dan verpligt is op te geven volgens welke pharmacopoea hij het middel verlangt en den apotheker tijd moet geven, zoo deze ze niet heeft, om ze aan te schaffen of te bereiden. Dat, van waar de apotheker die middelen ontbiedt en hoe hij ze bereidt, niet ter beoordeeling staat van den geneesheer. Dat echter, indien de geneesheer onderstelt dat een geneesmiddel niet naar het bepaalde voorschrift bereid of ondeugdelijk is, hij hetzelve verzegelen en aan den inspecteur tot onderzoek zenden kan, evenwel met opgave der reden waarom hij het afkeurt.

Ik vertrouw dat de HH. pharmaceuten zullen begrijpen, dat zoowel hun pligt als hun belang medebrengt zich van deugdelijke homoiöpathische geneesmiddelen te voorzien, om klagten en moeijelijkheden te voorkomen.

9°. Op den 19den December 1865 heb ik met den heer officier van Justitie het Utrechtsche gesticht voor krankzinnigen bezocht. Onder de bekwame leiding van den directeur handhaaft hetzelve zijnen ouden wel verdienden naam.

Mededeelingen uit de vergadering van de geneeskundige

Hierop doet de voorzitter de volgende mededeelingen uit de beraadslagingen der vereenigde inspecteurs van 16—20 Januarij jl.

De minister heeft op den eersten dag de vergadering zelf ge- inspecteurs.
presideerd. Hij wees daarbij op het hooge gewigt der zaak, dat de volksgezondheid een hoofdbelang is van den Staat, hetwelk nu aan de zorg der inspecteurs werd toevertrouwd.

Epidemische ziekten, ziekten die de volksgezondheid bedreigen, hebben in de eerste plaats de aandacht van HH. inspecteurs gevorderd, en werd besloten als zoodanig te beschouwen: pokken, roodvonk, mazelen, typhus, cholera, angina diphtherina en kinkhoest.

Wat de cholera betreft, werd met het oog op eene mogelijke invasie dier ziekte gehandeld:

1. Over maatregelen te nemen vóór het uitbreken der ziekte hier te lande.

Daar in het buitenland de ziekte nog heerscht, werd bepaald dat de inspecteurs de commissarissen des Konings in de provinciën zullen verzoeken aan de gemeentebesturen eene aanschrijving te rigten betrekkelijk de noodzakelijkheid om de openbare reinheid te bevorderen met dringend verzoek:

a. om daar waar nog geene openbare verordeningen daarop bestaan, die alsnog en onverwijld vast te stellen en

b. om zoodra de ziekte in ons land ergens heerscht de kermissen te schorsen, als een maatregel blijkens de ervaring van het hoogste preventieve gewigt.

2. Maatregelen gedurende het heerschen der cholera, zoowel hygiënische als geneeskundige:

a. Het isoleren der eerste gevallen is van het hoogste belang en dit zal den gemeentebesturen op het hart gedrukt moeten worden, even als de zorg voor goede en doelmatige oppassing, om zooveel mogelijk de verdere verbreiding der ziekte tegen te gaan. Het welzijn der geheele gemeente hangt hiervan af.

De inspecteurs zullen verder aandringen op het algemeen oprigten van cholera-commissiën, en in verband met die oprigting op het van gemeentewege desinfecteren van woningen, gereedschappen en kleederen uit de besmette woningen, op het zoo spoedig doenlijk verwijderen der cholera-lijken uit de woningen en het desinfecteren van de lijken zelve.

b. Wat de regeling der geneeskundige dienst gedurende het heerschen der cholera betreft, deze zal moeten ingerigt worden naar gelang van de plaatselijke gesteldheid.

Er werd verder bepaald dat deze en andere nader ter tafel te brengen punten zullen worden medegedeeld aan de collegiën der Gedeputeerde Staten, aan de gemeentebesturen en aan de geneeskundigen individueel, het laatste ten einde hunne medewerking te verzoeken en ook om van hen gewenschte statistieke opgaven te verkrijgen.

Eindelijk werd de ad hoc benoemde sub-commissie verzocht bij haar nader onderzoek van dit belangrijk punt, tevens bepaaldelijk in het oog te willen houden den inhoud en de geldigheid der nog bestaande wetgeving op de quarantaine hier te lande van den jare 1805.

Verder deelde de minister mede dat professor van Geuns uitgenoodigd is, voor ons gouvernement deel te nemen aan de beraadslagingen der cholera-commissie te Konstantinopel.

Eindelijk drukte de minister den wensch uit dat door de inspecteurs eene geneeskundige topographie der verschillende provinciën bewerkt worde, wat natuurlijk een werk voor jaren is. Deze zal door den druk openbaar gemaakt worden. Vooreerst zoude men zich moeten bepalen tot eene korte zaakrijke beschrijving, die in de *Staats-Courant* opgenomen en jaarlijks zoude kunnen aangevuld worden.

Omtrent de visitatiën van apotheken wenscht de voorzitter dat de HH. van der Kaa en van Tricht uit Gelderland en de HH. van Dijk en van Setten uit Utrecht eerst met elkander de regeling dier visitatiën zullen overleggen, terwijl dan later de commissiën zullen worden benoemd.

Om voor het geheele rijk eene sterfte-statistiek te verkrijgen, zoo naauwkeurig mogelijk en met de noodige gelijkvormigheid, werd op de vergadering van inspecteurs bepaald dat de tabel door den verdienstelijken Dr. Teixeira de Mattos, sedert onderscheidene jaren, van 1853 tot nu toe ingevoerd en gebruikt in de hoofdstad, tot grondslag genomen en naar de behoefte van HH. inspecteurs gewijzigd zal worden. Die wijzigingen worden bepaald, zoodat in alle gemeenten en alle daarin geheerscht hebbende ziekten zullen vermeld worden. De minister wordt verzocht die tabellen voor de inspecteurs op de landsdrukkerij te willen laten drukken.

Dr. Homoet vraagt of de staten die op de landsdrukkerij gedrukt worden, voor de inspecteurs alleen zijn? Hij acht het wenschelijk dat er eene gelijkvormige nomenclatuur kome en dat alle geneeskundigen tabellen krijgen.

De voorzitter zegt dat hij ook gelijkvormigheid wenscht en zal zien wat er van te maken.

Vaccinatie. Aangaande de koepokinenting deelt de voorzitter mede dat, aangezien de inspecteurs niet praktiseren, zij ook buiten staat zijn om voor koepokstof te zorgen. De vaccinatie-bureaux te Amsterdam en te Rotterdam hebben zich echter bereid verklaard zooveel mogelijk daarin te voorzien. — Daarbij heeft de minister schriftelijk den wensch te kennen gegeven om niet, althans voo reerst niet, zooals verzocht was, van Regeringswege tot oprigting van vaccinatie-bureaux aan te sporen. Beter, zegt de Minister, dat

de inspecteurs allerwege tot dat doel persoonlijk raad geven.

Hierop zegt Dr. Broers dat in Utrecht eene commissie voor vaccinatie bestaat. Deze commissie heeft subsidie van de provincie en levert hier en buiten koepokstof. Spreker wenscht met den inspecteur middelen te beramen om deze commissie dienstbaar te maken voor de provincie.

Dr. Homoet deelt mede dat er te Arnhem ook een vaccinatiebureau bestaat; Dr. van der Leeuw berigt hetzelfde omtrent Amersfoort.

Toestand der ziekenhuizen.

Op de vergadering van inspecteurs is voorts gehandeld over ziekenhuizen, en, aangezien de toestand van vele inrigtingen van dien aard in ons land te wenschen overlaat, werd bepaald, den minister van Binnenlandsche Zaken in bedenking te geven, den Koning voor te stellen tijdelijk aan eenen daartoe geschikten geneeskundige op te dragen het onderzoek naar de inrigting enz. van al de ziekenhuizen in het Rijk en daarover bij den minister een rapport in te dienen, met dien verstande, dat daarbij bijzonder zal worden gelet op die plaatsen grootere of kleinere gemeenten, waar of in 't geheel geen ziekenhuis aanwezig maar volstrekt noodig is, of zeer gebrekkige zich bevinden.

Geneeskundige armverzorging.

Verder berigt de voorzitter dat op de vergadering van inspecteurs gesproken is over geneeskundige armenverzorging, dat echter de zaak commissoriaal gesteld is in handen van de leden Ali Cohen en Fokker omdat, wil men met eenig gevolg oordeelen en handelen, het noodig is:

1°. De cijfers der bedeelde armen zoo volledig en naauwkeurig te verzamelen als dat thans mogelijk is, in afwachting van de herziening der modelstaten dienaangaande, waarmede men zich reeds sedert eenigen tijd aan het departement van Binnenlandsche Zaken bezig houdt.

2°. Het aantal enz. der geneeskundigen, met de geneeskundige verzorging der armen belast, te verzamelen.

3°. De wijze en de grootte hunner bezoldiging met het oog ook op de bediening der elders dan in de gemeente armlastigen en,

4°. Het aantal recepten en de kosten der geneesmiddelen.

Ook de openbare gebouwen, zegt de voorzitter, hebben onze aandacht getrokken. Er werd algemeen goedgevonden dat in de eerste plaats de aandacht zal gevestigd worden op de slaapsteden, als de brandpunten van waar vele besmettelijke ziekten zich verbreiden, en werd aan een der leden opgedragen, om aan de vergadering nader een plan in te dienen, betreffende hetgeen bij het onderzoek der slaapsteden behoort in het oog gehouden te worden.

Openbare gebouwen.

Wijders wordt verstaan dat met het oog op Art. 5 der Wet op het geneeskundig Staatstoezigt de magtiging doorloopend kan zijn voor zekere rubrieken van gebouwen; dat onder openbare

gebouwen moeten worden verstaan dezulken die voor publiek gebruik bestemd zijn, en dat blijkens de geschiedenis van het artikel de daarin met name genoemde gebouwen als voorbeelden van openbare zijn aangehaald, die echter ook nog soms in zeker opzigt niet openbaar kunnen zijn; dat het resultaat van het onderzoek moet aan de hand geven wat er ter verbetering te doen zij; dat deze onderzoekingen en uitkomsten behooren opgenomen te worden in de jaarverslagen en behandeld in de vergadering der Raden.

Betreffende de openbare gebouwen vraagt professor Loncq of de definitie van deze gebouwen er bij is ingeschoten, waarop de voorzitter zegt dat hij niet anders dan bevestigend kan antwoorden.

Veeziekte. Aangaande de veeziekte deelt de voorzitter mede, dat, ten opzigte van dit gewigtig punt de vraag ter sprake is gebragt in hoe verre het geneeskundig Staatstoezigt zich ook hiermede heeft te bemoeijen, en was de vergadering van gevoelen, dat het alleen in zoo verre daartoe geroepen is als zoodanige ziekten op den mensch kunnen overgaan of door gebruik van vleesch als anderzins voor hem schadelijk kunnen worden. — De minister evenwel was van gevoelen, dat de zorg van het Staatstoezigt zich verder moest uitstrekken. Een bepaald besluit te dier zake is echter nog niet genomen.

Ten opzigte der veeziekte zegt Dr. Broers dat deze zaak door het stedelijk bestuur te Utrecht geregeld is en dat er eene commissie tot keuring van vee enz. bestaat.

Tarieven. De voorzitter berigt voorts dat op de vergadering van inspecteurs ook de tarieven ter sprake zijn gekomen, en dat naar aanleiding van een bij een der inspecteurs daaromtrent ingekomen verzoek de vraag is gedaan, of tarieven voor het verrigten van geneeskundige diensten al of niet wenschelijk, zoo niet noodzakelijk zijn? Het antwoord der vergadering op deze vraag luidde, dat eene algemeene regeling van deze aangelegenheid niet kan plaats hebben en dat die ook zou strijden met den geest en de geschiedenis der wet.

Evenwel wordt het wenschelijk geacht, dat, waar en wanneer de inspecteurs zullen worden verzocht om van raad of voorlichting te dienen bij het regelen dezer zaak door de geneeskundigen zelven, zich daartoe bereidwillig zullen laten vinden.

Taxatie van rekeningen. Met betrekking tot de zaak der taxa pauperum, voor zoo verre geneesmiddelen betreft, kwam de vergadering ter loops terug op hetgeen daaromtrent reeds verhandeld was. Zij is namelijk van oordeel dat de inspecteurs wel in elk geval zich eenigermate met deze zaak zullen moeten inlaten, omdat toch, als bij verschil tusschen ontvanger en leverancier de zaak voor den regter komt, deze vermoedelijk zich tot den inspecteur in zijn district zal wen-

den, om voorlichting en raad en het dan noodig is dat de inspecteur weet, waaraan zich te houden. Er zal nader onderzocht worden of de thans bestaande provinciale tarieven ad hoc geldig of nog geldig zijn en of de inspecteurs zich tot nader daaraan kunnen houden.

Wetsexplicatiën.

Hierna wordt overgegaan tot de bespreking der wetten.

In de eerste plaats wordt gehandeld over art. 5 der wet regelende het geneeskundig Staatstoezigt.

Art. 5 Wet 1 Junij 1865, Stbl. N°. 58.

De voorzitter herinnert dat in de processen-verbaal niet mogen ontbreken de woorden: op den eed bij de aanvaarding mijner betrekking als lid enz.

De heer Henny zegt dat uit de tweede alinea niet voortvloeit dat het lid, de geneeskundige, een proces-verbaal moet opmaken maar wel de commissaris van politie. Hierdoor wordt niet voldaan aan de bedoeling.

De heer van Overbeek de Meijer zegt hierop dat bij het binnentreden geen commissaris van politie tegenwoordig is, tenzij men moet binnentreden in gebouwen of gedeelten van gebouwen die niet openbaar zijn.

Ten opzigte van dit artikel deelt de voorzitter nog mede dat de volzin, aanvangende met de woorden: „Die bevoegdheid van," met een nieuwen regel moet beginnen.

Aangaande artikel 15 van deze zelfde wet, zegt de voorzitter dat het hier bepaalde ook geldt van de droogisten.

Art. 15 Wet 1 Junij 1865, Stbl. N°. 58.

Met betrekking tot artikel 17 dezer wet, deelt de voorzitter mede dat het viseren ook moet plaats hebben bij verplaatsing naar eene andere provincie, voor zooverre die andere provincie behoort tot het district waarin een andere inspecteur werkzaam is.

Art. 17 Wet 1 Junij 1865, Stbl. N°. 58.

Verder zegt de voorzitter dat hij nog slechts weinige diplomata ter visering heeft ontvangen.

De heer van Schermbeek beweert dat dit ligt aan de weinige bekendheid van de woonplaats van den inspecteur. — De inspecteur verklaart zich hierop bereid om in den loop van dezen dag en morgen (16 en 17 Februarij) diplomata te viseren.

De heer van Schermbeek wenscht eene advertentie in de Utrechtsche courant, waarop de voorzitter te kennen geeft dat hij dit uit zich zelven niet zou doen, maar dat hij het doen zal als het de wensch der vergadering is.

De heer Homoet acht eene circulaire dienstig om de diplomata dan bij de gemeentebesturen in te zenden. De voorzitter antwoordt hierop dat het geene verpligting is voor de gemeentebesturen om diplomata te ontvangen en te verzenden. De heer van der Ketten zegt dat nu een groot gedeelte van Utrecht geholpen is, maar niet van Gelderland. De inspecteur zegt dat hij hetzelfde voor

Gelderland zal doen en eene annonce in de Arnhemsche Courant zal doen plaatsen.

Op de vraag van den heer Broers, hoe men doen moet wanneer men zijn diploma niet meer bezit? antwoordt de voorzitter dat een extract uit de notulen der vergadering waarin de kandidaat bevorderd is, dan voldoende is.

Art. 15 Wet 1 Junij 1865, Stbl. N°. 59.

De heer Henny komt terug op artikel 15 en zegt dat men de gemeentebesturen verzoeken moet wat de wet niet opgeeft, namelijk kennis te geven van het vertrek, het overlijden, het nederleggen der praktijk van een *droogist*.

Art. 21 Wet 1 Junij 1865, Stbl. N°. 59

Ten aanzien van artikel 21, *Staatsblad* n°. 59, wet van den 1sten Junij 1865, berigt de voorzitter dat onder letter *d* het woord: „plattelands" moet vervallen.

De heer Henny vindt deze vergissing treurig en wenscht dat daarin voorzien worde.

Inrigting der lijsten van geneesmiddelen bedoeld in art. 9 al. 4 Wet 1 Junij 1865, Stbl. N°. 60.

Ten opzigte van de 4de alinea van artikel 9, *Staatsblad* n°. 60, wet van den 1sten Junij 1865 vraagt de heer Coolhaas of de lijst van geneesmiddelen waarvan in deze alinea sprake is dan telkens veranderd zal moeten worden?

De heer van der Ketten beweert dat wanneer men heeft wat men moet hebben, men verder mag hebben wat men wil. De voorzitter zegt dat de wet dit niet opgeeft en dat men aan de wet moet voldoen, dat de lijst der bepaalde middelen alléén moet aanwezig zijn, doch dat het zijne overtuiging is dat de overige geneesmiddelen eveneens aan de inspectie onderworpen zullen zijn.

De heer Henny wijst op de strafbepalingen. Alles moet aanwezig zijn wat op de lijst staat. Hij gelooft echter niet dat men strafbaar is, wanneer men meer medicamenten heeft dan op de lijst geplaatst zijn.

De heer van Bylert vraagt of de geneesmiddelen behalve de 78, die op eene andere plaats in het huis staan, ook aan visitatie onderworpen zijn.

De voorzitter verlangt dat de heer Henny hierop antwoordt. Deze neemt dit echter nog niét op zich en acht zich niet geregtigd hierin te beslissen.

Visering van diplomata der bestaande apothekers.

Naar aanleiding van artikel 2, wet van den 1sten Junij 1865, *Staatsblad* n°. 61, acht de inspecteur het wenschelijk dat de bestaande apothekers hunne diplomata ook laten viseren. Eene annonce daarvan zal in de courant geplaatst worden.

Geheime geneesmiddelen.

De 2de alinea van artikel 6 van deze wet, kan volgens den voorzitter worden toegepast op den verkoop van geheime geneesmiddelen door apothekers, zoodat zij deze niet zullen mogen verkoopen indien zij de zamenstelling en bereiding niet kunnen opgeven.

De heer Opwyrda vraagt of de verkoop dezer middelen door particulieren niet kan worden tegengegaan?

De heer Henny antwoordt hierop, dat, indien het een der geneeskundige ambtenaren, der leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad bij onderzoek blijkt, dat deze geheime geneesmiddelen bij particulieren verkocht, ingrediënten bevatten, voorkomende op de lijst van geneesmiddelen des ministers en wel in eene mindere hoeveelheid, dan aldaar vermeld is, zij, volgens de wet, bevoegd zijn van deze overtreding der wet proces-verbaal op te maken.

Ten opzigte van de teekens op de voorwerpen waarin vergiften geplaatst zijn, deelt de voorzitter mede dat het niet geboden, maar wenschelijk is dat de teekens uniform zijn. Teekens der vergiften.

Artikel 7 dezer wet zegt dat de sleutel van de kast waarin de vergiften geplaatst zijn, berusten moet bij den apotheker; daarom al bij circulaire aan de pharmaceuten ten platten lande worden verzocht eenen tweeden verzegelden sleutel te huis te laten. Sleutel der vergiftkas.

De bedoeling van artikel 9 is niet dat men geene iteratie mag geven. Dit wordt aan het oordeel der pharmaceuten overgelaten; de zedelijke verantwoordelijkheid is hierbij niet uitgesloten. Art. 9 Wet 1 Junij 1865, Stbl. N°. 61.

De heer Scholl van Egmond zegt dat de definitie van een recept is dat een geneesmiddel door een geneeskundige is voorgeschreven, en, dat het moeijelijk is te weten of een recept door een geneeskundige is geteekend. — De voorzitter antwoordt dat men zich hier verlaten moet op het oordeel der pharmaceuten.

Over artikel 11 dezer wet vraagt de heer Harinxma of de recepten van de afgeloopen tien jaren ook bewaard moeten worden? waarop door den voorzitter bevestigend wordt geantwoord. Art. 11 Wet 1 Junij 1865, Stbl. N°. 61.

De heer Opwyrda vraagt of de bepalingen omtrent de vergiften op beide lijsten van toepassing zijn?

De voorzitter verzoekt den heer van Dijk hierop te antwoorden, die een bevestigend antwoord geeft.

De heer Tjeenk Willink vraagt of het aan apothekers vrij staat om geneesmiddelen volgens staat B af te leveren zonder notitie? namelijk in kleine hoeveelheden. De voorzitter antwoordt dat dit aan het oordeel der apothekers is overgelaten.

De heer van Bylert vraagt of men stoffen die niet moeten weggesloten worden, ook mag plaatsen in de afgesloten ruimte? De voorzitter antwoordt dat hierin met enkele stoffen geen bezwaar zou zijn.

De heer Tjeenk Willink vraagt of de inspecteur heeren apothekers wil uitnoodigen om de om de afgesloten middelen ook te voorzien van een teeken.

De heer Homoet vraagt of in artikel 13, van de wet regelende het geneeskundig Staatstoezigt, alinea 4, slaat op de 1e alinea Heeft al. 4 van art. 13 Wet

1 Junij 1865, Stbl. N°. 58, betrekking op de 1e of de 3e al.?

of op de 3e? Volgens het verslag van de commissie van rapporteurs over deze wet en volgens de memorie van beantwoording is het duidelijk dat de bedoeling van de wet is, dat geene apothekers die geneesmiddelen leveren, benoemd mogen worden tot leden eener commissie belast met de visitatie der apotheken. Bij de discussie echter over art. 21 heeft de heer Idzerda in de Kamer als zijn gevoelen medegedeeld dat alinea 5 in verband stond met alinea 3 en dat dus de uitsluiting alleen betrekking had op het onderzoek van afgekeurde geneesmiddelen; terwijl de minister die onmiddellijk hierop het woord gevoerd heeft deze uitlegging van dit artikel niet heeft tegengesproken. De heer Homoet vraagt het gevoelen van den inspecteur.

Deze verzoekt aan den heer Henny hierop te antwoorden.

De heer Henny geeft als zijne bepaalde meening dat alinea 4 op alinea 1 slaat, dus op het onderzoek in het algemeen, zoodat de leverancier van de te onderzoeken geneesmiddelen geen lid der visiterende commissie mag zijn.

De heer van Rhijn zegt dat de meening, dat alinia 4 enkel op het onderzoek der afgekeurde en verdachte geneesmiddelen zou slaan, hoofdzakelijk berust op de variatie der woorden: visitatie en onderzoek, maar dat aan deze meening de grond ontnomen wordt door op te merken dat hetgeen hier visiteren heet, in artikel 24, *Staatsblad* n°. 61, onderzoeken wordt genoemd.

Verzoek van den hr. Vlaanderen te Apeldoorn.

Na de bespreking dezer wetten berigt de voorzitter dat de heer Vlaanderen, geneesheer te Apeldoorn, aan Gedeputeerde Staten verzocht heeft, aldaar zelf medicamenten aan zijne patienten te mogen leveren. Gedeputeerde Staten verlangen, volgens de wet, hierover den geneeskundigen Raad te hooren.

De heer Homoet zegt dat de beslissing niet moeijelijk is, want dat er in Apeldoorn geene behoefte is aan meer apotheken.

Zonder verdere discussies wordt met eenparige stemmen besloten om aan Gedeputeerde Staten te adviseren, het verzoek van den heer Vlaanderen niet toe te staan.

Opleiding tot apotheker.

De heer Tjeenk Willink vraagt aan den voorzitter waar de kandidaat-apotheker zijne kennis moet opdoen, aangezien de wet daarin niet voorziet. Mag een kandidaat den apotheker adsisteren? De voorzitter antwoordt bevestigend, mits hij geene recepten gereed make.

De heer van Dijk oordeelt dat iemand in eene apotheek mag zijn om te leeren, dien hij den titel van kandidaat-leerling zou geven; de apotheker is echter aansprakelijk voor de verrigtingen van den kandidaat-leerling.

Verklaringen van overlijden.

De heer van Schermbeek vraagt of er een bepaald voorschrift is van de verklaringen van overlijden?

De voorzitter antwoordt dat aan de ambtenaren van den bu-

gerlijken stand eene circulaire zal gezonden worden, met verzoek om die verklaringen aan den geneeskundige ter invulling te zenden.

Fouten in de Pharm. Neerl.

De heer Opwyrda maakt de commissie tot regeling der visitatie opmerkzaam op fouten in de Pharmocopoea Neerlandica.

Werkkring v. d. Adjunct-Inspecteur.

De heer Henny vraagt of de aanwijzing van den werkkring van den adjunct-inspecteur reeds heeft plaats gegrepen. De Inspecteur antwoordt ontkennend. Deze werkkring is moeijelijk te bepalen en men zal veel moeten schikken.

De heer Henny zegt dat al de verrigtingen van den adjunct-inspecteur voor den Raad een diep geheim zijn en daarom wijst hij alleen op de wenschelijkheid dat zijn werkkring bepaald worde.

De voorzitter geeft hierop te kennen dat alles geregeld zal worden op de volgende vergadering van inspecteurs.

De heer Broers zegt dat er zaken kunnen zijn die men wenscht te bespreken en vraagt daarom of de verhouding van den geneeskundigen Raad in Utrecht tot den adjunct-inspecteur dezelfde is als die tot den inspecteur?

De voorzitter antwoordt dat hij het beste oordeelt om zich voorloopig tot hem te wenden, doch dat men altijd op vriendschappelijke wijze met den adjunct-inspecteur kan spreken.

De heer van Dijk deelt mede dat de wensch van den voorzittter reeds vervuld is en dat er te Utrecht in de apotheken homoïpathische geneesmiddelen voorhanden zijn.

Werkkring v. d. Secretaris.

De heer Henny wenscht de bevoegdheid en pligten van den secretaris te weten; zoo er geen besluit is, wil hij dat er een besluit genomen worde. Er behooren notulen gehouden te worden. Heeft de voorzitter den secretaris daartoe last gegeven?

De voorzitter antwoordt dat hij den secretaris hiertoe gelast heeft, waarop de heer Henny geen besluit verlangt.

Ten slotte deelt de voorzitter mede, dat, bij de vergaderingen van den geneeskundigen Raad voor de plaatsvervangende leden plaatsen zullen gereserveerd zijn, doch dat zij, voor de bijwoning der vergaderingen waartoe zij niet worden opgeroepen, geene remuneratie kunnen genieten.

Verder niets te behandelen zijnde sluit de voorzitter de vergadering.

Aldus vastgesteld
in de vergadering van 19 November 1866.

W. F. P. KIEHL, *voorzitter.*
J. G. DE VOOGT, *secretaris.*

N°. 47. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland, gehouden den 16den Februari.*

Tegenwoordig; 1°. de HH. leden van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland: Dr. J. Penn, Dr. G. A. N. Allebé, Dr. A. van der Boon, Dr. A. H. J. de Bordes, Dr. D. Lubach, Dr. W. J. F. Nuijens, Prof. C. B. Tilanus, Prof. G. E. Voorhelm Schneevoogt, G. C. van Balen Blanken, P. H. Vorstman, C. W. Bruinvis, J. C. F. Kerkhoff, J. C. Kruseman, D. Pas, A. Stellingwerff, J. W. Cloots, Mr. A. de Vries; 2°. de HH. plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland: Dr. J. F. van Hengel, Dr. C. E. Heijnsius, Dr. C. J. de Lange, Dr. P. van Reysen, Dr. E. H. G. Thijssen, Dr. J. Zeeman, J. Hanou Jzn., P. van Vollenhoven, H. Broos, J. Polak, J. Sevenhuisen, W. Stoeder, J. Swens, J. Zoutmaat Brugman, Mr. A. van Eyk Bijleveld.

Afwezig: het lid van den geneeskundigen Raad, Prof. J. van Geuns, en het plaatsvervangend lid, Dr. J. Haremaker.

Voorzitter: Dr. J. Penn, inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Noord-Holland.

Secretaris: Dr. I. Teixeira de Mattos.

De voorzitter opent de vergadering met de volgende rede:

„M. H.!

1. Openingsrede.

„Het openen van deze eerste vergadering van den geneeskundigen Raad in Noord-Holland is een te gewigtig moment voor ons, om er zonder voorafgaand woord toe over te gaan.

„Geroepen om eene nieuwe orde van zaken in werking te brengen, waarvan het doel zoo belangrijk is, past het ons, dunkt mij, een blik op dat doel te werpen, om in ons het bewustzijn te versterken van de verpligtingen, die op ons rusten, nu wij hier vereenigd zijn, om het naar ons vermogen te bevorderen.

„Ik althans gevoel er voor mij zelven behoefte aan, omdat het van ons streven grootendeels zal afhangen, wat de wetten van 1865 goeds zullen opleveren voor een der gewigtigste belangen van het volk: *zijne gezondheid.*

„Die wetten zelve zijn slechts doode letters, zoo lang hare uitvoering ze niet in het leven wekt.

„Die wetten mogen gebreken hebben, wij uitvoerders zullen dat het eerst leeren; want er is geen betere leermeesteres dan de ondervinding, maar als deze de feilen in het licht stelt, zal het van ons voor een goed deel afhangen, of ze spoedig zullen worden verbeterd. Hiervan intusschen houd ik mij tevens overtuigd: de

wetten van 1865 bevatten goede elementen voor het grootsche doel, dat zij beoogen, en met die goede elementen kunnen wij woekeren, als bij ons de opregte wil bestaat om ons aan onze taak toe te wijden.

„Deze is schoon genoeg om het van u allen te verwachten.

„Wij geneeskundigen zijn niet in dien ijdelen waan, dat onze wetenschap de eerste is onder de wetenschappen. Wij hebben het geleerd, dat het welzijn van het volk veel meer omvat, dan het physiek welzijn, en dat elke rigting van ontwikkeling, stoffelijke, zedelijke en verstandelijke tot het ware geluk moet bijdragen; maar wij kunnen ons met ons deel gelukkig gevoelen, zoo als ieder die weet, dat hij naar iets goeds streeft en iets verrigt dat zijn strevenden geest bevredigt.

„Wij hebben de volkomene overtuiging van de waarde onzer wetenschap. Wij mogen een oogenblik skeptisch kunnen zijn, maar dan zijn we het in een oogenblik van dwaling, welligt in een oogenblik van hoogmoed, waarin we, met onzen geest en zijne logica vooringenomen, de bewijskracht der ervaring over het hoofd zien.

„Die ervaring leert niet enkel de behoefte van elk beschaafd volk aan de toepassing der geneeskunst in alle hare vertakkingen, maar zij bewijst ook het nut, dat die kunst waarachtig kan toebrengen als de uitoefenaars goed gevormd en daardoor met den waren ijver voor hun beroep bezield zijn.

„In onze betrekking zijn we geroepen niet enkel om die uitoefening door de wet te handhaven en de belemmeringen uit den weg te ruimen, die haar in den weg staan, maar daar naast wacht ons eene nieuwe taak, die wij gezamenlijk en onder medewerking van allen, die er aan willen arbeiden, vervullen moeten: de studie namelijk van de volksgezondheid, van den staat waarin deze verkeert, van de oorzaken die dat volksbelang benadeelen, en van de middelen die het zouden kunnen bevorderen.

„Die omvangrijke studie, die geacht mag worden nog in eene eerste ontwikkelings-periode te verkeeren, zijn wij geroepen tot meer volmaking te brengen en aldus ons aan te sluiten aan de groote beweging en mede te werken aan de groote hervorming die wij op sociaal gebied te gemoet gaan: langzaam maar zeker, nu het bewustzijn alom ontwaakt is, dat de wetenschap en de ervaring den weg moeten wijzen; vreedzaam maar krachtig, nu die geleidsters de denkbeelden van hervorming der maatschappij vergezellen, en de omwentelingen te keer gaan, die de overmoed daarbij kon uitlokken, maar tevens de onkunde verjagen en het egoïsme fnuiken, die de ontwikkeling van het volk nog aan banden leggen.

„De geneeskundige wetten van 1865 bedoelen die breede op-

vatting: dat de geneeskunst in ons vaderland in alle hare takk veredeld worde, en dat de leer der volksgezondheid hare zege rijke, ruime toepassing vinden zal.

„Aan die bedoeling moeten wij beantwoorden! Het vertro wen der hooge Regering riep er ons toe! En wij hebben de ta aanvaard.

„Mij is daarvan een zoo gewigtig deel toevertrouwd, dat het niet zou hebben op mij genomen, als ik niet kon rekenen den steun van uwen wil, van uwe veelzijdige kennis, van uw vermogenden invloed.

„Maar nu ik weet, dat deze mij niet zullen ontbreken, nu zie, dat zij, die uitmunten door kennis en ervaring, mij will ter zijde staan, gevoel ik mij sterk.

„U allen, leden en plaatsvervangende leden van dezen Raa wacht een gelijke werkkring. In naam slechts verschilt gij, o daardoor, zonder verlies van hen, die zich eenmaal met lief aan het geneeskundig Staatstoezigt hebben toegewijd, het begins mogelijk te maken van eene periodieke aftreding, die zoo nood is voor de voortdurende kracht eener corporatie.

„U allen dus gelijkelijk, ieder uwer met zijne kennis en tale ten, zij de taak opgedragen om die geneeskundige wetten te do leven, zoodat ze aan hare grootsche bedoeling beantwoorden.

„Met plegtigen eede hebt gij er u toe verbonden! Met pleg gen eede verbond ik er mij aan. Met den heiligen wil, die r bezielt om er mij geheel aan toe te wijden, vang ik de werkzaa heden aan met het openen dezer eerste vergadering."

2. Mededeelingen van den voorzitter.

Hierna deelt de voorzitter aan de vergadering mede, dat HH. Prof. J. van Geuns en Dr. J. Haremaker schriftelijk hadd kennis gegeven verhinderd te zijn, zoowel bij de eedsafleggi tegenwoordig te zijn, als de vergadering bij te wonen; eerst noemde wegens zijn vertrek naar het Sanitair Congres te K stantinopel, laatstgenoemde wegens ernstige ziekte van één zijn kinderen. Hij noodigt derhalve Dr. van Hengel uit zitting nemen in de vergadering voor Prof. van Geuns.

3. Eedsaflegging.

De voorzitter verzoekt den secretaris in de notulen dezer v gadering te willen aanteekenen, dat de leden en de plaatsverva gende leden van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland uitgezonderd de HH. Prof. J. van Geuns en Dr. J. Haremake heden morgen ten 11 ure, in zijne handen hebben afgelegd de eed (belofte) voorgeschreven bij art. 4 der wet van den 1sten Jun 1865, (*Stbl.* n°. 58), dat van deze eedsaflegging proces-verbaa is opgemaakt, en in het Archief gedeponeerd.

4. Reglement van orde.

De voorzitter stelt thans een concept-reglement van orde voo de vergaderingen van den geneeskundigen Raad aan de orde onder opmerking, dat de bedoeling eenvoudig is, dit reglemen

voorloopig vast te stellen; terwijl het den Raad geheel blijft overgelaten, om daarin die verbeteringen te brengen, of daaraan die uitbreiding te geven, die hij wenschelijk zal oordeelen.

Dit concept-reglement luidt aldus:

ART. 1. De Raad kan geen besluit nemen, zoo niet meer dan de helft van het getal zijner leden tegenwoordig is.

ART. 2. Alle besluiten worden door volstrekte meerderheid der stemmende leden opgemaakt.

Wanneer de stemmen staken, wordt een voorstel geacht niet te zijn aangenomen.

Wanneer bij stemming over personen geene volstrekte meerderheid is verkregen, heeft eene tweede vrije stemming plaats. Volgt ook nu geene volstrekte meerderheid, dan wordt de stemming bepaald tot de twee personen, die bij tweede stemming de meeste stemmen bekwamen, of, zijn de meeste stemmen tusschen meer personen verdeeld, tot allen, die aldus de meeste stemmen hebben erlangd.

Wordt ook nu geene volstrekte meerderheid verkregen, dan heeft eene vierde stemming plaats over de twee personen, die bij de derde stemming de meeste stemmen erlangden.

Indien bij de derde of vierde stemming de stemmen staken, beslist het lot.

ART. 3. Over alle zaken wordt mondeling en bij hoofdelijke oproeping, over personen schriftelijk gestemd.

ART. 4. De leden teekenen eene presentielijst.

Mondelinge stemmingen geschieden in de volgorde dier lijst.

Het lot bepaalt telkens wie het eerst zijne stem uitbrengt. De voorzitter stemt altijd het laatst.

ART. 5. Geen lid mag, zonder toestemming der vergadering, meer dan tweemalen over hetzelfde onderwerp het woord voeren.

ART. 6. De leden en de secretaris zijn verpligt tot geheimhouding van hetgeen in besloten vergadering is behandeld.

Mr. de Vries vestigt de aandacht op de artt. 5 en 6 van dit Reglement: de bepaling van art. 5 — dat geen lid, zonder toestemming der vergadering, meer dan tweemalen over hetzelfde onderwerp het woord mag voeren — keurt hij goed, mits zij niet van toepassing zij op den voorzitter en op de leden, die hunne voorstellen verdedigen; evenzeer acht hij het in beginsel wenschelijk, dat, zoo als bij art. 6 wordt vastgesteld, de leden en de secretaris verpligt zijn tot geheimhouding van hetgeen in besloten vergadering is behandeld, maar het geval is mogelijk, dat het wenschelijk geacht werd aan de eene of andere zaak in besloten vergadering besproken, wel degelijk publiciteit te geven, en daartoe zou hij meenen, dat de geneeskundige Raad de bevoegdheid moet behouden. Spreker stelt dus voor de artt. 5 en 6 aldus te lezen:

ART. 5. Geen lid mag, zonder toestemming der vergaderi meer dan tweemalen over hetzelfde onderwerp het wo voeren.

Deze bepaling is niet van toepassing op den voorzitter, n op de leden, die door hen gedane voorstellen verdedigen.

ART. 6. De leden en de secretaris zijn verpligt tot gehe houding van hetgeen in besloten vergadering is behandeld, te het tegendeel bepaald is.

Artt. 1, 2, 3 en 4 worden nu achtereenvolgend goedgeke en nadat de vergadering zich vereenigd had met de amendemen op de artt. 5 en 6 voorgesteld door Mr. de Vries, worden deze artikels, en eindelijk het geheele Reglement van Orde a genomen; terwijl, op voorstel van den voorzitter, wordt beslo dat dit Reglement onmiddellijk in werking zal treden.

Ingekomen missiven, enz.

Hierna doet de voorzitter mededeeling van de volgende in komen missiven, besluiten enz.

I. van den minister van Binnenlandsche Zaken:

a. dd. 21 December 1865, N°. 217, begeleidende een ex plaar van het Kon. besluit van den 16den December 1865, N°. houdende de benoeming van leden en plaatsvervangende le van de geneeskundige Raden.

b. dd. 6 Januarij 1866, N°. 274, ten geleide van een ex plaar van het Kon. besluit van 1 Januarij 1866, N°. 52, h dende o. a. de benoeming van eenige leden en plaatsvervange leden bij de geneeskundige Raden in de plaats van hen, v benoeming op hun verzoek is ingetrokken.

c. dd. 16 Januarij 1866, N°. 193, houdende kennisgevi dat bij Kon. besluit van 1 Januarij 1866, N°. 52, op daa gedaan verzoek, is ingetrokken de benoeming van den heer van Waesberge, te Hoorn, als lid, en van de HH. Dr. P. Meurs, te Haarlem, en J. Verboon, te Amsterdam, als pla vervangende leden van den geneeskundigen Raad voor No Holland, en dat benoemd zijn: tot lid de heer J. W. Cloots Zaandam, en tot plaatsvervangende leden de HH. Dr. P. Reysen, te Haarlem, en P. van Vollenhoven, te Amsterdam.

d. dd. 17 Januarij 1866, N°. 245, met kennisgeving, d bij Kon. besluit van 12 Januarij 1866, N°. 43, de benoem van Dr. J. J. F. H. T. Merkus Doornik, te Amsterdam, plaatsvervangend lid van den geneeskundigen Raad voor No Holland, op het door hem gedaan verzoek, is ingetrokken.

e. dd. 17 Januarij 1866, N°. 243, ten geleide van 50 ex plaren van het Kon. besluit van 28 December 1865, houde vrijstelling van briefport voor correspondentie over dienstzak welke gevoerd wordt tusschen de geneeskundige ambtenaren, le en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad en

secretaris, met verzoek den secretaris en elk lid en plaatsvervangend lid een exemplaar uit te reiken.

f. dd. 18 Januarij 1866, N°. 245, begeleidende een exemplaar der geneeskundige wetten.

g. dd. 19 Januarij 1866, N°. 242, houdende aanwijzing van de vergaderplaatsen der geneeskundige Raden, namelijk:

voor Noord-Brabant en Limburg beurtelings te 's Hertogenbosch en te Maastricht;

voor Gelderland en Utrecht beurtelings te Utrecht en te Arnhem;

voor Zuid-Holland te 's Gravenhage;

voor Noord-Hollandt te Amsterdam;

voor Friesland en Groningen beurtelings te Leeuwarden en te Groningen;

voor Overijssel en Drenthe beurtelings te Zwolle en te Assen;

voor Zeeland te Middelburg.

h. dd. 27 Januarij 1866, N°. 312, houdende de beschikking regelende de vervanging der leden van de geneeskundige Raden, die verhinderd mogten zijn de vergadering bij te wonen, of andere werkzaamheden te verrigten, door de plaatsvervangende leden. Daarbij wordt bepaald, dat de inspecteurs van het geneeskundig Staatstoezigt twee lijsten zullen houden van de plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad in hunne provincie of provinciën; dat de eene lijst de namen naar orde van benoeming zal bevatten van de geneeskundigen, de andere van de apothekers; dat bij verhindering van één der geneeskundige leden van den Raad om de vergadering bij te wonen of andere werkzaamheden te verrigten, in zijne plaats zal worden opgeroepen één der plaatsvervangende leden van de eerste lijst in bovengenoemde volgorde, en evenzoo bij verhindering van één der leden apothekers één van de tweede lijst, dat, bij verhindering van het aangewezen plaatsvervangend lid, het op dezen volgend plaatsvervangend lid zal worden opgeroepen; dat, wanneer alle plaatsvervangende leden van één der lijsten op hunne beurt tot vervanging van één der leden zijn opgeroepen, de beurt weder aan den boven aan de lijst geplaatste zal zijn gekomen; dat hij wiens beurt wegens volstrekte verhindering is voorbijgegaan, bij de eerstvolgende gelegenheid zal worden opgeroepen.

i. dd. 1 Februarij 1866, n°. 236, ten geleide van een afdruk van het Kon. besl. van 5 November 1865, *Stbl.* n°. 125, houdende aanwijzing van de geneesmiddelen bedoeld in het 4de lid van art. 9 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 60, van de ministerieele beschikking van 10 November 1865, houdende vaststelling der lijsten van vergiften en van geneesmiddelen bedoeld in de artt. 7 en 30 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 61, en het rapport der commissie voor de zamenstelling van deze lijsten.

De voorzitter doet hierbij, ter opheffing van eene dwaling waarin sommigen nog verkeeren, opmerken, dat bij de wet van 1 Junij 1865 aan de droogisten geene oude regten zijn ontnomen; zij hebben de bevoegdheid behouden, die zij bij het invoeren van deze wet hadden.

k. dd. 3 Februarij 1866, n°. 251, houdende de volgende besluiten:

dat de leden der geneeskundige Raden, spoedvereischende gevallen uitgezonderd, één week te voren tot de vergadering zullen worden opgeroepen;

dat de plaatsvervangende leden zullen worden opgeroepen, zoodra de noodzakelijkheid daarvan den voorzitter blijkt;

dat de oproepingsbrieven, zoo veel mogelijk, de zaken zullen vermelden, waarvoor de vergadering is belegd;

dat de vergaderingen minstens drie dagen te voren in het provinciaal, of een ander, tot dergelijke aankondigingen geschikt, dagblad ter algemeene kennis zullen worden gebragt;

dat bij afwezigheid van den voorzitter het oudste lid in jaren de vergadering zal presideren tot dat van regeringswege daarin zal zijn voorzien;

dat bij afwezigheid van den secretaris door den voorzitter één der leden zal worden verzocht hem te vervangen;

dat de eerste vergadering der Raden, bij welke de beëediging der leden en plaatsvervangende leden zal plaats hebben, vóór den 20sten Februarij e. k. zal worden gehouden;

l. van het Kon. besl. vrn 19 Januarij 1866, n°. 59, vaststellende de som toegekend aan elk der geneeskundige Raden, ter bestrijding hunner kosten met inbegrip van de reis- en verblijfkosten der leden en plaatsvervangende leden en de vacatiegelden voor de vergaderingen, die de leden en de plaatsvervangende leden, voor zoo ver zij niet tot de geneeskundige ambtenaren behooren, bijwonen en voor de werkzaamheden in art. 13 dier wet genoemd; welke som is bepaald:

voor	Noord-Braband en Limburg	op *f*	2900
„	Gelderland en Utrecht	„ „	3000
„	Zuid-Holland	„ „	3500
„	Noord-Holland	„ „	2900
„	Friesland en Groningen	„ „	3400
„	Overijssel en Drenthe	„ „	2700
„	Zeeland	„ „	2300

met bepaling, dat de in bovengenoemde sommen begrepen vacatiegelden voor het bijwonen der vergaderingen worden berekend tegen *f* 8 per dag.

De voorzitter deelt de nadere verdeeling mede der som voor den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland uitgetrokken, namelijk:

r reis- en verblijfkosten en vacatiegelden voor de vergaderingen ƒ 800
kosten van winkelvisitatie „ 1600
algemeene kosten „ 500

Alle deze missiven worden voor kennisgeving aangenomen.

De voorzitter brengt verder ter kennisse der vergadering:

1°. dat zijn verzoek gerigt aan Burgemeester en Wethouders n Amsterdam, om, voor de vergadering van den geneeskundi- n Raad, de groote trouwzaal 3de klasse ten gebruike af te an, op de meest bereidwillige wijze is ingewilligd. Hij neemt rhalve deze gelegenheid te baat, om Burgemeesters en Wet- uders voor hunne welwillendheid ten deze dank te betuigen, voegt er bij, dat hij dezelfde bereidwilligheid bij Curatoren n het Athenaeum heeft ondervonden; om verschillende redenen hter heeft hij gemeend de voorkeur te moeten schenken aan de al, waarin thans de vergadering wordt gehouden.

Talrijke aanvragen om pokstof.

2°. Dat bij hem zijn ingekomen eene reeks mededeelingen over t heerschen van pokken en typhus, waaruit blijkt, dat pokken ij algemeen zich vertoonen in Noord-Holland, dat dien ten ge- olge de aanvragen om pokstof zeer talrijk zijn geweest, en hij ich tot het Amsterdamsche genootschap ter bevordering der koe- ok-inenting voor minvermogenden had gewend, met verzoek hem n de voorziening der behoefte aan koepokstof behulpzaam te rillen zijn, waarop door dit genootschap, bij missive van 15 ovember 1865, op zeer welwillende wijze was geantwoord; zoo- lat hij voorstelde HH. directeuren dank te zeggen voor de krach- ige hulp, die het genootschap reeds verleend heeft, en voor de nedewerking die het ook voor het vervolg heeft toegezegd.

Hiertoe door de vergadering besloten zijnde, vestigt de voor- itter nog de aandacht op de wenschelijkheid, dat in de grootere emeenten permanente, in de kleinere gemeenten tijdelijke bu- eaux van vaccinatie worden gevestigd, en beveelt tevens zeer an, hetgeen sedert eenigen tijd in één der afdeelingen van de Nederlandsche maatschappij ter bevordering van de geneeskunst eschiedt, alwaar de leden, die in het bezit van pokstof zijn, laasjes daarmede gevuld, ter vergadering medebrengen en deze an hunne medeleden uitdeelen.

Bureaux van vaccinatie.

3°. Dat hem als inspecteur door Burgemeester en Wethouders an Amsterdam, bij missive van 22 Januarij 1866, inlichtingen aren gevraagd omtrent eene publieke verkooping van genees- middelen, die te Amsterdam zou plaats hebben, en wèl, of de et van 1 Junij 1865 de formaliteiten ophief, die in de oude etgeving werden omschreven; waarop door hem was geantwoord, lat bij de nieuwe wet de groothandel geheel vrij is en er dus een de minste formaliteit behoefde in acht genomen te worden;

Publieke verkooping v. geneesmiddelen.

daar de beperking, voorgeschreven bij art. 29 der wet van 1 Jui 1865, *Stbl.* n°. 61, in deze niet van toepassing was.

Rekeningen voor geleverde geneesmiddelen ten behoeve v. armbesturen.

4°. Dat hem door verschillende gemeentebesturen rekening zijn toegezonden met verzoek deze na te zien en goed te keuren dat hij aanvankelijk, met medewerking van den heer Pas, aa dat verzoek had gevolg gegeven. Hij wenscht echter het gevoel van de vergadering te vernemen, hoe daarmede in het vervo zal behooren te worden gehandeld. In de vergadering van Inspe teurs is ook deze kwestie ter sprake gebragt en besloten, daa over het gevoelen van den minister in te winnen, wiens an woord luidde: „dat aan de geneeskundige ambtenaren of Rade het onderzoek van tarieven of rekeningen van ten behoeve va armbesturen geleverde geneesmiddelen niet ambtshalve kan wo den opgedragen; wanneer dat onderzoek mogt gevraagd worden is er evenwel geen reden het te weigeren."

Alhoewel dus noch de geneeskundige ambtenaren noch de g neeskundige Raden tot het onderzoeken van rekeningen van g leverde geneesmiddelen ten behoeve van armbesturen ambtshal verpligt zijn, gelooft hij het toch in het algemeen belang nï wenschelijk zich daaraan te onttrekken; immers voor de gemeent besturen is het eene behoefte, dat de hier bedoelde rekening worden onderzocht en goedgekeurd; deze goedkeuring is nood ter verkrijging van restitutie; hij stelt derhalve voor, dat de g neeskundige Raad zich bereid verklare, de rekeningen door g meentebesturen tot onderzoek toegezonden, na te zien, wanne deze rekeningen aanleiding geven tot twijfel, of waar het gel het verkrijgen van restitutie.

Dit voorstel geeft aanleiding tot eenige gedachtewisseling.

Prof. Schneevoogt oppert eenigen twijfel, of, ingeval van geschil de uitspraak van de geneeskundige ambtenaren, of van de genee kundige Raden wel doel zal treffen. Zal de gemeente in die ui spraak berusten, nu de minister verklaard heeft, dat noch aa de geneeskundige ambtenaren noch aan de geneeskundige Rade ambtshalve het onderzoeken van tarieven of rekeningen kan wo den opgedragen? Had de minister verklaard de geneeskundig Raad is het hoogste ressort, dan ware het iets geheel ander dan zou zijn uitspraak in deze geldig zijn. Hoe dit echter zij, oo hij is er voor, dat men zich, althans voorloopig, bereid verkla de gevraagde hulp te verleenen, maar wenscht tevens dat beproef worde, of het ook mogelijk zal zijn thans eene bepaalde besli sing in deze uit te lokken, opdat eindelijk deze zaak eenma voor goed geregeld worde.

De HH. van Vollenhoven en Cloots ondersteunen den vorige spreker.

Nadat Prof. Tilanus er op had gewezen, dat de provincial

tarieven eenmaal zijn aangenomen en dat de geneeskundige Raad niet is geroepen een tax te maken, maar alleen verzocht wordt de rekeningen met de bestaande tarieven te vergelijken, doet de voorzitter nog opmerken, dat onder de oude wet de geldigheid der uitspraak van de Provinciale Commissiën even twijfelachtig was, dat het zelfs aan twijfel onderhevig is of de oude tarieven wel kracht van wet hebben, en eindelijk, dat, dit alles daargelaten, althans naar zijne meening, de minister de uitspraak van den geneeskundigen Raad in deze niet regtsgeldig kan maken. Eindelijk vestigt hij nogmaals de aandacht op de straks door hem aangevoerde gronden, waarop zijn voorstel berust, en geeft der vergadering in overweging daaromtrent thans een besluit te nemen.

Dit voorstel wordt hierna zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Vergunning tot afwijking v. art. 3, al. 2 wet 1 Junij 1865, Stbl. n°. 61.

Verder geeft de voorzitter berigt, dat zijn ingekomen 1°. adressen van de HH. C. van Holk, A. Conijn Az. en J. L. J. Ansingh Bz.; eerstgenoemde apotheker te Hoorn, laatstgenoemden apothekers en droogisten te Alkmaar, allen met verzoek om vergunning tot afwijking van art. 3, al. 2, der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* N°. 61, betreffende de inrigting hunner apotheken;

2°. een brief van Dr. B. Stephan, te Koog a. d. Zaan, dd. 19 December 1865, inhoudende verzoek, dat hem worde toegestaan in het vervolg aan de bewoners van het Kalf geneesmiddelen te mogen blijven afleveren.

Het eerstgenoemde adres, namelijk van den heer C. van Holk, te Hoorn, was tot onderzoek en voorlichting in handen gesteld van het lid Dr. de Bordes, die derhalve wordt uitgenoodigd daaromtrent te rapporteren.

Dr. de Bordes deelt daarop mede, dat uit zijn onderzoek is gebleken, dat de verfwaren achter in den winkel bewaard, en grootere hoeveelheden in een klein pakhuis achter den tuin geborgen worden; dat voor eene behoorlijke afscheiding der geneesmiddelen van de overige stoffen wordt zorg gedragen; dat het huis voor eene andere inrigting te klein is; en dat deze affaire reeds sedert 1847 op den tegenwoordigen voet gedreven wordt; weshalve hij weinig bezwaar maakt, om in dit geval art. 34, al. 2, der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* N°. 61, toe te passen en den inspecteur te adviseren de gevraagde vergunning te verleenen.

De voorzitter vraagt nog eenige inlichtingen, en wel of er inderdaad geen vrees voor nadeelige gevolgen bestaat; of de geneesmiddelen volkomen afgescheiden van de overige stoffen, verfwaren enz. bewaard en afgeleverd worden, dan wel of de verkoop van beiden op dezelfde toonbank plaats heeft?

Hij gelooft, dat men de gevraagde vergunning niet mag verleenen als onder zoodanige voorwaarden, waardoor het gevaar

geheel worde opgeheven; daarom zou hij ook gaarne van den ra porteur vernemen, of er ook dergelijke voorwaarden te stellen zijn

Dr. de Bordes beantwoordt den voorzitter, dat de afscheidin van de geneesmiddelen en andere stoffen niet volkomen kan g noemd worden, ook worden beiden op één toonbank verkocht welligt zou eene tweede toonbank in den winkel kunnen geplaat worden en dat zou als voorwaarde kunnen gesteld worden.

De heer Pas is van meening, dat men met het geven van d gevraagde vergunning zeer voorzigtig moet te werk gaan; voor in Noord-Holland, alwaar veelvuldig gebruik gemaakt wordt va arsenicum, b. v. voor de schapen, en met welk vergift in de regel zeer achteloos wordt omgegaan; ditzelfde geldt van ve verfstoffen, die zware vergiften bevatten en dikwerf op dezelfd toonbank met stoffen voor inwendig gebruik vrij onvoorzigtig do elkander worden nedergelegd. De wet heeft dus zeer wijsselijk g wild, dat er behoorlijke afscheiding plaats hebbe; men verleen de dispensatie dus niet, dan na zich van alle zijden te hebbe overtuigd, dat er geen gevaar voor nadeelige gevolgen bestaat.

De voorzitter stelt hierna voor, het verleenen der door de heer C. van Holk gevraagde vergunning afhankelijk te make van de eerste winkelvisitatie.

Dit voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Wat de beide andere adressen, van de heeren Conijn en Ansing betreft, deze waren eerst den 15den Februarij ll., dus den da vóór deze vergadering, door den voorzitter ontvangen, het wa hem derhalve niet mogelijk geweest dienaangaande de noodig inlichtingen in te winnen, weshalve hij deze adressen in hande stelt van het lid, den heer C. W. Bruinvis, met verzoek de Raad in deze te dienen van voorlichting.

Levering van geneesmiddelen aan »het Kalf« te Zaandam.

Den brief van Dr. Stephan eindelijk had de voorzitter to voorlichting in handen gesteld van het lid Dr. A. van der Boon die daaromtrent een rapport had toegezonden, waaruit in hoofd zaak het volgende blijkt: dat aan de Oostzijde van Zaandam apothekers zijn gevestigd en toevalligerwijze geen enkele genees kundige, behalve geheel aan het Zuidelijk gedeelte; terwijl de andere doctoren aan de Westzijde wonen; dat het dientengevolg voor de bewoners van het Kalf veel gemakkelijker en meer nabij gelegen is om geneeskundige hulp in te roepen van Koog a. d Zaan, dan uit de gemeente zelve waartoe zij behooren; ten all tijden hebben zij dan ook dáár geneeskundige hulp gezocht. Voo de bewoners van het Kalf zou het dus een groot ongerief zijn *niet* om de voorgeschreven geneesmiddelen te halen bij den naastb wonenden apotheker, die hoogstens 15 minuten verder afwoon dan Dr. Stephan, maar om geneeskundige hulp te erlangen, al thans wanneer de geneeskundigen van Koog a. d. Zaan de voo

waarde stellen, dat zij aan de uitoefening der praktijk de levering der geneesmiddelen verbinden; dat, behalve dit, het Kalf voor het grootste gedeelte door arbeiders bewoond wordt, die tot het verkrijgen van geneeskundige hulp meer kosten zouden moeten maken, wanneer zij genoodzaakt werden zich op eene andere wijze dan zij gewoon zijn, geneeskundige hulp te verschaffen; dat bij dit een en ander nog opgemerkt verdient te worden, dat tegen het afleveren van geneesmiddelen door geneeskundigen uit andere gemeenten nog nimmer eenige klagt bij de plaatselijke geneeskundige commissie door de HH. apothekers van Zaandam is ingeleverd, waaruit wel mag worden afgeleid, dat zij niet bijzonder gesteld zijn op de leverantie van geneesmiddelen aan de bewoners van het Kalf.

Op grond van een en ander geeft de rapporteur in bedenking, om, ingeval mogt worden besloten Dr. Stephan de levering van geneesmiddelen aan de bewoners van het Kalf toe te staan, hem die vergunning slechts *voorwaardelijk* of *voor een bepaalden tijd* te verleenen, onder bepaling tevens, dat hij geene geneesmiddelen zal mogen leveren aan de bewoners van de Westzijde van Zaandam, noch aan hen die aan de Oostzijde wonen bezuiden de tweede valdeur.

De voorzitter doet hierbij opmerken, dat in art. 9, al. 2 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 60, het woord *plaats* met opzet is gebezigd en *gemeente* vermeden, ten einde daardoor de gelegenheid te geven om den geneeskundigen te kunnen vrijlaten geneesmiddelen af te leveren in afgescheiden gedeelten van gemeenten, alwaar geen apotheker woont, en waarvan de bewoners anders verpligt zouden zijn de voorgeschreven geneesmiddelen op verre afstanden af te halen.

Dr. Lubach is van oordeel, dat men in deze kwestie voorzigtig moet zijn met het nemen van een besluit, ten einde geen verkeerd precident te stellen. En vraagt hij nu, is er waarlijk behoefte voor de bewoners van het Kalf, dat zij hunne geneesmiddelen van den geneeskundige te Koog a. d. Zaan ontvangen? dan moet hij bekennen voor alsnog van die behoefte niet te zijn overtuigd; wel is het waar, dat het voor hen gemakkelijker is, dan hunne geneesmiddelen 15 minuten verder af te halen, maar dit is geen overwegend bezwaar.

Dr. van der Boon voert hiertegen aan, dat de bewoners van het Kalf over het algemeen te arm zijn om een doctor en daarenboven nog een apotheker te betalen, en dat zij altijd gewoon zijn geweest geneeskundige hulp van den geneeskundige te Koog a. d. Zaan in te roepen. In weerwil echter van dit alles zou hij stellig geadviseerd hebben de gevraagde vergunning niet te verleenen, indien in de wet het woord *plaats* door *gemeente* ware vervangen geweest.

De voorzitter rigt thans, nadat door Dr. van der Boon verklaard was, dat het inderdaad in het belang der bewoners van het Kalf is, dat Dr. Stephan hen tevens van geneesmiddelen voorziet, de vraag tot de vergadering, of zij de conclusiën in het rapport vervat kan goedkeuren. Wat hem betreft, hij kan zich met deze conclusiën vereenigen, in zoo verre namelijk, dat het Kalf beschouwd worde als eene plaats, wáár door een geneeskundige geneesmiddelen mogen worden afgeleverd; maar tegen de daarbij genoemde beperkingen moet hij zich verklaren.

Prof. Tilanus hecht evenmin zijne goedkeuring aan de voorgestelde beperkingen; is het een geneeskundige toegestaan geneesmiddelen af te leveren, dan moet hij zijn geheel vrij man, en niet behoeven te vragen wáár iemand, die zich bij hem aanmeldt, woont.

Prof. Schneevoogt gelooft, dat het er alleen op aankomt te bepalen wat eene plaats is; wordt als zoodanig beschouwd, elke verzameling van een zeker aantal huizen, dan is er geen bezwaar het Kalf als plaats in den zin der wet te beschouwen, en Dr. Stephan mag in dat geval aldaar gerustelijk geneesmiddelen afleveren.

De heer Cloots kan zich wel met de conclusiën van het rapport vereenigen, maar dringt er op aan, dat Dr. Stephan de bevoegdheid worde geweigerd tot het bereiden en afleveren van geneesmiddelen door anderen voorgeschreven.

Mr. Bijleveld is van oordeel, dat het hier niet geldt het belang van den rekwestrant, maar wel dat der bewoners van het Kalff; hij zou dus het verzoek eenvoudig wijzen van de hand en dan afwachten dat de belanghebbenden zich tot den Geneeskundigen Raad wenden; dan althans is er presumptie, dat de bewoners er belang bij hebben de geneesmiddelen van Dr. Stephan te ontvangen en in dat geval zal de geneeskundige Raad gemakkelijker tot eene beslissing kunnen geraken.

Mr. de Vries doet opmerken, dat langs dien weg de eigenlijke kwestie wordt ontweken; de vergaderiug beraadslaagt over de toepassing van art. 9, al. 2; de zaak is eenvoudig deze: Dr. Stephan heeft het regt, of heeft het regt niet, om geneesmiddelen af te leveren; de vraag is dus alleen, is het Kalf eene bijzondere plaats? ja, dan heeft Dr. Stephan de bevoegdheid aldaar geneesmiddelen af te leveren; neen, welnu dan heeft hij deze bevoegdheid niet.

De voorzitter beaamt volkomen het gezegde van den vorigen spreker; hij noodigt derhalve de vergadering uit zich te verklaren of zij het Kalf al dan niet beschouwt als eene bijzondere plaats, waar geen apotheker gevestigd is, en waar dus een geneeskundige geneesmiddelen mag afleveren.

Dr. Lubach moet de reeds meermalen gedane vraag herhalen, wat verstaat de wet onder *plaats?* is b. v. eene straat of gracht in deze of gene gemeente, eene plaats in den zin der wet, wanneer daarin geen apotheker woont, en niet als op eenigen afstand daarvan een apotheek gevonden wordt? Zeker niet.

De voorzitter merkt op, dat reeds straks door hem is gezegd, dat met opzet in de wet van het woord *plaats* is gebruik gemaakt, om daardoor de gelegenheid te verschaffen in afgescheiden gedeelten van gemeenten, alwaar geen apotheker gevestigd is en de bewoners verpligt zouden zijn de voorgeschreven geneesmiddelen op verren afstand af te halen, ten hunnen gerieve den geneeskundige vrij te laten in die gedeelten geneesmiddelen af te leveren. Deze bedoeling is duidelijk uit de memorie van toelichting af te leiden.

Dr. van der Boon, zoowel als de heer van Balen Blanken, meenen, dat het Kalf wel degelijk als een bijzondere plaats te beschouwen is; laatstgenoemde voert o. a. hiervoor ten bewijze aan, dat in het boekje der pastorijen het Kalf afzonderlijk wordt opgegeven.

De Voorzitter rigt thans de vraag tot de vergadering, of zij ook verlangt, dat aan den minister eene nadere wetsexplicatie daaromtrent worde gevraagd?

Mr. de Vries voert hiertegen aan, dat de minister zal antwoorden, dat de feiten dit moeten decideren; het is geen regtskwestie, het begrip *plaats* hangt geheel van omstandigheden af.

Prof. Schneevoogt gelooft de kwestie voldoende toegelicht; hij stelt dus voor, daar het woord *plaats* in de wet de meeste latitude geeft, dat de vergadering besluite het Kalf te beschouwen als bijzondere plaats.

De voorzitter brengt derhalve het volgende in stemming:

De geneeskundige Raad oordeelt, dat het Kalf te beschouwen is als plaats, wáár door een geneeskundige geneesmiddelen mogen worden afgeleverd, onder dien verstande echter, dat onder het Kalf verstaan worde: het Noordelijke gedeelte van Zaandam, gelegen op de oostzijde van de Zaan, en zich zuidwaarts niet verder uitstrekkende dan tot de tweede valdeur.

Hiertoe wordt besloten met 13 tegen 4 stemmen.

Winkelvisitatie.

Vervolgens vestigt de voorzitter de aandacht op de regeling der winkelvisitatie en deelt mede, dat in de vergadering van inspecteurs daaromtrent het een en ander is besproken en vastgesteld te weten: 1°. een concept-tabel, die door de commissie voor de winkelvisitatie zal worden gebezigd tot invulling;

2°. dat de staat, waarin de apotheek bij visitatie wordt bevonden, zal worden gekwalificeerd als *zeer goed*, *goed* en *onvoldoende*, bij dit laatste met vermelding der redenen in de kolom Aanmerkingen.

De voorzitter doet verder opmerken, dat, volgens de wet, de geneeskundige Raad beoordeelt, of van elk geneesmiddel eene genoegzame hoeveelheid voorhanden zij; dit zou telkens tot verschil van meening aanleiding kunnen geven; wenschelijk zal het dus zijn eene lijst van minima vast te stellen; een daartoe strekkend voorstel is in de vergadering van inspecteurs gedaan, daarover zal hij derhalve in eene volgende vergadering het gevoelen van den Raad inwinnen.

Verder is van verschillende zijden de vraag geopperd, op welke wijze de commissie van visitatie de vergiftkas zal kunnen nazien, wanneer de apotheker toevallig niet te huis is, daar, volgens art. 7 al. 2 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* N°. 61, de sleutel van deze kast bij den apotheker, of hulp-apotheker moet berusten.

Ten einde dit bezwaar op te heffen zullen HH. apothekers uitgenoodigd worden een verzegelden sleutel van de vergiftkist te huis te laten.

In de vergadering van inspecteurs was tevens eenparig de wenschelijkheid uitgesproken, dat de resultaten der winkelvisitatie in het openbaar zullen worden medegedeeld.

Wat de toeren voor de winkelvisitatie in Noord-Holland betreft, hieromtrent deelt de voorzitter mede, dat hij met de HH. Kruseman, Pas en Stellingwerff de regeling daarvan had besproken en reeds gedeeltelijk eene verdeeling had ontworpen, welke taak hij hoopt dat spoedig voltooid zal zijn.

Eindelijk zal hij nog vermelden, dat tevens bepaald is, om daar waar het mogelijk is, en dus vooral in kleinere gemeenten, de apothekers van de eene plaats de apotheken in eene andere te laten visiteren, en dat tot leden der commissie, door den inspecteur te benoemen tot onderzoek van in beslag genomen verdachte, of slecht bevonden geneeemiddelen, de leveranciers van deze geneesmiddelen niet zullen mogen worden gekozen.

Onderwerpen besproken in de vergader. van inspecteurs.

Nadat de vergadering hare goedkeuring had gehecht zoowel aan de concept-tabel, als aan alle overige gedane mededeelingen, vestigt de voorzitter de aandacht op eenige belangrijke onderwerpen, die in de vergadering van inspecteurs waren besproken, en wel in de eerste plaats op de te nemen maatregelen bij epidemische ziekten. Voor alles achtte men het noodig zich bezig te houden met de vraag, wat behoort er gedaan te worden bij eene mogelijke uitbreking der cholera?

Van den minister van Binnenlandsche Zaken, had hij, naar aanleiding van de benoeming van den hoogleeraar van Geuns tot lid van het Sanitair Congres te Konstantinopel, de uitnoodiging ontvangen, dat de geneeskundige Raad zich met deze vraag zou bezig houden en zich tevens in verband zou stellen met genoemden hoogleeraar. Deze was echter onverwachts verpligt te vertrekken

zoodat het onmogelijk is geweest met hem in overleg te treden. In de vergadering van inspecteurs was aan Dr. Egeling en hem opgedragen om in de volgende vergadering, die vermoedelijk in het begin van Maart zal gehouden worden, die maatregelen van algemeenen aard in overweging te geven, welke onder de aandacht van de Hooge Regering zullen behooren te worden gebragt, als nuttig en noodig te worden genomen. De resultaten van dit onderzoek zal hij in de volgende vergadering ter sprake brengen. Eindelijk deelt de voorzitter nog mede, dat de gezondheids-commissie te Amsterdam zich ook reeds bezig houdt met de voor deze gemeente te nemen maatregelen voor te bereiden, en stelt ten laatste naar aanleiding van dit een en ander voor, deze belangrijke zaak thans niet te bespreken, omdat de vergadering er niet op is voorbereid; maar, behoudens de vrijheid aan elk lid van den geneeskundigen Raad gelaten, om zijne denkbeelden mede te deelen, drie leden uit te noodigen, om met hem deze gewigtige aangelegenheid in handen te nemen en tevens den hoogleeraar van Geuns, zoo hij dit verlangt, de noodige inlichtingen te verschaffen.

Nadat de vergadering hieraan hare goedkeuring had gehecht, noodigt de voorzitter de HH. Prof. G. E. Voorhelm Schneevoogt, Dr. G. A. N. Allebé en Dr. J. Zeeman uit, zich met hem tot het boven omschreven doel te willen vereenigen.

Deze verklaren zich hiertoe bereid, terwijl Prof. Schneevoogt op den noodigen spoed aandringt.

Hierna brengt de voorzitter ter kennisse der vergadering, dat de plannen voor eene geneeskundige plaatsbeschrijving voor ons land en voor een onderzoek omtrent de geneeskundige armverzorging, met inbegrip van de gasthuizen in ons land, in de inspecteurs-vergadering worden voorbereid en daarover nader de noodige mededeelingen aan den geneeskundigen Raad zullen worden gedaan; verder dat de staten voor de sterfte-statistiek van ons land zijn vastgesteld om aan de Regering te worden voorgesteld.

Wat de te onderzoeken gebouwen betreft, was in de vergadering van inspecteurs algemeen goedgevonden, in de allereerste plaats de aandacht te vestigen op de slaapsteden, als brandpunten waaruit besmettelijke ziekten zich maar al te dikwerf verspreiden. De voorzitter noodigt derhalve de leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad uit, ook daarop vooral hunne aandacht te willen vestigen, daargelaten hunne bevoegdheid, om, zoo zij het wenschelijk achten, ook andere gebouwen te inspecteren, waartoe hij volgaarne bereid is hun de magtiging daartoe vereischt bij art. 5 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58), te verleenen.

Eindelijk dat, naar het oordeel der inspecteurs-vergadering, de

De HH. Prof. Schneevoogt, Prof Tilanus en Dr. Lubach laten zich deze benoeming welgevallen.

22. Wetsexplicatiën door den min. van Binn. Zaken.

De voorzitter doet eindelijk nog de volgende mededeelingen:

1°. dat door den minister van Binnenlandsche Zaken, op verzoek van HH. inspecteurs, de volgende wets-explicatiën zijn gegeven:

a. de diploma's van HH. officieren van gezondheid in actieve dienst, tevens medicinae doctores, zullen niet worden geviseerd, daar zij geene burgerpraktijk mogen uitoefenen;

b. art. 6 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 61, geeft het middel aan, den apotheker te beletten geheime geneesmiddelen te verkoopen.

Artt. 5 en 6 wet 1 Junij 1865, *Stbl.* N°. 60, ook van toepassing op de offic. van gezondh.

2°. Dat, op verzoek van den minister van Binnenlandsche Zaken, door den minister van Oorlog de officieren van gezondheid zijn aangeschreven, dat de artt. 5 en 6 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 60, — afgifte van verklaringen bij overlijden en aangifte van ziekten die de volksgezondheid bedreigen, — gerekend worden ook op hen van toepassing te zijn.

Het zetten van clysmata en bloedzuig. door apothekers.

3°. Dat, naar aanleiding van een schrijven van eenige HH. apothekers in de vergadering van inspecteurs besproken is de vraag: of het zetten van clysmata en bloedzuigers behoort tot den werkkring der apothekers? welke vraag in ontkennenden zin is beantwoord.

Inrigting der lijsten van geneesmiddelen bedoeld in art. 9 al. 4 wet 1 Junij 1865, *Stbl.* N°. 60.

4°. Dat met betrekking tot de lijsten van geneesmiddelen, bedoeld in art. 9, al. 4 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 60, bepaald is, dat, ter vereenvoudiging, op deze lijsten de geneesmiddelen, aangewezen in het Kon. Besl. van 5 November 1865, *Stbl.* n°. 125, niet met name behoeven te worden genoemd, doch eenvoudig naar dat besluit zal worden verwezen en daarna de geneesmiddelen, die bovendien voorhanden zijn in alphabetische orde zullen worden vermeld. Deze lijsten zullen derhalve aldus worden ingerigt:

A. de geneesmiddelen aangewezen in het Kon. Besl. van 5 November 1865, *Stbl.* n°. 125;

B. de geneesmiddelen, die bovendien voorhanden zijn, in alphabetische orde.

Geneesk. dienst op schepen.

5°. Dat ook geneestkunstoefenaars, die alleen heel- of verloskundigen of beiden zijn, zich voor de dienst op schepen mogen verbinden, en dat ook in dit geval de voorraad geneesmiddelen moet worden onderzocht.

Examen voor hulp-apothekers.

6°. Dat waarschijnlijk in de maand Junij e. k. het examen voor hulpapothekers zal gehouden worden.

Nadat de voorzitter had kennis genomen van de wenken van Dr. van der Boon betreffende het niet duidelijk kunnen verstaan der sprekers en den heer Vorstman op zijne vraag had medege-

deeld, dat tabellen ter invulling van de verrigte vaccinatiën verkrijgbaar zijn bij burgemeester en wethouders, sluit hij, niemand meer het woord verlangende, de vergadering en doet haar overgaan in eene zitting met gesloten deuren.

Gelezen en goedgekeurd in de vergadering
van 1 Mei 1866.

J. PENN, *voorzitter.*
I. TEIXEIRA DE MATTOS, *secretaris.*

N°. 48. *Notulen der vergadering van den geneeskundigen Raad voor Zeeland, gehouden den* 16 *Februari.*

Behalve den voorzitter en den secretaris zijn tegenwoordig de leden: van den Broecke, Broes van Dort, Vogelvanger, Marinissen, van Toorenburg, Mr. Snijder, de Man, Verschoor, Baert en van der Grijp, en de plaatsvervangende leden: Damme, Keyzer, de Wind, Snoep, de Ligny en Winkelman, door den voorzitter tot bijwoning der vergadering uitgenoodigd.

Openingsrede.

1. De voorzitter opent de vergadering met eene rede, waarin hij eerst den strijd herdenkt, die aan de geboorte onzer nieuwe staatsregeling is voorafgegaan en voorts het hooge doel bespreekt, waarnaar zij streeft: bevordering der volksgezondheid. Hij wekt de leden op tot krachtige medewerking om dit schoone doel te bereiken en bespreekt vervolgens eenige wetsartikelen, wier toepassing òf tot belangrijke wijziging in de uitoefening der geneeskunst heeft aanleiding gegeven, òf tot bereiking van het boven beoogde doel strekken moet. Zoo hebben de overgangsbepalingen der IIde Wet de bevoegdheid van verschillende geneeskundigen aanmerkelijk uitgebreid, maar wordt aan de andere zijde overschrijding van bevoegdheid zwaar gestraft. Zoo zijn de bij art. 5 der IIIde Wet bepaalde verklaringen van overlijden van onberekenbare waarde tot het opsporen der ziekte-oorzaken en strekken zij tot waarborgen van het leven en van de gezondheid onzer medeburgers. Onder inroeping hunner welwillende medewerking installeert hij hierop met een hartelijk woord de leden en plaatsvervangende leden en den secretaris van den Raad.

Antwoord van Dr. van den Broecke.

2. Dr. van den Broecke, als oudste lid in jaren, dankt den voorzitter voor de gevoelens van welwillendheid jegens de leden geuit. Hij is ingenomen met de staatsregeling, die bij de wetenschap is te rade gegaan en geeft ook uit naam zijner medeleden plegtige verzekering zijner medewerking.

Beëediging.

3. De voorzitter geeft kennis, dat de leden, met uitzondering van den heer Was, en de plaatsvervangende leden allen zijn beëedigd, dat hiervan acte opgemaakt is, die zal geregistreerd worden en in het archief gedeponeerd. Hij stelt voor, van de beëediging en installatie kennis te geven aan den minister van Binnenlansche Zaken. Aldus besloten.

Reglement van orde.

4. Door den secretaris wordt voorgelezen een concept-reglement van orde, hetwelk de voorzitter voorstelt voorloopig te volgen. Aldus besloten.

Plaats van vestiging van den inspecteur en van de vergaderingen van den Raad.

Plaatsvervanging van de leden.

5. Voor kennisgeving worden aangenomen drie ministeriële dispositien tot nadere regeling van art. 26 der Iste Wet: bij de eerste van 9 December 1865, n°. 262, 9de afdeeling, wordt Middelburg aangewezen als plaats van vestiging van den inspecteur, en van de vergaderingen van den geneeskundigen Raad van Zeeland; bij eene van 19 Januari 1866, n°. 242, 9de afdeeling, bij de derde van 27 Januari 1866, n°. 251, 9de afdeeling, wordt door het aanleggen van twee lijsten, eene van geneeskundigen en eene van apothekers, de plaatsvervanging van de leden der Raden nader geregeld.

Oproeping tot de vergaderingen.

Eveneens wordt voor kennisgeving aangenomen eene ministeriële beschikking van 3 Februari 1866, n°. 251, 9de afdeeling, regelende de wijze van oproeping der vergaderingen.

Ingekomen Staatsbladen, enz.

6. Door den voorzitter worden overgelegd *Staatsblad* n°. 58 tot 61, bevattende de wetten tot regeling van het geneeskundig Staatstoezigt, benevens het Koninklijk besluit van 5 November 1865 (*Staatsblad* n°. 125) (aanwijzing van de geneesmiddelen bedoeld bij art. 9 der IIIde wet) en de beschikking van den minister van 10 November 1865 (vaststelling der lijsten van vergiften en van geneesmiddelen, bedoeld bij art. 7 en 30 der IVde wet).

Verzoeken van apothekers.

7. De voorzitter deelt hierop mede, dat, naar aanleiding van alinea 3 van art. 34 der IVde wet, verschillende verzoeken van apothekers bij hem zijn ingekomen, die in handen van den heer Marinissen gesteld zijn. De heer Marinissen rapporteert hierop, dat hij bij een plaatselijk onderzoek in de apotheken van de heeren Kautz, de Blaecke de Ligny, de Vroom en van der Hoek, de verfwaren overal behoorlijk van de geneesmiddelen afgezonderd vond, weshalve hij gunstig adviseert omtrent de door die heeren gedane verzoeken.

Dr. Verschoor meent, dat eene verwisseling aan de toonbank toch zeer ligt mogelijk is, en dat de Raad dergelijke verzoeken niet ligtvaardig moet toestaan.

Dr. de Man vindt het eveneens gevaarlijk die toestemming voor altijd te geven; hij stelt voor eene *voorloopige* vergunning.

Nadat de heer Marinissen nog op de billijkheid der vergunning gewezen had en de heer van der Grijp eenige nadere inlichtingen

omtrent de explicatie van art. 3 gevraagd had, appuyeert Dr. Vogelvanger het voorstel van Dr. de Man, dat hierop met algemeene stemmen wordt aangenomen.

Omtrent gelijke verzoeken rapporteert de heer Baert. De verzoeken tot afwijking van art. 3 alinea 2 van de heeren van Dolder, van der Harst en Herklots vervallen, daar die heeren hunne apotheken zoo zullen inrigten, dat zij aan den eisch der wet voldoen. Omtrent het verzoek van den heer Marinissen adviseert de de rapporteur tot inwilliging, welke door de vergadering evenzeer voorloopig wordt toegestaan.

Contagium en quarantaine-maatregelen bij cholera.

8. De voorzitter deelt hierop mede, dat hij heeft ontvangen eene mededeeling van den minister van Binnenlandsche zaken, van 8 Februari 1866, n°. 274, 9de afd., behelzende de benoeming van den hoogleeraar van Geuns als afgevaardigde voor Nederland bij de internationale cholera-commissie, die te Konstantinopel zal vergaderen, en eene uitnoodiging aan den geneeskundigen Raad, om van zijn gevoelen over contagium en quarantaine maatregelen te doen blijken en daarvan prof. van Geuns nog voor zijn vertrek in kennis te brengen. — Het doet den voorzitter leed, dat hij dit punt niet nog op de agenda heeft kunnen vermelden, en daar de aanname van het contagium niet algemeen gedeeld wordt, noodigt hij de leden zeer uit hunne gevoelens mede te deelen.

Dr. van den Broecke had gaarne door prof. van Geuns eenige punten nader zien aangegeven: de thans gestelde vragen zijn te vaag, om veel opheldering te kunnen geven. Wat het contagium betreft, zoo wijst hij op de geschiedenis der twee vorige epidemiën in Zeeland, op het door Dr. de Man en hem uitgegeven werkje, en meent, dat er omtrent de besmettelijkheid der cholera wel geen twijfel meer kan bestaan. Over het nut van quarantaine-maatregelen zijn evenwel de gevoelens zoo verdeeld, dat hij zich daaromtrent niet verklaren durft.

Dr. Broes van Dort heeft nimmer cholera behandeld, maar naar zijn oordeel zijn de gevoelens, in het bovenbedoelde werk van Dr. van den Broecke en Dr. de Man neergelegd, volkomen juist. Omtrent quarantaine durft hij zich evenmin uitlaten.

De voorzitter daarentegen houdt de cholera voor eene epidemische ziekte, die zich het minst van al door contagium voortplant. Hij heeft meerdere epidemieën er van bijgewoond en steeds drie momenten krachtig zien inwerken: slechte voeding, onzindelijkheid en vrees. Deze drie momenten hebben bij de bedevaartgangers de ziekte opgewekt en haar steeds verder verspreid. Hoe nadeelig vooral ook de vrees kan uitwerken, heeft het gedrag van het hof van Spanje getoond; van het omgekeerde heeft dat van Frankrijk in de jongste epidemie doen blijken. Wat zullen, vraagt hij thans, tegen dergelijke factoren quarantaine-maatregelen doen?

Bij dreigende invasie lette men naauwkeurig op en verbetere z
veel mogelijk de hygiënische toestanden der bevolkingen en t
vordere geruststellende maatregelen.

Dr. van den Broecke hecht voor zich ook weinig waarde a
quarantaine, maar durft toch geen beslissend oordeel uitbrenge
Overigens deelt hij de gevoelens van den inspecteur niet: slech
voeding, onzindelijkheid en vrees lokken zeker de cholera, ma
men ziet ze evenzeer optreden bij goed gevoede, zindelijke e
onbevreesde personen, die zich aan het contagium hebben blo
gesteld, b. v. kort na eene begrafenis, bij kinderen, enz. H
meent — en wil dit in het rapport aan Prof. van Geuns zien ui
gedrukt, — dat juist Zeeland door zijne geographische gesteldhei
en afgesloten maatschappelijke kringen het meest geschikt is o
een contagium na te sporen, dat derhalve de Zeeuwsche medi
als de bevoegdste beoordeelaars moeten beschouwd worden.

Ook Dr. Vogelvanger verklaart zich bepaald contagionist, ho
wel hij gaarne de drie door den voorzitter genoemde ongunstig
factoren erkennen wil, ja zelfs er een vierde aan wil toevoegen
namelijk groote vermoeijenis, ten bewijze waarvan hij een pa
voorbeelden aanhaalt.

Volgens Dr. de Man bevorderen de genoemde ongunstige fa
toren de susceptibiliteit tot opname van het gif, maar een cont
gium valt niet te ontkennen, een contagium evenwel, dat do
geen militaire cordons en dergelijke maatregelen kan bestrede
worden.

De voorzitter herinnert, dat hij contagium ook niet buiten slui
maar dat men de cholera niet in dien geest besmettelijk kan no
men als pokken en andere uitslagziekten, die men door doeltre
fende quarantaine-maatregelen geheel zou kunnen afsluiten.

De heer van der Grijp vraagt of de toestand der atmosfee
meer bepaald het meer of min afwezig zijn van ozone, van invlo
zou kunnen zijn op den loop der epidemie. Hij zag bij eene e
demie te Zierikzee het toe- en afnemen der ziekte hand aan ha
gaan met het meer of min aanwezig zijn van ozone in de atmosfe

Nadat eenige leden hunnen twijfel hadden uitgedrukt, of zij
toen te Zierikzee voorgekomen ziektegevallen wel eene epiden
zouden durven noemen, en Dr. van den Broecke er nog op
wezen had, dat de ziekte zich onder allerlei atmosferen en
westen, zoo in de tropen als in het hooge Noorden vertoond h
worden de discussiën gesloten.

Als resultaat hiervan blijkt, dat de groote meerderheid van
geneeskundigen Raad in Zeeland de cholera voor besmette
houdt, maar het nut van quarantaine-maatregelen tegen dez
zeer twijfelachtig acht.

9. De voorzitter deelt mede, dat ten gevolge van art. 24

Iste wet de leden en plaatsvervangende leden aanspraak hebben op reis- en verblijfkosten en vacatiegelden en dat door den minister voor den geneeskundigen Raad in Zeeland tot dat doel is beschikbaar gesteld eene som van *f* 2300, aldus verdeeld: reis- en verblijfkosten en vacatie-gelden . . . . . *f* 800.-
kosten winkel-visitatiën . . . . . „ 1000.—
algemeene kosten . . . . . „ 500.—
f 2300.—

Aan den Raad toegekende gelden.

zijnde onder de *f* 800 begrepen *f* 8.— vacatiegeld voor iederen dag zitting van den Raad, terwijl de reis- en verblijfkosten moeten berekend worden volgens het daarvoor bestaande tarief, 2de klasse. Dr. van den Broecke meent, dat de buiten de stad woonachtige leden onmogelijk met de tariefsberekening kunnen toekomen. Overigens wordt deze mededeeling voor kennisgeving aangenomen.

10. De voorzitter wekt de heeren op tot beoefening der hygiene, hetgeen Dr. van den Broecke aanleiding geeft tot het voorstel, om eenig periodiek werk over dit onderwerp ter inzage te brengen van de leden en plaatsvervangende leden.

Lezen v. periodieke werken.

De inspecteur deelt hierop mede, dat hij voor zich zal aanschaffen de Annales d'Hygiène en het Zeitschrift für Biologie van von Pettenkofer en dat de leden steeds beide tijdschriften ter inzage bekomen kunnen.

Dr. van den Broecke stelt voor de Annales d'Hygiène voor rekening van den Raad aan te schaffen, ze bij leden en plaatsvervangende leden te laten circuleren en na gedane rondzending in de bibliotheek van den Raad te deponeren. Nadat de voorzitter nog heeft te kennen gegeven, dat hij het Zeitschrift für Biologie voor zich zal aanschaffen en eveneens zal laten circuleren, wordt conform het voorstel van Dr. van den Broecke besloten, terwijl de inrigting van leesroute als anderzins wordt overgelaten aan den voorzitter en den secretaris.

11. De voorzitter vraagt, op welk tijdstip van den dag de Raad voortaan verlangt te vergaderen.

Uur der vergadering.

Dr. van den Broecke meent, dat voor de buitenleden eene avondvergadering wenschelijker is, welke meening door de leden uit Goes, Aardenburg, Hulst en Schouwen wordt gedeeld, wordende in dien geest besloten.

12. Voorts deelt de voorzitter mede, dat voortaan de bij de wet voorgeschreven vergaderingen zullen gehouden worden in Mei en October, en, op een vraag van Dr. van Toorenburg, dat, zoo er geen dringende zaken zijn, dit jaar geen nadere voorjaarsvergadering zal gehouden worden.

De vergaderingen worden gehouden in Mei en October.

13. Voorts, dat in 's Hage vervaardigd worden 5 cachetten, namelijk 1 voor ieder der drie ringen, waarin de provincie ten

Cachetten.

behoeve der winkelvisitatiën zal verdeeld worden, 1 voor den inspecteur en 1 voor den Raad.

Corresponderende leden.

14. De voorzitter vestigt de aandacht der leden op art. 23 der 1ste wet, waarin gesproken wordt van corresponderende leden. Hij noodigt de leden uit dit punt in ernstige overweging te nemen en wil in de eerstvolgende vergadering er op terugkomen en eenige personen voordragen.

Processen-verbaal.

15. In art. 5 en 13 derzelfde wet en op andere plaatsen, wordt gesproken van processen-verbaal. Het is wenschelijk, dat deze kort, zaakrijk en eenvormig zijn. Het noodigt derhalve het regtsgeleerd lid van den raad uit omtrent de inrigting dezer processen-verbaal den inspecteur en de te benoemen commissiën wel te willen voorlichten en aanvankelijk eene schets daarvan te ontwerpen. De heer Mr. Snijder verklaart zich bereid aan de uitnoodiging van den voorzitter te voldoen.

Over de wetsexplicatie van art. 9, al. 3, der IIIde wet.

16. De voorzitter oppert de vraag, of in alinea 3 van art. 9 der IIIde wet met het woord apotheek ook bedoeld wordt de voorraad van geneesmiddelen van een geneeskundige. Hij wijst op het groote gewigt, dat het artikel in dit geval erlangt, en stelt voor ook hieromtrent het advies van het regtsgeleerd lid in te winnen. Aldus besloten; de heer Mr. Snijder verklaart zich bereid.

Id. van art. 6, al. 2 en art. 30 der IVde wet.

17. De voorzitter wijst voorts op de 2de alinea van art. 6 der IVde wet, in verband met art. 30 dierzelfde wet. Volgens de letter dezer wetsartikelen zou de verkoop van geheime geneesmiddelen verboden zijn aan apothekers en niet aan anderen, hetgeen toch in strijd zou zijn met den geest der wet. De Minister van Binnenlandsche Zaken, hieromtrent gehoord, heeft gemeend, dat de wetsartikelen duidelijk spraken en geen apotheker derhalve geheime geneesmiddelen verkoopen mag. De voorzitter stelt voor, dat de Raad, alvorens hieromtrent te beslissen, eveneens eerst het advies van het regtsgeleerd lid inwinne. De heer Mr. Snijder verklaart zich bereid ook hierover rapport uit te brengen.

De voorzitter vraagt hierop, of een der leden nog eenig voorstel heeft.

Id. over art. 10, al. 2, 13 en 14 der IVde wet.

18. Dr. Broes van Dort vraagt eenige inlichting omtrent art. 13 en 14 der IVde wet, namelijk of de in staat A van de lijst der vergiften voorkomende, welke veelal gebruikt worden tot photographische doeleinden als anderszins, niet mogen worden afgegeven dan volgens art. 14, en eveneens omtrent alinea 2 van art. 10. De voorzitter vindt bezwaar om dergelijke punten thans te beslissen. Hij noodigt de leden uit, zoo zij meer dergelijke quaestiën omtrent wetsexplicatie hebben, die schriftelijk bij hem in te dienen, waartoe de heer van Dort zich bereid verklaart.

19. Dr. van Dort oppert de vraag, of het virus syphiliticum door vaccinatie kan worden overgebragt; in ieder geval wenscht hij van den inspecteur te vernemen, of door de regering maatregelen beraamd zijn, om te zorgen, dat er steeds behoorlijk gewaarborgde stof beschikbaar zij, en zoo niet, of dan de Raad zich met deze zaak niet zou inlaten. Zal de regering zorgen voor de vaccinatie?

De voorzitter deelt mede dat de inspecteurs, als buiten de praktijk staande, zich persoonlijk met deze zaak niet kunnen inlaten, maar dat zij zijn overeengekomen desgevorderd zich in betrekking te stellen met de bestaande bureaux van vaccinatie te Amsterdam en Rotterdam. Hij biedt gaarne zijn intermediair aan tot het verkrijgen van stof van die bureaux, terwijl hij wil trachten de oprigting van dergerlijke bureaux ook in ons gewest te bevorderen.

Dr. van den Broecke verklaart zich volstrekt niet voldaan over de mededeeling van den voorzitter en wenscht, dat de Raad zich deze zaak krachtig aantrekke. De vroegere Provinciale Commissie kreeg hare vaccine meestal van militairen, slecht gevulde glaasjes met volstrekt niet gewaarborgde stof; maar thans acht hij het zich in betrekking stellen met bestaande of te vormen bureaux van vaccinatie evenmin voldoende. Hij stelt voor, dat van wege den Raad, in de eerstvolgende vergadering van inspecteurs, bij de regering worde aangedrongen op eene krachtige ondersteuning van hare zijde tot het verkrijgen van behoorlijk gewaarborgde koepokstof, welk voorstel met algemeene stemmen wordt aangenomen.

20. Dr. van Toorenburg vraagt, waar de sleutel van de vergiftkast moet berusten. De inspecteur deelt mede, dat er voornemen bestaat tot uitzending eener circulaire, waarin men verzocht zal worden 2 sleutels aanwezig te hebben, eene om bij zich te dragen, de andere om steeds verzegeld voorhanden te zijn, opdat het onderzoek van de geneesmiddelen bij afwezigheid van den geneeskundige kunne plaats hebben. Sleutel van de vergiftkast.

21. Nadat de heer van der Grijp nog een bevestigend antwoord ontvangen had op zijne vraag, of de diploma's der apothekers moeten geviseerd worden, vraagt de voorzitter of een der plaatsvervangende leden ook eenig voorstel heeft. Viseren van diploma's van apothekers.

22. Niemand eenig voorstel hebbende, wordt de redactie der notulen overgelaten aan den voorzitter en secretaris en deze vergadering door den voorzitter gesloten. Sluiting der vergadering.

N°. 49. *Notulen der vergadering van den geneeskundigen Raa voor Noord-Brabant en Limburg, gehouden te 's He togenbosch* 19 *Februari.*

Tegenwoordig zijn de voorzitter, de adjunct-inspecteur, de secr taris en volgende leden en plaatsvervangende leden van den Raa Dr. M. J. Godefroi, Dr. A. E. Goossens, Dr. P. F. T. Hoube Dr. J. Roosenburg, Dr. L. J. Ruijssenaers, Dr. J. C. Smit Dr. J. J. Ackens, F. B. G. Kieckens, J. L. H. Hollman, J. van Hall, W. A. van Houten, J. J. Steijns, Mr. H. Sassen, - Dr. J. B. A. Goijarts, Dr. P. R. van Mierlo, Dr. J. D. C. T sing, Dr. M. C. Klep, N. J. B. Landman, J. A. H. Rousseau A. J. N. J. Bolsius, A. F. A. Maassen, P. J. Roersch, K. Stassen, mr. J. H. E. Wijnans.

Openingsrede. De voorzitter opent de vergadering met eene toespraak, waari hij de leden hartelijk welkom heet en geluk wenscht met de on derscheiding, hun ten deel gevallen.

Hij acht zich gelukkig omringd te zijn van mannen van weten schap en ervaring, van wie hij de beste verwachting voor d toekomst voedt.

Hij schetst de strekking der nieuwe geneeskundige Staatsrege ling en beschouwt deze als eene weldaad voor Nederland, daa zij den weg opent om, waar volksgezondheid wordt bedreigd, d oorzaken op te sporen en ze te keer te gaan.

Hij treedt in beschouwingen over de grootsche taak van hen die geroepen zijn de nieuwe geneeskundige wetten ten uitvoer t leggen, van wie het zal afhangen, hoe het doel der wet za worden bereikt.

Hij spoort de leden aan tot eene getrouwe naleving dier wette en drukt zijn vertrouwen uit dat men elkander die wederkeerig achting en welwillendheid zal bewijzen, zoo hoogst noodig tot he behoorlijk vervullen der gewigtige en eervolle taak, waartoe d Raad is geroepen.

Beantwoording. Dr. Godefroi betuigt daarop namens zijne medeleden den voo zitter dank voor zijne gehouden rede. Hij geeft de verzekering d de voorzitter in den Raad bondgenooten zal vinden, die hem het vervullen zijner vaak niet gemakkelijke betrekking trou zullen ter zijde staan.

Hij meent dat, ofschoon de thans ingevoerde wet in sommi opzigten niet aan de verwachting van ieder voldoet, zij nogtan die daartoe zijn geroepen, hare bedoelingen met kalmte, ernst volharding zullen trachten te verwezenlijken.

Hij hoopt dat de Raad van Noord-Brabant en Limburg ee waardige plaats inneme onder de instellingen, die haar ontsta aan eene vrijzinnige wetgeving verschuldigd zijn.

De secretaris doet voorlezing der acte van beëediging der leden en plaatsvervangende leden van den Raad. Beëediging.

De voorzitter deelt mede dat de leden Dr. Leurs en Dr. Schreinemacher hebben kennis gegeven verhinderd te zijn de vergadering bij te wonen, ten gevolge waarvan de plaatsvervangende leden Dr. Goijarts en Dr. van Mierlo zijn opgetreden.

Nadat aan ieder der leden een exemplaar van een concept-reglement van orde, door de inspecteurs opgemaakt, was ter hand gesteld, onderwerpt de voorzitter dat reglement aan het oordeel der vergadering, waarna wordt bepaald dat het in werking zal blijven tot zoo lang het gebleken is dat het wijziging behoeft. Reglement van orde.

De voorzitter brengt ter kennis de volgende stukken, die zoo veel noodig door den secretaris worden voorgelezen: Ingekomen stukken.

1°. eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken, begeleidende een afdruk van het Koninklijk besluit van 5 November 1865 (*Staatsblad* n°. 125), houdende aanwijzing van de geneesmiddelen, bedoeld in het 4de lid van art. 9 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60);

2°. eene beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 10 November 1865, houdende vaststelling der lijsten van vergiften en van geneesmiddelen, bedoeld in de artt. 7 en 30 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 61), en van het verslag der commissie voor de zamenstelling dier lijsten;

3°. een Koninklijk besluit van 28 December 1865, waarbij vrijstelling van briefport wordt verleend voor correspondentie over dienstzaken.

Dr. Goijarts vestigt de aandacht der leden op het wenschelijke, dat vrijstelling van briefport worde gegeven aan de corresponderende leden, alsmede voor de correspondentie met de ambtenaren van den burgerlijken stand, daar dikwerf briefwisseling over verklaringen van overlijden zal noodig zijn. Vrijstelling van briefport.

De voorzitter beaamt de zienswijze van den vorigen spreker en doet de toezegging, wanneer de gelegenheid zich ter geschikter plaatse aanbiedt, de aandacht daarop te zullen vestigen;

4°. eene beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 9 December 1865, n°. 262, 9e afd., waarbij de plaatsen van vestiging der inspecteurs zijn vastgesteld en eene dergelijke van 19 Januari 1866, n°. 242, 9e afd., waarbij de plaatsen van vergadering der geneeskundige Raden zijn aangewezen;

5°. eene beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 27 Januari 1866, n°. 312, 9e afd., waarbij wordt geregeld de wijze van plaatsvervanging bij verhindering der leden van den Raad;

6°. een Koninklijk besluit van 19 Januari 1866, n°. 59, inhoudende de som, die aan ieder der geneeskundige Raden ter

bestrijding hunner kosten wordt toegekend, waarbij aan den Raad van Noord-Brabant en Limburg voor reis- en verblijfkosten en vacatiegelden jaarlijks de som van *f* 2900.— wordt verstrekt.

De voorzitter deelt mede dat de verdeeling daarvan zal geschieden als volgt:

voor reis- en verblijfkosten en vacatiegelden voor de vergaderingen *f* 1200.—;

voor kosten der visitatie van apotheken *f* 1200.—;

voor algemeene kosten *f* 500.—.

Aankoop van medico-politische werken.

De voorzitter stelt voor, van de algemeene kosten jaarlijks eene som te bezigen tot aankoop van medico-politische werken ten dienste van den Raad.

Met 14 tegen 3 stemmen wordt besloten voorloopig jaarlijks de som van *f* 25.— daarvoor beschikbaar te stellen.

7°. eene beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 3 Februari 1866, n°. 251, 9e afd., regelende de wijze van oproeping ter vergadering, zoomede de plaatsvervanging van den voorzitter en secretaris.

Alle deze stukken worden aangenomen voor kennisgeving.

Vergunning tot afwijking van art. 3, al. 2, wet IV.

8°. een adres van A. A. Timmers, apotheker te Sittard, met verzoek om vergunning tot afwijking van art. 3, alinea 2 der wet van 8 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 61), betreffende de inrigting zijner apotheek.

Nadat betreffende het verleenen van dusdanige vergunning eene gedachtenwisseling tusschen den voorzitter, Dr. Houben, Dr. Godefroi en Dr. Willems plaats had, en het gevoelen was geuit, dat men met het toestaan dezer afwijking der wet zeer voorzigtig moest te werk gaan en deze niet moest verleenen, dan nadat men zich van de inrigting der apotheek had overtuigd, wordt op voorstel van den voorzitter besloten het adres tot onderzoek en voorlichting in handen te stellen van Dr. Willems en Dr. Schreinemacher;

9°. een adres van L. van der Grinten, apotheker te Venlo, van gelijke strekking als het voorgaande, hetwelk op voorstel van den voorzitter in handen wordt gesteld van Dr. Leurs en Dr. Goossens, ten einde in deze den Raad voor te lichten;

10°. eene missive van Gedeputeerde Staten van het hertogdom Limburg, houdende het verzoek om advies aangaande een adres van den heer M. Jungblüt, plattelands-heelmeester te Nieuwenhagen, verzoekende verlof te bekomen om te Kerkrade, waar de adressant zich wenscht te vestigen, geneesmiddelen te leveren.

Aangezien te Kerkrade twee apotheken zijn gevestigd, wordt op voorstel van den voorzitter besloten Gedeputeerde Staten van Limburg te adviseren, dat naar aanleiding van art. 9, alinea 3 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60), er geen termen bestaan genoemd verzoek in overweging te nemen;

11°. een adres van den heer Severin van Aerssen, apotheker te Roermond, houdende het verzoek om in de vergadering van den Raad de hooge wenschelijkheid te doen uitkomen, dat het medicinaal gewigt onder geneeskundige contrôle kome. Hij wenscht dat de Raad zich tot den minister van Binnenlandsche Zaken zal wenden, ten einde te voorkomen dat het medicinaal gewigt in het vervolg worde geijkt. IJken van medicinaal gewigt.

Dr. Ruijssenaers beweert dat men niet verpligt is het medicinaal gewigt te doen ijken. De heeren Hollman en Steijns bestrijden die meening en, nadat ook mr. Sassen had te kennen gegeven de zienswijze van laatstgenoemde heeren te deelen, wordt met 9 tegen 8 stemmen besloten, dat de Raad omtrent dit onderwerp inlichtingen bij den minister van Binnenlandsche Zaken zal inwinnen.

12°. Eene ministeriële missive van 8 Februari 1866, n°. 274, 9e afd., waarin wordt te kennen gegeven dat de hoogleeraar van Geuns is aangewezen aan de internationale conferentie voor cholera te Konstantinopel deel te nemen. De minister acht het van gewigt dat de geneeskundige Raden hunne inzigten over contagium en quarantaine, bepaaldelijk wat cholera betreft, den hoogleeraar van Geuns doen kennen. Contagium en quarantaine-maatregelen bij cholera.

Dr. Godefroi zegt, dat de vraag te algemeen is gesteld; hij had gewenscht meer bepaalde punten te zien opgegeven. Wat het nut van quarantaine-maatregelen betreft, daaromtrent loopen de gevoelens zoo zeer uiteen, dat het bezwaarlijk is zich hier aangaande te verklaren. Hij wenscht den minister te doen kennen, dat de Raad de beantwoording der vraag, zoo als zij is gesteld, niet wel mogelijk acht.

De voorzitter geeft te kennen dat hij, vooral wat de laatste woorden van Dr. Godefroi betreft, daarmede niet kan instemmen. Tevens deelt hij mede, dat epidemische ziekten, en wel bepaaldelijk cholera, een punt van overweging in de vergadering der inspecteurs hebben uitgemaakt en dit voornamelijk is geschied met het doel opdat, wanneer die ramp andermaal ons vaderland mogt bezoeken, bij tijds algemeene en degelijke maatregelen zouden kunnen worden genomen.

Dr. Godefroi verzoekt daarop den voorzitter, aangezien ongetwijfeld in die vergadering van inspecteurs bepaalde punten ter behandeling zijn vastgesteld, aan de vergadering daarvan mededeeling te willen doen.

Dr. Ruijssenaers acht die mededeeling thans minder noodig. Hij stelt voor de behandeling der vraag betreffende contagium en quarantaine aan eene commissie op te dragen.

Voor dat zelfde gevoelen verklaren zich Dr. Willems en Dr. Roosenburg.

De voorzitter licht daarop het schrijven van den minister na toe en zegt dat het commissoriaal maken dezer zaak hem w schelijk voorkomt.

Dr. Goossens is van meening dat het onderwerp onmiddel kan worden afgedaan en stelt voor dat de Raad zijne denkwi te kennen geve:

1°. of cholera contagieus is;

2°. of quarantaine-maatregelen tot afwering van cholera do treffend zijn.

Het voorstel in omvraag gebragt zijnde, wordt algemeen v worpen.

Daarna wordt door den voorzitter eene commissie benoem bestaande uit Dr. Willems, Dr. Roosenburg en den secretari ten einde binnen eenige weken betreffende dit belangrijk ond werp verslag uit te brengen.

Visitatie van apotheken.

De voorzitter deelt mede, dat aan de leden kennisgeving geschieden, wanneer de commissiën voor de winkelvisitatie do hem zullen zijn benoemd.

Een modelstaat om bij die inspectiën te dienen wordt den led ter inzage verstrekt en goedgekeurd.

Wijders vestigt de voorzitter de aandacht op de kwalificatie bevinding van apotheken en stelt voor die in drie kategoriën rangschikken, als: zeer goed, goed en onvoldoende en bij de laat de redenen te vermelden in de kolom van aanmerkingen.

Overeenkomstig het voorstel wordt besloten.

Mededeeling van den uitslag der winkelvisitatie.

Vervolgens geeft de voorziter den Raad in overweging den u slag der winkelvisitatie in openbare vergadering mede te deel

Dr. Ruijssenaers, mr. Sassen en de heer Steijns bespreken voorstel en achten de openbaarmaking niet wenschelijk en strij met den geest der wet.

De voorzitter stemt hierin met de vorige sprekers niet over en ziet in de openbaarmaking een middel, dat in de toeko gunstige uitwerking zal opleveren.

Nadat ook Dr. Roosenburg zich overeenkomstig het gevo van den voorzitter had geuit en daarbij te kennen gegeven, reeds voor lang de plaatselijke geneeskundige commissie te Utr op de voorgestelde wijze had gehandeld, wordt het voorste stemming gebragt en met 13 tegen 4 stemmen verworpen.

Processen-verbaal.

De voorzitter vestigt de aandacht der leden op het opma der processen-verbaal en wenscht dat deze zaakrijk en naar hooren ingerigt zullen zijn.

Hij noodigt mitsdien het regtsgeleerd lid mr. Sassen uit, Raad in deze voor te lichten en een concept te ontwerpen.

Mr. Sassen verklaart zich daartoe bereid.

Viseren van diplomen.

De voorzitter merkt op dat, ofschoon de wet niet bepaald

dert dat de bewijzen van bevoegdheid van apothekers en droogisten worden geviseerd, het nogtans wenschelijk is dat dit geschiede. Hij noodigt derhalve de leden uit zooveel doenlijk mede te werken, dat die bewijzen aan hem ingezonden worden.

Vergiftkast.

De voorzitter acht het wenschelijk dat twee sleutels van de vergiftkast bestaan, waarvan er een steeds verzegeld voorhanden moet zijn, ten einde het onderzoek van geneesmiddelen immer kan plaats hebben.

Dr. Goijarts vraagt of het niet verkieslijk zou wezen dat een tweede sleutel bij het gemeentebestuur of op het raadhuis berust, daar hij, die van vergiften wil misbruik maken, op het verbreken van een zegel niet naauw zal letten.

De voorzitter antwoordt dat, aangezien de woning van een geneeskundige soms zeer afgelegen kan zijn, zulks voor de commissie met de visitatie belast tot groot tijdverlies kan aanleiding geven.

De vergadering vereenigt zich met het gevoelen van den voorzitter.

Mededeelingen.

De voorzitter doet mededeeliug van eene tusschen den minister van Binnenladsche Zaken, het gemeentebestuur van 's Hertogenbosch en hem gevoerde briefwisseling, betreffende het verplaatsen van de bergplaats van straatslijk en vuilnis naar buiten de stad; alsmede van eene correspondentie, gevoerd met dien minister, omtrent een verzoek van den Belgischen geneesheer Kenis te Eschen om, met het oog op art. 2 der wet van Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60), over en langs de grenzen praktijk uit te oefenen.

Tijdsbepaling van vergaderingen.

Nadat de voorzitter had voorgesteld de gewone vergaderingen van den Raad te houden in de maanden Mei en October en dien overeenkomstig was besloten, wordt de openbare zitting geschorst en tot eene vergadering met gesloten deuren overgegaan.

Corresponderende leden.

Na de hervatting der openbare zitting, deelt de voorzitter mede, dat tot corresponderende leden van den Raad zijn benoemd: Dr. Pompe te Tilburg, Dr. van Roosmalen te Venraij; Dr. van Hall te Vught, Dr. van den Bergh te Veghel, Dr. Wijnands te Maastricht, de heer van Diggelen, hoofd-ingenieur te 's Bosch, de heer Jhr. Mr. de Kuijper, burgemeester te 's Bosch, de heer Pijls, burgemeester te Maastricht, Dr. van de Loo te Venlo, de heer Bosquet, apotheker te Maastricht.

Lijst van geneesmiddelen.

De voorzitter geeft te kennen, dat het onnoodig is dat de geneeskundigen de geneesmiddelen, die zij verpligt zijn ingevolge het koninklijk besluit van 5 November 1865 voorhanden te hebben, met namen opgeven; het is voldoende op eene lijst onder *A*, te vermelden, dat deze aanwezig zijn en onder *B*, op te noemen de geneesmiddelen, die zij bovendien voorhanden hebben. Hij zal aan ieder geneeskundige, die bevoegd is geneesmiddelen te leveren, dusdanige lijst ter invulling toezenden.

Niets meer te behandelen zijnde, sluit de voorzitter de vergadering.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van den 16den April 1866.

Dr. INGEN-HOUSZ, *voorzitter.*
Dr. VAN DEN BOGAERT, *secretaris.*

N°. 50. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provincie Zuid-Holland, gehouden den 19den Februari.*

Alle leden en plaatsvervangende leden van den Raad zijn tegenwoordig.

De voorzitter opent de vergadering met eene korte toespraak, waarin hij de leden welkom heet in deze eerste bijeenkomst van den Raad, het verschil tusschen de vroegere en de tegenwoordige regeling in enkele trekken doet uitkomen en wijst op het gewigt der werkzaamheden, aan de geneeskundige Raden opgedragen. (Zie de bijlage.)

Eedsaflegging. Hij verzoekt daarna den secretaris in de notulen de mededeeling te willen opnemen, dat alle leden en plaatsvervangende leden van dezen Raad den bij de wet gevorderden eed hebben afgelegd.

De koninklijke besluiten, van 21 Oct. 1865 n°. 42, 16 Dec. n°. 41, 1 Jan. 1866 n°. 52, houdende de benoemingen van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor de provincie Zuid-Holland, van de leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad voor die provincie, en de beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken, houdende benoeming van den secretaris van dien Raad, worden voorgelezen.

Reglement v. orde. De voorzitter stelt de aanneming voor van het concept van een voorloopig reglement van orde voor de vergaderingen, zooals dit gedrukt aan de leden is rondgedeeld.

Na korte discussie wordt het voorloopig reglement aangenomen.

Ingekomen stukken. De voorzitter doet vervolgens mededeeling van de volgende stukken, die zoo veel noodig door den secretaris worden voorgelezen:

een door hem reeds aan de leden toegezonden koninklijk besluit van 17 Jan. n°. 243, waarbij vrijstelling van briefport aan de leden en plaatsvervangende leden van den Raad wordt verleend voor correspondentie over dienstzaken met den inspecteur, den secretaris en onderling.

eene beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken, waarbij de plaatsen van vestiging der inspecteurs voor het g

idig Staatstoezigt zijn vastgesteld en van eene dergelijke de plaatsen van vergadering van de geneeskundige Raden ngewezen;

koninklijk besluit van 19 Jan. 1866 n°. 58, waarbij de che sommen worden vastgesteld ter bestrijding der kosten geneeskundige Raden, met inbegrip van de reis- en ver:en der leden en plaatsvervangende leden en der vacatievoor de vergaderingen die zij bijwonen en voor de werklen in art. 13 der wet regelende het geneeskundig Staatsgenoemd;

koninklijk besluit van 5 Nov. 1865 (*Staatsblad* n°. 125), le aanwijzing van de geneesmiddelen bedoeld in het vierde art. 9 der wet van 1 Juni 1865 (*Staatsblad* n°. 60) en beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken Nov. 1865, houdende vaststelling der lijsten van vergiften geneesmiddelen, bedoeld in de artt. 7 en 30 der wet van 1865 (*Staatsblad* n°. 61);

beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van n°. 251, waarbij de wijze wordt geregeld waarop de leden gadering moeten worden opgeroepen, zoo mede de plaatsing van den voorzitter en den secretaris bij hunne afwezigheid;

dergelijke beschikking van 27 Jan. n°. 312, regelende de n plaatsvervanging bij verhindering der leden van den Raad;

missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van ıari n°. 274, waarin wordt berigt dat de hoogleeraar J. uns door de Regering is aangewezen om deel te nemen internationale conferentie ter beraming van maatregelen e verspreiding der cholera, welke te Konstantinopel zal gehouden; de minister achtte het nuttig dat de heer van zich vóór zijn vertrek in aanraking zou stellen met de ındige inspecteurs, ten einde hunne inzigten over contan quarantaine, bepaaldelijk wat de cholera betreft, te :ennen, en wenschte dit onderwerp ook in de vergaderingeneeskundige Raden ter sprake te zien gebragt.

evenwel de heer van Geuns spoediger dan men gedacht ır Konstantinopel is vertrokken, stelt de voorzitter voor ık aan te houden tot nader bekend zal zijn omtrent welke prof. van Geuns het gevoelen der Raden wenscht te kennen.

Iess merkt op, dat de hoogleeraar van Geuns eene meening t niet doeltreffende van quarantaine-maatregelen heeft gedoor vele geneeskundigen niet wordt gedeeld. Waarschijnft hij dus ook over de cholera zijne eigene denkbeelden alve ware het wenschelijk dat de vergadering daarvan nam. Hij stelt dus voor aan prof. van Geuns te vragen e opinie hieromtrent is.

De voorzitter verklaart zich bereid zich in verband met den heer van Geuns te stellen en dezen te vragen omtrent welke punten hij het gevoelen van den Raad wenscht te vernemen.

Het onderwerp wordt daarop tot later aangehouden.

De voorzitter brengt ter kennis van den Raad het overlijden van den apotheker Merlijn te Leiden, wiens apotheek tijdelijk door den heer van Tricht, oud-apotheker aldaar, zal worden waargenomen.

Dispensatie v. art. 3 van wet IV.

Verder deelt hij mede, dat door burgemeester en wethouders van Rotterdam, met het oog op de 3de alinea van art. 34 der wet van 1 Juni 1865 regelende de artsenijbereidkunst (*Staatsblad* n°. 61), vergunning is gevraagd tot afwijking van art. 3 alinea 2 dier wet ten behoeve van de gemeente-apotheek.

Nadat Dr. van der Looij en de heer Haaxman hierover zijn gehoord en beide heeren hebben verklaard dat bij hen geen bezwaar tegen de inwilliging van dat verzoek bestaat, besluit de Raad den voorzitter te adviseren die vergunning te verleenen.

Vleesch van ziek vee.

De voorzitter laat voorlezing doen van eene tusschen burgemeester en wethouders van 's Gravenhage en hem gevoerde briefwisseling omtrent de vraag of het gebruik van vleesch van runderen die, als aangetast door de thans heerschende veeziekte, door de eigenaren zijn afgemaakt, schadelijk moet worden geacht voor de gezondheid.

De voorzitter deelt mede dat in de onlangs gehouden vergadering van de geneeskundige inspecteurs onder anderen eenige punten zijn besproken waarvan het nuttig zijn kan den Raad kennis te doen nemen.

1. *De bevordering der koepokinenting en de zorg voor koepokstof*

Koepokstof.

Hij doet hieromtrent opmerken hoe de inspecteurs, die niet vaccineren, niet altijd versche koepokstof beschikbaar kunnen hebben. Hij heeft zich daarom gewend tot het genootschap ter bevordering van koepok-inenting te Rotterdam, hetwelk zich gaarne heeft bereid verklaard aan geneeskundigen en gemeentebesturen op aanvrage koepokstof te leveren; hij doet verder het wenschelijke uitkomen van de oprigting van zoogenaamde bureaux van vaccinatie.

Dr. Rombach geeft in verband hiermede kennis dat ook te Dordrecht een dergelijk genootschap bestaat.

2. *Het viseren der bewijzen van bevoegdheid van apothekers droogisten en vroedvrouwen.*

Viseren van diplomen.

Hoewel de wet het niet bepaald gebiedt, ligt het toch zeker in hare bedoeling, dat de vóór hare invoering reeds gevestigde apothekers, droogisten en vroedvrouwen hunne bewijzen van bevoegdheid door den inspecteur doen viseren. Dit zal dan ook door eene aan hen, waarschijnlijk in de maand Maart, te rigten circulaire, ter hunner kennis worden gebragt.

3. *Ziekten die de volksgezondheid bedreigen.*

Opgave van ziekten.

Als ziekten waarvan ingevolge art. 6 der wet regelende de uitoefening der geneeskunst mededeeling aan den inspecteur moet worden gedaan, moeten, volgens de meening der inspecteurs, worden beschouwd: pokken, roodvonk, typhus, cholera asiatica, angina diphtherica, mazelen en kinkhoest. Van de beide laatstgenoemde ziekten wordt evenwel dergelijke mededeeling alleen dán gevorderd, wanneer zij het karakter van epidemie aannemen. Hetzelfde geldt ten opzigte van kraamvrouwenkoorts en dergelijke ziekten. Ook dit punt zal in de aan de geneeskundigen te rigten circulaire worden opgenomen.

Dr. Rombach vraagt of die mededeeling dan niet moet geschieden van het eerste geval van pokken dat wordt waargenomen.

Dr. van der Looij vraagt of ieder geneeskundige voor zich gehouden is tot het doen van die mededeeling wanneer eene epidemie uitbreekt.

De voorzitter antwoordt dat de noodzakelijkheid hiervan vervalt, zoodra men weet dat de inspecteur kennis heeft gekregen van het heerschen der epidemie.

4. *Taxatie van rekeningen van geneeskundigen aan armbesturen.*

Taxatie van rekeningen.

Volgens aanschrijving van den minister van Binnenlandsche Zaken aan de inspecteurs, zijn de geneeskundige ambtenaren of raden niet ambtshalve verpligt dergelijke rekeningen te taxeren, er bestaat echter geen reden om het verzoek daartoe te weigeren.

De heer Cramer merkt op, dat wel voor sommige maar niet voor alle provinciën prijslijsten van geneesmiddelen zijn vastgesteld, welke prijslijsten alsnog kracht van wet hebben, als vastgesteld door Gedeputeerde Staten. Hij vraagt of hierin niet behoort te worden voerzien, dan wel of er plan bestaat eene algemeene prijslijst vast te stellen.

De voorzitter antwoordt, dat hiertoe, voor zoover hem bekend is, geen plan bestaat. Voor Zuid-Holland bestaat intusschen een tarief.

Prof. Evers bestrijdt ten sterkste de geldigheid van de tarieven. Een armbestuur kan natuurlijk met een geneeskundige eene overeenkomst aangaan waarbij zijn honorarium wordt vastgesteld, maar hem te dwingen zijne diensten te verleenen volgens een tarief acht hij onregtvaardig.

Dr. Snijders zou wenschen dat, zoo er twijfel rijst omtrent de belooning van geneeskundige diensten, de beslissing aan den Raad werd overgelaten.

De voorzitter meent, dat in zoodanig geval de zaak voor den regter zou moeten worden gebragt, die, afgezien van de al of niet wettigheid van het tarief, dit laatste toch zeker tot grondslag voor zijne uitspraak zal nemen.

5. *Inrigting van de lijst van geneesmiddelen.*

Lijst van geneesmiddelen.

Ter vereenvoudiging dezer lijst komt het aan de inspecteurs wenschelijk voor, dat de middelen die de geneeskundige krachtens het koninklijk besluit van 5 November 1865 (*Staatsblad* n°. 125) verpligt is voorhanden te hebben, niet met name worden genoemd, maar dat alleen het aanwezig zijn der middelen, in dat besluit aangewezen, worde vermeld en daarna de bovendien voorhanden middelen worden opgegeven, liefst in alphahetische orde.

Dr. van der Looij wijst op bezwaren, die ontstaan kunnen ten gevolge der bepaling van art. 27 der wet regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst.

De heer Cramer is het met den vorigen spreker eens, en wijst meer bepaald op de onmogelijkheid, die er somtijds kan bestaan om vijf dagen vóór het vertrek van het schip, het verzoek tot keuring aan den inspecteur te doen. Hij vraagt of hiervoor een kortere termijn kan worden toegestaan, anders vreest hij dat de geneeskundige als schrijver op de monsterrol zal worden geplaatst en in plaats van goedgekeurde geneesmiddelen zoogenaamde „lap doozen" zullen worden aan boord gebragt.

De voorzitter wijst op het bepaalde voorschrift der wet waarin *vijf* dagen worden geëischt. *Hij* kan daarin geen veranderin brengen. Die tijd schijnt hem ook niet te lang.

Geneesmiddelen voor schepen.

Dr. van der Looij vraagt of in geval het schip troepen aan boord heeft, de geneesmiddelen ten opzigte van de *hoeveelheid* mogen worden afgekeurd.

De voorzitter wijst ten dien opzigte op art. 4 al. 2 van de wet op de uitoefening der artsenijbereidkunst, waar gezegd wordt dat „de commissie beoordeelt of eene genoegzame hoeveelheid voorhanden is.

Prof. de Bruyn Kops bespreekt de vraag of de geneesmiddelen die bij eenen geneeskundige worden aangetroffen, maar niet door hem op zijne lijst zijn geplaatst, mogen worden afgekeurd in geval zij niet deugdelijk worden bevonden. Hij meent dat dit niet mag geschieden en gelooft dat, als de geneeskundige slechts zorg draagt dat de 78 voorgeschreven middelen van goede hoedanigheid zijn, alle overige bij hem voorhanden middelen slecht kunnen zijn, zonder dat hij daarvoor strafbaar is.

De voorzitter is niet van die meening; de gansche bepaling omtrent eene door den geneeskundige te maken lijst, had dan geen grond. De wet zou dan eenvoudig het voorhanden houden der 78 voorgeschreven middelen hebben bevolen.

Dr. Rombach vraagt of de commissie scheepskisten kan onderzoeken zonder den inspecteur vooraf daarvan kennis te geven.

De voorzitter merkt op dat er geen permanente commissie is, maar dat die commissie eerst bestaat, nadat ze door hem voor het doen der visitatie is benoemd.

De heer Haaxman komt terug op de moeijelijkheden waartoe art. 27 der wet regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst aanleiding zal kunnen geven, meer bepaald met het oog op de verzegeling der kisten waarin de geneesmiddelen zijn bevat. Hij wijst daarbij op de weinige ruimte die gewoonlijk aan boord voor de geneesmiddelen beschikbaar is, zoodat deze noodzakelijk ontpakt moeten worden.

De voorzitter meent dat er geen bezwaar bestaat om de kisten wanneer zij aan boord zijn, te ontzegelen en de geneesmiddelen op de voor hen bestemde plaats te bergen. Het onderzoek kan ook dikwijls ten huize van den leverancier geschieden.

6. *Onderzoek van openbare gebouwen.*

Onderzoek van slaapsteden.

De voorzitter deelt mede dat de inspecteurs zich voorstellen hierbij een begin te maken met het onderzoek van de slaapsteden.

7. *Benoeming van corresponderende leden.*

Corresp. leden.

De voorzitter vraagt of de vergadering gebruik wenscht te maken van haar regt tot het benoemen van corresponderende leden.

Dr. Ramaer wenscht corresponderende leden alleen voor speciale onderzoekingen te zien benoemd; hij gelooft niet dat dit nu reeds noodig is en stelt voor die benoeming uit te stellen.

Dr. Snijders wensch eerst tot die benoeming over te gaan, als de noodzakelijkheid daarvan gebleken is. Hij wil echter reeds nu de beginselen aannemen waarvan men bij die benoeming zal uitgaan.

De voorzitter vraagt, of de Raad reeds nu of eerst later die beginselen wenscht vast te stellen.

Dr. Rombach wenscht de zaak vooreerst aan te houden.

Prof. de Bruyn Kops wenscht te wachten, totdat daaromtrent een voorstel wordt gedaan.

Aldus wordt besloten.

Visitatien van apotheken.

De voorzitter deelt mede dat wanneer de commissiën voor het visiteren der apotheken door hem zullen zijn benoemd, daarvan later mededeeling zal worden gedaan aan de leden van den Raad.

De heer Haaxman zegt, dat de wijze waarop de vroegere commissiën de visitatiën der apotheken verrigtten niet dezelfde was. Zoo werden b. v. te Rotterdam de geneesmiddelen ook chemisch onderzocht, terwijl men in andere plaatsen alleen op hun uitwendig voorkomen pleegde af te gaan. Hij wenscht dat de Raad hieromtrent een vasten regel stelle.

De voorzitter meent dat dit niet aan den Raad staat, maar dat de commissiën de visitatiën moeten verrigten op de wijze die haar het doelmatigst voorkomt. Men kan echter de zaak vooraf onderling regelen.

Tijd van vergadering.

De voorzitter deelt mede dat de beide voorgeschreven vergade-

ringen van den Raad in het voor- en najaar, zoo veel mo in de maanden Mei en October zullen worden gehouden.

De voorzitter vraagt alsnu of een der leden nog eenig punt wenscht ter sprake te brengen.

Geheime geneesmiddelen.

De heer Haaxman wenscht eenige inlichtingen omtrent der koop van zoogenaamde geheime geneesmiddelen.

De voorzitter geeft te kennen dat hij daaromtrent eene dedeeling zal doen in de straks te houden zitting met gesl deuren.

Vergiftiging door gist met loodwit.

De heer Haaxman deelt alsnu mede een te Delftshaven gekomen geval van vergiftiging met gist, die niet, zoo als in regel, met pijpaarde, maar bij vergissing met loodwit verva was. Hij vraagt of het tot den werkkring van de leden van Raad behoort de vervalsching van voedingsmiddelen tegen te

De voorzitter gelooft dat dit allezins op hun weg ligt ook dat de leden daarvan proces-verbaal kunnen opmaken, zoover namelijk verordeningen tegen dergelijke vervalschi bestaan.

De heer Cramer vraagt of het, met het oog op art. 6 de regelende het geneeskundig Staatstoezigt, niet wenschelijk z zijn dat den leden van den Raad kennis werd gegeven van vastgestelde of nog vast te stellen plaatselijke verordeningen

De voorzitter gelooft niet dat hiertoe mogelijkheid bestaat. schijnt hem trouwens ook niet noodig en zou weinig praktisc hebben. Ieder lid kan zich met de verordeningen in zijne plaats en haren omtrek bekend maken. Overtredingen op afgel plaatsen kan hij toch moeijelijk nagaan.

Dr. Ramaer vraagt of reeds iets is vastgesteld nopens de waarop het onderzoek der slaapsteden zal plaats hebben.

De voorzitter antwoordt, dat in de vergadering der genees dige inspecteurs de daartoe noodige voorbereidende maatre zijn getroffen en eene schets daarvoor wordt voorbereid.

Circulaires.

Dr. Snijders herinnert dat de commissaris des Konin Drenthe eene circulaire aan de geneeskundigen heeft ge waarin duidelijk wordt aangewezen, welke geneeskundigen niet bevoegd zijn geneesmiddelen te leveren. Hij wenschte da dergelijks in deze provincie kon geschieden.

De voorzitter antwoordt, dat ook dit punt in de door hen de geneeskundigen in deze provincie te rigten circulaire zal den behandeld.

Visitatie van scheepskisten gratis?

De heer Haaxman merkt op dat vroeger door de scheepsre zekere som aan de commissiën werd betaald voor het onder der geneesmiddelen en werktuigen der scheepsheelmeesters. vraagt hoe in het vervolg hieromtrent zal gehandeld worden.

De voorzitter zegt, dat de vergadering van geneeskundig

specteurs dezelfde vraag aan den minister van Binnenlandsche Zaken heeft gedaan, maar daarop alsnog geen antwoord heeft bekomen.

Scholen.

Dr. Mess vraagt of onder „openbare gebouwen, scholen", waarvan art. 5 der wet regelende het geneeskundig Staatstoezigt spreekt, ook „bijzondere scholen" moeten begrepen worden.

Prof. de Bruyn Kops meent dat onder het woord „scholen", in het artikel genoemd, de scholen in algemeenen zin moeten worden verstaan, en daaronder dus ook de bijzondere scholen moeten begrepen worden.

Dr. Mess zegt dat juist onder de bijzondere scholen, althans in 's Gravenhage en Scheveningen, zeer slecht ingerigte en ongezonde lokalen zijn. Hij wenscht dat bepaaldelijk op dit punt de aandacht gevestigd worde.

De voorzitter merkt op, dat men niet aan alles te gelijk kan beginnen, en men met een onderzoek der slaapsteden, bepaaldelijk met die van de geringste soort, een aanvang wenscht te maken, maar later ook zeer zeker de scholen zal onderzoeken.

Dr. Vaillant raadt bij het onderzoek der scholen voorzigtigheid aan, ter voorkoming van botsing met de inspecteurs van het lager onderwijs en de schoolopzieners.

Niemand meer het woord verlangende, doet de voorzitter de openbare vergadering overgaan in eene met gesloten deuren:

Aldus vastgesteld in de vergadering van 27 April 1866.

L. J. Egeling, *voorzitter.*
W. M. H. Sánger, *secretaris.*

Bijlage.

Toespraak van den voorzitter bij de opening van de eerste vergadering van den geneeskundigen Raad voor Zuid-Holland.

Ik heet u welkom mijne heeren, in deze eerste vergadering van den geneeskundigen Raad.

Bij den aanvang eener nieuwe orde van zaken op medico-politisch gebied, past het ons, dunkt mij, een oogenblik stil te staan bij hetgeen achter ons ligt, en een blik te werpen op de taak, die ons wacht.

Achter ons — liggen 25 jaren van strijd; van telkens afgebroken, maar ook telkens weêr hernieuwden strijd tegen eene geneeskundige staatsregeling, die, niettegenstaande zoo herhaalde en krachtige aanvallen, meer dan eene halve eeuw over haar hoofd heeft zien henengaan.

En nu?... Daar liggen zij vóór ons, die vier wetten van Juni '65, door sommigen als niet levensvatbaar ter wereld gekomen en de voorteekenen

van ontbinding op het aangezigt dragend uitgekreten; door anderen als krachtige middelen ter bevordering van een gewigtig volksbelang met open armen ontvangen en met vreugde begroet.

De tijd van kritiek is nu voorbij: die van handelen is daar. Kracht en leven moet nu gegeven worden aan die doode letter. Daartoe zijt gij mijne heeren, daartoe zijn wij gezamenlijk geroepen.

Gij zult mij niet van te groote vooringenomenheid beschuldigen, wanneer ik de overtuiging uitspreek, dat de wetten, waarvan ons de uitvoering is opgedragen, in allen gevalle goede beginselen bevatten, die, behoorlijk ontwikkeld, leiden kunnen tot het schoone doel: bevordering der volksgezondheid. — En — laat ons, geneeskundigen, in dat opzigt waarlijk niet verwend, het dankbaar erkennen: — duidelijk heeft thans de wetgever de overtuiging uitgesproken, dat de maatschappij grootelijks behoefte heeft aan het licht, dat de geneeskundige wetenschappen kunnen doen schijnen.

Het hoofdmoment der nieuwe wetgeving ligt ongetwijfeld in de wet die het geneeskundig Staatstoezigt regelt. Ik behoef u niet te herinneren, dat haar doel niet is, te voorzien in al wat eene behoorlijke zorg voor de gezondheid vereischt, maar: „de noodige organen van staatswege te scheppen die, met voldoende kennis, aan de Regering, aan de provinciale en gemeente besturen de noodige voorlichting kunnen geven"; haar doel is, gelijk de minister het uitdrukte bij de verdediging der wet: „na te gaan wat de algemeene gezondheidstoestand vordert, te onderzoeken en te instrueren wat daarvoor behoort te worden gedaan", — „licht te doen vallen op hetgeen licht behoeft".

Hoe lang en hoe dikwijls is niet geklaagd over onvoldoende zorg voor de algemeene gezondheid, over verwaarloozing der hygiène publique, onder de vroegere wetgeving. En zeker niet geheel zonder grond. — Maar, laat ons billijk zijn ten aanzien van onze voorgangers: voor eene halve eeuw waren de eischen, die men in dat opzigt stelde, veel geringer. De studie der gezondheidsleer heeft sedert dien tijd hooger vlugt genomen. De openbare gezondheidsregeling is in dien tijd, men zou bijna kunnen zeggen ontstaan. Aan het onderzoek naar de wetten, die gezondheid en ziekte, leven en dood eener bevolking beheerschen, aan het opsporen der oorzaken van epidemieën, aan de zorg voor eene goede sterftestatistiek, en wat meer voor een behoorlijk toezigt wordt vereischt, werden toen zulke hooge eischen niet gesteld als men thans, niet slechts stellen *mag*, maar stellen *moet*.

Hygiënisch toezigt was vroeger bijzaak. Toezigt op de uitoefening der praktijk: het examineren, het visiteren der apotheken, het waken tegen uitoefening door onbevoegden, was blijkbaar hoofdzaak en wordt in de wet van 1818 in de eerste plaats genoemd. „De gezondheid der ingezetenen", en „contagieuse en epidemische ziekten" kwamen achteraan.

Thans omschrijft al aanstonds het 1e artikel van de 1e onzer wetten de taak van het geneeskundig Staatstoezigt als: „onderzoek naar den staat der volksgezondheid en aanwijzing en bevordering van middelen ter verbetering; handhaving der wetten en verordeningen, in het belang der volksgezondheid vastgesteld."

Met het oog daarop is een stelsel van toezigt in het leven geroepen, waarin — gelijk het werd toegelicht — „ verantwoordelijke en aan de dienst uitsluitend gewijde ambtenaren vooral dáár werkzaam zullen zijn, waar gehandeld moet worden, en collegiën vooral ook tot onderzoek, tot raadgeving en voorlichting, tot het aanbrengen van die uitgebreide kennis — (ook lokale kennis) — die bij enkele individus wel niet te verwachten is."

De zamenstelling der geneeskundige Raden is er op ingerigt, om grondige kennis en ervaring aan het geneeskundig Staatstoezigt te verzekeren en tegelijkertijd een genoegzaam aantal waarnemers, over het geheele land verspreid, te erlangen. De leden en plaatsvervangende leden — in naam slechts verschillend, in werkkring en bevoegdheid gelijk — zullen aan dien eisch in elke rigting kunnen beantwoorden, en de corresponderende leden, die de Raad het regt heeft zich toe te voegen, kunnen het cijfer der waarnemers nog aanmerkelijk vergrooten.

Belangrijk en grootsch is de taak, ons opgedragen. Wij hebben allen gezworen haar behoorlijk en getrouw te vervullen.

Gewigtig en veelomvattend is het deel, daarvan aan *mij* toevertrouwd. Zóó veelomvattend en zwaar, dat ik grootelijks de bewustheid behoef, op *uwe* ondersteuning, op *uwe* medewerking te mogen rekenen, om den schroom te overwinnen, waarmede ik — in kennis, in leeftijd en ervaring van velen uwer de mindere, — mijne taak heb aanvaard.

Uitstekende mannen rondom mij te zien geeft mij kracht en moed. Zonder u vermag ik weinig of niets: *gezamenlijk* arbeidende mogen we hopen, dat onze arbeid vruchtbaar zal zijn voor het wèl begrepen belang van het vaderland, dat ons lief is.

Veroorlooft me dat ik mij in u aller welwillendheid aanbevele, mijne heeren! leden en plaatsvervangende leden van dezen Raad! Veroorloott, dat ik uwe ondersteuning en medewerking dringend inroepe; dat ik er op *rekene*, ook zonder dat ze mij zij toegezegd.

Ten uwen opzigte, geachte secretaris van den Raad! is dit overbodig. Reeds eenigen tijd stond gij mij ter zijde, en ik heb me bij u slechts aan te bevelen in de *voortduring* uwer zeer geschatte medewerking. Ik heb u slechts te verzoeken: blijf voor mij, wat ge waart tot nu toe.

Met het ernstig voornemen, onze taak ernstig op te vatten, zijn wij allen hier gekomen.

Doordrongen van het gewigt mijner roeping, en de plegtige belofte herhalende, daaraan alle mijne krachten te zullen wijden, open ik onze eerste vergadering.

N°. 51. *Notulen der vergadering van den geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe, gehouden te Zwolle, den* 19 *Februari.*

Blijkens de presentielijst zijn tegenwoordig de leden: Dr. L. Ali Cohen, voorzitter, Dr. F. K. Amshoff, Dr. J. H. Damman de Witt, A. A. H. Hamer,

Dr. J. A. van Ketwich Verschuur, Dr. E. C. C. van Lennep, Dr. F. W. van Riemsdijk, Dr. J. E. T. Schaepman, R. Brouwer, W. A. Dibbits, A. W. Kroon, R. Meulenhoff, E. P. Stheeman en Mr. J. D. Ketwich Verschuur,

en de plaatsvervangende leden: Dr. H. Hazewinkel, Dr. J. Huber, Dr. A. H. Schoemaker, Dr. R. I. C. Stoffels, Dr. H. W. Stork, J. Coster, E. ten Raa, L. Ebbinge, W. G. Top Iz. en Mr L. Oldenhuis Gratama;

afwezig alzoo: het lid Dr. D. Cohen en het plaatsvervangend lid Dr. J. L. Kymmell, beide volgens kennisgeving.

Nadat alle leden en plaatsvervangende leden in handen van den inspecteur den voorgeschreven eed hebben afgelegd, verzoekt de voorzitter het plaatsvervangend lid Dr. H. Hazewinkel, om als lid, ter vervanging van Dr. D. Cohen, zitting te nemen, en alle overige plaatsvervangende leden, om aan de *beraadslaging* dezer eerste vergadering deel te nemen.

Het lid Mr. J. D. van Ketwich Verschuur vervult de functiën van secretaris, volgens nader te doene mededeeling (zie sub 2°. litt. *d*).

De openbare vergadering geopend verklaard zijnde, wordt door den voorzitter eene toespraak gehouden, waarbij hij in hoofdtrekken de strekking van het tegenwoordig geneeskundig Staatstoezigt schetst en de vergadering geconstitueerd verklaart.

Op voorstel van Mr. Gratama verzoekt de vergadering den voorzitter, om deze toespraak te doen drukken, zoowel voor de leden van den Raad, als voor de burgemeesters der gemeenten van de beide provinciën, waartoe de voorzitter zich bereid verklaart. (Zie de bijlage).

De voorzitter deelt mede de ontvangen brieven van de afwezige heeren Dr. Cohen en Dr. Kymmell, omtrent hunne verhindering om deze vergadering bij te wonen; deze worden aangenomen voor kennisgeving.

Overgaande tot de punten van beschrijving dezer vergadering, komt in beraadslaging:

1°. Het *concept-reglement van orde*, onder goedkeuring van den minister van Binnenlandsche Zaken ontworpen door de vergadering van inspecteurs, en in afdruk, bij den oproepingsbrief, aan de leden en plaatsvervangende leden medegedeeld.

De algemeene strekking geeft geene andere aanleiding tot bedenkingen, dan eene vraag van Mr. Gratama, omtrent den werkkring der plaatsvervangende leden, waarvan de beantwoording wordt uitgesteld tot de behandeling van litt. *k* der ingekomen stukken.

Artikelsgewijze voorgelezen, worden achtervolgens alle bepalingen van dit concept en daarna het geheel zonder beraadslaging of hoofdelijke stemming vastgesteld, en besloten het reglement alsnu dadelijk in werking te brengen.

2°. *Ingekomen stukken*, door den voorzitter achtervolgens ter tafel gebragt, en door den secretaris voorgelezen.

a. Koninklijk besluit van 20 December 1865, n°. 22, houdende benoeming van leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe, aangenomen voor kennisgeving;

b. Koninklijk besluit van 1 Januari 1866, n°. 52, medegedeeld bij missive

van den minister van Binnenlandsche Zaken van 16 Januari, als vervolg op het voorgaande, houdende intrekking van de benoeming van twee leden en benoeming van een ander lid; aangenomen voor kennisgeving;

c. Koninklijk besluit van 17 Januari jl., n°. 43, zijnde een tweede vervolg op het eerste stuk, houdende mededeeling van de intrekking der benoeming van één lid en van twee plaatsvervangende leden van den Raad; aangenomen voor kennisgeving. De voorzitter merkt op, dat de Raad later *niet* is aangevuld, zoodat zijn ledental thans niet tot het maximum is opgevoerd; mogt dit later nuttig en noodig blijken, zoo kan dit, volgens art. 21 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 58), ten allen tijde door den Koning geschieden;

d. missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van den vijfden Februari, litt. *S*, 9e afdeeling, aan het lid Mr. J. D. van Ketwich Verschuur, houdende uitnoodiging, om zich als lid van den Raad met de tijdelijke waarneming van het secretarisschap te belasten. De voorzitter deelt mede, dat dit door genoemd lid is aangenomen; voor kennisgeving;

e. koninklijk besluit van 28 December 1865, n°. 50, houdende vrijstelling van briefport over dienstzaken, onder anderen voor de leden en plaatsvervangende leden van geneeskundige raden. Hiervan wordt aan ieder een exemplaar uitgereikt, met vestiging der aandacht op inachtneming der bestaande voorschriften bij het gebruiken van dien vrijdom; aangenomen voor kennisgeving.

f. missive van het departement van Binnenlandsche Zaken van 18 Januari jl., ten geleide van een exemplaar der vier wetten van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 58, 59, 60 en 61), ten gebruike van den Raad; aangenomen voor kennisgeving;

g. koninklijk besluit van 19 Januari jl., n°. 59, houdende regeling van de kosten der geneeskundige raden, volgens hetwelk voor dezen Raad is aangewezen een bedrag van *f* 2700 (voor reis- en verblijfkosten en vacatie-geld voor de vergaderingen *f* 1000, voor kosten van de winkel-visitatie *f* 1200, voor algemeene kosten *f* 500); aangenomen voor kennisgeving, onder voorbehoud van hierop terug te komen bij de nadere regeling van de werkzaamheden van den Raad;

h. besluit van den minister van Binnenlandsche Zaken van 19 Januari jl., n°. 242, 9e afd., houdende bepaling van de plaatsen voor de bijeenkomst van geneeskundige raden (voor dezen Raad beurtelings te Zwolle en te Assen); aangenomen voor kennisgeving;

i. missive van het departement van Binnenlandsche Zaken van 1 Februari jl., n°. 236, 9e afd., ten geleide van een exemplaar, ten behoeve van den Raad, van het koninklijk besluit van 5 November jl. (*Stbl.* n°. 125), houdende aanwijzing van de geneesmiddelen, bedoeld in het 4e lid van art. 9 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 60), met bijbehoorende beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 10 November 1865, omtrent de lijsten van vergiften enz., bedoeld bij art. 7 en 30 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 61), en rapport der commissie, met het opmaken dezer lijsten belast; aangenomen voor kennisgeving;

j. missive van het departement van Binnenlandsche Zaken aan den inspec-

teur, van 3 Februari jl., n°. 251, 9e afd., houdende regeling van eenige hoofdpunten, betrekkelijk het houden der vergaderingen van den Raad; aangenomen voor kennisgeving;

k. missive als voren van 27 Januari jl., n°. 312, 9e afd., houdende regeling van de plaatsvervanging der leden; aangenomen voor kennisgeving;

l. rapport van den inspecteur, omtrent de handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt, sinds 1 November 1865, ter voldoening aan de laatste zinsnede van art. 22 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 58). Deze hebben zich, zoowel in de dezer dagen gehoudene eerste vergadering der inspecteurs, als met betrekking tot de verrigtingen van het geneeskundig Staatstoezigt in dit ressort zelf, tot heden, uit den aard der zaak grootendeels bepaald tot voorbereiding der uitvoering van de betrekkelijke wetsbepalingen. Behalve de medegedeelde aanschrijvingen van of van wege den minister van Binnenlandsche Zaken, worden de voornaamste andere handelingen door den voorzitter kortelijk kenbaar gemaakt, en ook gewezen op de gelegenheden, welke hem reeds zijn voorgekomen, om praktisch werkzaam te zijn.

Mr. Gratama vraagt, of de veeziekten, ook buiten den invloed van het gebruik van ziek vleesch op den mensch, begrepen zijn onder de voorwerpen van het Staatstoezigt. Op de bevestigende beantwoording dezer vraag door den voorzitter, wordt besloten, na behandeling der punten van beschrijving, op dit onderwerp terug te komen.

3. Regeling van de *visitatie der apothekem, winkels der droogisten* enz.

De voorzitter brengt een ontwerp van indeeling der beide provinciën voor de visitatie der apotheken en droogistwinkels ter tafel, volgens hetwelk ook de plaatsvervangende leden van den Raad zullen werkzaam zijn, en waarbij is uitgegaan van het denkbeeld, om overal zooveel mogelijk de visitatiën te laten doen door leden uit andere plaatsen, zelfs uit de andere provincie; onder zes commissiën zijn bij dat ontwerp de verschillende plaatsen der beide provinciën ten fine van visitatie verdeeld. Dit denkbeeld wordt door de vergadering zeer toegejuicht en de mededeeling overigens voor kennisgeving aangenomen.

Als regelen voor de visitatiën worden, op voorstel van den voorzitter, onder anderen aangenomen de volgende bepalingen, te dien einde als algemeene grondslagen vastgesteld in de eerste vergadering der inspecteurs: visitatiën op onbepaalde tijden, — herhaling van visitatie, indien daarvoor aanleiding is, — zorg dat de komst der commissie niet vooraf bij de belanghebbenden bekend zij.

De voorzitter deelt mede:

dat de apothekers, droogisten en de geneeskundigen, die geneesmiddelen leveren, zullen worden uitgenoodigd om, voor het geval hunner afwezigheid bij de komst eener commissie tot visitatie, eene tweede sleutel der vergiftkasten en bergplaatsen verzegeld ten hunnen huize voorhanden te hebben, ten einde art. 7, juncto 25 alinea 2, der wet van 5 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 61) kunne worden nageleefd;

dat, ter voldoening aan de tweede zinsnede van art. 4 der genoemde wet,

eene lijst van de *minima* van den verpligten voorraad van geneesmiddelen bij de vergaderlng der inspecteurs in bewerking is;

dat de regtskundige leden van den Raad bereid zijn tot voorlichting der commissiën, omtrent den vorm der eventueel op te maken processen-verbaal van bevonden overtredingen. Deze leden gaan daartoe over en vestigen bijzonder daarop de aandacht, dat die stukken altijd de verklaring moeten inhouden, dat ze zijn „opgemaakt op den ambtseed, bij de aanvaarding onzer betrekking afgelegd."

De voorzitter stelt voor, eene classificatie in te voeren der resultaten van de visitatiën der apotheken enz. in: „zeer goed," „middelmatig" en „niet goed," en om deze *algemeene* uitkomsten van het onderzoek in de openbare vergaderingen van den Raad mede te deelen; hij doet het nut hiervan uitkomen, en wijst op het voorbeeld van Engeland in soortgelijke zaak, waar het als een krachtige prikkel op de belanghebbenden werkt, en het publiek de oogen opent. Na eenige wisseling van meeningen en inlichtingen, waarbij de heer Meulenhoff in bedenking geeft, die openbare mededeeling, na overweging van het rapport der commissiën, vooraf te doen vaststellen *door den Raad*, terwijl Dr. Schoemaker die beoordeeling, na indiening van het rapport der commissiën, wenscht over te laten aan den *inspecteur*, en Dr. van Ketwich Verschuur de *zelfstandige* uitspraak der commissiën voorstaat, wordt, zonder hoofdelijke stemming, besloten: 1°. dat de *openbare* mededeeling van de resultaten, volgens voormelde classificatie zal plaats hebben, en 2°. dat die resultaten zullen worden bepaald *door de commissien* zelve, des verkiezende in overleg met den inspecteur.

De heer Dibbits vraagt nadere inlichtingen omtrent de inrigting van de vereischte rapporten en de indeeling der te visiteren plaatsen, welke hem door den voorzitter worden gegeven.

De heer Dibbits wenscht de vaststelling eener *instructie* voor de visitatiën. Op de opmerking van den voorzitter, dat dit beter aan het eigen beleid der commissiën wordt overgelaten, welke meening door de andere leden wordt gedeeld, trekt de heer Dibbits zijn voorstel in.

De voorzitter deelt mede, dat, blijkens het sub 2°. litt. *g* medegedeelde stuk, voor 1866 eene som van *f* 1200 voor de kosten der visitatiën in deze provinciën is uitgetrokken, makende gemiddeld *f* 200 voor elke commissie; dat de ondervinding de beschikbaarstelling van verschillende deelen der totale som voor de respectieve commissiën zal moeten voorschrijven; dat echter met die som de visitatiën van alle plaatsen in ieder jaar zouden kunnen bestreden worden, hetgeen dan ook niet is voorgeschreven en ook niet noodig schijnt.

Hij verzoekt de leden en plaatsvervangende leden, ten einde eenige regeling in de beschikbare gelden te kunnen houden, om hem voorloopig, bij het einde van ieder kwartaal, hunne declaratiën wegens vacatiën en reis- en verblijfkosten te willen indienen, en vestigt de aandacht op het daartoe vereischte model en op de bepaling, dat de leden en de plaatsvervangende leden der geneeskundige raden als vacatie-kosten kunnen declareren *f* 8 per dag; terwijl, voor zooverre de ten behoeve van de raden uitgetrokken sommen

daartoe toereikend zullen zijn, de leden en de plaatsvervangende leden worden gebragt in de *tweede* klasse van ambtenaren, bedoeld bij het koninklijk besluit van 15 December 1849, n°. 62, volgens welk laatstgenoemd besluit alzoo ook de berekening behoort te geschieden, zooals die is voorgeschreven voor de *tweede* klasse.

Eenige verdere punten betrekkelijk de visitatiën wenscht de voorzitter in eene beslotene vergadering te behandelen.

4. Maatregelen, ter *bestrijding van epidemische ziekten* in het algemeen en van de cholera in het bijzonder.

De voorzitter deelt mede eene bij hem hieromtrent ontvangene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 1 Februari jl., n°. 274, 9e afdeeling.

Alvorens het hierbij behandelde speciale onderwerp te bespreken, geeft hij eenige *algemeene* beschouwingen over hetgeen noodig moet worden geacht, om de gewone epidemische ziekten en ook de cholera niet zoo zeer te bestrijden, als wel te voorkomen.

De bijzonderheden zullen eerst later grondig kunnen besproken worden, wanneer men vooraf goede geneeskundige plaatsbeschrijvingen zal hebben verkregen, en alzoo met juistheid zal zijn gebleken, wat in elke lokaliteit behoort uit den weg geruimd en verbeterd te worden.

Voor het oogenblik acht hij het genoegzaam, ter bestrijding van epidemische ziekten *in het algemeen* de aandacht te vestigen op

de openbare zindelijkheid en de verderfelijke invloeden van mestvaalten, mestputten en mestverzamelingen, op de riolen en afwateringen;

Het in beperkte en slecht ingerigte ruimten wonen van de minvermogenden, in steden en sterk bevolkte dorpen;

het drinkwater en de verderfelijke invloeden, waaraan dit dikwijls bloot staat;

het gebrek aan inrigtingen tot verpleging van zieken, en het gebrek aan geschikt personeel tot verpleging, vooral bij besmettelijke ziekten en ten platten lande;

bij welk een en ander hij eenige voorbeelden aanhaalt van beklagenswaardige toestanden en de gevolgen daarvan in sommige plaatsen, zoo binnen- als buitenslands.

Ten opzigte der cholera in het bijzonder, waarop, naar aanleiding van 's ministers missive, de aandacht van den Raad moet gevestigd worden, bespreekt de voorzitter de kwestiën van het *contagieuse* of *niet*-contagieuse dier ziekte en van het al of niet wenschelijke van *quarantaine*-maatregelen daartegen. Vermits er stellig dán contagium bestaat, wanneer deze ziekte eenmaal op eene bevolkte plaats is uitgebroken, acht hij daartegen eene prophylaxis bepaald noodzakelijk; daartoe behoort ook de quarantaine, die hij echter meent, dat van het gouvernement zoude moeten uitgaan; hij zou die echter niet tot algemeene groote cordons wenschen bepaald te zien, maar acht ook, zooveel mogelijk, eene *bijzondere* quarantaine voor elk besmet huis of persoon (dat is een zooveel doenlijk isolement) noodzakelijk; hij deelt verder mede,

dat de gezamenlijke inspecteurs eene algemeene aanschrijving voorbereiden, omtrent maatregelen, te nemen: *a.* vóór dat de cholera zich ergens vertoont; *b.* als de eerste gevallen zijn voorgekomen; *c.* als de ziekte heerschende is, en dan zoowel de hygiënische maatregelen als de geneeskundige en die van de openbare geneeskundige dienst; niettemin acht hij het wenschelijk, dat ieder lid van den Raad in dit belangrijk onderwerp plaatselijk werke en de besturen voorlichte.

De heer Gratama vraagt inlichting omtrent den gang der zaak, wanneer de leden opmerkingen hebben te maken omtrent verbetering van bestaande toestanden, — waaromtrent verwezen wordt naar het beleid der individuële leden, in de verschillende voorkomende omstandigheden.

Dr. Hazewinkel vestigt nog bijzonder de aandacht op het gemis van *verpleging* bij epidemieën.

De voorzitter verzoekt de leden te willen opgeven, welke mededeelingen zij, naar aanleiding van des ministers missive nog zouden willen gedaan hebben aan professor van Geuns, ter zijner inlichting voor de internationale conferentie in Turkije ter zake der cholera, waarheen hij als afgevaardigde van Nederland reeds vertrokken is.

Dr. Schoemaker betoogt de onmogelijkheid van alle quarantaine, in de gewone opvatting van maatregelen tegen het *in*voeren van contagium, en de meerdere bereikbaarheid van maatregelen tot *opsluiting* der ziekte, door uit besmette plaatsen niet zonder groote voorzorgen van reiniging en toezigt van geneeskundigen, vaartuigen of personen te laten vertrekken.

Mr. Gratama meent, dat zulks ook in vorige eeuwen reeds beproefd, doch onuitvoerlijk bevonden is, terwijl het uit den aard der zaak zich bepaalt tot de zeezijde, daar het aan de landzijde onmogelijk is.

Dr. Stork geeft in bedenking hieromtrent het oordeel in te roepen van de Maatschappij tot bevordering der geneeskunst, daar het jeugdig bestaan van dezen Raad hem onbevoegd maakt om over zulke gewigtige zaken te oordeelen. Dit gevoelen wordt echter niet gedeeld.

De heer Dibbits meent, dat cordons aan de landzijde, bij het tegenwoordig algemeen gebruikelijk vervoer over spoorwegen, gemakkelijker zijn vol te houden, daar men hierbij niet zooveel personeel behoeft; anderen meenen echter dat het bestaan van spoorwegen geen van de overige landwegen en uitgestrektheden heeft weggenomen, zoodat de moeijelijkheid even groot is gebleven, ja, uit den aard der zaak veel grooter is geworden.

De slotsom is, dat de vergadering meent aan professor van Geuns voorshands geene nadere inlichtingen te moeten geven.

5°. Regeling van het *onderzoek van openbare gebouwen;* art. 5 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 58),

De voorzitter licht de strekking van de betrekkelijke wetsbepaling toe, en wijst op eene onjuistheid in de officiële uitgave, waar de tweede volzin staat als behoorende bij de eerste zinsnede, terwijl die als eene nieuwe, *tweede* zinsnede, op zich zelf behoort te staan; verder op de *enunciatieve* (niet limitatieve) beteekenis der speciaal genoemde soorten van openbare gebouwen, en

op de noodzakelijkheid om in de eerste plaats vooral op de slaapstede kweekplaatsen van epidemische ziekten, de aandacht te vestigen.

Mr. Gratama vraagt inlichting omtrent 's ministers inzigten met betr tot de bedelaarsgestichten, met name of die onder het geneeskundig t toezigt vallen, of niet?

De voorzitter zegt, dat uit eene door hem daarover met den minist voerde correspondentie, hem is gebleken, dat de minister die vraag b gend beantwoordt.

Mr. van Ketwich Verschuur verheugt zich daarover, maar meent algemeen te moeten opmerken, dat hij het niet wenschelijk acht, om te waar de wetten zelve uitspraak doen, de inzigten van hoogere autor daaromtrent te vragen. Niet deze behooren de rigtsnoer van den R zijn, maar de wetten zelve; deze zijn hier duidelijk en laten zijns i geen twijfel over (daar de bedoelde inrigtingen voor *publiek gebruik* be zijn), of zij vallen wel degelijk onder het bereik der wet, vermits zi zijn uitgezonderd.

Mr. Gratama beaamt de algemeene stelling, maar acht de wetsbe twijfelachtig.

De voorzitter licht de *bijzondere* reden toe, die hem aanleiding gaf nisters meening te vragen, met betrekking tot de gestichten te Ommer en te Veenhuizen, en stelt voor, om de leden Gratama en de Witt m te benoemen tot commissie voor de inspectie der kolonie Veenhuizen, e met den heer Hamer voor die der kolonie Ommerschans, welk voorstel goedgekeurd; en zal de inspecteur aan de leden der commissie tot dat eene doorloopende magtiging verstrekken.

Op eene bedenking van Dr. Schaepman, dat voor het onderzoek der steden meer dan *twee* leden noodig zullen zijn, verklaart de inspecteu bereid, om aan al de geneeskundige leden van den Raad doorloopende tigingen te verstrekken voor die inrigtingen.

De voorzitter deelt mede, dat de onlangs gehouden inspecteurs-verga van oordeel was, dat, ter voldoening aan art. 16 der wet van 1 Juni (*Stbl.* n°. 58) en art. 6 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 60), als zi die de volksgezondheid bedreigen, *hoofdzakelijk* moeten beschouwd w *a.* kinderziekte, roodvonk, typhus, angina diphtherica en cholera, w altijd dadelijk berigt moet gegeven worden, zoodra ze voorkomen; *b.* mazelen en kinkhoest, waarvan eerst bij haar voortwoeden, of bij h nemen van een kwaadaardig karakter dient berigt te worden.

Dr. Schaepman vraagt, of sommige besmettelijke oogziekten niet d behooren. De voorzitter bevestigt dit, en bedoelde voor litt. *b* slechts *beelden* te nemen, zonder uitsluiting van andere ziekten, die uit haren daartoe behooren.

6°. *Geneeskundige plaatsbeschrijvingen.*

De voorzitter wijst op het hooge belang hiervan, als het fundamen alle verbetering in de openbare hygiëne, en op de over 't algemeen b lande bestaande groote armoede in dit opzigt, waardoor de noodzake

gegevens voor de oorzaken van een aantal verschijnselen onbekend zijn; vooral bij epidemische ziekten is zulk eene kennis van het hoogste gewigt; hij citeert, ter nadere aanduiding van hetgeen men van zoodanige plaatsbeschrijvingen mag verlangen, eene schets daarvoor, door hem, in vereeniging met Dr. Stratingh medegedeeld in het tijdschrift der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering der geneeskunst 1853, bladz. 236 en volgg.

In de inspecteurs-vergadering is besloten, dat de inspecteurs zoo spoedig mogelijk die zaak zelve ter hand zullen nemen; inmiddels kunnen de leden en plaatsvervangende leden van den Raad, ieder in zijn distrikt, daartoe zeer veel bijbrengen, waartoe hij aandringt, om alles te verzamelen, wat als bouwstof daarvoor dienen kan; bovendien verzoekt hij, ten einde een bepaald begin en tevens om praktisch de zaak duidelijk te maken, de Zwolsche leden om met hem eenige hoofdpunten na te gaan. Te Zwolle, bij voorbeeld, heerscht sints eenige jaren de typhus, soms zeer hevig; de oorzaak daarvan moet worden nagespoord, en hij vleit zich, dat die zal gevonden worden, door een naauwkeurig onderzoek: 1°. van de woningen der arbeidende klassen en de nadeelige gevolgen daarvan, 2°. van het rioolwezen, 3°. van het drinkwater, 4°. van de publieke zindelijkheid. Later kan men dan welligt overgaan tot andere onderdeelen van het vraagstuk. Hij noodigt tot dat onderzoek uit: voor n°. 1 Dr. Schaepman, n°. 2 wil hij zelf op zich nemen, voor n°. 3 den heer Meulenhoff, voor n°. 4 mr. van Ketwich Verschuur, die zich daartoe allen bereid verklaren; terwijl hij alle andere leden dringend verzoekt, ieder voor zich of volgens onderlinge verdeeling der verschillende plaatsen, dezelfde zaken in dit jaar opzettelijk en naauwkeurig na te gaan en daarvan in de aanstaande herfstvergadering mededeeling te doen.

Dr. Schoemaker hangt een treurig tafereel op van den toestand der gemeente Oldenzaal uit een hygiënisch oogpunt en betoogt de dringende noodzakelijkheid, om, zonder verwijl, een of meer leden te committeren tot een bepaald onderzoek daarvan, waarbij de eigenlijke oorzaken van epidemieën in die gemeente zeer ligt in het oog zullen vallen.

De voorzitter zal zeer gaarne zien, dat ieder lid, dat genegen is het een of ander punt meer bepaald op zich te nemen, hem daarvan kennis geeft, en verzoekt den heer Schoemaker alvast het door hem besprokene verder en nader na te gaan.

Dr. van Ketwich Verschuur geeft in overweging, om bij de plaatselijke besturen de benoeming van gezondheids-commissiën uit te lokken.

Mr. van Ketwich Verschuur zou dit minder wenschelijk achten, daar de ondoelmatige inrigtingen en toestanden doorgaans bij de besturen wel bekend zijn, maar gemis van overtuiging omtrent het verband der gevolgen met *die* oorzaken, en zuinigheid of gehechtheid aan bestaande inrigtingen veelal oorzaken zijn van de bestendiging; de keuze voor de gezondheids-commissiën zou dus ligtelijk vallen op hen, die daarover met het bestuur eenstemmig dachten, en alzoo ook het minst „lastig" zouden zijn.

Dr. van Ketwich Verschuur stemt hiermede in, en de voorzitter meent ook, dat althans voor als nog hiertoe niet moet worden overgegaan, te minder,

omdat, zooals hij nader zal trachten uiteen te zetten, dit vraagstuk moet worden in verband beschouwd met de bepaling der wet, die aan den Raad de bevoegdheid verleent, om corresponderende leden te benoemen en ook deskundigen, tot bijwoning zijner vergaderingen te verzoeken.

7°. *Koepok-inenting.*

De voorzitter stelt voorop, dat men, met ter zijde stelling van de hypothetische beschouwingen van sommigen, die het nut er van ontkennen, of haar zelfs schadelijk achtten, op grond der ervaring, het nut van de koepok-inenting als eene uitgemaakte zaak moet beschouwen, en licht dit nog met het voorbeeld van Avereest toe, waar zoogenaamde gemoedsbezwaren velen hiervan terughouden en in December jl. niet minder dan 47 pCt. van *alle* overledenen in die maand (dat is 14 van de 30 gestorvenen) aan de pokziekte zijn bezweken.

Hij meent derhalve, dat hier in deze vergadering alleen de vraag te pas komt, *hoe* de inenting en herinenting het best bevorderd worden? Naar zijn oordeel moeten in de groote gemeenten *vaste* bureaux daartoe ingerigt zijn, hetgeen tevens groot gerief geeft aan de geneeskundigen; in de kleine gemeenten zouden op twee of meer punten van hare uitgestrektheid *tijdelijke* bureaux moeten zijn; de verschillende afdeelingen van de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der geneeskunst zouden tot medewerking moeten worden uitgenoodigd; in de afdeeling West-Friesland zijn daarvan schoone vruchten gezien. Aan de genoemde bureaux zou de vaccinatie niet alleen *gratis* moeten geschieden, maar men zou des noods zelfs kleine belooningen moeten uitloven voor het terugkomen van gezonde kinderen, ter uitenting.

De kosten, ook de schadeloosstelling van geneeskundigen, voor zooveel die verlangd wordt, zouden zeer productief door de gemeentebesturen worden uitgegeven, daar die tien maal worden gedekt door mindere bedeelingskosten, die men later, als gevolgen der ziekte, zou ondervinden; die kosten zijn onbeduidend: in Ooststellingwerf hebben die onlangs slechts *f* 200 bedragen, waarvoor omstreeks 2000 in- en herentingen zijn gedaan; wijders dringt hij aan op het verkrijgen van nieuwe koepokstof, door het retrovaccineren van koeijen, waarvan hij de wenschelijkheid en betrekkelijke gemakkelijkheid nader aantoont; hij wenscht alzoo, dat ieder lid, waar hij slechts kan, deze zaak trachte te bevorderen, en verzoekt in de volgende vergadering van ieder een verslag omtrent den toestand dezer zaak in zijne gemeente.

Mr. Gratama meent dat de hoofdoorzaak van het gering aantal vaccinatiën veelal gelegen is in het gemis van goede koepokstof.

De heer Hamer verklaart zich bereid proeven te nemen met het retrovaccineren, waartoe hij alleszins in de gelegenheid is.

Dr. van Ketwich Verschuur wenscht de afschaffing der zijns inzins voor geneeskundigen onteerende medaille en geldelijke premiën op vaccinatiën; na eenige gedachtenwisseling hierover tusschen den voorsteller, den inspecteur, den heer Dibbits, Mr. Gratama, Mr. van Ketwich Verschuur en den heer Hamer (die ook dwangmaatregelen, door niet-toelating op de scholen enz., zooals aan de Dedemsvaart, aanbeveelt) wordt besloten, volgens het denkbeeld

van den voorzitter, in de volgende vergadering te trachten een voorstel te ontwerpen tot wijziging van de betrekkelijke besluiten.

8°. Het *taxeren van rekeningen*, door armbesturen enz. ingezonden.

De voorzitter zet de geschiedenis dezer zaak uiteen en wijst er op, dat de wetgeving van 1865, even als die van 1818, daarvan zwijgt, zoodat de vraag is ontstaan, of dit wel ligt op den weg van het Staatstoezigt? Intusschen is er geene andere autoriteit, die er toe kan geroepen worden.

Dit heeft geleid tot eene vraag van de inspecteurs-vergadering aan den minister, om inlichting, waarop den 6 Februari jl. (n°. 221, 9e afdeeling) is geantwoord, dat bedoelde werkzaamheid wel niet ambtshalve aan het geneeskundig Staatstoezigt kan worden opgedragen, maar dat er evenwel geene reden bestaat die te weigeren, wanneer dat onderzoek gevraagd wordt.

Na korte beraadslaging hierover, verklaart de vergadering, overeenkomstig het voorstel van den inspecteur, zich bereid, hem, des gewenscht, bij te staan in voorkomende gevallen van zulke taxatiën.

Nevens de punten, op den beschrijvingsbrief vermeld, die hiermede zijn afgehandeld, stelt de voorzitter aan de vergadering voor nog enkele andere punten te behandelen, waartoe besloten wordt.

9°. Volgens art. 23 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 58), heeft de Raad de bevoegdheid *corresponderende leden* te benoemen. De voorzitter, dit herinnerende, wenscht in de eerste plaats uitgemaakt te zien, of de vergadering daartoe wil overgaan, ten einde, bij bevestiging daarvan, in eene besloten vergadering over de keuze van personen te beraadslagen, waarna dan de benoeming weder in openbare vergadering kan plaats hebben. Hij zet de bedoeling, naar den geest der wet, van corresponderend lidmaatschap uiteen, daarop hoofdzakelijk nederkomende: dat het wenschelijk is alle geschikte personen, ook niet geneeskundigen, die inzigt en belangstelling hebben in de openbare hygiëne aan het Staatstoezigt te verbinden tot voorlichting en medewerking, en om tevens langs dien weg al de deelen der provinciën, die in den Raad niet regtstreeks vertegenwoordigd zijn, daarbij te doen vertegenwoordigen.

Met algemeene stemmen wordt het beginsel, om corresponderende leden te benoemen, aangenomen.

Hierop wordt de openbare vergadering gesloten.

Na heropening der vergadering wordt de *benoeming* van corresponderende leden uitgesteld tot de avondzitting.

10°. De voorzitter vestigt er de aandacht van de vergadering op, dat aan den Raad eene som van *f* 500 is toegestaan voor *algemeene uitgaven*. Hij stelt voor van die som ook eenige gelden te besteden tot aankoop van eenige daarvoor geëigende boekwerken betrekkelijk het geneeskundig Staatstoezigt en de hygiëne, ten behoeve van de leden en plaatsvervangende leden van den Raad, en successievelijk, zoo mogelijk, ook eenige noodzakelijke instrumenten. Dit wordt in beginsel met algemeene stemmen aangenomen; de voorzitter verzoekt mitsdien alle leden hem daaromtrent nu of later zoodanige bijzondere voorstellen te doen, als hun wenschelijk zullen voorkomen.

11°. De voorzitter brengt het wettelijk voorschrift tot het houden van *twee jaarlijksche vergaderingen* ter sprake (art. 22 der wet van 1 Juni 1865 *Stbl.* n° 58), en stelt voor die, even als de andere raden dit waarschijnlijk zullen bepalen, in den regel te houden in de maanden Mei en October, en wel, ingevolge de beslissing van den minister, de eerste te Zwolle, de tweede te Assen. Hiertoe wordt besloten.

De voorzitter merkt op, dat, na de tegenwoordige vergadering, welligt in de aanstaande maand Mei geene tweede bijeenkomst zal noodig zijn, en deze ook, met het oog op de kosten, niet zonder noodzakelijkheid mag gehouden worden.

Hierna wordt de vergadering te *half vier ure* geschorst tot heden avond *half zeven uur*.

Avond-zitting.

Tegenwoordig dezelfde leden en plaatsvervangende leden als in de ochtend-zitting, behalve Dr. Stork en Dr. Huber, die naar hunne woonplaats hebben moeten terugkeeren.

De openbare vergadering gaat, op voorstel van den voorzitter, met goed-vinden der leden, over in eene beslotene zitting.

De deuren heropend zijnde, stelt de voorzitter voor, tot corresponderende leden van den Raad, volgens art. 23 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl* n°. 58), te benoemen: de geneeskundigen: D. Meland Langeveld te Genemuiden, Dr. B. W. Essink te Ootmarsum, en Dr. A. A. Hijner te Zwartsluis; de natuur- en scheikundigen: Prof. Burgersdijk te Deventer en H. R. de Holl Jr. apotheker te Hoogeveen; de fabriekanten: C. T. Stork te Oldenzaal en Jan Lamberts te Almelo; en den vee-arts L. Hubenet te Dwingelo.

Met algemeene stemmen wordt hiertoe besloten, en zullen deze heeren verzocht worden het corresponderend lidmaatschap op zich te willen nemen.

Hierna gaat de vergadering over in eene *beslotene* zitting.

De deuren heropend zijnde, vraagt de voorzitter, of een der leden nog eenig voorstel te doen heeft; niemand het woord vragende, en niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten, nadat de voorzitter is verzocht met den secretaris de resumtie der notulen voorloopig op zich te willen nemen, ten einde die later in de herfstvergadering definitief vast te stellen.

Aldus vastgesteld in de vergadering van 31 October 1866.

L. Ali Cohen, *voorzitter.*
J. D. van Ketwich Verschuur, *secretaris.*

Toespraak van den voorzitter bij de opening van de eerste vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provincien Overijssel en Drenthe.

Mijne Heeren!

Het is mij een even aangename, als vereerende taak U op dit oogenblik het welkom te mogen toeroepen, U te mogen begroeten als leden en als plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad voor de provinciën Overijssel en Drenthe!

Na 37 jaren van wenschen en van hopen werden eindelijk ten vorigen jare de voornaamste grondslagen eener nieuwe geneeskundige staatsregeling voor ons vaderland gelegd, — eener staatsregeling, die *niet* in strijd is met den hedendaagschen toestand onzer staatkundige, onzer verstandelijke en onzer zedelijke beschaving, — die *niet* staat beneden de behoeften en de eischen onzer maatschappelijke verhoudingen, — en die voor zich zelve verdere ontwikkeling en aanvulling toelaat.

Even als bij *alle* legislatieve werkzaamheid bestond ook hier menig verschil van gevoelen bij de bevoegde beoordeelaars en bij hen, die dat meenden te zijn. Niemand, wien dat verwonderde; niemand, die dat niet natuurlijk vond of niet verwachtte, Doch ook niemand, die, met het fait accompli voor oogen, niet meent dat wat thans tot de geschiedenis behoort, met den mantel der liefde en der vergetelheid behoort te worden bedekt.

Verheugen wij ons met het *tegenwoordige*, — wij hebben echter erkentelijkheid voor het *verledene*.

Het verledene. Neen, waarlijk! De wetgeving van 1818 was niet zóó slecht en gebrekkig, als niet weinige meer oppervlakkige en met den staat van zaken vóór en in dien tijd onbekende beoordeelaars meenden; — beoordeelaars, die den gulden regel uit het oog verloren: elke schriftuur moet beoordeeld worden naar den dag van hare geboorte. Bij hare wording, nu ongeveer eene *halve eeuw* geleden, was die wetgeving in menig hoofdpunt zeer rationeel en zeer gepast voor den toenmaligen hoogst gebrekkigen staat van zaken hier te lande.

Maar was het de schuld van den wetgever van 1818, dat die wetgeving zich zelve zoo lang heeft overleefd? Dat in strijd met den algemeenen vooruitgang der Nederlandsche maatschappij in *al* hare onderdeelen en in *al* hare instellingen, de geneeskundige wetgeving schier alleen stationair bleef? Wat zeg ik: stationair? Neen! dat zij, — even als alles, wat stil staat, achteruitgaat, — van dag tot dag, meer en meer een onuitgevoerd en onuitvoerbaar voorschrift, een doode letter werd.

Neen M. H.! 't is niet de wetgever van vóór 50 jaren, die de schuld draagt van het roemloos, treurig later leven en het onbeweend, gewenscht eindelijk sterven dier wetgeving. Maar ook de opvolgende regeringen en wet-

gevende vergaderingen willen wij niet te zeer lastig vallen, dat, in weerwil van aller wenschen en veler voorlichting en medewerking gedurende meer dan het vierde eener eeuw, niet eerder dan omtrent 50 jaren na het invoeren der wetgeving van 1818, de sinds zoo lang noodzakelijk geblekene verbetering van den bestaanden chaos eindelijk werd aangebragt.

De ervaring der laatste jaren heeft toch genoegzaam doen zien, met welke werkelijk groote bezwaren het tot stand brengen eener nieuwe geneeskundige wetgeving noodwendig gepaard gaat, — bezwaren, die al het talent, al de energie, al de inspanning en volharding van een minister als Thorbecke, noodig maakten, om zulk eene zaak, ik zeg niet aan te vatten, maar tot het gewenscht einde te brengen.

Is de wetgeving van 1818, doordien zij zich te lang overleefde, meer en meer een doode letter geworden, werden hare bepalingen voor een groot gedeelte niet uitgevoerd, — het geschiedde, omdat deze, bij haren strijd met de eischen van den *tegenwoordigen* tijd en met de behoeften van den dag van *heden*, niet meer uitgevoerd *konden* worden. Omdat de collegiën, aan wie hare handhaving was opgedragen, niet de magt hadden, maar ook niet konden hebben, om wat dood was levenskrachtig te maken.

Daarom zou ik meenen, onregt te plegen, wanneer ik niet te dezer plaatse en op dit oogenblik, bij den aanvang van een nieuw tijdperk voor de geneeskundige staatsregeling in Nederland, een woord van hulde bragt aan de mannen, die poogden te handhaven wat nog te handhaven was, te volbrengen wat zij nog vermogten te volbrengen!

Minder aan de collegiën, die, bij geheele ontstentenis van verantwoordelijke *personen*, met de uitvoering waren belast, dan wel aan de onuitvoerlijkheid der bestaande wetgeving zelve moet de schuld worden geweten van de volslagene anarchie, waarin de geneeskunst in Nederland allengs was geraakt. Die erkentenis, zij toont aan de volstrekte noodzakelijkheid der nu volbragte herziening, en strekt tevens ten blijke van onze waardering van het werk onzer voorgangers; — zij strekt ten bewijze, dat wij aanvangen met regtvaardigheid ook in dat opzigt te betrachten, en dat, wanneer wij vertrouwen anders te zullen doen, wij dat minder aan ons zelven, maar liever aan andere, aan de nu bestaande betere wettelijke bepalingen willen wijten.

Die wettelijke bepalingen, — het zij mij geoorloofd, dit te dezer gelegenheid met een enkel woord op te merken, — hebben grootendeels en hoofdzakelijk een geheel *andere* strekking dan in de wetgeving van 1818 was nedergelegd. In verband toch met en ten gevolge van den sinds 50 jaren zoo zeer veranderden staat van zaken en van de begrippen in ons land in 't algemeen, en in overeenstemming met de wijziging, die ook de algemeene rigting der geneeskunde in dien tijd heeft ondergaan, is nu niet meer onderzoek van bekwaamheid in *aanstaande* kunstgenooten, noch ook toevoorzigt op de uitoefening der kunst bij de ambtgenooten, de hoofdzaak van het geneeskundig Staatstoezigt, — maar is het de *preventieve* geneeskunde, zijn het de belangen der *hygiène*, zijn het de eigenlijke *gezondheidsbelangen* der bevolkingen, die uitdrukkelijk en nadrukkelijk in de eerste en voornaamste plaats de taak

uitmaken van hen, die geroepen zijn of zullen worden, deel te nemen aan de werkzaamheden van het geneeskundig Staatstoezigt.

Het eerste artikel der eerste wet drukt dat duidelijk uit.

Het geneeskundig Staatstoezigt omvat, als eerste reeks van onze bemoeijingen: „*het onderzoek naar den staat der volksgezondheid*", — alzoo in de eerste plaats de *diagnose* der kwaal; — vervolgens: „waar noodig, de aanwijzing en bevordering van middelen ter verbetering", — alzoo in de tweede plaats de *therapie* der geconstateerde kwaal; — en dán, als tweede reeks van onze werkzaamheden: „de handhaving der wetten en verordeningen, in het belang der volksgezondheid vastgesteld."

Ik zou mij schuldig maken aan miskenning van uw doorzigt, als ik 't noodig achtte, u in vele bijzonderheden te wijzen op de hooge maatschappelijke beteekenis van deze strekking der wet, en op het groote en wezenlijke verschil in dit opzigt tusschen de tegenwoordige en de vorige wetgeving. Vóór 50 jaren, hier even als elders, ook onder de geneeskundigen, naauwelijks eenig inzigt in het groote sociale belang der preventieve geneeskunde, d. i. der geneeskunde, die het verstandiger, voor de volkswelvaart voordeeliger en het ook praktischer vindt de ziekten van het individu en *vooral* de volksziekten, de epidemieën, te voorkomen, en waar dát niet geheel mogelijk blijkt, ze zoo veel mogelijk te temperen, dan wanneer ze zich hebben ontwikkeld ze te bestrijden. Vóór 50 jaren, onder onze voorgangers, naauwelijks eenig begrip van de volksgezondheidsleer, zoo als wij die *nu* verstaan, — nagenoeg geen oog voor de kwalen, waaraan onze maatschappelijke zamenleving, door en ten gevolge van dat zamenleven zelf, in menig opzigt zoo schromelijk lijdt, — noch dientengevolge zin om de oorzaken van die kwalen grondig op te sporen, en die gevonden hebbende, te trachten ze zoo goed en zoo spoedig mogelijk te doen opheffen. Behoef ik te wijzen op den gedurende de laatste halve eeuw in dat opzigt ook in ons vaderland zoo gelukkig veranderden staat van zaken? Is het noodig op te sommen wat reeds voorgewerkt is op dit gebied, maar inzonderheid wat nog te doen is overgebleven? Te doen *vooral* in den zin van *toepassing*, van verwezenlijking van juiste en schoone leeringen? Gewis, M. H., ik zou vreezen uwe kennis van toestanden en zaken te kort te doen, als ik geloofde op dit oogenblik meer hierover in het midden te moeten brengen, even als ik mij zou schuldig achten aan miskenning van Uw goeden wil, als ik meende den minsten twijfel te moeten voeden, dat gij niet met mij zoudt doordrongen zijn van het besef, dat wij al onze krachten zullen behooren in te spannen, willen wij niet al te zeer blijven beneden de even veelomvattende als schoone taak, die ons wacht; — zullen wij beantwoorden aan het vertrouwen, in ons gesteld, — zullen wij doen wat deze wetgeving wil, uitvoeren wat zij in beginsel voorschrijft.

De wet regelende het geneeskundig Staatstoezigt voorschrijft in onderscheidene artikelen genoegzaam den omvang van de verrigtingen, en de samenstelling van den geneeskundigen Raad. Mogt mij, of iemand meer, in een of ander opzigt nadere toelichting of voorlichting wenschen, gaarne zal ik die geven, waar ik daartoe zal in staat zijn.

Veroorlooft mij echter een enkel woord te zeggen over de beteekenis van het *plaatsvervangend* en van het *corresponderend* lidmaatschap, naar de bedoeling der wet. Ik acht het wenschelijk, te dezer gelegenheid dáárомtrent althans iets in 't midden te brengen, omdat de ondervinding heeft geleerd, dat niet allen die beteekenis juist hebben gevat. De wet heeft *twee* stelsels zamengevat; ik durf zeggen: gelukkig zamengevat. Zij heeft het stelsel van periodieke aftreding vereenigd met de mogelijkheid dat de titularissen *blijven* fungeren; — zij heeft *talrijke* collegiën van onderzoek, waarneming en toezigt in 't aanzijn geroepen, zonder daardoor belemmeringen te doen geboren worden in den gang der zaken. Het plaatsvervangend lid is uit den aard der zaak meer dan ieder ander aangewezen, om bij de periodieke aftreding van het effectieve, in diens plaats te komen, — het effectieve, om als plaatsvervangend op te treden op hetzelfde oogenblik, waarop het tijdelijk moet ophouden effectief te zijn; — moet ophouden effectief te zijn, voor zoo ver het zitting heeft en *stem* in den Raad. Want voor het overige is er wettelijk geen verschil tusschen effectief en plaatsvervangend lid, en kunnen door de plaatsvervangende leden *alle* de verrigtingen, aan de leden opgedragen, worden volbragt. De regeling der werkzaamheden, die ik de eer zal hebben u in deze onze eerste bijeenkomst mede te deelen of voor te stellen, zal daarvan reeds dadelijk het bewijs leveren.

En wat was de bedoeling der wet met het scheppen van corresponderende leden? Het was, om het collegie van den Raad, dat niet talrijker behoort te zijn dan een goede gang der zaken schijnt te vorderen, nogtans niet te versteken van de medewerking van *alle* anderen, wier hulp uithoofde van hunne kennis van zaken gewenscht is, en die door hunne vestiging in oorden of gemeenten, waar geen lid of plaatsvervangend lid van den Raad woonachtig is, die oorden of gemeenten bij den Raad kunnen vertegenwoordigen en alzoo den kring der waarnemers en onderzoekers in het ressort van den Raad vergrooten; — het is tevens, om ook geschikte, in hygienische zaken belang stellende en voor de gezondheidsbelangen van het volk ijverende niet-geneeskundigen aan het geneeskundig Staatstoezigt te kunnen verbinden.

Ik wierp een blik op 't verledene.

Ik vestigde uwe aandacht op het tegenwoordige.

Ik besluit met een woord van hoop voor de toekomst dezer wetgeving. Die toekomst, zij ligt gewis voor een deel in *onze* handen, omdat veel van onze inspanning, van onzen ijver en van onze toewijding zal afhangen. Maar vergeten wij niet, dat ook buiten ons elementen liggen, die van den grootsten invloed zullen zijn op die toekomst. Immers, in den loop des tijds zullen ook deze wetten verouderen, en zonder tijdige herziening zouden ook wij dan niet volkomen kunnen volbrengen wat wij zouden verlangen te doen. En verder, ook bij de grootste toewijding, bij den meesten ijver van onze zijde zal voor die toekomst veel afhangen van de medewerking en de welwillendheid van hoogere en lagere besturen en van die onzer ambtgenooten en kunstbroeders. Doch geen twijfel, even als wij van onze zijde ons zullen beijveren, onze taak ons zelven en allen anderen zoo aangenaam en zoo collegiaal mo-

gelijk te maken, evenzeer durven wij vertrouwen, dat onze kunstgenooten in de eerste plaats en alle besturen in den lande, met welke wij in aanraking zullen komen, ons bereidvaardig zullen willen bijstaan, waar wij hunne vriendschappelijke medewerking behoeven en zullen inroepen, ten einde met het gewenschte gevolg te kunnen streven naar *ons* en *hun* gemeenschappelijk doel: de bevordering van de gezondheidsbelangen en zoo van de welvaart des Vaderlands!

Moge die welvaart — en welke schat is er voor het volk grooter dan de gezondheid, dan de gezondheid van ligchaam en zoo doende ook van den geest? — moge die welvaart onder en ten gevolge van de nieuwe geneeskundige wetgeving, ook door de bemoeijingen van dezen Raad, krachtig bevorderd worden. Moge daardoor het volk van Nederland in welstand naar ligchaam en geest beide meer en meer toenemen. Moge ook in den meer beperkten kring, waarvoor de zorg aan dezen Raad is opgedragen, en door zijne medewerking, die welstand voortdurend vermeerderen. Gewis, dit zal eenmaal de grootste en de schoonste belooning zijn voor zijne inspanning en zijnen ijver!

En hiermede verklaar ik den geneeskundigen Raad voor de provinciën Overijssel en Drenthe te zijn geconstitueerd, en deze zijne eerste vergadering geopend.

N°. 52. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen, gehouden te Leeuwarden den* 19 *Februari.*

Present alle leden en plaatsvervangende leden, met name: Dr. P. H. Asman, Dr. B. Bokma de Boer, Dr. I. van Deen, Dr. K. T. Dorama, Dr. R. Houwink, Dr. W. M. Reisiger, Dr. A. H. Swaagman, Dr. D. de Vries Reilingh, Th. Beekhuis, L. Th. Brunsveld van Hulten, C. H. van Ankum, E. Bloembergen, J. J. Bruinsma, J. F. de Hosson, J. Post, Mr. B. D. H. Tellegen; — Dr. G. Acker Stratingh, Dr. J. Baart de la Faille Jz., Dr. J. A. Born, Dr. N. Lobry van Troostenburg de Bruijn, Dr. P. A. van der Loeff, Dr. A. G. Meter, Dr. P. Verkade, Dr. Jan de Vries, J. A. Koch, J. C. Bakker, H. Bennema, J. Posthuma, K. Canter Visscher, Mr. E. J. Attema.

Eedsaflegging.

Alvorens tot de eigenlijke werkzaamheden over te gaan werd door allen in eene besloten vergadering den volgens art. 4, I gevorderden eed in handen van den geneeskundigen inspecteur voor Friesland en Groningen, tevens voorzitter, Dr. W. H. Idzerda, afgelegd. Nadat door dezen aan den adjunct-inspecteur, Dr. A. Meursinge Hz., de leden en plaatsvervangende leden, den secretaris, Dr. A. Drielsma, in hartelijke taal geluk was gewenscht met de aanvaarding hunner respectieve betrekkingen, werd te 11 uur

Opening van de vergadering

de *openbare* vergadering door den voorzitter geopend met het houden eener rede over den geest en de strekking van de nieuwe geneeskundige wetten. Hij deed daarbij vooral sterk uitkomen het onderscheid tusschen de voormalige provinciale en plaatselijke geneeskundige commissiën en het tegenwoordig geneeskundig Staatstoezigt. De eersten, waarvan, althans voor die in Friesland en Groningen, de goede wil en ijver niet genoeg geprezen kunnen worden, konden door de onvoldoende middelen om het doel te bereiken niet in die mate ten nutte van den algemeenen gezondheidstoestand werkzaam zijn, als men te regt van het geneeskundig Staatstoezigt mag verwachten, waar bevordering van de volksgezondheid op den voorgrond staat. Door onderlinge zamenwerking der leden van het geneeskundig Staatstoezigt met de provinciale en gemeentebesturen zal aan de verwezenlijking van het hoogst belangrijke plan niet weinig kunnen worden te gemoet gekomen. Het gevolg daarvan zal zijn: voorkomen van epidemische ziekten, vermindering van het sterfte-cijfer, verlenging van den levensduur. Aan het einde zijner rede gaf de voorzitter eene duidelijke voorstelling van het begrip dat gehecht moet worden aan de benaming *„plaatsvervangend"* lid van den geneeskundigen Raad.

Ingekomen stukken.

De secretaris deelt hierna eenige ingekomen ministeriële missives mede, waaronder die omtrent de zending van prof. van Geuns naar Konstantinopel op de internationale conferentie over cholera de voornaamste mag genoemd worden. De minister geeft hierin als zijn wensch te kennen dat de geneeskundige Raden aan genoemden hoogleeraar vóór zijn vertrek naar het buitenland hunne inzigten meêdeelen omtrent de te nemen maatregelen tegen het ontstaan en de verdere verspreiding van de cholera. Er wordt besloten, in den loop van de vergadering op deze missive terug te komen.

Handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt.

Vervolgens werd verslag uitgebragt over de handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt in Friesland en Groningen gedurende de maanden November en December 1865 en Januari 1866. In de eerste plaats werd een overzigt geleverd van de epidemische ziekten, die gedurende genoemd tijdvak in verschillende gemeenten van beide provinciën hebben geheerscht. Ten tweede werd mededeeling gedaan van de verschillende maatregelen van wege het geneeskundig Staatstoezigt en de betrokken autoriteiten en geneeskundigen aanbevolen, ten einde de bedoelde ziekten te beteugelen en in nog intacte streken te voorkomen. Inzonderheid werden hier uiteengezet de maatregelen, door den inspecteur op grond van een persoonlijk onderzoek voorgesteld, om den typhus te Makkum en Oostrum, de pokken te Birdaard te stuiten. Ten derde werden de uitkomsten vermeld, die de genomen maatre-

gelen in sommige gemeenten hadden opgeleverd en die ook voor een niet gering gedeelte te danken zijn aan de bereidwillige medewerking van vele gemeentebesturen. De laatste afdeeling van het verslag handelende uitsluitend over onderwerpen betrekkelijk de toepassing van het geneeskundig Staatstoezigt, vooral met betrekking tot eene juiste opvatting van bepalingen der nieuwe geneeskundige wetten en de hierover gevoerde correspondentiën met onderscheidene autoriteiten, corporatiën en geneeskunstoefenaren. Dit verslag gaf geen aanleiding tot discussie.

Onderwerpen, behandeld in de vergadering van inspecteurs.

Na een korte pauze werd mededeeling gedaan van de onderwerpen die in de in het begin van dit jaar te 's Hage gehouden vergadering der geneeskundige inspecteurs waren behandeld. Voornamelijk werd aldaar beraadslaagd: 1°. over geneeskundige plaatsbeschrijving; 2°. over geneeskundige armenverzorging; 3°. over de vraag, welke gebouwen met het oog op art. 5, I, als *openbare* moeten beschouwd worden; 4°. over het begrip, te hechten aan eene ziekte waardoor de volksgezondheid bedreigd wordt (art. 6, III); 5°. over de vraag in hoeverre de zaak der veeziekte behoort tot het gebied van het geneeskundig Staatstoezigt, zoo als het nu is geregeld; 6°. over vaccinatie en revaccinatie, en 7°. over de vraag: wat behoort er gedaan te worden met betrekking tot eene mogelijke invasie van cholera in ons land?

Ziekenhuizen.

De heer van Deen vraagt of de notulen van de inspecteursvergaderingen gedrukt worden, waarop door den voorzitter bevestigend wordt geantwoord. Verder klaagt hetzelfde lid over den slechten toestand der *ziekenhuizen* hier te lande. De meeste ziekenhuizen dienen voor de verpleging van *armen*; het zijn dus eigenlijk *armhuizen*. In ziekenhuizen moeten volgens spreker ook *rijken* kunnen verpleegd worden. De ziekenhuizen moeten daarom noodwendig eene algeheele hervorming ondergaan. Dit zou kunnen geschieden door het in 't leven roepen van eene wet, bepalende dat eene gemeente van een zeker aantal inwoners een ziekenhuis moet hebben ter behandeling van èn arme èn rijke lijders. Voorts is het wenschelijk dat, alvorens zulke ziekenhuizen op te rigten, door een bevoegd deskundige de inrigting van de hospitalen in het buitenland bestudeerd worde. De voorzitter antwoordt den spreker, dat met betrekking tot de ziekenhuizen aan den minister de benoeming van een afzonderlijken inspecteur is voorgesteld, die omtrent dit punt in het buitenland onderzoekingen zou doen, volkomen in den geest, als door den heer van Deen is besproken.

Zending van prof. v. Geuns naar Konstantinopel.

De zaak omtrent de zending van Prof. van Geuns naar Konstantinopel wordt, nadat niemand het woord vroeg, door den voorzitter commissoriaal gemaakt en toevertrouwd aan de heeren van Deen, Tellegen, Acker Stratingh en Swaagman, om aangaande dit hoogst belangrijk punt binnen eenige weken aan den inspecteur rapport in te dienen.

Reglement van orde.

Thans is aan de orde de bespreking van het door de insp ontworpen concept-reglement voor de vergaderingen van d neeskundigen Raad. De heer Meursinge stelt voor, dit c reglement voorloopig aan te nemen, tot zoo lang uit de e zal gebleken zijn, in hoeverre het gewijzigd moet worde heer Houwink wenscht de behandeling van dit punt tot einde der zitting uitgesteld te zien, na de verschillende van het reglement met de vereischte aandacht gelezen en o gen te hebben. De vergadering vereenigt zich met dit voo

Commissiën voor het visiteren van apotheken.

De voorzitter maakt de vergadering bekend met de doc benoemde commissiën (art. 13, I) tot het visiteren der apot van de winkels der droogisten en van den voorraad van middelen en werktuigen, bestemd voor koopvaardijschepen. tijdigheid en het besparen van tijd zijn bij deze benoemingen in 't oog gehouden. De voor 't onderzoek vereischte hulpmi zullen aan de verschillende commissiën worden verstrekt. D zitter verzoekt de leden dier commissiën om op alle pl waar zij zich voor het visiteren ophouden, voor zoo verre lijk, te trachten tevens inlichtingen in te winnen omtre sanitairen toestand van die plaatsen en de verbeteringen die wenschelijk worden geoordeeld. Op deze wijze kunnen de reizen ook dienstbaar gemaakt worden aan de bevorderi volksgezondheid. De wijze waarop gevisiteerd moet wor later aan de commissiën door middel van tabellen enz. aangewezen.

De commissiën voor visitatie zijn op de volgende wijze gesteld:

A. Friesland.

1. *a.* Leeuwarden, Leeuwarderadeel, Ferwerderadeel, dumadeel: de heeren Dr. Jan de Vries en apoth. Canter V

b. Baarderadeel, Rauwerderhem, Idaarderadeel: de hee Born en apoth. Canter Visscher.

2. *a.* Dokkum, Ameland en Schiermonnikoog, Westdonge Oostdongeradeel: de heeren Dr. Asman en apoth. Bloem

b. Kollumerland, Achtkarspelen, Tietjerksteradeel, Dantu de heeren Dr. de Boer en apoth. Bloembergen.

3. *a.* Smallingerland, Opsterland, Ængwirden: de hee Dorama en apoth. Bruinsma.

b. Ooststellingwerf, Weststellingwerf, Schoterland: de Th. Beekhuis en apoth. Bruinsma.

4. *a.* Sneek, Wijmbritseradeel, IJlst, Doniawerstal, U deel, Haskerland: de heeren Dr. Verkade en apoth. Postl

b. Gaasterland, Hemelumer-Oldephaert, Stavoren, Hinde Workum, Lemsterland, Sloten: de heeren Dr. Houwink e Posthuma.

5. *a.* Franeker, Harlingen, Barradeel, Het Bildt, Franekeradeel: de heeren J. A. Koch en apoth. Bruinsma.

b. Bolsward, Wonseradeel, Hennaarderadeel: de heeren Dr. de Bruijn en apoth. Bruinsma.

B. Groningen.

1. Westerkwartier: *a.* 't gedeelte benoorden den straatweg: de heeren prof. van Deen en apoth. de Hosson.

b. 't gedeelte bezuiden den straatweg: de heeren Brunsveld van Hulten en apoth. de Hosson.

2. Hunsingo: de heeren Dr. de Vries Reilingh en apoth. Post.

3. Fivelingo met Appingadam: de heeren Dr. Baart de la Faille en apoth. Bennema.

4. Goregt: de heeren Dr. Swaagman en apoth. Bakker.

5. Oldambt: de heeren Dr. van der Loeff en apoth. van Ankum.

6. Westerwolde: de heeren Dr. Acker Strating en apoth. van Ankum.

7. Stad Groningen: de heeren Dr. Reisiger, Dr. Meder en apoth. Bakker.

Deze regeling van de commissiën lokt voor Friesland geen debatten uit. Die voor de provincie Groningen vindt bezwaar bij den heer Tellegen. De verdeelingen van de distrikten is oud en derhalve niet goed. Men moet volgens spreker de tegenwoordige gemeentelijke verdeeling volgen, anders kunnen zich vele moeijelijkheden voordoen. De voorzitter antwoordt dat hij de door den heer Tellegen bedoelde verdeeling wel nu reeds zou hebben opgegeven, maar de vrees van hierdoor aan de Groninger commissiën het visiteren al te lastig te maken weerhield hem daarvan. Nu men dit evenwel verlangt, zal daaraan worden voldaan en de voorgestelde betere verdeeling ten grondslag worden genomen.

De heer van Deen vestigt de aandacht op de visitatie zelve. Visitatie.
Door de nieuwe wet wordt volgens spreker de deugdelijkheid van het visiteren niets verbeterd. Over enkele zaken heerscht tevens in de tegenwoordig vigerende wet veel tegenstrijdigheid. Volgens deze kan zich namelijk het geval voordoen, dat een apotheker, wanneer hij zelf leverancier is, onmiddellijk zijne eigene apotheek onderzoekt. Spreker wenscht daarom dat de apotheker-leverancier niet zou visiteren een apotheek waarvoor hij zelf de geneesmiddelen levert. De heer Post acht dit bezwaar niet hoog, omdat eene *commissie* en niet *één* persoon visiteert. De heer Meursinge brengt hulde aan de bedoelingen van den heer van Deen, maar acht den voorgestelden maatregel onmogelijk, op grond dat, wanneer een apotheker of geneeskundige, die eene apotheek houdt, van ieder der visiterende apothekers, leden van den Raad, eene kleinigheid van geneesmiddelen neemt, hij zou kunnen staven dat de visiterende apotheker zijn leverancier was en op deze wijze de geheele visitatie onmo-

gelijk zou worden gemaakt. De heer van Deen houdt de bezwaren van de beide vorige sprekers van weinig belang; dat er een medicinae doctor in de commissie tegenwoordig is, beteekent niets. Een med. doctor kan zeer kundig en ervaren zijn als geneesheer, als practicus, maar is geen warenkenner — een hoofdvereischte bij het onderzoek naar de deugdelijkheid van de geneesmiddelen. De heer Reilingh, die sterk te velde trekt tegen de bewering van den laatsten spreker, vraagt hoe vaak de apotheken moeten gevisiteerd worden. De voorzitter antwoordt dat dit aan de commissiën zelve wordt overgelaten. De heer Bloembergen brengt in 't midden dat de wet zelve te gemoet komt aan het bezwaar van den heer van Deen. De door de leden afgelegde eed is hier van gewigt, want deze is een waarborg dat men bij het visiteren eerlijk en billijk te werk gaat. Bovendien wordt hetzelfde distrikt der provincie niet altijd door dezelfde commissie onderzocht. De heer Bruinsma stelt voor, eene commissie te benoemen, door welke de verschillende handelingen bij het visiteren der apotheken zullen geregeld worden. In dien zin wordt door den voorzitter besloten.

Benoeming van corresponderende leden.

De Raad maakt reeds in deze eerste vergadering gebruik van de hem krachtens art. 23, I gegeven bevoegdheid, om binnen zijnen kring corresponderende leden te benoemen. Hierbij is men van het beginsel uitgegaan om de keuze vooral te vestigen op streken in beide provinciën, waar de geneeskundige Raad in het geheel niet of onvoldoende is vertegenwoordigd. Op deze wijze wordt het personeel aan het geneeskundig Staatstoezigt verbonden aanmerkelijk uitgebreid en dus het aantal waarnemers belangrijk vergroot. Nadat in eene besloten vergadering enkele debatten over de door den voorzitter aanbevolen kandidaten werden gewisseld, besloot de Raad ten laatste te benoemen tot corresponderende leden voor den tijd van 2 jaren;

A. In Friesland: J. Kiestra, geneeskundige te Ee; Dr. P. de Jager te Dokkum; S. H. Kielstra, geneeskundige te Oenkerk; D. T. Spree te Veenwouden; Dr. A. J. de Groot te Kollum; Dr. E. Rannef te Beetsterzwaag; Dr. H. Diephuis te Dragten; D. A. L. van der Sluis te Oosterwolde; D. D. Breuning, geneeskundige te Wolvega; Dr. P. van Blom te Gorredijk; Dr. J. I. Schepers te Woudsend; T. van der Weij, geneeskundige te Bolsward; Dr. R. Lammerts van Bueren, geneesheer-directeur van 't krankzinnigen-gesticht te Franeker; G. B. Bruinsma, geneeskundige te Arum; Dr. H. R. Snijder te Makkum; Dr. J. J. Buwald te St. Anna-Parochie; Dr. L. D. Murray Bakker te Huizum; I. H. S. à S. Idzerda, geneeskundige te Rauwerd; W. Schultz, geneeskundige te Weidum; J. C. Mebius te Menaldum, Dr. I. G. Cannegieter te Hallum; Dr. B. Verver, directeur van de ho

gere burgerschool te Sneek; F. M. de Jong, apotheker te Sneek; G. H. de Wal, apotheker te Franeker.

B. In Groningen: Dr. E. D. H. Schutter te Aduard: Dr. L. C. Schleurholts te Bedum; J. Poelman, geneeskundige te Bierum; Dr. T. Folmer Reddingius te Ten Boer; Dr. L. Trip te Delfzijl; Dr. A. Folmer te Eenrum; Dr. S. K. de Waard te Grijpskerk; Dr. J. J. Beukema te Hoogezand; Dr. H. Louwes Lzn. te Leek; Dr. E. Wichers te Middelstum; Dr. Adriani Engels te Midwolde; Dr. S. Bleeker te Noordbroek; Dr. A. Alting Mees te Nieuwstadskanaal; Dr. M. J. Adriani te Schildwolde; Dr. B. W. Siemens te Uithuizen; Dr. A. Sannes te Veendam; Dr. P. Rinsma te Vlagtwedde; Dr. R. Westerhoff te Warfum; Dr. J. Dorenbos te Wehe; Dr. T. Haaksma Tresling te Winschoten; Dr. J. M. Busch Adriani te Zuidbroek; Ds. Gerhards, emeritus-predikant en voorzitter van de cholera-commissie in 1854 te Groningen; Dr. G. H. Janssonius te Winsum; A. E. Stheeman Hz, apotheker te Winschoten.

Na de plaats gehad hebbende benoemingen wordt de vergadering wederom in het openbaar gehouden, waarin als laatste punt besproken wordt het concept-reglement van orde, reeds vroeger genoemd. Nieuwe discussiën worden hierover niet gevoerd, zoodat het boven besproken voorstel van den heer Meursinge wordt aangenomen.

Niets meer te behandelen zijnde, sluit de voorzitter te 4 uur de vergadering.

Dr. IDZERDA, *voorsitter.*
Dr. A. DRIELSMA, *secretaris.*

N°. 58. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 8 Februari n°. 274, 9e afd., aan de geneeskundige inspecteurs, betreffende de zending van den hoogleeraar J. van Geuns naar Konstantinopel ter bijwoning van de internationale sanitaire conferentie.*

Zoo als ik u bij de opening der vergadering van inspecteurs op den 16den Januari jl. mededeelde, is de hoogleeraar J. van Geuns aangewezen om deel te nemen aan de internationale conferentie ter beraming van maatregelen tegen de verspreiding der cholera, welke te Konstantinopel zal worden gehouden. Ik acht het nuttig dat de heer van Geuns vóór zijn vertrek en gedurende zijne missie in aanraking zij met de heeren inspecteurs en hunne inzigten over contagium en quarantaine bepaaldelijk wat de cholera betreft, leere kennen. Ik verzoek u derhalve hem uwe denkwijze daarover mede te deelen, wanneer hij dit mogt verlangen.

Wanneer eerlang gemeenschappelijke maatregelen ten gevolge van de conventiën te Konstantinopel voorgesteld wierden, zal het van gewigt zijn, dat

vooraf bij het geneeskundig Staatstoezigt de overtuiging gevestigd zij betref fende hetgeen hier te lande raadzaam en voor invoering vatbaar zij. De weten schap daarvan zou aan professor van Geuns bijzonder te stade kunnen komen

Gaarne zag ik dat reeds in de eerste vergadering der geneeskundige Rade het onderwerp ter sprake kon gebragt worden. Een verslag van de discussië daarover zou dan aan den hoogleeraar van Geuns mede te deelen zijn.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) THORBECKE.

N°. 54. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 5 *Febru n°.* 198, 9e *afd., aan den minister van Justitie, over het requirer van de geneeskundige ambtenaren als deskundigen om de justi bij te staan in strafzaken.*

De inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Zeeland heeft m gevraagd of hij verpligt is om, daartoe gerequireerd, de justitie in strafzak als deskundige bij te staan.

Ik meen dat die vraag ontkennend moet worden beantwoord; de genee kundige ambtenaren, genoemd in art. 2 *a* der wet van 1 Juni 1865, *Stbl* n°. 58, oefenen de praktijk niet uit; evenmin als een geneeskundige die zijne praktijk nedergelegd heeft, verpligt is de justitie bij te staan, zijn dit de geneeskundige ambtenaren.

Bovendien is het niet wenschelijk dat aan die ambtenaren, door de Rege ring met het geneeskundig Staatstoezigt belast, bovendien de praktijk de geregtelijke geneeskunde worde opgedragen. Dat dit de bedoeling van de wetgever niet is, blijkt uit de geschiedenis der wet van 1 Juni 1865, *Stbl.* n°. 58

Ten einde moeijelijkheden te voorkomen en de onzekerheid te doen ophou den, geef ik Uwe Excellentie in overweging de presidenten der geregtshove en der arrondissements-regtbanken aan te schrijven de hulp van de genee kundige ambtenaren in geregtelijk geneeskundige zaken niet te requireren.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) THORBECKE.

N°. 55. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 1 *Februari, n°.* 359, 9e *afd., aan de geneeskundige ambtenare betreffende hetzelfde onderwerp.*

Mijn ambtgenoot voor de Justitie heeft, op grond van de artt. 49—5 en 98 van het wetboek van Strafvordering, bezwaar gemaakt, om de aar

schrijving te doen, waarvan ik de wenschelijkheid deed uitkomen in mijn schrijven van den 5den Februari, U in afschrift medegedeeld bij missive van den 9den Februari n°. 198, 9e afd. Mijn ambtgenoot heeft zich echter bereid verklaard het Openbaar Ministerie aan te schrijven van zijne zijde de benoeming der geneeskundige ambtenaren als experts in strafzaken niet te requireren dan in de gevallen, waarin het belang der justitie die dringend vordert.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

Namens den minister,

De secretaris-generaal,
(get.) J. Schröder.

N°. 56. *Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 19 *Februari*, n°. 366, 9e *afd., aan de commissarissen des Konings in de provinciën, betreffende de verpligting der geneeskundigen tot het doen viseren van hunne bewijzen van bevoegdheid.*

Volgens art. 21 der wet van den 1sten Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60) zijn allen, die bij de invoering dier wet bevoegd zijn de geneeskunst in haren geheelen omvang of gedeeltelijk uit te oefenen, verpligt binnen zes maanden de bewijzen hunner bevoegdheid te laten viseren door den inspecteur der provincie, waarin zij met der woon gevestigd zijn.

Ik acht het wenschelijk dat zij, die daartoe verpligt zijn, aan deze verpligting worden herinnerd, te meer omdat de strafbepaling van art. 19 op het verzuim van dit voorschrift van toepassing is.

Gelief daarom de gemeentebesturen in Uwe provincie uit te noodigen alle geneeskundigen, heelkundigen (zoowel zij die de heelkunde in haren geheelen omvang of een deel daarvan uitoefenen, zooals tandmeesters) verloskundigen en vroedvrouwen aan de verpligting hun bij art. 21 van bovengenoemde wet opgelegd, te herinneren, met bijvoeging dat zij hunne acte van bevoegdheid of hun diploma voor zoover zij dit nog niet gedaan mogten hebben, voor den 1sten Mei e. k. aan den inspecteur behooren toe te zenden.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

Namens den minister,

De secretaris-generaal,
(get.) J. Schröder.

N°. 57. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 20 *Februari*, n°. 205, 9e *afd.*, *aan de geneeskundige ambtenaren betreffende het bezoeken van kazernen.*

Mijn ambtgenoot van Oorlog acht het wenschelijk dat zij, die volgens art. 5 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58) van hunne bevoegdheid om kazernen binnen te treden, gebruik maken, ten einde zonder tijdverlies te worden toegelaten, behoorlijk te worden ontvangen en de vereischte aanwijzingen bij hun onderzoek te bekomen, van hun voornemen tijdig kennis geven aan den plaatselijken of garnizoens-kommandant.

Ik verzoek U aan het verlangen van den minister van Oorlog te voldoen en de leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad uit te noodigen zich daarnaar te gedragen.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

Namens den minister,

De secretaris-generaal,

(get.) J. Schröder.

N°. 58. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken, van* 23 *Februari* n°. 233, 9de *afd.*, *aan de geneeskundige ambtenaren, ten geleide van een schrijven van den minister van Justitie over het requireren van die ambtenaren als deskundigen in strafzaken.*

Ten vervolge op mijne missive van den 12 dezer, n°. 359, 9de afd., heb ik de eer U hierbij, ter kennisneming, te doen toekomen afschrift der aanschrijving van mijnen ambtgenoot van Justitie aan de Procureurs-Generaal bij de provinciale Geregtshoven, betrekkelijk de vraag of de geneeskundige ambtenaren verpligt zijn daartoe gerequireerd, de justitie in strafzaken als deskundigen bij te staan.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

Namens den minister,

De secretaris-generaal,

(get.) J. Schröder.

's Gravenhage, *den* 20 *Februari* 1866, n°. 114, 1e afd.

De vraag is gerezen of de geneeskundige ambtenaren, genoemd in art. 2 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58), verpligt zijn, daartoe gerequireerd, de justitie in strafzaken als deskundigen bij te staan?

Die vraag is van wege mijn departement *bevestigend* beantwoord.

Met mijnen ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken intusschen ben ik van oordeel, dat het niet wenschelijk is aan de ambtenaren, door de Regering met het geneeskundig Staatstoezigt belast, op den duur de praktijk der geregtelijke geneeskunde op te dragen.

Ik heb uit dien hoofde de eer UWEG. uit te noodigen, zooveel mogelijk te willen bevorderen dat de benoeming der geneeskundige ambtenaren als deskundigen in strafzaken niet geschiede dan in die gevallen, waarin het belang der justitie het dringend vordert.

De minister van Justitie,
(get.) PICKÉ.
Voor eensluidend afschrift,
De secretaris-generaal bij het departement van Justitie,
(get.) CLAND.

N°. 59. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 24 Februari n°. 249, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, betreffende de uitvoering van de artt. 5 en 6 der wet van 1 Juni 1865* (Stbl. n°. 60) *door de officieren van gezondheid.*

Mijn ambtgenoot van Oorlog heeft zich bereid verklaard de officieren van gezondheid te doen aanschrijven dat artt. 5 en 6 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60), worden gerekend ook op hen van toepassing te zijn, onder voorwaarde dat door U en door de gemeentebesturen aan de eerstaanwezende officieren van gezondheid bij het garnizoen in Uwe provincie en in de gemeenten die mededeelingen worden gedaan, welke door deze officieren van gezondheid ingevolge art. 6 van die wet, zullen worden gedaan.

Ik heb de eer U uit te noodigen aan die voorwaarde van den minister van Oorlog te voldoen.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den minister,
De secretaris-generaal,
(get.) J. SCHRÖDER.

N°. 60. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 26 Februari n°. 236, 1e afd., betreffende de uitbetaling van de bureaukosten der ambtenaren, de toelagen aan de secretarissen bij de geneeskundige Raden, en aan die Raden.*

Ik heb de eer U mede te deelen;

1°. dat de jaarlijksche som bij het Koninklijk besluit van 31 Januarij ll.

N°. 63. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 2 Maart n°. 204, 9de afd., aan de geneeskundige ambtenaren, ten geleide van een schrijven van den minister van Oorlog aan de plaatselijke en garnizoens-kommandanten, betreffende het* onderzoek van kazernen *door de geneeskundige ambtenaren en leden van de geneeskundige Raden.*

Ik heb de eer U hierbij afschrift te doen toekomen eener circulaire door mijn ambtgenoot van Oorlog gerigt aan de Heeren plaatselijke en garnizoens-kommandanten.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den minister,
De secretaris-generaal,
(get.) J. Schröder.

's Gravenhage, 26 Februarij 1866 n°. 62, P.

De heer minister van Binnenlandsche Zaken, heeft op het daartoe door mij gedaan voorstel, de geneeskundige ambtenaren en leden van de geneeskundige raden, die ingevolge het bepaalde bij art. 5 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58) (zie *Rec. Mil.* bl. 148), bevoegd zijn de kazernen binnen te treden, uitgenoodigd van hun voornemen daartoe tijdig aan U kennis te geven.

In verband daarmede heb ik de eer U te verzoeken U voor de juiste opvolging hiervan verantwoordelijk stellende, om bijaldien U van zoodanig voornemen het berigt mogt hebben ontvangen, het vereischte te verrigten, dat voormelde geneeskundigen, bij het toepassen van voorschreven wetsartikel, niet alleen zonder oponthoud in de kazernen en andere militaire gebouwen worden toegelaten, maar ook behoorlijk worden ontvangen, en voorts van de zijde der militairen die belangstelling en medewerking ondervinden, als strekken kunnen om het doel, met het onderzoek beoogd, volkomen te kunnen bereiken.

In het *Recueil Militair* geplaatst ter *algemeene kennisgeving.*

De minister van Oorlog,
(get.) J. W. Blanken.

N°. 64. Bij beschikking van 6 Maart heeft de minister van Binnenlandsche Zaken voor den tijd van één jaar tot secretaris bij den geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe benoemd den heer Mr. J. D. van Ketwich Verschuur, lid van den geneeskundigen Raad van Overijssel en Drenthe, te Zwolle.

N°. 65. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 13 *Maart* n°. 283, 9*de afd., aan de geneeskundige ambtenaren, betreffende de bevoegdheid van eervol ontslagen officiers van gezondheid bij de mobiele schutterijen.*

Uw ambtgenoot in Noordholland heeft aan mijne beslissing de vraag onderworpen, of art. 24 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsbl.* n°. 59), van toepassing is op de officieren van gezondheid bij de schutterijen en wel bepaaldelijk bij die, welke mobiel geweest zijn.

Ik heb de eer U hierbij afschrift te doen toekomen van mijn antwoord op die vraag.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den Minister,
De secretaris-generaal,
J. Schröder.

Ten einde in staat te worden gesteld eene beslissing te nemen in de quaestie of art. 24 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsbl.* n°. 59), van toepassing is op de officieren van gezondheid bij de mobiele schutterijen, welke beslissing gevraagd wordt in Uwe missive van den 22sten Februarij ll., heb ik mijnen ambtgenoot van Oorlog gevraagd of de mobiele schutterijen zoodanig geassimileerd zijn met de troepen der landmagt, dat aan hunne officieren van gezondheid gelijke regten moeten worden toegekend als aan die bij de landmagt. Het antwoord van den minister op die vraag doe ik U in afschrift hierbij toekomen.

Ik meen derhalve met mijnen ambtgenoot het er voor te moeten houden, dat art. 24 der wet van 1 Junij 1865 alleen op militaire officieren van gezondheid van toepassing kan zijn, hetgeen ook geheel in overeenstemming is met de geschiedenis van dat en van andere artikelen der wet, waarbij van officieren van gezondheid sprake is.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) Geertsema.

's Gravenhage, 7 Maart 1866, n°. 49, P.

Naar mijne vaste overtuiging is de vraag, vervat in Uwe missive van den 1 dezer n°. 240, voor geen ander dan een ontkennend antwoord vatbaar.

Evenmin toch als de wet van den 28 Augustus 1851 (*Staatsbl.* n°. 129) tot regeling der militaire pensioenen, van toepassing is op de schutterijen, die in der tijd als mobiel verklaard een deel van het leger hebben uitgemaakt, even zoo weinig kan hetgeen bij de wet van den 1 Junij ll. (*Stsbl.* n°. 59)

ten aanzien van de officieren van gezondheid en de militaire apothekers is bepaald, geacht worden toepasselijk te zijn op hen, die in den rang van officier van gezondheid of van apotheker bij de mobiele schutterijen hebben gediend.

En mogt daaromtrent nog eenige twijfel kunnen overblijven, dan vervalt deze in allen opzigte, wanneer men in aanmerking neemt, dat, zoo als trouwens ten duidelijkste blijkt uit de stellige aanwijzingen, voorkomende onder anderen in art. 19, 23 en het slot van art. 24 van laatstgemelde wet, de wetgever bij het vaststellen van de uitzonderingen bij deze wet voor de officieren van gezondheid en de kweekelingen, het oog heeft gehad uitsluitend en alleen op hunne geneeskundige en militaire opleiding aan 's Rijks kweekschool.

Aan andere dan militaire officieren van gezondheid valt derhalve naar mijne overtuiging in deze niet te denken.

De minister van Oorlog,
(*get.*) J. W. BLANKEN.

N°. 66. *Circulaire van de geneeskundige inspecteurs van* 21 *Maart aan de geneeskundigen, betreffende de uitvoering van sommige wetsbepalingen.*

In eene bijeenkomst der inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt is wenschelijk gebleken, dat door hen een schrijven wierd gerigt aan de HH. geneeskundigen, zoowel tot bevordering van het regt verstand van enkele wetsbepalingen, welke voor sommigen noodig bleek, als tot beantwoording van vragen, die herhaaldelijk aan de inspecteurs worden gedaan.

In overeenstemming met mijne ambtgenooten neem ik dien ten gevolge de vrijheid, Uwe aandacht te vestigen op de volgende punten:

Artikel 6 der wet van 1 Juni 1865 (*Staatsblad* n°. 60), regelende de uitoefening der geneeskunst, legt aan de geneeskundigen de verpligting op om „aan den inspecteur hunner provincie en aan burgemeester en wethouders hunner gemeente onverwijld, en uiterlijk binnen drie dagen, kennis te geven, wanneer eene ziekte, waardoor de volksgezondheid bedreigd wordt, door hen wordt waargenomen."

Men heeft gevraagd: welke ziekten bedreigen de volksgezondheid?

Het komt ons voor, dat als zoodanig in de eerste plaats moeten worden genoemd: pokken, roodvonk, mazelen, typhus, angina diphtheritica, cholera, kinkhoest. Deze ziekten staan echter ten opzigte van het gevaar, waarmede zij de gezondheid en vooral het leven der bevolking bedreigen, in geenen deele gelijk. Van het voorkomen van mazelen en kinkhoest schijnt het althans onnoodig melding te maken, zoo lang zij niet een kwaadaardig karakter hebben aangenomen.

Evenzeer schijnt het overbodig, ieder geheel op zich-zelf staand geval van pokken, roodvonk, typhus of angina te melden. Komen er meer gevallen voor, dan zullen zij behooren te worden berigt. Hetzelfde geldt van het meer dan sporadisch voorkomen van kraamvrouwenkoorts en dergelijke ziekten. Ook de uitbreiding, die sommige ziekten, gewoonlijk niet tot de epidemische gerekend, nu en dan nemen in eene bepaalde lokaliteit, of onder een bepaald gedeelte der bevolking, zoo als bij voorbeeld ophthalmieën in liefdadigheidsgestichten of op armenscholen, ziekten van arbeiders in fabrieken en andere werkplaatsen ten gevolge van schadelijke invloeden van hun beroep, behooren den inspecteurs niet onbekend te blijven.

Dat van de eerste gevallen van cholera asiatica altijd ten spoedigste aan het gemeentebestuur en den inspecteur berigt moet worden gegeven, spreekt wel van zelf. Mededeeling van bijzonderheden daaromtrent aan den inspecteur, bepaaldelijk omtrent den vermoedelijken oorsprong der ziekte en de maatregelen, genomen om verbreiding tegen te gaan, zijn natuurlijk zeer gewenscht.

Het zal wel overbodig zijn te verzekeren, dat elke mededeeling betreffende het voorkomen en den loop der verschillende epidemische en endemische ziekten met erkentelijkheid zal worden ontvangen. Vele geneeskundigen houden bij het voorkomen van epidemieën aanteekeningen van hetgeen zij hebben waargenomen. Voor mededeeling daarvan, hetzij door toezending van een afschrift, hetzij door het ter lezing geven, beveel ik mij beleefdelijk aan. Aan medewerking van de zijde der geneeskundigen, tot het opsporen der oorzaken van ziekte, het leeren kennen van nadeelige invloeden, het bekend worden met omstandigheden en toestanden die ongunstig werken op den gezondheidstoestand der bevolking, hebben de inspecteurs grootelijks behoefte. Zij rekenen met vertrouwen op die medewerking.

Laat ons, geneeskundigen, in dat opzigt waarlijk niet verwend, het dankbaar erkennen, dat de wetgever duidelijk de overtuiging heeft uitgesproken, dat de maatschappij grootelijks behoefte heeft aan het licht, 'twelk de geneeskundige wetenschappen kunnen doen schijnen. Wij zijn overtuigd dat alle onze collegas bereid zijn ons met hunne kennis en ervaring te ondersteunen.

Ofschoon in eenige gemeenten aan de volledigheid der opgaven betreffende de oorzaken van den dood der overledenen nog al wat ontbreekt, mag men zich verheugen dat blijkbaar nagenoeg alle geneeskundigen overtuigd zijn van het gewigt van het voorschrift van artikel 5 der wet.

Uit de opgaven blijkt intusschen de noodzakelijkheid, om de geneeskundigen met aandrang te verzoeken, die opgaven *duidelijk* te willen schrijven. Zij worden aan de bureaux van den burgerlijken stand der gemeenten door niet-geneeskundigen verzameld en, bij onduidelijk schrift van den geneeskundige, somtijds op de maandelijksche tabellen overgebragt op eene wijze, die het ten eenenmale onmogelijk maakt te begrijpen, welke ziekte door den geneesheer is opgegeven. Ik meen daarom Uwe aandacht hierop te mogen vestigen. De geneeskundigen die het regt hebben geneesmiddelen af te leveren en ervan gebruik maken, moeten volgens de 4e alinea van art. 9 steeds de geneesmiddelen voorhanden hebben, welke voorkomen op eene door hen op-

gemaakte en door den inspecteur voor gezien geteekende lijst, waarop eenige middelen, aangewezen bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur (het koninklijk besluit van 5 November 1865, *Staatsblad* n°. 125) niet mogen ontbreken.

Die lijsten kunnen zeer vereenvoudigd worden, indien de geneesmiddelen, in dat koninklijk besluit aangewezen, niet met name worden genoemd, doch naar dat besluit wordt verwezen, en daarna de middelen, welke bovendien voorhanden zijn, even als de in het koninklijk besluit genoemde in alphabetische orde, worden vermeld. De lijst kan dan aldus worden ingerigt:

Lijst der geneesmiddelen, voorhanden bij N. N. te X.

A. De geneesmiddelen, aangewezen in het koninklijk besluit van 5 Nov. 1865 (*Staatsblad* n°. 125);

B..... (Hier, liefst alphabetisch, de geneesmiddelen te vermelden, welke men bovendien voorhanden heeft).

Voor zoover deze lijsten van geneesmiddelen nog niet zijn ingezonden, zal ik die gaarne, even als de bewijzen van bevoegdheid, voor 1°. Mei ontvangen.

In eene beschikking van 10 November 1865, opgenomen in de Staats-Courant van 19 November, heeft de minister van Binnenlandsche Zaken (sub 1°.) de lijst der vergiften bekend gemaakt, bedoeld in artikel 7 der wet regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst.

Die lijst is in twee gedeelten gesplitst. De geneesmiddelen in het tweede gedeelte (B) genoemd, mogen volgens 's ministers beschikking buiten de gesloten vergiftkas worden bewaard, mits zij een duidelijk kenmerk dragen. In eene bijlage tot het rapport der commissie, over de zamenstelling der lijst gehoord, is een model voor zulk een duidelijk kenmerk aangegeven. Dit teeken komt aan de inspecteurs aanbevelenswaardig voor; het staat intusschen vrij een ander teeken aan te nemen, mits het *een duidelijk teeken* zij en in ééne apotheek niet verschillende soorten van teekens worden gebruikt.

Men mag vertrouwen, dat bij de visitatie, welke dit jaar niet voor 1°. Mei zal plaats hebben, de apotheken volgens de thans bestaande voorschriften zullen zijn ingerigt.

De sleutel der vergiftkast berust, volgens artikel 7, bij den apotheker of den hulp-apotheker en artikel 21 verklaart dit gebod ook toepasselijk op geneeskundigen, die geneesmiddelen leveren.

Opdat intusschen kunne worden voldaan aan artikel 25, volgens hetwelk het onderzoek ook bij afwezigheid van den geneeskundige moet kunnen plaats hebben, meen ik U in bedenking te mogen geven, te willen zorgen dat een tweede sleutel verzegeld voorhanden zij. De commissie uit den geneeskundigen Raad kan dan, bij uwe afwezigheid, van dezen sleutel gebruik maken en hem daarna met haar cachet verzegelen.

Wie thans geneesmiddelen mag leveren, wie niet, is eene vraag, in den laatsten tijd meermalen gedaan. Toch komt ons hare beantwoording zeer eenvoudig voor.

Voor hem die zich vestigt, of na 31 October 1865 vestigde, geeft artikel 9 het antwoord. Voor hem die vóór dien tijd was gevestigd artikel 20. Vol-

gens dat artikel „behouden de geneeskundigen, die bij de invoering der wet tot het leveren der geneesmiddelen bevoegd waren, die bevoegdheid, zoo lang zij in de plaats gevestigd blijven, waarin zij op dat tijdstip gevestigd waren." De vraag is derhalve: wie was voor 1°. November 1865 bevoegd geneesmiddelen te leveren, wie niet?

Bevoegd waren de medicinae doctoren ten platten lande, volgens artikel 5 der wet van 27 Maart 1838; de heelmeesters die zich ten platten lande neerzetten op plaatsen, waar niet meer dan éene apotheek gevestigd was, volgens artikel 5 hunner instructie, in verband met artikel 7 der wet van 12 Maart 1818, en aan de heelmeesters in de steden was, volgens artikel 5 hunner instructie, geoorloofd „zoodanige uitwendige middelen aan hunne lijders af te leveren of toe te dienen, welke ad usum extemporaneum vereischt worden."

Niet bevoegd waren de medicinae doctoren in steden, waar eene plaatselijke commissie van geneeskundig toevoorzigt gevestigd was, volgens artikel 4 der wet van 27 Maart 1838; en de heelmeesters ten platten lande, die zich nederzetten in plaatsen, waar meer dan eene apotheek was. Voor de heelmeesters ten platten lande die zich vóór 1 November 1865 vestigden, lost zich derhalve de vraag, of zij geneesmiddelen mogen leveren, in deze andere op: of er, bij hunne vestiging ter plaatse waar zij thans gevestigd zijn, aldaar niet of wel meer dan éene apotheek was. Daarbij worde in aanmerking genomen, dat de voorraad van geneesmiddelen van een zelf-leverend geneeskundige hier niet als eene apotheek te beschouwen is. Of de heelmeester ten platten lande voor 1°. November 1865 al of niet feitelijk geneesmiddelen leverde, doet niets ter zake. Er zijn verscheidene heelmeesters die zich ten platten lande hebben gevestigd op plaatsen waar twee apotheken waren en desniettegenstaande, in strijd met hunne bevoegdheid, aldaar geneesmiddelen hebben geleverd. Dat kon echter geen regt, geene bevoegdheid geven, en daaraan kan thans zeker niet bevoegdheid tot levering van geneesmiddelen worden ontleend. De heelmeester ten platten lande, gevestigd op eene plaats waar bij zijne vestiging twee apotheken waren, tot levering van geneesmiddelen derhalve niet bevoegd, kan niet aan artikel 20 der wet regelende de uitoefening der geneeskunst die bevoegdheid ontleenen, want hij kan niet eene bevoegdheid „behouden" die hij niet bezat.

De minister van Binnenlandsche Zaken heeft ook in dien zin geantwoord op aan Z.Exc. toegezonden adressen van plattelands heelmeesters.

Volgens art. 21 zijn allen die bij de invoering der wet bevoegd waren de geneeskunst in haren geheelen omvang of gedeeltelijk uit te oefenen, verpligt binnen zes maanden, d. i. vóór 1°. Mei 1866, de bewijzen hunner bevoegdheid te laten viseren door den inspecteur der provincie, waarin zij met der woon gevestigd zijn.

Ik neem de vrijheid U, zoo Uwe bewijzen van bevoegdheid niet reeds zijn gezonden, aan deze bepaling te herinneren en U te verzoeken, die bewijzen vóór 1°. Mei aanstaande vrachtvrij te willen toezenden. In vele gemeenten schiedt die toezending, en ook de terugzending, door welwillende tusschenmst van den burgemeester.

Met het bovenstaande meenen de geneeskundige inspecteurs aan den wensch van velen om inlichting betreffende de behandelde punten te hebben voldaan. Gaarne zijn zij bereid om, waar voor iemand nadere inlichting mogt noodig blijken, die te geven. Zij stellen er hoogen prijs op, dat in ieder opzigt door zamenwerking het doel der onlangs ingevoerde wetten bereikt worde en verklaren zich daarom in de eerste plaats zelven bereid om den HH. geneeskundigen, van wie zij met aandrang de onmiskare medewerking inroepen, zooveel in hun vermogen is ten dienste te staan en hen in hunne pogingen ten goede te ondersteunen.

De geneeskundige inspecteur voor . . . .

N°. 67. *Circulaire van de geneeskundige inspecteurs van 21 Maart aan de apothekers en droogisten, betreffende de uitvoering van sommige wetsbepalingen.*

In eene bijeenkomst der inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt is wenschelijk gebleken, dat door hen een schrijven wierd gerigt aan HH. apothekers en droogisten, zoowel tot bevordering van het juist verstand van enkele wetsbepalingen, welke voor sommigen noodig bleek, als tot beantwoording van vragen, die herhaaldelijk aan de inspecteurs worden gedaan.

In overeenstemming met mijne ambtgenooten neem ik dien ten gevolge de vrijheid, Uwe aandacht te vestigen op de volgende punten:

Ofschoon de wet van 1 Juni 1865 (*Staatsblad* n°. 61), regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst, niet bepaald voorschrijft dat de apothekers en droogisten, vóór de invoering der wet reeds gevestigd, even als de geneeskundigen hunne bewijzen van bevoegdheid door den inspecteur hunner provincie moeten doen viseren, wordt toch door art. 21 der wet regelende de uitoefening der geneeskunst, in verband met art. 17 der wet regelende het geneeskundig Staatstoezigt en art. 2 der wet regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst, de meenig gewettigd, dat dergelijk visum in de bedoeling der wet ligt. Vele apothekers en droogisten hebben dit ook aldus begrepen en hunne bewijzen van bevoegdheid bereids ter visie aangeboden. Indien dit door U nog niet is geschied, noodig ik U beleefdelijk uit, mij Uw bewijs van bevoegdheid voor 1°. Mei aanstaande vrachtvrij te willen doen toekomen. Hetzelfde geldt voor hen die, nog niet als apothekers gevestigd, als bedienden in eene apotheek behulpzaam zijn. Daarbij zal ik dan ook gaarne, met het oog op de laatste zinsnede van art. 22, mededeeling ontvangen van de leerlingen, thans in de apotheken werkzaam. In vele kleine gemeenten geschiedt de toezending en ook de terugzending van diplomata door welwillende tusschenkomst van den burgemeester.

Van meer dan ééne zijde is door apothekers de meening uitgesproken, dat de wet hun het zetten van lavementen verbiedt, en de wensch geuit, dat deze

handeling, in sommige provinciën ook niet gebruikelijk, ophoude. Sommigen meesden intusschen dat de apothekers, zich daarvoor niet meer beschikbaar stellende, niet voldoende zouden zijn verantwoord tegenover het publiek en tegenover de geneeskundigen.

Hieromtrent kan worden opgemerkt, dat de wet van 1 Juni 1865 in het al of niet bevoegd zijn van den apotheker tot het zetten van lavementen geene verandering bragt. De apothekers zijn daartoe thans evenmin of evenzeer bevoegd als voor 1°. November 1865. Noch de thans geldende wet, noch die van 12 Maart 1818, spreekt daarvan. Het lijdt echter geen twijfel dat de apothekers in geenen deele er toe verpligt zijn en dat zij, zich daarvoor niet beschikbaar stellende, volkomen verantwoord zijn tegenover het publiek en de geneeskundigen. Volgens de bedoeling der wet zijn zij zeker niet er toe geroepen. Het zetten van lavementen behoort ongetwijfeld niet tot de artsenijbereidkunst, in art. 1 der wet omschreven. Wenschelijk ware het dat de apothekers er zich van onthielden, opdat de pharmaceut, ook in dit opzigt zich bepalende tot zijn' eigenlijken zoo belangrijken werkkring, meer en meer beantwoorde aan zijne roeping. Zou het niet welligt op den weg der Maatschappij tot bevordering der Pharmacie kunnen liggen, door onderling overleg en samenwerking der apothekers eene voor hen meer gewenschte regeling van deze zaak tot stand te brengen? In sommige afdeelingen dier maatschappij is dit punt reeds ter sprake gebragt.

Art. 5 der wet regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst bepaalt dat de apothekers, uitsluitend voor instellingen van ziekenzorge of voor andere gestichten van liefdadigheid werkzaam, geene andere geneesmiddelen in voorraad en schouwbaar voorhanden behoeven te hebben, dan die op eene door den geneesheer van de instelling of het gesticht opgemaakte en door den inspecteur voor gezien geteekende lijst voorkomen, en dat op die lijst eenige middelen, aangewezen bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur (het koninklijk besluit van 5 November 1865 *Staatsblad* n°. 125), niet mogen ontbreken.

Die lijsten kunnen zeer vereenvoudigd worden, indien de geneesmiddelen, in dat koninklijk besluit aangewezen, niet met name worden genoemd, doch naar dat besluit wordt verwezen, en daarna de middelen, welke bovendien voorhanden zijn, even als de in het koninklijk besluit genoemde in alphabetische orde, worden vermeld. De lijst kan aldus worden ingerigt:

Lijst der geneesmiddelen, voorhanden in de apotheek van . . . te . . .

A. De geneesmiddelen, aangewezen in het koninklijk besluit van 5 Nov. 1865 (*Staatsblad* n°. 125).

B. . . . . (Hier, liefst alphabetisch, de geneesmiddelen te vermelden, welke men bovendien voorhanden heeft).

Voor zoover deze lijsten van geneesmiddelen nog niet zijn ingezonden, zal die gaarne, even als de bewijzen van bevoegdheid, voor 1°. Mei ontvangen.

Het 2e lid van art. 6 der wet gebiedt, dat bij geneesmiddelen, in de pharmacea niet vermeld, het opschrift aanwijze naar welk voorschrift zij bereid zijn. Hieruit volgt, dat ook bij zoogenaamde „geheime middelen" het voorschrift

moet zijn aangewezen, naar hetwelk zij zijn bereid. Het is welligt niet ove bodig hierop uwe aandacht te vestigen.

Ofschoon de bepaling hun duidelijk voorkwam, hebben de inspecteurs, m het oog op de geschiedenis van dit artikel, gemeend aan den minister v Binnenlandsche Zaken de vraag te moeten onderwerpen, of aldus de beteeken is dier bepaling. De minister antwoordde dat het duidelijk is dat dit artik den apotheker belet geheime geneesmiddelen te verkoopen en achtte het v belang, dat men daarin een middel hebbe om den verkoop althans door ap thekers tegen te gaan. Kan, mag men vragen, de apotheker, die juist wor geëxamineerd en beëedigd opdat de maatschappij in zijne kennis en in zijn eed een' waarborg hebbe voor de deugdelijkheid der door hem afgeleverde g neesmiddelen; de apotheker, die volgens de wet geene geneesmiddelen m afleveren dan op recept of die met bepaalde aanduiding van het verlangd g neesmiddel gevraagd worden, — zonder aan zijne roeping te kort te do onder den naam van geneesmiddelen zelfstandigheden afleveren, waarvan h de zamenstelling en wijze van bereiding geheel onbekend zijn, welker de delijke zamenstelling hij zelfs niet kan nagaan, en die in den regel niet „n bepaalde aanduiding van het verlangd geneesmiddel" kunnen worden gevraag maar aangekondigd worden onder den een of anderen naam, waardoor zamenstelling òf in het geheel niet òf zeer onbepaald wordt aangewezen?

In eene beschikking van 10 November 1865, opgenomen in de Staatscour van 19 November, heeft de minister van Binnenlandsche Zaken (sub 1°.) lijst der vergiften bekend gemaakt, bedoeld in art. 7 der wet,

Die lijst is in twee gedeelten gesplitst. De geneesmiddelen in het twe gedeelte (B) genoemd, mogen volgens 's ministers beschikking buiten de sloten vergiftkast worden bewaard, mits zij een duidelijk kenmerk dragen. eene bijlage tot het rapport der commissie, over de zamenstelling der l gehoord, is een model voor zulk een kenmerk aangegeven. Dit teeken k aan de inspecteurs aanbevelenswaardig voor. Het staat intusschen vrij e ander teeken aan te nemen, mits het *een duidelijk teeken* zij en in éénea theek niet verschillende soorten van teekens worden gebruikt.

Men mag vertrouwen, dat bij de visitatie, welke dit jaar niet voor 1 zal plaats hebben, de apotheken en droogistwinkels volgens de thans staande voorschriften zullen zijn ingerigt.

De sleutel der vergiftkast berust, volgens art. 7, bij den apotheker of hulp-apotheker.

Opdat intusschen kunne worden voldaan aan art. 25, volgens hetwelk onderzoek ook bij afwezigheid van den apotheker moet kunnen plaats hebb meen ik U in bedenking te mogen geven, te willen zorgen dat eene tw sleutel verzegeld voorhanden zij. De commissie uit den geneeskundigen R kan dan, bij afwezigheid van den apotheker of den hulp-apotheker, van de sleutel gebruik maken en hem daarna met haar cachet verzegelen.

Art. 9 bedoelt, ook volgens de geschiedenis van dat artikel, niet, dat den apotheker zou verboden zijn een geneesmiddel, zonder nieuw recept, g het gewoonlijk genoemd wordt te „itereren."

Het zal wel overbodig zijn U te doen opmerken, dat echter niet zelden de zedelijke verantwoordelijkheid van den apotheker niet zou gedekt zijn, bij herhaalde aflevering van sommige middelen, wanneer vermoeden bestaat dat zij zonder voorkennis van eenen geneeskundige geschiedt.

De bepalingen van art. 13 ten opzigte der aflevering van vergiftige zelfstandigheden zijn natuurlijk van toepassing op al de middelen, opgenoemd in de lijst van vergiften, door den minister van Binnenlandsche Zaken vastgesteld. Zij gelden zoowel voor de zelfstandigheden welke in de afdeeling B van die lijst zijn vermeld en buiten de vergiftkast mogen worden bewaard indien zij een duidelijk kenmerk dragen, als voor die, welke onder afdeeling A voorkomen en onvoorwaardelijk in de vergiftkast moeten worden gesloten.

Het is, naar de meening der inspecteurs, de bedoeling van art. 29 dat de voorschriften betreffende de aflevering van vergiften bij het verkoopen van eene apotheek in het openbaar, zoowel gelden van de apotheken van geneeskundigen die geneesmiddelen leveren, als van die van apothekers.

„Vergiftige zelfstandigheden" zijn natuurlijk ook hier al de zelfstandigheden, sub 1°. vermeld in de dispositie van den minister van Binnenlandsche Zaken van 10 November 1865.

Art. 30 der wet, in verband met art. 34, schijnt hier en daar niet juist te zijn opgevat. Het is daarom welligt niet overbodig, het verband tusschen die artikelen hier kortelijk na te gaan.

De wet veroorlooft ieder geneesmiddelen te verkoopen. Doch de middelen, aangewezen sub 2°. in de dispositie van den minister van Binnenlandsche Zaken van 10 November 1865, mogen alleen door apothekers, en door de geneeskundigen die tot het leveren van geneesmiddelen bevoegd zijn, worden verkocht beneden de hoeveelheid, daarbij voor elk dier middelen bepaald.

De droogisten evenwel — (dat zijn zij, die vier maanden voor de invoering der wet in het bezit waren van een getuigschrift van bekwaamheid als droogist, afgegeven door eene der voormalige provinciale commissiën van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt, volgens art. 4*b* der wet van 12 Maart 1818) — behouden, volgens art. 34 der thans geldende wet, de bevoegdheid die zij bij het invoeren dezer wet hadden, ofschoon zij aan de bepalingen dier wet, zoover die niet strijden met de door hen verkregen bevoegdheid, zijn onderworpen. Waar derhalve de instructie voor de droogisten, vastgesteld den 31 Mei 1818, hun eene bevoegdheid toekent, welke de wet regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst hun niet verleent, behouden zij die bevoegdheid. Veroorloofde hunne instructie bij voorbeeld eenig geneesmiddel te verkoopen beneden de hoeveelheid, thans door den minister volgens art. 30 bepaald, dan is hun dat ook thans geoorloofd. Wanneer echter de thans geldende wet op eenig punt grooter bevoegdheid toekent, dan de droogisten vroeger bezaten, dan komt dat meerdere thans ook ten hunnen bate. Aan de droogisten is alzoo niets ontnomen. Het staat hun integendeel vrij, even als aan eder ander, sommige zelfstandigheden af te leveren, mits niet beneden zekere bepaalde hoeveelheid, waarvan de verkoop hun vroeger door art. 4 hunner instructie geheel was verboden.

Met het bovenstaande meenen de geneeskundige inspecteurs aan den wensch van velen om inlichting betreffende de behandelde punten te hebben voldaan. Gaarne zijn zij bereid om, waar voor iemand nadere inlichting mogt noodig blijken, die te geven. Zij stellen er hoogen prijs op, dat in ieder opzigt door zamenwerking het doel der onlangs ingevoerde wetten bereikt worde en verklaren zich daarom in de eerste plaats zelven bereid om den HH. apothekers en droogisten, van wie zij met aandrang de onmisbare medewerking inroepen, zooveel in hun vermogen is ten dienste te staan en hen in hunne pogingen ten goede te ondersteunen-

De geneeskundige inspecteur voor .....

N°. 68. *Schets voor eene verzameling van de eerste bouwstoffen voor eene* geneeskundige plaatsbeschrijving, *opgemaakt door de vergadering der geneeskundige inspecteurs.*

I. BODEM, WATEREN EN LUCHT.

1. *Physische Geographie.*

Ligging der provincie. Hoogten en laagten p. m. A.P. Aard van het terrein (woeste gronden, heide, boschgrond, ontgonnen land, weiland, bouwland). Voortbrengselen (Fauna, Flora, vooral ook de vergiftige planten, en delfstoffen. — Cf. Geologie.)

2. *Geologie.*

De verschillende formatiën (secundaire, tertiaire, diluviale, alluviale gronden). Nadere beschouwing van dilivium en alluvium (klei-, veen- en duingrond).

3. *Hydrographie.*

Zee en zeekust, zeeweringen, eb en vloed. Rivieren, beeken, kanalen, meeren, waterplassen, moerassen. Aard van het water. (Vermenging van zee- en rivierwater, en van water van verschillende rivieren.) Hierbij de ontwikkeling van moerasgift. Cf. 2.

4. *Meteorologie.*

Dampkring. Verschil der jaargetijden ten opzigte van warmtegraad, zwaarte, vochtigheid, winden, regen, sneeuw, hagel, mist, onweders, elektrische toestand.

II. STATISTIEK DER BEWONERS.

1. *Bevolking.* (Volkstelling 1859.)

Aantal bewoners. (Zooveel mogelijk *feitelijke* bevolking.) Vergelijking met vroegere tellingen. Aanwas der bevolking (door overwigt van geboorte boven sterfte, immigratie boven emigratie).

Verdeeling naar geslacht, leeftijd.

2. *Burgerlijke stand.* (Volkstelling 1859; sterfteatlas van de Maatschappij tot bevordering der geneeskunst.)

Getal huwelijken.

Getal geboorten, geslacht, wettige of onwettige, in de voormalige steden en op het land.

Getal sterfgevallen, naar geslacht, ouderdom, reden tot de geboorten en de bevolking in de voormalige steden en op het land.

III. MAATSCHAPPELIJKE TOESTAND.

1. *Openbare maatschappelijke toestand.*

Gunstige of ongunstige ligging van streken en voorname plaatsen. Gegoedheid en armoede. Opeenhooping (digtheid der bevolking, aantal bewoonde huizen en schepen). Arme streken en armenbuurten in groote gemeenten. Afvoer van vuil. Badinrigtingen enz.

2. *Meer bijzondere toestand.*

Bestaanmiddelen. Voedsel, drank. Grootte en gezondheid op bepaalden leeftijd (lotelingen, fabriekarbeiders).

IV. PHYSISCHE GESTELDHEID, GEZONDHEIDSTOESTAND EN STERFTE DER BEWONERS.

Van enkele plaatsen en onderwerpen (lotelingen, fabriekarbeiders), waarvan reeds goede opgaven bestaan, kan hierbij iets gezegd worden.

V. MEDICO-POLITISCHE VERORDENINGEN.

In welke plaatsen zijn commissiën tot voorlichting van gemeentebesturen in geneeskundige zaken?

Overzigt van bestaande provinciale en gemeenteverordeningen tot bevordering der gezondheid.

N°. 69. *Schets voor een* onderzoek van slaapsteden, *opgemaakt door de vergadering der geneeskundige inspecteurs.*

1°. Wijk en straat waarin de slaapstede is gelegen.

2°. Uiterlijk aanzien, bestrating en afwatering in den omtrek.

3°. Inwonend personeel.

4°. Plaats of vertrek tot nachtverblijf bestemd. Kelder, lage of hooge verdieping, schuur. Of het tevens tot woonvertrek of andere doeleinden dient.

5°. Inhoudsgrootte van het vertrek in verhouding tot het getal slaapplaatsen, toestand van de wanden, zoldering, vloer, trappen en ameublement.

6°. Reinheid, verlichting, verwarming, luchtverversching, vochtigheid.

7°. Inrigting en getal der slaapplaatsen. Kribben, bedsteden, ligging op den vloer, hangen over een touw. Afzonderlijk of gemeenschappelijk voor beide seksen en verschillende leeftijden.

8°. Ligging en dekking : op stroo, matras.
9°. Drinkwater, hoedanigheid en hoeveelheid.
10°. Getal, plaatsing en inrigting van privaten en urinoirs.
11°. Prijs van het nachtverblijf.
12°. Wijze van verpleging in geval van ziekte. Dooden.

N°. 70. *Schets voor een onderzoek naar den toestand van de* geneeskundige armverzorging, *opgemaakt door de vergadering der kundige inspecteurs.*

Het Staatstoezigt op de geneeskundige armverzorging heeft behoefte kennis van :

I. ZIEKEN-HULP BIJ HUISZITTENDE ARMEN.

1°. Door gemeentelijke genees-, heel- en verloskundigen.
a. hun aantal;
b. de uitgestrektheid van het grondgebied der gemeente (verhoudin bedeelden).
2°. Door van wege kerkelijke gemeenten aangestelde genees-, heelloskundigen.
a. het aantal aangestelden;
b. verhouding tot het aantal bedeelden.
3°. Door aangestelden bij bijzondere inrigtingen.
a. werkinrigtingen, fabrieken;
b. hofjes, stichtingen.
aa. de bevolking der inrigting;
bb. de bezoldiging der geneeskundigen.

II. DE VERPLEGING IN GESTICHTEN.

1°. Krankzinnigengestichten;
2°. Gast-, passanten- en verpleeghuizen;
3°. Oude mannen- en vrouwenhuizen, armhuizen.
A. Voor ieder der gestichten :
a. de gesteldheid, ten opzigte van :
1°. ruimte;
2°. ligging;
3°. bouw, wat aangaat de hoeveelheid en grootte van regen- en s putten, de afvoerkanalen van faecale stoffen, en oeconomisch water tilatie-gelegenheden.
b. de inrigting, ten opzigte van :
1°. de voeding;

2°. het dienstpersoneel;
3°. de discipline;
4°. de hulpmiddelen voor de dienst;
5°. de comptabiliteit, met uitsluiting van die voor de verplegelingen voor eigen rekening.

B. Voor krankzinnigengestichten en ziekenhuizen:
a. de ziekenstatistiek;
b. de verpleegdagen.

III. KOSTEN VAN DE GENEESKUNDIGE DIENST.

1°. Bezoldiging der geneeskundigen.
2°. Kosten der geneesmiddelen.
Het aantal voorschriften, gereed gemaakt in:
a. gemeente-apotheken;
b. bijzondere apotheken, bij overeenkemst met armbesturen:
c. bijzondere apotheken, bij overeenkomst met werk-inrigtingen, fabrieken, stichtingen.

№. 71. *Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 26 *Maart*, n°. 347, 9e *afd.*, *aan de commissarissen des Konings in de provincien*, *betreffende de toezending van* opgaven der verrigte koepokinentingen *aan de geneeskundige ambtenaren.*

Ten einde aan de bedoeling van art. 7 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 60, worde beantwoord, acht ik het wenschelijk dat de gemeentebesturen jaarlijks aan den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in hunne provincie eene lijst van de in hunne gemeente verrigte vaccinatiën doen toekomen, met bijvoeging van den leeftijd van de gevaccineerden en van den afloop der kunstbewerking.

Ik verzoek UHEG. de gemeentebesturen in Uwe provincie uit te noodigen jaarlijks vóór den 15den Februarij zoodanige lijst der in het vorige jaar verrigte vaccinatiën aan den inspecteur te doen toekomen. Van de inentingen in het jaar 1865 verrigt, zullen de opgaven vóór den 1sten Mei e. k. aan den inspecteur moeten worden toegezonden, voor zoo ver dit niet reeds geschied mogt zijn.

De minister van Binnenlandsche Zaken.

Namens den minister,

De secretaris-generaal,

(get.) J. SCHRÖDER.

N°. 72. *Rapport van de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezig aan den minister van Binnenlandsche Zaken, van den* 31 *Maart betreffende* maatregelen, tot wering der cholera te nemen. (*Staat courant* 7 en 8 *April.*)

Naar aanleiding van een punt, ons bij missive van Uwer Excellentie's ambtv voorganger van 30 December 1865 n°. 332, 9de afd., ter behandeling i onze vergadering van Januarij voorgelegd, is in onze zitting van 16 Januar de welligt te verwachten invasie der cholera ter sprake gebragt. Al spoedi kwamen wij tot het besluit, dat wij ons voor het oogenblik moesten bepalen to een onderzoek naar die maatregelen, welke behoorden te worden voorbereid en genomen, nu door het voorkomen van cholera in naburige Staten d vrees bestaat, dat die ziekten zich ook welligt weer in ons land zal voordoen

Met dat onderzoek meenden wij ons onmiddellijk te moeten bezig houden Het eischte naauwgezette overweging en wij bepaalden ons daarom toen to de behandeling van enkele hoofdpunten. Aan twee onzer, de heeren Penn e Egeling, werd in commissie opgedragen voor onze volgende bijeenkomst ee plan te bewerken.

Wij hebben de eer Uwer Exeellentie thans de slotsom onzer gezamenlijk overweging aan te bieden.

De maatregelen die strekken kunnen om:

1°. het ontstaan eener cholera-epidemie in ons land voor te komen en ha verspreiding, wanneer zij eenmaal ontstaan is, zooveel mogelijk tegen te gaan

2°. de noodige hulp te verschaffen waar de ziekte mogt uitbreken; en

3°. uit de doorgestane epidemie de kennis te verzamelen, die er uit te putt is om latere epidemieën van gelijken aard beter te bestrijden, en tevens hoofdoorzaken te leeren kennen, die in ons land den gezondstoestand benadeelen

moeten worden afgeleid uit de wetenschap en getoetst aan de vraag, hoever ze in ons land hunne toepassing vinden kunnen.

Over de wijze van het ontstaan der cholera in Europesche Staten en ha verspreiding bestaat, zoo wij alleen letten op hetgeen als resultaat van naau gezette onderzoekingen gelden kan en alle vooropgevatte meeningen ter zij stellen, thans eene vrij groote eenheid van inzigten.

Het tijdelijk verkeer van gezonden in geïnfecteerde plaatsen of het invoer van zieken uit die plaatsen moet als de hoofdoorzaak van het ontstaan nog niet geïnfecteerde plaatsen erkend worden. De excrementen van lijd aan cholera en diarrhaea zijn de hoofdbronnen der verdere verspreiding.

Zelfstandige ontwikkeling van cholera kan voor Europesche Staten n wel worden aangenomen.

De plaatselijke gesteldheid, de bodem vooral, de toestand der bewone de aard der woningen, de levensmiddelen, en hieronder voornamelijk het dri water, zijn voor een groot deel als de dragers of bewaarders der infectie erkennen, of spelen als medewerkende nadeelige invloeden een groote rol.

Wij onthouden ons hier van eene uiteenzetting der gronden, waarop deze conclusie berust, en uiten haar eenvoudig als onze eenparige overtuiging. Wij zijn bereid die gronden nader te doen kennen, en de bronnen waaruit wij ze afleiden, indien die overtuiging op wetenschappelijke gronden mogt worden bestreden.

Wij vatten onze taak in praktischen zin op en treden hier niet in een wetenschappelijk betoog, maar stellen er grooten prijs op dat onze conclusie aan de toets van het wetenschappelijk onderzoek van de geneeskundige raden worde onderworpen, en dat de door ons in dit verslag aangegeven maatregelen, zoo noodig, worden verbeterd en aangevuld door de ruimer kennis in die corporatien vereenigd.

Wij zelven wenschen dit verslag uit een tweeledig oogpunt beschouwd te zien. Met het oog op de mogelijkheid van eene spoedige invasie eener cholera-epidemie in ons land leveren wij een zamenstel van maatregelen, die naar onze overtuiging niet zouden mogen worden verzuimd, indien de ziekte uitbrak vóór dat een volledig onderzoek kon zijn afgeloopen.

Maar wij achten de onverwijlde behandeling althans door commissiën uit de raden, volgens art. 12 der wet, zeer gewenscht, zoowel ter wille van de volledigheid der te nemen maatregelen, die door meer plaatselijke kennis dan wij kunnen bezitten moet worden aangevuld, als om aan die maatregelen een gezag te verzekeren, dat voor de administrative magt in ons land een volledige waarborg zijn kan voor hunne deugdelijkheid. Zoo door het bestaan van cholera in naburige Staten de noodzakelijkheid niet had bestaan, dat wij als inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt onze inzigten aan de Regering reeds nu moesten mededeelen, zouden wij de voorkeur gegeven hebben aan eene andere wijze van behandeling en onze inzigten vooraf aan het oordeel der geneeskundige raden hebben onderworpen. Wij durfden echter de vertraging, die noodzakelijk daarmede verbonden zou zijn, niet wagen, maar willen liever op onze verantwoordelijkheid in gereedheid zijn, in de hoop dat de tijd niet ontbreken zal, om het gevoelen der geneeskundige raden te leeren kennen, vóór dat de maatregelen behoeven genomen te worden.

Erkennen wij het verkeer met geïnfecteerde plaatsen en het invoeren van geïnfecteerden uit die plaatsen als de hoofdoorzaak van het ontstaan der cholera in de nog niet geïnfecteerde localiteiten, dan in de eerste vraag, of het bedoelde verkeer door quarantaine-maatregelen moet worden tegengegaan?

Op grond der ondervinding wordt tegenwoordig het afdoende van cordons en quarantaine-maatregelen om cholera te weren bijna algemeen ontkend. De reden daarvan is duidelijk.

Het verkeer met naburige Staten kan niet worden verhinderd.

De onuitvoerbaarheid van quarantaine-maatregelen voor het verkeer te lande, thans algemeen door spoorwegen, zullen wij wel niet behoeven te betoogen, evenmin als dat het gevaar van die zijde veel meer dreigt dan langs de zee. Maar ofschoon nu quarantaine-maatregelen voor het verkeer langs de zee eer uitvoerbaar zijn, dan voor het verkeer te lande, kunnen ze toch niet zoo worden toegepast, dat zij hun doel treffen.

Nu wij uit de waarnemingen van degelijke onderzoekers, o. a. Pettenkofer, Griesinger, Drasche, weten, dat het incubatie-tijdperk van cholera zich zelfs tot 3 weken kan uitstrekken, is de toepassing van eigenlijke quarantaine-maatregelen te minder uitvoerbaar, omdat deze niet zouden mogen beperkt blijven tot vaartuigen waarop zieken aan boord of personen gestorven zijn, maar algemeen zouden moeten worden toegepast op alle schepen, die uit geïnfecteerde plaatsen komen, of waarop personen, uit geïnfecteerde plaatsen gekomen, zich bevinden.

Aan zoodanige toepassing valt niet te denken, wegens de bezwaren die daaraan voor de handelsbelangen zijn verbonden, en wel te minder, omdat het gevaar van het verkeer te lande, dat volstrekt niet kan worden gekeerd, die toepassing toch vruchteloos maakt. Het doel kan ook langs anderen weg zonder nadeel bereikt worden.

De isolering der eerste aangetasten, de verwijdering en desinfectie der excrementen, gepaard met de desinfectie van woningen en van de schepen waar choleralijders voorkwamen, van linnen en beddegoed en eindelijk van choleralijken, zijn maatregelen die hunne toepassing vinden kunnen en waarop naar het ons voorkomt, het streven moet worden gerigt.

De isolering der aangetasten (zoowel van door cholera als van door diarrhaea aangetasten) zal evenzeer op de zieken van buiten 's lands over zee ingevoerd als in elke gemeente bij het eerste optreden van gevallen van cholera kunnen worden aangewend, en wel door het overbrengen van de lijders naar een locaal waar zij kunnen verpleegd worden of door verwijdering uit de woning van de huisgenooten die voor de verpleging van den zieke niet noodig zijn.

Het eerste middel is het gereedste en meest toepasbare, indien er bij tijds door de gemeentebesturen behoorlijk gezorgd wordt dat eenig locaal, des noods een of twee kamers ter verpleging van choleralijders onmiddellijk zoo het noodig is, kan in gebruik gesteld worden.

Het tweede middel zal menigwerf aanwending vinden kunnen, waar eenig locaal beschikbaar is om kinderen uit een aangetast huisgezin, tijdelijk, tot na den afloop der ziekten in dat huisgezin, te verplegen, of waar dit niet mogelijk is, door met enkele tot dit einde vooraf onderrigte huisgezinnen zonder kinderen eene overeenkomst te treffen, om dergelijke kinderen voor zekeren tijd te verplegen.

Ten aanzien van lijders aan cholera of diarrhaea door binnenloopende schepen aangevoerd, zouden die isoleringsmaatregelen ter plaatse waar zij binnenkomen behooren te worden toegepast, terwijl men zich door eene schriftelijke verklaring der gezagvoerders, aan de loodsen afgegeven, zou kunnen vergewissen, of al dan niet zieken aan boord zijn, welke de toepassing dier maatregelen vorderen.

Het voornaamste middel is verder, de verwijdering van de excrementen der lijders, de desinfectie van woningen, linnen- en beddengoed, en eindelijk de spoedige verwijdering en desinfectie van choleralijken.

De excrementen zijn de hoofdbronnen der infectie. Op de verwijdering en

de desinfectie daarvan moet dus de aandacht gevestigd worden. Het bewaren binnen de woningen moet zoo streng mogelijk worden tegengegaan. Die toestand waarbij dikwijls alleen nachtkoffertjes of nachtpotten in de woningen voorhanden zijn, en waarbij deze voor of in de nabijheid van woningen in grachten of straatgooten of wel ten platten lande op mestvaalten geleegd worden, is ten allen tijde een zeer nadeelige toestand, maar in een tijd van cholera-epidemie in zoodanige mate gevaarlijk, dat alle middelen moeten worden aangegrepen tot verbetering.

De faecale stoffen worden juist dan hoofdbronnen van infectie als ze door eenige uren te staan tot zekere mate in ontbinding of gisting geraakt zijn.

De doelmatige verwijdering zou, zoo wel in groote gemeenten als in gemeenten te lande, groote verandering in het systeem van bewaring en afvoering vorderen. Wij erkennen de onmogelijkheid om in weinig tijds systemen te veranderen, al is het gevaar nog zoo dreigend.

Zonder dus voor het oogenblik te treden in voorstellen tot verandering van slechte systemen — iets wat bovendien meer plaatselijke en technische kennis vordert, dan wij bezitten, — willen we toch er op wijzen, dat niet enkel ter wering van cholera-epidemieën, maar zeker niet minder ter wering van eene andere ziekte, die meer gestadig bij ons rondwoelt, de typhus, de verandering van slechte systemen van afvoer ten dringendste naauwgezette en grondige overweging vordert. Thans moeten we ons bepalen tot die maatregelen, die het verderfelijke van de slechte systemen kunnen verminderen.

Waar een riolen-systeem ontbreekt of waar de mest niet anders dan op vaalten bewaard wordt, is de afvoer niet wel in overeenstemming te brengen met hetgeen eene behoorlijke gezondheidspolitie ten tijde van eene cholera-epidemie dringend vordert. Intusschen is overal, dáár voornamelijk waar de gebreken het grootst zijn, verbetering aan te brengen.

In de eerste plaats komt hier in aanmerking de eisch, dat bij eene cholera-epidemie geene excrementen in de woningen mogen bewaard worden, en evenmin daarbuiten mogen worden verzameld op eene wijze die eene verspreiding der infectiestof ten gevolge hebben kan.

Regels die algemeene toepassing vinden zijn hier wel niet vast te stellen. Het verschil van plaatselijke gesteldheid moet hier tot een aanmerkelijk verschil van geschikte maatregelen leiden. Maar wij betwijfelen het, dat een ernstige wil niet overal de moeijelijkheden daaraan verbonden zou kunnen overwinnen.

Op een enkel middel meenen wij hier de aandacht te mogen vestigen, dat alligt ook in vele gemeenten waar de drekstoffen op vaalten worden bewaard, zijne aanwending zal kunnen vinden voor een tijd waarin eene zoo verderfelijke ziekte, als cholera, dreigt, namelijk het beschikbaar stellen van eenige fosses mobiles, die tot algemeene verzamelplaatsen dienen voor de faeces, met behoorlijk ingerigte deksels goed kunnen worden gesloten en van wege de gemeentebesturen aanhoudend gedesinfecteerd en naar eene van de gemeente verwijderde plaats kunnen vervoerd worden.

De noodzakelijkheid van een streng verbod van het gebruik van de faeces,

gedurende eene cholera-epidemie verzameld, voor bemesting, ligt zoo zeer voor de hand, dat wij dit verbod als algemeenen maatregel aanbevelen, even als het verbod om die faeces binnen de kommen van gemeenten op vaalten te verzamelen.

Immers verwijdering is het meest afdoende middel; desinfectie het nuttigst hulpmiddel, om de verwijdering zonder schade te doen plaats hebben en om, waar de onmiddellijke verwijdering niet mogelijk is, de schade af te weren.

De middelen die tot desinfectie kunnen gebezigd worden, moeten op eene ruime wijze beschikbaar gesteld worden, en tevens moet worden gezorgd dat die desinfectiemiddelen goed worden aangewend, zoodat zij inderdaad volledig desinfecteren alles wat desinfectie behoeft; de faeces zelven, de secreten, de nachtkoffertjes of potten, vloeren en meubelen der woningen, linnen-, beddegoed en kleederen. Eene korte en duidelijke instructie zou daarvoor kunnen worden openbaar gemaakt.

In grootere plaatsen zouden personen van gemeentewege kunnen aangewezen worden, behoorlijk geïnstrueerd hoe zij met de desinfectiemiddelen moeten omgaan. Die personen zouden vooral bij de eerst voorkomende gevallen van cholera of van choleradiarrhaea hunne diensten praesteren en langs dien praktischen weg kon het publiek het best onderrigt worden, waarop bij de desinfectie moet worden gelet en hoe zij behoort te worden verrigt. Bij eene aanmerkelijke uitbreiding eener epidemie zou de desinfectie wel voor het grootste deel aan het publiek zelf moeten worden overgelaten, omdat dan moeijelijk genoeg personeel zou gevonden worden om overal gelijktijdig en spoedig genoeg werkzaam te kunnen zijn. Zelfs voor de meeste kleinere gemeenten zullen de maatregelen zich moeten beperken tot eene korte en eenvoudige aanwijzing, hoe de desinfectie door het publiek zelf plaats kon vinden.

Ten aanzien van verontreinigd linnen- en beddegoed verdient overweging of, bij de groote wenschelijkheid om zulke bronnen van infectie uit de bewoonde vertrekken te verwijderen en te desinfecteren, niet op vele plaatsen eene gelegenheid kan geopend worden waar al dat goed ter onmiddellijke wassching en reiniging, met inachtneming van de noodige voorzorgsmaatregelen tegen de besmetting, kan worden heengebragt. Waar dit niet geschieden kon, zou ook eene behoorlijke instructie omtrent de wijze van behandeling haar nut hebben.

De zorg dat door lijken niet verspreiding der ziekte veroorzaakt worde, bepaalt zich tot deze vier punten:

1°. zoo spoedig mogelijke verwijdering der lijken uit de woningen, vooral uit die, waar geene van de huisgenooten afgezonderde bewaarplaats te vinden is. De gelegenheid tot bewaring der van elders verwijderde lijken, zal in verband met de wenschelijkheid eener spoedige begraving geen overwegend bezwaar kunnen uitmaken;

2°. de desinfectie der lijken;

3°. vergemakkelijking en vereenvoudiging der formaliteiten bij de begrafenis. Vooral verdient hierbij aanbeveling, dat geene andere personen bij de begra-

fenis, hetzij in de woningen der overledenen hetzij op de begraafplaatsen tegenwoordig zijn, dan die er volstrekt bij vereischt worden;

4°. het verbod om lijken van aan cholera gestorven personen naar andere gemeenten te vervoeren.

Deze gezamenlijke maatregelen, die tegen het ontstaan en de verspreiding der ziekte onzes inziens eene gunstige uitwerking beloven indien zij met de noodige kracht algemeen worden aangewend, en reeds worden voorafgegaan en voorbereid door betere zorg voor openbare reinheid, opruiming van mesthoopen enz., die nergens onder eene talrijke bevolking moesten worden geduld, en verder bij het bestaan of het naderen der epidemie worden aangevuld door al die maatregelen, welke door plaatselijke omstandigheden geboden worden: zoo als de zorg voor zuivering van het drinkwater, in plaatsen waar stroomende rivieren de infectiestoffen kunnen bevatten, of waterbronnen door het bestaan van mestvaalten in de nabijheid kunnen verontreinigd zijn, behooren in elke gemeente van ons land voldoende te zijn voorbereid om tijdig in werking gebragt te kunnen worden.

Wij wijzen ook op de wenschelijkheid van het niet houden van jaarmarkten of kermissen, die zoo menigmalen de bronnen zijn geweest van cholera-epidemieën.

Naast dat alles is het noodig, dat men er op voorbereid zij om de noodige hulp te verschaffen, waar de ziekte zich niet tot enkele gevallen bepaalt, maar een epidemisch karakter verkrijgt.

De hulp die wij hier bedoelen is van tweeërlei aard. Geneeskundige hulp en ondersteuning, verzekering van goede verpleging en oppassing der zieken, en tevens voorziening in die behoeften die in een tijd van cholera-epidemie noodig zijn om de gezonden te vrijwaren.

De gelegenheid tot de spoedigst mogelijke geneeskundige hulp, bij vroegere epidemieën reeds herhaalde malen en zoo bij uitnemenheid nuttig gebleken, mag nergens worden gemist.

De maatregelen, die door cholera-commissiën in vele gemeenten van ons land vroeger zijn genomen en blijkens de daarover uitgebragte rapporten in Groningen, Amsterdam enz., zoo veel hebben bijgedragen om in de dringende behoefte aan oppassing, kleeding, dekking, versterkend voedsel, reiniging van woningen enz., goed te voorzien, zijn door de ondervinding als noodzakelijk geijkt. Wij achten niet noodig breedvoerig daarop de aandacht te vestigen.

Het is van meer gewigt hier te overwegen, welke weg moet ingeslagen worden om die maatregelen tot uitvoering te zien komen, overal waar het noodig is de bedoelde commissiën te zien oprigten, en eindelijk om, indien de ramp eener cholera-epidemie op nieuw ons vaderland treffen mogt, daaruit al die kennis te verzamelen, die er uit te putten is om soortgelijk kwaad later des te beter voor te komen.

Resumeren wij, wat we tot hiertoe hebben aangevoerd, omtrent:

a. de isolering der eerst aangetasten;

b. de verwijdering en desinfectie der geïnfecteerde stoffen;

c. de choleralijken;

d. de spoedige geneeskundige behandeling van de lijders;

e. de ondersteuning, die noodig is om de zieken en herstellenden te verplegen en de gezonden te vrijwaren;

f. de verzameling van al de kennis die uit eene eventuele cholera-epidemie kan voortvloeijen;

dan komen wij tot het besluit, dat dit alles, wat gedaan moet worden, niet algemeen genoeg te verwachten is, tenzij bij medewerking van verschillende zijden: Hooge Regering, provinciale en gemeentebesturen, geneeskundigen en particulieren.

Wij willen trachten hier aan te geven, op welke wijze die zamenwerking tot één doel naar onze meening zou te verkrijgen zijn.

Het initiatief zal naar onze overtuiging van de Hooge Regering moeten uitgaan. De ernstige behartiging van die zijde is gewenscht en noodig, eensdeels om zooveel mogelijk eenheid van inzigten en daardoor gelijke werking te verkrijgen over het geheele land; anderdeels om de overtuiging ook ingang te doen vinden, dat het hier een belang geldt, waarvoor algemeene medewerking dringend gevorderd wordt.

Naauwgezet hebben wij overwogen of het wel wenschelijk zij, door het nemen van algemeene maatregelen, nu reeds de aandacht van het publiek te vestigen op een gevaar, dat bezorgdheid doet ontstaan. Met volkomene overtuiging raden wij onmiddellijk handelen en in 't algemeen eene volledige publiciteit omtrent alles wat de cholera betreft, indien ze verschijnt, ten deze aan. Wie het gevaar uit de verte ziet dreigen en er zich op voorbereidt, is niet slechts bij tijds er tegen gewapend, maar bij die actieve houding ook het moedigst om het onder de oogen te zien en wij achten een openbaar blijk van de zorg der Hooge Regering een gereed en afdoend middel om zoodanige actieve houding zoowel bij het gemeentestuur als bij het publiek op te wekken. Uit eigen ondervinding durven wij gerust verzekeren, dat de noodige waarborgen voor een tijdig en krachtig handelen de meest afdoende middelen zijn, om noodelooze vrees te verbannen, en haar te doen plaats maken voor eene medewerking van het publiek, dat in het zelfbewustzijn van zijn pligt te vervullen den besten morelen steun vinden kan.

Het initiatief dat wij bedoelen zou zijn:

I. het instellen van een comité dat der Hooge Regering zou ter zijde staan:

1°. om in die gemeenten, waar de ziekte zich vertoonde, voor dat er genoeg was voorbereid, of waar de gemeentebesturen niet bij magte waren om al het noodige te verrigten, met de vereischte middelen krachtdadig hulp te verleenen;

2°. waar noodig tot leiding en voorlichting te dienen omtrent de maatregelen, die genomen moeten en kunnen worden, en eindelijk

3°. om al wat door het geheele land werd waargenomen en verrigt later in een algemeen verslag te vereenigen.

II. Het beschikbaar stellen van eene som gelds, die voorloopig wel niet grooter zal behoeven te zijn dan weinige duizende guldens, waardoor dat comité en door zijne bemiddeling de geneeskundige inspecteurs in de gele-

genheid gesteld worden, om met de vereischte middelen spoed vorderende maatregelen ten uitvoer te leggen.

Tot dit voorstel zijn wij gekomen op grond, dat zonder zoodanige centrale leiding, even als vroeger bij de verschillende cholera-epidemieën, maar al te dikwijls de eerste en kostbaarste tot handelen geschikte tijd verloren gaat, omdat niet elk gemeentebestuur voorbereid is en doordrongen kan zijn van het gewigt der te nemen maatregelen, maar tevens omdat menig gemeentebestuur niet bij magte is om zoodanig te handelen, als het algemeen belang vordert.

Terwijl wij aan de maatregelen tot isolering der eerst aangetasten en tot desinfectie van hetgeen eene verdere verspreiding zou kunnen veroorzaken gewigt hechten, is dit bovenal het geval ten opzigte van de eerste zieken in elke gemeente, en van de eerst aangetaste gemeenten het allermeest.

Alleen het snel en krachtig handelen zou hier het doel kunnen doen bereiken. Maar daarnaast achten wij het tevens van groot gewigt dat door eene centrale leiding eenheid worde verkregen van inzigten, en door de medewerking der Hooge Regering het noodige gezag worde gegeven aan de maatregelen, die men meent te moeten in het werk stellen.

Niet alleen voor de gemeentebesturen is dit wenschelijk, maar ook om de medewerking zoo algemeen mogelijk te verkrijgen van de geneeskundigen, van wie in deze zooveel afhangt, en van de particulieren, wier hulp in plaatselijke cholera-commissiën zoo zeer gewenscht is.

Indien van zoodanig centraal comité circulaires ontworpen worden die aan de gemeentebesturen kunnen worden gerigt, en waarin duidelijk is uiteen gezet, welke maatregelen van die zijde verwacht worden, zullen deze niet ligt achterwege blijven, vooral niet, indien zij op ondersteuning konden rekenen, waar de noodzakelijkheid daartoe bleek, bijv. door het verschaffen van geneeskundige hulp in gemeenten waar deze onvoldoende werd bevonden, enz.

Indien de geneeskundigen de overtuiging bezaten dat hunne medewerking, door het onmiddellijk ter kennis brengen van de eerste gevallen die zich voor doen, voor het ten uitvoer leggen van nuttige maatregelen een dringend vereischte is, dat zij door hunne medewerking tot de te nemen maatregelen een overwegenden invloed kunnen uitoefenen en eindelijk door hunne aanteekeningen en waarnemingen de wezenlijke bijdragen leveren die te nutte gemaakt *zullen* worden om de kennis omtrent een zoo gewigtig onderwerp, als eene cholera-epidemie, eenmaal volledig te verkrijgen, dan durven wij de verzekering te geven, dat die medewerking in geen opzigt, althans niet dan bij uitzondering van enkelen, zal ontbreken.

Indien Uwe Excellentie op de aangevoerde gronden gevolg zou willen geven aan ons denkbeeld, zou, bij de onzekerheid wanneer de ziekte zich in ons land zou kunnen vertoonen, het spoedig benoemen van zoodanig comité wenschelijk zijn, opdat dadelijk het noodige zou worden voorbereid.

De bouwstoffen voor de te nemen maatregelen hebben wij getracht in het eerste gedeelte van dit rapport te leveren. De overwegingen der geneeskundige

Raden, zullen die bouwstoffen verbeteren en aanvullen, en het bedoel comité zou aldus met die kennis toegerust de maatregelen kunnen in werki brengen, die op dit oogenblik door de wetenschap en de ondervinding w den aan de hand gedaan.

De zamenstelling van dat comité heeft bij ons tot ernstige overweging geleid. Terwijl de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt door de v van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58) van zelf aangewezen zijn om vereeni der hooge Regering tot zoodanig doel ter zijde te staan, is het ons even niet raadzaam, ja onuitvoerbaar voorgekomen, dat zij gezamenlijk de h bedoelde taak zouden vervullen, en wel om de onzes inziens afdoende rede dat zij juist in een tijd van cholera-epidemie in hunne eigene provinci werkzaam moeten zijn.

Het is op dien grond, dat wij u voorstellen één uit ons midden aan t wijzen, om in deze als vertegenwoordiger van ons allen op te treden, e met hem als leden van het bedoelde comité te doen werkzaam zijn een g neeskundig lid van den geneeskundigen Raad in Zuid-Holland, den referendar voor medische politie van Uwer Excellentie's departement en een door u aa te wijzen lid, volledig bekend met de administratie der gemeenten.

Naast die centrale leiding zouden wij het hoogst nuttig achten, dat do elken geneeskundigen Raad, voor elke provincie twee of drie leden wierd aangewezen, om met de geneeskundige inspecteurs, in overleg met den co missaris des Konings, de noodige maatregelen voor de provinciën en gemeent afzonderlijk te beramen.

De individuele leden der geneeskundige Raden zullen zeker ook niet ac terwege blijven om door hunne mededeelingen en adviesen de te nemen ma regelen krachtig te bevorderen.

Bij zoodanige zamenwerking mag men verwachten, dat niet slechts noodige activiteit der gemeentebesturen niet zal achterwege blijven, ma tevens de algemeene belangstelling genoeg zal worden opgewekt, om over de noodige medewerking te verkrijgen, en dat bepaaldelijk plaatselijke choler commissiën, onmisbaar in alle gemeenten waar de ziekte eenige uitbreidi mogt verkrijgen, zullen worden tot stand gebragt.

Wij nemen, om het gewigt der zaak, de vrijheid Uwer Excellentie overweging te geven, dit rapport door plaatsing in de *Staats-courant* ree aanstonds openbaar te maken.

Namens de vergadering der inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt,

J. PENN, *vice-president.*
L. ALI COHEN, *secretaris.*

N°. 73. *Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 7 *April* n°. 34, 9e *afd., betreffende de* aftreding van de leden der geneeskundige Raden.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

Gelet op art. 26 der wet van den 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58);

Heeft goedgevonden te bepalen:

1°. Voor de aftreding van de leden der geneeskundige Raden volgens art. 25 dier wet zullen twee roosters worden opgemaakt, één voor de geneeskundige leden, één voor de apothekers. Deze roosters worden opgemaakt bij loting, welke plaats heeft in de najaarsvergadering van den geneeskundigen Raad. De voorzitter van den Raad bepaalt de wijze van loting. Wanneer het aantal geneeskundige leden of apothekers niet door drie deelbaar is, wordt het kleinste derde gedeelte voor de aftreding aangewezen. Zij die tusschentijds zijn benoemd treden af op het tijdstip, bepaald voor hen, in wier plaats zij benoemd zijn.

2°. De eerste aftreding heeft plaats op den 31sten December 1866.

3°. Het regtsgeleerd lid van den Raad en de plaatsvervangende leden treden af, na verloop van de drie jaren, voor welke zij zijn benoemd.

(*get.*) GEERTSEMA.

N°. 74. *Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 10 *April*, n°. 246, 7e *afd., aan de commissarissen des Konings in de provincien betreffende de* beoordeeling van rekeningen van geneeskundigen ten laste van gemeente en armbesturen.

Van onderscheiden kanten is gevraagd, of en hoe, na de opheffing der provinciale commissiën van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt, moet worden voorzien in de vroeger door haar bewerkstelligde tauxatie der rekeningen wegens genees- heel- en verloskundige behandeling en de levering van geneesmiddelen ten behoeve van armen.

Die vraag is ook behandeld in de eerste vergadering van de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt. Aan deze heeft mijn ambtsvoorganger dientengevolge te kennen gegeven, dat aan de geneeskundige ambtenaren of raden het onderzoek van tarieven of rekeningen van ten behoeve van armbestaren geleverde geneesmiddelen, niet ambtshalve kan worden opgedragen, doch dat er evenwel, wanneer dat onderzoek gevraagd mogt worden, geene reden is om dit te weigeren.

Zoo er aanleiding bestaat om te verlangen dat rekeningen van dien aard ten laste van gemeente- en burgerlijke of gemengde armbesturen worden getauxeerd, behoort het verzoek daartoe aan de betrokken inspecteurs gerigt te worden, met bijvoeging van de recepten.

Het is mij echter bekend, dat men die ambtenaren rekeningen ter tauxatie

heeft doen geworden van zeer luttel bedrag, of die blijkbaar geen aanleiding gaven om de billijkheid der vordering te betwijfelen.

In zulke gevallen is tauxatie nutteloze arbeid, die van het geneeskundig Staatstoezigt niet is te vergen.

Ik acht het alzoo wenschelijk, dat de tauxatie *niet* worde gevraagd in de volgende gevallen.

1°. wanneer de rekening slechts een gering bedrag aanwijst;

2°. indien geneesmiddelen uit gemeente-apotheken of uit die van instellingen van weldadigheid geleverd zijn voor denzelfden prijs, die daarvoor wordt berekend wanneer de verstrekking ten behoeve van eigen armen plaats had;

3°. zoo men geene reden heeft om de billijkheid der rekening te betwijfelen, en

4°. wanneer er gelegenheid bestaat om zich op andere wijze van de billijkheid der rekening te overtuigen.

Ik verzoek u met de vorderingen ten laste van het Rijk in vorenstaanden zin te doen handelen. Rijst er ten aanzien van deze twijfel bij de gemeentebesturen, dan laat ik gaarne aan u over voorshands te beslissen, of tauxatie al dan niet wenschelijk zij. Heeft zij niet plaats, gelief dan de reden met enkele woorden te vermelden in het gebruikelijk borderel der in te zenden declaratiën.

Ik verzoek u het vorenstaande ter kennis der gemeente- en burgerlijke en gemengde armbestüren in uwe provincie te brengen; in dien geest te handelen, en den inhoud ook mede te deelen aan Heeren Gedeputeerde Staten uwer provincie.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) GEERTSEMA.

N°. 75. *Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 10 *April* n°. 254, 9e *afd.*, *betreffende den* werkkring van de geneeskundige adjunct-inspecteurs.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

Gelet op art. 20 der wet van den 1 Junij 1865 (*Staatsblad* N°. 58);

Heeft goedgevonden te bepalen:

1°. aan den geneeskundigen adjunct-inspecteur voor Noordbrabant en Limburg wordt als werkkring aangewezen de provincie Limburg; aan dien voor Gelderland en Utrecht de provincie Utrecht; aan dien voor Friesland en Groningen de provincie Groningen;

2°. binnen dien werkkring zijn de adjunct-inspecteurs belast met de volgende werkzaamheden:

a. het verstrekken van magtiging aan de leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad tot het binnentreden van openbare gebouwen (art. 5 der wet van 1 Junij 1865, *Staatsblad* n°. 58), met bepaling dat zij van het verstrekken dier magtiging aan den inspecteur kennis geven;

b. het mededeelen van opmerkingen en voorstellen aan Gedeputeerde Staten

der provincie en burgemeester en wethouders der gemeenten en het in overleg treden met deze besturen omtrent alles, wat tot de volksgezondheid betrekking heeft volgens de bepalingen van art. 14 van bovengenoemde wet. Zij zijn echter verpligt hierover vooraf in overleg te treden met hunne inspecteurs. Wanneer wegens het spoed-eischende der zaak voorafgaand overleg met den inspecteur niet mogelijk is, geven zij aan dezen terstond kennis van het verrigte;

c. zij ontvangen van de gemeentebesturen in hunnen kring maandelijks en bij meer dan gewone sterfte, op hun verzoek wekelijks, eene opgave der in hunne gemeenten overledenen, volgens het daartoe door den minister voorgeschreven model. Die besturen geven hun kennis van de vestiging, het vertrek, het overlijden en, zooveel hun bekend is, van het nederleggen der praktijk door eenen geneeskundige, eenen apotheker of eene vroedvrouw in hunne gemeente (art. 15 van bovengenoemde wet);

d. volgens de bepalingen van art. 16 derzelfde wet geven zij, na voorafgaand overleg met den inspecteur of, indien de zaak spoed eischt, onder kennisgeving aan dezen, berigt aan den minister van Binnenlandsche Zaken, aan Gedeputeerde Staten hunner provincie en aan de geneeskundige inspecteurs der aangrenzende provinciën van het ontstaan van eene de volksgezondheid bedreigende of eene buitengewone sterfte veroorzakende ziekte. Zij maken zich persoonlijk bekend met den aard der ziekte en beramen met de bevoegde autoriteiten en geneeskundigen de noodige maatregelen;

e. zij viseren de bewijzen van bevoegdheid van hen, die zich binnen hunnen kring als geneeskundige of apotheker, hulpapotheker of vroedvrouw vestigen (art. 17 van bovengenoemde wet);

f. zij vergezellen den officier van Justitie bij zijn bezoek in de krankzinnigengestichten en kunnen dit, bij verhindering opdragen aan een lid of een plaatsvervangend lid van den geneeskundigen Raad (art. 18 van bovengenoemde wet);

g. zij schrijven de vrouwelijke leerlingen in de verloskunde in volgens het bepaalde in art. 11ª der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 59);

h. zij ontvangen van de geneeskundigen in hunnen kring de opgaven bedoeld in art. 6 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60);

i. zij teekenen voor gezien de lijsten van geneesmiddelen bedoeld in art. 9], al. 4 van laatstgenoemde wet en in art. 5 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 61);

j. zij viseren de bewijzen van bevoegdheid van de geneeskundigen, die zich voor de dienst op schepen verbinden, volgens de bepalingen van art. 12 van de wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60);

k. zij beoordeelen de lijsten van geneesmiddelen bedoeld in art. 13 dier wet;

l. zij nemen de recepten in ontvangst van de naaste belanghebbenden, bij opheffing eener apotheek. volgens het bepaalde in art. 11 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 61); ook nemen zij de schriftelijke aanvragen tot het afleveren van vergiftige zelfstandigheden, bij opheffing eener apotheek in ontvangst, volgens de bepalingen van art. 14, al. 2.

m. zij geven, wanneer naar hun oordeel daartoe voldoende reden bestaat, de schriftelijke vergunningen, bedoeld in art. 18 van laatstgenoemde wet;

n. zij viseren de bewijzen van bevoegdheid bedoeld in art. 19, al. 1 dier wet;

o. zij viseren de bewijzen van bevoegdheid en ontvangen de kennisgeving bedoeld in art. 22, al. 2 en 3 dier wet;

p. zij ontvangen het verzoek tot keuring bedoeld in art. 27, al. 2 dier wet;

q. zij ontvangen de kennisgeving bedoeld in art. 29, al. 2 dier wet.

3°. De inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt zijn bevoegd hunne adjunct-inspecteurs te magtigen tot het afnemen van den eed van nieuw benoemde leden of plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad (art. 4 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58).

Zij kunnen bij volstrekte verhindering het voorzitterschap van den geneeskundigen Raad aan den adjunct-inspecteur opdragen (art. 10 dier wet).

De minister kan bij volstrekte verhindering van den inspecteur den adjunct inspecteur magtigen den geneeskundigen Raad bijeen te roepen.

4°. de adjunct-inspecteurs geven maandelijks aan hunnen inspecteur berig van al de werkzaamheden door hen verrigt, en zenden hem jaarlijks voo den 15 Maart een volledig verslag, ingerigt overeenkomstig de voorschrifte die daaromtrent zullen gegeven worden;

5°. de bovenstaande bepalingen gelden uitsluitend voor de adjunct-inspecteurs die sub 1°. voor een bepaalden kring zijn aangesteld.

(*get.*) GEERTSEMA.

N°. 76. *Missive van den minister van Marine van 6 April aan den minister van Binnenlandsche Zaken, betreffende kennisgeving door de dirigerende officieren van gezondheid in de maritime directiën aan de geneeskundige ambtenaren, van ziekten die de volksgezondheid bedreigen.*

Ik heb de eer Uwe Excellentie mede te deelen, dat ten einde ook van de zijde van de geneeskundige dienst der zeemagt worde medegewerkt aan d poging tot eene juiste kennis en waardering van den gezondheidstoestand i het algemeen en van de ziekten die dezen gezondheidstoestand bedreigen, d dirigerende of eerstaanwezende officieren van gezondheid in de maritime direc tiën zullen worden aangeschreven, om wanneer bij de onder hunne be voegdheid tot het verleenen van genees- en heelkundigen bijstand sorterend personen, eene ziekte uitbreekt, waardoor de algemeene gezondheidstoestan wordt bedreigd, daarvan naar de bedoeling van § 2 art. 6 der III wet, regelende de uitoefening der geneeskunst, binnen uiterlijk drie dagen kennis t geven aan den geneeskundigen inspecteur der provincie, en den burgemeeste en wethouders der gemeente, waarin zij zich bevinden.

De minister van Oorlog belast ad interim met het beheer over het departement van Marine,

(*get.*) J. W. BLANKEN

N°. 77. Bij besluit van 15 April 1867 n°. 7, heeft Z. M. goedgevonden:

1°. op hun verzoek eervol ontslag te verleenen:

aan dr. J. H. W. Schreinemacher te Maastricht, als lid van den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg, en aan den heer W. Huijgens Wz., oud-apotheker te 's Gravenhage, als lid van den geneeskundigen Raad voor Zuid-Holland;

2°. te benoemen:

tot lid van den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg, dr. J. J. Jaagers, te Heerlen;

tot plaatsvervangend lid van denzelfden Raad dr. M. C. Klep, te Oosterhout;

tot lid van den geneeskundigen Raad voor Zuid-Holland, den heer K. G. W. de Bosson, apotheker te Dordrecht.

N°. 78. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 18 *April* n°. 289, 9e *afd., aan de geneeskundige ambtenaren betreffende hun rapport over maatregelen, tot wering der cholera.*

In het rapport door de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt onder dagteekening van den 31 Maart jl. uitgebragt over de maatregelen welke tot wering der cholera zouden te nemen zijn, wordt onder anderen de wenschelijkheid betoogd van het instellen van een centraal comité, dat der Hooge Regering zou ter zijde staan. Door dat comité zouden circulaires worden ontworpen en maatregelen aanbevolen aan de gemeentebesturen en daardoor zou aan alles wat er behoort te geschieden, eene algemeene leiding worden gegeven, naar de meening der inspecteurs zeer bevorderlijk aan het verkrijgen eener eenheid van inzigten, die bij het heerschen eener cholera-epidemie inderdaad van groot belang mag geacht worden.

Dat voorstel der inspecteursvergadering is met zorg door mij overwogen, en die overweging heeft mij geleid tot de slotsom dat, hoezeer ik volkomen instem met het beginsel waarop het voorstel rust, echter de instelling van een cholera-comité, naast en boven het bij de wet geregeld geneeskundig Staatstoezigt, aan ernstig bezwaar onderhevig is.

Door het instellen van zoodanig comité, waartoe in de wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58) geene aanleiding te vinden is, zou de verantwoordelijkheid der voor te schrijven maatregelen van den minister overgaan op dat ligchaam, en daardoor zoowel de minister als de leden van het geneeskundig Staatstoezigt in eene vreemde stelling geraken.

De wet heeft de hierarchie van het geneeskundig Staatstoezigt geregeld. Dat toezigt is, onder het bestuur van den minister van Binnenlandsche Zaken opgedragen aan ambtenaren en raden; daarnaast eene zelfstandige commissie in het leven te roepen met uitvoerende magt, zij het ook slechts tijdelijk, acht ik zeer bedenkelijk.

Het is echter alleen tegen de wijze waarop de inspecteurs hun denkbeeld

hebben uitgewerkt, dat ik bezwaar heb. Bij eene algemeene ramp, zoo eene cholera-epidemie, die snel en krachtig handelen en eene dubbele krac inspanning vordert, kan het niet anders of de minister moet er prijs stellen zich omringd en gesteund te zien door deskundigen, die zijn vertr wen bezitten; deze deskundigen in commissie vereenigd, kunnen den mini van raad dienen omtrent alle maatregelen welke van het centraal-best behooren uit te gaan.

Terwijl ik mij alzoo met het gronddenkbeeld der inspecteurs vereenig, ik eene commissie benoemen, zamengesteld, zoo als in het rapport wo aangegeven, ten einde mij te dienen van advies omtrent al de maatrege tot wering der cholera die van mijn departement behooren uit te gaan.

De minister van Binnenlandsche Zake
(*get.*) GEERTSEMA.

N°. 79. *Besluit van den commissaris des Konings in Gelderland van April*, n°. 1911/20, *houdende uitnoodiging van de gemeentebe ren tot het nemen van* voorzorgen tegen de cholera. (*Prov. B* n°. 60.)

De Staatsraad, commissaris des Konings in de provincie Gelderland,

Gelezen een berigt van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoez in Gelderland en Utrecht dd. 18 April jl., n°. 282, houdende mededeelin dat zich dezer dagen te Rotterdam gevallen van Aziatische cholera hebb voorgedaan;

Heeft goedgevonden:

De gemeentebesturen in dit gewest onder mededeeling van het vorenstaar uit te noodigen, om al die voorzorgen te nemen, welke kunnen strekken het dreigende gevaar voor hunne gemeene zooveel mogelijk af te wenden; l daartoe opmerkzaam te maken op het in de *Staatscourant* van 8/9 April n°. 83, opgenomen rapport van de inspecteurs voor het geneeskundig Sta toezigt, en hen inzonderheid te wijzen op de daarin aanbevolen zorg voor behoorlijken afvoer uit de woningen en alle openbare plaatsen van faec stoffen, welke als de hoofdbronnen van infectie worden beschouwd.

En zal deze in het *Provinciaal Blad* worden opgenomen.

De Staatsraad, commissaris des Konings voornoem
(*get.*) VAN ZUIJLEN VAN NIEVELT.
1°. C.

N°. 80. *Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van 23 April, n°. 219, 9e afd., aan de commissarissen des Konings in de provincien betreffende* maatregelen tot wering der cholera. (*Staatscourant*, 25 *April.*)

De vrees dat de cholera, die in het vorige jaar in het zuiden van Europa geheerscht heeft en zich van daar meer noordwaarts uitbreidde, ook ons land zou bereiken, is, zooals U bekend zal zijn, niet ijdel geweest.

Te Rotterdam en Delftshaven hebben zich gevallen voorgedaan, waarvan verscheidene met doodelijken afloop. De Regering heeft gemeend dit feit, zoodra het voldoende was geconstateerd, ter algemeene kennis te moeten brengen door middel van de Staatscourant. Zij deelde het gevoelen der inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt, uitgedrukt in hun rapport betreffende de maatregelen tot wering der cholera te nemen en geplaatst in de Staatscourant van 8/9 April jl., dat het verzwijgen of verbloemen der waarheid veelmeer aanleiding geeft tot het opwekken van vrees en tot het verspreiden van allerlei overdreven voorstellingen, dan de mededeeling van de geheele waarheid. Maar meer nog dan door de onverholen verklaring dat de gevreesde ziekte in ons midden verschenen is, zal de bevolking tot kalmte worden gestemd en moedig aan de ramp die haar dreigt, het hoofd weten te bieden, wanneer zij weet dat de onderscheidene takken van bestuur, zoowel plaatselijke en gewestelijke besturen als de Regering, ondersteund door de ambtenaren en raden met het geneeskundig Staatstoezigt belast, al die maatregelen nemen en voorbereiden welke door wetenschap en ervaring worden aangewezen om de dreigende epidemie te keeren, of, zoo zij zich mogt uitbreiden, te beteugelen; wanneer zij weet dat de geneeskundigen overal op hun post zijn om hulp te bieden aan hen die door de ziekte getroffen mogten worden, en de voortgang der epidemie zooveel mogelijk te verhoeden.

Ten einde in de maatregelen die genomen moeten worden eene gewenschte eenheid te brengen, hebben de inspecteurs gemeend, dat eene centrale leiding zeer wenschelijk ware. Dit is ook mijn gevoelen. Raad en hulp, waar die noodig zijn, moeten in de eerste plaats van de Regering uitgaan; zonder de plaatselijke besturen eenigen dwang op te leggen, is het hare taak aan die besturen den weg te wijzen tot bereiking van het doel, en al die maatregelen aan te bevelen, die door dezen genomen kunnen worden tot wering of beteugeling der epidemie. Ik heb met dat doel de geneeskundige inspecteurs in Noord- en Zuid-Holland, en één der leden van den geneeskundigen Raad in laatstgenoemde provincie uitgenoodigd om met de referendarissen bij de afdeelingen voor het binnenlandsch bestuur en voor medische politie van het departement van Binnenlandsche Zaken mij te adviseren omtrent al datgene wat door de Regering kan en moet gedaan worden, gedurende het heerschen der cholera.

De geneeskundige Raden in de onderscheidene provinciën worden door de

inspecteurs bijeengeroepen, ten einde te overleggen wat door hen tot we van het kwaad kan gedaan worden.

Niemand zal het overdreven of ontijdig achten, dat reeds dadelijk na eerste verschijnen der ziekte in enkele gemeenten van ons vaderland, to voorbereiden van maatregelen in alle deelen des lands wordt aangesp wanneer hij bedenkt hoe onverwacht de cholera eene gemeente kan overv en hoeveel te eer dit geschieden kan sedert de versnelde gemeenschap in Nederland de verschillende deelen des Rijks zooveel nader tot elk heeft gebragt. Het gevaar moet niet slechts niet verbloemd worden, maa moet ook kloekmoedig onder de oogen worden gezien.

Ik heb daarom gemeend tot de commissarissen des Konings het woo moeten rigten en door hunne tusschenkomst de gemeentebesturen te m opwekken om met inspanning van krachten ook, vóór dat de epidemie h gemeente bereikt, alles voor te bereiden waardoor zij met goed gevolg worden bestreden.

De Regering weet dat zij op de hulp van UHEG. en van Uwe ambtg ten kan rekenen, en vertrouwt dat ook de gemeentebesturen niet zulle terblijven om alles te doen wat mogelijk is om het dreigend kwaad van h gemeente af te weren.

De middelen die daartoe kunnen leiden zijn door de inspecteurs voo geneeskundig Staatstoezigt in het aangehaalde rapport aangegeven. Naar leiding daarvan verzoek ik UHEG, de aandacht der gemeentebesturen in provincie op de volgende punten te vestigen:

1°. Het is van het grootste gewigt dat het eerste geval van cholera zich in eene gemeente voordoet, dadelijk bekend worde gemaakt aan he geroepen zijn om voor de gezondheidsbelangen der gemeente waken, maatregelen aan te wijzen die deze belangen kunnen bevorderen, het ge tebestuur en de geneeskundige inspecteur of adjunct-inspecteur der prov Door middel van de Staatscourant zijn de geneeskundigen door de genee dige inspecteurs reeds dringend uitgenoodigd tot onverwijlde mededeelin de eerstwaargenomen gevallen van cholera en van het veelvuldig voork van diarrhoeën. Ook de gemeentebesturen zouden de geneeskundigen in h gemeente kunnen uitnoodigen tot onmiddellijke kennisgeving aan den b meester. Van de maatregelen die bij het ontstaan der eerste gevallen gen worden, hangt voor het grootste gedeelte de goede uitslag van den strijd de epidemie af. Alleen dan kan tijdig gehandeld worden, wanneer men weet dat het oogenblik van handelen gekomen is. De Regering verwach de geneeskundigen die dit alles weten, door tijdige mededeeling aan d specteurs en gemeentebesturen krachtig zullen bijdragen tot wering der zi hunne gezindheid tot medewerking is in vroegere epidemieën meer gebleken.

2°. Is het eerste geval ter kennis gekomen van het gemeentebestuur, is het verder van gewigt, dat alles worde gedaan wat het overbrenge ziekte op anderen beletten kan. Afzondering van den lijder is daarto zekerste middel. Alleen zij, die geroepen zijn hem hulp te verleenen, beh

tot hem toegelaten te worden, alle anderen te worden afgeweerd. Het beste middel daartoe is het plaatsen van den lijder in een afzonderlijk, behoorlijk daarvoor ingerigt lokaal, waar hem de noodige geneeskundige hulp en verpleging verschaft wordt. In iedere gemeente behoort daarom tijdig voorzien te worden in zoodanig lokaal; men wachte niet tot de ziekte daar en het te laat is.

Waar onoverkomelijke hinderpalen aan het overbrengen van den lijder uit zijne woning in den weg staan, zorge men dat de gelegenheid gegeven worde tot de onverwijlde verwijdering uit die woning van de gezonden die niet voor de verpleging des lijders noodig zijn, vooral van de kinderen. Tijdig zou voor eene gelegenheid gezorgd kunnen worden om die gezonden behoorlijk te huisvesten en te verzorgen, die daarbij tevens onder geneeskundig toezigt behooren geplaatst te worden. Een geneeskundige bezoeke hen een paar malen daags, ten einde dadelijk hulp te kunnen verleenen wanneer ook zij mogten aangetast worden.

Het isoleren der lijders zal vooral moeten toegepast worden op de equipage van zeeschepen, indien die door cholera of buikloop mogt aangetast zijn. Ik heb mijn ambtgenoot van Marine verzocht last te willen geven dat de loodsen van de gezagvoerders van schepen eene schriftelijke verklaring vorderen omtrent den gezondheidstoestand der schepelingen, met bepaalde vermelding of er lijders aan cholera of buikloop aan boord zijn, of gedurende de reis aan boord geweest zijn, en dat zij in dat geval daarvan onverwijld kennis geven aan den burgemeester der gemeente waar het schip binnenvalt. Deze kan de lijders onmiddellijk naar het tot verpleging van choleralijders bestemde lokaal doen overbrengen, en omtrent schip en bemanning zoodanige maatregelen nemen, als tot het weren van verdere verspreiding noodig zal blijken.

3°. Behalve het isoleren der lijders op de aangewezene wijze, moet vooral de aandacht gevestigd worden op de voorwerpen waarmede zij in aanraking zijn geweest en op de door hen uitgeworpen stoffen. Het door deze bezoedeld linnengoed worde onmiddellijk in een emmer water met bleekwater gemengd geplaatst om daarna gewasschen te worden, liefst door personen die bepaaldelijk daarmede belast worden en die onderrigt hebben ontvangen omtrent de wijze waarop dit op eene voor hen zelven en anderen onschadelijke wijze kan gedaan worden.

De uitwerpselen zelven moeten onmiddellijk onschadelijk worden gemaakt door bijvoeging van stoffen die geacht worden de eigenschap te bezitten de smetstof te ontleden en te vernietigen. Twee stoffen, beide zeer laag in prijs, komen hiervoor in aanmerking, de chloorkalk en de sulphas ferrosus (ijzervitriool).

Een Ned. pond van laatstgenoemde stof in vier kannen water opgelost, waartoe het met heet water moet overgoten worden, is daartoe voldoende. In de potten, door den lijder gebezigd, worde *vooraf* eene zekere hoeveelheid van die oplossing gebragt. Na het gebruik worden zij geledigd op de daartoe bestemde plaats, en nogmaals met die stof vergoten.

Het zal bijkans overbodig zijn te wijzen op het schadelijke van het brengen

der uitwerpselen van lijders aan cholera of buikloop, die bij het heersc van cholera gemeenlijk de voorbode daarvan is, op mestvaalten. Wanneer echter overweegt dat op vele plaatsen, vooral op het platte land, voor behoorlijke wegruiming der excrementen nog zeer slecht gezorgd wordt, mesthoopen in de open lucht, zelfs in de kommen der gemeente, daar tot de zeldzaamheden behooren, zal het wel niet overbodig geacht wor dat de aandacht der gemeentebesturen op dit punt worde gevestigd. T zorge men daar voor het beschikbaar stellen van vaten, die door goed tende deksels gesloten kunnen worden, waarin de stoffen, na overgote zijn met de bovengenoemde oplossing van ijzervitriool of chloorkalk, tijd worden bewaard en dagelijks een paar maal van wege het gemeentebes weggehaald om, nadat zij door andere vervangen zijn, naar eene plaats bragt te worden, vooraf daartoe bestemd, waar zij verder kunnen gedesi teerd worden. Ook dit punt eischt dus de zorg der gemeentebesturen, dat de epidemie de gemeente heeft bereikt.

4°. Dat het drinkwater van grooten invloed is op de gezondheid, dat demiën van typhus vaak uit de slechte gesteldheid van het drinkwater staan, is bekend. Water, uit een bodem afkomstig die doortrokken is vloeibare uitwerpselen, is in gewone tijden uiterst nadeelig, maar dubbe het heerschen van cholera. Een aanhoudende zorg en toezigt op de zuive van het drinkwater, is dus in iedere gemeente aan te raden; waar het slecht te zijn, zorge men zooveel mogelijk voor aanvoer van zuiver w hetzij door het verzamelen van regenwater, hetzij door het aanvoeren zuiver water uit andere gemeenten, en eerst wanneer dit mogelijk bl door het filtreren van het water op de meest geschikte, door deskun aan te geven wijze.

5°. Ook de lijken van aan cholera overledenen vereischen de naauwlett zorg der gemeentebesturen. Door bestrooijing met besmettingwerende sto zooals chloorkalk, zuivere men ze zooveel mogelijk; men houde ze to begraving op eene afgezonderde plaats, liefst in een daartoe ingerigt l op de begraafplaats zelve. De begraving worde zooveel mogelijk bespo wanneer het overlijden ontwijfelbaar is. Men houde zooveel mogelijk v melingen van personen bij de begraving of aan het sterfhuis tegen, en biede het vervoer van lijken naar andere gemeenten.

6°. Dat eene tijdelijke vermeerdering der bevolking, waarvan ophoo van menschen op ééne plaats het gevolg is, bij het heerschen van cholera vermeden worden, is naar het oordeel der meest bevoegde deskundigen b twijfel Het houden van jaarmarkten of kermissen moet daarom ten ste worden ontraden, ook in gemeenten waar de cholera nog niet heerscht. gemeentebestuur van 's Gravenhage, waar de kermis op handen was, is van mijnentwege uitgenoodigd dit jaar de kermis te schorsen. Het mag wacht worden dat de gemeenteraden ook van kleinere gemeenten, de g verantwoordelijkheid niet op zich zullen laden, die op hen zou rusten, wan gedurende de kermis de cholera aldaar zich vertoonde.

De toevloed van personen uit allerlei plaatsen, ook uit plaatsen waar

cholera reeds heerscht, zamengestroomd, de met de kermis niet zelden gepaard gaande uitspattingen, zijn zoovele oorzaken waardoor de epidemie ligtelijk kan worden overgebragt of bevorderd.

7°. Het behoeft naauwelijks gezegd te worden, dat voor voldoende geneeskundige hulp vooral gezorgd moet worden. In groote gemeenten is het tijdelijk aanstellen van een grooter aantal gemeente-geneeskundigen, het openen van bureaux van consultatie op verschillende punten der gemeente waar nacht en dag geneeskundige hulp te bekomen is, het beschikbaar stellen der gemeente-apotheken ook voor anderen dan de geneeskundig bedeelden en op recepten van alle geneeskundigen in gevallen waarin groote spoed vereischt wordt, zeer aan te bevelen. In kleinere gemeenten trachte men door tijdelijke vermeerdering van het geneeskundig personeel, waarbij naburige gemeenten zich met elkander zouden kunnen verstaan, de gelegenheid om spoedige hulp te bekomen, te vermeerderen. In die gemeenten vooral, waar de woningen ver uit elkander gelegen zijn, zou men op verschillende punten geneesmiddelen verkrijgbaar kunnen stellen met eene juiste gebruiksaanwijzing, ten einde de kostbare tijd tusschen den eersten aanval en de komst van den geneesheer niet verloren ga.

8°. Ten slotte moet hier gewezen worden op de uitmuntende diensten die in vorige epidemiën de cholera-commissiën hebben bewezen. Niet alleen in grootere gemeenten, ook in kleinere zijn deze commissiën nuttig te achten. Goed georganiseerd, kunnen zij zeer veel bijdragen tot stuiting van het kwaad door het bezoeken van de woningen in buurten waar de ziekte heerscht, door het geven van goeden raad en door het verschaffen van al die hulp, waaraan het in zoodanige tijden niet ontbreken mag.

Die commissiën moeten goed zijn voorbereid, hare leden moeten zelve onderrigt zijn van hetgeen hun te doen staat, zullen zij aan de verwachting beantwoorden. Zij behoeven eerst in werking te komen wanneer de ziekte zich in de gemeente heeft geopenbaard. Hare zamenstelling echter behoort vooraf te worden voorbereid. Het onderrigt dat die commissiën noodig mogten hebben zal hun gewis op hun verzoek niet onthouden worden, noch door de geneeskundigen, noch door de inspecteurs, noch door de leden van de geneeskundige Raden.

Wanneer de gemeentebesturen op al deze punten acht geven, wanneer overal snel en krachtig gehandeld wordt, dan mag men aannemen, dat al het mogelijke is gedaan om te verhinderen, dat de epidemie van cholera, waarmede ons vaderland wordt bedreigd, op onzen bodem wortel schiete.

Aan Uwe goede zorg zij de leiding van deze belangrijke zaak in Uwe provincie, in overleg met den geneeskundigen inspecteur aanbevolen. Waar raad of hulp van de Regering verder noodig zal blijken, kan op deze gerekend worden.

Ik verzoek UHEG. de gemeentebesturen verder uit te noodigen, U en den inspecteur hunner provincie berigt te doen toekomen van de maatregelen die door hen naar aanleiding van het bovenstaande zullen genomen worden. Gelief

de aan U gezonden berigten in een rapport vereenigd, zoodra dit zal zijn, aan mij te doen toekomen.

De minister van Binnenlandsch
(*get.*) GEERTSEMA.

N°. 81. *Circulaire van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland April n°. 27, aan de gemeentebesturen, ten geleide van e over cholera.* (*Prov. Blad* n°. 64.)

De meening van deskundigen, dat de cholera asiatica in den loop jaar ons land zou bezoeken, is bewaarheid. Reeds hebben zich te Ro Delfshaven, Hilligersberg, Charlois, 's Gravenhage en Katwijk gevall gedaan, waarvan sommige met doodelijken afloop. Heeft deze ziekte ditioneel afschrikkend karakter, te ontkennen valt het niet dat de vor der wetenschap veel hebben bijgedragen om haar niet langer vooraan sen in de rij der gevreesde epidemiën, die ons nu en dan bezoeken.

Moge er al verschil bestaan omtrent de behandeling der ziekte, d gen schijnen hierin overeen te stemmen dat helaas maar al te dik kostbare tijd verloren gaat eer geneeskundige hulp kan worden verst menig geval door gebrek aan tijdige toediening van geneesmiddelen, is afgeloopen.

Het is dus van het uiterste belang hierin te voorzien. In de beho een korte, zakelijke handleiding, in zeer populairen stijl geschreven, een in de wetenschap en praktijk bekend geleerde te gemoet gekon meenen daarom pligtmatig te handelen Uwe *meest ernstige* aandacht te op het volgend geschrift, getiteld:

„*De Cholera; wenken voor allen,*" door Dr. P. Bleeker, Staat buitengewone dienst; in 1865 uitgegeven bij den boekhandelaar J Nijhoff, alhier, ad 15 cents,

waarvan wij UEd. bij deze een exemplaar toezenden.

Gedeputeerde Staten der provincie Zuid-H
(*get.*) J. LOUDON, *voorzitter.*
„ JUST DE LA PAISIÈRES, *g*

N°. 82. *Circulaire van den commissaris des Konings in Zuid van 25 April A, n°. 4240, 2e afd., houdende voor omtrent het nemen van* maatregelen tegen de cholera *Blad n°. 66.*)

Toen ik voor eenige maanden uwe krachtige medewerking inriep bestrijden van de ramp die onzen rijken veestapel met vernietiging be bleef mijne roepstem niet onverhoord.

Krachtig werden de handen ineengeslagen en daaraan alleen is het te danken dat de veetyphus niet grooter verwoesting aanrigtte.

Laat ons openhartig zijn en erkennen dat men nog veel meer had kunnen doen, zoowel aan de zijde der gemeentebesturen, als aan die der belanghebbenden.

Ik spreek nu niet van verregaande, soms roekelooze onverschilligheid der laatsten, van kwade praktijken enz., maar ik wil hier wijzen op een bedenkelijk dwaalbegrip, waaraan meer goede trouw dan gezond verstand ten grondе ligt, en dat alle energie verlamt, waar hare sterkste spanning wordt vereischt.

Het is die noodlottige en ongodsdienstige magtspreuk: de Heer bezoekt ons, wij moeten geheel lijdelijk berusten!

Ja, ongetwijfeld, de Voorzienigheid bezoekt ons nu en dan, maar nooit anders dan met het goede doel om ons te sterken, te ontwikkelen, te veredelen, te volmaken.

Strijd versterkt en is dus noodig.

En zullen wij nu het verstand, dat toch wel onder de schoonste Goddelijke gaven zal behooren, ongebruikt laten, waar het 't meest op de proef wordt gesteld?

Zullen wij den ons toevertrouwden schat begraven, in stede van er mede te woekeren?

Wat zal dan onze verantwoording zijn?

Voorwaar, met dergelijke begrippen wordt onnoemlijk veel kwaad gesticht. Wij kunnen ze niet sterk genoeg bestrijden. Ze zijn niet bestand tegen den toets der eenvoudigste logica.

Wijst hen die zoo spreken zonder te denken, op de consequentiën van hunne opvatting. Toont hun aan dat zij dan ook geen geneeskundige mogen raadplegen, noch geneesmiddelen mogen raadplegen, omdat elke ziekte eene bezoeking is; — dat zij geene brandbluschmiddelen mogen aanwenden, omdat elke brand eene bezoeking is; — dat zij hunne huizen moeten afbreken, omdat het gure luchtgestel eene bezoeking is; — dat zij hunne dijken moeten doorsteken, omdat watersnood eene bezoeking is!

Maar waar zou ik eindigen?

Sta mij ter zijde om zulke bedenkelijke opvattingen met al de kracht die in u is te bestrijden.

Dankbaar erken ik dat dit door velen uwer en met succes is geschied.

Strijd thans met verdubbelde kracht, want een meer gevreesd vijand staat voor de deur, ja is reeds gedeeltelijk binnen gedrongen!

Het geldt nu niet onzen rijkdom, ons bestaan, maar ons leven.

Zijn er die het verkeerd noemen door openbaarheid, vrees en schrik aan te jagen, ik acht het oneindig verkeerder, uit vrees voor openbaarheid de waarheid te willen smoren. Men wekt daardoor wantrouwen op en het kwaad, dat men weet te bestaan, neemt veel schrikbarender proporties aan; — of wel men brengt geringschatting te weeg die tot zorgeloosheid leidt.

De cholera asiatica is in ons midden verschenen en heeft reeds offers geëischt.

Rotterdam, Delfshaven, Kralingen, Charlois, Hillegersberg, 's Gravenhage en Katwijk werden door die plaag bezocht.

Is deze mare geschikt om angst en schrik onder de bevolking te verspreiden, kalmte en voorzigtigheid zullen weldra de plaats innemen van overdreven vrees die het kwaad verergert, wanneer men bedenkt dat ook in het vak der geneeskunde, speciaal van den mensch, de wetenschap reuzenschreden heeft gemaakt.

Waarom zou het historisch schrikbeeld der cholera asiatica ons nu nog meer angst aanjagen dan vele andere epidemiën, — die meer in onze streken te huis behooren en waaraan wij dus meer gewend zijn, — wanneer wij weten dat zij niet moeijelijker, ja soms minder moeijelijk dan deze is te genezen?

Maar daartoe staan twee vereischten op den voorgrond: *Waken* en *Aantasten*.

Geen kleinmoedig, lafhartig dralen, maar onmiddellijk en doortastend handelen.

De ziekte werkt snel en moet door snelle en energieke bestrijding worden overwonnen.

Ik acht verdere aanbeveling mijnerzijds overbodig.

Waar gevaar dreigt, staat ieder Nederlander op zijn post!

De Regering, voorgelicht door wetenschap en ervaring, heeft het noodig geacht eenige maatregelen aan te bevelen, beschreven in de hierbij in afdruk gevoegde circulaire van den heer minister van Binnenlandsche Zaken van den 23sten dezer, n°. 302, (9de Afd.).

Neemt die ernstig ter harte en voert ze met voortvarendheid, naauwgezetheid en vastberadenheid uit.

Waar cordate medewerking wordt verwacht, wijst men niet op verantwoordelijkheid.

Ik acht de zaak in vertrouwde handen.

De commissaris des Konings in de provincie Zuid-Holland,
(*get.*) J. LOUDON.

N°. 83. *Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van 25ste April, n°. 279 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, betreffende circulaires aan geneeskundigen enz.*

Gedrukte circulaires door u aan de geneeskundigen gezonden, zijn niet aan het regt van zegel onderworpen. Dit is het advies van mijn ambgenoot van Financiën op een vraag naar aanleiding van moeijelijkheden door eenigen uwer bij de verzending van zoodanige circulaires ondervonden.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
Voor den minister,
De secretaris generaal,
(*get.*) J. SCHRÖDER.

N°. 84. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Gelderland en Utrecht, gehouden te Arnhem, den 25 April.*

Tegenwoordig alle leden behalve den heer van Anrooy.

De voorzitter opent de vergadering met de verklaring dat hij de leden bijeengeroepen heeft om aan den wensch van Zijne Excellentie den minister van Binnenlandsche Zaken te voldoen, en verzekert tevens dat hij buitendien daartoe zoude besloten hebben, ten einde bij het op nieuw doordringen der cholera in ons land, de medewerking van den Raad in te roepen. Maar al is het bedroevend dat die ziekte weder in ons land is doorgedrongen, ons mag en zal het niet ontmoedigen, het zal integendeel ons aansporen al onze krachten in te spannen om die ziekte te bestrijden en hij vertrouwt daarbij op de ondersteuning en eendragtige medewerking van den Raad. Uitbreken der cholera.

Het lezen der notulen wordt tot de volgende vergadering uitgesteld.

De voorzitter deelt mede dat thans de werkkring van den adjunct-inspecteur is aangewezen en het stuk daarop betrekking hebbende wordt door den secretaris voorgelezen. Mededeelingen van den voorzitter.

De heer Henny verlangt dat dit stuk door den druk openbaar worde gemaakt en dat de leden en plaatsvervangende leden en de gemeentebesturen in de provinciën Gelderland en Utrecht een exemplaar daarvan ontvangen. *a.* Werkkring van den adjunct-inspecteur.

De voorzitter zegt dat de Regering dit reeds heeft gedaan, behalve voor de leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad.

De heer Henny twijfelt of dit stuk reeds door de gemeentebesturen ontvangen is; waarop de voorzitter antwoordt dat het aan toch spoedig gezonden zal worden.

De heer Loncq zegt dat, volgens art. 15 der wet van 1 Junij 865 (*Stbl.* n°. 58) de sterftestaten aan den inspecteur gezonden oeten worden. Volgens de instructie voor den adjunct-inspecteur oeten deze sterftestaten voor de provincie Uirecht aan hem geanden worden. Dit is niet volgens genoemd artikel en daarom it spreker het wenschelijk dat de leden en plaatsvervangende en van den geneeskundigen Raad bekend worden gemaakt met werkkring van den adjunct-inspecteur.

De heer Henny verlangt nogmaals publiciteit door den druk.

Voorts berigt de voorzitter dat door den minister de tijd van ding is bepaald van de leden en plaatsvervangende leden van geneeskundigen Raad. De plaatsvervangende leden en het geleerd lid hebben gedurende drie jaren zitting. *b.* Tijd van aftreding voor de leden en plaatsverv. leden.

De voorzitter brengt aan de orde het doel waarvoor de leden Doel der vergadering.

van den geneeskundigen Raad zijn bijeengeroepen. Het uitbreken der cholera te Rotterdam, te Delfshaven en te Utrecht, eischt dat er ten spoedigste maatregelen beraamd worden om den voortgang dier ziekte zoo mogelijk tegen te gaan. Behalve in de genoemde steden heeft de ziekte zich geopenbaard te Brakel en te 's Hertogenbosch. In ieder der beide laatste plaatsen is één geval van cholera waargenomen.

Rapport van de inspecteurs van het geneesk. Staatstoezigt.

Het rapport van de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt aan den minister van Binnenlandsche Zaken, betreffend maatregelen, tot wering der cholera te nemen, wordt door de secretaris voorgelezen.

De minister heeft dit rapport goedgekeurd en het comité waarvan op bladz. 13 sprake is, benoemd, doch als adviseerend ligchaam.

De voorlezing van dit rapport geëindigd zijnde, verklaart de voorzitter dat hij het onderwerpt aan het oordeel van den Raad en dus de leden uitnoodigt hun gevoelen daarover te kennen te geven.

Hij geeft in de eerste plaats het woord aan professor Loncq welke verklaart, dat het zijne volkomene goedkeuring wegdraagt en hij alleen eenige aanmerkingen in het midden wenscht te brengen.

Bewaring van excrementen in en buiten de woningen.

Naar aanleiding van hetgeen in dit rapport op bladzijde vermeld is, „dat bij eene cholera-epidemie geene excrementen in de woningen mogen bewaard worden, en evenmin daar buiten mogen worden verzameld op eene wijze die eene verspreiding der infectiestof ten gevolge hebben kan," zegt professor Loncq dat het laatste, namelijk de verzameling van excrementen buiten de woningen, kan belet worden, maar het eerste, dat geene excrementen in de woningen bewaard mogen worden, moeijelijk is.

Hierop antwoordt de voorzitter dat de Staat dit kan eischen als het algemeen belang het vordert.

Eisch is hier volgens den heer Henny groote wenschelijkheid. De Staat kan het gebieden, maar zal het opgevolgd worden?

De heer Henny betreurt het dat hij de vergadering niet langer kan bijwonen, aangezien zijne tegenwoordigheid elders vereischt wordt.

Eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken aan den commissaris des Konings, behelzende maatregelen tot wering der cholera, wordt door den adjunct-inspecteur voorgelezen.

De heer Loncq persisteert bij zijne meening dat al wat in het rapport van de inspecteurs gevonden wordt, wel als zeer wenschelijk te beschouwen is, maar moeijelijk algemeen door te voeren zal zijn.

De voorzitter kan zich niet volkomen vereenigen met de

meening en beweert dat het publiek den raad der geneesheeren zal opvolgen, wanneer de geneeskundigen ernstig willen.

Isoleren van choleralijders.

De heer van der Leeuw acht het isoleren der cholera-lijders zeer wenschelijk, maar weet bij ervaring dat zoodanige maatregel, bij de arme klasse, aanleiding geeft tot groote moeijelijkheden.

De voorzitter kent die bezwaren, maar men moet aan het beleid der geneeskundigen overlaten om ze uit den weg te ruimen. Choleralijders kunnen nergens beter behandeld worden dan onder tenten. Bij eene typhus-epidemie te Noordwijk en te Rijnsburg heeft de voorzitter het nut van de behandeling in tenten ondervonden. De zieken komen in een zuiver bed, in eene zuivere lucht en het huis kan gedesinfecteerd worden. Het vooroordeel dat aanvankelijk tegen de behandeling in tenten bestond, werd weldra overwonnen en de zieken begaven zich ten slotte gaarne naar die tenten.

De heer van Schermbeek zegt dat hij daarvan gefrappeerd is, maar dat dit op het platteland heeft plaats gehad, hoe zal men nu in steden handelen?

De voorzitter merkt aan dat daar waar het onmogelijk is men van eene dergelijke behandeling moet afzien. Maar waarom zou men de pleinen eener stad, waar tenten bij gelegenheid van kermissen worden opgeslagen, niet kunnen gebruiken voor de oprigting van tenten ter verpleging van choleralijders?

Desinfectie der excrementen.

De heer Goudoever vindt datgene, wat in het rapport der inspecteurs omtrent de desinfectie der excrementen gezegd wordt, niet zeer praktisch en doeltreffend. De faeces mogen niet gebruikt worden tot bemesting. Waar blijven die stoffen dan, die gedurende eenige maanden opgehoopt worden? Geschiedt de desinfectie met sulphas ferrosus dan zijn de stoffen niet ongeschikt tot bemesting. — Verder wijst spreker op eene fout voorkomende op bladzijde 9 sub *b*. alwaar men leest: „de verwijdering en desinfectie der geïnfecteerde stoffen;" desinfectie moet hier eerst geschieden en daarna de verwijdering.

De heer van Schermbeek wijst op het nadeelige dat in enkele buurten van de stad Utrecht voor 12 à 14 woningen één sekreet bestaat.

De voorzitter antwoordt hierop dat de adjunct-inspecteur daaromtrent reeds met het gemeentebestuur van Utrecht in overleg is getreden.

Bijzonderheden omtrent de beide choleragevallen te Utrecht.

De heer van Goudoever vraagt naar de bijzonderheden omtrent de beide choleragevallen die te Utrecht zijn voorgekomen. De adjunct-inspecteur deelt dienaangaande mede dat een geval vóór om 14 dagen doodelijk is afgeloopen, terwijl een tweede geval, Vrijdag waargenomen, een gunstig verloop neemt.

De heer Homoet meent dat in de missive van den minister aan

de commissarissen des Konings niet genoeg is aangedrongen het publiek opmerkzaam te maken, om, zelfs bij de geringste rrhoea dadelijk hulp in te roepen. — Het beginsel van het ra is meer een vrome wensch dan wel beantwoordende aan de dervinding. De besmetting heeft zeker plaats door de excremei maar ook zeer zeker op andere wijze; op verschillende pla in eene stad komen gevallen voor, zonder dat de patiënten de faeces in aanraking zijn geweest.

De voorzitter is dit met den heer Homoet eens en beweert wanneer eene epidemie langen tijd heerscht, men niet bi lijder behoeft geweest te zijn om door de ziekte aangeta worden.

Zorg voor spoedige geneesk. hulp.

De heer Hondius vestigt de aandacht op de omstandighei men ten plattenlande niet altijd spoedige hulp kan verkrijgen zou het wenschelijk achten, dat, van wege het geneeskı Staatstoezigt, middelen werden opgegeven hoe men handelen wanneer men niet dadelijk geneeskundige hulp kan verkrijg

De voorzitter antwoordt den heer Hondius met hetgeen over is voorgelezen uit de missive van den minister aan commissaris des Konings.

Desinfecterende middelen.

De heer Luchtmans vraagt of er nu nog gesproken zal w over te nemen maatregelen. Zoo ja, dan acht hij het wensc dat de desinfecterende middelen dadelijk voorhanden zijn.

Hierop antwoordt de voorzitter dat dit aan het comité overgelaten en dat alle geneeskundigen circulaires zullen ontva

De heer Scholl van Egmond vraagt of er uit de geschie ook eenig nut blijkt van desinfectie der lucht door het br van pek en teer en dergelijken.

De voorzitter antwoordt hierop ontkennend; maar zegt d ondervinding geleerd heeft dat sterke wind en regen bij epid van groot nut zijn.

De adjunct-inspecteur betoogt, dat het aanleggen van vu slecht geventileerde steegjes enz. kan bijdragen tot luchtv sching en als zoodanig somtijds aanbeveling moet verdienen

Slechte toestand van de Beek te Arnhem.

De heer Thijssen vraagt wat de geneesheer te doen heeft neer hij tegenwerking ondervindt bij de gemeentebesturen vraagt dit met het oog op de stad Arnhem waar de Bee door de stad stroomt, eene hoofdbron is van infectie en wa gemeentebestuur herhaalde malen en met nadruk op den sl toestand der Beek gewezen is.

De voorzitter verlangt dat dit dan ter zijner kennis z bragt worden.

De heer Thijssen vraagt of het comité dan iets doen waarop de voorzitter te kennen geeft dat men niet bevelen maar wel met nadruk verzoeken.

De heer Thijssen zegt, dat het hier niet baat of men klaagt.

De adjunct-inspecteur meent dat de Regering het regt heeft om in dit geval de gemeentebesturen te bevelen.

De heer van Schermbeek vermeldt den adjunct-inspecteur bijzonder zijne aandacht te willen vestigen op de feesten die weldra te Utrecht zullen plaats hebben. Aanstaande feesten te Utrecht.

De heer Homoet acht het wenschelijk, dat voor de provincien Gelderland en Utrecht provinciale cholera-commissiën worden benoemd. Provinciale cholera-commissiën.

De inspecteur en de adjunct-inspecteur deelen dit gevoelen niet, daar toch alles bij hen teregt moet komen en overal plaatselijke commissiën worden gevormd. De adjunct inspecteur acht het evenwel raadzaam dat ter zake van de cholera, den inspecteur en den adjunct-inspecteur leden of plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad ter zijde staan, om in overleg met hen en den commissaris des Konings de meest nuttige maatregelen te beramen.

De heer Thijssen komt terug op hetgeen hij gezegd heeft omtrent de Beek te Arnhem, en uit den wensch dat de inspecteur daarnaar zal onderzoeken.

De voorzitter belooft den spreker dat hij zich persoonlijk van den toestand der Beek zal overtuigen, en daarna in overleg te treden met den commissaris des Konings en den burgemeester van Arnhem.

De leden van den Raad keuren het voorstel van den voorzitter goed dat ter zake van de cholera de heeren Homoet, Thijssen en Pepfenhauser den inspecteur, en de heeren Loncq, van Goudoever en van der Leeuw den adjunct-inspecteur ter zijde zullen staan.

Na eenige discussie over de door de inspecteurs voorgestelde maatregelen tot wering der cholera, waaraan de inspecteur, de adjunct-inspecteur en verscheidene leden van den Raad deelnemen, wordt het rapport dier inspecteurs, waarvan exemplaren aan de leden zijn rondgedeeld, met algemeene stemmen door de leden als een aan de eischen der wetenschap volkomen beantwoordend stuk gequalificeerd en geven allen de verzekering, de toepassing der aanbevolen maatregelen te zullen bevorderen.

Na het afhandelen van dit onderwerp vraagt professor van Goudoever nog, of de visitatie der apotheken reeds geregeld is? waarop de voorzitter antwoordt dat die regeling zeer aanstaande is. Regeling van de visitatie der apotheken.

De voorzitter sluit daarna de openbare vergadering.

Aldus vastgesteld in de vergadering van 19 Nov. 1866.

W. F. P. KIEHL, *Voorzitter.*

(*get.*) J. G. DE VOOGT, *Secretaris.*

N°. 85. *Circulaire van den commissaris des Konings in Limburg v*
April aan de gemeentebesturen, betreffende maatregelen te
cholera. (*Prov. Blad n°. 75.*)

Ik heb de eer, U, Mijne Heeren, aan den voet dezer mede te deel
schrift eener aanschrijving van Zijne Excellentie den minister van Bi
landsche Zaken, dd. 23 April jl., n°. 302, 9e afd., houdende aanbeveli
het nemen van maatregelen ter voorkoming en, casu quo, beteugelin
de in enkele gemeenten des Rijks heerschende cholera; alsmede van het d
vermelde, in de *Staatscourant* van 8/9 April jl., n°. 83, opgenomen ra
van de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt, betreffende de
regelen tot wering der cholera te nemen.

Bij deze mededeeling meen ik met vertrouwen den wensch te mogen
gen, dat van de zijde der gemeentebesturen in dit gewest in den gees
des ministers aanschrijving al het mogelijke zal worden aangewend on
dreigend gevaar af te weren, en tevens reeds nu, en vóór dat de
hunne gemeente bereikt hebbe, alles zal worden voorbereid waardoor z
het eerstvoorkomend geval, met goed gevolg kan worden bestreden.

De herinnering aan den tijd, waarop de cholera in eenige gemeente
dit gewest laatstelijk geheerscht en het aanzienlijk aantal lijders, d
dáár toen ten grave gesleept heeft, zal voldoende wezen om op Uwe ij
en krachtdadige, maar tevens beleidvolle medewerking ten deze te k
rekenen.

Aan zulke medewerking heeft het destijds over het algemeen niet ontbr
Ik houde mij verzekerd, dat dit thans evenmin het geval zal zijn.

De wenken, bij de aanschrijvingen van mijn ambtsvoorganger, dd. 1
1849 (*Adm. mem.* n°. 79) en 6 September 1854 (*Prov. blad* n°. 121)
ven, verdienen ook nu aandacht.

Ik druk te dezer gelegenheid tevens de hoop uit, dat de maatregele
voorzorg, naar aanleiding der onderwerpelijke mededeeling te nemen, te
tijd overbodig bevonden zullen worden.

Mogt evenwel *onverhoopt* in eenige gemeente des hertogdoms een ch
geval zich voordoen, dan wensch ik daarvan, en zelfs van de eerste vers
selen of zoogenaamde voorloopers dier ziekte *onmiddellijk* door U te w
onderrigt, onverminderd de kennisgevingen, welke Uwerzijds aan het g
kundig Staatstoezigt geschieden.

Intusschen wacht ik van U eenigzins *spoedig* het berigt in van de
regelen, welke in Uwe gemeente naar aanleiding der aanschrijving va
heer minister van Binnenlandsche Zaken zullen genomen worden.

Dat berigt moet mij in staat stellen tot het uitbrengen van het ve
bedoeld in de slotzinsnede van evenvermelde aanschrijving.

De commissaris des Konings in het hertogdom Lim
VAN DER DOES DE WILDEBOIS.

N°. 86. *Besluit van den commissaris des Konings in Groningen van* 26 *April*, n°. 2ª, *betreffende* maatregelen tegen de cholera. (*Prov. blad* n°. 35.)

Gelezen hebbende eene missive van Zijne Exc. den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 23 dezer maand, n°. 302, 9e afd., (medische politie), luidende als volgt:

[Hier volgt de circulaire van den minister, medegedeeld onder n°. 80.]

Heeft goedgevonden:

het vorenstaande, door middel van het *Provinciaal blad*, te brengen ter kennis van de gemeentebesturen in dit gewest; met uitnoodiging om zich dienovereenkomstig te gedragen, en in overeenstemming met de daarin vervatte voorschriften, de vereischte maatregelen, ter bestrijding van de cholera-epidemie, die zich thans op sommige plaatsen van ons vaderland heeft vertoond, te nemen, en den commissaris des Konings van het dienaangaande verrigte mededeeling te doen; zoomede, indien onverhoopt het eerste cholerageval zich in eenige gemeente mogt vertoonen, den commissaris des Konings daarvan met den meest mogelijken spoed kennis te geven.

De commissaris des Konings voornoemd,
I. A. VAN ROIJEN.

N°. 87. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Zeeland, gehouden den* 27 *April.*

Behalve den voorzitter en secretaris zijn tegenwoordig de leden: Baert, de Man, Verschoor, mr. Snijder, van Toorenburg, Broes van Dort, Marinissen, Was, Vogelvanger, van den Broecke en van der Grijp.

Arresteren der notulen.

1. De vergadering door den voorzitter geopend zijnde, worden de notulen der vergadering van 16 Februari jl. gelezen en goedgekeurd.

Maatregelen tot wering der cholera.

2. De voorzitter deelt mede dat deze vergadering buitengewoon is bijeengeroepen op verlangen van den minister van Binnenlandsche Zaken, die wenscht, dat de Raad over de tot wering der cholera te nemen maatregelen beraadslage, naar aanleiding van het den 31 Maart jl. uitgebragt rapport van de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt aan den minister. De voorzitter doet voorts mededeeling van eene missive van den minister aan de commissarissen des Konings van 23 April 1866, n°. 302, 9e afd., over hetzelfde onderwerp, benevens van de tot dusverre bij hem ingekomen berigten aan zijne ambtgenooten omtrent den stand

der ziekte; eindelijk, dat aan ieder geneeskundige een exempl van bovengenoemd rapport zal worden toegezonden.

De voorzitter brengt dit rapport in discussie en ten einde ee gen regel in de beraadslagingen te brengen, onderwerpt hij e kele denkbeelden van dit rapport aan het oordeel der vergaderin

1°. Heeft de regering wel gedaan door krachtdadig handele op te treden? Dr. van den Broecke meent, dat hieromtrent ge twijfel rijzen kan; ook dr. Vogelvanger meent, dat de reg ring, het genezen zelve aan de geneeskundigen overlatende, ni krachtig genoeg met het nemen van voorzorgsmaatregelen optr den kan.

2°. Is volledige publiciteit aanbevelenswaardig? Dr. de Ma en dr. van Dort spreken ten gunste dezer publiciteit. Door d de Man wordt evenwel aangevoerd, dat het gunstig resulta dezer volledige publiciteit nog niet is uitgemaakt, daar het e eerste maal is, dat zij wordt toegepast. Dr. van den Broec wenscht, dat dan ook de openbaarheid volkomen zij en de reg ring in de *Staatscourant* voortga niet alleen de maatregelen do de regering tot wering der ziekte genomen openbaar te make maar eveneens de feiten zelve, die kennis geven van den omva der epidemie. De vergadering vereenigt zich met dezen wensc

Het 3de punt „moeten schepen uit geïnfecteerde plaatsen o gehouden worden, als de bemanning gezond is," geeft aanleidi tot uitvoerige en uiteenloopende discussiën, als: omtrent de zek heid, dat de bemanning van het schip gezond is, den duur v het incubatie-tijdperk in verband met den duur van de reis, e Enkele leden (dr. Vogelvanger en dr. Verschoor) protesteren teg het denkbeeld dat quarantaine-maatregelen moeten opgeheven w den alleen omdat zij in strijd zijn met de handelsbelangen. A leden erkennen evenwel het ijdele van quarantaine-maatregele en als resultaat der discussie blijkt, dat de vergadering zich v eenigt met de in het rapport voorgestelde isolerings-maatregele overtuigd van het onuitvoerbare en doellooze van quarantai maatregelen.

Het 4de punt, of in *iedere* gemeente een lokaal ter verpleg van choleralijders moet ingerigt worden, geeft aanleiding tot m minder uitvoerige discussiën. Dr. van den Broecke en mr. Snij wijzen er op, dat alleen de aan het water gelegen of in verkeer opgenomen gemeenten tot dusverre in Zeeland door cholera bezocht zijn, en dat het derhalve moeijelijk is *alle* meenten hiertoe te nopen. De heeren dr. Vogelvanger en Was ren nog eenige bedenkingen aan, om het onuitvoerbare van maatregel te betoogen. De heeren dr. van Dort, dr. Versch en van der Grijp kunnen zich hier niet mede vereenigen; zij w schen algemeene toepassing. De heeren dr. van den Broecke

dr. de Man keuren zulks in beginsel wel goed, maar meenen, dat de toepassing niet overal doenlijk is. Ten gevolge dezer discussiën keurt de vergadering het oprigten van lokalen ter verpleging van choleralijders in *iedere* gemeente in beginsel goed, maar acht de *onmiddellijke* uitvoering van dit beginsel slechts toepasselijk voor de meest bedreigde gemeenten der provincie, dat is, behalve de grootere, de aan de Schelde gelegene, die in verkeer staan met Holland.

Omtrent het 5de punt, de middelen ter desinfectie van verontreinigd linnen- en beddegoed vereenigt zich de vergadering met het rapport. De heeren dr. Vogelvanger en van der Grijp halen een paar voorbeelden aan van een ander desinfectie-middel, namelijk het verbranden der verontreinigde kleedingstukken. De vergadering meent ook dit middel te moeten aanbevelen, althans in die gevallen, waar zulks toepasselijk is.

6°. Het niet-houden van kermissen of jaarmarkten wordt algemeen wenschelijk geacht, behalve door den heer van der Grijp, die meent, dat bij het niet-houden van kermissen, men zich aan nog veel grootere uitspattingen overgeeft. Dit gevoelen wordt bestreden door den heer Was. Dr. van den Broecke erkent in de kermissen niet slechts de bronnen van cholera, maar ook van typhus en andere epidemiën, en zag gaarne de kermissen voor altijd vervangen door volksvermaken, onder leiding der gemeentebesturen of van tot dit doel opgerigte vereenigingen.

De heer Was meent op nog een paar leemten in het rapport te moeten opmerkzaam maken: 1°. komt het rapport omtrent de desinfectie van excrementen tot geen bepaalde conclusie; 2°. is er niet in aangegeven hoe te voorzien in goede verpleging en oppassing der zieken, waaraan toch ten platten lande zoo groote behoefte bestaat. Dr. van Dort wijst, wat de eerste bedenking betreft, op de in het rapport aangegeven fosses mobiles, terwijl de voorzitter meent, dat beide bedenkingen meer détails betreffen, die aan de zorg der plaatselijke commissiën moeten worden overgelaten.

Mr. Snijder wijst op de, zijns inziens zeer met de regelen der gezondheidsleer strijdende gewoonte om in den bebouwden kom der gemeenten varkens en mestvaalten te houden. De dreigende invasie der cholera geeft hem aanleiding tot het doen van het volgende voorstel: dat de geneeskundige Raad in Zeeland bij de regering aandringe, dat deze de gemeentebesturen aanschrijve, om in hunne policie-verordeningen op te nemen, dat het houden van varkens en mestvaalten in de bebouwde kom der gemeente verboden wordt. De voorzitter acht het eenigzins voorbarig thans tot dezen maatregel over te gaan. Hij wil evenwel deze zaak gaarne in nadere overweging nemen en intusschen nagaan wat in de po-

licie-verordeningen der verschillende gemeenten onzer provincie hieromtrent is opgenomen.

Mr. Snijder neemt genoegen met deze verklaring van den voorzitter en trekt hierop zijn voorstel in.

Cholera-commissie.

3. De voorrzitter vraagt, of de Raad den in het rapport uitgedrukten wensch deelt, dat in elke provincie twee of drie leden worden aangewezen, om met de geneeskundige inspecteurs, in overleg met de commissarissen des Konings, de noodige maatregelen te beramen voor de provinciën en gemeenten afzonderlijk. De vergadering zich met dezen wensch vereenigende en de voordragt der leden voor dit gewest aan den voorzitter overlatende, worden door hem voorgesteld de heeren dr. van den Broecke en dr. de Man en de secretaris. De vergadering deze keuze approuverende, verklaren bovengenoemde heeren zich bereid het hun opgedragen mandaat te aanvaarden.

De voorzitter doet mededeeling eener missive van den minister van Binnenlandsche Zaken, waarin Z. E. het verlangen te kennen geeft om in kennis gebragt te worden met de in deze vergadering gehouden beraadslagingen omtrent de tot wering der cholera te nemen maatregelen. Hij stelt voor de resumtie van het daaromtrent behandelde op te dragen aan bovengenoemde commissie. Aldus besloten.

Overlegging van circulaires.

4. De voorzitter legt over een exemplaar van de aan de geneeskundigen en apothekers door de inspecteurs toegezonden circulaires van 21 Maart 1866 (explicatie van eenige artikelen der IIIde en IVde wet).

Rapporten van h. regtsgeleerd lid omtrent art. 6 alin. 3 en art. 30 der IIIe en IVe wet.

5. De voorzitter deelt mede, dat door het regtsgeleerd lid rapport is uitgebragt omtrent de beide hem in de vorige vergadering opgedragen mandaten. De conclusie van het eerste rapport is, dat met het in art. 9, alinea 3 der IIIde wet voorkomende woord apotheek alleen en uitsluitend wordt en kan worden bedoeld de apotheek van een apotheker; die van het tweede, dat art. 6 alinea 2 der IVde wet den apotheker den verkoop van geheime geneesmiddelen voorwaardelijk, dat is met aanwijzing van het voorschrift, waarnaar zij bereid zijn, toestaat; terwijl art. 30 zoo kan, en in het belang der maatschappij behoort te worden toegepast, dat de vaststelling van het minimum der hoeveelheid, beneden welke de geneesmiddelen, behalve door bevoegde personen, niet mogen worden verkocht, met een regtstreeksch verbod tot verkoop voor particulieren volkomen gelijk staat.

De voorzitter dankt mr. Snijder voor de belangrijke door hem uitgebragte verslagen, en stelt voor, beide stukken ter inzage der leden bij den secretaris te leggen en voorts in het archief te deponeren. Aldus besloten.

De voorzitter deelt mede, dat omtrent het 2de punt thans twee proceduren aanhangig zijn, zoodat de jurisprudentie dezer artikelen door den regter zal worden uitgemaakt.

Werkkring der adjunct-inspecteurs.

6. Eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 10 April 1866, n°. 254, 9de afdeeling, den werkkring der adjunct-inspecteurs aangevende, wordt [illegible] nisgeving aangenomen.

Rooster van aftreding.

Eveneens eene missive van den min[illegible] Binnenlandsche Zaken, van 7 April 1866, n°. 334, 9de [illegible]ng, omtrent de regeling van een rooster van aftreding v[illegible] leden van den Raad. De uitvoering van die regeling wordt [illegible]itgesteld tot de najaars-vergadering.

Binnentreden van kazernen.

Voor kennisgeving worden aangenomen: eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 2 Maart 1866, n°. 204, 9de afdeeling, omtrent het binnentreden van kazernen met begeleidende missive van den minister van Oorlog aan de plaatselijke garnizoens-kommandanten;

Officieren van gezondheid bij mobiel geweest zijnde schutterijen niet bevoegd tot praktijk.

Voorts eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 13 Maart 1868, n°. 283, 9de afdeeling, met eveneens begeleidende missive van den minister van Oorlog, behelzende, dat de officieren van gezondheid bij de mobiel geweest zijnde schutterijen niet als zoodanig bevoegd zijn tot uitoefening der genees- en heelkunde.

Taxeren van rekeningen.

De voorzitter doet verder mededeeling van eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken, van 6 Februari 1866, n°. 221, 9de afdeeling, waarin Z. E. kennis geeft, dat het taxeren van rekeningen aan de geneeskundige ambtenaren niet ambtshalve kan worden opgedragen, maar dat er ook geene reden bestaat tot weigering. De inspecteur geeft te kennen, dat hij bereid is de hem toegezonden rekeningen te taxeren, maar dat hij de hulp van den Raad ook in dezen zal inroepen, waar hij die noodig mogt achten. De leden verklaren zich bereid zoo noodig deze hulp te verleenen.

Commissie voor vaccinatie.

7. De voorzitter deelt mede, dat hij in de inspecteurs-vergadering de zorg van regeringswege voor goed gewaarborgde koepokstof heeft ter sprake gebragt, maar geen voldoende ondersteuning gevonden heeft. Hij acht het derhalve wenschelijker, dat de Raad zelve zich deze zaak aantrekke en eene commissie uit zijn midden benoeme, die in de najaars-vergadering rapport moet uitbrengen omtrent de maatregelen, die door den Raad kunnen aangewend worden in het belang eener goede vaccinatie en revaccinatie, in het bijzonder ook omtrent de vraag, hoe voortaan het best in de behoefte aan goed gewaarborgde koepokstof moet voorzien worden. Dr. de Man deelt hierop mede, dat het bestuur der vereeniging van genees- en heelkundigen in Zeeland, met me-

dewerking van een ten platten lande gevestigd geneeskundig
dezen zomer proeven met retro-vaccinatie zal aanwenden. Dr. v
den Broecke had liever gezien, dat de regering zelve de zorg vo
deze zaak op zich genomen had; thans evenwel is hij bereid h
rapport der commissie af te wachten.

De vergadering het voorstel van den voorzitter goedkeurend
worden op diens voordragt tot leden dier commissie benoemd
heeren Was, dr. Damme, Snoep en de secretaris. De heer W
en de secretaris verklaren zich bereid het mandaat te aanvaarde

Medailles voor gratis vaccineren?

8. De voorzitter roept hierop, op verzoek van den minist
van Binnenlandsche Zaken, het oordeel van den Raad in, of
het toekennen van medailles aan de geneeskundigen als belooni
voor verrigte vaccinatiën wenscht bestendigd te zien. De he
Was vindt de belooning karig en ten eenenmale doelloos. Dr. v
den Broecke zegt, dat eerst tot het toekennen van medailles
besloten, dat deze daarop zijn ingetrokken, om later weder
nieuw te worden ingesteld. Vóor men hieromtrent een oorde
uitbrengt, wenschte hij, dat de Raad de vroegere motieven t
wederinvoering trachtte te weten te komen. Dr. Verschoor
in staat de noodige inlichtingen te geven, daar hij omtre
deze zaak met den referendaris destijds heeft gecorrespondeer
de reden der wederinvoering was eenvoudig, dat na de intrekki
der belooning de vaccinatiën veel verminderd waren. Dr. de M
verklaart zich sterk tegen het toekennen van medailles: vaccinen
behoort evenzeer als het bestrijden van ziekten geheel tot d
werkkring van den medicus; voorts is de toepassing der belooni
zeer onbillijk, daar niet te controleren valt, wie zich omtre
vaccinatie en revaccinatie het meest verdienstelijk gemaakt hee
Mr. Snijder deelt de eerste meening van dr. de Man niet:
het bestrijden van ziekten heeft de medicus met geen vooro
deelen te kampen, maar wel in het toepassen der vaccine: t
betooge waarvan hij enkele voorbeelden uit de gemeente Vrou
polder aanhaalt. Nadat deze meening door dr. de Man nog
drukkelijk bestreden is, stelt de voorzitter als motie van or
voor, om de verdere behandeling dezer zaak wegens verschil v
gevoelen te verdagen tot de najaarsvergadering. Deze motie wo
aangenomen.

Zullen de handelingen van den Raad publiek gemaakt worden in een tijdschrift en in welk?

9. De voorzitter deelt mede, dat bij hem is ingekomen e
verzoek van de Gebroeders Belinfante te 's Gravenhage, d
wenschten met de verslagen van de handelingen van den Ra
bekend te worden, ten einde ze met die der andere Raden publi
te maken. De voorzitter legt hierop over een rapport omtrent
verzoek, op zijn verlangen uitgebragt door de heeren dr. V
schoor en dr. van Dort, strekkende tot ontrading, en deelt mec
dat deze zaak ook in de inspecteursvergadering is behandeld

evenzeer afgekeurd, doch dat eene commissie van twee inspecteurs benoemd is, om in de eerstvolgende inspecteurs-vergadering rapport uit te brengen omtrent de wenschelijkheid van het oprigten van een officieel orgaan voor het geneeskundig Staatstoezigt. Dr. van den Broecke acht eene aansluiting aan de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering der geneeskunst wenschelijk. Op eene aanmerking van den voorzitter dat het tijdschrift der Maatschappij hiervoor niet dienen kan, daar het ongeregeld uitkomt als ook om andere redenen, meent hij dat het tijdschrift dan hiernaar kan gewijzigd worden. Hij vindt het wenschelijker, dat de Raden hunne materialen bij de Maatschappij neerleggen, dan dat zij een eigen orgaan vormen en wil, dat de Raad in Zeeland, bij monde van zijnen voorzitter dit denkbeeld bij het door de inspecteurs uit te brengen rapport nader aan de hand geve. Dit voorstel wordt bij meerderheid van stemmen aangenomen.

Vergunning tot afwijking (art. 34 alinea 3 der IVde wet) verleend aan apothekers.

10. De voorzitter deelt mede, dat op advies van den Raad de bij art. 34 al. 3 der IVde wet, bedoelde vergunning is verleend aan de heeren Marinissen & Zn., Plankeel, Herklots, van de Kamer, de Vroom, Daman, de Jager, Stades, Magielse, van der Hoek, Kautz en den gemeente-apotheker te Middelburg, benevens aan de heeren Lagaay, Winkelman, Flander en Riemens te Vlissingen, van Borrendam en Steenmeijer te Zierikzee, Johannissen, le Cointre en Krol van der Hoek te Goes, en Houtzager te Neuzen en dat aan den heer Plankeel te Oostburg die vergunning slechts is verleend voor 2 jaren, ingegaan 30 Maart 1866.

Dr. de Man oppert hierop de vraag, of de inspecteur tegen het advies van den Raad dispensatie mag geven; zijns inziens mag hij dit niet. Ook mr. Snijder meent, dat de inspecteur aan het advies gebonden is. Dit gevoelen wordt bestreden door den voorzitter en dr. van den Broecke, die beweren dat de inspecteur, als verantwoordelijk zoowel tegenover den Raad als tegenover den minister, tegen het advies van den Raad handelen kan. Na eenige discussie schijnen de leden vrij algemeen het gevoelen te deelen, dat volgens de letter van de wet de inspecteur *misschien*, volgens de ratio legis evenwel *niet* aan het advies van den Raad gebonden is.

Vergunning tot uitoefening van praktijk.

11. De voorzitter doet mededeeling van het koninklijk besluit, waarbij aan den heer van Speybrouck, van Bouchaute, vergunning is verleend tot uitoefening der geneeskundige praktijk te Philippine, benevens van eene omtrent dit besluit door hem, voorzitter, gevoerde correspondentie met den minister van Binnenlandsche Zaken, waaruit resulteert, dat de heer van Speybrouck wel de genees-, heel- en verloskundige praktijk mag uitoefenen, maar geene geneesmiddelen afleveren.

Verdeeling der provincie voor

12. De voorzitter deelt mede, dat hij ten behoeve der winkelvisitatiën de provincie verdeeld heeft in 3 ringen, bevattende de

de winkel-visitatiën.

eerste: Walcheren, en Noord- en Zuid-Beveland, met 90 visit.; de tweede: Schouwen, Tholen en St. Philipsland met 41 visit.; de derde: het voormalig 4de en 5de district van Zeeland met 54 visit. Voor kosten van visitatie in den eersten en derden ring heeft hij ƒ 350 beschikbaar gesteld, voor die in den tweeden, ƒ 200.

Qualificatie der onderzochte apotheek.

13. De voorzitter vraagt, welke qualificatie de Raad aan den toestand eener onderzochte apotheek geven wil. Hij stelt voor die van: zeer goed, goed en slecht. Na eenige woordenwisseling hieromtrent wordt conform het voorstel van den voorzitter besloten.

Resultaten van het onderzoek in openbare vergadering mede te deelen.

14. De voorzitter vraagt, of de resultaten van dit onderzoek in de openbare vergadering zullen worden medegedeeld. De heeren mr. Snijder, dr. van den Broecke en Baert spreken in bevestigenden zin. Dr. Vogelvanger meent, dat aan de individuele meening eener commissie dan te veel magt wordt toegekend. Dit gevoelen door den heer Baert bestreden zijnde, besluit de vergadering met algemeene stemmen dat het onderzoek in de openbare vergadering zal worden medegedeeld.

Reglement voor den Raad.

15. De voorzitter betoogt het wenschelijke van een reglement voor den Raad, en deelt mede, dat bereids door den secretaris een concept ontworpen is. Hij stelt voor dit ontwerp in handen te stellen eener commissie en het in de najaars-vergadering zoo mogelijk te behandelen. Aldus besloten, onder voorwaarde dat vóór de najaarsvergadering al de leden in de gelegenheid zullen gesteld zijn van het gerevideerde concept kennis te nemen. Als leden dezer commissie worden benoemd dr. de Man, dr. van Doorn en mr. Snijder, met toevoeging van den voorzitter en secretaris. De benoemden verklaren zich bereid als leden dezer commissie op te treden.

Zullen vacatiegelden voor werkzaamheden worden uitgekeerd?

16. De voorzitter vraagt, of de Raad verlangt, dat aan de leden vacatiegelden zullen worden toegekend voor verrigte werkzaamheden. Dr. van den Broecke acht het gevaarlijk hieromtrent reeds thans een besluit te nemen. In overeenstemming met den voorzitter stelt hij voor deze zaak aan te houden tot bij de behandeling van het reglement. Aldus besloten.

Benoeming van 2 corresponderende leden.

17. De voorzitter stelt voor, bij de dreigende invasie der cholera, twee corresponderende leden van den Raad te benoemen in de gemeenten Tholen en Zierikzee. De vergadering deelt het gevoelen van dr. van den Broecke, dat omtrent de opportuniteit geen quaestie kan bestaan. Ook de keuze der gemeenten wordt goedgevonden.

Door den voorzitter wordt hierop voorgedragen te Zierikzee dr. J. N. Boom en te Tholen dr. J. M. Boom. Geen der leden heeft eenig bezwaar tegen de beide voorgedragen personen, doch de heeren dr. Vogelvanger en dr. van den Broecke meenen, dat men door de keuze van dr. J. N. Boom, een lid der voormalige

provinciale commissie, dr. Keller, zoude voorbijgaan, die zich steeds in die betrekking als een zeer werkzaam en ijverig lid had leeren kennen. Dientengevolge wordt door den voorzitter voorgesteld in plaats van dr. Boom, dr. Keller te Zierikzee uit te noodigen als correspondereud lid van den Raad op te treden. Aldus besloten.

Verslag van den heer Was. Missive van den heer dr. Vogelvanger.

18. De voorzitter deelt mede, dat hij van den heer Was heeft ontvangen een verslag van den gezondheidstoestand der gemeente Oosterland in 1865, en van dr. Vogelvanger eene kopie van eene door hem aan het gemeentebestuur van Hulst gerigte missive betreffende het nemen van eenige gezondheidsmaatregelen ten behoeve van die gemeente, en dankt de heeren voor de door hen gedane toezending.

Voorstel omtrent de bepaling van de hoeveelheid morphine en meconiumzuur, die het opium moet bevatten.

19. De voorzitter vraagt of een der leden nog eenig voorstel heeft, waarop de heer Baert twee punten, betreffende de door de visiterende commissiën uit te oefenen controle, bespreekt. Er bestaan toch bij onze nieuwe wettelijke bepalingen twee leemten, die dringend voorziening eischen. De eerste is, dat in de Nederlandsche pharmacopoea niet bepaald wordt de *hoeveelheid* van geneeskrachtige bestanddeelen, welke die ligchamen moeten bevatten, wier werkzaam vermogen eenig kan beoordeeld worden door een quantitatief onderzoek. Spreker heeft meer bepaald het oog op het opium, waarvan wel in de pharmacopoea is aangegeven, dat het morphine moet bevatten en meconiumzuur, maar niet hoeveel, terwijl het bekend is, dat het Turksche opium eene variatie van morphinegehalte oplevert van 3 tot 16 pct. Met het oog op de dreigende epidemie acht hij voorziening in deze leemte dringend noodzakelijk.

De heeren dr. van den Broecke en van der Grijp en de voorzitter, hoewel het feit gaarne erkennende, wijzen op de practische bezwaren, die aan dergelijk onderzoek noodwendig moeten verbonden zijn en meenen, dat de Raad incompetent is hieromtrent het initiatief te nemen. Nadat de heer Baert nog nader op de urgentie gewezen had, wordt bij meerderheid van stemmen uitgemaakt, dat deze leemte dringend voorziening eischt, en wordt besloten namens den Raad hierop de aandacht van den minister van Binnenlandsche Zaken te vestigen.

Onderzoek van niet in de pharmacopoea vermelde geneesmiddelen.

23. De heer Baert verlangt verder, dat de inspecteur of de Raad de bevoegdheid erlangen om andere gewigtige geneesmiddelen te onderzoeken, die niet in de pharmacopoea vermeld staan, als het chlorium in aqua solutum, chloras potassae, enz. De Raad kan zich deze bevoegdheid assumeren of die aan den inspecteur geven. Nadat de voorzitter op het onraadzame gewezen heeft, om eene zaak, die nog geheel in hare ontwikkeling en dus nog niet volledig bekend is, nu reeds te willen amenderen, trekt de heer Baert zijn tweede voorstel in.

Sluiting der vergadering. 21. Niemand verder eenig voorstel hebbende, wordt de vergadering door den voorzitter gesloten.

N°. 88. *Circulaire van den commissaris des Konings in Noord-Holland van 26 April, n°. 250/2858, 1e afd., aan de gemeentebesturen betreffende* maatregelen tegen cholera. (*Prov. Blad n°. 34.*)

Ten gevolge van de gevallen van cholera, welke zich te Rotterdam en Delftshaven hebben voorgedaan, waarvan verscheidene met doodelijken afloop heeft Zijne Excellentie de minister van Binnenlandsche Zaken, aan de commissarissen des Konings in de verschillende provinciën eene circulaire gericht dd. 23 April jl., n°. 302, Afdeeling Medische Politie.

Bij gemelde circulaire, die in de *Staats-Courant* van Woensdag den 25sten April jl., n°. 97, is opgenomen, verlangt de minister dat de gemeentebesturen worden opgewekt om met inspanning van krachten ook, vóór dat de epidemie hunne gemeente bereikt, alles voor te bereiden waardoor zij met goed gevolg kan worden bestreden.

De regering vertrouwt dat de besturen niet zullen achterblijven om alles te doen wat mogelijk is om het dreigend kwaad van hunne gemeente te weren.

De middelen die daartoe kunnen leiden, zijn door de inspecteurs van het geneeskundig Staatstoezigt uitgedrukt in hun rapport, geplaatst in de *Staats Courant* van 8/9 April jl.

Naar aanleiding van het vorenstaande, heb ik de eer de gemeentebesturen in dit gewest te verwijzen naar de in de bedoelde circulaire des ministers aangegeven punten en beschouwingen, met aanbeveling de vereischte maatregelen te nemen ten einde overeenkomstig 's ministers verlangen in deze worde gehandeld.

Ik heb van mijne zijde niets toe te voegen aan hetgeen met betrekking tot deze gewigtige zaak in meergemelde circulaire wordt aangevoerd. Alleen wensch ik op te merken, dat onder de behandelde punten mede ernstige overweging verdient hetgeen gezegd wordt aangaande het houden van kermissen of jaarmarkten, dat ten sterkste wordt ontraden. Deze zaak zal bij den gemeenteraad behooren gebragt te worden.

Het zal mij aangenaam zijn, in de tweede helft van Mei aanstaande of zooveel vroeger als kan geschieden, eene opgave te ontvangen van de maatregelen die door U ter zake zullen genomen zijn, en dat gelijke opgave ook worde toegezonden aan den heer inspecteur van het geneeskundig Staatstoezigt in Noord-Holland, dr. J. Penn te Amsterdam.

De commissaris des Konings in de provincie Noord-Holland

(*get.*) RÖELL.

N°. 89. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg, gehouden te 's Hertogenbosch, 26 April.*

Tegenwoordig de voorzitter, de adjunct-inspecteur, de secretaris en de volgende leden: mr. H. Sassen, J. L. H. Hollman, dr. J. C. Smitz, W. A. van Houten, J. L. van Hall, dr. A. A. E. Goossens, J. J. Steijns, dr. P. F. T. Houben, F. B. G. Kieckens, dr. J. Roosenburg, dr. M. J. Godefroi, dr. C. H. G. H. Leurs en dr. M. C. Klep.

De vergadering door den voorzitter geopend zijnde, worden de notulen van het verhandelde in de vergadering van den 9den Februarij gelezen en goedgekeurd.

Door den secretaris wordt voorlezing gedaan eener missive van den minister van Binnenlandsche Zaken, waarin wordt kennis gegeven, dat op daartoe gedaan verzoek eervol ontslag is verleend aan dr. J. H. W. Schreinemacher te Maastricht, als lid van den Raad en in zijne plaats is benoemd dr. J. J. Jaegers te Heerlen, tot plaatsvervangend lid dr. M. C. Klep te Oosterhout.

De voorzitter verzoekt daarop het lid dr. Houben de heeren dr. Leurs en dr. Klep de vergadering binnen te leiden. Nadat laatstgenoemde heeren den eed, ingevolge art. 4 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58), hadden afgelegd, heet de voorzitter hen welkom in deze vergadering en drukt zijn vertrouwen uit, dat zij hunne beste krachten zullen aanwenden ter vervulling der eervolle en tevens gewigtige taak, waartoe zij zijn geroepen.

Bij afwezigheid van het lid dr. Ackens, verzoekt de voorzitter dr. Klep diens plaats in te nemen.

Doel der vergadering.

De voorzitter ontvouwt het doel dezer vergadering en tevens de reden, waarom de bijeenroeping volgens de bestaande bepalingen niet is geschied. Het verschijnen der cholera in ons vaderland deed den minister besluiten zoo spoedig mogelijk de geneeskundige Raden te doen vergaderen, ten einde te beraadslagen over de te nemen maatregelen tot wering en beteugeling dier ziekte.

Rapport der inspecteurs.

De voorzitter brengt vervolgens in discussie het rapport der geneeskundige inspecteurs aan den minister van Binnenlandsche Zaken, betreffende de te nemen maatregelen tot wering der cholera. Hij acht het wenschelijk naar aanleiding van dat rapport eenige punten te bespreken en tevens te onderzoeken, in hoeverre het nuttig kan zijn door tusschenkomst der commissarissen des Konings in Noord-Brabant en Limburg aan de gemeentebesturen eenige wenken en raadgevingen te doen.

Nadat dr. Godefroi had doen uitkomen, dat genoemd rapport als een uitmuntend stuk is te beschouwen en dat hij zich met den inhoud daarvan volkomen vereenigt, wordt op voorstel van

den voorzitter besloten de te bespreken maatregelen in de volgend drie kategoriën te verdeelen :

Maatregelen tegen cholera.

1°. preventieve maatregelen ;

2°. maatregelen te nemen bij het ontstaan van cholera ;

3°. maatregelen aan te wenden bij cholera-lijken.

De voorzitter merkt op, dat vooral aan preventieve maatregele veel gewigt moet worden gehecht. Naar zijne meening behoore daartoe :

Niet houden van jaarmarkten, kermissen, enz.

1°. het niet houden van jaarmarkten, kermissen en ande buitengewone bijeenkomsten van menschen uit verschillende streke

De vergadering is doordrongen van het nut van dezen maa regel. Men beschouwt kermissen en jaarmarkten, wegens de u spattingen van verschillenden aard gedurende die dagen, a voorbeschikkende oorzaken voor cholera. Ook het verschijnen va zwervende personen, als orgeldraaijers, enz. bij die gelegenhed kunnen de ziekte van de eene plaats naar de andere gemakkeli overbrengen.

Dr. Houben vreest dat de gemeentebesturen niet algemeen h gewigt van dezen maatregel zullen beseffen. Hij betreurt het d de staat in deze niet krachtdadig kan handelen.

Meerdere vatbaarheid bij ongeregelde levenswijze.

2°. Het wijzen op de meerdere vatbaarheid voor cholera b eene ongeregelde levenswijze.

De voorzitter toont aan dat zich, blijkens de ervaring, veel als eerste slagtoffers eener cholera-epidemie voordeden zij, d zich aan eene ongeregelde en buitensporige levenswijze overgave Onmatigheid in het gebruik van spijzen en dranken en voo misbruik van sterken drank is bij het naderen van eene chole epidemie gevaarlijk. De leden vereenigen zich eenparig met d gevoelen.

Lokaliteit en hulpmiddelen ter verpleging.

3°. Het beschikbaar stellen der noodige lokaliteiten met v doende hulpmiddelen ter verpleging van choleralijders.

Dr. Houben acht deze maatregelen hoogst wenschelijk, voo ten platten lande, waar doorgaans aan dusdanige lokaliteit b hoefte is.

De heer Kieckens stelt de vraag of de lokaliteit in of buite de gemeente dient te zijn.

De voorzitter acht het wenschelijk dat dusdanig lokaal zoo mi mogelijk in het centrum der gemeente worde ingerigt. In b volkte plaatsen geeft hij de voorkeur aan meerdere lokalen d afgelegen gedeelten. Het zal echter van beschikbare ruimte d lokale omstandigheden veeltijds afhankelijk zijn. Nadat door d voorzitter was gewezen op de wenschelijkheid van het tijdig b schikbaar stellen van het noodig verplegingspersoneel, vooral t platten lande, achten de leden zich overtuigd van het nut v den voorgestelden maatregel.

4°. De zorg voor openbare reinheid en goed drinkwater. Reinheid

De voorzitter licht dit punt nader toe en zegt, dat hieronder moet worden begrepen de zindelijkheid der straten, grachten, pleinen, urinoirs, goten en riolen, het reinigen der woningen en het uitdeelen van versch stroo, het opruimen van mestverzamelingen en vuilnishoopen.

De heer Kieckens vestigt de aandacht op het bestaan van varkenshokken en mestvaalten in de onmiddellijke nabijheid van woningen te Tilburg. Met het oog op mogelijkheid van het ontstaan van cholera, vraagt hij wat de leden van den Raad daartegen kunnen verrigten.

De voorzitter antwoordt, dat zoo er geene plaatselijke verordeningen te Tilburg ten dien opzigte bestaan, slechts zedelijke invloed daartegen kan werkzaam zijn. Hoogst noodig acht hij het intusschen, dat de gemeentebesturen dusdanige verordeningen tot stand brengen.

Vervolgens heeft er eene woordenwisseling plaats betreffende den afstand, waarop mestverzamelingen van woningen dienen verwijderd te zijn, bij welke gelegenheid door dr. Klep wordt gewezen op de wenschelijkheid dat, gelijk bij veepest het vervoer van mestspecie niet buiten den besmet verklaarden kring mag geschieden, dezelfde maatregel bij het ontstaan eener cholera-epidemie met het vervoer van faecale stoffen worde genomen.

De voorzitter acht het vooral noodig de zorg voor goed drinkwater aan de gemeentebesturen aan te bevelen. Het drinkwater was dikwerf de drager van cholera-smetstof. Waar het water slecht is, moet noodzakelijk goed drinkwater worden aangevoerd. Drinkwater.

Alle leden vereenigen zich volkomen met het besprokene punt.

5°. Het instellen van commissiën, die reeds vóór het heerschen van cholera optreden. Cholera-commissie.

De Raad beschouwt goed zamengestelde cholera-commissiën hoogst nuttig en wenscht deze bereids werkzaam te zien vóór dat de ziekte zich vertoont.

Overgaande tot hetgeen gevorderd wordt, wanneer de cholera zich in de gemeente heeft geopenbaard, wordt als eerste maatregel gesteld:

a. Het doen van aangifte der eerste cholera-gevallen aan hen, die voor de volksgezondheid moeten waken. Aangifte van de cholera-gevallen.

Alle leden zijn het met den voorzitter eens, dat het bekend maken der eerste gevallen aan den inspecteur en het gemeentebestuur noodig is. Algemeen is men van oordeel dat de aangifte der volgende gevallen niet minder wenschelijk zij.

b. De zorg voor geneeskundige hulp bij het heerschen van cholera. Geneeskundige hulp.

De vergadering erkent de noodzakelijkheid om dit punt aan de aandacht der gemeentebesturen aan te bevelen, opdat vooral in

uitgestrekte gemeenten, waar het getal geneeskundigen geri
is, er tijdig naar voldoende hulp worde uitgezien. De spoedi
aanwezigheid van den medicus bij het ontstaan der ziekte a
men algemeen wenschelijk.

Isoleren der lijders. *c.* Afzondering der choleralijders.

De voorzitter beschouwt het isoleren der lijders noodig, zoo
voor de eerste gevallen als later, wanneer de ziekte meer
breiding heeft verkregen. Tevens dienen de gezonden naar e
andere woning verwijderd te worden.

De heer Kieckens vraagt of de gemeentebesturen het regt h
ben om de lijders naar een bepaald locaal te vervoeren.

De voorzitter antwoordt, dat bij onwil, men hen niet k
noodzaken, waarop dr. Klep de wenschelijkheid betoogt dat d
maatregel verpligtend worde gemaakt. Nadat nog eenige discus
was gevoerd over het nut van het isoleren der lijders, wordt
punt goedgekeurd.

Ondersteuning. *d.* Het verleenen van ondersteuning aan zieke en gezonde
hoeftigen.

De voorzitter zegt, dat zoowel de armoedige choleralijder
de gezonde behoeftige, tijdens het heerschen van cholera,
zondere ondersteuning noodig heeft. De een behoeft deze,
einde te kunnen herstellen, de andere om niet, bij gemis
een noodzakelijk onderhoud, voor de ziekte meer voorbeschikt
zijn. Algemeen is men van het nut van dezen maatregel overtui

Desinfectie. *e.* Het verwijderen en desinfecteren der uitwerpsels en van
hetgeen, waarmede de lijders in aanraking zijn geweest.

Een gedachtenwisseling heeft plaats tusschen den voorzitt
dr. Godefroi, dr. Roosenburg en dr. Klep, betreffende het
ginsel, waarop de desinfectie berust, over de keuze der desinfec
middelen en over hetgeen moet worden gedesinfecteerd, waa
de Raad als zijne meening te kennen geeft dat de uitwerpsels
cholera-lijders als de voornaamste bronnen van besmetting z
te beschouwen, dat deze langs chemische wegen zoodanig dien
veranderd te worden dat zij onschadelijk zijn, dat sulphas ferros
en chloorkalk onder de desinfectie-middelen voornamelijk in aa
merking komen en dat behalve de uitwerpsels al datgeen, wa
mede deze stoffen en de lijders in aanraking kwamen, moet w
den ontsmet of vernietigd. Ten slotte werd gewezen op de z
voor doelmatige luchtverversching alsmede op de noodzakelijkhe
dat van gemeentewege de gelegenheid worde verstrekt om vero
reinigd linnen en beddegoed te zuiveren.

Vervolgens wordt overgegaan tot de derde kategorie en wo
besproken:

Cholera-lijken. 1°. het desinfecteren en het spoedig verwijderen der lijken.

De Raad beschouwt de chloorkalk tot desinfectie van lijk

voornamelijk aangewezen. Dr. Roosenburg vestigt de aandacht op hetgeen het spoedig begraven kan ten gevolge hebben en stelt voor aan te bevelen om loodsen op de begraafplaatsen daar te stellen ten einde de lijken gedurende minstens 24 uren daarin verblijven.

Begrafenis.

2°. Het vereenvoudigen en vergemakkelijken der begrafenissen van cholera-lijken.

De leden zijn het allen eens, dat elke plegtigheid en onnoodige formaliteit bij de begrafenissen moet achterwege blijven, daarbij acht men het noodig dat de gemeentebesturen beletten, dat cholera-lijken naar andere gemeenten vervoerd worden.

Hierna wordt overeenkomstig het voorstel van den voorzitter besloten de besproken punten aan heeren commissarissen des Konings in Noord-Brabant en Limburg mede te deelen en daarbij in overweging te geven deze aan de gemeentebesturen te doen kennen. (1) De redactie daarvan wordt aan den voorzitter en secretaris overgelaten.

Populaire raadgevingen.

De voorzitter sluit de openbare vergadering, waarna de Raad tot eene beslotene zitting overgaat.

Na de hervatting der openbare zitting geeft de voorzitter te kennen, dat namens den Raad eenige populaire raadgevingen, omtrent hetgeen men bij het heerschen van cholera doen en laten moet, zullen worden ontworpen. Tot het bewerken van deze voorschriften is door den voorzitter eene commissie aangewezen, bestaande uit dr. Godefroi en dr. Roosenburg.

Ingekomen stukken.

De voorzitter doet vervolgens mededeeling van:

1°. eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 6 Februarij 1866, n°. 221, 9e afd., waarin wordt berigt dat, ofschoon het taxeren van rekeningen niet ambtshalve aan geneeskundige ambtenaren kan worden opgedragen, er echter geen reden bestaat het te weigeren;

2°. eene missive van den minister van 2 Maart 1866, n°. 204, 9e afd., betreffende het binnentreden van kazernen door de leden en plaatsvervangende leden van den Raad;

3°. eene dergelijke missive van 13 Maart 1866, n°. 283, 9e afd., omtrent het niet bevoegd zijn tot uitoefening der genees- en heelkunde door officieren van gezondheid bij de mobiel geweest zijnde schutterijen;

4°. eene dergelijke missive van 10 April 1866, n°. 254, 9e afd., regelende den werkkring der adjunct inspecteurs.

Bovenstaande missiven worden voor kennisgeving aangenomen.

---

(1) De circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken aan commissarissen des Konings van 23 April 1866 n°. 302, betreffende de maatregelen tot wering der cholera te nemen, was destijds aan de vergadering nog onbekend.

uitgestrekte gemeenten, waar het getal geneeskundigen gering is, er tijdig naar voldoende hulp worde uitgezien. De spoedige aanwezigheid van den medicus bij het ontstaan der ziekte achtmen algemeen wenschelijk.

Isoleren der lijders.

c. Afzondering der choleralijders.

De voorzitter beschouwt het isoleren der lijders noodig, zoowel voor de eerste gevallen als later, wanneer de ziekte meer uitbreiding heeft verkregen. Tevens dienen de gezonden naar een andere woning verwijderd te worden.

De heer Kieckens vraagt of de gemeentebesturen het regt hebben om de lijders naar een bepaald locaal te vervoeren.

De voorzitter antwoordt, dat bij onwil, men hen niet kan in noodzaken, waarop dr. Klep de wenschelijkheid betoogt dat de maatregel verpligtend worde gemaakt. Nadat nog eenige discussie was gevoerd over het nut van het isoleren der lijders, wordt dit punt goedgekeurd.

Ondersteuning.

d. Het verleenen van ondersteuning aan zieke en gezonde behoeftigen.

De voorzitter zegt, dat zoowel de armoedige choleralijder als de gezonde behoeftige, tijdens het heerschen van cholera, bijzondere ondersteuning noodig heeft. De een behoeft deze, ten einde te kunnen herstellen, de andere om niet, bij gemis van een noodzakelijk onderhoud, voor de ziekte meer voorbeschikt te zijn. Algemeen is men van het nut van dezen maatregel overtuigd.

Desinfectie.

e. Het verwijderen en desinfecteren der uitwerpsels en van al hetgeen, waarmede de lijders in aanraking zijn geweest.

Een gedachtenwisseling heeft plaats tusschen den voorzitter, dr. Godefroi, dr. Roosenburg en dr. Klep, betreffende het beginsel, waarop de desinfectie berust, over de keuze der desinfectiemiddelen en over hetgeen moet worden gedesinfecteerd, waarna de Raad als zijne meening te kennen geeft dat de uitwerpsels der cholera-lijders als de voornaamste bronnen van besmetting zijn te beschouwen, dat deze langs chemische wegen zoodanig dienen veranderd te worden dat zij onschadelijk zijn, dat sulphas ferrosus en chloorkalk onder de desinfectie-middelen voornamelijk in aanmerking komen en dat behalve de uitwerpsels al datgeen, waarmede deze stoffen en de lijders in aanraking kwamen, moet worden ontsmet of vernietigd. Ten slotte werd gewezen op de zorg voor doelmatige luchtverversching alsmede op de noodzakelijkheid, dat van gemeentewege de gelegenheid worde verstrekt om verontreinigd linnen en beddegoed te zuiveren.

Vervolgens wordt overgegaan tot de derde kategorie en wordt besproken:

Cholera-lijken.

1°. het desinfecteren en het spoedig verwijderen der lijken.

De Raad beschouwt de chloorkalk tot desinfectie van lijken

voornamelijk aangewezen. Dr. Roosenburg vestigt de aandacht op hetgeen het spoedig begraven kan ten gevolge hebben en stelt voor aan te bevelen om loodsen op de begraafplaatsen daar te stellen ten einde de lijken gedurende minstens 24 uren daarin verblijven.

Begrafenis.

2°. Het vereenvoudigen en vergemakkelijken der begrafenissen van cholera-lijken.

De leden zijn het allen eens, dat elke plegtigheid en onnoodige formaliteit bij de begrafenissen moet achterwege blijven, daarbij acht men het noodig dat de gemeentebesturen beletten, dat cholera-lijken naar andere gemeenten vervoerd worden.

Hierna wordt overeenkomstig het voorstel van den voorzitter besloten de besproken punten aan heeren commissarissen des Konings in Noord-Brabant en Limburg mede te deelen en daarbij in overweging te geven deze aan de gemeentebesturen te doen kennen. (1) De redactie daarvan wordt aan den voorzitter en secretaris overgelaten.

Populaire raadgevingen.

De voorzitter sluit de openbare vergadering, waarna de Raad tot eene beslotene zitting overgaat.

Na de hervatting der openbare zitting geeft de voorzitter te kennen, dat namens den Raad eenige populaire raadgevingen, omtrent hetgeen men bij het heerschen van cholera doen en laten moet, zullen worden ontworpen. Tot het bewerken van deze voorschriften is door den voorzitter eene commissie aangewezen, bestaande uit dr. Godefroi en dr. Roosenburg.

Ingekomen stukken.

De voorzitter doet vervolgens mededeeling van:

1°. eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 6 Februarij 1866, n°. 221, 9e afd., waarin wordt berigt dat, ofschoon het taxeren van rekeningen niet ambtshalve aan geneeskundige ambtenaren kan worden opgedragen, er echter geen reden bestaat het te weigeren;

2°. eene missive van den minister van 2 Maart 1866, n°. 204, 9e afd., betreffende het binnentreden van kazernen door de leden en plaatsvervangende leden van den Raad;

3°. eene dergelijke missive van 13 Maart 1866, n°. 283, 9e afd., omtrent het niet bevoegd zijn tot uitoefening der genees- en heelkunde door officieren van gezondheid bij de mobiel geweest zijnde schutterijen;

4°. eene dergelijke missive van 10 April 1866, n°. 254, 9e afd., regelende den werkkring der adjunct inspecteurs.

Bovenstaande missiven worden voor kennisgeving aangenomen.

---

(1) De circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken aan commissarissen des Konings van 23 April 1866 n°. 302, betreffende de maatregelen tot wering der cholera te nemen, was destijds aan de vergadering nog onbekend.

Belooning voor vaccinatiën.

5° eene dergelijk missive van 26 Maart 1866, n°. 347, 9e afd waarin het oordeel van den Raad wordt verzocht, omtrent h in stand houden van het Koninklijk besluit van 19 Junij 186 n°. 81, betreffende het uitloven van medailles of premiën a belooning voor verrigtte vaccinatiën.

De voorzitter geeft als zijne meening te kennen, dat de belo ning gering en minder eervol is.

Dr. Smitz erkent dat de belooning niet groot is, doch mee dat niettemin het vaccineren daardoor wordt bevorderd, voor ten platten lande, alwaar de geneeskundige gaarne *f* 20 vo het vaccineren aanneemt, doch niet ligt iets voor niets wil doe Hij veronderstelt dat, zoo er geene belooningen worden gegeve het vaccineren zeer zal verminderen.

Dr. Klep bestrijdt de meening van den vorigen spreker. H stelt eergevoel van geneeskundigen ten platten lande en dat v geneeskundigen in steden op dezelfde hoogte. Hij acht de beloonii van *f* 20 karig en wenscht deze vervallen te zien.

De heer Kieckens deelt mede, dat het vaccineren te Tilbu na het invoeren der medailles is toegenomen.

Intusschen zijn de heeren dr. Ruijssenaers en dr. Jaegers vergadering binnengetreden. Nadat laatstgenoemde den bij de w gevorderden eed had afgelegd, wordt hij door den voorzitter w kom geheeten en neemt zitting in den Raad.

De beraadslagingen over het toekennen van belooningen vo het vaccineren worde voortgezet en, nadat daarover nog eene g dachtenwisseling plaats had tusschen den voorzitter, dr. Ruijs naers en dr. Jaegers, beweert ten slotte dr. Godefroi, dat geneeskundigen over het algemeen zich te nederig toonen, dat v staatswege veel van hen wordt verlangd zonder dat verdienst worden gewaardeerd en dat miskenning vaak het loon is van de medicus, die het leven steeds veil heeft voor het heil zijner med burgers.

Hierna wordt door den voorzitter in stemming gebragt de vraag Of de instandhouding van bovengenoemd koninklijk besluit wen schelijk zij.

Waarop 12 leden tegen 1 lid voor die instandhouding zic verklaren, terwijl 3 leden zich buiten stemming houden;

IJk van het medicinaal gewigt.

6°. eene missive van den minister van Binnenlandsche Zake van 7 Maart ll., n°. 167, 2e afd., behelzende een antwoord o de door den Raad gedane vraag, of het medicinaal gewigt aa den ijk onderworpen is.

Door den minister wordt te kennen gegeven, dat de apotheke verpligt zijn hunne gewigten, even als vroeger, te doen ijke willen zij zich niet aan vervolging wegens overtreding der ijkve ordening blootstellen.

Eenige discussie heeft over dit antwoord plaats, waarbij dr. Godefroi en dr. Ruijssenaers te kennen geven zich met de zienswijze van den minister niet te kunnen vereenigen. Door dr. Godefroi wordt tevens ter tafel gebragt een extract uit het register der besluiten van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, waarbij in dato 5 Februarij 1826, bij koninklijk besluit is bepaald, dat de medicinale greingewigten niet behoeven geijkt, maar slechts nagezien en onderzocht te worden;

7°. een extract uit het register der besluiten van Gedeputeerde Staten van het hertogdom Limburg, in dato 2 Maart 1866, waarin wordt te kennen gegeven dat door genoemd collegie, ingevolge het advies van den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg, afwijzend is beschikt op het verzoek van den heer M. J. Jungbluth, betreffende het houden eener apotheek in de gemeente Kerkrade.

Voor kennisgeving aangenomen.

Verslagen betreffende art. 3, al. 2, wet IV.

Daarna wordt door dr. Willems verslag uitgebragt in zake A. A. Timmers te Sittard, betreffende het verzoek tot afwijking van art. 3, alinea 2 der wet van Junij 1865 (*Stbl.* n°. 61), betreffende de inrigting zijner apotheek.

Overeenkomstig het verslag, inhoudende dat de afscheiding van geneesmiddelen en verwwaren voldoende en doelmatig is geschied en dat het huis voor eene andere inrigting niet geschikt is, wordt door den Raad besloten art. 34, alinea 3 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 61), toe te passen en den inspecteur te adviseren de gevraagde vergunning te verleenen.

Het zelfde besluit wordt door den Raad genomen, na uitgebragt verslag door dr. Goossens op het adres van den apotheker L. van de Grinten te Venlo, houdende een verzoek van gelijke strekking als het voorgaande.

Vergunning tot afwijking van art. 3, alinea 2, wet IV.

Hierna wordt voorlezing gedaan van verzoekschriften ter verkrijging van vergunning tot bedoelde afwijking, ingediend door de navolgende heeren apothekers: H. Verlinden te Bergen op Zoom, P. J. Aertsen te Oosterhout, H. H. Vrijman te Eindhoven, A. H. van Bon te Eindhoven, J. G. Pulsers te Uden, J. van Os Keuls en elf apothekers te 's Hertogenbosch.

De voorzitter zegt deze stukken in handen te willen stellen der commissiën, belast met de winkelvisitatie, ten einde bij de inspectie der apotheken de inrigting van deze na te gaan en daarover in de volgende vergadering verslag uit te brengen.

Commissiën v. winkelvisitatie.

De commissiën tot winkelvisitatie worden vervolgens door den voorzitter benoemd en aan deze de plaatsen opgegeven door hen te bezoeken. De voorzitter maakt daarbij de leden opmerkzaam toe te zien op het liasseren der recepten, waar de geneeskundigen deze niet in een boek schrijven, hetgeen voor eigene practijkvrij staat.

bij twee wethouders en aan het schoollokaal. Hij vestigt de aa
dacht hierop en tevens op de door Gedeputeerde Staten v
Circulaire van Gedep. Staten. Zuid-Holland aan de gemeentebesturen gerigte circulaire, waar het boekje van dr. Bleeker wordt aangeprezen en een exempla daarvan toegezonden.

Op de door dr. Ramaer tot den voorzitter gerigte vraag of e en ander met zijne goedkeuring is geschiedt, geeft deze te ke nen, dat heeren Gedeputeerde Staten hem voor eenige dag mondeling hebben doen vragen of hij niet goed zou vinden d dit boekje door hen werd aanbevolen; dat hij toen op het pu was naar Rotterdam te vertrekken, waar hij in eene vergaderi der cholera-commissie werd gewacht, en daardoor niet lang ov de zaak had kunnen spreken, maar gezegd had dat hem die aa beveling niet raadzaam voorkwam, omdat die drank geen onschuld middel was, en niet aan ieder zonder geneeskundig toezigt handen kon worden gegeven. Daarna had hij niets meer van h plan vernomen, tot hij heden bespeurde dat de aanbeveling h plaats gehad.

De door Dr. Ramaer geopperde vraag of eene dergelijke maa regel niet ook door den minister van Binnenlandsche Zaken zijne circulaire wordt aanbevolen, wordt door den voorzitter andere leden ontkennend beantwoord, met verwijzing naar circulaire van den minister. Nadat prof. Evers heeft opgemer hoe Gedeputeerde Staten in deze hunne bevoegdheid te buit zijn gegaan, en dr. Mess heeft gewezen op het gevaar dat er gelegen is om het middel van dr. Bleeker aan het publiek handen te geven, en vooral om het aan kinderen te doen t
Schrijven aan Gedep. Staten. dienen, stelt dr. Ramaer voor, den voorzitter uit te noodigen e schrijven aan Gedeputeerde Staten te rigten, waarin het afkeure oordeel van den Raad over deze handelwijze wordt te kenn gegeven.

Bij hoofdelijke stemming wordt dit voorstel met algeme stemmen aangenomen.

Bevoegdheid van den Raad. Hierop verkrijgt dr. Mess het woord, en vraagt in de eer plaats: welke magt bezit de Raad om gezondheidsmaatregel door hem voorgesteld, ook te doen uitvoeren?

De voorzitter merkt op, dat de wet duidelijk doet uitkom en ook in de daarover tusschen de Regering en de 2de Kam gewisselde stukken herhaaldelijk is gezegd, dat de Raad is adviserend, niet een uitvoerend ligchaam.

De heer mr. Burger toont ook aan, dat de Raad in de volstrekt geen magt bezit, maar alleen als adviserend ligcha een zedelijken invloed kan uitoefenen.

Cholera-commissiën. In de tweede plaats bespreekt dr. Mess de wenschelijkheid v het instellen van cholera commissiën in de gemeenten, een ma

regel waartoe het gemeentebestuur van 's Gravenhage niet geneigd is. Hij wenscht verder dat vooral de mindergegoeden zullen worden gewezen op het groote belang dat er in gelegen is, om tijdens het heerschen der cholera, ook bij schijnbaar geringe ongesteldheid, geneeskundige hulp in te roepen.

Hij vestigt ook de aandacht op den toestand der sloot langs de Javastraat en van die achter de Willemskerk te 's Gravenhage. Slooten te 's Gravenhage.

De voorzitter antwoordt, dat hij met opzet de mededeelingen omtrent hetgeen geschied is heeft doen voorafgaan en hij nu, na eene uiteenzetting van hetgeen op verschillende plaatsen gedaan is, aan de vergadering de vraag wenscht te onderwerpen: wat kan nu nog gedaan worden? wat kan bepaaldelijk door den geneeskundigen Raad nog worden gedaan?

Dr. Snijders wenscht dat de Raad eene brochure uitgeve. Raadgeving van den Raad aan het publiek?

Hiertegen heeft de voorzitter bezwaar. Hij meent dat indien men van den Raad eenige aanwijzing voor het publiek wenschte te doen uitgaan, dit eene korte aanwijzing zou moeten zijn van de punten waarop men vooral heeft te letten ter vermijding en bestrijding van cholera. Hij is bereid eene schets van zulk eene aanwijzing aan de vergadering mede te deelen, om zijne bedoeling toe te lichten.

De punten die daarin zouden moeten worden opgenomen, zijn naar zijne meening deze:

I. De oorzaak van het ontstaan en de verbreiding der ziekte moet, zoo niet alléén, dan toch zeker óók worden gezocht in eene ziek-makende stof die zich in de uitwerpsels van cholera-lijders ontwikkelt. Deze moeten dus zoo spoedig mogelijk worden verwijderd en gedesinfecteerd; evenzoo de lijken.

II. Grootere voorbeschiktheid bij verkeerden leefregel; derhalve eene korte aanwijzing van den leefregel.

III. Maatregelen wanneer zich beginselen der ziekte voordoen.

IV. Algemeene maatregelen.

Na korte gedachtenwisseling hierover vraagt de voorzitter of de Raad zich in beginsel met deze schets vereenigt. Deze wordt daarop met algemeene stemmen aangenomen.

De voorzitter vraagt of de vergadering de redactie wenscht op te dragen aan eene commissie uit den Raad.

De vergadering laat dit aan den voorzitter over die, zoo hij het noodig acht, volgens art. 12 der wet, eene commissie benoemen kan.

Nog merkt de voorzitter op, dat hij het zeer mogelijk acht, dat van regeringswege dergelijke aanwijzing, als de Raad wenscht, zal worden gegeven. Indien hem dit spoedig blijkt, zal hij aan de opdragt van den Raad geen gevolg geven.

Dr. Snijders zegt, dat hij weinig verwachting heeft van de Toezigt van

den Raad ten platten lande.

medewerking der gemeentebesturen ten platten lande, en vraagt of het niet wenschelijk zoude zijn een lid van den Raad naar het platte land af te vaardigen, om toe te zien dat de voorgestelde maatregelen worden uitgevoerd.

De voorzitter zegt dat de minister van Binnenlandsche Zaken aan de commissarissen des Konings mededeeling heeft verzocht van de maatregelen, die door de gemeentebesturen worden genomen. Dit zal zeker gunstigen invloed hebben. De maatregel, door den heer Snijders voorgesteld, schijnt hem niet aannemelijk en ook niet uitvoerbaar.

Vragen aan de geneeskundigen te rigten.

Dr. Snijders bespreekt daarop de wenschelijkheid om aan de geneeskundigen bepaalde vragen voor te stellen, ten einde de van hen te verkrijgen mededeelingen meer volledig te maken.

Na korte gedachtenwisseling onder de leden, zegt de voorzitter dit punt gaarne in overweging te zullen nemen.

Cholera-commissiën.

Prof. Evers werpt de vraag op of er tegen het instellen van cholera-commissiën bezwaren bestaan.

De voorzitter antwoordt dat de bezwaren, die daartegen bij sommige gemeentebesturen bestaan, van plaatselijke toestand schijnen af te hangen. Men vreest somtijds gemis van samenwerking tusschen de cholera-commissie en andere bestaande commissiën. Hij meent intusschen dat cholera-commissiën, die goed zijn zamengesteld en hare roeping begrijpen, zeer nuttig kunnen werken. In Rotterdam, waar hij vergaderingen der cholera-commissie bijwoonde, is hem dit ook weder gebleken.

Mededeelingen.

De voorzitter doet vervolgens mededeeling van twee processen-verbaal, opgemaakt door de heeren Haaxman en Cramer, tegen het onbevoegd uitoefenen der geneeskunst. Hij laat voorlezing doen van eene beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 7 April 1866, n°. 334, betreffende de aftreding van de leden van den Raad, en deelt ten slotte de veranderingen mede sedert de laatste vergadering onder het personeel der geneeskundigen in de provincie hebben plaats gehad.

Dankbetuiging aan den voorzitter.

Hierna vraagt dr. Mess het woord, en brengt namens verscheidene leden van den Raad den voorzitter dank voor zijn onmiddellijk en krachtig optreden bij het uitbreken der cholera. De voorzitter betuigt dat goedkeuring zijner handelingen door leden van den Raad, de meest bevoegde beoordeelaars, hem schoonste voldoening is. Hij beveelt zich in deze moeijelijke dagen bij vernieuwing in de medewerking der leden aan en sluit daarna de vergadering.

EGELING, *voorzitter*.
W. M. H. SÄNGER, *secretaris*.

N°. 91. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen, gehouden te Groningen den 28 April.*

De leden zijn, met uitzondering van Dr. Reisiger en Dr. Houwink, ter bepaalder ure aanwezig. Voor den eerste, die heeft kennis gegeven door ziekte verhinderd te zijn te verschijnen, is Dr. Acker Stratingh als plaatsvervangend lid opgetreden, terwijl de heer Houwink te laat heeft berigt van door bezigheden verhinderd te zijn, om voor hem een plaatsvervangend lid op te roepen. Bij deze vergadering is tevens aanwezig de heer W. Gerhards, die door zijne rijke ervaring op het gebied van het onderwerp, dat uisluitend in deze zitting zal behandeld worden en zich daaromtrent zoo zeer verdienstelijk heeft gemaakt, als deskundige tot deelneming aan die bijeenkomst was uitgenoodigd.

Doel van deze vergadering.

De voorzitter opent de vergadering met uiteenzetting van het doel, waartoe zij is bijeengeroepen. Dat doel is tweeledig: het moet 1°. strekken om de maatregelen te bespreken waardoor eene verdere uitbreiding der cholera, die zich in de provincie Zuid-Holland heeft geopenbaard, kan worden tegengegaan; 2°. moeten de middelen nagegaan worden, waardoor deze maatregelen *het snelst en meest afdoende* kunnen worden ten uitvoer gebragt. De voorzitter is van meening, dat tot een geregelden gang van zaken de missive van den minister van Binnenlandsche Zaken aan de commissarissen des Konings in de provinciën, dd. 23sten April, de geschiktste leiddraad of handleiding zou zijn, en stelt daarom voor (art. 12, I), deze, met gesloten deuren, punt voor punt aan eene onderlinge bespreking te onderwerpen, en daarbij te onderzoeken voor hoeverre de verschillende punten de goedkeuring der leden wegdragen en hier en daar nog moeten aangevuld worden. De heer Tellegen maakt bezwaren tegen eene geheime zitting en stelt voor, art. 22 I. toe te passen. De voorzitter laat de beslissing daarvan door eene stemming aan de leden over, waardoor wordt besloten dat met gesloten deuren zal worden beraadslaagd.

Kennisgeving van de cholera-gevallen.

Nadat de secretaris de bovengenoemde missive heeft voorgelezen en de heer van Deen heeft doen uitkomen de groote diensten, die de minister met deze missive aan den lande heeft bewezen, door in deze het initiatief te nemen, gaat men over tot de behandeling van punt 1. De voorzitter leest als inleiding den brief voor, door alle geneeskundige inspecteurs aan de geneeskundigen binnen hun distrikt te verzenden en voorafgaande aan het cholerarapport, door de inspecteurs aan den minister van Binnenlandsche Zaken aangeboden. De leden zijn het met den heer Reilingh eens, dat de aangiften van de *eerste* gevallen, door dezen brief verlangd,

niet voldoende is, maar dat telken dage *alle* bijkomende patiënten moeten opgegeven worden. Aan dezen wensch van den heer Reilingh zal worden voldaan, door in dien brief, welke, reeds gedrukt zijnde, niet veranderd kan worden, het woord *eerste* te royeren. Omtrent de vraag aan wie deze opgaven moeten meêgedeeld worden, verschillen enkele leden in zienswijze. De heer Asman vraagt of de gemeentebesturen bij cholera niet denzelfden weg konden volgen, even als bij angina, pokken enz., waar de geneesheeren hunnentwege uitgenoodigd worden om die opgaven te doen. De heer Meursinge wijst den heer Asman op de wet, die de opgave volgens zijn voorstel reeds gebiedend maakt. De heer Tellegen oordeelt het 't meest praktisch, dat de doctoren hunne opgaven rigten tot de gemeentebesturen en deze ze ter kennis brengen van den inspecteur. De heer Bloembergen meent, dat bij deze opgaven de hoogste eenvoudigheid moet heerschen en licht dit toe door eene schets van hetgeen daaromtrent te Leeuwarden in 1849 is geschied. Hij verlangt te dien einde bepaalde punten in de stad aangewezen te hebben, waar de aangiften kunnen gedaan worden. De heer Gerhards vereenigt zich in principe met den vorigen spreker. Hij acht het echter noodzakelijk, dat in steden, waar cholera-commissiën bestaan, aan deze dagelijks de gevallen worden meêgedeeld. Deze regeling komt hem de eenvoudigste en meest praktische voor. Waar geen cholera-commissiën gevestigd zijn, moeten de gemeentebesturen de opgaven ontvangen. De heer Meursinge is van oordeel, dat voor de laatst bedoelde steden de aangifte moet plaats hebben volgens de wet, dus niet alleen aan het gemeentebestuur, maar ook aan den inspecteur. Voor de stad Groningen in 't bijzonder wenscht hij de zaak zoo geregeld te zien, dat alle opgaven geschieden bij den president der cholera-commissie, die op zijne beurt er mededeeling van doet aan het gemeentebestuur en den adjunct inspecteur. De heer Post acht het 't doelmatigst om zich met de opgaven tot de gemeentebesturen te rigten. (De heeren Reilingh, Bruinsma en Gerhards, die intusschen bijzonderheden omtrent de preventieve maatregelen ter tafel wilden brengen, worden door den voorzitter tot de orde terug geroepen, vermits deze bijzonderheden bij punt 8 zullen worden nagegaan). De heer Tellegen maakte een einde aan de beraadslagingen over de geschiktste wijze van aangifte, door als amendement voor te stellen dat de ***opgaven van alle gevallen moet worden gezonden aan het gemeentebestuur of eene door het gemeentebestuur aangegeven commissie en aan den geneeskundigen inspecteur.*** Aldus werd besloten en zal hiervan aan de gemeentebesturen worden kennis gegeven.

Isoleren der lijders.

Het tweede punt van beraadslaging betrof het *isoleren der lijders*, het *afzonderen der gezonden*. De heer v. Deen acht het

rwijderen van de gezonden naar eene andere, van het *choleragif*)g bevrijde woning als hoogst ondoelmatig. Dit volgt onmiddellijk it hetgeen men tegenwoordig met wetenschappelijke naauwkeu-igheid weet omtrent den duur van het incubatie-tijdperk, die op weken kan gesteld worden. Op deze wijze kan een gezond nensch, die uit een door cholera bezocht huis naar eene intacte roning zich verplaatst, het zaad der ziekte in deze laatste woning net zich meênemen en daar doen ontkiemen. Deze maatregel zou dus juist het tegenovergestelde effekt hebben dan men er meê beoogt — het zou juist de cholera verder verspreiden. Cholera-vlugtelingen zijn dus cholera-verspreiders. Om dezelfde redenen heeft de quarantaine veel onnut gesticht. De heer Gerhards deelt volkomen het bezwaar van prof. v. Deen en wijst bovendien op het onuitvoerbare van den maatregel. De heer Reilingh beweert, dat het bestaan van een incubatie-tijdperk eene bloote hypothese is, waartegen de heer v. Deen wijst op de overtuigende proeven van Pettenkofer en anderen, die het bestaan van incubatie boven allen twijfel verheffen en de drekstoffen aanwijzen als de hoofdbron van het choleragif. De heer Meursinge haalt als tegenbewijs van Pettenkofer's proeven aan eene ervaring uit vorige cholera-epidemieën te Groningen; bij deze gelegenheden immers was niemand van het personeel, dat met het wegnemen van drekstoffen belast was, door de ziekte aangetast. De heer v. Deen ziet in deze immuniteit der drekarbeiders tegen de cholera hoegenaamd geen moment, dat aan de waarde van Pettenkofer's resultaten iets te kort doet; hij voegt zelfs daar nog bij, dat dezelfde immuniteit te Parijs, in België is waargenomen; men moet evenwel de proeven van Pettenkofer in haar geheel beschouwen, en dan zal men zien dat de drekstoffen in vereeniging met den aard van den bodem en nog andere punten als één gemeenschappelijk infecterend element moeten beschouwd worden. De heer Bloembergen doet opmerken, dat de maatregelen van isoleren soms toch niet van nut ontbloot zijn. *„Het plaatsen van den lijder in een afzonderlijk behoorlijk daarvoor ingerigt lokaal"* — deze zinsnede in de ministeriële missive vooronderstelt reeds, dat men bij de zaak van isoleren zeer voorzigtig zal te werk gaan. De heer Post vraagt den heer van Deen, welken anderen maatregel hij voor het afgekeurde isoleren wilde in de plaats stellen. Zulk een afdoende maatregel is volgens den heer van Deen niet te vinden; men zou ten opzigte van kinderen het veiligst handelen als men elk kind in een afzonderlijk lokaal liet huisvesten of verplegen bij buren, dat natuurlijk praktisch onuitvoerbaar is. De heer Meursinge wijst den heer van Deen op de in de missive bedoelde speciale huizen ter verpleging van kinderen. De heeren Gerhards en Reilingh willen echter er sterk op aangedrongen zien, dat een door een cholera-

patiënt of lijk verlaten huis onmiddellijk worde gereinigd; eerstgenoemde spreker wenschte tevens te weten of de bepaling ten opzigte van het schoolbezoek door kinderen uit huizen w pokken, mazelen, roodvonk heerschten, ook gelden voor de chole De heer Reilingh beantwoordt deze vraag bevestigend, met l trekking tot Groningen. De heer van Deeff komt ten slotte n maals terug op het hoogst noodlottige van den den afzonderin maatregel, want incubatie bestaat ontwijfelbaar, wat men er o tegen inbrenge. Omtrent de *uitvoering* van het isoleren zijn stemmen niet minder verdeeld. De heer Asman vraagt of de meentebesturen het regt hebben om de menschen, bij onw naar het hospitaal of welk lokaal ook, te doen vervoeren. voorzitter ontkent aan de gemeentebesturen dat regt; als de gezetenen of lijders het vervoer niet toestaan, kan men hen n dwingen. De heer Tellegen, die eene discussie niet wil beschou zien als een spiegelgevecht, maar als een middel om tot resultat te komen, stelt daarom voor om aan den minister meê te deele dat de Raad veel bezwaren ziet in het gevoelen, in het 2de pu van de missive omschreven. De heer Bloembergen beweert, d blijkens alinea 2 van het 2de punt, namelijk voor de gevalle dat *onoverkomelijke* hinderpalen aan de overbrenging van den lijd uit zijne woning in den weg staan, bijzondere maatregelen moet genomen worden, en daarvoor heeft een gemeentestuur in d regel wel een lokaal en een verplegings-personeel beschikbaar. I heer van Deen gelooft, dat de maatregelen van afzonderen a de respectieve burgerij, maar niet aan de regering moeten ove gelaten worden. Daardoor blijft de regering en de geneeskundi inspecteur onverantwoordelijk. De heer Gerhards, het gevoel van den heer Tellegen volkomen beâmende, acht het bovendi raadzaam, om bij de onuitvoerbaarheid van alinea 2 van het 2 punt, alleen het eerste gedeelte daarvan aan te nemen en bevorderen. De heer Tellegen komt nogmaals op zijn voorstel ter en wordt hierin door den heer van Deen krachtig ondersteun Het voorstel Gerhards-Tellegen wordt nu in stemming gebrag waaraan de heer Tellegen geen deel neemt. De uitslag daarv is, dat, met 12 van de 15 stemmen het punt 2 in zijn gehe onveranderd zal blijven en worden gehandhaafd, dat evenwel a den minister de discussiën daarover zullen worden medegedeel

Desinfectie. De vergadering gaat thans over tot het bespreken van punt het desinfecteren van de excrementen en de voorwerpen, wa mede de lijders zijn in aanraking geweest. Hierbij staan op d voorgrond: 1°. de keuze over de desinfecterende stoffen en 2°. uitvoering van het desinfecteren in verband met finantiëele bezw ren. De heer van Ankum, die ter loops doet opmerken dat in missive niet gesproken wordt over het desinfecteren van won

gen, geeft aan chloor als desinfectans de voorkeur boven ijzervitriool, en wel op grond van de verwantschap der genoemde halogene stof tot waterstof. De besmettende stof wordt door chloor door verlies van haar waterstofgehalte geheel ontleed, en kan dus op deze wijze misschien van hare infecterende eigenschappen beroofd worden. Ook in Frankrijk geeft men de voorkeur aan de chloorverbindingen. De vlugtigheid van het chloor legt hier bovendien groot gewigt in de schaal. Het ijzervitriool heeft daarentegen alleen eenige waarde bij stoffen, die ammonia ontwikkelen. Over het algemeen verdienen de metaalzouten den naam van desinfectantia niet; zij binden slechts de zwavelwaterstof. De heer Bruinsma, met den vorigen spreker volkomen instemmende, wijst tevens op het groote verschil in prijs tusschen beide ligchamen. De chloorkalk is oneindig goedkooper dan het ijzervitriool. Dus niet alleen om het sterker desinfecterend vermogen, maar ook om den lageren prijs moet de eerste stof boven de tweede aanbevolen worden. Dat deze twee punten van verschil niet onbeduidend zijn, bewijst spreker door eene berekening van den hoogleeraar Gunning, volgens wiens onderzoekingen het desinfecterend vermogen van den chloorkalk staat tot dat van ijzervitriool als 63 : 1; terwijl verder voor het desinfecteren van 64 liters excrementen eene hoeveelheid ijzervitriool van 28 cents vereischt wordt, is daartoe voor 1½ cent chloorkalk voldoende. De heer van Deen vreest dat bij het gebruik van chloorkalk eene nadeelige bijwerking zou geboren worden op de ademhalingswerktuigen van den lijder, en vraagt of zwaveligzuur niet als desinfectans zou kunnen worden aangewend. De maat van chloorontwikkeling is volgens den heer van Ankum te onbeduidend om schadelijk te kunnen werken, terwijl zwaveligzuur om vele, hier niet nader te bespreken scheikundige redenen, verre beneden den chloorkalk staat als desinfecterend middel. De heer Gerhards beroept zich op de ondervinding, die hem nooit nadeelige gevolgen van de chloorontwikkeling voor den lijder heeft aan het licht gebragt. De heer Reilingh beveelt het carbolzuur aan, wegens zijne gemakkelijke en goedkoope wijze van bereiding. De heer Meursinge stelt, even als de vorige sprekers, den chloorkalk boven het ijzervitriool en ook boven het carbolzuur. De zwavelzure ijzeroxydule is in den regel niets meer dan een middel om de reukstoffen te vernietigen. Van het carbolzuur is in het rapport van de inspecteurs geen sprake geweest, omdat de *fabriekmatige* bereiding te duur is. Kleine hoeveelheden carbolzuur kunnen volgens de methode, die de heer Reiling op 't oog heeft, wel is waar voor weinig geld verkregen worden, maar de *algemeene* aanwending in zeer groote hoeveelheden moet uit de *fabriekmatige*, dus kostbare bereidingswijze getrokken worden. De heer Tellegen vindt het raadzaam dat de heer van Ankum zijn scheikundig be-

toog over den voorrang van den chloorkalk boven het ijzervitri schriftelijk nader uiteen zet en dit aan den inspecteur ter h stelt. De heer van Ankum voldoet daaraan gaarne en wens tevens dat aan den minister worde voorgesteld om den chloork als desinfectans algemeen aan te wenden.

Door wie moet de desinfectie bekostigd, en door wie moet uitgevoerd worden? Volgens den heer van Deen kostte de des fectie aan de stad München *f* 45,000, zoodat voor Groningen d uitgaven op *f* 10,000 moeten geraamd worden. Wie moet d hooge som betalen en wie moet het werk ten uitvoer brengen? heer Bruinsma deelt ten opzigte van het laatste mede, dat n vroeger te Leeuwarden bepaalde personen had die zich met ber kingen enz. bezig hielden; aan deze moest nu ook het desinfecte worden opgedragen. De heer Gerhards voegt hierbij dat te G ningen hetzelfde gedaan wordt door de wakers; maar de beko ging, door wie moet ze geschieden? De heer Bloembergen ach raadzaam om aan de gemeentebesturen voor te stellen dat zij of meer personen, met het desinfecteren belast, aanstelden, voor onvermogende lijders de desinfectie kosteloos moeten uitv ren. Deze maatregel is vroeger met goede gevolgen bekroond. voorzitter deelt mede dat eene instructie voor het desinfecte zamengesteld wordt door de commissie van geneeskundigen en die de minister als adviseurs over alles wat cholera betreft om z heen heeft gevormd, terwijl, wat de financiëele bezwaren betre de inspecteurs aan den minister eene zekere som hebben voor steld ter gemoetkoming aan de gemeentebesturen. De heer Me singe is van oordeel dat het desinfecteren een zaak is die l gemeentebestuur, en niet de Regering geldt. De uitvoering k bovendien zoo veel niet kosten, als door den heer van Deen beweerd. Hij acht het dus ongepast dat men aan de Regering ee zekere som vrage ter gemoetkoming aan de gemeentebesturen. heer Tellegen is van hetzelfde gevoelen. De heer Bruinsma vin het maken van eene instructie overbodig; de gemeentebestur kunnen de doctoren over de wijze van uitvoering raadplegen. l is het overigens ook eens met de beide vorige sprekers, dat d maatregel niet zoo kostbaar kan zijn. Heeft de gemeente daarv geen geld genoeg, dan zal een beroep op de liefdadigheid der gezetenen in het te kort wel voorzien. Ook de heer Gerhards c deelt dat de gemeentebesturen in dit opzigt moeten *handelen* z wel als *betalen*, deelt dus ook het bovengenoemde gevoelen den heer Meursinge. Wat de instructie zelve betreft, de h Meursinge keurt een *algemeene* instructie af, maar wenscht dat e geneeskundige Raad eene instructie maakt voor zijn eigen distri wegens het verschil in lokale toestanden. De voorzitter vreest hierdoor de eenvormigheid van de verschillende instructiën zal

den, en buitendien kan moeijelijk aan het voorstel van den heer Meursinge voldaan worden, omdat de boven besprokene, algemeene instructie te 's Hage waarschijnlijk reeds ter perse is. De heer van Ankum is tegen het zamenstellen eener instructie; er zijn in de grootere steden genoeg deskundigen, die het met de desinfectie belaste personeel kunnen voorlichten, terwijl de geheele zaak bovendien hoogst eenvoudig is. De voorzitter stemt den heer van Ankum toe voor zooverre de steden betreffen, op het platte land daarentegen weet men met de desinfectantia volstrekt niet om te gaan. De heer Gerhards ziet veel nut in het publiceren van populaire geschriften over cholera, waarin, behalve bemoedigende wenken, de wijze van desinfecteren en de hoeveelheid van de daartoe noodige stoffen besproken worden. De heer Reilingh ondersteunt dit en oordeelt dat de uitgave daarvan op den weg van den inspecteur is gelegen. De voorzitter, terugkomende op het voorstel van den heer Meursinge, zegt, dat het uit de missive van den minister voldoende blijkt dat van de Hooge Regering de impulsie tot handelen moet uitgaan. De heer Meursinge, dit volkomen beamende, brengt evenwel in het midden, dat de speciale raadgevingen moeten uitgaan van het geneeskundig Staatstoezigt. Het voorstel Meursinge, ten slotte in stemming gebragt, wordt met groote meerderheid aangenomen.

Drinkwater.

De Raad vereenigt zich in de 4de plaats met alles wat in de missive omtrent het drinkwater wordt aanbevolen. De heer van Deen wijst hier inzonderheid op den toestand der dakgoten; spreker verlangt daarom dat het reinigen der goten en het vernieuwen van vergane goten vooral in cholera-tijden zeer moet behartigd worden. Deze maatregel moet, volgens den heer Gerhards, niet voor weinige weken, maar den geheelen zomer door genomen worden, omdat het zeer goed mogelijk is dat de cholera, thans in Holland uitgebroken, eerst in den herfst het Noorden zal bezoeken. De Bruinsma, het gevoelen van den laatsten spreker volkomen huldigende, meent in de uitdrukking „aanhoudende zorg", in de missive voorkomende, reeds een waarborg te zien dat de zorg voor goten niet te spoedig zal nagelaten worden. De heer Reilingh voegt hier nog bij, dat het voor het platte land eene zaak van het hoogste gewigt is om voor eene goede afwatering der slooten enz. zorg te dragen.

Cholera-lijken.

Het vijfde punt der missive lokt geene discussiën uit. Alle leden waren innig overtuigd van de heilzame strekking van de in dat punt besproken maatregelen. Bij herhaling is hier weêr gewezen op het hooge nut van het spoedig begraven der cholera-lijken, het desinfecteren daarvan en het tegengaan van groote begrafenissen.

Schorsing der kermissen.

De belangrijke vraag omtrent het schorsen der kermissen maakt

het 6de punt der missive en van de beraadslagingen uit. De he
Bruinsma stelt op den voorgrond, dat men met het voorstelle
van dezen maatregel bij de gemeentebesturen vooral niet te voo
barig moet zijn. De voorzitter, de hoogst nadeelige gevolgen va
de kermissen om het ligchamelijk zoowel als geestelijk welzijn va
de ingezetenen uiteen zettende, is daarentegen van meening, da
men omtrent het weren van een invloed, die de vatbaarheid va
den mensch voor het choleragif zoo zeer verhoogt, met den mee
ten spoed bij de gemeentebesturen moet aandringen. De heer Ge
hards, doordrongen van het groote gewigt van dezen maatrege
vraagt evenwel of het wat helpen zal, dat de geneeskundige Raa
op nieuw hetzelfde aanraadt, daar toch de gemeentebesturen ree
door de missive van den minister van dien maatregel hebben ke
nis gekregen. De heer van Deen verwacht veel goeds van een
nieuw gedaan voorstel van wege den geneeskundigen Raad aan
gemeentebesturen, omdat de steun van den geneeskundigen Ra
veel kracht zal geven aan de uitvoering. De heer Tellegen ac
het wenschelijk om de gemeentebesturen bekend te maken met
afkeurend oordeel van den Raad omtrent het houden van kermisse
vooral met het oog op de nog eenige maanden in het verschiet liggen
kermis van Leeuwarden en andere gemeenten, die nog geen besl
hebben genomen. De voorzitter acht het niet overbodig om publika
te geven aan de door de leden betuigde sympathie voor het d
den gemeenteraad van Groningen genomen besluit ter schorsi
van de kermis. De heer Bruinsma wenscht alle publicatiën o
zaken, die met cholera in verband staan, achterwege gelate
omdat zij slechts leiden tot het verwekken van vrees onder
ingezetenen. De heer Meursinge heeft niets tegen het aanschrij
aan de gemeentebesturen omtrent het nadeel der kermissen, m
wil niet de kermis als algemeen nadeelig, voor alle tijden en v
alle plaatsen voorgesteld zien. Voor de stad Groningen kan
zich in de gegeven omstandigheden met de schorsing vereenig
omdat de cholera reeds ons land is binnen gedrongen en
Groninger kermis voor de deur staat. De heer van Deen verla
dat met uitzondering van de kleine plaatsen *nergens* kermis m
gehouden worden, zoo lang de cholera in ons land *heerscht*.
voorzitter, de algemeene afschaffing eveneens hoogst wensch
achtende, brengt evenwel den heer van Deen tot de overtuig
dat het schorsen van de kermis in de steden niets zal ba
wanneer zij voor de plattelands-gemeenten toegestaan blijft.
dit geval zullen de personen, die bij voorkeur de kiem der ziel
van de eene plaats naar de andere overbrengen, zooals org
draaijers, liedjeszangers, koordedansers, houders van menageri
tenten, zich bij het verbod, om in de steden hun bedrijf uit
oefenen, op de dorpskermissen des te sterker ophoopen. Hierdoo

wordt natuurlijk aan de ontwikkeling der cholera een vruchtbaar veld geopend. Spreker grondt zijne redenering op eene ervaring uit de plaats zelve zijner inwoning. Nadat de heer Gerhards ten slotte nog de aandacht vestigt op de wenschelijkheid, dat op last van de gemeentebesturen de kroegen, drankwinkels enz., 's avonds vroegtijdig moeten gesloten zijn, worden de debatten omtrent dat onderwerp gesloten met dien uitslag, dat de Raad zich op twee stemmen na vereenigt met eene schorsing van de kermis in het algemeen, zoowel voor de steden als de dorpen.

Zorg voor geneesk. hulp.

Aan de orde van behandeling komt thans het 7de punt van de missive, betreffende de zorg voor voldoende geneeskundige hulp bij het heerschen van cholera. Op voorstel van den heer van Deen wordt eenstemmig besloten, aan de Hooge Regering de wenschelijkheid kenbaar te maken, dat krachtens art. 2, III, aan de candidaten in de geneeskunde der Nederl. hoogescholen de bevoegdheid worde toegekend tot het verleenen van geneeskundige hulp, onder uitnoodiging aan de geneeskundige faculteiten om de studenten onverwijld onderrigt te geven omtrent alles wat betrekking heeft op de therapie der cholera. — In de tweede plaats wordt het volgende voorstel van den heer Bloembergen, dat door de heeren van Ankum en Reilingh sterk verdedigd en door den heer Bruinsma nog eenigermate geamendeerd is, aangenomen de Raad zal zich namelijk per missive tot alle gemeentebesturen van Friesland en Groningen wenden, om tijdens het heerschen der cholera *iedere* apotheek in de gemeente voor de bedeelden (en „*minvermogenden*," amendement Bruinsma) te doen openstellen en *alle* geneesheeren in de gemeente uit te noodigen om, desgevraagd, de *eerste* geneeskundige behandeling van zulke lijders op zich te nemen. Deze maatregel werd reeds vroeger te Leeuwarden uitgevoerd en wordt ook tegenwoordig door de impulsie van de cholera-commissie te Groningen gevolgd.

De heer Bruinsma vestigt de aandacht der leden op de laatste alinea van het 7de punt der missive, luidende: „*In die gemeenten vooral, waar de woningen ver uit elkander zijn gelegen, zou men op verschillende punten geneesmiddelen verkrijgbaar kunnen stellen, met eene juiste gebruiksaanwijzing*" enz. Spreker vraagt wie het toezigt moet hebben op de distributie van de aldaar bedoelde geneesmiddelen? De heer Asman stelt voor om de uitvoering van den in deze alinea genoemden maatregel aldus te bevorderen, dat de gemeentebesturen op elk dorp een depôt van bepaalde geneesmiddelen, die, tijdig gebruikt, soms uitnemende diensten kunnen doen, beschikbaar stellen onder toezigt van een daartoe aangewezen en met de toediening geinstrueerden persoon, b. v. den dorpsschoolmeester. De heer Beekhuis is van het zelfde gevoelen en licht toe hoe deze zaak vroeger in de gemeente Leeu-

warderadeel was geregeld. De Raad vereenigt zich met het voorstel Asman, waarvan, even als dat van den heer Bloembergen, aan de gemeentebesturen zal worden kennis gegeven.

Cholera-commissiën.

Het laatste punt van de missive, handelende over de cholera-commissiën, wordt door alle leden als een van de nuttigste en heilzaamste momenten in de voorbehoeding en het lenigen der cholera genoemd. Op voorstel van den heer Tellegen wordt evenwel eene kleine, doch zeer belangrijke afwijking van hetgeen de missive daaromtrent zegt, raadzaam geoordeeld. Zullen de cholera-commissiën namelijk werkelijk aan hare roeping voldoen, dan moeten zij reeds werkzaam zijn vóórdat de cholera zich heeft vertoond, en niet, zooals in de missive, eerst in werking treden, wanneer de ziekte zich bereids in de gemeente heeft geopenbaard. Van het voorstel Tellegen zal aan de gemeentebesturen kennis worden gegeven. Omtrent de oprigting van cholera-commissiën ten platten lande stoot men wegens de uitgebreidheid van vele gemeenten op groote moeijelijkheden. De Raad oordeelt het daarom wenschelijk, dat zulke gemeentebesturen zooveel mogelijk plaatselijke commissiën oprigten, onder voorlichting van de in de nabuurschap wonende geneesheeren over de wijze, waarop zulke commissiën het doelmatigst moeten worden georganiseerd. Bij deze gelegenheid wordt door de heeren Reilingh en Gerhards op nieuw gewezen op het nut, dat het tijdig nemen van preventive maatregelen, waartoe zich toch de werkzaamheden der cholera-commissiën het meest bepalen, na zich kan slepen. Het reinigen der woningen, zindelijkheid der straten, het schoonhouden der wanden en het dagelijks reinigen van goten en riolen, waarop vooral de gemeentebesturen moeten aandachtig gemaakt worden, het uitdeelen van versch stroo, ligging- en kleedingstukken, de zorg voor goed voedsel, met het verstrekken waarvan men vooral niet te vroeg moet ophouden, deze en nog zoo vele andere prophylaktische zaken, moeten steeds in het oog worden gehouden. Ten slotte geeft de heer Gerhards eene schets van de wijze, waarop al deze maatregelen nu wederom bij het dreigen eener nieuwe epidemie door de Groninger cholera-commissie worden geregeld.

Nadat hiermede de discussiën over de ministeriële missive geeindigd waren, moeten thans de middelen nagegaan worden, waardoor de uitvoering van de besproken maatregelen kan bevorderd worden. De voorzitter wenschte te dien einde twee voorstellen aan het oordeel van den Raad te onderwerpen, de behandeling waarvan hij evenwel wegens het ver gevorderde uur wenscht uit te stellen tot heden avond 8 uur. De Raad zich hiermede vereenigende, wordt de zitting tot 8 uur in den avond geschorst.

Heropening der vergadering.

De heer Hosson is afwezig.

De heer Gerhards wenscht, alvorens verder te gaan, een kort resumé te hooren van hetgeen 's morgens beraadslaagd is. Aan dit verlangen kon onmogelijk voldaan worden, omdat 1°. de aanteekeningen tot dit doel nog niet voldoende gerangschikt zijn, en 2°. het voorlezen daarvan, volgens het oordeel van den Raad, te tijdroovend zou zijn.

Uitvoering der besproken maatregelen.

De voorzitter gaat thans over tot de mededeeling van de twee volgende voorstellen: 1°. „de leden, plaatsvervangende en corresponderende leden van den geneeskundigen Raad uit te noodigen om de uitvoering van de meest geschikte maatregelen ter weering of beteugeling der cholera naar plaatselijke omstandigheden te bevorderen, en voor Friesland aan den inspecteur, voor Groningen aan den adjunct-inspecteur berigt te geven van de lokale toestanden, die nadeelig kunnen werken op de algemeene gezondheid;" 2°. „de leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad uit te noodigen om, na bekomen magtiging van den inspecteur of adjunct-inspecteur, onderzoek te doen naar den sanitairen toestand der slaapsteden en armhuizen, naar een opgemaakt plan, en daarvan berigt te geven als boven." Beide voorstellen lokken breedvoerige discussiën uit. De heer van Deen zegt dat bij de uitvoering veel zal afhangen van de magt en de welwillendheid der geneeskundigen. Vele onder deze bezitten tevens geen activiteit of lust genoeg. De voorzitter meent dat de lust en bereidwilligheid spoedig kunnen blijken door informatie. De heer van Deen vraagt of de correspondérende leden ook van staatswege beloond worden? De voorzitter, deze vraag ontkennend beantwoordende, merkt evenwel op dat hunne reiskosten, voortvloeijende uit het 1ste voorstel, nooit groot kunnen zijn, omdat ze te dien einde in hun eigen kring, waar ze practiseren, werkzaam zijn. De heer Meursinge: blijkt het dat de corresponderende leden geen activiteit genoeg aan den dag leggen, dan ligt het op den weg van den inspecteur of adjunct-inspecteur om daarin te voorzien. Het invoeren van de voorgestelde maatregelen zal bovendien zeer bevorderd kunnen worden door de commissiën voor het visiteren der apotheken, die op haren weg tevens den sanitairen toestand van de bezochte steden zullen nagaan. De heer van Deen noemt deze combinatie hoogst ondoelmatig en onpraktisch. Het winkelvisiteren eischt al veel tijd om bovendien nog een sanitair onderzoek van de stads op zich te kunnen nemen. De voorzitter vindt den heer van Deen wat al te veel pessimist in zijne verwachtingen van de corresponderende leden. Spreker heeft van enkelen, inzonderheid

uit Friesland, reeds schitterende bewijzen van hunne bereidwilligheid en ondersteuning. De heer Bloembergen acht de uitnoodiging in het 1ste voorstel, op grond van art. 11, I, overbodig. Iets anders is het als deze uitnoodiging geschiedt om *bepaalde*, door den inspecteur noodig gecordeelde maatregelen te bevorderen. In dien geest zal spreker het voorstel ondersteunen. De voorzitter brengt daartegen in het midden, dat de uitnoodiging *in het algemeen* moet geschieden, omdat de plaatsvervangende en corresponderende leden thans niet aanwezig zijn. De heer Bruinsma uit het bezwaar, dat, zoo het voorstel mogt aangenomen worden, die leden van den geneeskundigen Raad, welke in cholera-commissiën zullen benoemd worden, te veel werk en dikwijls dubbel werk zullen verrigten. Men krijgt dan bovendien zoo ligt op deze wijze een imperium in imperio, en de maatregelen zouden zeer langzaam beraamd en uitgevoerd worden. Spreker wenscht dus de uitnoodiging van het 1ste voorstel niet gerigt te zien tot zulke leden van den geneeskundigen Raad, die in cholera-commissiën zullen zitting hebben. De voorzitter vreest dat hij als inspecteur in dit geval niet genoeg op de hoogte van den stand der zaken zou blijven. Volgens het oordeel van den heer Tellegen moeten de plaatsvervangende en corresponderende leden uitgenoodigd worden zorg te dragen, dat in hunne gemeenten cholera-commissiën worden opgerigt, aan wie *zij* inlichtingen moeten geven. Dit is ook de bedoeling van den voorzitter; slechts inlichtingen kunnen er gegeven worden, meer niet; alleen de gemeentebesturen kunnen handelen. Overigens is, zoo als reeds in de morgenzitting werd besproken, het oprigten van cholera-commissiën op het platte land aan veel moeijelijkheden onderworpen. De heer v. Deen beâamt dit laatste ten volle; de practici hebben het in den regel te druk om *voor niet* bijeen te komen en vergaderingen te houden. Zou het nu niet mogelijk zijn, dat zulke practici vergoeding kregen van de gemeenten, waarvoor zij werkzaam zijn? De heer de Boer, de inzigten van de twee laatste sprekers niet deelende, heeft een ander bezwaar. Er zijn gemeenten die, door haar gemis aan een lid, plaatsvervangend of corresponderend lid van den geneeskundigen Raad, niet in staat zijn, altijd *goede* inlichtingen te krijgen. Daarom wenscht hij dat aan de gemeentebesturen opgave gedaan worde van het geheele personeel; waaruit de geneeskundige Raad is zamengesteld, opdat men wete tot wie men zich om inlichtingen kan vervoegen. De heer Meursinge: de inspecteur geeft reeds die inlichtingen. De correspondentie over alles wat betrekking heeft op de volksgezondheid wordt gewisseld 1°. tusschen den inspecteur, den geneeskundigen Raad al of niet gehoord hebbende, Gedeputeerde Staten en gemeentebesturen, en 2°. tusschen gemeentebesturen, Gedeputeerde Staten en den in-

specteur; hieruit volgt dat de leden, plaatsvervangende en corresponderende leden *niet* met de gemeentebesturen, maar met den inspecteur moeten corresponderen. Iets anders is het wanneer zij aan een lid van het gemeentebestuur, des gevraagd, hunne inlichtingen geven. Overigens ziet de Raad geen bezwaar om aan den wensch van den heer de Boer, zoo even uitgedrukt, te voldoen. De heer Bruinsma komt nogmaals op zijn vorig bezwaar terug en wenscht het 1ste voorstel aldus geämendeerd te zien: „de leden, plaatsvervangende en corresponderende leden van den „geneeskundigen Raad uit te noodigen om de uitvoering van de „meest geschikte maatregelen ter wering en beteugeling der cholera „naar plaatselijke omstandigheden te bevorderen en, *voor zooverre „er geene cholera-commissie is opgerigt* of *binnen eenige dagen zal „worden opgerigt*, voor Friesland aan den inspecteur, voor Gro„ningen aan den adjunct-inspectenr berigt te geven van alle lokale „toestanden, die nadeelig kunnen werken op de algemeene ge„zondheid." Nadat het amendement van den heer Bruinsma op voorstel van den heer Tellegen in stemming wordt gebragt en aangenomen, wordt bij eene tweede stemming het geheele geämendeerde voorstel algemeen goedgekeurd.

Slaapsteden.

De heer van Deen opent de discussiën over het tweede voorstel met de vraag: welk begrip aan *slaapsteden* moet gehecht worden? De heer Meursinge antwoordt, dat onder slaapsteden eigenlijk alle huizen, dus ook logementen begrepen worden, waar reizigers voor geld hun nachtverblijf houden. Doch slaapsteden in engeren zin en die hier bedoeld worden, omvatten die huizen, gewoonlijk in de achterbuurten der stad gelegen, waar doortrekkende menschen uit de laagste volksklasse voor slechts weinige stuivers nachtverblijf houden, en die door de onzindelijke en dikwijls onzedelijke inrigting bekend staan als de broeinesten te zijn van alle noodlottige epidemieën. De heer van Deen ziet niet in hoe men regt heeft, zulke huizen tot het onderwerpelijke doel binnen te treden. De voorzitter: de slaapsteê-houders moeten dat op grond van art. 5, I. toelaten. De heer Reilingh gelooft, dat het belang van de slaapsteê-houders het van zelf meêbrengt om dit onderzoek toe te laten. Zij kunnen er zijdelings voordeel van trekken, want de goede slaapsteden worden op deze wijze gerecommandeerd. Ter verduidelijking van de wijze, waarop dit onderzoek dient plaats te hebben, leest de voorzitter het daarvoor in de inspecteurs-vergadering ontworpen plan voor; dit schema is gemaakt naar de reglementen in Engeland en Frankrijk over het toezigt op de slaapsteden, waar deze zaak zeer onder surveillance van de politie staat. Spreker wijst tevens op den ellenligen toestand van vele armhuizen, zoo dat ook een onderzoek an deze streng geboden is. De heer Asman, die bereids een

aanvang heeft gemaakt met een onderzoek der slaapsteden Leeuwarden en dit gemeenschappelijk met den heer Bloemberg in het vervolg zal voortzetten, wordt door den voorzitter uitg noodigd, enkele bevindingen daaromtrent nu reeds aan de ve gadering meê te deelen. Aan deze uitnoodiging kan de heer A man nu moeijelijk voldoen, omdat zijn onderzoek nog niet vol ledig is ten einde gebragt en buitendien niet geschoeid op d leest van het zoo even meêgedeelde schema. De heer Bloemberge oppert de vraag of de voorzitter een onderzoek bedoelt in den geest van art. 5, I, met magtiging dus, of kan het onderzoek ook geschieden zonder magtiging. De voorzitter acht eene mag tiging dienstig voor de gevallen, dat de toegang tot het lokaal geweigerd wordt. Het moet eene *algemeene* magtiging zijn. In dat geval verlangt de heer Bloembergen het voorstel aldus ge wijzigd te zien: dat vooraf diene te gaan een aanwijzing van het lokaal en van de personen die het onderzoek daarvan op zich nemen. De heer Stratingh ondersteunt dit voorstel. Volgens den heer Tellegen is het geheele art. 5, I in de wet opgenomen uitsluitend met het doel om een enquête in te stellen, bijaldien al die inrigtingen bevonden zullen worden niet te voldoen aan de eischen der hygiène, en in dit geval gelooft spreker, dat het onderwerpelijk onderzoek gelegen is op den weg van den inspecteur of adjunct-inspecteur. De voorzitter deelt het gevoelen van den heer Tellegen geheel, maar door de tegenwoordige urgentie moet ook de geneeskundige Raad in dezen assisteren. De heer Tellegen gelooft, bij nader inzien, dat dit onderzoek geheel gescheiden moet worden van de cholera; het kan nu niet meer baten voor het voorkomen dezer ziekte, want dit onderzoek moet te lang duren, wil het op naauwkeurigheid aanspraak maken. De heer Gerhards herinnert dat men bijeen is gekomen ter wille van de cholera en de slaapsteden dus in verband met cholera moeten besproken worden. De heer Reilingh is van het zelfde gevoelen door alleen de zindelijkheid te bevorderen, doet men al veel voor cholera. De heer Meursinge, op het voorstel van den heer Bloembergen terug komende, deelt mede, dat hij voor Groningen het onderzoek der slaapsteden zal op zich nemen, terwijl de heeren Asman en Bloembergen, zoo als vroeger reeds is gezegd in dit opzigt voor Leeuwarden werkzaam zullen zijn. Door het primitieve voorstel worden nu de andere hier aanwezige leden uitgenoodigd, om over de slaapsteden en armhuizen van hunne gemeenten inlichtingen te geven. Naar aanleiding daarvan stelt zich de heer Dorama voor, om dit punt na te gaan voor zoo verre de stad Sneek betreft. De heer Post ziet geen nut in het amendement Bloembergen; het vertraagt het onderzoek. De voorzitter: Alleen de magtiging, door den inspecteur afgegeven, re

tigt iemand de openbare gebouwen binnen te treden. Die magtiging is tevens noodzakelijk om te verhoeden dat meer dan één lid van den geneeskundigen Raad, daartoe wel genegen, de zelfde gebouwen opvolgend zou bezoeken. De heer Reilingh: het lid van den Raad wordt niet door den inspecteur tot dat onderzoek aangesteld, maar hij stelt zich zelven aan, en daarop volgt de magtiging. Door het amendement Bloembergen zouden op deze wijze de nietaangewezen leden van den Raad in hunne regten worden bekort. Ook de heer Swaagman is voor eene *algemeene* magtiging; hoe ligt ontmoet een practicus op zijn weg in of buiten de stad niet armhuizen of andere dergelijke gebouwen, die hij ter loops kan inspecteren. In het bezit zijnde van een algemeene magtiging, is hij alsdan altijd in staat, oogenblikkelijk de inspectie te verrigten. De heer Bloembergen wil het voorstel aldus geformuleerd hebben: „elk lid of plaatsvervangend lid wordt „uitgenoodigd om in de plaats zijner inwoning, hetzij alleen, „hetzij met anderen, speciaal zijne aandacht te vestigen op den „sanitairen toestand van de slaapsteden en armhuizen, en daarvan „rapport in te dienen op de in het 1ste voorstel vermelde wijze. „Wanneer zij daarbij op moeijelijkheden stooten, dan moet er „magtiging van den inspecteur gevraagd worden, die hun, volgens „art. 5, I, zal verleend worden." Dit amendement in stemming gebragt zijnde, wordt met 11 tegen 5 stemmen aangenomen, zoodat hierdoor het oorspronkelijke voorstel van den voorzitter vervalt.

Benoeming van correspondeerende leden.

De voorzitter vestigt verder de aandacht der leden op de wenschelijkheid om, met het oog vooral op de cholera, het aantal corresponderende leden te vermeerderen met twee bouwkundigen en twee veeartsen. Is eene goede inrigting der woningen en het gebruik van gezond vleeschvoedsel onder alle omstandigheden een hoofdvereischte voor het in stand houden der gezondheid, van hoeveel meer beteekenis wordt dit niet in tijden van cholera. Als nieuwe leden worden op grond hiervan voorgesteld de heeren Romein, Prakken, van Beusekom en Plantenga, de beide eersten resp. stads-architect en veearts te Leeuwarden, de twee laatsten in dezelfde resp. betrekking te Groningen werkzaam. Deze heeren worden allen aangenomen, en zal hun van hunne benoeming worden kennis gegeven. Bij deze gelegenheid deelt de voorzitter mede dat van alle de vroeger benoemde corresponderende leden alleen dr. Wichers te Middelstum voor de onderscheiding heeft moeten bedanken van wege den slechten toestand van zijn gezigtsorgaan, terwijl van dr. Westerhoff te Warfum tot nu toe geen antwoord is ontvangen.

Publicatie van de in deze ver-

De heer van Deen oppert hierna de vraag of omtrent de handelingen van deze vergadering met gesloten deuren aan de leden

gadering behandeldezaken.

geheimhouding is opgelegd. Spreker wenscht het tegenovergeste omdat de debatten hoogst belangrijk waren. De heer Gerhard de leden zijn hetzelfde gevoelen toegedaan als de heer v. D met uitzondering van den heer Asman, die openbaarmaking de beraadslagingen in een vergadering met gesloten deuren vreemde verhouding noemt. Het voorstel van den heer v. I wordt hierop met bijna algemeene stemmen aangenomen. Tl rijst bij den heer v. Deen de vraag op of er publicatie van handelingen moet geschieden en op welke wijze. De heer v. Hu stelt te dien einde de *Geneeskundige Courant* voor. De voorz geeft de voorkeur aan de voornaamste Groninger en Friesche bladen, omdat het publiek vooral in de zaak belang heeft. heer Reilingh wenscht de wijze van publicatie aan den secre over te laten, wien hij de uiterste voorzigheid in dezen aa veelt. De heer Gerhards is van dezelfde meening, doch waarsch tegen het publiceren van eene kritiek over de ministriële mis De heer v. Deen brengt daartegen in het midden dat deze sive niet is gekritiseerd, maar louter geampliëerd. De heer Telle houdt het amendement Bloembergen over de slaapsteden voor te teêr punt, om dit te publiceren. Ten laatste wordt, op voor van den heer Swaagman met algemeene stemmen aangenom dat de wijze van publicatie aan den inspecteur, adjunct-inspec en secretaris zal worden overgelaten.

Commissie voor het uitgeven van populaire wenken enz. over cholera.

De heer Gerhards wenscht ten slotte eene commissie beno te zien met het doel om in de Leeuwarder en Groninger coura populaire wenken te geven omtrent hetgeen men in tijden cholera doen en laten moet. Dit punt, dat reeds in de mor zitting ter tafel was gebragt, wordt bestreden door den heer Deen; deze is van oordeel dat algemeene voorschriften voor geheele land moeten gegeven worden en men vooraf daarover de Regering moet onderhandelen. De heer Gerhards stelt den v zitter voor om den heer Reilingh officieus te benoemen tot bewerken van deze populaire wenken. De heer Reilingh, zeer gevoelig voor de onderscheiding, wenscht, op grond vroegere ervaringen, evenwel daarvan verschoond te blijven gelooft dat de zaak beter toevertrouwd is aan den inspe of adjunct-inspecteur; hij is evenwel tot het geven van in tingen daaromtrent volgaarne bereid. De voorzitter ziet bezwaar in het voorstel Reilingh, doch verzoekt daarbij de m werking van dat lid en van den heer Gerhards. Aldus w besloten.

Niets meer te behandelen zijnde, sluit de voorzitter te 11½ de vergadering, met den wensch dat de heden besproken r regelen krachtig mogen bijdragen om de verdere uitbreiding cholera tegen te gaan!

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van den 17den November 1866.

Dr. IDZERDA, *voorzitter.*
Dr. A. DRIELSMA, *secretaris.*

N°. 93. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe, gehouden te Zwolle, den 28 April.*

Uit de presentielijst blijkt, dat *alle* leden tegenwoordig zijn. Dr. D. Cohen, die de eerste vergadering (op 19 Februarij 1866) niet had kunnen bijwonen, legt als lid van den Raad, in handen van den inspecteur, den voorgeschreven eed af.

1°. Wordt gelezen een besluit van den minister van Binnenlandsche Zaken, van 6 Maart 1866, n°. 236, houdende benoeming van mr. J. D. van Ketwich Verschuur, voor den tijd van een jaar, tot secretaris bij dezen Raad; aangenomen voor kennisgeving.

2°. De voorzitter deelt de oorzaak en het doel dezer buitengewone bijeenkomst mede. De verschijning van de cholera asiatica in ons vaderland heeft nl. den minister van Binnenlandsche Zaken genoopt alle geneeskundige Raden onverwijld te doen vergaderen, ten einde, na kennisneming van hetgeen tot wering of stuiting dier gevreesde epidemie reeds aanvankelijk van regeringswege is verrigt, en van de daartoe verder ontworpen maatregelen, deze, met het oog op de algemeene en bijzondere behoeften, zooveel mogelijk en noodig door hunne opmerkingen en adviesen aan te vullen of te verbeteren. Wat betreft het standpunt, door den Raad daartoe in te nemen, is de voorzitter van oordeel, dat de therapie der ziekte hier buiten beschouwing moet blijven, maar de prophylaxis, de preventie der ziekte door de medische politie het onderwerp der beraadslaging behoort uit te maken. Hij wijst op het groote nut, hetwelk juist in spoedige en vroegtijdige maatregelen en voorzorgen gelegen is; hij acht het hoogst belangrijk en van het grootste nut, dat men overal, vóór de ziekte zich in eenige gemeente geopenbaard hebbe, daarop voorbereid en met alle hulpmiddelen en inrigtingen, welke de wetenschap en de ondervinding aanwijzen, gewapend zij, ten einde de beginselen terstond krachtig te kunnen bestrijden en de voortplanting te voorkomen, en hoopt, dat deze vergadering vruchtbaar moge zijn en het aanwijzen van al wat daartoe, hetzij in het algemeen, hetzij voor de bijzondere behoeften van Overijssel en Drenthe, en van de daarin gelegen gemeenten dienstig kan zijn.

3°. Alvorens tot deze beraadslaging over te gaan, worden gelezen de navolgende ingekomen stukken:

a. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken, van 20 April 1866, litt. I, houdende uitnoodiging aan den inspecteur tot bijeenroeping van den Raad.

b. Missive van denzelfden, van 21 April 1866, ter begeleiding van 30

exemplaren van het door de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoez uitgebragt rapport, betreffende maatregelen, tot wering der cholera te neme op welk rapport, waarvan bij de oproeping tot deze vergadering aan der leden een exemplaar is toegezonden, straks zal worden teruggekomen.

c. Missive van denzelfden, van 18 April 1866, n°. 289, betreffende benoemen eener commissie, om den minister van advies te dienen omtr genoemd onderwerp.

d. Missive van denzelfden, van 24 April 1866, litt. D, ter begeleid van een afschrift van 's ministers circulaire aan de commissarissen des I nings, van 23 April 1866, n°. 302, betreffende de maatregelen tot weri der cholera te nemen; welke circulaire insgelijks wordt voorgelezen.

e. Vijf verschillende berigten, bij den inspecteur ingekomen, omtrent elde waargenomen gevallen van cholera, als: te Rotterdam, Delfshaven, Utrech Brakel (Gelderland) en 's Hertogenbosch. Deze berigten geven aanleiding t de opmerking, dat de besmetting blijkt uit Rotterdam naar de ande plaatsen te zijn aangebragt en dat de noodzakelijkheid, om vooral de eers zieken zooveel mogelijk te isoleren, hierdoor reeds a priori in het oog spring Over het eerst ontstaan der ziekte te Rotterdam was den voorzitter nog nie bekend geworden.

f. Zakelijke inhoud ven eene circulaire, welke de respectieve inspecteu voornemen zijn aan heeren geneeskundigen te doen toekomen, omtrent h geen wenschelijk is bij voorkomende gevallen van cholera ten opzigte v mededeeling, afzondering enz.

g. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken, van 24 April 186 n°. 272, verzoekende spoedige mededeeling van de resultaten van het beh delde in deze vergadering van den Raad.

Alle deze stukken worden aangenomen voor kennisgeving.

4°. De voorzitter stelt voor, tot leiddraad der beraadslagingen te nem het rapport sub litt. *b* der ingekomen stukken n°. 3 vermeld, waarmede vergadering zich vereenigt; en worden alzoo successievelijk besproken volgende punten:

a. Het ontstaan der ziekte door contagium.

Dr. Schaepman oppert den twijfel, of het eerste geval te Rotterdam vc gekomen, en wel in een verbeterhuis bij een gedetineerde, wel door co gium zou ontstaan zijn?

De voorzitter meent, dat, aangenomen de juistheid van het door Schaepman medegedeelde feit, tegenover de ervaring, welke het zelfstan ontstaan der ziekte (wel te verstaan der cholera *asiatica*, niet te verwar met de zoogenaamde cholera *nostras*) in Europa bepaald tegenspreekt, uit de genoemde omstandigheid niet kan worden aangenomen, vermits contagium op een aantal andere wijzen, dan juist door regtstreeksche a raking met een lijder, kan worden overgebragt.

De vergadering vereenigt zich, met betrekking tot het uitgangspunt de te nemen maatregelen, met de stelling hieromtrent opgenomen in rapport der inspecteurs.

b. Quarantaine-maatregelen: de vergadering meent dit punt, als onbereikbaar, en ook, althans in deze provinciën, weinig noodig, buiten beraadslaging te moeten houden.

c. Het isoleren der aangetasten.

Dr. van Lennep wenschte, dat wettelijke verordeningen eenige kracht konden bijzetten aan de hieromtrent te geven voorschriften.

De voorzitter wijst op de onmogelijkheid, om de lijders, tegen den wil van henzelven of der hunnen, naar elders over te brengen tot verpleging in daarvoor ingerigte lokalen; hij meent echter, dat *zedelijke* middelen zeer veel kunnen uitwerken om dit doel te bereiken, en brengt daaromtrent in herinnering, hoe krachtig, bij vroegere epidemieën, de speciale commissiën (bij voorbeeld te Amsterdam en te Groningen) in dien geest zijn werkzaam geweest; daarbij vooral hulde brengende aan den voorbeeldeloozen ijver van den predikant Gerhards, als voorzitter der Groningsche commissie.

De heer Dibbits meent, dat men zal afstuiten op de moeijelijkheid, om de vereischte localen beschikbaar te krijgen.

De voorzitter is van oordeel dat bij goeden wil overal, zonder groote kosten, daarin zal kunnen voorzien worden. Bij gemis van beschikbare gebouwen kunnen, vooral in den zomer, op het open veld, dat ruime frissche lucht aanbiedt, tenten of kramen worden opgeslagen; dit is in der tijd onder anderen te Koppenhage met het beste gevolg gedaan. Overigens zullen in sommige gevallen niet de lijders, maar hunne omgevingen verwijderd kunnen worden.

De vergadering besluit, dat het isoleren het belangrijkste voorbehoedmiddel is, hetwelk zeer goed uitvoerbaar zal blijken, mits men vooraf maatregelen neme. Hiervoor reeds is hoogst noodzakelijk, dat spoedig in alle gemeenten speciale cholera-commissiën worden gevormd; terwijl wijders het geopperde denkbeeld, om des noods houten lootsen of tenten op een stuk land op te slaan, onder de aandacht des algemeens behoort gebragt te worden.

d. De desinfectatie van alles, wat de besmetting kan voortplanten.

De voorzitter meent, dat de ervaring voldoende geleerd heeft, dat de *excrementen* de hoofdbronnen der besmetting uitmaken, en wijst op de beklagenswaardige zorgeloosheid, welke hieromtrent heerscht, even als omtrent alle voorwerpen, die met de lijders in aanraking zijn geweest. Hij beschouwt dit punt in verband met de zeer onvoldoende wijze, waarop algemeen nog de verzameling en de afvoer der faecale stoffen ten onzent plegen te geschieden.

Dr. Cohen bespreekt het groote verschil van meening, dat er bestaat omtrent de wijze en de menigvuldigheid der herhaling van reiniging en desinfectatie van het *linnen*, *beddegoed* enz., en acht het wenschelijk, dat men hieromtrent tot eenige eenstemmigheid kome.

De voorzitter zegt, dat er twee stelsels van desinfectatie kunnen in toepassing gebragt worden: de algemeene, op groote schaal, van wege de gemeenten of commissiën op éene daartoe bestemde plaats, waar alle voorwerpen heengebragt worden, en de bijzondere, waar ieder voor zich die bewerking uitvoert. Do eerstgenoemde acht hij in beginsel verre verkieslijk,

doch meent, bij de aanneming daarvan in beginsel, daarnevens ook de genoemde te moeten toepassen, in gevallen of omstandigheden, we algemeene onmogelijk maken.

Dr. van Ketwich Verschuur vestigt de aandacht op de wenschelijkhei vóórdat de cholera in eene gemeente heerscht, zooveel mogelijk reinig aanwending van middelen, die besmetting tegenhouden, toe te passen, in de *slaapsteden* en *kleine logementen*, die hij als de broeinesten va tagia beschouwt.

De vergadering vereenigt zich hiermede en besluit daarop in het aan den minister te wijzen.

De heer Meulenhoff geeft in bedenking, om nevens de chloor, als van desinfectatie, ook te wijzen op eene nieuwe toepassing van de elec machine, waardoor eene groote menigte *ozon* wordt voortgebragt; wenschen, dat de regering eenige dergelijke machines aanschafte, bezigen tot desinfectatie van de atmosfeer door ozon.

De voorzitter meent, dat desintectatie van de materie (excrementen ding, ligging enz.) van meer belang is dan die van de atmosfeer; bo is het nut van het bedoelde werktuig nog niet bewezen en acht hij denkelijk, dat de Raad van zijn standpunt voorstellen zou doen tot het van proeven daarmede. Hij stelt dus voor, dit onderwerp aan te h totdat het nut dier werktuigen zal bewezen zijn; waarmede de verg zich vereenigt.

De heer Dibbits brengt ter sprake een artikel, in een der dagblade dr. von Baumhauer, waarbij het gebruik van *creosoot-olie* tot desinfect voorbehoeding wordt aangeraden.

De voorzitter meent, dat de eigenaardigheid van creosoot welligt daarin bestaat, om organische stoffen (en dus ook wel smetstoffen) waren, dan te vernietigen; zoodat, ook met betrekking tot het con der cholera, naar zijn oordeel, de creosoot misschien meer nadeel dan deel zou kunnen aanbrengen.

De vergadering besluit van dit middel geen melding te maken.

e. De behandeling van choleralijken.

Hieromtrent komen geene andere stelsels ter sprake dan die in het van de inspecteurs voorkomen.

f. De kermissen.

De vergadering is algemeen van oordeel, dat deze om velerlei behooren geschorst te worden. Behalve de reeds elders opgegeven re is ook nog, vooral in den zomer, de opeenhooping van logeergast alle plaatsen bijeenkomende, in de slaapsteden en kleine logement een groot kwaad voor de voortplanting van het contagium te besch Eenparig is men van oordeel, dat niet alleen alle kermissen in de maar ook *alle jaarmarkten*, die, bij de schorsing der kermissen alleen, bezocht zouden worden, behooren te worden geschorst, zoolang de ergens in ons land epidemisch heerscht.

g. De voorziening in geneeskundige hulp en oppassing van de zieke

De vergadering meent, dat hierin eene groote moeijelijkheid bestaat; de algemeene wenken daaromtrent in meergenoemd rapport voorkomende, zijn zeer doelmatig en wenscht men die zooveel mogelijk in toepassing te zien brengen; bepaaldelijk acht men het deponeren van zekere geneesmiddelen in eenige gedeelten van uitgestrekte landelijke gemeenten volstrekt noodig, ten einde den eersten kostbaren tijd soms niet nutteloos te laten verloren gaan. Gemeentebestuur en gemeente-geneesheeren zouden overal plaatselijk dit punt kunnen regelen.

h. Het vormen van speciale cholera-commissiën.

Algemeen is men doordrongen van het groote nut hiervan, mits de keuze der leden van die commissiën met zorg geschiede, opdat dezen zoowel individueel als te zamen met ijver hunne taak ter harte nemen.

Men wenscht, dat van regeringswege aan de gemeentebesturen een leidraad voor de wijze van werken van die commissiën worde toegezonden, opdat de goede wil van de leden gesteund worde door het vertrouwen op de doelmatigheid der door hen aan te wenden middelen, vooral met het oog op de velerlei raadgevingen en voorschriften, dagelijks door couranten medegedeeld, en waaronder meermalen *zeer schadelijke* of onbeduidende voorkomen, acht men dit noodzakelijk.

i. Zuiverheid van het drinkwater.

Het hooge belang hiervan, bepaald met het oog op de cholera, wordt algemeen erkend; eene algemeene aansporing van regeringswege aan de gemeentebesturen, wier zuinigheid ten dezen opzigte een groot struikelblok is, om hierin voor nu en verder met ruimte te voorzien en overal putten te maken, waar goede wellen zijn maar putten ontbreken, acht men hoogst wenschelijk en vaak het geschiktste middel, om de bevolking van het drinken van vuil kanaal- en grachtwater af te houden.

k. Het gewigt om de zoogenaamde praemonitoire diarrhaeën aan te merken als het eerste stadium van de cholera zelf en als zoodanig te berigten aan de autoriteiten en therapeutisch te behandelen, wordt door de vergadering algemeen erkend.

l. Naar aanleiding van hetgeen daaromtrent in het rapport der inspecteurs voorkomt, besluit, op voorstel van den voorzitter, de vergadering tot de benoeming van twee commissiën uit haar midden, éene voor Overijssel en éene voor Drenthe, elke van 3 leden, om met den inspecteur c. q. alle verdere maatregelen tot voorbereiding, en, zoo noodig, tot stuiting der cholera, te beramen en zoover mogelijk uit te voeren.

Bij geheime stemming, waaraan 15 leden deelnamen, verkrijgen: bij de eerste stemming voor Drenthe: dr. D. Cohen 12 en dr. Damman de Witt 11; voor Overijssel: dr. van Ketwich Verschuur 14, dr. Schaepman 11 en dr. Huber 8 stemmen, die alzoo bij volstrekte meerderheid benoemd zijn; de overige stemmen waren verdeeld beneden het vereischt getal; bij de tweede vrije stemming voor het derde lid voor Drenthe werden uitgebragt. op dr. Amshoff 5, de heer Brouwer 4, dr. Kimmel 4, de heer Dibbits 1 en dr. Hazewinkel 1 stem; herstemming tusschen de 3 eerstgenoemden van de voor-

gaande stemming: de heer Brouwer 7, dr. Amshoff 5, dr. Kymmel 3 stemmen; herstemming tusschen de beide eerstgenoemden van de voorgaande stemming; de heer Brouwer 10, dr. Amshoff 5 stemmen: zoodat de heer Brouwer tot 3e lid voor Drenthe is benoemd.

Daar allen, met uitzondering van dr. Huber, tegenwoordig zijn en geene oplossing van eenige bezwaren, de commissie aannemen, wordt deze als geheel constitueerd beschouwd, zullende aan dr. Huber van zijne benoeming kennis worden gegeven.

m. Het rapport van de inspecteurs alzoo doorloopen zijnde verzoekt de voorzitter de leden, hunne verdere opmerkingen over de onderwerpelijke zaak te willen mededeelen.

Dr. Schaepman komt terug op de in het rapport reeds vermelde fosses mobiles, en zou wenschen, dat van regeringswege werd aangedrongen, dat deze overal, zooveel mogelijk en vooral bij de hulp-localen tot isolering der cholera-lijders in gebruik gebragt werden. Hij wenscht ook, dat eene algemeene voorlichting plaats vinde voor de desinfectie der faeces, gedurende de tijdelijke bewaring in de woningen.

De voorzitter stemt hiermede in; als het geschiktste middel, tot tijdelijke desinfectie wijst hij behalve op de reeds vermelde stoffen (chloorkalk en sulphas ferrosus) op den groven turfmolm, die opgestrooid of tusschen dubbele deksels groot nut doet.

De vergadering besluit 's ministers medewerking te verzoeken op de invoering van fosses mobiles.

De heer Hamer wijst op het groote gevaar voor de verspreiding van het contagium, door het *transport* uit alle oorden, door het geheele land heen en het *aanvoeren* te Ommerschans en te Veenhuizen van het aanzienlijk getal *bedelaars*, wier omstandigheden hen tot bijzonder voorbeschikten maken voor deze gevaarlijke ziekte; zoodat van die zijde, bepaald voor Overijssel en Drenthe, groot gevaar dreigt.

De vergadering stemt hiermede in en zou wenschen, dat er mogelijkheid bestond, om dat transport en die aanvoer gedurende het bestaan der epidemie te doen staken of matigen, doch komt, na beraadslaging, tot het resultaat, dat het niet mogelijk is, bij de bestaande wetgeving op dit onderwerp, hierin verandering te brengen, en besluit alzoo daaromtrent geen voorstel aan den minister te doen overbrengen, maar in de missive aan den minister zich te bepalen tot de opname van het feit, in de opmerking of welligt de regering daartegen eenig middel zou kunnen aanwijzen.

Dr. van Ketwich Verschuur wenscht dat in de steden, met het oog op de besmetting, meer zorg worde gedragen voor het reinhouden der straten. Bij droog weder en vooral bij zomerhitte, acht hij het stof van alle vuil, dat zich in de straten der steden heeft neergelaten, hoogst nadeelig voor alle contagium; hij zou wenschen, dat meer algemeen werd toegepast het stelsel van *besproeijing* door middel van daarvoor bestemde wagens.

De vergadering stemt hiermede in, en wordt besloten dit op te nemen onder de punten, aan den minister mede te deelen.

Hetzelfde besluit wordt genomen omtrent een voorstel van hetzelfde lid, om, tot bevordering zoowel van het *inleveren* van *dagelijksche opgaven* door de geneeskundigen, omtrent den gang der epidemie onder hunne praktijk, bij het ontstaan van cholera, als van de *gelijkvormigheid* van die opgaven, van regeringswege een geschikt *model* van *aanteekeningslijstje* voor zakgebruik te doen verstrekken, waarop alles, onder weg, kon worden opgeteekend. Zonder dat, acht hij het, bij de drukke praktijk, in dergelijke omstandigheden bijna ondoenlijk om hieraan te voldoen. Op aanmerking van den voorzitter wordt hierbij nog besloten, dat zal worden aangeraden, om in dat model ook voor de vermelding der *praemonitoire diarrhaeen* eene kolom beschikbaar te stellen.

5°. De voorzitter brengt alsnu nog ter tafel eene missive van H. van Deventer te Zwolle, wenschende dat het verbod om te Zwolle kippen op straat te laten loopen, als aanleiding gevende om kippen op de zolders te houden, hetwelk hij nadeelig acht voor de gezondheid, door den invloed van den Raad weder mogt worden opgeheven.

Overeenkomstig het voorstel van den voorzitter besluit de vergadering, dat, daar alle mestmakerij in de steden schadelijk is, ook het kippenfokken op zolders moet afgekeurd worden. Overigens is de zaak niet van dien dringenden aard, dat er voor den Raad reden zou bestaan, om zich hierin te mengen.

6°. Een brief van de firma Jacobson & C°., met prijscouranten van hare kunstmineraalwateren en andere verfrisschende dranken, waarvan zij eene aanbeveling aan het publiek, ook als heilzaam bij het heerschen der cholera, van den Raad verzoekt, wordt aangenomen voor kennisgeving, daar de Raad met algemeene stemmen van oordeel is, dat het doen van dusdanige aanbevelingen niet op zijn weg ligt.

7°. Naar aanleiding van alinea 3 van art. 9 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60) is bij den Raad ontvangen eene missive van Gedeputeerde Staten van Drenthe, om consideratiën en advies omtrent een verzoek van den genees-, heel- en Verloskundige L. J. van Coeverden, gevestigd in de buurt Hollandsche Veld, zijnde een afgelegen deel der gemeente Hoogeveen, om verlof te bekomen tot het leveren van geneesmiddelen. In die gemeente zijn verscheiden apothekers gevestigd; doch in genoemde buurt geene, en adressant is daar de eenige, om geneesmiddelen te kunnen leveren.

Uiteenloopende en strijdige meeningen worden door verschillende leden ontwikkeld omtrent den zin van voormelde wetsbepaling. De voorzitter verzekert uit zijne bekendheid met de geschiedenis der redactie van het wetsontwerp in dit artikel, dat met opzet in de wet hier het woord „plaatsen" is gebezigd en niet het woord „gemeenten", vermits de ontwerpers bedoelden, om de uiteengelegen streken van *dezelfde* gemeente, in het belang van spoedige hulp, niet te versteken van de gelegenheid, om geneesmiddelen in de nabijheid te kunnen vinden.

De heer Dibbits staat de meening voor, dat het woord *plaatsen* niet anders nag opgevat worden dan als *gemeenten* en dat de Raad afwijzend moet adviseren op het onderwerpelijk verzoek.

Mr. van Ketwich Verschuur zou ook geneigd zijn, om door *plaatsen* zooals dat hier voorkomt, in het algemeen slechts *gemeenten* te verstaan. Terwijl echter in de geneeskundige wetten ook het woord *gemeente* herhaaldelijk wordt gebezigd, acht hij dit, bij het opzettelijk *verschil* der uitdrukking, niet noodwendig; te minder, daar beperkende wetsbepalingen in engen zin behooren te worden opgevat; hij komt hierdoor tot de gevolgtrekking, dat in het onderwerpelijk geval, terwijl in de streek, genaamd het Hollandsche Veld, geen apotheker gevestigd is buiten den verzoeker, *het gevraagde verlof niet noodig is*, en alzoo *de Raad zich onbevoegd behoort te verklaren*, om daarover zijn oordeel te vellen, en stelt voor in dien zin te besluiten.

Na wisseling van gedachten hierover, wordt bij stemming dit voorstel met 10 tegen 5 stemmen aangenomen.

8°. Dr. van Ketwich Verschuur vraagt inlichting omtrent de wijze, waarop de visitatie-commissiën de vereischte reagentia zullen bekomen.

De voorzitter herinnert, dat, ingevolge de vroeger door dezen Raad uitgesproken meening, daarin voorshands niet zal worden voorzien door of van wege den Raad, maar aan de commissiën zelve zulks overgelaten blijft.

De voorzitter deelt mede, dat hij binnen kort aan ieder lid van den Raad eene magtiging zal uitreiken, als bedoeld bij art. 5 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58); en wijders in de maand Mei de lijsten van alle apotheken in ieder ressort aan de respectieve commissiën van visitatie zal doen toekomen.

Verder niets meer te behandelen zijnde wordt de vergadering door den voorzitter gesloten.

Aldus vastgesteld in de vergadering van 31 October 1866.

L. Ali Cohen, *voorzitter*.
J. D. van Ketwich Verschuur, *secretaris*.

N°. 93. *Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van 28 April, n°. 293, 9e afd., aan de commissarissen des Konings in de provinciën betreffende het* reinigen van privaten op stoombooten en spoorwegstations.

In de circulaire van den 23sten April jl. aan UHEG. en Uwe ambtgenooten gerigt, werd gewezen op hetgeen door de gemeentebesturen tot wering der cholera kan gedaan worden. Het wenschelijke van het desinfecteren van de door choleralijders ontlaste stoffen werd daarin aangetoond.

Van niet minder belang mag het gerekend worden voorzorgsmaatregelen te nemen tegen de verspreiding der cholera door reizigers, die niet zelden, in ligten graad door buikloop aangetast, op spoorwegen of stoombooten reizen, van de privaten aan de stations der spoorwegen of op de stoomboot gebruik makende, deze tot bronnen van besmetting maken, van waar de epidemie zich overal verspreiden kan.

Het is raadzaam dat gevaar zooveel mogelijk te verminderen door dagelijks, liefst meermalen, de privaten te desinfecteren door de middelen in de bovenaangehaalde circulaire aangegeven.

De directiën van spoorwegmaatschappijen worden door mij uitgenoodigd daarvoor te zorgen.

Ik verzoek UHEG. om door de gemeentebesturen de ondernemers van stoombootdiensten uit te noodigen te zorgen, dat de privaten op die vaartuigen meer dan gewoonlijk gereinigd worden en eenige malen daags met eene desinfecterende oplossing doorgespoeld worden.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) GEERTSEMA.

N°. 94. *Circulaire van de geneeskundige inspecteurs, van . . . April, aan de geneeskundigen in hunne provinciën, ten geleide van een afdruk van het rapport der inspecteurs aan den minister over maatregelen tegen cholera.*

Aan heeren Geneeskundigen.

Bij het voorkomen van eenige gevallen van epidemische cholera in Rotterdam en Delfshaven, die, hoezeer nog weinige in getal, doen vreezen dat deze ziekte verder zal doordringen, wenden zich de geneeskundige inspecteurs tot de geneeskundigen, om overal waar de ziekte zich mogt vertoonen, hunne krachtige medewerking in te roepen.

Deze is noodig, zoowel om kennis te verkrijgen van de feiten, die tot maatregelen moeten leiden, als om de maatregelen, te nemen om verbreiding der ziekte tegen te gaan, zooveel mogelijk te bevorderen.

Uit het rapport van de geneeskundige inspecteurs aan den minister van Binnenlandsche Zaken, betreffende maatregelen tot wering der cholera te nemen — waarvan de minister mij in staat heeft gesteld U hierbij een afdruk aan te bieden, — zal U blijken, welke maatregelen hier worden bedoeld en tevens, hoezeer uwe medewerking daarbij noodig gerekend wordt.

Al wat in deze behoort te worden verrigt, kan alleen door aller zamenwerking tot stand komen. Met vertrouwen reken ik op uwe medewerking.

Hiertoe behoort in de eerste plaats: zoo spoedig mogelijke kennisgeving, an het gemeentebestuur en aan mij, van de eerste gevallen van cholera of an verdachte diarrhoe, die zich mogten voordoen, maar niet minder: evordering van al die maatregelen, welke kunnen bijdragen om de verpreiding tegen te gaan.

Vooral vestig ik daarbij, als het meest dringend, uwe aandacht op afzonering van de eerste zieken, waar zij slechts mogelijk is, en verder op e desinfectie van de excrementen en van alles wat daarmede geïnfecteerd an zijn.

De geneesheer wien het mogt gelukken, bij het eerste ontstaan der ziek in eene plaats verspreiding te voorkomen, zou daardoor niet slechts aan (gemeente zijner inwoning, maar aan het gansche land onberekenbare dien bewijzen.

Bij den aanvang der epidemie in ons land wordt hierop met zooveel aar drang gewezen, omdat van tijdig handelen zoo ontzaggelijk veel kan afhangen

Bij het opgeven van choleragevallen is wenschelijk, dat zooveel mogelijl naam, leeftijd, geslacht der lijders, de straat of gracht en het huisnumme waar zij zijn gezien, worden medegedeeld. Sommige lijders worden door mee dan éénen geneesheer gezien en opgegeven, hetgeen tot verwarring en dubbel telling aanleiding kan geven.

De geneeskundige inspecteur voor . . . . .

N°. 95. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 7 Maart n°. 167, 2de afd., aan den geneeskundigen Raad voor Noord Brabant en Limburg, betreffende den* ijk van medicinaal gewig

In antwoord op de vraag, gedaan bij uwe missive van 1° Maart jl., be ik de eer te kennen te geven, dat de wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n 61) de verordeningen op den ijk van het medicinaal gewigt niet heeft ing trokken. Art. 24 dier wet, zegt wel, dat o. a. de gewigten, in de apotheke voorhanden, door de arrondissements-ijkers onderzocht kunnen worden, maa daarin ligt geene intrekking dier verordeningen. De genoemde wet heeft i dit opzigt alles op den ouden voet gelaten. De apothekers zijn derhalve ve pligt hunne gewigten even als vroeger te laten ijken, willen zij zich ni aan vervolging wegens overtreding der ijk-verordeningen blootstellen.

De minister van Binnenlandsche Zaken.

Namens den minister.

De Secretaris-generaal,

(*get.*) J. Schröder.

N°. 96. *Missive van den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groni gen van 1 Mei, aan de gemeentebesturen in die provincien.*

Wij hebben de eer U hiernevens een afdruk te zenden van het verhandel in de jongste vergadering van den geneeskundigen Raad in Friesland en Gr ningen, met dringend verzoek, om van Uwen kant de meeste zorg te wijd aan de uitvoering van de maatregelen daarin voorgesteld. In het bijzond vestigen wij Uwe aandacht: 1°. op de maatregelen ter voorkoming der ch lera, daarin bij name aangewezen; 2°. op de wenschelijkheid om in Uwe g

meente bij tijds eene genoegzame hoeveelheid van desinfecterende stoffen voorradig te hebben; 3°. op de noodzakelijkheid om in cholera-tijden *iedere* apotheek in de gemeente voor alle bedeelden open te stellen en *alle* geneesheeren uit te noodigen om, des gevraagd, de eerste geneeskundige behandeling van de bedeelden op zich te nemen; 4°. op het eenstemmig gevoelen van den Raad om cholera-commissiën op te rigten vóór dat zich de cholera in de gemeente openbaart, en, waar door plaatselijke omstandigheden zulke commissiën moeijelijk kunnen worden in 't leven geroepen; op de wenschelijkheid om de in bijgaanden afdruk bedoelde plaatselijke commissiën op te rigten. Tot het bereiken van laatstgenoemd doel bieden wij U eene opgave aan van de leden, plaatsvervangende en corresponderende leden van den geneeskundigen Raad in Friesland en Groningen.

De geneeskundige Raad voornoemd,

Dr. W. H. IDZERDA, *voorzitter.*
Dr. A. DRIELSMA, *secretaris.*

N°. 97. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland, gehouden den 1sten Mei.*

Tegenwoordig: 1°. de leden van den geneeskundigen Raad, met uitzondering van de heeren: prof. J. van Geuns en J. C. F. Kerkhoff;

2°. de plaatsvervangende leden: dr. J. F. van Hengel, dr. J. Zeeman, P. van Vollenhoven. J. Polak, J. Swens en W. Stoeder.

Voorzitter: dr. J. Penn, inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Noord-Holland.

Secretaris: dr. I. Teixeira de Mattos.

De voorzitter opent de vergadering; de notulen der vorige zitting worden voorgelezen en goedgekeurd.

Vervolgens geeft de voorzitter kennis:

1°. dat de HH. prof. van Geuns en Kerkhoff verhinderd zijn deze vergadering bij te wonen; eerstgenoemde, omdat hij als lid van het sanitair congres zich te Konstantinopel bevindt; laatstgenoemde ten gevolge van ziekte;

2°. dat het plaatsvervangend lid dr. Heijnsius voor prof. van Geuns zal zitting nemen, daar dr. Haremaker, die volgens den rooster der plaatsvervanging in de eerste plaats daartoe was uitgenoodigd, schriftelijk had kennis gegeven in de onmogelijkheid te verkeeren deze vergadering te komen bijwonen;

3°. dat hij ter vervanging van den heer Kerkhoff niemand had kunnen uitnoodigen, omdat hij eerst heden morgen het berigt van diens ziekte had ontvangen.

Hij zal derhalve thans daartoe het plaatsvervangend lid, den heer J. Polak, uitnoodigen, die, bij afwezigheid van den heer Broos, volgens den rooster, het eerst ter vervanging van een der leden apothekers is aangewezen.

De voorzitter deelt de ontvangst mede van eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 20 April ll., n°. litt. I, 9e afd., waarbij 1°. met het oog op het voorkomen van cholera-gevallen te Rotterdam en Delfshaven, de wensch wordt uitgedrukt, dat de geneeskundige Raden onverwijld worden bijeengeroepen, ten einde de maatregelen te beramen, welke in iedere provincie kunnen genomen worden, om die ziekte te weren of haar in hare beginselen te stuiten;

2°. magtiging wordt verleend, in dit geval af te wijken van de bepaling, dat de leden van den geneeskundigen Raad in den regel 8 dagen te voren worden opgeroepen,

3°. kennis wordt gegeven, dat door Z. Ex. eene circulaire zal worden gerigt tot de commissarissen des Konings met het doel de gemeentebesturen tot krachtig handelen aan te sporen.

Naar aanleiding dezer missive is derhalve deze vergadering belegd; welke dan ook hoofdzakelijk zal gewijd zijn aan de beraadslaging over de te nemen maatregelen tot wering of beteugeling der cholera.

1. Circulaire van den min. van Binn. Zak. over cholera-maatregelen.

Vervolgens leest de voorzitter de circulaire voor, waarvan in het zoo even vermeld schrijven van den minister van Binnenlandsche Zaken wordt gewaagd.

In deze circulaire, gedagteekend 23 April 1866, n°. 302, 9e afd., verklaart de Regering:

a. Publiciteit.

1°. het gevoelen te deelen der inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt, uitgedrukt in hun rapport betreffende de maatregelen, tot wering der cholera te nemen, dat in 't algemeen eene volledige publiciteit omtrent alles wat cholera betreft aan te raden is, en verre de voorkeur verdient boven het verzwijgen of verbloemen der waarheid;

b. Centrale cholera-commissie.

2°. de meening toegedaan te zijn der inspecteurs, dat eene centrale leiding zeer wenschelijk is. Met dat doel zijn door den minister van Binnenlandsche Zaken, de inspecteurs van Noord- en Zuid-Holland en een der leden van den geneeskundigen Raad in laatstgenoemde provincie uitgenoodigd, om met de referendarissen bij de afdeelingen voor het binnenlandsch bestuur en voor medische politie van het departement van Binnenlandsche Zaken, Z. Ex. te adviseren, omtrent al datgene, wat door de Regering kan en moet gedaan worden gedurende het heerschen der cholera.

Na de overtuiging te hebben uitgesproken, dat door de Regering op de hulp der commissarissen des Konings kan worden gerekend, en in het vertrouwen, dat ook de gemeentebesturen

niet zullen achterblijven, om alles te doen wat mogelijk is om het dreigend kwaad van hunne gemeente af te weren, vestigt de minister de aandacht op de middelen, die daartoe kunnen leiden, en die door de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt in het straks reeds genoemde rapport zijn aangegeven, namelijk:

c. Middelen tot wering of beteugeling der cholera.

1°. op het groote gewigt, dat het eerste geval van cholera hetwelk zich in eene gemeente voordoet, dadelijk ter kennisse wordt gebragt van de bevoegde autoriteiten;

d. Opgave van het 1ste geval.

2°. op de wenschelijkheid, dat, zoodra het eerste cholera-geval bekend geworden is, alles worde gedaan, wat het overbrengen der ziekte op anderen beletten kan. Daartoe behooren: afzondering van den lijder, derhalve oprigting van ter zijner verpleging geschikte lokalen; verwijdering uit de woning van de gezonden, die niet voor de verpleging des lijders noodig zijn, derhalve in tijds zorg dragen voor eene gelegenheid om de gezonden te huisvesten. Het isoleren van lijders worde ook en vooral toegepast op de equipage van zeeschepen enz.;

e. Afzondering van de zieken zoowel als de gezonden.

3°. op de noodzakelijkheid, dat het linnen- en beddengoed, de kleederen van de lijders, en hunne uitwerpselen onmiddellijk worden gedesinfecteerd, waartoe chloorkalk en ijzervitriool in de allereerste plaats aanbevolen worden.

f. Desinfectie van linnen-, beddegoed enz.

Hierbij wordt tevens gewezen op het schadelijke van het brengen der uitwerpselen van lijders aan cholera of buikloop op mestvaalten of op andere dan daartoe geschikte en bepaald aangewezen plaatsen;

4°. op de aanhoudende zorg voor en toezigt op de zuiverheid van het drinkwater;

g. Toezigt op drinkwater.

5°. op de desinfectie van lijken, het vereenvoudigen der formaliteiten bij de begrafenis, het bespoedigen der begraving;

h. Desinfectie van lijken, enz.

6°. op de nadeelen, die te verwachten zijn van het houden van kermissen en jaarmarkten in gemeenten, die door cholera bedreigd worden, of dáár waar zij reeds is uitgebroken;

i. Kermissen en jaarmarkten.

7°. op de zorg voor spoedige geneeskundige hulp, derhalve het tijdelijk aanstellen van een grooter aantal gemeente-geneeskundigen; het openen van bureaux van consultatie, waar nacht en dag geneeskundige hulp te bekomen is; het openstellen der gemeente-apotheken ook voor niet-geneeskundig bedeelden, en verder al wat strekken kan, om elken behoeftige ten spoedigste van de noodige geneesmiddelen te voorzien, en eindelijk

k. Spoedige geneesk. hulp.

8°. op de uitmuntende diensten die bij vorige epidemieën de cholera commissiën hebben bewezen, en hare onmisbaarheid derhalve in grootere zoowel als in kleinere gemeenten.

l. Cholera-commissiën.

Na de voorlezing van deze circulaire, vestigt de voorzitter de aandacht op het rapport van de inspecteurs voor het geneeskundig

Staatstoezigt aan den minister van Binnenlandsche Zaken, betreffende maatregelen tot wering der cholera, van welk rapport, volgens besluit der centrale cholera-commissie, aan elken geneeskundige een afdruk zal worden toegezonden.

Dat dit rapport door de inspecteurs is vastgesteld zonder voorafhet oordeel der geneeskundige Raden daarover te hebben ingewonnen, moet alleen worden toegeschreven aan de vrees, dat, bij het heerschen van cholera in naburige staten, elke vertraging tot noodlottige gevolgen zoude hebben kunnen aanleiding geven; terwijl toch altijd, vóór dat de maatregelen genomen worden, het gevoelen der geneeskundige Raden kan zijn ingewonnen.

2. Beraadslaging over de te nemen maatregelen.

Hij vertrouwt, dat alle leden van deze vergadering van den inhoud van dit rapport zullen kennis dragen en wenscht derhalve, dat het als leiddraad moge dienen voor de thans te houden beraadslaging.

a. Mededeeling van den voorz. omtrent een te Amsterdam aangevoerd cholera-lijk.

Uit de verdere mededeelingen van den voorzitter blijkt, dat voor als nog geen enkel goed geconstateerd geval van cholera in Noord-Holland was voorgekomen, dat alleen in den avond van den 27 April ll., met een vaartuig, komende van Rotterdam over Gouda, te Amsterdam het lijk was aangebragt van een schipspersknecht, die op de hoogte van Aalsmeer in de ringvaart was overleden; en wel, zoo als het daaromtrent ingesteld onderzoek geleerd had, aan cholera. Dat lijk was aanvankelijk naar het Binnen-gasthuis aldaar, doch korten tijd later naar een der beide thans reeds ingerigte lijken-huizen overgebragt, en den volgende avond begraven. Voor behoorlijke desinfectie en reiniging van het vaartuig, van het linnen-beddengoed en kleederen was de meest mogelijke zorg gedragen.

b. Maatregelen tegen het inbrengen van choleralijders door schepen.

Deze mededeeling gaf den heer Vorstman aanleiding de vraag te stellen, of het niet mogelijk ware, al erkende men de onuitvoerbaarheid van algemeene quarantaine maatregelen, vooral voor binnenlandsch verkeer, aan de schippers en gezagvoerders van welke vaartuigen dan ook, eenige verpligtingen op te leggen, ten einde althans zooveel mogelijk te voorkomen, dat, zoo als bij epidemieën maar al te dikwijls plaats vindt, zieken, met schepen in deze of gene gemeente worden aangebragt, en aldaar de epidemie doen ontstaan.

Deze vraag lokte eene gedachtewisseling uit waaraan deelnamen, behalve de voorzitter, de HH. Vorstman, Pas, Cloots, de Heijnsius, dr. Nuijens en prof. Tilanus, en waarvan het resultaat

c. Besluit daaromtrent.

was, dat de geneeskundige Raad besloot den voorzitter uit te noodigen met den commissaris des Konings in deze provincie overleg te treden, in hoeverre het mogelijk zal zijn, dat door de gemeentebesturen eene verordening wordt vastgesteld, waarbij de schippers of gezagvoerders van schepen, onder bedreiging van

straf, de verpligting wordt opgelegd, om, ingeval zich zieken aan boord mogten bevinden, hiervan onverwijld, en vóór dat zij de gemeente binnenloopen, aan de bevoegde autoriteiten kennis te geven, en waarbij tevens bepaald wordt, dat, zoo het blijken mogt, dat de zieken aan diarrhoea of cholera lijdende zijn, zij dan terstond ter verpleging naar een daartoe bestemd lokaal zullen worden overgebragt; terwijl het schip op eene van de gemeente verwijderde plaats zal moeten blijven liggen, totdat het behoorlijk gedesinfecteerd en gereinigd zal zijn.

d. Noodzakelijkheid van het verbod kermissen en jaarmarkten te houden.

Dr. Nuijens vestigt thans de aandacht op de wenschelijkheid dat er bij de gemeentebesturen met de meeste klem worde op aangedrongen, het houden van kermissen of jaarmarkten te verbieden.

Vooral toch in Noord-Holland is men zeer conservatief in het houden van kermis, dit geldt in de eerste plaats zeer vele plattelands-gemeentebesturen; worden hun derhalve niet herhaaldelijk en met allen nadruk, de gevaren onder het oog gebragt, waaraan zij hunne gemeente blootstellen, door, tijdens het heerschen van cholera, of wanneer deze ramp hunne gemeente bedreigt, het houden van kermis toe te laten, dan is het te vreezen, dat in geen klein aantal gemeenten, kermis of jaarmarkten even als altijd zullen plaats vinden.

e. Beraadslaging.

De voorzitter doet opmerken, dat in de straks voorgelezen circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken aan de commissarissen des Konings, het houden van kermissen of jaarmarkten wel degelijk ten ernstigste wordt ontraden; hij laat het echter aan de vergadering ter beslissing over, of in deze thans nog eene aanbeveling van den geneeskundigen Raad noodig te achten is.

f. Uitspraak.

Nadat dr. Nuijens den zoo even door hem geuiten wensch kortelijk had toegelicht, en daarin door de HH. dr. van der Boon en dr. Heijnsius was ondersteund, meent de vergadering voor dezen oogenblik te kunnen volstaan, met als hare overtuiging uit te spreken, dat kermissen en jaarmarkten als bronnen van cholera-epidemiëen te beschouwen zijn; dat het houden daarvan niet ernstig genoeg kan worden ontraden, en dat het hoogst wenschelijk te achten is, daarop telkens en telkens de aandacht te vestigen, vooral der plattelands-gemeentebesturen, omdat het niet zonder grond in twijfel mag getrokken worden, of wel de meeste dezer besturen er toe te bewegen zullen zijn, het houden van kermis of jaarmarkt in hunne gemeente te verbieden.

g. Mededeeling over het houden van bloedvarkens.

De heer van Balen Blanken wenscht ingelicht te worden wat er zal kunnen gedaan worden, ten einde sommige bedrijven, die in verschillende kleinere gemeenten uitgeoefend worden, en die vooral thans, nu eene cholera-epidemie dreigt uit te breken, als

hoogst nadeelig voor de gezondheid te achten zijn, te weren onschadelijk te maken. Hij vestigt tot voorbeeld vooral de a dacht op het bedrijf van heukelaar, zijnde houders van zoo naamde bloedvarkens, een bedrijf dat te Sybekarspel en ook andere gemeenten der provincie Noord-Holland wordt uitgeoefe Deze veehouders voeren hunne varkens met allerlei bedor dierlijke stoffen, zoo als half verrotte panharing en andere vis soorten, met bedorven paardenvleesch enz. Deze wijze van voe schijnt de varkens te vrijwaren voor de varkensziekte. De plaat nu, waar dat bedorven voer bewaard wordt, verspreiden aanh dend een ondragelijken stank, terwijl de mest dezer varkens den regel in de onmiddellijke nabijheid van den openbaren w opgehoopt ligt. Dit bedrijf levert aan hen, die het uitoefene een klein bestaan op, maar voor de gemeenten, waarin het g dreven wordt, is het eene ware plaag; en is het aan geen twijf onderhevig, dat mesthoopen en verzamelingen van rottende die lijke zelfstandigheden ten allen tijde een verderfelijken invloe uitoefenen op de gezondheid der bewoners, in tijden, dat h uitbreken van cholera te vreezen is, of dat deze ziekte reeds ui gebroken is, kunnen zij tot het ontstaan der ziekte krachtig med werken, of de uitbreiding daarvan op vreeselijke wijze bevordere

De heer Bruinvis voegt hier nog bij, dat dit bedrijf ook voor te Egmond aan Zee wordt uitgeoefend; het voer der varke bestaat aldaar uit bedorven visch, men noemt deze varkens visc varkens; terwijl dr. de Bordes mededeelt, dat in andere gemeente veel bedorven paardenvleesch tot dat doel gebruikt wordt.

h. Verzoek van den voorz. om opgave van alle dergelijke feiten.

De voorzitter doet opmerken, dat het zeker niet gemakkeli zijn zal alle deze en dergelijke zaken op te heffen, later wanne er sprake zijn zal van de zamenstelling eener algemeene gezon heidswet zullen de middelen daartoe gezocht en aangegeven t hooren te worden; op dezen oogenblik echter valt er niets ande te doen, dan hem alle dergelijke feiten schriftelijk op te gevei hiertoe noodigt hij de leden dringend uit, zich bereid verkl rende, ten spoedigste de aandacht van de betrokken gemeent besturen daarop te vestigen, en er bij hen met allen ernst op a te dringen, dat zij in het algemeen belang daartegen de noodi maatregelen verordenen.

i. Gedachtenwisseling over desinfectie.

Hierna werd eene belangrijke gedachtewisseling gevoerd ov desinfectie van geïnfecteerde stoffen en cholera-lijken, en w naar aanleiding van eene vraag door prof. Schneevoogt gedaa namelijk, of door middel van eene circulaire of door publica nog nader zal worden kenbaar gemaakt met welke middelen op welke wijze zal behooren te worden gedesinfecteerd.

In antwoord op deze vraag was door den voorzitter gewez op de straks voorgelezen circulaire van den minister van Binn

landsche Zaken, waarin de desinfectie-middelen en de wijze, waarop deze aangewend moeten worden, is aangegeven; van deze gelegenheid echter had de voorzitter tevens gebruik gemaakt, om meer bepaald op de desinfectie-middelen, met betrekking tot de cholera, de aandacht te vestigen, daar er onder de deskundigen daaromtrent groot verschil van meening bestaat. Sommigen toch keuren den sulphas ferrosus bepaald af, en beweren, dat chloorkalk tot desinfectie in de eerste plaats aanbevolen behoort te worden. Hij acht deze kwestie van gewigt genoeg, om daarbij eenige oogenblikken stil te staan, en door onderlinge bespreking daarvan, te trachten tot eene bepaalde uitspraak in deze te geraken.

De sulphas ferrosus tot desinfectie van excrementen is aanbevolen op grond der onderzoekingen gedaan tijdens de cholera-epidemie te Beijeren. Nu wordt beweerd, dat sulphas ferrosus tot desinfectie van cholera-excrementen ongeschikt is, omdat de organische stoffen daardoor niet vernietigd worden; men vergeet echter, dat de werking van sulphas ferrosus als desinfectans eene geheel andere schijnt te zijn. Neemt men met Pettenkoffer aan, dat de excrementen der lijders de hoofdbronnen zijn van infectie — en daarvoor pleiten eene menigte van waargenomen feiten, terwijl daartegen vooralsnog geene afdoende argumenten zijn aangevoerd — dan verlieze men echter daarbij niet uit het oog, dat versche excrementen nooit infecteren, maar eerst dan, wanneer zij eenigen tijd hebben gestaan en in een toestand van fermentatie zijn geraakt; met andere woorden, de cholera-smetstof schijnt zich eerst dan te ontwikkelen, wanneer het ontledingsproces der cholera-excrementen korteren of langeren tijd heeft voortgeduurd.

Door de werking nu van sulphas ferrosus, evenals van de overige zouten der zwaardere metalen, wordt de omzetting der organische stoffen, bij rotting ondergaan, vertraagd, belemmerd en gewijzigd, en daardoor schijnen deze stoffen de eigenschap te verliezen, om, zoo als dit plaats vindt, wanneer zij in natuurlijken toestand in rotting verkeeren, de cholera-smetstof te doen geboren worden.

Intusschen is er in ons land groot verschil van meening; er zijn chemici, die alleen chloorkalk als desinfectans aanbevelen, omdat het de organische stoffen vernietigt.

Hij heeft het derhalve van belang geacht het gevoelen daaromtrent in te winnen van een bevoegd deskundige, en derhalve den hoogleeraar Gunning, die, gelijk bekend is, tijdens hij lid was van de gezondheids-commissie te Utrecht, omtrent desinfectie in het algemeen, eene groote reeks van proeven genomen heeft, uitgenoodigd, om hem zijne meening omtrent de aangeprezen desinfectiemiddelen te willen mededeelen. Aan deze uitnoodiging heeft prof. Gunning op de meest bereidwillige wijze voldaan door

de toezending van een schriftelijk advies in deze zoo gewigti kwestie. Uit dat advies blijkt, dat, volgens het gevoelen v prof. Gunning, ter desinfectie van cholera-excreta, sulphas ferros de meeste gronden tot aanbeveling aanbiedt.

Na de voorlezing van dit advies wordt besloten dat het aan notulen dezer vergadering zal worden geannexeerd. (Zie de bijlag

De voorzitter uit thans den wensch, dat de leden dezer v gadering hun gevoelen over deze zoo belangrijke zaak zullen me deelen.

De heer Pas beaamt geheel hetgeen prof. Gunning in z advies omtrent de chemische werking der zouten van de zwaard metalen in het algemeen en over sulphas ferrosus in het bijzon zegt; hij moet hierbij echter opmerken, dat voor desinfectie v linnen- en beddengoed sulphas ferrosus onbruikbaar is; daarv zal men tot den chloorkalk zijne toevlugt moeten nemen; ver acht hij het carbolzuur tot desinfectie van huizen, gangen, steg enz. aanbevelingswaardig, althans is het naar zijne meening w schelijk daarmede ter geschikte gelegenheid proeven te nemen.

Prof. Schneevoogt vestigt in de eerste plaats de aandacht sulphas zinci, als desinfectans voor linnengoed enz., en op hyp manganas potassae, dat, in den vorm van trochisci als praes vatief tegen syphilis is aanbevolen, en dus ook misschien c dezelfde wijze aangewend, goede diensten zou kunnen bewijze als voorbehoedmiddel tegen cholera, en in dien zin zou kunne aanbevolen worden, ten gebruike van geneeskundigen, ziekenop passers, reizigers enz.

In de tweede plaats wenscht hij te vernemen, of men, na a hetgeen thans reeds is in het midden gebragt, niet gerustelij mag aanbevelen: eene oplossing van sulphas ferrosus of van sul phas zinci als desinfectans voor excrementa, sulphas zinci in op lossing als desinfectans voor linnengoed en chloorberookingen tc desinfectie van huizen.

De heer Pas doet den vorigen spreker alleen opmerken, dat d hypermanganas potassae zeer spoedig bederft en dan onbruikba is; hij stelt zich van dit middel, in den aangewezen vorm aang wend, weinig nut voor; wat verder het gebruik van sulphas zin betreft, ook dat is aan te bevelen, daar ook sulphas zinci eve zeer tot de zouten van de zwaardere metalen behoort.

Verder komt hij nogmaals terug op het gebruik van eene o lossing van chloorkalk tot desinfectie van linnengoed; hij gee daaraan de voorkeur boven bleekwater, dat niet sterk genoeg is hij gelooft eene oplossing van chloorkalk in water, b. v. 2½ ne oncen in een emmer water veel doelmatiger; de vrees, dat de oplossing te sterk is, en dat de daarin gewasschen goederen, zo als men het noemt, zullen worden stuk gebeten, is ongegrond

zoo men althans zorg draagt, dat de goederen met zuiver water herhaaldelijk worden nagewasschen.

De heer Kruseman gelooft het hoogst moeijelijk eene keuze tusschen de aangegeven desinfectie-middelen te doen. De eerste vraag toch is, welke is de stof die infecteert? Is het de ontwikkelde zwavel-waterstof, of zwavel-ammonium? dan is sulphas ferrosus zeker aangewezen; maar daartegen pleit, dat b. v. zij, die bij voorkeur aan de inwerking van zwavelwaterstof zijn blootgesteld, volstrekt niet bij voorkeur door cholera worden aangetast. Is de oorzaak van infectie te zoeken in het gistingsproces? ook dan kan met sulphas ferrosus het beoogde doel bereikt worden; intusschen worden daardoor alleen de excrementen gedesinfecteerd? maar kan nu niet de smetstof in den dampkring aanwezig zijn? en zoo ja, dan weder verdient de chloorkalk de voorkeur. Eene keuze is dus inderdaad hoogst moeijelijk. Wat het praktisch bezwaar tegen de desinfectie met chloor betreft, deze acht hij van weinig waarde; men heeft geene groote hoeveelheid chloor noodig om den dampkring te zuiveren, daarbij is het de langzaam voortgaande chloorontwikkeling die desinfecteert.

De heer Polak meent de voorkeur te moeten geven aan het gebruik van chloorkalk en carbolzuur; ook deze gaan het gistingproces tegen; terwijl men van carbolzuur slechts geringe hoeveelheid behoeft te gebruiken en het dus zeer goedkoop is.

Hij gelooft dat men bij de keuze van desinfectie-middelen steeds de aandacht moet gevestigd houden op de mogelijkheid van vlugtige smetstoffen.

De heer Cloots doet opmerken, dat eenige jaren geleden door dr. Sarphati proeven zijn genomen tot desinfectie van stercorale stoffen met sulphas ferrosus en dat het resultaat niet gunstig is geweest.

Nadat de voorzitter nog kortelijk vooral de praktische bezwaren had uiteengezet tegen het gebruik van chloorkalk, en de heer Pas had doen uitkomen, dat de min gunstige resultaten van de proefnemingen van dr. Sarphati vooral daaraan toe te schrijven waren, dat hij ijzerhoudende mest verkreeg, die tot bemesting van vele landen ongeschikt is, wordt, op voorstel van den voorzitter, besloten, dat de geneeskundige Raad als zijne overtuiging zal uitspreken, dat als desinfectie-middelen de meeste aanbeveling verdienen:

a. Sulphas ferrosus voor desinfectie van de excreta der lijders, van secreten enz.; en wel in eene oplossing van 1 Ned. pond in 4 kannen water; *k.* Desinfectie-middelen.

b. Chloorkalk voor desinfectie van linnen-, beddengoed en kleederen; en wel in eene oplossing van 2½ Ned. oncen in een emmer water. Eene oplossing van sulphas zinci is tot dat doel evenzeer bruikbaar;

c. Chloorkalk, chloorberookingen en carbolzuur met water voor het desinfecteren van woningen, schepen enz., terwijl het laatstgenoemde middel ook aan te prijzen schijnt voor het desinfecteren van gangen, sloppen, stegen enz.

l. Desinfectie van lijken.

Wat verder de desinfectie der lijken betreft, uit de gedachtenwisseling hierover gevoerd, blijkt, dat de geneeskundige Raad daarvoor chloorkalk of carbolzuur met water het doelmatigst oordeelt, en daarbij tevens het zoo spoedig mogelijk kisten der lijken dringend noodzakelijk acht.

m. Tijdsbepaling voor het begraven van cholera-lijken.

De voorzitter rigt nu de vraag tot de vergadering, of zij het ook nog noodig oordeelt, dat door den geneeskundigen Raad over de tijdsbepaling voor het begraven der lijken van cholera-lijders een wensch worde uitgedrukt.

n. Beraadslaging.

Prof. Schneevoogt is van oordeel, dat het voldoende zijn zal er op aan te dringen, dat de begrafenis zoo spoedig mogelijk plaats hebbe.

Dr. Heijnsius wijst er op, dat het gewoonte is de overledenen op den vijfden dag ter aarde te bestellen; lijken van aan cholera overleden personen behooren, naar zijne overtuiging, veel spoediger begraven te worden; hij gelooft het noodig, dat daarvoor een uiterste termijn gesteld worde, en geeft in overweging te bepalen, dat de begrafenis van aan cholera overledenen binnen 3 dagen zal moeten geschieden.

De heer van Balen Blanken acht eene tijdruimte van 3 dagen tusschen het overlijden en de begrafenis veel te lang; vooral in kleinere gemeenten, waar geene lijkenhuizen gevonden worden behooren de lijders, die in den ochtend sterven, 's avonds reed begraven te kunnen worden.

Prof. Tilanus doet opmerken, dat bij vorige cholera-epidemieën te Amsterdam verordend was, dat de begrafenis uiterlijk 36 uren na het overlijden moest plaats hebben.

De secretaris wijst er op, dat de termijn van 36 uren, voor het begraven van cholera-lijders eenig praktisch bezwaar oplevert. Zij toch, die in den namiddag, b. v. tusschen 1—5 ure, bezwijken, zullen reeds 36 uren na hun overlijden of nog korter moeten begraven worden, tenzij hunne begrafenis 's avonds of 's nachts plaats hebbe, iets waarop men toch in den regel niet gesteld is; hij geeft derhalve in overweging als uitersten termijn te stellen: binnen 2 dagen.

Nadat mr. de Vries naar aanleiding van gevraagde inlichting de aandacht had gevestigd op art. 53 van het Burgerlijk Wetboek, waarbij o. a. bepaald wordt, dat het verlof tot begraven niet vroeger wordt verleend dan 36 uren na het overlijden, behoudens de gevallen bij de reglementen van policie voorzien

o. Besluit.

wordt met 17 stemmen tegen 2 — een lid bleef buiten stem —

besloten, dat de gemeentebesturen zullen worden uitgenoodigd, te verordenen, dat de lijken van cholera-lijders binnen 48 uren moeten zijn begraven.

Eindelijk wordt nog, op voorstel van prof. Schneevoogt, als wenschelijk uitgesproken, dat aan de geneeskundigen en aan de apothekers eene circulaire, en aan het publiek eene kennisgeving zal worden gerigt, waarin duidelijk worde omschreven op welke wijze en met welke middelen behoort te worden gedesinfecteerd, en waarbij de geneeskundigen en apothekers tevens dringend zullen worden uitgenoodigd, om bij elk hun voorkomend geval aan hen, die de lijders verplegen, de noodige aanwijzing te doen van al wat tot desinfectie strekken kan. *p.* Wijze van desinfecteren.

De voorzitter herinnert daarna, dat in de vorige vergadering eene commissie benoemd is, bestaande uit de HH. dr. Allebé, prof. Scheevoogt en dr. Zeeman, ten einde met hem te bespreken de maatregelen, die bij het eventueel uitbreken der cholera in deze provincie zullen behooren te worden genomen; hij oordeelt het thans, nu deze ramp onze provincie elk oogenblik dreigt te treffen, noodig, deze commissie uit te breiden en haar de uitvoering der besluiten, die genomen zullen zijn, op te dragen. Hij zou dus wenschen der commissie toe te voegen: 1 lid uit den Helder, 1 uit de Zaanstreek, 1 uit Alkmaar, 1 uit Haarlem, 1 uit Hoorn en 1 voor de kleinere gemeenten, en die leden uit te noodigen, om, ieder in zijne omgeving, zoowel aan den commissaris des Konings als aan de gemeentebesturen en aan den inspecteur al die inlichtingen te verschaffen en medewerking te verleenen, die bij het heerschen van cholera nuttig te achten zijn. *q.* Uitbreiding der cholera-commissie.

De vergadering hieraan hare goedkeuring gehecht hebbende, worden door den voorzitter daartoe aangewezen: dr. J. Haremaker, te Helder; dr. A. van der Boon, te Zaandam; dr. C. J. de Lange, te Alkmaar; dr. D. Lubach, te Haarlem; dr. A. H. J. de Bordes, te Hoorn en de heer G. C. van Balen Blanken, te Sybekarsdel. *r.* Benoeming der leden.

De aanwezige leden nemen de hun opgedragen taak bereidwillig op zich; terwijl aan de afwezigen door den secretaris van hunne benoeming zal worden kennis gegeven.

De voorzitter vestigt thans nog de aandacht op den ongunstigen gezondheidstoestand, waardoor Hilversum zich onderscheidt. Deze gemeente wordt o. a., gelijk bekend is, telken jare door eene typhus-epidemie geteisterd. Dr. van Hengel heeft reeds sedert eene reeks van jaren hierop de aandacht gevestigd, en bij het bestuur dezer gemeente de meest ernstige pogingen aangewend om te trachten dien treurigen toestand te verbeteren, doch steeds vruchteloos. Ook onlangs nog, en wel in het begin van Februarij ll., heeft hij weder een uitvoerig adres gerigt aan ge- *s.* Hilversum.

noemd gemeentebestuur, waarin met allen ernst werd gewez op de typhus-epidemie, die toen in buitengewone mate woedd maar die zich telken jare van November tot Maart vertoont een tal van slagtoffers eischt. De bron van deze ieder jaar teru keerende epidemie behoeft niet ver gezocht te worden; het zij de 723 mestvaalten, die zich in de kom der gemeente bevinden en uit allerlei rottende stoffen, uitwerpselen van menschen e dieren bestaan. Een aanzienlijk aantal dezer mestvaalten is onde het eenige raam, dat sommige woningen bezitten, geplaatst, zoodat voor die woningen toetreding van versche lucht schier tot de ongekende zaken behoort. Die mestvaalten nu gaan in het laatst van Maart of in het begin van April naar de akkers en het land, en ook dan houdt de typhus in de gemeente op.

Zoo veel mogelijke wegruiming der mesthoopen is stellig een der doelmatigste middelen om Hilversum voor de telken jare terugkeerende epidemie te vrijwaren; hierop werd dan ook door dr. van Hengel in zijn adres met klem aangedrongen, doch alweder vruchteloos.

Dit adres namelijk werd in eene raadsvergadering in Maart ll. besproken en het resultaat der beraadslaging aan dr. van Hengel in een schrijven van den burgemeester, onder dagteekening van 15 Maart n°. 1, medegedeeld. Het komt kortelijk hierop neder: dat de groote meerderheid der raadsleden de nadeelen der mestvaalten niet inzagen, of zoo al, dan achtten zij die toch niet van dien aard, dat de voordeelen der mestmakerij voor de werkende klasse daarvoor moesten wijken; dat het verzamelen van menschelijke uitwerpselen op de mestvaalten niet behoorde te worden verboden, omdat juist door die menschelijke uitwerpselen hoofdzakelijk de mest wordt gemaakt.

De burgemeester dezer gemeente verklaart tevens in dit schrijven het zeer te betreuren, in het belang der gezondheid de noodige maatregelen niet te kunnen nemen, daar hij van den schadelijken invloed dier mesthoopen overtuigd is.

t. Voorstel van den voorzitter. De voorzitter stelt na deze mededeeling voor, dat de geneesdige Raad zich deze zaak aantrekke, en dat er van wege dezen Raad een schrijven gerigt worde aan het gemeentebestuur van Hilversum, waarbij het met aandrang worde uitgenoodigd, de spoedige wegruiming te verordenen dezer mestvaalten, die, als zoo vele bronnen van infectie, de oorzaak zouden kunnen zijn, dat Hilversum, mogt aldaar de cholera uitbreken, door die ramp op de vreeselijkste wijze geteisterd werd.

u. Inlichtingen door dr. van Hengel. Dr. van Hengel geeft betreffende deze zaak nog enkele inlichtingen; en ten bewijze hoe over het algemeen door het gemeentebestuur over deze zaak werd gedacht, voerde hij aan, dat een lid van den gemeenteraad de mestvaalten een verblijdend verschijnse

noemde, want het was een bewijs, dat de menschen voor hun aardappelenland zorg dragen.

Het voorstel van den voorzitter wordt ten slotte aangenomen, nadat dr. van der Boon in overweging had gegeven, of het niet beter ware, ten einde den brief aan het gemeentebestuur nog meer klem bij te zetten, dien te doen uitgaan van den commissaris des Konings. *v.* Voorstel van den voorzitter aangenomen.

Wordt vervolgens besloten, naar aanleiding van een schrijven van den heer W. Schutte, geneeskundige te Nederhorst den Berg, waarvan door den voorzitter mededeeling wordt gedaan, ook aan het bestuur van die gemeente een brief te rigten, met dringende uitnoodiging, om zoo veel mogelijk gevolg te willen geven aan de maatregelen tot wering en beteugeling der cholera, voorgesteld door den aldaar gevestigden geneeskundige, den heer W. Schutte, ten einde, kan het zijn, te voorkomen, dat, bij het uitbreken van cholera, de gemeente Nederhorst den Berg weder, even als in 1859, eene der hevigt aangetaste plaatsen worde. *w.* Nederhorst den Berg.

De heer van Balen Blanken maakt de vergadering opmerkzaam op de *Gemeentestem* van 30 April ll., waarin de drank van dr. Bleeker aan de gemeentebesturen wordt aanbevolen. In de onlangs gehouden vergadering van den geneeskundigen Raad van Zuid-Holland is deze zaak besproken en afgekeurd. Ook hij acht het gevaarlijk dit geneesmiddel aan het algemeen in handen te geven. Naar zijne overtuiging heeft dr. Bleeker hiermede verkeerd gehandeld en is het eene vreemde houding van Gedeputeerde Staten om op eigen gezag dit geneesmiddel aan te bevelen. Wenschelijk intusschen zou het zijn, indien van de zijde der geneeskundigen eenige aanwijzing van geneesmiddelen konde geschieden; maar welke geneesmiddelen zouden dit moeten zijn? en op welke wijze zonde aanbeveling daarvan kunnen plaats vinden? *x.* Is de aanwijzing van eenig zoogen. choleramiddel wenschelijk of niet?

Dr. van der Boon geeft in overweging de gemeentebesturen bij circulaire uit te noodigen de ingezetenen hunner gemeenten tegen het gebruik van den drank van dr. Bleeker te waarschuwen. *y.* Beraadslaging.

De voorzitter, de HH. Pas en prof. Tilanus treden hierover in eenige korte beschouwingen, waarna de vraag, of eenig geneesmiddel aan te bevelen is, waarvan een ieder bij het ontstaan van de eerste verschijnselen van cholera zou kunnen gebruik maken, eenparig in ontkennenden zin wordt beantwoord, omdat het én wegens de onkunde omtrent de wijze van gebruik, die zeer verschillend zijn moet, én wegens het misbruik, dat van dergelijke geneesmiddelen gemaakt wordt, gevaarlijk te achten is, inderdaad krachtig inwerkende geneesmiddelen aan het algemeen in handen te geven; terwijl van andere geneesmiddelen het nut zeer wijfelachtig is. *z.* De gestelde vraag in ontkennenden zin beantwoord.

Dr. Allebé brengt hierna ter kennisse van de vergadering, dat *aa.* Cholera-

commissie te Amsterdam.

te Amsterdam door burgemeester en wethouders eene cholera-commissie is benoemd, waarvan hem het voorzitterschap is opgedragen, en dat door deze commissie reeds zoo veel mogelijk alle voorloopige maatregelen tot wering en beteugeling der cholera waren voorbereid.

Niemand verder het woord verlangende, wordt de beraadslaging over de te nemen maatregelen bij het uitbreken van cholera door den voorzitter gesloten.

4. Bezwaren tegen het besl. v. d. geneesk. Raad in zake dr. Stephan.

De voorzitter berigt vervolgens de ontvangst van een brief, dd. 19 April ll., van den heer G. van Hoek te Zaandam, ten geleide van een adres, onderteekend door G. van Hoek, J. van der Schalk Jr., G. Kaus, H. Schott en P. van Heynsbergen, allen apothekers te Zaandam, houdende bezwaren tegen het besluit, genomen in de openbare vergadering van den geneeskundigen Raad van 16 Februarij ll., waarbij — volgens dit adres — aan dr. Stephan, te Koog a./d. Zaan, vergunning zou zijn verleend, om op een gedeelte van Zaandam, van af het Kalf tot aan de tweede valdeur, de medicijnen door hem zelven voorgeschreven, als ook die van andere HH. doctoren, gereed te maken en te leveren, en met verzoek, dat de geneeskundige Raad op dit besluit moge terugkomen.

a. Beraadslaging.

Na voorlezing van dit adres, doet de voorzitter uitkomen, dat de HH. adressanten de zaak in kwestie niet juist hebben opgevat, daar de geneeskundige Raad niet aan dr. Stephan de vergunning verleend heeft, om aan de bewoners van het Kalf geneesmiddelen af te leveren, maar alléén de vraag bevestigend heeft beantwoord: of het Kalf, in den geest der wet, als eene plaats te beschouwen is, alwaar door een geneeskundige geneesmiddelen mogen worden afgeleverd?

b. Voorstel van den voorzitter.

Hij stelt derhalve voor, dit in de allereerste plaats aan HH. adressanten onder het oog te brengen, en hen in de tweede plaats te berigten, dat de geneeskundige Raad in de door hen aangevoerde bezwaren geene aanleiding heeft kunnen vinden om zijne uitspraak in deze te wijzigen.

Dr. van der Boon licht deze kwestie nog nader toe tot staving van zijne vroeger uitgesproken meening, vervat in zijn rapport omtrent deze kwestie ter vorige vergadering uitgebragt.

c. Besluit.

Na eenige gedachtenwisseling besluit de vergadering bij hare gedane uitspraak te volharden en HH. adressanten te antwoorden in den geest zoo als door den voorzitter is voorgesteld.

5. Besluiten op voorstel van den voorzitter.

Verder wordt op voorstel van den voorzitter besloten:

a. Alle aanvragen tot afwijking van art. 3

1°. alle aanvragen van HH. apothekers, tevens handelaars in verfwaren, droogerijen enz. enz., om hunne winkels ingerigt te mogen houden, zoo als zij tot nu toe waren, aan te houden, en daarop bij de winkelvisitatie de aandacht te vestigen, ten einde

daarna te kunnen beslissen in hoe verre de gevraagde vergunning zal kunnen worden verleend. al. 2 wet 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 61, aan te houden tot de winkelvisitatie.

2°. al wat verder tot de winkelvisitatie betrekking heeft, in handen te stellen der commissie, die met de regeling daarvan is belast. *b.* Al wat de winkelvisitatie betreft in handen te stellen der comm. ad hoc.

Ten slotte geeft de voorzitter, daar het uur reeds zeer ver gevorderd is, slechts een kort overzigt van de volgende nog bij hem ingekomen missiven, met uitnoodiging aan den secretaris, om van deze missiven een meer uitvoerig resumé in de notulen van deze vergadering op te nemen.

Deze missiven zijn: 5. Ingekomen missiven.

1°. van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 20 Februarij ll., n°. 205, 9e afd., inhoudende:

a. mededeeling, dat het door den minister van Oorlog wenschelijk geacht is, dat zij, die, volgens art. 5 der wet van 1 Junij 1865, (*Stbl.* n°. 58), van hunne bevoegdheid om kazernen binnen te treden gebruik te maken, ten einde zonder tijdverlies te worden toegelaten, behoorlijk te worden ontvangen en de vereischte aanwijzingen bij hun onderzoek te bekomen, van hun voornemen tijdig kennis geven aan den plaatselijken of garnizoens-commandant; *a.* Uitnoodiging tot tijdige kennisgeving aan den plaatsel. of garn.-commandant van het verlangen om kazernen binnen te treden.

b. het verzoek om aan het verlangen van den minister van Oorlog te voldoen, en de leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad uit te noodigen zich daarnaar te gedragen.

2°. Van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 26 Februarij ll., n°. 236, 1e afd., algemeene zaken en comptabiliteit, houdende kennisgeving, dat de jaarlijksche sommen, toegekend aan de geneeskundige ambtenaren, genoemd in art. 2 der wet van 1 Junij 1865, (*Stbl.* n°. 51), als vergoeding voor bureaukosten, aan de secretarissen, als toelage, aan de geneeskundige Raden, ter bestrijding van kosten, zullen worden uitbetaald kwartaalsgewijze, en wel beide eerstgenoemden op 1 Mei, 1 Augustus, 1 November en 1 Februarij, laatstgenoemde op 1 April, 1 Julij, 1 October en 1 Januarij. *b.* Regeling v. de uitbetaling der verschillende toelagen.

3°. Van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 2 Maart l., n°. 204, 9e afd., ten geleide van een afschrift eener circulaire door den minister van Oorlog gerigt aan de HH. plaatselijke en garnizoens-commandanten, waarbij deze worden uitgenoodigd, de geneeskundige ambtenaren of leden van de geneeskundige Raden, die kazernen of andere militaire gebouwen wenschen in oogenschouw te nemen, behoorlijk te ontvangen en hen alle die nlichtingen te geven, welke strekken kunnen om hun doel volomen te bereiken. *c.* Uitnoodiging aan de plaatsel. en garn.-command. om de leden van het Staatstoezigt, bij het bezoeken van milit. gebouwen inlichtingen te geven.

4°. Van dr. A. van der Boon te Zaandam, dd. 6 Maart ll., houdende kennisgeving van eene door den heer P. van de Water, eel- en vroedmeester te Wormerveer, hem als lid van den ge- *d.* Mededeeling omtrent eene krijtschuur te Wormerveer,

ongeschikt voor woning. neeskundigen Raad gedane mededeeling, betreffende eene ou krijtschuur, gelegen aan het noordeinde der gemeente Wormervee Deze schuur, welke ten eenenmale ongeschikt is tot huisvesti van menschen, is ingerigt tot eene woning voor 4 huisgezinne In een dezer huisgezinnen bevinden zich dan ook 4 zieken, terw de huismoeder reeds aan typhus is bezweken, en eene har dochters, die elders woont, doch haar gedurende hare ziek bezocht, evenzeer door typhus is aangetast. De heer van Water heeft daarop de aandacht gevestigd van het dagelijks bestuur van Wormerveer, met verzoek, dat het de noodige ma regelen zou nemen, opdat deze woning, vooral met het oog de naderende cholera, niet het brandpunt worde, van waar besmettelijke ziekten zich over de gemeente zouden verspreid Hij had echter een onbevredigend antwoord ontvangen, en meen daarom de zaak ter kennisse te moeten brengen van den gene kundigen Raad. Dr. van der Boon voegde in zijn schrijven hierb dat een dringende missive van de zijde des inspecteurs aan l gemeentebestuur van Wormerveer welligt aanleiding zoude kunn geven, dat in deze de noodige maatregelen zullen genomen word

e. 1°. Beschikbaarstelling van 10 medailles, ingevolge K. B. 19 Januarij 1861, n°. 81. 5°. Van den minister van Binnenlandsche Zaken dd. 26 Ma ll., n°. 347, 9e afd., inhoudende mededeeling, dat v de provincie Noord-Holland weder 10 medailles bestemd voor genees- en heelkundigen, of bureaux van vaccinatie, zich betrekkelijk het meest verdienstelijk hebben gemaakt omtr de gratis-vaccinatie van minvermogenden, en met verzoek den inspecteur, om voor 15 Mei e. k. eene voordragt te wil doen diergenen, welke tot het verkrijgen van één dezer medail in aanmerking komen.

2°. Is de instandhouding van dit besluit al of niet wenschelijk? Daarenboven wordt in deze missive het verlangen geuit, in de eerstvolgende vergadering van den geneeskundigen Raad vraag zal ter sprake gebragt worden, of de instandhouding het Kon. besluit van 19 Januarij 1861, n°. 81, waarbij medailles of premiën worden uitgeloofd, wenschelijk te achten en dat het gevoelen van den geneeskundigen Raad daarover den minister zal worden medegedeeld.

f. Ministeriele beschikking omtrent de aftreding van de leden der geneesk. Raden. 6°. Van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 7 Ap ll., n°. 334, 9e afd., inhoudende de ministerieele besch king van 7 April 1866, n°. 334, betreffende de aftreding de leden der geneeskundige Raden, met verzoek vóór 1 Decem e. k. de roosters van aftreding aan den minister ter vaststelli te doen toekomen.

Bij deze beschikking wordt bepaald:

a. dat voor de aftreding van de leden der geneeskundige Rad volgens art. 25 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 58, tw roosters zullen worden opgemaakt, één voor de geneeskund

leden, één voor de apothekers. Deze roosters worden opgemaakt bij loting, welke plaats heeft in de najaars-vergadering van den geneeskundigen Raad. De voorzitter van den Raad bepaalt de wijze van loting. Wanneer het aantal der geneeskundige leden of apothekers niet door 3 deelbaar is, wordt het kleinste derde gedeelte voor de aftreding aangewezen. Zij, die tusschentijds benoemd zijn, treden af op het tijdstip bepaald voor hen, in wier plaats zij benoemd zijn;

b. dat de eerste aftreding plaats heeft op 31 December 1866;

c. dat het regtsgeleerd lid van den Raad en de plaatsvervangende leden aftreden na verloop van de 3 jaren, voor welke zij benoemd zijn.

g. Ministeriele aanschrijving aan's Kon. commiss. betrekkelijk taxatie van rekeningen.

7°. Van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 10 April ll., n°. 246, afdeeling armwezen, ten geleide van een afschrift van de ministeriele aanschrijving van 10 April 1866 aan 's Konings commissarissen in de provinciën, betrekkelijk de taxatie van rekeningen wegens genees-, heel- en verloskundigen onderstand aan armen.

h. De dirigerende of eerst-aanwezende off. van gez. in de marit. direct. hebben de opgave te doen bedoeld in art. 6 wet 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 61.

8°. Van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 10 April ll., n°. 248, 9e afd., ten geleide van een afschrift eener missive van den minister van Oorlog, tijdelijk belast met het beheer van het departement van Marine, inhoudende mededeeling, dat de dirigerende of eerst-aanwezende officieren van gezondheid in de maritieme directiën zullen worden aangeschreven, om, wanneer zich bij de onder hunne bevoegdheid tot het verleenen van genees- en heelkundigen bijstand sorterende personen eene ziekte uitbreekt, waardoor de algemeene gezondheidstoestand wordt bedreigd, daarvan binnen uiterlijk 3 dagen kennis te geven aan den geneeskundigen inspecteur der provincie en burgemeester en wethouders der gemeente, waarin zij zich bevinden.

i. Toezending van glycerine pokstof met verzoek tot proefneming.

9°. Van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 10 April ll., n°. 251, 9e afd., met toezending van een pakje glycerine-pokstof en verzoek met deze pokstof in eene der inrigtingen tot bevordering der koepokinenting te Amsterdam proeven te laten doen.

k. Bepaling van den werkkring der adj. inspect.

10°. Van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 10 April ll., n°. 254, 9e afd., met toezending van een afschrift der ministeriele beschikking van 10 April 1866, waarbij de werkkring wordt bepaald van de adjunct-inspecteurs en de werkzaamheden, waarmede zij zijn belast of door den inspecteur belast kunnen worden; met verzoek daarvan zoo veel noodig mededeeling te doen aan den geneeskundigen Raad.

l. Direct. van het Amst. genootsch. t. b. d.

11°. Van directeuren van het Amsterdamsch genootschap tot bevordering der koepokinenting onder de minvermogenden te Amsterdam, dd. 17 April. ll., met berigt van ontvangst van eene

koepokinenting, zullen proeven nemen met glycerine-pokstof.

hoeveelheid glycerine-pokstof, en bereidverklaring daarmede proven te nemen en den uitslag daarvan ter gelegener tijd aan de inspecteur mede te deelen.

m. Exemplaren van het rapport der geneesk. inspecteurs: maatregelen tot wering der cholera.

12°. Van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 21 Apr ll., n°. litt. E, 9e afd., met toezending van 50 exemplaren va het door de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt ui gebragt rapport, betreffende maatregelen, tot wering der cholei te nemen; met verzoek, den secretaris, de leden en de plaat vervangende leden van den geneeskundigen Raad ieder één exen plaar uit te reiken.

n. Verzoek van den min. van B. Z. om verslag van de beraadslaging over de te nemen cholera-maatregelen.

13°. Van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 24 Apr ll., n°. 272, 9e afd., inhoudende het verzoek om den minist zoodra mogelijk de resultaten mede te deelen van het behandelc in de vergadering van den geneeskundigen Raad, waarin de maa regelen tot wering der cholera aan de orde zullen gesteld worde

o. Opwekking der gemeentebesturen tot voorbereiding van cholera-maatregelen.

14°. Van den commissaris des Konings in de provincie Noor Holland, dd. 27 April ll., n°. 250/28, 1e afd., ten geleide va een afdruk der circulaire door hem aan de gemeentebesturen i dit gewest gerigt, strekkende om deze besturen op te wekken om met inspanning van krachten, vóór dat de cholera-epidemi hunne gemeente bereikt, alles voor te bereiden, waardoor zij me goed gevolg kan worden bestreden.

p. Vraag van P. Wijn te Twisk, over zijne bevoegdheid om te Medemblik geneesmiddelen te mogen afleveren.

15°. Van den heer P. Wijn, geneeskundige gevestigd te Twisk inhoudende o. a. het verzoek om door den inspecteur ingelich te worden omtrent de vraag, of hij de bevoegdheid heeft, om gevestigd te Twisk, te Medemblik geneesmiddelen te leveren daarbij mededeelende, dat hij sedert 1852 onder de oude we geving de bevoegdheid had om te Medemblik geneesmiddelen leveren, omdat aldaar slechts één apotheker gevestigd was; t wijl dit ook thans nog, na de invoering der nieuwe geneeskundi wetten, het geval is en de beide geneeskundigen aldaar de l voegdheid hebben en gebruiken om geneesmiddelen te leveren.

De voorzitter geeft thans in overweging, om de noodige mec deelingen en inlichtingen omtrent verschillende dezer missiven a te houden tot de volgende vergadering.

Nadat hiertoe zonder hoofdelijke stemming was besloten niemand verder het woord verlangde, sluit de voorzitter de v gadering.

Gelezen en goedgekeurd in de vergadering van 20 November 18(

J. PENN, *voorzitter*.

I. TEIXEIRA DE MATTOS, *secretaris*.

Bijlage.

Aan den heer geneeskundigen inspecteur in Noord-Holland.

Amsterdam, 30 April 1866.

Ik had de eer door UEZG. gevraagd te worden naar mijn gevoelen omtrent het verschil, dat er bestaat tusschen sulfas ferrosus, chloorkalk en carbolzuur, ten opzichte hunner scheikundige werking op organische stoffen, waarmede zij in aanraking worden gebragt, met het doel om deze te desinfecteren. UEZG. deed mij de vraag speciaal met het oog op de tegenwoordige omstandigheden, die het raadzaam maken, eene algemeene desinfectie aan te wenden ter bestrijding van de verspreiding der cholera.

In antwoord daarop heb ik de eer het navolgende te berichten.

1°. De werking van sulfas ferrosus is vooreerst de algemeene werking der oplosbare zouten van de zwaardere metalen, waardoor zij in staat zijn, het ontstaan en den voortgang van fermentatieverschijnselen in organischen afval voor langer of korter tijd te vertragen, en zelfs de rigting dier verschijnselen wezenlijk te wijzigen. In dit opzicht is evenwel sulfas ferrosus niet het krachtigst werkende, maar wel het goedkoopste der beschikbare metaalzouten. Ten tweede heeft sulfas ferrosus de eigenschap, om zwavelwaterstof, zwavelammonium en alle in vrijen toestand verkeerende ligchamen van basische natuur deels te ontleden, deels scheikundig te binden, en zoo hunne verspreiding te keeren en hun nadeeligen invloed, zoo die mogt bestaan, te verlammen.

2°. Chloorkalk ontleedt meer of min volledig de meeste organische stoffen, het gemakkelijkst de complexe stoffen die de hoofdmassa der excreta uitmaken. Het werkt echter als zoodanig slechts in de mate waarin het vrij chloor ontwikkelen kan. Zijne werking is uitgeput, als deze voorraad is verbruikt, en wat er van overblijft is uit het oogpunt der desinfectatie van luttele waarde.

3°. Van het carbolzuur is het bekend, dat het ook in zeer kleine hoeveelheid (in waterige oplossing, die naauwelijks meer dan 5 percent daarvan bevatten kan) rottings- en fermentatieverschijnselen opheft, of voor langen tijd vertraagt. In dit opzicht heeft het dus dezelfde werking als de zouten der zware metalen, maar de hoeveelheid, die daarvan vereischt wordt, is veel geringer.

Van deze scheikundige gegevens kan echter de toepassing op het door UEZG. gestelde vraagstuk niet gemaakt worden zonder van eenige voorstelling omtrent de wijze, waarop de cholera zich verspreidt, uit te gaan.

Aannemende, gelijk Pettenkofer en velen met hem doen, dat de choleraïnfectie uitgaat van de excreta en van het uitbraaksel, maar slechts wanneer deze, door het verblijf van eenige uren aan de lucht, de gelegenheid hebben gehad in een toestand van fermentatie te geraken, wordt het echter gemakkelijk eene keuze uit de voorgestelde desinfectie-middelen te doen.

Hoezeer het krachtigst in zijne werking, is de chloorkalk tot het beoogde doel het minst geschikt. Tenzij men de te desinfecteren stoffen met eene zoo

groote overmaat van chloorkalk vermenge, dat zij voortdurend door een chloor-atmospheer omgeven zijn, is de werking van den chloorkalk spoedi uitgeput. De moeijelijkheid van behandeling, het nadeelige van het vrije chloo en de kostbaarheid van den chloorkalk verbieden echter zijne aanwendin anders dan in betrekkelijk kleine hoeveelheid. Waar het te doen is om luch te zuiveren, of stoffen, die schadelijke dampen geven, voor zoo korten tij te desinfecteren, dat zij zonder nadeel kunnen worden opgeruimd, kortom i alle gevallen waar het gemakkelijk is, de te vernietigen stoffen met een over maat van chloor zamen te brengen, daar is chloorkalk op zijne plaats. Maa om een fermentatieproces in groote massa's organischen afval op practisch wijze voor langen tijd te vertragen — en dit is in het onderhavige geva juist het doel — moet dit ingredient achterstaan bij de beide anderen, de sulfas ferrosus en het carbolzuur. De hoofdeigenschap van deze, fermentati tegen te gaan, is juist hetgeen men verlangt, in de onderstelling, dat d meening van Pettenkofer over de verspreidingswijze der cholera de juiste i

Moeijelijk is het eene keuze te doen uit de beide laatstgenoemde stoffe Uit het practische oogpunt van prijs en behandeling bieden beiden nagenoe even groote voordeelen aan. De reuk van het carbolzuur, een kenteeke zijner — hoewel geringe — vlugtigheid, is zoowel een voordeel als een n deel te noemen. Wil men zich op het standpunt der zuivere ervaring stellen – wat in eene zoo ernstige zaak wel verdedigbaar schijnt — dan komt het m voor, dat de ondervinding door Petttenkofer opgedaan een positief getuigen aflegt van de doelmatigheid der desinfectie met sulfas ferrosus, terwijl zo danig een getuigenis voor het carbolzuur nog ontbreekt.

J. W. GUNNING.

N°. 98. *Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van 3 Me n°.* 308, 9de *afd., aan de commissarissen des Konings in provincièn, ten geleide van het* model eener publicatie.

Het is aan de commissie, die door mij is uitgenoodigd om mij te dien van advies omtrent de maatregelen welke van regeringswege tot wering d cholera kunnen worden aanbevolen, wenschelijk voorgekomen dat in gemeent waar, of in wier nabijheid cholera heerscht, bij wijze van publicatie eeni raadgevingen ter kennis der ingezetenen worden gebragt, ten einde hun beker te maken met datgene, waarop ieder te letten heeft om zich zooveel mogeli tegen de cholera te beveiligen.

Ik heb de eer UHEG. hierbij een afschrift te doen toekomen van eene do die commissie ontworpen publicatie, met verzoek die aan de gemeenteb sturen in uwe provincie bekend te maken, met den raad die eerst dan t openbare kennis te brengen, wanneer de cholera zich in of nabij hun gemeente vertoont, omdat zij anders alle uitwerking zou missen.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

(*get.*) GEERTSEMA.

Bij het voorkomen van gevallen van cholera in (of in de nabijheid van) de gemeente N. N. worden de ingezetenen opmerkzaam gemaakt op hetgeen door hen kan worden gedaan of nagelaten, ten einde zich zooveel mogelijk tegen die ziekte te beveiligen.

De cholera verbreidt zich, zoo niet alleen, dan toch zonder twijfel ook door eene eigenaardige smetstof, die zich ontwikkelt in de uitwerpselen der lijders.

Men kan veel doen om zich tegen den nadeeligen invloed daarvan te beveiligen. Vooral lette men op de drie volgende punten:

I. Het onschadelijk maken van de stoffen, die door choleralijders of door hen die aan buikloop (diarrhée) lijden, waarmede de cholera meestal begint, worden ontlast.

II. Het volgen van een goeden leefregel.

III. Het spoedig inroepen van geneeskundige hulp bij het ontstaan van buikloop.

I. Door de uitwerpselen van de lijders, vooral wanneer zij een korten tijd gestaan hebben, moet men aannemen dat de kiemen der ziekte zich verspreiden.

Men moet dus geene moeite ontzien, om die uitwerpselen zoodra mogelijk onschadelijk te maken en te verwijderen.

Zij mogen dus volstrekt niet in ziekenkamers blijven staan, maar moeten onschadelijk worden gemaakt door bijvoeging van middelen, waarvan men mag aannemen dat zij de smetstof vernietigen of de ontwikkeling daarvan tegengaan.

Eene oplossing van ijzervitriool in heet water (1 Ned. pond op 4 kannen water) of anders van chloorkalk, kan daartoe het best en gemakkelijkst worden gebezigd.

Nachtpotten, secreten, enz. in elke woning, waar een geval van cholera of diarrhée voorkomt, moeten door die stoffen gezuiverd worden.

Het uitwerpen van die ontlastingen op mestvaalten of in gooten in de nabijheid van woningen, moet worden nagelaten. De grond wordt er spoedig mede doortrokken en het water uit bronnen, wellen of putten wordt er door bedorven, soms tot op een grooten afstand. Het drinken van zulk water is zeer gevaarlijk.

Men drinke geen welwater en evenmin vloedwater, van welks zuiverheid men niet overtuigd is. In geval van twijfel filtrere men dit door houtskool; misschien is het nog veiliger het eerst te kooken en dan in den vorm van koffij of thee te gebruiken.

Waar secreten in gemeenschappelijk gebruik zijn, zoo als in herbergen, logementen, scholen, hofjes, armhuizen, enz., behoort de zuivering door de genoemde middelen, die zeer goedkoop zijn, onverschillig of er zieken zijn of niet, meermalen daags te geschieden.

De door den zieke bezoedelde stoffen, als kleedingstukken, linnen en beddegoed, moeten spoedig worden verwijderd en of verbrand of in een emmer met water, waarin $2\frac{1}{2}$ oncen chloorkalk zijn opgelost, geplaatst worden om spoedig daarna te worden gewasschen.

Den door uitwerpselen bevuilden vloer reinige men met chloorkalk.

Waar zieken in een gezin zijn, is het zoowel in hun belang als om verdere verspreiding te voorkomen, noodig dat geene andere personen dan die voor de verpleging vereischt worden, in de ziekenkamer verkeeren, en zeker is in zeer vele gevallen wel het meest aan te bevelen, dat de zieke naar een daartoe bestemd lokaal ter verpleging worde gebragt.

Reinheid in de ziekenkamer en gestadige luchtverversching moeten zeer worden aanbevolen. Reinheid in en om de woningen is niet minder een voornaam beveiligingsmiddel voor de gezonden. Verwijdering van al wat stank veroorzaakt in en om de huizen, goede luchtverversching, het vermijden van opeenhooping van personen, vooral in slaapkamers, moet door ieder worden betracht.

II. De beste leefregel is, geene verandering in den leefregel te maken, waaraan men gewoon is en waarbij men zich wel bevindt. Alleen dat vermijde men, wat bij ondervinding schadelijk gebleken is, zoo als alle buitensporigheid in eten en drinken, nachtbraken en overmatige vermoeijenis; het dragen van doornatte kleederen, het gebruik van spijzen of dranken, die men in gewone tijden niet of slecht verdraagt.

Wat in gewone tijden de gezondheid in gevaar brengt, vermeerdert de kansen om ook door cholera aangetast te worden.

III. Zij die aan buikloop (diarrhée) lijden gedurende het heerschen der cholera, moeten vooral niet verzuimen spoedig daartegen de noodige middelen aan te wenden. Meestal wordt een aanval van cholera door een soms onbeduidenden buikloop voorafgegaan. Van eene onverwijlde behandeling van dezen heeft men altijd de gunstigste gevolgen gezien. Geneeskundige hulp daartegen in te roepen, moet ten sterkste worden aanbevolen. Men zal tevens verstandig handelen, wanneer men zich bij voorbaat van zijn geneesheer laat aanwijzen, hoe te handelen, indien zich verschijnselen van buikloop of cholera, al is het in ligten graad, vertoonen.

Wie niet hiertoe in de gelegenheid is of bij het voorkomen van dergelijke verschijnselen niet onmiddellijk geneeskundige hulp kan verkrijgen, neme al vast rust in bed, zorge voor matige verwarming van het geheele ligchaam en neme een verwarmenden drank. Kamillen, thee of pepermuntwater en dergelijke middelen kunnen daartoe veilig worden gebruikt. Andere geneesmiddelen kunnen bezwaarlijk in het algemeen worden aanbevolen, men zoeke daarvoor liefst *vooraf* den raad van een geneesheer.

N°. 99. *Circulaire van den commissaris des Konings in Limburg van 3 Mei aan de gemeentebesturen, ter aanbeveling van maatregelen tegen de cholera en ten geleide van eene missive van den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg.* (*Prov. Blad* n°. 79.)

Ten vervolge op mijne aanschrijving van den 26 April jl. (*Prov. Blad* n°. 75), heb ik de eer U, Mijne Heeren, aan den voet dezer mede te deelen:

a. eene missive van den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg, dd. 27 April jl., waarbij wordt aanbevolen het *reeds nu* nemen en voorbereiden, in de gemeenten van dit gewest, van maatregelen, welke zouden kunnen medewerken om de cholera zooveel mogelijk te weren, of, zoo zij, ten gevolge van onverhoopte uitbreiding, ook in het hertogdom mogt voorkomen, te beteugelen; en

b. eene missive van Z. Exc. den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 28 April jl., n°. 293, 9e afd., houdende aanbeveling van zorgvuldige reiniging en desinfectering der privaten aan de spoorwegstations en op stoombooten en andere vaartuigen, tot vervoer van personen bestemd.

Op de wenschelijkheid, dat reeds nu alle mogelijke maatregelen van voorzorg genomen worden, werd bereids met nadruk gewezen bij mijne bovenaangehaalde aanschrijving.

Ik kan de betrachting er van niet genoeg aanbevelen.

Het gewigt van de zaak brengt mede, dat niets mag worden verzuimd, — al koste het ook eenige moeite, zorg of besteding van geld, — wat strekken kan, om het ontstaan der gevreesde ziekte te voorkomen niet slechts, maar ook, om, bij de eerste gevallen, welke zich onverhoopt mogten voordoen, op zoodanige wijze met raad en daad tusschen beiden te treden, dat verspreiding der ziekte zoo mogelijk worde te keer gegaan.

Zij die, door daden van bestuur, gezag of invloed kunnen uitoefenen, behooren zich wel voor den geest te stellen, dat met het overwegen en nemen van maatregelen niet mogen worden afgewacht dagen waarin de ziekte reeds in de gemeente of in hare nabuurschap zou worden gevoeld, hetgeen kortzigtig en roekeloos ware: zij behooren veeleer overtuigd te zijn, dat de ziekte, zonder dat zij in de betrokken streek epidemisch uitbreekt, elken dag door een reiziger uit besmette streken kan worden aangebragt, en het er voor te houden, dat de vraag, of die aangebragte ziekte al dan niet eene ter plaatse heerschende ziekte worden zal, in zeer vele gevallen hare oplossing vindt in het al of niet welslagen der maatregelen, welke ten aanzien van dat eerste ziektegeval door de besturen of door de ingezetenen genomen zijn.

De geschiedenis van vorigen zoowel als van de tegenwoordige cholera-epidemie is dáár om te bewijzen, dat de doelmatigheid der maatregelen van voorzorg veelal er van afhangt of zij al dan niet tijdig genomen zijn; de besturen moeten zich in staat stellen, om, bij het eerte ziektegeval, naar mate de lijder in een openbaar gesticht of in eene bijzondere woning verpleegd wordt, al dadelijk in toepassing te brengen, te doen brengen of bij de ingezetenen te bevorderen maatregelen van voorzorg, die verspreiding voorkomen; wáár een eerst aangebragt ziektegeval de besturen en de ingezetenen geheel onvoorbereid zou vinden, kan dat ziektegeval ligtelijk het uitgangspunt worden van eene vreesselijke epidemie; wáár de besturen en de ingezetenen op maatregelen voor dat eerste ziektegeval bedacht zijn geweest, kunnen die maatregelen oorzaak zijn, dat uit dat ziektegeval geene plaatselijke epidemie ontstaat.

Op welke maatregelen van afzondering, reiniging, desinfectie, enz. men behoort bedacht te zijn ten aanzien van de lijders of wel ten aanzien van

hunne uitwerpselen en van al wat met hen gemeenschap gehad heeft, benevens van lijken, — van welk nut commissiën *ad hoc* zijn, en van welk belang het is, tijdig, naar plaatselijke behoeften, bedacht te zijn, nu voor alsdan, op geneeskundige hulp wáár deze niet in dadelijk bereik is, blijkt voldoende uit de aandachtige lezing der door mij onder Uwe aandacht gebragte mededeelingen van de Regering en van het geneeskundig Staatstoezigt; het heeft geen nut dat ik elke bijzonderheid daarvan in het licht stelle, maar niet genoeg kan ik U herhalen, dat, terwijl het, bij de in onze dagen immer levendige beweging van reizigers, inderdaad onmogelijk is te voorkomen, dat een aan cholera lijdend persoon, in welke gemeente ook, aanlande, toch altijd de bemoedigende taak voor zorgvuldige besturen en bedachtzame ingezetenen weggelegd blijft, om door raad en daad te bevorderen dat een eenig ziektegeval niet de kiem zij van groote onheilen.

Ik beveel U zeer aan, om, opgewekt door dreigende toestanden, nu eens voor al, in overleg met de ambtenaren van het geneeskundig Staatstoezigt, afdoende de hand te slaan aan bevordering van al wat in Uwe gemeente den openbaren gezondheidstoestand dienen kan en aan wegruiming van al wat daaraan schadelijk is; in alle gemeenten, ik houd er mij van overtuigd, blijft op dat punt veel te doen over, in eenige zeer veel; men belette slechts, om zich rekenschap er van te geven, onvoldoende afwateringen en schadelijke ophoopingen van dierlijke of plantaardige overblijfselen. De besturen moeten krachtig voorgaan om gebrekkige toestanden te verbeteren en om de hand te houden aan verordeningen die geschikt zijn om schadelijke toestanden te weren; wáár vallen niet onreine poelen en drekputten op te ruimen, goten af te spoelen en te verbeteren, mestvaalten te weren, riolen te ledigen en te reinigen? Wáár behoeven niet ongezonde woningen een bepaald toezigt en derzelver ongelukkige bewoners hulp en raad? — De ingezetenen zullen in deze dagen van zorg meer bereidwillig het oor leenen aan de bevelen en aan de raadgevingen van de besturen, gegeven ter bevordering van den openbaren gezondheidstoestand; — in het bijzonder beveel ik U nadrukkelijk aan, bedacht te zijn op een eerste cholerageval en op de maatregelen, welke, naar plaatselijke omstandigheden, kunnen en moeten worden genomen om de verspreiding der ziekte te voorkomen.

Wilt, Mijne Heeren, waar het U gegeven is, billijken invloed in Uwe gemeenten uitoefenen, de ingezetenen waarschuwen tegen doorgaans overdreven en daarnevens echter al ligt geheel werkeloozen angst, die niets bevorderen kan en daarentegen menigmaal schaadt, en hen opwekken tot medewerking bij het nemen van doelmatige voorzorgsmaatregelen, die, met den zegen der Goddelijke Voorzienigheid, zulk gewissen invloed op het lot van bedreigde toestanden kunnen uitoefenen.

De commissaris des Konings in het hertogdom Limburg,

(*get.*) VAN DER DOES DE WILLEBOIS.

's Hertogenbosch, den 27 April 1866.

Den Heere commissaris des Konings in Limburg.

Naar aanleiding dat zich op eenige plaatsen in Nederland de cholera heeft vertoond, werd op last van den minister van Binnenlandsche Zaken de geneeskundige Raad voor Noord-Brabant en Limburg onverwijld bijeengeroepen.

In de vergadering, gehouden op donderdag den 26 April jl., is besloten UHEG. in overweging te geven of het niet raadzaam zoude zijn, de gemeentebesturen in Limburg aan te sporen maatregelen te nemen en voor te bereiden, die, op wetenschap en ervaring gegrond, geschikt zijn de gevreesde ziekte te weren of, zoo zij uitbreiding mogt erlangen, te beteugelen.

Dien ten gevolge heeft de geneeskundige Raad de eer, op de navolgende punten, verdeeld in drie kategoriën, de aandacht van UHEd. te vestigen, als:

1°. *Voorbereidende maatregelen.*

a. Het niet houden van jaarmarkten, kermissen en buitengewone bijeenkomsten van menschen uit verschillende streken.

b. Wijzen op het nadeelige eener ongeregelde levenswijze, als gelegenheid gevende oorzaak tot ontstaan van cholera.

c. Het beschikbaar stellen der noodige lokaliteit, met voldoende hulpmiddelen ter verpleging van choleralijders.

d. Zorg voor reinheid:

zooveel mogelijk zorgen dat zuiver drinkwater voorhanden zij;

reinhouden der urinoirs, grachten, straten en pleinen;

opruimen en desinfecteren van mestverzameling;

doelmatig afvoeren van drekstoffen, enz.

e. Het instellen eener commissie, die bij het ontstaan der ziekte onmiddellijk optreedt.

f. Het beschikbaar stellen van het noodig verplegingspersoneel.

2°. *Maatregelen, wanneer gevallen van cholera zich voordoen.*

a. Het dadelijk bekend maken der eerste gevallen van cholera aan hen, die voor de volksgezondheid moeten waken.

Van het onmiddellijk aanwenden der noodige maatregelen hangt voor het grootste gedeelte een goede uitslag af.

b. Zorgen dat onmiddellijk bij de eerste verschijnselen der ziekte geneeskundige hulp kan verkregen worden.

c. Afzondering der eerste choleralijders.

Alleen zij, die bepaaldelijk tot hulpbetoon noodig zijn, moeten worden toegelaten.

De gezonden moeten zooveel mogelijk uit het besmette huis geweerd worden.

d. Waar het noodig is, ondersteuning te verleenen, om de zieken te verplegen en de gezonden te vrijwaren.

e. Verwijderen en desinfecteren der uitgeworpen stoffen en van al hetgeen waarmede de lijders in aanraking zijn geweest.

Ter bereiking der desinfectie bezige men chloorkalk of sulphas ferrosus (ijzervitriool): van dit laatste middel is de prijs hoogstens 10 cents per Ned. pond. Een pond dezer stof wordt in ruim 4 Ned. kannen kokend water opgelost.

f. Doelmatige luchtverversching daarstellen en zorgen dat van gemeentewege verzuivering van linnen en beddengoed kan geschieden,

Het verontreinigd linnengoed wordt gedurende eenige uren in water, vermengd met bleekwater, geplaatst en daarna gewasschen.

Bleekwater kan bereid worden door een once chloorkalk te vermengen met een emmer water en daarna af te gieten.

3°. *Maatregelen bij lijken van aan cholera overledenen.*

a. Het desinfecteren en zoo spoedig doenlijk verwijderen der lijken van aan cholera overledenen.

Tot desinfectie van een lijk bestrooije men het met chloorkalk.

Men plaatse eene loods op de begraafplaats, waarin de lijken 36 uren verblijven.

b. Vergemakkelijking en vereenvoudiging der begrafenis van aan cholera gestorvenen.

c. Verbod van aan cholera overledenen naar andere gemeenten te vervoeren.

Overtuigd Uwer belangstellende deelneming in het algemeen welzijn van het gewest, met bewustzijn dat volksgezondheid UHEG. innig ter harte gaat, vertrouwt de geneeskundige Raad dat UHEG. aan het gedane voorstel zult gevolg geven.

De voorzitter van den geneeskundigen Raad in Noord-Brabant en Limburg,

(*get.*) Dr. INGEN-HOUSZ.

De secretaris,

(*get.*) Dr. E. A. P. VAN DEN BOGAERT.

N°. 100. *Circulaire van den geneeskundigen adjunct-inspecteur voor Noord-Brabant en Limburg van 3 Mei aan de gemeentebesturen en de geneeskundigen in Limburg over de opgaven van de oorzaken van den dood.*

Alhoewel dat door den heer commissaris des Konings van dit Hertogdom in het *Prov. blad* van den 17 Januarij ll., n°. 12, en van den 18 April jl., n°. 78, aan heeren burgemeester en wethouders aangeschreven is geworden comtrent de bepalingen regelende het geneeskundig Staatstoezigt enz., zijn er toch nog vele gemeentebesturen, welke de maandelijksche tabellen van sterften nog niet ingezonden hebben. Deze lijsten worden ingevuld in de bureaux van den

burgerlijken stand en dan aan de geneeskundigen aangeboden, welke laatste, om niet te vallen onder de strafbepalingen van art. 19 van laatst vermelde wet, gehouden zijn, de 10e kolom „overleden aan" in te vullen, doch altijd met inachtneming van den door hen afgelegden eed, of belofte van geheimhouding. In sommige gemeenten alwaar geen geneesheer met der woon gevestigd is, wordt bij de aangifte van de overledenen eene verklaring van dit overlijden gevraagd. Mogt een geneeskundige weigeren de verklaring te onderteekenen, dan valt hij onder de strafbepaling van art. 19 van meergemelde wet. Ook zijn de geneeskundigen verpligt, en dat op grond van art. 6 dier wet, aan den geneeskundigen adjunct-inspecteur en aan burgemeester en wethouders onverwijld, en uiterlijk binnen 3 dragen, kennis te geven, wanneer eene ziekte, waardoor de volksgezondheid bedreigd wordt, door hen is waargenomen; door die onverwijlde kennisgeving kunnen bij tijds maatregelen genomen worden, om de verspreiding der ziekte tegen te gaan. De gemeentebesturen worden ook verzocht, ter kennis te brengen van den geneeskundigen adjunct-inspecteur, indien in hunne gemeente geen sterfgevallen hebben plaats gehad. Met vertrouwen durf ik hopen dat de geneeskundigen en de gemeentebesturen, tot hieraan hunnen pligt te kort gebleven, mij eerstdaags de maandelijksche tabellen van sterften, behoorlijk ingevuld zullen doen toekomen, ten einde mij in staat te stellen mijne sterftestatistiek bij tijds te kunnen eindigen.

De adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor Noord-Brabant en Limburg,
(*get.*) Dr. WILLEMS.

N°. 101. *Aanschrijving van den minister van Binnenlandsche Zaken van 8 Mei, n°. 251, 4e afd., aan de commissarissen des Konings in de provincien, betreffende het* uitstellen van de inspectie over de verlofgangers der militie.

Volgens art. 79 van Zijner Majesteits besluit van den 8 Mei 1862 (*Staatsblad* n°. 46) zou het jaarlijksch onderzoek van de verlofgangers der militie te land, vermeld in art. 138 der militiewet, in de aanstaande maand Junij worden gehouden.

Wegens de ontstane epidemie is het echter thans niet raadzaam, een aantal verlofgangers uit onbesmette plaatsen in gemeenten te verzamelen, waar de cholera reeds is uitgebroken en eenige vorderingen maakte, evenmin, omgekeerd, personen uit besmette plaatsen in onbesmette gemeenten bijeen te brengen. Hierdoor kon alligt voedsel worden gegeven aan verspreiding der epidemie.

Het is derhalve wenschelijk voorgekomen het onderzoek der verlofgangers, niet slechts in die gewesten, waar de cholera-ziekte reeds is voorgekomen of nog mogt ontstaan, maar, wegens de onzekerheid welke vorderingen de epidemie intusschen mogt maken, in het algemeen in alle provinciën, dit jaar

niet in de maand Junij te houden, maar tot een nader te bepalen tijd uit te stellen.

Op het daartoe door mij in overleg met mijnen ambtgenoot van Oor aan Zijne Majesteit gedaan voorstel, heeft het Hoogst-Dezelve behaagd, dat uitstel magtiging te verleenen.

UHEG. hiervan bij deze kennis gevende, heb ik tevens de eer U te v zoeken, de gemeentebesturen en de militie-commissarissen in Uwe provin hiervan te willen onderrigten.

De minister van Binnenlandsche Zaken
Namens den minister.
De secretaris-generaal,
(*get.*) J. SCHRÖDER.

N°. 102. Bij besluit van 8 Mei n°. 36 heeft Z. M. goedgevonden te b noemen tot adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt: voor provincie Zuid-Holland dr. B. Carsten, te 's Gravenhage; voor de provin Noord-Holland dr. D. Lubach, te Haarlem.

N°. 103. *Missive van den geneeskundigen inspecteur voor Overijssel Drenthe van* 10 *Mei*, *n°.* 230, *aan de commissarissen v Konings in die provinciën betreffende* maatregelen tegen chole (*Prov. Blad van Overijssel n°.* 50; *van Drenthe n°.* 28.)

Naar aanleiding van de daaromtrent aan de gemeentebesturen uwer p vincie gedane uitnoodiging, heb ik reeds van onderscheidene hunner me deeling bekomen van hetgeen zij voornemens zijn, hetzij vóór, hetzij ged rende het eventueel heerschen van de cholera in hunne gemeenten te ver denen en ten uitvoer te leggen.

De kennisneming van die stukken heeft mij alras doen zien, dat vele meentebesturen voornemens zijn in dezen te weinig *preventiefs* te doen. reden daarvan blijkt uit sommige der mij geworden stukken duidelijk: m is namelijk van oordeel, dat eene kleinere, bepaaldelijk eene landelijke meente, noch in staat is, noch ook noodig heeft al de voorgeschrevene aangeprezene maatregelen van voorzorg te nemen; — maatregelen, die ov gens voor grootere gemeenten, voor steden met meer opeengehoopte bev kingen in achterbuurten, gangen en stegen, zeer doelmatig en noodig ge worden.

Het komt mij noodzakelijk voor, dat nu reeds, en vóórdat al de ove gemeentebesturen der provincie de zaak in behandeling zullen hebben ge

men, hunne aandacht meer bepaald gevestigd worde èn op de onjuistheid van dat oordeel èn op het noodwendig daaruit voortvloeijende verkeerde inzigt met betrekking tot de te nemen voorzorgsmaatregelen. Na reeds aan enkele gemeentebesturen, wier berigten daartoe bijzondere aanleiding gaven, mijne meening dienaangaande voorloopig te hebben kenbaar gemaakt, acht ik mij verpligt deze missive tot UHG. te rigten, met verzoek, den inhoud er van door middel van het *Prov. Blad* ter kennis van al de gemeentebesturen in de provincie te willen brengen.

Zoodoende zal ik tevens aan het verlangen om inlichtingen op sommige punten voldaan hebben, dat mij van meer dan ééne zijde is te kennen gegeven.

Zonder aan den éénen kant voorbij te zien, dat de hygieïnische eischen van eene kleinere, van eene gewone plattelandsgemeente niet die zijn, welke aan de meer bevolkte en digter bebouwde grootere of kleinere steden moeten gesteld worden, noch ook, dat de financiële hulpbronnen der eerstgenoemde niet toelaten, wat in de laatstgemelde dikwijls vrij gemakkelijk pleegt tot stand gebragt te worden, is het echter aan den anderen kant zeker, dat uit het verschil tusschen stad en landelijke gemeente *niet* volgt, dat er in laatstgenoemde weinig of niets behoeft of kan gedaan worden. Er volgt uit, dat alles, wat in de eerste plaats voor die grootere gemeenten nuttig of noodig is, in al de andere niet anders kan ten uitvoer gebragt worden dan met oordeel des onderscheids van den kant van elk daarmede belast bestuur, d. i. *gewijzigd naar elken plaatselijken toestand en naar de behoeften van elke plaats.* Het oordeel omtrent deze wijzigingen behoort uit den aard der zaak aan de plaatselijke overheid te worden overgelaten. De mij toegekomen stukken van onderscheidene gemeentebesturen te lande bewijzen, dat velen hunner het met mijne zienswijze volkomen eens zijn, en zij ook voor *hunne* gemeenten noodzakelijk en uitvoerbaar achten en vastgesteld hebben, wat wetenschap en ondervinding als in beginsel *overal* noodig hebben aan de hand gedaan.

De maatregelen, die ik op het oog heb en in de stukken, uitgegaan van de vergadering der geneeskundige inspecteurs, van den heer minister van Binnenlandsche Zaken en van de heeren commissarissen des Konings, ook reeds zijn behandeld, komen hoofdzakelijk op het volgende achttal neder:

1. Het *oprigten van commissiën*, en wel nu reeds, — dat is, vóór dat de ziekte zich in eene gemeente of in hare nabijheid heeft geopenbaard. Het thans reeds tot stand brengen van die commissiën is wenschelijk, omdat hare voornaamste kracht ligt in hare *preventieve* werking. Het onberekenbaar nut van dergelijke commissiën is vroeger en later reeds te zeer gebleken, dan dat hare hooge nuttigheid nog uiteengezet zou behoeven te worden. Ten overvloede verwijs ik naar de door haar in het licht gegeven en door middel van den boekhandel verkrijgbare verslagen (onder anderen die van de commissie te Groningen voor 1849, 1854 en 1855). In elke landelijke gemeente zullen zulke commissiën burgemeester en wethouders krachtig kunnen ter zijde staan, maar vooral in de (voormalige) grootere en kleinere steden noodzakelijk zijn, omdat in haar het best te vinden is het element van preventie en

vrij algemeen tegen cholera gebezigde) middel, als zóódanig, dan wel te de schromelijke gevolgen, die het gelijkstellen, in dit opzigt, van het m derland met Java ligtelijk kan en zeer waarschijnlijk hier en daar ook hebben. Op Java is opium een zeer algemeen gebruikelijk huismiddel, en n het dat welligt zijn; maar *hier*, waar het op zijn tijd en plaats in de h des geneeskundigen een voortreffelijk geneesmiddel kan zijn, moet het in des volks ongetwijfeld als een bijzonder gevaarlijk huismiddel worden schouwd! Een geneesmiddel behoort ook in dezen nooit zóó erg te kun werken als de kwaal.

4. *Het bevorderen der reinheid*, DER LUCHTVERVERSCHING ENZ. *in de wo gen.* Bij de algemeen bestaande overtuiging, dat zindelijkheid en frischheid de woningen, slaapplaatsen enz. bij het heerschen en vooral ter voorkom van besmettelijke ziekten, *welke ook*, tot de eerste behoeften behooren, waa moet worden voorzien, behoeft daarvan verder niets te worden gezegd.

Slechts nog twee opmerkingen. In de eerste plaats: ook de cholera is z zeker eene besmettelijke ziekte, hoezeer *op andere wijze besmettelijk* dan v andere ziekten, die van den éénen mensch op den anderen plegen over gaan; — eene waarheid, die door sommigen nog niet genoegzaam wordt gezien of begrepen. Dit verkeerde inzigt of onjuiste begrip zou tot de sch melijkste verzuimen leiden, indien in de gevallen, die ik op het oog h de praktijk beantwoordde aan de leer, wat gelukkig niet het geval is.

In de tweede plaats: niets kan meer strekken ter bevordering van het h behandelde doel, dan het nu zoo spoedig en algemeen mogelijk doen scho maken en witten der woningen en het uitreiken van versch ligstroo in bedsteden der minder gegoede ingezetenen. Dàn volgt de wenschelijkheid v het uitdeelen van behoorlijke verdere ligging, dekking en kleeding. Ook dit opzigt is het bestaan eener choleracommissie in *elke* gemeente hoogst w schelijk, zoo als ik boven reeds gelegenheid had op te merken.

5. *Publieke zindelijkheid.* Men kan den grooten invloed der publieke ONZ delijkheid op het zich nestelen der cholera in een land of gemeente kwal krachtiger en korter uitdrukken, dan reeds vóór 15 jaren dr. Pruner-Beij he gedaan, toen hij de cholera beschreef als de *„politie der natuur!"* Doch n enkel nu, met het oog op de cholera, verdient dit punt de bijzondere zo en belangstelling van alle gemeentebesturen, maar evenzeer met betrekki tot den zoogenoemden *normalen*, gewonen staat der gezondheid in de g meenten en de grootere of kleinere epidemieën, inzonderheid van typh welke uit dezen *gewonen* toestand van tijd tot tijd voorkomen, omdat zij de natuurlijke gevolgen van zijn. Op dit oogenblik echter bestaat er voor meeste gemeentebesturen eene bijzondere drangreden, waarom zij, afgez van het belang der zaak, ten einde niet in strijd te komen met zich zel wel genoopt zijn, *van gemeentewege* voor te gaan in het bevorderen van reinheid en zoodoende van de volksgezondheid. Hoe toch zal een gemee bestuur kunnen verwachten of eischen, dat zijne vermaningen aan de ing ten, om de gemeentelijke verordeningen op het schoonhouden van woning van de straten en goten vóór de woningen en dergelijken getrouw na te

men" zullen worden opgevolgd, als het zelf, — zoo als, ongelukkiglijk, hier en daar nog het geval is, — nalaat te doen wat in dit opzigt op *zijnen* weg ligt en *zijn* pligt is te doen? Als het namelijk noch stilstaande wateren zooveel mogelijk laat doorstroomen, noch stinkende grachten, slooten en dergelijken laat schoonmaken, noch zorgt voor voldoende afwatering en ruiming van goten en riolen, noch het opruimen en of althans het geregeld en zoo vaak mogelijk ledigen van hinderlijke en schadelijke publieke mestbakken en mestputten ter harte neemt, noch het stelsel van mestmaken op groote en kleine schaal achter en zelfs *in* woningen en in tuinen, ook te midden van zeer digtbevolkte buurten, over het geheel tracht tegen te gaan en op te heffen? De vele en gegronde klagten, die betrekkelijk dit voor de volksgezondheid zoo hoogst gewigtig onderwerp uit onderscheidene gemeenten (waaronder niet weinig landelijke) mij bereids zijn toegekomen, verpligtten mij, om, nadat ik op sommige plaatsen van de waarheid der klagten mij persoonlijk heb overtuigd, bij deze gelegenheid met nadruk op dit onderwerp de bijzondere aandacht te vestigen.

6. *Gezond drinkwater.* Ook bij ons dringt, tot heil der bevolkingen, meer en meer het besef door, dat van de meerdere of mindere zuiverheid van het dagelijksche drinkwater de gezondheidstoestand over het geheel in de hoogste mate afhangt. Ten aanzien van het innige verband in het bijzonder tusschen drinkwater en cholera is reeds genoeg gezegd, om het onnoodig te mogen achten, bij deze gelegenheid er nader over te spreken. Op één punt moet ik echter de aandacht vestigen. Wanneer in verscheidene gemeenten, op vele plaatsen, het drinkwater (welwater) sinds lang in hooge mate verontreinigd is, doordien de drinkputten in de onmiddellijke nabijheid van mestvaalten, mestputten of riolen zich bevinden en vloeibare bestanddeelen van meststoffen alzoo medegedronken worden (zoodat men dan ook in deze streken als met den vinger plaatsen kan aanwijzen, waar het herhaaldelijk heerschen van epidemischen typhus aan deze oorzaak te danken is), dan is het voorzeker niet genoeg te besluiten, wat, blijkens de gedane mededeelingen, de besturen van enkele gemeenten hebben bepaald te doen, namelijk te zullen zorgen, dat bij het *uitbreken der cholera*, het gebruik van zulke putten worde tegengegaan of belet, maar dan is het gewis vóór dien tijd, dan is het *nu* reeds meer dan noodzakelijk, zulk een toestand zoo spoedig en zoo goed mogelijk te doen verbeteren.

7. *Het gebruik van verontreinigde publieke wateren.*

Moet het voortdurend gebruik van welwater, dat met in staat van ontleding verkeerende organische stoffen is bezwangerd, verderfelijk werken op den gebruiker, niet minder nadeelig moet, uit den aard der zaak, het gebruik zijn van gracht- of slootwater, dat op dezelfde wijze en soms in nog hoogere mate, dat is, meer regtstreeks, verontreinigd is. In tijden van cholera klemt deze waarheid dubbel. Wel zal het bezwaarlijk zijn, ook dàn overal en genoegzaam het verontreinigen van publieke wateren tegen te gaan (b. v. waar de vele schippers de excrementen in de kanalen uitstorten, maar zoo menig privaat nu eenmaal boven een publiek water staat, enz.), en even moeijelijk

zal het wezen ook dàn het gebruik van dat schadelijk water genoegzaam tegen te houden; maar het is ontegenzeggelijk pligt, de bijzondere aandacht der ingezetenen op dit punt steeds te vestigen en gevestigd te doen houden, hun het gevaar van 't gebruik van zulk water als drank of tot huishoudelijk gebruik voortdurend voor oogen te houden, en hen dringend aan te sporen, zoo mogelijk zich van gezond water te bedienen, of waar dat niet kan geschieden, dan vóór het gebruik het onzuivere water te filtreren, of althans gekookt te gebruiken.

8. In de laatste plaats een woord over het *desïnfecteren* van woningen, stoffen (inzonderheid excrementen), goederen, lijken, enz. Het ligt voor de hand, dat bij het bestaan van eene smetstof, er alles aan gelegen is, dat de stof zooveel en volkomen mogelijk vernietigd worde.

Dat dit door middel van zekere scheikundige bewerkingen kan geschieden, weet ieder. Evenzeer, dat te dien einde in de eerste plaats in aanmerking komen: *chloorpraeparaten* en het *ijzervitriool*. Ik geloof, dat ook uit het oogpunt der kosten, niet minder de chloorpraeparaten (dit is de chloorkalk, en naar omstandigheden het gewone bleekwater, eau de Javelle), als het ijzervitriool de voorkeur verdienen boven alle andere stoffen. *Welke* voorwerpen ontsmet behoren te worden en *hoe* men dat doe, is in meer dan één geschrift reeds medegedeeld. Onder anderen komen inzonderheid in het werkje van dr. C. P. Pous Koolhaas (*de cholera, haar ontstaan en hare bestrijding;* 's Gravenhage, 1866; bladz. 31; prijs *f* 0,30), op bladz. 20—27, zeer practische en behartigenswaardige mededeelingen hierover voor. Ik vestig daarop bij deze gelegenheid bepaaldelijk de aandacht, omdat mij van onderscheidene kanten inlichtingen omtrent deze zaak zijn gevraagd, en ik voeg er bij, dat het hoogst wenschelijk is, dat in *elke* gemeente, hetzij bij de apothekers, hetzij bij de geneesmiddelenleverende geneeskundigen, de noodige hoeveelheid van beide stoffen (chloorkalk en ijzervitriool) nu reeds voorhanden zij, ten einde, waar nuttig of noodig, onverwijld gebruikt te kunnen worden.

Van regeringswege is op de doelmatigheid gewezen, om op publieke plaatsen (met name in stationsgebouwen, stoombooten, enz.) de privaten geregeld te desïnfecteren. Het komt mij niet minder *wenschelijk* voor, dat dit nu reeds ook geschiede met de privaten in de groote fabrieken (zoo als er inzonderheid in Twenthe zijn); maar volstrekt *noodzakelijk* zal het ook dáár wezen bij het onverhoopt heerschen der ziekte.

De inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor de provincien Overijssel en Drenthe,
L. Ali Cohen.

N°. 104. *Aanschrijving van den commissaris des Konings in Utrecht van* 11 *Mei*, n°. 16 *A Z, over maatregelen ter voorkoming van de* verspreiding der cholera. (*Prov. blad* n°. 184).

In de missive van Z. Exc. den minister van Binnenlandsche Zaken, van 23 April jl., n°. 302, 2e afd., is, na het eerste verschijnen der cholera asiatica

in enkele gemeenten van ons vaderland, op de noodzakelijkheid gewezen, dat reeds dadelijk overal worde gezorgd voor het nemen van maatregelen, om de dreigende epidemie te keeren, of, waar zij zich mogt verbreiden, te beteugelen, en toen ik, onder dagteekening van 25 April jl., n°. 8 AZ (*Prov. blad* n°. 151), daartoe de medewerking inriep van de gemeentebesturen, had ik de eer hen uit te noodigen, om, zoo aan mij als aan den heer inspecteur van het geneeskundig Staatstoezigt in de provincie, opgave te doen van hetgeen in deze zoude worden voorbereid en tot stand gebragt.

Tot hiertoe zijn die opgaven bij mij van slechts enkele gemeentebesturen ingekomen, en de heer adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Gelderland en Utrecht meldt mij, dat hij er in het geheel geene heeft ontvangen. Ik reken mij alzoo verpligt bij deze te herinneren aan mijn opgemeld schrijven van 25 April ll., en met aandrang bij U aan te houden daaraan gevolg te geven, door de opmaking en inzending van een verslag van hetgeen ten aanzien van elk der acht punten, door den heer minister van Binnenlandsche Zaken aanbevolen, is gedaan of voorbereid. Alleen daardoor kan het mogelijk worden gemaakt, om te oordeelen over de genoegzaamheid der genomen voorzieningen, en, zoo noodig, daaraan verbeteringen of aanvullingen toe te brengen. Om dezelfde reden zal het nuttig zijn te vernemen, wat tot uitvoering mijner aanschrijving van 1 dezer, n°. A Z. (*Prov. blad* n°. 167), is verrigt, en ik verzoek, dat ook daarvan opgave worde gedaan, zoo aan mij als aan voornoemden heer adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt.

Door welgemelden heer adjunct-inspecteur wordt inzonderheid aangehouden op zorg voor reinheid in en om de woningen, en, overtuigd dat de gemeentebesturen met mij zullen inzien, hoeveel er aan gelegen is, om met kracht en tijdig de hand te slaan aan al wat men zich te laat beklagen zoude, in het belang van den gezondheidstoestand der ingezetenen nagelaten of verzuimd te hebben, meen ik hen in staat te moeten stellen, kennis te nemen van de wenken en raadgevingen, vervat in eene bij mij van den heer adjunct-inspecteur ontvangen missive van 9 dezer, n°. 29.

Ik laat daarom hier een uittreksel volgen van dat schrijven:

„Het zij mij wijders vergund, op een zeer gewigtig punt nog nader Uwe aandacht te vestigen. Eerst in de concept-publicatie namelijk, behoorende bij Uwe circulaire, dd. 5 dezer, n°. 6 A Z. (*Prov. blad* n°. 178), wordt gewezen op het gewigt der zorg voor reinheid in en om de woningen. Het zal echter wel geen betoog behoeven, dat die reinheid niet eerst behoort nagestreefd te worden, als de cholera zich in of nabij eene gemeente vertoond heeft, maar reeds onmiddellijk en met alle beschikbare middelen in alle gemeenten dezer provincie daargesteld moet worden. Plaatselijke toestanden, die nadeelig op de algemeene gezondheid werken, moeten onverwijld verbeterd worden, vóórdat zij, bij eene invasie der ziekte, aan deze nieuwe kracht verschaffen en de erst aangetasten daarvan het slagtoffer zijn, en dit doel is zeer goed te bereiken, zij het dan ook hier en daar slechts ten deele, wanneer de gemeentebesturen met de door hen geconstitueerde gezondheids- en choleracommissiën

doortastend zamenwerken. Lediging en verbetering van slechte riolen en beerputten, opruiming van mestvaalten, dagelijksche desïnfectering van algemeene privaten in de armenbuurten, naauwkeurig toezigt der politie op de openbare reinheid en op overvulling der woningen, het verschaffen van zuiver drinkwater en het onbruikbaar maken van slechte pompen, zijn maatregelen, die binnen het bereik der gemeentebesturen liggen. Het bezoeken van de woningen der armen, het kennis nemen van de levensvoorwaarden dier ongelukkigen, het waarschuwen voor het dreigend gevaar en het wijzen op de aangeboden hulp, het verschaffen van zuiver bedstroo en van beter voedsel, het aanraden van het reinigen en op nieuw witten, enz., in de woningen, en zoo vele andere aanbevelingen van bijzonderen hygiënischen aard behooren tot den werkkring der gezondheids- en choleracommissiën.

„Van niet minder belang is het ook, dat iedere gemeente zich reeds nu verzekere van het bezit van een goeden voorraad desïnfecteermiddelen (bruinsteen, zoutzuur, chloorkalk, ijzervitriool en houtskool), en dat zij een geschikten persoon door een geneesheer omtrent het gebruik dier middelen behoorlijk late inlichten. Zonder deze voorzorg zouden misschien bij het onverwachts voorkomen van een cholerageval in eene *kleine* gemeente kostbare uren ongebruikt moeten verloopen.

„Met, enz."

De commissaris des Konings in de provincie Utrecht,
(*get.*) VAN DOORN.

N°. 105. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 12 *Mei n°.* 259, 9e *afd., aan de geneeskundige inspecteurs, betreffende* zegel- en registratie-regten.

Uw ambtgenoot voor Zeeland heeft mij gevraagd of de naar aanleiding van art. 34, derde lid, der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsbl.* n°. 61) genomen gunstige beschikkingen aan zegelregt zijn onderworpen en of de processenverbaal van beëediging van leden en plaatsvervangende leden der geneeskundige Raden onderworpen zijn aan het regt van registratie.

Over beide vragen heb ik het gevoelen ingewonnen van mijn ambtgenoot van Financiën, van wien ik den 5den dezer het antwoord ontving, waarvan ik de eer heb U hierbij een afschrift te doen toekomen.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den minister,
De secretaris-generaal,
(*get.*) J. SCHRÖDER.

's Gravenhage, den 5 Mei 1866.

De in Uwer Excellentie's missive van 10 April ll., n°. 247, 9e afd., med. politie, eerstbedoelde vraag, of de naar aanleiding van art. 34, derde lid, der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsbl.* n°. 61) genomen gunstige beschikkingen aan het zegelregt onderworpen zijn, moet, naar het mij voorkomt, *toestemmend* beantwoord worden. Die beschikkingen vallen ontegenzeggelijk in de toepassing der algemeene bepalingen van artt. 1 en 12 der zegelwet en eene uitdrukkelijke vrijstelling daarvoor bestaat niet.

Op de tweede in Uwer Excellentie's bovenaangehaalde missive gestelde vraag, of nl. de processen-verbaal van beëediging van leden en plaatsvervangende leden der geneeskundige Raden (art. 4 der wet van 1 Junij 1865) (*Staatsbl.* n°. 58) onderworpen zijn aan het regt van registratie, kan daarentegen het antwoord niet anders dan *ontkennend* luiden. Hiervoor bestaan echter andere gronden dan de door Uwe Excellentie aangevoerde.

De hierbedoelde leden en plaatsvervangende leden leggen, volgens het aangehaald art. 4 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsbl.* n°. 58) den eed af in handen van den geneeskundigen inspecteur, dus van een *administratief* ambtenaar. De van deze beëediging opgemaakte acte is alzoo eene „acte d'administration publique." Voor de toepassing daarop van de vrijstelling van de *formaliteit* van registratie, bij art. 70 § III n°. 2 der wet van 22 Frim. VII bepaald voor: „les actes d'administration publique, *non compris dans les articles précédents*", is het evenwel de vraag, of de beëedigden al dan niet *bezoldiging van den Staat* genieten, vermits de eedsafleggingen van „tous employés *salariés par la République*" bij art. 68 § VI n°. 4 der evengemelde wet uitdrukkelijk aan het regt van registratie onderworpen waren verklaard, dus in de evengemelde vrijstelling *niet* deelden, en omdat de beëedigingen van *bezoldigde* ambtenaren ook thans nog, ingevolge de laatste curcijf-alinea van art. 11 n°. 1 der wet van 16 Junij 1832 (*Staatsbl.* n°. 29), aan het vast regt van 80 cent onderhevig zijn. De bovengemelde personen nu kunnen m. i. niet gezegd worden door den Staat bezoldigd te worden; zij ontvangen, volgens art. 24 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsbl.* n°. 58), alleen *vacatiegeld* voor de vergaderingen die zij bijwonen, en voor de werkzaamheden, in art. 13 dezer wet genoemd. Het genot van dit vacatie-geld is dus afhankelijk van het werkelijk bijwonen der vergaderingen en van het werkelijk verrigten der bedoelde werkzaamheden, derhalve geheel *eventueel*. Uit dien hoofde moet hier meer aan eene vergoeding voor tijdverlies dan aan eene bepaalde *bezoldiging* gedacht worden. Kunnen de meergenoemde leden en plaatsvervangende leden niet gezegd worden eene *bezoldigde* betrekking te bekleeden, dan volgt, dat hunne eedsafleggingen evenmin bij de tegenwoordig werkende wet van 1832 als bij de vroeger ook op dit punt van kracht geweest zijnde wet van 22 Frim. VII aan registratieregt onderworpen verklaard zijn of waren, en dat dus die eedsafleggingen ingevolge voormeld art. 70 § III n°. 2 van de *formaliteit* van registratie zijn vrijgesteld.

Ik zal mitsdien de ambtenaren aanschrijven tot de teruggave der regten welke wegens de onderwerpelijke eedsafleggingen reeds geheven mogten zijn.

De minister van Financiën,
(*get.*) VAN BOSSE.

N°. 106. *Circulaire van den commissaris des Konings in Noord-Brabant van* 12 *Mei*, *A*, *n°*. 8, 3e *afd.*, *aan de gemeentebesturen, ten geleide van* wenken bij het heerschen der cholera. (*Prov. blad n°*. 68).

Bij het voorkomen van verschillende gevallen van cholera in Nederland en de mogelijkheid dat die ziekte in het naderend zomersaisoen onverhoopt meerdere uitbreiding zal erlangen, is het mij toegeschenen, dat het voor sommige ingezetenen nuttig kon wezen aan hen zoodanige ook meer bijzonder aan hunnen toestand geëigende waarschuwingen en wenken te rigten, als door deskundigen geacht worden van gunstigen voorbehoedenden invloed te kunnen zijn.

De geneeskundige Raad in Noord-Brabant en Limburg hieromtrent door mij geraadpleegd zijnde, heeft zich geheel met dit denkbeeld kunnen vereenigen en met te verwachten welwillendheid zoodanige waarschuwingen en wenken aangegeven, die gedrukt zijnde, door beknopte zamenvatting en duidelijkheid, gemakkelijk verspreid en door iedereen begrepen konden worden.

Ik heb het dienstig geacht daarvan een tal exemplaren hierbij aan u te doen toekomen, met verzoek wel eene doelmatige verspreiding zooveel mogelijk te willen bevorderen en ook daartoe de tusschenkomst der instellingen van liefdadigheid in te roepen, opdat zij in handen komen van die ingezetenen uwer gemeente, voor welke de daarin vervatte voorlichtingen nuttig kunnen werken.

Mogt eene toezending van meerdere exemplaren door u worden noodig bevonden, dan zal ik daaromtrent uwe mededeeling inwachten.

De commissaris des Konings in Noord-Brabant,
(*get.*) P. J. BOSCH VAN DRAKESTEIJN.

Waarschuwingen en wenken bij het heerschen der cholera, gegeven door den geneeskundigen Raad van Noord-Brabant en Limburg.

Leef in alle opzigten matig en vermijd brassen en slempen; zij die onmatig jenever en bier drinken, vallen gewoonlijk het eerst als slagtoffers der ziekte.

Sta vroeg op en zit niet te laat des avonds in de open lucht, vooral niet als gij uw ligchaam bij dag in het zweet gewerkt hebt.

Zorg voor zuiver drinkwater en drink geen koud water bij verhit ligchaam.

Eet geene onrijpe vruchten (ook geene kruisbessenpap) en wees matig in het gebruik van rijpe vruchten.

Zorg voor reinheid van uw ligchaam; wassching daarvan met koud water is allerweldadigst voor de gezondheid.

Houd de voeten warm en droog; ontdoe u zoo spoedig mogelijk van natgeworden kleedingstukken.

Een flanellen of wollen doek om den buik gewikkeld, werkt weldadig.

Bevorder de frischheid en netheid uwer woning door de muren wekelijks met kalkwater te bestrijken.

Houd de secreten zuiver en laat er nu en dan frisch water doorloopen.

Is eenmaal de ziekte uitgebroken, dan moeten andere middelen worden gebezigd om de verspreiding der smetstof te voorkomen.

Gedoog geene drekstoffen in uwe woning of in hare onmiddellijke nabijheid, opdat geen nadeel worde ondervonden van de schadelijke uitwasemingen.

Zuiver bij herhaling de goten en riolen van slijk, modder en vuil water.

Terwijl overdreven vrees of angst de vatbaarheid voor de ziekte verhoogen, is eene opgeruimde gemoedsstemming als het beste voorbehoedmiddel te beschouwen.

Bespeurt gij eenige gewoonlijk aan de ziekte voorafgaande verschijnselen, zoals koude rillingen, pijnlijke aandoening der ingewanden, neiging tot braken, menigvuldige ontlastingen, begeef u dan te bed, drink eenige koppen kruizenmunt- of pepermunt-thee (het kruid is voor weinige centen in ieder apotheek te bekomen) en roep spoedig geneeskundige hulp in, het uitbreken toch der sluimerende ziekte kan worden voorgekomen, zoo die hulp vroegtijdig wordt aangebragt.

's Hertogenbosch, April 1866.

N°. 107. *Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 14 *Mei*, *n°.* 364, 9e *afd.*, *bepalende de* plaats van vestiging *van de geneeskundige adjunct-inspecteurs voor Noord-Holland en Zuid-Holland.*

De minister van Binnenlandsche Zaken,

Gelet op art. 26 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsbl.* n°. 58),

Heeft goedgevonden:

als plaats van vestiging van den adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor Noord-Holland aan te wijzen Haarlem, en van den adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor Zuid-Holland 's Gravenhage.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

(*get.*) GEERTSEMA.

N°. 108. *Circulaire van den commissaris des Konings in Noord-H van* 14 *Mei* 1e *afd.*, *n°.* 250/3264, *aan de gemeentbestu treffende* maatregelen tegen cholera. (*Prov. blad n°.* 42.)

Blijkens een schrijven van den heer dr. J. Penn, inspecteur voor h neeskundig Staatstoezigt in Noord-Holland te Amsterdam, zijn in de dering van den geneeskundigen Raad den 1sten dezer gehouden, i commissie, die in de vorige vergadering van 16 Februarij benoemd w het beramen van maatregelen bij het uitbreken der cholera hier te verschillende leden toegevoegd met het doel, dat ieder voor zijne omg ook aan U inlichtingen zou verschaffen en medewerking verleenen, die heerschen der cholera nuttig en wenschelijk kunnen zijn.

Aan de commissie, oorspronkelijk met genoemden inspecteur bestaan de heeren prof. G. E. V. Schneevoogt, dr. G. A. N. Allebé en dr. J. Z te Amsterdam, zijn tot het voormelde doel toegevoegd de heeren: Haremaker te Helder, dr. A. van der Boon te Zaandam, dr. G. J. de te Alkmaar, dr. D. Lubach te Haarlem, dr. A. H. J. de Bordes te en dr. G. C. van Balen te Sijbekarspel.

In gezegde vergadering van den geneeskundigen Raad werd naar aan van de feiten, die aantoonen, dat niet zelden door schepen, van geïnfe plaatsen komend, zaken worden aangevoerd, die eene epidemie kunne ontstaan, de vraag gesteld: of het mogelijk ware, dat aan de schippe dergelijke vaartuigen eenige verpligtingen worden opgelegd, die zoodanig konden voorkomen.

De overwegingen leidden tot het besluit of het vaststellen eener veror door de besturen der gemeenten, waar dit te pas kan komen, raadzaa zijn. De bedoeling was, dat aan de schippers, onder bedreiging met de verpligting werd opgelegd om, ingeval zich zieken aan boord mogt vinden of choleralijders aan boord gestorven waren, hiervan onverwi vóór dat zij de kom van eene gemeente binnen loopen, aan de be autoriteit kennis te geven, opdat het schip op eene van de kom der ge verwijderde plaats behoorlijk zou worden gedesinfecteerd, terwijl de naar een daartoe bestemd lokaal zouden worden overgebragt ter verple

Door zoodanige bepalingen zou indien ze goed werden nageleefd, schade voor het binnenlandsch verkeer, welligt menige gemeente bevrijd k blijven van infectie, die, zooals de ondervinding geleerd heeft, door lijders kan worden overgebragt en door schepen bij herhaling is overg

Ik heb de eer U van het vorenstaande door deze mededeeling te do de besturen der gemeenten in welke schepen kunnen binnen loopen of varen in overweging te geven, ten aanzien van die schepen zoodanige lingen te maken als door den geneeskundigen Raad worden verlangd.

De commissaris des Konings in de pr Noord-Holland,

(*get.*) ROËLL.

N°. **109**. *Circulaire van den commissaris des Konings in Zuid-Holland van* 14 *Mei*, *A*, n°. 4885/1 (2e *afd.*), *aan de gemeentebesturen*, *betreffende maatregelen tegen* uitdampingen van mestvaalten. (*Prov. blad* n°. 75.)

In sommige gemeenten van dit gewest worden groote ophoopingen van mest gevonden, waarvan de uitdamping schadelijk is voor de gezondheid,

Hoe wenschelijk de opruiming van dien mest ook zou zijn, in 't bijzonder dáár waar de mestvaalten midden in- of nabij digt bevolkte buurten liggen, daaraan kan thans, bij het dreigen eener cholera-epidemie, niet worden gedacht, vermits, naar het oordeel van den heer geneeskundig inspecteur, ter zake door mij geraadpleegd, het verwerken van mest het ontstaan of de uitbreiding der ziekte zou bevorderen.

Onder deze omstandigheden acht ZWEG. het wenschelijk den mest, ter voorkoming van uitdamping, te bedekken met eene dikke laag turfmolm, waarover eene laag kalk.

Ik beveel U het opvolgen van dien raad met den meesten ernst aan.

De commissaris des Konings in de provincie Zuid-Holland,

(*get.*) J. LOUDON.

N°. **110**. *Koninklijk besluit van* 15 *Mei*, *n°.* 84, *betreffende den bijstand door candidaten in de geneeskunde te verleenen in de behandeling van choleralijders.*

WIJ WILLEM III, enz.

Op de voordragt van Onzen minister van Binnenlandsche Zaken van den 14 Mei 1866, n°. 357, 9e afd.;

Gelet op art. 2 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60);

Hebben goedgevonden te bepalen:

Wanneer bij het ontstaan van cholera in plattelandsgemeenten de behoefte ontstaat aan vermeerdering van geneeskundige hulp, kunnen de candidaten in de geneeskunde aan de hoogescholen voor zoover zij door de geneeskundige faculteit der betrokken hoogeschool daartoe geschikt worden geoordeeld, den geneeskundige in zoodanige gemeente in de behandeling van choleralijders bijstaan.

Onze minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit.

(*get.*) WILLEM.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

(*get.*) GEERTSEMA.

N°. 111. *Koninklijk besluit van* 19 *Mei*, *n°.* 44, *bepalende de voorwaa den onder welke vrouwelijke leerlingen in de verloskunde b eenen geneeskundigen inspecteur kunnen worden ingeschreven.*

WIJ WILLEM III, enz.

Op de voordragt van Onzen minister van Binnenlandsche Zaken van d 18 Mei 1866, n°. 313, 9e afd.;

Hebben goedgevonden te bepalen :

Onder de volgende voorwaarden kunnen vrouwelijke leerlingen in de v loskunde bij eenen geneeskundigen inspecteur worden ingeschreven :

1°. Zij moeten doorgaans eene goede gezondheid genieten en vrij zijn v ligchaamsgebreken welke haar bij de uitoefening van het beroep van vro vrouw, hinderlijk zouden zijn.

2°. Zij moeten in staat zijn hare gedachten geregeld, zoowel mondeli als schriftelijk mede te deelen, eene duidelijke hand schrijven en bekend z met de hoofdregels van de rekenkunde.

3°. Haar gedrag moet onbesproken zijn, waarvan moet blijken door e getuigschrift van het gemeentebestuur van hare woonplaats.

De geneeskundige inspecteur beoordeelt of zij die zich tot de inschrijv aanmelden, aan bovenstaande vereischten voldoen.

Onze minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering v dit besluit.

(*get.*) WILLEM.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) GEERTSEMA.

N°. 112. *Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van Mei*, *n°.* 337, 2e *afd.*, *aan de commissarissen des Konings de provinciën*, *betreffende den verjaardag van de Koningin.*

De Koning heeft den wensch te kennen gegeven, dat uithoofde van thans min of meer heerschende cholera geene openbare feestplegtigheden pla hebben ter gelegenheid van den verjaardag van H. M. de Koningin op Junij aanstaande.

Ik heb de eer UHEG. hiervan mededeeling te doen, en te verzoeken d wensch ter kennis van de gemeentebesturen te brengen.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den minister,
De secretaris-generaal,
(*get.*) J. SCHRÖDER.

N°. 113. *Missive van den commissaris des Konings in Friesland van* 28 *Mei*, 4e *afd.*, *n°.* 123, *aan de gemeentebesturen, houdende waarschuwing tegen het* gebruik van Maaswater. (*Prov. blad n°.* 98.)

In de gemeente Lemsterland (te Oosterzee) hebben zich eenige dagen geleden twee gevallen van cholera voorgedaan, beide met doodelijken afloop.

Uit een daaromtrent ingesteld onderzoek is gebleken, dat de ziekte aldaar is overgebragt door een schip, uit Rotterdam komende.

De vrouw, die aan de cholera is overleden, was behulpzaam geweest, in een van daar aangekomen schip turf te laden, en de veenbaas, die den turf heeft afgeleverd, was de vader van den anderen overleden patiënt (een kind), zoodat, volgens het oordeel van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Friesland en Groningen, verkeer met personen uit eene besmette plaats en het gebruik van *Maaswater* als de naaste oorzaken van het ontstaan der ziekte ter genoemde plaats moeten worden beschouwd.

Het is tevens gebleken, dat de schepen, van Rotterdam komende, om in die streken turf te laden, steeds voorzien zijn van *maaswater*.

Met het oog op een en ander heb ik mitsdien de eer U uit te noodigen om de ingezetenen bij publicatie en op alle andere U doelmatig voorkomende wijzen tegen het gebruik van zoodanig drinkwater te waarschuwen, en voorts de uit Rotterdam komende schippers, zooveel mogelijk, in de gelegenheid te stellen, zich van zuiver water te voorzien, en op hunne schepen steeds een naauwlettend toezigt te doen houden.

De commissaris des Konings in de provincie Friesland,

(*get.*) VAN PANHUIJS.

N°. 114. *Besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland van* 29 *Mei*, *n°.* 9, *ten geleide van wenken voor de* ontsmetting bij cholera. (*Prov. blad n°.* 99.)

Is gelezen eene missive van den heer inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Friesland en Groningen, dd. 28 Mei jl. n°. 621, aan den heer commissaris des Konings gerigt, doch door ZHEG. ter tafel dezer vergadering overgebragt, daarbij berigtende, dat de geneeskundige Raad in die provinciën in zijne vergadering van den 28 April jl. het wenschelijk heeft geoordeeld, dat er eene handleiding voor het ontsmetten bij cholera werd zamengesteld; dat die wenschelijkheid hem duidelijk is gebleken bij het ontstaan der cholera te Oosterzee, weshalve door hem zoodanige handleiding wordt aangeboden, met verzoek, de gemeentebesturen in kennis daarvan te stellen en voor eene algemeene verspreiding daarvan, zooveel mogelijk, te willen zorgen, aangezien deze wenken voor ten dienste van het groote publiek zijn geschreven;

Waarop, na overweging, is besloten:

Die handleiding te doen drukken en daarvan een genoegzaam getal ex
plaren te doen toekomen aan de gemeentebesturen in deze provincie, r
uitnoodiging:

1°. aan de in hunne gemeenten gevestigde burgerlijke en kerkelijke a
besturen ieder een exemplaar te doen uitreiken en de overige tot eigen
bruik te bewaren;

2°. den inhoud dier handleiding verder op de meest geschikte wijze
kennis der ingezetenen te brengen.

Een zal, daartoe, dit besluit, door middel van het *Provinciaal blad*, on
bijvoeging der meergemelde exemplaren, aan de gemeentebesturen in de
vincie worden gezonden, zoomede aan den heer inspecteur voornoemd,
informatie, alsmede met het vereischte getal exemplaren, om daarvan
ieder lid, plaatsvervangend lid en correspondent van den geneeskundigen R
in deze provincie één uit te reiken.

Geëxtraheerd uit het resolutie-boek van het collegie
heeren Gedeputeerde Staten van Friesland.

De griffier der Staten,
(*get.*) A. VAN DER LAAN.

Korte wenken voor het verrigten van de verschillende
smettingen vóór, tijdens en na de cholera.

1. *Ontsmetting van de uitwerpselen en van de privaten.*

Deze maatregel moet reeds behartigd en uitgevoerd worden *vóór dat
ziekte zich in eene plaats heeft geopenbaard*. Onmiddellijk nadat in ons la
de eerste gevallen van cholera zijn bekend geworden was voor *geheel* Nederla
dus ook voor het tot nu toe verschoond gebleven gedeelte, het tijdstip a
gebroken, waarop de ontsmetting van uitwerpselen en privaten allernood
kelijkst is. De privaten van *elke* (particuliere) woning moet *telken dage* onts
worden, dat vooral geldt voor *openbare* of *gemeenschappelijke* privaten,
als in *scholen*, *herbergen*, *kroegen* enz. Men beginne met de privaten vo
met water te doorspoelen en ze daarna op de volgende wijze te ontsmett

Men neme 3 Ned. ons chloorkalk, of een Ned. pond ijzervitriool. I
slaat het laatste tot kleine stukjes, of stampt het tot poeder en lost
massa in 4 kan *heet* water op, het mengsel voortdurend met een *houten* l
omroerende. Deze oplossing nu moet, na het privaat vooraf uitgespoel
hebben, daarin langzaam en zoo veel mogelijk langs de wanden uitge
worden. *Nooit* moet men ijzervitriool in stukken in het privaat werpen,
dat het hierdoor ligt verstopt zou kunnen worden. Ook de *nacht-* of *ka
potten* enz., door den lijder gebruikt, moeten aan dergelijken maatregel
den onderworpen. Zij moeten een gedeelte van een der genoemde oplossi

bevatten *vóór* dat ze gebruikt worden, zoodat de uitwerpselen (drekstoffen of braaksel) onmiddellijk na de ontlasting uit het ligchaam in de pot met de ontsmettende stoffen in aanraking komen. De potten mogen nooit op mestvaalten of in goten geledigd worden, maar men werpe den inhoud zoo spoedig mogelijk in de privaten en storte daarin op nieuw eene hoeveelheid van een der genoemde oplossingen uit. De pot worde flink met zuiver water uitgespoeld en (bij voorraad) op nieuw met de ontsmettende vloeistof voorzien.

Waterbakken of *urinoirs* moeten, voor zooverre ze aanwezig zijn, dagelijks met zuiver water doorgespoeld en minstens 3 maal in de week met de oplossing van ijzervitriool ontsmet worden.

In gemeenten, waar zich *mestvaalten* bevinden en dus hoogst schadelijk kunnen werken, is 't eene zaak van het uiterste gewigt, dat deze mesthoopen bedekt worden met een dikke laag turfmolm, waarover een laag kalk gelegd wordt.

2. *Ontsmetting van de kleedingstukken, linnen- en beddegoed.*

De verwijdering en ontsmetting van deze voorwerpen moet met den meesten spoed plaats hebben. De maat van verontreiniging beslist, of het voldoende is om ze louter te ontsmetten of geheel te vernietigen. Bij niet al te groote verontreiniging volstaat men met het ontsmetten. Men handelt hierbij het eenvoudigst en niettemin zeer doeltreffend, wanneer men het vuile of bezoedelde goed onmiddellijk in koud water zet, waarin bleekwater is gemengd (4 theekopjes op een emmer water), het daarin eenige uren laat staan, om het hierna met heet water uit te spoelen, en verder op de gewone wijze te behandelen. Bij een hoogen graad van verontreiniging moet men tot de vernietiging door verbranden overgaan; dit ook geldt ten opzigte van de stroozakken en matrassen met hun inhoud, waarop een choleralijder heeft gelegen. Heeft de verontreiniging in niet al te sterke mate plaats gehad, en heeft de lijder gelegen op stroozakken of met zeegras of veeren gevuld, dan is het bloote uitwasschen en het vullen met nieuw zeegras voldoende.

3. *Ontsmetting van de ziekenkamer tijdens het verblijf van den lijder daarin.*

Toevoer van versche lucht, door het openzetten van vensters en deuren, is bovenal noodzakelijk. Om de lucht van de ziekenkamer te ontsmetten, plaatse men daarin een of meer schotels (grootte en getal daarvan afhankelijk van de ruimte des vertreks) met water, vermenge daarmede een zekere hoeveelheid chloorkalk, voege hierbij wat azijn en brenge door zachte verhitting van dat mengsel eene langzame ontwikkeling van chloordampen tot stand. Alleen gedurende deze bewerking houde men vensters en deuren gesloten, die evenwel oogenblikkelijk na de berooking weder moeten geopend worden. Hoe meer onreinheid in het vertrek heerscht, des te sterker moet de ontwikkeling an chloor geschieden. Zoodra de berooking is ten einde gebragt, moeten de

schotels met chloorkalk uit het vertrek verwijderd en daarna de chloorkalk bestrooid worden.

4. *Ontsmetting van de ziekenkamer na het verblijf van den lijder*

Zoodra een cholera-lijder of cholera-lijk uit de ziekenkamer is v moet de woning oogenblikkelijk ontruimd worden.

Wat met de *kleedingstukken*, het *linnen-* en *beddegoed* moet ges sub 2 aangewezen.

De *vloeren* en *zoldering* moeten worden geschrobd of gewasschen waaronder een willekeurige hoeveelheid der ontsmettende stof is ve

De *muren* of *wanden* van de kamer moeten worden afgeschuurd e gewit met witkalk, *waarbij een weinig chloorkalk is gemengd.*

De meubelen moeten alle uit de kamer verwijderd en, voor z daartoe geschikt zijn, afgewasschen worden, eerst met bleekwate water en daarna met zuiver water.

De *bedstede* van den lijder moet op dezelfde wijze gezuiverd sub 3 van het ziekenvertrek is gezegd. De wanden van de bedstede dezelfde behandeling als de wanden van het vertrek.

Terwijl nu al deze verschillende bewerkingen worden verrigt, r *schen het vertrek in zijn geheel* berookt worden op de sub 3 verme ofschoon hier de ontwikkeling van chloor in sterker mate moet pla Nadat zoodoende het vertrek geacht kan worden ontsmet te zijn, evenwel nog *dag* en *nacht* gelucht worden, en eerst na *zeer lang* hankelijk van de omstandigheden) weder voor bewoning geschikt worden.

5. *Ontsmetting van de cholera-lijken.*

Zoodra een cholera-lijder is bezweken, moet het lijk, *zonder zijn*, ontsmet worden. Dit kan op tweeërlei wijze geschieden: 1°. het lijk poedervormigen chloorkalk te strooijen, of 2°. door het dekken met natte lappen of doeken, die in chloorkalk-houdend gedoopt. Daarna moet het lijk, met inbegrip van de kleeren en pa lappen of doeken, onmiddellijk gekist en, hoe eerder hoe beter lijkenhuis vervoerd worden. Gedurende dit vervoer mag *de kist gesloten zijn*, omdat wegens den spoed, waarmede èn het ontsmet kisten moeten plaats hebben, eventuele schijndood niet zoo ligt als omstandigheden kan ontdekt worden.

Wordt soms het lijk in een afzonderlijk vertrek van het woonhui dan zorge men vooral voor eene matige chloor-ontwikkeling in de op de sub 3 vermelde wijze.

N°. **115.** *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 30 *Mei*, *n°.* 279, 9e *afd.*, *aan de geneeskundige ambtenaren*, *betreffende de bewijzen van bevoegdheid*, *uit te reiken aan hen*, *die eene uitbreiding van bevoegdheid erlangen.*

Ik heb de eer U te berigten, dat aan hen, die volgens art. 27 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 59) uitbreiding van bevoegdheid erlangen, geene afzonderlijke acte zal worden uitgereikt, maar dat de commissie, belast met het afnemen der geneeskundige examens, op de vroeger verkregen bewijzen van bevoegdheid eene aanteekening zal stellen volgens bijgaand model.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den minister,
De secretaris-generaal,
(*get.*) J. Schröder.

Model der verklaring, te plaatsen op vroeger verkregen bewijzen van bevoegdheid van hen, die overeenkomstig art. 27 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 59), uitbreiding van hunne bevoegdheid erlangen.

De commissie, bij Zijner Majesteits besluit van den in 18 belast met het afnemen der geneeskundige examens, volgens art. 5 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 59) heeft in hare zitting van den 18 , den Heer N. N. (in te vullen de vroeger verkregen bevoegdheid) geëxamineerd in de (in te vullen het vak of de vakken waarin geëxamineerd is) en hem dientengevolge de bevoegdheid verleend tot uitoefening der (in te vullen de nu verkregen bevoegdheid) ingevolge art. 27 van bovengenoemde wet.

den 18 .

De voorzitter,

De secretaris,

N°. **116.** *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 30 *Mei*, *n°.* 281, 9e *afd.*, *aan de geneeskundige ambtenaren*, *ten geleide van afschrift eener missive aan Gedeputeerde Staten van Drenthe over de beteekenis van het woord* „plaatsen" *in art.* 9 *der wet van* 1 *Juni* 1865 (Stbl. *n°.* 60) *en van het* 3e *lid van dat artikel.*

Gedeputeerde Staten van Drenthe hebben mijn gevoelen gevraagd over de toepassing van art. 9 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60), bepaaldelijk

over de beteekenis welke aan het woord *plaatsen* moet gehecht worden. In de tweede plaats werd door dat collegie gevraagd of het verleend verlof naar de 3e alinea van het aangehaald wetsartikel voor den geneesheer ook het gevolg heeft dat zijne verkregene bevoegdheid zich uitstrekt tot andere plaatsen in welke geen apotheker gevestigd is.

Ik heb de eer U hierbij een afschrift te doen toekomen van het antwoord, door mij op die beide vragen gegeven.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens de minister.
De secretaris-generaal,
(*get.*) J. SCHRÖDER.

Dat het woord *plaatsen*, gebezigd in art. 9 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60) in de toepassing aanleiding geeft tot eenige moeijelijkheid, zoo als door U wordt aangetoond in uwe missive van 23 Mei jl., n°. 28, is niet te ontkennen. Het is duidelijk dat in genoemd artikel het woord *plaatsen* is gebezigd, ten einde gelegenheid te geven om in geïsoleerde gedeelten eener gemeente het spoedig bekomen van geneesmiddelen gemakkelijker te maken. Het woord *plaatsen* is echter zeer rekbaar. Men zal daaronder moeten verstaan zoodanige gedeelten eener gemeente, die, door hunne afgezonderde ligging van de andere deelen, bezwaarlijk van geneesmiddelen kunnen voorzien worden door de in een ander deel der gemeente gevestigde apothekers. Op zoodanige *plaatsen* zou de tweede alinea van art. 9 van toepassing kunnen zijn en in sommige gevallen welligt de derde alinea. In het laatste geval zou door Gedeputeerde Staten in overleg met den inspecteur alleen moeten beslist worden of het gedeelte eener gemeente, waarvoor vergunning om geneesmiddelen te leveren door den geneeskundige gevraagd wordt, te beschouwen zij als eene *plaats* in den geest van art. 9.

De vraag aan het slot uwer missive of het verleend verlof naar de 3e alinea voor den geneesheer ook het gevolg heeft dat zijne verkregene bevoegdheid zich uitstrekt tot andere plaatsen in welke geen apotheker gevestigd is, moet ontkennend worden beantwoord. Art. 9 geeft dat verlof alleen aan hen, die geneesmiddelen mogen leveren op plaatsen waar geen apotheker gevestigd is; eene andere uitlegging kan aan het wetsartikel niet gegeven worden.

De bijlagen uwer missive gaan hierbij terug.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) GEERTSEMA.

N°. 117. *Circulaire van de geneeskundige inspecteurs aan de geneeskundigen in hunne provinciën, waarin mededeelingen betreffende de cholera-epidemie worden gevraagd.*

Aan Heeren Geneeskundigen.

Ieder wetenschappelijk geneeskundige gevoelt, hoe wenschelijk het is dat

bij eene cholera-epidemie zooveel mogelijk al de feiten worden verzameld, die de vragen omtrent haar ontstaan, de wijze waarop zij zich verspreidt, hare uitgebreidheid, de uitwerking der maatregelen om de ziekte te voorkomen, te stuiten, te genezen, nader tot hare oplossing kunnen brengen.

Bij elke epidemie is dan ook gebleken, dat velen geneigd zijn om tot bijeenbrenging van die feiten mede te werken.

Wat vroeger, door den ijver van enkelen, voor zoodanige verzameling beproefd is, leverde reeds belangrijke resultaten.

Thans, nu door de Hooge Regering op voorstel van de gezamenlijke geneeskundige inspecteurs eene commissie is ingesteld om zooveel mogelijk eenheid te verzekeren, niet alleen in de te nemen maatregelen, maar ook in de wijze waarop de resultaten, die de tegenwoordige epidemie zal opleveren, tot leering voor de toekomst bijeengebragt zullen worden, mag men van meer zijden nog dan vroeger de noodige medewerking verwachten, omdat de geneeskundigen zich verzekerd kunnen houden dat gebruik zal worden gemaakt van elke bijdrage.

Het geldt hier een vrijwilligen arbeid. Maar een arbeid waaraan, naar wij vertrouwen, ieder geneeskundige gaarne zal medewerken, voor zoover hij bij zijne vermeerderde werkzaamheden gedurende eene cholera-epidemie daartoe in staat is.

Wij zijn volkomen overtuigd dat niet door allen alles kan worden opgeteekend wat van beteekenis kan zijn. Maar wij vragen van ieder, die wil medewerken, ook slechts datgene wat hij bij magte is te geven, en rekenen dat daarmede het doel voor een groot deel zal kunnen worden bereikt.

Een der voornaamste punten waarop wij de aandacht der geneeskundigen wenschen te vestigen, is de mededeeling van al de bijzonderheden, die betrekking hebben op de eerste ziektegevallen in elke gemeente.

Dringend noodigen wij hen uit omtrent die gevallen aan den geneeskundigen inspecteur hunner provincie onverwijld eene opgave te willen zenden waarin vermeld worden:

1. de gemeente;
2. wijk, straat of gracht, huisnummer;
3. verdieping door den lijder bewoond;
4. geslacht van den lijder;
5. leeftijd „ „ „
6. beroep „ „ „
7. dag van het begin der ziekte (diarrhoe en braking);
8. duur der voorboden (diarrhoe of andere voorboden), of, en zoo ja hoe, deze geneeskundig zijn behandeld, of door den lijder veronachtzaamd;
9. vorm en afloop van de ziekte;
10. of, en zoo ja wanneer en hoe lang, de zieke in eene plaats heeft vertijld waar cholera was, en aldaar bepaald in een geïnfecteerd lokaal of bij en choleralijder; of hij blootgesteld is geweest aan eenigen anderen nadeeigen invloed;
11. of reeds vooraf in de gemeente veelvuldig diarrhoeën of andere ziekten oorkwamen;

12. elke mededeeling omtrent de ligging, den bodem, den toestand van reinheid van de gemeente, de buurt, straat, woning, omtrent de wijze waarop in die gemeente en in die woning in het bijzonder de afvoer van drekstoffen geschiedt, omtrent den aard van het drinkwater; de omstandigheid of in hetzelfde huis bij vroegere epidemieën ook choleralijders voorkwamen en omtrent alle zoodanige omstandigheden, die als medewerkende oorzaken der ziekte kunnen beschouwd worden, is hoogst gewenscht;

13. Vermelding van hetgeen is verrigt ter desinfectie van excrementen, bedgoed, kleederen, woning, enz., en mededeeling of niettegenstaande zorgvuldige desinfectie daarna meer gevallen in diezelfde woning of datzelfde huis voorkwamen;

14. geneeskundige behandeling:

a. van het tijdperk der voorboden (hoe dikwerf zich uit behoorlijk behandelde diarrhoe toch cholera ontwikkelde);

b. van het tijdperk der karakteristieke rijstwater-ontlasting en braking;

c. van het stadium algidum.

Mededeeling omtrent de behandeling wordt alleen gevraagd omdat slechts van eene verzameling van een groot aantal waarnemingen eenig resultaat ten dien opzigte is te wachten.

Deze opgaven worden in de meeste bijzonderheden alleen van de *eerste* gevallen gevraagd en wij meenen die van elken geneeskundige, die dergelijke gevallen ter behandeling krijgt, om het gewigt der zaak te mogen verwachten. Al zijn onze vragen vele, de antwoorden behoeven daarom niet uitvoerig te wezen. Korte aanstipping der punten zal in den regel voldoen zijn.

Waar eenmaal de ziekte epidemisch heerscht, kunnen welligt velen verhinderd zijn uitvoerige opgaven voort te zetten. Toch mogen wij van de meesten wel een tabellarisch overzigt verwachten waarin opgave gedaan wordt van al de lijders. Wij vragen die opgaven niet periodiek, hetgeen voor velen moeijelijk zou kunnen zijn, maar bij het einde der epidemie in de gemeente. Ofschoon die statistiek wel nimmer geheel volledig zal verkregen worden, zij blijft groote waarde houden, omdat de opgaven van hen, die deze volledig geven, tot een geheel vereenigd, zeker een belangrijk overzigt zullen geven van de geheele epidemie en men mag verwachten dat daardoor welligt weder eenig licht zal opgaan over zoo menige vraag, waarop een antwoord nog ontbreekt.

De inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt,
De inspecteur voor de provincie . . . . . .

N°. 119. *Circulaire van den commissaris des Konings in Groningen van 31 Mei n°. 2, aan de gemeentebesturen ten geleide van wenken voor de ontsmetting bij cholera.* (Prov. blad *n°.* 44.)

De geneeskundige Raad in de provinciën Friesland en Groningen heeft het in zijne vergadering van den 28 April ll. wenschelijk geoordeeld, dat er eene

handleiding voor het ontsmetten bij cholera werd zamengesteld en die wenschelijkheid is den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de gemelde provinciën duidelijk gebleken bij het ontstaan der cholera te Oosterzee; weshalve hij onmiddellijk is overgegaan tot het opmaken van de handleiding, welke hierachter is afgedrukt.

Ik verzoek UEd. zich met deze handleiding bekend te maken en tevens voor eene algemeene verspreiding daarvan zoo veel mogelijk te zorgen, aangezien deze wenken vooral ten dienste van het groote publiek geschreven zijn.

Te dien einde voeg ik hierbij twintig afdrukken van de meerbedoelde handleiding.

De commissaris des Konings in de provincie Groningen,
I. A. VAN ROIJEN.

[De hierbij gevoegde handleiding is reeds opgenomen onder n°. 116.]

N°. **119**. *Missive van den commissaris des Konings in Friesland van* 5 Juni 4e *afd.*, *n°.* 127, *aan de gemeentebesturen over* cholera-maatregelen ten aanzien der scheepvaart. (Prov. blad *n°.* 102.)

Ofschoon algemeene quarantaine-maatregelen, vooral voor binnenlandsch verkeer, onuitvoerbaar zijn, acht ik het, in overeenstemming met den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Friesland en Groningen, evenwel wenschelijk, dat aan schippers en gezagvoerders van schepen eenige verpligtingen worden opgelegd, ten einde zoo veel mogelijk voor te komen, dat, zoo als bij epidemiën maar al te dikwijls plaats vindt, zieken met schepen in deze of gene gemeente worden aangebragt en aldus de epidemie doen ontstaan.

Met het oog hierop heb ik de eer U uit te noodigen, den gemeenteraad in overweging te geven, eene verordening vast te stellen, waarbij aan schippers of gezagvoerders van schepen, onder bedreiging van straf, de verpligting wordt opgelegd om, ingeval zich zieken aan boord bevinden, daarvan onverwijld en vóór dat zij de gemeente binnenloopen, aan het gemeentebestuur of het hoofd daarvan kennis te geven, met bepaling verder, dat, zoo het blijken mogt, dat de ziekte, volgens het oordeel van een geneeskundige, van dien aard is, dat afzondering noodzakelijk wordt geoordeeld, het schip op eene van de bebouwde kom der gemeente verwijderde plaats zal moeten blijven liggen totdat door het gemeentebestuur, na een geneeskundige te hebben gehoord en nadat het schip behoorlijk gedesinfecteerd en gereinigd zal zijn, magtiging tot vertrek zal zijn gegeven.

De commissaris des Konings in de provincie Friesland,
VAN PANHUIJS.

N°. 120. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 6 Junij n°. 297, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren, ten geleide van een schrijven aan den minister van Buitenlandsche Zaken over de* toelating van Belgische geneeskundigen.

Naar aanleiding van een verzoek van den Belgischen gezant, mij medegedeeld door mijn ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken, betreffende de toepassing van art. 2 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60), heb ik mijn ambtgenoot het antwoord doen toekomen, waarvan een afschrift hiernevens gaat.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den minister.
De secretaris-generaal,
(*get.*) J. Schröder.

's Gravenhage, 6 Junij 1866, n°. 296, 9e afd.

Bij Uwer Excellentie's missive van den 4 Junij jl., n°. 4907, werd mij het verlangen van den gezant van België medegedeeld, dat ten aanzien der belgische geneesheeren eene ruime toepassing gegeven worde aan de bepaling van art. 2 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60), krachtens welke aan vreemde geneeskundigen het uitoefenen hunner kunst op het grondgebied van dit rijk kan worden toegestaan.

Met terugzending der missive van baron du Jardin, heb ik de eer Uwe Excellentie te kennen te kennen te geven, dat tot dusver die vergunning aan vreemde geneeskundigen alleen dan is gegeven, wanneer die in het belang bleek te zijn van de ingezetenen van sommige onzer grensgemeenten. Er is geen reden om de belangen van vreemde geneeskundigen te bevorderen ten kosten van de Nederlandsche. Alleen dan, wanneer eene grensgemeente verstoken is van geneeskundige hulp of die hulp niet evenredig is aan de bevolking, eischt het belang der gemeente dat de uitoefening der geneeskunst aan buitenlandsche langs de grenzen wonende geneeskundigen worde toegestaan.

De Nederlandsche geneeskundigen kunnen van hunne zijde niet meer verlangen van het Belgische gouvernement.

Ik geef Uwe Excellentie in overweging het bovenstaande ter kennis te brengen van baron du Jardin, met bijvoeging, dat de Nederlandsche Regering niet raadzaam acht eene ruimere toepassing te geven aan art. 2 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60), dan tot dusver is geschied.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) Heemskerk.

N°. 121. *Aanschrijving van den commissaris des Konings in Utrecht van 8 Juni, n°. 32, aan de gemeentebesturen, betreffende de* maandelijksche opgaven der sterfgevallen. (*Prov. blad n°. 215.*)

Uit eene mededeeling van den heer adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Gelderland en Utrecht, dd. 7 dezer, n°. 86, is mij gebleken, dat door verschillende gemeentebesturen dezer provincie de sterftestaten, bedoeld in art. 15 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58), niet regtstreeks aan hem, maar aan den inspecteur te Arnhem worden gezonden, in strijd met het bepaalde, vervat in de aanschrijving van Gedeputeerde Staten dezer provincie bij Provinciaal blad van 1866, n°. 139.

Ik heb de eer Uwe aandacht hierop te vestigen, en verzoek U mijne aanschrijving van 4 December 1865, n°. 54, S., in dien zin toe te passen, dat bedoelde staten aan den genoemden adjunct-inspecteur te Utrecht worden ingezonden.

Uit het aangehaald schrijven van den adjunct-inspecteur is mij verder gebleken, dat de onderwerpelijke sterfte-staten zich dikwerf bij de vermelding van de *oorzaak van overlijden* bepalen tot de mededeeling: „geen billet ontvangen," waardoor het opmaken eener eenigzins volledige sterfte-statistiek natuurlijk geheel onmogelijk wordt gemaakt.

Bij art. 5 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60) is aan de geneeskundigen de verpligting opgelegd, eene verklaring van het overlijden ten behoeve van den ambtenaar van den burgerlijken stand te *onderteekenen*, doch die ambtenaar behoort, desgevorderd, zoodanige verklaring ter onderteekening en ter invulling van de oorzaak des doods aan den geneeskundige aan te bieden.

Ik heb vermeend, ook op dit punt Uwe aandacht te moeten vestigen, met uitnoodiging, in dien zin te handelen.

De commissaris des Konings in de provincie Utrecht,
(*get.* VAN DOORN.

N°. 122. *Koninklijk besluit van 13 Juni*, Stbl. *n°.* 111, *houdende wijziging van het* reglement voor 's Rijkskweekschool voor vroedvrouwen.

WIJ WILLEM III, enz.

Op de voordragt van Onzen minister van Binnenlandsche Zaken, van den 26sten Mei 1866, litt, S, 9e afd.;

Gelet op art. 28 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58);

Gezien Ons besluit van 24 Augustus 1861 (*Stbl.* n°. 77);

Den Raad van State gehoord;

Gezien het nader rapport van Onzen minister van Binnenlandsche Zaken;

Hebben goedgevonden en verstaan:

het bepaalde bij artt. 2 en 4 van het reglement voor de Rijkskweekschool voor vroedvrouwen, vastgesteld bij ons bovengenoemd besluit, te wijzigen als volgt:

Art. 2. Het toezigt over de school is opgedragen aan eene commissie, bestaande uit drie door Onzen minister van Binnenlandsche Zaken daartoe benoemde leden of plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad voor de provincie, in welke de school gevestigd is.

Art. 4. Op uitnoodiging van Onzen minister van Binnenlandsche Zaken kan de voorzitter van elken geneeskundigen Raad jaarlijks eene, of, bij gelegenheid tot plaatsing, meer leerlingen ter toelating naar de kweekschool zenden.

Zij ontvangen van hem eene verklaring omtrent haren leeftijd, waaruit blijkt, dat zij van 20 tot 35 jaren oud, van onbesproken gedrag zijn, en dat zij als leerlingen in de verloskunde bij hem zijn ingeschreven, onder de voorwaarden door Ons vastgesteld bij besluit van den 19den Mei 1866, n°. 34.

Zij worden daarop tot de school toegelaten door den directeur, die daarvan kennis geeft aan Onzen minister van Binnenlandsche Zaken.

Onze minister voornoemd is belast met de uitvoering van dit besluit, dat in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en aan den Raad van State medegedeeld.

(*get.*) WILLEM,

De minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 123. *Missive van den commissaris des Konings in Noordholland, van 12 Juni, n°. 250/3965, 1ste afd., aan de gemeentebesturen over* choleramaatregelen. (*Prov.blad* n°. 48.)

Uit de ontvangene mededeelingen, naar aanleiding van het daartoe bij mijne circulaire dd. 26 April jl. (verzameling n°. 34) te kennen gegeven verlangen, is mij gebleken, dat terwijl de besturen van onderscheidene gemeenten in dit gewest zich hebben beijverd die maatregelen te nemen, welke kunnen strekken om ingeval de cholera zich ten hunnent mogt openbaren, onmiddelijk de noodige hulp te verleenen, er daarentegen anderen zijn welke de zaak niet uit zoodanig oogpunt beschouwen als naar mijne overtuiging wordt gevorderd.

In sommige gemeenten is besloten dit jaar geene kermis te houden; in andere, die te laten doorgaan terwijl men weder elders, waar aanvankelijk bepaald was de kermis in dit jaar geen voortgang te doen hebben, daarop is teruggekomen, en toch kermis met al den aankleve van dien, heeft doen houden. Men voert aan, dat die vreesselijke ziekte, in dit gewest zich voor alsnog niet zoude hebben voorgedaan, en het alzoo voor vele neringdoenden, bepaaldelijk voor herbergiers, tappers en kroeghouders, in de gegevene omstandigheden hard zoude zijn hen niet die voordeelen te doen genieten, welke hun gewoonlijk aanbrengt het houden der kermis.

Ik acht mij verpligt op deze aangelegenheid andermaal de aandacht der gemeentebesturen in dit gewest te vestigen.

Uit de berigten, welke dagelijks in de *Staatscourant*, betreffende de cholera, worden opgenomen, blijkt overtuigend, dat het beweren als zoude die ziekte niet toenemen, op geenen goeden grond berust. Ik moet hier tot mijn leedwezen bijvoegen, dat ook in dit gewest, op meer dan eene plaats die ziekte zich in meerdere of mindere mate heeft voorgedaan, en bereids meerdere slagtoffers heeft geëischt.

Wat overigens aanbelangt de nadeelen, welke neringdoenden en anderen zouden ondervinden, indien geen kermis plaats vindt, zoo is het gereedelijk aan te nemen, dat zij verstoken zullen zijn van voordeelen, welke hun anders ten deel kunnen vallen. Het is hier intusschen niet de vraag, wat strekken kan ter bevordering der bijzondere belangen van enkele personen, maar wat in het algemeen belang, ter voorkoming van verdere verspreiding dier epidemie, noodig en nuttig kan zijn.

Mij gedragende aan hetgeen bij opgemelde circulaire en ook mij later is medegedeeld, beveel ik deze gewigtige aangelegenheid bij vernieuwing aan de ernstige overweging der gemeentebesturen aan, terwijl ik vertrouw, dat ieder in den zijnen overeenkomstig de bedoelingen der regering zal handelen en medewerken om de verspreiding der ziekte naar vermogen tegen te gaan. Groot is de verantwoordelijkheid van hen tot wier taak en roeping het behoort in deze doeltreffende maatregelen te nemen en die te doen opvolgen, en die daarin nalatig blijven.

De Commissaris des Konings in de provincie Noord-Holland,
(*get.*) RÖELL.

N°. 124. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 16 *Juni*, n°. 255, 9e *afd.*, *aan de geneeskundige ambtenaren, ten geleide van een schrijven van den minister van Justitie aan de commissarissen des Konings, betreffende het* onderzoek der gevangenissen.

Ik heb de eer U hierbij een afschrift te doen toekomen van eene circulaire van mijn ambtgenoot van Justitie aan de commissarissen des Konings, betreffende het onderzoek der gevangenissen, volgens art. 5 wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58).

Gelief daarvan mededeeling te doen aan den geneeskundigen Raad.

De minister van Binnenlandsche Zaken.
Namens den minister.
De secretaris-generaal,
(*get.*) C. J. FEITH, l. S. G.

's Gravenhage, den 14 Junij 1866.

In verband met het bepaalde bij art. 5 der wet van den 1 Junij 18[illegible] (*Stbl.* n°. 58), regelende het geneeskundig Staatstoezigt, heb ik de [illegible]er UHEG. te berigten, dat de geneeskundige inspecteurs en andere geneeskundi[illegible]ge ambtenaren, zoomede de leden en de plaatsvervangende leden van de gene[illegible]s. kundige Raden, wanneer zij aan de besturen der gevangenissen en der huiz[illegible]en van verbetering en opvoeding het verlangen te kennen geven, om zich m[illegible]et den toestand en de inrigting dier gebouwen in het belang der gezondh[illegible]eid bekend te maken, tot dit onderzoek in de gelegenheid worden gesteld [illegible]en dat hun de noodige inlichtingen worden gegeven.

Ik verzoek UHEG. hiervan aan de gemelde besturen in Uwe provincie mededeeling te willen doen.

De minister van Justitie,
(*get.*) BORRET.

N°. 125. *Aanschrijving van den commissaris des Konings in Utrecht van* 16 *Juni*, *n°.* 13 *AZ.*, *aan de gemeentebesturen over* cholera-maatregelen ten aanzien der binnenlandsche scheepvaart. (*Prov.bl.* n°. 224.)

Het is opgemerkt, dat de cholera vooral verspreid wordt door de binnenlandsche scheepvaart, en het wordt daarom wenschelijk geacht, aan de sluizen of op andere hoofdpunten van doorvaart te onderzoeken, of er cholera-lijders aan boord zijn of geweest zijn, en in zoodanig geval voor isolering der lijders en zuivering van het schip zorg te dragen, en het gemeentebestuur van de naaste plaats in de rigting, waarheen het vaartuig zich begeeft, te onderrigten van de omstandigheden, waaronder de reize wordt voortgezet. Niet minder is er aan gelegen, dat er toezigt worde gehouden op vaartuigen, welke in eene gemeente aankomen, of aan den wal vertoeven, ten einde ook dan vooral, naar bevind van zaken, voor de zuivering worde gezorgd, nadat voor de verpleging der lijders op eene meer geschikte plaats, dan de meeste vaartuigen opleveren, het noodige is aangewend.

Ik heb de eer de aandacht der gemeentebesturen op het vorenstaande te vestigen, met uitnoodiging, om, voor zoo veel zulks blijken zal noodig te wezen, ter aanvulling der bestaande verordeningen, bij raadsbesluit vast te stellen, dat door schippers of gezagvoerders, die cholera-zieken aan boord hebben of gehad hebben, daarvan aan het hoofd van het plaatselijk bestuur zal worden kennis gegeven, met bepaling, dat het vaartuig op eene van de bebouwde kom der gemeente verwijderde plaats moet blijven liggen, tot dat na gedaan onderzoek de voortzetting der reize zal kunnen worden toegelaten.

Er zijn voorbeelden, dat aan het drinkwater, van uit Rotterdam afkomstige schepen, op verwijderde plaatsen ernstige ziekte-gevallen zijn moeten worden toegeschreven, en daarom is het raadzaam, dat de schippers zich van ander

versch en zuiver drinkwater voorzien en in allen gevalle genoodzaakt worden, zich van het aan boord genomen Maaswater te ontdoen.

Ook hiertoe de medewerking inroepende der gemeentebesturen, verzoek ik hen verder, alles in overeenstemming met het gevoelen van eene tot raadpleging welwillend bijeengekomen commissie uit den geneeskundigen Raad en van den heer adjunct-inspecteur van het geneeskundig Staatstoezigt in Gelderland en Utrecht, op het volgende bedacht te zijn:

1°. dat, voor zoo veel het naar plaatselijke gelegenheid mogelijk is, de grachten en slooten behoorlijk van water blijven voorzien en doorgespuid worden;

2°. dat het laken, de lijkbaar en verdere toestel, na het begraven van aan cholera overledenen, zorgvuldig behooren te worden gezuiverd en gedesinfecteerd, alvorens weder in gebruik te worden genomen;

3°. dat er hoogelijk gelegen is, aan het rein en zuiver houden van de privaten of secreten, niet enkel van die voor allen toegankelijk zijn, in herbergen en publieke plaatsen, maar ook in de bijzondere woningen, en dat voor het desinfecteren daarvan vooral is aan te bevelen, het gebruik van chloorkalk.

Ik herinner ten slotte aan de mededeelingen, de raadgevingen en de aanbevolen maatregelen in de provinciale bladen van dit jaar, n°. 151, 167, 178 en 184, en in mijne circulaires van 20 April en 8 Junij jl., n°. 10, en n°. 5 AZ., en verzoek de gemeentebesturen, met den meesten aandrang, om naauwlettend toe te zien op de betrachting en naleving van al wat bij kan dragen, om, onder Hoogeren zegen, de verspreiding en verergering der heerschende epidemie te keer te gaan.

Utrecht, den 16 Junij 1866.

De commissaris des Konings in de provincie Utrecht,
(*get.*) VAN DOORN.

N°. 126. *Missive van den commissaris des Konings in Overijssel van* 18 *Juni*, *n°.* 2038, 3e *afd.*, *aan de burgemeesters*, *over* cholera-maatregelen ten aanzien der scheepvaart. (*Prov.bl.* n°. 55.)

In meer dan ééne gemeente dezer provincie hebben onlangs de eerste gevallen van cholera zich voorgedaan op vaartuigen van elders komende.

In het belang der openbare gezondheid is het wenschelijk, dat aan de gezagvoerders van schepen, aan boord waarvan de cholera heerscht of geheerscht heeft, maatregelen van voorzorg worden voorgeschreven, ten einde de verdere verspreiding der ziekte zoo veel mogelijk voor te komen.

Ik meen U daarom in overweging te moeten geven, om aan den Raad Uwer gemeente het vaststellen eener verordening voor te dragen, houdende bepaling, onder bedreiging van straf, dat de gezagvoerders van vaartuigen, ingeval zich zieken aan boord bevinden, onverwijld daarvan kennis moeten geven aan het hoofd van het gemeentebestuur en dat wanneer de ziekte, naar

het oordeel eens geneeskundigen, van dien aard is, dat afzondering noo - zakelijk wordt geacht, het vaartuig op eene bepaalde van de bebouwde ko- of van het meest bevolkte gedeelte der gemeente verwijderde plaats zal moet- blijven liggen tot na behoorlijke zuivering.

De commissaris des Konings in de provincie Overijs-
(*get.*) VAN BIJLANDT.

N°. 127. *Circulaire van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 19 *Juni*, n°. 238, 9e *afd.*, *aan de commissarissen des Konings in de provinciën*, *over* choleramaatregelen ten aanzien der binn-en-landsche scheepvaart.

Even als in vroegere epidemiën is ook nu weder gebleken, dat die ziekte zich voor een goed deel door de binnenlandsche scheepvaart verspreidt. Ik acht het daarom van belang, dat de aandacht der gemeentebesturen op dit punt gevestigd worde en tevens in hoofdtrekken de middelen worden aangegeven, waardoor zij er toe kunnen bijdragen om het overbrengen der cholera naar hunne gemeente langs dien weg tegen te gaan of hare verspreiding naar andere gemeenten te beletten.

Ten einde het beoogde doel te bereiken zal het noodig zijn, dat in iedere gemeente een naauwlettend toezigt worde gehouden op alle aankomende en tijdelijk verblijvende schepen, hetzij alleen om te schutten, hetzij tot het laden of lossen van goederen of tot andere einden. Wanneer het blijkt dat er cholera-lijders aan boord zijn, zouden deze ter verpleging in een geschikt lokaal moeten worden opgenomen en het schip worden gedesinfecteerd. Dit laatste zou evenzeer behooren te geschieden, wanneer een of meer choleralijders aan boord geweest zijn. Bij weigering van den lijder om het schip te verlaten, zou dit op een zooveel mogelijk afgezonderd gedeelte der gemeente onder politietoezigt gesteld moeten worden, terwijl voor zuivering van het schip en van de uitwerpselen der lijders en van het linnen en beddegoed de noodige zorg behooren gedragen te worden.

Het aan boord van schepen, komende uit gemeenten, waar cholera heerscht, aanwezige drinkwater behoort te worden weggeworpen en zuiver drinkwater van gemeentewege te worden verschaft.

Eindelijk zou de burgemeester terstond van de nadering van een schip, waarop zich een choleralijder bevonden heeft, kennis behooren te geven aan den burgemeester der gemeente, werwaarts het schip zich in de eerste plaats begeeft, en zou hij in alle gevallen waarin hij het schip van versch drinkwater heeft doen voorzien, daarvan een bewijs aan den schipper moeten afgeven.

Door het nemen van deze of dergelijke maatregelen, die hier slechts in hoofdtrekken zijn aangegeven, maar naar plaatselijke omstandigheden kunnen gewijzigd en uitgebreid worden, zouden de gemeentebesturen er veel toe

kunnen bijdragen, om hunne gemeente tegen de verspreiding der cholera te beveiligen, en die ziekte ook van andere gemeenten af te houden.

Ik verzoek UHEG. de gemeentebesturen in uwe provincie hierop indachtig te maken en mij in het rapport dat ik, overeenkomstig het verzoek van mijn ambtsvoorganger in zijne circulaire van den 23 April jl., n°. 308, 9e afd., te gemoet zie, omtrent de maatregelen welke tot wering der cholera genomen zijn, mede te deelen wat ook in dit opzigt door de gemeentebesturen zal zijn verrigt.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 129. *Missive van den commissaris des Konings in Limburg van 23 Juni, aan de gemeentebesturen, geleidende 's ministers circulaire over* cholera-maatregelen ten aanzien der binnenlandsche scheepvaart.

Ten vervolge op mijne mededeelingen van den 26 April, 3 en 8 Mei dezes jaars (*Prov. blad* n°. 75, 79 en 83), heb ik de eer U, Mijne Heeren, aan den voet dezer te doen geworden afschrift eener missive van Zijne Excellentie den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 19 Junij ll., n°. 238, 2e afd., houdende aanbeveling van maatregelen van voorzorg ter voorkoming dat de cholera niet verspreid worde door de binnenlandsche scheepvaart.

Terwijl ik U, Mijne Heeren, de stipte nakoming, bij onverhoopt voorkomend geval van cholera binnen Uwe gemeente, van de aanbevolen maatregelen met aandrang aanbeveel, opdat niet onvoldoende zorg oorzaak zij van de verspreiding der gevreesde ziekte, moet ik tevens doen opmerken, dat nog slechts uit een dertigtal gemeenten van dit hertogdom aan mij is ingezonden het berigt, bedoeld in de voorlaatste zinsnede mijner bovenaangehaalde mededeeling van den 26 April ll.

Ik heb derhalve de eer U, Mijne Heeren, aan de inzending van dat berigt, voor zoover dit niet reeds aan mij verzonden mogt zijn, te herinneren, met uitnoodiging om het *ten spoedigste* aan mij te doen geworden en zorg te dragen, dat het insgelijks *onverwijld* aan het geneeskundig Staatstoezigt worde ingezonden.

Bij dat berigt gelieven U tevens, voor zoover Uwe gemeente daartoe, ten gevolge van het aanwezig zijn van bevaarbare rivieren en kanalen, aanleiding geeft, opgaaf te doen van de maatregelen, welke in Uwe gemeente genomen en voorbereid zijn om de verspreiding der cholera door de binnenlandsche scheepvaart zooveel mogelijk te voorkomen.

De gemeentebesturen, die het voorgeschreven berigt reeds hebben ingezonden, gelieven dit, met opzigt tot het zoo even besproken punt, bij afzonderlijk schrijven aan te vullen en daarin tevens melding te maken van de maatregelen,

rassen, kreken, poelen, vooral wanneer zij rijk zijn aan organische stoffen in hooge mate verderfelijk zijn."

„Is dit waar, — en de uitstekende nasporingen van den jongsten tijd van Max Pettenkofer, die het geheim van cholera- en typhus-verbreiding in den stand van het grondwater stelt, hebben de wetenschap op dit punt een hooge mate van zekerheid gegeven —, dan vloeit er uit voort dat het onze onzen weg ligt om de gesteldheid van het water meer te behartigen dan tot dusver pleegt te geschieden en dat de voorwaarden om den algemeenen gezondheidstoestand te beveiligen, ook voor een groot deel in de zorg gelegen zijn om aan den water-voorraad in ons gewest zooveel mogelijk te gemoet te komen."

„Op het ruimer behoud van den stand van het grondwater kan misschien slechts één maatregel worden toegepast; hij is eene spoedigere staking van de aftappingen van het overtollige polderwater dan tot dusver in het voorjaar pleegt te gebeuren: een maatregel waarmede de landlieden weldra zouden verzoend worden, wanneer de overtuiging bij hen kon ingang vinden dat de gezondheid van hun vee middellijk in verband staat met de betrekkelijke vochtigheid van de ondergronden van hunne landerijen en dat eene matige terughouding van water, bij het tegemoet gaan van een heeten en droogen zomer eene onschatbare waarde kan hebben voor de gezondheid van mensch en dier."

„Van hoeveel gewigt deze maatregel, — van welke ik mij niet vermeet de uitvoerbaarheid te beoordeelen, veel min aan te geven, — ook zoude kunnen wezen, op zich zelven zoude hij niet veel te beteekenen hebben, wanneer zich daaraan niet aansloot hetgeen bij ons te doen valt om te gemoet te komen aan het bestaande, of nu en dan terugkeerend, gebrek aan drinkwater en dat op dit veld wel iets te verrigten is, zal reeds terstond kunnen worden toegegeven, wanneer men verneemt, dat er landelijke gemeenten zijn in ons gewest, waar geen enkele regenbak aanwezig is en waar men het water voor dagelijksch gebruik moet scheppen uit slooten en putten in de weiden."

„Het is waar, het bezit van regenbakken in voldoende hoeveelheid en grootte zal eene gemeente niet altijd kunnen vrijwaren voor een eventueel watergebrek, maar bij het in tijds betrachten van eene gewenschte spaarzaamheid, bij het in tijden van droogte reeds vroeg organiseren van bestuurswege van het watergebruik uit de openbare putten en reservoirs, waardoor het publiek zal leeren begrijpen dat water waarde bezit ook dan, wanneer schijnbaar nog genoeg van aanwezig is, zal men veel van de nadeelen der water-armoede ontspruitende kunnen benemen."

„Hierbij komt nog dat, waar sprake is van gebrek aan drinkwater, dat van regenwater in dubbele mate bedenkelijk is voor de openbare gezondheid, omdat het bij afnemende hoeveelheid in den regel tot aan het laatst toe goed blijft en voor gebruik geschikt, terwijl het welwater bij vermindering ten gevolge van langdurige droogte, zoo als reeds gezegd is, voortdurend goede hoedanigheid afneemt en ten slotte ondrinkbaar wordt. Hieruit volgt reeds van zelve dat de regenbakken in de landelijk gemeenten niet mogen ontbreken."

Een ander punt, waarop ik de aandacht van UHEG. wenscht te vestigen is op: *het verzamelen en op den afvoer van foecale stoffen* en de toevoeging aan den bodem van organische zelfstandigheden, die in ontbinding gerakende luchtverontreiniging en gezondheidsstoringen te weeg brengen."

„Met de behandeling van dit onderwerp heb ik wederom meer het oog op de gesteldheid ten platten lande, want hoezeer het privaten- en riolenstelsel in de steden hier en daar wel wat te wenschen zal overlaten, zoo hangt dit minder met mijn eerst behandeld onderwerp te zamen dan in de plattelands gemeenten, omtrent vele van welke men kan aannemen dat in het geheel geen stelsel bestaat. Zeker is het dat aldaar veeltijds privaten op zoogenaamde waterleidingen en slooten suëren, die bij afname van het grondwater reeds met het voorjaar haar water verliezen, om het soms eerst in het late najaar terug te erlangen.''

„Dat hieruit, bij inwerking van de zon-warmte, schadelijke uitdampingen reeds aan de oppervlakte moeten opstijgen, zal wel niet behoeven betoogd te worden, en zelfs kan het zoogenaamd schoonhouden en uitbaggeren van de bedoelde waterleidingen en slooten de ontwikkeling er niet van tegen gaan, om dat geen stroomend water, — dit toch is zeldzaam het geval, — de nedergezette foecale stoffen, eenige plaatsverandering doet ondergaan. Men mag vragen of deze gesteldheid eenig sanitair voordeel vóór heeft bij eene andere, die al mede hier en daar in ons gewest wordt aangetroffen, te weten, dat in of buiten de woningen in het geheel geene privaten gevonden worden."

„Wat evenwel meer algemeen als een bijkomend nadeel ten platten lande moet worden aangeteekend, het is de verontreiniging van den bodem door opname daarin van vaste of vloeibare uitwerpselen van dieren, en de aanwezigheid aldaar van opene vaalten en van varkenshokken met een niet overdekten mestput is even algemeen als de overtuiging dat het zoo behoort, omdat het altijd zoo geweest is."

„Het is meer dan tijd dat die toestand, al heeft hij eene traditionele overtuiging vóór zich, verandere. De in den grond trekkende dierlijke excrementen gaan te eerder in ontbinding over, naarmate zij door inwerking van de zon-warmte spoedig hun water-gehalte verliezen en de gassen, die hieruit in de atmosfeer worden opgenomen en bij geringe lucht-circulatie daarin opgeheven blijven, moeten gerekend worden te kunnen medewerken om de gezondheid in hooge mate te benadeelen. Hoe menigmalen heeft men niet het ontstaan van typhus door naburige mestvaalten veroorzaakt of in de nabijheid van kerkhoven voorgekomen, als met den vinger kunnen aanwijzen? en ter regtvaardiging van het tweede lid der bovengestelde vraag zij opgemerkt, dat het mij werkelijk is voorgekomen, dat nog niet overal in ons gewest, de lijken buiten de bebouwde kom van de gemeenten worden begraven."

„Wat ten opzigte van een en ander te doen zij, het is duidelijk dat de bezoedeling van den bodem door dierlijke uitwerpelen moet worden te keer gegaan of bij volstrekte onmogelijkheid om zulks volledig te doen, de nadeelen er van moeten worden benomen."

„Vereenigd kan aan de bezwaren, in de beide onderwerpen besproken,

reeds dadelijk worden te gemoet gekomen door een doelmatig toezigt op bouwen van woningen. Zoo men overal het nemen van maatregelen ziet het werk gesteld om goede schoolgebouwen in de gemeenten te doen verrijz opdat de gezondheid van de kinderen bij een tijdelijk oponthoud in dezel zooveel mogelijk worde beveiligd, hoeveel te meer reden bestaat er dan ni om zorg te dragen dat de verblijven voor een meer duurzaam oponthou aan de gezondheids-eischen voldoen? De geschiedenis leert ons van hoeve nut ook reeds in ons land de bemoeijingen zijn geweest van het bouwen v betere woningen of althans van een doelmatig toezigt er op, en nuttige wenk zijn ons daaromtrent door de gezondheids-commissiën van Utrecht en Rotterda verschaft. Kan men de regels door deze aan de hand gedaan niet algeme in toepassing brengen en behoort er, ten opzigte van de bouw-policie onde scheid gemaakt te worden voor de woningen in de steden en ten platten land voor alle zijn de eischen, met betrekking tot de beide voor mij besprok punten, dezelfde."

„Iedere woning moet voorzien zijn of worden van water-reservoirs en geen mag gebouwd worden zonder op de meest mogelijke ruime schaal daarvan zijn bedeeld: in elke nieuw aan te leggen woning zullen geene privaten mog worden gesteld anders dan op verplaatsbare kuipen of tonnen (*fosses mobil* of op behoorlijk afgesloten putten, en wel zoodanig beveiligd dat zij ge water-bederf in den omtrek kunnen te weeg brengen of den omringend grond verontreinigen."

Na een toezigt van de plaatselijke besturen op den bouw van woning te hebben aanbevolen, gaat de heer inspecteur aldus voort:

„Afgescheiden daarvan zouden de bestaande woningen, bij iedere voork mende gelegenheid kunnen verbeterd worden, en moet elke wijziging in d toestand van waterleidingen en verzamelingen, van riolen, secreetputten e eveneens onderworpen worden aan de goedkeuring van het plaatselijk bestuu terwijl het houden van varkens en het aanleggen van mestvaalten in bebouwde kom van de gemeenten, in het vervolg moet worden belet en bestaande mestvaalten, benevens de opene goten, riolen, zinkputten en w dies meer zij, zouden behooren te worden omrasterd, afgeschut of overdel en daardoor zooveel mogelijk onschadelijk gemaakt."

„Eindelijk zouden de besturen op middelen kunnen bedacht gemaakt word om overal ruime water-reservoirs aan te leggen of om die van kerken openbare gebouwen te vergrooten en om bij aanvangende droogte, het wat gebruik tijdig tot eene aangelegenheid van openbare zorg te maken en te regele

„Mogten de wenken die ik mij veroorloofd heb te geven, de goedkeuri van UHEG. wegdragen, dan komt het mij wenschelijk voor dat zij op de e of andere wijze ter kennis komen van de gemeentebesturen in ons gewe Het onderwerp moge sommigen welligt toeschijnen niet van zoo dringen beteekenis te zijn, het staat in naauwer verband met het leven en de gezo heid van de individuën, dan men oppervlakkig zoude meenen. Nu vooral, de zoo te regt gevreesde Aziatische cholera de gemoederen algemeen met an en zorg vervult, moet de overtuiging ingang vinden, dat niet mag word

gedraald met het bewerkstelligen van al datgene, wat de wetenschap aantoont als voorziening behoevende ter harer bestrijding thans en voor het vervolg zoowel, als ter vrijwaring, zooveel mogelijk, van de gezondheid der ingezetenen tegen andere epidemisch heerschende ziekten, waarvan wij tot dusver maar al te zeer gewoon waren den aanval lijdelijk af te wachten."

Ofschoon het een en ander van hetgeen vooraf gaat niet zonder groote bezwaren zal kunnen worden verwezenlijkt, zoo zullen die bezwaren, naar mijne meening, door goeden wil en volharding veelal kunnen worden overwonnen. Ook ligt 't, zoo als overigens van zelf spreekt, niet in de bedoeling dat alles, wat daarbij wordt aangegeven, op eens plaats hebbe, maar wel dat zulks gelijdelijk geschiede en dat met het meest dringende worde aangevangen.

Overtuigd dat door U, uithoofde van het gewigt der zaak, al wat in uw vermogen is zal worden aangewend, opdat naar des inspecteurs bedoeling worde gehandeld, zal ik mij van alle verdere aanbeveling in deze onthouden.

De commissaris des Konings in de provincie Zeeland,
(*get.*) R. W. VAN LIJNDEN.

N°. 130. *Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 23 Juni n°. 257, 9e afd., betreffende den omvang van het* examen als vroedvrouw.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

Gelet op art. 11*b* der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 59);

Overwegende dat eene nadere omschrijving van den omvang van het examen ter verkrijging eener acte van bevoegdheid als vroedvrouw kan strekken tot het bevorderen van gelijkvormigheid in de examens;

Heeft goedgevonden te bepalen:

Het examen als vroedvrouw omvat:

Voor het theoretische gedeelte:

1°. eene algemeene kennis von het zamenstel des menschelijken ligchaams en van zijne verrigtingen;

2°. meer bijzondere kennis van het bekken en der vrouwelijke zachte geslachtsdeelen;

3°. de kennis van den loop der zwangerschap der baring en van het kraambed in den regelmatigen toestand en van den bijstand daarbij te verleenen;

4°. de kennis van de meest voorkomende stoornissen gedurende de zwangerschap, de baring en het kraambed en van de hulp daartegen ingeroepen.

Voor het practische gedeelte:

1°. de aanwijzing op het drooge bekken of op het phantome van het werkzaamelijk verloop der baring bij de verschillende liggingen der vrucht;

2°. het uitvoeren van kunstbewerkingen, waartoe eene vroedvrouw, volgens de artt. 15 en 16 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60), bevoegd is.

(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 131. *Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 2*
Juni n°. 258, 9e afd., betreffende den omvang van het examen als leerling-apotheker.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

Gelet op art. 7 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 59);

Overwegende, dat eene nadere omschrijving van den omvang van het examen ter verkrijging eener acte van bevoegdheid als leerling-apotheker kan strekken tot het bevorderen van gelijkvormigheid in de examens;

Heeft goedgevonden te bepalen:

Het examen als leerling-apotheker strekt zich uit:

1°. voor de Nederlandsche taal tot goed lezen, de gedachten in schrift geregeld te kunnen uitdrukken en de beginselen der spraakkunst;

2°. voor de Latijnsche taal tot het lezen en vertalen van een gemakkelijken prozaschrijver en het lezen en verstaan van de in de Pharmacopoea Neerlandica voorkomende uitdrukkingen betreffende de bereiding van geneesmiddelen en het gereedmaken van recepten;

3°. voor de rekenkunde tot de kennis der vier hoofdregels, der gewone en tiendeelige breuken;

4°. tot de kennis van de geneesmiddelen, zoo ver als noodig is voor de gewone recepten; de geneeskundige en de gewone maten en gewigten.

5°. het gereedmaken van enkele recepten.

(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 132. *Brief van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 26 *Juni n°. 255, 9e afd., aan den voorzitter der commissie voor het geneeskundig examen betreffende de acte van bevoegdheid voor hem die volgens art.* 27 *der wet van* 1 *Juni* 1865, (Stbl. *n°.* 59) *zijn geëxamineerd.*

Ten vervolge op mijne missive van den 14 dezer, n°. 248, 9e afd., heb ik de eer U mede te deelen, dat nu van hen, die volgens art. 27 der wet van 1 Juni 1865, (*Stbl.* n°. 59, zijn geëxamineerd, de volle som van *f* 60 gevorderd wordt, de uitreiking eener acte van bevoegdheid als arts aan de volgens dat artikel geëxamineerden mij wenschelijk voorkomt en geen bezwaar kan hebben, vermits zij krachtens hunne oude acte en het nu af te leggen examen te zamen die bevoegdheid zullen bezitten.

Ik magtig U dus om aan die personen, welke met goed gevolg bedoeld examen hebben afgelegd, in plaats van de verklaring, voorgeschreven bij missive van mijn ambtsvoorganger van den 30 Mei jl., n°. 279, 9e afd., eene van bevoegdheid als arts uit te reiken.

De minister van Binnenlandsche Zaken
(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 133. *Missive van den commissaris des Konings in Overijssel van* 26 *Juni*, *n°*. 2628/2167 3e *afd.*, *aan de gemeentebesturen*, *betreffende maatregelen ten opzigte van* mestvaalten. (*Prov. blad n°*. 59.)

Ofschoon de opruiming van mestvaalten, waar die zich, gelijk op vele plaatsen het geval is, in het midden van of nabij digt bevolkte gedeelten der gemeente bevinden, in het belang der gezondheid, steeds zeer wenschelijk moet worden geacht en in het algemeen zeer aanbevolen blijft, schijnt echter de toepassing van dien maatregel in de tegenwoordige omstandigheden, bij het dreigen eener cholera-epidemie, minder raadzaam, uithoofde van de nadeelige gevolgen van het verwerken van mest.

Ook naar het gevoelen van den heer inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in dit gewest verdient daarom thans een ander middel de voorkeur, ter voorkoming van schadelijke uitdamping, namelijk het bedekken der mestvaalten met eene dikke laag turfmolm.

Ik verzoek U dit eenvoudig middel aan te bevelen, en zooveel mogelijk de toepassing daarvan te bevorderen.

De commissaris des Konings in de provincie Overijssel,
(*get.*) VAN BIJLANDT.

N°. 134. *Missive van den commissaris des Konings in Friesland van* 29 *Juni*, *n°*. 177, 4e *afd.*, *betreffende* slatting van vaarwaters. (*Prov. blad n°*. 110.)

Bij een weinige dagen geleden bij mij van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Friesland en Groningen ingekomen advies verklaarde die ambtenaar zich sterk tegen de slatting voor het tegenwoordige van een vaarwater in zekere gemeente dezer provincie, vermits daaruit een stilstand in het water zou voortvloeijen, die, in gewone tijden reeds *schadelijk* voor de gezondheid, thans daarvoor zelfs *gevaarlijk* zou kunnen worden, nu in ons land eene verderfelijke ziekte onder de menschen heerscht, die ook reeds Friesland is binnengeslopen en die door de uitwasemingen van zoodanig water maar al te zeer voedsel verkrijgt.

Uitstel van het werk was hiervan het gevolg.

Het is zeer mogelijk, dat dergelijke werken op het punt staan van ook in andere gemeenten te worden uitgevoerd.

Dezelfde reden voor uitstel bestaat nogtans ook daarvoor, gelijk Ik onnoodig acht U uiteen te zetten.

Ik heb mitsdien de eer U dringend in overweging te geven, het te trachten daárheen te leiden, dat slattingen, hetzij door de gemeente, hetzij door particuliere onderhoudpligtigen voorgenomen, althans zoo ver zij in de kom van de gemeente moeten plaats hebben, thans niet vorden uitgevoerd, maar daarmede worde gewacht totdat daarvan geen gevaarlijke invloed op den

algemeenen gezondheidstoestand meer zij te vreezen, tenzij tegen uitstel ove wegenpe bezwaren mogten bestaan.

De commissaris des Konings in de provincie Friesland
(*get.*) VAN PANHUIJS.

N°. 135. *Circulaire van den commissaris des Konings in Overijssel, van* 30 *Juni, n°.* 2707/2205, 3e *afd., aan de burgemeesters, betreffende het* niet toelaten van bedevaartgangers uit Nederland over de Pruissische grenzen.

Door de Koninklijke Pruissische regering te Dusseldorf is besloten, dat, uithoofde van de in eenige Nederlandsche gemeenten heerschende cholera, de doortogt der processiën van bedevaartgangers uit Nederland naar Kevelaar dit jaar aan de Pruissische grenzen niet zal worden toegelaten, terwijl ook niet zal worden toegestaan, dat bedevaartgangers uit Nederland zich aansluiten bij processiën uit Pruissen naar Kevelaar.

Ten einde teleurstelling voor te komen is verzocht, dat van dien maatrege kennis worde gegeven. Ik noodig U uit, om hiervan aan de Roomsch-Catho lijke geestelijkheid in Uwe gemeente mededeeling te doen.

De Commissaris des Konings in de provincie Overijssel
(*get.*) VAN BIJLANDT.

N°. 136. *Circulaire van den commissaris des Konings in Limburg, van Juli, aan de burgemeesters, betreffende* het niet toelaten van bede vaartgangers uit Nederland over de Pruissische grenzen. (*Prov blad n°.* 117.)

De commissaris des Konings in het hertogdom Limburg,

Ontvangen hebbende eene missive van de Koninklijke Pruissische regering te Dusseldorf, dd. 26 Junij ll., 1e afd., n°. 5329, volgens welke, met he oog op de in eenige Nederlandsche gemeenten heerschende *cholera asiatic* en ter voorkoming, zooveel mogelijk, van de overbrenging dier ziekte naa Pruissen, geene Nederlandsche processiën ter bedevaart naar Kevelaar aa de Pruissische grenzen zullen worden toegelaten en tevens zullen worde afgewezen alle personen uit Nederland, welke deel zouden nemen of zic zouden aansluiten aan de processiën of bedevaarten die in de maanden Julij Augustus en September dezes jaars in Pruissen plaats hebben;

Heeft de eer, die missive bij afschrift aan den voet dezer, mede te deele aan de heeren burgemeesters der gemeenten in het hertog Limburg, met ver zoek om aan den inhoud daarvan, elk in zijne gemeente, op de gebruikelijk wijze de openbaarheid, waarbij de ingezetenen belang kunnen hebben, te geven

(*get.*) VAN DER DOES DE WILLEBOIS.

An den Niederländischen Hern Commissar des Königs der Provinz Limburg, Hochwohlgeboren zu Maastricht.

Nach den uns vorliegenden theils amtlichen theils Privatnachrichten ist die asiatische cholera in vielen Städten der Niederlande ausgebrochen. Es erscheint daher bedenklich, die notorisch aus vielen Orten des Königreichs der Niederlande von Ende des laufenden Monats an bis gegen Mitte des Monats September nach dem bekannten Wallfahrtsorte Kevelaer wandernden Prozessionen an den diesseitigen Grenzen zuzulassen: und haben wir die diesseitigen Grenzpolizeibehörden angewiesen, keinen niederländischen Prozessionen das Ueberschreiten der preusischen Grenze zu gestatten, ebensowenig auch zuzugeben, dass niederländische Wallfahrer sich preessischen Prozessionen nach Kevelaer anschliessen.

Ew. Hochwohlgeboren ersuchen wir nun ganz ergebenst, in den betreffenden Städten des Königreiches der Niederlande, aus denen seither in Prozessionen nach Kevelaer gewallfahrtet zu werden pflegte, dies gefälligst bekannt machen und geneigtest dahin wirken zu wollen, dass sich derartige Prozessionen in diesem Jahre nicht in Bewegung setzen.

Auf solche Weise könnte vielleicht am Besten der Eindruck, den eine Zurückweisung der Prozessionen an den Grenzen machen würde, vermieden werden.

Ew. Hochwohlgeboren würden uns durch eine geneigte Mittheilung Ihrer Entschliessung sehr verpflichten.

Dusseldorf, den 26sten Juni 1866.

Königlich Preussische Regirung,
(*get.*) v. Mauwbach.

N°. 137. *Circulaire van den commissaris des Konings in Noord-Brabant van 3 Juli A n°. 16, 3e afd., aan de gemeentebesturen, betreffende* het niet toelaten van bedevaartgangers uit Nederland over de Prnissische grenzen. (*Prov. blad n°. 82*).

Het is aan de Pruissische regering met het oog op het bestaan der cholera in Nederland, bedenkelijk voorgekomen de processien, welke zich gewoonlijk van het einde der maand Junij tot aan de helft der maand September uit dit rijk ter bedevaart naar Kevelaar begeven, aan de Pruissische grenzen door te laten en is dan ook aan de Pruissische grens- of politie beambten aangezegd, geene Nederlandsche processien het overschrijden dier grenzen toe te laten en evenmin toe te staan, dat Nederlandsche bedevaartgangers zich aan de Pruissische processien aansluiten.

Naar aanleiding van den door de Pruissische Regering te kennen gegeven wensch, heb ik de eer de besturen der gemeenten in deze provincie van den voorschreven door die Regering genomen maatregel te onderrigten, met uitnoodiging daarvan aan hunne ingezetenen mededeeliug te doen.

De commissaris des Konings in Noord-Brabant.
(*get.*) P. J. Bosch van Drakestein.

N°. 138. *Brief van den minister Binnenlandsche Zaken van* 3 *Juli* n°. 9e *afd., aan de geneeskundige ambtenaren betrekkelijk maa len, door den minister van Marine gnomen, ten aanzien v* voorkomen van besmettelijke ziekten op binnenvallende sc

Ik heb de eer U kennis te geven, dat door mijn ambtgenoot voor I de verschillende directeuren en kommandanten der Marine zijn uitgenc om, ingeval zich aan boord van binnenvallende schepen, besmettelijke z hebben voorgedaan, daarvan onmiddellijk kennis te geven aan de bet plaatselijke besturen, ten einde van die zijde vervolgens aan den insp van het geneeskundig Staatstoezicht kan worden gerapporteerd.

De minister van Binnenlandsche Z
Voor den minister:
De secretaris generaal,
J. SCHRÖDER.

N°. 139. *Circulaire van den commissaris des Konings in Zeeland Juli A* n°. 7196/1, 3 *afd., aan de gemeentebesturen omtr* desinfecteren van vaartuigen. (*Prov. blad* n° 79.)

Ik heb gemeend het welmeenen van Zijne Excellentie den Ministe Binnenlandsche Zaken te moeten vragen, ten aanzien der vraag of het fecteren van vaartuigen, in geval zich aan boord derzelve eene ziekt bedenkelijken aard heeft vertoond, bij plaatselijke verordeningen *verp* kan worden gemaakt.

Hierop is mij door den gemelden minister te kennen gegeven dat zijn gevoelen, daartegen geen bezwaaar bestaat, en dat zelfs de vasts van zoodanige verordeningen zeer wenschelijk is te achten.

Ik heb de eer U daarvan mededeeling te doen, met uitnoodiging voor zoo veel zulks voor uwe gemeente kan te pas komen, de vasts eener verordening in den zoo even bedoelden zin bij den raad bet lijk te zijn.

De commissaris des Konings in de provincie Zeela
R. W. VAN LIJNDEN,

N°. 140. *Rapport van de algemeene cholera-commissie, van* 1 *Juli den minister van Binnenlandsche Zaken over* desinfectie m trekking tot de cholera. (*Staatscourant* 8/9 *Juli.*)

Uwe Excellentie heeft het wenschelijk geacht, dat nadere toelichting gegeven omtrent de desinfectiemiddelen, welke met betrekking tot de c door de Regering zijn aanbevolen, en heeft dientengevolge de door Excellentie's ambtsvoorganger benoemde cholera-commissie, door welk middelen waren voorgesteld, uitgenoodigd Haar in staat te stellen o

aanzien van dit punt, en, zoo noodig, omtrent andere punten meer bijzonderheden openbaar te maken.

Wij hebben de eer bij dezen aan het verlangen van Uwe Exellentie te voldoen, voor zooveel betreft de desinfectiemiddelen. Immers alle andere punten, met name de algemeene hygiënische maatregelen, welke vóór en bij het uitbreken der cholera-epidemie van regeringswege onder de aandacht der gemeentebesturen, geneeskundige ambtenarenen en practiserende geneeskundigen behoorden gebragt te worden, zijn in de van de Regering uitgegane stukken, voor zoooveel noodig, herinnerd en ter behartiging aanbevolen. En wat betreft de meer speciale maatregelen, ten behoeve van het mingegoede en minkundige gedeelte der bevolking te nemen, door in de huishouding zelve raad, voorlichting en hulp te brengen, hebben wij aangedrongen op het instellen van plaatselijke cholera-commissien, die door haar te gelijk philantropisch en wetenschappelijk karakter daartoe het meest bevoegd en geschikt zijn. De De ervaring zoowel vroeger als thans opgedaan, heeft toch bewezen, dat door zoodanige corporatien alleen ten deze opzigte met de wenschelijk energie kan worden gehandeld, terwijl zij, gelijk door de inspecteurs in hun rapport van 31 Maart jl. is opgemerkt, in de gepubliceerde verslagen harer voorgangsters, bepaaldelijk in die van de Groningsche commissie, overvloedige en afdoende aanwijzingen vinden voor de beste inrigting harer werkzaamheden.

Ten opzigte der desinfectiemiddelen echter achten ook wij eene nadere toelichting wenschelijk. Meenden wij ons in den aanvang te moeten bepalen tot het geven van wenken, die door de geneeskundige raden, de cholera-commissien en de practiserende artsen naar eigen oordeel uitgewerkt en naar de omstanstandigheden gewijzigd konden worden, — er bestaat aanleiding om te gelooven dat de strekking dezer wenken niet overal juist is opgevat.

Aangenaam is het ons derhalve in den wensch van Uwe Excellentie aanleiding te vinden, om ons oordeel over de beteekenis der desinfectie en de keuze der middelen daartoe vollediger en klaarder uit te spreken. Wij achten ons thans daartoe te meer geroepen, nu de commissie op ons verzoek, door Uwer Excellentie's ambtsvoorganger met een scheikundig lid is vermeerderd, tot wiens speciale studie sommig der hierbij optredende vraagstukken meer eigenaardig behooren.

Vooraf brengen wij Uwe Excellentie onzen dank voor de welwillende toezending van een rapport van den hoogleeraar J. van Geuns, die als geneeskundig gedelegeerde Nederland op de Internationale Sanitaire Conferentie te Constantinopel vertegenwoordigt. Wij lazen daarin met voldoening dat de hoogleeraar „in het rapport van de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt betreffende de maatregelen tot wering der cholera eene bijna volledige overeenstemming heeft gevonden met de beschouwingswijze, welke in de commissie van geneeskundige leden dier conferentie werd aangenomen.

Wij stellen er prijs op, dat deze overeenstemming van denkwijze tusschen tusschen de leden van het geneeskundig Staatstoezigt en de geleerden uit de meeste landen der beschaafde wereld, die te Constantinopel zijn vereenigd, worde gekend. De voorgestelde maatregelen zullen er te meer om gewaardeerd, te stipter om opgevolgd worden.

Dat de desinfectie onder de hulpmiddelen tegen de verspreiding der cholera eene voorname plaats bekleedt, daarvoor pleiten èn algemeene èn bijzondere gronden.

Algemeene. Niemand is onbekend met den nadeeligen invloed, dien de gasvormige, dampvormige, vaste en vloeibare producten der stofwisseling, welke uit het dierlijk organisme worden afgescheiden, op dat organisme zelf en andere daarmede gelijksoortige uitoefenen kunnen, wanneer zij in rottenden toestand in zijne omgeving blijven verkeeren. Reinheid heet: het streven om die stoffen zoo spoedig mogelijk, immers alvorens zij in den toestand van rotting of ontbinding kunnen overgaan, uit 's menschen onmiddellijke omgeving te verwijderen. In verband daarmede is de beteekenis der desinfectie, in den meest uitgestrekten zin des woords, aldus op te vatten: door aanwending van hulpmiddelen, die de wetenschap aan de hand geeft, het ontstaan van dien rottingtoestand òf geheel te voorkomen, òf den loop van dit proces zoodanig te wijzigen, dat er geen nadeelige invloed van te vreezen is, òf het althans zoodanig te vertragen, dat de tijdige wegvoering dier stoffen uit de omgeving der menschen worde gemakkelijk gemaakt.

Bijzondere. De ervaring omtrent de cholera door anderen en door ons zelve opgedaan noopt ons, haar als een besmettelijke ziekte te beschouwen. Deze overtuiging wordt thans door de meeste geneeskundigen gedeeld, en moge ook die besmettelijkheid niet door iedereen op dezelfde wijze worden opgevat, hierover zullen wel bijna alle deskundigen het eens zijn: indien het mogelijk ware, den eersten choleralijder in Nederland, zoodra de eerste beginselen van den ziektetoestand zich bij hem ontwikkelen, van elken wisselwerking met de buitenwereld af te sluiten, dan zoude ongetwijfeld de kwaal in haren oorsprong zijn gestuit.

Een dergelijke toestand is zoo verre van de bereikbaarheid verwijderd, dat van het streven in deze rigting nimmer afdoende gevolgen te wachten zijn. Men moet er zich dus toe bepalen om de smetstof of de smetstoffen, wier ontstaan niet kan worden voorkomen, zoodanig in aard en eigenschap te wijzigen, dat zij haren nadeeligen invloed op anderen verliezen. Dit heet in de taal des dagelijkschen levens: de smetstof vernietigen, destrueren.

Of een, of meer, of al de stoffen, welke van het cholerazieke organisme of van het choleralijk uitgaan, smetstoffen zijn, of onder bepaalde omstandigheden kunnen worden; welke de voorwaarden zijn onder welke die stoffen den ziektetoestnnd op anderen kunnen overplanten; over deze en de zich daaraan vastknoopende vragen heerscht nog veel onzekerheid. Zoo lang die onzekerheid niet heeft plaats gemaakt voor eene op de ervaring gegronde kennis van de cholera-smetstof en hare werkingswijze, is het noodig de zorg voor desinfectie uit te strekken over alles wat daarvoor vatbaar is.

Nevens dit algemeene doel, dat immer op den voorgrond moet worden gesteld, laat zich echter nog een bijzonder doel bij de cholera-desinfectie gelden.

Onderzoekingen, waarvan de gegevens aan de vroegere en latere epipemiën voornamelijk in Europa, zijn ontleend, hebben met groote waarschijnlijkheid uitgemaakt, dat bij de overplanting der cholera de darmexcreta eene hoogst

belangrijke rol spelen. „De stoffen der darmontlasting, schrijft prof. van Geuns, werden op de Conferentie te Constantinopel, zonder dat zich daar tegen een enkele stem verklaarde, als de onmiskenbare bron van mededeeling der cholera beschouwd."

Het is hier de plaats niet, over deze onderzoekingen nader te spreken, te meer daar de bronnen onder het bereik van elken belangstellende zijn (1). Het is echter wenschelijk die punten kort te herinneren, door welke het bijzonder doel, dat men zich bij de desinfectie der darmexcreta behoort voor te stellen, nader in het licht wordt gesteld.

De cholera-besmetting gaat in de eerste plaats uit van de excreta der lijders zelven. In die excreta is aanwezig of vormt zich bij verwijl aan de lucht eene of meer stoffen, die of zelf het vergif uitmaken of zijne verspreiding door de omgeving mogelijk maken. In hetzelfde geval verkeeren gedurende het heerschen eener cholera-epidemie de excreta van lijders aan diarrhoea en welligt ook die van gezonde individuën in de plaats zelve tot op zekeren niet nader te bepalen afstand.

Met deze hypothese zijn nagenoeg alle feiten, bij de laatste epidemiën waargenomen, geleidelijk overeen te brengen, terwijl zij door geene waarneming is weêrsproken. Deze hypothese behoort dus aangenomen te worden, totdat zij door eene betere zal kunnen worden vervangen, en tot dien tijd toe is het wenschelijk, dat men haar ten grondslag legge aan het bijzonder doel, dat men zich bij de desinfectie der faecale stoffen voorstelt.

Deze overtuiging, die wij voor de onze verklaren, geeft niet alleen het regt, maar legt ook de verpligting op, om aan de desinfectie der darmexcreta eene bijzondere aandacht te wijden.

Voor het algemeene doel, dat men zich bij desinfectie, niet alleen bij cholera maar bij alle voor besmettelijk gehouden ziekten voorstelt, heeft geene stof meerdere en belangrijker brieven van aanbeveling dan het chloor. Dit gasvormige element is om zijne energische werking, inzonderheid op organistoffen algemeen bekend. Door onttrekking van waterstof, of door toevoer van zuurstof ten gevolge van waterontleding, soms ook door substitutie van waterstof (wat echter bij dierlijke stoffen weinig voorkomt), verandert het niet alleen de zamenstelling der organische stoffen, maar doet bepaaldelijk de complexe scheikundige verbindingen, die in de uitwerpselen en afscheidingen van het dierlijk organisme aangetroffen worden, in andere eenvoudiger stofvormen

---

(1) De voornaamste zijn:

Hauptbericht über die Cholera-Epidemie des Jahres 1854 im Königreiche Bayern, Munchen 1857.

Zeitschrift für Biologie, Bd I en II.

Zie verder M. Pettenkofer, Fünf Fragen aus der Aetiologie der Cholera, Pappenheim, Monatschrift f. ex. Forschung auf dem Gebiete der Sanitäts-Polizei. Jahrg. I; Griesinger, Infections-Krankheiten, p. 359 et seq.; Niemeyer. Pathologie und Therapie, in voce; Edward Goodeve in A system of Medicine bij J. Reynolds, London, p. 146, en voorts wat betreft de prophylactische openbare en bijzondere maatregelen, daaruit voortvloeijende, de in Engeland en Amerika door medische corporatiën gepubliceerde voorschriften en voorstellen (zie The Lancet, 1866 p. 673, Memorandum on Cholera, Canada 1866, enz.)

overgaan, die in het algemeen een geheel ander karakter dragen dan de oorspronkelijke.

Twee omstandigheden beperken echter in vele gevallen het gebruik van chloor in meerdere of mindere mate.

Vooreerst: de hevige werkingen die het op alle organische stoffen (en ook op metalen voorwerpen) uitoefent maakt het tot eene lastige, soms gevaarlijke stof. Vele personen, vooral zieken, kunnen eene zelfs met geringe hoeveelheden chloor bedeelde atmosfeer niet verdragen. Het prikkelt de longen en de slijmvliezen der luchtwegen, geeft aanleiding tot veelvuldig hoesten en hindert op den duur door zijn onaangenamen reuk.

In de tweede plaats is in bepaalde gevallen het doel der desinfectie slechts dan met zekerheid door aanwending van chloor te bereiken, wanneer dit in eene betrekkelijk overvloedige hoeveelheid tegenover de organische stof, die zal onschadelijk gemaakt worden, kan worden aangewend. Is dit gemakkelijk te bereiken bij het desinfecteren van woonhuizen of kamers, van de lucht van een vertrek, van kleedingstukken en waschgoed, bij excreta is dit moeijelijker en vaak geheel onuitvoerlijk, Hiermede wordt niet bedoeld, dat het niet gemakkelijk zoude zijn, eene beperkte hoeveelheid faecale stof door middel van chloor van den stank te ontdoen. Maar wanneer het oogmerk zich verder uitstrekt, en door desinfectie de faecaalmassa van een geheel huisgezin, van eene geheele stad in zoodanigen toestand moet worden gebragt en gehouden dat zij in den hierboven bedoelden zin niet meer schadelijk voor de omgeving kan zijn of worden, dan is dat doel met chloor niet te bereiken. Stormen bijv. chloorkalk uit in eene ton met faecaalmassa, waar zoo als gewoonlijk urine is bijgemengd, dan openbaart zich onmiddellijk eene hevige opbruising. Het ureum en de voorhanden ammoniakzouten worden onder ontwikkeling van stikstof ontleed, die gasvormig ontwijkt en eene zoo aanmerkelijke hoeveelheid chloor met zich medevoert, dat de bewerking dikwijls moeijelijk uit te voeren is. Slechts door chloorkalk in oplossing aan te wenden en zoo snel mogelijk door de massa te roeren wordt dit bezwaar verminderd. De stank verdwijnt dan wel geheel, maar slechts voor korten tijd; na weinige uren of zelfs minuten, naar gelang der hoeveelheid chloorkalk die gebezigd werd, is de toestand der faecaalstoffen weder geheel als voor de toevoeging van chloorkalk. Slechts een deel der reeds gevormde ontledingsproducten was ontleed en het terugblijvende chloorcalcium is onvermogend om het rottingsproces in de hoofdmassa der faecaalstoffen tegen te houden of ook slechts te vertragen. Slechts herhaalde toevoeging van nieuwe hoeveelheden chloorkalk, tot dat deze tegenover de organische bestanddeelen in overmaat voorhanden is, zoude de rotting en stankvorming voor goed opheffen.

Hieruit volgt, dat ter blijvende desinfectie van mestvaalten, van den stagnerenden inhoud van riolen en secreetputten en dergelijke groote verzamelingen van organischen afval het chloor onvoldoende is.

De vorm waaronder chloor als desinfectans in aanmerking komt, is tegenwoordig bijna uitsluitend die van chloorkalk, een product dat dezen naam draagt, omdat het verkregen wordt door gebluschten kalk met gasvormig chloor te verzadigen

Zeldzamer komt het eenigzins duurdere zoogenaamde eau de javelle of bleekwater in aanwending, hoewel het bij het desinfecteren van linnengoed de voorkeur zoude verdienen. Het is eene oplossing van koolzure soda, waardoor men chloor heeft laten strijken.

Chloorkalk wordt door de apothekers en droogisten verkocht tegen den prijs van 35 à 50 cents per Nederl. pond, naar de hoeveelheid die genomen wordt. De qualiteit daarvan (d. i. het gehalte aan werkzaam chloor) is zeer uiteenloopend (1). Het is een graauwwit poeder, dat droog en stuivend zijn moet, en een zeer duidelijken reuk van chloor moet verspreiden. Het worde geborgen in wijdmonds glazen stopflesschen, die men in het duister bewaart. Bij het gebruik bediene men zich van aarden of houten lepels, bakken, emmers, enz., en vermijde de aanraking met metalen.

In water gebragt klontert de chloorkalk gaarne en lost zich eerst na vlijtig omroeren of schudden op. Daarbij blijft echter altijd een aanmerkelijk gedeelte onopgelost, dat gemakkelijk bezinkt, en waarvan het bovenstaande vocht helder kan worden afgegoten. Eene goede verhouding voor eene chloorkalkoplossing is: 1 pond daarvan op 10 ponden of kannen water. Voor een emmer water van de gewone grootte (10 à 12 kan) is dus ruim één Ned. pond benoodigd.

De chloorkalk wordt op verschillende wijzen gebruikt, al naarmate eene sterkere of snellere chloorontwikkeling wordt verlangd. De ligtste graad van chloorontwikkeling wordt verkregen door den chloorkalk op een bord uit te spreiden en ter plaatse waar de desinfectie moet geschieden, te laten staan. Mengt men den chloorkalk met water, met azijn of eindelijk met zoutzuur aan, dan wordt de chloorontwikkeling versneld. Bij aanwending van zoutzuur ontwijkt het chloor onder opbruising.

Bij het desinfecteren van linnengoed wordt de oplossing van chloorkalk in meer of minder verdunden staat gebezigd. Gekleurde goederen kunnen echter daarmede niet behandeld worden, wanneer men ze in ongeschonden staat wenscht te houden, daar het chloor de meeste kleuren vernietigt.

In droogen toestand wordt chloorkalk aangewend tot bestrooijing van voorwerpen, die stank geven of van welke men de ontwikkeling van schadelijke gassen vreest.

Nevens het chloor onder den vorm van chloorkalk moet in de eerste plaats het ijzervitriool (sulfas ferrosus) genoemd worden, om de eigenaardige beteekenis die het heeft bij de desinfectie met betrekking tot de cholera.

Het is een zout, dat in groenachtige kristalbrokken, die bijna altijd met een bruin poedervormig beslag van basisch zwavelzuur ijzeroxyde bedekt zijn, in den handel voorkomt tegen den prijs van 15 à 20 cents het Nederl. pond. Behalve de straks vermelde namen draagt het ook nog die van groen vitriool en koperrood (naar den franschen naam couperose).

---

(1) Tien onlangs onderzochte monsters, uit verschillende winkels gehaald, toonden gehalten van 13.8, 18.8, 21, 24, 24.6, 26.5, 27.7, 28, 28.8, 35.4 ten honderd. Bij aankoop van geringe hoeveelheden wordt tot *f* 1 per Ned. pond gevraagd.

De kristallen zijn in water gemakkelijk oplosbaar, met uitzondering van het bruine beslag van basisch zwavelzuur ijzeroxyde, waarmede zij bedekt zijn. Het wordt bijna zonder uitzondering in oplossing gebruikt. Eene goede verhouding voor het vervaardigen van zoodanig eene oplossing is: 1 pond ijzervitriool op 4 pond of kan water. Voor een emmer water van de gewone grootte is dus ongeveer 2½ à 3 pond benoodigd.

Deze oplossing smaakt zuur en wrang. Op marmeren vloeren, op linnengoed en dergelijke geven droppels daarvan bij het opdroogen bruine roestvlekken, maar overigens werkt deze vloeistof niet nadeelig.

De beginselen waarop het gebruik van ijzervitriool bij de desinfectie berust, zijn geheel andere dan die waarop de aanwending van chloorkalk steunt. Dit vloeit reeds daaruit voort, dat de algemeene scheikundige werking van chloorkalk lijnregt staat tegenover die van ijzervitriool, zoodat dan ook nimmer beide te gelijk kunnen worden aangewend.

Als stankwegnemend middel heeft ijzervitriool eene vele malen geringere beteekenis dan chloor. De reuk van versche excreta b. v. wordt er niet door weggenomen, maar slechts verminderd en gewijzigd. Van rottende dierlijke stoffen neemt het den stank in zoo verre weg als deze het gevolg is van gevormd zwavelammonium, van vrije ammonia en daarmede overeenkomstige bases, welke bestanddeelen allen door het ijzervitriool worden vastgelegd, onder vorming van zwavelijzer en zwavelzure zouten (1).

Voegt men hierbij, dat de ijzeroxydule-zouten en het zwavelijzer in hooge mate het vermogen hebben om uit de lucht zuurstof op te nemen en zich in oxydezouten te veranderen, welke laatste op hunne beurt door rottende organische stoffen gemakkelijk worden gereduceerd, waardoor eene eigenaardige en onophoudelijke overbrenging van zuurstof der lucht tot de organische stoffen plaats hebben kan, dan is alles medegedeeld wat, uit het algemeen scheikundig standpunt uit hetwelk straks de werking van het chloor werd besproken, omtrent de werking van ijzervitriool op organische stoffen, die aan rotting onderhevig zijn, kan worden gezegd.

Maar er is een tweede meer speciaal oogpunt, waaruit ijzervitriool hier vooral de aandacht verdient. De zouten der zware metalen, waartoe het ijzervitriool ook behoort, oefenen allen, het eene in meerdere het andere in mindere mate een bijzonderen invloed uit op de omzetting, die organisch afval, waarmede zij gemengd worden, bij de rotting ondergaat. Die invloed is tweeledig: het werkt daarop vertragend en belemmerend — maar ook worde

(1) In oude secreetputten kan zwavelwaterstof voorhanden zijn onder den vorm van zwavelwaterstof-zwavelammonium. Wordt bij zoodanig eene faecaalmassa ijzervitrioolopossing gebragt dan ontwikkelt zich zwavelwaterstof in een gasvormigen staat, dat, daar het brandbaar is tot ontploffingen aanleiding geven kan, als men er met brandende voorwerpen bij komt. Ter verklaring van hetgeen voor eenigen tijd in dagbladen vermeld werd omtrent ontploffinge ontstaan bij desinfectie van seereetputten met ijzervitriool. Overigens is het in het gehee geene zeldzaamheid, dat de lucht in besloten secreetputten zoo veel zwavelwaterstof bevat dat deze ontstoken worden kan, zoo als de werklieden met het ledigen belast dan ook doe als het zonder gevaar kan geschieden, om zich zoo spoedig mogelijk van dezen stank te ontdoen

de rigting van het proces zelf, de aard en de opeenvolging der scheikundige werkingen, die daarbij tot stand komen, door die zouten gewijzigd, vaak fundamenteel veranderd. Men kent de menigvuldige toepassingen van kwik-, koper- en zinkzouten op industriëel niet alleen maar ook op wetenschappelijk gebied ter conservering van organische voorwerping tegen allerlei soort van bederf en sedert lang is het van het ijzervitriool, het goedkoopste en minst gevaarlijke dezer metaalzouten, bekend, dat het in gelijken zin werkt, en het is inzonderheid daarom, dat het bij de desinfectie met betrekking tot de cholera diensten kan doen.

Hierboven is aangetoond, dat het practisch onuitvoerbaar is, met behulp van chloor groote massa's afval van dierlijken of plantaardigen oorsprong in zoodanigen toestand te brengen, dat de gewone rottingsverschijnselen zich niet vertoonen en zij ten gevolge daarvan in de omgeving van den mensch geduld kunnen worden. Het doet er voor het oogenblik niet toe, dat de scheikunde niet weet te verklaren, op hoedanige wijze het ijzervitriool werkt, niet in bijzonderheden weet aan te wijzen, hoe en waarin het ontledingsproces der faecale stoffen door de aanwezigheid van sulfas ferrosus wordt gewijzigd, indien het maar zeker is, dat het proces een ander is dan hetgeen die stoffen in natuurlijken toestand ondergaan. En dit is gemakkelijk genoeg te bewijzen. Faecaalstoffen en urine worden bij rotting zeer spoedig alcalisch maar bij aanwezigheid van sulfas ferrosus, in betrekkelijk geringe hoeveelheid, blijven zij maanden lang zuur. Bestaat er grond om aan te nemen dat gedurende eene cholera-epidemie de faecaalstoffen in natuurlijken toestand rottende, eene bron van infectie zijn of kunnen worden, dan is men gerechtigd tot de onderstelling, dat zij deze faculteit verliezen zullen, wanneer de rotting door de toevoeging van sulfas ferrosus te gelijk vertraagd en in rigting en uitwerkselen zeer fundamenteel gewijzigd wordt. De ervaring, elders met betrekking tot dit punt opgedaan, maakt inderdaad deze onderstelling in hooge mate aannemelijk en regtvaardigt op de meest volledige wijze de aanbeveling om gedurende cholera-epidemiën *alle* privaten met ijzervitriool te desinfecteren, in de hoop van daardoor het choleragif van een zijner belangrijkste voortplantings- of verspreidingsmiddelen te hebben beroofd.

Er kon natuurlijk verschil van meening bestaan over de waarde van de theorie, die aan deze aanbeveling ten grondslag ligt. Maar bij de duisterheid, die er nog heerscht over de verspreidingswijze der cholera, schijnt het van groote waarde, eene theorie die met de waarneming in overeenstemming en niet strijdig is met algemeen erkende natuurbegrippen, consequent vast te houden en toe te passen, overal waar andere maatregelen van erkend nut daardoor niet worden belemmerd. Men mag de gegronde hoop koesteren, dat bij het verstandig en voorzigtig volgen van een bepaald systeem de ervaring rijker vruchten zal dragen, dan zonder eene systeem, of althans zonder iets dat de uitdrukking eener bepaalde theorie is. Ook hier geldt het, dat men gemakkelijker van iets tot iets beters dan van niets tot iets goeds komt.

Ten slotte kan hierbij nog opgemerkt worden, dat de desinfectie der privaten met sulfas ferrosus ook dan nog groote voordeelen aanbiedt, wanneer

men meende te moeten aannemen, dat de rotting der excreta geen wezenlijk moment aanbrengt bij de verspreiding der cholera. Er bestaat geen beter, eenvoudiger en goedkooper middel om de gewone kokerprivaten in woonhuizen, fabrieken en openbare plaatsen in bijna reukeloozen toestand te houden. Zekerlijk kan het chloor daartoe niet in allen gevalle dienen, ware het slechts, omdat de kokers zelve meest van onbedekt ijzer, zink of lood zijn vervaardigd.

Er zijn nog vele andere stoffen te noemen, die nevens ijzervitriool aanbevolen zouden kunnen worden ter bereiking van hetzelfde doel. Doch het is ons raadzaam voorgekomen om slechts één aan te bevelen, dat reeds eene langdurige ervaring voor zich heeft en goedkooper, gemakkelijker te verkrijgen en te behandelen is dan de meeste anderen. Om deze reden alleen worden de andere aanbevolen middelen met stilzwijgen voorbijgegaan, en bepalen wij ons thans verder tot het geven van eenige aanwijzingen, die als voorbeelden kunnen dienen van het gebruik, dat men in verschillende gevallen, ook voor het algemeen doel der desinfectie, van de beide aanbevolen desinfectiemiddelen, chloorkalk en ijzervitriool, maken kan.

Ziekenkamers en ziekenzalen. Behalve eene aanhoudende en voldoende luchtverversching, zal men in ziekenzalen de verspreiding van smetstoffen in de lucht het best verhinderen door aanwending van chloorkalk. Men plaatst deze op borden of schotels in de onmiddellijke nabijheid der bedden, voor zoover het den zieke niet hinderlijk is, bevochtigt den chloorkalk met gewoon water en roert van tijd tot tijd de massa met een houtje om. Men behoort een chloorreuk in het vertrek waar te nemen, die echter zoodanig moet getemperd zijn, dat men bij voortdurend verblijf daarin er geen hinder van ondervindt. De chloorontwikkeling kan bespoedigd worden door den chloorkalk in plaats van met water met sterke snelazijn, nog meer door hem met slap zoutzuur (1) te overgieten. Het gebruik van zwavelzuur is minder raadzaam. Moet een vertrek een chloorberooking ondergaan, dan verwijdert men eerst schilderijen met vergulden randen en dergelijke metalen voorwerpen. Poreuse voorwerpen, als gordijnen, lakensche en wollen kleedingstoffen, die niet verbrand of gewasschen kunnen worden, moeten daaarentegen in het vertrek verblijven. Men plaatst dan een of meer borden met chloorkalk (naar de grootte van het vertrek) op den vloer en overgiet den chloorkalk met verdund zoutzuur (2). Het vertrek blijft met gesloten vensters en deuren gedurende minstens 4 uren aan de werking van het chloor blootgesteld, wordt daarna gelucht en de berooking nog eens herhaald. Daarna wordt al wat daarvoor vatbaar is eerst met water, daarna met zeep afgenomen en ten slotte ontwikkelt men in het weder gesloten vertrek ammonia door een handvol ongeveer (meer of minder naar de grootte van het vertrek) salmiak (chloorammonium) in poeder met twee handenvol gebluschten kalk te vermengen en het mengsel met water te bevochtigen. Na 12 uren wordt het vertrek op nieuw gelucht.

(1) Een maat gewoon zoutzuur (acid. hydrochloricum) met 10 maten water.

(2) Een maat gewoon zoutzuur (acid. hydrochloricum) met 1 maat water.

Faecale stoffen, uitbraaksel en urine. Vooreerst zorge men, dat de lijders zich zelve, hun linnen- en beddegoed zoo min mogelijk met deze uitwerpselen bezoedelen, men spare zoo min mogelijk wassching der ligchaamsdeelen en verversche zoo veel doenlijk het linnengoed. De uitwerpselen worden in de potten onmiddellijk met eene oplossing van chloorkalk overgoten, zoodat zij daarnaar rieken, in dezen toestand uit het ziekenvertrek verwijderd en in een gedekt vat in de open lucht staande uitgestort, welks inhoud van tijd tot tijd met nieuwe chloorkalkoplossing worde bedeeld en voorts zoo spoedig mogelijk buiten het bereik van menschen en woningen worde gebragt. Het te ledigen in secreten, riolen of openbare wateren behoort streng afgekeurd te worden. De potten behooren, alvorens zij in het ziekenvertrek teruggebragt worden, met water onder toevoeging van een weinig chloorkalkoplossing frisch te zijn uitgespoeld.

In de plaats der chloorkalkoplossing kan ook eene ijzervitrioolooplossing worden gebezigd, die in de potten kan worden gebragt, voordat de lijder ze gebruikt. De inhoud kan dan onmiddellijk in de secreten worden uitgestort, wanneer deze op de straks aan te geven wijze met hetzelfde middel worden gedesinfecteerd. Uitwerpselen met chloorkalk vermengd mogen echter om de hierboven opgegeven reden niet in privaten, welke met ijzervitriool worden gedesinfecteerd, uitgestort worden. In allen gevalle is het raadzaam de uitwerpselen nimmer langer dan strikt noodzakelijk is in of nabij de woningen te laten verblijven.

Over de dagelijksche desinfectie der privaten voor en gedurende eene cholera-epidemie is hierboven het voornaamste medegedeeld. Enkele opmerkingen ten aanzien dezer bewerking mogen hier nog eene plaats vinden.

Vooreerst zij herinnerd dat men bij kokerprivaten zorg moet dragen, dat de desinfectie-vloeistof, die eens of tweemalen daags wordt ingegoten (des avonds of des avonds en op den middag) van boven langs de wanden van den koker naar beneden vloeije, zoodat alle aanhangende faecale stoffen worden besproeid. Op deze wijze worden zelfs stinkende privaten, wanneer zij overigens goed aangelegd zijn, bijna geheel van stank bevrijd. Nimmer wordt echter door de desinfectie de zorg voor de reinheid van alle deelen van de privaten overbodig gemaakt. Deze worde inzonderheid in acht genomen bij privaten, die bij meerdere huisgezinnen in gemeenschappelijk gebruik zijn.

Voorts zij opgemerkt, dat indien het privaat niet op een riool en eene gracht, maar op eene zinkput of gemetselde put uitloopt, de hoeveelheid ijzervitriool, die de eerste maal ingebragt zal worden, zooveel mogelijk in evenredigheid moet genomen worden tot de hoeveelheid faecaalmassa in den put aanwezig. Daar echter te veel niet schaadt, zal men wel doen een tien- à twintigtal Ned. ponden ijzervitriool in water opgelost op eenmaal daarin uit te storten. Is de put genaakbaar, dan kan men zich vergewissen, eene voldoende hoeveelheid ijzervitriool te hebben toegevoegd, door in de massa na haar zorgvuldig doorgeroerd te hebben een blaauw lakmoespapier te dompelen, dat daardoor duidelijk en blijvend rood moet worden gekleurd.

De fosses mobiles, schuiten en dergelijke inrigtingen, met behulp waarvan

faecale stoffen en ander dergelijk vuil van bewoonde plaatsen worden weggevoerd, worden immer van genoegzame hoeveelheden der ijzervitrioloplossing voorzien, en de ingeworpen stoffen behoorlijk daarmede vermengd.

Lijf- en waschgoed. Alle wit lijf- en waschgoed, door lijders gebruikt of bezoedeld, wordt onmiddellijk in houten emmers met water gebragt, waarin per emmer 1 maatje der chloorkalk-oplossing is gemengd of zooveel meer als noodig is om het vocht den reuk van chloor te doen aannemen. Na eenige uren daarin vertoefd te hebben, worden zij in ruime hoeveelheden telkens te ververschen water gespoeld, en eerst daarna op de gewone wijze gewasschen. Bij fijn linnengoed kan het noodig zijn, na de wassching een weinig antichloor (1) te bezigen, om sporen teruggebleven chloor onwerkzaam te maken.

Voor gekleurde goederen bezige men water met ijzervitriool of wel, daar dit somwijlen onaangename roestvlekken kan te weeg brengen, zinkvitriool in dezelfde verhouding. Dit zinkvitriool (zwavelzuur zinkoxyde) is duurder dan ijzervitriool, maar heeft overigens dezelfde hier beoogde werking. *Het is giftig.*

Zinkvitrioloplossing kan ook worden aanbevolen om plekken op het tapijt of den bodem, wollen dekens, lakensche kleederen, enz. met uitwerpselen of uitbraaksel bezoedeld, te doortrekken en daarna uit te wasschen.

Overigens zal het wel geen betoog behoeven, dat de zekerste weg om zich tegen verdere besmetting te vrijwaren, deze is, dat al het lijf- en beddegoed van een choleralijder voor goed worde verwijderd en niet weder gebruikt. Is dit niet wel uitvoerbaar, dan behoort toch geen stuk van de behandeling met gepaste desinfectie- en zuiveringsmiddelen te worden buiten gesloten en niet weder in gebruik genomen te worden, dan nadat het langen tijd aan eene ruime inwerking der lucht blootgesteld is geweest.

Lijken. De onmiddellijke isolering van lijken is natuurlijk hoogst wenschelijk. Zoo lang het lijk nog niet gekist is, plaatse men in deszelfs onmiddellijke omgeving schoteltjes met chloorkalk en azijn. Op den bodem der kist legge men eene laag chloorkalk en bestrooije vóór het sluiten het lijk daarmede van boven tot beneden. Dat het linnen- en beddegoed, waarmede het lijk in aanraking geweest is, op de meest volkomen wijze moet worden gedesinfecteerd, spreekt van zelf. Matrassen of beddegoed, sterk bezoedeld met den darminhoud na den dood ontlast, kunnen niet wel anders dan verbrand worden.

De kamer, waar een lijk gestaan heeft, moet na de begraving op de boven aangegeven wijze met chloor worden gedesinfecteerd.

Stegen, sloppen, goten, poelen, modderslooten. Voor of bij het uitbreken eener cholera-epidemie pleegt men, en teregt, vroeger gepleegde verzuimen zooveel doenlijk te herstellen, door verzamelingen van vuil, die dikwijls geruimen tijd opgehoopt liggen in achterbuurten, in hoeken, tusschen huizen, in goten, enz. zoo spoedig mogelijk op te ruimen. Al dergelijke verzamelingen van vuil, hetzij zij stinken of niet, worden het best vooraf met ijzervitriool-

(1) Antichloor noemt men zoodanige stoffen, die de werking van mogelijk teruggebleven sporen van chloor opheffen kunnen. Het meest wordt daartoe gebruikt eene oplossing van zwaveligzure soda.

oplossing begoten en niet eerder opgeruimd, dan nadat zij er mede doortrokken zijn.

Mestvaalten. Mestvaalten van grooten omvang, die niet kunnen worden opgeruimd, worden het best met eene dikke laag turfmolm en daarop gebluschten kalk, of met aarde en graszoden bedekt.

Fabrieken, scholen, armenhuizen, gevangenissen, enz. Behalve goede ventilatie is de voornaame prophylactische maatregel, uit het hier besproken oogpunt, de zorg voor de algemeene reinheid en voor de desinfectie der privaten. Behalve eene geregelde en naauwgezette desinfectie met ijzervitriool komt het er ook hier vooral op aan, alle deelen van de privaten in reinen toestand te houden en zoo veel mogelijk zorg aan te bevelen, dat de personen, die er gebruik van maken, hunne kleederen niet met faecale stoffen bezoedelen en zich behoorlijk afwisschen. Vooral is dit noodzakelijk bij hen die aan diarrhoe lijden. In fabrieken en scholen worden de privaten vaak den geheelen dag door druk bezocht en de atmosfeer wordt er ook om andere reden dan ten gevolge der faecale stoffen benaauwd en ongezond. Wenschelijk is het daarom op de privaten een bord met chloorkalk te stellen, voor scholen natuurlijk buiten het bereik der kinderen.

De waterplaatsen van zoodanige inrigtingen behooren immer en bijzonder in tijden van cholera in zuiveren staat gehouden te worden, liefst door vlietend water. Besproeijing van tijd tot tijd met chloorkalkoplossing is echter ook hier zeer aanbevelenswaardig.

De algemeene cholera-commissie, (1)

H. VAN CAPPELLE.
L. J. EGELING.
J. C. G. EVERS.
J. W. GUNNING.
J. PENN.

N°. 141. *Brief van den minister Binnenlandsche Zaken van 9 Juli n°. 368, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren betreffende art. 12 der wet van 1 Juni* 1865 (Stbl. *n°.* 61).

Ik heb de eer U te berigten dat ten gevolge van gerezen moeijelijkheden bij de toepassing van art. 12 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 61), het volgende door mij is beslist.

Aan armbesturen kunnen de apothekers inzage of afschrift geven van de recepten ten behoeve van de door die besturen verpleegden gereed gemaakt,

---

(1) De heer mr. A. C. van Heusde, lid der commissie, heeft gemeend dit rapport niet mede te moeten onderteekenen, omdat het daarin behandelde onderwerp hem uit den aard van zijn' werkkring vreemd is.

even als die bevoegdheid in art. 12 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 61) ten opzigte van den zieke is toegekend.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
Voor den minister,
De secretaris-generaal,
(*get.*) J. SCHRÖDER.

N°. 142. *Circulaire van den commissaris des Konings in Noord-Holland van 9 Juli, n°. 250/4661, 1e afd., aan de gemeentebesturen, betreffende* het niet toelaten van bedevaartgangers uit Nederland over de Pruissische grenzen. (*Prov. blad n°.* 54.)

De Koninklijke Pruissische regering te Dusseldorf, heeft bij schrijven van den 26sten Junij ll.. n°. 5329, medegedeeld, dat, vermits in eenige gemeenten in Nederland de *cholera asiatica* is uitgebroken, het bedenkelijk is toegeschenen om de uit vele oorden van Nederland, in de maanden Julij, Augustus en September dezes jaars, ter bedevaart naar Kevelaer trekkende processiën aan de pruissische grenzen toe te laten, en dat mitsdien maatregelen genomen zijn ter afwijzing aan de grenzen van de bedoelde processiën; terwijl evenmin zal worden toegelaten dat nederlandsche bedevaartgangers zich aan de pruissische processiën naar Kevelaer aansluiten.

Onder kennisgeving van dit bovenstaande, en naar aanleiding eener missive van ZExc. den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 5 Julij ll., n°. 2165, 2e afd., heb ik de eer U te verzoeken, om, ten behoeve van de daarbij belanghebbenden binnen uwe gemeente, aan de maatregelen door de pruissische regering genomen zoodanige openbaarheid te geven, als U gepast zal voorkomen.

De commissaris des Konings in de provincie Noord-Holland,
(*get.*) ROËLL.

N°. 143. *Circulaire van den commissaris des Konings in Friesland van 10 Juli, n°. 206, 4e afd., aan de gemeentebesturen, betreffende het aanschaffen van* tenten tot verpleging van choleralijders. (*Prov. blad n°.* 114.)

Zoo als mij dezer dagen door den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Friesland en Groningen werd medegedeeld, heeft de ervaring geleerd, dat ten platten lande, vooral bij het heerschen van epidemische en besmettelijke ziekten, groote behoefte bestaat aan doelmatige lokalen tot afzondering en verpleging van zieken, inzonderheid wanneer deze behooren tot de behoeftige klasse. Gewoonlijk worden deze lijders verpleegd in kleine en ongezonde vertrekken, waarin tevens verscheidene andere personen zijn gehuisvest en alle huiselijke bezigheden moeten worden verrigt,

waardoor niet alleen de herstelling van de aangetasten bemoeijelijkt, maar tevens de verspreiding van besmettelijke ziekten onder de gezonden zeer bevorderd wordt.

Die behoefte aan geschikte lokalen tot verpleging van zieken doet zich vooral dáár sterk gevoelen, waar des zomers een groot getal werklieden uit den vreemde of verwijderde gemeenten des rijks zich tijdelijk bevinden, of wanneer schippers van elders zieken aan boord hebben, zoo als dezer dagen reeds in verscheidene gemeenten dezer provincie het geval was, waar in schepen, gekomen van andere, veelal buiten de provincie gelegen, plaatsen, soms het geheele gezin door de cholera werd aangetast en daaraan overleed.

Ten einde in die behoefte op doelmatige en min kostbare wijze te voorzien, zijn in den laatsten tijd linnen tenten met uitstekend gevolg tot dit doel gebruikt.

De ondervinding van zoodanige tenten tot verpleging van cholera en typhuslijders, in de Krim verkregen en in den Italiaanschen en Amerikaanschen oorlog bevestigd, heeft reeds in het vorige jaar er toe geleid om het gebruik daarvan bij besmettelijke ziekten ook in ons land in te voeren. Te Katwijk zijn bij het heerschen van eene typhus-epidemie in den zomer van 1865 een groot getal lijders daarin verpleegd. Het ongewone en vreemde van die behandeling maakte wel aanvankelijk de zieken huiverig, zich in de tenten te laten verplegen, maar toen het bleek, dat hevige zieken, in de huizen verpleegd, meestal stierven, en daarentegen *gedurende onderscheidene maanden onder de tenten slechts één bezweek*, overtuigden zich de ingezetenen, dat deze behandeling eene onschatbare weldaad is. Ook thans worden, volgens den inspecteur, de choleralijders aldaar verpleegd in tenten, door het departement van oorlog afgestaan. Zij zijn volkomen waterdigt en ruim, doch mogen niet meer dan *vier* kribben bevatten en moeten zoo mogelijk worden geplaatst *buiten* de bebouwde kom op een geschikt terrein.

Ik heb mij, na zamenspreking met den inspecteur, terstond daarop over deze zaak gewend tot den minister van Oorlog, die gereedelijk heeft willen voldoen aan mijn verzoek, om eene tent gelijk de bedoelde, met toebehooren, als model af te staan.

Die model-tent is alsnu opgeslagen en ter bezigtiging gesteld ten huize van C. W. Pruis, zeilmaker op den Grachtswal te Leeuwarden, die aangenomen heeft, eene dergelijke te leveren voor *f* 95.—, *f* 110.—, *f* 115.—, *f* 125.— of *f* 130.—, al naar de soort van het zeildoek.

Voor zoo ver nu in Uwe gemeente geen geschikt lokaal mogt aanwezig zijn, om choleralijders te kunnen afzonderen en verplegen, zou het aanschaffen van een of meer dusdanige tenten zeer Uwe overweging verdienen. Van mijnen kant meen ik, op grond der verkregen gunstige uitkomsten, die aanschaffing bijzonder te mogen aanbevelen.

De commissaris des Konings in de provincie Friesland,
(*get.*) VAN PANHUIJS.

N°. 144. *Brief van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 11 *Juli, n°.* 222, 9e *afd., aan de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt betreffende* portvrijdom *voor de corresponderende leden van de geneeskundige Raden.*

Ik heb de eer U hierbij, ter kennisneming, te doen toekomen afschrift van een brief van mijnen ambtgenoot voor Financiën van den 5 dezer n°. 140 betreffende de portvrijdom voor de corresponderende leden van den geneeskundigen Raad.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den minister.
De secretaris-generaal,
(*get.*) J. SCHRÖDER.

Ik deel in het gevoelen, mij medegedeeld bij Uwer Excellentie's missive van 2 dezer n°. 312, 9e afd., dat onder de uitdrukking „de leden" voorkomende in het koninklijk besluit van 28 December jl. n°. 50, ook zijn te verstaan „de corresponderende leden" der geneeskundige Raden, zoodat de vrijdom van briefport bij het gemelde besluit aan de correspondentie der *leden* toegestaan, ook moet geacht worden toepasselijk te zijn op die van de *corresponderende leden.*

De postambtenaren zullen dienovereenkomstig door mij van de noodige voorschriften worden voorzien.

De minister van Financiën,
(*get.*) R. J. SCHIMMELPENNINCK.

N°. 145. *Besluit van den commissaris des Konings in Gelderland van* 1 *Juli, betreffende het* gebruik van schoolgebouwen voor cholera-lijders. (*Prov. blad n°.* 123.)

De staatsraad, commissaris des Konings in de provincie Gelderland,

Gelet dat blijkens de, naar aanleiding van *Prov. blad* n°. 66 van dit jaar ingekomen berigten van de genomen maatregelen tot wering der cholera, de eenige gemeentebesturen is besloten om de schoolgebouwen, bij voorkomende gevallen, tot verpleging van choleralijders te doen strekken;

Heeft goedgevonden:

Den gemeentebesturen in dit gewest, voor zooveel noodig, te kennen te geven, dat het dienstbaar stellen der schoolgebouwen in hunne gemeente tot voorschreven einde niet wenschelijk is, vermits daardoor, ingeval de localen te spoedig weder worden gebruikt tot het houden der school, besmetting veeleer zou worden verspreid dan geweerd, terwijl het gebeurlijk sluiten der school, wanneer zich in de gemeente slechts enkele gevallen van

cholera voordoen, in het belang van het onderwijs onraadzaam is; — wordende mitsdien aan voornoemde gemeentebesturen in overweging gegeven, om, zoo de behoefte aan een locaal tot verpleging der choleralijders bestaat; daarvoor houten loodsen of linnen tenten in te rigten, gelijk werd medegedeeld bij *Prov. blad* n°. 113 van dit jaar.

En zal deze in het *Prov. blad* worden opgenomen.

De staatsraad, commissaris des Konings voornoemd,
VAN LIMBURG STIRUM.

N°. 146. *Circulaire van den commissaris des Konings in Zeeland, van* 17 *Juli, aan de burgemeesters, betreffende* het verleenen van hulp aan choleralijders. (*Prov. blad n°.* 86.)

Dat het spoedig verleenen van hulp bij het voorkomen van cholera allernoodzakelijkst is, is reeds te dikwerf betoogd dan dat eene herhaling van dat betoog zou noodig wezen.

Aangenomen nu dat het van het spoedig verleenen van die hulp kan afhangen, of die ziekte in den aanvang gestuit en hare verspreiding tegengegaan zal worden, is het gereedelijk te onderstellen, dat hulp, zoo ze mogt verlangd worden, in ieder geval zal worden verleend en dat daarbij niet in aanmerking zal worden genomen of het geval zich voordoet op het grondgebied uwer of op dat eener aangrenzende gemeente, daar het toch door den soms zonderlingen loop der grensscheidingen van de gemeenten, het vaak gebeuren kan dat de zetel van uw bestuur aanmerkelijk digter is bij de plaats van het ongeval dan die van het bestuur der gemeente op wier grondgebied de ziekte zich mogt voordoen.

Ofschoon dan ook ten overvloede, heb ik toch gemeend uwe aandacht op het vorenstaande te moeten vestigen en met aandrang U te moeten aanbevelen, om te zorgen, steeds in de gelegenheid te wezen om te vragen hulp onmiddellijk te kunnen verleenen.

De commissaris des Konings in de provincie Zeeland,
R. W. VAN LIJNDEN,

N°. 147. *Rapport van den Raad van ministers aan den Koning van* 14 *Juli en Koninklijk besluit van* 16 *Juli n°.* 68, *betreffende de benoeming van* eene commissie tot onderzoek van drinkwater, in verband met cholera. (*Staatscourant* 19 Juli.)

AAN DEN KONING.

's Gravenhage, den 14 Juli.

Het behaagde Uwer Majesteit bij beschikking van den 9 Julij, n°. 74, met Uwer Majesteits bijzondere aanbeveling, den Raad van ministers eene

nota te doen toekomen betreffende de voorziening in de behoefte aan drinkwater.

In de belangstelling van Uwe Majesteit in dit gewigtig volksbelang ontwaart de Raad een vernieuwd bewijs van Uwer Majesteits zorg voor het welzijn Harer onderdanen, die zoo menigmaal en niet het minst in tijden van gevaar en beproeving gebleken is.

De zorg voor zuiver drinkwater verdient inderdaad de aandacht der Regering in hooge mate. Wordt toch in gewone tijden onzuiverheid van die voornaamste onzer levensbehoeften door de geneeskundigen voor eene rijke bron gehouden van allerlei ziekten, in tijden van epidemie, zoo als wij thans beleven, is dit in dubbele mate het geval. Het mag daarom van belang geacht worden dat naar den staat van het drinkwater in die gemeenten, welke vooral door de cholera zijn geteisterd, een onderzoek worde ingesteld, en dat die vergeleken worde met den staat van het drinkwater in gemeenten, welke geheel of grootendeels van de epidemie bevrijd zijn gebleven, en dat onderzocht worde op welke wijze daar, waar dit noodig blijkt, in de behoefte aan zuiver drinkwater kan voorzien worden.

De Raad van ministers kan dan ook niet anders dan het denkbeeld toejuichen om voor dat onderzoek eene commissie te benoemen, die binnen een niet te lang tijdsverloop aan Uwe Majesteit rapport van hare bevinding zou moeten uitbrengen.

De Raad neemt mitsdien de vrijheid Uwer Majesteit eerbiedig in overweging te geven zteh met het voorstel tot benoeming eener commissie te vereenigen.

In die commissie zou een scheikundige, een of twee geneeskundigen, een beoefenaar der geologie en een inspecteur van den waterstaat zitting moeten hebben, benevens de ambtenaren die bij het departement van Binnenlandsche Zaken aan het hoofd staan der afdeelingen Waterstaat en Medische Politie.

Welligt zou, overeenkomstig het voorstel in de nota, aan de commissie een lid van het bestuur der Duinwater-maatschappij kunnen toegevoegd worden.

Als scheikundig lid verdient de heer dr. L. C. Levoir, leeraar aan de Polytechnische School, aanbeveling.

Een der inspecteurs voor het geneeskuddig Staatstoezigt, dr. L. J. Egeling, zou als geneeskundige zitting in de commissie kunnen nemen, met een der leeraren aan 's Rijks kweekschool voor militaire geneeskundigen, onder welke dr. A. W. M. van Hasselt zich door zijne toxicologische studien aanbeveelt.

Als beoefenaar der geologie heeft dr. W. C. H. Staring zich een gevestigden naam verworven, terwijl onder de inspecteurs van den waterstaat Uwer Majesteits keus zou kunnen vallen op den heer J. A. Beijerinck.

Het zou Uwer Majesteit kunnen behagen nevensgaand ontwerp van besluit te bekrachtigen en toe te staan dat ook dit rapport in de *Staatscourant* worde geplaatst.

De tijdelijke voorzitter van den Raad van ministers,
MIJER.

WIJ WILLEM III, ENZ.

Overwegende dat, naar het oordeel van deskundigen, gebrek aan zuiver drinkwater een grooten invloed heeft op het menschelijk organismus en op het ontstaan van vele, vooral epidemische ziekten;

dat het dus wenschelijk is een onderzoek in te stellen naar het drinkwater in die gemeenten, welke door de thans heerschende epidemie meer dan andere zijn geteisterd, en naar middelen ter voorziening in de behoefte aan zuiver drinkwater, waar deze bestaat;

Op de voordragt van den Raad van ministers van den 14 Julij 1866,

Hebben goedgevonden en verstaan:

1°. Eene commissie te benoemen, belast met het uitbrengen, binnen een door Ons, de commissie gehoord, te bepalen tijdsverloop, van een rapport over de volgende vragen:

a. Welke is de soort en hoedanigheid van het drinkwater dat door de bevolking der gemeenten, die in deze en in vorige cholera-epidemien boven andere zijn geteisterd, gedronken wordt? Mag men, ook door vergelijking met de hoedanigheid van het drinkwater in gemeenten die van cholera bevrijd zijn gebleven, aannemen, dat er verband bestaat tusschen den aard van het drinkwater en de uitgebreidheid der epidemie?

b. Zoo er van de bovengenoemde gemeenten zijn, waar voorziening in de behoefte aan zuiver drinkwater noodig blijkt, op welke wijze kan dit dan het best geschieden, hetzij de zorg daarvoor aan particuliere nijverheid worde overgelaten, of de noodige maatregelen van overheidswege worden genomen?

2°. tot leden dier commissie te benoemen:

J. A. Beijerinck, inspecteur van den waterstaat, te 's Gravenhage;

J. F. Boogaard, referendaris bij het departement van Binnenlandsche Zaken, te 's Gravenhage;

dr. H. van Cappelle, referendaris bij het departement van Binnenlandsche Zaken, te 's Gravenhage;

dr. L. J. Egeling, inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor Zuidholland, te 's Gravenhage;

dr. A. W. M. van Hasselt, eersten officier van gezondheid der 1ste klasse, leeraar aan 's Rijks kweekschool voor militaire geneeskundigen, te Utrecht;

J. G. Jäger, lid van het bestuur der Duinwater-maatschappij, te Amsterdam;

dr. L. C. Levoir, leeraar aan de Polytechnische School te Delft; en

dr. W. C. H. Staring, inspecteur van het middelbaar onderwijs, te Laren bij Zutphen.

3°. Te bepalen dat Onze minister van Binnenlandsche Zaken zal zijn voorzitter en een secretaris zal benoemen.

4°. De leden der commissie voor de vergoeding van reis- en verblijfkosten te rangschikken in de eerste klasse van het tarief, vastgesteld bij het Koninklijk besluit van 15 December 1849 (*Staatsblad* n°. 62).

Onze minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van

dit besluit, waarvan afschrift zal gezonden worden aan de Algemeene Rekenkamer.

Het Loo, den 16den Julij 1866.

WILLEM.

De tijdelijke voorzitter van den Raad van ministers,
MIJER.

N°. 148. *Missive van den commissaris des Konings in Friesland van 23 Juli aan de burgemeesters, betreffende* dolle honden. (*Prov. blad* n°. 117.)

Het *Prov. blad van Friesland* n°. 9 van 1853 bevat eenige wenken van den minister van Binnenlandsche Zaken, ter voorkoming van de euvele gevolgen, welke uit hondsdolheid voor menschen en dieren kunnen ontstaan.

Behoudens die wenken, zoude ik het zeer gewenscht achten, dat, zoo dikwijls zich hier of daar in de provincie een dolle hond mogt hebben vertoond, door den burgemeester der betrokken gemeente daarvan aan zijn ambtgenooten in de naburige gemeenten onmiddellijk kennis werd gegeven, ten einde onverwijld ook door hen de noodige voorzorgsmaatregelen kunnen worden genomen tot afwering van mogelijk kwaad.

Dat zoodanige kennisgeving niet overbodig, ja zelfs noodzakelijk is, bleek mij wederom uit omstandigheden, die zich in den jongsten tijd hebben voorgedaan.

Immers gebeurde het, dat door omzwervende dolle honden runderen werden gebeten, die, ten gevolge daarvan stierven of wel moesten worden afgemaakt. Schade voor de eigenaars van zoodanige dieren was dus al dadelijk het gevolg van onbekendheid met het aanwezig zijn dier dolle honden, en van het gemis van voorzorgen, welke anders welligt tijdig hadden kunnen worden aangewend.

Bekend is het daarenboven, dat de beet van dolle honden vooral voor het rundvee uiterst verderfelijk is, zoodat de landbouwers allezins op hunne hoede dienen te zijn om hun vee daartegen te beveiligen.

Ik meen U derhalve met den meesten aandrang in overweging te moeten geven, om, zoo dikwerf bij U van het bestaan van hondsdolheid berigt zal zijn ontvangen, daarvan aan Uwe ambtgenooten in de naburige of omliggende gemeenten oogenblikkelijk mededeeling te doen, behoudens het nemen van al zoodanige maatregelen binnen de gemeente, als tot voorkoming van gevreesde onheilen kunnen leiden en tevens de ingezetenen op hunne hoede kunnen doen zijn.

De commissaris des Konings in de provincie Friesland,
(*get.*) VAN PANHUIJS.

N°. 149. *Brief van den minister van Binnenlandsche Zaken van 26 Juli n°. 281, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren betreffende de* gelegenheid tot het bekomen van koepokstof.

In het rapport der inspecteursvergadering van den 29 Januarij jl., blz. 40, wordt gewezen op de wenschelijkheid van de oprigting van permanente en tijdelijke bureaux van vaccinatie en revaccinatie. Zoolang die bureaux niet overal en niet in genoegzamen getale zijn in het leven geroepen, zal moeten voorzien worden in het verstrekken van koepokstof aan de geneeskundigen die er gebrek aan hebben.

Nu de provinciale commissiën van geneeskundig toevoorzigt zijn opgeheven en de geneeskundige ambtenaren zich niet met die taak kunnen belasten, omdat zij de praktijk niet uitoefenen, rijst de vraag, of in die provinciën waar in de behoefte aan koepokstof niet door bijzondere inrigtingen voorzien wordt, aan eene commissie uit den geneeskundigen Raad de zorg zou zijn op te dragen voor eene voldoende hoeveelheid koepokstof ter uitreiking aan de geneeskundigen die er behoefte aan hebben.

Gelief mij, zoo mogelijk, met eenigen spoed mede te deelen, of in uwe inspectie voldoende gelegenheid tot het bekomen van pokstof bestaat, en zoo neen, of eene commissie uit den geneeskundigen Raad met de zorg daarvoor belast zou kunnen worden.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 150. *Brief van den commissaris des Konings in Friesland van 15 Augustus n°. 279, 4e afd., over* voorzorgsmaatregelen tegen cholera. (*Prov. blad n°. 133.*)

Ofschoon de cholera in deze provincie, over het geheel, tot dusverre gelukkiglijk niet veel verwoestingen heeft aangerigt, is zij toch in de meeste harer gemeenten waargenomen.

De over de beide jongste weken bij mij ingekomen rapporten hebben intusschen doen zien, dat, gelijk bijna overal elders in ons vaderland, ook in schier alle gemeenten van Friesland belangrijke vermindering der ziekte heeft plaats gehad.

Dit leide nogtans niet tot zorgeloosheid of mindere waakzaamheid en ijver in het, zooveel mogelijk, bekampen van den vreeselijken vijand, dien het hier geldt. De ondervinding heeft ook bij deze epidemie meermalen aangetoond, dat de ziekte, nadat men haar reeds geheel geweken waande, uit verzuim om voort te gaan met het nemen van alle maatregelen van voorzorg, met nieuwe woede is begonnen te heerschen. Zelfs in deze provincie bestaan bij de tegenwoordige epidemie voorbeelden, dat zich op sommige plaatsen na een tusschenverloop van 3 à vier weken nieuwe gevallen hebben voorgedaan,

Hoezeer overtuigd van de vele goede zorgen, die door de gemeentebestu in Friesland, bijna zonder uitzondering, ook weder in deze zaak zijn s den dag gelegd, en waardoor misschien niet weinig is bijgedragen, om h het ontstaan, ginds den voortgang der cholera te beletten, heb ik het ech niet overbodig geacht, uwe bijzondere aandacht te vestigen op hetgeen bo door mij is opgemerkt. Ik voeg daarbij het dringend verzoek om ook verd zelfs dáár, waar zich de ziekte in 't geheel niet heeft vertoond of waar reeds geheel is verdwenen, niet te verflaauwen in het nemen van al de vroe reeds door de Hooge Regering en mijnerzijds aanbevolen maatregelen, w toepassing mag worden geacht tot het te keer gaan der cholera te strekk

De Commissaris des Konings in de provincie Friesla
(*get.*) VAN PANHUIJS.

N°. 151. *Brief van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 18 *Augu* n°. 267, 9e *afd.*, *aan de geneeskundige ambtenaren betreffend* lijst van bevoegde geneeskunstoefenaren.

Naar aanleiding eener opmerking van den commissaris des Konings Zeeland, dat Gedeputeerde Staten der provinciën sedert de opheffing provinciale commissiën van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt verstol zijn van de jaarlijksche mededeeling der lijst van bevoegd erkende gen kunstoefenaren, noodig ik U uit aan Gedeputeerde Staten in Uw ressort hun verzoek inzage te geven van de lijst van geneeskunstoefenaren, die d U behoort te worden bijgehouden naar de opgaven U door de gemeente sturen verstrekt, overeenkomstig het bepaalde in de 2e alinea van art. der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58).

De minister van Binnenlandsche Zaken
Namens den minister:
De Secretaris-generaal,
J. SCHRÖDER.

N°. 152. *Brief van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant van* 24 *Augu* n°. 176, 8e *afd.*, *aan de gemeentebesturen*, *betreffende het* geb van schoollokalen tot verpleging van choleralijders. (*Prov.* n°. 96.)

De inspecteur van het lager onderwijs in deze provincie heeft de aand gevestigd op het voornemen dat in eenige gemeenten zou bestaan van schoollokaal tot gasthuis voor choleralijders in te rigten.

Daargelaten, dat schoollokalen — in den regel in de kom der gemee gelegen — reeds daardoor minder geschikt schijnen tot opname van chol

lijders, bestaan daartegen ook uit een paedagogisch oogpunt, ernstige bezwaren. Door dergelijke in gebruik geving toch zou geen onderwijs gedurende den geheelen duur der epidemie kunnen gegeven worden, terwijl indien de school tot gasthuis werd ingerigt, dit zeker aanleiding zou geven om de kinderen ook na het verdwijnen der ziekte, daaruit nog lang verwijderd te houden. Door de onttrekking dier gebouwen aan het onderwijs, wordt aan de bepalingen der wet tot regeling van het onderwijs te kort gedaan.

In gemeenten alwaar geene andere geschikte localen tot verpleging van zieken beschikbaar zijn, zou het veeleer overweging verdienen zooveel mogelijk buiten de kom der gemeente, tenten of noodhospitalen op te rigten.

Wij hebben gemeend uwe aandacht op het bovenstaande te moeten vestigen, met uitnoodiging wel te willen zorgen dat de schoollocalen niet aan hunne bestemming worden onttrokken.

De Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,
(*get.*) H. F. J. VAN DER VEN.
De griffier,
„ VAN COOTH.

N°. 153. *Brief van den minister van binnenlandsche Zaken van 4 September*, n°. 293, 9e *afd.*, *aan de geneeskundige ambtenaren*, *over de artt. 4 en 6 der wet*, *regelende de uitoefening der geneeskunst.*

De commissaris des Konings in Zeeland heeft mijn gevoelen gevraagd over de bedoeling van de laatste zinsnede van art. 4 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60).

ZHEG. wenschte te worden ingelicht of op iederen geneeskundige de in die zinsnede opgelegde verpligting rust, wanneer hij lijders behandelt in de gemeente welke zijne woonplaats niet is en daarin niet langer vertoeft dan noodig is om die lijders te bezoeken.

Eene tweede vraag was of die geneeskundigen volgens art. 6 van bovengenoemde wet verpligt zijn aan burgemeester en wethouders uiterlijk binnen drie dagen kennis te geven wanneer eene ziekte, waardoor de volksgezondheid bedreigd wordt, door hen is waargenomen en of bij nalatigheid hierin, de strafbepaling van art. 19 op hen van toepassing is.

Het antwoord op beide vragen door mij gegeven doe ik u hierbij in afschrift toekomen.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Van de beide vragen, vervat in uwe missive van 29 Augustus jl. A. n°. 9048 3e afd., behoort de eerste ontkennend, de laatste bevestigend beantwoord te worden.

Een geneeskundige die in eene naburige gemeente een lijder bezoekt en

daarna weder vertrekt, kan niet verpligt worden geacht zijn geviseerd bewijs van bevoegdheid aan den burgemeester te vertoonen. Mogt echter de burgemeester op goede gronden aan zijne bevoegdheid twijfelen, dan kan deze inzage van het bewijs van bevoegdheid vorderen. De bedoelde in art. 4 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60) opgenomen bepaling slaat bepaaldelijk op die genees- of heelkundigen, vooral tandmeesters, die op vaste tijden andere gemeenten dan hunne woonplaats bezoeken en daar lijders behandelen.

Art. 6 der wet is echter zonder twijfel van toepassing op geneeskundigen, die een lijder buiten hunne gemeente behandelen wegens eene ziekte, waardoor de volksgezondheid wordt bedreigd. Zij behooren van hunne waarneming kennis te geven aan den burgemeester der gemeente, waar de lijder woont, het lijdt geen twijfel of art. 19 is bij nalatigheid daarin op dien geneeskundige van toepassing.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den minister.
De Secretaris-generaal,
J. Schröder.

N°. 154. *Brief van den minister van Binnenlandsche Zaken van 6 September, n°. 250, 9e afd., aan den commissaris des Konings in Gelderland, over de artt. 5 en 6 der wet, regelende de uitoefening der geneeskunst.*

Met terugzending der bijlagen van Uwe missive van 31 Augustus jl., n°. 4447/8, 1e afd., heb ik de eer UHEG. te kennen te geven dat, naar mijn oordeel, art. 6 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60), de verpligting voor de geneeskundigen inhoudt om aan den inspecteur en aan burgemeester en wethouders alle gevallen op te geven *eener ziekte waardoor de volksgezondheid bedreigd wordt.*

Immers deze omschrijving beteekent niets anders dan *eener epidemische ziekte.* Ik geef deze meening, behoudens het oordeel van den regter in geval van vervolging wegens overtreding van dat artikel.

Wat art. 5 betreft, lijdt het geen twijfel of de geneeskundigen zijn verpligt om bij het overlijden hunner lijders eene verklaring van dit overlijden te onderteekenen en daarbij de oorzaak van den dood, onder de in het artikel aangeduide beperking, op te geven.

Gedrukte verklaringen op de wijze als door den inspecteur wordt aangegeven, maken de zaak zoowel voor de ambtenaren van den burgerlijken stand als voor de geneeskundigen gemakkelijk.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
Heemskerk.

N°. 155. *Brief van den minister van Binnenlandsche Zaken van 7 September, n°. 279, 9e afd., aan de geneeskundige ambtenaren ten geleide van een schrijven van den minister van Justitie van 4 September, n°. 67, aan de procureurs-generaal bij de provinciale geregtshoven over* mededeeling van den uitslag van vervolgingen *aan de geneeskundige inspecteurs.*

Op daartoe gedaan verzoek heeft mijn ambtgenoot van Justitie eene circulaire doen rigten aan de procureurs-generaal bij de provinciale geregtshoven, opdat, even als vroeger aan de provinciale geneeskundige commissiën, thans aan de geneeskundige inspecteurs worde medegedeeld de uitslag der aanklagten, door leden van het geneeskundig staatstoezigt bij het openbaar ministerie ingezonden.

Een afschrift der aanschrijving voeg ik ter kennisneming hierbij.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den minister.
De secretaris-generaal,
J. Schröder.

Mijn ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken heeft mijne tusschenkomst ingeroepen, opdat door den ambtenaar van het openbaar ministerie, even als vroeger aan de provinciale commissiën, thans de geneeskundige inspecteurs worde medegedeeld de uitslag der aanklagten, door dezen of door andere leden van het geneeskundig staatstoezigt bij het openbaar ministerie ingezonden.

Ik heb dien ten gevolge de eer UHEG. uit te nöodigen, te willen zorgen, dat de bedoelde mededeeling waaromtrent ik mij gedraag aan de dezerzijdsche circulaire van 18 Junij 1861, 72°91, aan de geneeskundige inspecteurs gedaan worde, alsmede dat deze ambtenaren als nog worden bekend gemaakt met den afloop der aanklagten, welke sedert 1 November 1865, het tijdstip der invoering van de geneeskundige wetten, werden ingezonden.

De minister van Justitie,
Borret.

N°. 156. *Koninklijk besluit van 8 October, n°. 64, houdende vrijstelling van briefport tusschen de geneeskundige ambtenaren en de geneeskundigen in hun ressort, ter uitvoering van art. 6 der wet, regelende de uitoefening der geneeskunst.*

Wij WILLEM III, enz.

Gelet op art. 2 van Ons besluit van 5 Julij 1850 (*Stbl.* n°. 38), ter uitoering van art. 33 der wet op de brievenposterij van 12 April deszelfden aars (*Stbl.* n°. 15);

Gezien het rapport van Onzen minister van Financiën van den 4 dezer n°. 83 Postij;

Hebben goedgevonden en verstaan:

1°. Met uitbreiding in zooverre van Ons besluit van 28 December 1865 n°. 50, vrijstelling van briefport te verleenen met inachtneming der gewone bepalingen ten aanzien van kruisband en contreseing van de briefwisseling welke ter uitvoering van art. 6 der wet op de uitoefening der geneeskunst van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60), gevoerd wordt tusschen de inspecteurs en adjunct-inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt ter eenre, en de onderscheidene geneeskundigen in hun ressort ter andere zijde;

2°. Al verder te bepalen, dat om op het genot van de bovengemeld vrijstelling te kunnen aanspraak maken, de brieven op het adres zijn te voorzien van de navolgende door den afzender onderteekende aanwijzing *Ter uitvoering van art. 6 der wet van 1 Junij 1865.*

Onze minister van Financiën is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen minister van Binnenlandsche Zaken tot informatie.

Het Loo, den 8 October 1866.

WILLEM.

De minister van Financien,
R. J. SCHIMMELPENNINCK.

N°. 157. *Vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provinciën Noordbrabant en Limburg, gehouden den 24 en 25 October.*

Alle leden van den Raad zijn tegenwoordig.

De voorzitter opent de vergadering, waarna de notulen der vorige zitting worden gelezen en goedgekeurd.

De voorzitter geeft kennis der volgende stukken, die door den secretaris worden voorgelezen:

Ingekomen stukken.

1°. eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 25 April jl. n°. 279, waarin wordt berigt, dat de gedrukte circulaires door den inspecteur aan de geneeskundigen gezonden, niet aan het regt van zegel onderhevig zijn;

2°. eene missive van als voor van 12 Mei jl. n°. 259, houdende toezending van een afschrift van een brief van den minister van Financiën, waarbij wordt te kennen gegeven, dat de naar aanleiding van art. 34, 3e lid der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 61) genomen gunstige beschikkingen aan zegelregt zijn onderworpen en dat de processen-verbaal van beëediging van leden en plaatsvervangende leden van geneeskundige Raden, (art. 4 der wet van 1 Junij 1865, (*Stbl.* n°. 58) aan het regt van registratie niet zijn onderworpen;

3°. eene missive van als voor, begeleidende een koninklijk besluit van 19 Mei 1866, n°. 44, waarbij de voorwaarden worden bepaald, waaronder vrouwelijke leerlingen in de verloskunde bij de geneeskundige inspecteurs kunnen worden ingeschreven.

4°. eene missive van als voor van 30 Mei jl. n°. 281, waarbij mededeeling wordt gedaan eener briefwisseling, gevoerd door gedeputeerde Staten van Drenthe en dien minister, over de beteekenis van het woord „*plaatsen*" gebezigd in art. 9 der wet van 1 Junij 1865, (*Stbl.* n°. 60), gevende die minister te kennen, dat onder het woord *plaatsen* in bedoeld artikel voorkomende, moet worden verstaan zoodanige gedeelten eener gemeente, die door hare afgezonderde ligging van de andere deelen bezwaarlijk van geneesmiddelen kunnen voorzien worden door de in een ander deel der gemeente gevestigde apothekers;

5°. eene missive van als voor van 6 Junij jl. n°. 279, inhoudende eene correspondentie, gevoerd tusschen Zijne Excellentie en den minister van Buitenlandsche Zaken, betreffende het verleenen eener ruime toepassing van art. 2 der wet van 1 Junij 1865, (*Stbl.* n°. 60), ten aanzien van Belgische geneesheeren, wordende door dien minister te kennen gegeven, dat de uitoefening der geneeskunst aan buitenlandsche, langs de grenzen wonende, geneeskundigen alleen dan dient te worden toegestaan, wanneer eene grensgemeente verstoken is van geneeskundige hulp; of die hulp niet geëvenredigd is aan de bevolking;

6°. eene beschikking van als voor van 12 Junij jl. n°. 230, houdende de benoeming tot leden der commissiën, belast met het afnemen der examens ter verkrijging eener acte van bevoegdheid als vroedvrouw;

7°. eene missive van als voor van 16 Junij jl. n°. 255, begeleidende een afschrift eener circulaire van den minister van Justitie aan de commissarissen des Konings, betreffende het onderzoek der gevangenissen en der huizen van verbetering en opvoeding door de geneeskundige ambtenaren en de leden en plaatsvervangende leden van de geneeskundige Raden;

8°. eene missive van als voor ten geleide van een koninklijk besluit van 15 Mei jl. n°. 84, waarbij de candidaten in de geneeskunde aan de hooge scholen, voor zoo verre zij door de geneeskundige faculteiten worden geschikt geoordeeld, de geneeskundigen in plattelandsgemeenten, in de behandeling van cholera-lijders kunnen bijstaan;

9°. eene beschikking van als voor van 20 Junij jl. n°. 103, houdende de benoeming der leden van de commissie van toezigt over 's rijks kweekschool voor vroedvrouwen;

10°. twee beschikkingen van als voor van 23 Junij jl. N°s. 257 en 258, bevattende eene nadere omschrijving van den omvang

van het examen ter verkrijging eener acte als vroedvrouw en als leerling-apotheker;

11°. eene missive van als voor van 9 Julij jl. n°. 368, waarin wordt berigt, dat de apothekers aan de armbesturen inzage of afschrift kunnen geven van de recepten, ten behoeve van de door die besturen verpleegden gereed gemaakt, even als die bevoegdheid in art. 12 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 61) ten opzigte van den zieke is toegekend;

12°. eene missive van als voor van 11 Julij jl. n°. 222, met toezending van een afschrift van een brief van den minister van Financiën van 5 Julij jl. n°. 140, waarbij aan de corresponderende leden van den geneeskundigen Raad vrijstelling van briefport wordt verleend, gelijk bij koninklijk besluit van 28 December 1865, n°. 50, aan de leden der Raden is toegestaan;

13°. eene missive van als voor van 18 Julij jl. n°. 273, begeleidende een veertigtal afdrukken van een uittreksel uit een rapport eener sub-commissie uit de leden der internationale sanitaire conferentie te Constantinopel, ter uitreiking aan de leden, plaatsvervangende leden en den secretaris van den Raad;

14°: eene missive van als voor van 23 Julij jl. n°. 375, ten geleide van 30 exemplaren van een verslag, betreffende de cholera, uitgebragt door eene door de regering van Canada benoemde commissie van geneeskundigen, ter uitreiking aan de leden, plaatsvervangende leden en den secretaris van den Raad;

15°. eene missive van als voor van 26 Julij jl. n°. 281, waarin de inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt wordt verzocht mede te deelen of in zijne inspectie voldoende gelegenheid tot het bekomen van pokstof bestaat en, zoo neen, of eene commissie uit den geneeskundigen Raad met de zorg daarvoor belast zou kunnen worden.

Op voorstel van den voorzitter wordt besloten de behandeling van dit onderwerp tot later aan te houden.

16°. eene missive van als voor van 4 September jl. n°. 293, met toezending van een afschrift van een brief aan den commissaris des Konings in de provincie Zeeland, betreffende de bedoeling van de laatste zinsnede van art. 4 alsmede van art. 6 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60) en waarbij die minister te kennen geeft, dat een geneeskundige, die in eene naburige gemeente een lijder bezoekt, en daarna weder vertrekt, niet verpligt kan worden geacht zijn geviseerd bewijs van bevoegdheid aan den burgemeester te vertoonen.

Mogt echter de burgemeester op goede gronden aan zijne bevoegdheid twijfelen, dan kan deze inzage van het bewijs van bevoegdheid vorderen. Het is tevens het gevoelen van Zijne Excellentie, dat art. 6 van toepassing is op geneeskundigen, die een

er buiten hunne gemeente behandelen wegens eene ziekte, ardoor de volksgezondheid wordt bedreigd; zij behooren van ne waarneming kennis te geven aan den burgemeester der eente, waar de lijder woont, zijnde art. 19 bij nalatigheid op geneeskundige van toepassing;

7°. eene missive van als voor van 6 September jl. n°. 250, eidende een afschrift van 's ministers missive aan den comaris des Konings in Gelderland, ter beantwoording eener vraag inlichting over de bedoeling van de artikelen 5 en 6 der wet 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60), waarbij te kennen wordt gegeven, art. 6 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60), de verpligting r de geneeskundigen inhoudt om aan den inspecteur en aan gemeester en wethouders op te geven alle gevallen eener ziekte, ardoor de volksgezondheid bedreigd wordt, terwijl art. 5 aan geneeskundigen de verpligting oplegt bij het overlijden hunner ers eene verklaring van dat overlijden te onderteekenen, met ave tevens van de oorzaak van den dood;

8°. eene beschikking van als voor van 22 September jl. n°. 282, een adres van den heer F. X. Kruger, genees-, heel- en verlosdige te Rosendaal, die vergunning verzocht heeft tot het houden publieke apotheek, zoo als hij reeds sedert 1829 gedaan heeft; dende die beschikking afwijzing van dat verzoek en wel op id, dat de adressant vóór de invoering der wet van 1 Junij 5 (*Stbl.* n°. 60) niet bezat de bevoegdheid tot het houden van lanige apotheek.

n werden al deze stukken aangenomen voor kennisgeving.

r. Godefroi maakt, naar aanleiding van het aantal voorgelezen ken de bemerking, dat het tijdroovend en onnoodig is al deze ken te doen voorlezen. Hij vraagt of het niet wenschelijk zou dat de voorzitter van deze stukken korte mededeeling gaf en n datgeen liet voorlezen, wat meer bepaald noodig zou worden rdeeld.

Voorstel van dr. Godefroi om van den inhoud der ingekomen stukken korte mededeeling te doen.

e voorzitter acht het wenschelijk, dat de leden zooveel mogekennis dragen van al hetgeen in betrekking staat tot het eskundig Staatstoezigt, doch toont zich echter bereid zooveel elijk in den geest van dr. Godefroi te handelen.

e voorzitter geeft te kennen, dat hij het vaccineren krachtig cht te bevorderen en daarvoor in de eerste plaats het verbaar stellen van deugdelijke koepokstof noodig acht; hij zegt pogingen te hebben aangewend tot het oprigten van bureaux vaccinatie en revaccinatie te 's Hertogenbosch, Breda en Bergenoom, en dat in eerstgenoemde plaats alle grond bestaat om te derstellen, dat aldaar weldra een permanent bureau zal tot stand n, terwijl hij de hoop voedt dat in de twee andere steden tijdebureaux van vaccinatie en revaccinatie zullen worden opgerigt.

Verkrijgbaarstellen van koepokstof.

Dr. Godefroi zegt ook een voorstander van vaccineren te zijn en acht het oprigten van bedoelde bureaux noodig. Hij wenscht dat men zich vooral zal toeleggen op het verkrijgen van genuine koepok-lymphe, doch aangezien dit veel moeiten en kosten zal vorderen, oppert hij de vraag wie daarvoor de gelden zal verstrekken.

Dr. Willems meent dat het hoofddoel van dergelijke bureaux moet zijn het steeds voorhanden hebben van goed gewaarborgde vaccine, door inënting van arm op arm verkregen.

De voorzitter acht het bezitten van deugdelijke vaccine eene eerste vereischte en oordeelt dat regtstreeks aan de koe ontleende of zeer versche lymphe meerder waarborg oplevert dan reeds langen tijd van arm tot arm overgebragte koepokstof. Hij wenscht dat de op te rigten bureaux van koepokinënting zich zullen onledig houden met het verkrijgen en aanwenden van oorspronkelijke koepokstof en vertrouwt dat de provinciale- en gemeentebesturen niet achterwege zullen blijven om voor een zoo groot volksbelang de noodige gelden beschikbaar te stellen; wijders stelt hij voor de verdere behandeling van dit onderwerp te laten rusten tot dat de uitslag der door hem aangewende pogingen tot oprigting van bedoelde bureaux zal kunnen bekend gemaakt worden, met welk voorstel de vergadering zich vereenigt.

Handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt.

De voorzitter deelt mede, dat ten gevolge van het ontstaan der cholera-epidemie eene persoonlijke kennismaking met den sanitairen toestand van verscheidene gemeenten door hem en den adjunct-inspecteur werd noodig geacht. Uit die locale inspectiën is gebleken, dat op het gebied der hygiène, al die gemeenten veel te wenschen overlaten. Wenken, raadgevingen en rapporten waren het gevolg van dat persoonlijk onderzoek. Veel dat onmiddellijk verbetering eischte werd reeds veranderd; vooral in den staat der riolen, goten, slooten, in den afvoer van faecale stoffen en in de plaatsing van mestvaalten kwam algemeene verbetering.

Onder de bezochte plaatsen waren te Helmond, de meeste antihygiënische momenten voorhanden, die het voortwoekeren van epidemische ziekten begunstigden. De voorzitter hangt, uit een hygiënisch oogpunt beschouwd, een treurig tafereel op van den toestand dezer gemeente en zegt, dat het niet te verwonderen was, dat Helmond aan de cholera-epidemie een zoo ruim contingent heeft geleverd.

Het gemeentebestuur van Bergen-op-Zoom is gewezen op het nadeel der aanwezigheid van mestvaalten en beerputten binnen de stad. De pogingen aangewend tot het verbeteren van dezen insanitairen toestand stuitte op de moeijelijkheid ter verkrijging van geschikte bergplaatsen buiten het bebouwde gedeelte der gemeente.

De minister van Binnenlandsche Zaken werd door den voor-

'kzaam gemaakt, dat ten gevolge der indeeling der
ı Rotterdam en Delfshaven en hun vertrek naar andere
ıatsen, er gevaar bestond de verspreiding der cholera
:n. Dien ten gevolge werd het vertrek der miliciens

ı doet de voorzitter mededeeling van eene met den
ı Binnenlandsche Zaken gevoerde briefwisseling over
ınd der havens te Werkendam en te de Werken, die,
van het daarstellen der nieuwe Merwede, in eenen
neene gezondheid nadeeligen staat verkeerden en met het
heerschen der cholera dringende verbetering eischten.
afdammen der bakkerskil en van het steurgat en de
aats gehad hebbende werken hoopten zich de vaste
n uit schier den geheelen Biesbosch afkomstig, binnen
ıvens op en liep het water af, doordien de waterstand
afdamming door die werken aanmerkelijk was ver-
len. Allerlei in ontbinding verkeerende stoffen waren
daarvan gedurende het grootst gedeelte van den dag
t blootgesteld.
de hierdoor ontstane schadelijke uitdampingen op het
ı verspreiden der ziekte haren invloed uitoefenden,
naatregelen genomen om deze havens van water te
uitkomst was, dat de sterfteverhouding onmiddellijk
:rd, doch ofschoon deze maatregel tijdelijk eene ver-
bragt, blijft echter de algemeene gezondheidstoestand
geringe mate gebaat, wijl er geene waterverversching
ı kan plaats hebben.
tter merkt hierbij op, dat de gemeente Werkendam
ıg der bevolking de tweede plaats in deze provincie
betrekking tot het groot getal slagtoffers aan de
mie geleverd.
ar eener lijmfabriek te Rosendaal is gewezen op het
'elk werd te weeg gebragt doordien de afval van het
)estaande uit dierlijke zelfstandigheden, op eene on-
'ijze in en buiten de fabriek werd bewaard, ten einde
t mestspecie te gebruiken. Eene walgelijke lucht werd
in ontbinding verkeerende stoffen, verspreid, terwijl
verontreinigd kalkwater in het algemeen water afliep,
en water door deze fabriek werden verontreinigd.
:n fabrikant gedane opmerkingen hadden het gevolg,
or de algemeene gezondheid nadeelige toestand is
)e dierlijke zelfstandigheden werden dagelijks vroeg-
sloten karren naar buiten den bebouwden kring der
'voerd en het verontreinigd kalkwater werd gezuiverd,
in het algemeen water geloosd werd.

Ook wordt door den voorzitter mededeeling gedaan eener correspondentie, gevoerd met den minister van Binnenlandsche Zaken, betreffende het aflaten van het water uit de haven en het Luikerkanaal te Maastricht, dat voorgenomen was ten einde de aldaar noodige herstellingswerken te verrigten. Zijne Excellentie werd opmerkzaam gemaakt op het gevaar, dat kon ontstaan door het droogleggen van eenen bodem, waarop een aantal privaten uitloopen, zoodat daardoor eene massa foekale stoffen aan de lucht zouden worden blootgesteld.

Door den minister zijn hierna zoodanige maatregelen genomen, dat de aflating en doorstrooming van het water konden plaats hebben en aan de geopperde bezwaren zooveel doenlijk werd te gemoet gekomen.

De voorzitter deelt mede dat de heer J. W. Christan te Grave, toegelaten tot de uitoefening der geneeskunde, ingevolge koninklijk besluit van 23 November 1823, n°. 96, volgens art. 20 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60) onbevoegd is tot het leveren van geneesmiddelen, dat hem daarvan is kennis gegeven en hij naar aanleiding van dien daarmede heeft opgehouden.

De voorzitter vestigt de aandacht op het onbevoegd uitoefenen der geneeskunde en wenscht dat de leden van den Raad daarop naauwlettend toezien.

Dr. Willems merkt op, dat zulks in Limburg veelvuldig geschiedt en zegt, dat het moeijelijk is de overtredingen feitelijk te constateren; hij wenscht het gevoelen der leden te vernemen in betrekking tot de vraag of elk feit minstens door twee getuigen moet zijn geconstateerd om daartegen vervolging te doen instellen.

De voorzitter verzoekt het regtsgeleerd lid zijne meening daarover te willen kenbaar maken.

Mr. Sassen zegt, dat, ten einde tegen het onbevoegd uitoefenen van eenigen tak der geneeskunde vervolging te doen instellen, niet één, maar meer feiten noodig zijn; en dat elk feit minstens door twee getuigen moet zijn geconstateerd.

De vergadering vereenigt zich met deze zienswijze.

Daarna worden de rapporten der winkelvisitatie aan de orde gesteld, en, aangezien in de vergadering van 19 Februarij 1866 is besloten deze in geheime zitting te behandelen, stelt de voorzitter voor de openbare vergadering te schorsen.

Dr. Roosenburg wenscht op dat besluit terug te komen en betoogt het wenschelijk om de resultaten van dit onderzoek in eene openbare vergadering te behandelen.

Dr. Godefroi verklaart zich eveneens voor de openbaarheid in deze.

Dit gevoelen wordt bestreden door de heeren van Hall, Steijns

ı Hollman, waarin de vergadering met tien tegen zes stemmen ıaluit deze aangelegenheid in openbare zitting te behandelen, ɔch wordt op voorstel van Dr. Ruijssenaar met algemeene stemıen besloten, voor dit jaar, de resultaten van het onderzoek ı eene vergadering met gesloten deuren ter tafel te brengen.

Daarna wordt de openbare vergadering geschorst.

De openbare zitting weder hervat zijnde, wordt door Dr. Godeoi verslag uitgebragt in zake de adressen der heeren apothekers H. A. van der Willigen te Gemert, en F. van Hoeck te Helmond, verzoekende met het oog op de 3e alinea van art. 34 der wet ɯn 1 Junij 1865 (*Stbl.* No. 61) vergunning tot afwijking van art. 3, alinea 2 dier wet, en welk rapport de strekking heeft tot inwilliging van het verzoek van den heer van der Willigen onder bepaling echter, dat de geneesmiddelen aan de eene zijde en de verwwaren aan de andere zijde van den winkel bewaard blijven, doch daarbij geen handel in kruidenierswaren zal worden gedreven, terwijl wat het verzoek van den heer Hoeck aangaat, de beslissing in deze tot later aan te houden.

Bij monde van dr. Leurs wordt rapport uitgebragt, betreffende de adressen van gelijke strekking van de heeren apothekers Esser te Venraij, Andriola van Porta te Oss en J. G. Pulsers te Uden.

Overeenkomstig dit rapport wordt door den Raad besloten te adviseren de gevraagde vergunning te verleenen; aan den laatsten echter onder bepaling, dat de verkoop van gedisteleerde dranken in hetzelfde lokaal niet plaats hebbe.

Hierna wordt door den heer van Houten verslag uitgebragt betreffende adressen als de voorgaande en wel van de heeren apothekers H. A. Vrijman en A. H. van Bon te Eindhoven.

Overeenkomstig het voorstel wordt door de vergadering besloten te adviseren de gevraagde verguning te verleenen, aan den laatstgenoemde echter onder voorwaarde, dat hij op doelmatige wijze de afscheiding van geneesmiddelen en verwwaren daarstelle.

De voorzitter verzoekt dr. Smitz den adressant daarvan in kennis te stellen en de inrigting van de apotheek later in loco te onderzoeken, waartoe die heer zich bereid verklaart.

Nadat de heeren van Hall, dr. Roosenburg en dr. Ruissenaers e noodige inlichtingen hadden verstrekt, wordt door de vergaering besloten den inspecteur te adviseren de gevraagde vergunng te verleenen aan de heeren apothekers J. C. A. F. van Os euls, A. J. N. J. Bolsius, N. van den Dries, A. F. de Gier, . A. van Houten, J. A. Straatman, J. Loeff, L. J. H. van n Bogaert, H. van den Bogaert, H. van Baer, L. A. van den ıer en P. J. Janssen, allen te 's Hertogenbosch, H. W. Prilletz te Heusden, J. P. Verlinden te Bergen op-zoom en P. J. ırsen te Oosterhout.

Rooster van aftreding.

Daarna wordt overgaan tot het opmaken van den rooster va aftreding der leden van den Raad.

De voorzitter geeft vooraf voorlezing van de beschikking va den minister van Binnenlandsche Zaken in dato 7 April 1866 n°. 334, 9e Afd., betreffende dat onderwerp, waarna door d leden achtereenvolgend een nommer getrokken wordt, waarva de uitslag is dat aftreden van

a. de geneeskundige leden:

den 31n December	1866.	dr. M. J. Godefroi, dr. J. Jaeger, dr. J. Roosenburg.
„ „ „	1867.	dr. P. F. F. Houben, dr. J. C. Smitz, dr. J. Ackens.
„ „ „	1868.	F. B. G. Kieckens, dr. A. A. E. Goosens, dr. C. H. G. H. Leurs dr. L. J. Ruijsenaers.

b. de leden apothekers:

den 31n December	1866.	J. J. Steijns.
„ „ „	1867.	J. L. van Hall.
„ „ „	1868.	J. L. Hollmann, W. A. van Hou

Na dat bepaald is dat morgen nog eene openbare zitting z gehouden worden, sluit de voorzitter de vergadering.

De leden van den raad zijn tegenwoordig, met uitzonderin van de heeren dr. J. P. Ackens en dr. J. J. Jager.

De voorzitter opent de vergadering en deelt mede, dat de heer dr. J. J. Ackens en dr. J. J. Jaeger hebben kennis gegeven d beroepsbezigheden verhinderd te zijn deze zitting bij te wone waarna de volgende bij den raad ingekomen stukken word voorgelezen:

Advies gevraagd door gedeputeerde Staten van Noordbrabant betreffende de vergunning, bedoeld bij art. 9, 3e lid, wet III.

a. eene missieve van gedeputeerde Staten van Noordbrab van 22 Junij jl. n°. 45, 2e afd., houdende het verzoek te dien van berigt en raad op een adres van burgemeester en wethoud van Vierlingsbeek, die ingevolge art. 9, alinea 3 der wet 1 Junij 1865, (*Stbl.* n°. 60), ten behoeve een geneeskund die vooornemens is zich daar te vestigen, vergunning verzoek tot het leveren door hem van geneesmiddelen.

Beraadslaging.

Dr. Godefroi meent dat in de wet het beginsel is neergele dat een geneeskundige geene geneesmiddelen moet leveren. keurt dit zeer goed, daar het publiek meer waarborg vin wanneer de recepten bij den apotheker worden gereed gemaa alsdan zullen ze meer naar de regels der kunst en naar voorschrift worden bereid. Hij wenscht mitsdien dat gedeputee Staten alleen bij noodzakelijkheid zullen gebruik maken om vergunning, bepaald bij art. 9, 3e alinea der wet van 1 J 1865, (*Stbl.* n°. 60), te verleenen, en stelt voor, aangezie het onderhavige geval de noodzakelijkheid tot die vergun

hem niet gebleken is, die Staten te adviseren op bedoeld adres afwijzend te beschikken.

Nadat dr. Willems en dr. Ruijssenaers in denzelfden geest zich tegen het verleenen dier vergunning hadden verklaard, wordt overeenkomstig dat voorstel, met 11 tegen 2 stemmen besloten; Besluit.

b. eene missieve van als voor van 3 Augustus j. l. G. N°. 33, 3e afd., houdende het verzoek te willen dienen van berigt en raad op een adres van den heer dr. J. J. G. M. van Dieren te Oss, die met het oog op art. 9, 3e alinea der wet van 1 Junij 1865, (*Stbl.* n°. 60), verzoekt aldaar geneesmiddelen te leveren. Tot ondersteuning van dit verzoek worden overgelegd twee adressen, het eene van het gemeentebestuur en het andere van eenige ingezetenen der gemeente Oss. Advies gevraagd door gedeputeerde Staten betreffende de vergunning, bedoeld bij art. 9, 3e lid wet III.

Dr. Ruijssenaers beweert dat ook in dit geval er geen noodzakelijkheid bestaat van het beginsel af wijken. Beraadslaging.

De heer van Houten zegt, dat wel is waar te Oss een apotheker is gevestigd, doch meent dat zijne apotheek nog al te wenschen overlaat, en in dat geval, zoude hij daarin eene reden zien om de gevraagde vergunning niet te weigeren; waarna door den voorzitter wordt gewezen op het rapport der gecommitteerden, die bedoelde apotheek visiteerden, waaruit blijkt dat deze in goeden staat is bevonden.

Dr. Roosenburg deelt het gevoelen van dr. Ruijssenaers en stelt voor aan gedeputeerde Staten te kennen te geven, dat, aangezien er te Oss twee geneeskundigen zijn gevestigd, en de aanwezige apotheek aldaar in goeden staat is bevonden, er bij den Raad geene termen bestaan om te adviseren, dat aan het verzoek van den adressant behoort te worden gevolg gegeven.

Wordt dienovereenkomstig met 11 tegen 2 stemmen besloten. Besluit.

De voorzitter zegt, dat op de agenda voorkomt het onderwerp „cholera", doch dat dit niet is geschiedt met het doel om in deze vergadering mededeelingen uit te lokken omtrent de ervaring der leden tijdens de jongste epidemie opgedaan, maar voornamelijk om het gevoelen van den Raad te vernemen omtrent de keuze van hetgeen in een cholera-verslag dient opgenomen te worden. Cholera-verslag.

Na eenige gedachtenwisseling tusschen dr. Godefroi, dr. Roosenburg en de voorzitter wordt door de vergadering besloten de regeling van dat onderwerp aan den voorzitter over te laten, terwijl de leden zich allen bereid verklaren zooveel doenlijk bij te dragen tot het daarstellen van een algemeen cholera-verslag.

Door den secretaris wordt vervolgens voorlezing gedaan van door dr. Schreinemacher aan den Raad gezonden mededeelingen, betreffende zijne ervaring omtrent de cholera-epidemie te Maastricht. Mededeelingen betreffende de cholera-epidemie te Maastricht.

De schrijver treedt daarbij in beschouwingen omtrent de epidemie

in 1866 in vergelijking met die van 1849 en deelt ten slotte zijne meening omtrent het ontstaan en de besmettelijkheid der ziekte mede.

Dankbetuiging aan dr. Schreinemacher.

De voorzitter brengt hulde aan de goede bedoelingen van den schrijver en stelt voor zijne mededeelingen onder dankbetuiging voor kennisgeving aan te nemen.

Dit voorstel geeft aanleiding tot eenige gedachtenwisseling tusschen dr. Smitz, dr. Roosenburg en den voorzitter betreffend de wijze van dankbetuigen, namelijk: of de dankzegging aan dr. Schreinemacher zal geschieden of dat daarvan alleen in de notulen zal worden melding gemaakt, waarna met 8 tegen 5 stemmen tot het laatste wordt besloten.

Vleesch van ziek vee.

De voorzitter laat voorlezing doen van een tot hem gerigt schrijven door den heer L. van Driel, veearts der 1e klasse te Stratum, die mededeelt, dat de verkoop van vleesch van ziek vee zeer toeneemt en mitsdien in overweging geeft, met het oog op het nadeel, dat door het gebruik daarvan voor de gezondheid kan ontstaan, daartegen maatregelen te nemen.

Dr. Smitz acht het hoogst noodig dit onderwerp te bespreken, en zegt te kunnen getuigen, dat in de omstreken van Eindhoven, vleesch van ziek vee veelvuldig wordt gebruikt, hetgeen voornamelijk wordt bevorderd door dat het afgeven van bewijzen, dat het vee gezond is, geschiedt door niet deskundigen.

Dr. Godefroi wenscht tot het nemen van dergelijke maatregelen mede te werken, doch acht het gebruik van vleesch van alle ziek vee niet nadeelig; zoo kan, zegt hij, het vleesch runderen, die aan longziekte leden, onschadelijk zijn, doch dat van vee, dat lijdende was, moet immer nadeelig geacht worden. Noodzakelijk beschouwt hij het echter, dat deskundigen de keuring bewerkstelligen, en dat daarvan de noodige bewijzen worden afgegeven. Hij meent het oprigten van slagthuizen, als waarborg, dat alleen vleesch van gezond vee gebruikt wordt, te moeten aanbevelen.

Dr. Willems en dr. Houben beamen de zienswijze der vorige sprekers en wenschen dat verordeningen in het leven worden geroepen, die zullen voorkomen dat vleesch van ziek vee in consumptie gebragt wordt.

De voorzitter acht het noodig wegens de belangrijkheid van het onderwerp dit punt tot eene volgende vergadering aan te houden, waartoe door den Raad wordt besloten.

Hij verzoekt den leden intusschen ter zijner kennis te brengen de feiten, die kunnen getuigen, dat onbevoegden bewijzen afgegeven, dat ziek vee in gezonden toestand verkeert, waardoor voor de gezondheid schadelijk vleesch in consumptie gebragt wordt.

Benoeming van den heer L. van Driel tot corresponderend lid van den raad.

Vervolgens stelt hij voor den heer L. van Driel tot corresponderend lid van den Raad te benoemen, waartoe met algemene stemmen wordt besloten.

Trichinose.

De voorzitter acht het noodig de aandacht der leden te vestigen op het in den laatsten tijd voorkomen der trichinen-ziekte in Pruissen, vooral met het oog op de onmiddellijke aansluiting van de provincie Limburg aan dat rijk. Hij zegt, dat door het eten van trichinenhoudend varkensvleesch de ziekte wordt verkregen, dat vooral in muizen en ratten de trichinen voorkomen, en aangezien de klagt algemeen is, over het thans veelvuldig aanwezig zijn van dat ongedierte, het te veronderstellen is, dat varkens daarmede gevoed worden.

Dr. Godefroi zegt, dat, voor zoo ver het hem bekend is trichinose in Nederland nog niet is waargenomen; hij acht deze zaak in hooge mate de aandacht waardig en wenscht dat de regering tijdig de noodige voorzorgsmaatregelen neme. Hij geeft eene schets van die ziekte, zoo als zij te Herdersleben in Pruissen is waargenomen, en geeft hierna de volgende maatregelen tegen trichinose op:

1°. toezigt op den verkoop van varkensvleesch;

2°. het verspreiden van populaire geschriften, waarin het publiek door voorlichting in staat wordt gesteld zich tegen de trichinose te vrijwaren;

3°. het gebruik van het microscoop op de lagere scholen;

4°. het koken of braden van varkensvleesch tot aan een temperatuur van minstens 60 gr. Reaumur of 75 gr. C.

Dr. Willems kan zich met de door dr. Godefroi gestelde voorzorgsmaatregelen vereenigen, doch beschouwt de bereiding van het vleesch bij eenen voldoenden warmtegraad als den voornaamsten en meest doeltreffenden maatregel.

De voorzitter deelt vervolgens mede, dat dit onderwerp in de vergadering der inspecteurs is besproken en dat eene commissie is benoemd, ten einde te overwegen welke maatregelen tegen de ziekte zouden kunnen genomen worden. Hij acht de aandacht der leden op deze ziekte thans genoegzaam gevestigd en behoudt zich voor er later op terug te komen.

Geneeskundige plaatsbeschrijving.

De voorzitter treedt in beschouwingen omtrent het nut van geneeskundige plaatsbeschrijvingen en zegt dat op dit terrein hier te lande nog weinig is gedaan. Hij verzoekt den leden ieder op hunne standplaats deze zaak ter hand te nemen en het noodige daarvoor te verzamelen. Tevens brengt hij ter tafel eene schets der vereischten voor dusdanige plaatsbeschrijving, waarvan door de leden inzage wordt genomen.

Gezondheids-commissien.

De voorzitter bespreekt het nut en het doel van het oprigten van gezondheids-commissiën. Hij wenscht dat deze zoowel in steden als ten platten lande in het leven worden geroepen, doch merkt hierbij op, dat het welslagen dezer commissiën voornamelijk afhankelijk is van de gedane keuze tot leden.

Eene gedachtenwisseling heeft hierop plaats tusschen dr. Roosen burg, dr. Ruijssenaers en den voorzitter, over den werkkring die commissiën, waarna de vergadering zich eenparig voor het wen schelijke van hare oprigting verklaart.

Zullen corresponderende leden om de drie jaren aftreden?

De voorzitter brengt vervolgens ter sprake de vraag: „of d e corresponderende leden om de drie jaren zullen aftreden".

Dr. Godefroi en dr. Roosenburg geven als hunne meening t e kennen, dat die aftreding niet wenschelijk is, daar onder de e voorwaarde geene geschikte personen als corresponderende lede n zullen willen optreden.

Dit gevoelen wordt door al de leden gedeeld.

Besluit tot het doen drukken der notulen van den raad.

De voorzitter stelt voor de notulen der vergaderingen van de n Raad te laten drukken, waartoe wordt besloten, met bepaling d t exemplaren daarvan aan de leden, plaatsvervangende leden n corresponderende leden van den Raad, alsmede aan de inspecteu s en adjunct-inspecteurs zullen worden toegezonden.

Mededeelingen van den voorzitter.

Nog worden door den voorzitter de volgende mededeelinge n gedaan:

1°. dat naar het oordeel van inspecteurs de verkoop van min e-rale wateren van bekende zamenstelling door anderen dan apoth e-kers geoorloofd is en dat het toezigt op het fabriceren daarv n niet behoort tot den werkkring van het geneeskundig Staatstoezig t;

2°. dat door dr. Godefroi een exemplaar van de door h m uitgegeven brochure „de cholera en de openbare gezondheids re-geling in Nederland," aan den Raad is ingezonden;

3°. dat voor de bibliotheek van den Raad zijn aangekocht:

Untersuchungen und Beobachtungen über die Verbreitungsart er Cholera van dr. Pettenköfer en

Dictionnaire d'hygiène publique et de salubrité par Ambro ise Tardieu.

Lijst van minima der voorhanden geneesmiddelen.

De voorzitter merkt vervolgens op, dat, ingevolge art. 4, ali ea 2 der wet van 1 Junij 1865, (*Stbl.* n°. 61), de apothekers en de geneeskundigen, bevoegd tot het leveren van geneesmiddelen, e ne genoegzame hoeveelheid geneesmiddelen moeten voorhanden hebb en.

De geneeskundige Raad voor Friesland en Groningen heeft da ar-toe eene lijst van minima vastgesteld, ook hij wenscht eene d er-gelijke lijst voor Noord-Brabant en Limburg ontworpen te zien er verzoekt de heeren Hollman en Steijns zich daarmede te belast ten

Beide heeren toonen zich daartoe bereid.

De voorzitter vraagt of een der leden nog het woord verla ngt

Vervoer van mestspecie uit plaatsen, waar cholera heerschte.

Dr. Willems zegt hierop, dat hij het gevoelen van den R aad wenscht te vernemen omtrent de vraag, wanneer het vervoer van mestspecie uit plaatsen, waar cholera heerschte, zonder na deel kan worden toegelaten.

De voorzitter erkent dat het moeijelijk is hieromtrent eene ju iste

tijdsbepaling op te geven, doch volgens zijn oordeel, zou na verloop van zes weken, dat het laatste geval van cholera plaats had en de meststoffen gedesinfecteerd waren, dat vervoer zonder nadeel kunnen geschieden.

Met deze zienswijze vereenigt zich de vergadering.

Dankbetuiging aan den voorzitter.

Dr. Godefroi vraagt hierna het woord en zegt, namens de leden, den voorzitter dank voor de wijze, waarop hij de beraadslagingen in de vergadering van den vorigen dag en van heden leidde, waarop de voorzitter te kennen geeft, dat het hem hoogst aangenaam is bij de leden steeds welwillendheid en medewerking te ondervinden, waarvoor hij hun wederkeerig zijne erkentelijkheid betuigt, hij beveelt zich daarvoor voortdurend aan en sluit daarop de vergadering.

Dr. INGEN-HOUSZ, *voorzitter*.
Dr. VAN DEN BOGAERT, *secretaris*.

N°. 158. *Vergadering van den geneeskundigen raad voor de provincie Zeeland, gehouden den 26 October.*

Behalve de voorzitter en de secretaris zijn tegenwoordig, de leden van der Grijp, Baert, Hazenberg, de Man, Snijder, van Toorenburg, Was, Verschoor, Vogelvanger en Marinissen.

1. De vergadering door den voorzitter geopend zijnde, deelt hij mede, dat de heer dr. van Dort berigt heeft ingezonden, dat hij wegens ongesteldheid verhinderd is de vergadering bij te wonen en dat derhalve de heer Snoep, als eerst aan de beurt liggend plaatsvervangend lid, tot bijwoning dezer vergadering is geciteerd en afwezig, alsnog kan verwacht worden.

2. De notulen der openbare vergadering van 27 April jl. worden gelezen en goedgekeurd.

Ingekomen stukken.

3. De voorzitter doet mededeeling van de volgende bij den Raad ingekomen stukken:

a. Circulaire van den inspecteur aan de geneeskundigen, geleidende het rapport van de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt, betreffende maatregelen tot wering van de cholera, van 31 Maart 1866.

b. Rapport van de heeren dr. van den Broecke en dr. de Man met bijlagen, adviserende tot inwilliging der verzoeken van de heeren Hackenberg en Koole te Middelburg en Baert te Groede, om vergunning tot de bij art. 34 alinea 3 der IVde wet, bedoelde afwijking in hunne apotheken.

c. Circulaire van den inspecteur aan de geneeskundigen van Mei 1866 (cholera).

d. Circulaire van den commissaris des Konings, van den 5 Juni 1866, A. n°. 6806/1, 3e afd., aan de burgemeesters, houdende beschouwingen van den inspecteur over het water en de afvoer van faecale stoffen.

e. Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 16 Mei 1866, n°. 314, 9e afd., houdendende kennisgeving, dat bij eene eventuele herziening der Pharmacopoea Neerlandica op de door den Raad, bij missive van 1 Mei, n°. 15, gewezen leemte in die Pharmacopoea betrekkelijk het opium zal worden gelet. Wordt besloten in de kennisgeving van den minister te berusten.

f. Rapport aan den minister van Binnenlandsche Zaken over desinfectie met betrekking tot de cholera, uitgebragt door de algemeene cholera-commissie.

g. Corollaria van de internationale sanitaire cholera-commissie te Konstantinopel, door dr. van Cappelle. (Overdruk).

h. Hoe men in Canada over de cholera denkt.

i. Verslag van de werkzaamheden der commissie voor choleralijders te Groningen in 1854.

k. Afdruk van de „Voorzorgsmaatregelen tegen de cholera," uitgegeven door de directie der vereeniging tot het bezoeken der armen te Middelburg.

l. Van de vereeniging van genees- en heelkundigen in Zeeland de van haar uitgegane in druk verschenen stukken, voor zooverre zij disponibel waren, bestaande uit:

A. Eene reeks der jaarlijks door de vereeniging uitgebragte verslagen over de jaren 1851—1865.

B. Verzameling van geschriften van Zeeuwsche geneeskunstoefenaren.

C. Reglement voor ziekenfondsen ten platten lande, met bijl.

D. De koepok-inenting, met 3 bijlagen.

E. De verbetering van den bakerstand.

F. Over de hoeveelheid der verschillende in Zeeland gebruikt wordende dranken.

G. De gestichten en openbare gebouwen van Middelburg, door dr. Fokker en dr. de Man. 2 dln.

H. Eene reeks der jaarlijks door de inrigting voor ziekenverpleging te Middelburg uitgebragte verslagen over de jaren 1859—1865.

Wordt besloten der vereeniging voor de ontvangen stukken den dank van den Raad te betuigen.

Evenzoo aan dr. de Marrée te Middelburg, voor de ontvangst van: Formulae therapeuticae in Pharmacopoea pauperum Mediobargensi officinales.

4. De voorzitter doet hierop in een schriftelijk verslag de bij art. 22 der Iste wet voorgeschreven mededeeling van de handelingen van het Staatstoezigt en stelt de leden in de gelegenheid daarover hunne meening kenbaar te maken. Verslag van den voorzitter.

Naar aanleiding hiervan geeft dr. Vogelvanger als zijne meening te kennen, dat met het taxeren van rekeningen moet bedoeld worden het op de juiste waarde stellen der rekening en niet, zooals bij de voormalige provinciale commissie geschiedde, dat naar een maximum of minimum moet gevraagd worden. De voorzitter deelt hierop mede, dat voor de berekening van geleverde geneesmiddelen als maatstaf wordt genomen de armentaxe van Utrecht met 10 pct. verhooging en voor de berekening der geneeskundige diensten het vroeger in deze provincie vigerend tarief van 1841; dat voorts bij het eventueel inkomen van te laag gestelde rekeningen de aandacht der betrokken personen daarop zal gevestigd worden. Taxeren van rekeningen.

Dr. Vogelvanger beklaagt zich geene magtiging ontvangen te hebben tot het bezoeken van openbare gebouwen, doch neemt na eenige inlichtingen van den voorzitter en den secretaris dit beklag terug. De voorzitter geeft bij deze gelegenheid te kennen, dat door hem geene doorloopende magtiging ten behoeve van het bij art. 5 der Iste wet bedoelde onderzoek kan afgegeven worden, maar voor ieder onderzoek eene afzonderlijke magtiging noodig is.

Dr. Vogelvanger meent, dat de geneeskundige Raad op de zaak van den heer Martin te Hulst moet terugkomen. Gedeputeerde Staten toch beweren, dat deze geene magtiging tot het leveren van geneesmiddelen behoeft, terwijl de wet het zijns inziens hem uitdrukkelijk verbiedt en hij geeft derhalve den inspecteur in overweging, om aan gedeputeerde Staten te schrijven, dat naar zijn gevoelen de heer Martin thans geen bevoegdheid tot het leveren van geneesmiddelen bezit. De voorzitter, hoezeer het gevoelen van dr. Vogelvanger volkomen deelende en zich evenmin als hij met het, namens den Raad, uitgebragt advies kunnende vereenigen, — welk advies luidde, dat de heer Martin de bevoegdheid tot het leveren van geneesmiddelen, die hij reeds bij de invoering der geneeskundige wetten bezat, behouden heeft, — wenscht evenwel de zaak eerst in handen te stellen van het regtsgeleerd lid en dezen meer bepaald de vraag te stellen, of het noodig en gepast zou wezen, dat de geneeskundige Raad zich omtrent deze zaak tot gedeputeerde Staten wendde. Na eenige discussie over de wetsinterpretatie van art. 9 der IIIde wet, wordt overeenkomstig het voorstel van den voorzitter besloten.

Dr. van Toorenburg geeft zijne bevreemding te kennen, dat de officier van justitie geene termen gevonden heeft om de in het verslag van den voorzitter aangehaalde zaak der slecht behandelde Het niet vervolgen der zaak van de hernia incarcerata.

hernia incarcerata, in het voormalig 4de district voorgekomen, vervolgen. Mr. Snijder ziet evenwel in deze zaak volstrekt ge bewijs van schuldpligtigheid en keurt het goed, dat de inspecte er in berust heeft.

Het openbaar maken van den maatstaf, waarnaar de rekeningen getaxeerd worden.

Dr. de Man stelt voor ter kennis van de geneeskundigen de provincie te brengen, naar welken maatstaf de rekeningen g taxeerd worden. Volgens de heeren Marnissen en Baert is armentaxe van Utrecht bij de geneeskundigen genoegzaam beken terwijl, naar het gevoelen van den heer Baert, in dat geval taxe noodzakelijk zou moeten herzien of een nieuwe opgemaal worden. Op voorstel van den voorzitter wordt besloten, om zo veel mogelijk mondeling ter kennis van de geneeskundigen brengen, naar welke tarieven de rekeningen getaxeerd worden.

Op voorstel van dr. de Man wordt voorts besloten een afschri van het verslag van den voorzitter te nemen ten behoeve v het archief van den Raad.

De voorzitter deelt mede, dat den 18 Augustus jl. dr. Haze berg als lid van den Raad is beëedigd, dat van deze eedsafle ging acte is opgemaakt en kennis gedaan aan den minister v Binnenlandsche Zaken.

Rapport der commissie voor vaccinatie.

6. De heer Was brengt rapport uit namens de in de vorig vergadering benoemde commissie voor de aangelegenheid der va cinatie. Algemeen was de commissie van oordeel, dat het ve krijgen van goed gewaarborgde vaccine eene zaak van goede trou bleef, en als het beste middel om den inspecteur van dergelijk stof te voorzien, kwam haar voor het benoemen van een Bure van vaccinatie. Te dien einde stelde zij voor, dat de Raad ande maal eene commissie benoeme, bestaande uit in of nabij Mi delburg gevestigde leden of plaatsvervangende leden, die ov de wijze van uitvoering in de voorjaarsvergadering nader zoud rapporteren.

Als zijn bijzonder voorstel wenschte de heer Was door ee commissie uit den Raad de resultaten der vaccine met behul van het provinciaal bestuur verzameld en openbaar gemaakt zien. Na evenwel gehoord te hebben dat de afdeeling Zeeland d Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst de zaak behartigt, en enkele leden in het afwisselend personeel d leden van den Raad in het benoemen van eene zoodanige com missie bezwaar zagen, trekt de heer Was zijn bijzonder voorstel i

Dr. de Man meent, dat deze bezwaren evenzeer gelden bij h oprigten van een bureau van vaccinatie uit leden van den Raa

Dr. Hazenberg stelt voor, dat de leden, wanneer zij ruim v goede vaccine voorzien zijn, den secretaris van den Raad dan van steeds toezenden, ten einde bij deze als het ware een dépôt vormen, waarover men in geval van behoefte weder kan beschikke

Mr. Snijder acht de benoeming van eene vaccinatie-commissie hoogst wenschelijk, en haalt een paar voorbeelden aan, ten betooge tot welke treurige gevolgen het leiden kan, wanneer de medicus de uitvlugt kan laten gelden, dat er geene vaccine zou voorhanden zijn.

Dr. Vogelvanger meent, dat in geen geval het beweren, dat er geen koepokstof zou te verkrijgen zijn, admissibel is, daar men die op aanvrage steeds van het bureau van vaccinatie te Dordrecht bekomen kan.

Nadat de secretaris nog had te kennen gegeven, dat hij als lid der commissie het gevoelen van dr. de Man deelde, doch dat de meerderheid in het afwisselend personeel der leden geen bezwaar scheen te zien, en de voorzitter had medegedeeld dat hij ook geenszins dit bezwaar deelde, wanneer de vergadering mogt goedvinden in de commissie ook plaatsvervangende leden te benoemen, en dat dezen zomer bereids aan den minister was te kennen gegeven, dat de Raad in Zeeland de staatszorg voor vaccinatie zou ter harte nemen, wordt het voorstel met algemeene stemmen aangenomen.

Op voordragt van den voorzitter worden tot leden dezer commissie benoemd de heeren dr. Hazenberg, dr. Damme, dr. Keyzer en dr. van Berlekom. De heeren dr. Hazenberg en dr. van Berlekom verklaren zich bereid om als leden dezer commissie op te treden.

Medailles als belooning voor vaccinatien.

7. De voorzitter stelt voor, het in de vorige zitting aanhangig gebleven oordeel van den Raad over het voortzetten van het toekennen van medailles aan geneeskundigen als belooning voor verrigte vaccinatiën thans te beslissen. Niemand nader het woord er over verlangende, verklaart zich de Raad met 10 tegen 1 stem tegen het verder toekennen der bewuste beloonigen. Van deze meening van den Raad zal door den inspecteur den minister van Binnenlandsche Zaken worden kennis gegeven.

Rapporten over winkelvisitatien.

8. De voorzitter de rapporten der gecommitteerden voor de winkel-visitatiën aan de orde stellende, vraagt eerst of de vergadering persisteert bij haar gevoelen, om de resultaten in de openbare vergadering voor te dragen. Dr. de Man ziet er bezwaar in daartoe dit jaar over te gaan, blijkens de resultaten, reeds in het verslag van den voorzitter neergelegd, is er groot verschil van gevoelen over de qualificatie van *goed* en *zeer goed;* terwijl in den eenen ring toch de meeste plattelands-apotheken als *zeer goed* gequalificeerd zijn, komt er in een anderen geen enkele als zoodanig voor, en dit zou bij het publiek tot een verkeerd oordeel kunnen leiden.

Nadat de heeren dr. Verschoor en dr. Vogelvanger en mr. Snij-

der zich eveneens tegen de openbaarmaking verklaard hadden, de mindere eenheid der gecommitteerden over het begrip van *goed* en *zeer goed* als eenige reden, om geen openbaarheid te geven, aannemende wordt met algemeene stemmen besloten de resultaten van het onderzoek dit jaar niet openbaar te maken.

Minima-lijst. 9. De voorzitter wijst op de appreciatie van het woord *genoegzaam* in art. 4 alinea 2 der IVde wet, en deelt mede, dat te dien einde in Friesland reeds eene minima-lijst is opgemaakt en in werking gebragt, en stelt voor ten behoeve der visitatie-commissien alhier ook eene dergelijke lijst, door twee pharmaceuten op te maken, te laten drukken.

Naar aanleiding eener opmerking van dr. Verschoor, deelt de voorzitter mede, dat kistjes met reagentia, enz. ten behoeve der visitatie-commissiën bij Geissler te Amsterdam verkrijgbaar zijn, waarop door den heer Baert wordt aangemerkt, dat hij vreest, dat wegens gemis aan ruimte in die kistjes de apparaten en reagentia onvoldoende zullen zijn.

Het voorstel van den voorzitter wordt nader bestreden door dr. Vogelvanger en den heer Was, die volstrekt geene hoeveelheid willen aangegeven zien, en hierop in stemming gebragt.

Daar zich vijf leden voor en even zoo veel tegen verklaren, wordt volgens art. 2 van het voorloopig reglement voor de vergaderingen van den Raad het voorstel geacht niet te zijn aangenomen. Dr. Hazenberg had inmiddels de vergadering verlaten.

Sleutel der vergiftkas. 10. De voorzitter deelt mede, dat een geneeskundige zich bij hem beklaagd heeft over de door de gecommitteerden gedane vordering, om op zijne toog te hebben liggen de verzegelde sleutel der vergiftkas. Voor kennisgeving aangenomen.

Onderzoek van gevangenissen. 11. De leden, die zich belast hadden met het onderzoek der gevangenissen, brengen hierop verslag uit hunner bevindingen, dr. van Berlekom, namens de heeren dr. van Berlekom en Winkelman, over het huis van arrest en van burgerlijke en militaire verzekering te Middelburg en de huizen van arrest te Vlissingen, en de heer Was, namens de heeren Was en van der Grijp, over het kantonnaal huis van bewaring te Zierikzee.

De voorzitter stelt voor de heeren voor de door hen uitgebragte rapporten te bedanken, de rapporten te deponeren in het archief van den Raad en daarvan afschrift te geven aan de inspecteur. Aldus besloten.

Op voorstel van den voorzitter wordt tevens besloten aan de leden, die voor dit onderzoek hunne woonplaats hebben moeten verlaten, vergoeding van reis- en verblijfkosten te geven.

Corresp. lid. 12. Na eene korte schorsing der vergadering deelt de voorzitter mede, dat in de vorige vergadering tot corresponderend lid van

den Raad benoemde heer dr. Keller te Zierikzee voor die benoeming heeft bedankt, en daarop de eerst voorgedragen dr. J. N. Boom aldaar als zoodanig is benoemd, en dat deze de benoeming heeft aanvaard.

13. De voorzitter stelt thans de regeling van den rooster van aftreding voor de leden van den Raad aan de orde. Rooster van aftreding.

Dr. Vogelvanger verklaart zich hier tegen. Zijns inziens zijn de leden van den Raad volgens art. 25 van de Iste wet benoemd voor drie jaren en hij stelt voor niet voor 1868 tot het vaststellen van een rooster van aftreding over te gaan, hij is op voorwaarde eener benoeming voor 3 jaren lid geworden, de minister vermag deze voorwaarde niet te niet doen en hij zal, zoo hij dit jaar mogt aftreden, daartegen protesteren. Mr. Snijder beweert, dat de opvatting van het wetsartikel door dr. Vogelvanger niet juist is en dat de 2de zinsnede van het artikel explicatie geeft aan de 1ste. De heer van der Grijp wijst op de bezwaren, die ontstaan zouden, wanneer de opvatting van dr. Vogelvanger de juiste ware, in welk geval men tot 5 jaren toe zitting zou kunnen hebben, hetgeen eveneens strijdig met de wet is.

Dr. van Toorenburg deelt het gevoelen van dr. Vogelvanger, dr. Verschoor beschouwt het thans gebeurde als eene leemte in de wet.

De voorzitter bestrijdt een en ander en herhaalt zijn voorstel om, overeenkomstig de beschikking van den minister van 7 April 1866, n°. 334, 9de afdeeling, en het besluit van den Raad van 27 April jl. thans over te gaan tot de vaststelling van den rooster van aftreding.

Dit voorstel wordt met 7 tegen 3 stemmen aangenomen. Tegen stemden de heeren dr. Vogelvanger, dr. van Toorenburg en Baert. De uitslag er van, bij loting vastgesteld, is de volgende:

Van de geneeskundigen treden af:

31 Dec. 1866 dr. P. A. v. Toorenburg en dr. N. J. F. Verschoor,
» » 1867 dr. J. C. de Man en dr. E. J. F. P. J. G. Vogelvanger,
» » 1868 dr. J. Hazenberg, dr. K. Broes van Dort en de heer F. P. J. Was.

Van de apothekers treden af:

31 Dec. 1866 de heer J. J. A Baert,
» » 1867 » » S. G. N. van der Grijp,
» » 1868 » » D. J. J. Marinissen.

Dr. Volgelvanger verlangt, dat de inspecteur zich omtrent zijne bezwaren tot den minister zal wenden. Op kennisgeving van den voorzitter evenwel, dat hij zich onbevoegd rekent om tegenover een besluit van den Raad eene dergelijke démarche te doen, ver-

klaart dr. Vogelvanger in dezen verder individueel te zullen handelen.

Reglement voor den Raad.

14. De voorzitter deelt mede, dat de commissie voor het concept-reglement voor den Raad niet ver genoeg gevorderd is, om het thans reeds in behandeling te nemen. Hij stelt voor, een naar aanleiding der aanmerkingen van de commissie nieuw opgemaakt concept andermaal in handen te stellen van bovengenoemde commissie, en dit, na door deze te zijn goedgekeurd, te laten drukken, een exemplaar aan de leden van den Raad uit te reiken, en het in de voorjaarsvergadering te laten behandelen en vaststellen. Aldus besloten. Eveneens wordt goedgekeurd het voorstel van den voorzitter om één exemplaar van het gedrukte concept-reglement aan de inspecteurs en adjunct-inspecteurs toe te zenden.

Mededeelingen omtrent teruggave registratiekosten.

15. Door den voorzitter geschieden daarop de volgende mededeelingen:

Een orgaan voor het geneeskundig staatstoezigt.

1°. dat door den Staat teruggave is gedaan der voor de acte van beëediging gestorte registratiegelden;

2°. dat als orgaan voor het geneeskundig Staatstoezigt in de vergadering van inspecteurs is aangenomen het tijdschrift voor Gezondheidsleer, onder redactie van dr. Pous Koolhaas, waarin een afzonderlijke rubriek ten behoeve van dit Staatstoezigt zal worden aangewezen. Het in die vergadering gedane voorstel, om daarvoor te bezigen het Nederlandsch Tijdschrift tot bevordering der geneeskunst was gewezen van de hand;

De aankoop van het handboek v. dr. Ali Cohen en dr. Dreisma.

3°. dat voor rekening van den Raad is geteekend op het handboek der openbare gezondheidsregeling en der geneeskundige politie van dr. Ali Cohen en dr. Drielsma, hetwelk bereids onder de leden circuleert;

Wetsexplicatie van art. 9, alin. 3 der IIIde wet.

4°. van eene beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 30 Mei 1866, n°. 281, 9de afdeeling, betreffende eene wetsexplicatie van de 3de alinea van art. 9 der IIIde wet;

Art. 12 der IVde wet.

5°. van eene beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 9 Julij 1866, n°. 368, 9de afdeeling, betreffende de inzage van recepten, volgens art. 12 der IVde wet;

Art. 4 en 6 der IIIde wet.

6°. van eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 4 September 1866, n°. 293, 9de afdeeling, betreffende de bedoeling van de laatste zinsnede van art. 4 en die van art. 6 der IIIde wet;

Artt. 5 en 6 der IIIde wet.

7°. van eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 6 September 1866, n°. 250; 9de afdeeling, betreffende de bedoeling der artt. 5 en 6 van de IIIde wet. Deze missive geeft aanleiding tot eenige gedachtiniswisseling onder de leden over de uitvoering van het laatste artikel; eindelijk

Vrijdom van briefport.

8°. dat ten behoeve van de in bovengenoemde artikelen bedoelde

kennisgeving vrijdom van briefport is gegeven voor de correspondentie van de geneeskundigen met den inspecteur, voor wat aangaat de aangiften van ziekten, die de volksgezondheid bedreigen.

Al deze mededeelingen worden voor kennisgeving aangenomen.

Drukken der notulen.

16. De voorzitter stelt voor de notulen van den Raad voor de leden te laten drukken, en, naar aanleiding eener door dr. de Man geopperde vraag, of die van de openbare en geheime zitting afzonderlijk gedrukt kunnen worden, stelt hij nader voor, twee leden van den Raad te committeren, om met den voorzitter en secretaris te bepalen hetgeen voor opname in de gedrukte notulen minder geschikt zoude zijn en hun op te dragen om ook de notulen van deze zitting te resumeren en ook die te laten drukken. Dr. Vogelvanger ziet bezwaar in het goedkeuren der laatste notulen door deze gecommitteerden, en wenscht, dat uit de alsdan gedrukte notulen blijke, dat die van deze vergadering nog niet door den Raad zijn vastgesteld. Dr. Verschoor stelt voor om aan de plaatsvervangende en corresponderende leden van den Raad en de voorzitter om aan de inspecteurs en adjunct-inspecteurs een exemplaar dezer gedrukte notulen toe te zenden.

Deze voorstellen algemeene goedkeuring ondervindende, worden tot leden dezer commissie gekozen de heeren dr. de Man en Baert, welke zich bereid verklaren dit mandaat te aanvaarden.

Rekening.

17. De voorzitter stelt voor eene commissie van twee leden te benoemen tot nazien der rekening van den Raad, welke in de voorjaars-vergadering verslag moet uitbrengen. Dr. Vogelvanger wenscht deze zaak geheel aan den voorzitter over te laten. Een voorstel van mr. Snijder tot het benoemen eener commissie van drie leden wordt met meerderheid van stemmen aangenomen.

Tot leden dezer commissie worden bij eerste stemming aangewezen de heeren dr. Vogelvanger en van der Grijp, en bij tweede stemming de heer Was, welke heeren zich bereid verklaren als leden dezer commissie op te treden.

Benoeming van drie leden met tot het geven van adviesen namens den Raad.

18. De voorzitter stelt voor, dat de Raad twee leden uit zijn midden benoeme, ten einde hem bij te staan in het geven van advies voor die gevallen, waar hij het advies van den Raad moet of wenscht in te roepen en hij buiten de gelegenheid is de vergadering zelve te raadplegen. Dit voorstel geeft aanleiding tot min of meer uitvoerige discussies. Enkele leden (dr. Vogelvanger, Was) wenschen de keuze dezer personen geheel aan den voorzitter overgelaten of al de leden geraadpleegd te zien. Zeer vele leden zien bezwaar deze gecommitteerden de bevoegdheid te geven tot het geven van adviesen of het goed- of afkeuren van besluiten namens den Raad, waarop de voorzitter voorstelt, dat de vergadering zich bepale tot de bij alinea 3 van art. 9 der IIIde wet en, zoo noodig, van alinea 2 van art. 34 der IVde wet bedoelde

adviesen van den Raad. Dit voorstel wordt goedgekeurd en besloten tot de benoeming van drie gedelegeerden. Bij eerste vrije stemming wordt gekozen dr. de Man, bij tweede stemming de heer Marinissen; bij derde gebonden stemming tusschen de heeren mr. Snijder en van der Grijp verklaart eerstgenoemde de benoeming van het regtsgeleerd lid minder eigenaardig te vinden, welk gevoelen evenwel door den voorzitter wordt bestreden. De heer van der Grijp intusschen gekozen wordende, verklaren de benoemden zich bereid deze betrekking aan te nemen.

Is de gewestelijke cholera-commissie ontbonden?

19. Dr. de Man vraagt nog, naar aanleiding van het door den voorzitter uitgebragt verslag, of de gewestelijke cholera-commissie zich als ontbonden moet beschouwen, waarop de voorzitter meent ontkennend te moeten antwoorden.

Cholera-gevallen.

20. Dr. van Toorenburg deelt een en ander mede omtrent de in de nabijheid van Aardenburg voorgekomen cholera-gevallen en wijst op de doeltreffende verordening van het gemeentebestuur aldaar tegen het opkoopen van oude kleeren.

De voorzitter verklaart er kennis van te dragen en in het bezit te zijn van een afschrift van de bedoelde verordening.

Waarneming eener apotheek.

21. Dr. Verschoor spreekt over de nu en dan plaats hebbende waarneming eener apotheek te Goes door een winkelbediende. De voorzitter zal deze zaak bij de volgende winkelvisitatie onder de aandacht brengen der leden die gecommitteerd zullen worden.

Mogen lijken van aan cholera overledenen in het water geworpen worden?

22. Dr. Vogelvanger vraagt eenige inlichting aan den voorzitter, omtrent eene door den heer van de Watering te Graauw tot den inspecteur gerigte vraag: of lijken van aan cholera overledenen in het water mogen geworpen worden, doch de voorzitter verklaart, dat de heer van de Watering hem omtrent deze zaak niet geraadpleegd heeft.

Bereiding van pulvus Doveri.

23. De heer van der Grijp wenscht een meer algemeen voorschrift voor de bereiding van pulvis doveri, vermits het gebruik van verschillende opium praeparaten tot een belangrijk verschil van opiumgehalte in den pulvis doveri moet aanleiding geven. Na eene mededeeling van den heer Baert, dat bij de voormalige provinciale commissie besloten was het extr. opii ten gebruike aan te bevelen, stelt de voorzitter voor, om namens den Raad de heeren pharmaceuten en geneeskundigen in de provincie bij circulaire uit te noodigen, om bij voorkeur het extr. opii te gebruiken, en de redactie dezer circulaire op te dragen aan de heeren Baert en Marinissen. Aldus besloten.

Kunnen plaatsvervangende leden de vergadering bijwonen?

24. De heer van der Grijp vraagt of de plaatsvervangende leden de vergadering van den Raad niet kunnen bijwonen. Met den voorzitter bevreemdt het de vergadering, dat geen hunner tegenwoordig is, doch zij meent eveneens dat men niet verder kan gaan dan het gereed houden, zooals het geval is, van gereserveerde zitplaatsen.

35. Overigens niemand eenig voorstel hebbende, wordt de vergadering door den voorzitter gesloten. Sluiting der vergadering.

N°. 159. *Vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provincie Zuid-Holland, gehouden* 31 *October.*

Alle leden van den Raad zijn tegenwoordig, alsmede de plaatsvervangende leden Bisschop, Boot, Hendrikse en Vigelius.

De voorzitter opent de vergadering en heet den heer dr. Carsten, sedert de vorige vergadering benoemd tot adjunct-inspecteur voor deze provincie, en den heer van Valkenburg, beide voor de eerste maal tegenwoordig, welkom in deze vergadering.

De notulen der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

Naar aanleiding der notulen deelt de voorzitter mede: Mededeelingen.

1°. Dat de notulen der vergadering van 19 Februarij ll. gedrukt en aan de leden zijn rondgezonden. Hij doet daarbij opmerken, dat bij het afdrukken eene fout is ingeslopen: op blz. 11 reg. 5 v. b. is namelijk tusschen de woorden *openbare* en *scholen* het woord *gebouwen* weggevallen; er moet gelezen worden: „openbare gebouwen, scholen" gelijk in de wet staat;

2°. dat ingevolge besluit van de vorige vergadering aan gedeputeerde Staten eene missive is gerigt naar aanleiding van hunne aanbeveling van dr. Bleeker's boekje over cholera. Op dat schrijven is een antwoord ontvangen, hetwelk door den secretaris wordt voorgelezen. Het blijkt hieruit dat gedeputeerde Staten „nog niet tot de overtuiging zijn gekomen in deze verkeerd te hebben gehandeld, maar het betreuren dat de geneeskundige Raad de door gedeputeerde Staten bezworen paniek heeft doen herleven, door te breken zonder op te bouwen";

3°. dat hij met dr. Ramaer de plaatselijke gesteldheid van Delft heeft onderzocht en den burgemeester dier gemeente zich zeer gezind heeft verklaard om zooveel mogelijk verbetering aan te brengen;

4°. dat aan het besluit om van den Raad eene korte aanwijzing voor het publiek met betrekking tot de cholera te doen uitgaan geen gevolg is gegeven, omdat eene dergelijke aanwijzing van wege de regering is openbaar gemaakt;

5°. dat door hem, volgens den wensch van den Raad, aan de geneeskundigen eene circulaire is gezonden, waarin bepaalde vragen ter beantwoording zijn gesteld.

De voorzitter doet vervolgens mededeeling van de volgende stukken, die, zooveel noodig, door den secretaris worden voorgelezen: Ingekomen stukken.

1. eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken, van 11 Mei L.a. C, houdende mededeeling van de benoeming van dr. B. Carsten tot adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provincie Zuid-Holland;

2. eene beschikking van genoemden minister van 14 Mei, n°. 364, waarbij 's Gravenhage als plaats van vestiging van den adjunct-inspecteur wordt aangewezen;

2. eene missive van den minister van 1 Aug., n°. 281, houdende mededeeling van de intrekking der benoeming van den heer K. G. W. de Bosson, apotheker te Dordrecht, als lid van den geneeskundigen Raad, en kennisgeving van de benoeming van den heer C. V. van Valkenburg, apotheker te 's Gravenhage, tot lid, en van den heer J. Hegland, apotheker te Dordrecht, tot plaatsvervangend lid van dien Raad. Het procesverbaal der eedsaflegging van de heeren van Valkenburg en Hegland wordt door den voorzitter overgelegd.

Verder wordt medegedeeld:

4. een koninklijk besluit van 15 Mei 1866, n°. 84, waarbij aan de kandidaten in de geneeskunde wordt toegestaan, onder bepaalde voorwaarden, de geneeskundigen ten platten lande bij te staan in de behandeling van choleralijders;

5. eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 26 Mei L.a. U, waarin wordt berigt dat de hoogleeraar J. W. Gunning door hem tot lid der algemeene cholera-commissie is benoemd;

6. eene dergelijke missive van 3 Juli, n°. 318, waarin maatregelen worden medegedeeld, door den minister van Marine genomen, voor het geval dat zich besmettelijke ziekten aan boord van binnenvallende schepen mogten voordoen;

7. eene missive van denzelfde, van 18 Juli, n.n. 263, waarbij afdrukken van een uittreksel uit een rapport eener sub-commissie uit de leden der internationale sanitaire conferentie te Konstantinopel worden toegezonden, ter uitreiking aan de leden en plaatsvervangende leden en den secretaris van den Raad. Deze exemplaren hebben de leden reeds ontvangen;

8. eene dergelijke missive van 23 Juli, n°. 375, waarbij met hetzelfde doel exemplaren worden toegezonden van een verslag betreffende de cholera, door eene door de regering van Canada benoemde commissie; ook die exemplaren zijn onmiddellijk aan de leden verzonden, even als die van

9. een rapport over desinfectie bij cholera, den 1 Juli 1866 aan den minister van Binnenlandsche Zaken uitgebragt door de algemeene cholera-commissie, den voorzitter tot dat einde toegezonden.

Nog wordt medegedeeld:

0. eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken, 20 Juli n°. 275, waarbij een exemplaar der *Staats-courant* van Juli wordt toegezonden, bevattende een aan den Koning aan-)den rapport, met een door Z. M. bekrachtigd besluit, hou-le benoeming eener commissie, belast met het uitbrengen van rapport, betreffende de voorziening in de behoefte aan zuiver kwater;

1. een brief van den minister ten geleide van een koninkbesluit van 19 Mei n°. 44, waarbij de voorwaarden worvastgesteld waaronder vrouwelijke leerlingen in de verlosle bij eenen geneeskundigen inspecteur kunnen worden schreven;

2. eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken, 30 Mei n°. 281, houdende mededeeling van eene tusschen :puteerde Staten van Drenthe en Zijne Excellentie gevoerde espondentie over de beteekenis van het woord „*plaatsen*" in 9 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 60). Uit het antwoord den minister blijkt, dat onder het woord „*plaatsen*" in gend wetsartikel moeten worden verstaan zoodanige gedeelten :r gemeente; die, door hunne afgezonderde ligging van de ere deelen, bezwaarlijk van geneesmiddelen kunnen voorzien den door de in een ander deel der gemeente gevestigde apo-:ers;

3. eene dergelijke missive van 6 Juni n°. 279, houdende edeeling van eene tusschen Zijne Excellentie en den minister Buitenlandsche Zaken gevoerde correspondentie naar aanleiding een verzoek van den Belgischen gezant, dat ten aanzien der gische geneesheeren eene ruime toepassing gegeven worde aan)epaling van art. 2 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 60). minister van Binnenlandsche Zaken geeft daarbij te kennen de uitoefening der geneeskunst alleen dàn aan buitenlandsche s de grenzen wonende geneeskundigen kan worden toegestaan, leer eene grensgemeente verstoken is van geneeskundige hulp, ie hulp niet evenredig is aan de bevolking;

4. eene dergelijke missive van 16 Juni n°. 255, waarbij afft wordt gezonden van eene circulaire van den minister van tie aan de commissarissen des Konings betreffende het onderder gevangenissen volgens art. 5 der wet van 1 Juni 1865 . n°. 58);

5. eene dergelijke missive van 9 Juli n°. 368, houdende mededng van 's ministers beslissing, dat de apothekers aan armren inzage kunnen geven van de ten behoeve der door die ren verpleegden gereed gemaakte recepten, even als die beheid in art. 12 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 61) ten en van den zieke is toegekend;

16. eene missive van 11 Juli n°. 222, mededeelende het gevoelen van den minister van Financiën, dat de vrijdom van briefport, bij koninklijk besluit van 28 December 1865, n°. 50, aan de leden der geneeskundige Raden toegestaan, ook van toepassing is op „corresponderende leden";

17. eene dergelijke missive van 4 September n°. 293, houdende mededeeling van eene tusschen Zijne Excellentie en den commissaris des Konings in Zeeland gevoerde correspondentie over de bedoeling van de laatste zinsnede van art. 4 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 60). De minister geeft daarbij te kennen dat een geneeskundige die in eene naburige gemeente een lijder bezoekt en daarna weder vertrekt, niet verpligt kan worden geacht zijn geviseerd bewijs van bevoegdheid aan den burgemeester te vertoonen; evenwel kan deze inzage van dat bewijs vorderen, indien hij op goede gronden aan de bevoegdheid van den geneeskundige twijfelt. De in verband hiermede door den commissaris gedane vraag of art. 6 van bovengenoemde wet ook van toepassing is op geneeskundigen die een lijder buiten hunne gemeente behandelen, wegens eene ziekte waardoor de volksgezondheid wordt bedreigd, beantwoord de minister bevestigend;

18. eene dergelijke missive van 6 September n°. 250, houdende afschrift van 's ministers schrijven aan den commissaris des Konings in Gelderland, omtrent de bedoeling der artt. 5 en 6 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 60). De minister geeft daarbij als zijne meening te kennen, dat de geneeskundigen, volgens art 6, verpligt zijn aan den inspecteur en aan burgemeester en wethouders alle gevallen op te geven van eene ziekte waardoor de volksgezondheid wordt bedreigd. De verpligting van de geneeskundigen om volgens art. 5, bij het overlijden hunner lijders eene verklaring van het overlijden met opgave van de oorzaak van den dood af te geven, is boven elken twijfel verheven;

19. een koninklijk besluit van 8 October n°. 54, waarbij vrijstelling van briefport wordt verleend voor de briefwisseling tusschen de geneeskundige inspecteurs en de adjunct-inspecteurs en de onderscheidene geneeskundigen in hun ressort ter uitvoering van art. 6 der wet op de uitoefening der geneeskunst van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 60); die briefwisseling kan geschieden onder kruisband en de brieven moeten op het adres zijn voorzien van de door den afzender onderteekende aanwijzing: „Ter uitvoering van art. 6 der wet van 1 Juni 1865";

20. mededeeling van een schrijven van den heer G. Bisschop, plaatsvervangend lid van dezen Raad, waaruit blijkt dat de apothekers te 's Gravenhage, met uitzondering van éénen, hebben besloten zich voortaan te onthouden van het zetten van lavementen en bloedzuigers.

Hierna wordt door den secretaris voorlezing gedaan van de eranderingen in het geneeskundig personeel sedert 27 April. Verandering in het geneeskundig personeel.

De voorzitter geeft vervolgens een overzigt der bij hem ingekomen berigten wegens ziekten die de volksgezondheid bedreigen; gevolgd door een kort verslag van de cholera-epidemie en de daardoor in de grootere gemeenten van de provincie veroorzaakte sterfte. Hij doet daarbij een kaartje der provincie rondgaan, waarop met verschillende kleuren bij iedere gemeente is aangeteekend in welke epidemie aldaar cholera epidemisch voorkwam. Ziekten die de volksgezondh. bedreigen.

Naar aanleiding eener missive van den minister van Binnenlandsche Zaken, vraagt de voorzitter het advies van den Raad of de instandhouding van het koninklijk besluit van 19 Januari 1861, n°. 80, waarbij medailles of premiën voor het gratis verrigten van vaccinatiën bij minvermogenden worden uitgeloofd, wenschelijk te achten zij. Eerepenning voor het gratis vaccineren af te schaffen?

Dr. Rombach acht de intrekking van het besluit zeer wenschelijk; de voorwaarde toch waaraan het toekennen dezer medailles verbonden, geeft aanleiding dat sommige geneeskundigen de enting gedurende eenigen tijd opzettelijk verzuimen, ten einde later een groot aantal vaccinatiën te kunnen verrigten.

De heer Thorn Leeson verklaart zich mede voor de intrekking en het besluit.

Dr. Snijders doet opmerken, dat bij het uitreiken der medailles veel wordt gelet op het aantal verrigte vaccinatiën, maar volstrekt niet op de meer of mindere naauwkeurigheid waarmede is gevaccineerd. Hij adviseert voor de intrekking van het besluit.

Dr. Mess wijst op de omstandigheid dat sommige geneeskundigendigen gemakkelijk in de gelegenheid zijn een groot aantal vaccinatien te doen, terwijl andere, niettegenstaande zij zich de meest mogelijke moeite geven om de inenting te bovorderen, slechts een zeer klein getal kunnen verrigten, daarbij stuitende op gemoedsbezwaren van zoogenaamd godsdienstigen aard. Hij acht intrekking van het besluit wenschelijk.

De voorzitter deelt geheel het gevoelen der vorige sprekers, en stelt voor den minister als het gevoelen van den Raad te doen kennen, dat intrekking van het genoemd besluit wenschelijk is.

Dit voorstel wordt met algemeene stemmen aangenomen.

Dr. van der Looij acht het na het genomen besluit zeer wenschelijk dat de Raad eene krachtige aanbeveling van de inenting aan het publiek rigte. Aanbeveling van de inenting door den Raad aan het publiek?

De voorzitter doet opmerken hoe dikwijls het publiek daarop reeds in een tal van populaire geschriften gewezen is en nog gewezen wordt.

Dr. Rombacht acht eene dergelijke aanwijzing insgelijks overbodig.

Dr. van der Looij houdt zich desniettemin overtuigd van de

noodzakelijkheid eener zoodanige aanbeveling, en wijst op hetgeen bij het uitbreken der cholera is geschied.

De voorzitter wijst er op dat eene cholera-epidemie eene zeer buitengewone omstandigheid is, waarbij buitengewone maatregelen geregtvaardigd kunnen zijn; dit kan echter niet gezegd worden met betrekking tot het nut der inenting, waaromtrent het publiek voldoende is en wordt voorgelicht.

Dr. Vaillant wenschte wel dat het publiek kennis droeg van de redenen die den Raad hebben geleid tot het aan den minister te geven advies, ten einde het vermoeden te ontgaan, dat de Raad het nut der inenting niet hoog waardeert.

Prof. de Bruyn Kops meent dat dit doel het best kan worden bereikt door in het advies aan den minister op te nemen de motieven waarop het steunt, en te verzoeken dit stuk in de *Staatscourant* op te nemen.

De voorzitter meent, dat de Raad bij zijn advies aan den minister zou kunnen doen uitkomen, dat hij hoogen prijs stelt op de vaccinatie en juist de omstandigheid dat naar zijne meening het geregeld en goed vaccineren door de uitloving der eerepenningen *niet* bevorderd wordt, hem tot intrekking van het koninklijk besluit doet adviseren. De Raad zou daarbij den minister b. v. kunnen in bedenking geven, het gemotiveerd rapport van den minister aan den koning, waarbij intrekking wordt voorgesteld, ook in de *Staatscourant* te doen opnemen.

Dr. van der Looij vereenigt zich daarmede.

De voorzitter doet opmerken dat het doel van dr. Vaillant thans reeds is bereikt door de hier in het openbaar gevoerde discussie.

Dispensatien van art. 3 van wet IV.

De voorzitter deelt mede dat door burgemeester en wethouders van Gouda, ten behoeve der gemeente-apotheek, vergunning is gevraagd tot afwijking van art. 3 alinea 2 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 61), regelende de artsenijbereidkunst, voor zoover de verpligting van den apotheker betreft om ook des nachts het huis te bewonen waarin de apotheek gevestigd is. Hij heeft hieromtrent het gevoelen gevraagd van dr. Buchner te Gouda, die blijkens het ontvangen antwoord, dat wordt voorgelezen, geen bezwaar in de inwilliging van het verzoek ziet.

De heer Boot, die met dr. Lulofs de winkelvisitatie te Gouda verrigtte, heeft evenmin eenig bezwaar.

De heer Cramer zou, met het oog op eene mogelijke verandering van woonplaats van den apotheker, wenschelijk achten te bepalen, dat de vergunning, ingeval de apotheker mogt verhuizen, op nieuw moet worden gevraagd.

Dienovereenkomstig wordt besloten den voorzitter te adviseren.

De voorzitter deelt mede dat de heer Meijer te Sliedrecht vergunning heeft gevraagd tot afwijking van het genoemde wetsarti-

ıscht in het lokaal waarin zich de apotheek bevindt,
l in kruidenierswaren voort te zetten.
issie die deze apotheek heeft gevisiteerd, is van mee-
verzoek zonder bezwaar kan worden toegestaan. Er
scheiding tusschen de geneesmiddelen en de kruide-

adviseert dien ten gevolge den inspecteur het ge-
of te verleenen.

voorzitter wordt medegedeeld dat de voorraad van **Visitatie van scheepskisten.**
len en werktuigen is gevisiteerd door vijf schepen.

tter laat voorlezing doen van den hoofdinhoud der **Rapporten der winkelvisitatien.**
rapporten der commissiën, benoemd tot het visiteren
heken, de winkels der droogisten en den voorraad
ıiddelen bij geneeskundigen. Deze voorlezing bepaalt
ı die rapporten ontwikkelde algemeene beschouwingen.
r geeft in bedenking de wenschelijkheid om van de
e rapporten een algemeen verslag op te maken en
en.

tter zegt dat zulks zijn voornemen was geweest, doch
s de verschillende wijzen waarop de rapporten zijn
anderdeels de omstandigheid dat hij een der rappor-
teren ontving, het opmaken van een goed overzigt
ıad gemaakt. Overigens zal deze zaak nader worden
ı de straks te houden zitting met gesloten deuren.

tter deelt mede, dat de geneeskundige Raad voor **Lijst van minima der voorhanden geneesmiddelen?**
Groningen minima heeft vastgesteld van de hoeveel-
ıiddelen, die de apothekers en geneeskundigen, be-
et leveren van geneesmiddelen, moeten voorhanden
vraagt of deze Raad een dergelijke lijst van minima
; te stellen. In aanmerking nemende dat uit de rap-
isiterende commissien niet blijkt dat de voorhanden
ı der geneesmiddelen te gering waren, schijnt hem,
genblik althans, zulk eene lijst voor deze piovincie
Hij heeft ook bezwaar tegen beperking van de vrij-
ıeeskundigen in dit opzigt.

is geheel van hetzelfde gevoelen als de voorzitter.

tter doet vervolgens opmerken dat hij ingevolge de **Handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt.**
wet verpligt is in deze vergadering mededeeling te
handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt. De
mie heeft evenwel tot zóó vele en velerlei handelin-
ng gegeven, dat het onmogelijk is daarvan in deze
een volledig verslag te geven. Hij zal zich dus tot
deelingen bepalen. In het algemeen zij opgemerkt,
r vele gemeentebesturen en met den commissaris des
respondentie is gevoerd over te nemen en reeds ge-

nomen maatregelen. Meestal werden daarvan goede vruchten gezien. Vele gemeenten werden door hem of door den adjunct-inspecteur bezocht en daar werd met de besturen mondeling in overleg getreden. Zoo werden o. a. door den voorzitter bezocht: Bodegraven, Delft, Delftshaven, Dordrecht (herhaaldelijk), Hillegersberg, Katwijk, Leiden (herhaalde malen), Rhijnsburg, Rotterdam (waar hij ook herhaaldelijk de vergaderingen der daar ingestelde cholera-commissie heeeft bijgewoond), Sassenheim, Scheveningen, Stompwijk, Veur, Warmond, Woerden, en IJsselmonde met Fijnoord (eveneens herhaalde malen).

De adjunct-inspecteur bezocht de gemeenten Den Bommel (herhaaldelijk), Dirksland, Giessendam, Hardinxveld, Heukelom, Hoog Blokland, Middelharnis, Ooltgensplaat (twee malen), Sommelsdijk, Stad aan 't Haringvliet, Nieuwe Tonge, Oude Tonge en Vianen.

Op uitnoodiging van den voorzitter geeft daarop de adjunct-inspecteur een kort verslag van zijne bevindingen en handelingen in de door hem bezochte gemeenten; in Den Bommel werd voorzien in het daar bestaand gebrek aan geneeskundige hulp, door een kandidaat in de geneeskunde uit Leiden; in Vianen werden de daar bestaande open riolen geledigd en omstreeks 300 wagenvrachten vuilnis de stad uitgevoerd.

Hierna neemt de voorzitter wederom het woord en deelt kortelijk de volgende door hem naar aanleiding van de heerschende epidemie verrigte handelingen mede.

De minister van Binnenlandsche Zaken werd in Mei door hem opmerkzaam gemaakt op het gevaar der verspreiding van cholera door de indeeling der militiepligtigen voor Rotterdam en Delftshaven en hun vertrek naar andere garnizoensplaatsen. De minister gaf daarop te kennen, dat maatregelen waren genomen ten gevolge waarvan de militiepligtigen voorloopig met verlof in hunne haardsteden zouden blijven.

Over den toestand van Scheveningen werd aan burgemeester en wethouders van 's Gravenhage een uitgebreid rapport door hem ingediend hetgeen groote verbetering in dien toestand ten gevolge had.

Op verzoek van den minister van Binnenlandsche Zaken, naar aanleing van het groot aantal gevallen van cholera die onder de militairen te Leiden voorkwamen, werd door hem de kazerne aldaar bezocht en een uitvoerig rapport aan den minster ingezonden, waarin op enkele omstandigheden werd gewezen, die verbreiding der cholera schenen te bevorderen, en tevens de aandacht van den minister werd gevestigd op den zeer onvoldoenden toestand der infermerie, die mede door den inspecteur was bezocht.

Er zijn daarna door den minister van Oorlog maatregelen tot

verbetering genomen. Deze minister gaf echter aan den minister van Binnenlandsche Zaken te kennen, dat, naar zijne meening, aan de geneeskundige ambtenaren en de leden der geneeskundige Raden niet het regt toekwam militaire ziekeninrigtingen te bezoeken, omdat deze niet met name genoemd worden in art. 5 der wet van den 1sten Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58). — Op eene hierover ontvangen missive van Binnenlandsche Zaken, werd door den inspecteur geantwoord, dat de opvatting van den minister van Oorlog van het aangehaalde wetsartikel hem niet juist voorkwam; dat naar zijne meening, en ook naar die van alle zijne ambtgenooten, de in dat art. genoemde gebouwen daarin zijn opgenomen als *voorbeelden* van wat de wet onder „openbare gebouwen" verstaat; dat dit ook uit de discussie over het wetsartikel schijnt te blijken; dat bovendien eene andere opvatting zou leiden tot de zeker niet aan te nemen gevolgtrekking, dat b. v. wel logementen, niet koffijhuizen, — wel scholen, niet kerken, — wel gevangenissen, niet ziekenhuizen, — wel de verblijven van gezonden, niet die van zieken (burgers en militairen) mogen worden bezocht. Met dit gevoelen vereenigde zich dan ook de minister van Binnenlandsche Zaken.

In verband met het heerschen der cholera te Leiden en te Woerden, werd de minister van Binnenlandsche Zaken door hem gewezen op den lagen stand van het water in Rijnlands boezem. Hierin werd zoo veel mogelijk verbetering gebragt.

Nog werd gewezen op het gevaar voor het uitbreken der cholera op het schip Kosmopoliet II, dat met troepen van Dordrecht naar Java zou vetrekken, en over dit punt geschreven aan de Nederlandsche Handelmaatschappij en de reeders van genoemd schip. Een en ander had ten gevolge dat daartegen voldoende voorzorgsmaatregelen zijn genomen.

Bij het uitbreken der cholera-epidemie te Katwijk werden aan het gemeentebestuur de noodige tenten verstrekt.

Te Rijnsburg stuitte het nemen van maatregelen tegen de epidemie op hevigen tegenstand der bevolking, ten gevolge van eigenaardige godsdienstige inzigten. Een schrijven van den inspecteur aan den gemeenteraad van Rhijnsburg en aan den commissaris des Konings, die terstond bereidwillig zijne krachtige ondersteuning verleende, had ten gevolge dat eene verordening werd vastgesteld ter bevordering der openbare reinheid.

Het gemeentebestuur van Dordrecht werd gewezen op het nadeel van vuile sloten die aldaar in groot aantal, vooral achter de woningen worden gevonden, en op eene spoedige zuivering daarvan aangedrongen.

Door den burgemeester van 's Gravenhage om advies gevraagd omtrent het branden van teertonnen te Scheveningen, ter bestrij-

ding der cholera, gaf de inspecteur als zijne meening te kenn dat, ofschoon hij daarvan geen nut verwachtte, er bij hem da tegen geene bedenking bestond.

Na het ontvangen van eene mededeeling van den burgemees van Rotterdam omtrent het oprigten van een tijdelijk lijkenh op de begraafplaats, werd een schrijven aan het gemeentbestu gerigt, waarbij de wenschelijkheid werd aangetoond om het opg rigte gebouwtje ook na het eindigen der epidemie beschikba te houden.

Toen het gemeentebestuur van 's Gravenhage, bij het eindige der cholera als epidemie, ophield van gemeentewege goed drink water in sommige buurten te verstrekken, is dit bestuur geweze op de wenschelijkheid van eene bestendiging dezer uitdeeling Blijkens het ontvangen antwoord had echter het bestuur daar tegen bezwaar.

Op uitnoodiging van den burgemeester van 's Gravenhage wer door den inspecteur eene poging aangewend om eene aldaar doo den heer Th. A. A. Simonis opgerigte inrigting tot het zuivere van bedvederen te onderzoeken, ten einde te beoordeelen in ho verre die bewerking een genoegzamen waarborg voor de werkelijk desinfectie opleverde en onschadelijk was voor de gezondheid de daartoe gebezigde werklieden en voor de omgeving. Dit onderzoe stuitte echter af op den onwil van den eigenaar om zijn zooge naamd „geheim" mede te deelen.

Koepokstof verkrijgbaar?

Hierna wordt door den minister medegedeeld dat hij eene mis sive van den minister van Binnenlandsche Zaken heeft ontvangen waarbij wordt gevraagd of er in deze provincie genoegzame ge legenheid bestaat tot het verkrijgen van koepokstof. Hierop is doo hem geantwoord, dat hierin genoegzaam wordt voorzien door d te Rotterdam, Dordrecht en Leiden, en welligt ook elders, b staande genootschappen tot bevordering der koepokinenting.

Afloop van ingestelde vervolgingen.

Aangaande den afloop der wegens onbevoegd uitoefenen de geneeskunst ingestelde vervolgingen deelt de voorzitter mede, d de wed. Gertzen bij vonnis der regtbank te Rotterdam op 20 Ju jl. is veroordeeld tot eene boete van *f* 10 en de proceskosten, subsidiaire gevangenisstraf van drie dagen; terwijl G. Schmidt e J. K. Buchner bij vonnissen van 7 Juni en 25 September 186 zijn vrijgesproken. Laatstgenoemde had intusschen reeds het lan verlaten.

De Heer Haaxman acht het wenschelijk ook bekend te worde met de motieven waarop het vonnis rust, in geval van vrijspraa

De voorzitter benaamt die wenschelijkheid en zal trachten te ve krijgen dat dit voortaan geschiede.

De voorzitter vraagt of een der leden nog het woord verlang

De heer Jacobson zegt, dat de noodzakelijkheid eener herzi

ning Pharmacopoea wel geen betoog zal behoeven en stelt daarom voor dat de Raad:

Herziening van de Pharmacopoea?

1°. de noodzakelijkheid eener herziening uitspreke;

2°. zich tot de regering wende om op die herziening aan te dringen.

Dr. Rombach ondersteunt dit voorstel.

Prof. Evers wijst als voorbeeld van de noodzakelijkheid eener soodanige herziening op de verschillende bereidingswijze van salvis Doveri.

De heer Vorstman meent dat als dit voorstel, hetgeen hij overigens sterk ondersteunt, alleen van dezen Raad uitgaat, het misschien minder doel zal treffen. Hij acht het daarom wenschelijk dat deze zaak eerst in de vergadering van de inspecteurs wierd gebragt opdat door dezen gemeenschappelijk zou worden gehandeld.

De voorzitter meent dat een verzoek aan den minister ook gevoegelijk van den Raad kan uitgaan.

Hierop neemt de Raad het voorstel van den heer Jacobson aan.

De voorzitter verzoekt alsnu de heeren die voorbeelden ter dstructie van de noodzakelijkheid eener herziening der Pharmaopoea aan hem willen geven, ten einde daarvan gebruik te maken ij het aan den minister te rigten verzoek, dit te doen binnen eertien dagen.

Niemand der leden meer het woord verlangende, doet de voorsitter voorlezing van de beschikking van den minister van Binnenlansche Zaken van 7 April n°. 334, betreffende de vaststelling van den rooster van aftreding der leden van den Raad.

Rooster van aftreding.

Hierop wordt tot de loting overgegaan, waarvan de uitslag is dat aftreden:

den 31 December 1866 de heeren dr. J. N. Ramaer, dr. C. H. van der Looij, J. Thorn Leeson, A. van scherpenzeel en C. V. van Valkenburg;

den 31 December 1867 de heeren dr. T. H. Blom Coster, prof. dr, J. A. Boogaard, dr. K. A. Rombach, A. C. Cramer en L. C. Vorstman;

en 31 December 1868 de heeren prof. dr. J. C. G. Evers, dr. P. M. Mees, dr. C. J. Snijders, dr. C. J. Vaillant, P. J. Haaxman, H. J. Jacobson en prof. mr. J. L. de Bruyn Kops.

De voorzitter doet hierop de vergadering overgaan in eene zitting met gesloten deuren en sluit na afloop daarvan de vergadering.

L. J. Egeling, *voorzitter.*
W. M. H. Säxger, *secretaris.*

N°. 160. *Vergadering van den geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe, gehouden den* 31 *October.*

Blijkens de presentielijst zijn tegenwoordig de leden: dr. L. Ali Cohen, voorzitter; dr. K. F. Amshoff; dr. D. Cohen; dr. J. H. Damman de Witt; A. A. H. Hamer; dr. J. A. van Ketwich Verschuur; dr. E. C. C. van Lennep; dr. F. W. van Riemsdijk; R. Brouwer, W. A. Dibbits, A. W. Kroon en mr. J. D. van Ketwich Verschuur (tevens secretaris) en de plaatsvervangende leden dr. J. L. Kymmel; L. Ebbinge en W. G. Top Jz.; de drie laatstgenoemden opgeroepen ter vervanging van de leden dr. J. E. T. Schaepman, K. Meulenhoff en E. P. Stheeman, die volgens ontvangen kennisgevingen verhinderd waren; verder zijn tegenwoordig de corresponderende leden L. Hubenet en H. R. de Holl Jr., en wordt de vergadering mede bijgewoond door het plaatsvervangend lid mr. L. Oldenhuis Gratama.

De notulen der *eerste* gewone vergadering, van 19 Februarij 1866 en der *buitengewone* vergadering van 26 April 1866 worden gelezen en vastgesteld.

2°. De voorzitter brengt achtervolgens ter tafel de navolgende ingekomen stukken, die worden voorgelezen en aangenomen voor kennisgeving, of waaromtrent wordt besloten als daarbij vermeld:

I. Missives van den minister van Binnenlandsche Zaken:

a. van 20 Febr. jl. n°. 205, 9e afd. en van 2 Maart jl. n°. 204, 9e afd., houdende uitnoodiging aan de leden van het geneeskundig Staatstoezigt omtrent van hun voornemen tot het *bezoeken van kazernen* tijdig kennis te geven aan de plaatselijke of garnizoens-kommandanten;

b. van 19 Febr. jl. n°. 365 en 28 Febr. jl. n°. 239, 9e afd., waarbij voor het archief van den Raad worden toegezonden: 2 jaargangen van het *Statistiek-jaarboek*, de uitkomsten der *volkstelling* van 1859 en 18 bladen der *Topographische kaart*, betreffende de provinciën Overijssel en Drenthe;

c. van 26 Maart jl. n°. 347, 0d afd., 26 Julij jl. n°. 281 en 13 Aug. jl. n°. 380, 9e afd., over *vaccinatie*-aangelegenheden; hierop zal bij de behandeling van het 4e punt van beschrijving worden teruggekomen;

d. van 7 April jl. n°. 334, 9e afd., betreffende de *aftreding van de leden* der geneeskundige Raden; zie het 5d punt van beschrijving hierna;

e. van 10 April jl. n°. 246, 9e afd., betrekkelijk de *taxatie van rekeningen* wegens genees-, heel- en verloskundigen bijstand aan armen; zie het 7e punt van beschrijving hierna;

f. van 30 Mei jl. n°. 281, 9e afd.; over de beteekenis van het woord *plaatsen* in art. 9 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60), als waardoor moeten worden verstaan: afgezonderd gelegen gedeelten van gemeenten; zie notulen 28 April 1866 bladz. 7, n°. 7, en hierna II litt. *a.*

g. van 6 Junij jl. n°. 297, 9e afd., betreffende het uitoefenen van geneeskundige *praktijk door vreemdelingen* in de grensgemeenten;

h. van 16 Junij jl. n°. 255, 9e afd., betreffende het onderzoek van de *gevangenissen*, volgen art. 5 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58);

a. van 11 Julij jl. n°. 222, 9e afd., betreffende de *port-vrijdom* voor de *correspondeerende leden* van den geneeskundigen Raad;

b. van 20 October jl. n°. 215, 9e afd., houdende mededeeling van het on. besluit van 8 Oct. jl. n°. 64, waarbij *vrijdom van porto* wordt verleend oor de correspondentie tusschen de *inspecteurs en de geneeskundigen* ter uitering van art. 6 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60).

II. Besluiten van gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe:

a. van 20 Junij jl. n°. 3, betreffende de zaak van den geneeskundige L. J. n Coevorden te Hollandsche Veld, gemeente Hoogeveen; zie notulen 28 pril 1866, bladz. 7, n°. 7 en hiervoren I litt. *f*;

de heer Dibbits kan zich niet vereenigen met dit besluit, volgens hetwelk *aatsen* in art. 9 der wet iets anders zou beteekenen dan *gemeenten*, en alzoo ene vergunning, als hier gevraagd, zou noodig zijn; hij meent dat gedeateerde Staten hiermede hunne bevoegdheid zijn te buiten gegaan, en stelt oor om terug te komen op het besluit van dezen Raad van 28 April jl., a alsnog de vereischte stappen te doen tot verkrijging eener beslissing van e regterlijke magt op dit punt;

de voorzitter is overtuigd dat de beslissing juist is, en is er dus tegen om ieromtrent iets verders te doen; hij zelf zal dit dus niet doen als inspecteur, aar laat de beslissing echter geheel aan den Raad over.

Dr. Cohen meent dat de Raad hierin berusten moet, en dat de beanghebbende apothekers, des noodig oordeelende, dergelijke stappen kunen doen.

De voorzitter merkt op dat ieder lid van den Raad op zich zelf dit doen an, door proces-verbaal op te maken en ter vervolging in te zenden.

Het voorstel van den heer Dibbits, in stemming gebragt, wordt *verworpen* et 11 tegen 4 stemmen.

b. van 18 Julij jl., n°. 6, houdende afwijzende beschikking op het verzoek n T. van Urk te Hoogeveen, om aan zijne patienten *geneesmiddelen te mogen eren*, uithoofde aldaar meer dan één apotheker gevestigd is.

III. Adressen van de apothekers G. van Urk (provisor bij de wed. Reiners) Steenwijk, Ed. Schaepman en R. Meulenhoff te Zwolle, vragende toepasg van alinea 3, van art. 34 der wet van 1 Junij 1865, (*Stbl.* n°. 61); ler te behandelen bij het 8e punt van beschrijving.

IV. Rapporten van de 6 commissiën, belast met de *visitatie der apotheken* 1866; te behandelen bij het 9e punt van beschrijving.

V. Rapporten betreffende plaatselijke epidemiën van *typhus* in de gemeente idwolde en Rijssen.

VI. Rapporten betreffende de jongste *cholera-epidemie:* van dr. de Lespinasse Hasselt, den burgemeester van Zwartsluis, dr. Tijdeman te Meppel en den er Coster te De Wijk.

VII. Bijdragen tot de geneeskundige plaatsbeschrijving van gemeenten in verijssel en Drenthe; van de leden: dr. Amshoff te Hoogeveen, dr. van emsdijk te Hardenberg, dr. van Lennep en dr. van Ketwich Verschuur te venter; van het plaatsvervangend lid dr. Stork te Almelo; van de corres-

responderende leden dr. Essink te Ootmarssum, dr. Hijner te Zwartsluis en van dr. de Lespinasse te Hasselt.

2°. De voorzitter vermeld als sedert de laatste vergadering *verzonden stukken*:

a. het verslag, namens den Raad aan den minister van Binnenlandsche Zaken gedaan, van de uitkomsten zijner beraadslaging in de buitengewone vergadering van 28 April jl., betreffende de maatregelen tegen de cholera te nemen;

b. het rapport omtrent hetzelfde onderwerp uitgebragt door de vergadering van inspecteurs, aan elk lid en plaatsvervangend lid van den Raad toegezonden;

c. verscheidene andere brochures en stukken betreffende cholera, zoo van wege den minister, als van wege den inspecteur aan de respectieve leden gezonden;

d. eenige stukken, ten gevolge van de gehouden vergaderingen waaronder de toespraak, waarmede de 1e vergadering is geopend.

e. ook is aan ieder lid van den Raad door den inspecteur, op 10 Mei jl., eene magtiging gezonden tot het binnentreden van openbare gebouwen, volgens art. 5 der wet van 1 Junij 1865 *Stbl.* n°. 58. Op de vraag van den voorzitter, of daarvan reeds gebruik is gemaakt, deelt dr. van Ketwich Verschuur mede dat hij met dr. van Lennep de slaapsteden en dergelijken te Deventer heeft onderzocht, waarvan het resultaat is opgenomen in hunne bijdrage tot de plaatsbeschrijving hunner gemeente; zie VII.

3°. De voorzitter brengt overeenkomstig alinea 6 van art. 22 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 58, uitvoerig verslag uit van de handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt, sedert de laatste gewone vergadaring van dezen Raad.

Dit verslag, ingerigt volgens de schets van het jaarlijks door de inspecteurs aan den minister van Binnenlandsche Zaken en aan de colegiën van gedeputeerde Staten der provinciën uit te brengen verslag, behandelde, na eerst de meer huishoudelijke zaken van dezen Raad in dit jaar te hebben besproken, naar aanleiding van art. 1 derzelfde wet, alles wat verrigt was betreffende het onderzoek naar den staat der volksgezondheid en de aanwijzing en bevordering van de middelen ter verbetering, en vervolgens wat gedaan was met betrekking tot de handhaving der wetten en verordeningen, in het belang der volksgezondheid vastgesteld. Vermits de in dit stuk behandelde zaken grootendeels in het verslag van den inspecteur aan gedeputeerde Staten der beide provinciën over 1866 zullen moeten worden opgenomen, wordt, op voorstel van den voorzitter en ter besparing van noodelooze kosten, bepaald dat deze zeer uitvoerige mededeeling niet in de notulen van deze vergadering zal worden opgenomen, maar dat de voorzitter trachten zal aan de leden en plaatsvervangende leden een exemplaar te doen toezenden van het hoofdstuk *Medische politie* uit de verslagen der provinciën Overijssel en Drenthe over 1866, zoodra dat hoofdstuk zal afgedrukt zijn.

4°. De voorzitter stelt aan de orde de zaak der *koepok-inënting*; en de beste middelen om die algemeen in de provinciën Overijssel en Drenthe te bevorderen. In de eerste plaats herinnert hij, dat de leden nu zooveel moge-

lijk zouden mededeelen, hoe die zaak thans feitelijk in elke gemeente geregeld is. (De voorzitter legt bij deze gelegenheid over de statistiek van de koepok-inënting in Overijssel en Drente, over 1865.)

Dr. Cohen vraagt nadere inlichting omtrent den beoogden inhoud van die mededeelingen.

Dr. van Ketwich Verschuur wenscht eene vereenvoudiging van de tabellen, thans voor de statistiek der vaccinatiën gebruikelijk.

De voorzitter herinnert dat hij aan een aantal leden en andere geneeskundigen in beide provinciën bij herhaling koepokstof heeft toegezonden, doch volstrekt niets heeft terug ontvangen; bij verzuim daarvan is zijn voorraad telkens uitgeput, en hij spoort dus aan tot terugzending van nieuwe stof; hij deelt verder mede dat hij, wegens de voorwaarden voor het kunnen bekomen van eene eerepenning gesteld (een zeker aantal vaccinatiën *gratis* verrigt, dus zonder daarvoor eene vaste toelage van de gemeente of eene belooning voor elke vaccinatie afzonderlijk van wege de gemeente te ontvangen) voor Overijssel niet meer dan de helft dergenen, die anders daarop aanspraak hadden, en voor Drenthe niemand over 1865 heeft kunnen voordragen. Hij vraagt thans op nieuw aan den Raad, naar aanleiding van 's ministers missive, boven sub 1°. I litt. *c* vermeld, wat deze Raad oordeelt over de wenschelijkheid om het uitreiken van deze *medailles* in stand te houden?

Dr. van Ketwich Verschuur is voor de afschaffing daarvan; de vaccinatie toch is een hoogst eenvoudige verrigting, waarin geenerlei bijzondere verdienste gelegen is; de waarde daarvan hangt in elke zaak geheel af van de bijzondere omstandigheden, de ondervonden moeijelijkheden, den overwonnen tegenstand enz.; de bemoeijingen van de geneeskundigen bij epidemieën van cholera en dergelijke ziekten zijn van oneindig meer gewigt en met vrij wat meer gevaar verbonden; daarvoor zou veeleer eenige onderscheiding of belooning te pas komen.

Op de vraag van den voorzitter of een der leden daarover anders denkt, of er namelijk iemand is, die de medailles in stand zou willen houden? volgt een algemeen stilzwijgen, zoodat met algemeene stemmen is besloten om aan den minister, als de meening van dezen Raad, te kennen te geven, dat het wenschelijk is het besluit omtrent de medailles in te trekken. De voorzitter vraagt of de Raad ook van oordeel is, dat bij die mededeeling moet worden gewezen op de wenschelijkheid eener belooning voor andere bemoeijingen van geneeskundigen?

Dr. Cohen en dr. Kymmell komen nog een oogenblik terug op de vraag omtrent de medailles; al meenen alle leden van den Raad eenstemmig dat men aan die voorwerpen geene waarde kan hechten, zoo zou echter de instandhouding er van eene nuttige uitwerking kunnen hebben bij die geneeskundigen, al waren dit slechts zeer enkelen, welke er voor zich wel waarde aan hechten, en zoodanigen zijn er toch.

Op de tegenwerpingen van den voorzitter en van dr. van Ketwich Verschuur, dat daarentegen het najagen van de bedoelde medailles hier en daar misbruiken kweekt ten nadeele zelfs van het doel, als: ontrekking van indivi-

duen aan de openbare bureaux van vaccinatie, het ophouden van vaccinatiën van het ééne jaar tot het volgende, om dan een dubbel getal te kunnen opgeven, — hetwelk ook speciaal door dr. Cohen uit zijne waarnemingen wordt bevestigd, — en dergelijke meer, — blijft de vergadering eenstemmig bij het *besluit* om te adviseren tot *afschaffing der medailles*, en tot erkenning van wezenlijke verdiensten, bij bijzondere omstandigheden in het algemeen, door eenige onderscheiding, waartoe op andere wijze gelegenheid bestaat.

De voorzitter brengt thans in beraadslaging de vraag: door welke middelen de vaccinatie nog *meer algemeen* zou kunnen gemaakt worden, waarin, als een der voornaamste moeijelijkheden, de vraag ligt opgesloten, hoe men overal op den duur goede stof zal kunnen krijgen?

Dr. Cohen prijst aan dat men in bepaalde kringen op de *verschillende plaatsen* op *verschillende tijden* van het jaar tusschen Februarij en November vaccinere, waardoor de telkens weer verkregen stof als het ware zou kunnen rondreizen.

Dr. Kymmell ziet daartegen bezwaar uit het oogpunt van het landbouwbedrijf, waardoor b. v. in de gemeente, die de hooitijd zou treffen, geene enkele vaccinatie zou kunnen geschieden, omdat de boeren er zich dan niet mee kunnen ophouden.

Dr. van Ketwich Verschuur acht dit ook zeer moeijelijk, daar toch in den winter de vaccinatie moet ophouden; hij acht echter het verkrijgen van stof geen bezwaar; hij heeft jaren lang te Deventer zeer vele vaccinatiën gedaan, en altijd van het bureau te Rotterdam voldoende hoeveelheid stof kunnen bekomen.

De voorzitter verzoekt alsnu den heer Hamer verslag te doen van de door hem, in de kolonie Ommerschans, op groote schaal genomen proeven met stof, verkregen uit koeijen, die hij geretrovaccineerd had, naar aanleiding van het verhandelde in de vorige geheime vergadering en waaromtrent hij den voorzitter reeds voorloopig mededeeling had gedaan, nevens herhaalde toezending van de op die wijze door hem verkregene koepokstof en koepokstof 1e, 2e en 3e generatie, welke vervolgens door den voorzitter aan geneeskundigen in de beide provinciën is uitgereikt.

De heer Hamer voldoet bereidwillig aan dat verzoek en deelt in de bijzonderheden mede hoe hij zijne proeven heeft genomen en wat daarvan de (welgelukte) uitkomsten zijn geweest.

Dr. Cohen vraagt inlichting omtrent het voordeel, door de inënting op koeijen beoogd boven het kweeken van stof op kinderen.

De voorzitter is van oordeel dat daardoor de ontaarding of verbastering der stof wordt voorkomen: hij meent namens den Raad aan den heer Hamer bijzonderen dank voor zijne ijverige bemoeijenissen en hulde voor zijne welgeslaagde pogingen te mogen toebrengen; voor het aan den minister in te dienen rapport zal dit eene belangrijke bijdrage zijn; als verdere middelen tot bevordering der vaccinatie meent hij te moeten aanbevelen: het houden van bijeenkomsten tot onderling overleg omtrent de mededeeling van stof door digt bij elkander gevestigde geneesheeren, en het uitlokken van beloonigen,

door de gemeentebesturen of het rijk te verstrekken, voor de aanbieding van kinderen *tot inenting*.

Dr. van Riemsdijk acht het onnoodig nadere maatregelen te nemen tot bevordering daarvan, daar de zaak van zelve goed genoeg gaat, in zijne streek althans; hij vraagt wáár men meent dat het thans niet goed zou gaan?

Dr. Kymmell, dr. Cohen en de voorzitter kunnen die gunstige meening geenszins toestemmen; menigvuldig zijn de tegenkantingen uit allerlei oorzaken; zoogenaamde gemoedsbezwaren spelen daarin ook een groote rol.

Dr. Cohen wenscht dat in elke gemeente jaarlijksche lijsten zullen worden aangehouden en aan de geneeskundigen verstrekt van de *niet*-gevaccineerde kinderen; hetwelk algemeen wordt beaamd.

Geene verdere meeningen over dit onderwerp geuit zijnde, zoo wordt de discussie gesloten, en aan voorzitter en secretaris opgedragen de inzigten van den Raad bij rapport aan den minister mede te deelen.

5°. Ingevolge de aanwijzing, vervat in de boven sub 1°. I litt. *d* vermelde missive van den minister, worden de rooster voor de *aftreding der leden* van den Raad bij loting vastgesteld als volgt:

van de *geneeskundigen* zullen aftreden: op 31 December 1866 dr. J. E. T. Schaepman, dr. D. Cohen en dr. F. W. van Riemsdijk; — op 31 December 1867 dr. J. H. Damman de Witt, dr. E. C. C. van Lennep en A. A. H. Hamer; — op 31 December 1868 dr. K. M. Amshoff, dr. J. A. van Ketwich Verschuur en R. Bouwer;

van de *apothekers* zullen aftreden: op 31 December 1866 W. A. Dibbits; — op 31 December 1867 R. Meulenhoff; — op 31 December 1868 E. P. Stheeman en A. W. Kroon;

het *regtsgeleerd* lid treedt, volgens gemelde missive af op 31 December 1868.

6°. Op voorstel van den voorzitter wordt besloten ook voor de *correspondeerende leden* het beginsel van *periodieke aftreding* aan te nemen, en bepaald dat de eerste aftreding van dezen zal plaats hebben op 31 December 1867, en de zaak in de najaars-vergadering van 1867 zal geregeld worden.

7°. Naar aanleiding van 's ministers missive, boven sub 1°. I litt. *e* vermeld, worden omtrent het *taxeren van rekeningen* van geneeskundigen en apothekers verschillende meeningen geuit en wordt van gedachten over de eigenlijke bedoeling en beteekenis van dat taxeren uit het oogpunt van den werkkring van het geneeskundig Staatstoezigt. Er worden ook voorbeelden aangehaald dat het taxeren somtijds tot uitkomst heeft dat de rekeningen hooger worden dan ze zonder taxatie zouden zijn geweest. Wijders wordt met betrekking tot het taxeren van doctors-rekeningen gewezen op den zeer uiteenloopenden maatstaf daarvan in verschillende plaatsen, waaromtrent eene groote onbestemdheid heerscht. Algemeen is men van oordeel dat de Raad zich nimmer moet mengen in begrooting van rekeningen ten laste van particulieren, maar zich moet bepalen bij die, welke onderstand van armen betreffen;

de heer Dibbits vestigt nog de aandacht op het bestaande Kon. Besluit van 2 April 1829, houdende verbod tegen aanbesteding van levering van

geneesmiddelen persoons- of recepts-gewijze, waaraan hij meent dat niet g noeg de hand wordt gehouden, en welk misbruik hij gelooft dat tot ve verkeerdheden aanleiding geeft.

8°. Behalve van de drie apothekers, vermeld sub 1°. III, is ook nog va den heer J. ten Brink te Steenwijk staande deze vergadering een verzoe ingekomen om, met toepassing van alinea 3 van art. 34 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 61), zijne apotheek ingerigt te mogen houden op den be staanden voet; omtrent alle 4 is advies gevraagd en verkregen van de com missiën, die bij deze respectieve apothekers belast zijn geweest met de visitatie Overeenkomstig deze adviesen wordt door den Raad besloten allen aan den inspecteur voor te dragen tot het bekomen der verlangde dispensatie.

De zitting wordt geschorst tot 's avonds.

's Avonds ten 7 uur worden werkzaamheden voortgezet.

9°. De voorzitter deelt aan den Raad de uitkomsten mede der in dit jaar plaats gehad hebbende *visitatiën der apotheken* in de provinciën Overijssel en Drenthe, naar aanleiding van de dienaangaande bij hem ontvangen rapporten der commissiën, met die visitatiën belast. Hij zegt niet voornemens te zijn *nu* reeds, bij deze eerste gelegenheid, gevolg te geven aan het besluit der vorige vergadering, om in de openbare bijeenkomst van den Raad mededeeling te doen van *de namen* der apothekers of geneeskundigen, wier apotheek nie goed of ook middelmatig werd bevonden. Hij meent om onderscheidene rede nen dat nu niet te moeten doen, hoofdzakelijk echter omdat hem uit d stukken is gebleken, dat bij de appreciatie van den staat van zaken en dien tengevolge ook bij de toepassing, die daarvan het gevolg moet zijn, niet doo alle commissiën op gelijke wijze is te werk gegaan, weshalve men jegen sommigen ligtelijk onbillijk zou handelen, in vergelijking met anderen, wie apotheken welligt in geen beteren toestand zich bevinden dan die der eers bedoelden, maar waar eene visiterende commissie een iets anderen maatsta bij hare beoordeeling of uitspraak heeft gebezigd. Bij de apothekers echter wier toestand tot het opmaken van een proces-verbaal of tot het doen een hervisitatie heeft aanleiding gegeven zal hij die consideratie niet behoeven gebruiken. Na mededeeling van de voornaamste bijzonderheden uit elke d zes rapporten, doet de voorzitter de algemeene uitkomsten kennen als volg

Commissie	I	heeft	onderzocht	(in	Overijssel)	35	apotheken.
„	II	„	„	„	„	31	„
„	III	„	„	„	„	21	„
„	IV	„	„	„	„	28	„
„	V	„	„	„	(Drenthe)	34	„
„	VI	„	„	„	„	21	„

Te zamen 170 apotheken, waarvan 115 in Overijssel en 55 in Drenthe.

Nopens 135 van deze 170 apotheken is de specificatie van den bevonde toestand in de rapporten vervat met betrekking tot de klassificatie in *see*

goed, *middelmatig* of *goed* en *niet goed* of *slecht*, en blijkt daaruit het volgende:

zeer goed	werden	bevonden	in	Overijssel	46	en	in	Drenthe	22,	dus	te	zamen 68
middelmatig of goed	"	"	"	"	22	"	"	"	20,	"	"	" 42
niet goed of slecht	"	"	"	"	12	"	"	"	13,	"	"	" 25
					80				55			135

In Overijssel werd geen proces-verbaal opgemaakt, maar zijn 5 hervisitatiën bij plattelands-heelmeesters noodig geoordeeld.

In Drenthe werd proces-verbaal opgemaakt tegen 2 plattelands-heelmeesters en 1 apotheker, en gevolgelijk geene hervisitatie in het werk gesteld.

De 5 plattelands-heelmeesters in Overijssel boven bedoeld zijn: Woerman, te Diepenveen; Immink, te Wierden; Dilman, te Ambt Almelo; Ten Bosch, te Diepenheim; Tulleners te Losser.

De 2 plattelands-heelmeesters in Drenthe, tegen wien proces-verbaal is opgemaakt, zijn: Bode, te Norg; Auwerda, te Anloo; en de apotheker is: C. J. van der Scheer, te Coevorden.

De voorzitter deelt eenige bijzonderheden mede, ten blijke dat het opmaken van deze processen-verbaal alleszins noodzakelijk geacht moest worden en deze ongetwijfeld door veroordeelingen zullen worden achtervolgd.

Wijders heeft hij, op voorstel der visiterende commissie, aan 1 med. doctor en aan 2 plattelands-heelmeesters in Drenthe eene aanschrijving gerigt, ten einde bedoelde geneeskundigen op eenige gebreken betreffende hunne apotheken indachtig te maken. Ten slotte geeft de voorzitter der vergadering in overweging zich te vereenigen met zijn voorstel, om, uithoofde der medegedeelde redenen, ditmaal nog geen uitvoering te geven aan het besluit der vorige vergadering om de *namen* der gevisiteerden met de qualificatiën hunner winkels openbaar te maken, voor zoover de visitatie geen aanleiding heeft gegeven tot een proces-verbaal, of hervisitatie, maar slechts tot eene vermaning, doch in het volgende jaar, als wanneer de algemeene regelen voor het visiteren der apotheken door de vergadering der geneeskundige inspecteurs vastgesteld, zullen bekend zijn, daaromtrent de noodige gestrengheid volledig bezigen. De vergadering vereenigt zich eenstemmig met dit voorstel.

De voorzitter stelt wijders voor, om tegen de volgende vergadering één stje met *reagentia*, ingerigt naar het door de visitatie-commissiën voorgesteld odel, aan te schaffen, en dan te beslissen of men er meer van verlangt, elk voorstel mede wordt aangenomen.

Dr. Cohen wijst op de uiteenloopende regelen, door de verschillende commissiën van visitatie gevolgd, en op het verschil der visitatiën van de winkels an apothekers en van geneeskundigen, die medicijnen leveren, waardoor gelijkheid in het opmaken der resultaten moet ontstaan zijn; nu hij vernomen heeft dat de gezamenlijke inspecteurs daarvoor algemeene regelen zullen aststellen, zal hij dit punt niet verder bespreken.

Dr. van Ketwich Verschuur merkt op, dat velen ook hunne geneesmiddelen betrekken van apothekers uit andere provinciën, en wenscht dat in die gevallen, wanneer er aanmerkingen zijn, de inspecteurs van die andere provin-

ciën daarvan mededeeling ontvangen, ten einde dan bij die apothekers te doen letten op hun voorraad van die middelen.

De voorzitter verzoekt de visitatie-commissiën hunne declaratiën van kosten bij hem in te zenden en wel in dubbel (d. i., *a.* de opgaaf van de door elke commissie werkelijk uitgegeven sommen, en *b.* de declaratie zoo als die ingevolge de regelen, voor deze zaak gesteld, zou luiden) ten einde dan in Mei aanstaande te kunnen afrekenen en een juist inzigt te bekomen van de regeling dezer zaak in het vervolg uit het finantiële oogpunt. Hij vreest dat de Raad met de daarvoor beschikbare gelden niet zal uitkomen, althans niet met de berekening naar de 2de klasse, zoodat men daarvoor òf op de gelden van het volgende jaar zal moeten anticiperen, òf naar eene lagere klasse, voor een gedeelte althans, zal moeten berekenen. Ook zal het de vraag zijn, of men bij de tegenwoordige toelage voor deze rubriek ieder jaar de *algemeene* visitatiën zal kunnen volbrengen. In elk geval is het nu een proefjaar geweest en zal de ondervinding ons ook in dit opzigt leeren en nuttig zijn.

De heer Dibbits acht het noodzakelijk dat *ieder* jaar *alle* winkels gevisiteerd worden.

Dr. van Ketwich Verschuur stemt daarmede in, en meent althans dat de commissiën zich ieder jaar overal zullen moeten vertoonen; al worden dan juist niet alle winkels gevisiteerd, zullen toch alle belanghebbenden, in de onzekerheid of de commissie bij hen zal komen, er zich naar inrigten.

De vergadering besluit dienovereenkomstig.

Dr. van Riemsdijk stelt voor de apothekers enz. vooraf te waarschuwen van de ophanden zijne visitatiën. Dit voorstel wordt echter, als in strijd met een vorig besluit dezer vergadering, en als ondoelmatig, met algemeene stemmen verworpen.

10°. Naar aanleiding der bepaling van art. 4, alinea 2, der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 61), wordt, op voorstel van den voorzitter, met betrekking tot de vaststelling der *minima* van de verpligte hoeveelheid der geneesmiddelen welke, de apothekers en de geneeskundigen, bevoegd tot het leveren van geneesmiddelen, in dit ressort in voorraad zullen moeten hebben, eene commissie benoemd, bestaande uit één geneeskundigen en één pharmaceut, en wel de heeren dr. Huber en Top te Kampen, welke commissie de vergadering hieromtrent in hare eerstvolgende bijeenkomst zal dienen van berigt en raad. De heer Top, tegenwoordig zijnde, aanvaardt die commissie, en neemt op zich aan Dr. Huber van diens benoeming mededeeling te doen.

11°. De commissie, in de besloten vergadering van 19 Febr. jl. benoemd, betrekkelijk de aan te wenden middelen tot wering van bestaande *kwakzalverij* (dr. van Ketwich Verschuur, dr. van Lennep en de heer Kroon) brengt bij monde van dr. van Lennep rapport uit; waarvan de conclusie wordt aangenomen. Op voorstel van den voorzitter wordt besloten aan dat rapport algemeene bekendheid te geven, en naar aanleiding daarvan eene circulaire te rigten aan de geneeskundigen en apothekers in het ressort van den Raad.

Mr. van Ketwich Verschuur oppert eenige bedenking tegen enkele uitdrukkingen in dit rapport, die den *schijn* zouden kunnen doen ontstaan dat men

bij de wering van zoogenaamde kwakzalverij voornamelijk het belang van de officiële geneeskunstoefenaren en apothekers op het oog had; hij meent dat in de eerste plaats het belang van het publiek de rigtsnoer moet zijn, en stelt voor die uitdrukkingen te wijzigen vóór de publiekmaking van het rapport; hetwelk wordt aangenomen.

Het aldus gewijzigd rapport luidt als volgt:

„De ondergeteekenden bij besluit van 19 Febr. jl. in commissie benoemd, ten einde rapport uit te brengen en voorstellen te doen, betrekkelijk de middelen, aan te wenden tot opsporing en tot wering der velerlei bestaande kwakzalverij, hebben de eer aan uwe vergadering de uitkomst hunner beschouwingen kortelijk mede te deelen.

„Het in behandeling gestelde onderwerp heeft steeds bijzonder de aandacht van geneeskundigen en pharmaceuten getrokken, hetgeen wel geene verwondering kan wekken daar het hier niet enkel een algemeen volksbelang geldt, maar ook eene zaak, waarbij beider belangen naauw betrokken zijn. De klagten en opvolgende overleggingen en voorstellen om in een zoo algemeen erkend kwaad verbetering aan te brengen waren talrijk, maar zelden hebben zij door bruikbaarheid uitgemunt. Kwakzalverij werd steeds onder alle vormen gedreven en was zij al opgespoord, dan nog werd hare uitoefening moeijelijk belemmerd en nog bezwaarlijker gestraft.

Onder eene vroegere geneeskundige wetgeving werden meermalen pogingen aangewend ter harer bestrijding, die evenwel zelden het daarmede voorgestelde doel bereikten. Er was te weinig medewerking en 't was als of men schroomde de misbruiken te keeren omdat een groot deel der bevolking en zelfs van de aanzienlijken in den lande deze ondersteuning en bijval schonk; de rechterlijke magt vond in de leemten der wet veelal een gereed middel om de klagten te ontzenuwen en het kwaad bleef doorgaans ongestraft. Bij deze ervaring onthielden zich de autoriteiten, aan welke toen opgedragen was tegen de kwakzalverij te waken, meer en meer van hunne weinig vruchtdragende bemoeijingen; de overige geneeskundigen smoorden hunne klagten en de meesten hoopten in de zoo lang verwachte nieuwe wet, de middelen en wegen aangewezen te zien, waardoor eene duurzame verbetering in dezen ordeloozen toestand konde worden verkregen en belangen beter worden gehandhaafd, en die hoop en verwachting was noch overdreven noch onbillijk; men meende toch te kunnen onderstellen, dat bij zoo hoog opgedreven eischen om tot uitoefening der genees- of artsenij-bereidkunst te worden toegelaten, eene krachtige bescherming, eene soort van monopolie aan de uitoefenaars dier vakken verleend, niet als eene bescherming van de genees- of artsenij-bereidkundigen zou kunnen beschouwd worden, maar als eene, die aan het volkswelzijn zelf verleend werd en noodzakelijkerwijze behoort verleend te worden. Wij hebben thans die nieuwe wetten gekregen en daarbij meer stellige voorschriften, die met meerder hoop op gunstigen uitslag op het bestaande kwaad kunnen worden toegepast.

„Bij de wet, regelende de uitoefening der geneeskunst wordt in art. 1 bepaald dat alleen zij, aan wie de bevoegdheid bij de wet is toegekend,

geregtigd zijn tot de uitoefening der geneeskunstt, waaronder de wet het verleenen van genees-, heel- of verloskundigen raad of bijstand als bedrijf verstaat en bij art. 18 van die wet worden aan hen, die onbevoegd de geneeskunst uitoefenen, bepaalde straffen opgelegd. Bij de wet, regelende de uitoefening der artsenij-bereidkunst, wordt in art. 1 de uitoefening dier kunst, het bereiden en tot geneeskundig doel afleveren van geneesmiddelen, alleen aan de bevoegden toegestaan en bij art. 31 dier wet worden op de overtreding van dat voorschrift der wet eveneens bepaalde straffen opgegeven. Het ligt nu voor de hand te meenen, dat hierdoor de groote stap is gedaan op den weg, die tot verbetering kan leiden. Wanneer toch vroeger gegronde klagten veelal buiten vervolging werden gesteld, schijnt thans de vrees niet geregtvaardigd, dat overtreders der wet de gestelde straffen zullen ontgaan.

„En toch zien wij nog even als vroeger het kwaad rondom ons bestaan en voortduren en onbevoegden treden nog steeds op als geneeskundigen en pharmaceuten en verspreiden allerlei zoogenaamde geneesmiddelen, dikwijls tot zeer strafbare doeleinden dienstig.

„Wat is er dan nu te doen tot opsporing en tot wering dier steeds bestaande kwakzalverij?

„Er schijnt een antwoord op deze vraag voor de hand te liggen. Dat slechts geneeskundigen en pharmaceuten zich beijveren de overtredingen, die bij geruchte zoo dikwijls ter hunner kennis komen, nader op te sporen, dat zij trachten bewijs te verkrijgen van het bedreven feit en dit ter kennis brengen van het geneeskundig Staatstoezigt, hetgeen belast met de bevordering der volksgezondheid en de handhaving der wetten en verordeningen in het belang daarvan vastgesteld, volgaarne de gelegenheid zal willen aangrijpen, om de voorschriften der wet te doen toepassen op handelingen, die een zoo kennelijk nadeel kunnen brengen aan de volksgezondheid en daarbij de regten schenden van de wettig tot uitoefening bevoegden.

„Dit echter is het antwoord niet, wat de meesten zouden wenschen; die regte en gladde weg is niet gemakkelijk te bewandelen; de geneeskundige of pharmaceut wil zich liefst zelf niet in die zaken mengen, het zoude al ligt den schijn hebben als of afgunst en broodnijd de drijfveer zijner handelingen waren; hij ziet er tegen op stappen te doen om zich in het bezit te stellen van bewijzen en vreest, dat de daartoe aan te wenden middelen minder kiesch zullen zijn; hij heeft een afschuw om met de regterlijke magt in aanraking te komen en eindigt daarom liever met tijdelijk te berusten en de verwachting te koesteren, dat zij, die meer bepaaldelijk voor de uitvoering en toepassing der wet moeten waken, ook meer nog de roeping en lust zullen gevoelen om in deze opsporend en handelend werkzaam te zijn.

„Van dezen zal naar onze meening de hulp en voorziening moeten worden gewacht. Het geneeskundig Staatstoezigt, als door de wet aangewezen om voor de volksgezondheid te waken is de eerste plaats toegekend, aan den regter zij het overige opgedragen. Geneeskundigen en pharmaceuten behooren dat bestuur in kennis te stellen van elk feit, wat in hunnen kring eenen nadeeligen invloed uitoefent en daardoor eene aanwijzing geven. Het is dan

op den weg van het geneeskundig Staatstoezigt die aanwijzingen ter kennis te brengen der autoriteiten, met de handhaving der wetten belast, en aan hunnen ijver en waakzaamheid blijft opgedragen die overtredingen op te sporen, tot klaarheid te brengen en aan den bevoegden regter over te geven, die in de toepassing der bij de wet zoo duidelijk opgegeven strafbepalingen het beste middel zal hebben tot krachtige wering van een zoo lang bestaand kwaad.

„Naar aanleiding dezer beschouwingen geven wij als onze meening:

„1°. Geneeskundigen en apothekers zullen wel doen de feiten van kwakzalverij, die ter hunner kennis komen, mede te deelen aan het geneeskundig Staatstoezigt en daardoor eene aanwijzing te geven tot waakzaamheid.

„2°. Aan de zorg van het geneeskundig Staatstoezigt en den ijver der autoriteiten, aan welke de behandeling van overtredingen is opgedragen, moet worden overgelaten de feiten nader op te sporen en voor den bevoegden regter te brengen."

12°. Bij het in behandeling nemen van de maatregelen, door of van wege de gemeentebesturen in dezen zomer genomen om het indringen of de verbreiding der *cholera* tegen te gaan, brengt de voorzitter, naar aanleiding eener ontvangen missive van het lid Stheeman, in de eerste plaats de vraag ter sprake, in hoeverre de plaatselijke besturen de bevoegdheid bezitten om publieke localiteiten (b. v. kroegen, slaapsteden), wier inrigting of gebruik schadelijk is voor de besmetting, door de policie te doen ontruimen? als zijnde eene zwarigheid, waarop men telkens stuit, wegens beweerde wettelijke magteloosheid.

Mr. van Ketwich Verschuur, daartoe uitgenoodigd, zegt dat, naar zijne meening, dit doorgaans een ijdel bezwaar is, daar het, met de bestaande wetgeving, meestal in de magt staat van de gemeentebesturen om hieromtrent voldoende verordeningen te maken, mits zij zich daarmede in tijds wapenen; art. 180 toch der gemeentewet geeft aan burgemeester en wethouders de bevoegdheid om alles, wat, in strijd met bestaande gemeente-verordeningen wordt daargesteld, ondernomen of nagelaten, ten koste der overtreders te doen wegnemen, beletten en verrigten, — en de wet van 31 Augustus 1853 (*Stbl.* n°. 83) kent aan den gemeenteraad het regt toe om, hetzij bij de verordeningen zelve, hetzij bij afzonderlijke verordening, aan hen, die belast zijn met, of moeten medewerken tot de uitvoering van verordeningen, strekkende tot handhaving van de openbare rust of veiligheid, of tot *bescherming* van het leven, of *de gezondheid* van personen, den last te verstrekken om de woningen der ingezetenen huns ondanks binnen te treden, indien de zorg voor de nakoming van eenig voorschrift der plaatselijke verordening dit vereischt; — hij is van oordeel dat het krachtens deze wetsbepalingen van de gemeentebesturen zelve afhangt om de uitvoering van alle zoodanige policieverordeningen te verzekeren.

Dr. van Ketwich Verschuur verklaart dat hij te Deventer ook bezwaar heeft ontmoet bij het openbaar gezag om particuliere woningen binnen te treden.

De voorzitter heeft van verschillende zijden algemeene mededeelingen ontvangen zoowel van slechte als van goede zorgen van gemeentebesturen bij het

heerschen der cholera; hij hoopt dat dit jaar, door al de ellende, die men heeft moeten aanschouwen, en de menigte slechte toestanden, die men, als daaraan bevorderlijk heeft kunnen waarnemen, weder een krachtige prikkel moge zijn om zich overal, waar die ontbreken, met doelmatige verordeningen en inrigtingen in tijds te voorzien.

Het rapport van de *internationale Sanitcits-Commissie*, in dit jaar te Konstantinopel gehouden, uitgebragt door prof. van Geuns, en opgenomen in de *Staats-Courant* van 4 October jl., brengt hij vervolgens ter sprake; hij is van oordeel dat bij ernstige zamenwerking van de Europesche mogendheden de cholera even goed buiten ons werelddeel te verbannen zal zijn als de pest en andere Oostersche ziekten. Onder de merkwaardige mededeelingen van den laatsten tijd wijst hij ook nog op de belangrijke mededeelingen in de *Staats-Courant* van 6 Aug. jl., omtrent de ervaring van Engelsche geneesheeren bij het heerschen der cholera, die nagenoeg geheel overeenkomen met de beschouwingen van de Nederlandsche geneesheeren aangaande hetgeen de ontwikkeling en verbreiding dezer ziekte kan bevorderen en belemmeren. Daaromtrent zijn ook zeer belangrijk de bij hem ingekomen rapporten van den directeur der rijks gestichten te Ommerschans en Veenhuizen en die van het lid, den heer Hamer, omtrent hetgeen aan die rijks gestichten is verordend als voorzorgen tegen het aanbrengen van het contagium, bij een zoo groot aantal personen, als daar voortdurend uit een antal besmette plaatsen worden aangevoerd, waarvan de gunstige uitwerking te meer uitkomt, daar de physieke en sociale toestand van de meeste dezer individuën hen als het ware tot bijzonder voorbeschikten maakt voor de cholera.

Dr. van Ketwich Verschuur wil die gelukkige uitkomst ook voor een deel toegeschreven hebben aan de heilzame maatregelen van den minister van Justitie, die zeer doelmatige vorzorgen heeft verordend voor den tijd, — in den regel eenige weken, — welke deze lieden voor dat zij te Ommerschans aankomen, in de gevangenissen moeten doorbrengen.

De heer Hamer meent dat ze, zonder oponthoud te Zwolle of elders naar Ommerschans of Veenhuizen zijn overgebragt; — doch dr. van Ketwich Verschuur verklaart te weten dat ze wel is waar niet te Zwolle, waar men ze op de eene of andere wijze wist af te schuiven, maar in den regel te Deventer eenigen tijd verblijf hielden vóór zij naar de rijks gestichten kwamen.

De voorzitter meent dat in alle gevalle de gunstige onderscheiding, waarin de rijks gestichten Ommerschans en Veenhuizen zich ten opzigte der cholera in dit jaar mogten verheugen, niet als toevallig mag beschouwd worden, maar voor een groot deel aan de doelmatige voorzorgen moet worden toegeschreven, welke vele andere gemeenten zich tot voorbeeld mogen stellen.

De voorzitter vraagt of er ook onder de leden zijn, die voorbeelden kunnen mededeelen van verspreide besmetting, o. a. door aanvoer van meststoffen uit besmette plaatsen, met name uit Groningen?

Dr. Cohen meent dat er reglementen behooren gemaakt te worden tot wering van den aanvoer van straatvuil uit besmette plaatsen, bij gemis van zoodanig reglement te Assen heeft men aldaar lijdelijk moeten toezien dat

straatvuil uit Groningen, nadat daar de cholera reeds gewoed had, is aangevoerd en publiek verkocht, waardoor hij overtuigd is dat de besmetting is verspreid.

De voorzitter gelooft dat zoo iets zeer gemakkelijk door eene verordening zou zijn te keeren, en herinnert dat de gemeentebesturen op het nemen van voorzorgmaatregelen daartegen door de commissarissen des Konings reeds zijn gewezen.

Mr. Gratama meent dat men voorzigtig moet zijn met dergelijke ingrijpende maatregelen, die voor den landbouw belangrijk ongerief en schade zouden verzorzaken; de wetenschap geeft nog te weinig zekerheid omtrent de voortdraging der besmetting door de mest, en de directie der mestverzameling te Groningen heeft openlijk aangekondigd dat geen harer arbeiders door de cholera is aangetast.

De voorzitter rectificeert het laatste, door te herinneren dat die directie slechts had aangekondigd „dat van hare arbeiders, in verhouding tot de algemeene sterfte, *niet meeer*, dan van andere bedrijven, waren aangetast." Hij wenscht van den heer de Witt te vernemen, of de feiten van besmetting door uit Groningen aangevoerde mest te Stadskanaal, en te Gasselternieveen, waar, luidens de dagbladen, dezer dagen alle 3 de arbeiders, die aan het lossen van een schip met Groninger mest gewerkt hadden, zijn aangetast en gestorven, genoeg *geconstateerd* kan achten, om het provoceren van beperkende maatregelen te wettigen?

Dr. Kymmell zegt dat, volgens inlichting van den burgemeester van Groningen, de mest, die te Gasselternieveen is aangevoerd, reeds vóór dat te Groningen cholera was voorgekomen, ingezameld was, zoodat hij meent dit geval aan andere oorzaken, misbruik van drank en dergelijke, te moeten toeschrijven.

De voorzitter is van oordeel dat het feit, omtrent den tijd, waarin die faecaliestoffen waren ingezameld, vooraf dient uitgemaakt te zijn, en tevens andere inlichting dient verkregen te zijn omtrent het Groningen toegepaste middel van desinfecteren der ingezamelde mest; hij durft zonder nadere feiten den staf niet breken over de Groningsche mest, en raadt daaromtrent in het belang van den landbouw, vooral nu, bij het verbod van mestinvoer uit andere streken ter zake van den veetyphus, voorzigtigheid aan. Terwijl, zoo als hij onderstelt, ingevolge eene correspondentie tusschen den heer commissaris des Konings in Drenthe en hem, de zaak thans in behandeling is tusschen de commissarissen des Konings van Groningen en Drenthe, zou men den uitslag daarvan kunnen afwachten, en zal hij daarna gebruik maken van de hier gegeven wenken.

Mr. Gratama meent dat hier vooral het *bene distinguendum* moet worden in acht genomen, en vraagt of er bij die arbeiders te Gasselternieveen ook misschien de voorbeschiktheid bestond, die door het verwerken van *alle* mest tot ontwikkeling der ziekte kon gekomen zijn?

Dr. Cohen gelooft dat het feit sterk genoeg spreekt, en stelt voor dat de vergadering besluite, de noodzakelijkheid te verklaren om, als preventieven maatregel, den invoer van mest uit Groningen in Drente te verbieden.

De heer Top vraagt of de maatregel wel doel zou treffen door alleen Groninger mest te keeren, en of dit niet evenzeer moet geschieden van mest uit alle andere besmette plaatsen?

Dr. Kymmell en mr. Gratama verklaren dat ieder van hen ladingen mest uit Kampen heeft ontvangen tijdens de cholera daar heerschte, zonder dat een hunner arbeiders eenigen hinder heeft ondervonden.

De heer Top zegt dat te Kampen bijzondere zorg is gedragen voor het desinfecteren; elk inzamelaar had steeds een groote bak met chloorkalk bij zich, waarmee de mest werd bestrooid.

Dr. van Ketwich Verschuur merkt op, dat de bedoelde waarborgen tegen besmetting door invoer van mest nog meer noodig zijn nadat de ziekte ter plaatse der inzameling geweken is, dan tijdens zij daar nog heerscht.

De voorzitter stelt voor om in het voorstel van dr. Cohen, de *„noodzakelijkheid"* van verbodsbepalingen, te veranderen in de *„wenschelijkheid"* daarvan.

Mr. van Ketwich Verschuur kan zich daarmee niet vereenigen; de geneeskundige Raad is ten opzigte van dit onderwerp geroepen om als zaakkundige eene bepaalde meening te uiten, en mag zich daaraan niet onttrekken door met weifelende uitdrukkingen de verantwoordelijkheid van ingrijpende maatregelen over te brengen op autoriteiten, die daaromtrent niet, of althans minder, zaakkundig zijn; deze Raad moet naar zijn inzien een stellig votum uitbrengen van noodzakelijkheid of de zaak laten rusten.

Mr. Gratama vraagt nog aan dr. de Witt of hij stellig overtuigd is dat in het bedoelde geval de smetstof is aangebragt door de mest, dan of het een gewoon verschijnsel kan zijn van het werken in elke mest?

De voorzitter stelt ten slotte voor om het voorstel van dr. Cohen in dien zin te wijzigen, dat nog niet de noodzakelijkheid of de wenschelijkheid van *verbod* van invoer, maar de wenschelijkheid van *voorzorgs*-maatregelen bij invoer van faecale stoffen uit besmette plaatsen wordt uitgesproken, *dan noods* ook door totaal verbod van invoer.

Dit voorstel wordt aangenomen.

Mr. van Ketwich Verschuur vraagt inlichting omtrent een gerucht, hem ter ooren gekomen omtrent de inrigting, in eene der grootste gemeenten van Drenthe, van een brandspuithuisje, staande in de onmiddellijke nabijheid van eene stinkende sloot, tot een cholera-hospitaal, waar binnen, naast de krib, reeds de doodkist gereed stond als de lijders er inkwamen.

Verschillende leden bevestigen dit en noemen den naam der gemeente, waarin dit is voorgevallen.

De voorzitter zegt dat hij reeds hiervan onderrigt was, en over de ondoelmatigheid van zulk eene inrigting zijne wenken had gegeven, die hij vertrouwde dat de noodige vruchten zouden dragen.

13°. De voorzitter vestigt de aandacht op het feit, dat in de noordelijke provinciën des lands sedert geruimen tijd gevallen van *hondsdolheid* onder dieren en ook onder menschen voorkomen. Hij leidt daaruit af de wenschelijkheid van *meer algemeene* maatregelen, dan gemeentelijke of ook provinciale verordeningen, tegen de verbreiding der *hondsdolheid*, die toch geene administratieve of geographische grenzen kent. Hij doet mededeeling van zijn schrijven dienaangaande aan den commissaris des Konings in Drenthe, waar een *provinciaal* reglement tot het tegengaan der hondsdolheid bestaat, en aan

's Konings commissaris in Overijssel, waar zulk een algemeen reglement niet bestaat, maar alles aan de zorg van de gemeentebesturen is overgelaten. Hij deelt vervolgens mede, dat hij het nuttig heeft geacht in dezen gebruik te maken van de bepaling van art. 12, alinea 2, wet I, en uit dien hoofde het corresponderend lid Hubenet uit Dwingelo heeft verzocht omtrent de zaak der hondsdolheid met zijne wetenschappelijke en practische ervaring den Raad voor te lichten. Hij noodigt alsnu den heer Hubenet uit zijne denkbeelden over dit onderwerp aan de vergadering te willen mededeelen.

De heer Hubenet leest een opstel daaromtrent voor, hetwelk hij niet als afgewerkt wenscht beschouwd te hebben, omdat de tijd, sedert hij de uitnoodiging tot het bijwonen van deze vergadering heeft ontvangen, voor hem te kort is geweest, om het geheele onderwerp af te handelen. Hij bepaalt zich nu hoofdzakelijk tot eene algemeene en aetiologische beschouwing van de hondsdolheid en knoopt daaraan onderscheidene praktische opmerkingen vast. Als hoofdoorzaken voor het ontstaan der hondsdolheid meent hij te mogen aannemen slecht voedsel en dat bijna alle honden van het vrouwelijk geslacht reeds kort na hare geboorte worden gedood, terwijl die van het mannelijk geslacht worden aangehouden; deze vinden te zelden gelegenheid tot voldoening hunner geslachtsdrift, hetwelk de dolheid doorgaans veroorzaakt.

De voorzitter wenscht van den heer Hubenet gaarne te vernemen, welke hygiènische maatregelen hij zou vermeenen dat er tot voorkoming der kwade *gevolgen*, der gevaren van de hondsdolheid voor den mensch, zouden kunnen genomen worden, zoolang men niet bij magte is om het *ontstaan* der ziekte bij den hond zelven te voorkomen?

De heer Hubenet acht het hoogst moeijelijk het gevaar geheel te keeren; het vastleggen van honden acht hij meer *nadeelig*, dan *voordeelig;* het voorschrift om muilkorven te doen dragen is het eenige, wat, onder streng toezigt, nog iets kan helpen.

Dr. Cohen meent dat het veel te groot aantal honden, hetwelk wordt aangehouden, zou kunnen worden tegengegaan door eene hooge rijks-belasting; hij zou daarvan echter de jagers willen vrijstellen, daar die reeds in patent of jagt-acte daarvoor betalen.

De voorzitter stemt met het eerste beginsel in; vele gemeenten hebben echter van dit voorwerp, in strijd met den grond van het denkbeeld (om namelijk de honden te doen verminderen) een bron van inkomsten gemaakt, door eene veel *te lage* belasting van de honden te heffen, gedachtig aan den volkshuishoudkundigen grondregel, dat goedkoopheid het verbruik van een artikel bevordert.

De heer Hubenet wenscht eene wet tegen de mishandeling van dieren, die ook dikwijls oorzaak is van hondsdolheid.

De voorzitter meent dat te dien opzigte ook maatregelen zouden te nemen zijn, met name tot beteugeling der kwaadwilligheid van de straatjeugd.

Mr. Gratama is tegen de muilkorven, die hij, als beletsel om te vreten, ook veeleer onder de oorzaken van dolheid rekent.

De voorzitter stelt voor om in deze zaak, als daartoe te ingewikkeld en

te moeijelijk, op dit oogenblik geen besluit te nemen, maar om hem te magtigen tot nadere bespreking hiervan met den heer Hubenet, en tot formulering daarna van de noodige voorstellen namens den Raad, aan de provinciale of gemeentebesturen.

Mr. van Ketwich Verschuur kan zich, behoudens alle eerbied en vertrouwen voor het eventuëel gevoelen dezer commissie, niet vereenigen met het voorstel, om deze nu reeds te magtigen nog onbekende maatregelen van beperkenden aard aan de besturen voor te stellen; de Raad kan zich, zijns inziens, daaromtrent niet vooraf blindelings verklaren; hij geeft daarom in bedenking den inspecteur te verzoeken zoodanige voorstellen op eigen naam en gezag in overweging te geven, buiten den Raad.

De voorzitter verklaart zich gaarne bereid om, als de vergadering dat wenscht of beter oordeelt, dit, in overleg met den heer Hubenet, te doen.

14°. Wegens den vergevorderden tijd worden de maatregelen te nemen tegen de eventualiteit van het voorkomen van de trichinenziekte onder de varkens of onder de menschen hier te lande, als niet urgent, ter bespreking in eene volgende vergadering aangehouden.

15°. De voorzitter betoogt de wenschelijkheid om de *notulen* der vergaderingen van den Raad te doen *drukken*, zoowel tot wederkeerige bekendwording met de inzigten van de verschillende geneeskundige Raden omtrent de behandelde onderwerpen, als tot herinnering voor leden, plaatsvervangende en corresponderende leden. In de laatste inspecteurs-vergadering was men eenstemmig daarvoor, zoodat hij vertrouwde dat alle Raden daartoe zullen besluiten. Hij meent echter dat de notulen binnen dien kring behooren te blijven, en niet algemeen verkrijgbaar moeten zijn. Om het beoogde doel te bereiken zouden de notulen vroeger dan nu bekend moeten zijn en alzoo zonder de goedkeuring daarvan in en door eene volgende vergadering af te wachten, door voorzitter en secretaris opgemaakt en als concept moeten gedrukt worden, en vóór die volgende vergadering moeten rondgezonden worden.

Dr. Cohen stelt voor om daaraan gevolg te geven, en de resumtie der notulen over te laten aan den voorzitter en den secretaris, zonder nadere goedkeuring der vergadering; waartoe met algemeene stemmen wordt besloten.

16°. De beide commissiën, in de vorige vergadering benoemd: omtrent de koloniën Veenhuizen en Ommerschans, — en omtrent de geneeskundige plaatsbeschrijving van Zwolle, — hebben wegens verschillende oorzaken, hoofdzakelijk echter uit hoofde van de geheerscht hebbende cholera hunne rapporten nog niet kunnen opmaken, en worden diligent verklaard. De door de inspecteurs te ontwerpen schets voor de geneeskundige plaatsbeschrijving wordt spoedig verwacht, en zal als bijlage bij deze notulen gevoegd worden, wanneer zij nog tijdig wordt ontvangen.

Hierna wordt de vergadering gesloten.

Aldus geresumeerd en vastgesteld door

L. Ali Cohen, *voorzitter.*

J. D. van Ketwich Verschuur, *secretaris.*

N°. 161. *Besluit van den commissaris des Konings in Utrecht van 7 November n°. 19 Az,, betreffende* verkoop van zoogenaamde „geheime" geneesmiddelen. (*Prov. blad* n°. 633.)

De commissaris des Konings in de provincie Utrecht,

Gelezen hebbende eene missive van den heer inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Gelderland en Utrecht, dd. 5 dezer, n°. 1091, houdende mededeeling, dat niet alleen sommige apothekers, maar zelfs geheel onbevoegde winkeliers zich schuldig maken aan het verkoopen van *geheime geneesmiddelen*, en alzoo eene overtreding plegen van de bepalingen der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 61), en daarbij voorstellende, om het gebruik van zoogenaamde geheime geneesmiddelen, waarvan de zamenstelling noch aan den verkooper noch aan den kooper bekend is, bij eene waarschuwing aan het publiek te ontraden, en de belanghebbenden opmerkzaam te maken, dat zij door het verkoopen van dergelijke geneesmiddelen zich blootstellen, om overeenkomstig art. 31 der bovenaangehaalde wet te worden gestraft,

Heeft goedgevonden:

Heeren burgemeesters der gemeenten in dit gewest uit te noodigen, het vorenstaande te brengen ter openbare kennisse.

En zal deze worden opgenomen in het *Provinciaal Blad.*

Utrecht, den 7 November 1866.

De commissaris des Konings voornoemd,
VAN DOORN.

N°. 162. *Vergadering van den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen, gehouden den* 17 *November.*

Twee leden zijn door ziekte, een is door bezigheden verhinderd de vergadering bij te wonen. Voor de beide eersten, dr. Dorama en dr. Reisiger, zijn in de plaats getreden de heeren de la Faille en Born, terwijl voor het derde bedoelde lid, dr. Houwink, de heer Lobry de Bruijn de plaats innam. Van den heer Reilingh was daags vóór de vergadering berigt ontvangen, dat er mogelijkheid bestond dat hij niet zou verschijnen. Bij de onzekerheid dus van het al dan niet aanwezig zijn van dat lid en wegens den verren afstand van het voor hem in de beurt vallend plaatsvervangend lid, dr. van der Loeff te Appingadam, was er geene gelegenheid meer dezen op te roepen. Vermits de heer Reilingh nu werkelijk niet ter vergadering kwam, bestond het ledental dezen keer uit 15 in plaats van 16 (de inspecteur en adj.-inspecteur niet meêgerekend).

Notulen van 19 Febr. en 28 April.

De secretaris leest de notulen voor van de openbare vergadering gehouden den 19den Februarij te Leeuwarden. Na enkele opmerkingen van de heeren Meursinge en Tellegen omtrent de verdeeling van de visiteer-distrikten in de provincie Groningen, werden de notulen gearresteerd.

Daarna werden de notulen voorgelezen van de buitengewone vergadering, gehouden 28 April te Groningen. In verband daarmede doet de heer van Deen de vraag: of er is voldaan aan de maatregelen tegen de cholera voorgesteld? De voorzitter antwoordt, dat daarvan is mededeeling gedaan in het verslag, voor zoo verre daarvan berigt was binnengekomen.

Rectificatie op de notulen.

De heer Asman brengt in het midden, dat in deze notulen niet voorkomt de naam van den heer Bloembergen als medeonderzoeker van de slaapsteden te Leeuwarden, terwijl de heer Meursinge verklaart zich niet zoo sterk tegen Pettenkofer te hebben uitgelaten als in de notulen staat. Nadat deze twee punten onmiddellijk in de notulen naar den wensch der beide sprekers waren gewijzigd, werden zij door de vergadering goedgekeurd.

De heer Meursinge oppert de vraag, of de notulen zullen worden gedrukt? — De voorzitter vindt dit minder noodig, wanneer de handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt gedrukt worden, en tevens om de kosten daaraan verbonden. — De heer Meursinge: daar het drukken dienen moet, om het publiek bekend te maken met het verhandelde in den geneeskundigen Raad, wenscht hij, ook in navolging van den geneeskundigen Raad van Zuid-Holland, de notulen van elke vergadering gedrukt te hebben. Bij stemming is dit voorstel met 9 tegen 8 stemmen aangenomen.

Ingekomen stukken.

Vervolgens wordt mededeeling gedaan van verscheidene ingekomen ministeriëele missives, alsmede van de titels van verschillende door onderscheidene besturen ingezonden boekwerken. De missives worden op voorstel van den voorzitter voor kennisgeving aangenomen, terwijl de boekwerken in het archief zullen worden geplaatst.

Handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt.

Thans wordt overgegaan tot de mededeeling van de handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt, loopende over eene tijdruimte van 1°. Februarij tot ultimo September. Vooraf deelt de inspecteur evenwel mede, dat de cholera, en wel met name de handelingen, waartoe zij aanleiding heeft gegeven, de voornaame oorzaak was, waarom het verslag is gedrukt, terwijl tevens de *lezing* van die handelingen de leden veel beter in staat stelde hunne meening daarover in de vergadering bloot te leggen dan een eenvoudig *aanhooren*. Vermits evenwel volgens art. 24, laatste lid, *in* de vergadering mededeeling moet worden gedaan, verzoekt hij den secretaris thans een kort overzigt van die han-

elingen te leveren. Het 1ste hoofdstuk bevatte alles wat betrek-
ing heeft op de *ziekten, die de volksgezondheid bedreigden.* In
et 2de hoofdstuk werd, onder den titel van *Handhaving van*
Vetten en Verordeningen, gesproken over de uitoefening van on-
evoegde bedrijven, over de overtreding van sommige wetsarti-
els, over de verleende vergunningen krachtens art. 18, w. I,
ver verleende magtigingen krachtens art. 5 w. I. In het 3de of
atste hoofdstuk werden verschillende onderwerpen behandeld,
e op *de volksgezondheid* betrekking hebben. Belangrijke kwestiën
ver *fabriek-nijverheid in verband met de openbare gezondheid* wer-
n daarin voornamelijk aangetroffen. Bij de geheele uiteenzetting
erd eene provinciale indeeling gevolgd.

Alvorens een aanvang te maken met de discussien over het ge-
ukte verslag wordt de vergadering voor een kwartier uurs
schorst.

Bij de heropening der vergadering stelt de voorzitter voor het verslag in de volgorde der 3 hoofdstukken achtereenvolgens te bespreken; zoodoende gaat men over tot: Discussie.

Hoofdstuk I. De heer van Deen wenscht in het vervolg één doorloopend verslag te hebben, maar niet twee afzonderlijke, waarvan het eene voor Friesland door den inspecteur, het andere voor Groningen door den adjunct-inspecteur onderteekend is; het moet uitgaan alleen van den inspecteur als hoofd van het geneeskundig Staatstoezigt voor Friesland en Groningen. — De voorzitter: Hij was niet in staat voor Friesland en Groningen één gemeenschappelijk verslag te geven, omdat hij de gegevens daarvan den adjunct-inspecteur niet had ontvangen. Hij vindt het aan den anderen kant wenschelijk, om het provinciaal te verdeelen: 1°. ter bevordering van een beter overzigt, maar 2°. ook het belang van het jaarverslag, in te leveren aan gedeputeerde staten van beide provinciën, omdat het provinciaal bestuur van Friesland alleen verslag wil hebben over de handelingen van het geneesk. Staatstoezigt in Friesland, dat van Groningen alleen van over de provincie Groningen. — De heer van Deen vraagt inders, hoe het met deze zaak gelegen is in andere provinciën, ar ook adjunct-inspecteurs gevestigd zijn?

De voorzitter antwoordt dat dit hem nog niet bekend is. — heer de la Faille verklaart in het verslag over Groningen een regelden loop van de cholera aldaar te missen; bovendien komt arin niet voor: *a.* de meeningen over het contagium, *b.* de rsprong van de eerste gevallen in de stad Groningen en *c.* wat desinfectie aldaar heeft geleerd. Om kort te gaan, hij mist n verband in het verslag over Groningen. — De heer Meurge: de door hem ter tafel gebragte cholera-tabel vult al deze ebreken aan. Voorts bestaat er eene rijks cholera-commissie, waar-

door de beschrijving van cholera in zijn verslag voorbarig zou zijn en onnoodig wordt. Bovendien zou het verslag, wanneer daarin alles was opgenomen wat de heer de la Faille wenschte, veel te groot geworden zijn. Handelingen staan op den voorgrond en deze zijn in het verslag meêgedeeld. — De heer de la Faille: de door den adjunct-inspecteur bedoelde tabel wijst niet den loop der cholera aan. Wat de rijks cholera-commissie betreft, deze zal waarschijnlijk eene algemeene beschrijving geven van de epidemie in Nederland en niet in bijzonderheden omtrent de afzonderlijke gemeenten en dorpen. Vermits de heer Meursing nu in zijn verslag de uitkomsten van de desinfectie geheel buiten sprake laat, geeft spreker wegens het belang der zaak een overzigt van alles wat ten opzigte van de desinfectie te Groningen is gedaan en wat zij heeft geleerd; een overzigt hem verstrekt door den burgemeester van Groningen. — De heer Meursinge: Het overzigt door den laatsten spreker medegedeeld is ook door hem ontvangen, doch te laat om in het verslag opgenomen te kunnen worden. Verder leest hij ter toelichting voor zijne missives over mestvervoer en verkoop aan het gemeentebestuur van Muntendam en aan den commissaris des Konings in de provincie Drenthe gerigt. Ook deze laatste kon wegens hare dagteekening niet in het verslag opgenomen worden. — De heer de la Faille voelt zich te dien opzigte bevredigd wanneer hij van den heer Meursinge mag te gemoet zien eene beschrijving van de resultaten der desinfectie. — De heer Meursinge belooft dit later te doen, als de resultaten bekend zijn. — De heer Tellegen wenscht rond en open zijne meening bloot te leggen over de maatregelen, welke op pag. 90—101 en op pag. 110 van het verslag zijn beschreven. Hij wil spreken van de verordening betrekkelijk mestverzameling, woningen enz., vastgesteld door den gemeenteraad van Zuidbroek. Met zeer veel leedwezen heeft hij gelezen wat op genoemde pagina's staat. 1°. de bepaling over de mestvaalten. Het is practisch onmogelijk om de landbouwers te dwingen hun mest in steenen putten te bewaren; de zaak is veel te kostbaar. Het onpraktische van dezen maatregel wordt overigens genoeg bewezen door het feit, dat van alle Groninger gemeenten slechts twee, Adorp en Uithuizen, zulk eene verordening hebben in het leven geroepen. De heer Tellegen gelooft daarom dat deze en enkele andere bepalingen in deze verordening opgenomen, zullen zijn eene doode letter en bij uitzondering worden toegepast. Voorts gelooft spreker dat de adjunct-inspecteur volgens zijne instructie bevoegd was tot het uitschrijven van zijne daarop betrekking hebbende missive, maar eerst met den inspecteur daarover in overleg had moeten treden. Iets anders ware het wanneer het hier eene spoed vereischende zaak gold. 2°. Als model van staatsmanswijsheid wordt

ons — aldus gaat de heer Telgen voort — op pag. 95—97 voorgesteld eene verordening van Winschoten. Ook vele artikelen daarvan zijn niet te verdedigen, ze zijn in strijd met het eigendomsregt; de gemeenteraad heeft bovendien niet de bevoegdheid om uitvoering te geven aan art. 6. Het meeste leedwezen ondervond spreker evenwel in den op pag. 91 genoemden maatregel van Zuidbroek. Hij begrijpt niet hoe men in 1866 zulk eene verordening kan in het leven roepen. De inhoud daarvan is als *wenk* goed, maar het gaat niet op om de menschen daartoe te noodzaken. Men kan de menschen door strafbepalingen niet dwingen om gezond te worden. Hoe rijmen nu die fraaije verordeningen met de ontboezeming van den adjunct-inspecteur op het einde van pag. 90? Op grond daarvan wil spreker niet verantwoordelijk zijn voor die uitdrukking van den adjunct-inspecteur en doet hij daarom de volgende motie: „De geneeskundige Raad van Friesland en Groningen verklaart, zich niet te vereenigen met het gevoelen van den adjunct-inspecteur, dat de in zijn verslag opgenomene verordeningen *zouden getuigen in welken goeden geest door menigen gemeenteraad de belangen hunner ingezetenen, de bedoelingen van het geneeskundig Staatstoezigt en de pogingen van de geneeskundige staatsambtenaren en Raden zijn begrepen en toegepast.*" (pag. 90). — De heer Meursinge: Wat is het doel van het geneeskundig Staatstoezigt? Het is de bevordering van den algemeenen gezondheidstoestand, gebreken te ontdekken en te verbeteren. Lettende nu op alle missives en maatregelen, zoowel uitgegaan van de inspecteurs als van de Hooge Regering, is in Groningen door hem volkomen in den geest daarvan gehandeld. Daarom werd door hem de verordening op de mestvaalten voorgesteld en treedt spreker nu in bijzonderheden omtrent het nuttige van dien maatregel. Wat zijne bevoegdheid betreft, deze handeling is de uitvoering van een algemeen door den geneeskundigen Raad aanbevolen maatregel. De verschillende bepalingen overigens in die twee verordeningen zijn geheel in den geest van het geneeskundig Staatstoezigt, doch hij kan niet aansprakelijk worden gemaakt voor het formuleren van deze verordening. Hij stelt daarom aan de vergadering voor de motie Tellegen algemeen af te keuren. — De heer Tellegen: De adjunct-inspecteur was in zooverre bevoegd, bedoelde missive over de mestvaalten uit te vaardigen, omdat zij een uitvloeisel was van de beraadslagingen van den geneeskundigen Raad. Maar niemand van den Raad zal daarbij er aan gedacht hebben om die maatregelen in den vorm van strafbepalingen vast te stellen. Dus de onderwerpelijke verordeningen, zooals zij daar gedrukt staan, waren *niet* het uitvloeisel van den geneeskundigen Raad. — De heer Meursinge zegt dat hij nergens eene strafbepaling heeft in het leven geroepen; dat ligt aan den gemeenteraad. De heer Tellegen: De

heer van Deen wenschte dat de adjunct-inspecteur vooraf aan de gemeentebesturen had moeten kennis geven van de onhoudbaarheid dezer verordeningen, terwijl hij ook het regtsgeleerd lid van den geneeskundigen Raad had moeten raadplegen. Overigens is spreker het geheel eens met den heer Tellegen. — De heer Meursinge verdedigt zich verder met de opmerking, dat niet aan hem de beoordeeling dezer verordeningen was overgelaten; hij is voor het formuleren daarvan niet aansprakelijk, zoo als hij reeds vroeger heeft gezegd. — De voorzitter: Hij heeft van den adjunct-inspecteur zelven over deze zaak geene kennisgeving ontvangen, maar later van den commissaris des Konings in Groningen. Had hij van den heer Meursinge vooraf mededeeling daarvan ontvangen, hij zou de bepaling omtrent gemetselde putten, met het oog op den landbouwer, zeker afgeraden hebben. Men zou aldus den landbouw te veel dwang opleggen. Spreker ging evenwel van de veronderstelling uit, dat het de bedoeling van den adjunct-inspecteur is geweest, om alleen in de bebouwde kommen der gemeenten geene mestverzamelingen te houden dan in gemetselde en goed overdekte putten. Overigens was hem van deze verordeningen niets bekend. — De heer Meursinge antwoordt op deze laatste zinsnede, dat dit zijn schuld niet was. — De heer Bruinsma wil alleen de motie Tellegen ondersteunen voor zooverre betreft de slechte bepalingen in deze verordeningen voorkomende, maar niet voor de goed artikels die zij bevatten. Men zou dus, alvorens daartoe over te gaan, de verordeningen artikelsgewijze aan eene beoordeeling moeten onderwerpen. De hh. Lobry de Bruijn en Bruinsma toonen door in den laatsten tijd genomen proeven aan, dat door deze verordeningen geen schade, maar integendeel voordeel aan den landbouw wordt aangebragt. — De heer Born is van dat zelfde gevoelen; het wegloopen van den gier is zeer nadeelig, maar niet het bewaren in putten. Wat nu de verordeningen zelve betreft spreker wijst op de wet tegen de veeziekte die veel strenger is dan de bepalingen van deze verordeningen. De heer Bloemberger betwijfelt het of de motie Tellegen op den weg ligt van den geneeskundigen Raad. Volgens zijne opvatting strekt deze motie niet om eene *handeling*, maar om een *gevoelen* van den adjunct-inspecteur af te keuren, en dat laatste nu ligt niet ter beoordeeling van den geneeskundigen Raad, volgens de laatste alinea van art. 2 w. I. Wanneer de adjunct-inspecteur bij herhaling zegt dat hij geene strafbepaling heeft vastgesteld, dan rijmt deze verklaring niet met hetgeen op blz. 110 gezegd wordt. Spreker betreurt 't overigens even als de heer Tellegen, dat zulk een welk door het geneeskundig Staatstoezigt is gegeven. — De heer Tellegen blijft in zijn beweren volharden dat, blijkens daarnaar gevraagde inlichtingen, voor de provincie Groningen de landbouw door de

onderwerpelijke verordening benadeeld wordt. Hij geeft overigens den heer Born toe, dat de wet tegen de veeziekte ook wel streng is, maar deze grijpt lang niet zoo diep in het eigendomsregt, zoo als de Winschoter verordening, en in het familieleven zoo als de verordening van Zuidbroek. Volgens art. 1, w. I zijn ook geneeskundige Raden geroepen voor de volksgezondheid te waken. Mag nu niet de geneeskundige Raad een gevoelen van den adjunct-inspecteur afkeuren? Sprekers motie is niet afkeuring van de handeling, maar hij verlangt alleen dat de Raad niet *zijn* gevoelen voege bij dat van den adjunct-inspecteur, omdat tusschen beide groot verschil bestaat. — De heer Born: Ook de vaccinatie grijpt in de burgerlijke vrijheid, en alleen door de daarvoor bestaande strafbepalingen is die maatregel uitvoerbaar. En zoo is het ook gelegen met de verordeningen van de genoemde gemeenten. — De heer van Deen beweert dat de vaccinatiezaak, niets anders dan eene soort van quarantaine zijnde, hoegenaamd niet vatbaar is voor eene vergelijking met die twee gemeente-verordeningen. — De heer Post: Er bestaat een politie-maatregel voor bouwvallige woningen, ook op strafbepalingen, die toch geen afkeuring verdient, waarom kan de burgemeester dan ook niet eene *ongezonde* woning doen ontruimen? — De heer Bruinsma beantwoordt den laatsten spreker met de mededeeling dat, wat ongezonde woningen betreft, te Leeuwarden bij het heerschen van typhus en andere epidemische ziekten altijd onderzoek gedaan wordt naar den sanitairen toestand van de gebouwen waarin die ziekten heerschen. — Nadat de heer de la Faille eene stemming verlangt over goed- of afkeuring over de verordeningen van genoemde gemeenten, zoo als ze in het verslag zijn geformuleerd, trekt de heer Tellegen zijne motie terug. — De heer Meursinge verzet zich tegen het voorstel van den heer de la Faille nogmaals door uitdrukkelijk te herhalen, dat hij geene strafbepaling heeft in het leven geroepen en daarvoor dus niet aansprakelijk is. — Dit brengt bij den heer de la Faille eene vereenvoudiging van zijn voorstel te weeg, zoodat hij nu alleen over den geest der verordening wenscht gestemd te hebben. — De heer van Ankum meent dat de geneeskundige Raad niet geroepen is over dien geest te oordeelen; dat is eene gemeentezaak. — De heer van Deen: Niet te vergeefs is door de regering een regtsgeleerde onder de leden van den geneeskundigen Raad opgenomen. Dit lid nu heeft uit een juridisch standpunt ons op onuitvoerbare zaken gewezen, en daarom moet het voorstel de la Faille, uitgaande van de betoogen van het regtsgeleerd lid Tellegen, ondersteund worden. — De heer Meursinge wijst de vergadering er op, dat men een voorstel doet van zeer verschillende beteekenis. Het voorstel de la Faille, ofschoon in een ander kleed, heeft dezelfde strekking als dat van den hoogleeraar Tellegen.

Spreker wenscht niet de dupe te worden van die voorstellen, verlangt ze dus nader geformuleerd te zien door de twee voorstellers. — De heer Tellegen: Wanneer de adjunct-inspecteur toestemt dat de strafbepalingen niet goed zijn, dan is hij het volkomen met hem eens. — De heer de la Faille brengt in het midden dat de heer Meursinge zich nu niet schijnt te herinneren, dat hij in het verslag zegt, dat die verordeningen door hem zijn *goedgekeurd*. — De heer Swaagman: Heeft de adjunct-inspecteur zijn goedkeurend oordeel over deze verordeningen uitgesproken, de Raad mag met evenveel regt zijn gevoelen zeggen.

De heer van Deen vraagt waarom de geneeskundige Raad eene verordening van geheel geneeskundigen aard niet mag beoordeelen? Dat ligt juist geheel op zijnen weg. — De heer de la Faille geeft nu de volgende redactie van zijn voorstel: „De vergadering is van oordeel dat de bevordering der volksgezondheid meer door wenken en raadgevingen, dan door strafbepalingen kan worden bereikt." De heer Bruinsma merkt daartegen aan, dat men zonder strafbepaling niets ten uitvoer kan brengen. De heer Swaagman wenscht het voorstel aldus gewijzigd te zien: „De vergadering, is naar aanleiding van de verordeningen op pag. 91—101 in het verslag vermeld, van oordeel dat" enz. Zonder stemming wordt het aldus gewijzigde voorstel aangenomen.

De heer Bokma de Boer komt op tegen het pag. 9 besproken aetiologische verband tusschen vlasrooten en typhus. Hij heeft dezen tak van industrie 30 jaar zien uitvoeren, doch nooit typhus daardoor zien ontstaan. Bovendien wordt typhus en aanverwante ziekten meer in het leven geroepen door dierlijke dan plantaardige effluviën. Hij vindt dus het vlasrooten op pag. 9 te zwart voorgesteld. — De voorzitter: wat in het verslag omtrent dit onderwerp geboekt is, is gegrond op de rijke ervaring van dr. Born, die jaren achtereen in die streken praktiseerde en over deze zaak een belangrijk rapport heeft ingediend. — De heer Born deelt thans op verzoek van den voorzitter aan de vergadering zijne ondervinding mede. Van andere gemeenten zijn de door den inspecteur ingenomen informatiën te uiteenloopend, om daarover te beslissen. — Den heer Bruinsma is onlangs te Olde Biltzijl meêgedeeld, dat vlasrooten aldaar wel typhus scheen te veroorzaken. Overigens keurt hij de bepaling (pag. 10), dat het vlasrooten in stroomend water moet plaats hebben, niet goed, omdat alle vischen in zulk water sterven. De voorzitter: Daarom is juist in eene andere bepaling voorgesteld de rootpoelen wekelijks te slatten. — De heer de Boer: Men is volstrekt nog niet geregtigd om een verband tusschen typhus en vlasrooten vast te stellen. De provinciale geneeskundige commissie heeft in 1859, bij het zoo veelvuldig heerschen der tusschenpoozende koortsen, niet het minste

verband aangetroffen tusschen vlasrooten en intermittens, een verband dat ook door den heer Born wordt aangenomen. — De heer van Deen is van oordeel dat wanneer vlasrooten rottende zelfstandigheden van welken aard ook voortbrengt, het per se ziekten moet veroorzaken. — De heer de Boer zegt, dat nog van niet één gassoort is bewezen, dat zij specifiek typhus in het leven roept. — De heer Lobry de Bruijn bevestigt het zoo even door den heer de Boer meêgedeelde, dat in 1859 alle geneeskundigen in Friesland unaniem verklaard hebben, dat vlasrooten geen malaria veroorzaakt.

De heer van Deen wijdt een woord aan den ellendigen toestand van de goten in Groningen. Het spijt hem dat de adjunct-inspecteur nooit met een lid van den geneeskundigen Raad daarover heeft gesproken. Over het geheel worden de leden in Groningen als nulliteiten beschouwd. — De heer Meursinge: De adjunct-inspecteur heeft geen magt den geneeskundigen Raad bijeen te roepen, en om met elk lid individueel de zaken te bespreken ligt niet op zijn weg. Door zijne impulsie heeft de burgemeester een streng toezigt op de goten laten houden. — De heer van Deen: De adjunct-inspecteur is zoo gevoelig, dat men bijna den moed niet meer heeft in den geneeskundigen Raad ronduit zijne meening te zeggen. Hij zal evenwel daarom zijne opmerkingen niet achterwege houden. — De heer Post: De politie te Groningen is zoo actief in het onderhouden van goten, dat de bewering van den heer van Deen over den slechten toestand van dezen zeer ongegrond is. — De heer Born is het met den heer van Deen eens, vooral wat betreft de goten die de gemeente zelve moet laten reinigen. — De heer Bruinsma geeft verslag, hoe het met deze zaak te Leeuwarden gelegen is. Overigens komt hij sterk op tegen het gezegde van den heer van Deen, dat de leden van den geneeskundigen Raad als nulliteiten worden beschouwd. In Friesland is juist het tegenovergestelde het geval, waar veel door hen verrigt wordt. Ook de heer de Boer voert hetzelfde aan met voorbeelden uit de gemeente zijner inwoning en aangrenzende gemeenten. — De voorzitter verdedigt deze zaak ook nog met kracht.

De heer van Deen komt nu op de bekende kwestie van de najaarskermis te Groningen, die ook een onaangenamen indruk maakte. Het advies daaromtrent door den adjunct-inspecteur aan den burgemeester gegeven, heeft ook getoond, dat hij, adjunct-inspecteur, den geneeskundigen Raad niet erkent. — De heer Meursinge meent zich in dezen het best te kunnen verantwoorden door het voorlezen van de op de najaarskermis betrekking hebbende missive van den burgemeester en zijn antwoord daarop. Zijn advies is geheel gegrond op de inzigten van alle inspecteurs en de missive van den minister aan de commissarissen des Konings

in de provinciën 23 April jl. — Nadat door spreker beide missives zijn voorgelezen, toont ook de heer Swaagman een afschrift van datzelfde antwoord van den adjunct-inspecteur aan den burgemeester, hem verstrekt door een lid van den gemeenteraad van Groningen. Het afschrift van den heer Swaagman levert een belangrijk onderscheid op met de missive van den adj.-inspecteur. Terwijl uit de laatste blijkt, dat het afkeurend oordeel over de kermis het oordeel is *van den adj. inspecteur*, duidt het afschrift van den heer Swaagman aan, dat het oordeel in dat advies uitgedrukt het oordeel is *niet van den adj.-inspecteur individueel*, maar *van het geneeskundig staatstoezigt*. — De heer Meursinge brengt hiertegen in het midden, dat door zijn copijboek de waarheid van de *door hem* gebezigde uitdrukking kan worden bewezen.

De heer Swaagman wenscht in het vervolg in het verslag meer een chronologisch overzigt geplaatst te zien van de geheerscht hebbende ziekten. Dit zou zijns inziens zeer kunnen bevorderd worden, wanneer de inspecteur en adjunct-inspecteur zich meer in rapport stelden met de practiserende geneesheeren, door b. v. maandelijksche zamenkomsten met deze te houden. — De heer Meursinge antwoordt, dat hij door zijn lidmaatschap van het geneeskundig gezelschap wel in de gelegenheid zal zijn, om aan den wensch van den heer Swaagman te voldoen.

De heer Swaagman vestigt de aandacht der vergadering op het reglement betrekkelijk het schoolgaan van kinderen uit huisgezinnen, waar pokken, mazelen enz. heerschen; hij wenscht dit reglement, dat dikwijls ondoeltreffend is, gewijzigd te hebben en wel in dier voege, dat aan de gemeentebesturen werd voorgesteld het aldus te veranderen: „Kinderen uit huisgezinnen, waar eenige besmettelijke ziekte heerscht, mogen alleen dan ter schole worden toegelaten, wanneer de geneesheer, die de zieke of zieken behandelt, mogt verklaren daarin geen bezwaar te zien." — De heer Bruinsma merkt op, dat het reglement voor Leeuwarden geheel in den geest is van de bedoeling des heeren Swaagman. Het komt spreker wenschelijk voor, dat alle gemeentelijke verordeningen van medico politischen aard aan eene rivisie worden onderworpen, hetzij door den inspecteur, hetzij door eene commissie uit den geneesk. Raad. — De voorzitter verklaart, dat aan dezen wensch gemakkelijk kan worden voldaan, nu hij juist sedert eenige dagen van den commissaris des Konings in Friesland eene volledige verzameling heeft ontvangen van alle gemeentelijke verordeningen in Friesland over onderwerpen betreffende de volksgezondheid.

Hoofdstuk II geeft geene aanleiding tot discussie.

Hoofdstuk III. De heer Swaagman, na als zijne meening u —

eengezet te hebben, dat hondsdolheid of liever hydrophobie geen afzonderlijke ziektevorm is en in de overtuiging, dat elke beet van een hond hydrophobie kan te weeg brengen, acht het daarom wenschelijk, dat de honden *te allen tijde* van een muilkorf voorzien moeten zijn. Hij wil daarom het volgende politie-reglement in het leven zien geroepen: „Ieder buitenshuis losloopende hond moet van een muilkorf zijn voorzien, uitgezonderd wanneer hij tot de jagt wordt gebezigd." — Door den heer van Deen wordt dit voorstel zeer ondersteund, omdat deze maatregel in vele groote buitsche steden sedert eenigen tijd gevolgd, met veel nut werkt. — Het denkbeeld dezer beide leden lacht den voorzitter veer toe, maar hij betwijfelt, of deze maatregel zonder eene algemeene wet, wel door alle gemeentebesturen zal worden opgevolgd. Provinciale reglementen, zoo als er op dit oogenblik bij de Staten van Friesland een in behandeling is, zijn, zoolang zulk eene algemeene wet nog niet bestaat; voorhands het best om de hondsdolheid te voorkomen. De zaak der hondsdolheid is onlangs op de inspecteursvergadering te 's Hage besproken en zijn de geneeskundige inspecteur voor Overijssel en Drenthe en spreker genoemd, om daarvan in de volgende bijeenkomst rapport uit te brengen. De voorzittter belooft daarbij het denkbeeld van de heeren Swaagman en van Deen niet uit het oog te zullen verliezen. — De heer Lobry de Bruijn acht het ook van belang, dat men beter bekend werd met de criteria van echte hydrophobie. — De voorzitter stemt dit toe, doch wijst tegelijk op de omstandigheid, dat de grootste specialiteiten op dit gebied naar deze kenteekenen nog altijd te vergeefs hebben gezocht. — De heer Bruinsma, die de hondenkarren voor geene onschuldige zaak ten deze beschouwt, wil dit middel van vervoer door een provinciaal reglement afgeschaft hebben. — De voorzitter antwoordt spreker, dat er nog niets bekend is omtrent den invloed van hondenkarren op het ontstaan van hondsdolheid; bovendien moet dat vervoer door honden, sedert eenigen tijd een belangrijke tak van industrie geworden, ook niet ligt geacht worden. — De heer Tellegen brengt in het midden, dat voor een paar jaren in de provincie Groningen het afschaffen van de hondenkarren is voorgesteld, niet met het oog op de hondsdolheid, maar alleen om den schrik, dien zij den paarden op de openbare wegen aanjagen. Dit is zijns dunkens hier ook een punt van overwegend belang.

De heer van Deen vraagt den voorzitter of in Friesland ook onderzoek is gedaan naar de vermenging van anijszaad met de knolletjes van dolle kervel? Hierop wordt geantwoordt dat dit onderzoek heeft plaats gehad te Leeuwarden, Harlingen, Sneek, Franeker en Bolsward, overal met negatieve resultaten, met uitzondering te Sneek, waar onder de 40 onderzochte monsters anijs-

zaad 1 bevonden werd in sterke mate met Conium maculatum vermengd geweest te zijn. Van Dokkum was omtrent deze zaak niets binnen gekomen. Wegens de gunstige uitkomsten achtte de inspecteur het onnoodig de aandacht van den commissaris des Konings in Friesland op dit onderwerp te vestigen.

De heer Swaagman erkent met genoegen in het verslag van den adjunct-inspecteur gezien te hebben, dat door hem veel gelet is op de scholen. Hij wenscht dat men in het vervolg het schoolonderzoek ook uitstrekke op de scholieren, door bepaaldelijk onderzoek te doen naar het bestaan van favus enz. — De heer Beekhuis deelt naar aanleiding daarvan mede, dat in Leeuwarderadeel van gemeentewege door daartoe benoemde geneesheeren, sedert 1 Januarij 1866 zulk een onderzoek gedaan wordt, dat aanvankelijk reeds goede resultaten heeft opgeleverd. Hij vereenigt zich op grond daarvan geheel met het denkbeeld van den heer Swaagman. — De voorzitter voegt hierbij dat nog in meer gemeenten zulk een ligchamelijke inspectie der scholieren plaats heeft en dat hij van zijnentwege de zaak zal beoordeelen. — De heer de la Faille spreekt ten laatste over het wenschelijke van algemeene abattoirs ter bevordering van de openbare zindelijkheid en gezondheid, dat door den voorzitter wordt beaamd. Hiermede zijn de discussiën over het verslag afgeloopen.

Medailles of premien ter zake van gratis vaccinatie.

Thans is aan de orde de bespreking van de ministeriële missive dd. 26 Maart 1866, waarin het gevoelen van den geneeskundigen Raad gevraagd wordt, over het al dan niet wenschelijke van de instandhouding van het koninklijke besluit, dd. 21 Januarij 1861, omtrent het uitreiken van medailles of het toekennen van geldelijke premiën aan hen, die zich ter zake van de gratis-vaccinatie het meest hebben onderscheiden. De secretaris leest de daarop betrekking hebbende zinsnede uit de bedoelde missive voor. — De heer van Deen vindt medailles zeer ondoelmatig. In andere landen heeft men betere waarborgen voor de vaccinatie. De staat moet volgens spreker maatregelen nemen dat *ieder* burger zich moet laten vaccineren. De medailes werken ook dikwijls nadeelig uit een moreel opzigt. Sepreker is op grond van een en ander vóór de afschaffing. — De heer de la Faille is van eene andere zienswijze. Eene kleine aanmoediging is volgens hem wel noodig. Hij wenscht alleen de premie van *f* 20 afgeschaft te hebben, maar de medailles te behouden. — De heer Asman acht de onderscheiding te nietig; daarom hebben ook zoo veel geneeskundigen, o. a. te Rotterdam, de medailles geweigerd. Hij houdt zich overtuigd dat zonder deze medailles het bureau voor vaccinatie en revacinatie te Leeuwarden even nuttig zou gewerkt hebben. — De heer Brunsveld van Hulten vereenigt zich, even als de heer de Boer, geheel met het gevoelen van den heer Asman.

De heer de Boer is evenwel van oordeel dat de medailles gunstig werken op de vaccinatie. Bovendien is het een maatregel, voor de gemeenten van belang. — De heer Born vraagt of het provinciaal reglement ter bevordering der koepokinenting, goedgekeurd bij Z. M. besluit van 13 Oct. 1845, n°. 54 en 20 Jan. 1846, n°. 105, noch van kracht is; zoo ja, dan zijn de medailles onnoodig, omdat de geneenten de vaccinatie betalen. — De voorzitter, de vraag van den heer Born in bevestigenden zin beantwoordende, voegt hier nog bij, dat volgens art. 22 van dat reglement de vaccinateurs 60 cents ontvangen voor de inenting van een behoeftige, doch niet bedeelde, en 40 cents voor de vaccinatie van bedeelden buiten de visites, indien zij geen bepaald traktement van de armen-administratien ontvangen. — De heer Bloembergen wijst in verband daarmede op de vele voorbeelden dat vele plattelands geneesheeren niet de belooning van de geneente wilden aannemen, omdat zij de voorkeur aan de medaille gaven. Niemand meer over dit onderwerp het woord wenschende te voeren wordt er overgegaan tot de stemming over de al dan niet instandhouding der medailles enz. De uitslag hiervan was dat zich 4 leden vóór en 12 tegen de instandhouding hebben verklaard (de heer Tellegen onthield zich van de stemming). Hiervan zal aan den minister mededeeling worden gedaan.

Afwijking van art. 3, alinea 2, wet IV.

De door eenige apothekers gevraagde vergunning tot afwijking van art. 3, alinea 22, IV wordt daarna besproken. De heer Bruinsma is van gevoelen, dat zulke aanvragen niet kunnen behandeld worden zonder gehoord te hebben de resp. gecommitteerden die de betreffende apotheken gevisiteerd hebben. Hij wenscht dus dit punt tot de voorjaarsvergadering van 1867 uit te stellen en de brieven dier apothekers ter beoordeeling in handen te stellen van de respectieve gecommitteerden uit den geneeskundigen Raad. — De voorzitter brengt hiertegen in het midden, dat dit uitstel veel te lang zou duren, en bovendien, de geheele Raad moet volgens de wet in dezen adviseren. — De heer van Deen acht het rationeel om al dergelijke aanvragen van de hand te wijzen ter voorkoming van misbruik. — De heer Post wil dat onder zekere omstandigheden, b. v. als de apotheker niet van zijne zaak kan leven, zulke aanvragen wel toegestemd worden. — De heer Tellegen ondersteunt het voorstel Bruinsma; hij wenscht evenwel dezen middelweg voor te stellen, dat men thans voor 6 maanden voorloopig dispensatie vergunne, maar dat er in de volgende vergadering over eene definitieve vergunning zal beslist worden. Dit voorstel wordt zonder eenigen tegenstand aangenomen.

Rooster der aftreding van de leden van den geneesk. Raad.

Vervolgens wordt overgegaan tot het opmaken van den rooster der aftreding van de leden van den geneesk. Raad. De daarop betrekking hebbende ministeriële missive dd. 7 April 1866, n°.

334, wordt vooraf door den secretaris voorgelezen. Nadat de voorzitter deze missive nog nader toelicht, de wijze van loting aan de leden kenbaar maakt en het regtsgeleerd lid op zijn verzoek zich met de loting belast, blijkt het dat de aftreding in deze volgorde moet plaats hebben:

1. *Geneeskundigen.*

Dr. Swaagman, Dr. de Vries Reilingh, Dr. Reisiger,	treden af 31 Dec. 1866.
Dr. Houwink, Dr. Asman, Dr. Dorama,	treden af 31 Dec. 1867.
Th. Beekhuis, Dr. B. de Boer, Dr. van Hulten, Dr. van Deen,	treden af 31 Dec. 1868.

2. *Apothekers.*

De Hosson,	treedt af 31 Dec. 1866.
E. Bloembergen, C. van Ankum,	treden af 31 Dec. 1867.
J. Post, J. J. Bruinsma,	treden af 31 Dec. 1868.

Deze rooster zal naar den minister opgezonden worden.

Resultaten van de visitatie der apotheken enz.

Thans wordt bij monde van den secretaris verslag uitgebra- omtrent de resultaten van de visitatiën der apotheken enz. Ofscho- in het gedrukte verslag wordt meêgedeeld, dat in deze vergaderi- deze resultaten nog niet konden worden openbaar gemaakt, he- intusschen het langdurig oponthoud, door het drukken van h- verslag veroorzaakt, nog de gelegenheid geopend tot het beha- delen van dit onderwerp in deze vergadering, omdat inmidde- alle rapporten waren binnengekomen. Uit dat verslag bleek o. dat in Friesland zijn onderzocht 142 apotheken van geneesku- digen, waaronder 8 minder voldoende en 1 volstrekt onvoldoen- waren bevonden; 75 apotheken van apothekers, waarvan 3 mi- der voldoende en 2 volstrekt onvoldoende en 3 droogistwinkel- te zamen 220 apotheken en droogistwinkels. Vier apotheken v- geneeskundigen konden om bijzondere redenen niet onderzoc- worden. In de provincie Groningen zijn onderzocht 113 apothek- van geneeskundigen, waarvan 7 minder voldoende, 2 volstre- onvoldoende, verder 44 apotheken van apothekers en 14 dro- gistwinkels, alle voldoende, te zamen 171 apothekers en dro- gistwinkels. — Hierna merkt in de eerste plaats de heer v- Ankum op, dat het oxydum zinci, dat in de provincie Groning-

zoo dikwijls koolzuurhoudend werd bevonden, deze verandering niet zoo zeer had ondergaan door het te lang liggen of ouderdom, zoo als in het verslag staat, maar veeleer doordien men niet lang heeft uitgegloeid, waardoor niet alle koolzuur is uitgedreven. Verder zegt spreker, dat hij bij aq. laurocerasi niet heeft gelet op de densiteit, zoo als in het verslag is aangegeven, maar op het gehalte aan cyaan. — De heer van Deen betreurt het, dat bij de wet niet nader bepaald is de localiteit voor de apotheek, die dikwijls zooveel te wenschen over laat, vooral wat de vochtigheid betreft en meer punten, waarover hij vroeger den inspecteur heeft geschreven. — De voorzitter merkt op, dat wettelijke bepaling in deze niet noodig is, want vindt de commissie de geneesmiddelen ten gevolge van vochtigheid ondeugdelijk, dan kan zij proces-verbaal opmaken. — De heer van Deen verzoekt den inspecteur de Regering op dit punt aandachtig te maken. — De heeren Bloembergen en Bruinsma komen op tegen de zinsnede in het verslag, waarin wordt verklaard, dat de Groninger commissiën meer werk hebben gemaakt van de densiteitsbepaling dan de Friesche collega's; deze hebben in hare rapporten alleen genoemd, wat ten opzigte der densiteit onvoldoende is bevonden, terwijl zij de densiteit, wanneer die juist werd bevonden, onvermeld lieten. — De heer Bruinsma vraagt, of er bij den voorzitter ook plan bestaat om van de apothekers of apotheekhoudende geneeskundigen, wier apotheek *voldoende* is gequalificeerd, maar toch ten opzigte van slordigheid of anderzins wel wat te wenschen overliet, van deze laatste bevinding kennis te geven. — De voorzitter heeft dat tot nu toe niet gedaan; hij acht het beter, dat dit door de respect. visiterende commissiën wordt gedaan. — De heer Bloembergen: men kan eene apotheek onvoldoende noemen, zonder nog wettig tot eene hervisitatie te moeten overgaan. Dat blijkt z. i. uit de geschiedenis van de wet en de beraadslagingen daarover in de kamer. Wel is waar, moet zich iedere commissie houden aan de qualificatiën „voldoende" en „onvoldoende," maar de laatste qualificatie gebiedt niet altijd hervisitatie. Spreker wenscht daarom het volgende jaar eene betere regeling van dat punt. — De voorzitter is het met den heer Bloembergen geheel eens, doch wijst er op, dat men volgens de wet omtrent dat punt niet te vrijgevig mag zijn. Terwijl de heer van Deen ten laatste voorstelt, om tabellen betrekkelijk den uitslag der visitatiën te laten drukken, wordt de bespreking van deze zaak op voorstel van den heer Bloembergen tot de voorjaarsvergadering uitgesteld.

De openbare vergadering gaat thans voor eenige oogenblikken in eene beslotene over.

Bij het weder openen van de vergadering voor het publiek

Eenvormigheid in de aangiften van overlijden.

vraagt de heer de Boer of het niet mogelijk is, om meer eenvormigheid te bevorderen in de aangiften van overlijden? Zoo als het nu is, wordt de statistiek er weinig mede gebaat. — De voorzitter, de vraag zeer juist oordeelende, vreest evenwel, dat deze opgaven altijd onvolledig zullen blijven, welke pogingen men ook moge aanwenden. — De heer de Boer verzoekt den voorzitter dit punt in eene inspecteurs-vergadering ter tafel te brengen, dat door dezen beloofd wordt.

Vervoer van mest tijdens de cholera.

Hierop wordt voorgelezen een ingezonden brief van het afwezige lid dr. Reilingh, handelende over het vervoer van mest tijdens de cholera en de gevolgen daarvan. Deze brief, zich aansluitende aan de in het begin der zitting door den heer de la Faille behandelde analoge-kwestie, wordt als kennisgeving aangenomen. In verband hiermede berigt de voorzitter, dat de commissaris des Konings in Friesland, na het voorgevallene te Gasselten in Drenthe, waar 3 personen, die alle gewerkt hadden bij het ontschepen van Groninger straatvuilnis, kort daarna door cholera zouden zijn aangetast, aan alle burgemeesters in Friesland eene missive heeft gerigt met de vraag, of welligt in hunne gemeenten ook iets is, of wordt ondervonden, dat in dezen tot opheldering kan dienen, en dat alle hierop ingekomen antwoorden negatief waren.

Ten laatste vraagt de voorzitter, of de vergadering het goed kan vinden, dat door hem het bedrag der kosten worde opgemaakt voor het bijwonen der vergaderingen door de leden en plaatsvervangende leden. Door allen wordt dit volgaarne toegestemd.

Niets meer te behandelen zijnde, wordt de vergadering door den voorzitter gesloten.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van den 22 Mei 186[illegible] 7.

Dr. IDZERDA, *voorzitter.*
S. Sr. CORONEL, *secretaris.*

N°. 163. *Vergadering van den geneeskundigen Raad voor Gelderland en Utrecht, den* 19 *November.*

Tegenwoordig alle leden behalve de heer J. van Rossum.

Met eene korte toespraak opent de voorzitter te 10 ure de vergadering.

Mededeelingen van den voorzitter.

In de eerste plaats deelt de voorzitter mede hetgeen door de leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad verrigt is.

1°. Uitslag van de visitatiën der apotheken en van den voorraad van geneesmiddelen ten platten lande, waaruit blijkt dat 25 ziek in onvoldoenden, 102 in minder bevredigenden en 113 in voldoenden toestand bevonden.

2°. De verslagen van den toestand der slaapsteden te Arnhem Doesburg.
3°. Hetgeen verrigt is omtrent wering van geheime geneesddelen.

Aangaande de verrigtingen van het geneeskundig Staatstoezigt meldt de voorzitter de door hem verrigte inspectiën met het ; op de volksgezondheid, daarbij ook die der krankzinnigen- ıtichten. Hieruit bleek hetgeen door hem gedaan is te Arnhem, tphen, Doesburg, Tiel, Geldermalsen, Culemborg, Nijkerk, ttem, Harderwijk, Borculo, Lochem, Neede, Groenlo, Elburg, megen en Eibergen, en hetgeen bij de krankzinnigengestichten Nijmegen en te Zutphen opgemerkt was;

Verrigtingen van het geneeskundig Staatstoezigt. a. Mededeelingen van den inspecteur.

dat hij aan W. Roijen te Kleef de toestemming geweigerd heeft zijn ijzer-wijn en jichtwater te verkoopen;
wat door hem geantwoord is aan eenige ingezetenen van Bemmel r het aanleggen van eene nieuwe begraafplaats;
dat de medicinae doctorandus van der Lith gedurende de lera-epidemie te Culemborg geadsisteerd heeft;
dat kunstmineraalwater van A. K. Bruins te Arnhem onderht en bevonden is geen spoor van lood te bevatten;
dat hij aan den apotheker O. Prillevitz te Maarssen, na ingennen advies van den heer Henny over het woord *plaatsen*, de dige inlichtingen heeft gegeven;
dat hij op uitnoodiging van den minister van Binnenlandsche en zich naar Groesbeek en Ubbergen heeft begeven om zich r de plaatselijke gesteldheid te overtuigen in hoeverre meere geneeskundige hulp aldaar vereischt werd, en, op zijn deswege ebragt advies, aan dr. J. Kramps te Kranenburg vergunning erleend om in beide deze gemeenten te mogen praktiseren.

Wat de handhaving der wetten betreft deelt hij mede: dat de ttelands heelmeester C. Enklaar, te Doesburg, de geneeskunde efent en tevens eene apotheek houdt in den volsten zin des rds; dat hij dit strijdig acht met de wet en derhalve het enbaar Ministerie uitgenoodigd heeft dien geneeskunstoefenaar te klagen; dat dit echter tot nog toe niet geschied is;
dat de heelmeester J. den Doorn de Jong te Nijmegen zich uldig heeft gemaakt aan het uitoefenen van interne praktijk, wege door hem berispt is, met bedreiging bij voortdurende rtreding hem te zullen vervolgen;
dat na ingewonnen advies van gecommitteerden en met toemming van den geneeskundigen Raad aan onderscheidene apokers vergunning is verleend om te mogen afwijken van art. 3, 2 der wet op de uitoefening der artsenijbereidkunst.

Ten opzigte der verrigtingen van het geneeskundig Staatstoezigt het algemeen doet de voorzitter nog mededeeling:

1°. Van eene aanschrijving van den minister van Binnenlandsche Zaken omtrent maatregelen tegen hondsdolheid.

2°. Dat ten gevolge eener uitnoodiging van den minister van Binnenlandsche Zaken een verslag van de akademie van wetenschappen over de trichinose in behandeling is.

3°. Dat eene eerste wet voor de volksgezondheid, zich thans bepalende tot hetgeen vastgesteld dient te worden om besmettelijke ziekten tegen te gaan en hare uitbreiding te voorkomen, bearbeid wordt.

Wat examens betreft is in Gelderland slechts één afgenomen van eene vroedvrouw en deze is toegelaten.

Overgaande tot de geschiedenis der cholera, deelde de voorzitter in de eerste plaats mede hetgeen door de cholera-commissie voor de provincie verrigt is, en liet toen onder de leden circuleren een uitgewerkt verslag over het ontstaan en den verderen loop der ziekte in Gelderland. Vervolgens tabellarische overzigten:

1°. van alle gemeenten waar de cholera geheerscht heeft;

2°. van die welke vrij gebleven zijn;

3°. van het getal overledenen in de onderscheidene gemeenten waarin de lijders gestorven zijn;

4°. van den ouderdom en het geslacht der overledenen;

5°. van de beroepen der overledenen;

6°. een overzigt der gemeenten naar de districten waarin zij gelegen zijn, waaruit bleek dat de meeste gemeenten aangetast waren in Rijn en Waal, daarop in Maas en Waal, dan op de Veluwe en het minst in Zutphen;

7°. eene graphische voorstelling waardoor het begin, klimmen en dalen der epidemie aanschouwelijk werd, en

8°. eene zamenstelling van de verschillende gemeenten naarmate van de meerdere of mindere bevolking.

b. Mededeeling van den adj.-inspect.

Nu nam de adjunct-inspecteur het woord om mede te deelen hetgeen door hem in de provincie Utrecht is verrigt. — Hij trad in eenige statistieke en geneeskundig topographische bijzonderheden en deed uitkomen, hoezeer enkele onmiddellijk aan elkander grenzende gemeenten dier provincie, ten aanzien van den gezondheidstoestand van elkander verschillen. Vele ongunstige invloeden zijn door de goede zorg der plaatselijke besturen, in den afgeloopen zomer, reeds verwijderd of althans verbeterd, doch alle wenschelijke verbeteringen konden uit den aard der zaak niet op eens verkregen worden, hoofdzakelijk wel omdat daartoe in de belangen en regten der individuën een ongeoorloofde greep moest gedaan worden, of wel, omdat het ongeraden scheen tijdens het heerschen der cholera uitgestrekte grondwerken aan te vangen. Zeer uitvoerig berigtte hij omtrent de hygiënische maatregelen, die te Utrecht genomen zijn, alsmede omtrent de voorstellen, die hij nog naar

aan het gemeentebestuur gemeend heeft te moeten doen. Aan krachtige aanbeveling van hetgeen hij nuttig en noodig achtte heeft de adjunct-inspecteur het bij het gemeentebestuur niet laten ontbreken. Met erkentelijkheid herdacht hij de ijverige medewerking der stedelijke gezondheids-commissie en die der vereeniging tot bevordering der volksgezondheid te Utrecht, van wier, op hetzelfde doel gerigte, pogingen hij zeer veel goeds verwacht.

Eene bijzondere afdeeling van zijn verslag gaf een overzigt over de waargenomen, min of meer de volksgezondheid bedreigende ziekten en behandelde meer in het bijzonder de nu gelukkig geëindigde cholera-epidemie. Eene warme hulde bragt hij aan het meerendeel der gemeentebesturen in deze provincie, aan de geneeskunstoefenaren en de cholera-commissiën, voor hetgeen door hen tot leniging en vermindering van die ramp werd gedaan; wat de cholera-commissie te Utrecht, gesteund door de hoogst aanzienlijke geldelijke en stoffelijke bijdragen der ingezetenen, in dit opzigt verrigt heeft, noemde hij boven allen lof verheven. Statistieke tabellen en eene eigenaardige ingerigte epidemiologische kaart der provincie Utrecht, werden bij de behandeling dezer afdeeling van het verslag ter inzage gegeven.

Over de ventilatie in zeer vele openbare scholen en over de ondoelmatige inrigting van enkelen dier lokalen werd het een en ander medegedeeld; evenzoo ook over de slaapsteden te Utrecht, de stoom-katoenspinnerij te Veenendaal enz.

Het verslag werd besloten met enkele opgaven omtrent hetgeen door den adjunct-inspecteur verrigt is tot handhaving der bestaande wetten en verordeningen.

Na eene korte pauze wordt aan de orde gesteld het voorlezen der notulen van de beide vorige vergaderingen, welke notulen na voorlezing worden goedgekeurd. Voorlezing der notulen.

Hierna wordt door den voorzitter aan de leden de vraag gedaan of het reglement van orde voor de vergaderingen van den geneeskundigen Raad, thans definitief zal worden vastgesteld. Reglement van orde.

De heer Henny merkt aan dat het bestaande reglement van orde zeer onvolledig is en vele punten met diep stilzwijgen zijn voorbijgegaan, maar aangezien het de leden niet aan banden legt, en integendeel vele vrijheden verleent, wenscht spreker dat het zoo blijve.

De vraag van den voorzitter in rondvraag gebragt zijnde, blijkt dat alle leden van oordeel zijn, dat het reglement blijve zoo als het is.

Ten opzigte van den uitslag der winkelvisitatiën vraagt de voorzitter of deze publiek zal worden gemaakt. Publiek maken van den uitslag der winkelvisitatiën.

De heer van Goudoever meent dat men aan dien uitslag geene publiciteit moet geven, maar dat de namen van hen wier winkel

in onvoldoenden toestand werd bevonden in besloten vergadering aan de leden moeten worden bekend gemaakt.

De heer Luchtmans is het met den heer van Goudoever eens, maar hij wenscht dat de namen van hen, die zich herhaald schuldig maken, in openbare vergadering zullen worden voorgelezen.

De heer Henny verlangt een volgend jaar publiciteit.

Met algemeene stemmen wordt besloten dat de uitslag der winkelvisitatiën niet publiek zal worden gemaakt, maar dat alleen de namen van hen zullen worden publiek gemaakt wier winkels bij voortduring in slechten staat verkeeren.

Medailles voor gratis vaccineren.

Voorts vraagt de voorzitter het oordeel van den Raad of het al of niet wenschelijk is dat de medailles voor gratis vaccineren nog steeds zullen worden uitgereikt?

De voorzitter merkt aan dat er groot misbruik wordt gemaakt om eene dergelijke medaille te verkrijgen. Sommige geneesheeren toch doen bijv. in 3 à 4 jaren geene vaccinaties, terwijl zij na verloop van dien tijd zooveel mogelijk vaccineren om de medaille te verdienen.

De heer van Goudoever zegt dat in Utrecht dit misbruik niet bestaat, terwijl die medailles een soort van prikkel zijn om de vaccinatie te bevorderen.

De heer Homoet is in beginsel tegen de medailles, maar zegt dat zij in de praktijk effekt doen.

Bij stemming verklaart de Raad zich bij meerderheid van stemmen tegen de afschaffing der medailles. Behalve de inspecteur en adjunct-inspecteur stemden nog 4 leden vóór de afschaffing.

Lijst van minima van geneesmiddelen.

Verder deelt de voorzitter mede dat hij aan de leden Thijsse en van der Kaa verzocht heeft eene lijst te maken van minima van geneesmiddelen, die in de apotheken moeten voorhanden zijn. Die heeren hebben aan dit verzoek niet kunnen voldoen.

De heer Loncq beweert dat bij het vaststellen van minima al. 3 van art. 4 (*Stbl.* n°. 61) zou vervallen; er zou dan geen verschil van meening, waarvan in die alinea sprake is, bestaan. Spreker zegt dat de visiterende commissiën moeten oordeelen of van elk geneesmiddel eene genoegzame hoeveelheid aanwezig zij.

De heer Henny vereenigt zich met hetgeen de heer Loncq gezegd heeft. Elk geval moet in concreto beoordeeld worden. Of evenwel de visiterende commissiën geregtigd zijn een oordeel uit te spreken, meent spreker te moeten betwijfelen. De wet spreekt hier niet van visiterende commissiën. In geval de heer Henny lid was van zoodanige commissie, hij zou geen oordeel durven uitspreken, tenzij de Raad hem daartoe last had gegeven. Hij stelt voor dat de Raad beslisse of de visiterende commissie, de commissie zal zijn, bedoeld in al. 2 van art. 4 (*Stbl.* n°. 61.)

De heer Homoet meent dat hier getreden wordt in de regten van den inspecteur.

De heer Henny is dit niet eens met den heer Homoet; de wet spreekt daarvan niet.

Het voorstel van den heer Henny wordt in rondvraag gebragt en met algemeene stemmen aangenomen.

Benoeming van corresponderende leden.

De voorzitter stelt voor over te gaan tot het benoemen van corresponderende leden. Vooraf wenscht de heer Thijssen dat de vergadering uitmake of het wel noodig is dat er corresponderende leden benoemd worden. Met *elf* tegen *zeven* stemmen wordt besloten geene corresponderenden leden te benoemen.

De heer Prillevitz, ter vergadering tegenwoordig zijnde, wenscht nader ingelicht te worden of hij vreezen moet, dat de heer Wiggers of eenig ander geneeskundige, zich te Maarssen of Nieuw-Maarseveen vestigende, geneesmiddelen zoude mogen leveren.

Beteekenis van het woord *plaatsen*.

Het oordeel der vergadering is dat het woord *plaatsen* waarvan de wet spreekt, niet bedoelt kerkelijke of burgerlijke gemeenten, maar een aantal aan elkander grenzende woningen die men ook in het gewone leven eene plaats pleegt te noemen. De vergadering kan echter niet beslissen of de regter in dienzelfden geest zal uitspraak doen.

Droogistwinkels.

De heer Hondius vraagt of het aan het oordeel der droogisten is overgelaten om er niet meer stoffen op na te houden dan die welke zij goedvinden? Hij leest voor art. 2 van de instructie voor droogisten (31 Mei 1818) behelzende welke stoffen een droogist er op na mag houden.

De heer Henny zegt dat de wet hieromtrent niets bepaalt. Er is eene instructie, die echter niet opgeeft hoeveel een droogist van elk er op na moet houden. Eene verpligting om er het een of ander op na te houden bestaat niet.

De heer van Setten zegt, dat, wanneer een droogist mindere qualiteit verkoopt, men hem niet kan verpligten om eerste qualiteit te leveren.

De voorzitter beantwoordt de vraag van den heer Hondius bevestigend.

Vergiftregister.

Vervolgens verlangt de heer Hondius dat in iedere apotheek het vergiftregister door de visiterende commissie voor *gezien* geteekend worde.

De heer van Dijk is dit wel eens met den heer Hondius, maar hier toch is niet genoeg de inschrijving in het register, maar het geteekende verzoek om vergift moet voorhanden zijn.

De heer Hondius zegt dat de aanvrage vernietigd en het register veranderd kan worden.

De heer Henny wil nog eenige inlichtingen van den heer Hon-

dius. Hij begrijpt niet welk belang de apotheker er bij kan hebben om die lijst te veranderen.

De heer Hondius antwoordt dat bij de inspectie het vergiftregister kan worden nagezien en ook de geteekende aanvragen. Maar wanneer de apotheker er belang bij heeft, kan hij met iederen datum frauderen, een nieuw register schrijven en de aanvrage vernietigen. De apotheker kan er belang bij hebben, wanneer hij in eene zaak van vergiftiging voor den regter gedagvaard werd.

De heer Henny verklaart nu de bedoeling van den heer Hondius te begrijpen en zegt dat de apotheker niet frauderen zal, want wanneer eene zaak van vergiftiging voor den regter komt en de apotheker voor de regtbank gedagvaard wordt, dan moet hij een diep gezonken schepsel zijn, wanneer hij een valschen eed aflegt. De wet geeft daarbij geene bevoegdheid om te teekenen. De voorzitter brengt het voorstel van den heer Hondius, dat de visiterende commissie het vergiftregister voor *gezien* zal teekenen, in rondvraag. Met 17 tegen 1 stem wordt het voorstel verworpen.

Klagt over de vergunning aan dr. Noy verleend.

Eene missive van de heeren Duitshoff en Eschweiler te Gendringen en Verouden en Plaat te Terborg, zich beklagende over de verleende vergunning aan den Pruissischen geneesheer dr. Th. Noy om te Gendringen praktijk uit te oefenen, wordt door den secretaris voorgelezen.

Volgens den heer Lonoq en den voorzitter is de Raad onbevoegd hierin een oordeel uit te spreken.

De heer van Goudoever zegt dat daar geene behoefte is aan meerdere geneeskundige hulp, wanneer dr. Noy annonceert dat hij tweemaal in de week op bepaalde dagen en uren in Genderingen te spreken is.

De voorzitter antwoordt hierop dat de heer Noy altijd hulp verleent wanneer men hem ontbiedt.

De heer Thijssen zegt dat die vergunning zeer hard is voor de geneeskundigen aldaar, die hunne belangen behartigen. Hij heeft met den heer van der Kaa dit jaar aldaar de inspectie gedaan en zich met genoemden heer overtuigd dat aldaar geene behoefte is aan meerdere geneeskundige hulp.

De heer van Schermbeek is van gevoelen dat wanneer de Raad zich tot den minister wendde dit toch wel invloed zou uitoefenen.

De heer Thijssen stelt voor dat de Raad daaraan wat doe er meent dat de inspecteur er ook ook wel wat aan doen kan, waarop de voorzitter zegt dat hij proprio motu niets doen kan.

De heer Luchtmans zegt dat die heeren adressanten het stuk hebben gezonden aan den Raad; er moet dus op geantwoord worden. Dat antwoord kunnen zij aan den minister zenden. Spre-

ker zegt dat in Genderingen en Terborg wel degelijk goed voorzien is in geneeskundige hulp.

Hierop volgen eenige discussies waarvan het gevolg is dat de Raad met eenparige stemmen besluit dat namens den Raad aan heeren adressanten zal geschreven worden: dat, vooral op advies van de aldaar gevisiteerd hebbende commissie, de Raad het gevoelen van adressanten deelt en hen magtigt om van dit gevoelen naar goedvinden gebruik te maken.

De heer Thijssen vraagt of de lijst van bevoegde geneeskunstoefenaren reeds gereed is en of deze lijst ook door eenig lid van den Raad is nagezien, ter voorkoming van fouten. Lijst van bevoegde geneeskunstoefenaren.

De voorzitter zegt dat die lijst, gereed zijnde, aan een of meer leden ter correctie zal worden aangeboden.

De openbare vergadering wordt gesloten en wordt veranderd in eene met gesloten deuren.

In besloten vergadering worden de namen vermeld van die apothekers welker winkels onvoldoende zijn bevonden, terwijl geloot wordt voor de aftreding van $^1/_3$ der leden.

De heeren Luchtmans, Scholl van Egmond, van Schermbeek, van Anrooy en Hondus treden af 31 December 1866.

Aldus vastgesteld
in de vergadering van 20 Mei 1867.
W. F. P. Kiehl, *voorzitter*.
J. G. de Voogt, *secretaris*.

N°. 164. *Vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland, den 20 November.*

Tegenwoordig: 1°. de leden van den geneeskundigen Raad, met uitzondering van dr. A. H. J. de Bordes, van wien de voorzitter heden ochtend het berigt had ontvangen, dat hij door beroepsbezigheden verhinderd wordt deze vergadering bij te wonen;

2°. de plaatsvervangende leden: dr. J. F. van Hengel, dr. C. J. de Lange, dr. C. E. Heynsius, dr. J. Zeeman, dr. E. H. G. Thijssen, P. van Vollenhoven, J. Polak, W. Stoeder, J. Sevenhuisen en mr. A. van Eyk Bijleveld.

Voorzitter: dr. J. Penn, inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Noord-Holland.

Secretaris: dr. I. Teixeira de Mattos.

De voorzitter opent de vergadering, de notulen der vorige zitting worden voorgelezen en goedgekeurd.

Alvorens tot de bepaalde werkzaamheden over te gaan, vestigt de voorzitter de aandacht op twee belangrijke veranderingen, die sedert de laatste vergadering in dezen Raad hebben plaats gevon- 1. Mededeelingen van den voorzitter.

Benoeming van dr. Lubach tot adjunct-inspecteur.

den, namelijk de benoeming van dr. Lubach tot adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Noord-Holland, van welke benoeming bij missive van 11 Mei 1866, n°. litt. C, 9e afd., door den minister van Binnenlandsche Zaken hem is kennis gegeven, en door hem, bij circulaire van 12 Mei ll., aan de leden van dezen Raad en aan den secretaris.

Deze verandering mag inderdaad eene zeer gewenschte genoemd worden, en het verheugt hem zeer, dat de belangrijke taak van adjunct-inspecteur aan een zoo bekwaam man is toevertrouwd die zeker zijne beste krachten aan de vervulling daarvan za toewijden.

Overleden het lid J. C. F. Kerkhoff,

Van een treurigen aard daarentegen is de tweede verandering die deze Raad heeft ondergaan, en wel door het overlijden van den heer J. C. F. Kerkhoff, een der meest verdienstelijke pharmaceuten van Amsterdam. Spreker uit den wensch, dat in deze vacature op eene waardige wijze zal worden voorzien.

vervangen door Sevenhuisen.

Vervolgens brengt de voorzitter ter kennisse van de vergadering: 1°. dat, volgens den rooster van plaatsvervanging, het overleden lid, de heer Kerkhoff, in deze zitting zal vervangen worden door den heer Sevenhuisen, daar de heer Broos verhinderd is tegenwoordig te zijn; dat dr. Zeeman, bij afwezigheid van de heeren dr. van Reysen en dr. Thijssen — laatstgenoemde allen thans bij den aanvang der vergadering — zal zitting nemen voor dr. de Bordes; terwijl de plaats van dr. Lubach, die thans ex officio in de vergadering tegenwoordig is, door dr. de Lange zal worden ingenomen;

Dr. de Bordes vervangen door dr. Zeeman; dr. Lubach door dr. de Lange.

De verg. door de cholera vertraagd.

2°. dat hij tot het beleggen dezer vergadering eerst op heden, in plaats van in de maand October, zoo als in de vorige vergadering was bepaald, had besloten in overleg met verschillende leden van den Raad, èn ten gevolge van het heerschen der cholera, èn omdat om dezelfde reden de winkelvisitatiën toen nog niet waren afgeloopen;

Installatie van dr. Haremaker en prof. van Geuns.

3°. dat de heeren dr. J. Haremaker en prof. J. van Geuns in zijne handen en in tegenwoordigheid van den secretaris, de belofte hebben afgelegd, gevorderd bij art. 4 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 58.

2. Drukken der notulen.

Vervolgens stelt de voorzitter voor in het vervolg de notulen te laten drukken, waaraan het dubbel voordeel is verbonden, dat èn elk der leden en plaatsvervangende leden in het bezit worden gesteld van de notulen, èn de voorlezing daarvan in de vergadering zal kunnen achterwege blijven, waardoor meer tijd voor de overige werkzaamheden beschikbaar blijft. De uitvoering zal geene moeijelijkheden opleveren; immers vóór het afdrukken ontvangt elk der leden en plaatsvervangende leden een exemplaar der proef en zendt deze binnen den tijd van drie dagen, voorzien

van zijne aanmerkingen, aan den secretaris terug; in de vergadering zelve worden de gedrukte notulen goedgekeurd en vastgesteld, en mogten alsdan daarin, ten gevolge van belangrijke aanmerkingen, groote veranderingen noodig geacht worden — hetgeen intusschen niet waarschijnlijk is — dan kunnen zij nog altijd worden overgedrukt.

Na eene korte gedachtenwisseling, waarbij door mr. de Vries enkele bezwaren tegen het voorstel worden in het midden gebragt, die prof. van Geuns wederlegt, wordt het voorstel zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

3. Verdere mededeelingen van den voorzitter. Brief aan den comm. d. Kon. over cholera-maatregelen. Id. aan de gemeentebesturen van Hilversum en van Nederhorst den Berg,

Vervolgens deelt de voorzitter mede: 1°. dat hij, ingevolge besluit der voorgaande vergadering, een schrijven gerigt heeft aan den commissaris des Konings in deze provincie betreffende eenige gewenschte maatregelen ter beteugeling der cholera-epidemie, en aan de gemeentebesturen van Hilversum en Nederhorst den Berg betreffende gezondheidsmaatregelen in deze gemeenten te nemen; waarvan het gunstig gevolg geweest is, dat door den commissaris des Konings in deze provincie, blijkens zijne missive van 14 Mei ll., n°. 250/3265, de besturen der gemeenten in welke schepen kunnen binnenloopen of doorvaren, in overweging is gegeven ten aanzien van die schepen zoodanige bepalingen te maken, als door den geneeskundigen Raad worden verlangd, en dat de besturen van beide genoemde gemeenten zich beijverd hebben — het eene in overleg met dr. van Hengel, het andere in overleg met den heer W. Schutte — een aantal doeltreffende maatregelen te nemen, en, vooral toen de cholera heerschte, zoo veel mogelijk alles te doen wat de uitbreiding der epidemie kon tegengaan;

Mededeelingen omtrent de cholera-epidemie in handen der cholera-comm. te stellen. Benoeming van prof. van Geuns tot lid dezer commissie.

2°. dat eene reeks mededeelingen betreffende de cholera-epidemie in verschillende gemeenten dezer provincie, en omtrent de daartegen genomen maatregelen, is ingekomen; hij stelt derhalve voor alle deze stukken in handen te stellen der in de eerste Raadsvergadering benoemde cholera-commissie, bestaande uit de heeren dr. Allebé, prof. Schneevoogt, dr. Zeeman en den inspecteur, en aan deze commissie toe te voegen den hoogleeraar van Geuns; welke commissie, naar aanleiding van al wat in deze stukken vermeld is, een onderzoek zal instellen en daarover in de volgende vergadering rapport zal uitbrengen.

Hiertoe wordt zonder hoofdelijke stemming besloten, waarna prof. van Geuns zich bereid verklaart aan de werkzaamheden dezer commissie deel te nemen, onder uitnoodiging aan den voorzitter om, zoo het mogt noodig blijken, eene vergadering van den geneeskundigen Raad vroeger dan op den daarvoor bepaalden tijd te willen bijeenroepen.

Alvorens van dit punt af te stappen wenscht de voorzitter, IJver betoond

tot beteugeling der cholera.

zonder in bijzonderheden omtrent de ontvangen mededeeling betreffende de geheerscht hebbende cholera-epidemie te treden toch te doen uitkomen, dat van verschillende zijden inderda groote ijver is aan den dag gelegd ter beteugeling van die ram Zoo b. v. heeft dr. van Hengel aan Hilversum belangrijke dienst bewezen en mag het voor een deel aan de in overleg met h door het gemeentebestuur aldaar genomen maatregelen toegesch ven worden, dat deze zoo volkrijke gemeente zoo weinig lijd heeft gehad. Niet minder verdienstelijk heeft de heer Krusem zich gemaakt, door zijn onderzoek van het water uit naburi gemeenten, met name Haarlem, Haarlemmermeer, Velzen enz

4. Ingekomen missiven.

De voorzitter berigt verder de ontvangst van de volgende missive

1°. van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 18 M ll., n°. 303, 9e afd., ten geleide van een afdruk van het K besl. van 15 Mei 1866, n°. 84, bepalende dat, wanneer bij l ontstaan van cholera in plattelands-gemeenten, de behoefte o staat aan vermeerdering van geneeskundige hulp, de candidat in de geneeskunde aan de hoogescholen, voor zoo verre zij d de geneeskundige faculteit der betrokken hoogescholen daar geschikt worden geoordeeld, de geneeskundigen in zoodanige meenten in de behandeling van cholera-lijders kunnen bijstaan

2°. van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 22 M ll., n°. 413, 9e afd., ten geleide van Z. M. besl. van 19 M 1866, n°. 44, vaststellende de voorwaarden waaronder vrou lijke leerlingen in de verloskunde bij de geneeskundige inspecte kunnen worden ingeschreven.

De voorzitter deelt hierbij mede, dat zich bij hem een twint tal leerlingen hebben aangemeld, doch dat slechts 8 konden w den ingeschreven;

3°. van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 16 Ju ll., n°. 255, 9e afd., met toezending van een afschrift ee circulaire, door den minister van Justitie gerigt aan de comm sarissen des Konings, waarbij deze worden uitgenoodigd aan besturen der gevangenissen en der huizen van verbetering opvoeding mededeeling te doen, dat het Z. Exc. aangenaam z zal, dat, wanneer de geneeskundige ambtenaren en de leden plaatsvervangende leden der geneeskundige Raden het verlang te kennen geven, om zich met den toestand en de inrigting d gebouwen in het belang der gezondheid bekend te maken, dit onderzoek in de gelegenheid worden gesteld en dat hen noodige inlichtingen worden gegeven;

4°. van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 23 J ll., n°. 257, 9e afd., houdende eene nadere omschrijving den omvang van het examen ter verkrijging eener acte van voegdheid als vroedvrouw;

5°. van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 23 Junij l.l., n° 258, 9e afd., houdende eene nadere omschrijving van den omvang en het examen ter verkrijging eener acte van bevoegdheid als leerling-apotheker.

6°. van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 9 Julij l.l., n°. 368, 9e afd., met berigt dat de apothekers aan armbesturen inzage of afschrift kunnen geven van de recepten, ten behoeve van de door die besturen verpleegden gereed gemaakt, even als die bevoegdheid in art. 12 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 61, ten opzigte van den zieke is toegekend.

7°. van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 11 Julij l.l., n°. 222, 9e afd., onder toezending van een afschrift van een brief van den minister van Finantiën, gedagteekend 5 Julij, n°. 40, waarbij aan de corresponderende leden gelijke vrijstelling van briefport wordt toegestaan, als bij Kon. besl. van 28 December 1865, n°. 50, aan de leden der geneeskundige Raden.

8°. van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 20 Julij l.l., n°. 275, 9e afd., onder toezending van een exemplaar der *Staats-Courant* van 10 Julij 1866, waarin voorkomt een aan den Koning aangeboden rapport met een door Z. M. bekrachtigd besluit, houdende benoeming eener commissie belast met het uitbrengen van een rapport betreffende de voorziening in de behoefte aan zuiver drinkwater.

9°. van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 26 Julij 1866, n°. 281, 9e afd., met verzoek aan den inspecteur van het geneeskundig Staatstoezigt, hem mede te deelen of in zijne inspectie voldoende gelegenheid tot het bekomen van pokstof bestaat, en zoo niet, of eene commissie uit den geneeskundigen Raad met de zorg daarvoor belast zou kunnen worden.

De voorzitter doet opmerken dat, zoo als reeds door hem in eene vorige vergadering is medegedeeld, in de vergadering van inspecteurs van 29 Januuar l.l., de wenschelijkheid is uitgesproken van de oprigting van permanente en tijdelijke bureaux van vaccinatie en revaccinatie. Naar aanleiding daarvan heeft de minister het teregt noodig geoordeeld, dat, zoo lang die bureaux niet overal en niet in genoegzamen getale zijn in het leven geroepen, zal moeten voorzien worden in het verstrekken van koepokstof aan de geneeskundigen die er gebrek aan hebben. Voor wat Noord-Holland betreft bestaat deze behoefte niet; immers te Amsterdam en te Haarlem bestaat voldoende gelegenheid tot het verkrijgen van koepokstof; terwijl daarenboven de leden der Afdeeling West-Friesland van de Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst elkander daarvan voorzien. Van dit een en ander had hij den minister dan ook mededeeling gedaan;

10°. van den minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 20 Octo-

ber l.l., n°. 215, 9e afd., ten geleide van een exemplaar va Z. M. besluit van 8 October 1866, n°. 64, houdende vrijste ling van briefport voor de correspondentie gevoerd tusschen d inspecteurs en adjunct-inspecteurs ter eenre en de onderscheide geneeskundigen in hun ressort ter andere zijde, voor zoo ver de correspondentie betrekking heeft tot de naleving van art. 6 d wet van 1 Junij 1865 *Stbl.* n°. 60;

11°. van den commissaris de Konings in de provincie Noor Holland, dd. 23 October l.l., n°. 209/7361, houdende kennisg ving, dat directeuren der Nederlandsche Chemische Fabriek t Amsterdam, aan wie ten vorige jare door gedeputeerde State vergunning verleend is tot oprigting eener fabriek *uitsluitend* t bereiding van zwavelzuur en salpeterzuur, zich thans tot ged puteerde Staten hebben gewend met verzoek om in gemelde fabrie ook tinzout te mogen bereiden.

De commissaris des Konings wenscht derhalve door den g neeskundigen inspecteur onderrigt te worden, of de bereiding va tinzout in genoemde fabriek voor de gezondheid der belendende of om andere redenen schadelijk of nadeelig kan zijn, en o en zoo ja onder welke voorwaarden, eene vergunning tot ve vaardiging van dit scheikundig praeparaat zou behooren te wo den verleend.

In antwoord op deze missive is door den voorzitter, na ing wonnen advies van deskundigen, aan den commissaris des K nings berigt, dat de bereiding van tinzout tot geene schadelijl gevolgen voor de openbare gezondheid leiden kan.

5. Het varen van onbevoegden als scheepsheelmeester.

Hierna deelt de voorzitter mede, dat door den minister v Justitie, bij missive van 25 April l.l., 3e afd., n°. 123, e brief van W. Hoogeveen, te Haarlem, waarbij de aandacht v Z. Exc. wordt gevestigd op het varen van onbevoegden s scheepsdoctor, in handen is gesteld van den minister van Bi nenlandsche Zaken, die beide deze stukken aan hem inspecteu bij missive van 28 April l.l., n°. 259, 9e afd., had toegezo den, met verzoek hem te willen berigten of genoemd misbru nog plaats heeft, en zoo ja, welke maatregelen zouden te nem zijn om daartegen te waken.

Naar aanleiding dezer missive had hij bij den Waterscho inlichtingen ingewonnen, waaruit hem gebleken was, dat voo durend personen als schrijvers worden aangemonsterd met h doel om hun gedurende de reis de behandeling der zieken te dragen, en tevens dat er geene maatregelen te nemen z om dat misbruik tegen te gaan. Hij had dan ook in dien z den minister beantwoord.

Prof. van Geuns voegt hierbij, dat deze zaak meermalen bij voormalige provinciale commissie is ter sprake gebragt, doch d

men zich ook toen van de onmogelijkheid overtuigd hield om dat misbruik te weren.

Vervolgens vestigt de voorzitter de aandacht op de weder vrij menigvuldig voorkomende vervalsching van anijszaad met Conium maculatum, en wel naar aanleiding van eene missive door den burgemeester van Groningen gerigt aan den burgemeester dezer gemeente, uit welk schrijven blijkt, dat sedert eenigen tijd te Groningen anijszaad met groote hoeveelheden Conium maculatum vermengd wordt verkocht, dat vooral afkomstig zou zijn uit Amsterdam. 6. Vermenging van anijszaad met conium.

Dit schrijven had de burgemeester van Amsterdam, op advies van het collegie van wetenschappelijke keurders, hetwelk van oordeel was, dat het onderzoek in deze niet tot zijne bevoegdheid behoorde, in zijne handen gesteld.

Hij heeft toen een onderzoek daaromtrent laten instellen; de heer Stellingwerff heeft zich op zijne uitnoodiging daarmede belast, en het resultaat daarvan is geweest, dat bij den droogist, die vooral vermoed werd vervalscht anijszaad in den handel te hebben gebragt, geene of althans geene noemenswaardige hoeveelheid Conium maculatum onder het voorhanden anijszaad werd gevonden. Dit resultaat is den burgemeester dezer gemeente terstond medegedeeld.

Intusschen kan het niet ontkend worden, dat er vervalscht anijszaad verkocht wordt; de bron daarvan moet opgespoord worden; derhalve geeft hij in overweging de commissie voor de winkelvisitatie voor Amsterdam, Haarlem, Alkmaar en Hoorn op te dragen, de droogistwinkels met het oog hierop nogmaals te gaan onderzoeken.

De heer Cloots doet opmerken, dat ook door de kruideniers veel anijszaad wordt verkocht, en dat een onderzoek van hunne winkels evenzeer noodig te achten is; waartegen door den voorzitter wordt aangevoerd, dat het geneeskundig Staatstoezigt het regt niet heeft kruidenierswinkels te laten onderzoeken. Dit belet intusschen niet, dat het ook in dit opzigt morelen invloed kan uitoefenen. Is namelijk de zekerheid verkregen, dat met Conium maculatum vervalscht anijszaad in dezen of genen kruidenierswinkel voorhanden is, dan kan de geneeskundige Raad dit ter algemeene kennisse brengen en het publiek zoodoende daartegen gewaarschuwd worden.

Bij de verdere gedachtenwisseling over dit onderwerp doen de HH. Kruseman en Pas uitkomen, dat zij bij hunne winkelvisitatie er de aandacht bepaald op hebben gevestigd, doch geen Conium maculatum onder het anijszaad hadden gevonden; terwijl de vraag door prof. Tilanus gedaan, of er ook nadeelige gevolgen door het gebruik van het vervalschte anijszaad veroorzaakt, zijn bekend

geworden, door den voorzitter en dr. Lubach in ontkennenden zin wordt beantwoord, althans voor wat het tegenwoordige betreft, maar dat in vorige jaren verschillende gevallen van vergiftiging, gelukkig meest allen van ligteren graad, zijn voorgekomen; dat evenwel het vervalschte anijszaad, hetwelk thans in den handel is, zeker voor het gebruik hoogst gevaarlijk moet worden geacht, daar het 12 à 14 pCt. Conium maculatum zou bevatten.

De heer Pas stelt thans voor, dat er een bepaald onderzoek zal worden ingesteld en wel op die wijze, dat bij de verschillende droogisten eene zekere hoeveelheid anijszaad gekocht en aan een onderzoek onderworpen zal worden.

De voorzitter wenscht dat voorstel uit te breiden, door de bijvoeging, dat ook op gelijke wijze een onderzoek zal worden ingesteld van het anijszaad in de kruidenierswinkels voorhanden.

Dr. Lubach hecht zijne goedkeuring aan dit voorstel, doch geeft in overweging, daar het een feit is dat op verschillende plaatsen vervalscht anijszaad aangetroffen wordt, thans reeds bij wijze van advertentie, het publiek te waarschuwen.

De vergadering, het echter wenschelijker oordeelende de resultaten van een in te stellen onderzoek af te wachten, besluit, zonder hoofdelijke stemming, het voorstel Pas, zoo als het door den voorzitter is geamendeerd, aan te nemen.

Door den voorzitter zullen een paar leden worden uitgenoodigd om het verkregen anijszaad te onderzoeken.

7. Inenting met glycerine-pokstof.

De voorzitter brengt vervolgens in herinnering, dat in de vorige vergadering door hem is berigt de ontvangst eener missive van den minister van Binnenlandsche Zaken, ten geleide van eene hoeveelheid glycerine-pokstof, met verzoek die pokstof ter proefneming aan eene der inrigtingen voor koepokinenting af te staan; dat hij aan dat verzoek had gevolg gegeven en dat het Amsterdamsch Genootschap tot bevordering der koepokinenting voor minvermogenden zich met deze proefnemingen had belast, onder toezegging later de resultaten daarvan te zullen mededeelen.

Aan die toezegging hebben directeuren van genoemd genootschap gevolg gegeven door de toezending van een rapport, onder dagteekening van 13 November 1866, waarin de proefnemingen met glycerine-pokstof beschreven en de daaruit te trekken resultaten vermeld worden.

Deze resultaten zijn:

1°. dat de koepok-lymphe in bepaalde verbinding met verdunde glycerine vermengd, goede, regelmatig verloopende koepokken oplevert;

2°. dat het mengsel van dr. Muller zich minstens gedurende een half jaar, en waarschijnlijk ook gedurende langeren tijd, goed houdt;

3°. dat men in de vereeniging van zuivere koepok-lymphe met verdunde glycerine thans een middel bezit, om den voorraad van het beveiligingsmiddel aanmerkelijk te vermeerderen.

Immers één druppel koepok-lymphe levert met 10 druppels verdunde glycerine eene deugdelijke stof tot inenting. Het voordeel der vermenging zal dán vooral in het oog vallend zijn, wanneer bij het ontstaan eener epidemie van kinderziekte, een groot aantal personen onverwijld gevaccineerd of gerevaccineerd moet worden, alsmede om geregenereerde lymphe te verspreiden, of om, bij het zich voordoen van *cowpox* onder de koeijen, een grooter aantal belangstellenden van die zuivere en krachtige lymphe te kunnen voorzien.

De heer Pas heeft uit het rapport vernomen, dat de koepok-lymphe in bepaalde verhouding met verdunde glycerine vermengd regelmatig verloopende koepokken oplevert; gaarne zou hij vernemen in welke verhouding deze vermenging behoort plaats te hebben.

Dr. Allebé geeft de gevraagde inlichting; de verhouding voor de vermenging is: 5 deelen glycerine met 5 deelen water en 1 deel pokstof.

Het rapport van directeuren van genoemd genootschap zal aan deze notulen worden geannexeerd. (zie Bijlage II.)

8. Overname van de apotheek van wijlen Brok.

Hierna geeft de voorzitter berigt van eene door hem gevoerde correspondentie over de overname der apotheek van wijlen den heer C. J. Brok, te Wormerveer. Bij missive van 28 Julij ll., n°. 408, namelijk ontving hij van den burgemeester aldaar het berigt, dat de heer G. Groot, droogist aldaar, de apotheek van de weduwe Brok gekocht en verzocht had de sleutels der vergiftkas te mogen ontvangen; dat hij echter aan dat verzoek niet had voldaan, van oordeel zijnde den sleutel niet te mogen afgeven aan iemand die onbevoegd is tot de uitoefening der artsenijbereidkunde. Korten tijd daarna gaf de heer dr. Doncan te kennen, dat hij voornemens was de apotheek voort te zetten. Alhoewel alweder deze poging om de apotheek van wijlen den heer Brok aan te houden met de goede bedoeling gedaan werd om de weduwe van den overledene voort te helpen, mogt toch niet toegestaan worden dat de heer Doncan aan dit plan uitvoering gaf. De heer Groot deed daarop het verzoek om de apotheek onder leiding van een provisor te mogen voortzetten, hetgeen geweigerd werd; op grond dat de voortzetting der apotheek niet mogt worden toegestaan, als aan den persoon die zelfstandig als verantwoordelijk persoon kan optreden. Het gevolg van dit alles was, dat de heer Jacobs zich als apotheker gevestigd heeft en op deze wijze de zaak tot een goed einde is gebragt.

9. Wetsexplicatie door den

De voorzitter geeft thans lezing van eene circulaire, dd. 18 Julij ll., n°. 8724, door den burgemeester van Amsterdam gerigt

min. v. B. Z. gegeven van art. 6 alin. 1 wet 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 60.

aan de geneeskundigen dezer gemeente, waarvan hem een afschrift is toegezonden. Deze circulaire bevat:

1°. mededeeling, dat de burgemeester, door den minister van Binnenlandsche Zaken uitgenoodigd zijnde dagelijks op te geven het aantal aangetaste cholera-lijders, alsmede dat der overledenen daarop aan Z. Exc., bij missive van 7 Julij ll., had te kennen gegeven, dat hij aan het eerste verzoek bezwaarlijk kon voldoen, omdat hij slechts van enkele geneeskundigen nu en dan zoodanige opgaven ontving en hij zich derhalve tot de vermelding der aan cholera overledenen bepalen moest;

2°. een schrijven van den minister van Binnenlandsche Zaken, in antwoord op deze missive, waarbij de burgemeester wordt verzocht nogmaals pogingen in het werk te stellen tot het verkrijgen der verlangde opgaven, onder opmerking, dat in andere ook zeer bevolkte gemeenten de geneeskundigen aangifte doen van de door hen behandelde cholera-lijders, zoodat verwacht mag worden, dat ook in Amsterdam de geneeskundigen daarin niet zullen achterblijven, wanneer zij nogmaals tot het doen van opgaven worden uitgenoodigd en aan art. 6 der wet regelende de uitoefening der geneeskunst worden herinnerd;

3°. eene uitnoodiging aan de geneeskundigen om hem in staat te stellen aan des ministers verlangen te voldoen.

Het is vooral op het in deze laatste missive door den minister uitgedrukt verlangen, dat de voorzitter de aandacht der vergadering wenscht te vestigen, omdat daaruit schijnt te blijken, dat de minister art. 6 al. 1 der wet regelende de uitoefening der geneeskunst in dien zin opvat, dat het den geneeskundigen de verpligting oplegt om van alle gevallen eener ziekte, waardoor de volksgezondheid bedreigd wordt, opgave te doen, en dat des ministers opvatting van dit artikel wel degelijk zoo is, bewijst een schrijven van Z. Exc., dd. 6 September 1866, n°. 250, 9e afd., aan den staatsraad commissaris des Konings in Gelderland, ter beantwoording van de vraag om inlichting over de bedoeling der artt. 5 en 6 van de wet van 1 Junij 1865, (*Stbl.* n°. 60), van welk schrijven een afschrift is ingekomen. De minister geeft daarin te kennen, dat, naar zijn oordeel, art. 6 der wet van 1 Junij 1865, (*Stbl.* n°. 60), de verpligting voor de geneeskundigen inhoudt om aan den inspecteur en aan burgemeester en wethouders alle gevallen op te geven eener ziekte waardoor de volksgezondheid wordt bedreigd.

De voorzitter wenscht het oordeel van den geneeskundigen Raad over deze wetsexplicatie te vernemen; hem toch komt het voor tot de onmogelijkheden te behooren, aan het bedoelde artikel aldus opgevat gevolg te geven, terwijl het zeker de bedoeling van den wetgever niet is geweest dat dit artikel in dien geest zou worden toegepast.

Prof. Schneevoogt beaamt volkomen het gevoelen van den voorzitter; wat toch is de bedoeling van dit artikel? Niet anders dan dat de inspecteur, zoodra zich eene epidemische ziekte openbaart, daarvan binnen den kortst mogelijken tijd kennis zal dragen, maar niet om hem het aantal aangetasten te doen kennen. Ook vreest hij, dat dit artikel in dien geest opgevat, bij de moeijelijkheid die het voor de geneeskundigen zal opleveren, om daaraan gevolg te geven, tot allerlei ontduikingen zal leiden.

Nadat dr. Lubach in denzelfden geest had gesproken, en daarbij vooral had op den voorgrond gesteld hoe weinig eene opgave van het aantal aangetasten of herstelden te beteekenen heeft, zoo althans niet van elk geval de diagnose wordt gecontroleerd, hetgeen natuurlijk onmogelijk is, besluit de vergadering, dat een schrijven zal worden gerigt aan den minister van Binnenlandsche Zaken, waarbij Z. Exc. worde uitgenoodigd de gegeven wetsexplicatie van meergenoemd art. 6 al. 1 in nadere overweging te willen nemen, en dat wel op de volgende gronden:

1°. De strekking van art. 6 al. 1 der wet van 1 Junij 1865, (*Stbl.* 60), is — althans volgens het eenparig oordeel van den geneeskundigen Raad — den inspecteur in staat te stellen, zoo spoedig mogelijk kennis te dragen van het ontstaan eener epidemische ziekte, ten einde in tijds de noodige maatregelen tegen hare verdere verspreiding te kunnen beramen.

Eene onverwijlde opgave van de eerste waargenomen gevallen is daartoe allezins voldoende;

2°. door de opvatting van het artikel in dien zin, dat de geneeskundigen verpligt zouden zijn alle waargenomen gevallen ter kennisse te brengen van den inspecteur en van burgemeester en wethouders, wordt hun eene verpligting opgelegd, waarvan in tijd van heerschende epidemiën de vervulling niet te vorderen, en voor velen hunner eene onmogelijkheid is;

3°. De volledige kennis van het aantal overledenen heeft alleen waarde; uit de opgaven van het aantal herstelden zijn geene zekere resultaten te trekken, omdat niet door alle geneeskundigen hetzelfde ziektebeeld met denzelfden naam bestempeld, of omgekeerd door denzelfden naam hetzelfde ziektebeeld wordt aangeduid, en het derhalve ter voorkoming van verkeerde gevolgtrekkingen een eerste vereischte zou zijn zich omtrent de diagnose van elk geval in het bijzonder te vergewissen, hetgeen uit den aard der zaak ondoenlijk is.

10. Mededeel. van den uitslag der aanklagten, door leden van het geneesk. Staatstoezigt

Door den voorzitter wordt hierna ter kennisse van den geneeskundigen Raad gebragt, dat de minister van Justitie eene circulaire heeft doen rigten aan de procureurs-generaal bij de provinciale geregtshoven, waarbij deze worden uitgenoodigd te willen zorgen, dat, even als vroeger aan de provinciale commissiën,

gedaan, aan de inspecteurs.

thans aan de geneeskundige inspecteurs worde medegedeeld den uitslag der aanklagten door dezen of door andere leden van het geneeskundig Staatstoezigt bij het Openbaar Ministerie ingezonden, en dat deze geneeskundige ambtenaren ook worden bekend gemaakt met den afloop der aanklagten welke sedert 1 November 1866 werden gedaan.

11. Vonnissen enz.

Ten gevolge dezer circulaire zijn door hem ontvangen:

1°. berigt van den officier van Justitie te Hoorn, dat, naa[r] aanleiding van de proces-verbalen opgemaakt door den inspecteu[r] voor het geneeskundig Staatstoezigt in Noord-Holland en door de[n] heer G. C. van Balen Blanken, lid van den geneeskundigen Raa[d] voor Noord-Holland, bij vonnissen van de arrondissements-regtban[k] aldaar, op 27 October 1866 zijn veroordeeld: *a.* R. A. Poort, ou[d]-apotheker te Enkhuizen, en *b.* Klaas Ursem, zonder beroep, [te] Nibbixwoud, en wel eerstgenoemde wegens het onbevoegd uito[e]fenen der geneeskunst, tot betaling eener geldboete van *f* 5 [en] eene subsidiaire gevangenisstraf van één dag; laatstgenoem[de] wegens het onbevoegd uitoefenen der geneeskunst en der artsen[ij]-bereidkunst tot betaling van eene geldboete van *f* 5 en eene v[an] *f* 3 c. e. met subsidiaire gevangenisstraf van één dag voor elke boe[te].

De toepassing in beide gevallen van zoo ligte straffen moet [aan] het bestaan van zeer verzachtende omstandigheden worden t[oe]-geschreven.

2°. berigt van den officier van justitie te Haarlem, dat, n[aar] aanleiding van het proces-verbaal door dr. A. van der Boon, lid van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland, opgema[akt] tegen Aagje Voorn, huisvrouw van Jan Pieter Heveke, wone[nde] te Wormerveer, ter zake van het onbevoegd uitoefenen der ar[se]-nijbereidkunst, door het vervaardigen en verkoopen van pleist[ers], eene vervolging is ingesteld tegen gemelde vrouw, en dat, bij vonnis van 5 Julij 1866, de beklaagde is vrijgesproken, als zijnde het haar bij acte van dagvaarding ten laste gelegd f[eit], het onbevoegd uitoefenen der artsenijbereikunst, niet bewezen.

3°. afschriften van 2 vonnissen, gewezen door de Arrondi[sse]-ments-regtbank te Hoorn, het eene tegen Wouter van der Z[ee]k, wonende te Leiden, zonder beroep, wegens het onbevoogd uit-oefenen der geneeskunst onder verzachtende omstandigheden ge-pleegd, en te dier zake veroordeeld (bij verstek) tot betaling e[ener] geldboete van *f* 10 en de kosten van dit regtsgeding, invor[derbaar] bij lijfsdwang; het andere tegen Johannes Haummersen, wo-nende te Hoorn, van beroep schoenmaker, wegens het onbev[oegd] uitoefenen der geneeskunst, en te dier zake veroordeeld tot bet[aling] eener geldboete van *f* 75 en in de kosten van dit regtsgedin[g en] subsidiaire gevangenisstraf van 8 dagen, met bevel dat de in *be-*slag genomen 2 flesschen, een slikpot en een fleschje, met de d[aarin]

ervatte zoogenaamde medicamenten, zullen worden vernietigd.

De voorzitter voegt hier verder bij:

12. Nog in behandeling zijnde zaken.

1°. dat nog twee zaken in behandeling waren, namelijk: het roces-verbaal door dr. Lubach opgemaakt tegen A. L. Rijfkogel, agnetiseur te Haarlem, en een van den Burgemeester der geeente Haarlemmermeer tegen denzelfden persoon.

Het laatstgenoemde proces-verbaal is reeds geruimen tijd, omreeks een jaar, in handen van den officier van justitie te Haarm, doch is daaraan nog geen gevolg vernomen.

De adjunct-inspecteur neemt op zich daaromtrent inlichtingen te winnen.

2°. dat door den burgemeester van de Zijpe zijn gevoelen was evraagd omtrent het al of niet vervolgen eener vrouw, die nu n dan verloskundige hulp verleende, zonder daartoe bevoegd te jn, waarbij het echter gebleken was, dat dit volstrekt niet ter wader trouw geschiedde; en dat hij had geadviseerd tot nietervolging, mits deze vrouw, zoo als zij uitdrukkelijk had verlaard, zich in het vervolg van de uitoefening der verloskundige raktijk zou onthouden;

3°. dat hij door den burgemeester van Zaandijk geraadpleegd as over de vraag, in hoe verre geneeskundigen gebruik mogen aken van titels in het buitenland verkregen, of b. v. van platlands-geneeskundigen de handteekening met bijvoeging van den tel Medicinae Doctor, buitenslands verkregen, mag worden gegaliseerd.

Alhoewel meenende dat tegen dit misbruik niet veel te doen alt, wenschte hij toch daaromtrent het gevoelen van den geeeskundigen Raad in te winnen.

Aan de gedachtenwisseling over deze kwestie namen deel, bealve de voorzitter, de heeren dr. Lubach, dr. van de Boon, ir. de Vries — die o. a. ook deed uitkomen, dat bij het legaseren van handteekeningen de burgemeester wel op de handekening maar niet op de kwaliteit te letten heeft, — Vorstman n van Balen Blanken; uit welke gedachtenwisseling blijkt, dat nparig de handeling van het gebruik maken van geneeskundige tels in het buitenland gekocht, hoogelijk wordt afgekeurd als ne daad die den geneeskundige vernedert, omdat hij een op nbetamelijke wijze verkregen titel, die niet de geringste waarde eft, misbruikt om het publiek te misleiden; dat daartegen tusschen waarschijnlijk niet veel is te doen, maar dat men zal oeten wachten tot dat de wet op het hooger onderwijs de midelen aan de hand zal hebben gegeven tot wering van dit misbruik;

4°. dat hij eene officieuse mededeeling heeft ontvangen van een neesheer te Amsterdam, die zegt in het bezit te zijn van een heim geneesmiddel, hetwelk hem gebleken is zulke uitstekende

diensten te praesteren, die hij zich verpligt acht het gebruik daarvan in het openbaar aan te bevelen.

Deze mededeeling had hij onbeantwoord gelaten, omdat hij zich volstrekt niet wilde inlaten met soortgelijke knoeijerijen en integendeel zich voornam om zulke handelingen, die niet anders kunnen gerangschikt worden dan onder de vele soorten van kwakzalverij, zoo veel mogelijk tegen te gaan. Verschillende leden der vergadering spreken mede een sterk afkeurend oordeel uit over de kwakzalverij waaraan enkele geneeskundigen zich schuldig maken.

5°. dat gedurende korten tijd een Hongaar, voorgevende doctor in Turkije te zijn, zich in deze gemeente heeft opgehouden en geneeskundige hulp verleende; dat hij daarvan den hoofd-commissaris van policie had onderigt, die, na een ingesteld onderzoek, waaruit gebleken was dat de bedoelde persoon geen middelen van bestaan had, dezen over de grenzen heeft laten brengen.

18. K. B. van 9 Jan. 1861, n°. 81 (medailles.

Na deze mededeelingen stelt de voorzitter de vraag aan de orde, waarover de minister van Binnenlandsche Zaken in zijne missive van 20 ll. n°. 347, 9e afd. — van welke missive in de vorige vergadering de ontvangst was berigt — het gevoelen van den geneeskundigen Raad heeft gevraagd, namelijk: „of de instandhouding van het Kon. besl. van 19 Februarij 1861 n°. 81, waarbij medailles of premiën worden uitgeloofd aan de geneesen heelkundigen of bureaux van vaccinatie, die zich betrekkelijk het meest verdienstelijk hebben gemaakt omtrent de gratis-vaccinatie van minvermogenden, wenschelijk te achten is?"

Over deze vraag voeren achtereenvolgend het woordt, de heeren dr. Lubach, dr. van der Boon, prof. van Geuns, van Balen Blanken, de voorzitter, Vorstman, Prof. Schneevoogt, dr. Nuijens en prof. Tilanus.

Van den eenen kant wordt beweerd, dat de uitloving van deze medailles of premiën zeker geen voordeel aanbrengt, ja zelfs in sommige opzigten nadeelig werkt, en tot allerlei misbruiken aanleiding geeft, waaruit dikwerf nadeel voor de gestadige en regelmatige vaccinatie van kinderen voortvloeit; dat het daarenboven in beginsel af te keuren is den geneeskundige voor een klein deel zijner verrigtingen te beloonen, en eindelijk dat, als men al eene belooning wenschelijk acht, deze dan ook eene ruimere behoort te zijn.

Van den anderen kant werd daartegen aangevoerd, dat de uitloving dezer medailles over het algemeen aan haar doel — aanmoediging om de vaccine te bevorderen — beantwoordt; dat de misbruiken, waarop gewezen is, niet kunnen ontkend worden te bestaan, maar dat daarin strikt genomen geen reden is gelegen tot intrekking dezer medailles, daar tegen deze misbruiken kan en zoo veel mogelijk behoort te worden gewaakt; dat, al moge het

in beginsel minder wenschelijk toeschijnen den geneeskundige voor een klein deel zijner werkzaamheden binnen den kring zijner verpligtingen gelegen, bij uitnemendheid te beloonen, hierbij intusschen niet uit het oog moet verloren worden, dat deze belooning juist strekt om den geneeskundige aan te moedigen zich te bewegen op een terrein, dat voor als nog niet zoo algemeen als wenschelijk is door hen wordt betreden, op het terrein namelijk van prophylaxis; terwijl bij dit alles wel degelijk overweging verdient dat de intrekking der medailles of premiën een nadeeligen indruk op het publiek zal maken, en de reeds bestaande nalatigheid ten opzigte der vaccine daardoor zal worden in de hand gewerkt.

Na deze gedachtewisseling wordt tot de stemming overgegaan en met 11 tegen 7 stemmen — één lid was niet tegenwoordig — de wenschelijkheid van de instandhouding van meergenoemd Kon. besl. uitgesproken.

Wordt vervolgens overgegaan tot het opmaken der roosters voor de aftreding der leden van den geneeskundigen Raad. 14. Roosters van aftreding.

De voorzitter herinnert, dat, ingevolge de missive van den minister van Binnenlandsche Zaken dd. 26 April ll. n°. 9e afd., van welke missive in de vorige vergadering is mededeeling gedaan, 3 der heeren geneeskundigen en 2 der heeren apothekers moeten aftreden, — dat de aftredenden door het lot zullen worden aangewezen, en de wijze waarop de loting zal plaats hebben door den inspecteur zal worden vastgeteld. Hij heeft bepaald, dat voor elk der leden van den geneeskundigen Raad in de volgorde hunner benoeming een nommer zal worden uitgetrokken, welk nommer de beurt van aftreding zal aanwijzen.

Hij noodigt derhalve den hoogleeraar van Geuns uit voor elk der leden, wier namen in de volgorde hunner benoeming zullen worden voorgelezen, achtereenvolgend een nommer uit te trekken.

De uitslag van deze loting is als volgt:

Voor de geneeskundige leden: eerste aftreding 31 December 1866, prof. G. E. Voorhelm Schneevoogt, dr. G. A. N. Allebé, dr. W. J. F. Nuyens; tweede aftreding 31 December 1867, dr. D. Lubach, G. C. van Balen Blanken, prof. C. B. Tilanus; derde aftreding 31 December 1868, dr. A. H. J. de Bordes, prof. J. van Geuns, P. H. Vorstman, dr. A. van der Boon.

Voor de leden apothekers: eerste aftreding 31 December 1866, A. Stellingwerff, J. C. F. Kerkhoff (overleden); tweede aftreding 31 December 1867, J. C. Kruseman, D. Pas; derde aftreding 31 December 1868, J. W. Cloots, C. W. Bruinvis.

Hierna doet de voorzitter de openbare vergadering overgaan in eene geheime zitting.

De voorzitter de openbare vergadering heropend hebbende, doet 15. Verdeeling

der werkzaamheden.

de wenschelijkheid uitkomen, dat de geneeskundige Raad zijn werkzaamheden verdeele, opdat door eene doelmatige verdeeling van den arbeid het mogelijk zal zijn de veelomvattende taak naar eisch te vervullen. Ten einde aan dat doel te beantwoorden stelt hij voor:

1°. behalve de 2 reeds bestaande commissiën, de eene namelijk voor het wetenschappelijk onderzoek der cholera in Noord-Holland, de andere voor de regeling der winkelvisitatie en al wat daartoe betrekking heeft, nog de 3 volgende commissiën te benoemen:

a. eene commissie, die bepaaldelijk de aandacht vestigt op overtredingen der wet en naauwkeurig onderzoekt, welken weg zal moeten worden ingeslagen bij vervolging, enz.

b. eene commissie voor de bewerking der topographie van deze provincie;

c. eene commissie voor de bewerking van een verslag over de geneeskundige armverzorging in Noord-Holland.

II°. de provincie in districten af te deelen en deze onder de leden, plaatsvervangende en corresponderende leden van den geneeskundigen Raad te verdeelen.

Aan de leden van elk district zal zijn opgedragen:

1°. het houden van toezigt op de handhaving der wetten;

2°. het geven van alle verlangde inlichtingen;

3°. het verzamelen der eerste bouwstoffen voor de topographie van Noord-Holland, voor het onderzoek omtrent de geneeskundige armverzorging in deze provincie, omtrent de slaapsteden, omtrent de cholera.

Dit voorstel wordt door den voorzitter nog nader toegelicht en daarna bij acclamatie aangenomen.

De voorzitter gaat derhalve over tot de zamenstelling der verschillende commissiën, en benoemt:

Tot leden der *commissie voor wetsovertredingen*, enz. de heeren dr. de Bordes, Bruinvis, mr. de Vries en dr. Penn; tot leden der *commissie voor de bewerking der geneeskundige plaatsbeschrijving van Noord-Holland*, de heeren dr. Lubach, dr. Nuyens en dr. Zeeman; tot leden der *commissie voor de bewerking van een verslag over de geneeskundige armverzorging in Noord-Holland*, de heeren dr. Lubach, dr. van der Boon, dr. Heynsius, dr. de Lange en Sevenhuisen.

De voorzitter herinnert hierbij tevens, dat de *commissie voor het wetenschappelijk onderzoek der cholera in Noord-Holland* bestaat uit de heeren dr. Allebé, prof. Scheevoogt, dr. Zeeman, prof. van Geuns en dr. Penn; en de *commissie voor de regeling der winkelvisitatie* uit de heeren Pas, Kruseman, dr. Lubach, dr. Penn en Stellingwerff.

Wat de verdeeling der provincie in districten betreft, daarmede zal de vooorzitter zich spoedig onledig houden.

Verder deelt de voorzitter mede, dat door de commissie tot voordragt van corresponderende leden als zoodanig worden voorgesteld: de heeren Ph. S. Frank heel- en vroedmeester te Haarlem, W. Schutte, heel- en vroedmeester te Nederhorst de Berg, L. P. Schmidt, plattelands heel- en vroedmeester te Terschelling, W. M. Logeman, leeraar aan de hoogere burgerschool en directeur der burger-avondschool te Haarlem, J. Huffnagel, rijksveearts 1e kl., provinciaal-veearts te Haarlem. 16. Corresp. leden.

Hij stelt voor deze voordragt bij acclamatie aan te nemen, waarmede de vergadering zich vereenigt.

De voorzitter noodigt thans de heeren dr. van der Boon, dr. Lubach en dr. de Lange uit, hem te willen mededeelen waar thans de archieven der voormalige plaatselijk commissiën van geneeskundig toevoorzigt te Zaandam, Alkmaar en Haarlem worden bewaard. 17. Archieven van sommige pl. geneesk. comm.

Uit de verstrekte inlichtingen blijkt, dat de archieven der commissiën van Alkmaar en Haarlem bij de gemeentebesturen van Alkmaar en Haarlem berusten; dat omtrent het archief der commissie te Enkhuizen een onderzoek zal moeten worden ingesteld, en dat de leden der voormalige plaatselijke commissie van geneeskundig toevoorzigt te Zaandam de archieven onderling verdeeld hebben, nadat het gemeentebestuur, bij de ontbinding dezer commissie, geweigerd had dit archief in bewaring te nemen.

De voorzitter doet de wenschelijkheid uitkomen, dat er pogingen gedaan worden om weder in het bezit van deze archieven te geraken; hij zal daarover met burgemeester en wethouders van die gemeente in overleg treden.

Ten slotte stelt de voorzitter voor, na de beraadslaging daarover in de geheime zitting gehouden, te besluiten: 1°. dat door hem de gevraagde vergunning tot afwijking van art. 3, al. 2 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 61, kan worden verleend: 18. Vergunningen verleend tot afwijking van art. 3 al. wet 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 61.

a. aan de heeren M. M. Kalker en D. en J. C. Pas, apothekers te Amsterdam; W. G. T. Mann, apotheker, en Swens & Becking, apothekers en droogisten, beiden te Haarlem; H. J. Ansing, apotheker en droogist en A. Conijn, apotheker, beiden te Alkmaar; H. Schott, apotheker te Zaandam; D. Mijsberg, apotheker en droogist te Beverwijk; J. Hoola van Nooten, apotheker te Edam en J. W. Vos, apotheker te Weesp;

b. aan de heeren W. A. Hazeu, apotheker en droogist te Schagen, C. van Holk, apotheker te Hoorn, P. J. Makkes, T. M. Muller van der Vooren, beiden apothekers te Purmerende; onder voorwaarde, dat zij binnen den kortst mogelijken tijd eene tweede toonbank in hunnen winkel laten plaatsen;

2°. dat aan de heeren D. Veen & C°. te Haarlem zal worden berigt, dat de door hen gevraagde vergunning tot het houden van apotheek en handel in droogerijen en verfwaren in één lokaal wel kan worden verleend, mits door hen worde zorg gedragen, dat alle geneesmiddelen, die eene apotheek moet bevatten, steeds schouwbaar voorhanden zijn;

a. Gelijke vergunning geweigerd.

3°. aan den heer G. Trous, apotheker te Zaandam, te berigten dat de door hem gevraagde vergunning tot afwijking van art. 3 al. 2 der wet van Junij 1865, *Stbl.* n°. 61, niet kan worden verleend, tenzij door hem worden opgeheven de bezwaren, die door de gecommiteerden van den geneeskundigen Raad voor de winkelvisitatie hem zijn kenbaar gemaakt.

Al of niet persoonlijke geldigheid dezer vergunningen.

Dr. Lubach vraagt of de dispensatie, welke thans aan een aantal apothekers verleend is en in het algemeen de regten, die bij de overgangsbepalingen der wetten aan geneeskundigen of apothekers zijn toegekend geworden, alleen voor hen persoonlijk geldig zijn, dan wel of deze ook op anderen kan worden overgedragen, of b. v. een med. dr., of plattelands-heelmeester in eene plaats, waar slechts één apotheek bestaat, bij de overname van deze apotheek in dezelfde regten treedt als de vorige bezitter. Hij gelooft dit niet; doch wenschte die vraag in deze vergadering beantwoord te hebben.

De voorzitter beantwoordt de vraag in ontkennenden zin; de vergunningen hier bedoeld zijn alléén geldig voor hen aan wie zij zijn verleend.

Naar aanleiding hiervan doet prof. Schneevoogt de wenschelijkheid uitkomen, dat bij het verleenen van meergenoemde vergunning de aanvrager worde opmerkzaam gemaakt, dat alléén voor hem persoonlijk de verleende vergunning geldig is.

De voorzitter verklaart zich bereid aan dezen wenk gevolg te geven.

Ten slotte wordt, op voorstel van den voorzitter, besloten een bode aan te stellen met een salaris van *f* 100 's jaars en daarvoor H. L. Richard te kiezen.

Loodhoudende geëmailleerd ijzeren potten.

Alle punten aan de orde afgehandeld zijnde, erlangt de heer Kruseman het woord tot het doen der volgende mededeeling. Ruim een jaar geleden waren enkele leden eener familie lijdende; er werd loodvergiftiging vermoed. Dien ten gevolge werd het drinkwater in de allereerste plaats door hem onderzocht, doch zuiver bevonden; daarop onderwierp hij de geëmailleerd ijzeren potten, welke in dat huisgezin gebruikt werden, aan een scheikundig onderzoek, en daaruit bleek dat die potten, welke hier en daar hun email verloren hadden, lood bevatten; de oorzaak van het lijden van dat gezin was derhalve duidelijk. Korten tijd geleden werden hem weder 5 dergelijke potten tot onderzoek ingezonden; van en-

kelen was email afgesprongen, van de anderen niet; intusschen werden alle deze potten loodhoudend bevonden, en ditzelfde was evenzeer het geval met alle andere geëmailleerd ijzeren potten, die hij later nog onderzocht heeft.

Spreker achtte het wenschelijk hierop de aandacht te vestigen.

Hierna sluit de voorzitter de vergadering.

Aldus opgemaakt om in de eerstvolgende vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland te worden vastgesteld.

I. TEIXEIRA DE MATTOS, *secretaris.*

Bijlage I.

Aan den Heer Geneeskundigen Inspecteur voor NoordHolland.

Amsterdam, 13 November 1866.

Bij uwe missive van den 12 April dezes jaars werd door U aan ons aangeboden eene hoeveelheid glycerine-pokstof, welke bij Z. Exc. den minister van Buitenlandsche. Zaken was ontvangen, door tusschenkomst van den Nederlandschen gezant te Berlijn, van dr. Muller, directeur van de inrigting voor koepokinenting aldaar.

Door UEd. Gestr. werd daarbij gemeld, dat het den minister is voorgekomen, dat het best aan de bedoeling van den inzender zou beantwoord worden, indien eene der inrigtingen tot bevordering der koepokinenting te Amsterdam proeven daarmede wilde nemen.

Erkentelijk voor het vertrouwen door U in ons genootschap gesteld, haasten wij ons UEd. Gestr. den uitslag mede te deelen der proeven, waarmede eene commissie uit ons midden zich onledig gehouden heeft.

In het ontvangen pakje bevonden zich twee buisjes met heldere vloeistof gevuld.

Daar de mededeelingen van dr. Muller in het Berliner Klin. Wochenschrift 26 Marz 1865 voldoenden grond opleverden, om te verwachten, dat zijn mengsel in verschen toestand niet krachteloos bevonden zou worden, besloot de commissie, ten einde tevens te onderzoeken òf en hoe lang het mengsel zijne kracht behoudt, den inhoud van één der buisjes eerst na verloop van *zes maanden*, en dien van het ander na verloop van *een jaar* op de proef te stellen.

Zij geeft thans de resultaten, verkregen met het mengsel uit het *eerste* buisje, door haar in de vorige maand geopend en onderzocht. In nevensgaande bijlage worden die resultaten vermeld.

Zij bevat *twee* vaccinatiën met het mengsel zelf bewerkstelligd, en de *drie* vaccinatiën met *koepokstof verkregen door inenting met glycerine-lymphe.* Geene der vijf inentingen bleef zonder goed gevolg; telkenreize werden normaal zich ontwikkelende, tamelijk groote, welgevulde, door helder roode areola omgeven koepokken verkregen.

Dat de inenting met de stof uit de buisjes in het eerste geval slechts *twee* en in het tweede geval slechts *drie* koepokken leverde, mag welligt zijnen grond daarin hebben, dat het gemakkelijker is van arm op arm dan uit buisjes te vaccineren. Bij de proeven met den inhoud van het tweede, nog ongebruikte buisje zal de commissie in dat opzigt misschien gelukkiger zijn.

Voorloopig bleek derhalve:

1°. dat de koepok-lymphe in bepaalde verhouding met verdunde glycerine vermengd, goede, regelmatig verloopende koepokken oplevert;

2°. dat het mengsel van dr. Muller zich minstens gedurende een halfjaar, en waarschijnlijk ook gedurende langeren tijd, goed houdt;

3°. dat men in de vermenging van zuivere koepoklymphe met verdunde glycerine thans een middel bezit, om den voorraad van het beveiligingsmiddel aanmerkelijk te vermeerderen. Immers *een* druppel koepoklymphe levert met *tien* druppels verdunde glycerine eene deugdelijke stof tot inenting. Het voordeel der vermenging zal dan vooral in het oog vallend zijn, wanneer bij het ontstaan eener epidemie van kinderziekte een groot aantal personen onverwijld gevaccineerd of gerevaccineerd moet worden, alsmede om geregenereerde lymphe te verspreiden, of om bij 't zich voordoen van *cowpox* onder de koeijen een groot aantal belangstellenden van die zuivere en krachtige lymphe te kunnen voorzien.

Wij voegen hierbij, dat onze commissie zich thans onledig houdt met zelve het mengsel te bereiden, en den meest doeltreffenden graad van verdunning te zoeken; zij is echter nog niet ver genoeg met dat onderzoek gevorderd om ten deze in bijzonderheden te kunnen treden.

Wij stellen ons voor om nader de uitkomsten der nieuwe proefneminge aan UEd. Gestr. kenbaar te maken.

Directeuren van het Amsterdamsch Genootschap tot B vordering der Koepokinenting voor Minvermogenden

In hunnen naam,

M. W. LUBER, *voorzitter*.

C. C. VAN HEES, *secretaris*.

Bijlage II.

VACCINATIEN MET DE GLYCERINE-LYMPHE VAN DR. MULLER TE BERLIJN.

1°. Zwager (Johannes Jacobus), 4 maanden.
Egelantiersgracht bij de tweede dwarsstraat.
2 October 1866 ingeënt met 5 steekjes op iederen arm.

8e dag. Op den linkerarm 2 koepokken van gewone grootte en normale ontwikkeling.

11e „ De beide koepokken verloopen regelmatig, zijn groot en rond. Beginnende opdrooging. Gewone areola. Geene verschijnselen van algemeene reactie.

14e „ De korsten vallen af. 't Beloop is regelmatig geweest.

2°. Althans (Anna Maria), 6 maanden.
Bloemstraat bij Acolijnstraat.
2 October 1866 ingeënt met de glycerine-lymphe van dr. Muller te Berlijn. 5 steekjes op iederen arm.

8e dag. 2 koepokken gevat op den regter arm; 1 op den linkerarm. Beloop regelmatig, de pokjes zijn goed gevuld; beginnende areola.
11e „ Beloop geregeld; de pokken zijn groot, met hoogroode uitgestrekte areola. De opdrooging begint. Geene teekenen van algemeene reactie.
14e „ De korsten zijn bijna afgevallen. 't Beloop is normaal geweest.

3°. Gazan (Matilda), 11 maanden.
Kerkstraat.
9 October 1866 ingeënt met lymphe, ontleend aan A. M. Althans (N°. 2). 4 steekjes op iederen arm.

8e dag. Op den regterarm vertoonen zich 2, op den linkerarm 3 koepokken; deze zijn matig groot en goed gevuld met ligtroode areola.
11e „ Afwezig gebleven.
14e „ Afwezig.

4°. Groen (Levie), 3 maanden.
Verwerstraat.
16 October 1866 ingeënt met lymphe, ontleend aan M. Gazan (N°. 3). 5 steekjes op elken arm.

8e dag. Op den regterarm 4 pokken; even zoo vele op den linkerarm. De pokjes zijn goed ontwikkeld en welgevuld. De areola matig.
11e „ De pokken beginnen korsten te vormen. De areola is helderrood en uitgebreid. 't Geheele beloop regelmatig.

5°. Ruyters (Hendricus Josephus Wenceslaus), 9 maanden.
Lange Bleekerspad,
16 October 1866 ingeënt met lymphe, ontleent aan M. Gazan (N°. 3). 5 steekjes op iederen arm.

8e dag. Op den regterarm zijn 5 koepokken opgekomen; op den linker 4. Allen zijn zeer goed ontwikkeld, gevuld. De areola is helderrood.
11e „ De koepokken doen zich uitmuntend voor. Groote ligtbruine korsten vormen zich. De areola is nog rood en tamelijk uitgebreid.

Voor eensluidend afschrift.
De secretaris,
C. C. VAN HEES.

N°. 165. *Resolutie van gedeputeerde Staten van Drenthe van 5 Decemb. n°. 19, houdende afkondiging van een reglement ter* wering v hondsdolheid. (*Prov. blad n°. 65*).

Gedeputeerde Staten van Drenthe
doen te weten:

1°. dat door de Staten dier provincie, in hunne vergadering van 9 Nov m. ber ll., is vastgesteld hetgeen volgt:

De Staten der provincie Drenthe hebben besloten, onder goedkeuring van den Koning vast te sellen het volgende:

REGLEMENT ter voorkoming en wering van hondsdolheid in de pro in. cie Drenthe.

Art. 1. Het bevel om de honden vast te leggen of hen te voorzien van een ijzeren of koperen muilkorf — volgens model vastgesteld door heeren gedeputeerde Staten en op de secretarie van iedere gemeente aanwezig — wordt gegeven:

a. door gedeputeerde Staten voor de geheele provincie of een gedeelte daarvan;

b. door burgemeester en wethouders voor hunne gemeente, een onderdeel daarvan of ook voor een of meer in de gemeente wonende eigenaars of houders van honden, die door burgemeester en wethouders gevaarlijk geacht worden.

Art. 2. Het bevel houdt eene bepaling in van den tijd, gedurende welken het van kracht zal zijn. De bepaalde termijn kan worden verlengd.

Overigens kan het bevel volstrekt en algemeen zijn, of wel gegeven worden, behoudens de daarin te vermelden bepalingen en uitzonderingen.

Art. 3. Honden, in strijd met het gegeven bevel losloopende of niet voorzien van een muilkorf aangetroffen, worden aangehouden, of, indien dit niet mogelijk of niet raadzaam voorkomt, onmiddellijk gedood.

Aangehouden honden, voor welke zich binnen 24 uren na de aanhouding geen eigenaar opdoet, kunnen gedood worden.

Art. 4. Onverminderd de verpligting, die, bij vermoeden van hondsdolheid, naar art. 459 van het wetboek van strafregt aan den houder of oppasser van honden is opgelegd, is een iegelijk verpligt aan den burgemeester zijner gemeente, met opgave van alle bijzonderheden, aangifte te doen zoowel van het feit, dat in de gemeente een dolle of vermoedelijk dolle hond is of geweest is, zoodra het ter kennis komt, als van de honden, van welke hij weet, dat zij met een dollen of vermoedelijk dollen hond in aanraking geweest zijn.

Art. 5. Zoodra aan den burgemeester aangifte zal zijn gedaan van een geval van bestaande of vermoedelijke hondsdolheid in de gemeente, of zoodra, ook buiten aangifte, zoodanig geval ter zijner kennis komt, doet hij daarvan en van de genomen maatregelen onverwijld mededeeling aan gedeputeerde Staten en aan de besturen der naburige gemeenten.

Art. 6. De eigenaar of houder van een hond, die dol is, vermoed wordt

ol te zijn of door een dollen of vermoedelijk dollen hond is gebeten, is verlïgt dien hond onverwijld te doen afmaken.

Wordt dit nagelaten, dan zorgt de burgemeester, dat die afmaking laats vindt.

Art. 7. Wanneer de muilkorf, dien de hond draagt, niet zoodanig is gemaakt, vastgehecht of passende, dat de hond daardoor onschadelijk wordt emaakt, wordt, voor de toepaasing van dit reglement, de hond geacht, van een muilkorf te zijn voorzien.

Art. 8. Overtreding van het bevel, krachtens art. 1 gegeven, wordt gestraft met eene geldboete van *f* 2.—; van de bepaling van art. 4 met eene geldboete van *f* 3.— tot *f* 5.— en van die van art. 6, 1ste alinea, met eene geldboete van *f* 10.— tot *f* 20.— en eene gevangenisstraf van een tot drie dagen te zamen of afzonderlijk.

Slotbepaling. Op het tijdstip, waarop dit reglement in werking treedt, zal zijn ingetrokken het reglement op het vastleggen der honden in de provincie Drenthe, vastgesteld door de Staten den 4den Julij 1844 en goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 4 Augustus 1844 n°. 74.

Aldus, behoudens 's Konings goedkeuring, door de Staten de provincie Drenthe vastgesteld bij hun besluit van 9 November 1866 n°. 6.

H. A. M. van Asch van Wijck, *voorzitter.*
H. J. Smidt, *griffier.*

2°. dat dit reglement is goedgekeurd bij koninklijk besluit van 23 November 1866 n°. 61.

Gegeven te Assen, den 5 December 1866.

H. A. M. van Asch van Wijck, *voorzitter.*
H. J. Smidt, *griffier.*

N°. 166. *Brief van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 12 *December n°.* 206, 9e *afd., aan den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor Noord-Holland, over art.* 6 *der wet van* 1 *Junij* 1865 *Stbl. n°.* 60.

In zijne missive van den 30 November jl., n°. 10, spreekt de geneeskundige Raad voor Noord-Holland den wensch uit dat door mij worde teruggekomen op de uitlegging gegeven aan art. 6 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* . 60) in mijne missive aan den Staatsraad commissaris des Konings in Gelderland van den 6den September jl., n°. 250, 9e afd.

Ik verzoek U aan den Raad mede te deelen, dat de in zijne missive aangevoerde argumenten mij niet hebben overtuigd van de onjuistheid mijner uitlegging. In bedoeld wetsartikel toch wordt niet van de eerste gevallen einer ziekte gesproken, maar worden de geneeskundigen verpligt tot aangifte

wanneer eene ziekte, waardoor de volksgezondheid bedreigd wordt, door hem is waargenomen.

Zoo dikwijls dus zoodanige ziekte zich aan hen voordoet moeten zij daarvan kennis geven aan den inspecteur hunner provincie en aan burgemeester en wethouders hunner gemeente.

De onmogelijkheid om bij heerschende epidemiën die verpligting te vervullen is niet aan te nemen. Zelfs de geneesheer met de meest uitgebreide praktijk zal toch wel alle drie dagen het aantal gevallen aan den inspecteur en het gemeentebestuur kunnen mededeelen eener ziekte, waardoor de volksgezondheid wordt bedreigd.

Welligt zouden, ten einde het tijdverlies voor de geneeskundigen nog geringer te maken, gedrukte briefjes ter invulling aan hen gezonden kunnen worden.

De moeijelijkheid die zou ontstaan uit het gebrek aan eenvormigheid in de nosologische nomenclatuur zal bij het opgeven van alle gevallen niet grooter zijn dan bij het opgeven van de eerste gevallen en zij geldt evenzeer voor de opgaven van de oorzaken des doods, voorgeschreven bij art. 5 der wet. Aan elke geneeskundige statistiek zou alle waarde ontzegd moeten worden, ook daaruit zouden geene zekere resultaten te trekken zijn, wanneer het noodig ware dat de door den Raad bedoelde eenvormigheid bestond.

Bovendien zal juist, in de opgaven der ziekten in art. 6 bedoeld, die eenvormigheid veel gemakkelijker te verkrijgen zijn, omdat het ziekten zijn wier herkenning niet moeijelijk valt dan wanneer het andere, moeijelijk te herkennen organische ziekten geldt, die als doodsoorzaak moeten worden opgegeven.

Van den goeden wil der geneeskundigen en van hunne belangstelling in het verkrijgen van eene bruikbare statistiek der epidemiën mag verwacht worden, dat zij het voorschrift van art. 6 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60) stipt zullen opvolgen.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 167. *Circulaire van den commissaris des Konings in Noord-Holland van* 15 *December*, 1e *afd.*, n°. 68/8828, *aan de burgemeesters, omtrent opgave der* gevestigde geneeskundigen *enz. en toezending van* gemeente-verordeningen *aan den geneeskundigen inspecteur.* (Prov. blad n°. 84.)

Ten einde het opmaken van de lijst der geneeskunstoefenaren in Noord-Holland over 1867 mogelijk te maken, heb ik de eer U uit te noodigen om *in de eerste week van Januarij aanstaande* aan den inspecteur van het geneeskundig Staatstoezigt voor deze provincie, den heer dr. J. Penn te Amsterdam, eene opgaaf te zenden van de in uwe gemeente gevestigde medicinae, chirurgiae en artis obstetriciae doctores, artsen, plattelands-heelmeesters, heelmeesters, vroedmeesters, tandmeesters, apothekers, drogisten en vroedvrouwen.

Tevens verzoek ik U, zoo er in uwe gemeente verordeningen bestaan die, of waarvan eenige artikelen op de gezondheidspolitie betrekking hebben, van die verordeningen of de betrekkelijke gedeelten er van een afdruk of afschrift te doen toekomen aan bovengemelden heer inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt.

Eene stipte nakoming *binnen den gestelden termijn* van bovengemeld tweeledig verzoek wordt bijzonder aanbevolen.

De commissaris des Konings in de provincie Noord-Holland,
RÖELL.

N°. 168. *Circulaire van gedeputeerde Staten van Zeeland van* 15 *December n°.* 10, *aan de gemeentebesturen* betreffende opgave van gevestigde geneeskundigen enz. (*Prov. blad n°.* 141).

Het is noodig steeds te kennen het personeel der geneeskunst-oefenaren in iedere gemeente aanwezig.

Tot die kennis geraken wij door geregelde mededeeling van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provincie, van de veranderingen welke hem door de gemeentebesturen, naar aanleiding van art. 15 der wet van den 1sten Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58), worden ter kennis gebragt.

Intusschen zou bij U de meening kunnen bestaan dat het, ter uitvoering van evengemeld art. 15, voldoende is, bij het einde van ieder jaar van de voorgevallen veranderingen aan genoemden inspecteur kennis te geven.

Met het oog op het bij den aanhef dezer opgemerkte is echter eene jaarlijksche opgave onvoldoende.

Wij hebben mitsdien de eer, U te verzoeken, telkens, wanneer in het personeel der geneeskunst-oefenaren in uwe gemeente verandering mogt ontstaan, daarvan onmiddellijk, immers zoo spoedig mogelijk, aan den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provincie kennis te geven ten einde ook dezen in staat te stellen ons er mededeeling van te doen.

De gedeputeerde Staten van Zeeland,
R. W. VAN LIJNDEN, *voorzitter*.
S. VAN DER SWALME, *griffier*.

N°. 169. Bij Kon. besl. van 20 Dec., n°. 79, zijn aan de navolgende geneeskundigen eerepenningen toegewezen voor gratis-vaccinatie in 1865:

In Noord-Brabant aan: J. B. L. M. van Erp, te Erp; P. J. M. de Lang, te Hilvarenbeek; J. D. A. Brussink, te Gemert; Th. Bodestaf, te Eindhoven; dr. L. C. van Genk, te Etten; C. van Bank, te Raamsdonk en G. G. van de Ven, te Nieuw Vosmeer.

In Limburg aan: dr. J. A. Nijst, te Maastricht; P. L. Moly, te Heerlen en J. A. Otten, te Heythuijzen.

In Gelderland aan: G. van Nouhuijs Jz., te Brakel; dr. B. D. F. Huijsmans, te Harderwijk en C. Terne van der Heul, te Zelhem.

In Utrecht aan: A. M. Romijn, te Soest en B. van Ommeren, te Eemnes.

In Zuid-Holland aan: G. A. Nolen, te Heerjansdam; C. J. Beekum, te Noordeloos; J. C. van Wagtendonk, te IJsselmonde; K. Simons, te Zuid-Beijerland; H. J. Peppink, te Spijkenisse; L. van Pinxteren, te Schiedam en dr. P. Schut, te IJsselmonde.

In Noord-Holland aan: dr. R. T. Hart, te Nieuwer-Amstel; R. de la Marre, te Berkhout; J. C. van Dorsten, te Haarlemmermeer; W. J. Driessen, te Wieringen; A. J. C. Frans, te Beverwijk; W. J. Grippeling, te Bloemendaal; M. van Waert, te Westzaan; G. C. Weissenborn, te Oude Niedorp; H. T. van der Wissel, op Marken en F. Romar, op Wieringen.

In Zeeland aan: dr. J. Strehler, te Veere; L. F. Rinse, te Koudekerke; P. J. van Dam, te Domburg; J. C. Hoogendorp, te Kortgene en G. H. Steinigewegh, te Brouwershaven.

In Friesland aan: F. J. Visser, te Lemmer; J. R. van Duijnen, te Schiermonnikoog; dr. A. L. van der Sluis, te Oostemolde; L. de Vries Pz., te Oosterend; T. K. Prakken, te Ureterp en dr. J. Iest, te Stiens.

In Groningen aan: dr. J. S. Wichers, te Middelstum; N. J. Stutterheim, te Warffum en dr. J. H. Rutgers te Usquert.

In Overijssel aan: dr. H. T. M. J. G. Fuhrman Meijeringh, te Avereest; C. A. L. Habermehl, te Avereest en W. Lindenhovius, te Ommen.

N°. 170. *Circulaire van den commissaris des Koning in Noord-Brabant van* 20 *Dec.*, *A n°.* 17, 2*e afd.*, *aan de gemeentebesturen*, *betreffende toezigt op* vleesch van ziek vee. (*Prov. blad n°.* 132.)

In het belang der openbare gezondheid is het wenschelijk, dat toegezien worde op den verkoop en het in den handel brengen van vleesch, afkomstig van vee, dat aan ziekte gestorven of ten gevolge van ziekte afgemaakt is.

Bij brief van 27 November jl. heeft de inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Noord-Brabant en Limburg daarop gewezen en aan mij medegedeeld, dat blijkens bij hem ingekomen berigten, daarvan het gebruik veelvuldig zou zijn toegenomen.

Ingevolge het voorstel van genoemden inspecteur, heb ik de eer uwe aandacht op dit onderwerp te vestigen en u in overweging te geven om, voor voor zoo ver het nog niet mogt geschied zijn, bij plaatselijke verordening te verbieden, dat vleesch van zoodanig vee afkomstig, verkocht of in den handel gebragt worde, dan nadat het door een deskundige onderzocht is en bevonden zij, dat het gebruik er van voor de gezondheid niet schadelijk is.

In gemeenten, waar in het onderwerp bereids bij plaatselijke verordening voorzien is, behoort de noodige zorg te worden gedragen, dat de voorschriften der verordening worden opgevolgd en nageleefd.

De commissaris des Konings in Noord-Brabant,
(*get.*) P. J. Bosch van Drakestein.

N°. 171. *Circulaire van den commissaris des Konings in Zeeland van 28 December aan de gemeentebesturen, betreffende opgaven omtrent armenziekenverpleging. (Prov. blad n°. 147).*

Bij dezerzijdsche circulaire van den 31sten December 1859 (*Provinciaal blad* n°. 127), werd een model medegedeeld voor een door U te verstrekken tabellarisch verslag betreffende de gezondheids- en ziekte-toestand der ingezetenen in uwe gemeente.

De inzending daarvan is over 1866 en, zonder nadere uitnoodiging ook voor het vervolg onnoodig.

In stede daarvan wordt behoefte gevoeld aan eenige inlichtingen omtrent de armen ziekenverpleging in de gemeenten.

De aan den voet dezer voorkomende tabel, bevat de vragen tot welker beantwoording ik de eer heb U uit te noodigen.

Ik voeg hierbij twee expeditien dier tabel, waarvan ik gaarne eene, behoorlijk ingevuld, vóór den 20sten Januarij aanstaande zal ontvangen.

De commissaris des Konings in de provincie Zeeland,
R. W. VAN LIJNDEN.

Namen der genees-, heel- of verloskundigen in de gemeente aanwezig, welke eene bezoldiging wegens armen-ziekenverpleging genieten en hoegrootheid der bezoldiging van ieder.

Wordt de bezoldiging uit de gemeentekas voldaan of wel door eene andere instelling en welke?

Getal gast-, zieken-, passanten- of tijdelijke verpleeghuizen voor zieken en verwonden.

Getal personen:
daarin opgenomen. . . . . .
daarin overleden. . . . . .
hersteld . . . . . .
op 31 December nog aanwezig . . .

Getal oude mannen-, vrouwen-, proveniers- en armhuizen, stichtingen of hofjes van duurzame inwoning van armlastigen.

Bevolking in die inrigtingen:
op 1 Januarij . . . . . .
op 31 December . . . . . .

Worden de voorschriften bij ziekte door armlastigen in eene gemeenteapotheek gereed gemaakt? en zoo ja
hoeveel voorschriften in 1866 . . . .
bedrag daarvoor betaald of verschuldigd. . . . . .

Worden bij het verleenen van geneeskundige hulp aan elders armlastigen de kosten daarvan terug gevorderd? en zoo ja, bedrag van het terug gevorderde
van instellingen in de gemeente. . .
van gemeenten in de provincie . . .
van gemeenten buiten de provincie

N°. 172. *Kon. besluit van* 28 *December n°.* 31, *houdende benoeming van leden van geneeskundige Raden.*

WIJ WILLEM III, ENZ.

Op de voordragt van Onzen minister van Binnenlandsche Zaken van den 27sten December 1866, n°. 399, 9e afdeeling:

Gelet op artt. 2, 3, 21 en 25 der wet van den 1sten Junij 1865 (*Stbl.* n°. 5[illegible]);

Hebben goedgevonden en verstaan:

met ingang van den 1sten Januarij 1867, ter vervanging van de op [illegible]en 31sten December e. k. aftredende en niet herkiesbare leden, te benoemen tot leden en plaatsvervangende leden van de geneeskundige Raden:

Voor *Noord-Brabant* en *Limburg*, tot leden: dr. I. B. A. Goijarts te Ze[illegible]enbergen; dr. P. R. van Mierlo te Breda; dr. I. P. H. van de Loo te Ve[illegible]lo; P. J. Roersch, apotheker, te Maastricht; tot plaatsvervangende leden: dr. M. H. Godefroi te 's Hertogenbosch; dr. I. I. Jaegers te Heerlen; dr. J. [illegible]oosenburg te 's Hertogenbosch; dr. H. P. van den Bergh te Veghel; L. . I. Steyns, apotheker te Maastricht.

Voor *Gelderland* en *Utrecht*, tot leden: dr. H. W. van Rhijn te Zutph[illegible]en; dr. P. A. van der Ketten te Beek; dr. H. I. Broers te Utrecht; G[illegible] L. Tjeenk Willink, apotheker, te Zutphen; G. Duffer Blom, apotheker te Utre[illegible]ht; tot plaatsvervangende leden: dr. G. J. Luchtmans te Zutphen; dr. A. S[illegible]holl van Egmond te Nijmegen; dr. T. A. van Schermbeek te Utrecht; P. G. van Anrooy, apotheker te Zalt-Bommel; P. Hondius, apotheker, te Amersfo[illegible]ort; dr. I. Koning te Vorden.

Voor *Zuid-Holland*, tot leden: dr. M. F. Onnen te Dordrecht; dr. G. Ph. F. Groshans, hoogleeraar, te Rotterdam; dr. D. Lodder te Dirksland; dr. I. Bosscha Jr. te 's Gravenhage; G. W. Boot, apotheker, te Gorinchem; B. J. Fornara, apotheker, te Leiden; tot plaatsvervangende leden: dr. I. N. Ramaer te Delft; dr. C. H. van der Looy te Rotterdam; I. Thorn Leeson, heel- en vroedmeester, te Ter Aar; A. van Scherpenzeel, apotheker, te Schoonhoven; C. van Valkenburg, apotheker, te 's Gravenhage; dr. P. J. A. H. Vermeulen te Delft; dr. L. H. Verwey te 's Gravenhage; F. J. Moet, apotheker, te 's Gravenhage.

Voor *Noord-Holland*, tot leden: dr. C. E. Heynsius te Amsterdam; dr. E. H. G. Thijssen te Amsterdam; dr. C. J. de Lange te Alkmaar; dr. I. W. Gunning, hoogleeraar, te Amsterdam; I. Polak, apotheker, te Amsterdam; W. Stoeder, apotheker, te Amsterdam; tot plaatsvervangende leden: dr. G. E. Voorhelm Schneevoogt, hoogleeraar, te Amstersterdam; dr. G. A. N.

Allebé te Amsterdam; da. W. I. F. Nuijens te Westwoud; A. Stellingwerff, oud apotheker, te Amsterdam; dr. I. Teixeira de Mattos te Amsterdam; dr. P. J. Hollman te Edam; G. J. van Hoolwerff Jr., apothekeer te Hoorn.

Voor *Zeeland*, tot leden: dr. M. H. Damme te Middelburg; dr. L. P. Berdenis van Berlekom te Middelburg; dr. I. Kosten de Bruyne te Zierikzee; P. M. de Ligny, apotheker, te Middelburg; tot plaatsvervangende leden: dr. P. A. van Toorenburg te Aardenburg; dr. N. J. F. Verschoor te Goes; L. I. A. Baert, apotheker, te Middelburg; mr. A. P. Snouck Hurgronje, advokaat, te Middelburg.

Voor *Friesland* en *Groningen*, tot leden: dr. G. Acker Stratingh te Groningen; dr. I. Baart de la Faille Iz. te Groningen; dr. A. G. Meder te Noordhorn; I. C. Bakker, apotheker, te Oude Pekala; tot plaatsvervangende leden: dr. A. H. Swaagman te Groningen; dr. D. de Vries Reilingh te Groningen; dr. W. H. Reisiger te Nieuwolde; dr. A. Drielsma te Leeuwarden; dr. I. M. Busch Adriani te Zuidbroek; A. E. Stheeman Hz., apotheker, te Winschoten; G. H. van de Wal, apotheker, te Franeker.

Voor *Overijssel* en *Drenthe*, tot leden: dr. I. Huber te Kampen; dr. R. J. C. Stoffels te Meppel; dr. H. W. Stork te Almelo; dr. P. Hofstede Crull te Meppel; W. G. Top Iz. te Kampen; tot plaatsvervangende leden: dr. I. E. T. Schaepman te Zwolle; dr. D. Cohen te Assen; dr. F. W. van Riemsdijk te Hardenberg; W. A. Dibbits, apotheker, te Assen; dr. H. G. Hesselink te Almelo; dr. G. Ter Host te Rijssen; dr. I. Reicher te Kampen; H. R. de Holl, apotheker, te Hoogeveen; C. D. Waszink, apotheker, te Zwolle.

Onze minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

's Gravenhage, den 28sten December 1866.

WILLEM.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

N°. 173. *Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 29 December n°. 268, 9 afd., houdende benoeming der secretarissen bij de geneeskundige Raden voor het jaar* 1867.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

Gelet op art. 21 der wet van den 1sten 1865 (*Stbl.* n°. 58);

Heeft goedgevonden met ingang van 1 Januarij 1867 te benoemen tot secretaris van den geneeskundige Raad:

voor *Noord-Brabant* en *Limburg*, dr. E. A. P van den Bogaert te 's Hertogenbosch;

voor *Gelderland* en *Utrecht*, dr. J. G. de Voogt te Arnhem;

voor *Zuid-Holland*, dr. W. M. H. Sänger te 's Gravenhage;

voor *Noord-Holland*, dr. I. Teixeira de Mattos te Amsterdam;
voor *Zeeland*, dr. J. P. Berdenis van Berlekom te Middelburg;
voor *Friesland* en *Groningen*, dr. A. Drielsma te Leeuwarden.
's Gravenhage, den 29 December 1866.

(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 11*. *Missive van den commissaris des Konings in Friesland van 1 December* 1865 *n°.* 195, *aan de gemeentebesturen, betreffende opheffing der provinciale geneeskundige commissien.* (Prov. blad 1865 *n°.* 122.)

Het is mij gebleken, dat sommige gemeentebesturen van tijd tot tijd nog mededeelingen doen betreffende den gezondheidstoestand der ingezetenen aan de provinciale commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt.

Volgens art. 27 der wet van den 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58) regelende het geneeskundig Staatstoezigt, hebben ook de provinciale geneeskundige commissiën met de invoering dier wet, welke den 1 November heeft plaats gehad, opgehouden te bestaan.

Ik heb de eer Uwe aandacht hierop te vestigen en U tevens te verzoeken, mededeelingen als de bedoelde, met het oog op de verdere bepalingen der gemelde wet, voortaan te rigten aan den inspecteur van het geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Friesland en Groningen, te Akkrum.

De commissaris des Konings in de provincie Friesland,
VAN PANHUIJS.

N°. 14*. *Missive van den commissaris des Konings in Friesland van 19 December* 1865 *n°.* 208, *aan de gemeentebesturen, betreffende art.* 5 *der wet regelende uitoefening der geneeskunst.* (Prov. blad 1865 *n°.* 136.)

Door een der gemeentebesturen in deze provincie is mijne aandacht er op gevestigd geworden, dat het voor eene goede invulling van het model, bedoeld bij art. 15 der wet van den 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58) regelende het geneeskundig Staatstoezigt en medegedeeld bij mijne missive van den 4 dezer, 4e afd., Statistiek, n°. 196 (*Prov. blad* n°. 127), een volstrekt vereischte is, dat de geneeskundigen naar behooren voldoen aan de verpligting, hun opgelegd bij art. 5 der wet van den 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60), regelende de uitoefening der geneeskunst, — iets dat tot dusverre nog te wenschen overlaat en, volgens dat bestuur, waarschijnlijk het gevolg is dáárvan, dat de praktijk in de gemeente ook wordt uitgeoefend door in andere gemeenten gevestigde geneeskundigen.

De inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Fries-

nd en Groningen, door mij over de zaak gehoord, deelde mij mede, dat it de ontvangen sterftelijsten over de maand November en uit schriftelijke ededeelingen van sommige gemeentebesturen ook hem was gebleken, dat le geneeskundigen in gebreke zijn gebleven, de bij laatstgemeld artikel doelde verklaringen af te geven, in afwachting der toezending van een door n minister van Binnenlandsche Zaken voorgeschreven model.

Hij merkt echter teregt op, dat van zoodanig model in *dat* artikel niet rdt gesproken en ook moeijelijk sprake kon zijn, aangezien die verklarin- n alleen moeten inhouden den naam van den persoon, onder behandeling n eenen geneeskundige overleden, en zoo naauwkeurig mogelijk de oorzaak n den dood.

Het komt hem voor, dat de oorzaak, die tot eene verkeerde opvatting van . 5 door sommige geneeskundigen aanleiding heeft gegeven, gelegen is in le verwarring van dat artikel met art. 15 der eerstgemelde wet, waarin, ter alleen voor de gemeentebesturen, van een model wordt gesproken.

Ten einde nu verder alle onzekerheid daaromtrent te doen ophouden, heb de eer U te verzoeken, de aandacht der geneeskundigen in Uwe gemeente meergemeld art. 5 te vestigen en hen uit te noodigen daaraan stiptelijk voldoen.

Voorts zullen ook de ambtenaren van den burgerlijken stand door U dienen worden uitgenoodigd, geene vergunning tot het begraven van lijken te en, vóór dat zij de bedoelde verklaring hebben ontvangen, tenzij de over- ne niet onder behandeling van eenen geneeskundige is geweest.

De commissaris des Konings in de provincie Friesland,
VAN PANHUIJS.

N°. 52*. *Koninklijk besluit van 8 Februari 1866 n°. 44, betreffende de archiven de voormalige provinciale geneeskundige commissien.*

WIJ WILLEM III enz.,

Op voordragt van Onzen minister van Binnenlandsche Zaken van den 7den bruarij 1866 n°. 281, 9e afdeeling;

Gelet op art. 29 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 55);

Hebben goedgevonden en verstaan:

1°. de enz.,

3°. te bepalen dat het eigenlijk archief der provinciale commissiën door inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt zal worden bewaard en voegd bij dat van hunne bureaux;

dat van de boekwerken door hen zullen worden behouden die, welke tot gebied der medische politie behooren en die zij verder noodig achten te houden, en de overigen naar het departement van Binnenlandsche Zaken len gezonden worden;

dat van het aanwezige materieel voor examens door de inspecteurs zal wor-

N°. 152*. *Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 24 Augustus* 1866 *n°.* 238, 5e *afd., aan Gedeputeerde Staten der provincien, betreffende de* verlichting van schoollokalen.

De provinciale inspecteurs van het lager onderwijs hebben in hunne jongste bijeenkomst mijne aandacht o. a. gevestigd op de ondoelmatige inrigting van sommige schoollocalen voor zooveel betreft het plaatsen der lichtramen.

Terwijl er scholen gevonden worden, waarin het licht alleen van achteren op den rug der scholieren valt, zijn er weer andere waar dit alleen van voren regt in het aangezigt komt.

Het vóór de oogen der leerlingen invallend licht, schijnt zoo voor de gezondheid als voor de werkzaamheden der leerlingen, nadeelig.

Het van achteren invallend licht, behoort zoo mogelijk nog door één of meer ramen van ter zijde en wel bij voorkeur aan de linkerzijde der leerlingen, te worden aangevuld.

Ik heb de eer Uwe vergadering uit te noodigen de aandacht der gemeentebesturen in Uwe provincie hierop te vestigen, en hen tevens uit te noodigen de plannen van het bouwen of verbouwen van scholen, niet alleen wanneer daarvoor subsidie wordt verleend, maar in het algemeen aan de beoordeeling van den betrokken schoolopziener en inspecteur te onderwerpen zoo als tot dus verre wel in sommige doch niet in alle provinciën schijnt te geschieden.

De minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

VERZAMELING VAN STUKKEN

BETREFFENDE HET

GENEESKUNDIG STAATSTOEZIGT

IN NEDERLAND.

(Uitgegeven door de inspecteurs en adjunct-inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt.)

1867.

's GRAVENHAGE,
M. J. VISSER.
1867.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
110686A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1923 L

INHOUD.

Bladz.

Rapport van de inspecteurs en adjunct-inspecteurs voor het eskundig Staatstoezigt aan den Minister van Binnenlandsche n, over de maatregelen die tot wering der trichinenziekte ien worden genomen. (*Staats-Courant*, 27 Februari 1867) . . 1.

Beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 'ebr. 1867 n°. 235, 9de afd., betreffende den werkkring der eskundige adjunct-inspecteurs voor de provinciën Zuid-Holland Noord-Holland . . . . . 12.

Missive van den Commissaris des Konings in Friesland van 4 ruari 1867, 4de afd., n°. 42, aan de gemeentebesturen, betreffende nemen van voorzorgsmaatregelen tegen de cholera. (*Prov. Blad* 34). . . . . 14.

Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van den 'ebr. 1867, n°. 225, 9de afd., aan de geneeskundige inspecteurs de benoeming van officieren van gezondheid voor de dienst in Koloniën . . . . . 15.

Missive van den geneeskundigen inspecteur van Zuid-Holland van Febr. 1867, n°. 31, aan den Commissaris des Konings in die incie over het tijdig nemen van maatregelen tegen cholera. *v. Blad* n°. 32.) . . . . . 16.

Circulaire van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 14 ruari 1867, n°. 236, 9de afd., aan de Commissarissen des Konings e provinciën, over het tijdig nemen van maatregelen tegen cholera. 18.

Circulaire van de Gedeputeerde Staten van Limburg aan de eentebesturen, van 27 Februari 1867, over de verpligting tot isgeving aan den geneeskundigen inspecteur van de vestiging, vertrek enz. van geneeskundigen enz. (*Prov. Blad* n°. 45.) . . 19.

Circulaire van den Minister van Binnenlandsche Zaken aan de missarissen des Konings in de provinciën van 28 Februari 1867, 192, 9de afd., over maatregelen tot wering van trichinenziekte. 20.

Missives van de Ministers van Binnenlandsche Zaken en van itie aan de inspecteurs en adjunct-inspecteurs voor het geneeslig Staatstoezigt en aan de procureurs-generaal bij de provinciale gtshoven over het oproepen van leden der geneeskundige Raden getuigen bij teregtzittingen . . . . . 21.

). Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 12 rt 1867, n°. 233, 9de afd., aan de geneeskundige inspecteurs het verstrekken van koepokstof . . . . . 23.

. Missive van den geneeskundigen inspecteur voor Zuid-Holland 16 Maart 1867, n°. 59, aan den Commissaris des Konings in provincie, betreffende de maandelijksche opgaven der sterfte door emeentebesturen, enz. (*Prov. Blad* n°. 51.) . . . . . 24.

Bladz.

N°. 12. Circulaire van den geneeskundigen adjunct-inspecteur voor Friesland en Groningen, aan de geneeskundigen in de provincie Groningen. . . . . 27.

N°. 13. Wet van 16 April 1867 (*Stbl.* n°. 28), houdende wijziging van art. 24 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58), regelende het geneeskundig Staatstoezigt . . . . . 32.

N°. 14. Kon. Besluit van 28 April 1867, n°. 8, houdende intrekking der Kon. Besluiten van 19 Januari 1861, n°. 80 en 7 April 1861, n°. 67, betreffende de toekenning van eerepenningen voor het gratis vaccineren van minvermogenden. (*Staats-Courant*, 3 Mei 1867.) . . 33.

N°. 15. Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 31 Mei 1867, n°. 354, 9de afd., aan de geneeskundige inspecteurs, betreffende toelating van vrouwen tot het examen als leerling-apotheker. 35.

N°. 16. Beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 31 Mei 1867, n°. 355, 9de afd., betreffende het examen als leerling-apotheker . . . . . 35.

N°. 17. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Zeeland, gehouden den 30sten Mei 1867. . . . . 36.

N°. 18. Notulen van de openbare vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provinciën Overijssel en Drenthe, gehouden den 27sten Mei 1867, te Zwolle . . . . . 48.

N°. 19. Notulen van de openbare vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland, gehouden den 21sten Mei 1867 66

N°. 20. Circulaire van den geneeskundigen inspecteur voor Noord-Holland en rapport van eene commissie uit den geneeskundigen Raad voor die provincie over het gebruik van gemethyleerd gedistilleerd. 8

N°. 21. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provincie Zuid-Holland, gehouden den 7den Junij 1867 . . 8

N°. 22. Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 4 Junij 1867, n°. 269, 9de afd., aan de geneeskundige inspecteurs, over het visiteren van geneesmiddelen en werktuigen voor schepen. 1(

N°. 23. Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 4 Juni 1867, n°. 271, 9de afd., aan de geneeskundige inspecteurs betreffende bureaux van vaccinatie. . . . . 1(

N°. 24. Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 13 Junij 1867, n°. 306, 9de afd., aan de geneeskundige inspecteurs, betreffende de eedsaflegging van leden der geneeskundige Raden . 1(

N°. 25. Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 20 Julij 1867, n°. 279, 9de afd., aan de Commissarissen des Konings in de provinciën, betreffende opgaven van verrigte vaccinatiën . . 1(

N°. 26. Kon. Besluit van 26 Julij 1867, n°. 70, betreffende oprigting en instandhouding van bureaux vau vaccinatie . . . . . 1(

N°. 27. Rapport betreffende de norm der winkelvisitatie, opgemaakt door eene commissie uit de vergadering der geneeskundige inspecteurs. 1(

N°. 28. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen, gehouden den 22sten Mei 1867 . . 1(

Bladz.

N°. 29. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Gelderland en Utrecht, gehouden den 20sten Mei 1867 . . . 143.

N°. 30. Notulen van de openbare vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provinciën Noord-Brabant en Limburg, gehouden te 's Hertogenbosch den 3den Junij 1867. . . . . 148.

N°. 31. Missive van den Minister van Binnenl. Zaken van 31 Juli 1867, n°. 287, 9de afd., aan de geneeskundige inspecteurs en adjunct-inspecteurs betreffende het voorkomen van cholera te Dantzig . . . 160.

N°. 32. Circulaire van den Minister van Binnenl. Zaken van 15 Aug. 1867, n°. 216, 9de afd., aan de Commissarissen des Konings in de provinciën, betreffende het nemen van maatregelen tegen cholera. . 160.

N°. 33. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Zeeland, gehouden den 8sten November 1867 . . . . . 161.

BIJLAGE: Reglement voor het bureau voor vaccinatie en revaccinatie te Middelburg en te Vlissingen . . . . . 174.

N°. 34. Vergadering van den geneeskundigen Raad voor Gelderland en Utrecht, gehouden te Utrecht den 28sten November 1867 . . . 176.

N°. 35. Vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland, gehouden den 19den November 1867 . . . . . 183.

N°. 36. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe, gehouden te Assen den 13den November 1867 . . . . . 208.

BIJLAGEN: I. Verslag van met glycerine-pokstof genomen proeven en over retrovaccinatie, door A. Hamer . . . . 226.

II. Tabel, aanwijzende de uitkomsten der winkelvisitatiën. 232.

N°. 37. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provincie Zuid-Holland, gehouden den 6den November 1867. 233.

N°. 38. Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg, gehouden den 18den November 1867 te Maastricht . . . . . 248.

N°. 39. Beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 8 Februari 1867, houdende benoeming van eenen secretaris bij den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen . . . . . 260.

N°. 40. Circulaire van den Commissaris des Konings in Drenthe van 26 Februari 1867, n°. 768, aan burgemeester en wethouders, betreffende maatregelen tegen cholera. (*Prov. Blad* n°. 12.) . . . . 260.

N°. 41. Missive van den Commissaris des Konings in Overijssel van 21 Juni, 3de afd., n°. 2661/2242, aan de gemeentebesturen, betreffende het gebruik van sommige soorten van lijnkoek. (*Prov. Blad* n°. 76) . . . . . 262.

N°. 42. Besluit van den Commissaris des Konings in Gelderland van 18 Juli 1867, n°. 6519/15, betreffende de opgaven van sterfgevallen, door de gemeentebesturen in te zenden. (*Prov. Blad* n°. 374) . . . 263.

N°. 43. Missive van den Commissaris des Konings in Overijssel van 24 Augustus 1867, 3de afd., n°. 3466/2932, aan de gemeentebesturen betreffende maatregelen tot wering van de cholera. (*Prov. Blad* n°. 102) . . . . . 264.

Bladz.

N°. 44. Besluit van den Commissaris des Konings in Gelderland van 2 September 1867, n°. 7401/5, mededeelende een overzigt van al hetgeen verspreid is in de verschillende aanschrijvingen van de Regering en de provinciale besturen gegeven tot wering der cholera. (*Prov. Blad* n°. 402). . . . . 267.

N°. 45. Koninklijke besluiten houdende ontslag en benoeming van leden en plaatsvervangende leden van geneeskundige Raden . . . 270.

N°. 46. Toekenning van den eerepenning voor gratis-vaccinatie van minvermogenden in 1866 . . . . . 270.

N°. 47. Missive van den Commissaris des Konings in Overijssel van 12 November 1867, 3de afd., n°. 4420/3787, aan burgemeester en wethouders betreffende den verkoop van schadelijk of verdacht vleesch. (*Prov. Blad* n°. 113) . . . . . 271.

N°. 48. Besluit van den Commissaris des Konings in Gelderland van 5 December 1867, n°. 9074/29, betreffende het nemen van maatregelen tegen de verspreiding van hondsdolheid. (*Prov. Blad* n°. 437) . 273.

N°. 49. Koninklijke besluiten van 24 Januari 1867, n°. 42, en 23 November 1867, n°. 67, betreffende uitreiking eener medaille aan degenen, die zich gedurende het heerschen der cholera in 1866 bijzonder hebben onderscheiden. (*Staatscourant* 8/9 December 1867). . . 273.

N°. 50. Koninklijk besluit van 19 December 1867, n°. 61, houdende benoeming en ontslag van leden en plaatsvervangende leden van de geneeskundige Raden. (*Staatscourant* 21 December 1867) . . . . 276.

N°. 51. Extract uit de notulen van het verhandelde bij Gedeputeerde Staten van Drenthe van 18 December 1867, op eene missive van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor de provinciën Overijssel en Drenthe, betreffende hondsdolheid. (*Prov. Blad* n°. 65 . . . . . 278.

N°. 52. Beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 18 December 1867, n°. 243, 9de afd., houdende benoeming van secretarissen bij de geneeskundige Raden voor 1868. (*Staatscourant* 21 December 1867). . . . . 279.

N°. 53. Aanschrijving van den Commissaris des Konings in Utrecht van 19 December 1867, n°. 2 AZ., betreffende den verkoop van vleesch van koeijen, die aan kalverziekte hebben geleden. (*Prov. Blad* n°. 261) . . . . . 280.

N°. 54. Extract uit de notulen van het verhandelde bij Gedeputeerde Staten van Drenthe, van 24 December 1867, op eene missive van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Overijssel en Drenthe, over het bewaren an petroleum . . . . . 280.

N°. 55. Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van den 31 December 1867, n°. 306, 9de afd., aan de Commissarissen des Konings, houdende wijziging van 's Ministers beschikking van 20 Juli 1867, n°. 279, 9de afd., [*Verzameling* n°. 25], betreffende de inrigting van den modelstaat voor de opgaven van verrigte vaccinatiën . 281.

VERZAMELING VAN STUKKEN

BETREFFENDE HET

GENEESKUNDIG STAATSTOEZIGT

IN NEDERLAND.

1867.

N°. 1. RAPPORT *van de inspecteurs en adjunct-inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, over de maatregelen die tot wering der* trichinenziekte *kunnen worden genomen.* (Staats-Courant, 27 Februari 1867.)

Bij missive van 30 Mei jl., n°. 271, 9de afd., werd door Uwe Excel-ntie aan den vice-voorzitter der vergadering van de Inspecteurs voor het eneeskundig Staatstoezigt toegezonden het bij Uwe Excellentie van de oninklijke Academie van Wetenschappen, Afdeeling *Natuurkunde*, ontvangen ıpport omtrent de maatregelen, van regeringswege tegen de *trichinose* te emen.

Dit rapport, door genoemde Afdeeling der Koninklijke Akademie den 7sten April jl. vastgesteld, werd door Uwe Excellentie gesteld in handen ın deze vergadering, omdat Uwe Excellentie „gaarne van de ambtenaren)or het geneeskundig Staatstoezigt zou vernemen, of, naar hunne meening,)or de Regering doeltreffende maatregelen tot wering dier ziekte kunnen ıomen worden, kunnende dat onderwerp gevoegelijk behandeld worden in eerstvolgende inspecteurs-vergadering."

Ter voldoening aan dat verzoek hebben wij de eer het navolgende aan ver Excellentie's aandacht te onderwerpen.

Wij meenen in de eerste plaats te moeten opmerken, dat de vraag aan Akademie voorgelegd, niet geheel dezelfde was als die welke aan onze erwegingen is onderworpen. Immers, luidens het antwoord der Akademie, s haar door de hooge Regering gevraagd: „Welke maatregelen behooren)rbereid en genomen te worden, ten einde *trichinenhoudend vleesch uit Neland te weren?*" Ons echter is de vraag voorgelegd: „Of, naar onze ening, door de Regering doeltreffende maatregelen *tot wering der trichinose* ınen genomen worden?"

De Akademie acht het onderwerp meer van administrativen en staathuishoudkundigen, minder van zuiver wetenschappelijken aard, en uit dien hoofde stelt zij in haar rapport voor, de keuze der maatregelen aan ons nader onderzoek te doen onderwerpen.

Het lag in den aard der zaak, dat onze vergadering zich hield aan hare commissoriale en dienvolgens hare aandacht vestigde op de trichinose en hare wering over het geheel, dus zoowel bij den mensch als bij het dier, resp. het varken.

Alzoo hadden wij, acht gevende op den arbeid der Akademie, te handelen:

1°. over de wering der trichinose bij het varken, en

2°. bij den mensch,

beide door behulp van regeringsvoorschriften of andere maatregelen.

Bij ons dreigt, naar onze meening, het gevaar meer uit het buitenland — dat is door invoer van levende varkens en van hammen, worsten enz. uit Duitschland — dan wel van den kant van onze eigene varkensteelt. Wij hebben voor die meening de volgende gronden:

In Duitschland (wij kunnen ons tot dat land bepalen) bestaan twee hoofdstelsels bij de varkensteelt, die bij ons niet zóó voorkomen. Volgens het ééne worden de varkens gedurende eenige jaren in de eikenbosschen gejaagd en moeten ze daar zelven geheel en al hunnen kost zoeken. (Dit heeft plaats in vele oorden van Duitschland, bijv. bij Königsberg, Tilsit enz., in Polen, in Hongarije. Deze varkens worden als ze 4 à 5 jaar oud zijn eerst aan de markt gebragt.) Volgens het andere worden ze, zoo als bij ons, nabij de boerenerven gehouden, later in hokken geplaatst en dan vet gemaakt. De ondervinding nu, tot dusverre in Duitschland opgedaan, schijnt regt te geven tot het besluit, dat, zoo niet alleen, dan toch hoofdzakelijk onder de *in de eikenbosschen* geheel aan zich zelven overgelaten dieren de trichinenziekte aangetroffen wordt. Bij de andere wijze van fokken wordt het varken niet ligt trichineus, luidt de uitspraak o. a. van Siebert, die dit belangrijk punt opzettelijk behandelt (1). Maar ook al moge men deze bewering als niet bewezen aanmerken, dan nog meenen wij de aandacht nadrukkelijk op dit opvoedingsverschil te moeten vestigen, omdat het bij ons vaststaat, dat onze wijze van varkensfokken een onmiskenbaren invloed uitoefent op de geaardheid van die dieren, zoodat zij, in tegenstelling vooral van de op de eerstgenoemde Duitsche manier gefokte, niet zoo belust schijnen op levende dieren, bijzonder op ratten, de dragers bij uitnemendheid van trichinen. Het ligt voor de hand, dat men hieruit mag aannemen, *dat onze varkens, ten gevolge van het opvoedings-systeem, minder gevaar loopen van trichineus te worden door het eten van ratten, enz.*

Hoe dit zij, ook zonder hier nader op dat punt in te gaan, loopt het in 't oog, dat er alleen bij de varkens, zoo als ze bij ons opgefokt worden,

---

(1) *Ueber Trichinenkrankheit und ihre Vermeidung*; von Dr. Fr. Siebert, prakt. Arzt und Privat-docent; Jena 1863, pag. 11.

een meer geregeld toezigt mogelijk is en voor eene gezonde verpleging en voeding behoorlijk zorg gedragen kan worden.

Overigens zijn wij het eens met hen, die over het geheel en met het oog op andere ziekten van het dier, op eene zindelijke behandeling, op eene goede verpleging, in elk opzigt bij onze varkens ten sterkste aandringen (1). Dat een en ander achten wij noodig, niet minder in het belang van den aankweeker, als van den consument.

Zijn wij alzoo van oordeel, dat er met betrekking tot onze eigene varkens grond bestaat voor de meening, dat onder deze minder ligt de trichinose zal voorkomen, wij zijn van den anderen kant van gevoelen, dat ons van over onze grenzen allezins gevaar dreigt, en wel op tweeërlei wijze. In de eerste plaats toch wordt er een niet onbelangrijk aantal levende varkens, hoofdzakelijk wel over de oostelijke grenzen, in ons land ingevoerd. (Wij zullen straks eenige cijfers daaromtrent mededeelen.) Zoo heeft een onzer onder andere in het laatst des vorigen jaars een aanzienlijke kudde Hongaarsche varkens te Zwolle aan den man zien brengen, welke uit Duitschland waren aangevoerd met bestemming voor Amsterdam, maar wegens het verbod van invoer aldaar (uit hoofde van het kort te voren voor Noordholland vastgesteld reglement ter wering van de runderpest) waren afgewezen, en zoo beende te Zwolle kwamen. In de tweede plaats heeft er over onze grenzen, ook wel hoofdzakelijk de oostelijke, aanhoudend invoer plaats van hammen, worsten en dergelijke. Deze invoer geschiedt niet alleen door den handel, maar heeft ook plaats door de soms zeer talrijke arbeiders uit Westphalen enz. enz., die herwaarts komen om in onze turfgraverijen werkzaam te zijn, alvorens bij ons te lande bij het maaijen behulpzaam te wezen enz., en van vaak onder andere varkensworsten met zich voeren.

Alvorens verder te gaan, behooren wij te doen opmerken: 1°. dat van de deren, die bij ons tot spijze gebruikt worden, alleen het varken kan behouwd worden als onderhevig aan de trichinen-ziekte; 2°. dat op de vraag, oe de trichinen in het varken komen, het antwoord schijnt te moeten luiden: waarschijnlijk niet door autochthone ontwikkeling, maar enkel door inoer van buiten (in voeder, of in vuil of afval, waarmede het dier in aanraking komt). Voorzeker is dit een hoofdpunt, zoo niet *het* hoofdpunt, waarop dezen alles aankomt. Immers wanneer enkel door invoering van buiten ize varkens, die tot op dit oogenblik, voor zoover bekend, nog geen spoor n trichinose hebben vertoond, met trichinen besmet kunnen worden, dan lgt daaruit, dat alzoo bij onvoldoende voorzorg de ziekte zou kunnen voorkomen worden. Wanneer daarentegen de ziekte in het varken *ook* oorspronlijk zich zou kunnen ontwikkelen, dan, het spreekt van zelf, zou er veel

1) De varkensmesterij, zoo als die in Noordholland hier en daar plaats heeft, met oude rden en anderen dierlijken afval, zou ook uit het oogpunt van dit rapport alleszins een er onderzoek verdienen en als een middel tot mogelijke eventuele opname of spontane wikkeling van parasiten bij het varken welligt behooren ontraden of eene wijziging er van bevolen te worden.

meer vrees voor het vroeger of later ook hier te lande voorkomen der ziekte bestaan dan in het eerste geval.

De ervaring schijnt evenwel in dit opzigt de zaak nog niet genoegzaam zeker uitgemaakt te hebben, en het komt ons voor, dat, reeds ter wille der praktijk, de voorzigtigheid gebiedt voor 's hands ook de mogelijkheid van eene zoogenaamde spontane ontwikkeling der trichinen in het varken aan te nemen, en dien ten gevolge uit het preventive oogpunt ook als van het hoogste gewigt te beschouwen, de boven door ons reeds aangestipte zindelijke en gezonde behandeling en aankweeking der varkens, waarop, als zij te wenschen overlaten, de Regering zou kunnen toezien.

Of nu een varken of het vleesch er van alleen door invoering van buiten, dan wel ook autochthoon trichineus geworden zij, voor beide gevallen geldt de vraag: *hoe* dat te ontdekken? Wij meenen, dat voor het levende varken en voor het daarvan afkomstige vleesch beide, in dezen slechts *één* wijze van onderzoek kan bestaan, te weten die *door behulp van het microscoop.*

Het schijnt toch reeds genoegzaam uitgemaakt, dat bij het levend varken het bestaan der trichinose volstrekt niet door in het oog vallende ziekteverschijnselen zich doet kennen, maar (ook bij opzettelijke proefnemingen is dit gebleken) dat de met trichinen besmette dieren tierig waren en bleven; groeiden en vet werden. Er kan hier bij koop en verkoop dus allezins sprake zijn van verborgen gebreken, en niet ten onregte alzoo vestigt de Akademie de aandacht op de door dr. Roll voorgestelde bepaling, „dat elk verkooper van een varken gedurende eenigen tijd, bijv. 14 dagen, voor de trichinenloosheid moest instaan", onder opmerking echter van met den handel in varkens niet genoegzaam bekend te zijn, om stellig te beslissen of die bepaling in aanmerking zou kunnen komen.

Zonder ons in eene beoordeeling te begeven van de opportuniteit of van de mogelijkheid om een afdoenden duur te bepalen van eene zoodanige speciale vrijwaring, komt het ons voor, dat deze zaak op voldoende wijze geregeld is bij art. 1450 en volgg. van het Burgerlijk Wetboek, volgens welke de verkooper is gehouden tot vrijwaring *wegens verborgen gebreken.*

Het is alzoo de vraag, of dat microscopisch onderzoek, nopens welks *wenschelijkheid* in abstracto eigenlijk geen verschil van gevoelen kan bestaan, *verpligt* gemaakt kan en behoort te worden? Wij antwoorden met de Akademie en anderen: *neen*, en wel om de praktisch volkomen afdoende reden, dat ook wij dien maatregel voor geene afdoende uitvoering vatbaar achten, en ontoereikend zoowel met betrekking tot de varkens die hier te lande voor eigen gebruik of voor den handel geslagt, als ten aanzien van de geslagte varkens, hammen, worsten enz., die over onze grenzen ingevoerd worden. Wij willen dat met eenige cijfers bij benadering aantoonen.

In Amsterdam worden thans jaarlijks p. m. 21,000 varkens geslagt. (Wij behoeven hier niet te onderzoeken, in hoe verre die varkens voor eigene consumtie dan wel ook tot uitvoer bestemd zijn.) Wanneer nu de consumtie van varkensvleesch, of wel het slagten van varkens in het algemeen voor het geheele land naar verhouding gelijkstond met de hoofdstad (maar dat is niet

hebbende, niet éénmaal ééne trichine heeft aangetroffen (1). Wij staan dus evenmin als de Akademie, het invoeren van eene *verpligte* schouw voor. Wij weten wel, dat gewigtige stemmen zich in den tegenovergestelden zin met kracht hebben doen hooren, zoo als die van Küchenmeister, Virchow, het Kön. Medicinaal-Collegium der Provinz Sachsen, waarvan hiervoren reeds gewag is gemaakt, en anderen. Wij weten ook, dat in Duitschland in de volgende plaatsen, provincien of gewesten de microscopische schouw verpligt is: in het K. Pruiss. regeringsdistrict Magdeburg; in het graafschap Wernigerode, in Oschersleben; in de stad Hannover; in Görlitz; in Muskau; in Halberstadt; in Zeitz; in het Groothertogdom Weimar; in de Neustädter Kreis; in de hertogdommen Altenburg, Anholt en Coburg-Gotha; in Meiningen; in het vorstendom Reuss (oudere lijn); in Zeulenroda en in het hertogdom Brunswijk (2). Maar wij weten ook, dat, zoo als uit vorenstaande volledige opgave blijkt, in een betrekkelijk slechts zeer gering gedeelte van Duitschland de verpligte schouw door middel van het microscoop tot nu toe is ingevoerd.

Daarenboven hebben zeer competente beoordeelaars zich tegen de verpligte schouw verklaard, hoofdzakelijk omdat ze onuitvoerbaar moet geacht worden. Wij bepalen ons tot twee uitspraken uit den laatsten tijd, beide van groot gezag in dezen.

De eerste is die van de ministers van binnenlandsche en van de geestelijke, onderwijs en geneeskundige zaken in Pruissen, die, dd. 20 April dezes jaars, in eene aanschrijving aan eene provinciale regering over dit onderwerp, bepaaldelijk zijn uitgegaan van de stelling, dat de verpligte vleeschschouw *niet algemeen* aangewend kan worden (3). De tweede is die van de Fransche geleerden Delpech en Raynal, welke, door het Fransche gouvernement belast met ter plaatse in Duitschland het onderwerp na te gaan, in hun rapport aan de Fransche akademie, van 15 Mei dezes jaars (4), onder andere zeggen, „dat waar het kan geschieden, het varkensvleesch microscopisch behoort te worden onderzocht, doch dat in vele gevallen, vooral bij invoer van buiten, die maatregel onuitvoerbaar is (lit. *c*, pag. 80)," en dat, wanneer het moeijelijk is om in groote steden de verpligte keuring in te voeren, zij slechts mogelijk is daar, waar hallen bestaan en buiten deze geen varkensvleesch

---

(1) Zelfs in het gunstigste geval voor den onderzoeker dat wij kennen, nl. dat (zoo als uit de cijfers door Delpech in zijn straks te vermelden rapport, blz. 89, opgegeven, blijkt) in de stad Hannover onder de ongeveer 3000 varkens één voorkomt met trichinen behept, is de wanverhouding nog opvallend groot. Bij het onderzoek van 5 varkens daags gedurende 300 werkdagen in het jaar zou dan de onderzoeker om de *twee jaar* één trichineus exemplaar aantreffen.

(2) Zie Küchenmeisters *Mikroskopische Fleischschau*, II Heft; Dresden, 1866; gr. 8°. Het tweede Heft bevat de in Duitschland over trichinen uitgevaardigde politie-verordeningen.

(3) Deze aanschrijving is medegedeeld in Caspers *Vierteljahrsschrift* 1866, Juli (Bd. V. Heft 1 der N. F.), pag. 165 ff.

(4) Het rapport, uitgebragt door Delpech, komt voor in de *Annales d'Hygiène publique* etc., Juillet 1866.

mag verkocht worden, weshalve in dorpen en gehuchten de verpligte keuring dan ook onmogelijk is, (lit. *c*, pag. 94)."

Wanneer alzoo, naar onze meening, van regeringswege geene verpligte microscopische keuring kan of behoort te worden ingevoerd (en deze keuring zou toch de eenige maatregel zijn, die, wanneer van overheidswege iets afdoende zou geschieden, kan vastgesteld worden), dan zijn wij echter van den anderen kant van gevoelen, dat desniettemin van regeringswege in dezen zeer nuttige maatregelen kunnen worden genomen, namelijk door de ingezetenen te waarschuwen voor het bestaande gevaar en hun de kennis der middelen te verschaffen, hoe het zekerst zich daartegen te wapenen. Het is met deze zaak nagenoeg gelegen als met die van het sedert eenige jaren in ons land bij herhaling voorkomende, door bijmenging van de zaden van conium maculatum, voor het gebruik gevaarlijke anijszaad. Ook daartegen heeft het openbaar gezag gemeend slechts maatregelen bij wijze van waarschuwing te kunnen en te moeten verordenen. Zoo komt het ons dan ook voor, dat van regeringswege de gemeentebesturen, en door deze de ingezetenen, hoofdzakelijk op de drie volgende punten indachtig gemaakt behooren te worden.

1. De wenschelijkheid, *dat het microscopisch onderzoek van het varkensvleesch en hetgeen daaruit bereid wordt, overal en altijd zooveel mogelijk plaats vinde.*

Het is overbodig de wenschelijkheid van eene zoo algemeen mogelijk plaats vindende microscopische keuring hier te ontwikkelen. Zoodanige keuring is uitvoerbaar en zal althans voor vele gevallen tot het gewenschte doel leiden. In elke meer aanzienlijke gemeente zullen gemakkelijk genoeg personen te vinden zijn, aan wie dat microscopisch onderzoek kan worden toevertrouwd. Met slechts een eenvoudig werktuig, eene kleine voorbereiding, goede oogen en een gezond oordeel kan men toch wel daarbij volstaan. Geneeskundigen, veeartsen, apothekers, velerlei bijzondere personen zullen tegen eene zekere schadeloosstelling (door hen te voldoen, ten wier behoeve de arbeid geschiedt) alleszins bereid bevonden worden, de taak op zich te nemen. (Op deze wijze is ook elders, in Duitschland o. a. te Nordhausen, de microscopische keuring geregeld.) Het spreekt van zelf, dat van regeringswege eene korte handleiding voor die keuring bijgevoegd, of anders op een of ander daarover handelend geschrift de algemeene aandacht gevestigd kan worden.

2. *De noodzakelijkheid, om het te gebruiken varkensvleesch enz. altijd goed toe te bereiden.* De ondervinding heeft reeds genoegzaam geleerd, dat in Noord-Duitschland, waar vergeleken met andere landen schier bij uitsluiting ham *raauw* en worst slechts *oppervlakkig geroost* gegeten wordt en de trichinose onder den mensch eene epidemische verbreiding heeft gevonden, hoofdzakelijk aan die gewoonte dat feit moet worden toegeschreven. Het eten van raauw varkensvleesch en van slechts oppervlakkig gerooste worst moet dus bepaald nagelaten worden. Maar evenzeer gevaarlijk schijnt het eten van door middel van *snelle rooking* behandeld varkensvleesch (welke wijze van rooken thans op vele plaatsen van Noord-Duitschland, bijzonder in Westphalen en ook bij ons aangewend wordt).

Het te eten vleesch moet *goed* gekookt of gebraden zijn, d. i. (en hierop komt alles aan) bij eene temperatuur van *minstens* 60° *R.* (75° *C.*), als wanneer niet alleen de trichinen buiten hare kapsels, maar ook die welke in kapsels besloten zijn, worden gedood. Bij dat koken nu moet het varkensvleesch met *koud water opgezet en langzaam aan de kook gebragt worden*, opdat het vleesch door en door gaar worde. Dit laatste moet bij *braden* evenzeer in het oog gehouden worden. Het rooken moet het zoogenaamde *heet rooken* zijn en gedurende meerdere dagen volgehouden worden, als men zich tegen gevaar wil vrijwaren. Bij het *pekelen*, met of zonder opvolgend rooken, moet het vleesch langer dan gewoonlijk plaats heeft (volgens sommigen gedurende wel een paar maanden) in den pekel gehouden worden, zal deze behandeling uit het oogpunt van vrijwaring tegen trichinen iets beteekenen.

Overigens spreekt het van zelf, dat, vermits niet in alle deelen van het varken trichinen voorkomen, en de deelen (spieren) waarin ze wèl gevonden worden op verre na niet allen in gelijke mate er mede bezet plegen te zijn, de mate der genoemde voorzorgen daarnaar moet geregeld worden. Over het geheel kan bij het gebruik van varkensvleesch als deugdelijk criterium in dezen aangenomen worden de regel: dat *alle bloedige roodheid moet zijn verdwenen*. Al wil men nu niet zoo ver gaan, als bijv. de professor in de veeartsenijkunde Hertwig, die met vele anderen verklaart (1), dat als het varkensvleesch goed wordt toebereid (dat is op de zoo even omschrevene wijze) er volstrekt geen gevaar bestaat voor den gebruiker, zoo zelfs dat dan onderzoek in het geheel niet noodig is, zeker is het, dat op die wijze het gevaar tot een minimum wordt teruggebragt, ook in landen waar trichinose onder de varkens en onder menschen reeds is voorgekomen.

3. Het derde punt, waarop ook in het rapport der Akademie de aandacht wordt gevestigd, is *het tegengaan van overheidswege van den verkoop van geconstateerd trichineus vleesch*. De zaak zelve, het tegengaan van dien verkoop c. q., is zonder twijfel aan geene bedenking onderhevig. Maar het komt ons voor, dat ook en vooral dit punt gemakkelijk te regelen is, waar daarin nog niet is voorzien. In zeer vele onzer gemeenten bestaan verordeningen (algemeene of bijzondere), waarin bepalingen voorkomen om het verkoopen van ongezond vleesch in het algemeen tegen te gaan. In die gemeenten behoeft dus geene afzonderlijke bepaling op dit stuk gemaakt te worden. En in gemeenten, waar zulk eene algemeene bepaling op den verkoop van vleesch nog niet bestaat, heeft het gemeentebestuur slechts zulk eene bepaling hetzij in te lasschen in het bestaande politiereglement, hetzij in eene of andere bijzondere verordening op te nemen. De wetenschap, dat het varkensvleesch enz. aan eene naauwkeurige (microscopische) schouwing onderworpen is, ook vooral met betrekking tot de trichinenziekte, en dat de strafbepalingen

(1) Stenographischer Bericht der Verhandlung über die Trichinen-Frage in der Versammlung des Berliner Schlächtergewerbs (am 15 December 1865) u. s. w.; Berlin, 1866, pag. 35.

n de verordening ook toepasselijk zijn op het verkoopen van trichineus var-
nsvleesch, zal c. q. de aanwending van de vrijwillige, niet verpligte, mi-
oscopische schouwing ongetwijfeld krachtig in de hand werken. Want de
rkooper zal alras inzien, dat hij slechts op die wijze zich het best tegen
vaar voor zijn bedrijf en nadeelen voor zijne beurs kan vrijwaren. (Van dat
andpunt gaan ook onderscheidene publicatien in Duitschland uit, o. a. die
n de koninklijke regering te Potsdam, Januarij 1866; die van de koninк-
ke politie-directie te Stettin, December 1865; die van de Fürstl. Schwar-
nb. Rudolst. regering, 4 December 1865).

Voor het overige voegen wij ons geheel bij de opmerking van de Akade-
ie, dat eene bepaling, inhoudende dat trichineus bevonden vleesch diep
egraven of beter nog *verbrand* moet worden, c. q. noodzakelijk geacht moet
orden. Ook zulk eene bepaling kan gevoegelijk in de eene of andere ge-
eenteverordening, boven vermeld, worden opgenomen. Een voorschrift van
diep begraven", zonder meer, komt ons echter volstrekt niet afdoende voor,
a hetgeen de ondervinding in ons land in ruime mate heeft geleerd met
etrekking tot de wijze waarop door het volk met aan longziekte of runder-
est gestorven of wegens die ziekten afgemaakt en begraven runderen pleegt
ehandeld te worden. Wij zouden imperatief gesteld willen hebben *het ver-
randen*, of eene andere wijze van *volledig onbruikbaar maken*, bijv. door over-
ieting met petroleum, koolteer, kreosoot-olie en dergelijke.

Aan het slot van onze beschouwingen meenen wij nog de aandacht er op
e moeten vestigen, dat wij voor ons er geen bezwaar in zien, dat dit ééne
unt uit het zoo ruime gebied der geneeskundige politie, dat der trichinen-
ekte, afzonderlijk geregeld worde. Integendeel, wij zijn van oordeel, dat, in
wachting van eene algemeene wet op de medische politie, al vast aan regeling
hoort onderworpen te worden wat regeling dringend blijkt te eischen en voor
geling vatbaar is, en dat de zaak der trichinose tot deze laatste kategorie
hoort.

Na en ingevolge vorenstaande consideratien hebben wij de eer Uwer Excel-
atie voor te stellen, eene aanschrijving aan de Commissarissen des Konings
de provincien te willen rigten, ten einde door dezen ter kennis van de
meentebesturen en het publiek in hunne provincien te worden gebragt,
arin, op de wijze als dat plaats heeft in de *Belehrung*, opgemaakt door
Wetenschappelijke Commissie voor de geneeskundige aangelegenheden in
nissen, den 14den Februarij dezes jaars, en opgenomen in de aanschrijving
n de Pruissische Regering, van 20 April jl., waarover wij boven spraken,
de volgende punten de aandacht zou kunnen gevestigd worden:

1°. Terwijl de waarheid moet erkend worden van Virchow's uitspraak, dat
n met betrekking tot de trichinenziekte het bestaande gevaar niet moet
erdrijven, maar evenmin de zaak te gering moet achten (1), heeft de on-
vinding in Duitschland opgedaan ontegenzeggelijk de noodzakelijkheid be-

1) Zie de redevoering, door Virchow gehouden in de volksvergadering te Berlijn op 15 De-
ber 1865, in het bovenaangehaald stenographisch verslag van die vergadering; verg. blz. 18.

wezen van het nemen van bijzondere voorzorgen tegen het ontstaan en de verspreiding van trichinenziekte bij het dier (het varken) en bij den mensch.

2°. Onderscheidt de wijze van aankweeking van varkens bij ons te lande zich gunstig boven hetgeen in dat opzigt op vele plaatsen in Duitschland geschiedt, zoodat aan dit verschil misschien eene meer dan gewone waarde mag worden toegekend, dan zien wij in het Nederlandsche systeem eene niet geringe beveiliging tegen het ontstaan van de bedoelde varkensziekte, die men elders hier en daar mist, maar daarbij tevens de noodzakelijkheid, om, naast de instandhouding en zoo noodig de verbetering er van, de aandacht meer bijzonder gevestigd te houden op het gevaar, dat ons van buiten bedreigt.

3°. Voorzorgmaatregelen zijn in dezen te meer noodzakelijk, omdat de zieke dieren gedurende hun leven, en hun vleesch als het in comsumtie komt in den regel geene verschijnselen vertoonen, waardoor het bestaan der ziekte in het oog loopt.

4°. Er zijn slechts twee middelen, waardoor men zich tegen het dreigende gevaar in dezen kan vrijwaren, namelijk het aanwenden van een microscopisch onderzoek op de geslagte varkens of wat daarvan gemaakt wordt, vóór het gebruiken daarvan, ten einde de aan- of afwezigheid van trichinen te constateren; òf men moet door eene deugdelijke bereiding dier spijzen de mogelijk voorhanden trichinen stellig dooden.

Wat dat microscopisch onderzoek betreft, het spreekt van zelf, dat, hoe eenvoudig het ook zij, het echter deugdelijk, zeker moet wezen. Daartoe behooren eenige opleiding en oefening.

Onder de deelen van het varken, die voornamelijk op trichinen moeten onderzocht worden, behooren blijkens de ervaring: het middelrif (het spiergedeelte), de tusschen-ribspieren, de oogspieren, de kaauwspieren, de spieren van het strottenhoofd en van de dijen (1). Van elke dezer verschillende spieren en spiergroepen dienen *eenige* (4 à 5) praeparaten gemaakt en onderzocht te worden, wil men genoegzaam zeker te werk gaan. De vergrooting zij omstreeks 100 maal. Hoe nuttig, hoe noodzakelijk, hoe afdoende nu zulk eene microscopische schouwing ook moge wezen, kan echter de Regering, bij de onuitvoerbaarheid om die algemeen in het land te kunnen doen aanwenden, eene *verpligte* keuring van dien aard voor het geheele land niet voorschrijven, maar moet zij er zich toe bepalen, de gemeentebesturen te wijzen op het dringende belang der zaak en op de mogelijkheid, waarin althans velen hunner verkeeren, om die keuring betrekkelijk gemakkelijk en deugdelijk voor hunne gemeenten tot stand te brengen (2).

De tweede wijze van wrijwaring *moet in ieder geval* aangewend worden, dat is niet alleen daar waar het microscoop niet gebezigd werd, maar ook

(1) Volgens het rapport van Delpech (zie boven het aangehaald werk, pag. 88) zijn altijd vrij van trichinen en kunnen immer met gerustheid gebruikt worden: het hart, de lever, de nieren, de hersenen en het vetspek.

(2) Ook Pruissen heeft de invoering der verpligte keuring aan de vrijheid van de plaatselijke autoriteiten overgelaten. Oostenrijk en Beijeren hebben een onderzoek doen instellen, maar zich onthouden van het maken eener regeling. (Zie rapport van Delpech, l. c., pag. 95).

N. 2. *Beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 1 Febr. 1867 1867 n°, 235, 9e afd. betreffende den werkkring der geneeskundige adjunct-inspecteurs voor de provinciën Zuid-Holland en Noord-Holland.*

De Minister van Binnenlandsche Zaken, gelet op art. 20 der wet van den 1sten Juni 1865 (*Staatsblad* n°. 58),

Heeft goedgevonden te bepalen:

1°. aan den geneeskundigen adjunct-inspecteur voor Zuidholland wordt als werkkring aangewezen het gedeelte der provincie hetwelk ten zuiden van de Maas en de Lek is gelegen;

aan dien voor Noordholland de navolgende gemeenten: Aalsmeer, Abbekerk, Akersloot, Alkmaar, Assendelft, Barsingerhorn, Bennebroek, Bergen, Beverwijk, Bloemendaal, Broek op Langendijk, Callantsoog, Castricum, Egmond aan Zee, Egmond Binnen, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Haarlemmermeer, Harenkarspel, Heemskerk, Heemstede, Heer Hugowaard, Heilo, Helder, Hensbroek, Hoogwoud, Jisp, Koedijk, Koog aan de Zaan, Krommenie, Limmen, St. Maarten, Medemblik, Midwoud, Nieuwe Niedorp, Nibbixwoud, Noord-Scharwoude, Obdam, Opmeer, Opperdoes, Oterleek, Oude Niedorp, Oudkarspel. St. Pancras, Petten, Schagen, Schermerhorn, Schoorl, Schoten, Spaarndam, Spanbroek, Sijbekarspel, Terschelling, Texel, Twisk, Uitgeest, Ursem, Vlieland, Warmenhuizen, Wervershoef, Wieringen, Wieringerwaard, Westzaan, Winkel, Wormer, Wormerveer, Wognum, Wijk aan Zee en Duin, Zaandam, Zaandijk, Zandvoort, Zuid- en Noord-Schermer, Zuid-Scharwoude, Zijpe.

2°. Binnen dien werkkring zijn de adjunct-inspecteurs belast met de volgende werkzaamheden:

a. het verstrekken van magtiging aan de leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad tot het binnentreden van openbare gebouwen (art. 5 der wet van 1 Juni 1865, *Staatsblad* n°. 58), met bepaling dat zij van het verstrekken dier magtiging aan den inspecteur kennis geven;

b. het mededeelen van opmerkingen en voorstellen aan Gedeputeerde Staten der provincie en burgemeester en wethouders der gemeenten en het in overleg treden met deze besturen omtrent alles wat tot de volksgezondheid betrekking heeft volgens de bepalingen van art. 14 van bovengenoemde wet. Zij zijn echter verpligt hierover vooraf in overleg te treden met hunne inspecteurs en — in geval er verschil van meening mogt bestaan — naar de inzigten van dezen te handelen;

c. zij ontvangen van de gemeentebesturen in hunnen kring maandelijks en bij meer dan gewone sterfte op hun verzoek wekelijks, eene opgave der in hunne gemeenten overledenen, volgens het daartoe door den Minister voorgeschreven model. Die besturen geven hun kennis van de vestiging, het vertrek, het overlijden en, zooveel hun bekend is, van het nederleggen der praktijk door eenen geneeskundige, eenen apotheker of eene vroedvrouw in hunne gemeenten (art. 15 van bovengenoemde wet);

d volgens de bepalingen van art. 16 derzelfde wet geven zij, na voorafgaand overleg met den inspecteur, of, indien de zaak spoed eischt, onder kennisgeving aan dezen, berigt aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, aan Gedeputeerde Staten der provincie en aan de geneeskundige inspecteurs der aangrenzende provinciën van het ontstaan van eene de volksgezondheid bedreigende of buitengewone sterfte veroorzakende ziekte. Zij maken zich persoonlijk bekend met den aard der ziekte, beramen voorloopig met de bevoegde autoriteiten en geneeskundigen de noodige maatregelen en treden daarover verder in overleg met den inspecteur;

e zij viseren de bewijzen van bevoegdheid van hen, die zich binnen hunnen kring als geneeskundige of apotheker, hulpapotheker of vroedvrouw vestigen (art. 17 van bovengenoemde wet);

f zij vergezellen den Officier van Justitie bij zijn bezoek in de krankzinnigengestichten;

g zij ontvangen van de geneeskundigen in hunnen kring de opgaven bedoeld in art. 6 der wet van 1 Juni 1865 (*Staatsblad* n°. 60), en geven daarvan terstond kennis aan den inspecteur;

h zij teekenen voor gezien de lijsten van geneesmiddelen bedoeld in art. 9, alinea 4 van laatstgenoemde wet en in art. 5 der wet van 1 Juni 1865 (*Staatsblad* n°. 61);

i zij nemen de recepten in ontvangst van de naaste belanghebbenden bij opheffing eener apotheek, volgens het bepaalde in art. 11 der wet van 1 Juni 1865 (*Staatsblad* n°. 61); ook nemen zij de schriftelijke aanvragen tot het afleveren van vergiftige zelfstandigheden, bij opheffing eener opotheek in ontvangst, volgens de bepalingen van art. 14, alinea 2;

j zij geven, wanneer naar hun oordeel daartoe voldoende reden bestaat, de schriftelijke vergunningen, bedoeld in art. 18 van laatstgenoemde wet;

k zij viseren de bewijzen van bevoegdheid bedoeld in art. 12, alinea 1 dier wet;

l zij viseren de bewijzen van bevoegdheid en ontvangen de kennisgeving bedoeld in art. 22, alinea 2 en 3 dier wet;

m zij ontvangen de kennisgeving bedoeld in art. 29, alinea 2 dier wet.

3°. De inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt zijn bevoegd hunne adjunct-inspecteurs te magtigen;

a tot het afnemen van den eed van nieuw benoemde leden of plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad (art. 4 der wet van 1 Juni 1865, *Staatsblad* n°. 58);

b tot het viseren van de bewijzen van bevoegdheid der geneeskundigen, die zich voor de dienst op schepen verbinden, volgens de bepalingen van art. 12 der wet van 1 Juni 1865, (*Staatsblad* n°. 60);

c tot het beoordeelen van de lijsten van geneesmiddelen bedoeld in art. 13 dier wet;

d tot het ontvangen van de verzoeken tot keuring, bedoeld in art. 27 der wet van 1 Juni 1865, (*Staatsblad* n°. 61).

Zij kunnen bij volstrekte verhindering het voorzitterschap van den genees-

kundigen Raad aan den adjunct-inspecteur opdragen (art. 10 der wet van 1 Juni 1865, *Staatsblad* n°. 58).

De Minister kan den adjunct-inspecteur, bij volstrekte verhindering van den inspecteur, magtigen, den geneeskundigen Raad bijeen te roepen.

4°. de adjunct-inspecteurs geven maandelijks aan hunnen inspecteur berigt van al de werkzaamheden door hen verrigt en zenden hem jaarlijks vóór den 15den Maart een volledig verslag, ingerigt overeenkomstig de voorschriften die daaromtrent zullen gegeven worden.

5°. De bovenstaande bepalingen gelden uitsluitend voor de adjunct-inspecteurs voor Zuid- en Noordholland.

's Gravenhage, 1 Februarij 1867.

(*get.*) HEEMSKERK

N°. 3. *Missive van den Commissaris des Konings in Friesland van 4 Februari* 1867, 4e *afd.*, *n°. 42*, *aan de gemeentebesturen*, *betreffende het nemen van* voorzorgsmaatregelen tegen de cholera. (*Prov. Blad n°.* 34).

De geschiedenis heeft geleerd, dat eene cholera-epidemie, die in den winter scheen verdwenen te zijn, dikwijls in het volgende voorjaar met vernieuwde woede uitbrak. Hoe veel het vroegtijdig nemen van algemeene gezondheidsmaatregelen, inzonderheid het bevorderen van reinheid in de meest uitgestrekte beteekenis, vermag, heeft ook de ervaring van de laatste cholera-epidemie wederom duidelijk aangetoond. Zelden toch bereikte zij die uitgebreidheid in plaatsen en woningen, waar de eerste voorwaarden tot behoud der gezondheid, zorg voor versche lucht, reinheid in en om de woningen, goed voedsel en zuiver drinkwater, werden in acht genomen.

Op grond van deze ervaring heb ik, in overeenstemming met het mij door den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Friesland en Groningen gedaan voorstel, de eer U opmerkzaam te maken op de gebiedende noodzakelijkheid, om met onverflaauwden ijver voort te gaan met het toepassen van voorzorgsmaatregelen tegen de cholera, zoo als in vele gemeenten tot heden geschiedt, ten einde in tijds gewapend te zijn tegen eene herhaling van die ziekte en tot het vroegtijdig uitvoeren van al de verbeteringen in het belang der algemeene gezondheid, welke in den afgeloopen zomer niet tot stand konden worden gebragt.

Al mogt overigens de cholera zich dit jaar niet op nieuw vertoonen, de maatregelen, tot hare bestrijding genomen, zullen niet te vergeefs zijn, maar eene blijvende waarde hebben: uithoofde zij dezelfde zijn, die strekken tot bestrijding van alle andere volksziekten, die aanhoudend rondwaren en jaarlijks tal van offers eischen.

De Commissaris des Konings in de provincie Friesland,

(*get.*) VAN PANHUIJS.

N°. 4. *Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van* 8 *Febr.* 1867, n°. 225, 9e *afd., aan de geneeskundige inspecteurs over de benoeming van officieren van gezondheid voor de dienst in de Koloniën.*

Ik heb de eer U hierbij een afschrift te doen toekomen eener correspondentie isschen mijn ambtgenoot van Koloniën en mij over de benoeming van offieren van gezondheid voor de dienst in de Koloniën.

Uit het antwoord van mijn ambtgenoot blijkt dat de officieren van gezondid in de Koloniën die na de invoering der wet van 1 Junij 1865, (*Staalsad* n°. 59) zijn aangesteld, uit die aanstelling op zich zelve geen regt nnen doen gelden om hier te lande de praktijk uit te oefenen, wanneer uit de dienst ontslagen, naar het Vaderland terugkeeren.

Daarom verzoek ik U geen diplomata te viseren van bedoelde officieren van zondheid. Zij kunnen toch alleen dan tot de praktijk in Nederland worden egelaten, wanneer zij, zooals de officier van gezondheid bij het Nederlandne leger, overeenkomstig het bepaalde in art. 2 der wet van 1 Junij 1865 *taatsblad* n°. 59), bevoegd zijn tot uitoefening der geneeskunst in haren heelen omvang in het geheele Rijk.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) HEEMSKERK.

Lett. C. n°. 8. *'s Gravenhage*, 1 *Febr.* 1867.

Bij missive van den 18 December jl. n°. 231, 9e afdeeling, heeft Uwe cellentie, naar aanleiding der plaats gehad hebbende benoeming van den er Landman te Helvoirt, tot officier van gezondheid der 3e klasse bij het er in Nederlandsch Indie, mij haar verlangen te kennen gegeven, om te nemen, of de officieren van gezondheid voor het Indisch leger na afgelegd amen aan 's Rijks kweekschool voor militaire geneeskundigen worden benoemd op welke andere wijze het bewijs van hunne bekwaamheid geleverd wordt.

Ter voldoening aan dat verlangen heb ik de eer Uwer Excellentie te beten, dat de personen, hetzij Nederlanders, dan wel vreemdelingen, onvertillig of zij al dan niet eenigen graad ter uitoefening van de genees- en elkundige praktijk bij de burgers hebben verworven, alleen na het afleggen a een voldoend examen aan 's Rijks kweekschool voor militaire geneeskunen, volgens het door het Departement van Oorlog, bij missive van den October 1851 N°. 19 B goedgekeurde programma van examen, tot offiren van gezondheid in Oost- of West Indië worden benoemd, daar toch de neeskundige wetten van 1 Junij 1865 en bepaaldelijk de artt. 2 en 10 van , *Staatsblad* n°. 59, op grond van art. 118 der Grondwet, op de benoeng van officieren van gezondheid en apothekers voor de dienst in de koloniën bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen, niet van toepassing zijn.

Niettegenstaande dit laatste is echter dezerzijds de wenschelijkheid erkend,

dat voortaan die opleiding tot officier van gezondheid voor 's Rijks overzeesche gewesten aan 's Rijks kweekschool voor militaire geneeskundigen te Utrecht gelijke tred houde met de opleiding tot officier van gezondheid voor het leger hier te lande, en daartoe dan ook bereids maatregelen getroffen bij het nieuwe voorschrift nopens de admissie enz. van kweekelingen op de voormelde school, hetwelk is goedgekeurd bij Zijner Majesteits besluit van 4 September 1865, n°. 63.

De Minister van Koloniën,
Voor den Minister.
De Secretaris-Generaal,
(*get.*) FEITH.

N°. 5. *Missive van den geneeskundigen inspecteur voor Zuid-Holland van* 13 *Febr.* 1867, *n°.* 31, *aan den Commissaris des Konings in die provincie over* het tijdig nemen van maatregelen tegen cholera. (*Prov. Blad n°.* 32.)

Men moet voor waarschijnlijk houden, dat de cholera zich in dit jaar weder zal vertoonen. Ik heb gemeend hierop de aandacht van UHEG. te mogen vestigen, overtuigd dat UHEG. met mij wenschelijk acht, dat de gemeentebesturen den tijd, die ons nog van de vermoedelijk aanstaande tweede optreding der epidemie scheidt, niet ongebruikt laten voorbijgaan.

Het kan niet worden ontkend dat, terwijl sommige gemeentebesturen gedurende de jongste epidemie inderdaad toonden het gewigt van hunne roeping te begrijpen en alles deden wat men ter bestrijding van de epidemie van een krachtig, verlicht en welgezind bestuur mag verwachten, andere besturen — en hun aantal was helaas niet gering, — blijkbaar het gewigt niet beseften van de verantwoordelijkheid die op hen rust en verzuimden in tijds de noodige maatregelen te nemen tegen het dreigend gevaar, ja zelfs bij het heerschen van cholera in hunne gemeente verzuimden te doen, wat strekken kon om de verbreiding der ziekte tegen te gaan.

Zoo waren er bijv. gemeenten waar niet gezorgd was voor gelegenheid tot verpleging van choleralijders, waar niets gedaan werd tot bevordering van reinheid, of waar eenige voorzorgen, die men beweerde genomen te hebben, niet werkelijk genomen zijn.

Er kan, bedrieg ik mij niet, thans nog veel gedaan worden om bij eene volgende invasie der cholera de epidemie minder hevig te doen zijn.

Het is nu de tijd voor de gemeentebesturen om voorbereidende maatregelen te nemen. Die besturen hebben het grootendeels in hunne hand om de aan hunne zorg toevertrouwde gemeenten in zulk eenen toestand te brengen, dat de cholera, zoo zij er zich weder vertoont, niet eenen voor hare ontwikkeling en verbreiding vruchtbaren bodem aantreffe.

Het is bekend hoe openbare reinheid een krachtig middel is om verbreiding van ziekten — en niet het minst van cholera — tegen te gaan.

Het is echter niet overbodig hierbij te doen opmerken, dat openbare rein-

heid niet dáárin bestaat, dat de voorname openbare wegen der gemeente rein worden gehouden, maar dat in de eerste plaats voor de reinheid der afgelegen gedeelten, der stegen, sloppen en pleintjes, door het behoeftig en meest onzindelijk gedeelte der bevolking bewoond, behoort te worden gezorgd.

De ondervinding van het afgeloopen jaar heeft kunnen doen zien, waarheen thans in de eerste plaats het oog der gemeentebesturen behoort gerigt te zijn. Waar toen de cholera meest heerschte, waar zij bij voorkeur hare slagtoffers vond, dáár is het pligt nu met dubbele zorg zich op haar weder verschijnen voor te bereiden, en op te ruimen wat hare verbreiding kan bevorderen, tot stand te brengen wat haren voortgang zou kunnen stuiten.

Men mag te eer verwachten dat de gemeentebesturen, tijdig op het gewigt der zaak opmerkzaam gemaakt, niet zullen verzuimen te doen wat in hunne hand is, omdat dezelfde algemeene maatregelen, die tegen cholera worden aanbevolen, ook de verspreiding van andere ziekten tegen gaan.

Onder de punten, die bij de vorige epidemie zeer de aandacht hebben getrokken, behoort de onbeduidenheid van het cijfer der woningen die, nadat daarin cholera was voorgekomen, van gemeentewege werden gereinigd en gedesinfecteerd. Vrij algemeen is onwil van bewoners als oorzaak genoemd, waarom in dezen door de gemeentebesturen niet meer kon worden verrigt.

Ik heb daarom gemeend de aandacht van UHEG. te mogen vestigen op eene verordening, door den gemeenteraad van Maastricht den 4den September 1866 vastgesteld. Die verordening bestaat slechts uit 2 artikelen, maar zal bij goede uitvoering krachtiger werken dan menig lang reglement. Zij bepaalt in het eerste artikel, dat bij het ontstaan eener epidemische ziekte in de gemeente, Burgemeester en Wethouders geregtigd zijn om op kosten van de gemeente te laten ontsmetten, reinigen en witten: *a.* de gebouwen, waarin zulk eene ziekte zich vertoond heeft en waarin de bedoelde voorzorgsmaatregelen, naar hun oordeel, niet of niet behoorlijk zijn aangewend; *b.* de gebouwen, waarin huisgezinnen wonen, uit meer dan 2 personen bestaande, en die slechts één vertrek, als woon- en slaapkamer te gelijk dienende, in bezit hebben. Het tweede artikel geeft aan de politie en aan de door Burgemeester en Wethouders aan te wijzen personen de bevoegdheid, om ter uitvoering van art. 1 de betrokken woningen en gebouwen binnen te treden, ook tegen den wil der bewoners. Die verordening is, naar ik verneem, gedurende de laatste epidemie in Maastricht behoorlijk uitgevoerd.

Welligt zou UHEG. kunnen goedvinden nu reeds bij de gemeentebesturen aan te dringen op het nemen van de noodige maatregelen, opdat de cholera, zoo zij zich weder mogt vertoonen, hen niet onvoorbereid overvalle en in de aan hunne zorgen toevertrouwde gemeenten zoo weinig mogelijk gelegenheid tot ontwikkeling vinde. Vaststelling eener verordening in den geest van die te Maastricht zou daarbij welligt kunnen worden aanbevolen.

De inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor de provincie Zuid-Holland:
(get.) EGELING.

N°. 6. *Circulaire van den Minister van Binnenlandsche Zaken van* 14 *Februari* 1867, n°: 236, 9e *afd., aan de Commissarissen des Konings in de provinciën, over het tijdig nemen van* maatregelen tegen cholera.

Gedurende het heerschen der cholera in het vorige jaar zijn door vele gemeentebesturen maatregelen genomen ten einde die ziekte zooveel mogelijk te weren of, wanneer zij zich mogt vertoond hebben, hare uitbreiding zooveel mogelijk te beperken.

Niet overal is met evenveel kracht gehandeld; in sommige gemeenten geschiedde niets, in andere weinig, en er waren er waar de maatregelen meer in naam bestonden dan zij in de daad werden uitgevoerd.

Na de treurige ondervinding van het jaar 1866 mag men verwachten dat geen enkel gemeentebestuur achterwege blijve in het voorschrijven en handhaven van zoodanige bepalingen, als strekken kunnen om de epidemie met kracht tegen te gaan, wanneer zij zich wederom vertoonen mogt. Maar, wanneer men tot dat tijdstip wachtte, zou het gewis te laat zijn, en menige nuttige maatregel zou dan achterwege moeten blijven, die tijdig genomen, welligt vele menschenlevens zou hebben kunnen behouden.

Wanneer men uit de jongste epidemie geleerd mogt hebben in tijds sanitaire maatregelen te nemen, die niet slechts tot wering der cholera, maar ook tot verbetering van de volksgezondheid in het algemeen strekken, zou die epidemie eer een zegen dan een ramp genoemd mogen worden.

Ik acht het daarom dienstig dat de gemeentebesturen door UHEG. opmerkzaam worden gemaakt op de noodzakelijkheid, om met zorg na te gaan wat in hunne gemeente uit een sanitair oogpunt verbetering eischt. De geneeskundige ambtenaren zijn bereid en in staat hun daarbij voor te lichten en raad te geven. Het is niet onmogelijk dat ook in dit jaar de cholera ons land bezoekt, — zij vinde ons niet onvoorbereid.

Vooral dient met ernst de aandacht gevestigd te worden op de noodzakelijkheid om onreinheden, zooals mesthoopen, stinkslooten en stilstaande poelen en ander vuil, zoo spoedig mogelijk weg te ruimen; het hevigst woedde de cholera in gemeenten die in dit opzigt in een inderdaad ergerlijken toestand verkeerden. Rhijnsburg en Meppel leverden daarvan afschrikwekkende voorbeelden, en ook in gemeenten die overigens door grootere reinheid uitmunten en waar de cholera betrekkelijk weinig heeft geheerscht, waren de brandpunten gemeenlijk daar, waar de reinheid veel te wenschen overliet.

Evenzeer behoort voor zuiver drinkwater, voor een goeden afvoer van vuil en water, en voor bestrating gezorgd te worden, omdat daardoor de reinheid bevorderd wordt.

Waar geene doeltreffende verordeningen tot regeling van deze onderwerpen bestaan, stelle men die in tijds vast, en wachte niet tot dat de epidemie ons andermaal overvalt.

Van niet minder belang mag het geacht worden dat de cholera-commissiën worden uitgenoodigd zich voor te bereiden op eene mogelijke herhaling der

pidemie, en vooraf te overleggen wat door haar zou kunnen gedaan worden
m met kracht de ziekte te weren, zoo zij komen mogt. Een uitnemend voor-
eeld is in dit opzigt gegeven door de cholera-commissiën te Groningen
n te Utrecht. Waar zoodanige commissiën nog niet bestaan, rigte men
e op.

Tijdig neme men maatregelen om de eerste gevallen die zich mogten voor-
oen, te isoleren, de zieken in een daarvoor bestemd lokaal op te nemen,
n de woningen te desinfecteren.

Wat verstandig overleg en volhardende ijver tot wering der cholera vermo-
:n, is in de jongste epidemie op meer dan eene plaats gebleken.

Mogt dit overal worden ingezien en niemand achterlijk blijven waar het
:n zoo gewigtig belang als de bescherming der volksgezondheid geldt.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 7. *Circulaire van de Gedeputeerde Staten van Limburg aan de gemeentebesturen, van 27 Februari* 1867, *over de verpligting tot kennisgeving aan den geneeskundigen inspecteur van de vestiging, het vertrek enz. van geneeskundigen enz. (Prov. Blad* n°. 45.*)*

Het 2e lid van art. 15 der wet van den 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58)
;elende het geneeskundig Staatstoezigt, legt den gemeentebesturen de ver-
gting op, aan den geneeskundigen Inspecteur kennis te geven van de ves-
ing, het vertrek, het overlijden, en, zooveel hun bekend is, van het
lerleggen der praktijk door een geneeskundige, een apotheker of eene vroed-
uw in hunne gemeente.

Op die verpligting vestigden wij de aandacht bij het 4e punt onzer aan-
rijving van den 17 Januarij 1866 (Provinciaal blad n°. 12).

Het is ons gebleken dat enkele gemeentebesturen in dit gewest in de mee-
ig verkeeren, dat het voldoende zou zijn de voorgeschreven kennisgeving
doen na afloop van het jaar waarin de vestiging, het vertrek, het overlijden
nederleggen der praktijk plaats had.

Die meening schijnt evenwel niet juist. Het voorschrift der wet wil blijk-
ir, dat de kennisgeving geschiede zoodra, ter kennis van het gemeente-
ituur, vestiging, vertrek, overlijden of nederlegging der praktijk door een
ieeskundige, een apotheker of eene vroedvrouw plaats heeft.

Onder mededeeling van het bovenstaande, hebben wij de eer U te ver-
ken, de besproken kennisgeving aan den Adjunct-Inspecteur van het ge-
skundig Staatstoezigt voor Noordbrabant en Limburg, te Maastricht, te
:n zoodra daartoe aanleiding bestaat, en daarmede niet te wachten tot dat

het jaar, waarin de vestiging, het vertrek, het overlijden of de nederlegging der praktijk geschiedde, afgeloopen is.

Maastricht, den 27 Februarij 1867.

De Gedeputeerde Staten van het hertogdom Limburg,
(get.) VAN DER DOES DE WILLEBOIS.
De Griffier,
(get.) JOS. LEBENS.

N°. 8. *Circulaire van den Minister van Binnenlandsche Zaken aan de Commissarissen des Konings in de provincien van* 28 *Februari* 1867, *n°.* 192, 9e *afd.*, *over* maatregelen tot wering der trichinenziekte.

Ik heb de eer UHEG. hierbij een tweetal afdrukken te doen toekomen der Rapporten van de Natuurkundige afdeeling der Akademie van Wetenschappen en van de Inspecteurs en Adjunct-Inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt betreffende de trichinenziekte en hetgeen tot wering daarvan zou kunnen gedaan worden.

Ofschoon tot dusver nog geen geval van trichinose hier te lande bekend is geworden, noch onder de varkens, noch bij den mensch, kan het toch niet ontkend worden, dat de mogelijkheid bestaat dat zij zich ook hier ontwikkelde, of dat aan die ziekte lijdende varkens of vleesch daarvan in Nederland zou kunnen worden ingevoerd. Het gevaar daarvan moet noch overdreven, noch te gering geacht worden, en het komt mij daarom geraden voor de gemeentebesturen en de ingezetenen indachtig te maken op de middelen die tot wering der trichinose kunnen worden aangewend.

Zooals uit het laatstgenoemd rapport blijkt, geeft de wijze waarop hier te lande de varkens worden aangekweekt niet, zooals in sommige streken van Duitschland, aanleiding tot het ontstaan der ziekte onder de varkens en zijn het dus bepaaldelijk de uit Duitschland komende varkens en het van daar aangevoerde vleesch, ham en worst, die als min of meer verdacht zijn te beschouwen.

De voorzigtigheid gebiedt zooveel mogelijk voorzorgsmaatregelen te nemen tegen het gevaar dat van die zijde dreigt, en dat te meer, omdat de zieke dieren gedurende hun leven, en hun vleesch als het in consumtie komt, in den regel geene met het ongewapend oog herkenbare verschijnselen dier ziekte vertoonen.

Slechts twee middelen zijn er bekend waardoor men zich tegen het dreigende gevaar kan vrijwaren: 1°. het onderzoek van het varkensvleesch door het mikroskoop en 2°. de aanwending van eene temperatuur bij de bereiding van het vleesch, hoog genoeg om de trichinen, zoo zij er in mogten voorkomen, te dooden.

Zoowel aan de gemeentebesturen als aan de ingezetenen verdienen deze middelen te worden aanbevolen.

Het is wenschelijk dat de gemeentebesturen verordeningen vaststellen tot

ıring van vee en vleesch; zooveel mogelijk zoude van de hulpmiddelen tot kenning der trichinen kunnen worden beschikbaar gesteld voor de keurders keurmeesters. De ingezetenen zouden zoodanige keuring tegen eene billijke emoetkoming kunnen laten verrigten.

De spieren van trichineuze varkens waarin de trichinen het meest gevonden rden zijn: het spiergedeelte van het middenrif, de tusschenribsspieren, de ;spieren, de kaauwspieren, die van het strottenhoofd en van de dijen. Van e dezer spieren dienen 4 à 5 praeparaten gemaakt en onderzocht te worden men zich genoegzaam verzekerd achten dat zij geene trichinen bevatten. ne honderdvoudige vergrooting is voldoende.

Behalve door het mikroskopisch onderzoek kunnen de ingezetenen zich tegen trichinose vrijwaren door de bereiding van het vleesch bij een' voldoenden rmtegraad. Het vleesch moet *goed* gekookt of gebraden zijn bij eene temratuur van *minstens* 60 ° R. (75 ° C.). Bij het koken moet het met koud ter opgezet en langzaam aan de kook gebragt worden tot dat het door en or gaar is. Bij het braden moet dit evenzeer in het oog gehouden worden. ordt het veesch gerookt, dan moet het zoogenaamd *heet gerookt* worden. j het pekelen moet het zeer lang, ongeveer twee maanden in den pekel houden worden. Na de bereiding van het varkensvleesch moet alle bloedige ddheid verdwenen zijn. Raauw varkensvleesch, raauwe ham of worst kunnen oit zonder gevaar gegeten worden. Zorg voor behoorlijk koken en braden ı het varkensvleesch op de aangegevene wijze, is zeker de *voornaamste* voorgsmaatregel; daarop volgt het rooken en pekelen en vervolgens het mikroskoch onderzoek, waarop men het echter in geen geval alleen mag laten aankomen.

Ik vetzoek UHEG. de gemeentebesturen in Uwe provincie uit te noodigen ingezetenen bekend te maken met de middelen die door ieder kunnen wor- ı aangewend om zich tegen het gevaar, uit het gebruik van trichineus esch voortvloeijende, te vrijwaren, en die besturen zelve ernstig in overging te geven zoodanige verordeningen vast te stellen als geschikt te achten ı om het bedoelde gevaar zoo veel mogelijk te verminderen. Tevens zouden zij ingezetenen opmerkzaam kunnen maken op een klein populair geschrift over de chine in Maart 1866 uitgegeven door de Maatschappij tot nut van 't algemeen. Voor de mededeeling der gemeente-verordeningen die hieromtrent reeds ıtaan of nog mogten vastgesteld worden houd ik mij aanbevolen.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 9. *Missives van de Ministers van Binnenlandsche Zaken en van Justitie aan de inspecteurs en adjunct-inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt over het oproepen van leden der geneeskundige Raden als getuigen bij teregtzittingen.*

's Gravenhage, 9 Maart 1867, n°. 265, 9e afd.

Ik heb de eer UHEG. hierbij te doen toekomen, afschrift eener circulaire

van mijn ambtgenoot van Justitie aan de Procureurs-Generaal bij de Provinciale Geregtshoven, betreffende de *oproeping der leden of plaatsvervangende leden der geneeskundige raden*, opmakers van processen-verbaal wegens overtreding der geneeskundige wetten, als getuigen ter teregtzitting.

Het voorstel der Inspecteurs om de leden bij delegatie in hunne woonplaats te doen hooren is niet aannemelijk wegens de bepalingen van het wetboek van strafvordering.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den Minister,
De Secretaris Generaal,
(*get.*) J. SCHRÖDER.

Aan Heeren Procureurs-Generaal bij de Provinciale Geregtshoven.

's Gravenhage, 4 Maart 1867, n°. 100, 2e afd.

Door de leden of plaatsvervangende leden der geneeskundige raden, worden, bij gelegenheid van het visiteren van apotheken, nu en dan processen-verbaal opgemaakt wegens overtredingen der wetten van 1 Junij 1865 (Staatsblad N°. 60 en 61).

Het geval heeft zich reeds meer dan eens voorgedaan, dat zij daarna voor den regter werden opgeroepen als getuigen om gehoord te worden over de feiten geconstateerd in die, op den door hen bij de aanvaarding hunner betrekking afgelegden ambtseed opgemaakte processen-verbaal.

Voor geneeskundigen is het uit den aard der zaak moeijelijk zich van hunne woonplaats te verwijderen. Het is dus te vreezen, dat vele geneeskundigen eene benoeming tot lid van een der geneeskundige raden niet zullen aannemen, wanneer daaraan het bezwaar verbonden is, dat zij zich behalve voor de visitatie der apotheken ook nog voor het afleggen van getuigenis van hunne woonplaats moeten verwijderen.

De Inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt hebben uit dien hoofde aan den Minister van Binnenlandsche Zaken den wensch te kennen gegeven, dat de persoonlijke oproepingen van de leden en plaatsvervangende leden van de geneeskundige raden als getuigen ter teregtzitting niet zullen geschieden dan ingeval van volstrekte noodzakelijkheid.

Om de bovengemelde redenen acht ik het in het algemeen belang wenschelijk, dat aan het mij door mijnen ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken kenbaar gemaakte verlangen der Inspecteurs gevolg worde gegeven.

Ik heb mitsdien de eer UwEG. uit te noodigen, de ambtenaren van het Openbaar Ministerie binnen uw ressort in te lichten in dien zin, dat de leden of plaatsvervangende leden der geneeskundige raden, opmakers van processen-verbaal wegens overtredingen der genoemde wetten, alléén als getuigen ter teregtzitting behooren te worden opgeroepen, wanneer daartoe wegens leem-

ten of of onduidelijkheden dier processen-verbaal of om andere redenen *voltrekt noodzakelijkheid* bestaat.

De Minister van Justitie,
(*get.*) BORRET.

Voor eensluidend Afschrift:
De Secretaris-Generaal bij het Departement van Justitie
(*get.*) CLANT.

N°. 10. *Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 12 Maart* 1867, *n°.* 233, 9e *afd., aan de geneeskundige inspecteurs over het verstrekken van koepokstof.*

Ik heb de eer UWEG. hierbij ter kennisneming te doen toekomen, afschrift ijner missive van heden aan Gedeputeerde Staten van Gelderland, houdende eschikking, namens den Koning op het adres van dat Collegie, dd. 17 Julij 866, waarbij, overeenkomstig art. 28 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* °. 58), algemeene voorschriften op het verstrekken van koepokstof aan geeeskundigen worden gevraagd.

Over deze zaak is advies uitgebragt door de Vergadering van Inspecteurs n Adjunct-Inspecteurs, bij hare missive welke den 16en Januarij ll. door mij ontvangen.

Het is wenschelijk dat dit onderwerp in de eerstvolgende vergadering der eneeskundige raden worde behandeld en zoo spoedig mogelijk worde geregeld.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den Minister.
De Secretaris-Generaal,
(*get.*) J. SCHRÖDER.

N°. 233, 9e afd. 's Gravenhage, 12 Maart 1867.

Na ontvangst van Uwen brief van 27 dezer n°. 18/10, heb ik Uw adres an 17 Julij des vorigen jaars, ter verkrijging van bepalingen op het vertrekken van koepokstof aan de geneeskundigen, den Koning aangeboden.

Zijne Majesteit heeft mij gemagtigd aan Uwe vergadering te kennen te geven, at de Regering het beter acht deze zaak aan de prudentie van het geneesundig Staatstoezigt over te laten, dan haar bij algemeenen maatregel voor et geheele Rijk te regelen.

Die regeling toch zou niet voor alle provinciën dezelfde kunnen zijn, en, at voor de eene goed is, zou alligt voor de andere ondoeltreffend blijken.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den Minister,
De Secretaris-Generaal,
(*get.*) J. SCHRÖDER.

N°. 11. *Missive van den geneeskundigen inspecteur voor Zuid-Holland van 16 Maart 1867, n°. 59, aan den Commissaris des Konings in die provincie betreffende de maandelijksche opgaven der sterfte door de gemeentebesturen, enz.* (*Prov. Blad* n°. 51.)

Volgens het laatste lid van art. 14 der wet van den 1sten Junij 1863 (*Stbl.* n°. 58), geven de gemeentebesturen den geneeskundigen inspecteur kennis van de verordeningen, welke zorg voor de volksgezondheid ten doel hebben.

Ten einde te kunnen nagaan, wat in de gemeenten in het belang der algemeene gezondheid is voorgeschreven, is niet alleen noodig dat de inspecteur kennis bekome van de maatregelen, genomen na de invoering der wet. Ook de vroeger vastgestelde verordeningen, die nog van kracht zijn, moeten hem bekend wezen,

Ik veroorloof mij daarom de tusschenkomst van UHEG. beleefdelijk in te roepen en U te verzoeken, de gemeentebesturen in deze provincie wel te willen uitnoodigen tot toezending, zoo die niet reeds plaats had, van een exemplaar van alle verordeningen, welke regtstreeks of zijdelings bevordering der volksgezondheid ten doel hebben.

Hiermede wordt niet slechts bedoeld de eigenlijke zoogenaamde gezondheidspolitie, maar ook b. v. verordeningen betreffende de geneeskundige behandeling der armen, de zorg voor openbare reinheid, de bouwreglementen enz. Bestaat in de gemeente eene Algemeene Politieverordening, dan zal toezending daarvan mij zeer aangenaam zijn. Van die gemeenten, waarin het jaarlijksche verslag van den toestand der gemeente gedrukt wordt, zou ik gaarne een exemplaar daarvan ontvangen.

De wijze waarop door vele gemeentebesturen de maandelijksche opgaven der sterfte, in art. 15 der wet bedoeld, worden ingevuld, doet mij tevens de vrijheid nemen UHEG. te verzoeken, de aandacht dier besturen te willen vestigen op de navolgende punten.

De wet schrijft voor, dat de gemeentebesturen opgave zenden van de in iedere maand in hunne gemeente *gestorvenen*. Sommige besturen intusschen zenden eene opgave der in de afgeloopen maand als overleden *ingeschrevenen*, waaronder dan personen voorkomen, in de laatste dagen der vorige maand overleden.

Dit geeft aanleiding tot hinderlijke verwarring. Het schijnt ook dat door sommigen niet de dag van het overlijden, maar die van de inschrijving in het register der overledenen wordt opgegeven. De bedoeling der wet is intusschen blijkbaar, dat in de eerste dagen van elke maand al de in de vorige maand in die gemeente overledenen, met vermelding van den dag van het overlijden (niet van de aangifte), worden opgegeven.

Wanneer in eene maand geen sterfgeval voorkwam, zal ik gaarne kennisgeving daarvan ontvangen. Enkele gemeentebesturen schijnen te meenen, dat zulks niet noodig is.

Wanneer twee gemeenten onder éénen burgemeester staan, verzoek ik, ook anneer er geen sterfgeval heeft plaats gehad, van elke gemeente op een onderlijk blad berigt.

De inzending der sterftetabellen kan geschieden zonder begeleidenden brief, dien niet bijzondere opmerkingen zijn te maken, welke daartoe leiden. Het voldoende zoo de tabellen van wege het gemeentebestuur zijn onderteekend.

Voor sommige gemeentebesturen is het wenschelijk op te merken, dat ook de levenloos aangegevenen het *geslacht* behoort te worden opgegeven en t, wanneer de oorzaak van den dood niet bekend is, de reden van die bekendheid op de tabel behoort te worden aangeteekend. Dit kan het geval n omdat de oorzaak van den dood aan den geneeskundige, die de verklaring n het overlijden afgaf, niet duidelijk was en deze haar als „onbekend" invulde. Het kan ook zijn dat geene geneeskundige hulp werd ingeroepen en hier- or de oorzaak van den dood onbekend bleef. Somtijds wordt ook geene klaring van den geneeskundige, die den overledene behandelde, ontvangen. t is van belang deze drie gevallen: onbekendheid van de oorzaak van het erlijden aan den geneeskundige; gemis van geneeskundige hulp; verzuim n onderteekening eener verklaring door den geneeskundige, van elkander onderscheiden.

Het laatste geval behoort echter geene aanleiding te geven tot gebrekkige ulling der sterftetabel. Heeft de geneeskundige niet uit eigen beweging eene klaring afgegeven, dan kan die hem van wege het gemeentebestuur worden vraagd en hem een billet worden voorgelegd, om daarop de oorzaak van n dood aan te geven en dit te onderteekenen. „De geneeskundigen onder- kenen" — zegt art. 5 der wet van den 1sten Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60) — ij het overlijden van elk hunner lijders ten behoeve van den ambtenaar n den Burgerlijken Stand eene verklaring van dit overlijden, en doen daarbij o naauwkeurig mogelijk opgave van de oorzaak van den dood." Men zou n dus, naar mij toeschijnt, strikt genomen, niet kunnen verpligten tot het rijven van de geheele verklaring, of het invullen van al wat behalve de rzaak van den dood op de billetten voorkomt, evenmin als tot het bezor- n van het billet aan den ambtenaar van den Burgerlijken Stand. Deze ak zal zeker best naar plaatselijke omstandigheden te regelen zijn.

De opgaven over 1866 doen zien, dat met weinig uitzonderingen het ver- nelen der oorzaken van den dood niet veel bezwaar oplevert.

Waar eenige moeijelijkheid zich voordoet, geeft art. 53 van het Burgerlijk tboek een middel aan de hand, om in de meeste gevallen die moeijelijk- d op te heffen. Dat artikel toch zegt, dat door den ambtenaar van den gerlijken Stand verlof tot begraven niet zal worden verleend „tenzij hij van het overlijden hebbe verzekerd."

Eene verklaring van overlijden, afgelegd door eenen geneeskundige, is der twijfel voor dien ambtenaar het zekerst, zoo niet het eenig bewijs, iemand, die als overleden wordt aangegeven, werkelijk overleden is. Zij t dus voor hem zeer gewenscht zijn. In verscheidene gemeenten wordt dan reeds sedert jaren door den ambtenaar van den Burgerlijken Stand bij

het opmaken eener akte van overlijden of het verleenen van verlof tot begraven zulk eene verklaring gevorderd. Door de verpligting, thans aan de geneeskundigen opgelegd, wordt dit zeer veel gemakkelijker gemaakt.

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft ook op deze omstandigheid gewezen en in een schrijven aan den Minister van Justitie van den 11den November 1865, over het verband van art. 5 der wet van den 1sten Junij (*Stbl.* n°. 60), met de art. 50, 52 en 53 van het Burgerlijk Wetboek, de verwachting uitgedrukt, dat, nu aan de geneeskundigen de verpligting is opgelegd, de verklaringen te geven, de ambtenaren van den Burgerlijken Stand die zullen vragen.

Vele gemeentebesturen hebben billetten doen drukken en aan de geneeskundigen uitgereikt, waarin deze gemakkelijk het noodige kunnen invullen. Het ingevulde billet wordt dan aan den ambtenaar van den Burgerlijken Stand bezorgd, of het wordt in de woning van den overledene achtergelaten of op andere wijze aan de betrekkingen ter hand gesteld, am te dienen bij de aangifte van overlijden of het verzoek om verlof tot begraven. Indien deze billetten bijv. de grootte hebben van het gewoonlijk gebruikte recept-papier, kunnen de geneeskundigen die zonder bezwaar bij zich dragen.

Hetzelfde art. 15 der wet van den 1sten Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58) wil, dat de gemeentebesturen den inspecteur kennis geven van de vestiging, het vertrek, het overlijden en, zoo veel hun bekend is, van het nederleggen der praktijk door eenen geneeskundige, eenen apotheker of eene vroedvrouw in hunne gemeente. De bedoeling is dat dit telkens onmiddellijk zal geschieden en niet slechts aan het einde van het jaar. — Voor sommige gemeentebesturen blijkt deze opmerking niet overbodig.

Het genootschap tot bevordering der koepokinenting te Rotterdam, heeft zich welwillend bereid verklaard op aanvrage van gemeentebesturen of geneeskundigen altijd versche koepokstof toe te zenden. De gemeentebesturen gelieven zich derhalve in geval van behoefte regtstreeks aan dat verdienstelijke genootschap te wenden.

In sommige gemeenten dezer provincie bestaan gezondheidscommissien. Ik stel er prijs op met het bestaan en den arbeid dier commissie bekend te zijn. Aangenaam zou het mij daarom wezen, indien de besturen der gemeenten, welke eene gezondheidscommissie bezitten, daarvan wilden kennis geven, de zamenstelling der commissie, haar reglement en hare verslagen, zoo die bestaan, wilden mededeelen.

Ten slotte veroorloof ik mij UHEG. te doen opmerken, dat het, blijkens de ondervinding, niet overbodig zou zijn, de besturen der gemeenten in dat gedeelte der provincie, hetwelk ten zuiden van de Maas en de Lek is gelegen, derhalve in de arrondissementen Brielle, Dordrecht en Gorinchem, nogmaals te wijzen op het *Prov. Blad* n°. 25 van dit jaar, waarin zij verzocht werden hunne stukken aan den Heer adjunct-inspecteur toe te zenden.

De inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor de provincie Zuid-Holland,

(*get.*) EGELING.

1°. 12. *Circulaire van den geneeskundigen adjunct-inspecteur voor Friesland en Groningen, aan de geneeskundigen in de provincie Groningen.*

Groningen, Maart 1867.

M. H. Geneeskundigen in de provincie Groningen!

Geneeskundig Staatstoezigt omvat, zoo als U bekend is uit art. 1 der n 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 58:
et onderzoek naar, en de verbetering van den staat der volksgezondheid;
ndhaving der wetten en verordeningen, in het belang der volksge-
ndheid vastgesteld.
bereiking hiervan is zamenwerking noodig; op U aller medewerking
gerekend; gij immers zijt door en in de uitoefening van uwe betrekking
ist bij uitnemendheid tot onderzoek, en, waar noodig, tot aanwijzing
ddelen ter verbetering geneigd. Van velen uwer heeft het Geneeskundig
oezigt en ik persoonlijk dan ook reeds die medewerking met erkente-
mogen ontvangen. Het zal mij dus hoogst aangenaam zijn, op den
an tijd tot tijd, zoo als ten vorigen jare, met U over de belangen
et Geneeskundig Staatstoezigt zamen te spreken; of met eenigen der,
de HH. leden — plaatsvervangende of corresponderende leden —
te komen. Zoodanige bijeenkomsten kunnen echter in geen opzigt eenig
k van eene besluitende vergadering (art. 21) of bijeenroeping der leden
2) met de gevolgen daarvan (art. 24) hebben; — hiertoe ben ik *niet*
gd.
s inziens zal het bewandelen van dezen weg, ook door verdeeling van
oeid, spoediger dan van eenen anderen leiden tot de juiste kennis van
adelijke of plaatselijke of algemeene toestanden; van onwettige hande-
en vooral tot toepassing van vele zoo hoogst noodige plaatselijke
ringen, bij de reeds uitgevoerde, ter voorkoming van ontstaan en ver-
ng der epidemische ziekten; — bovenal van typhus, cholera, pokken,
c.
orloof mij vooraf, dat ik u eenige bepalingen onzer wetten en opmer-
in herinnering breng, wier toepassing met dit streven naar onderzoek
oetering der volksgezondheid, met handhaving der wetten zamenhangt.
dit in de volgorde, zoo als zij in de geneeskundige wetten van 1 Junij
Stbl. n°. 58 tot 61, zijn opgenomen; en wijs daarbij hier en daar een
lijk of ministeriëel besluit aan, zoo als dit ter inlichting, opvolging
oering van sommige bepalingen vastgesteld werd. Sta mij toe, dat ik
noodiging er bij voeg, zoo die bij U noodig mogt zijn, die bepalingen
willen opvolgen, als de wetten en de hiermede in verband genomene
n wenschelijk hebben geacht. Bij enkele HH. is deze uitnoodiging
; het blijkt, dat niet elk geneeskundige zich met de wet en het doel
vertrouwd heeft gemaakt; reden waarom ik nogmaals eene poging doe,

om opvolging der wetten, om verbetering zonder verbittering, waar mogelijk zonder vervolging, tot stand te krijgen. Mogt desniettegenstaande blijken, dat vervolging noodig is, dan zal zij zonder laakbare laauwheid moeten worden uitgevoerd. Ik verwacht een goeden uitslag. Verder geef ik de verzekering, dat de verpligte opgaven, dat de resultaten van uw vrijwillig onderzoek en de opmerkingen ter verbetering van wien ook, in dank ontvangen, nuttig gebruikt worden, zoo als ik hoop dat U uit de verslagen zal mogen blijken.

1°. De wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 58, dan geeft in de eerste plaats aan de leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad, hunne roeping op. Deze weten, dat zij de verpligtingen aan hunne betrekking verbonden, naar behooren en getrouw zullen vervullen; (art. 4); dat zij werkzaam zijn, om *a* van art. 1 in verband met *b* van art. 1 toe te passen. Zij weten, dat zij, om gevolg te kunnen geven aan art. 5, eene magtiging behoeven van den geneeskundigen Inspecteur der provincie; dat zij die verlangen op aanvrage, met opgave van doel, voor de provincie Groningen van mij, aan wien bij beschikking van Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 10 April 1865, n°. 254, onder meer hiertoe magtiging is verleend. Zij weten, wat *b* art. 1 aangaat, dat art. 6 hun bevoegdheid geeft van overtreding der wetten, der algemeene, der provinciale, der plaatselijke verordeningen ter bevordering van volksgezondheid vastgesteld, proces verbaal op te maken, waardoor zij, boven de hun opgedragene Commissiën, zooals in art. 13 etc., etc., de bepalingen van art. 11 toepassen; de uitvoering van art. 14 *a* bevorderen; en den Inspecteur en Adjunct-Inspecteur in de vervulling hunner taak kunnen bijstaan.

2°. Den corresponderende leden is het bekend, dat zij direct mede werken; dat zij aan den geneeskundigen Raad of aan de geneeskundige ambtenaren, volgens art. 23, alle hun noodig voorkomende of alle van hen gevraagde inlichtingen, het Geneeskundig Staatstoezigt betreffende, mededeelen; dat dus van hen ook verwacht wordt, dat zij uit eigene beweging mededeelen, wat hun nuttigs voorkomt omtrent plaatselijke toestanden; meest voorkomende ziekten; loop, bijzonderheden en verbreiding van epidemische ziekten in hunnen omtrek, etc. De HH. zouden me zeer verpligten, door mij deze en soortgelijke opgaven maandelijks of tweemaandelijks in het begin der op dien termijn volgende maand, beknopt te willen mededeelen, ingerigt naar de wijze, die elk voorloopig de meest geleidelijke voorkomt.

3°. Sommige HH. Geneeskundigen in de provincie Groningen leiden leerlingen tot vroedvrouwen op, *de wet van 1 Junij* 1865, *Stbl.* n°. 59, luidt: „om de bevoegdheid te verkrijgen van vroedvrouw wordt vereischt *a. b. c.* het bewijs, „dat zij als leerlinge in de verloskunde is ingeschreven bij eenen geneeskundigen Inspecteur, onder de voorwaarden, door Ons vastgesteld." Het Koninklijk besluit van 19 Mei 1866 is hiervan het gevolg. Ter voorkoming nu van teleurstelling, neem ik de vrijheid daaruit over te nemen: art. 1, de leerlingen-vroedvrouwen moeten doorgaand eene goede gezondheid genieten, etc., 2°. zij moeten in staat zijn, om hare gedachten geregeld, zoo wel mondeling als schriftelijk, mede te deelen. Zij moeten eene duidelijke hand

hrijven en bekend zijn met de hoofdregels der rekenkunde; 3°. haar gedrag oet onbesproken zijn, etc.; twee toch heb ik niet mogen inschrijven wegens vermogen harer zijds, om aan art. 2 te voldoen.

4°. Niet elk schijnt nog doordrongen met de bepalingen der wet van 1 nij 1865, *Stbl.* n°. 60. Immers, art. 4 schijnt soms nog te worden over-den, waarin wij lezen: „Alleen de geneeskundige, mag binnen den grens zijner bevoegdheid (art. 1) in het openbaar aankondigen, dat hij de geneeskunst uitoefent, of een titel voeren, die hem aan 't publiek als geneeskundige aanwijst."

5°. Zoo ook wordt art. 5 niet altijd in den geest der wet uitgeoefend. In missive van 11 Nov. 1865 zegt Z. Exc. de Minister van Binnenl. Zaken n opzigte van art. 5: „Mogt een geneeskundige weigeren de voorgeschre-ven verklaring te onderteekenen, dan valt hij onder de strafbepalingen der wet, die hem dit voorschrijft." Heeft de overledene de hulp van een ge-eskundige *niet* genoten, dan is er ook niet een geneeskundige, die hem handeld heeft, en kan er dus ook niet een geneeskundige zijn, die tot het geven der verklaring verpligt is. De Gemeentebesturen zijn echter bij magte, or dergelijke gevallen het overlijden te doen constateren, door geneeskun-gen van hunnentwege aangesteld.

De latere Minister van Binnenlandsche Zaken bevestigde dit oordeel van Exc. voorganger, door den 6 Sept, 1866, n°. 250, 9e afd. te zeggen: Het lijdt geen twijfel, of de geneeskundigen zijn verpligt, om bij het over-lijden hunner lijders eene verklaring van dat overlijden te onderteekenen; en daarbij de oorzaak van den dood onder de in dit artikel aangeduide beperking op te geven. De gedrukte verklaringen maken de zaak en invul-ling, voor den geneeskundige zoowel als voor den ambtenaar van den bur-gerlijken stand, gemakkelijk."

6°. Art. 6 houdt volgens het oordeel van den Minister van Binnenlandsche ken, vervat in Z. Excell. kennisgeving van den 6 Sept. 1866, n°. 250, afd., Medische Policie, de verpligting voor den geneeskundigen in, om aan n Inspecteur (voor Groningen aan den Adjunct-Inspecteur, zie Ministers schikking van den 10 April 1866, n°. 254) en aan Burgemeester en Wet-nders op te geven *alle* door hem waargenomene gevallen eener ziekte, ardoor de volksgezondheid bedreigd wordt. Immers, zegt de Minister, deze schrijving beteekent niets anders dan eener epidemische ziekte; en verder: geef deze meening, behoudens het oordeel van den Regter, ingevalle van rvolging wegens overtreding van dit artikel. Deze mededeeling zal, zoo ik rtrouw, de enkele H.H., die zwarigheid in de vervulling van artt. 5 en 6 ken, overtuigen van de noodzakelijkheid der opvolging daarvan, en hen wekken, om van nu aan, *en* in eigen belang, *en* in het belang van eene ede statistiek der sterfte in Nederland, waaraan ons Rijk behoefte heeft, ste diagnose te maken; om de opgaaf der oorzaken van overlijden, naar ste overtuiging *altijd* bij name te doen, waar zij een patient behandeld bben, en om onverwijld, immers binnen drie dagen, kennis te geven van door hen waargenomen ziekte-geval, waardoor de volksgezondheid bedreigd

wordt. Als zoodanige epidemische ziekten nu moeten in de eerste plaats genoemd worden pokken, roodvonk, mazelen, typhus, angina diphtherina, cholera, kinkhoest; terwijl ook onverwijlde mededeeling omtrent *Lepra* verzocht is. Tot hiertoe werd mij geen geval van *Lepra* in de prov. Groningen bekend. Mogt U ook slechts één geval van Lepra in deze provincie weten, dan zou de opgaaf daarvan, en zoo mogelijk eenige omschrijving en juiste aanduiding, mij aangenaam zijn.

Om de zienswijze de Ministers omtrent art. 6, zonder geldelijke opoffering voor geneeskundigen en geneeskundige ambtenaren, in toepassing te brengen, en de uitvoering te bevorderen, werd bij Koninklijk besluit van den 8 Nov. 1866, n°. 64, vrijstelling van briefport verleend voor de briefwisseling, welke ter uitvoering van dit art. 6 gevoerd wordt tusschen de Inspecteurs en Adjunct-Inspecteurs van het Geneesk. Staatstoezigt ter eenre, en al *de* onderscheidene geneeskundigen in hun ressort ter andere zijde — onder bepaling — dat, om op het genot van de bovengenoemde vrijstelling te kunnen aanspraak maken, de brieven onder *kruisband* verzonden, door den *afzender* op het adres voorzien moeten zijn van de volgende, door hem *onderteekende* aanwijzing, *ter uitvoering van art.* 6 der wet van den 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 60.

Ik noodig U dien ten gevolge uit, om genoemde bepalingen, en het Koninklijk besluit van den 8 Nov. 1866, n°. 64, *stipt* in acht te willen nemen, opdat *noodeloos* uitgaaf voor briefport voorkomen worde, en bij *niet*-voldoening uwerzijds aan deze bepalingen, het *niet* in aanmerking nemen van het niet franco berigt, min aangename gevolgen voor den afzender hebbe.

7°. Bij missive van den Minister van Binnenl. Zaken, n°. 347, 9e afd., Med. Polic., van den 26 Maart 1866, werden door middel van H.H. Commissarissen der provinciën de Gemeentebesturen uitgenoodigd, om jaarlijks voor 15 Febr. aan den Inspecteur voor 't Geneesk. Staatstoezigt in hunne provincie eene lijst in te zenden, van de in het vorige jaar in hunne gemeente verrigte vaccinatiën, met bijvoeging van den leeftijd der gevaccineerden en van den afloop der kunstbewerking; opdat aan de bedoelingen van art. 7 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 60, worde beantwoord. — Tot hiertoe is één derde gedeelte der Gemeentebesturen niet in staat, aan mij die opgaaf te verstrekken, daar hun het duplicaat (art. 7) der afgegeven bewijzen van verrigte vaccinatie of behandeling van een lijder aan kinderpokken in 1866, voor 1 Febr. 1867, termijn, welke de wet stelt, door H.H. Geneeskundigen *niet* was ingezonden. Als verzuim in dezen bij U mogt bestaan, heb dan de goedheid de bepalingen der wet alsnog op te volgen; zend zoodra mogelijk uw duplicaat; of, mogt U niet hebben ingeënt, geef dan s. v. p. hiervan kennis aan uw Gemeentebestuur, opdat hierdoor zoo spoedig mogelijk de leemte gevuld worde.

8°. Ter bevordering van de vaccine zelf, neem ik de vrijheid U dringend uit te noodigen, om, in verband met de collega's Uwer woonplaats of omtrek, met of zonder medewerking van het Bestuur, U te vereenigen ter bevordering der koepokinenting, door de oprigting van een geregeld of tijdelijk werkend

)ureau, voor zoo mogelijk gratis te appliceeren inenting en herinenting met :oepokstof, op geregelde tijden.

9°. Mogt U behoefte aan pokstof hebben, dan ben ik zoo als vroeger be-eid, ze U op aanvrage te verschaffen; zoo ik er slechts eenigzins toe in staat en, — en ik zal geregeld daartoe in staat zijn, indien de H.H. geneeskun-igen, die inenten, de goedheid willen hebben, mij van tijd tot tijd wanneer j enten, eenige glaasjes, goed met pokstof gevuld, en in een doosje gepakt, er post te zenden. Op het adres dient dan geplaatst *Koepokstof*: ter uitvoe-ng van art. 6, en dit met hun naam onderteekend te zijn. Ik zal dan, van en één ontvangend, aan den anderen zendend, gaarne de tusschenhand we-n, om dáár te voorzien in koepokstof, wáár behoefte mogt zijn. Veel han-en en goeden wil maken het werk ligt.

10°. Ik verwijs als antwoord op de mij van meer dan eene kant gedane aag, of een medic. doctor, geen heelmeester, mag vaccineeren, naar het dschrift der Nederl. Maatsch. ter bevordering der Geneesk., 1867, 1e afd., nuarij, pag. 33, onder mededeeling, dat de med. doctor, die voor 1 Nov. 865 bevoegd was de geneesk. uit te oefenen, hierdoor reeds bevoegd was, n te vaccineeren en dat blijft.

11°. Ten opzigte van art. 9 dezer wet zijn de meeste zwarigheden opge-st, maar de laatste alinea schijnt nog *niet* overal te worden opgevolgd. nmers wij lezen daar: „De geneesmiddelen mogen door geenen anderen, dan door hen (de geneeskundigen bevoegd tot het leveren van geneesmid-delen), door eenen hulp-apotheker of leerling-apotheker, ter aflevering ge-reed gemaakt worden." Zoo ook lezen wij, in verband hiermede, in art. 22 er laatste wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 61, al. 3: „Wanneer een hulp-apotheker of een leerling-apotheker in een apotheek aangenomen of daaruit ontslagen is, geeft de apotheker of de geneeskundige daarvan terstond kennis aan den Inspecteur." Het gering getal opgaven, zoowel van aangenomen s ontslagen hulp- of leerling-apothekers bij HH. geneeskundigen, schijnt de nclusie te billijken, dat die opgaven verzuimd worden. Die HH., welke en opgaaf van een en ander deden, noodig ik uit, om dit te herstellen, j gebreke waarvan geacht zal moeten worden dat zij zelf, en uitsluitend zij lf recepteeren?

12°. Van opmerkingen betreffende apotheken, en handelingen van HH. othekers en droogisten, en alles wat met visitatiën in verband staat, ont-ud ik mij bij deze gelegenheid, daar de speciale Commissiën uit den ge-eskundigen Raad hiermede belast, hare opmerkingen en uitnoodigingen rsoonlijk dáár, waar het haar noodig voorgekomen is, hebben medegedeeld; ik een speciaal hierover volgend rapport niet wensch vooruit te loopen.

Ontvang, M. H. Geneesk. in de provincie Groningen! deze missive met zelfde gevoelens, die mij bij haar schrijven bezielden; met dezelfde hoop, e ik er van koester; met den wil namelijk, om te verbeteren wat verkeerd ; en halfheid weg te nemen; met het streven de wetten op te volgen; met hoop, om de overwinning aan Hygieia te verzekeren, door haar den zetel doen innemen, die de Wetenschap haar toekent; en dit langs den weg der

overtuiging, door zamenwerking van allen die wel denken en dien overeenkomstig handelen.

De Adjunct-Inspecteur voor het Geneeskundig Staatstoezigt in de Prov. Friesland en *Groningen te Groningen:*
(*get.*) Dr. A. MEURSINGE, Hz.

N°. 13. *Wet van* 16 *April* 1867 (Stbl. *n*°. 28), *houdende wijziging van art.* 24 *der wet van* 1 *Junij* 1865 (Stbl. *n*°. 58), *regelende het geneeskundig Staatstoezigt.*

WIJ WILLEM III, enz.

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat de noodzakelijkheid is gebleken van wijziging van art. 24 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58);

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

De eerste alinea van artikel 24 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58) wordt gelezen als volgt:

„Aan ieder der geneeskundige raden wordt door Ons eene jaarlijksche som toegekend ter bestrijding van zijne uitgaven, met inbegrip van vergoeding van reis- en verblijfkosten der leden en plaatsvervangende leden en, voor zoover zij niet behooren tot de geneeskundige ambtenaren, van vacatiegeld voor de vergaderingen die zij bijwonen en voor de werkaamheden in art. 13 genoemd."

Artikel 2.

De bepaling van het voorgaande artikel geldt van de instelling der geneeskundige raden af.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministeriële Departementen, Autoriteiten, Collegien en Ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de naauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te 's Gravenhage, den 16den April 1867.

(*get.*) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) HEEMSKERK.

Uitgegeven den *drie en twintigsten* April 1867.

De Minister van Justitie,
(*get.*) BORRET.

N°. 14. *Kon. Besluit van* 28 *April* 1867, n°. 8, *houdende intrekking der Kon. Besluiten van* 19 *Januari* 1861, n°. 80 *en* 7 *April* 1861, n°. 67, *betreffende de toekenning van eerepenningen voor het gratis vaccineren van minvermogenden.* (Staats-Courant, 3 Mei 1867.)

WIJ WILLEM III, enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 27sten April 1867, n°. 304, 9de afd.;

Gelet op Onze besluiten van den 19den Januarij 1861, n°. 80, en van den 7den April 1861, n°. 67;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Onze besluiten van den 19den Januarij 1861, n°. 80, en van den 7den April 1861, n°. 67, in te trekken.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift wordt gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

Amsterdam, 29 April 1867.

(*get.*) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(*get.*) HEEMSKERK.

AAN DEN KONING.

's Gravenhage, den 27 April 1867.

Meermalen is er twijfel geopperd of Uwer Majesteits besluit van 19 Januarij 1861, n°. 80, waarbij eene zilveren medaille of eene premie wordt toegekend aan genees- en heelkundigen of bureaux van vaccinatie, die zich betrekkelijk het meest verdienstelijk hebben gemaakt omtrent de gratis-vaccinatie van minvermogenden, bij ondervinding wel is gebleken aan het doel te beantwoorden.

Ik heb daarom gemeend daarover het advies te moeten inwinnen van de geneeskundige raden. Van de zeven raden hebben zich vijf voor de intrekking van bovengenoemd besluit verklaard.

De gronden, waarop hunne meening rustte, waren hoofdzakelijk de volgende:

1°. De vaccinatie is eene zeer eenvoudige operatie, waaraan, ook al wordt zij in grooten getale verrigt, geene bijzondere verdienste gehecht kan worden.

2°. De uitgeloofde belooning geeft aanleiding tot misbruiken, welke *den* stand der geneeskundigen tot oneer verstrekken.

Als zoodanig noemde men, het streven van sommige geneeskundigen om slechts een zoo groot mogelijk aantal vaccinatien te verrigten, zonder daarbij acht te geven of het verdere verloop al die verschijnselen oplevert, die de voorbehoeding tegen de kinderziekte waarborgen; het opzettelijk nalaten gedurende eenigen tijd van de inenting, ten einde later een te grooter aantal vaccinatien te kunnen verrigten en zoodoende, geheel tegen de bedoeling van het Koninklijk besluit, den eerepenning te bekomen; de vereeniging van enkele geneeskundigen, om beurtelings zooveel mogelijk te vaccineren en alzoo beurtelings den eerepenning te verdienen.

Ofschoon men mag aannemen dat dergelijke verkeerde handelingen tot de uitzonderingen behooren, deel ik toch in het gevoelen van de meerderheid der geneeskundige raden, dat de geneeskundigen, die een juist besef hebben van het hooge gewigt hunner roeping, den prikkel eener medaille of van eene premie van luttel bedrag niet behoeven om te doen hetgeen hun pligt hun voorschrijft, en dat de weinigen, die zonder dien prikkel hunnen pligt niet zouden betrachten, daardoor eer worden geleid tot handelingen, die schadelijk zijn voor de volksgezondheid dan die haar bevorderen.

Het is uit dien hoofde, Sire, dat ik meen Uwer Majesteit eerbiedig in overweging te moeten geven, het bovenbedoeld besluit alsmede dat van den 7den April 1861, n°. 67, waarbij bepalingen omtrent de medaille zijn vastgesteld, in te trekken.

Ten einde echter den schijn weg te nemen als of het hooge belang der koepokinenting door de Regering wordt miskend en zij bevordering daarvan niet tot haren pligt rekent, verzoek ik Uwe Majesteit mij te willen magtigen, nevens het besluit tot intrekking, dat ik de eer heb Uwer Majesteit hierbij ter bekrachtiging aan te bieden, ook dit rapport in de *Staatscourant* te doen opnemen.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) HEEMSKERK.

N°. 15. *Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van* 31 *Mei* 1867, n°. 354, 9e afd., *aan de geneeskundige inspecteurs, betreffende toelating van vrouwen tot het examen als leerling-apotheker.*

De vraag, mij gedaan in het rapport van de jongste vergadering van inspecteurs en adjunct-inspecteurs, of ook vrouwen tot het examen van leerling-apotheker kunnen toegelaten worden, meen ik bevestigend te moeten beantwoorden. Ik acht het onnoodig de Maatschappij tot bevordering der Pharmacie daarover te hooren.

De inspecteurs kunnen zich gemagtigd houden vrouwen tot het examen te laten.

De eischen aan haar te doen, zijn volkomen dezelfde als aan de mannelijke examinandi.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 16. *Beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van* 31 *Mei* 1867, n°. 355, 9e afd., *betreffende het examen als leerling-apotheker.*

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

Gelet op art. 7 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 59);

Gezien zijne beschikking van 23 Junij 1866, n°. 258, 9e afd.;

Overwegende dat de kennis van de Latijnsche taal welke de leerling-apothekers behooren te bezitten zich kan bepalen tot het verstaan van in die taal geschreven recepten;

Heeft goedgevonden met intrekking van het bepaalde sub. 2°. van voormelde beschikking te bepalen, dat van hen die eene acte van bevoegdheid als leerling-apotheker wenschen te bekomen, gevorderd wordt dat zij blijken geven in het Latijn geschrevene of gedrukte recepten oordeelkundig te kunnen lezen en verstaan.

's Gravenhage, den 31 Mei 1867.

(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 17. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad van Zeeland, gehouden den* 30sten *Mei* 1867, *te Middelburg.* (1).

Behalve de Voorzitter zijn tegenwoordig de leden: van der Grijp, Hazenberg, de Ligny, Damme, Mr. Snijder, de Bruyne, Was, de Man, Marinissen en van Berlekom, tevens Secretaris, de ter vergadering opgeroepen plaatsverv. leden: Keyzer en de Wind en het plaatsverv. lid Mr. Snouck Hurgronje.

Arresteren der Notulen.

Na opening der vergadering vraagt de Voorzitter of de leden verlangen, dat de bereids gedrukte en aan de leden toegezonden Notulen der laatste vergadering zullen worden voorgelezen, en zoo neen, of een der leden eenige bedenkingen op die Notulen heeft. Niemand eenig bezwaar daartegen hebbende, worden de Notulen, zoo als zij in druk verschenen zijn, gearresteerd.

Op voorstel van den Voorzitter wordt besloten, aan de Secretarissen der verschillende geneeskundige Raden 1 ex. der gedrukte Notulen ten behoeve dier Raden toe te zenden.

Beeediging der Leden en plaatsvervang. Leden.

De Voorzitter deelt mede, dat de in Dec. nieuw benoemde leden en plaatsvervangende leden allen zijn beeedigd, met uitzondering van Dr. van Toorenburg, wiens beeediging als plaatsvervangend lid vermoedelijk in de eerstvolgende week zal kunnen plaats hebben; dat door de Inspecteurs den Minister gevraagd is, of de beeediging noodzakelijk is van plaatsvervangende leden, die vroeger als lid van den Raad beeedigd waren, en zoo ja, of deze bij elders woonachtige leden niet schriftelijk of bij delegatie zal kunnen geschieden; eindelijk dat de plaatsvervangende Leden Dr. Keyzer en Dr. de Wind ter vergadering opgeroepen zijn ter vervanging van wijlen Dr. van Dort en van Dr. Vogelvanger, die berigt heeft, dat hij door ongesteldheid verhinderd is, de vergadering bij te wonen.

Ingekomen stukken.

Ingekomen zijn:

1°. 1 exempl. van het Verslag der Vereeniging van Genees- en Heelkundigen in Zeeland over 1866.

2°. Verslag der Inrigting voor Ziekenverpleging te Middelburg over 1866.

3°. Brief van de Wed. Dr. K. Broes van Dort, behelzende kennisgeving van het overlijden van haren echtgenoot.

De Voorzitter brengt hulde aan de nagedachtenis van Dr. van Dort, herinnert de diensten, die hij, niettegenstaande drukke ambtsbezigheden en zwakke gezondheid, de wetenschap en openbare gezondheidsregeling bewezen heeft, en betreurt het vroeg-

(1) Deze Notulen zijn nog niet door den Raad vastgesteld.

ig afsterven van het talentvol Raadslid. Hij deelt mede, dat
ereids aan de Wed. een brief van rouwbeklag namens den Raad
toegezonden, en stelt voor, de ingekomen stukken voor ken-
sgeving aan te nemen. Aldus besloten.

De Voorzitter doet hierop in een schriftelijk verslag de, bij art. 2 der wet op het Geneeskundig staatstoezigt voorgeschreven, ededeeling van de handelingen van het Staatstoezigt en stelt de eden in de gelegenheid, daarover hunne meening kenbaar te maken. Verslag van den Voorzitter.

Naar aanleiding hiervan oppert Dr. de Man de vraag, of men ne sectio caesarea post mortem, waarbij het kind kennelijk dood , wel tot de heelkundige kunstbewerkingen rekenen kan. Naar t gevoelen van den Voorzitter moet deze vraag bevestigend be-ıtwoord worden, vooral wanneer, zoo als in casu, de dood, zelfs et van de vrouw, door een deskundige geconstateerd was.

Op voorstel van den Voorzitter wordt besloten, om ten be-oeve van den Raad een afschrift van het verslag te nemen.

De Voorzitter herinnert de leden aan de in zijn verslag te kennen egeven bereidverklaring om het door hem opgemaakte algemeen holera-verslag voor Zeeland aan de leden ter inzage af te staan.

Door den Secretaris worden namens de Commissie voor de aan-elegenheden der vaccinatie, eenige door deze Commissie opge-naakte punten aan de vergadering ter overweging voorgedragen. Rapport der Commissie voor vaccinatie en discussiën daarover.

De Voorzitter stelt op deze bepalingen de volgende amende-nenten voor: 1°. acht hij het wenschelijk, dat het Bureau van accinatie evenzeer des winters als des zomers zitting houde. Deze meening wordt bestreden door Dr. Hazenberg, omdat de accinepuisten 's winters in den regel minder schoon verloopen, e kinderen niet zelden ziek zijn en de ouders ongenegen, om e te laten vaccineren, terwijl, volgens de opgaven van Dr. eyzer en Dr. de Bruyne, de gemeentegeneeskundigen zoo te iddelburg als te Zierikzee de ondervinding hebben opgedaan, t na Augustus slechts hoogst zelden kinderen ter vaccinatie rden aangegeven.

In beginsel wordt evenwel aangenomen, dat het Bureau zich, o noodig, bij eene epidemie van kinderziekte b. v., ook des nters beschikbaar zal stellen.

2°. Wenscht de Voorzitter dat het Bureau zich op de retro-ccinatie zal toeleggen. Dr. Damme geeft te kennen, dat het ıreau zich eenvoudig ten doel moet stellen, den Inspecteur eds van vaccine te voorzien, die hij met vertrouwen aan de neeskundigen kan uitreiken. Ook naar de meening van Dr. azenberg heeft zich de werkkring der Commissie niet verder uit strekken. Doet zich eene gelegenheid voor tot het bekomen n echte koepokstof, zoo ligt het in den aard der zaak, dat k het bureau zich die zal trachten aan te schaffen.

De heer Was geeft de wenschelijkheid der retro-vaccinatie toe, maar bestrijdt de uitvoerbaarheid, vooral bij den thans heerschenden veetyphus.

De Voorzitter geeft hierop der Commissie in overweging, om een reglement te ontwerpen, waarin de werkkring der Commissie zou zijn omschreven, en waarin tevens de wenschelijkheid der retro-vaccinatie zou zijn uitgedrukt; welk laatste denkbeeld de algemeene goedkeuring der vergadering wegdraagt.

3°. Stelt de Voorzitter voor, dat de Geneeskundige Raad aan Gedeputeerde Staten uit de Provinciale fondsen eene jaarlijksche toelage van *f* 100 aanvrage, ten behoeve van het Bureau voor vaccinatie.

De heer Was verklaart zich hier tegen, daar zijns inziens de Staat zich ten allen tijde te veel met de vaccinatie bemoeid heeft. Hygiene is de zaak meer van het individu dan van de overheid. De Staat moet door statistiek als anderszins de resultaten der vaccinatie laten blijken, en zoo de ondervinding laten spreken, maar zelf de kunstbewerking niet aanbevelen.

Dr. Damme deelt volkomen de zienswijze van den heer Was, maar acht deze niet toepasselijk op het voorstel van den Voorzitter, hetwelk eenvoudig de strekking heeft, om het Bureau de middelen te verschaffen, om aan zijn werkkring te kunnen voldoen.

Nadat Dr. Hazenberg en Dr. de Man nog het voorstel van den Voorzitter, met het oog op de retro-vaccinatie, ondersteund hebben, wordt het met meerderheid van stemmen aangenomen.

Op voorstel van Dr. Damme en Dr. van Berlekom wordt verder besloten, dat de Raad zich zal wenden tot het gemeentebestuur van Middelburg, met verzoek om, ten behoeve van het Bureau, over de lokalen van het Burgerlijk Armbestuur aldaar te mogen beschikken, en om de in die lokalen tot dusverre plaats gehad hebbende gratis-vaccinatiën door de gemeente-geneeskundigen, te laten vervallen.

Op de vraag van den heer van der Grijp, of de Commissie zich niet de hulp van een veearts zou assumeren, antwoordt de Voorzitter, dat de Commissie, zoo noodig, daar steeds de bevoegdheid toe heeft.

Op voorstel van den Voorzitter wordt eindelijk besloten, de in werking treding van het Bureau te bepalen op 1° Junij 1867.

De leden der Commissie, daartoe door den Voorzitter uitgenoodigd, verklaren zich allen bereid uitvoering te geven aan de genomen besluiten en deel uit te maken van het Bureau voor vaccinatie.

Op voorstel van den Voorzitter wordt verder besloten, van de oprigting van het Bureau kennis te geven aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, aan Gedeputeerde Staten en aan de Geneeskundigen in de Provincie.

De Voorzitter deelt mede, dat, ten einde een beteren maatstaf bezitten, waarnaar de rekeningen getaxeerd kunnen worden, ı de tot dusverre gebruikte, met behulp der HH. Apothe- s, leden van den Raad, eene prijslijst van geneesmiddelen is worpen, welke hij thans der vergadering ter behandeling rdraagt. Concept-prijslijst van geneesmiddelen

)oor den Secretaris worden voorgelezen eenige door het plaats- rangend lid Dr. van Toorenburg hem toegezonden bedenkin- , welke evenwel door de vergadering niet gedeeld worden. :gendeel geven Dr. Hazenberg en de heer Was hunne bij- dere ingenomenheid met deze prijslijst te kennen, en betreurt en laatstgenoemde, dat er geene tariefsbepalingen voor genees- dige diensten in opgenomen zijn. De Voorzitter antwoordt :op, dat deze laatste niets gemeen hebben met eene prijslijst geneesmiddelen, en daarvoor casu quo nog steeds het regle- nt van 1841 kan geraadpleegd worden.

Nadat de verdere bedenkingen van Dr. v. Toorenburg nog kor- jk door de HH. Marinissen en de Ligny bestreden zijn, wordt prijslijst met algemeene stemmen vastgesteld en besloten van e vaststelling aan de geneeskundigen in de provincie kennis geven, overeenkomstig het door Dr. de Man in de laatste gadering gedane voorstel. (Zie Not. 1866, bl. 30).

De Voorzitter het Concept-Reglement in discussie brengende, rdt tot eene artikelsgewijze behandeling overgegaan. Concept-Reglement.

Art. 1. De heer Was stelt voor achter „voortvloeijende" te egen „uit de wet", daar zijns inziens volledigheidshalve deze orden hier dienen ingevoegd te worden. De Voorzitter en Mr. ijder bestrijden dit voorstel, daar in het reglement geene wets- palingen, maar alleen omschrijvingen daarvan moeten opgeno- n worden. Na eene korte woordenwisseling hieromtrent trekt heer Was zijn voorstel in.

Art. 2 is volgens den heer Was geheel overbodig, en al. *b* s ongepast, als ingrijpende in een Koninklijk besluit, daar bepaling van het aantal leden, waaruit de Raad bestaan zal, eel van den Koning afhangt. Dr. de Man en Mr. Snijder, de dzakelijkheid van het art. daarlatende, zien er evenwel geen waar in, dat het art. blijve en een Koninklijk besluit relatere. c de Voorzitter deelt de meening van den heer Was niet, daar niet waarschijnlijk is, dat de zamenstelling van den Raad reerst door de Regering zal gewijzigd worden en casu quo de ad altijd de bevoegdheid heeft het art. te veranderen.

Dr. de Wind stelt voor, om aan het bezwaar van den heer s te gemoet te komen, door achter het woord „bestaande" oorloopig" in te lasschen.

Nadat Dr. Damme nog de overbodigheid van het art. betoogd

had, stelt de heer Was voor het art. te laten vervallen. Dr. *de* Wind trekt zijn voorstel in.

Met 11 tegen 2 stemmen wordt besloten het art. te behouden met onveranderde redactie.

Art. 3, 4. Geene bedenkingen.

Art. 5. De heer van der Grijp vraagt, of al. 3 van dit art. niet tot moeijelijkheden kan aanleiding geven in plaatsen, waar leden en corresponderende leden van den Raad gevestigd zijn, zooals te Zierikzee. De corresponderende leden toch zouden, met voorbijgang van of zelfs tegen den geest van de leden van den Raad, de gemeentebesturen kunnen adviseren. De Voorzitter en Mr. Snijder achten zulks niet aannemelijk, daar de gemeentebesturen zelven eerst de inlichtingen moeten vragen en het zich niet laat denken, dat zij te dien einde zich het eerst tot de corresponderende leden van den Raad zullen wenden.

Dr. de Man en Dr. de Bruijne kunnen zich ook met de redactie van het art. niet vereenigen, daar het huns inziens aan de corresponderende leden eene grootere bevoegdheid toekent dan aan de leden.

De Voorzitter stelt hierop voor, achter „eischt" al. 2 te voegen: „en geven hun de inlichtingen, die zij behoeven," en verder de 2de zinsnede van al. 3 te laten vervallen. Aldus besloten.

Art. 6—10. Geene bedenkingen.

Art. 11. Op voorstel van den Voorzitter wordt achter het woord „Voorzitter" gevoegd: „indien het schriftelijk wordt uitgebragt."

Art. 12. Geeft tot velerlei discussiën aanleiding. Het meerendeel der leden vindt het art. overbodig. Dr. de Man vindt ter voorkoming van eventueele moeijelijkheden het wenschelijk, dat het art. behouden blijve. Mr. Snijder wenscht in het art. de verpligting voor den Secretaris te zien uitgedrukt om, daartoe uitgenoodigd, den Voorzitter en den Raad van inlichtingen te dienen.

Het art. wordt hierop met 7 tegen 6 stemmen verworpen, waarop door Mr. Snijder als nieuw art. 12 wordt voorgesteld: „Hij is gehouden tot het geven van alle zoodanige inlichtingen, als de Voorzitter of een der leden van den Raad van hem mogten verlangen." Het dus gewijzigd art. wordt met 10 tegen 3 stemmen aangenomen.

Art. 13—15. Geene bedenkingen.

Art. 16. Is volgens den heer Was overbodig. Na mededeeling van den Voorzitter dat de bedoeling van dit art. eenvoudig is om de leden tot spontane aanvragen op te wekken, neemt de heer Was zijne opmerking terug.

Art. 17 legt de leden, volgens den heer Was, sterker verpligtingen op dan de wet zulks doet. Na inlichting van den Voorzitter wordt besloten geene wijziging in het art. te brengen.

Art. 18 wordt eveneens, na eene door den Voorzitter aan den er van der Grijp gegeven inlichting, goedgekeurd.
Art. 19. Geene bedenkingen.
Art. 20. De heer de Ligny stelt voor, dat de vergaderingen ortaan des voormiddags te 11 ure aanvangen, daar het nachijk uur, dat zij in den regel bereiken, voor vergaderingen, die het openbaar moeten gehouden worden, minder doelmatig moet acht worden. Nadat de Voorzitter had opgemerkt, dat de Raad h in dezen niet naar het publiek behoeft te schikken, en dat het belang van vele te Middelburg woonachtige leden eene ondvergadering wenschelijker moet geacht worden; en de Secreis, dat in de vergadering van Februarij 1866 op algemeen zoek der buiten Walcheren woonachtige leden tot het houden n avondvergaderingen besloten was, trekt de heer de Ligny zijn orstel in. Mr. Snijder heeft ook bezwaar tegen het late uur, arop de vergaderingen eindigen, en wenscht ze derhalve een twee uren vroeger te laten aanvangen. Na meerdere discussie er het uur van aanvang der vergaderingen wordt evenwel met emeene stemmen besloten de redactie van het art. in dit opzigt veranderd te laten, hebbende toch de Voorzitter volgens de 2de snede de bevoegdheid, om, zoo de reisgelegenheden in de procie zulks toelaten, de vergadering een of meerdere uren te vroegen.
Geschiedt voorlezing van een door Dr. van Toorenburg ingediend endement, waarbij in het belang der buiten Walcheren woontige leden wordt voorgesteld de gewone vergaderingen op twee bepalen. De Voorzitter de bezwaren van Dr. van Toorenburg elende, ondersteunt het amendement. Dr. de Man verklaart h voor de redactie van het art., daar er anders wegens de veeldige administrative werkzaamheden, uitbrengen van rapporten ., nimmer gelegenheid zal zijn tot zamenspreking over onderpen van hygienischen aard als anderszins. Mr. Snijder is niet en het amendement, maar wenscht, dat in geval eener groote nda de vergadering den volgenden dag wordt voortgezet.
Het amendement van Dr. van Toorenburg in omvraag gebragt, rdt met 9 tegen 3 stemmen aangenomen en de redactie van art. dus gewijzigd, dat in plaats van de maanden „Februarij Junij" gelezen wordt „Mei."
Art. 21. Naar aanleiding eener opmerking van Dr. v. Toorenng wordt op voorstel van den Voorzitter de tusschenzin „spoedhende gevallen uitgezonderd" gevoegd achter „eene week te en" en achter „leden" (2de zinsnede) gevoegd „en daartoe eroepen plaatsvervangende leden."
Art. 22, 23. Geene bedenkingen.
Art. 24 al. 2 wenscht Dr. de Bruijne zoo gewijzigd te zien,

dat bij staking der stemmen het voorstel in de volgende vergadering weder in omvraag gebragt wordt. Na opmerking van den Voorzitter, dat de vergadering toch de bevoegdheid heeft, om in de volgende vergadering op een genomen besluit terug te komen, en dat buitendien de gewone vergaderingen met een half jaar tusschenruimte gehouden worden, neemt Dr. de Bruijne zijn voorstel terug.

Art. 25, 26. Geene bedenkingen.

Art. 27. Eene bedenking van Dr. van Toorenburg vindt bij de vergadering geen ondersteuning. De Voorzitter stelt voor achter dit art. een nieuw te voegen, luidende aldus: „de plaatsvervangende leden, die, zonder daartoe opgeroepen te zijn, de vergadering bijwonen, hebben het regt om aan de beraadslagingen deel te nemen. Met eene raadgevende stem brengen zij omtrent aanhangige voorstellen hun oordeel uit." Aldus besloten.

Art. 28—30. Geene bedenkingen.

Art. 31. Dr. van Toorenburg stelt voor, dat deze rapporten onmiddellijk worden toegezonden. Na eenige discussie wordt besloten de woorden „in afschrift" te vervangen door „bevorens."

Art. 32. Geene bedenkingen.

Art. 33 wordt met geringe redactiewijziging goedgekeurd.

Art. 34. De Voorzitter deelt mede, dat hij bij de regeling der winkelvisitatie te rade gegaan is bij de leden der voormalige Provinciale commissie, dat evenwel de daarnaar door hem opgemaakte maatstaf niet billijk was, en den 1sten ring voornamelijk in verhouding veel minder werd toebedeeld, daar de apotheken te Middelburg, Goes en Zierikzee vroeger door de Plaatselijke commissiën onderzocht werden, weshalve hij thans voorstelt de geheele som van *f* 1000 te bestemmen voor winkelvisitatie. Aldus besloten.

In plaats van de 2de zinsnede stelt de Voorzitter voor te lezen: „Aan commissiën voor hervisitatie wordt eene som toegelegd van *f* 18 en restitutie gedaan van gemaakte reis- en verblijfkosten." Dr. de Man heeft bezwaar in de voorgestelde som, daar de commissiën dikwerf 2 dagen zullen moeten afwezig blijven, weshalve de Voorzitter voorstelt er het woord „dagelijks" bij te voegen. Met deze bijvoeging kan Dr. Hazenberg zich niet vereenigen; die liever aan de som het woord „minstens" wil laten voorafgaan. Na nog eenige woordenwisseling, waarbij o. a. Dr. Damme te kennen gaf, dat hij de zaak liever geheel aan den Inspecteur overliet dan gebrekkige bepalingen te maken, wordt de aldus door Mr. Snijder voorgestelde en door den Voorzitter nader gewijzigde redactie aangenomen: „de leden van eene commissie voor hervisitatie genieten vergoeding van reis- en verblijfkosten, en een vacatiegeld, tot een maximum van *f* 6 daags ieder."

Art. 35. De heer Was vraagt, of dit art. niet in strijd is met de

, daar art. 24 der wet op het Geneeskundig Staatstoezigt alle kzaamheden opnoemt, waarvoor vacatie-gelden kunnen toegekend den. Nadat Mr. Snijder heeft opgemerkt, dat de wet de toekenning in dit art. bedoelde vacatie-gelden ook nergens verbiedt, en de etaris, dat het reglement in afschrift zal worden toegezonden aan Minister van Binnenlandsche Zaken, die, zoo hij de bedenkingen den heer Was deelt, daarvan ongetwijfeld den Raad zal kennis dragen, verklaart de heer Was na eenige verdere woordenling van zijne bedenking geen bepaald voorstel te maken en lt het art. onveranderd aangenomen. Alleen wordt op voorstel den Voorzitter achter winkelvisitatie gevoegd „en voor heratiën."

t. 36. In plaats van „die ten behoeve hunner" wordt op stel van den Voorzitter gelezen „wanneer zij ter."

t. 37. Geene bedenkingen.

t. 38. De 3de al. wordt op voorstel van den Voorzitter gerd.

t. 39, 40. Geene bedenkingen.

t. 41 wordt op voorstel van den Voorzitter dus gewijzigd: t Reglement treedt in werking 1 Oct. 1867."

t. 42. De Voorzitter stelt voor in plaats van dit art. het nde: „de thans aanwezige corresponderende leden van den worden ten opzigte van hunne aftreding (art. 5) geacht op oogenblik van de in werking treding van dit reglement te zijn emd." Aldus besloten.

t. 43. Geene bedenkingen.

et geheele reglement in omvraag gebragt, wordt met algeie stemmen aangenomen en besloten daarvan bij afschrift toeing te doen aan den Minister van Binnenlandsche Zaken; ts een afdruk uit te reiken aan de leden, plaatsvervangende orresponderende leden van den Geneeskundigen Raad, de ineurs, adjunct-inspecteurs en de geneeskundige Raden.

e vergadering wordt voor een half uur geschorst.

a heropening der vergadering te 11 ure, brengt de heer van Grijp namens de commissie voor het nazien der rekening rapuit, waaruit blijkt dat de

Arresteren der rekening over 1866.

Ontvangsten hebben bedragen	*f*	2297.45,
Uitgaven „ „	-	1831.59,
zoodat er eene bate is van	*f*	465.86.

a eenige woordenwisseling over enkele opmerkingen van de nissie van zuiver administratieven aard, die door den Voorzitter r worden toegelicht, wordt de rekening goedgekeurd en beze te laten inschrijven in het daarvoor aan te leggen ning-boek voor den Geneeskundigen Raad.

Voorstel tot deelname aan een eigen archief voor het Geneeskundig Staatstoezigt.

De voorstellen thans aan de orde zijnde, deelt de Voorzitter mede, dat in de inspecteurs-vergadering na herhaalde discussiën besloten is, om, zoo de geneeskundige Raden daartoe mogten willen medewerken, een eigen archief voor het Geneeskundig Staatstoezigt te vormen. Te dien einde zouden de Raden zich moeten verbinden tot het nemen van 1 exemplaar, berekend op *f* 2,50 à *f* 3, voor ieder hunner leden en plaatsvervangende leden. Wordt besloten, dat van wege den Raad in Zeeland tot dit plan zal worden toegetreden, en wordt art. 29 van het reglement in dien zin gewijzigd, en de woorden „en corresponderende" er uitgeligt, nadat evenwel door Dr. Damme en Dr. Keijzer den Inspecteur in overweging gegeven is, om te trachten ten behoeve van de corresponderende leden afdrukken van de Notulen te bekomen.

Benoeming eener vaste commissie tot bewerking eener geneesk. plaatsbeschrijv. der provincie.

De Voorzitter legt over eene „Schets eener verzameling der eerste bouwstoffen voor eene geneeskundige plaatsbeschrijving", in de Inspecteurs-vergadering ontworpen. Tot bewerking van dezen veelomvattenden arbeid, aan het geneeskundig Staatstoezigt opgedragen, heeft hij vooral de medewerking en hulp der leden en corresponderende leden noodig, en hij stelt te dien einde voor het aantal corresponderende leden over de verschillende districten der provincie uit te breiden en eene vaste commissie te benoemen tot bewerking eener geneeskundige plaatsbeschrijving der provincie, bestaande uit den Voorzitter en Secretaris van den Raad met toevoeging van 3 leden, te Middelburg woonachtig. Aldus besloten zijnde worden tot leden dezer commissie benoemd: Dr. de Man, Dr. de Wind en Dr. Damme.

Dr. de Man, hoezeer de benoeming der vergadering waarderende, meent zich wegens zijne veelvuldige werkzaamheden te moeten verontschuldigen. Na de verzekering van den Voorzitter, dat zeker ieder van de geldigheid der bezwaren van Dr. de Man overtuigd zal zijn, maar hij toch, juist wegens zijne speciale kennis in dezen, ten hoogste prijs stelt op zijne tegenwoordigheid als lid der commissie, verklaart Dr. de Man zich niet geheel te willen ontrekken, zoo zijne werkzaamheden als lid der commissie geen te uitgebreiden omvang erlangen. Dr. Hazenberg acht het wenschelijk met het oog op de bezwaren van Dr. de Man en het nut, dat een chemicus deel dezer commissie uitmake, om den heer de Ligny uit te noodigen als plaatsvervangend lid der commissie op te treden.

Dr. de Wind deelt volkomen het gevoelen van Dr. Hazenberg; hij voor zich verklaart zich ook wegens bijzondere redenen bezwaard de eervolle benoeming der vergadering te aanvaarden en verzoekt haar dus deze terug te nemen.

Dr. Damme verklaart zich gaarne bereid een door den Raad hem opgedragen mandaat naar vermogen te vervullen. De reserve

:nwel door Dr. de Man gesteld, vreest hij, dat tot moeijelijk-
len zal kunnen aanleiding geven, waarop na een korte woor-
ıwisseling Dr. de Man de pertinente verklaring aflegt de be-
:ming te aanvaarden.

Dr. de Wind evenwel bij zijn gevoelen blijvende, wordt in
ıe plaats tot lid der Commissie gekozen de Heer de Ligny,
zich bereid verklaart als zoodanig werkzaam te zijn.

Benoeming van corresponderende leden.

Op voorstel van den Voorzitter worden als corresponderende
en benoemd de Heeren: Dr. Janssen te Kruiningen, Maal
nry te Oostburg, Renier te Sluis, Steenkamp te Sas van Gent,
ılraven te Hoek, Dr. Q. J. M. Janssen te Wissenkerke, J. de
ser te Stavenisse, K. Was te St. Maartensdijk en W. J. Jan-
te Renesse, van welke benoeming aan de gemeentebesturen
betrokken gemeenten zal worden kennis gegeven.

Vaststellen eener minima-lijst.

De Voorzitter legt over een rapport betreffende de norm der
ıkelvisitatiën met bijlagen en stelt voor, om naar aanleiding
ı een bij hem ingekomen schrijven van de apothekers-vereeni-
ıg alhier, terug te komen op het in de vorige vergadering ge-
men besluit (zie Not. bl. 33) betreffende het aannemen eener
nima-lijst.

De Heer Was blijft bij zijn toen uitgedrukt gevoelen en meent,
t het vaststellen eener minima-lijst zelfs in bepaalden strijd is
:t art. 4 der wet op de uitoefening der artsenijbereidkunst. —
. Damme haalt het voorbeeld van bloedzuigers aan, om het
ellooze eener minima-lijst aan te toonen. Dr. Hazenberg is er
:t tegen, maar meent, dat het aan het oordeel der visiterende
mmissie moet overgelaten worden, wanneer op een gegeven
genblik een of ander middel niet in genoegzame hoeveelheid
ıwezig is. — Na nog eenige discussie, waarin vooral de Heer
Ligny het hooge belang der bepaling van een minimum trachtte
betoogen, wordt op voorstel van den Voorzitter besloten, de
:rgelegde norm aan te nemen en de daarin opgenomen minima-
t, in Friesland in gebruik, als rigtsnoer bij het onderzoek te
igen en later zoo noodig op deze zaak terug te komen.

Aanschaffen van kistjes met reagentia.

Voorts wordt op voorstel van den Voorzitter besloten, om ten
oeve van elke visiterende Commissie aan te schaffen een in
engenoemde norm aangegeven kistje met reagentia.

Toezigt op heel- en verloskundige instrumenten.

Dr. Hazenberg geeft zijne bevreemding te kennen, dat in de
eeskundige wetten nergens spraak is van een toezigt op heel-
verloskundige instrumenten, terwijl hij het van het hoogste
icht acht, dat vooral ten plattenlande de hoogst noodige in-
menten, als lancetten, bougies, in bruikbaren toestand aan-
ig zijn. Daar de wet hierin niet voorziet, stelt hij voor, dat
Raad in het belang der menschheid zich deze zaak aantrekke.
De Heer Was deelt deze meening niet: men moet geen nieuwe

bezwaren in de wet leggen; vindt men bij een geneeskundige slechte instrumenten, dan zijn zij ook in slechte handen, en het publiek zelf zal hem spoedig genoeg veroordeelen. Dr. Hazenberg refuteert het gevoelen van den Heer Was, ook Dr. Damme en de Voorzitter meenen, dat men die zaak niet aan de vrije concurrentie kan overlaten en achten het noodzakelijk, dat ten platten lande van Staatswege de instrumenten worden nagezien. De meeste leden deze zienswijze deelende, wordt, na eenige discussie, besloten den Voorzitter te verzoeken, deze zaak namens den Raad in de eerstvolgende vergadering van Inspecteurs ter sprake te brengen.

Het oproepen van geneeskundigen en apothekers bij de brandweer.

Dr. Hazenberg vindt het ongepast en zeer ten nadeele der ingezetenen eener gemeente, dat geneeskundigen en apothekers bij de brandweer worden opgeroepen. Hij vraagt, of de Raad de gemeentebesturen niet zou kunnen uitnoodigen, om artsen en apothekers van die verpligting te ontslaan. — De Voorzitter deelt mede, dat zich te Zierikzee over deze zaak eene quaestie heeft voorgedaan, dat zij ook in de Inspecteurs-vergadering is besproken, waar men evenwel beweerd heeft, dat de arts en apotheker zijn burgerpligten, zoo bij brandweer als schutterij, vervullen moet. — Mr. Snijder meent, dat de ingezetenen zelve zich tot de plaatselijke besturen zouden moeten wenden, doch dat de Geneeskundige Raad qua talis zich moeijelijk hiermede kan inlaten. In zijne gemeenten zijn geene geneeskundigen bij de brandweer gedesigneerd. — Dr. Hazenberg en Dr. de Bruyne meenen, dat de gemeentebesturen er door den Raad of Inspecteur op attent moeten gemaakt worden, in welk geval zij vermoedelijk niet ongenegen zouden zijn aan het verzoek te voldoen. — Dr. Damme kan zich slecht met het denkbeeld van Dr. Hazenberg vereenigen, daar zoo vele betrekkingen zich bezwaarlijk met brandweerpligten laten vereenigen en men zich in ieder geval van die pligten kan vrijkoopen. — De Voorzitter meent, dat de Geneeskundige Raad zich voor dergelijke zaak onmogelijk tot de gemeentebesturen wenden kan, maar acht het verkieslijker, dat hij als Inspecteur zich tot den Commissaris des Konings wende, met verzoek, dat deze, des geraden, de aandacht der gemeentebesturen op deze zaak vestige, en aanbevele, de geneeskundigen en apothekers zoo veel mogelijk van brandweerverpligtingen te ontslaan. Dienovereenkomstig wordt besloten.

Mogen geheime geneesmiddelen verkocht worden?

Op eene vraag van Dr. de Man verklaart de Voorzitter nader, dat geene geheime geneesmiddelen mogen verkocht worden, tenzij het voorschrift, waarnaar zij bereid zijn, zij aangegeven.

Benoeming Commissie tot resumtie der Notulen.

In voldoening aan art. 29 van het reglement worden tot leden der Commissie tot resumtie der Notulen gekozen de Heeren Damme en de Ligny, die dit mandaat op zich nemen.

zitter noodigt de leden uit hem met hier en daar e kwakzalverijen in kennis te stellen, daar het hem nog bleken is, zoo als door een voorbeeld gestaafd wordt, ig zeer talrijk schijnen voor te komen. Het plegen van kwakzalverijen.

nberg wil dit den Voorzitter gaarne toegeven, doch nen dikwerf zulke zaken met overtuiging weet, maar geen regtskundig bewijs heeft om de zaak te vervolgen, door hem met een voorbeeld gestaafd wordt. De Voordit gaarne erkennen, maar noodigt de leden uit in evallen de zaak toch hem mede te deelen, zijnde het iem in ieder geval reden genoeg, om er den burgebetrokken gemeente over te schrijven en de zaak te illeren.

itter deelt een ingekomen verzoek van Dr. v. Tooren-, dat de leden in het belang eener meer geregelde der boeken, den datum van ontvangst en verzending ende boeken naauwkeuriger afteekenen, waarop de Seledeelt, dat het October-nommer van de Annales d'hyhet begin van Februarij naar de buiten Walcheren leden verzonden, tot dusverre niet terug ontvangen is. Betere regeling der boekenverzending.

verder iets voor te stellen hebbende, wijst ten slotte andermaal op het late uur (circa 2 uur), dat deze wederom bereikt heeft. Zijns inziens kan het niet stig den wensch der leden zijn, zoo laat bijeen te hij geeft derhalve in overweging, bij volgende vergaartegen maatregelen te beramen. Voorstel omtrent het late uur der vergadering.

dering wordt hierop door den Voorzitter gesloten, na verklaring te hebben afgelegd, dat hij aan den door geuiten wensch zoo veel mogelijk zal te gemoet komen. Sluiting der vergadering.

ADR. A. FOKKER,
Voorzitter.
J. P. BERDENIS VAN BERLEKOM,
Secretaris.

N°. 18. *Notulen van de Openbare Vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provinciën Overijsel en Drenthe, gehouden den* 27sten *Mei* 1867, *te Zwolle.*

Tegenwoordig zijn de Leden: Dr. L. Ali Cohen, Voorzitter, Dr. J. H. Damman de Witt, Dr. J. Huber, W. G. Top Jz., H. W. Kroon, Dr. E. C. C. van Lennep, Dr. H. W. Stork, A. A. H. Hamer, R. Meulenhoff, E. P. Stheeman, Dr. K. F. Amshoff, Dr. R. J. C. Stoffels, Dr. P. Hofstede Crull, Mr. J. D. van Ketwich Verschuur en Dr. J. A. van Ketwich Verschuur, tevens Secretaris (volgens nader te doene mededeeling). Plaatsvervangende Leden: Dr. D. Cohen, Dr. F. W. van Riemsdijk, Dr. H. G. Hesselink, Dr. G. ter Horst, W. A. Dibbits, C. D. Waszink, Dr. J. Reicher, Dr. J. E. T. Schaepman en H. R. de Holl Jr. Vermits het Lid R. Brouwer (wegens ziekte) niet aanwezig is, neemt het plaatsvervangend Lid Dr. F. W. van Riemsdijk, op verzoek van den Voorzitter, in zijne plaats zitting.

De Voorzitter opent de vergadering.

Het nieuwe Lid Dr. P. Hofstede Crull, de vroegere plaatsvervangende leden Dr. R. J. C. Stoffels, Dr. J. Huber, Dr. H. W. Stork en W. G. Top Jz., die nu als Leden zullen optreden; de nieuwe plaatsvervangende Leden Dr. H. G. Hesselink, Dr. G. ter Horst. Dr. J. Reicher, H. R. de Holl, C. D. Waszink, en de vroegere Leden, nu plaatsvervangende Leden: Dr. D. Cohen Dr. F. W. van Riemsdijk, Dr. J. E. T. Schaepman en W. A. Dibbits worden beëedigd en met eene korte toespraak door den Voorzitter welkom geheeten in deze vergadering.

Mededeelingen. De Voorzitter doet mededeeling van het Koninklijk besluit, dd 28 Dec. 1866, n°. 31, waarbij benoemd zijn tot Leden en tot plaatsvervangende Leden de zoo even beëedigden, en van de missive van den Minister van Binnenl. Zaken, van den 16 Jan. ll., n°. 233, 9e Afd., waarbij op het verzoek van Mr. J. D. van Ketwich Verschuur, om ontslag uit de betrekking van Secretaris bij den Geneeskundigen Raad, aan hem met dankbetuiging voor de in die betrekking bewezene diensten, een eervol ontslag is verleend, ingaande met 1 Febr. 1867, en waarbij wijders ter vervanging van den afgetreden Secretaris is benoemd Dr. J. A. van Ketwich Verschuur, te Deventer.

De Voorzitter verzoekt de plaatsvervangende Leden deel te nemen aan de discussiën en geeft zijn voornemen te kennen, het brengen der nieuwe Leden en plaatsvervangende Leden op den rooster in de Najaarsvergadering te doen plaats hebben.

Notulen. De Voorzitter herinnert, dat de Notulen der drie in 1866 gehouden vergaderingen aan de Leden en Plaatsvervangende leden gedrukt zijn verzonden, zijnde die van de laatste vergade-

ring, overeenkomstig het besluit van de vorige vergadering, vastgesteld door den Voorzitter en den Secretaris. (Zie Not. Oct. 1866, n°. 15).

De Secretaris ziet er bezwaar in, de Notulen in het vervolg te doen arresteren zonder goedkeuring der vergadering. Ligtelijk toch sluipen er denkbeelden in, die onder het spreken verkeerd zijn opgevat. Hij toont dit met een voorbeeld aan, hetwelk ook door eenige andere Leden geschiedt. De Voorzitter merkt op, dat blijkens een der laatste punten op de agenda dezer vergadering, hij het voornemen had het voorstel te doen, dat nu door den Secretaris is ter tafel gebragt. Ook hem was de noodzakelijkheid gebleken, de Notulen door de Vergadering zelve definitief te doen vaststellen in de eerstvolgende vergadering. In dien geest wordt besloten.

I. *Ingekomen stukken* van den Minister van Binnenl. Zaken.

a. Missive, dd. 16 Nov. 1866, n°. 194, 9de Afd., met een exemplaar der Jaargangen 1854, 55, 56, 63, 64 en 65 van het Meteorologisch Jaarboek, benevens toezegging van de volgende jaargangen, en mededeeling dat van de tusschenjaargangen geen exemplaren meer voorhanden zijn. De Voorzitter betreurt het, dat met betrekking tot de meteorologie zoo weinig in de Provinciën Overijssel en Drenthe verrigt wordt; alleen ons medelid Dr. Cohen te Assen maakt er werk van, doch dat station is te noordelijk, om de daar verkregen uitkomsten als gemiddelde resultaten voor de beide genoemde provinciën te kunnen aannemen. Verder wordt door hem de aandacht gevestigd op de Meteorologische tabel voor Utrecht, die ter tafel wordt gebragt, even als die voor Rotterdam, Amsterdam en Maastricht, in verband met de cholera, doch voor dit ressort geheel en al ontbreken.

b. Missive, dd. 1 Dec. 1866, n°. 259, 9de Afd., begeleidende het vervolg van het opstel getiteld: internationale sanitaire Conferentie te Konstantinopel, met verzoek een exemplaar aan elk der Leden van den Geneeskundigen Raad en den Secretaris uit te reiken.

c. Missive, dd. 11 Dec. 1866, n°. 332, 9de Afd., begeleidende het Kon. besluit van 9 Maart 1866, n°. 61, over vergoeding van reis- en verblijfkosten en presentie-gelden voor de Leden der Commissiën, aan welke wordt opgedragen hen te examineren, die een diploma of acten van bevoegdheid wenschen te verkrijgen, bedoeld in art. 16 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 59).

d. Missive, dd. 12 Dec. 1866, n°. 206, 9de Afd., met een afschrift van eene missive aan den Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezigt in Noord-Holland, naar aanleiding van een verzoek van den Geneeskundigen Raad dier provincie, om de strekking van art. 6 al. 1 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°.

kennen gegeven, dat hij niet kan berusten in de missive van den Inspecteur voor Overijssel en Drenthe, dd. 16 Jan. 1867, n°. 824, waarbij het houden van eene Apotheek door den heer Habermehl, die zich na hem in zijne gemeente vestigde, niet met de wet strijdig wordt geoordeeld, terwijl adressant van oordeel is, dat hier het Koninklijk besluit van 31 Mei 1818, n°. 63, van toepassing is.

Wordt op het voorstel van den Voorzitter in handen gesteld van eene Commissie, waartoe worden benoemd de HH. Stoffels, Stheeman en Hofstede Crull, terwijl na ingekomen advies van het Regtskundig Lid daaromtrent, in de volgende vergadering een besluit betreffende deze zaak zal genomen worden.

II. Verzonden stukken sedert de laatste vergadering.

1. Circulaire aan alle geneeskundigen in Overijssel en Drenthe van 25 Jan. ll., betreffende de Lepra.

2. De op praeadvies van dezen Raad in October 1866 verleende vergunningen tot afwijking van het voorschrift betrekkelijk de inrigting van bestaande Apotheken, aan de

HH. Apothekers, Meulenhoff, Schaepman, } Zwolle.

Ten Brink, Wed. Reiners, } Steenwijk.

3. Het opstel van den Voorzitter, verzonden in April *ll.* aan alle Leden en plaatsvervangende Leden van den Raad, over plaatselijke vereenigingen tot verbetering van de volksgezondheid.

4. De Notulen der drie tot dusverre gehouden vergaderingen van dezen Raad, aan alle Leden en plaatsvervangende Leden en de Voorzitters der overige Geneeskundige Raden.

5. Het verslag aan den Minister van Binnenlandsche Zaken en aan de beide collegiën van Gedeputeerde Staten, betreffende de geneeskundige aangelegenheden in 1866, en het afzonderlijke uitvoerige cholera-rapport over de beide provinciën in het bijzonder, over welke stukken door den Voorzitter straks nader het een en ander zal worden medegedeeld.

III. Handelingen van het Geneeskundig staatstoezigt.

De stukken van den Minister van Binnenl. Zaken hierop betrekking hebbende, zijn reeds medegedeeld sub I.

A. Handelingen in betrekking tot den Commissaris des Konings of de collegien van Gedep. Staten in de beide provinciën.

1. Advies gevraagd door den Commissaris des Konings in Overijssel, betreffende het *verbranden* in plaats van *begraven* van gestorven of afgemaakte runderen.

Is geadviseerd de beesten bij voorkeur te verbranden; hierdoor toch worden drie zaken gewonnen: 1mo de zekerheid, dat verder besmetting niet mogelijk is, daar het stuk vee dan niet meer bestaat; 2do opheffing van het gevaar van opgraven, ten einde het vleesch te stelen en te eten, en 3tio de nadeelen die voor lucht en water uit de verrotting van zoovele doode dieren op

betrekkelijk kleine oppervlakte te vreezen zijn, zouden opge-
n zijn. De kosten zouden ook niet zoo hoog loopen als men
:rvlakkig welligt denkt, daar men de brandstof gedeeltelijk
vinden in de onteigende zaken (hooi, stroo, houtwerk enz.),
ijl het aanwenden van goedkoope koolteer, gewone teer en
›leum de brandstof in hooge mate zoude doen bezuinigen. De
konde bewaard of onmiddellijk als meststof gebruikt worden.
Advies gevraagd door Gedeputeerde Staten van Overijssel, ter
van eene huidenzouterij te Almelo, aan wier eigenaar
:ns de bezwaren daardoor aan de buren berokkend ten na-
: der gezondheid, *onvoorwaardelijk* het verlof om het bedrijf
lie plaats verder uit te oefenen, was geweigerd.
e Inspecteur heeft het *onvoorwaardelijk* weigeren van die ge-
gde vergunning niet overeenkomstig het Koninklijk Besluit
1824 geoordeeld en geadviseerd een *voorwaardelijk* verlof te
:enen; d. i. waarbij al de bezwaren, waarover door de buren
egt of ten onregte kon worden geklaagd, moeten worden op-
:ven, zullende zoodoende de nijverheid niet belemmerd en aan
›elangen der volksgezondheid niet te kort gedaan worden.
. Advies door den Commissaris des Konings in Overijssel ge-
gd in zake de vervalsching van lijnkoeken. Uit het onderzoek,
:erzoek van den Inspecteur door den Heer Meulenhoff bewerk-
igd, blijkt, dat van de drie toegezonden soorten: N°. 1, ge-
kt D, geen lijnzaad bevat, maar dederzaad, en bitter van
ak is; N°. 2, gemerkt C D K, bestaat uit dood zaad, dat
:t is en koolzaaad, en is niet zoet van smaak; N°. 3, gemerkt
met minstens 1/4 koolzaad, is van Duitschen oorsprong, en
4, gemerkt Z, bestaat uit dood zaad, koolzaad en andere
rogene bestanddeelen. Ook van deze beide soorten is de smaak
ıngenaam.
. Advies gevraagd door den Commissaris des Konings in Drenthe,
›eenderenmeel (kunstmest) moet geacht worden te behooren
de voorwerpen, waarvan de invoer in Drenthe bij het regle-
t tot wering der veepest verboden is?
ı in bevestigenden zin beantwoord.
. Advies gevraagd door denzelfden, omtrent den anti-hygieini-
n toestand van Meppel en wat daar behoort te geschieden, en wel
· aanleiding van eene missive van den Inspecteur aan burge-
ster en wethouders dier gemeente over dit onderwerp, en het
:oord daarop door genoemd bestuur aan den Heer Commis-
ı des Konings gezonden. De Voorzitter deelt in het kort mede,
:eel en hoe dringend te Meppel te verbeteren valt, en hoe alle
›erde correspondentiën tot dusverre weinig of niet tot werke-
: verbetering van den treurigen toestand aldaar hebben geleid.
. Advies door den Inspecteur gegeven aan denzelfden, betrekke-

lijk hetgeen te Hoogeveen dringend verbetering eischt, waarbij wordt gewezen op den slechten toestand van het armen- of armenwerkhuis, even als van de kantonnale gevangenis en van een der hoofdscholen in die gemeente.

B. Correspondentiën en gewisselde stukken met gemeentebesturen, geneeskundigen, apothekers, ambtgenooten, leden, plaatsvervangende en corresponderende leden van den Geneeskundigen Raad.

1. Missive van den geneeskundigen adjunct-inspecteur van Noord-Holland, over het gebruik van roode, zoogenaamde Pruisische aardappelen te Amsterdam, met opvolgende braking, diarrhoea enz. — Deze aardappelen waren afkomstig van zekeren van Utteren te Zwolle, die ze ingevoerd had uit Leopoldshafen (in Baden) in een vaartuig, hetwelk gezegd werd doorgaans bereid hout ten dienste der spoorwegen herwaarts over te brengen.

De Voorzitter was na onderzoek tot de conclusie gekomen, dat de oorzaak van het ziek worden door het gebruik dezer aardappelen, welligt moest worden toegeschreven aan de omstandigheid, dat zich onder de lading eenige wagens vol hadden bevonden afkomstig van tabaksland, terwijl het een bekend feit schijnt, dat aardappelen op zulk land verbouwd, soms zoodanige verschijnselen te weeg brengen.

2. Rapport van den Heer Hubenet, rijksveearts te Dwingelo, over het gebruik van schadelijk vleesch en spek van aan kwaadaardige, zelfs anthraxaardige ziekten gestorven dieren, te Meppel, van welke mededeeling het noodige gebruik zal worden gemaakt.

3. Missive van het gemeentebestuur van Kampen, over het niet overleggen aan hetzelve, door een apotheker (die dat in strijd achtte met art. 12 van wet IV) van recepten ten behoeve van te Kampen armlastigen.

De Voorzitter heeft geantwoord, dat reeds bij missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 9 Julij jl., N°. 368, is beslist, dat de apothekers aan *armbesturen* inzage of afschrift kunnen geven van de recepten ten behoeve van de door die besturen verpleegden gereed gemaakt, even als die bevoegdheid in art. 12 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsbl.* n°. 61) ten opzigte van de zieken zelven is verleend.

4. Brief van de Hervormde Diaconie te Steenwijk, welke na ingewonnen advies van den Inspecteur, een nieuw en beter tarief voor geneesmiddelen ten dienste harer armen wil invoeren.

5. Brief van de Hervormde Diaconie te Olst, betreffende de uitoefening der heelkunst in een geval van beenbreuk door een daartoe niet-bevoegd geneeskundige, aangezien op de plaats zelve geen heelkundige woont. Geadviseerd, dat den geneeskundigen bij de wet toegestaan is, beenbreuken te *reponeren* en een *provisioneel verband* aan te leggen, terwijl hier door de nabijheid van Deventer, Raalte, Diepenveen en Wijhe, waar heelkundigen wonen, het inroepen der verder noodzakelijke hulp van een dier heelkundigen geen groot bezwaar voor de fondsen der diaconie zal opleveren.

6. Brief van eene Commissie te Schoonoord, die daar, wegens de toenemende bevolking een eigen geneeskundige wenscht. — De Voorzitter heeft zich tot medewerking bereid verklaard.

7. Mededeeling omtrent het regt tot het uitoefenen der geneeskundige praktijk in geheel Nederland, door den nu onlangs op 74jarigen leeftijd overledenen Dr. Aschendorff, te Gildehaus, waarover de Voorzitter eene correspondentie heeft gevoerd met de betrokken autoriteiten.

C. Mededeelingen.

1. De Voorzitter deelt mede, dat hij met de Staatscommissie voor het drinkwater al de gemeenten in Overijssel en Drenthe bezocht heeft, waar de cholera epidemisch heeft geheerscht, terwijl hij buitendien nog vele gemeenten in beide provinciën bezocht.

2. Op verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken onderzocht hij de wachtershuisjes langs de spoorwegen Kampen—Zwolle en Almelo—Salzbergen. Die op de lijn Kampen—Zwolle werden zeer onvoldoende, die op de lijn Almelo—Salzbergen, met het oog op hun tegenwoordig gebruik, zeer voldoende bevonden.

3. Mededeeling dat sedert de vorige vergadering de volgende vonnissen (geldboeten) in dit ressort uitgesproken zijn:

1°. te Assen, 24 October 1866, contra de geneeskundigen Bode te Norg en Auwerda te Anlo, die beide den Koning om gratie hebben verzocht;

2°. te Hoogeveen, November 1866, contra den apotheker van der Scheer (te Coevorden), hangende wiens verzoek om gratie een nieuw proces-verbaal is opgemaakt;

3°. te Deventer, April 1867, contra Esscher, apotheker te Hardenberg.

4. Hervisitaties werden gedaan in Maart ll. bij vier geneeskundigen ten plattenlande in Overijssel, waarbij twee processen-verbaal werden opgemaakt n. l.:

contra ten Bosch, te Diepenheim en
Immink, te Wierden.

5. Eene zaak betreffende het voorschrijven van groote giften Ol. Crotonis, in de nabijheid van Deventer, bleek bij nader onderzoek geen aanleiding tot vervolging te geven.

6. Sedert November 1866 hebben de volgende veranderingen plaats gehad bij het geneeskundig personeel:

vertrokken van Hoogeveen naar Holten en later naar Barneveld, de geneeskundige Th. van Urk;
„ van Veenhuizen naar Assen, Dr. Geertsema;
„ van Hasselt naar Zwartsluis en van daar naar Vollenhove, de geneeskundige P. van Steenwijk;
„ van Smilde naar Westerbork, de geneeskundige Dumon.

Overleden de geneeskundigen: Holst Heijning (typhus) te Dalfsen, en Inckel te Haaksbergen.

7. De Voorzitter geeft een kort overzigt van de voornaamste ziekten, die sedert November ll. in meerdere of mindere mate in dit ressort voorkwamen:

	In Overijssel.	In Drenthe.
1. Rubeolae.		Vries.
2. Mazelen.	Oldemarkt.	
3. Roodvonk.	Ambt Hardenberg.	Veenhuizen, Hoogeveen, Coevorden.
4. Angina maligna.	Ambt Hardenberg, Zwolle, Delden.	Zuidwolde.
5. Typhus.	Dalfsen, Delden, Tubbergen, Bathmen, Enschede.	Borger, Gieten, Meppel.
6. Pokken.	Steenwijk, Oldemarkt, Hasselt, Vriezeveen, Ambt Almelo.	Vledder, Anlo, Odoorn, Gieten.
7. Kwaadaardige vorm van koortsen, te Giethoorn, die deed denken aan Mening. cerebr. spin. epidemica.		
8. Febr. puerperal.	Wierden, in April 1867.	

8. De Voorzitter deelt vervolgens nog eenige bijzonderheden mede omtrent het heerschen der cholera in 1866 in beide provinciën, en legt het verslag over van die epidemie, ten behoeve van de Algemeene Cholera-commissie door hem opgemaakt. Tevens legt hij ter inzage van de leden over de door den secretaris met hem opgemaakte sterftestatistiek betreffende 1866 voor Overijssel en Drenthe, waartoe ook behoort eene tabel houdende de voornaamste uitkomsten der sterftestatistiek en bestemd ook voor de verslagen, door Gedeputeerde Staten in de e. k. maand Julij uit te brengen. Hij onthoudt zich van verdere uitweidingen hieromtrent, omdat hij hoopt aan ieder lid en plaatsvervangend lid een exemplaar van het hoofdstuk Medische politie uit beide verslagen te zullen kunnen ter hand stellen.

De Voorzitter betuigt bij deze gelegenheid zijnen opregten dank aan allen, die, door het leveren van bijdragen, het opmaken van zijn cholera-verslag hebben mogelijk gemaakt.

9. De Voorzitter doet mededeeling van de gevallen van cholera (zekere en twijfelachtige), die sedert het ophouden dezer ziekte als epidemie, in den vorigen herfst, hier en daar in ons land nog zijn voorgekomen, waaronder een doodelijk afgeloopen geval te Kampen in Januarij jl.

IV. *Koepokinenting.* De Voorzitter stelt de zaak der koepokinenting weder aan de orde, naar aanleiding van de missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 12 Maart ll., N°. 233, 9e afd., betrekkelijk algemeene maatregelen op het verkrijgbaar stellen van koe-

, en wijst er op, dat even als bij de vorige vergadering
)ct. punt 4) nog hetzelfde bezwaar bestaat, namelijk dat
koepokstof verzendt, doch nooit terug ontvangt, waarom hij
aanspoort tot terugzending; hij bespreekt het nut van overal
d goede koepokstof te hebben en zegt dat de Heer Hamer ook
aar weder wil overgaan tot het retrovaccineren van koeijen.
doet hij het nut inzien van het oprigten van bureaux van
:ie en van de instandhouding der bestaande, waar noodig
:g door geldelijke subsidiën. — Dr. Hofstede Crull is van
dat de koepokinenting niet naar wensch kan gaan, indien
ste vaccinateurs worden aangesteld. — De Heer Stork zegt,
Almelo eene bureau van vaccinatie is opgerigt, waar met
:volg een premie wordt gegeven voor het uitenten.
'oorzitter deelt ten slotte nog mede de gunstige resultaten
proefneming met glycerine-pokstof, genomen door het
lamsch Genootschap tot bevordering der koepokinenting
invermogenden, en beveelt het nemen van proeven in dit
aan de leden dringend aan, omdat op deze wijze in de
: aan goede koepokstof in hooge mate kan worden voorzien.
e Voorzitter brengt ter kennis van den Raad dat in de V. *Visitatie der Apotheken.*
vergadering van de Inspecteurs een norm is opgemaakt
:t visiteren der apotheken, welke hij aan de leden van den
al overleggen.
ij deelt mede, dat te 's Hage bij het Hof van Zuid-Holland
)othekers zijn veroordeeld wegens den verkoop van z. g. ge-
iiddelen; daar de apothekers in hooger beroep zijn gekomen,
: jurisprudentie van den Hoogen Raad worden afgewacht.
)g deze maand zullen de Commissiën voor de visitatie der
en in dit jaar de aanschrijving van hem ontvangen; ter-
ı elke Commissie een exemplaar eener door haar in te vul-
; der bevindingen zal verstrekt worden.
ı gevolge het besluit van de laatste vergadering (Not. Oct.
) heeft de Voorzitter door tusschenkomst van den Heer
eene reagentiakist ontvangen, die in hoofdzaak gelijk is
)rtgelijken uit Amsterdam, doch iets hooger in prijs. De
:er stelt voor, nu nog eene zoodanige kist uit Amsterdam
ieden, hetgeen wordt aangenomen.
ndelijk vermeldt de Voorzitter, dat uit het geheele ressort
verre nog slechts vier vergunningen tot afwijking (zie art.
)rgangsbepalingen van wet IV) betreffende de inrigting der apo-
bij hem zijn ingekomen. Hij vestigt hierop de aandacht
terende Commissiën. — Dr. van Ketwich Verschuur merkt
: hij zulks niet aan onwil toeschrijft, maar aan onbekend-
et de wet, daar juist die apothekers aanvrage deden, welke
erkzaam op gemaakt waren.

De Heer Meulenhoff wenscht de norm van 't visiteren voor onze provinciën vastgesteld te hebben.

De Voorzitter acht het doelmatig, dat aan iedere Commissie de door de vergadering der Inspecteurs opgemaakte norm worde ter hand gesteld, opdat de uitslag der bevindingen leere, of deze norm goed is of niet. — De zaak wordt dit jaar geheel aan de Commissiën overgelaten, met verzoek zooveel mogelijk naar de norm te werk te gaan.

VI. *Minima der Geneesmiddelen.*

De Commissie benoemd in de vergadering van Oct. (zie Not. punt 11) en bestaande uit de Heeren Dr. Huber en Top te Kampen, met betrekking tot de vaststelling der minima van de verpligte hoeveelheid der geneesmiddelen, welke de apothekers en geneeskundigen, bevoegd tot het leveren van geneesmiddelen, in dit ressort in voorraad zullen moeten hebben, legt het rapport over en stelt voor, hetzelve wegens den grooten omvang bij de leden van den Raad te doen circuleren, met verzoek het met de aanmerkingen terug te zenden aan den Voorzitter. — Wordt aangenomen.

De Voorzitter deelt mede dat de apothekers te 's Bosch een adres gezonden hebben aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, houdende het verzoek, dat bij de herziening der Pharmacopoea Neerlandia, welke thans ondernomen wordt, moge worde bepaald, dat de apothekers niet *alle* geneesmiddelen van de Pharmacopoea in voorraad zullen *moeten* hebben, maar aan hen overgelaten worde wat zij boven en behalve een zeker *minimum*-aantal, bij de wet vast te stellen, voorhanden wenschen te hebben: zij zijn van oordeel, dat de concurrentie en hun eigen belang in dezen voldoende zullen zijn ter regeling der zaak. — De vergadering neemt met belangstelling kennis van deze mededeeling.

VII. *Hondsdolheid.*

De Voorzitter deelt mede, dat de honden in Drenthe sedert 1 Nov. tot op dit oogenblik vastliggen; hij verheugt er zich in en acht dat feit van veel belang wegens het nuttige van den maatregel, zonder dat hem tot heden hierover klagten bekend werden. — Dr. de Witt zegt echter, dat velen ontevreden zijn over den maatregel, terwijl ook Dr. Cohen vele klagten vernomen heeft, vooral van de jagers. — De Voorzitter zegt, dat hij op verzoek van Gedeputeerde Staten van Drenthe om de noodige inlichtingen en raad ten aanzien van geschikte muilkorven, het model zooals te Groningen in gebruik is, heeft aangeraden; dat de Inspecteurs van het Geneeskundig Staatstoezigt hebben voorgesteld de honden altijd met muilkorven te doen loopen, waardoor alle gevaar zou ophouden, daar toch ook alle vastliggende honden en kleine huishondjes kunnen dol worden; bij jagt- en schepershonden zoude men, zoolang de honden effectief dienst doen, eene uitzondering kunnen maken; ook zoude het misbruik

ken van honden als last- of trekdieren streng moeten worden
engegaan, terwijl eindelijk eene belasting aan te raden was,
arbij voor de mannelijke honden meer moest worden betaald
ı voor de vrouwelijke.

De Voorzitter deelt hieromtrent nog eenige bijzonderheden mede VIII. *Trichinenziekte.*
het Rapport van de Afdeeling Natuurkunde der Koninklijke
ademie van Wetenschappen, en uit dat van de vergadering der
ıeeskundige Inspecteurs. De resultaten daarvan zijn tamelijk
uststellend, als zijnde er in ons land minder gevaar voor autoch-
ne ontwikkeling dier parasiten. Er moet vooral toegezien wor-
op den invoer van varkens, hammen en worsten. Het mikros-
ıisch onderzoek kan niet verpligtend gemaakt worden: goed
bereiden, d. i. goed gaar kooken is voldoende en dus hoofdzaak.
ı en ander is door den Minister van Binnenlandsche Zaken
degedeeld aan de Commissarissen de Konings en door deze be-
ıd gemaakt in de Provinciale bladen.

In Januarij werd door den Minister van Binnenlandsche Zaken IX. *Lepra.*
aandacht der Inspecteurs gevestigd op het voorkomen van lepra
het koloniaal invalidengesticht Bronbeek, waarop de Inspecteurs
oplettendheid van alle geneeskundigen in het Rijk op dit on-
rwerp hebben gevestigd. De Voorzitter geeft kennis van de
ırzorgen die genomen zijn en nog genomen dienen te worden,
: afzondering, naauwkeurig onderzoek van de publieke vrouwen
Arnhem en de dadelijke kennisgeving door de geneeskundigen aan
ı Inspecteur, wanneer gevallen van lepra onder hune behan-
ing mogten komen. Hij deelt wijders mede, dat in de Rijksge-
hten te Veenhuizen een paar suspecte gevallen voorkomen on-
voormalige koloniale soldaten. Besmettelijkheid kan bij de lepra
ons land vooralsnog niet wel aangenomen worden, wel erfelijk-
ıl, waarom het huwelijk in zoodanige gevallen moet ontraden
·den. Het isoleren is nuttig, evenzeer als het afzonderlijk rei-
en van linnengoed. Het beste voorbehoedmiddel ware, de aan
ra lijdende kolonialen, *zoo mogelijk* in Oost-Indië terug te
ıden.

De Voorzitter wijdt in het breede uit, hoe de jongste epidemie X. **Maatregelen met betrekking tot de cholera te nemen.**
ı overtuigd heeft dat, onreinheid, slechte afvoer van vuil, slecht
ıkwater, slechte afstrooming van wateren, gebrek aan localen
r zieken en verzuim van desinfectie belangrijk medewerkten tot
verbreiding der cholera op menige plaats, zooals zulks ook
duidelijkste uit het opgemaakte rapport blijkt. Hij spreekt
ler over het nut van het afzonderen van gezonden van zie-
, over luchtverversching en luchtzuivering door chloor enz.
: teer en carbolzuur worden aangeraden, inzonderheid naar
leiding van eene onlangs verschenen brochure van Dr. Sasse;
slotte merkt hij op, hoe nuttig het is, de eerste zieken, die

meestal op schepen voorkomen, af te weren. — Dr. Schaepman zegt, dat het laatste (afweren der eerste zieken op schepen) dikwerf aanleiding geeft tot moeijelijkheden, daar het den geneesheeren, zooals bij de laatste epidemie te Zwolle bleek, wegens de groote drukte gedurende de epidemie, niet mogelijk scheen, de schippers op eenigen afstand van de stad gelegen, te bezoeken, waarvan het gevolg was, dat de schepen later digterbij gingen liggen. — De Voorzitter merkt op, dat er ten gevolge van eene aanschrijving van den Minister van Binnenlandsche Zaken, door de meeste gemeenten dienaangaande eene verordening is gemaakt, en is van oordeel dat de politie voor het nakomen van zoodanige verordening zorg moet dragen. — Dr. Huber zegt, dat in Kampen door de Gezondheidscommissie aan het gemeentebestuur is aanbevolen, vooral voort te gaan met maatregelen van reinheid, in het bijzonder met betrekking tot het afvoeren van vuil. — De Voorzitter verheugt er zich in, dat in den laatsten tijd de toestand in onderscheidene gemeenten in dit opzigt verbeterd is, en noemt hieronder met name Rijssen, Oldenzaal en Borne. Nog wordt met een enkel woord gesproken over de slechte inrigting van vele gasthuizen en over doelmatige verordeningen tijdens de cholera gemaakt op het schoonmaken en desinfecteren van woningen, zooals te Maastricht, waar zulks op kosten der gemeente geschiedde. Te 's Gravenhage is nu laatstelijk ook zulk eene verordening vastgesteld.

XI. *Rekening van den Raad over* 1866. De Voorzitter deelt mede, dat van de zeven Raden er slechts twee waren, wier rekening uitkwam of met een slechts klein te kort sloot, en waar toch aan alle billijke eischen was voldaan. De Raad die slechts een klein te kort had, nl. *f* 23,17, was die van Overijssel en Drenthe. De Voorzitter benoemt, daartoe door de Vergadering verzocht, eene commissie van twee leden, de HH. Meulenhoff en Stheeman, tot het nazien der rekening, met verzoek in de avondzitting verslag daaromtrent uit te brengen.

XII. *Grondwater.* De Voorzitter stelt op den voorgrond het nuttige der kennis van het grondwater, vooral in ons land met zijn veelvuldigen alluvialen bodem, met betrekking tot het ontstaan of verspreiden van Malaria-ziekten. In Overijssel en Drenthe is hieromtrent weinig of niets bekend, in Utrecht en 's Hage o. a. zijn en worden voortdurend dienaangaande reeds waarnemingen gedaan. Hij geeft aan hoe, op zeer eenvoudige en weinig kostbare wijze, ieder zich in de gelegenheid kan stellen, daaromtrent waarnemingen te doen, en verklaart zich bereid nadere inlichtingen te geven. Aan de HH. Waszink, Top, Dibbits wordt door den Raad opgedragen zich in het bijzonder in hunne woonplaatsen (Zwolle, Kampen, Assen) met deze zaak te willen bezig houden, terwijl Dr. Stork op zich neemt, zulks te Almelo te doen.

De Voorzitter is van meening, dat voornoemd arrêté, dat zeer ter feitelijk en volgens zeer velen niet minder wettelijk bij ons g bestaat en regt van bestaan heeft, ook toepasselijk is op het in slag nemen van *ondeugdelijke geneesmiddelen*. — Het regtskundig van den Raad meent, dat de zaak wel nog zeer betwistbaar , d. i. of dat arrêté regtens wel bevoegdheid geeft, maar hij rdeelt dat men in voorkomende gevallen, moet handelen alsof dat sluit ook regtens nog bestaat, d. i. dat de visiterende commissie oet handelen met bedorven geneesmiddelen, gelijk de politie ındelt met bedorven eetwaren. — De Heer Stork is van oor-el, dat art. 33 Wet IV, regelende de uitoefening der artsenij-reidkunst, kan worden toegepast op de visitatie. XIII. *Toepasselijkheid van het arrêté van 5 Brumaire an IX ook op de Apotheken.*

De Voorzitter merkt daartegen op, dat bedorven geneesmiddelen et altijd vergiften zijn, daar tot vergiften alleen die geneesmiddelen worden geacht te behooren, welke voorkomen op de lijs-, door den Minister als zoodanig vastgesteld. De Heer Waszink ıdt het beneden de waardigheid der commissie, geneesmiddelen g te werpen en oordeelt het opmaken van proces-verbaal vol-ende. — De Voorzitter merkt echter op, dat het nuttig is be-rven zaken terstond te vernietigen, daar men anders het kwaad t *voorkomt*.

De Heer Meulenhoff zag immer bereidvaardigheid in het doen gwerpen van bedorven zaken. Dr. van Ketwich Verschuur is n meening dat het niets ter zake doet; want wil men op ver-ek bedorven geneesmiddelen niet wegwerpen, dan verzegelt n het bedorvene en maakt proces-verbaal op. — Wordt be-ten in ieder geval te zorgen dat bedorven geneesmiddelen niet er gebruikt kunnen worden.

De Voorzitter spreekt over het ongerief, dat er geene tarieven or genees-, heel- en verloskundige diensten ten behoeve van nbesturen, even als voor de geneesmiddelen bestaan. Hij aft met voorbeelden, hoe soms overdreven rekeningen, ten ste van armbesturen of bijzondere personen worden uitge-reven, en legt de moeijelijkheden bloot, verbonden aan het eren van zoodanige diensten. Op zijn voorstel worden twee nmissiën benoemd om deze zaak ampel te overwegen en daar-trent rapport uit te brengen in de vergadering van October: , Huber en de Heer [illegible] voor Overijssel en Dr. Stoffels en de er Coster, plaatsvervangend lid uit de Wijk, voor Drenthe. XIV. *Tarieven voor Geneeskundige diensten.*

De vroeger benoemde commissiën omtrent den hygieinischen stand der Rijksgestichten te Veenhuizen en Ommerschans, ren nog niet in de gelegenheid verslag uit te brengen. De orzitter bezocht inmiddels beide inrigtingen en is van oor-l dat beide wel wat 'te wenschen overlaten, daar uit alles kt dat ze in vroegeren tijd provisioneel zijn daargesteld en XV. *Rapport Veenhuizen en Ommerschans.*

en dus niet voor zoo groote bevolking zijn ingerigt. Vooral in Veenhuizen laat de inrigting der ziekenzalen veel te wenschen over, als voor een gedeelte gelegen onder de pannen en te klein wat capaciteit betreft; hoewel het getal zieken aan de Ommerschans grooter is, is de inrigting daar toch beter. Voor oogzieken is daarentegen te Veenhuizen vrij goed gezorgd. Het ware uit het medico-politische en medische oogpunt in het algemeen zeker wenschelijk, dat de twee inrigtingen tot ééne vereenigd werden. De commissiën worden diligent verklaard.

XVI. *Gezondheids-Commissiën.* De Voorzitter spreekt over het wenschelijke van het oprigten van gezondheidscommissiën, althans in elke eenigzins aanzienlijke gemeente en over haren werkkring, naar aanleiding van het onlangs door hem aan de leden gezonden opstel. Hij verwacht de beste gevolgen van commissiën, benoemd door het gemeentebestuur of van dezulken, die bestaan uit eene vereeniging van bijzondere personen, of die, zooals b. v. te Zwolle, worden in het leven geroepen door de plaatselijke departementen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Vooral het geven van adviesen en het doen van nuttige voorstellen is in deze eene gewenschte zaak. Hij acht het wenschelijk dat de leden van het geneeskundig staatstoezigt zich in iedere gemeente voor het lidmaatschap in zulke commissiën disponibel stellen. — Dr. van Ketwich Verschuur meent dat dit eene zaak is die geheel van het gemeentebestuur moet uitgaan, zooals zulks te Deventer met den besten uitslag plaats heeft; bij het gemeentebestuur is de magt en ook uit een finantiëel oogpunt stuit men dan op minder bezwaren; hij betreurt het dat bijzondere corporatiën moeten opkomen om de besturen den weg te wijzen. — De heeren Dibbits en Dr. van Riemsdijk deelen het gevoelen van den vorigen spreker, terwijl Mr. van Ketwich Verschuur het denkbeeld van den Voorzitter verdedigt en meent met grond te kunnen verwachten, dat op *die* wijze de zaak veelcer populair wordt; hij is van oordeel dat het openbaar gezag moet geleerd worden door de inzigten van het publiek. — De Heer de Holl zegt, dat zoodanige commissie te Hoogeveen door particulieren is benoemd. — Te Meppel bestaat zoodanige commissie niet, waarom de drie leden uit die gemeente worden uitgenoodigd met den Burgemeester of anders met den President van het Departement der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen aldaar daarover in overleg te treden.

XVII. *Drinkwater.* De Voorzitter zegt, dat de gemeentebesturen over het algemeen te goede getuigenis afleggen omtrent het drinkwater in hunne gemeenten. In zeer vele gevallen is het bepaald slecht; de alluviale, ijzerhoudende en vele organische stoffen bevattende bodem, waaruit ons land voor een aanzienlijk deel bestaat, geeft daartoe aanleiding. Dr. Winkler en Prof. Vogelsang gaven onlangs brochures

uit over dit onderwerp: Winkler is van oordeel dat alleen duinwater in ons land goed drinkwater oplevert; Vogelsang beweert (met meer teregt), dat alle drinkwater bij ons goed is of goed is te maken. Wat is er dan te doen om het water vooral in de veenstreken te verbeteren?

Het best is filtreren en tot dat einde beveelt de Voorzitter de nieuwe magnetische filters aan van Spencer in Engeland, welke daar reeds sedert vele jaren in verscheidene groote steden en op groote schaal met goed gevolg in werking zijn gebragt. De Voorzitter zag bij eene proef zelfs het vuilste slootwater in vijftien minuten in het helderste en drinkbaar water veranderen. De prijs is niet overmatig. In de Veenstreken behoorden zulke toestellen zooveel mogelijk gebruikt te worden. — De Heer Meulenhoff wil in beraad nemen een depôt aan te leggen van zoodanige filters. De Voorzitter zal de gemeentebesturen aanraden er proeven mede te nemen.

XVIII. *Zonnenbloemencultuur.*

Naar aanleiding van eene door hem gegeven mededeeling daarover in het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde 1867, bl. 264, waarin de gunstige resultaten van het aankweeken dier plant met betrekking tot het neutraliseren van schadelijke miasmata worden geconstateerd, zooals uit proeven eerst door eenen Amerikaan, later door een Belg genomen, bleek, wenscht de Voorzitter in bedenking te geven deze zaak tot een punt van onderzoek te maken, vooral omdat daarbij ook de belangen der nijverheid en van den landbouw zijn betrokken. Hij vraagt of er leden zijn die de zaak onderzoeken willen, vooral in moerassige streken? Dr. van Ketwich Verschuur meent te weten, dat de zonnebloem voor de industrie van uitgestrekt nut is, vooral door het zaad dat overvloed van goede olie bevat, maar dat het uitputten van den bodem oorzaak is, dat het kweeken er van geen voortgang maakt; hij las daaromtrent onlangs dat de vruchtbaarste velden er door van onwaarde werden. De Voorzitter acht het toch van belang, de zaak ter harte te nemen en verzoekt ieder in zijnen kring dezelve te bevorderen.

De heer Stheeman oordeelt, dat men die zaak eerst op industrieel terrein moet brengen, wil men er iets wezenlijks van zien geboren worden. De Voorzitter zegt, dat men de zaak op beide wijzen zou kunnen bevorderen.

XIX. *Notulen.*

De Voorzitter deelt namens de vergadering van Geneeskundige Inspecteurs mede, dat deze wenscht de notulen van allen Raden in één bundel te doen opnemen en daarin wijders alle andere officiële stukken te plaatsen, aan alle Leden en plaatsvervangende Leden daarvan gratis een exemplaar te doen toekomen, en dat daarvoor uit de fondsen van de Raden voor elk lid ƒ 2,50 à ƒ 3,00 's jaars betaald worde, ten einde de noodzakelijke onkosten

te bestrijden. Na uiteenzetting van de voordeelen van deze regeling, wordt het voorstel, wat dezen Raad betreft, aangenomen.

XX. *Punten v. de Agenda.* De Voorzitter acht het wenschelijk, dat door de Leden vóór iedere volgende vergadering, punten ter behandeling worden opgegeven, om op de Agenda te brengen, en dat die vóór 1 Mei of 1 October ingezonden worden. Wordt goedgekeurd.

XXI. *Voorstellen.* 1. De Commissie, heden morgen (zie punt XI) benoemd tot nazien der rekening, heeft dezelve accoord bevonden en behoorlijk met quitantiën gedekt en stelt voor dezelve goed te keuren. Dienovereenkomstig wordt besloten.

2. De Secretaris stelt voor, in de vergadering van Inspecteurs te overwegen, of het niet nuttig ware, de visitatie ook uit te strekken tot fabrijken van en handel in minerale wateren, welke dagelijks in groote hoeveelheden door den geneesheer worden voorgeschreven, terwijl geene contrôle hoegenaamd eenige zekerheid geeft, dat men het voorgeschreven geneesmiddel erlangt; terwijl het in Frankrijk meermalen gebleken is, dat kunstmatige minerale wateren in looden vaten bereid worden. — De Voorzitter zegt dat hierover vroeger in de vergadering van Inspecteurs gesproken is, doch men toen van oordeel was, dat minerale wateren meer als diaetetica beschouwd moesten worden. De voorsteller meent echter, dat er geen spraak van een diaeteticum kan zijn, als men b. v. Pyrmonter, Schwalbacher, Emser of Kreuznacher water voorschrijft, hetgeen voorzeker niemand uit louter genoegen drinkt. Dr. Reicher wenscht het onderzoek niet tot kunstmatig water alleen, maar ook tot natuurlijke minerale wateren uitgestrekt te zien. — De Voorzitter neemt op zich. de zaak in de Inspecteursvergadering ter tafel te brengen.

3. De heer Stheeman wijst er op, dat in de Commissie belast met de herziening der Pharmac. Neerl., het Noorden des lands niet genoegzaam is vertegenwoordigd, als zijnde alleen de heer van Kerckhoff uit dat gedeelte van het Rijk als Lid der Commissie aangewezen. Hij vreest, dat om die reden b. v. vele geneesmiddelen, die hier meer gebruikt worden dan in Holland, niet in de Pharmacopoea zullen worden opgenomen, gelijk zulks in de thans vigerende Pharmacopoea het geval is.

De Voorzitter stelt voor, namens den Raad eene missive te zenden aan bedoelde Commissie, waarin de Raad de aandacht der Commissie op deze zaak vestigt, en overigens zich bereid verklaart, om nader van zijne meening te doen blijken, indien de Commissie dit mogt wenschelijk achten. In afwachting van het besluit dier Commissie, wordt door de vergadering alvast eene Commissie uit haar midden benoemd, bestaande uit de HH. Meulenhoff en Stheeman, om c. q. de zaak verder te overwegen en te behandelen.

4. De heer Dibbits vraagt, of het besluit van 1829, betreffende het leveren van medicamenten, nog kracht van wet heeft? De Voorzitter is van meening, dat dit besluit niet ingetrokken zijnde, zoo als blijkt uit art. 22 wet III, wel degelijk nog als wettig bestaande moet beschouwd worden. Alle aanneming per recept of globaal is dus volgens hem niet geoorloofd. De Voorzitter wenscht deze zaak in de eerstvolgende inspecteurs-vergadering te behandelen.

Niemand meer het woord verlangende, wordt de vergadering gescheiden.

Aldus voorloopig vastgesteld.

L. Ali Cohen, *Voorzitter.*
J. A. v. Ketwich Verschuur, *Secretaris.*

N°. 19. *Notulen van de openbare Vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland, gehouden den* 21sten *Mei* 1867.

Tegenwoordig: 1°. De Adjunct-Inspecteur en alle Leden van den geneeskundigen Raad;

2°. de plaatsvervangende Leden: Dr. J. Zeeman, Dr. G. A. N. Allebé, Dr. J. F. van Hengel, P. van Vollenhoven, J. Zoutmaat Brugman, J. Swens, G. J. van Hoolwerff, Mr. A. van Eyk Bijleveld.

Voorzitter: Dr. J. Penn, Inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Noord-Holland.

Secretaris: Dr. I. Teixeira de Mattos.

De Voorzitter de vergadering geopend hebbende, verwelkomt de HH. Dr. Heynsius, Dr. Thijssen, Dr. de Lange, Prof. Gunning, Polak en Stoeder als Leden, de HH. Dr. Teixeira de Mattos en van Hoolwerff als plaatsvervangende Leden van dezen Raad; hij wenscht hun geluk met hunne benoeming en spreekt daarbij den wensch uit, dat zoowel zij als de overige nieuwbenoemde plaatsvervangende Leden, thans niet ter vergadering aanwezig, een ijverig deel zullen nemen aan de belangrijke werkzaamheden, die dezen Raad zijn toevertrouwd.

I. Beëediging van de nieuw benoemde Leden en plaatsverv. Leden.

De Voorzitter brengt hierna ter kennisse van de vergadering, dat alle nieuwbenoemde Leden en plaatsvervangende Leden van den Raad den eed of belofte, gevorderd bij Art. 4 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* N°. 58, in zijne handen hebben afgelegd.

II. Goedkeuring en vaststelling der notulen.

De notulen der vorige vergadering, die gedrukt aan de Leden en plaatsvervangende Leden zijn toegezonden, worden op voorstel van den Voorzitter goedgekeurd en vastgesteld.

III. Ingekomen missiven enz.

De Voorzitter doet vervolgens mededeeling van de volgende ingekomen stukken.

a. Toezending van het vervolg van het opstel getiteld: Intern. sanitaire Confer. te Konstantinopel.

1°. Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 1 December 1866 N°. 259, 9e Afd., onder toezending van het vervolg van het opstel, getiteld: „Internationale sanitaire Conferentie te Konstantinopel"; met verzoek om aan elk der Leden van den geneeskundigen Raad en den Secretaris 1 exempl. ter hand te stellen.

Door den Voorzitter wordt herinnerd dat aan dit verzoek terstond is voldaan.

b. Berigt van de benoemde corr. Leden dat zij zich hunne benoeming latenwelgevallen.

2°. Missiven van de HH. W. M. Logeman te Haarlem, dd. 1 December 1866, Ph. Frank te Haarlem, dd. 3 December 1866, L. P. Schmidt te Terschelling, dd. 3 December 1866, W. Schutte te Nederhorst den Berg, dd. 6 December 1866 en J. Huffnagel te Haarlem, dd. 6 December 1866, met kennisgeving, dat zij zich

benoeming tot corresponderend Lid van den geneeskundigen
ad volgaarne laten welgevallen.
Voor kennisgeving aangenomen.

3°. Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 12 cember 1866, n°. 206, 9e Afd., met verzoek den geneeskun- en Raad mede te deelen, dat de argumenten aangevoerd door i Raad, bij missive van 30 Nov. 1866 n°. 10, hem niet hebben rtuigd van de onjuistheid zijner uitlegging van art. 6 der wet i 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 60, en wel omdat 1°. in bedoeld sartikel niet gesproken wordt van de eerste gevallen eener cte, maar de geneeskundigen verpligt worden tot aangifte, wan- r eene ziekte, waardoor de volksgezondheid bedreigd wordt, ir hen is waargenomen; en 2°. de onmogelijkheid om bij heer- ende epidemiën die verpligting te vervullen, niet is aan te nemen. Wat de moeijelijkheid betreft, die zou ontstaan uit het ge- k aan eenvormigheid in de nosologische nomenclatuur bij het geven van alle gevallen, deze zal niet grooter zijn dan bij het geven van de eerste gevallen, en die moeijelijkheid geldt even- r voor de opgaven van de oorzaken des doods voorgeschreven art. 5 der wet; terwijl bovendien juist in de opgaven der ziek- in art. 6 bedoeld, die eenvormigheid veel gemakkelijker te krijgen zal zijn, omdat het ziekten zijn, wier herkenning niet eijelijker valt, dan wanneer het andere moeijelijk te herkennen anische ziekten geldt, die als doodsoorzaak moeten worden gegeven,

c. Wederlegging door den Min. van B. Z. van de gronden aangevoerd tegen zijne uitlegging van Art 6 wet 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 60.

Voor kennisgeving aangenomen.

4°. Van den Commissaris des Konings in deze provincie een ruk zijner circulaire dd. 15 December 1866 n°. 84 gerigt aan [. Burgemeesters in Noord-Holland met verzoek om in de eerste k van Januarij e. k. aan den geneeskundigen Inspecteur e opgave te zenden van de geneeskundigen, die in hunne ge- nte zijn gevestigd, en daarbij tevens mededeeling te doen van verordeningen, die op gezondheids-politie betrekking hebben.
De Voorzitter deelt hierbij mede, dat door de Gemeentebesturen dit verzoek is voldaan.

d. Verzoek aan H.H. Burg. in N.-Holl. om opgave van de geneeskundigen in hunne gemeente gevestigd, enz.

5°. Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 31 ember 1866, n°. 323, 9e Afd., ten geleide van Zr. Ms. Besluit 28 December 1866 n°. 31, houdende benoeming van Leden plaatsvervangende Leden van de geneeskundige Raden, en van inisters beschikking van 29 December 1866, houdende de be- ning van Secretarissen bij die Raden.
Voor kennisgeving aangenomen.

e. Benoeming van Leden, plaatsv. Leden en Secretarissen van geneesk. Raden.

6°. Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken, met oek de geneeskundigen uit te noodigen, onmiddelijk berigt te n, wanneer een of meer gevallen van lepra onder hunne be-

f. Verzoek om opgave der voorkomende gevallen van lepra.

handeling mogt komen, overeenkomstig het bepaalde in art. 6 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl* n°. 60.

De Voorzitter voegt hierbij, dat hij, ter voldoening aan dit verzoek, eene korte circulaire aan de geneeskundigen heeft gerigt, waarbij hun 's Ministers verlangen wordt kenbaar gemaakt.

g. Opmerking van den Min. van B. Z. omtrent de aftreding van Dr. Lubach als lid van den Gen. Raad.

7°. Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 17 Januarij 1867, n°. 29, 9e Afd., waarbij, onder opmerking dat Dr. D. Lubach ten onregte is opgenomen in de loting voor de volgorde van aftreding, in overweging wordt gegeven, om in de eerstvolgende raadsvergadering voor te stellen, om bij wijze van loting aan te wijzen wie van de vier geneeskundige Leden, die volgens den tegenwoordigen rooster op 31 December 1868 zouden aftreden, ter vervanging van Dr. Lubach, op 31 December 1867 aan de beurt zal zijn.

De Voorzitter geeft in overweging in deze te handelen zoo als de Minister heeft voorgesteld.

Prof. v. Geuns door het lot aangewezen om in 1867 af te treden.

Hiertoe besloten zijnde, wordt door het lot aangewezen om op 31 December 1867, in plaats van op 31 December 1868, af te treden de Hoogleeraar J. van Geuns.

Van den uitslag dezer loting zal den Minister worden kennis gegeven.

h. Toezending van 10 medailles voor hen die den meesten ijver hebben betoond in het verrigten van vaccinatiën.

8°. Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 19 Januarij 1867, n°. 285, 9e Afd., ten geleide van 10 extracten uit 's Konings besluit dd. 20 December 1866 n°. 79 en de daarbij behoorende 10 eerepenningen bestemd ter belooning van den betrekkelijk grooteren ijver in het verrigten van koepok-inentingen met verzoek die uit te reiken aan de HH.

Opgave van de bekroonden en mededeeling van het K. B. tot intrekking dier medailles.

R. Th. Hart, Med. Chir. en Obst. Dr. te Nieuwer Amstel.
B. Delemarre, Platt. Heel- en Vroedm. te Berkhout
A. C. van Dorsten, „ „ „ „ „ Haarlemmermeer.
W. J. Driessen, „ „ „ „ „ Wieringen.
A. J. C. Frans, „ „ „ „ „ Beverwijk.
W. J. Grippeling, „ „ „ „ „ Bloemendaal.
F. Romar, „ „ „ „ „ Wieringen.
M. van Waert, „ „ „ „ „ West-Zaan.
G. C. Weisenborn, „ „ „ „ „ Oude Niedorp.
R. T. van der Wissel, „ „ „ „ „ Marken.

Hieraan is gevolg gegeven.

De Voorzitter deelt tevens mede, dat hij door den Minister, bij missive van 26 Jan. 1867 n°. 287, 9e Afd., uitgenoodigd zijnde, om vóór den 1sten Julij e. k. op te geven welke geneeskundigen in deze provincie in aanmerking komen voor de toekenning van dergelijke eerepenningen in het jaar 1866, aan deze uitnoodiging zal voldoen, alhoewel het twijfelachtig is of de toekenning van deze eerepenningen zal plaats vinden, daar het Kon. besluit van 19 Januarij 1861 n°. 81,

rbij de uitloving van deze medailles wordt voorgeschreven, is
:trokken bij Zr. Ms. besluit van 28 April 1867 n°. 8, afge-
ligd in de Staats-Courant van 3 Mei 1867.

°. Van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 1 Februarij 7 n°. 235, 9e Afd., ten geleide van een afschrift van de istriële beschikking dd. 1 Februarij 1867, regelende de werk- ıheden van de Adjunct-Inspecteurs voor Zuid- en Noord-Hol- en die, waarmede zij zijn belast, of door den Inspecteur ıen belast worden, met verzoek daarvan mededeeling te doen den geneeskundigen Raad. *i. Ministeriële beschikking regelende de werkzaamheden van den Adj.-Insp. voor Z. en N.-Holland.*

'oor den Voorzitter wordt tevens de ontvangst berigt van een nplaar der door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland aan Gemeentebesturen gerigte circulaire, waarin deze beschikking hunner kennisse wordt gebragt.

0°. Van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland dd. 6 Fe- ırij 1867 n°. 52, met berigt dat de Heer J. J. Greevers, ıende te Amsterdam, bij adres aan hun Collegie, vergunning ıt gevraagd tot het oprigten van eene fabriek van metaal- of erverf in perceel 48 van wijk 4 onder de gemeente Sloten; en verzoek aan den Inspecteur om Gedeputeerde Staten te willen ıen van advies aangaande de vraag of de bezwaren, blijkens proces-verbaal de commodo et in commodo van den Burge- ster dier gemeente, ingebragt door de omgevende bewoners, ıamelijk met betrekking tot den nadeeligen invloed dier fabriek le gezondheid der buren — met welke bezwaren Burgemeester Wethouders van Sloten zich vereenigen — termen opleveren op de aanvrage om vergunning afwijzend te beschikken, dan of deze vergunning kan worden verleend, mits daarbij zekere waarden gesteld worden, en in dat geval aangaande die voor- rden een voorstel te ontvangen. *k. Advies door Gedep. Staten van N.-Holl. gevraagd omtrent de oprigting van een fabriek van koperverf.*

'e Voorzitter deelt hierbij mede, dat een plaatselijk onderzoek r den Adjunct-Inspecteur ingesteld, geen grond opleverde om verleenen dezer vergunning te ontraden; terwijl het advies van Hoogleeraar Gunning was, dat eene fabriek van metaal- of erverf, zoo als de Heer J. J. Greevers wenscht op te rigten, ıe bezwaren voor de gezondheid der omwonenden kan te weeg gen, zoo wordt voorgeschreven: *Resultaat van het onderzoek.*

'. dat de smelting en de pulverisatie van het antimonium en loeijing van het koper met zwavel binnenshuis plaats hebben, r zoodanig voorzorgen, dat geene door die bewerkingen ont- ıde dampen door den schoorsteen of door deuren en vensters ndere openingen kunnen ontwijken.

'. dat het water, dat gebruikt wordt om het gesmolten anti- ium daarin uit te gieten, niet mag worden gestort in de sloot er of in de vaart vóór het gebouw, maar, na met onge-

bluschten kalk vermengd te zijn, in een zinkput moet worden geloosd.

Advies van den Gen. Insp. aan Gedep. Staten.

Naar aanleiding dezer adviesen had hij aan Gedeputeerde Staten van Noord-Holland geantwoord, dat van de op te rigten fabriek van metaal- of koperverf geen nadeelige gevolgen voor de gezondheid der omwonenden te vreezen zijn, indien bij te verleenen vergunning de bovengenoemde voorwaarden worden voorgeschreven.

l. Verzoek om geen diplomaten te viseren van Off. van gezondheid in de Koloniën.

11°. Van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 8 Februarij 1867 n°. 225, 9e Afd., met verzoek aan den Inspecteur om geen diplomata te viseren van Officieren van gezondheid in de Koloniën, die na de invoering der wet van 1 Junij 1865 *Stbl.* n°. 59 zijn aangesteld, wanneer zij uit de dienst ontslagen naar het vaderland terugkeeren, daar bedoelde officieren alléén dan tot de practijk in Nederland kunnen worden toegelaten, wanneer zij, zoo als de Officieren van gezondheid bij het Nederlandsche Leger, overeenkomstig het bepaalde in art. 2 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 59, bevoegd zijn tot uitoefening der geneeskunst in haren geheelen omvang in het geheele rijk.

Voor kennisgeving aangenomen.

m. Toezending van rapporten over trichine-ziekte.

12°. Van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 28 Februarij 1867 n°. 192, 9e afd., ten geleide 1°. van een afschrift van 's Ministers circulaire aan de Commissarissen de Konings betreffende de trichine-ziekte; 2°. van een afdruk van de rapporten daarover van de Natuurkundige Afdeeling der Akademie van Wetenschappen en der Inspecteurs en Adjunct-Inspecteurs van het geneeskundig Staatstoezigt.

Voor kennisgeving aangenomen.

n. Afwijzende beschikking op het adres van Apoth. Snel (Holl. waschmiddel.)

13°. Van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 5 Maart 1867 n°. 247, 9e afd., ten geleide van een afschrift eener beschikking genomen op het adres van H. Snel, apotheker te Medemblik, betreffende het in den handel brengen van een praeparaat, onder den naam van Hollandsch waschmiddel.

Toelichting van den Voorzitter.

Uit de toelichting van den Voorzitter blijkt, dat genoemde apotheker zich bij adres had gewend tot den Koning met verzoek, om, onder den naam van Hollandsch waschmiddel, ter vervanging van het bij veehouders en schapenteelders algemeen in gebruik zijnde arsenicum, een praeparaat in den handel te brengen en 's Lands wapen te bezigen voor de stempeling der annonces, vaten, potten enz., waarin het zal worden afgeleverd, en dat hem door den Minister, namens den Koning, was te kennen gegeven, dat tegen de inwilliging van dat verzoek bezwaar bestaat.

Als Inspecteur in deze geadviseerd, had hij als zijne overtuiging uitgesproken, dat er geen grond voor aanbeveling van dit praeparaat bestaat, omdat de zamenstelling er van geheel onbekend is, en ondervinding omtrent het doeltreffende van het middel geheel ontbreekt.

4°. Van Dr. J. B. Roll te Amsterdam, dd. 5 Maart 1867, beklagende, dat de apotheker Elsman, bereider en depôthouder zijne anti-rheumatische droppels, geheel buiten zijn weten, ns had gezonden naar het buitenland, en verzoekende derhalve Inspecteur genoemden apotheker onder het oog te brengen, hij onbehoorlijk heeft gehandeld en hem te doen beloven zich verder aan dergelijke handelingen schuldig te maken.

o. Klagt van Dr. Roll over Apoth. Elsman.

e Voorzitter voegt hierbij dat hij dien brief alleen mededeelt een bewijs hoever de onbeschaamdheid gaat van degenen die eenmaal verlagen tot kwakzalverij; hij heeft dien brief onberoord gelaten, maar wel gezocht of hij daarin ook eenig wettig ijs kon vinden, dat tusschen genoemden doctor en apotheker bij art. 15 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 61 verbo- en hoogst laakbare overeenkomst bestond.

Afkeurend oordeel daarover.

et afkeurend oordeel in deze door den Voorzitter uitgesproken, dt eenparig door de vergadering ondersteund.

5°. Van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 9 Maart 7 n°. 265, 9e afd., ten geleide van een afschrift eener circire van den Minister van Justitie aan de Procureurs-Generaal, rbij deze worden uitgenoodigd de ambtenaren van het openministerie in te lichten, in dien zin, dat de Leden of plaatsangende Leden der geneeskundige Raden, opmakers van procesverbaal wegens overtredingen der geneeskundige wetten, al- als getuigen ter teregtzitting behooren te worden opgeroepen, neer daartoe om de eene of andere reden volstrekt noodzakeeid bestaat.

p. Oproepen van Leden en plaatsv. Leden der geneesk. Raden als getuigen ter teregtzitting.

oor kennisgeving aangenomen.

6°. Koninklijk besluit van 10 Maart 1867 n°. 12, houdende unning tot splitsing van de natuurkundige en geneeskundige nens.

q. K. B. splitsing van de natuurk. en geneesk. examens.

oor kennisgeving aangenomen.

7°. Van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 29 Maart 7 n°. 229, 9e afd., ten geleide van 5 exemplaren der verslavan de cholera-epidemie te Groningen in 1854 en 1866, met oek deze te doen toekomen aan de Burgemeesters die bereid de oprigting van cholera-Commissiën te bevorderen.

r. Toezending van verslagen van de chol.-epid. te Groningen in 1854 en 1866.

oor kennisgeving aangenomen.

8°. Van Dr. A. H. J. de Bordes, ten geleide van het afschrift een proces-verbaal, door hem, op aanklagte van den platte-heelmeester Zeehandelaar, opgemaakt tegen A. Pitaffe te rn.

s. Proces-verbaal tegen A. Pitaffe.

e Voorzitter deelt hierbij mede, dat aan deze zaak geen gevolg worden gegeven omdat, blijkens een schrijven van den Offivan Justitie te Hoorn, de klagte voor geene vervolging vatis.

Mededeeling van den Voorz. over deze zaak.

t. Proces-verbaal tegen P. Raat.

19°. Van den Adjunct-Inspecteur Dr. D. Lubach, dd. 20 April 1867 n°. 249, ten geleide van een proces-verbaal door hem opgemaakt tegen P. Raat, genees- en verloskundige te Houtrijk en Polanen, die, ofschoon hij op de lijst van bevoegd erkende geneeskunstoefenaren in Noord-Holland van 1865 voorkomt als rustend, toch in de gemeente, waarin hij woonachtig is, en in de gemeente Haarlemmermeer de genees-, heel- en verloskundige practijk uitoefent.

IV. Verdere mededeelingen van den Voorzitter.

a. Proces-verbaal tegen den droogist Cleban, en waarschuwing aan verschillende apothekers.

Verder brengt de Voorzitter ter kennisse der vergadering, dat door hem proces-verbaal was opgemaakt tegen den droogist Cleban, wegens het verkoopen van Redlingerische pillen, dat hij daarenboven verschillende apothekers had gewaarschuwd tegen den verderen verkoop van geheime geneesmiddelen, welke waarschuwing ten gevolge heeft gehad, dat de bordjes, waarop die geneesmiddelen in hunne winkels worden aangekondigd, door hen zijn weggenomen.

b. Verzoek van Apoth. van Meeteren om maagdroppels van Dr. Stäppel enz. in N.-Holl. te mogen laten verkoopen.

Naar aanleiding hiervan had hij van den Heer G. van Meeteren, apotheker te Utrecht, een schrijven ontvangen, waarbij deze verzoekt, dat hem toegestaan worde de maagdroppels van Dr. Stäppel en diens droppels tegen kies- en aangezigtspijn — met de bereiding en den verkoop van welke droppels hij zich sedert een paar jaren onledig houdt — even als vroeger in Noord-Holland door depôts-houders te mogen laten verkoopen, en wel op grond dat hij die droppels, volgens het voorschrift van Dr. Stäppel, bereid, dus met de zamenstelling bekend is, dat het geneesmiddel onschuldig is en speciaal tegen maagpijn aangewend wordt; deze vergunning was, zoo als van zelve spreekt, met verwijzing naar de artt. 6 en 9 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 61, niet verleend, terwijl tevens onder de aandacht van den Heer van Meeteren werd gebragt, hoe hoog wenschelijk het is, dat door de kunstoefenaren zelven begrepen worde, dat het verkoopen van geneesmiddelen met eene aanbeveling tegen bepaalde ziekten ten eenemale in strijd is zoowel met het genoemde art. 9 der wet als met eene betamelijke uitoefening der kunst, en dat zij in de eerste plaats behooren mede te werken tot uitroeijing der kwakzalverij en niet door eigen voorbeeld dat kwaad bevorderen.

Afwijzend antwoord op dat verzoek.

c. Verklaring gevraagd door den Procureur-Generaal bij het Prov. Geregtsh. te Utrecht, omtrent de niet-bevoegdheid van Kl. Ursem tot uitoefening der geneesk.

Hierna vestigt de Voorzitter nog de aandacht op een aan hem gerigt schrijven van den Procureur Generaal bij het Provinciaal Geregtshof in Utrecht, dd. 24 April 1867 n°. 11 B, met verzoek hem eene verklaring te willen zenden houdende, dat Klaas Ursem geenerlei bevoegdheid bezit tot uitoefening van eenigen tak van geneeskunde; aan welk verzoek hij heeft voldaan, in dien zin echter, dat hij verklaard heeft, dat Klaas Ursum niet als bevoegd geneeskundige in Noord-Holland erkend is, dat hij geenerlei bewijs van bevoegdheid heeft doen viseren. Tot toelichting voegt de

Voorzitter hierbij, dat genoemde persoon, gelijk in de vorige vergadering werd medegedeeld, wegens het onbevoegd uitoefenen der geneeskunst en der artsenijbereidkunst door de Arrondissementsregtbank in Noord-Holland, veroordeeld was, welk arrest echter door den Hoogen Raad der Nederlanden daarom is vernietigd, mdat daarbij niet was uitgemaakt of hij tot uitoefening der geeeskunst al of niet bevoegd was, en de zaak ter beregting is erwezen naar het Provinciaal Geregtshof te Utrecht.

d. Archiven der voormalige pl. geneesk. Comm. te Enkhuizen en te Zaandam.

De Voorzitter deelt eindelijk nog mede: 1°. dat uit de briefisseling door hem, ingevolge besluit der vorige vergadering, geerd met Burgemeester en Wethouders van Enkhuizen en met en Burgemeester van Zaandam, betreffende de archiven der voorialige plaatselijke Commissiën van geneeskundig toevoorzigt in eze gemeenten, gebleken is, dat de archiven der genoemde Comissie van Enkhuizen in het bezit zijn van Dr. R. G. Colonius eith, en die der gemeente Zaandam verdeeld zijn onder de leden er ontbonden Commissie. Hij stelt derhalve voor, namens den eneeskundigen Raad, er bij deze beide Gemeentebesturen op aan dringen, dat zij genoemde archiven weder onder hunne bewaring emen, of ze in handen stellen van den geneeskundigen Inspecur, opdat het geneeskundig Staatstoezigt daarvan, wanneer en o dikwijls noodig, gebruik zal kunnen maken.

Beraadslaging en Besluit.

Hiertoe wordt besloten, na eene korte gedachtewisseling, waarbij r. Lubach de noodzakelijkheid doet uitkomen dat bovenal de otulenboeken steeds ter beschikking zijn van het geneeskundig aatstoezigt, en de Heer Cloots had gewezen op de bezwaren die t bijeenverzamelen van de archiven der Commissie van Zaandam den weg zullen staan; deze archiven toch en zoo ook de notulenoeken waren, na de ontbinding der Commissie, toen de Burgemeester rklaard had dat hij dit archief niet wenschte te bewaren, onder leden verdeeld, die stukken waren dus particulier goed gewor n; daarenboven is zelfs één dier leden reeds overleden.

e. Advies aan den Min. van B. Z. over den gezondheidstoestand van Medemblik.

2°. dat hij ten vorige jare door den Minister van Binnenndsche Zaken was uitgenoodigd te adviseren over den gezondidstoestand van Medemblik, opdat de Minister van Justitie, in t opzigt behoorlijk voorgelicht, tot eene beslissing zoude kunnen raken omtrent de al of niet wenschelijkheid van de bestemming r voormalige Marine-gebouwen tot eene centrale gevangenis voor imineel veroordeelde mannen; dat hij derhalve, onder medewerng van den Adjunct-Inspecteur, een naauwgezet onderzoek had gesteld, en in een uitvoerig rapport aan den Minister de sultaten van dat onderzoek had kenbaar gemaakt. Deze resulten, voor een deel afgeleid uit de sterftestatistiek over de jaren 341—1865, zijn:

a dat Medemblik niet doorgaande, maar alleen voor eenige jaren

(1846, 1847, 1848, 1856, 1857, 1858) in zeer ongunstige omstandigheden voor de volksgezondheid verkeerde, voor de overige jaren daarentegen, in vergelijking met de andere grootere gemeenten der provincie, gunstiger genoemd moet worden; hetgeen geheel strookt met de door de Provinciale Commissie te Haarlem medegedeelde feiten, dat Medemblik van epidemische ziekten in 't algemeen zelden te lijden had en dat de ongunstige sterftecijfers genoegzaam alleen tot de gevolgen van tusschenpoozende koortsen in 1846, 1847, 1848, 1857 en 1858 teruggebragt moet worden;

b dat het plaatselijk onderzoek volstrekt niets heeft opgeleverd dat den gezondheidstoestand van Medemblik bijzonder kan benadeelen. Moerasgronden, veengronden, stilstaande poelen, die des zomers een lagen waterstand zouden kunnen verkrijgen, zijn er in de nabijheid van Medemblik niet te vinden;

c dat het vooralsnog niet voldoende is gebleken welke de oorzaak van het zoo sterk optreden van tusschenpoozende koortsen is geweest.

f. Bereidingswijze van de Pulv. Doveri.

3°. Dat door den geneeskundigen Raad van Zeeland eene circulaire is gerigt aan de apothekers en geneeskundigen, bevoegd tot het leveren van geneesmiddelen in die provincie, waarbij zij opmerkzaam worden gemaakt op de verschillende bereidingswijze van de pulvis Doveri, en verzocht om voortaan bij de bereiding van dit praeparaat gebruik te maken van extractum opii.

De vergadering acht het wenschelijk, dat ook tot de apothekers en de geneeskundigen bevoegd tot het leveren van geneesmiddelen in de provincie Noord-Holland eene dergelijke circulaire zal worden gerigt, waartoe, na eenige beraadslaging, wordt besloten;

g. Afkeurend oordeel van den Geneesk. Insp. over de keuze van het terrein voor den bouw van een gasthuis te Amsterdam.

4°. dat hij zich verpligt heeft gevoelt overeenkomstig art. 14 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* n°. 58, aan Burgemeester en Wethouders van Amsterdam, ten aanzien van het besluit op 8 Mei 1867 door den Gemeenteraad genomen, om op een terrein bij de Zaag- of Raampoort een gasthuis met 400 bedden te stichten, te kennen te geven, dat dit besluit naar zijne overtuiging in strijd is met de belangen der volksgezondheid.

De Voorzitter voegt hier nog bij, dat hij zich voorgenomen heeft om, mogt het noodig zijn, eene Commissie uit te noodigen om met hem een nader onderzoek omtrent dit voor Amsterdam zoo gewigtig onderwerp in te stellen.

Hiermede de reeks der mededeelingen geëindigd zijnde, stelt de Voorzitter de overige beschrijvingspunten dezer vergadering aan de orde:

V. Kan op voldoende wijze worden voorzien in de behoefte aan pokstof?

I°. De vraag, of het noodig te achten is maatregelen te beramen ten einde de geneeskundigen in deze provincie op voldoende wijze van pokstof te kunnen voorzien?

De Voorzitter brengt hierbij ter kennisse van den Raad, dat

ıteerde Staten van Gelderland ten vorige jare een adres
ı Koning hadden gerigt ter verkrijging van bepalingen op
:rstrekken van koepokstof aan de geneeskundigen, en dat
Majesteit den Minister van Binnenlandsche Zaken had ge-
d aan dat Collegie te kennen te geven, dat de Regering
:ter acht deze zaak aan de prudentie van het geneeskundig
oezigt over te laten, dan haar bij algemeenen maatregel
het geheele Rijk te regelen, omdat die regeling niet voor
rovinciën dezelfde zou kunnen zijn, en wat voor de eene
s, alligt voor de andere ondoeltreffend zou blijken te zijn.
ngevolge had de Minister de geneeskundige Raden uitgenoo-
eze zaak zoo spoedig mogelijk zelve te regelen.
'olgens herinnert de Voorzitter, dat ditzelfde onderwerp
in de beide voorgaande vergaderingen is besproken, en dat
iet eenparig gevoelen van den Raad was, dat het onnoodig
ıaatregelen te beramen ten einde de geneeskundigen in deze
:ie op voldoende wijze van koepokstof te kunnen voorzien,
het Amsterdamsch Genootschap tot Bevordering der Koepok-
ıg voor Minvermogenden en het Bureau voor Vaccinatie te
:m een genoegzamen voorraad koepokstof opleveren om aan
hoefte te voldoen, en op de medewerking van deze inrig-
kan gerekend worden. Hij stelt dus voor tot den Minister
ı zin eene missive te rigten.
'toe wordt besloten.

Besluit.

De rapporten der verschillende Commissiën:

VI. Rapport der Comm. voor het wetenschappelijk onderzoek der cholera in N.-Holland.

missie voor het wetenschappelijk onderzoek der cholera in Noord-
d. De Voorzitter geeft in de eerste plaats berigt, dat in den
n tijd nu en dan in ons land enkele cholera-gevallen zijn
komen, zoo als den 15 Februarij 1 geval te Nijmegen, den 2
: te Utrecht, den 9 April 1 te Zeijst, in de 2e week van April
aardenburg met gunstigen afloop, den 11 April 1 te Hattem
lachtig), den 18 April 1 te 's Gravenhage, den 10 Mei 1
'derwijk, den 14 Mei 1 te Wijk bij Duurstede, den 15 Mei
len Ringdijk (Haarlemmermeerpolder), in Mei 1 te Helder
e Spaarndam, terwijl in de vijf laatste dagen geen gevallen
aargenomen. In de tweede plaats leest de Voorzitter eene
ire voor, door de Commissarissen des Konings op verzoek
en Minister van Binnenlandsche Zaken gerigt aan de Ge-
:besturen, houdende aansporing tot het nemen van maatre-
tot wering der cholera.
'na deelt de Voorzitter mede, dat de Commissie door dezen
benoemd voor het wetenschappelijk onderzoek der cholera
ord-Holland eene vergadering heeft gehouden, bepaald met
)el om te overwegen, of in de ervaring ten vorige jare
an, aanleiding te vinden is om andere maatregelen op te

Hierover ontstaat eene gedachtenwisseling waarvan het resultaat is, dat het Staatstoezigt onder de maatregelen, die het meent te moeten aanbevelen tot wering en beteugeling van Cholera, zeer zeker de zorg voor goed, zuiver drinkwater moet opnemen; dat het door dergelijke raadgevingen nimmer in eenig conflict met de voornoemde Commissie kan komen, en dat het onnoodig is, bij het geven dier raadgevingen, de bedoelde woorden te voegen. Door den Voorzitter zoowel als door den Adjunct-Inspecteur werd opgemerkt, dat in geen geval het geneeskundig Staatstoezigt kan wachten totdat de Commissie met hare taak gereed is; het Staatstoezigt toch is verpligt in tijds de noodige maatregelen aan te bevelen, en vraagt de eene of andere gemeente raad omtrent de beste wijze om in de behoefte van goed drinkwater te voorzien, dan zal het naar zijn beste weten dien raad geven, en niet afwachten totdat de Commissie de resultaten van haar onderzoek zal hebben kenbaar gemaakt; daarenboven is het de roeping van het geneeskundig Staatstoezigt over een dergelijk hygieniesch onderwerp zelfstandig een oordeel uit te spreken.

Mr. de Vries wil gaarne in den wensch van de meerderheid berusten, doch blijft van meening, dat, waar over een speciaal punt van Regeringswege openlijk een advies aan eene speciale Staats-Commissie gevraagd is, de geneeskundige Raad daarover geen openbaren raad moet geven, zonder althans te doen blijken, dat hij het bestaan dier speciale Commissie niet voorbij ziet.

Isoleren der eerste gevallen; toezigt op de binnenloopende schepen.

c Het isoleren der eerste gevallen: waartoe ook gebragt behoort te worden, het bewaken der binnen loopende vaartuigen, vooral in die gemeenten, waar de cholera nog niet is binnengedrongen.

De vergadering erkende eenparig, dat hieraan groote moeijelijkheden verbonden zijn, maar van dezen maatregel zijn zulke goede gevolgen te verwachten, dat niets mag verzuimd worden om daaraan zooveel mogelijk uitvoering te geven; daarenboven hebben enkele gemeenten ten vorige jare bewezen hoeveel in dit opzigt kan worden gedaan, en is het zeker, dat ook in de grootere maar vooral in de kleinere gemeenten tot dat doel nog veel meer kan verrigt worden.

Het desinfecteren en desinfectie-middelen.

d Het desinfecteren zoowel vóór als tijdens het heerschen van cholera.

De vergadering sprak hierbij als hare overtuiging uit, dat, hoe gebrekkig ook in vele opzigten de desinfectie bij de vorige epidemie vaak werd verrigt, de ervaring daarbij opgedaan toch volstrekt niet het achterwege laten daarvan zou kunnen wettigen; en dat, op grond der verkregen ervaring zoowel als gesteund door de uitspraak der onlangs te Weimar gehouden conferentie, dezelfde desinfectie-middelen behooren te worden aanbevolen, als bij de vorige epidemie werden gebruikt; derhalve sulfas ferrosus,

rbolzuur en voor ontsmetting van ontruimde woningen ook
erke chloorberookingen; maar dat voor het desinfecteren van
t lijf- en waschgoed het kooken dezer stoffen de voorkeur ver-
nt boven het wasschen met eene oplossing van chloorkalk.

e. Het niet houden van kermissen of jaarmarkten.

Het niet houden van kermissen en jaarmarkten.

De vergadering, ten volle overtuigd dat kermissen en jaar-
rkten te beschouwen zijn als bronnen van cholera-epidemieën,
te eenparig den wensch, dat geene gelegenheid zou worden
zuimd om er bij de Gemeentebesturen op aan te dringen, het
ıden van kermis of jaarmarkt in hunne gemeente niet toe
laten.

VII. Onderzoek van monsters anijszaad; resultaten daarvan en besluit.

9°. *De Commissie tot onderzoek van anijszaad.*

De Voorzitter deelt mede, dat, ingevolge van het besluit in de
ige vergadering genomen, anijszaad uit verschillende droogist-
kruidenierswinkels, op zijn verzoek, door de HH. Zoutmaat
ıgman en Stellingwerff is onderzocht en dat het resultaat geweest
dat noch in een 20tal monsters in winkels te Amsterdam,
h in de verschillende monsters te Haarlem, Alkmaar en Hoorn
:ocht, zaden van conium maculatum werden gevonden; de
ınsters (omtrent een 60tal) waren zoowel uit droogist- als krui-
ıierswinkels afkomstig.

Hetzelfde was ook het geval met de monsters anijszaad, door
plaatselijke Gezondheids-Commissie te Amsterdam onderzocht;
: deze bevatten geen conium maculatum. Hij stelt dus voor
zaak thans te laten rusten, maar bij de aanstaande winkel-
tatie er de aandacht weder op te vestigen.

Hiertoe wordt besloten.

VIII. Rapport over de verdeeling der provincie in districten enz.

De Voorzitter brengt thans in herinnering het besluit in de
ige vergadering genomen, om de provincie in districten te
deelen, en die onder de Leden, plaatsvervangende Leden en
responderende Leden van den geneeskundigen Raad te verdee-
, en aan de leden van elk district op te dragen:

het houden van toezigt op de handhaving der wetten;

het geven van alle verlangde inlichtingen;

het verzamelen der eerste bouwstoffen voor de medische to-
raphie van Noord-Holland, voor het onderzoek omtrent de
eeskundige armverzorging, omtrent de slaapsteden, omtrent
cholera, enz.

ngevolge van dit besluit heeft Dr. Lubach de provincie zoo
d mogelijk verdeeld en bij deze verdeeling is als leiddraad
: schets gevoegd van de punten, waarop de leden verzocht
hunne aandacht vooreerst en vooral te vestigen.

Hij zal Dr. Lubach derhalve uitnoodigen zijn rapport hierom-
t voor te lezen.

Na de voorlezing van dit rapport, hetwelk de goedkeuring der

Besluit. vergadering wegdraagt, en alleen tot eenige vragen aanleiding geeft, welke door Dr. Lubach worden beantwoordt, wordt op voorstel van den Voorzitter besloten, dit rapport afzonderlijk te laten drukken en aan elk der Leden, plaatsvervangende en corresponderende Leden 1 exemplaar te doen ter hand stellen.

IX. Gebruik van den gemethyleerden alcohol tot bereiding van geneesmiddelen. Vervolgens vestigt de Voorzitter de aandacht op het Koninklijk besluit van 10 October 1866, N°. 166, waarbij ten behoeve der industrie vrijdom van accijns wordt verleend op den gemethyleerden alcohol.

Dit besluit had den Hoogleeraar Gunning aanleiding gegeven tot de vraag, of ook gevaren te duchten zijn van het gebruik hier te lande van den met houtgeest vermengden alcohol tot bereiding van geneesmiddelen? welke de geneesmiddelen zijn die daarmede kunnen bereid worden? en of maatregelen daaromtrent behooren genomen te worden? De Voorzitter had eene Commissie, bestaande uit de HH. Prof. J. W. Gunning, D. Pas, J. Polak, W. Stoeder en Dr. I. Teixeira de Mattos, benoemd, om met hem omtrent deze vragen een onderzoek in te stellen, en noodigt Prof. Gunning uit de resultaten van dit onderzoek te willen mededeelen.

Commissie tot onderzoek.

Prof. Gunning vangt aan met eene kort geschiedkundige schets van hetgeen reeds vroeger en meer bepaald in 1856 in Engeland ten opzigte van deze aangelegenheid is gedaan en leest daarna het rapport der Commissie voor.

Rapport der Commissie. In dat rapport wordt kortelijk aangewezen waarin de invloed, dien de vrijdom van accijns op den gemethyleerden alcohol op de artsenijbereidkunde en daardoor op de uitoefening der geneeskunst, kan uitoefenen, zal kunnen bestaan, in hoeverre daaruit bezwaren kunnen voortvloeijen en welke middelen aangewend kunnen worden om daaraan tegemoet te komen, en ten slotte voorgesteld om den Heer Inspecteur uit te noodigen de aandacht van HH. apothekers en geneeskundigen bevoegd tot het leveren van geneesmiddelen in de provincie op dit punt te vestigen en hen te waarschuwen voor de nadeelige gevolgen van elk ongecorloofd gebruik van gemethyleerd gedistilleerd bij de bereiding van geneesmiddelen.

Besluit. Nadat enkele inlichtingen waren gevraagd en deze door Prof. Gunning en den Heer Pas waren gegeven, wordt het voorstel der Commissie aangenomen en besloten het rapport te laten drukken, onder uitnoodiging aan den Heer Inspecteur, om daarvan aan elken apotheker en geneeskundige bevoegd tot het leveren van geneesmiddelen in deze provincie een exemplaar toe te zenden, met eene korte begeleidende missive tot nadere toelichting der zaak.

X. Besluit tot bespreking van de rapporten der winkelvisitatie. De Voorzitter geeft hierna der vergadering in overweging de rapporten der winkelvisitatie enz., welke thans aan de orde zouden zijn, in geheime zitting te bespreken.

De vergadering hiermede instemmende wordt in dien zin besloten. tatie in geheime zitting.

Door den Voorzitter wordt thans de rekening en verantwoording XI. Rekening
in den geneeskundigen Raad over 1866 overgelegd, en voor- over 1866.
steld dat eene Commissie van 3 leden deze rekening zal nazien
voor dit jaar in de November-vergadering rapport zal uitbren-
n; dat in het vervolg in de November-vergadering eene Com-
issie tot nazien der rekening zal worden benoemd om in de
rgadering van Mei daarover te rapporteren; dat thans een lid
loting zal worden aangewezen die voor ditmaal de Commissie
benoemen.

Hiertoe besloten zijnde, wordt tot deze loting overgegaan, en Benoeming van
ardoor Prof. Tilanus aangewezen, die tot leden der Commissie eene Commissie
t nazien der rekening over 1866 benoemd de HH. Prof. J. van tot nazien dezer
:uns, Dr. A. van der Boon en J. W. Cloots. rekening.

De Voorzitter stelt thans N°. 7 der beschrijvingspunten „voor- XII. Stichten
el tot het stichten van een archief voor het geneeskundig Staats- van een archief
ezigt" aan de orde, en deelt tot toelichting van dit voorstel het voor het ge-
lgende mede: in de Inspecteurs-vergadering was de wenschelijk- neesk. Staats-
id besproken van een archief, dat zou bevatten alle officieele toezigt.
ukken, alle aanschrijvingen, besluiten, de notulen van alle ge-
eskundige Raden enz. Dr. Pous Koolhaas had zich aangeboden,
le deze stukken als aanhangsel tot zijn Tijdschrift voor gezond-
idsleer op te nemen; dat aanhangsel werd berekend 20 à 25
l te zullen beslaan. Na naauwgezette overweging bleek het ech-
r wenschelijker een afzonderlijk archief uit te geven. De kosten
iarvoor werden geraamd, bij eene oplage van 350 exemplaren,
) *f* 600. Aan dit plan zal derhalve uitvoering kunnen gegeven
orden wanneer elke geneeskundige Raad zich verbindt om voor
der Lid en plaatsvervangend Lid een exemplaar à *f* 2,50 of *f* 3,—
nemen. Voor dezen Raad, die zijne notulen toch reeds laat
ukken, zou dit eene grootere uitgave van *f* 50 à *f* 60 vereischen;
e vergadering hebbe dus te beslissen of zij de uitgave van een
ergelijk archief wenschelijk acht en of zij haar aandeel in de
iartoe vereischte uitgaven wil bijdragen.

Uit de gedachtewisseling blijkt, dat de vergadering de wen- Beraadslaging
:helijkheid dezer uitgave eenparig erkent, er prijs op stelt dat en besluit.
)k de acta van het vorige jaar zullen worden opgenomen, en
ch bereid verklaart, om zoowel voor elk Lid en plaatsvervangend
id voor 1 exemplaar in te teekenen, als ook haar aandeel bij te
ragen in de meerdere onkosten die het uitgeven der retro-acta zal
a zich slepen; derhalve wordt besloten den Voorzitter te magti-
en in dien zin te handelen.

Eindelijk wordt het 2e van de punten ter behandeling in be- XIII. Advies
iadslaging genomen: consideratie en advies te geven aan Gede- door Ged. Sta-
iteerde Staten van Noord-Holland, betreffende een verzoek van ten van N. Holl.
gevraagd om-

trent het al of niet verleenen van vergunning aan den stads-geneesh. te Medemblik tot het leveren van geneesmiddelen.

het Gemeentebestuur van Medemblik, dat aan den aldaar voorwaardelijk benoemden stads-geneesheer vergunning moge worden verleend tot de levering van de geneesmiddelen die hij zijnen patienten zal voorschrijven.

De Voorzitter geeft hierbij de volgende toelichtingen: nadat de Gemeenteraad aan Dr. H. G. ter Haar op zijn verzoek eervol ontslag had verleend als stadsgeneesheer, heeft hij in diens plaats benoemd Dr. G. J. F. Merz. Aan die benoeming echter is de voorwaarde verbonden, dat hem vergunning verleend worde tot de levering van de geneesmiddelen die hij aan zijne patienten zal voorschrijven. De Gemeenteraad heeft zich dus tot Gedeputeerde Staten van Noord-Holland gewend met verzoek deze vergunning te verleenen; en dat Collegie heeft, ingevolge art. 9 van de wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* N°. 60, dat verzoek in handen gesteld van den geneeskundigen Raad, ten einde daarop te dienen van voorlichting en raad. Deze vergadering zal derhalve moeten beslissen welk advies in deze zal behooren te worden gegeven. Ten einde de zaak in kwestie van alle zijden te kunnen beoordeelen, heeft de Adjunct-Inspecteur, tot wiens werkkring Medemblik behoort, den Heer van Balen Blanken uitgenoodigd, om de noodige plaatselijke inlichtingen in te winnen, en vooral te onderzoeken of het, met het oog op de bevolking, wenschelijk en noodig te achten is dat het hierbedoelde verzoek worde ingewilligd.

Dat onderzoek is door den Heer van Balen Blanken ingesteld; hij zal hem dus uitnoodigen de resultaten daarvan kenbaar te maken; vooraf echter wenscht hij der vergadering in overweging te geven om deze zaak in geheime zitting te bespreken. Hiertoe besloten zijnde, doet de Voorzitter de openbare vergadering overgaan in eene zitting met gesloten deuren.

Na de heropening der openbare zitting deelt de Voorzitter mede:

Besluit.

1°. dat, ingevolge besluit in de geheime vergadering genomen, de geneeskundige Raad Gedeputeerde Staten van Noord-Holland zal adviseren aan den voorwaardelijk tot stads-geneesheer te Medemblik benoemden Med. Doct. G. J. F. Merz de vergunning tot het leveren der geneesmiddelen, die hij aan zijne patienten zal voorschrijven, niet te verleenen;

XIV. Benoeming van Mr Jacobi tot corresp. lid.

2°. dat door de Commissie tot voordragt van corresponderende Leden als zoodanig is voorgesteld Mr. Jacobi, chef van het statistisch Bureau bij het provinciaal Bestuur te Haarlem.

Hij stelt derhalve voor deze voordragt bij acclamatie aan te nemen, waarmede de vergadering zich vereenigt.

XV. Algemeen resultaat der winkelvisitatie.

De Voorzitter deelt als resultaat der eerste winkelvisitatie mede, 1°. dat in het geheel zijn gevisiteerd 443 apotheken en droogistwinkels; daarvan waren 116 apotheken zeer goed, 62 goed, 12 middelmatig; 35 apotheken van geneeskundigen zeer goed, 125

goed en 23 middelmatig; 26 droogistwinkels zeer goed, 36 goed en 8 middelmatig; 13 scheepskisten met instrumenten werden onderzocht en gaven enkele malen aanleiding tot afkeuring van eenige geneesmiddelen of werktuigen; 2°. dat de staat der apotheken in deze provincie over het algemeen bevredigend mag genoemd worden, en de gebreken, die ontdekt en aangewezen zijn bij deze eerste visitatie, reeds in vele opzigten zijn verbeterd.

XVI. Crediet van ƒ25 verleend voor het onderzoek omtrent de erkenmiddelen van het gemethyl. gedistilleerd.

Na deze mededeelingen vestigt Prof. Gunning nogmaals de aandacht op het straks uitgebragt rapport der Commissie belast met het onderzoek naar het mogelijk gebruik van den gemethyleerden alcohol bij de bereiding van geneesmiddelen en de nadeelige gevolgen daarvan, en herinnert dat eenige leden dier Commissie zich hebben voorgenomen op eenigzins ruime schaal zich bekend te maken met de werking der scheikundige erkenmiddelen van houtgeest bij verschillende categoriën van geneesmiddelen, opzettelijk met gemethyleerd gedistilleerd bereid en hunne bevinding zoo spoedig mogelijk publiek te maken. Dergelijke onderzoekingen slepen intusschen onkosten na zich, hij stelt derhalve voor dat de vergadering tot dat doel een crediet van hoogstens ƒ 25 verleene.

Hiertoe wordt besloten.

Hierna sluit de Voorzitter de vergadering.

Aldus opgemaakt om in de eerstvolgende vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland te worden vastgesteld.

I. Teixeira de Mattos,
Secretaris.

N°. 20. *Circulaire van den geneeskundigen Inspecteur voor Noord-Holland en rapport van eene commissie uit den geneeskundigen Raad voor die provincie, over het gebruik van* gemethyleerd gedistilleerd.

Aan HH. apothekers en geneeskundigen, bevoegd tot het leveren van geneesmiddelen, in de provincie Noord-Holland.

Amsterdam, 21 Mei 1867.

Gelijk u bekend is, werd bij Kon. Besluit van 10 October 1866, *Stbl.* N°. 166, ten behoeve der industrie vrijdom van accijns verleend op den alcohol, die door vermenging met eene bepaalde hoeveelheid houtgeest zoo veel mogelijk ongeschikt is gemaakt om als drank te kunnen dienen.

Daar het gemethyleerd gedistilleerd aanmerkelijk lager in prijs is dan de gewone alcohol, deed zich al dadelijk de vraag op: „Of ook gevaren te duchten zijn van het gebruik hier te lande van den gemethyleerden alcohol tot bereiding van geneesmiddelen? welke de geneesmiddelen zijn, die daarmede kunnen bereid worden? en of maatregelen daaromtrent behooren genomen te worden?"

Deze vragen werden door mij aan eene Commissie uit den Geneeskundigen Raad tot onderzoek opgedragen, welke Commissie daaromtrent in de vergadering van 21 Mei l.l. rapport heeft uitgebragt.

Naar aanleiding van dat rapport besloot de Geneeskundige Raad zijne goedkeuring te hechten aan het voorstel der Commissie, en derhalve den Geneeskundigen Inspecteur uit te noodigen, om de aandacht van HH. Apothekers en Geneeskundigen bevoegd tot het leveren van geneesmiddelen in deze provincie op dit punt te vestigen, en hen te waarschuwen voor de nadeelige gevolgen van elk ongeoorloofd gebruik van gemethyleerd gedistilleerd bij de bereiding van geneesmiddelen.

Aan deze uitnoodiging gevolg gevende, voeg ik hierbij, tot nadere toelichting van deze hoogstgewigtige kwestie, een afdruk van het rapport door de Commissie uitgebragt.

Verder werd nog in dezelfde vergadering de aandacht van den Geneeskundigen Raad gevestigd op de verschillende wijze, waarop ook in deze provincie Pulvis Doveri wordt bereid.

Het mag overbodig geacht worden voor u te betoogen, dat dien ten gevolge dit geneesmiddel groot verschil in werking oplevert, en dat dit inderdaad niet zonder gevaar te achten is.

Eenheid in de bereiding van dit geneesmiddel is derhalve even gewenscht als noodzakelijk, en het is dien ten gevolge den Geneeskundigen Raad wenschelijk voorgekomen, u hierop opmerkzaam te maken, met dringend verzoek,

n,' zoo dit niet reeds door u mogt gedaan worden, in het vervolg ter be-
iding van Pulvis Doveri uitsluitend *Extractum opii* te gebruiken.
Geenszins twijfel ik of aan dat verzoek zal door u worden voldaan.

De Inspecteur voor het Geneeskundig
Staatstoezigt in Noord-Holland
(get.) J. PENN.

Aan den Geneeskundigen Raad
in Noord-Holland.

Bij Koninkl. Besl. van 10 October 1866, Staatsbl. N°. 166, is uitvoering
;even aan een sedert lang ontworpen plan, nl.: om, in navolging van
geen sedert een aantal jaren in Engeland geschiedt, ten behoeve der in-
ıtrie vrijdom van accijns te verleenen op den alcohol, nadat die door
menging met eene bepaalde hoeveelheid houtgeest zooveel mogelijk onge-
ikt is gemaakt, om als drank te kunnen dienen.
Onder houtgeest wordt verstaan het door zekere bewerkingen gereinigde
strijke bestanddeel van den ruwen houtazijn, d. i. van de zure vloeistof
verkregen wordt door hout bij afsluiting der lucht te verhitten.
Gedistilleerd of alcohol, op elke 8 kan daarin voorkomende watervrijen
ohol 1 kan van dezen houtgeest bevattende, wordt gemethyleerd gedistil-
d genoemd en kan, krachtens genoemd Beluit, onder zekere bepalingen
tot geene kleinere hoeveelheid dan van 10 kan, ingeslagen worden door
ereen, die daarvan tot industriële of wetenschappelijke doeleinden gebruik
ıscht te maken.
Deze maatregel, genomen met de bedoeling om de bij ons te lande lang
vallen fabrikatie van scheikundige producten op te beuren en het indus-
le gebruik van alcohol, dat door de hoogte van den accijns uitermate
erkt is, te vergemakkelijken, zal ook op de artsenijbereidkunde, en daar-
r op de uitoefening der geneeskunde, een invloed kunnen uitoefenen, die
belangrijk genoeg is toegeschenen, om er uwe aandacht eenige oogen-
:ken bij te bepalen. Wij veroorloven ons derhalve met weinige woorden
te wijzen, waarin die invloed zal kunnen bestaan, in hoeverre daaruit
waren kunnen voortvloeijen, die tot uwe kennisneming behooren, en welke
ldelen aangewend zullen kunnen worden om daaraan te gemoet te komen.
Het gemethyleerd gedistilleerd komt op naauwelijks een derde van den
s van den gewonen alcohol te staan, en daar het dezen laatsten in zeer
: gevallen èn als oplossingsmiddel èn als grondstof ter vervaardiging van
ere praeparaten kan vervangen, bestaat er voor den artsenijbereider al-
ns aanleiding, om te beproeven, de duurdere grondstof door de goed-
pere te vervangen. En daar elk pharmaceut, krachtens de bepalingen van
aangehaalde Kon. Besl., de bevoegdheid kan erlangen om gemethyleerd

gedistilleerd in te slaan, zoo mag men aannemen, dat de aanwending van deze stof bij de bereiding van geneesmiddelen beproefd zal worden of wellig reeds beproefd is.

Naar ons oordeel zoude men te ver gaan, door het gebruik daarvan voor alle gevallen bepaald af te raden of voor ongeoorloofd te verklaren. Het komt er slechts op aan hier goed te onderscheiden. Er zijn als geneesmiddelen goed gedefinieerde scheikundige ligchamen in gebruik, die langs verschillende wegen in identieken toestand kunnen bereid worden, en wier zamenstelling en eigenschappen derhalve geheel onafhankelijk zijn van de wijze waarop zij zijn vervaardigd. Komen er onder de zoodanigen voor, die gelijk chinine en andere alcaloïden en hunne zouten, met behulp van alcohol moeten worden vervaardigd, en leert de ervaring, dat dit met voordeel en zonder den aard der te bereiden stoffen in het minst te wijzigen, met gemethyleerden in plaats van met gewonen alcohol geschieden kan, dan zoude de Apotheker, die zijne eigene geneesmiddelen bereidt, door zich ook in dit opzigt streng aan de eischen der pharmacopoea te houden, een belangrijk voordeel derven ten behoeve van den binnen- of buitenlandschen fabriekant, die zich aan geene pharmacopoea stoort.

Op dien grond, en tevens omdat het Geneeskundig Staatstoezigt de magt niet heeft, om eventueel zijne eischen te doen naleven, vermeenen wij, dat voor de genoemde gevallen — maar ook voor die alléén — geene waarschuwing tegen of verbod van het gebruik van gemethyleerd behoort uitgevaardigd te worden.

Daarentegen moet voor alle geneesmiddelen, met behulp van of uit alcohol te bereiden, die ten gevolge van het gebruik van gemethyleerd gedistilleerd in zamenstelling en eigenschappen gewijzigd zouden kunnen worden, het gebruik van deze grondstof voor ongeoorloofd worden verklaard.

Onder de praeparationes chymicae komen er eenigen voor, op welke dit laatste van toepassing is, nl.: de aether sulfuricus, de verschillende zamengestelde aethers, en vooral de chloroform. Het is als zeker te stellen, dat de reactiën, waarbij deze stoffen uit alcohol ontstaan, anders verloopen zullen, wanneer deze voor een kleiner of grooter gedeelte door houtgeest vervangen wordt, en daar de physische eigenschappen dier stoffen niet veroorloven ze van alle nevenproducten volkomen te bevrijden, zoo stelt men zich bloot aan het gevaar van geneesmiddelen te bereiden, wier zamenstelling en werking op het organisme anders kan zijn, dan waarop door den geneesheer wordt gerekend.

Er bestaat vermoeden, dat eenige der in den laatsten tijd voorgekomen gevallen van aanwending van chloroform met lethaal gevolg, aan de bereiding van deze stof uit andere grondstoffen dan uit alcohol moet worden geweten. Zoodanig een vermoeden is op zich zelf voldoende, om de aanwending van gemethyleerd gedistilleerd nadrukkelijk te verbieden in al die gevallen, waarin het twijfelachtig is, of de geneesmiddelen daarmede wel in hunnen gewonen en bekenden toestand zullen verkregen worden.

Nog duidelijker is het, dat behoort gewaarschuwd te worden tegen de

nwending van gemethyleerd gedistilleerd ter vervaardiging dier Galenische
eparaten, die volgens de pharmocopoea met alcohol moeten worden bereid.
er treedt de alcohol uitsluitend op als oplossingsmiddel voor zekere cate-
riën van bestanddeelen, die uit de artsenijstoffen worden uitgetrokken en
zamen onder den vorm van tincturen, alzoo in blijvende verbinding met
oplossingsmiddel, of na verwijdering van dit laatste door destillatie, als
)holische extracten in aanwending komen.
n beide gevallen zal de zamenstelling dezer geneesmiddelen door aan-
ıding van gemethyleerden alcohol in plaats van gewonen wezenlijk kunnen
anderen. Hoewel de methyl-alcohol, het hoofdbestanddeel van den hout-
st, als oplossingsmiddel den gewonen alcohol vrij nabij komt, moet in
merking genomen worden, dat de houtgeest, en dus ook het gemethyleerd
istilleerd, nevens andere minder bekende stoffen, ook aceton en acetas
hylicus bevat, wier verhouding als menstrua overeenkomt met die van
ıer sulfuricus. Het mag dus als hoogstwaarschijnlijk aangenomen worden,
tincturen en alcoholische extracten, uit gemethyleerd gedistilleerd bereid,
zamenstelling zullen afwijken van die, welke op de wettelijk voorgeschre-
wijze zijn verkregen, bepaaldelijk dat zij meer zullen naderen tot aethe-
he aftreksels. Het behoeft geen betoog, dat daardoor eene gevaarlijke
:ekerheid omtrent de werking der geneesmiddelen ontstaan kan, tegen
ke het Geneeskundig Staatstoezigt geroepen is met alle magt te waken.
Men zal dus in het vervolg bij de visitatie der apotheken ook hierop
ıooren te letten en de geneesmiddelen, die uit of met behulp van alcohol
rden gemaakt, en waarop de medegedeelde bedenkingen van toepassing
ı, ook in dit opzigt moeten onderzoeken.
De daartoe strekkende middelen zijn deels van physischen deels van che-
ıchen aard. Alcoholische oplossingen, gemaakt met gemethyleerd, zullen
h in vele gevallen door afwijkenden smaak, geur of kleur als zoodanig
raden, en zelfs zal dit het geval kunnen wezen met alcoholische extracten
die wijze bereid.
Daar de bedoeling van dit rapport niet verder strekt dan om de aandacht
ı den Geneeskundigen Raad op dit onderwerp voorloopig te vestigen, ont-
ıden wij ons van de aanwijzing der chemische middelen, die tot de nadere
enning van gemethyleerd gedistilleerd kunnen leiden. Dit onderzoek behoort
t tot de gemakkelijkste en de uiteenzetting van alle daarop betrekking
)bende bijzonderheden zoude ons thans te ver voeren. Eenige onzer hebben
h voorgenomen, op eenigzins ruime schaal zich bekend te maken met de
rking der scheikundige erkenmiddelen van houtgeest bij verschillende cate-
riën van geneesmiddelen, opzettelijk met gemethyleerd gedistilleerd bereid
zullen hunne bevinding zoo spoedig mogelijk publiek maken.
Op grond van een en ander bepalen wij ons thans tot het geven der
gende voorloopige aanwijzingen.
Aether sulfuricus, zamengestelde aether en chloroform, die uit gemethyleerd
listilleerd zijn bereid, onderscheiden zich door den reuk en de reactiën
en over die stoffen, waarmede men gewoon is, zich van hare zuiverheid

te vergewissen, in meerdere of mindere mate van diezelfde praeparaten, uit gewonen alcohol vervaardigd.

Tincturen en andere alcoholische oplossingen, die houtgeest bevatten, zullen, bij destillatie en vermenging van het destillaat eerst met een paar droppels eener slappe solutie van sublimaat en daarna met een weinig kaliloog, helder blijven; terwijl bij afwezigheid van houtgeest onder diezelfde omstandigheden een geelbruin nederslag ontstaat.

Wij vermeenen ten slotte, met het oog op het belang der zaak, Uwe vergadering te moeten aanraden, om den Heer Inspecteur uit te noodigen, om de aandacht van HH. Apothekers en Geneeskundigen bevoegd tot het leveren van geneesmiddelen in de provincie op dit punt te vestigen en hen te waarschuwen voor de nadeelige gevolgen van elk ongeoorloofd gebruik van gemethyleerd gedistilleerd bij de bereiding van geneesmiddelen.

J. PENN.
J. W. GUNNING.
D. PAS.
J. POLAK.
W. STOEDER.
I. TEIXEIRA DE MATTOS.

N°. 21. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor de Provincie Zuid-Holland, gehouden den* 7den *Juni* 1867.

Voorzitter: Dr. L. J. Egeling, inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor de provincie Zuid-Holland.
Secretaris: Dr. W. M. H. Sänger.

Alle leden van den Raad zijn tegenwoordig, behalve Dr. Vaillant, voor wien het plaatsvervangend lid Dr. Addink zitting neemt. Verder zijn tegenwoordig de plaatsvervangende leden Dr. Lulofs, Thorn Leeson, Vigelius, van Scherpenzeel en Moet.

De voorzitter opent de vergadering en heet de nieuw benoemde leden welkom.

Hij vraagt daarna of de vergadering verlangt dat de reeds gedrukt aan de leden toegezonden notulen van de vorige vergadering nog zullen worden voorgelezen. Dit wordt niet gewenscht, en daar niemand eenige bedenking heeft tegen de redactie, worden deze notulen gearresteerd.

Naar aanleiding van die notulen deelt de voorzitter mede:

1°. dat, overeenkomstig het advies van den Raad, door den inspecteur dispensatie is verleend van art. 3 alinea 2 der wet van 1 Juni 1865 (*Stbl.* n°. 61), ten behoeve van de gemeente-

potheek te Gouda, ten opzigte van de verpligting van den potheker, om ook des nachts het huis te bewonen waarin de potheek gevestigd is;

2°. dat, insgelijks overeenkomstig advies van den Raad, aan den eer Meijer te Sliedrecht door den inspecteur vergunning is ver-end tot afwijking van genoemd wetsartikel ten opzigte van den erkoop van kruidenierswaren in het lokaal, waarin de apotheek ch bevindt;

3°. dat de wensch van den Raad omtrent eene herziening van de Phar-acopoea reeds den 18 Nov. van het vorige jaar aan den Minister van innenlandsche Zaken is kenbaar gemaakt; dat de inspecteur daarop n schrijven van dien Minister ontving, waarin gevraagd werd, of Raad eene geheel nieuwe uitgave der Pharmacopoea bedoelde, die van een supplement, waarin de noodige wijzigingen zouden orden opgenomen. Op dit schrijven werd door hem geantwoord it, ofschoon de Raad omtrent den vorm, waarin die herziening aar zijne meening best zou plaats hebben, geen gevoelen had itgesproken, de voorzitter echter meende, dat de bewerking van ne geheel nieuwe Pharmacopoea in de bedoeling van den aad lag.

Verscheidene leden geven hunne instemming daarmede te ennen.

Daarop wordt door den voorzitter mededeeling gedaan van de olgende ingekomen stukken, die zooveel noodig door den secre-aris worden voorgelezen: **Ingekomen stukken.**

1°. eene missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken, an 24 Dec. 1866, n°. 326, houdende mededeeling van het door en Koning aan den heer H. Hendrikse op zijn verzoek verleend ntslag als plaatsvervangend lid van dezen Raad;

2°. eene dergelijke missive van dezelfde dagteekening, no. 327, oudende mededeeling van het insgelijks op verzoek verleend eervol ntslag aan de heeren G. Bisschop en J. Hegland, als plaats-ervangende leden van den Raad; **Ontslag en benoeming van leden en secretaris.**

3°. een Koninklijk besluit van 28 Dec. 1866, n°. 31, waarbij t leden van den geneeskundigen Raad voor de provincie Zuid-Iolland worden benoemd: de plaatsvervangende leden Dr. M. . Onnen te Dordrecht, Prof. Dr. G. Ph. F. Groshans te Rotterdam, r. D. Lodder te Dirksland, G. W. Boot te Gorinchem en B. . Fornara te Leiden, benevens de heer J. Bosscha Jr., phil. at. dr. te 's Gravenhage, en tot plaatsvervangende leden de ftredende leden Dr. C. H. van der Looij te Rotterdam, J. Thorn eeson te Ter Aar, A. van Scherpenzeel te Schoonhoven en C. V. an Valkenburg te 's Gravenhage, benevens de heeren Dr. P. J. . H. Vermeulen te Delft, Dr. L. H. Verweij en F. J. Moet beiden e 's Gravenhage. — De processen-verbaal van de eedsaflegging

van de heeren D. Bosscha, Dr. Verweij, Moet en Dr. Vermeulen worden door den voorzitter overgelegd;

4°. eene beschikking van den Minister van 29 Dec. 1866, n°. 268, houdende benoeming van Dr. W. M. H. Sänger te 's Gravenhage, tot secretaris van den Raad;

Art.6, Wet III. 5°. afschrift van eene missive van denzelfden, van 12 Dec., n°. 206, aan den geneeskundigen Inspecteur voor Noord-Holland, waaruit blijkt, dat de Minister zijne vroegere uitlegging van art. 6 der wet van 1 Jan. 1865, *Stbl.* n°. 60, blijft volhouden;

Vaccinemedailles 1865. 6°. eene missive van den Minister, van 19 Januari 1867, n°. 285, waarbij eerepenningen voor gratis-vaccinatie in 1865 worden toegezonden, ter uitreiking aan de heeren C. J. van Beekum te Noordeloos, G. A. Nolen te Heerjansdam, H. Peppink te Spijkenisse, L. van Pinxteren te Schiedam, Dr. P. Schut te IJsselmonde, J. C. Wagtendonk te IJsselmonde, en een Kon. besluit betreffende toekenning van eene premie aan den heer K. Simons te Zuid-Beijerland.

Werkkring v. adjunct-inspecteurs. 7°. eene missive van den Minister van 1 Febr. 1867, n°. 235, houdende afschrift van zijne beschikking van dien dag, waarbij de werkkring van de adjunct-inspecteurs voor Zuid-Holland en Noord-Holland wordt aangewezen. Een afdruk van deze beschikking is reeds voor eenigen tijd door den voorzitter aan de leden toegezonden.

Officieren v. gezondheid in de Koloniën. 8°. eene missive van denzelfden, van 8 Febr. 1867, n°. 225, houdende afschrift van eene correspondentie tusschen dien Minister en den Minister van Koloniën, over de benoeming van officieren van gezondheid voor de dienst in de Koloniën. Uit deze correspondentie blijk, dat de officieren van gezondheid in de Koloniën, die na de invoering der wet van 1 Juni 1865 *Stsbl.* n°. 59 zijn aangesteld, uit die aanstelling op zich zelve geen regt kunnen doen gelden, om hier te lande de praktijk uit te oefenen, wanneer zij uit de dienst ontslagen naar het vaderland terugkeeren.

Maatregelen tegen cholera. 9°. eene dergelijke missive van 14 Febr., n°. 236, houdende afschrift van eene circulaire van den Minister aan de Commissarissen des Konings, betreffende het nemen van maatregelen tegen de cholera door de gemeentebesturen;

Trichinenziekte. 10°. eene missive van denzelfden, van 28 Febr., n°. 192, houdende afschrift van eene circulaire van den Minister aan de Commissarissen des Konings betreffende de trichinenziekte, benevens een afdruk van de rapporten over hetzelfde onderwerp, uitgebragt door de natuurkundige afdeeling der Akademie van wetenschappen en door de inspecteurs en adjunct-inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt.

11°. eene missive van den Minister van 9 Maart n°. 265, houdende afschrift van eene circulaire van den Minister van Justitie aan de Procureurs-Generaal bij de Provinciale Geregtshoven betreffende de oproeping der leden of plaatsvervangende leden der geneeskundige Raden, opmakers van processen-verbaal wegens overtreding der geneeskundige wetten, als getuigen ter teregtzitting; Oproeping van leden van de geneesk. Raden bij teregtzittingen.

12°. een Koninklijk besluit van 28 April N°. 8, waarbij de Koninklijke besluiten van 19 Januarij 1861 N°. 80 en van 7 April 1861 N°. 67 worden ingetrokken; Intrekking der vaccinemedailles.

13°. eene beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 31 Mei N°. 355, waarbij, met intrekking van het bepaalde sub 2, van zijne beschikking van den 23 Junij 1866, N°. 258, 9e Afd., wordt bepaald, dat van hen die eene akte van bevoegdheid als leerling-apotheker wenschen te bekomen, gevorderd wordt dat zij blijken geven in het Latijn geschreven of gedrukte recepten oordeelkundig te kunnen lezen en verstaan; Examen van leerling-apotheker.

14°. een brief van den Minister, waarbij aan de inspecteurs magtiging wordt verleend vrouwen tot het examen van leerling-apotheker toe te laten; Vrouwelijke leerlingen-apothekers.

15°. een brief van denzelfden, waarbij wordt te kennen gegeven, dat de visitatie van geneesmiddelen en werktuigen bestemd voor schepen kosteloos behoort te geschieden; Onderzoek van geneesmidd. voor schepen gratis.

16°. een dergelijken brief, betreffende het drukken en openbaar maken van lijsten van bevoegd erkende geneeskunstoefenaren; Lijsten v. geneeskundigen.

17°. eene missive van den Minister ten geleide van afdrukken van een tweede uittreksel uit het rapport eener sub-commissie uit de leden der Internationale Sanitaire Conferentie te Konstantinopel, ter uitreiking aan de leden en plaatsvervangende leden van den Raad. Deze exemplaren hebben de leden reeds ontvangen; Rapport v. de Sanitaire conferentie te Konstantinopel.

18°. eene missive van de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst ten geleide van een exemplaar van den door die Maatschappij uitgegeven sterfte-atlas van Nederland. (Deze atlas ligt in het lokaal der vergadering voor de leden ter inzage.) De voorzitter heeft voor die toezending dank betuigd.

19°. eene missive van het Rotterdamsche Departement der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Pharmacie, ten geleide van een exemplaar van den vierden druk van het Supplement op de Pharmacopoea Neerlandica, door eene commissie uit haar midden bewerkt. De voorzitter heeft voor die toezending namens den Raad dank gezegd.

20°. een verslag van de commissie ter zake van de Aziatische cholera te Rotterdam in het jaar 1866;

21°. eene brochure van Dr. M. F. Onnen, getiteld: *Wenken*

betreffende de gesteldheid van Dordrecht, waarvan de lezing door den voorzitter aan de leden zeer wordt aanbevolen;

22°. een verslag van het bestuur der Vereeniging tot verbetering der woningen van de arbeidende klasse te 's Gravenhage, omtrent het heerschen der cholera in 1866 in de woningen der Vereeniging;

23°. een afdruk van een adres van Dr. G. Havinga Janssonius en eenige andere geneesk undigen in de provincie Groningen aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, waarin zij hunne bezwaren te kennen geven tegen eenige artikelen van den 2den titel 3de afdeeling van het ontwerp van een Wetboek van Strafvordering.

Hygiënische vereenigingen.

Ten slotte deelt de Voorzitter mede, dat hij kennisgevingen heeft ontvangen van de oprigting van hygiënische vereenigingen te Leiden (die daarbij een exemplaar van haar reglement overlegde), 's Gravenhage en Dordrecht, alsmede van het besluit tot instelling van eene gezondheidscommissie door den gemeenteraad van Schiedam.

Veranderingen in het geneeskundig personeel.

De Secretaris doet vervolgens mededeeling van de veranderingen in het geneeskundig personeel sedert 31 October ll.

De heer Cramer wenschte in het vervolg die mededeeling ook in de notulen te zien opgenomen.

De voorzitter meent dat dit althans nu overbodig zou zijn, daar eerlang eene lijst van de geneeskundigen enz. zal worden gedrukt.

Prof. Boogaard maakt twee opmerkingen: vooreerst heeft hij hooren mededeelen, dat Dr. Winkelman zich te Warmond heeft gevestigd. Dit is onjuist; die heer heeft wel is waar tijdelijk de praktijk voor den daar gevestigden geneesheer Dr. van den Broecke waargenomen, maar bevindt zich tegenwoordig weder te Leiden, alwaar hij in het anatomisch kabinet der Hoogeschool werkzaam is; ten tweede heeft hij met verwondering gehoord, dat er zich te 's Gravenhage een droogist gevestigd heeft; hij meende dat er, sedert de invoering der thans vigerende geneeskundige wetgeving, geen droogisten meer werden gevormd.

Op de eerste aanmerking wordt door den voorzitter geantwoord, dat er bij hem geen berigt is ingekomen dat Dr. Winkelman de gemeente Warmond heeft verlaten, en ten opzigte van de tweede opgemerkt, dat er wel is waar sedert de invoering der vigerende geneeskundige wetten geene bewijzen van bevoegdheid als droogist meer worden afgegeven, maar dat toch de vroeger geëxamineerde droogisten hunne bevoegdheid behouden, zoodat deze zich nog altijd als zoodanig kunnen vestigen.

Op eene vraag van den Heer Vorstman geeft de voorzitter te kennen, dat de Heer Weijer de apotheek van den overleden apotheker Verhoeven waarneemt.

Hierna geeft de voorzitter verslag van bij hem ingekomen be- Ziekten die de volksgezondheid bedreigen.
igten omtrent ziekten, die de volksgezondheid bedreigen. Daaruit
lijkt o. a., dat er zich dit jaar slechts in enkele gemeenten een
nkel geval van cholera heeft voorgedaan en er te Rotterdam in
en der openbare bewaarscholen eene oogziekte geheerscht heeft.
Naar aanleiding daarvan werden door den inspecteur de heeren
Dr. van der Looij, lid, en Dr. G. H. van Vollenhoven, plaats-
vervangend lid van dezen Raad, uitgenoodigd om met Dr. J. H.
le Haas, die speciaal als oogheelkundige te Rotterdam praktiseert
n zich daartoe had bereid verklaart, eene commissie te vormen,
en einde in overleg met hem het gemeentebestuur te adviseren
mtrent te nemen maatregelen. Hij deelt de genomen maatregelen
nede en een dezer dagen ontvangen berigt der commissie, waaruit
lijkt dat de ziekte grootendeels is geweken.

Ten slotte geeft de voorzitter een kort overzigt van de cholera-
pidemie in deze provincie gedurende het vorige jaar.

De voorzitter deelt vervolgens mede:

Gevraagde adviezen. Levering van geneesmiddelen.

1°. dat Dr. de Jaager aan Gedeputeerde Staten verlof heeft
gevraagd om te Nieuwerbrug, gemeente Bodegraven, geneesmid-
delen te leveren en dat deze daaromtrent, ingevolge art. 9 der
wet van 1 Juni 1865, *Stbl.* n°. 60, het gevoelen van den Raad
wenschen te vernemen. De voorzitter heeft den toestand te Bode-
graven onderzocht en ook het gevoelen gevraagd van Prof. Boo-
gaard en den Heer Vigelius, die deze gemeente bij het onder-
zoek der apotheken bezochten. Het advies dezer heeren is, dat
er geen grond bestaat om Gedeputeerde Staten tot het geven van
de verlangde vergunning te adviseren. De voorzitter vereenigt zich
geheel met dit advies. Dienovereenkomstig wordt bij acclamatie
besloten;

Vergunning tot afwijking van art. 3 al. 2 van Wet IV.

2°. dat de Heeren Douwes Dekker, apotheker te Bodegraven,
en Drabbe, apotheker te Delft, vergunning hebben verzocht tot
afwijking van art. 3 alinea 2 der wet van 1 Juni 1865, *Stbl.*
n°. 61. Zij wenschen in de lokalen waarin hunne apotheken zich
bevinden, den handel in verwstoffen voort te zetten. De com-
missie die genoemde apotheken heeft bezocht, vindt geen be-
zwaar in de inwilliging van dat verzoek, en de voorzitter stelt
daarom voor dat de Raad den inspecteur adviseere de gevraagde
vergunning te verleenen.

De Heer Haaxman meent, dat eene dergelijke afwijking van
genoemd wetsartikel aan apothekers ten platten lande gevoegelijk
kan worden toegestaan, maar dat zij aan apothekers in de steden
moest worden geweigerd. Meestal toch geeft zij aanleiding tot
wanorde in de apotheek, waarvan hij een voorbeeld te 's Graven-
hage aanhaalt.

De Heer Vorstman geeft in bedenking om van wege het ge-

neeskundig Staatstoezigt in den door den vorigen spreker bedoelden zin eene aanschrijving aan de apothekers te rigten.

De voorzitter verklaart zich daartoe gaarne bereid.

De Raad besluit met eenparige stemmen den inspecteur te adviseren aan de beide genoemde apothekers het gevraagde verlof te verleenen;

Oprigting van bureaux van vaccinatie?

3°. dat door den Minister van Binnenlandsche Zaken, bij schrijven van 4 Juni N°. 271, de vraag is gedaan, of de Raad de oprigting van bureaux van vaccinatie in deze provincie noodzakelijk acht.

De Raad is van oordeel, dat, met het oog op de in deze provincie bestaande genootschappen voor koepokinenting, de noodzakelijkheid van het oprigten van dergelijke bureaux geheel vervalt.

Onderzoek van geneesmiddelen voor schepen.

Vervolgens wordt door den voorzitter medegedeeld, dat de voorraad van geneesmiddelen en werktuigen is onderzocht voor acht schepen, genaamd: Maarten van Rossum; Helena en Anna; Sint Jan; Argo; Kosmopoliet II; Jason; 's Gravenhage, en Noach,

Taxatie van rekeningen.

en dat er op verzoek van gemeente- of armbesturen zes rekeningen door apothekers, leden van den Raad, zijn getaxeerd.

Handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt.

Omtrent de handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt deelt de voorzitter hoofdzakelijk het volgende mede:

Vervolgingen.

De afloop der reeds vroeger medegedeelde vervolgingen wegens overtreding der geneeskundige wetgeving, was als volgt: De apotheker Höchell te Vlaardingen en de heelmeester Stewe te Schoonhoven zijn vrijgesproken; omtrent de vervolging der heeren Snabilié en van Renesse te 's Gravenhage is nog geen berigt ingekomen; de apotheker Grendel Jr. te Gouda is veroordeeld tot tien geldboeten ieder van *f* 3, of subsidiaire gevangenisstraf van één dag voor iedere boete; de uitslag der vervolging van de Wed°. Gertzen te Rotterdam is nog niet medegedeeld, en de vervolging van de heeren apothekers van Santen Kolff, Snabilié, Vorstman en Cloos te Rotterdam is nog niet door het Openbaar Ministerie ingesteld.

Lepra.

Naar aanleiding van een paar gevallen van Lepra die zich in het Koloniaal Invalidengesticht Bronbeek hadden vertoond, ontving de inspecteur eene aanschrijving van den Ministeur van Binnenlandsche Zaken, om de geneeskundigen uit te noodigen onmiddellijk aan den inspecteur berigt te geven, wanneer dergelijke gevallen onder hunne behandeling kwamen. Bij circulaire van 25 Januari N°. 13 werd door hem aan dat verlangen voldaan, waarop hij slechts omtrent éénen lijder aan lepra berigt ontving.

Bezochte gemeenten.

De door den inspecteur of den adjunct-inspecteur sedert de laatste vergadering van den Raad bezochte gemeenten zijn: Alblasserdam, Nieuw-Beijerland, Oud-Beijerland, Zuid-Beijerland

ien Gemeten), Delftshaven, Dubbeldam, Gouda, Katwijk, Maas-
ıis, Papendrecht, Rotterdam, Schiedam, Zoetermeer en Zwijn-
echt.

In de gemeente Katwijk vertoonden zich in het begin der Katwijk.
ınd Februari ll. 24 gevallen van typhus en daarvan 23 geval-
bij leden van dezelfde familie.
Na bij een bezoek de overtuiging te hebben gekregen, dat de
ote menigte mesthoopen in de kom der gemeente, zoo al niet
oorzaak van deze epidemie, toch zeker zeer schadelijk voor de
ondheid der inwoners moesten zijn, rigtte de inspecteur een
rijven aan den Commissaris des Konings, waarna de burge-
ester zich bereid heeft verklaard alles aan te wenden om daar-
verbetering te brengen.

Dezelfde bronnen van ziekten, mesthoopen en stinkslooten, Maassluis.
rden door den inspecteur aangetroffen bij zijn bezoek te Maas-
is. Daarover werd aan het gemeentebestuur geschreven.

Over het bekende Balkengat te Schiedam werd eene corresponden- Schiedam.
ıtie met het gemeentebestuur gevoerd. Met welk gevolg, is
niet bekend.

Te Alkemade werd plotseling een gezin van zeven personen door Alkemade.
schijnselen van vergiftiging met rattenkruid aangetast. Uit een
ıromtrent ingesteld onderzoek bleek den inspecteur, dat het
tenkruid, met inachtneming van al de voorschriften der wet,
or een apotheker te Leiden was verkocht, en de zaak overigens
ı luttel beteekenis en op het dorp zelf zoo weinig bekend
s, dat de burgemeester van den inspecteur het eerste berigt
ıromtrent had ontvangen.

Van den burgemeester van Rhijnsburg ontving de inspecteur Verordeningen.
ı exemplaar der verordeningen „ter bevordering van reinheid"
„ter bevordering van gezondheidsmaatregelen" binnen die ge-
ente, — en
van het gemeentebestuur van 's Gravenhage eene verordening
egelende het toezigt op de bewoonbaarheid van gebouwen."

Door den Minister van Binnenlandsche Zaken is eene circulaire Maatregelen
ı de Commissarissen des Konings gerigt, houdende aanbeveling tegen cholera.
het handhaven of nemen van maatregelen bij het eventueel
lerverschijnen van de cholera asiatica. De Commissaris des Ko-
gs in Zuid-Holland heeft die circulaire, alsmede eene missive
ı hem inspecteur van 13 Febr. 1867 N°. 31 over hetzelfde
lerwerp, ter kennis van de gemeentebesturen gebragt in het
vinciaal Blad N°. 32. Deze missives worden voorgelezen.

Door den Minister werd in handen van den inspecteur gesteld Begraven van
adres van L. J. de Borst Verdoorn te Ameide, houdende vee te Ameide.
ten over het begraven van vee in een tuintje, gelegen in de
ıiddellijke nabijheid van zijn woonhuis en welwaterpomp.

Een onderzoek ter plaatse, door den adjunct-inspecteur ingesteld, leidde tot de overtuiging, dat de ingekomen klagten waren overdreven, dat aan het opgraven der lijken, met het oog op de voor de gezondheid schadelijke gevolgen, niet te denken viel en dat men aan de bezwaren van den adressant het best kon tegemoet komen door de begraafplaats, waarin reeds 7 mudden kalk en 10 kubieke ellen rivierzand vermengd met carbolzure kalk waren gestort, te bedekken met een laag grof houtskoolpoeder of turfmolm en daarover bouwaarde, voldoende om de plaats met gras of eenige andere plantensoort te doen begroeijen. In dien geest werd den Minister geadviseerd.

Gebruik van vleesch van runderen wegens typhus geslagt of daaraan gestorven.

Eene vraag van den Minister of het gebruik van vleesch van tengevolge van veetyphus gestorven runderen en van runderen die aan die ziekte lijdende geslagt zijn, gevaarlijk voor de volksgezondheid te achten zij, werd door den inspecteur, even als vroeger eene dergelijke vraag van het gemeentebestuur van 's Gravenhage, in dien zin beantwoord, dat vleesch van aan typhus gestorven vee eigenschappen heeft, die het duidelijk als niet goed vleesch doen kennen, en wel niet veel zal gebruikt worden; dat zulk vleesch niet schadelijk zou kunnen zijn, zou de inspecteur niet durven verzekeren, ofschoon de schadelijkheid niet is bewezen; en dat vleesch, afkomstig van runderen, in het begin van den typhus geslagt, blijkens de ondervinding, onder behoorlijk toezigt bij den aanvoer, zonder gevaar voor de volksgezondheid ter consumtie kan worden toegelaten.

Asch- en vuilnisbelten te 's Gravenhage.

Door denzelfden Minister werd in handen van den inspecteur gesteld een adres van bewoners van den Noord-West-Binnencingel te 's Gravenhage, verzoekende in het belang der volksgezondheid verplaatsing van de asch- en vuilnisbelten aldaar. Na een plaatselijk onderzoek en kennisneming van de beraadslagingen van den gemeenteraad van 's Gravenhage over de asch- en vuilnisbelten, werd door hem aan den Minister geadviseerd om aan adressanten te kennen te geven: dat op het oogenblik niet wel door het gemeentebestuur aan hun verzoek kon worden voldaan, doch dat dit bestuur zal worden gewezen op de noodzakelijkheid van beter toezigt op het vervoer van de vuilnis.

Circulaire v. d. inspecteur betreffende sterfte-tabellen enz.

Door den inspecteur werd eene missive dato 16 Maart N°. 59 aan den Commissaris des Konings gerigt betreffende de mededeeling van verordeningen door gemeentebesturen, de maandelijksche tabellen der sterfte en andere opgaven. Bij circulaire van 23 Maart N°. 3252, opgenomen in Provinciaal Blad N°. 51, werd deze missive door den Commissaris ter kennis van de gemeentebesturen gebragt.

Op verzoek van den voorzitter deelt de heer adjunct-inspecteur het volgende mede:

Door hem zijn twee magtigingen; volgens art. 5 der wet regelende het geneeskundig Staatstoezigt, verstrekt aan het lid G. W. Boot. De eene tot het binnentreden van het huis van arrest te Gorinchem, om een onderzoek in te stellen naar het wel- en regenwater, dat, volgens berigt, ten gevolge van den hoogen waterstand met zoogenaamd grachtwater zou vermengd zijn. Bij onderzoek bleek, dat dit ééns het geval was geweest met het regenwater, waarvan tot drinken geen gebruik werd gemaakt. De tweede tot het binnentreden van scholen te Gorinchem, naar aanleiding van een berigt van den inspecteur van het lager onderwijs over den slechten toestand der privaten van een dier scholen. Bij het verslag over den onhoudbaren toestand werd door den heer Boot medegedeeld, dat reeds eene aanbesteding tot verbetering had plaats gevonden.

Huis v. arrest en scholen te Gorinchem.

Te Oud-Beijerland werd, ten gevolge van eenige raadgevingen van den adjunct-inspecteur, besloten eenige slooten te dempen en riolen aan te leggen; later werd ook eene verordening op het reinigen van woningen vastgesteld.

Oud-Beijerland.

Eveneens zoude te Zwijndrecht eene verordening worden vastgesteld en men daardoor aan de gemaakte opmerkingen te gemoet komen.

Zwijndrecht.

Naar aanleiding van een vroeger schrijven aan Burgemeester en Wethouders van Ooltgensplaat werd berigt, dat ook daar slooten zouden worden gedempt en riolen aangelegd.

Ooltgensplaat.

Het gemeentebestuur van Dubbeldam beklaagde zich over het vuile water uit de spuihaven en de Beeldjeshaven te Dordrecht, dat bij hoogen stand van de rivier in de Dubbeldammer polders werd gelaten, waardoor het eenige drinkwater der ingezetenen werd verontreinigd. Aan dit bezwaar zou kunnen worden te gemoet gekomen door een stoomgemaal bij Dordrecht, waarover onderhandelingen werden gevoerd.

Dubbeldam.

Door de commissie tot onderzoek der apotheken in het district Beijerland werd berigt, dat de wed^{e}. van den heer Kleynenberg, in leven geneeskundige te Piershil, niet had voldaan aan art. 20 van de wet regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst. Op een schrijven van den adjunct-inspecteur werd door den burgemeester kennis gegeven van de ontvangst van den sleutel der vergiftkast.

De heer Robertson deelde hem mede, dat de bediende bij den geneeskundige van Ommering, te Spijkenisse, geen bevoegdheid als leerling-apotheker had. Eene daarover gevoerde correspondentie leidde tot het vertrek van dien bediende.

Daarop vraagt Dr. Lulofs het woord en vestigt de aandacht op de nadeelen, welke het gevolg kunnen zijn van den toestand van den Alblasserwaard, die voor een goed deel onder water staat,

Hooge stand v. h. water in d. Alblasserwaard.

zoodat de lijken van aan veetyphus gestorven runderen worden blootgespoeld, hetgeen een ondragelijken stank verspreidt. Hij meent dat er door genoegzame spuijing verbetering ware aan te brengen.

Rioolstelsel te Gorinchem.

De heer Boot zegt, dat te Schelluinen geklaagd wordt over het rioolstelsel te Gorinchem, daar dit de oorzaak is van het sterven van visch tot bij Schelluinen. Hij vreest, dat zoo er te Gorinchem een nieuw rioolstelsel wordt gemaakt, men aan de andere zijde denzelfden last zal ondervinden.

De voorzitter zegt dezen heeren dank voor de gedane mededeelingen en zal gaarne onderzoeken of tegen de geopperde bezwaren iets kan worden gedaan.

Voorstellen. Bevordering van aanneming v. h. decimale stelsel in de pharmacopoea.

De voorzitter stelt alsnu aan de orde de beraadslaging over de voorstellen, op den beschrijvingsbrief vermeld, en opent die over het voorstel, dat de Raad de aanneming van het decimale stelsel van maten en gewigten in de nieuwe pharmacopoea trachte te bevorderen.

De heer Haaxman geeft te kennen, dat de commissie, met de zamenstelling van de nieuwe pharmacopoea belast, reeds heeft besloten dit stelsel aan te nemen.

Prof. Groshans heeft bezwaar om de geneeskundigen te verpligten bij het schrijven van recepten het decimale stelsel te volgen. Hij wenscht dat daaromtrent aan ieder volkomen vrijheid worde gelaten.

Dr. Mess is dit met den vorigen spreker eens. Hij was juist in Frankrijk toen aldaar dit stelsel werd ingevoerd, en zag de moeijelijkheden, welke die invoering voor de Fransche geneeskundigen opleverde.

De voorzitter stemt gaarne toe, dat de receptuur volgens een ander dan het thans gebruikelijke stelsel, in den aanvang eenige moeijelijkheden voor geneeskundigen en apothekers zal opleveren, maar doet uitkomen dat die *altijd* zullen bestaan, gedurende den overganstijd, tot dat men aan het nieuwe stelsel gewoon is. Uitstel zou geen ander gevolg hebben, dan dat de moeijelijkheden voor later werden bewaard. Men zal toch niet het thans gebruikte medicinale gewigt ten eeuwigen dage willen behouden, terwijl het elders door het decimale wordt vervangen. Het gebruik van kleine herleidingstabelletjes kan ook de bezwaren bijna geheel uit den weg ruimen. — Het nu behandelde voorstel geldt overigens niet het gebruik der medicinale gewigten in de voorschriften der geneeskundigen, maar de bevordering der aanneming van het decimale stelsel *in de nieuwe pharmacopoea.*

Dr. Rombach meent dat men zich ijdele schrikbeelden schept. Laat de commissie voor de nieuwe pharmacopoea het decimale stelsel bij hare bewerking aannemen; maar wie zal een genees-

· dwingen dit stelsel bij het schrijven van een recept te
gen?
e heer Haaxman deelt in dit opzigt het gevoelen van den
gen spreker.
e heer Bosscha begrijpt niet, hoe een geneeskundige moeije-
eid zou kunnen hebben, om het decimale stelsel bij het
schrijven aan te nemen. Hij behoeft immers slechts een her-
ngstafel van de beide stelsels in te zien. Overigens wenscht
ler commissie in overweging te geven, om bij het zamenstellen
pharmacopoea vooral niet de quasi Nederlandsche namen der
gten te gebruiken, door b. v. te spreken van een „wigtje"
laats van een „gram."
aar hetgeen met het voorstel wordt beoogd, volgens de me-
eling van den heer Haaxman, reeds door de commissie voor
harmacopoea is aangenomen, wordt het voorstel door den
zitter ingetrokken.
r. Snijders stelt voor aan den Minister te verzoeken, de in- Invoering der pharmacopoea bij Kon. besluit.
ing der pharmacopoea bij Koninklijk besluit en niet bij de
te doen plaats hebben.
e voorzitter gelooft dat dergelijk verzoek niet noodzakelijk
daar de wenschelijkheid van invoering bij besluit bijna alge-
n wordt erkend en aan den Minister of de commissie zeker
niet zal ontgaan.
et voorstel van Dr. Snijders wordt niet ondersteund.
lsnu komt in discussie het voorstel dat de Raad besluite een Onderzoek van slaapsteden.
rzoek in te stellen naar den toestand der slaapsteden.
e heer Cramer vraagt wie dat onderzoek zal verrigten in
tsen, waar geen lid of plaatsvervangend lid van den Raad
bevindt.
e voorzitter doet opmerken, dat men alvast kan aanvangen
lie plaatsen, waar leden of plaatsvervangende leden gevonden
len; in de overige zou dat onderzoek bij een bezoek dier
tsen door hem of door den adjunct-inspecteur kunnen ge-
den.
ij brengt eene schets voor dergelijk onderzoek ter tafel, op-
aakt door de vergadering der inspecteurs.
r. Onnen vraagt waartoe dit onderzoek zal leiden, en waarom
uist met een onderzoek van *slaapsteden* zal worden begonnen.
e voorzitter meent dat eerst na afloop van het onderzoek
kunnen blijken, waartoe het geleid heeft; men kan de toe-
st moeijelijk vooruitloopen. Wat de vraag betreft, waarom nu
met het onderzoek van slaapsteden wordt begonnen, her-
rt hij aan eene mededeeling in eene vorige bijeenkomst (No-
1 19 Febr. 1866, blz. 7, n°. 6), dat de vergadering van
cteurs tot bevordering van eenheid wenschelijk achtte, dat

110686

hetzelfde onderwerp ongeveer gelijktijdig in alle provinciën zou worden ter hand genomen en daarvoor in de eerste plaats de slaapsteden had uitgekozen. De vraag: waarom juist deze? zou evenzeer kunnen worden gedaan bij elk ander punt van onderzoek. Dat slaapsteden belangrijken invloed hebben op de volksgezondheid, behoeft wel geen betoog. Men denke slechts aan de verbreiding van ziekten daardoor.

Dr. Onnen vreest dat het onderzoek tot niets anders zal leiden dan tot het bijeenbrengen van stapels van rapporten, die op het ministerie usque at Calendas Graecas onaangeroerd zullen blijven liggen. Het onderzoek is ook volgens hem te speculatief; de wet heeft een praktische strekking. Hij wil onderzoek van de volksgezondheid; daarom zou hij b. v. liever een onderzoek zien ingesteld naar de oorzaken der sterfte in deze provincie. Hij wenscht praktische resultaten; hij wil opbouwen.

De voorzitter meent dat men om te kunnen bouwen toch eerst de bouwstoffen zal moeten verzamelen, en dat juist om de oorzaken der sterfte te leeren kennen, onderzoek noodig is naar de oorzaken van ziekte. Daartoe behooren zeker dikwijls de slaapsteden.

Dr. Onnen blijft aan het nut van het voorgestelde onderzoek twijfelen.

Er wordt besloten het voorgestelde onderzoek te doen plaats hebben.

Onderzoek naar geneesk. armverzorging.

Hierop komt in beraadslaging het voorstel betreffende een onderzoek naar de geneeskundige armverzorging, waarvoor door den voorzitter evenzoo eene schets wordt medegedeeld.

Dr. Rombach zegt dat bij de vroegere provinciale commissiën de klagten over de geneeskundige armverzorging altijd uit de kleinere gemeenten kwamen. Hij vraagt of er reeds een plan is beraamd hoe dat onderzoek zal plaats hebben; de commissiën met het visiteren der apotheken belast, zouden alsdan de noodige inlichtingen kunnen inwinnen in de gemeenten, die zij bezoeken.

De voorzitter meent, dat men vooreerst zal kunnen beginnen in die gemeenten, waar leden of plaatsvervangende leden van den Raad zijn gevestigd en dat ongetwijfeld ook de visiterende commissiën belangrijke gegevens zullen kunnen verzamelen.

Prof. de Bruijn Kops oppert de vraag, of het met het oog op dit onderzoek niet van belang zoude zijn corresponderende leden van den Raad te benoemen.

Dr. Rombach acht die benoeming dan nog wenschelijker voor het onderzoek van slaapsteden; intusschen behoeven die leden nu niet dadelijk te worden benoemd.

Prof. de Bruijn Kops wenscht het beginsel alsnu uit te maken.

Dr. Rombach wenscht dit uit te stellen tot de volgende vergadering.

Dr. Bosscha gelooft dat men aan den inspecteur moest opdra-
ı eene voordragt te doen.
Dr. Rombach meent zich ten sterkste daartegen te moeten ver-
ten; hij zegt den persoon van den voorzitter hoog te achten,
ar is te naijverig op de weinige magt, die volgens hem de
ıd bezit, om genegen te zijn ook dat weinige aan de voeten
ı den inspecteur neder te leggen; hij wil des noods de zienswe van den voorzitter vernemen, maar niet hem eene voorgt doen opmaken.
)e Heer Bosscha meent, dat de vorige spreker hem niet juist
ft begrepen en dient alsnu schriftelijk zijn voorstel in, aldus
lende:
„De Raad besluit, in zijne volgende vergadering, na verno-
ı te hebben het advies van den inspecteur:
„1°. te beslissen of er corresponderende leden zullen worden
ıoemd, en zoo ja,
„2°. de gemeenten te bepalen, waarin corresponderende leden
len gevestigd zijn;
„3°. tot de benoeming van die leden over te gaan."
)r. Snijders wenscht de gemeenten, waarin corresponderende
en zullen worden benoemd, in den oproepingsbrief vermeld
zien.
?rof. Evers wil dit niet in den beschrijvingsbrief, maar bij
ınderlijk schrijven ter kennis van de leden zien gebragt.
Het voorstel van Dr. Bosscha, alsnu in stemming gebragt,
rdt *aangenomen* met 11 tegen 6 stemmen. (Bij deze stemming
ı Dr. Addink afwezig.)
Het voorstel van den voorzitter betreffende het onderzoek naar
geneeskundige armverzorging wordt daarop aangenomen.
Het voorstel betreffende het verzamelen van bijdragen voor eene
eeskundige topographie der provincie, alsnu aan de orde,
ırvoor insgelijks eene schets door den voorzitter wordt mede-
leeld, wordt mede aangenomen, na een korte bestrijding
ı Dr. Onnen, die daartegen dezelfde bezwaren in het midden
ngt als tegen het onderzoek van de slaapsteden.

Verzamelen van bijdragen voor eene geneesk. topographie.

)e voorzitter doet hierop de bijeenkomst overgaan in eene
ing met gesloten deuren en sluit na afloop daarvan de ver-
lering.
Aldus voorloopig opgemaakt:

EGELING, *voorzitter.*
Dr. W. M. H. SäNGER, *secretaris.*

N°. 22. *Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 4 Junij* 1867, n°. 269, 9e afd., *aan de geneeskundige inspecteurs, over het* visiteren van geneesmiddelen en werktuigen voor schepen.

Naar aanleiding eener vraag, voorkomende in het rapport der jongste inspecteurs-vergadering, heb ik de eer U te kennen te geven, dat de visitatie van geneesmiddelen en werktuigen, bestemd voor schepen, kosteloos behoort te geschieden.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
Namens den Minister.
De Secretaris-Generaal,
(*get.*) J. SCHRÖDER.

N°. 23. *Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 4 Junij* 1867, *n°.* 271, 9e afd., *aan de geneeskundige inspecteurs betreffende* bureaux van vaccinatie.

Naar aanleiding van het advies der inspecteurs-vergadering op de vraag wat van Regeringswege kan gedaan worden om eene goede en zorgvuldige toepassing van de koepokinenting te bevorderen, zal ik gaarne vernemen:

1°. of er in uwen kring bureaux van vaccinatie zijn, die, zonder geldelijke hulp van het rijk, gevaar zouden loopen te worden opgeheven,

en 2°. of de oprigting van zoodanig bureau in uwen kring noodzakelijk mag geacht worden, maar uit gemis van de noodige fondsen achterwege gebleven is.

Bij de beantwoording dezer vragen lette men op de gelegenheid die door de te Amsterdam en te Rotterdam bestaande koepokgenootschappen wordt gegeven om zich steeds van versche koepokstof te voorzien. Vele bureaux op te rigten die hetzelfde doel hebben is niet noodzakelijk en zou tot versnipperig van krachten leiden. Behalve enkele vaste bureaux die zich met de zorg voor het steeds verkrijgbaar stellen van goede koepokstof belasten, zou op verschillende punten des Rijks de oprigting van tijdelijke bureaux kunnen bevorderd worden, waar een paar maal 's jaars en gedurende het heerschen van kinderziekte de gelegenheid tot kostelooze vaccinatie en revaccinatie wordt aangeboden.

Het komt mij voor dat de tijdelijke bureaux, die in plaatselijke behoeften voorzien, zoo zij geldelijke hulp noodig hebben, van wege de gemeenten of de provincie behooren geholpen te worden, terwijl de vaste bureaux, die voor de instandhouding van goede koepokstof waken en die voor ieder verkrijgbaar stellen, aanspraak mogen maken op een subsidie van Rijkswege.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 24. *Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van* 13 *Junij* 1867, n°. 306, 9e afd., *aan de geneeskundige inspecteurs, betreffende de* eedsaflegging van leden der geneeskundige Raden.

In het rapport van het verhandelde in de jongste inspecteurs-vergadering wordt mijne beslissing gevraagd omtrent eenige punten betreffende de eedsaflegging van leden en plaatsvervangende leden der geneeskundige raden.

Schriftelijke eedsaflegging schijnt in strijd met de letter van art. 4 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58), waar gesproken wordt van het afleggen van een eed in handen van den inspecteur.

Ten einde te voorkomen dat zij die van lid tot plaatsvervangend lid, of omgekeerd, benoemd worden, nogmaals een eed behoeven af te leggen, zie ik er geen bezwaar in dat bij hunne benoeming de leden worden beëedigd als leden of plaatsvervangende leden.

Een derde persoon behoeft niet bij de eedsaflegging tegenwoordig te zijn, noch het proces-verbaal daarvan te onderteekenen.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 25. *Missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van* 20 *Julij* 1867, *N°.* 279, 9e *afd., aan de Commissarissen des Konings in de provincien, betreffende* opgaven van verrigte vaccinatiën.

Volgens art. 7 der wet van 1 Junij 1865, (*Stbl.* N°. 60) geven de geneeskundigen binnen veertien dagen na den afloop eener verrigte vaccinatie, of der behandeling van eenen lijder aan kinderpokken, het bewijs daarvan aan den belanghebbende af. Een duplicaat daarvan wordt door hen bewaard, en uiterlijk één maand na het einde van het jaar, waarin de verrigting of behandeling, daarbij vermeld, plaats vond, aan het gemeentebestuur gezonden.

Ik acht het wenschelijk dat de geneeskundige inspecteurs en adjunct-inspecteurs in kennis worden gesteld met de in iedere tot hun werkkring behoorende gemeente verrigte vaccinatiën en revaccinatiën en van de gevallen van kinderpokken welke zich hebben voorgedaan. Ik heb mitsdien de eer U.H.E.G. te verzoeken de gemeentebesturen in Uwe provincie uit te noodigen jaarlijks vóór den 1sten Maart aan den betrokken inspecteur of adjunct-inspecteur

lijsten te doen tockomen, ingerigt naar het hiernevensgaande model. De namen der geneeskundigen behoeven daarbij niet te worden vermeld.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) HEEMSKERK.

A. STAAT der gevallen van kinderpokken in de gemeente N. over het jaar 18 . .

Getal lijders aan kinderpokken.	Getal poklijders die vroeger gevaccineerd waren.	Getal poklijders die niet gevaccineerd waren.	*Aanmerkingen.*

B. STAAT der verrigte vaccinatiën en revaccinatiën in de gemeente N over het jaar 18 . .

Getal verrigte vaccinatiën.	Getal verrigte revaccinatiën.	Daarvan werden gratis gevaccineerd.	Daarvan werden gratis gerevaccineerd.	Getal gevaccineerden beneden 2 jaar.	Getal gevaccineerden van 2—10 jaar.	Getal gevaccineerden boven 10 jaar.

N°. 26. *Kon. Besluit van* 26 *Julij* 1867, n°. 70, *betreffende oprigting en instandhouding van* bureaux van vaccinatie.

WIJ WILLEM III, enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, van den 24 Julij 1867, n°. 254, 9de afdeeling;

Overwegende dat door de opheffing der Provinciale geneeskundige Commissiën niet voldoende voorzien is in de behoefte van zuivere koepokstof;

Gelet op art. 28 der wet van 1 Julij 1865 (*Staatsblad* n°. 58);

Hebben goedgevonden en verstaan:

1°. Aan de geneeskundige ambtenaren op te dragen de oprigting en instandhouding van bureaux voor vaccinatie zooveel mogelijk te bevorderen;

2°. te bepalen dat aan de bureaux voor vaccinatie, welke zich bezig houden met de verzameling en kostelooze verzending van zuivere koepokstof en met de regeneratie dier stof, een sudsidie uit 's Rijks kas kan verstrekt worden, wanneer daarvan aan Ons de behoefte gebleken is.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit Besluit.

Het Loo, den 26 Julij 1867.

(*get.*) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(*get.*) HEEMSKERK.

N°. 27. *Rapport betreffende de norm der winkelvisitatie, opgemaakt door eene commissie uit de vergadering der geneeskundige inspecteurs.*

Bij het onderzoek, of en in hoeverre de wettelijke bepalingen nageleefd worden, zal men hoofdzakelijk op de volgende punten behooren te letten:

1°. Met betrekking tot het *personeel* der apotheek.

a. Drijft de apotheker of geneeskundige in de onderzochte apotheek zijne *eigene* zaak of neemt hij die voor een ander waar? Is, in dit laatste geval, de *schriftelijke vergunning* van den inspecteur behoorlijk aanwezig? En zoo de waarnemende apotheker niet gevestigd is, heeft hij dan het bewijs zijner *bevoegdheid* door den inspecteur laten viseren? (Artt. 18, 19 en 21 der wet, regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst.)

b. Zijn de personen, die men bij de visitatie in de apotheek werkzaam of behulpzaam aantreft, tot die adsistentie *bevoegd* en zijn zij *ingeschreven?* Is aan den inspecteur berigt gezonden, casu quo, van het aannemen of ontslaan van een hulp-apotheker of een leerling-apotheker? (Art. 9, 6de lid, der wet, regelende de uitoefening der geneeskunst, en artt. 1 en 22 en het 3de lid van art. 34 der wet, regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst.)

2°. Met betrekking tot de *inrigting* der apotheek.

a. Voldoet de apotheek aan het voorschrift van het 2de lid van art. 3 der wet, regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst, of heeft de apotheker vergunning tot afwijking er van (2de lid van art. 34)?

b. Is bij den geneeskundige, tot het leveren van geneesmiddelen bevoegd, en bij den apotheker, uitsluitend voor eene instelling van ziekenzorg of voor andere gestichten van liefdadigheid werkzaam, de lijst van geneesmiddelen, die zij voorhanden moeten hebben, aanwezig (art. 28)? En is zij door den inspecteur voor gezien geteekend (art. 5 van genoemde wet en het 4de lid van art. 9 der wet op de uitoefening der geneeskunst)?

c. Zijn de vergiften behoorlijk afgesloten (art. 7 der wet op de uitoefening der artsenijbereidkunst)?

3°. Met betrekking tot het *materieel* der apotheek.

a. Zijn naauwkeurige maten, gewigten en balansen aanwezig en hoe zijn zij gesteld? Is een exemplaar van de Nederlandsche pharmacopaea voorhanden? Zijn de pharmaceutische toestellen in behoorlijken staat (art. 4 en 24 der wet, regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst)?

Hier valt op te merken, dat greinschalen en greingewigten (vooral de onderdeelen van 1 grein) dikwijls veel te wenschen overlaten.

b. Zijn de bij de wet aangewezene geneesmiddelen voorhanden (art. 9 der wet, regelende de uitoefening der geneeskunst, en art. 4 en 5 der wet regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst)?

c. Zijn de geneesmiddelen van opschriften voorzien en is elk geneesmiddel in een daartoe geschikt voorwerp bewaard (vooral met betrekking tot afsluiting van lucht en licht, waar noodig)? (Art. 6 der laatstgenoemde wet).

d. Dragen de geneesmiddelen, behoorende tot de lijst B, die als vergiften buiten de gesloten kast mogen bewaard worden, een duidelijk kenmerk (slot van § 1 der beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 10 November 1865)?

c. Is van elk geneesmiddel eene genoegzame hoeveelheid aanwezig (2de lid van art. 4 der wet, regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst)?

NB. Bijlage A tot dit rapport bevat daaromtrent eene handleiding.

4°. Met betrekking tot de *administratie* der apotheek.

a. Worden de bereide recepten behoorlijk geliasseerd (art. 21 der wet, regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst)?

Hier wordt indachtig gemaakt, voor het geval dat geneeskundigen zich, in plaats van een lias, van een receptenboek bedienen, dat men behoort te onderzoeken, of dit naauwkeurig wordt ingevuld en bijgehouden.

b. Is het register voor de aflevering van vergiften aanwezig en wordt het behoorlijk ingeschreven (art. 14 der laatstgenoemde wet)?

Nevens deze aanduiding der *wettelijke bepalingen*, waarop bij de visitatie der apotheken moet worden gelet, hebben de inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt het wenschelijk geacht nog eenige wenken te geven

omtrent enkele punten, die bij het doen der visitatie zeer de aandacht verlienen. Deze wenken zouden *conventionele bepalingen* genoemd kunnen worden:

1°. Het onderzoek moet bij voorkeur ingesteld worden omtrent de geneesniddelen van dagelijksch gebruik. Eene schets van eenige geneesmiddelen, lie bij voorkeur in aanmerking komen, vindt men hierachter, in Bijlage B ot dit rapport.

Het is aan te bevelen om bij geneeskundigen, die geneesmiddelen leveren, ooral de aandacht te vestigen op de middelen, die, buiten de bij het beluit van 5 November 1865 (*Staatsblad* n°. 125) voorgeschrevene, op hunne ijsten voorkomen.

2°. Men vermijde het onderzoek van zaken, die veel tijd of scheikundige ulpmiddelen vorderen, waarover men niet beschikken kan. Zoo noodig, kan ene genoegzame hoeveelheid afgezonderd en tot nader onderzoek medegenonen worden.

3°. Men late zich niet te veel afleiden door het bezigtigen van voorwerpen, loor de apothekers enz. uit eigen beweging aangeboden.

4°. Men houde naauwkeurig aanteekening van alle afwijkingen, die bij het loen der visitatie opgemerkt mogten worden en waarvan men den apotheker, len geneeskundige of den droogist de verbetering aanbeveelt. Het verdient anbeveling deze aanteekeningen in sommige gevallen door den eigenaar der potheek (of diens vertegenwoordiger) voor gezien te laten onderteekenen, ter oorkoming van ontkenning bij hervisitatie of latere visitatiën.

5°. De orde, zindelijkheid en het uiterlijk voorkomen van de inrigting en an de middelen, die onderzocht worden, zijn zaken van groot gewigt. Ligt alt overal een of ander daarmede in strijd op te merken. Men versta daaromtrent, dat één enkel beschimmeld extract, ééne enkele onklare siroop, éne enkele troebele tinctuur geene absolute slordigheid verraadt, maar dat eze aanwezig is dáár, waar *de* of *vele* extracten, siropen of tincturen de enmerken van een deugdelijk uiterlijk voorkomen missen.

6°. Het is nuttig te onderzoeken, of de geneeskundige of de apotheker an één medicament soorten aflevert van verschillende hoedanigheid (bijv. voor len mensch en soms zoogenaamd voor het vee). Het doel van het onderzoek is niet, om het aanwezig zijn te constateren van *pronk*-rheum, van *model*-kinabast enz., maar om de gesteldheid op te nemen van de middelen, die en zoo als zij afgeleverd worden.

7°. Het is wenschelijk den apotheker of den geneeskundige in overweging te geven, de eventueel afgekeurde geneesmiddelen in tegenwoordigheid der gecommitteerden weg te werpen op daartoe geschikte plaatsen of op andere wijze te vernietigen.

8°. De termijn voor aanvulling of verbetering van het afgekeurde of ontbrekende (4de lid van art. 4 der wet, regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst) moet niet te lang zijn, hoogstens 14 dagen bedragen.

9°. Behalve op de naauwkeurigheid der maten en gewigten, moet ook op net meer of minder voldoende van het *aantal* en op de *volledigheid* van het stel gewigten (vooral greingewigten) gelet worden. Het is mede wenschelijk,

naar het al of niet voorhanden zijn der bewijzen van ijk of herijk onderzoek te doen (art. 24 der wet, regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst).

10°. Het kenmerk, waarmede de geneesmiddelen aangeduid zijn, die tot de lijst B behooren en als vergiften buiten de gesloten kast mogen bewaard worden, moet in elken winkel uniform zijn. Een gelijk kenmerk moeten de vergiften dragen, die in voorraad-flesschen of potten enz. in den winkel of in een ander afgesloten lokaal bewaard worden.

11°. Bij het opmaken van processen-verbaal moeten de gecommitteerden zorg dragen dat de feiten, daarin vermeld of te vermelden, met het oog op de wet, naauwkeurig worden opgegeven en omschreven.

12°. Een volledig onderzoek kan alleen geschieden, wanneer elke visiterende commissie voorzien is van een kistje, waarin de meest noodzakelijke werktuigen en reagentia voorhanden zijn. Zoodanige kistjes, lang 12, breed 7 en hoog 5 Rijnl. duimen, zijn te bekomen bij W. Geissler, N. Z. Achterburgwal, F 67, bij het Spui te Amsterdam, tot den prijs van p. m. *f* 25 per kistje. Het bevat:

a. twee areometers voor ligte en twee voor zware vloeistoffen, ter lengte van c. 1 Ned. palm, alsmede eene glazen buis, die ruim 1 Ned. ons vocht bevatten kan. — Als proeve van eenige dagelijks in gebruik zijnde middelen, waarvoor zij noodwendig zijn, wordt de hierachter als bijlage C tot dit rapport voorkomende lijst gegeven;

b. een klein glazen spiritus-lampje;

c. eene getitreerde buis van 50 c. c., meer bepaald voor het onderzoek van aqua laurocerasi;

d. een klein gegradueerd buisje tot onderzoek van chloroform, aether sulphuricus, aether aceticus enz.;

e. eenige reageerbuisjes. Deze zijn met een opslaand rekje in het deksel van het kistje geborgen;

f. tien fleschjes voor reagentia. Bij de vrijheid, die daaromtrent gelaten wordt, komen bijzonder in aanmerking: acid. sulphuric. dil., acid. hydrochloricum dil., acid. nitricum dil., ammonia liquida, hydras kalicus, nitras argenticus, chloretum hydrargiricum, chloretum bariticum, aether sulphuricus en solutio hypochloritis calcici;

g. een horologieglaasje, eene loupe, een glasstaafje en reageerpapier.

Bijl. A.

—

LEIDDRAAD *strekkende, pro re nata, tot aanwijsing der* kleinste hoeveelheid *van elk geneesmiddel, die de apothekers en geneeskundigen, tot het leveren van geneesmiddelen bevoegd, dienen voorhanden te hebben* (*deze laatsten, voor zooverre die middelen voorkomen op de door hen ingezonden lijsten.*) (1)

NAMEN.	Geneeskundigen.	Apothekers.
Acetas aethylicus	Unc. 1/2	Unc. 2
* " ammonicus liquidus	" 4	" 8
" chinicus	Scr. 1	Scr. 1
" kalicus	Unc. 1/2	Unc. 2
" " liquidus.	" 2	" 4
* " morphicus	Gran. 10	Scr. 1
" natricus	Unc. 1/2	Unc. 2
" plumbicus cum aqua	" 1/2	" 2
* " " liquidus	" 4	" 8
" " tribasicus	" 1	" 4
" strychnicus	Gran. 5	Gran. 10
Acetum aromaticum	Unc. 1	Unc. 4
" colchici	" 1/2	" 2
" scillae	" 1	" 4
Acidum aceticum (Acidum lignic. purum.)	" 2	" 8
" " concentratum	" 1/2	" 2
* " " dilutum	" 4	" 8
" arsenicosum	Drachm. 1	" 1
" benzoïcum	Scr. 1	Drachm. 1
" boricum	Drachm. 2	Unc. 1
* " hydrochloricum	Unc. 1	" 8
" " dilutum	" 2	" 8
" " venale	" 4	" 16
" nitricum	" 1	" 4
" " dilutum	" 1	" 8
" " venale	" 2	" 16
" phosphoricum	" 1	" 4
" succinicum	Drachm. 1/2	Drachm. 1
* " sulphuricum dilutum	Scr. 2	Unc. 4
" " purum	" 1	" 8
" " venale	Unc. 2	" 16
* " tannicum	Drachm. 2	" 1
" tartaricum	" 4	" 2
" valerianicum	Scr. 1	Drachm. 1/2
Aether muriaticus alcoholicus	Unc. 1/2	Unc. 2
Alcohol absolutus	" 1	" 4
" cum aqua (0.828)	" 2	" 8
Aloë capensis	" 1/2	" 2
" hepatica	" 1/2	" 2

(1) Deze leiddraad is in Friesland en Groningen aangenomen. De met * geteekende artikels zijn de 78 van het Koninklijk besluit van 5 Nov. 1865

NAMEN.	Geneeskundigen.	Apothekers.
Aloë socotrina	Unc. 1/2	Unc. 2
* Ammonia liquida	" 2	" 8
Amygdalinum	Scr. 1	Scr. 1
Aqua cinnamomi	Unc. 2	Unc. 2
" corticum aurantiorum	" 2	" 8
* " depurata	" 8	" 32
" foeniculi	" 2	" 8
" florum aurantiorum	" 4	" 16
* " lauro-cerasi	" 4	" 8
" menthae crispae	" 4	" 16
" menthae piperitidis	" 4	" 16
" rosarum	" 4	" 16
Axungia porcina depurata	" 2	" 16
Baccae juniperi	" 2	" 8
" lauri	" 2	" 8
* Balsamum copaivae	" 2	" 8
" peruvianum	Drachm. 2	" 1
Biboras natricus cum aqua	Unc. 1	" 4
Bicarbonas kalicus cum aqua	" 1/2	" 1
" natricus cum aqua	" 1	" 4
Bioxydum manganicum nativum	" 2	" 8
Bitartras kalicus cum aqua (venalis)	" 2	" 8
Butyrum cacao	Drachm. 2	" 1
* Camphora	Unc. 1/2	" 2
Cantharides	Drachm. 1	" 1
Capita papaveris albi	N°. 10	N°. 50
Carbo animalis	Unc. 2	Unc. 8
" ligni (pulvis)	" 1	" 4
Carbonas ammonicus pyro-animalis	" 1/2	" 2
" " " liquidus	" 1/2	" 2
" calcicus depuratus	" 1	" 4
* " et hydras magnesicus	" 1	" 4
" " " plumbicus	" 1	" 4
" kalicus	" 1	" 4
* " natricus cum aqua	" 1	" 4
Caryophilli aromatici	" 1	" 4
Cassia fistula	" 4	" 16
Castoreum sibiricum	Gran. 10	Scr. 1.
Cera alba	Unc. 1	Unc.
" flava	" 1	
Chininum	Scr. 1	Drachm.
* Chloras kalicus	Unc. 1	Unc.
* Chloreti ferrici solutio	" 1	
" stibici "	Drachm. 2	
Chloretum aluminicum cum aqua	" 2	
" ammonicum	Unc. 2	
* " " depuratum	" 2	
" aurico-natricum	Gran. 5	Gran. 10
" auricum acidum	" 5	10
" baryticum cum aqua	Drachm. 2	Unc. 1/2
" calcicum	Unc. 1/2	2
" ferricum	Drachm. 2	1
" " et chloretum ammonicum	Unc. 1	2
* " hydrargyricum	Drachm. 1	1/2
" " et amididum hydrarg.	" 1	1/2

NAMEN.	Geneeskundigen.	Apothekers.
oretum hydrargyrosum	Drachm. 1	Unc. 1
" " ope vaporis aquae praeparatum	" 1	" 1/2
" natricum depuratum	Unc. 1/2	" 2
" " exsiccatum	" 1/2	" 2
" zincicum cum aqua	Drachm. 1	" 1/2
hloroformylum	Unc. 1/2	" 2
honinum	Scr. 1	Drachm. 1
cionellae	Drachm. 2	Unc. 1
phonium	Unc. 1/2	" 2
au cervi praeparatum	" 1/4	" 4
" rasura	" 2	" 4
tex angusturae verae	" 1/2	" 1
canellae albae	" 1/2	" 1
cascarillae	" 1	" 2
cinnamomi javanici	" 1/2	" 2
" (pulvis)	" 1/2	" 2
" zeylanici	" 1/2	" 2
" " (pulvis)	" 1/2	" 2
citri exterior	" 1	" 4
cum ligno sassafras (rasura)	" 2	" 8
geoffroyae surinamensis	" 1	" 4
interior sambuci	" 1	" 2
mezerei	" 1	" 4
peruvianus flavus	" 2	" 4
" fuscus Huanuco	" 4	" 4
" " " (pulvis)	" 2	" 4
" " Loxa	" 2	" 4
" regius	" 2	" 4
" " (pulvis)	" 2	" 4
" ruber	" 2	" 4
" " (pulvis)	" 1	" 2
quercus	" 2	" 4
radicis granatorum	" 2	" 4
salicis albae	" 2	" 8
simarubae	" 1	" 4
ãces aurantiorum	" 2	" 8
" " (flavedinis pulvis)	" 1	" 4
us	Drachm. 1	" 1/2
retum ferrico-ferrosum	" 1	" 1/2
" hydrargyricum	Scr. 1	Drachm. 1
" kalico ferrosum	Unc. 1/2	Unc. 2
" kalicum	Scr. 1	Drachm. 1
" zincicum	" 1	" 1
tuarium sennae compositum	Unc. 2	Unc. 4
lastrum aromaticum	" 1	" 2
" asae foetidae	" 1/2	" 1
" cantharidum	" 1	" 4
" conii seu cicutae	" 1	" 2
" de galbano crocatum	" 1/2	" 2
" gummosum	" 1	" 4
" hydrargyri	" 1	" 2
" hyoscyami	" 1	" 2
" opiatum	" 1/2	" 1
" oxydi cobaltici	" 1/2	" 2
" " plumbici semivitrei	" 1	" 4
resinosum	" 1	" 4

NAMEN.	Geneeskundigen.	Apotheken.
Emplastrum saponatum	Unc. 1/2	Unc. 2
Extractum absynthi.	" 1/2	" 2
* " aconiti	Drachm. 1	" 1
" " alcoholicum	Scr. 1	Drachm. 1
* " aloës.	Drachm. 2	Unc. 1
" bardanae	Unc. 4	" 8
* " belladonnae.	Drachm. 1	" 1
" " alcoholicum	Scr. 1	Drachm. 1
" calendulae	Drachm. 2	Unc. 1
" cardui benedicti	Unc. 1	" 4
" cascarillae	" 1/2	" 2
" centaurei minoris.	" 1/2	" 2
" chamomillae	" 1/2	" 2
" chelidonii	" 1	" 4
* " conii seu cicutae	Drachm. 1	" 1
" " " " alcoholicum	Scer. 1	Drachm. 1
" corticis peruviani fusci	Drachm. 2	Unc. 1
" " " " durum	" 2	" 1
" " " " (frigide par.)	" 2	" 1
" " " rubri	" 1	" 1/2
" " " " durum	" 1	" 1/2
" daturae stramonii	" 1	" 1
" " " alcoholicum	Scr. 1	Drachm. 1
" dulcamarae.	Unc. 1/2	Unc. 1
" filicis maris	Drachm. 2	" 1/2
" fumariae	" 2	" 1
* " gentianae	Unc. 1	" 4
" geoffroyae	Drachm. 2	" 1
" graminis	" 4	" 8
" helenii	Unc. 1/2	" 2
* " hyoscyami	Drachm. 2	" 1
" " alcoholicum	Scr. 1	Drachm. 1
" lactucae virosae	Drachm. 1	Unc. 1
" " " alcoholicum	Scr. 1	Drachm. 1
" marrubii	Drachm. 2	Unc. 1
" myrrhae	" 2	" 1
* " nucis vomicae.	" 1	" 1/2
* " opii	" 1	" 1/2
" quassiae.	" 1	" 1/2
" ratanhiae	" 2	" 1
" rhei	" 1	" 1/2
" rhois toxicodendri	" 1/4	Drachm. 2
" salicis	" 2	Unc. 1
" salsaparillae	" 2	" 1
" scillae	" 2	" 1
" seminis santonici	" 1	" 1/2
" taraxaci.	Unc. 4	" 8
" trifolii fibrini	Drachm. 2	" 1
Fabae pichurim majores	Unc. 1/2	" 2
Farina lini	" 8	" 32
* Fel bovinum seu taurinum inspissatum.	" 1/2	" 2
Ferrum pulveratum.	" 1/2	" 1
Flores althaeae	" 1/2	" 1
* " arnicae	" 1/2	" 2
" calendulae	" 1/2	" 1
" chamomillae romanae	" 2	" 4

NAMEN.	Geneeskundigen.	Apothekers.
res chamomillae vulgaris	Unc. 4	Unc. 16
" lavendulae	" 1	" 2
" papaveris rhoeados	" 1	" 4
" rosarum rubrarum	" 1	" 4
" sambuci	" 2	" 8
" tanaceti	" 1	" 2
" tiliae	" 2	" 4
ia aurantiorum	" 1	" 2
" diosmae crenatae	" 1	" 4
" juglandis	" 2	" 8
" lauri	" 1	" 4
" rhois toxicodendri	" 1/2	" 1
" sennae alexandrinae	" 2	" 8
" uvae ursi	" 1	" 4
ictus colocynthidis	" 1/2	" 1
" tamarindi	" 2	" 8
lae	" 1/2	" 2
Gummi arabicum	" 2	" 8
" " (pulvis)	" 2	" 8
" elemi	" 1/2	" 2
" olibanum	" 1/2	" 2
" tragacanthae (pulvis)	" 1/2	" 2
Gummi-resina ammoniacum	" 1	" 4
" " depurata	" 1	" 2
" asae foetida	" 1	" 4
" " " depurata	" 1	" 2
" benzoës	" 1/2	" 1
" galbanum	" 1/2	" 2
" myrrhae	" 1/2	" 2
rba aconiti napelli	" 1/2	" 2
" althaeae	" 2	" 8
" anethi	" 1/2	" 1
" belladonnae	" 1	" 4
" calendulae	" 1/2	" 1
" cardui benedicti	" 2	" 8
" centaurii minoris	" 2	" 8
" celidonii majoris	" 1	" 4
" cicutae	" 2	" 4
" digitalis purpureae	" 1/2	" 2
" " (pulvis)	Drachm. 1	" 1/2
" fumariae	Unc. 1	" 4
" galeopsidis	" 1	" 4
" gratiolae	" 1/2	" 2
" hyoscyami	" 1	" 4
" lactucae virosae	" 1/2	" 2
" majoranae	" 1	" 2
" malvae	" 2	" 8
" marrubii albi	" 1/2	" 2
" melissae citratae	" 1	" 4
" menthae crispae	" 2	" 4
" " piperitidis	" 2	" 4
" origani	" 1/2	" 1
" rorismarini	" 1	" 4
" rutae	" 1	" 2
" sabinae	" 1	" 2

NAMEN.	Geneeskundigen.	Apothekers.
Herba salviae	Unc. 2	Unc. 4
" saponariae officinalis	" 1	" 2
* " stramonii	" 1	" 4
" thymi	" 1	" 2
" trifolii fibrini	" 2	" 4
" violae tricoloris	" 2	" 4
* Hirudines	N°. 10	N°. 20
Hydrargyrum	Unc. 1	Unc. 4
Hydras bi-ferricus	" 2	" 8
" kalicus	Drachm. 1	" 1/2
Hydrochloras chinicus	" 1	Drachm. 2
" morphicus	Gran. 5	Gran. 10
" strychnicus	" 5	" 10
* Hypochloris calcicus	Unc. 16	Unc. 32
Ichthyocolla	" 1/2	" 1
Infusum hyoscyami oleosum	" 2	" 4
" rhei aquosum	" 1/2	" 1
Iodetum ferroso-ferricum	Drachm. 2	" 1/2
" hydrargyricum	Scr. 1	Drachm. 1
" hydrargyrosum	" 1	" 1
* " kalicum	Unc. 1/2	Unc. 2
Iodium	Drachm. 1	" 1/2
* Lactas ferrosus	Unc. 1/2	" 2
Lactucarium	Drachm. 2	" 1/2
Lapides cancrorum	Unc. 1/2	" 1
Lichen carraghenicus	" 2	" 8
* " islandicus	" 2	" 8
Lignum et cortex quassiae amarae (rasura)	" 1	" 4
" guaiaci (rasura)	" 2	" 4
Macis	" 1/2	" 1
Manna	" 1	" 4
Mastiche electa	" 1/2	" 1
Mel album		
" commune		
" depuratum	" 2	" 8
" rosarum	" 2	" 4
Morphinum	Gran. 5	Gran. 10
* Moschus orientalis	" 10	" 30
* Nitras argenticus	Scr. 1	Drachm. 1
" " fusus	" 1	" 1
" bismuthicus basicus	Drachm. 2	Unc. 1
" hydrargyroso-ammonicus basicus	Scr. 1	Drachm. 1
" hydrargyrosus cum aqua	" 1	" 1
* " kalicus	Unc. 1	Unc. 4
" " venalis	" 2	" 8
" strychnicus	Gran. 5	Gran. 10
Nitratis hydrargyrici solutio acida	Drachm. 1	Unc. 1/2
* Nitris aethylicus cum alcohole	Unc. 2	" 4
Nuces vomicae (pulvis)	Drachm. 1	" 1/2
Nuclei amygdalarum amararum	Unc. 1	" 2
" " dulcium	" 2	" 4
Oleum absynthii	Drachm. 1/2	Drachm. 1

NAMEN.	Geneeskundigen.	Apothekers.
ım amygdalarum dulcium	Unc. 2	Unc. 4
anisi	Drachm. ½	Drachm. 2
aurantiorum	„ ½	„ 1
cajeputi	„ 2	Unc. 1
carvi	„ ½	Drachm. 1
caryophyllorum	„ 1	„ 2
chamomillae	Scr. 1	„ 1
cinnamomi javanici	Drachm. ½	„ 1
„ zeylanici	„ ½	„ 1
citri	„ ½	„ 1
crotonis tiglii	„ 1	„ 2
foeniculi	„ ½	„ 2
jecoris aselli	Unc. 8	Unc. 16
juniperi	Drachm. 1	„ ½
laurinum	Unc. 1	„ 4
lauro-cerasi	Drachm. ½	Drachm. 1
lini	Unc. 2	Unc. 8
macidis	Drachm. ½	Drachm. 1
menthae crispae	„ ½	„ 1
„ piperitidis	„ 1	„ 4
nucum juglandis	Unc. ½	Unc. 1
„ moschatae expressum.	Drachm. 2	„ 1
olivarum	Unc. 4	„ 16
origani	Drachm. ½	Drachm. 1
ricini	Unc. 4	Unc. 8
rutae	Drachm. ½	Drachm. 1
sabinae	„ ½	„ 1
sinapis	„ ½	„ 1
tanaceti	„ ½	„ 1
terebinthinae.	Unc. 1	Unc. 4
valerianae	Drachm. ½	Drachm. 1
um	Unc. ½	Unc. 2
dum aethylicum	„ 1	„ 4
„ „ cum alcohole	„ 2	„ 4
„ calcicum	„ 1	„ 4
„ cobalticum cum terra silicea.	„ ½	„ 2
„ ferrosum	„ ½	„ 2
„ hydrargyricum	Drachm. 1	„ ½
„ magnesicum	Unc. 1	„ 4
„ plumbicum semivitreum	„ 1	„ 4
„ stibicum	Drachm. 1	„ ½
„ zincicum	„ 1	„ ½
mel colchici	Unc. 1	„ 2
„ scillae	„ 1	„ 4
„ simplex	„ 2	„ 8
sulphuretum stibicum	Drachm. 1	„ ½
ghawar jambie	Unc. ½	„ 2
roleum seu oleum petrae	„ ½	„ 2
sphas natricus cum aqua	„ ½	„ 2
sphorus depuratus	Drachm. ½	„ ½
liquida	Unc. 1	„ 4
solida	„ 1	„ 4
pa cassiae	„ 1	„ 2
tamarindorum	„ 1	„ 4
ris aërophorus	„ 1	„ 4
antacidus	„ ½	„ 1

NAMEN.	Geneeskundigen.	Apothekers.
Pulvis aromaticus	Unc. 1/2	Unc. 2
" gummosus.	" 1/2	" 2
* " opii compositus	Drachm. 1	" 1/2
" salinus compositus	Unc. 1/2	" 2
Radix althaeae	" 2	" 8
" " (pulvis).	" 2	" 4
" angelicae	" 1/2	" 2
" arnicae.	" 2	" 4
" artemisiae vulgaris	" 2	" 4
" bardanae	" 2	" 8
" belladonnae	Drachm. 2	" 1
" calami aromatici.	Unc. 2	" 8
" caryophyllata.	" 1/2	" 1
" chinae verae	" 1/2	" 2
* " columbo	" 2	" 4
" consolidae majoris	" 2	" 4
" et herba polygalae amarae	" 1/2	" 1
" filicis maris	" 1	" 4
" foeniculi	" 1	" 2
" galangae minoris	" 1	" 4
" gentianae	" 1	" 4
" " (pulvis)	" 1	" 4
" graminis	" 2	" 8
" gratiolae	" 1/2	" 1
" helenii	" 1	" 4
" " (pulvis)	" 1	" 2
" hellebori albi (pulvis)	" 1/2	" 1
* " ipecacuanhae	Drachm. 2	" 1
" " (pulvis)	" 1	" 1/2
" jalappae	Unc. 1/2	" 2
" " (pulvis).	" 2	" 1
" liquiritae	" 4	" 16
" " (pulvis)	" 2	" 4
" lopeziana	" 1/2	" 1
" ratanhiae	" 1	" 4
" rhei	" 1	" 4
* " " (pulvis)	" 1	" 4
* " saleb (pulvis)	" 1	" 4
" saponariae officinalis	" 1/2	" 1
" sarsaparillae de Vera-Cruz	" 2	" 8
" " Honduras.	" 2	" 8
" scillae	" 1/2	" 2
" senegae	" 1	" 4
" serpentariae	" 1	" 2
" taraxaci	" 1	" 4
* " valerianae	" 2	" 8
" " (pulvis)	" 1	" 4
" zingiberis	" 1	" 4
Resina corticis peruviani fusci	Drachm. 1/2	Drachm. 2
" " " rubri	" 1/2	" 2
" flava	Unc. 1	Unc. 4
* " guaiaci nativa	" 1	" 4
" jalappae	Drachm. 1	" 1/2
" pini	Unc. 1	" 4
Rob juniperi	" 1	" 4
" ribesiorum nigrorum	" 1	" 4

NAMEN.	Geneeskundigen.	Apothekers.
rubrorum.	Unc. 2	Unc. 4
	„ 4	„ 8
is	„ 2	„ 4
inale (pulvis).	„ 2	„ 4
	Drachm. $^1/_2$	Drachm. 1
s.	Unc. 1	Unc. 4
	Drachm. 1	„ $^1/_2$
	Unc. $^1/_2$	„ 1
	Drachm. 1	„ $^1/_2$
	„ 1	„ $^1/_2$
um	Unc. $^1/_2$	„ 1
	„ $^1/_2$	„ 2
	„ 1	„ 4
	„ 1	„ 4
ni minoris.	„ $^1/_2$	„ 2
	„ $^1/_2$	„ 2
i santonici.	„ 2	„ 8
„ (pulvis)	„ 2	„ 4
	„ $^1/_2$	„ 2
	„ 1	„ 4
tiglii	Drachm. 2	„ 1
	Unc. 1	„ 4
(pulvis).	„ 1	„ 4
um	Drachm. 2	„ 1
	Unc. 1	„ 4
(pulvis)	„ 1	„ 4
	„ 2	„ 8
	„ 1	„ 4
s albi	„ 1	„ 4
ii	„ 1	„ 2
rii	„ 1	„ 2
	„ 1	„ 4
nigrae	„ 2	„ 4
	„ $^1/_2$	„ 1
	„ 1	„ 4
ammoniens	„ $^1/_2$	„ 1
depuratum	„ 1	„ 4
ici alcoholico-anisata	„ $^1/_2$	„ 2
kalici composita	„ $^1/_2$	„ 1
ae alcoholica	„ 2	„ 4
calici	„ 4	„ 16
kalici	„ $^1/_2$	„ 1
eritis natrici	„ 2	„ 4
cobolica	„ $^1/_2$	„ 1
iboratis ammonici	„ $^1/_2$	„ 1
	„ 1	„ 2
ens	„ 2	„ 4
ammoniacalis	„ 1	„ 2
mi	„ 1	„ 2
	„ 2	„ 4
ist	„ 2	„ 4
compositus	„ 1	„ 2
compositus	„ 1	„ 2
ist	„ 2	„ 4
ist compositus	„ 1	„ 2
ni	„ 2	„ 4

NAMEN.	Geneeskundigen.	Apothekers
Spiritus traumaticus	Unc. 2	Unc. 4
" vini 10 gr. (0,935)	" 4	" 8
" " rectificatus (0,878)	" 2	" 4
Stannum pulveratum	" 1/2	" 1
Stipites dulcamarae	" 2	" 8
Strychninum	Gran. 5	Gran. 10
Succinas ammonicus pyro-animalis liquidis	Unc. 1	Unc. 2
Succinum album	" 1/2	" 1
Succus catechu	" 1	" 4
Sulphas aethylicus acidus cum alcohole	" 1	" 2
" aluminico-kalicus cum aqua (alumen crudum)	" 2	" 4
* " atropinicus	Gran. 5	Gran. 10
" cadmicus cum aqua	Drachm. 1/2	Drachm. 2
* " chinicus basicus	" 1	Unc. 1/2
" cinchonicus basicus	" 1	Drachm. 2
" cuprico-ammonicus basicus	" 1/2	" 1
* " cupricus cum aqua	Unc. 1/2	Unc. 1
" " " " venalis	" 1	" 4
" ferrosus	" 1/2	" 1
" " cum aqua	" 1/2	" 1
" kalico-aluminicus (alumen ustum)	" 1/2	" 1
" kalicus	" 1	" 4
" magnesicus cum aqua	" 4	" 8
" morphicus	Gran. 5	Gran. 10
* " natricus cum aqua	Unc. 4	Unc. 16
" " " " venalis	" 4	" 16
* " zincicus cum aqua	" 1	" 2
Sulphidum hypostibiosum	" 1/2	" 2
" " (antimonium crudum)	" 1	" 4
* " stibicum	Drachm. 1	" 1/2
Sulpho-hydras ammonicus	" 2	" 1
" stibias calcicus impurus	" 2	" 1/2
Sulphur depuratum	Unc. 2	" 4
" praecipitatum	" 1/2	" 1
" sublimatum venale	" 2	" 8
Sulphuretum calcicum	" 1/2	" 2
" hydrargyri (pulvis subtilissimus)	Drachm. 2	" 1
" hydrargyricum et stibicum	" 2	" 1
" " et sulphur	" 2	" 1
Summitates absynthii	Unc. 2	" 4
Syrupus althaeae	" 2	" 4
" corticum aurantiorum	" 2	" 4
" diacodii	" 2	" 4
" iodeti ferrosi	" 1/2	" 1
" ipecacuanhae	" 1/2	" 1
" opiatus	" 1/2	" 1
" papaveris albi	" 4	" 8
" " rhoeados	" 4	" 8
" rhei	" 2	" 4
" rubi idaei	" 4	" 8
" sennae	" 2	" 4
" simplex	" 4	" 8
" violarum	" 2	" 4
Tartarus boraxatus	" 1	" 4
Tartras kalico-natricus cum aqua	" 1	" 2
* " kalico-stibicus	Drachm. 1	" 1/2

NAMEN.	Geneeskundigen.	Apothekers.
s kalicus	Unc. 1	Unc. 2
" acidus cum aqua depuratus	" 2	" 8
nthina communis.	" 1	" 4
laricina	" 1	" 4
ra absynthii	" 2	" 4
acida aromatica	" 1/2	" 2
aloës composita	" 1/2	" 2
asae foetidae.	" 1	" 2
cantharidum	" 1/2	" 1
castorei	Drachm. 1	" 1/2
catechu	Unc. 1	" 2
cinnamomi	" 2	" 4
corticum aurantiorum	" 2	" 4
corticis peruviani fusci	" 2	" 4
" " rubri	" 1	" 2
croci	Drachm. 2	" 1
digitalis	Unc. 1	" 4
ferri cydoniata	" 2	" 8
gentianae	" 2	" 4
guaiaci volatilis	" 1/2	" 1
myrrhae	" 2	" 8
ra succini	" 1/2	" 1
valerianae	" 2	" 4
isci catechu	" 1/2	" 2
ipecacuanhae.	" 1/2	" 2
phuretum kalicum	" 1	" 4
ntum acetatis plumbici.	" 2	" 4
carbonatis plumbici	" 1	" 4
" " camphoratum	" 1	" 4
daphnes mezerei	" 1	" 4
elemi	" 1	" 4
hydrargyri.	" 2	" 8
laurinum	" 1	" 4
oxydi cobaltici	" 1	" 4
" hydrargyrici	" 1	" 2
picis.	" 2	" 4
populeum	" 2	" 8
simplex.	" 2	" 4
sulphuratum	" 2	" 4
anas chinicus	Scr. 1	Drachm. 1
zincicus	" 1	" 1
inum	" 1	" 1
amarum	Unc. 2	Unc. 4
chalybeatum Londinense	" 2	" 4
ipecacuanhae.	" 1	" 2
opii	" 1/2	" 1
aromaticum	" 1/2	" 2
scilliticum	" 1/2	" 1
seminum colchici	" 2	" 4
" daturae stramonii	" 1	" 2
stibiatum.	" 2	" 4
tartratis kalico-ferrici.	" 1	" 4

Bijl. B.

GENEESMIDDELEN, *waarvan het onderzoek bij voork aan te bevelen is.*

a. Enkelvoudige geneesmiddelen.

Castoreum.
Catechu.
Cortex peruvianus flavus.
" " fuscus.
" " ruber.
" radicis granatorum.
" simarubae.
Crocus.

Flores chamomillae Rom.
" " vulgaris.
" rhoeados.
" sambuci.
" tiliae.
Folia digitalis.
" diosmae crenatae.
" sennae.
Fructus tamarindorum.

Gummi aloes.
" resina ammoniacum.
" " galbanum.
" " myrrhae.
" " " in pulvere.
" " scammonii.

Herba belladonnae.
" cicutae.
" hyoscyami.
Herba menthae piperitidis.

Lactucarium.
Lapides cancrorum. (1)
Lycopodium.

Manna.
Moschus.

Oleum laurinum.
Opium.

Radix arnicae.
" belladonnae.
" columbo.
" ipecacuanhae.
" " in pulvere.
" jalappae.
" " in pulvere.
" ratanhiae.
" rhei.
" " in pulvere.
" valerianae.
Resina guajaci nativa.
" jalappae.
" mastisches.

Secale cornutum.
Semen anisi.
" santonici.

b. Zamengestelde geneesmiddelen.

Aqua calcis.
" cinnamomi.
" lauro cerasi.

Electuarium sennae c. pulp.
Emplastrum aromaticum.
" hydrargyri.
" vesicatorium.

(1) Het poeder daarvan, opgelost in acidum nitricum dil., moet, door bijvoeging ammonia liq., eene overvloedige gelei geven.

Extr. aconiti alcoh.
" " p. express. par.
" aloes.
" belladonnae alcoh.
" " p. express. par.
" cascarillae.
" centaurii min.
" chelidonii maj.
" cicutae alcoh.
" " p. express. par.
" corticis peruviani fusci.
" " " rubri.
" daturae stramonii alcoh.
" " " p. express. par.
" dulcamarae.
" helenii.
" hyoscyamii alcoh.
" " p. express. par.
" lactucae virosae alcoh.
" lactucae virosae p. expr. p.
" myrrhae.
" nucis vomicae alcoh.
" opii.

Extr. quassiae
" ratanhiae.
" rhei.
" taraxaci.

Oleum amygdalarum dulcium.
" anisi.
" cinnámomi.
" corticum aurantiorum.
" hyoscyami.
" lauro cerasi.
" menthae piperitidis.

Pulvis aërophorus.
" aromaticus.
" doveri.

Sapo aromaticus.
" medicatus.
Syrupus corticum aurantiorum.
" papaveris albi.
" rhei.

c. Scheikundige bereidingen.

Acetas ammonicus liquidus.
" kalicus.
" morphicus.
Acidum aceticum
Aqua destillata.

Bicarbonas natricus.

Carbonas kalicus.
Chininum.
Chloretum ferricum.
" " et chloretum ammonicum.
" hydrargyrosum.
Choroformylum.
Cyanetum kalicum.

Iodetum kalicum.

Lactas ferrosus.

Magnesia usta.

Nitras argenticus fusus.
" bismuthicus basicus.

Oxydum hydrargyricum.
" zincicum.
Oxysulphuretum stibicum (kermes minerale).
Solutio arseniitis kalici composita (liq. Fowleri).
Succinas ammonicus.
Sulphas chinicus.
" ferrosus
Sulphidum stibicum (sulph. aur. antim.).
Sulphuretum hydrargyricum et sulphur (aethyops minerale).

Vinum opii aromaticum.
" stibiatum.

Bijl. C.

GENEESMIDDELEN, *met den areometer te onderzoeken*

Acetas aethylicus.
" ammonicus liquidus.
" kalicus liquidus.
" plumbicus liquidus (acet. lytharg).
" " tribasicus (subacet plumb. liq.).
Acidum hydrochloricum dilutum.
" phosphoricum.
" sulphuricum dilutum. (1)
Ammonia liquida.

Carbonas ammon. pyro animale liq. (spir. cornu cervi).
Chloreti ferrici solutio (liq. stypt. Looffii).

Nitris aethylicus c. alcohole (spir. nitr. dul

Oxydum aethylicum.
" " cum alcohole (liq. a min. Hoffm.).

Spiritus aromaticus.
" cochleariae.
" matricalis.
Sulphas aethylicus acidus c. alcohole (acid. Hall).

Tinctura acida aromatica. (2)
" myrrhae.
" succini.

(1) In de Pharmacopoea Neerlandica wordt het specifiek gewigt er van opgeg 1,15=15°. Dit moet zijn 1,115=15°, wanneer 1 d. zuur op 5 dn. water genome

(2) Van deze tinctuur wordt het specifiek gewigt niet opgegeven. Naar de Pharmaco Neerlandica bereid is het 0,935=10°.

5°. 28. *Notulen van de Vergadering van den Geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen, gehouden den* 22 *Mei* 1867.

ıl de leden zijn tegenwoordig, behalve de heer J. Baart de la le Jr., die berigt heeft, wegens den hoogst zorgelijken toeıd zijns vaders, verhinderd te zijn de vergadering bij te wonen. zijne plaats was het plaatsvervangend lid, Dr. P. Verkade te lingen, opgeroepen en opgekomen.

)e notulen der vorige vergadering worden voorgelezen.

A. Mededeelingen van den Voorzitter.

Taar aanleiding daarvan doet de Voorzitter in de eerste plaats ledeeling dat aan onderscheidene besluiten van den Raad is olg gegeven, zooals: 1°. het drukken en verzenden der notulen de vergaderingen gehouden 19 Februarij en 28 April 1866; betreffende het toekennen van eerepenningen en premiën als oning voor gratis verrigte vaccinatiën; 3°. den uitslag der ng voor de aftreding der leden van den Geneeskundigen Raad; van vergunningen tot afwijking van alinea 2, art. 3 wet IV. rts berigt hij dat hij, ter voldoening aan het verzoek van Dr. de Boer, de vraag in de jongste inspecteurs-vergadering ter l heeft gebragt: of het niet mogelijk ware meer eenvormigheid brengen in de aangiften van overlijden? waarop geantwoord d, dat daarvoor moeijelijk voorschriften waren te geven. De eeskundigen behoorden vrij te zijn, ofschoon niets belet dat respectieve inspecteurs met de geneeskundigen onder hun res- in onderhandeling treden, om betreffende sommige punten meer eenvormigheid te geraken.

lu vraagt de Voorzitter of de leden ook bedenkingen tegen opmerkingen naar aanleiding van de notulen in het midden schen te brengen.

B. Discussie notulen.

)e heer Meursinge vraagt en bekomt hierop het woord.

ij zegt: Gaarne wil ik in toepassing brengen het „de mortuis nisi bene." Een relaas echter in de voorgelezen notulen van overleden Secretaris verhindert mij te zwijgen.

ı deze notulen toch komt voor:

Het afschrift van den heer Swaagman levert een belangrijk ersoheid op met de missive van den adjunct-inspecteur. Terwijl de laatste blijkt dat het afkeurend oordeel over de kermis oordeel is *van den adjunct-inspecteur*, duidt het afschrift van heer Swaagman aan, dat het oordeel in dat advies uitgedrukt oordeel is, *niet van den adjunct-inspecteur, individueel*, maar het *geneeskundig staatstoezigt.*"

: kom, Mijnheer de Voorzitter, op tegen die woorden „berijk onderscheid" etc. Dit bestaat naar mijne overtuiging *niet.* ıers uit den brief van den burgemeester aan den adjunct-

inspecteur, van 30 Augustus n°. 866, blijkt dat het gevoelen gevraagd wordt gelijktijdig en gelijkelijk *èn* van het geneeskundig staatstoezigt *èn* van den adjunct-inspecteur. Nu heeft en huldigt de adjunct-inspecteur het zelfde gevoelen als het geneeskundig staatstoezigt. Het is dus *om het even*, of de adjunct-inspecteur in dat geval aan den burgemeester geschreven heeft, „dat het afkeurend oordeel over de kermis het oordeel is *van den adjunct-inspecteur* of *van het geneeskundig staatstoezigt.*"

Ik stel U dus, Mijnheer de Voorzitter, voor de woorden „belangrijk onderscheid enz.," hier in de voorgelezene notulen voorkomende, te doen roijeren vóór dat deze notulen worden gedrukt.

De Voorzitter wenscht daarover het gevoelen der vergadering te vernemen, doch geen der leden daaraan voldoende, stelt hij voor, om een afschrift van beide bedoelde brieven in deze notulen op te nemen, waaruit dan de al of niet gegrondheid der gebezigde uitdrukking zou kunnen blijken. Daarmede vereenigt zich de vergadering stilzwijgend.

De heer van Deen wenscht nog eens nader terug te komen op den invloed van het vlasrooten op de gezondheid, naar aanleiding van het daarover gezegde in de vorige notulen. Hij voert aan, op het gezag van Nasse en andere Duitsche geleerden, dat bij de arbeiders, die zich daarmede in en om Bieleveld bezig houden, nimmer een nadeelige invloed op hunne gezondheid is waargenomen, ofschoon hij moet bekennen, dat sommige Fransche geleerden daaromtrent een ander gevoelen zijn toegedaan.

De heer Bruinsma stelt daar tegenover het gevoelen door een schrijver in het tijdschrift *Cosmos* uitgesproken in een artikel „Les fièvres intermittentes et les microphites," waarin deze beweert, dat de rooting van vlas malaria-ziekten doet ontstaan.

Vervolgens wenscht spreker te doen opmerken, dat hem uit de voorgelezene notulen niet gebleken is, hoeveel apotheken en apothekers en droogistenwinkels te Groningen *onvoldoende* zijn bevonden, daar dit voor Friesland wel is vermeld. De Voorzitter, die leemte beamende, zal zorgdragen, dat zij aangevuld wordt.

Eindelijk geeft hij in bedenking, om bij stemmingen in de notulen ook de namen der meerderheid op te nemen.

De heer Tellegen ziet daarin eenig bezwaar, hetgeen door den Voorzitter, wegens de inrigting der stemlijsten, niet gedeeld wordt. Aan het verlangen van den heer Bruinsma zal dan ook in het vervolg voldaan worden.

C. Notulen gearresteerd.

Daar niemand meer het woord naar aanleiding der notulen vraagt, worden ze gearresteerd.

D. Voorstel tot het benoemen

Ten einde de leden in de gelegenheid te stellen met de notulen spoediger en naauwkeuriger kennis te maken en ook om den

stbaren tijd der vergaderingen te sparen, door de praelectuur r notulen achterwege te laten, stelt de Voorzitter voor, door ne Commissie uit den Raad, in overleg met hem en den Se- etaris, de notulen voorloopig te doen resumeren, ze daarna te en drukken en rondzenden, om ze dan in de volgende verga- ring door den Raad te doen vaststellen. Dat voorstel aangeno- en zijnde, worden tot leden dier Commissie voorgedragen en noemd de heeren Meursinge, Acker Stratingh, Asman en Bloem- rgen.

eener Commissie ter resumtie der notulen.

Vervolgens doet de Voorzitter mededeeling van de veranderin- n, die in het personeel van den Raad sedert de jongste ver- dering hebben plaats gehad.

E. Veranderingen in het personeel van den geneeskundigen raad.

Hij wijdt een hartelijk woord aan de nagedachtenis van den o hoogst verdienstelijken overleden Secretaris bij den Raad, den er Dr. A. Drielsma, alsmede aan de verdiensten van de over- lene plaatsvervangende en corresponderende leden, de heeren r. P. A. van der Loeff te Appingedam, H. Louwes te Leek en . Diephuis te Dragten.

Den nieuw opgetreden Secretaris heet hij in deze vergadering elkom, en zegt den heer Dr. Asman dank voor zijne belange- oze diensten aan den Raad bewezen, door het waarnemen van e werkzaamheden aan het secretariaat verbonden in den tijd tus- hen het overlijden van den vorigen en het optreden van den genwoordigen Secretaris verloopen.

Voorts berigt hij, dat aan Dr. R. Houwink te Heerenveen, op jn verzoek, bij Z. M. besluit van 20 December 1866, n°. 75, ntslag is verleend als lid van den geneeskundigen raad voor riesland en Groningen, en dat bij Z. M. besluit van 28 December 866, n°. 31, met ingang van 1 Januarij 1867, ter vervanging n de op 31 December 1866 aftredende en niet herkiesbare leden, noemd zijn tot leden van den geneeskundigen raad voor Fries- nd en Groningen:

Dr. G. Acker Stratingh, te Groningen, Dr. J. Baart de la ille Jr., te Groningen, Dr. A. G. Meder, te Noordhorn, J. C. kker, Apotheker te Oude Pekela. Tot plaatsvervangende leden: r. A. H. Swaagman, te Groningen, Dr. D. de Vries Reilingh, Groningen, Dr. W. H. Reisiger, te Nieuwolde, Dr. A. Drielsma, Leeuwarden, Dr. J. M. Busch Adriani, te Zuidbroek, A. E. heeman Hz., Apotheker te Winschoten, G. H. van der Wal, potheker te Franeker.

Door allen is bij de wet gevorderde eed of belofte afgelegd, arvan acte is opgemaakt, die in het archief is gedeponeerd.

De Voorzitter heet de nieuwbenoemde leden welkom in deze rgadering en spreekt den wensch uit, dat zij het schoone doel, artoe zij geroepen zijn, bevorderlijk zullen wezen.

I. Ingekomen stukken.

De Voorzitter doet mededeeling van de volgende ingekomen stukken, welker inhoud, voor zooverre noodig, door den Secretaris wordt voorgelezen:

1°. Missives van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

a. van den 12 December 1866, n°. 206, 9e afdeeling, ten geleide van een afschrift van 's Ministers missive aan den Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezigt in Noord-Holland, naar aanleiding van een verzoek van den Geneeskundigen Raad in die provincie.

b. van den 8 Februarij 1867, n°. 225, 9e afdeeling, ten geleide van een afschrift eener correspondentie tusschen den Minister van Binnenlandsche Zaken en zijn ambtgenoot van Koloniën, over de benoeming van officieren van gezondheid in de Koloniën.

c. van den 14 Februarij 1867, n°. 236, 9e afdeeling, ten geleide van een afschrift van 's Ministers circulaire aan de Commissarissen des Konings, betreffende het tijdig nemen van maatregelen tot wering der cholera.

d. van den 28 Februarij 1867, n°. 192, 9de afdeeling, ten geleide van een afschrift van 's Ministers circulaire aan de Commissarissen des Konings betreffende de trichinenziekte, benevens een afdruk van de des betreffende rapporten van de Koninklijke Akademie van wetenschappen en van de Inspecteurs en Adjunct-Inspecteurs voor het Geneeskundig Staatstoezigt aan den Minister.

e. van den 9 Maart 1867, n°. 265, 9e afdeeling, ten geleide van een afschrift eener circulaire van den Minister van Justitie aan de Procureurs-Generaal bij de Provinciale Geregtshoven, betreffende de oproeping der leden of plaatsvervangende leden van de Geneeskundige Raden, opmakers van processen-verbaal, wegens overtreding der geneeskundige wetten, als getuigen ter teregtzitting. Aangenomen voor kennisgeving.

f. van den 12 Maart 1867, n°. 223, 9e afdeeling, ten geleide van een afschrift van 's Ministers missive aan Gedeputeerde Staten van Gelderland, inhoudende eene beschikking namens den Koning, op het advies van dat collegie van den 17 Julij 1866, waarbij overeenkomstig art. 28 der wet van 1 Junij 1865, (*Stbl.* n°. 53), algemeene voorschriften op het verstrekken van koepokstof aan geneeskundigen worden gevraagd.

Deze missives worden voor kennisgeving aangenomen.

Geschiedt mededeeling van de volgende ingekomen missives:

2°. Van Gedeputeerde Staten.

a. Van die van Friesland dd. 31 December 1866 n°. 49, daarbij het advies vragende van den Geneeskundigen Raad, omtrent een adres van Dr. H. R. Snijder, te Makkum tot oprigting van een apotheek aldaar, waar één apotheker gevestigd is.

b. Van Gedeputeerde Staten van Groningen, dd. 23 Maart 1867, waarbij het advies van den Geneeskundigen Raad gevraagd wordt omtrent een adres van Dr. Schelts v. Kloosterhuis, te Appingedam, tot oprigting van eene apotheek aldaar.

Voorgesteld op deze missives bij de behandeling van de punten 4 en 5 der beschrijving terug te komen.

3°. Adressen van de hh. W. S. Visser, apotheker te Lemmer, van K. Canter Visscher, apotheker te Bolsward en van E. J. v. d. Heulen, te Dragten, tot afwijking van art. 3, alin. 2. Wet IV, betreffende de inrigting hunner apotheken.

Voorgesteld deze adressen te behandelen bij punt 6 der beschrijving.

De Voorzitter berigt verder dat bij hem ingekomen zijn de rapporten der beide Commissiën belast met de hervisitatie van apotheken in Friesland en Groningen en stelt voor deze rapporten in eene vergadering met gesloten deuren te behandelen.

4°. Ingekomen boekwerken enz.

a. Eene beschouwing van Dr. Ali Cohen, over het oprigten van gezondheids-Commissiën. Voorgesteld hierop terug te komen bij de behandeling van het 7e punt van beschrijving.

b. Van den Minister van Binnenlandsche Zaken een exemplaar van de jaargangen 1854, 55, 56, 64, 65 en 66 van het meteorologisch jaarboek.

c. Van denzelfde een exemplaar van het door Mr. J. R. A. Engelenberg uitgegeven vervolg der verzameling van wetten enz., tot wering of beteugeling der veepest in Nederland.

d. Van denzelfde de 2e aflevering van het Handb. der openbare gezondheidsregeling en gen. politie door Dr. A. Cohen.

e. Van Ned. Maatsch. tot bevord. der Geneeskunst, een exemplaar van de door haar uitgegeven sterfte-atlas.

Voorgesteld deze alle in de boekerij van den Geneeskundigen Raad te deponeren.

II. Verzonden stukken.

De Voorzitter berigt, dat sedert de laatste vergadering aan de leden en plaatsv. leden verzonden zijn:

a. Het vervolg van het opstel getiteld: Internationale Sanitaire Conferentie te Constantinopel.

b. Een exemplaar van het prov. Blad van Friesland, n°. 59, en bijlage, betreffende de wering der Trichinenziekte.

Voorgesteld deze mededeelingen voor notificatie aan te nemen.

III. Handelingen v. het Geneeskundig Staatstoezigt.

De Voorzitter brengt verslag uit van de handelingen van het Geneeskundig Staatstoezigt in Friesland over een tijdruimte van zeven maanden, loopende van 1°. October 1866 tot ultimo April 1867. De onderwerpen daarin behandeld worden gerangschikt overeenkomstig het plan daarvoor door den Minister van Binnenlandsche Zaken vastgesteld.

Nadat de vergadering voor een half uur geschorst was, bragt, bij de heropening, de heer adj.-Inspecteur, Dr. A. Meursinge, verslag uit van de handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt over een gelijke tijdruimte in de prov. Groningen.

De Voorzitter stelt nu de leden in de gelegenheid hunne meening over deze beide rapporten kenbaar te maken, waaraan echter door niemand wordt gevolg gegeven. Ze worden derhalve voor kennisgeving aangenomen.

IV. Advies betreffende het oprigten van een apotheek te Makkum.

V. Advies betreffende het oprigten van eene apotheek te Appingedam.

De Voorzitter heeft in overweging om punt 4 en 5, van gelijke strekking zijnde, gezamenlijk te behandelen. Hij berigt, dat hij de adressen van de Geneesheeren Snijder en Kloosterhuis met de daarbij behoorende stukken, in handen eener commissie, bestaande uit de hh. Baart de la Faille, Tellegen en van Ankum, heeft gesteld, met verzoek de vergadering daarover te præadviseren. Naar aanleiding van deze adressen heeft hij tevens aan het oordeel der commissie onderworpen de vraag: 1°. of een geneeskundige, bevoegd tot het leveren van geneesmiddelen, zich uitsluitend moet bepalen tot leverantie aan zijne patienten, dan of hij ook bevoegd is geneesmiddelen op recept voor anderen gereed te maken en af te leveren, en, zoo ja, 2°. of hij in dat geval verpligt is alle geneesmiddelen in de Pharmacopoea neerlandica voorkomende, schouwbaar voorhanden te hebben, dan of hij volstaan kan met de geneesmiddelen, ingevolge art. 9, 4e lid der wet (III) bij Koninklijk besluit van 5 November 1865 (*Stbl.* n°. 135) aangewezen? Omtrent een en ander verzoekt hij nu aan de commissie haar praeadvies uit te brengen.

Bij monde van Mr. B. Tellingen geschiedt nu voorlezing van het rapport, waaruit blijkt, dat de beide adressanten hun verzoek gronden op het derde lid van art. 9 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60).

De commissie stelt voorop als haar gevoelen, dat de wetgever is uitgegaan van het beginsel dat de uitoefening der artsenij-bereidkunst van die der geneeskunst behoorde afgescheiden te zijn, zonder daarom exceptien ten eenenmale buiten te sluiten. Overwegende nu, dat tot het toepassen van die exceptien ten opzigte van genoemde adressanten geene termen bestaan, was de commissie van oordeel, dat de geneeskundige raad aan Gedeputeerde Staten van Friesland moest adviseren, *het verzoek van* Dr. Snijder *niet toe te staan*, en dat aan Gedeputeerde Staten van Groningen geadviseerd moet worden, *de gevraagde vergunning aan* Dr. Kloosterhuis *te weigeren*.

Bij de beantwoording van het eerste lid der vraag, door den heer Inspecteur gesteld, werd door de commissie art. 20 der wet III in verband met art. 7 der wet van 12 Maart 1818 (*Stbl.* n°. 16) en artt. 5, 16 en 17 der instructie van 31 Mei 1818

schouwd en wordt de commissie genoopt tot het gevoelen over
hellen, dat de *plattelands heelmeesters vóór de nieuwe wet, be-*
udens de exceptie van het hierboven vermelde art. 5 der instructie,
't ALGEMEEN *tot het leveren van geneesmiddelen bevoegd zijn,*
zij dus, zoolang zij op dezelfde plaats gevestigd blijven, die
voegdheid behouden.

Ten opzigte van het tweede gedeelte der vraag werden de artt.
) der wet III en 21 der wet IV, in verband met art. 28 der
et IV, beschouwd, waaruit de commissie aanleiding vond te
ncluderen, dat de geneeskundige bevoegd tot het leveren van
neesmiddelen, volstaan kan met de geneesmiddelen voorhanden
hebben ingevolge art. 9, 4e lid van wet IV, bij Koninklijk
sluit van 5 November 1865 (*Stbl.* n°. 125) aangewezen.

Onder dankbetuiging voor het uitgebragte rapport geeft de voor-
tter aan de vergadering in overweging, zich te vereenigen met
t advies der commissie ten opzigte van de adressen van de heeren
ijder en Kloosterhuis, waartoe de vergadering zonder hoofde-
ke omvraag besluit.

Vervolgens vraagt hij of de vergadering ook instemt met het
rdeel der commissie ten opzigte der door hem gestelde vraag,
zoo niet, daarvoor dan hare gronden aan te voeren.

De heer Bruinsma gelooft, dat de geest der geheele Wet is, dat
ch de plattelandsheelmeester, noch de medicinae doctor bevoegd-
id heeft geneesmiddelen door anderen voorgeschreven, gereed
maken en zoo zij al die bevoegdheid mogten hebben, dat zij
n alle geneesmiddelen voorhanden moeten hebben, die in de
armacopoea neerlandica voorkomen.

De heer van Deen ziet groot bezwaar in de toepassing der wet
lgens de zienswijze der commissie. Hij voert eenige gevallen
n, die zich zouden kunnen voordoen, waarin bij de tegenwoor-
ge lezing der wet hare interpretatie tot nog grootere bezwaren
ude aanleiding kunnen geven. Hij oppert daarom de vraag: of
n wege het geneeskundig Staatstoezigt niet aangedrongen kon
rden tot verandering van het wetsartikel, dat tot zulke moei-
ijkheden steeds aanleiding zal geven.

De heer Bakker meent, dat er zulk een groot verschil tusschen
t artikel der instructie van 31 Mei 1818 en de tegenwoordige
t niet bestaat. Hij gelooft dat in art. 21 dier instructie, waar
sproken wordt van het „gereed maken van recepten van me-
cinae doctoren" alleen gedoeld wordt op die recepten welke
orgeschreven worden door den medicinae doctor, door den
attelands heelmeester in consult geroepen. Volgens de instructie
eft de plattelands heelmeester niet langer de bevoegdheid ge-
esmiddelen voor te schrijven, dan tot de hulp van een medicinae
ctor wordt ingeroepen. Indien hij dus de bevoegdheid heeft om

tijdelijk te practiseren, dan komt het spreker voor, dat hij ook gehouden is, al de geneesmiddelen volgens de Pharm. neerlandica voorhanden te hebben.

In gelijken geest spreekt de heer Beekhuis, die de leemte in de wet zoo belangrijk acht, dat hij in overweging geeft op eene herziening en ampliatie van het bedoelde wetsartikel bij de hooge Regering aan te dringen.

De heer Bruinsma stelt eene andere moeijelijkheid uit de wet voortvloeijende. De plattelands heelmeester, die voor anderen geneesmiddelen gereed maakt, zou ten allen tijde in zijne apotheek aanwezig moeten zijn. Men weet evenwel hoe moeijelijk hij daaraan bij eene uitgebreide praktijk ten platten lande voldoen kan. In spoedvereischende gevallen zou dus bij zijne afwezigheid een recept, door een ander voorgeschreven, tot nadeel van den patient, geruimen tijd moeten blijven liggen, alvorens gereed gemaakt te kunnen worden.

De heer Tellegen zegt, dat de commissie ook eenigermate dit bezwaar inzag, en nogtans aarzelde zij een ander gevoelen uit te spreken, als ze in haar rapport heeft gedaan. Hij gelooft dat men de bevoegdheid van de plattelands heelmeesters vóór de wet niet mag uit het oog verliezen. De zienswijze van de wet van Maart 1818 geeft de bevoegdheid aan plattelands heelmeesters tot aflevering van geneesmiddelen in 't algemeen, aan de medicinae doctoren echter alleen aan hunne patienten. De instructie heeft eene beperking opgelegd aan de eersten, zoo er in die plaats meer dan een apotheker is gevestigd.

In de tweede plaats gelooft hij, dat het voorhanden hebben van al de geneesmiddelen der pharm. neerlandica niet toepasselijk is op de geneeskundigen bevoegd tot het afleveren van geneesmiddelen welke op de lijst voorkomen (Opwijrda bl. 669). De wet IV spreekt in art. 21 dit duidelijk genoeg uit.

De heer Bakker meent, dat de heer Tellegen de plattelands heelmeesters van vóór en na de wet van 1818 scheidt. In verband met de instructie beschouwd, mag volgens hem, geen plattelands heelmeester geneesmiddelen leveren dan aan eigen patienten. Het liasseren van recepten is toepasselijk op recepten van anderen; daarmede worden bedoeld de tijdelijk door hem in consult geroepen medicinae doctoren. Hij gelooft dus dat het oordeel van de commissie volgens de letter der wet juist is, doch in strijd met de instructie.

De heer Tellegen zegt: art. 21 van wet IV regelt de verpligtingen van geneeskundigen bevoegd tot het afleveren van geneesmiddelen, behoudens de bepaling van art. 9, het 3e lid van wet III. Art. 21 der wet IV geldt voor alle geneeskundigen bevoegd tot aflevering van geneesmiddelen. De wet van 1818 geeft de be-

voegdheid aan den plattelands heelmeester in omni ambitu, aan den medicinae doctor alleen voor zooverre het *zijne* patienten geldt; de wet van 1818 geeft dus ruimere bevoegdheid aan de plattelands heelmeesters dan aan de medicinae doctoren. Dit moge nu vreemd schijnen, het neemt echter niet weg, dat het er duidelijk staat.

De heer Idzerda merkt op, dat de wetgever van het beginsel is uitgegaan, dat de geneeskundige geneesmiddelen aflevert aan zijne eigene patienten. Daarom behoeft hij slechts de geneesmiddelen schouwbaar voorhanden te hebben volgens eene lijst door hem opgemaakt en door den inspecteur voor gezien geteekend. Het geval kan zich echter voordoen, dat hem een recept wordt aangeboden door een ander voorgeschreven. Dit zal evenwel een exceptie zijn en daarom kan men hem niet opleggen al de geneesmiddelen voorhanden te hebben, die in de pharmac. neerlandica voorkomen. Het geval te Makkum, waarvan in het rapport sprake was, kan tot deze exceptie gebragt worden, en daarin kan de wet niet voorzien. Hij acht dus eene verandering onnoodig.

De heer van Deen is van tegenovergesteld gevoelen en zou vreezen, dat die exceptiën zoo menigvuldig zouden kunnen worden, dat zij als regel moeten beschouwd worden. Hij zou dus veer voor eene wetsherziening gestemd zijn.

De heer Meursinge stelt als motie van orde voor, om dat punt aan de commissie nog eens in nadere everweging te geven en daaromtrent bij eene volgende vergadering te rapporteren.

De Voorzitter vraagt aan de Commissie, of de gevoerde discussie ook verandering in hare zienswijze heeft gebragt, zoo niet, dan zou een nader rapport overbodig geacht kunnen worden.

De heer Tellegen meent, dat dit laatste advies der Commissie niet noodig heeft tot een besluit der vergadering te leiden, en stelt daarom voor het als kennisgeving aan te nemen en den inspecteur in overweging te geven daarmede naar goedvinden te handelen.

Daarmede vereenigt zich de vergadering en stemt de inspecteur in.

VI. Aanvragen tot afwijking v. art. 3, alin. 2, wet IV.

De Voorzitter zegt, dat hij de aanvragen in punt 6 van beschrijving bedoeld, in handen eener commissie heeft gesteld, bestaande uit de heeren Th. Beekhuis, J. J. Bruinsma en E. Bloembergen, met verzoek daarover in de vergadering te praeadviseren. Hij noodigt diensvolgens de commissie uit hare gevoelens daarover mede te deelen.

Dit geschiedt bij monde van den heer Bloembergen, in een zeer gemotiveerd rapport, welks conclusiën luiden: dat de Geneeskundige Raad besluite, aan den heer inspecteur voor het Geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Friesland en Groningen te adviseren:

1°. om aan de adressanten W. S. Visser te Lemmer, S. E. Wiarda te Harlingen en S. G. Zwart te Gorredijk, te kennen te geven, dat wegens den verkoop van geheime geneesmiddelen of arcana hun geene vergunning krachtens art. 34, alinea 2 der wet behoeft te worden verleend, als zijnde die verkoop niet met art. 3, alinea 2 dier wet in strijd, doch dat hun in bedenking wordt gegeven, om toe te zien, dat zij niet handelen in strijd met art. 6, alinea 2, dierzelfde wet.

2°. om aan den adressant A. Tonella, apotheker te Groningen, geene vergunning te verleenen, om in zijne apotheek tevens verfwaren te verkoopen, tenzij hij zoodanige veranderingen in de inrigting van deze mogt kunnen aanbrengen als strekken kunnen, de tegen de inwilliging van zijn verzoek bestaande bezwaren op te heffen, in welk geval hij zich nader tot bekoming der verlangde vergunning zal hebben aan te melden.

3°. om aan de overige adressanten, de heeren D. H. Brouwer, apotheker te Bolsward, W. S. Visser, apotheker te Lemmer, J. A. Riedel, apotheker te Leeuwarden, F. Plantenga, apotheker te Leeuwarden, K. Canter Visscher, apotheker te Bolsward, S. E. Wiarda, apotheker te Harlingen, S. G. Zwart, apotheker te Gorredijk en E. J. v. d. Meulen, apotheker te Dragten, de gevraagde vergunning tot afwijking van art. 3 alinea 2, wat de inrigting hunner apotheek en het daarin voorhanden hebben en verkoopen van de genoemde voorwerpen, geen geneesmiddelen zijnde, betreft, toe te staan onder de in het rapport omschreven voorwaarden en voorts onder zoodanige bepalingen als zijnerzijds dienstig zullen worden geacht ter bevordering eener behoorlijke scheiding der voorwerpen van de geneesmiddelen.

4°. om ook ten aanzien van andere dergelijke inkomende aanvragen ten opzigte van bestaande apotheken, daarop in gelijken zin te beschikken, en onder de genoemde voorwaarden en zoodanige bepalingen als in verband met de lokale gesteldheid zijnerzijds nuttig zullen worden geacht, vergunning tot afwijking van art. 3, alinea 2, te verleenen.

De Voorzitter vraagt of iemand naar aanleiding van het gehoorde iets in het midden heeft te brengen, zullende hij anders voorstellen zich met de conclusiën van het rapport te vereenigen.

De heer van Deen heeft met genoegen het degelijke rapport der Commissie aangehoord en kan zich over het algemeen zeer goed vereenigen met de adviezen door haar gegeven, vooral ten opzigte van de apothekers ten platten lande. Hij ziet evenwel eenig bezwaar in eene vrijgevigheid te dien opzigte tegenover de apothekers in steden gevestigd. Hij meent, dat door die dispensatiën het aantal apothekers in de steden nog meer zou toenemen, ofschoon hun bestaan nu reeds zoo praecair is.

De heer Beekhuis deelt dit bezwaar niet, omdat die dispensaën slechts gelden voor de bestaande, niet voor de nieuw op te ɣten apotheken.

Daar niemand nu meer het woord over dit onderwerp verlangt, eft de Voorzitter in overweging, dat de Raad zich vereenige met adviezen der Commissie, in haar rapport uitgesproken. Aldus ɔrdt buiten hoofdelijke omvraag besloten.

VII. Advies over de oprigting van plaatselijke gezondheids-commissiën.

De Voorzitter opent de discussiën over het punt thans aan de de, door te herinneren aan hetgeen daarover reeds in de straks ɛdegedeelde handelingen van het Geneeskundig Staatstoezigt gegd is, naar aanleiding waarvan hij gemeend heeft dit belangke onderwerp thans aan den Raad in ernstige overweging te ɔeten geven.

De Secretaris doet voorlezing van de desbetreffende missive van n Commissaris des Konings in de provincie Friesland.

Ten einde den gang der gedachtenwisseling hierover geleidelijk kunnen doen plaats hebben, wenscht hij het advies van den ıad te vernemen omtrent de vragen:

1°. Of het oprigten van plaatselijke gezondheids-commissiën enschelijk en noodzakelijk is?

2°. Van wie de oprigting uit moet gaan, van bijzondere vernigingen of van de gemeentebesturen?

3°. Of er verband moet bestaan tusschen de plaatselijke gezondıidscommissiën en het Geneeskundig Staatstoezigt?

De heer de Vries Reilingh, plaatsvervangend lid van den Geɛeskundigen Raad, vraagt bij exceptie het woord, ofschoon niet ɛhoorende tot de opgeroepen leden. Als speciaal deskundige aakt de Voorzitter geen bezwaar hem thans het woord te geven. e heer Reilingh schetst nu met een enkel woord de werkzaamɛden van de cholera-commissiën, inzonderheid die van de comissie te Groningen. Hij doet uitkomen hoe omvattend de werkɪng dier commissiën tijdens het heerschen der cholera is, hoe oot eene activiteit door de Groninger commissie is aan den dag ɛlegd in eene vroegere en de jongste epidemie. Nogtans beweert j, dat zij slechts een gering deel van den arbeid heeft volbragt, en zij zich tot taak had gesteld. En dat is zeer natuurlijk, omıt vooreerst die Commissie vele noodzakelijke elementen miste, n altijd een juist oordeel te vellen op het ruime veld der openıre gezondheid. Des te minder zoude zij als permanente Comıssie kunnen optreden en dat groote gebied naar eisch exploiɛren. Het staat echter bij hem vast, dat zulke permanente ligıamen zeer gewenscht en nuttig moeten geacht worden, maar ın moeten ze anders zijn zamengesteld dan de tegenwoordige ıolera-commissiën. En daarin zouden zeer goed kunnen voorzien ɛ commissiën, waarvan thans sprake is.

De heer Meursinge acht de oprigting van gezondheids-commissiën nevens het geneeskundig Staatstoezigt onnoodig. Hij gelooft dat een personeel van 81 deskundigen aan den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen verbonden, voldoende is om de taak te volbrengen bij de wet voorgeschreven. Hij zou meenen, dat de Raad met het uitspreken van de wenschelijkheid der oprigting van gezondheids-commissiën tevens zijne eigene zwakheid en magteloosheid zou te kennen geven.

De heer van Deen meent dat die vraag niet zoo gemakkelijk is te beantwoorden. Hij gelooft dat het motief door den adjunct-inspecteur aangevoerd, geen steek houdt. Hij wijst op de toenemende belangstelling van autoriteiten en de burgers in zake de volksgezondheid. Hoe meer de sympathie voor de zaak die het geneeskundig Staatstoezigt voorstaat, toeneemt, des te aangenamer moet het aan het geneeskundig Staatstoezigt zijn. Hij zou daarom zeggen: hoe meer medewerking hoe liever. Geheel iets anders is het om den wensch tot die medewerking door plaatselijke gezondheids-commissiën thans reeds uit te spreken. Het komt hem voor daarmede nog eenigen tijd te moeten wachten en af te zien wat de tijd baren zal, wat het geneeskundig Staatstoezigt zelf zal kunnen doen. Hij refereert zich aan een gelijk oordeel van den vorigen Minister Thorbecke.

De heer Post vraagt, wat verstaat men onder gezondheids-commissiën; welk karakter zullen die ligchamen hebben? Een philantropisch, welnu dan ziet hij geen kwaad in hun optreden; zullen ze echter eene zekere autoriteit bezitten, dan moet hij tegen adviseren, uit vrees voor botsing met het Geneeskundig Staatstoezigt.

De Voorzitter zegt dat dit punt nog niet aan de orde is; men spreke eerst de wenschelijkheid van haar ontstaan uit.

De heer Bakker ziet vooral bezwaar in het creëren van zulke ligchamen te platten lande, omdat het vereischte personeel moeijelijk daartoe zal te vinden zijn. Bovendien zijn de plaatselijke geneeskundigen dagelijks in aanraking met de gemeentebesturen en kunnen bij deze op bestaande gebreken de aandacht vestigen.

De heer Asman verneemt met bevreemding dit afkeurend oordeel; hij had daarentegen verwacht dat de Raad unaniem de wenschelijkheid zou uitspreken. Hij gelooft dat wanneer de Raad nog eens zoo talrijk ware als bovengenoemd is, deze toch niet alles doen kon, wat te doen valt. Hij treedt nu in eenige beschouwingen omtrent den werkkring dier commissiën en spreekt ten slotte zijne overtuiging uit, dat de wet er geheel op gebaseerd is.

De heer Beekhuis is het geheel met den vorigen spreker eens en betoogt het hooge nut, dat deze commissiën voor het platteland zouden kunnen opleveren.

De heer Bruinsma zou ze in groote gemeenten zeer wenschelijk
chten. Bij de tegenwoordige werking van het geneeskundig Staats-
ezigt ziet hij vooral eene groote leemte in het gemis van ligcha-
en tot wie zich Burgemeester en Wethouders in voorkomende
evallen kunnen wenden. Er zijn zoovele omstandigheden waarover
en niet telkens met de geneeskundige autoriteiten kan raadplegen
n niet altijd is het dagelijksch Bestuur bij magte om op het juiste
ogenblik een goed oordeel te vellen of rigtig te handelen in het
elang der algemeene gezondheid. Het behoeft dagelijks voorlich-
ng en medehulp van deskundigen, die in de gegeven omstandig-
eden niet altijd bij de hand zijn en van wie men niet vergen
an, dat zij zoo handelend zullen optreden als men van de be-
oelde commissiën kan verwachten. Het bezwaar van botsing door
ommigen aangevoerd zou kunnen opgeheven worden, door in die
ommissiën tevens leden van den geneeskundigen Raad te benoemen.

De heer Meursinge zegt: het blijkt dat er verschil bestaat bij
e leden omtrent de verpligtingen van het personeel van den ge-
eeskundigen Raad. Hij wijst echter op en leest voor artt. 1, 5,
, 11, 13, 15 en 16 der wet, waarbij de bevoegdheid van den
aad is aangeduid en op andere artikelen waarnaar hij handelen
oet.

De Secretaris vraagt en erlangt het woord, om zijn gevoelen
ver dit punt uit te spreken.

Hij geeft zijne bevreemding te kennen hoe een man van dege-
jke studie, als de geachte adjunct-inspecteur is, beweren kan,
at de omvattende taak, die het geneeskundig Staatstoezigt in het
ervolg te vervullen heeft, naar eisch door zulk een betrekkelijk
lein getal personen volbragt kan worden. Hij gelooft dat zelfs
et tienvoud van het thans bestaande aantal personen waaruit de
eneeskundige Raad voor Friesland en Groningen is zamengesteld,
aarin niet volkomen zou kunnen voorzien. Hij schetst den eigen-
jken werkkring van ligchamen als de bedoelde gezondheids-com-
issiën zouden moeten wezen en stelt daarnaast den werkkring,
ie thans aan het personeel van het geneeskundig Staatstoezigt is
pgedragen. Gene zouden door een voortdurend en naauwgezet
nderzoek van de plaatselijke gesteldheid tot de kennis van de
estaande gebreken moeten komen en uit die kennis, in verband
net de plaatselijke behoeften, tot de middelen ter verbetering
unnen geraken. Mag men dit met evenveel grond verwachten
an een enkel persoon, die hier en daar van wege het genees-
undig Staatstoezigt met die taak belast wordt? In Friesland, met
ijne 43 gemeenten en 365 dorpen, zijn thans 12 leden en plaats-
ervangende leden, benevens 24 corresponderende leden. Zouden
eze 36 personen, hoe ijverig en bekwaam ook, het groote werk
an eene geneeskundige plaatsbeschrijving naar eisch kunnen vol-

brengen, zonder medewerking van andere deskundigen? Maar buitendien en bovenal zou men moeijelijk van hen kunnen verwachten, dat zij dat voortdurend en naauwlettend toezigt zullen houden op de bestaande gebreken en daarvan aan de bevoegde autoriteiten in kennis stellen. De ondervinding in de jongste cholera-epidemie opgedaan, heeft dit toch voldingend bewezen. En zoo er al enkele zoodanige gevonden werden, — de ondervinding is helaas! ook daar, om dit te bevestigen, — dan was hun loon niet slechts ondank, maar verkorting van eigen belangen en achteruitzetting ten koste van andere, minder ijverigen. Weinigen zullen zich zoodoende tot martelaar willen laten maken, weinigen zullen als voorvechters willen optreden in de publieke zaak, om ten laatste het offer van onkunde en onwil te worden. Van daar dat zooveel voor het Geneeskundig Staatstoezigt verborgen blijft, van daar de geringe medewerking van zoo velen. Niemand wil als spion en verklikker gesignaleerd staan. Wat nu enkele individuën niet doen kunnen, kan gevoegelijk aan eene vereeniging van individuën opgedragen worden. Deze dragen nu de verantwoordelijkheid gezamenlijk en hebben minder kans nadeel in hun bedrijf te ondervinden. Daarom zou spreker zoo dringend het tot stand komen van gezondheids-commissiën wenschen. Het gaat niet aan te zeggen: met het uitspreken van die wenschelijkheid erkent de Raad zijn onvermogen. Zijn die Commissiën werkelijk nuttig en gewenscht in het algemeen belang, dan moet de Raad daartoe adviseren, zelfs op het gevaar af, dat hij daarmede zijn onvermogen uitspreke. Het komt er hier maar op aan, om het schoone doel te bereiken; men vrage niet, door wie, zoo de middelen slechts in harmonie zijn met het doel, dat men beoogt.

De Voorzitter ondersteunt zeer het gezegde door den vorigen spreker en doet uitkomen, hoe weinig er tot dus verre door de gemeentebesturen in zake gezondheidspolitie gedaan is. Wel treft men hier en daar zeer goede verordeningen aan, maar als het op de handhaving aankomt, laten zij veel te wenschen over. Dat vindt voor een deel zijnen grond in het onpraktische van vele dier verordeningen. Daarin nu zou eene naauwgezette studie van de plaatselijke gesteldheid kunnen voorzien; hierdoor zou men tot de kennis van den juisten toestand geraken en daarnaar meer doeltreffende verordeningen in het leven roepen. Bij den tegenwoordigen stand van zaken stuit men veeltijds op den onwil van het publiek af en op de laauwheid van de openbare magt.

De heer Bloembergen meent, dat vóór het uitspreken der wenschelijkheid om gezondheids-commissiën in het leven te roepen, men zich eerst vergewist moet hebben, welk karakter ze zullen bezitten. De hoofdvraag zal hier zijn: zullen gezondheids-commissiën in het leven moeten worden geroepen buiten het Genees-

ndig Staatstoezigt, om aan te vullen, waar in dit te kort iet? Valt dit met ja te beantwoorden, dan moet men eerst de nenstelling en den werkkring dier ligchamen kunnen bepalen. nder dat vreest hij voor conflicten. Als Commissie van voorating houdt hij ze gevaarlijk. Bij de erkenning van hare wenelijkheid zou de Raad zijne zwakheid uitspreken, door hare noeijingen zouden zij die van het Geneeskundig Staatstoezigt lammen. Hij herhaalt dus: zonder eerst juist te praeciseren, lk karakter die commissiën zullen hebben, huivert hij tot de nschelijkheid van haar bestaan te adviseren.

De heer Tellegen meent aan de bezwaren der leden tegemoet komen door de vraag zoo te stellen: „zullen er van wege het neeskundig Staatstoezigt gezondheids-commissiën worden opget, ja dan neen?" Hij voor zich ziet bezwaar in officiëele ligamen naast het Geneeskundig Staatstoezigt; zij zullen of te el of te weinig doen.

De heer Idzerda wil gaarne de vraag door den heer Tellegen formuleerd, overnemen en vraagt of de gezondheids-commissiën eten uitgaan van de gemeentebesturen of dat ze als vrije verigingen zullen optreden?

De heer Meursinge vraagt nu eene definitie van het begrip: gezondheids-commissiën."

De Voorzitter tracht dit door eene nadere omschrijving van ren werkring te geven.

De heer van Deen meent, dat ze van wege de gemeentebesturen eten in het leven worden geroepen.

De Secretaris vraagt en bekomt andermaal het woord. Hij ietst den werkkring van gezondheids-commissiën en werpt een k op de vereenigingen, die in den laatsten tijd in sommige den van ons land zijn tot stand gekomen. Die vereenigingen, lke een philantropisch karakter hebben aangenomen en op onlinge welwillendheid steunen, vindt hij in abstracto voortreffe. De ondervinding van dergelijke philantropische vereenigingen eft echter geleerd, dat de activiteit van zulke ligchamen spoedig flaauwt. Hij vreest dit te meer voor de zoodanige, die een taak zich hebben genomen, zoo omvattend als het gebied der openre gezondheid is. Hij ziet er een groot bezwaar in, dat de antieële krachten dier vereenigingen van de vrije liefdadigheid r burgerij afhankelijk zijn. Bovendien missen zij de magt, welke publieke autoriteit bezit. Het zal vaak gebeuren, dat zij tegenind vinden bij de burgerij, als zij het domein van onderzoek treden. Daarin kan alleen de sterke arm der wet voorzien. Hij looft, dat zij voor het minst nuttige en werkzame ligchamen het papier zullen zijn. Niet ieder, die zich met wat goeden l opwerpt tot medewerker, is in staat het groote werk, dat hem

wacht, naar eisch te volbrengen. Spreker gelooft daarom, dat de Raad met de wenschelijkheid van het ontstaan van gezondheids-commissiën, tevens de noodzakelijkheid moet uitspreken, dat ze van de gemeentebesturen uitgaan en aan deze verantwoording schuldig zijn. Zoodoende zal men die gevreesde conflicten met het Geneeskundig Staatstoezigt kunnen voorkomen, en dan zullen zij als nuttige ligchamen tusschen gemeentebesturen en het Geneeskundig Staatstoezigt kunnen werkzaam zijn.

De heer Tellegen is het volkomen eens met hetgeen de vorige spreker omtrent de mogelijke verflaauwde werkzaamheid der vrije vereenigingen heeft gezegd, doch gelooft, dat de Commissiën van gemeentewege in het leven geroepen aan hetzelve euvel zouden kunnen lijden.

De heer Post gelooft niet, dat het gemakkelijk zal zijn zulke Commissiën door de gemeentebestnren in het leven te laten roepen. Deze zullen met die hulp niet gediend willen zijn.

De heer Idzerda vraagt nu nogmaals: „of het op dit oogenblik raadzaam is, dat de wenschelijkheid worde uitgesproken, gezondheids-commissiën op te rigten?"

De heer Bruinsma wenscht als motie van orde voor te stellen, dat de raad de vrijheid neme, aan den Inspecteur te adviseren, om dit gewigtige punt tot nader aan te houden.

De heer Asman wil daar als amendement bijvoegen, dat den heer Inspecteur in overweging gegeven worde, die zaak inmiddels in handen eener Commissie te stellen, ten einde hem zoo noodig voor te lichten.

Dit geamendeerde voorstel wordt met acclamatie door de Vergadering en den Inspecteur aangenomen.

VIII. Voorziening in de behoefte aan koepokstof.

De Voorzitter leidt het 8e punt van beschrijving in, door mede te deelen, dat deze vraag door de Regering gedaan is aan de Inspecteurs in hunne laatste vergadering. Alvorens daarop te antwoorden, wenschten de Inspecteurs echter het gevoelen te vernemen van de onderscheidene Raden. Hij berigt voorts, dat de Inspecteurs van meening waren, dat de behoefte van goede koepokstof in voldoende hoeveelheid op de beste wijze ware te voorzien: 1°. indien de Regering de Inspecteurs in staat stelde, door tusschenkomst van de veeartsenijschool te Utrecht, geretrovaccineerde stof aan de geneeskundigen uit te reiken en 2°. door de gemeentebesturen aan te bevelen het oprigten van vaccinatie-bureaux.

De Raad vereenigt zich met dat gevoelen.

De heer van Deen wenscht bij deze gelegenheid nog eens terug te komen op de wenschelijkheid van eene verpligte vaccinatie. Hij schetst de treurige gevolgen, die uit een verzuim daarvan voor de volksgezondheid ontstaan en voert eenige staaltjes aan, hoe de Pruissische Regering te dien opzigte handelt, waar ieder

openbare ambten is buitengesloten, die niet gevaccineerd is.
)e Voorzitter beaamt zeer, hetgeen door den vorigen spreker aangevoerd, doch gelooft niet, dat daarin ten onzent bij de beter voorzien kan worden. Hij geeft overigens in overweging, belangrijke onderwerp tegen eene volgende vergadering aan orde te stellen.

IX. Voorstel omtrent een orgaan voor het Geneeskundig Staatstoezigt.

Tot nadere toelichting van dit voorstel zegt de Voorzitter, dat de laatst gehouden Inspecteurs-vergadering de wenschelijkheid besproken, om een zelfstandig orgaan te bezitten voor het ieeskundig Staatstoezigt, waarin alle officieële stukken zullen den opgenomen, zoo als notulen van de onderscheidene Raden, isterieële missives, rapporten over speciale onderwerpen, enz. r die wenschelijkheid was men het algemeen eens. De vraag nu, of men zich tot uitvoering van dat plan zoude wenden de redactie van een of ander geneeskundig tijdschrift, dan nen voor eigen rekening een orgaan zou uitgeven? Algemeen men van oordeel, dat dit laatste de voorkeur verdiende.

Bij eene globale berekening kwam men tot de meening, dat exemplaar van 20 à 25 vel druks zou kosten *f* 2.50 à , bijaldien alle Raden voor hunne leden en plaatsvervangende n een exemplaar zouden nemen. Naar aanleiding daarvan t de Voorzitter het voorstel, dat de Raad het plan tot uitgave een afzonderlijk orgaan voor het Geneeskundig Staatstoezigt dkeure en zich verbinde voor ieder lid en plaatsvervangend een exemplaar te nemen.

)ver het algemeen kan men zich daarmede wel vereenigen, en de gelden aan den Raad toegestaan, die buitengewone gave toelaten.

)e Voorzitter gelooft, dat die uitgaven niet zoo aanzienlijk en worden, in aanmerking nemende, dat men dan de drukten van de officieële stukken van den Raad uitgaande zal beren.

ommige leden treden nu in eenige beschouwingen omtrent den rang en den prijs van het orgaan, de een meent, dat de omg te gering, de andere dat de prijs te hoog is geschat. Enkele en de meening toegedaan, dat het beter ware de aankoop van orgaan aan ieders vrijen wil over te laten en de kas daarle niet te bezwaren.

)oor den Inspecteur en adjunct-Inspecteur worden die bedengen en bezwaren zooveel mogelijk ontzenuwd.

)e Vergadering besluit ten laatste zich met het voorstel van Inspecteur te vereenigen.

Hierop gaat de Vergadering in eene zitting met gesloten deuover.

Na de heropening der openbare beraadslagingen geeft de Voor-

zitter kennis, dat door den Geneeskundigen Raad tot correspon-derende leden zijn benoemd de heeren A. Duparc, Chef van het bureau voor statistiek in de provincie Friesland en Dr. G. A. Venema, in dezelfde kwaliteit te Groningen.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de Vergadering gesloten.

Aldus opgemaakt door den Secretaris van den Geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen,

S. Sr. Coronel.

en voorloopig vastgesteld door de Commissie van Redactie

Dr. Idzerda.
Dr. A. Meursinge Hz.
Dr. G. Acker Stratingh.
Dr. P. H. Asman.
E. Bloembergen.

Bijlage **A.**

Afschrift van den Heer Adjunct-Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezigt in Friesland en Groningen.

Groningen, 30 Augustus 1866.

Een groot aantal neringdoenden in deze gemeente heeft zich tot den Raad dezer gemeente gewend met het verzoek om op grond „dat de cholera thans als geweken mag worden beschouwd" — in de maand September eene kermis hier ter stede te doen houden.

Ofschoon de grond door adressanten aangegeven, met regt zou kunnen worden bestreden, daar zich nog dagelijks gevallen van cholera in deze gemeente voordoen, en die ziekte, hoezeer veel verminderd, — echter niet gezegd kan worden geweken te zijn — zal ik toch, ingevolge de bepalingen der wet, dat adres moeten brengen ter deliberatie in den Raad.

De Raad zal, vertrouw ik, er prijs op stellen, de zienswijze te kennen van het Geneeskundig Staatstoezigt omtrent de vraag: of het geraden mag worden geacht, reeds nu een besluit te nemen, tot het houden eener kermis in deze gemeente.

Ik ben daarom zoo vrij UEd. Gestr. beleefd te verzoeken, mij wel Uw gevoelen over deze vraag te willen mededeelen, ten einde daarvan ter zijner tijd mededeeling te doen aan den Raad, bij de behandeling van bovenbedoeld verzoek.

De Burgemeester van Groningen,

W. de Sitter.

Groningen, 6 September 1866.

UWEG. missive van 30 Augustus N°. 866, had ik de eer deeling te ontvangen: 1°. dat een groot aantal neringdoen- in deze gemeente zich tot den Raad gewend heeft, met het ek, om op grond „dat de cholera thans als geweken mag en beschouwd" in de maand September eene kermis hier ter te doen houden; — 2°. daarbij tevens UEd.Gestr. vertrou- te zien uitgedrukt dat de raad er prijs op zal stellen, om enswijze te kennen van het geneeskundig staatstoezigt, om- de vraag, — of het geraden is, of mag worden geacht, nu een besluit te nemen tot het houden eener kermis in gemeente.

lgaarne voldoe ik aan die uitnoodiging door UwEd.Gestr. ijne zienswijze mede te deelen, dat het houden eener kermis maand September in deze gemeente *niet* raadzaam is — en et dus:

Niet geraden is, een besluit te nemen, tot het houden kermis te Groningen in de maand September.

Op grond:

dat de cholera zelfs in Groningen nog niet geweken is, blij- de nog in ieder etmaal daardoor aangetast wordende en an stervende enkele lijders;

dat in deze in naburige en andere provinciën van Nederland enig gemeente eveneens nog cholera voorkomt;

dat het kermishouden tot wijziging in de gewone levenswijze , die dikwijls *niet* zonder gevolgen op de individuele en neene gezondheidstoestand blijft, vooral in choleratijden.

dat de kermis *uit* alle oorden des rijks menschen lokt, waar- r, wier tegenwoordigheid en ophooping men in dit oogenblik inder zou wenschen, naarmate zij onder min gunstige levens- oudingen verkeeren;

dat de waarneming schier algemeen leert, dat bij terugkeer dive) van epidemiën de volwassenen en meergegoeden, méér slagtoffer worden, dan in 't ontstaan en eerst verloop;

dat het aller streven moet zijn, en pligt is, om wat in ons uitbreiding of terugkeer der cholera te voorkomen; — en rel het waar is, dat het algemeen finantiëel belang, speciaal der neringdoenden, veel geleden heeft, de bevordering van at volksgezondheid betreft, geacht moet worden, vooral in eratijden, boven finantiële bezwaren verheven te staan;

reden waarom mijn advies is:

. het verzoek van een groot aantal nering doenden in de ge- ute Groningen, om in deze gemeente in de maand September

1866 eene kermis te doen houden, — en gerigt aan den gemeenteraad, te wijzen van de hand.

Bijlage **B.**

Afschrift van den Heer Dr. Swaagman.

Groningen, den 6 September 1866.

In UWEd.Gestr. missive, N°. 866, van 30 Augustus, had ik de eer mededeeling te ontvangen, dat: 1°. een groot aantal neringdoenden in deze gemeente zich tot den Raad dezer gemeente Groningen gewend heeft met het *verzoek*, om in de maand September eene kermis hier ter stede te doen houden, „op grond dat de cholera thans als geweken mag worden beschouwd;" — 2°. daarbij tevens UWEd.Gestr. vertrouwen te zien uitgedrukt, dat de Raad er prijs op zal stellen, om de zienswijze te kennen van het Geneeskundig Staatstoezigt — omtrent de vraag:

of het geraden is, reeds nu een besluit te nemen tot het houden eener kermis in September in deze gemeente.

Volgaarne voldoe ik aan UWEd.Gestr. uitnoodiging, door als zienswijze van het Geneeskundig Staatstoezigt te doen kennen — zijn gevoelen:

A. dat het *niet* geraden is, een besluit te nemen tot het houden eener kermis in Groningen in de maand September,

op grond

a. dat de cholera zelfs in Groningen nog *niet* geweken is; — blijkend uit de nog in ieder etmaal daardoor *aangetast* wordende of daaraan *stervende* enkele lijders.

b. dat in deze — en naburige — en andere provinciën van Nederland in menig gemeente eveneens nog cholera voorkomt —

c. dat kermishouden tot wijziging van gewone levenswijze voert, die dikwijls niet zonder slechte gevolgen op de individuëele, ja algemeene gezondheid blijft, vooral in choleratijd —

d. dat de kermis uit alle oorden des Rijks menschen lokt, waaronder wier tegenwoordigheid men op dit oogenblik te minder zou wenschen, daar zij onder min gunstige levensverhoudingen verkeeren —

e. dat de waarneming schier algemeen leert, dat bij terugkeer (recidive) van epidemiën de volwassenen en meer gegoeden meer het slagtoffer worden dan in 't ontstaan en eerste verloop;

f. dat het aller streven moet zijn, en pligt is, om wat in ons is uitbreiding of terugkeer der cholera te voorkomen. En hoe wel

het waar is, dat het algemeen finantiëel belang, speciaal dat der neringdoenden veel geleden heeft, de bevordering van al wat volksgezondheid betreft, in choleratijden boven finantieële bezwaren geacht moet worden te staan —

reden waarom mijn advies is.

B. het verzoek van een groot aantal neringdoenden in deze gemeente, om in deze gemeente in de maand September eene kermis te doen houden

te wijzen van de hand.

De Adjunct-Inspecteur voor 't Geneesk. Staatstoezigt in de prov. Friesland en Groningen, gevestigd te Groningen.

(*get.*) Dr. A. MEURSINGE Hz.

Aan den Heer
Burgemeester van Groningen.

Voor eensluidend copy
door mij aan den heer Dr. A. H. SWAAGMAN,
N. ROST E.ZOON,
Lid van den Raad der gemeente Groningen.

N°. 29. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Gelderland en Utrecht, gehouden den* 20sten *Mei* 1867.

Met eene korte toespraak opent de Voorzitter de Vergadering en brengt hulde aan de nagedachtenis van het verdienstelijk lid van der Kaa.

Alle leden zijn tegenwoordig.

Na beëediging der nieuwe leden, Dr. H. W. van Rhijn, Dr. P. A. van der Ketten, Dr. H. J. Broers, G. L. Tjeenk Willink, G. Duffer Blom en J. P. C. van Tricht en van het plaatsvervangend lid W. Knoops, het voorlezen en goedkeuren van de notulen der voorgaande vergadering, geeft de Voorzitter verslag van de verrigtingen van het geneeskundig Staatstoezigt. Ten opzigte van de in Gelderland geheerscht hebbende ziekten deelt hij mede dat hij slechts uit 27 gemeenten berigten daaromtrent van heeren geneeskundigen heeft ontvangen, daarbij opmerkende, dat in Gelderland 116 gemeenten zijn. Het Staatstoezigt kan onmogelijk de nadeelige invloeden bestrijden waardoor ziekten veroorzaakt worden, wanneer het niet wordt in kennis gesteld *waar* en *welke* ziekten geheerscht hebben. Hij verzoekt derhalve den Raad de heeren geneeskundigen dringend uit te noodigen, mededeelingen te willen doen van de gewigtigste ziekten die geheerscht hebben, waardoor èn de wetenschap èn de maatschappij gebaat wordt.

Om de kennis der geheerscht hebbende ziekten zooveel mogelijk te verspreiden, is in de onlangs gehoudene vergadering der geneeskundige ambte-

naren' besloten Heeren Gedeputeerde Staten in alle provinciën van het Rijk te verzoeken van het verslag over den toestand hunner provinciën het hoofdstuk „Medische Politie" in genoegzame hoeveelheid afzonderlijk te laten afdrukken, om aan alle leden en plaatsvervangende leden der geneeskundige raden en aan de ambtenaren van de overige provinciën een exemplaar te kunnen verstrekken.

Wat de cholera betreft deelt hij mede, dat zijn verslag om de uitgebreidheid gedrukt is geworden.

Vervolgens doet hij voorlezing van zijn antwoord aan den Minister van Binnenlandsche Zaken over de aan hem gestelde vragen omtrent de schadelijkheid en gevaarlijkheid van het gebruik van vleesch van aan veetyphus lijdende of gestorven runderen. De slotsom van zijn gevoelen is geweest dat, zoodra bij zulke runderen duidelijke en wankleurige uitzweetingen op de slijmvliezen gevonden worden en vooral wanneer zich bloederige vochten uit de dieren ontlasten, hun vleesch als gevaarlijk te beschouwen is.

Verder berigt de Voorzitter dat hij de krankzinnigengestichten te Zutphen en te Nijmegen wederom tweemaal bezocht heeft, en dat hij meerdere gemeenten aan een naauwkeurig onderzoek heeft onderworpen, namelijk: Aalten, Zalt-Bommel, Ambt- en Stad-Doetinchem, Tiel, Winterswijk en Wisch. Wat Arnhem betreft, leest hij voor wat hij daarover aan de Regering heeft berigt, en dat hij in de laatste weken eene vernieuwde poging heeft gedaan om den hygiënischen toestand dier gemeente zoo mogelijk te verbeteren. Hij voegt daarbij dat, hoezeer Heeren Gedeputeerde Staten zijne voorstellen krachtig hebben ondersteund, een dezer dagen ontvangen antwoord van het gemeentebestuur hem weinig hoop geeft op eene grondige en door alle ingezetenen gewenschte verbetering.

Omtrent de handhaving en uitvoering der wetten zegt de Voorzitter dat hij in het afgeloopen jaar 1146 diploma's en 134 lijsten van geneesmiddelen heeft geviseerd; dat in zake van den plattelandsheelmeester en apotheker J. C. Enklaar te Doesborgh, thans beslist is dat hij beide beroepen vereenigd mag blijven uitoefenen.

De Voorzitter belooft, zoodra de finantiële aangelegenheden geregeld zullen zijn, tegen de geheime geneesmiddelen te velde te zullen trekken.

Voorts worden eenige stukken voorgelezen over lepra en veetyphus, welke beiden aan den Voorzitter vele bemoeijingen hebben veroorzaakt.

Wat de provincie Utrecht betreft, worden de daartoe betrekkelijke mededeelingen door den adjunct-inspecteur gedaan. In de eerste plaats berigt hij, dat vele geneeskundigen hem op zijn verzoek belangrijke bouwstoffen hebben geleverd voor zijn verslag omtrent de cholera-epidemie. De vele pogingen, die hij in het werk heeft gesteld om de besturen van die gemeenten, waarin de cholera verleden jaar hevig geheerscht heeft, te overreden om al het mogelijke te doen tot bevordering der volksgezondheid, zijn slechts in enkele gemeenten met een gunstigen uitslag bekroond.

Bij de gemeentebesturen van Jutphaas, Vreeswijk en Harmelen, hebben de vertoogen van den adjunct-inspecteur gereedelijk ingang gevonden, terwijl ook

e Abcoude-Proostdij, in de buurten Mijnden en Oudover der gemeente Loos-
lrecht en te Breukelen veel verbeterd is.

Met den gezondheidstoestand der stad Utrecht ziet het er nog treurig uit
n, terwijl de adjunct-inspecteur krachtig aandringt op verbetering, wordt aan
ijne raadgevingen tot hiertee geen gevolg gegeven. Even onbevredigend als
e Utrecht is ook de sanitaire toestand te Amersfoort. Verder bestaat in de
emeenten Montfoort, IJsselstein, Vleuten en Vinkeveen groote behoefte aan
erbetering.

Omtrent de, sedert het begin van dit jaar in de provincie Utrecht, waar-
enomen ziekten, kan thans uit den aard der zaak nog weinig vermeld wor-
en. Gevallen van mazelen zijn in een aantal gemeenten voorgekomen, hier
n daar zelfs in epidemische uitbreiding, doch met geringe sterfte. In enkele
emeenten, vooral te Rhenen, heeft vrij sterk, doch goedaardig, de kinkhoest
eheerscht.

De adjunct-inspecteur eindigde zijn verslag met eene opgave der verande-
ingen in het personeel der geneeskunstoefenaren in de provincie Utrecht.

Na deze mededeeling onderwerpt de Voorzitter aan het oordeel van den
aad twee aanzoeken, om vergunning tot afwijking van art. 3 alin. 2 wet IV,
an de apothekers van Spanje en Verheul te Utrecht.

De heer Duffer Blom vraagt of men, bij het verleenen van vergunning,
iet tevens het verbod kan voegen om vaten met loodwit enz. in den winkel
e plaatsen? waarop de heer van Dijk aanmerkt, dat men, alvorens de ver-
unning te verleenen, overtuigd moet zijn of er voldoende afscheiding is van
potheek en droogistwinkel.

De heer Opwyrda meent dat men tamelijk vrijgevig moet zijn met het
oestaan der gevraagde vergunningen.

De heer Tjeenk Willink verzocht dat men aan apothekers die zich vestigen,
eene vergunning verleene tot afwijking van art. 3 alin. 2 wet IV; waarop
e Voorzitter den spreker te kennen geeft, dat in dat geval van die vergun-
ing geen sprake kan zijn.

De Raad is van oordeel dat de, door de apothekers van Spanje en Verheul,
evraagde vergunning verleend mag worden, op gunstig advies van heeren
ecommitterden die in het afgeloopen jaar bij deze heeren de winkelvisitatie
ebben verrigt.

De Burgemeester van Loenen heeft verzocht een onderzoek in te stellen
aar het drinkwater in zijne gemeente. — Aan dat verzoek zal het genees-
undig Staatstoezigt allengs trachten te voldoen.

Voorts werden door den Voorzitter vermeld eenige punten die behandeld
ijn in de vergadering der inspecteurs en adjunct-inspecteurs, onlangs aan het
inisterie te 's Gravenhage gehouden:

1°. dat de herziening der Pharmacopoea Neerlandica aan eene commissie
s opgedragen, en dat door den Minister van Binnenlandsche Zaken in handen
an heeren inspecteurs en adjunct-inspectenrs is gesteld een adres van apo-
hekers te 's Hertogenbosch, vragende om, bij eene herziening der Pharma-
opoea Neerlandica, de apothekers niet meer te verpligten om alle daarin

opgenomene geneesmiddelen steeds in voorraad te moeten houden, maar alléén die, welke, als overal vereischt wordende, met een bijzonder teeken zouden gemerkt worden, en om aanvulling van de lijst der vergiften. — Dit tweeledig verzoek is, als allezins wenschelijk en billijk, aan de Regering aanbevolen.

2°. De geneeskundige ambtenaren hebben het wenschelijk geacht dat alle officiële stukken, betrekkelijk het geneeskundig Staatstoezigt, voor zoover die ter algemeene kennis behooren gebragt te worden, gedrukt worden, en dat tot dekking van de kosten iedere Raad zich voor zijne leden en plaatsvervangende leden tot een bedrag van *f* 2.50 à *f* 3 per exemplaar op deze uitgave abonneert. De kosten zullen worden voldaan, niet door de individuële leden, maar uit de fondsen van den Raad. Daarom stelt de Voorzitter dit aan den Raad voor, die eenparig den wensch der inspecteurs beaamt, waardoor de kosten van afzonderlijke notulen bespaard worden.

3°. Deelt de Voorzitter mede, dat een concept van wet op de hondsdolheid besproken is.

4°. Dat bij Koninklijk besluit de zilveren medaille voor de meeste gratis vaccinatiën is afgeschaft.

De Voorzitter stelt daarna aan den Raad voor middelen te overwegen om de vaccinatie te bevorderen, aangezien van rijkswege bezwaar is gemaakt om subsidies te verleenen aan vaccinatie-bureaux.

De heer Homoet is van oordeel, dat de Raad zich dan behoort te wenden tot Gedeputeerde Staten, omdat het van het hoogste belang is, dat de bestaande bureaux in stand blijven.

De heer Thijssen zegt, dat Gedeputeerde Staten wenschen dat de zaak worde uitgemaakt of de vaccinatie-bureaux van het Rijk of van de provincie behooren gesubsidiëerd te worden.

De heer Henny vraagt of Gedeputeerde Staten van Gelderland zich nu reeds hebben verklaard, dat zij in dit jaar geene subsidie willen geven? waarop de Voorzitter ontkennend antwoordt.

De heer Henny herinnert zich, dat in het vorige jaar door de Afdeeling Arnhem van de Maatschappij tot bevordering der geneeskunst eene missive is gerigt aan de Provinciale Staten van Gelderland, houdende eene aanvraag om subsidie voor het bestaande vaccinatie-bureau te Arnhem. Toen is die subsidie toegestaan. Waarom zon men nu niet wederom zoo handelen en een adres zenden aan de Provinciale Staten?

De heer Homoet meent, dat het advies van den heer Henny wel opgevolgd kan worden, maar dat daarom toch een adres van den Geneeskundigen Raad aan de Provinciale Staten ook behoort te worden ingediend. Verleden jaar is slechts voor één jaar subsidie verleend en HH. Gedeputeerde Staten hadden bezwaar gemaakt. Een adres aan Provinciale Staten heeft toen gunstig gewerkt.

De Voorzitter merkt op dat, volgens art. 14 van wet I, de Raad met Gedeputeerde Staten te maken heeft; de Inspecteur treedt met hen in overleg. Hij maakt om die reden bezwaar een adres in te dienen aan Provinciale

Staten en vraagt het oordeel van het regtsgeleerd lid, den heer Henny. Deze beweert, dat de Raad aan ieder collegie een verzoek mag rigten en dus ook aan de Provinciale Staten.

Na deze discussies wordt besloten, dat de Raad zich zal wenden tot de Provinciale Staten van Gelderland en Utrecht, met verzoek om de vaccinatie te bevorderen en een subsidie van *f* 200 te verleenen aan de vaccinatie-bureaux van Arnhem en Utrecht.

Ook de belasting op de patenten der geneeskundigen heeft een onderwerp uitgemaakt der besprekingen in de vergadering der geneeskundige ambtenaren, en zij hebben hunne bezwaren aan de Regering doen kennen.

Verder zegt de Voorzitter, dat het hem genoegen doet te kunnen mededeelen, dat eene nieuwe wet op de begrafenissen aan de Staten-Generaal is aangeboden, waardoor de maatschappij den waarborg erlangt, dat niemand meer zal kunnen begraven worden, zonder dat de oorzaak van overlijden geconstateerd is.

Om de zoo noodige wet op de algemeene gezondheids-politie, waartoe de bouwstoffen door de Inspecteurs verzameld worden, zoo volledig mogelijk te maken, noodigt de Voorzitter de leden uit, om hem hunne denkbeelden daaromtrent te willen mededeelen, om dit hoogst gewigtig onderwerp zooveel mogelijk in zijnen geheelen omvang te kennen.

Met het oog hierop, doet de Voorzitter thans de vraag of het niet nuttig zoude zijn, dat de Raad aan HH. Gedeputeerde Staten deed blijken van zijne meening, dat in alle gemeenten dezer provinciën de mestvaalten en varkenshokken uit de onmiddellijke nabijheid der woningen dienen verwijderd te worden. — Hierover is geene beslissing gevolgd.

Vervolgens reikt de Inspecteur aan de aanwezige leden de stukken uit betrekkelijk de reizen voor de winkelvisitatiën.

Hij verzoekt aan HH. Gecommitteerden, de geneeskundigen uit te noodigen om aan hem of aan den Adjunct-Inspecteur aan het einde van het jaar een verslag te willen zenden van de door hen behandelde ziekten, maar zelve daarvan niets aan te teekenen, ter besparing van tijd.

De Heer van Goudoever acht het wenschelijk, dat de visiterende Commissie wel degelijk lette op den Gezondheidstoestand en daarvan aanteekening houde.

De Voorzitter deelt het gevoelen van den heer van Goudoever niet, omdat men dan zeer oppervlakkige verslagen krijgt.

Voorts verzoekt de Voorzitter vooral te controleren het nakomen van art. 13, 14 en 21 van Wet IV; alléén proces-verbaal op te maken als de bevinding zeer ongunstig is, anders eenvoudig verslag in te zenden der bevinding, waarop dan eene tweede visitatie volgen kan, zonder eene eigenlijke hervisitatie te zijn in den geest der wet.

Door sommige plaats gehad hebbende vonnissen is de noodzakelijkheid gebleken, dat bij eene hervisitatie altijd geconstateerd zijn moet *wat* bij de visitatie niet in orde was. De Inspecteur houdt aan zich om de gecommitteerden uit te noodigen hunne bevinding in den vorm van een proces-verbaal

te willen geven, als hij meent dat hij in plaats van waarschuwen vervolgen moet.

Op eene vraag van den Voorzitter of men afgekeurde geneesmiddelen zonder schadevergoeding mag vernietigen, geeft het regtsgeleerd lid tot antwoord, dat hij daaromtrent niet dadelijk kan beslissen.

De Voorzitter herinnert HH. Gecommitteerden, dat in de vergiftkas geene onschuldige middelen bewaard mogen worden, en dat de kistjes voor drenkelingen ook behooren geïnspecteerd te worden.

De Heeren van der Ketten en Broers, later in de vergadering gekomen, worden beëedigd.

De Voorzitter geeft gelegenheid tot het doen van voorstellen.

De heer Tjeenk Willink vraagt, door wie de kosten eener hervisitatie worden gedragen, waarop de Voorzitter hem antwoordt, dat deze uit de fondsen van den Raad moeten betaald worden.

Naar aanleiding van art. 24 van Wet IV vraagt de heer Tjeenk Willink, of de apothekers verpligt zijn de gewigten en balansen te doen onderzoeken door den ijker of door de visiterende Commissie. De Voorzitter antwoordt hierop, dat de ijk verpligtend is gesteld.

Daarna wordt de Openbare Vergadering door den Voorzitter gesloten.

In besloten vergadering wordt bij loting bepaald, dat in 1867 de volgende leden zullen aftreden:

Prof. L. C. van Goudoever, Dr. J. J. Homoet, B. van Ommeren, R. J. Opwijrda en H. C. van Setten;

in 1868:

Dr. A. van der Leeuw, Prof. G. J. Loncq, Dr. van J. Rossum, Dr. H. F. Thijssen, J. P. C. van Tricht en C. M. van Dijk.

Eindelijk wordt de rekening en verantwoording van de fondsen van den Raad aan de leden ter inzage gegeven.

W. F. P. Kiehl,
Voorzitter.
J. G. de Vooght,
Secretaris.

N°. 30. *Notulen van de openbare vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provincien Noord-Brabant en Limburg, gehouden te 's Hertogenbosch den 3den Junij* 1867.

Tegenwoordig de Adjunct-Inspecteur en alle Leden van den Raad, met uitzondering van Dr. P. R. van Mierlo.

Voorzitter Dr. A. Ingen-Housz, Inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor Noord-Brabant en Limburg.

Secretaris: Dr. E. A. P. van den Bogaert.

De Voorzitter opent de vergadering. De notulen der vorige

ing worden gelezen en goedgekeurd, waarna door den Voor-
er wordt kennis gegeven :

.°. dat hij door ambtsbezigheden werd genoopt deze vergade- Mededeelingen van den Voorzitter.
ç eerst op heden, in plaats van in de maand Mei, te
eggen;

3°. dat bij Koninklijk besluit van 28 December 1866, n°. 31,
heeren Dr. J. P. H. van de Loo, Dr. J. B. A. Goijarts, Dr.
R. van Mierlo en P. J. Roersch, apotheker, tot Leden en Dr.
J. Godefroi, Dr. H. P. van den Bergh, Dr. J. Roosenburgh
J. J. Steijns, apotheker, tot plaatsvervangende Leden van den
ad zijn benoemd en den eed. gevorderd bij art. 4 der wet van
unij 1865 (*Stbl.* n°. 58), in zijne handen hebben afgelegd;

3°. dat Dr. van Mierlo, verhinderd deze vergadering bij te
nen, zal vervangen worden door Dr. Titsingh;

4°. dat door hem is ontvangen een afschrift van een adres dd.
April jl., door heeren apothekers te 's Hertogenbosch den
nister van Binnenlandsche Zaken aangeboden, waarbij de wen-
elijkheid wordt betoogd, dat eene herziening der Pharmacopoea
stand kome en tevens worde bepaald, dat de apothekers niet
e geneesmiddelen van de Pharmacopoea in voorraad zullen
eten hebben, maar aan hen worde overgelaten wat zij, behalve
n bij de wet vast te stellen minimum aantal, voorhanden wen-
hen te hebben; dat dit adres door Zijne Excellentie aan het
rdeel der Inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt is
derworpen en deze daarop gunstig hebben geadviseerd.

De Voorzitter berigt de ontvangst der volgende missiven :

1°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 20 Oc- Ingekomen stukken.
ber 1866, n°. 215, 9e afd., ten geleide van Zijner Majesteits
sluit van 8 October 1866, n°. 67, houdende vrijstelling van
iefport voor de correspondentie, welke ter uitvoering van art.
der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60), gevoerd wordt
sschen de Inspecteurs en Adjunct-Inspecteurs voor het genees-
ndig Staatstoezigt ter eene en de onderscheidene geneeskundigen
hun ressort ter andere zijde;

2°. van Gedeputeerde Staten der provincie Noord-Brabant, dd.
November 1866, met toezending van een afschrift van een
or hen genomen besluit van 9 November 1866, waarbij aan
n heer J. J. G. M. van Dieren, geneeskundige te Oss, tot
ntuële intrekking wordt verlof gegeven tot het leveren van
eesmiddelen, met in achtneming van hetgeen deswege bij art.
der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60) is bepaald;

3°. van Gedeputeerde Staten der provincie Noord-Brabant, dd.
November 1866, ten geleide van een afschrift van een door
n genomen besluit, waarbij afwijzend wordt beschikt op een
es van Burgemeester en Wethouders van Vierlingsbeek, die

ingevolge art. 9, alinea 3 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60) ten behoeve van een geneeskundige, die voornemens is zich daar te vestigen, vergunning verzoeken tot het leveren van geneesmiddelen;

4°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 19 November 1866, n°. 332, 9e afd., waarin Zijne Excellentie berigt aan de ingezetenen van Nispen, gemeente Rosendaal, op het door hen ingezonden adres, te hebben te kennen gegeven, dat hun verzoek voor geene beschikking vatbaar is, omdat adressanten voor het ontvangen van hulp van Belgische geneesheeren geene vergunning behoeven, maar wel die geneesheeren voor het verleenen van die hulp, en dat een daartoe strekkend verzoek niet van de adressanten, maar van de belanghebbende geneeskundigen behoort uit te gaan;

5°. van Gedeputeerde Staten van Noordbrabant, van 21 November 1866, waarbij wordt kennis gegeven, dat de Provinciale Staten in hunne vergadering van 19 November jl. besloten hebben eene bijdrage uit de provinciale kas van *f* 200,— in het jaar te verleenen in de kosten van oprigting en instandhouding van een permanent bureau van vaccinatie en revaccinatie te 's Hertogenbosch.

De Voorzitter deelt hierbij mede, dat dusdanig bureau hierna onder zijne leiding door de gezondheids-commissie te 's Hertogenbosch is opgerigt en dat de benoodigde koepokstof door geneeskundigen op vrachtvrije aanvrage bij den Secretaris van dat bureau verkrijgbaar is;

6°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 1 December 1866, n°. 259, 9e afd., met toezending van 40 exemplaren van het vervolg van het opstel getiteld: Internationale sanitaire conferentie te Constantinopel, ter uitreiking aan de Leden, plaatsvervangende Leden en den Secretaris van den Raad;

7°. van den heer L. van Driel, rijks-veearts der 1e klasse te Stratum, van 6 December 1866, inhoudende eene dankbetuiging voor zijne benoeming als corresponderend Lid van den Raad;

8°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 11 December 1866, n°. 332, 9e afd., begeleidende een afdruk van Zijner Majesteits besluit van 9 Maart 1866, n°. 61, regelende de vergoeding voor reis- en verblijfkosten van de Leden der Commissiën, aan welke wordt opgedragen hen te examineren, die een diploma of akte van bevoegdheid wenschen te verkrijgen, bedoeld bij art. 16, der wet van 1 Junij 1865, (*Staatsblad* n°. 59);

9°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 13 December 1866, n°. 206, 9e afd., met toezending eener missive van Zijn Excellentie aan den Inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt

Noordholland, naar aanleiding van een verzoek van den ge-
skundigen Raad van die provincie, waarbij Zijne Excellentie
dt uitgenoodigd de gegeven wetsexplicatie van art. 6, alinea 1,
wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60), in nadere overwe-
g te willen nemen.
De Minister geeft te kennen dat de door den Raad aangevoerde
umenten hem niet hebben overtuigd van de onjuistheid zijner
egging en hij bij de meening blijft volharden, dat de genees-
idigen, zoo dikwijls eene ziekte, waardoor de volksgezondheid
reigd wordt, door hen is waargenomen, daarvan kennis moe-
geven aan den Inspecteur hunner provincie en aan Burgemees-
en Wethouders der gemeente.
10°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 31 De-
iber 1866, n°. 323, 9e afd., met toezending van Zijner Ma-
eits besluit van 28 December 1866, n°. 31, houdende benoe-
ig van Leden en plaatsvervangende Leden van de geneeskun-
e Raden en van 's Ministers beschikking van 29 December
66, houdende de benoeming van Secretarissen bij die Raden,
genomen bij die van Overijssel en Drenthe;
11°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 19 Ja-
arij 1867, n°. 297, 9e afd., houdende magtiging op de ver-
ring van den heer Adjunct-Inspecteur voor het geneeskundig
atstoezigt voor Noord-Brabant en Limburg, dat de heer Steijns
de voormalige geneeskundige Commissie als apothekersleerling
s ingeschreven, aan te teekenen, dat, daar zijne inschrijving in
30 buiten zijne schuld niet heeft plaats gehad, dit bewijs gel-
i kan als ware het in 1860 afgegeven;
12°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 19 Ja-
arij 1867, n°. 285, 9e afd., met toezending van 10 extracten
's Konings besluit van 20 December 1866, n°. 79, en de
arbij behoorende 10 eerepenningen, bestemd ter belooning voor
rigte gratis vaccinatiën, met verzoek deze te willen uitreiken
i de navolgende heeren: J. van Erp te Erp, P. J. M. de Lang
Hilvarenbeek, J. D. A. Buissink te Gemert, Th. Bodenstaf te
idhoven, Dr. L. C. van Genk te Etten, C. van Baak te Raams-
ak, G. G. van de Ven te Nieuwvosmeer, Dr. J. A. Neijst te
astricht, P. L. Moltz te Heerlen en A. H. Otten te Heijt-
izen;
13°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 8 Fe-
aaij 1867, n°. 225, 9e afd. [In deze *Verzameling* opgenomen
ler n°. 4];
14°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 4 Fe-
arij 1867, n°. 342, 9e afd., ten geleide van een afschrift van
Konings besluit van den 30 Januarij jl., n°. 71, houdende
gunning aan den heer J. J. Kribs, genees- heel- en verloskun-

dige te Heinsberg in Pruissen, tot uitoefening der genees- heel- en verloskunde in de gemeente Vlodrop en Posterholt, zoo lang daar geen geneeskundige gevestigd is, en onder voorwaarde, dat hij het bepaalde in de artikels 5, 6 en 7 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60), zal hebben na te komen;

15°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 14 Februarij 1867, n°. 236, 9e afd., met toezending van een afschrift van 's Ministers circulaire van dezelfde dagteekening aan de Commissarissen des Konings [z. *Verzameling*, n°. 6];

16°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 23 Februarij 1867, n°. 234, 9e afd., houdende magtiging om op het bewijs van inschrijving in de artsenijmengkunde van Andreas Bernardus Gillemans, aan hem den 8 Julij 1864 afgegeven, aan te teekenen, dat, daar zijne inschrijving in 1862 buiten zijne schuld niet heeft plaats gehad, dit bewijs gelden kan als ware het in 1862 afgegeven;

17°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 28 Februarij 1867, n°. 192, 9e afd., waarbij wordt toegezonden een afschrift van 's Ministers circulaire aan de Commissarissen des Konings betreffende de trichinenziekte [z. *Verzameling*, n°. 8];

18°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 9 Maart 1867, n°. 265, 9e afd., met toezending van een afschrift eener circulaire van den Minister van Justitie aan de Procureurs-Generaal bij de provinciale geregtshoven, dd. 4 Maart jl., n°. 100, 2e afd. [z. *Verzameling*, n°. 9];

19°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 11 Maart 1867, n°. 317, 9e afd., begeleidende een afschrift van 's Konings besluit van 6 Maart jl., n°. 49, houdende vergunning aan den heer H. Peters, doctor in de genees- heel- en verloskunde te Blijberg in België, tot uitoefening der genees- heel- en verloskunde in het gehucht Epen, doch alleen voor zoo veel de arbeiders betreft tot den Blijberg behoorende, en onder voorwaarde dat hij het bepaalde in art. 5, 6 en 7 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60) zal hebben na te komen;

20°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van 12 Maart 1867, n°. 233, 9e afd. [z. *Verzameling*, n°. 10].

De Voorzitter deelt hierbij mede, dat in de vergadering der Inspecteurs dit onderwerp is behandeld en eene commissie benoemd is om hierover in eene volgende bijeenkomst verslag uit te brengen, en aangezien te 's Hertogenbosch reeds een permanent bureau van vaccinatie en revaccinatie is opgerigt en door den Adjunct-Inspecteur pogingen worden in het werk gesteld om dusdanig bureau te Maastricht te vestigen, stelt hij voor de beraadslaging over dit onderwerp tot eene volgende zitting aan te houden, waartoe door de vergadering wordt besloten;

l°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van den 30
l 1867, n°. 295, 9e afd., houdende mededeeling, dat op
lagteekening is afgewezen het verzoek van Dr. T. H. J. Cox
eckheim in Belgisch Limburg om de praktijk in de Neder-
sche grensgemeenten in den omtrek zijner woonplaats uit te
ien;

le deze missiven, voor zoo verre die niet zijn behandeld,
en voor kennisgeving aangenomen.

Handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt.

Havens te Werkendam en de Werken.

: Voorzitter geeft te kennen, dat sedert door hem in de vo-
vergadering kennisgeving gedaan werd van den antihygiëni-
ı toestand der havens te Werkendam en de Werken, die on-
tige gesteldheid, niettegenstaande zijne aangewende pogingen,
verbeterd is. De correspondentie met den Burgemeester dier
:ente, betreffende deze aangelegenheid, wordt aan de verga-
ıg medegedeeld, waaruit blijkt, dat de oorzaak van het
:duren van dezen voor de algemeene gezondheid nadee-
toestand voornamelijk is gelegen in een verschil van ziens-
der hooge regering en het gemeentebestuur omtrent de
, waarop de waterverversching behoort te geschieden, als-
: door wie de kosten, tot het daarstellen dier werken ver-
t, moeten worden gedragen.

Briefwisseling met de cholera-commissie en het gemeentebestuur van Stratum.

ierna doet de Voorzitter mededeeling eener briefwisseling, ge-
l met de Cholera-Commissie en het gemeentebestuur van
um, omtrent den voor de algemeene gezondheid nadeeligen
and van eene sloot en eenen waterloop in genoemde ge-
ıte, alsmede betreffende voorziening in een gebouw ter even-
verpleging van choleralijders aldaar.

Vleesch van ziek vee.

:rder wordt door hem berigt, dat hij naar aanleiding van het
ındelde in de vorige vergadering betreffende den verkoop van
ch, afkomstig van ziek vee, met den heer Commissaris des
ngs in Noord-Brabant in correspondentie is getreden, en dat
ten gevolge bij circulaire van 20 December 1866, A n°. 17,
ındacht der gemeentebesturen op dit onderwerp is gevestigd,
n overweging gegeven om, voor zoover het nog niet mogt
ıied zijn, bij plaatselijke verordening te verbieden, dat vleesch,
nstig van ziek vee, verkocht of in den handel gebragt worde,
na het door een deskundige onderzocht is en zal bevonden
en, dat het gebruik er van niet schadelijk is.

:vens deelt bij mede, dat hem door Dr. Roosenburg schrifte-
mededeelingen zijn verstrekt, die als bewijs gelden, welke
elige gevolgen het in consumtie brengen van vleesch van ziek
cunnen veroorzaken.

'. Goijarts zegt, dat sedert lang te Zevenbergen eene veror-
ıg betreffende het toezigt op den verkoop van vleesch be-
, waarvan de uitwerking zeer gunstig is.

Dr. Willems betwijfelt in geenen deele de wenschelijkheid van zoodanige verordening, doch hij ziet er bezwaar in om deze in elke gemeente naar eisch te doen uitvoeren.

In geheel Limburg, zegt hij, zijn slechts vier veeartsen, en zou het nu mogelijk zijn, dat deze het vleesch der geheele provincie kunnen keuren? Vermits het hier een algemeen belang geldt, wenscht hij dit onderwerp bij algemeene wet te zien geregeld.

Nadat Dr. Ruijsenaers en Dr. Houben over de noodzakelijkheid van zoodanige verordening hadden gesproken, waarbij men voornamelijk deed uitkomen, dat uitsluitend deskundigen de keuring moeten bewerkstelligen, noodigt de Voorzitter de Leden uit, om, in afwachting dat eene algemeene wet tot regeling van dat onderwerp wordt in het leven geroepen, voorshands mede te werken, dat plaatselijke verordeningen omtrent het toezigt op den verkoop van vleesch, afkomstig van ziek vee, tot stand komen en waaromtrent dit onderwerp bereids bij zoodanige verordening voorzien is, te zorgen, dat de voorschriften worden opgevolgd en nageleefd.

Brochure van den heer A. J. Janné.

Vervolgens overhandigt Dr. Leurs den Voorzitter eene brochure getiteld: „Eenige bladzijden over de runderpest, door A. J. Janné, rijks-veearts voor het 5e district van den veestapel in Limburg," welk exemplaar door den schrijver aan Dr. Leurs is ter hand gesteld, om het den Raad aan te bieden, waarna de Voorzitter Dr. Leurs verzoekt namens de vergadering den heer Janné daarvoor te willen dank zeggen.

Bergplaats voor straatslijk en vuilnis te 's Hertogenb.

De Voorzitter deelt verder mede, dat, naar aanleiding eener briefwisseling met Burgemeester en Wethouders van 's Hertogenbosch betreffende de verhooging eener onlangs aangelegde bergplaats voor straatslijk en vuilnis buiten de stad, hij zich heeft gewend tot den Minister van Binnenlandsche Zaken, ten einde door tusschenkomst van Zijne Excellentie de vergunning tot bedoelde verhooging te verkrijgen. De verhooging dezer bergplaats was vooral daarom noodzakelijk, daar voor een groot gedeelte van het jaar, ten gevolge van den hoogen waterstand, deze bergplaats zoude worden overstroomd, en men dan genoodzaakt zoude wezen gedurende dien tijd weder zijnen toevlugt tot eene bergplaats binnen de stad te moeten nemen. Bij beschikking van Zijne Excellentie van 11 Mei 1866, n°. 332, 3e afd., is vergunning verleend, bedoelde bergplaats op eene voldoende hoogte te brengen.

Bewaarplaatsen van lompen en beenderen te Breda.

Vervolgens zegt de Voorzitter, dat hij door Burgemeester en Wethouders van Breda geraadpleegd is over de vraag of de daar ter stede bestaande bewaarplaatsen van lompen en beenderen, toebehoorende aan Josephine de Swert, als nadeelig voor de openbare gezondheid moesten beschouwd worden, waarop door hem

te kennen gegeven, dat het in het algemeen strijdig is met e voorschriften der hygiëne om binnen den bebouwden kring ener gemeente bewaarplaatsen van lompen en beenderen te heben, op grond der daardoor te weeg gebragte schadelijke uitdamingen en uitwasemingen, alsmede dat bedoelde bewaarplaatsen ronnen van epidemische ziekten kunnen worden.

Nog wordt door den Voorzitter medegedeeld, dat Gedeputeerde Hondsdolheid.
taten der provincie Limburg hem hadden verzocht zijne denkrijze omtrent de beide volgende vragen te kennen te geven:

1°. Of, en zoo ja, door welke *uiterlijke* verschijnselen of kenteekenen met zekerheid is op te maken, dat een hond of ander ier aan hondsdolheid of watervrees lijdt;

2°. of, en zoo ja, door welke algemeene *inwendige* verschijnelen is na te gaan, of een afgemaakte of gestorven hond of nder dier geleden heeft aan hondsdolheid of watervrees.

De Voorzitter zegt, dat deze vragen waren gedaan met het oog p het wenschelijke eener provinciale verordening, houdende maategelen van voorzorg ter voorkoming en wering van hondsdolheid n tevens om ter juister ure aan de gemeentebesturen opgaven te unnen doen van de gewone uiterlijke en inwendige verschijnselen n kenteekenen dier ziekte.

Hij doet hierbij opmerken, dat eene provinciale verordening de oorkeur verdient boven de regeling van dit onderwerp bij afzonlerlijke plaatselijke verordeningen, daar de te nemen maatregelen iet afhankelijk zijn van verschillende gemeentelijke toestanden, naar dat het veeleer te verkiezen is dezelfde maatregelen gelijkijdig over een aantal gemeenten van een gewest te doen uitvoeren.

Hij zegt verder dat, aangezien omtrent het ontstaan en het vezen dier ziekte nog zooveel onzekers heerscht, hij zich met de eantwoording dier beide vragen heeft bepaald tot datgene, wat le wetenschap als meer positief aan de hand geeft, en hierin de ienswijze van Rud. Virchow, Xaver en Schömann heeft gevolgd.

Vervolgens berigt de Voorzitter:

1°. dat door den Procureur-Generaal van het provinciaal Ge- Vervolgingen.
egtshof in Limburg hem is medegedeeld, dat bij arrest van enoemd Hof dd. 30 November jl. in hooger beroep is bevestigd et vonnis der Regtbank te Roermond, waarbij Johan Herman rost, genees- en heelkundige te Echt, is veroordeeld tot eene eldboete van *f* 40, of bij wanbetaling tot twee dagen gevangeisstraf, ter zake van het zonder wettelijke bevoegdheid verleenen an verloskundigen raad en bijstand als bedrijf.

2°. dat hij van den Auditeur militair in de 1e militaire afdeeng het berigt heeft ontvangen, dat de Officier van gezondheid klasse, C. C. Vigelius, bij vonnis van den Krijgsraad van November, goedgekeurd door het hoog militair Geregtshof den

13 December jl., is verklaard niet schuldig aan het in den loop van dit jaar verleenen van genees- en heelkundigen bijstand, hoofdzakelijk op grond der overweging, dat het aan de officieren van gezondheid geoorloofd is, voor zoover het met hunne militaire dienstregeling overeenkomt, genees- en heelkundigen bijstand aan een ieder te verleenen, mits zij daartoe worden aangezocht door bevoegde geneeskundigen en met hunne regtstreeksche medewerking de lijdende personen behandelen.

3°. dat ten gevolge van ingewonnen berigten hem is gebleken, dat door den heer Kremer te Heeze de oogheelkunde als bedrijf werd uitgeoefend, dat deze persoon daartoe onbevoegd was en hij mitsdien de daarop betrekking hebbende stukken had gesteld in handen van den Officier van Justitie te Eindhoven;

Vergunning ingevolge art. 18, al. 2, wet IV.

4°. dat naar aanleiding van art. 1, al. 2, in verband met art. 18, al. 2 en art. 21 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 61), aan den heer J. A. van Sprang, geneesheer te Gastel, de gevraagde vergunning is verleend om in een gesticht van liefdadigheid aldaar de apotheek waar te nemen.

Vervanging van het medicinaal door het decimaal gewigt.

Na deze mededeelingen stelt de Voorzitter de vraag aan de orde, of het wenschelijk is dat het medicinaal gewigt door het decimale worde vervangen.

Dr. Goossens zegt, dat de invoering van het decimaal gewigt elders geschiedde en hij het ook voor Nederland wenschelijk acht; hij meent dat daaraan geene groote bezwaren zullen verbonden zijn.

De heer Hollman daarentegen beweert, dat men in het begin bepaaldelijk met moeijelijkheden zal te kampen hebben, doch hij zegt, dat men deze van elk nieuw stelsel in een overgangstijd heeft te wachten, en acht dit geen reden om de verandering niet in te voeren.

Nadat ook Dr. Goijarts in denzelfden geest had gesproken en daarbij de wenschelijkheid had doen uitkomen, dat de geneeskundigen in den beginne in hunne recepten het decimaal en het medicinaal gewigt te gelijker tijd bezigen, komt de Raad tot het besluit, dat de invoering van het decimaal stelsel van maten en gewigten op geneeskundig gebied wenschelijk is.

Het gebruik van het extractum opii bij de bereiding van Pulvis Doveri.

De Voorzitter geeft voorlezing eener circulaire van den geneeskundigen Raad in Zeeland aan de geneeskundigen en apothekers van dat gewest, waarbij deze worden uitgenoodigd om bij de bereiding van Pulvis Doveri bij voorkeur het extractum opii te gebruiken, ten einde op deze wijze een algemeen voorschrift voor die bereiding te verkrijgen.

De heeren Roersch en Hollman geven te kennen, dat te Maastricht het extractum opii voor die bereiding algemeen gebruikt wordt; zij beamen het wenschelijke van een algemeen voorschrift van Pulvis Doveri, daar het gebruik van verschillende opium-

raeparaten tot een aanmerkelijk verschil van opiumgehalte moet anleiding geven.

Hierop verzoekt de Voorzitter den Leden om, in afwachting at de herziening der pharmacopoea plaats vinde, bij voorkeur et extractum opii bij de bereiding van Pulvis Doveri te bezigen.

Oprigten van een archief voor het geneeskundig Staatstoezigt.

De Voorzitter deelt mede, dat in de laatste vergadering der ıspecteurs de wenschelijkheid van het oprigten van een archief oor het geneeskundig Staatstoezigt is uitgesproken.

Hij zegt dat, zoo het plan bij de geneeskundige Raden bijval ndt, in dat archief zullen worden opgenomen de notulen der :rschillende geneeskundige Raden, alsmede andere officiële stuk-:n, als ministeriële missiven, rapporten enz. De kosten daaraan :rbonden kunnen vergoed worden, wanneer de geneeskundige aden zich verbinden voor ieder hunner Leden en plaatsvervan-:nde Leden een exemplaar, berekend op ƒ 2,50 à ƒ 3 te nemen.

Hij noodigt den Raad uit om tot de oprigting van genoemd gaan toe te treden, waartoe door de vergadering met algemeene emmen besloten wordt, terwijl men tevens bepaald, dat de aad zijn aandeel zal bijdragen in de kosten, die het uitgeven er stukken van het vorige jaar zal vereischen.

Het oprigten van plaatselijke vereenigingen tot verbetering van de volksgezondheid, buiten het openbaar gezag.

Door den Secretaris wordt voorlezing gedaan van een door den :er Ali Cohen, Inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt oor Overijssel en Drenthe, openbaar gemaakt stuk, betreffende : oprigting en de handelingen van plaatselijke vereenigingen tot :rbetering van de volksgezondheid buiten het openbaar gezag. aar aanleiding daarvan heeft eene gedachtenwisseling over dat nderwerp plaats, waaraan deelnemen, behalve de Voorzitter, : heeren Dr. Goijarts, Dr. Leurs en Kieckens, waarbij in hoofd-ıak het wenschelijke van het oprigten dier vereenigingen wordt kent, daar zij door het doen van voorstellen en het geven van lviesen in het belang der volksgezondheid groot nut kunnen af-erpen, doch tevens wordt beweerd, dat zij de medewerking en ndersteuning der gemeentebesturen behoeven, willen zij aan het eoogde doel beantwoorden.

Benoeming van Commissiën tot bewerking der medische topographie.

De Voorzitter doet hierna het hooge belang van geneeskundige laatsbeschrijvingen opmerken en noemt deze den grondslag tot lle verbetering in de openbare hygiène.

Daar aan de medische topographie der provinciën Noord-Brabant n Limburg tot dusverre schier niets gedaan is en deze als een eelomvattende arbeid kan beschouwd worden, vertrouwt hij dat e Leden en plaatsvervangende Leden zich zullen beijveren, om iet hem de eerste bouwstoffen daartoe te willen verzamelen.

Hij zal mitsdien de werkzaamheden, daaraan verbonden, on-erling verdeelen en stelt voor de schets door de Inspecteurs ont-orpen, daarbij als leiddraad te bezigen.

Voor Limburg zullen de Commissiën door den Adjunct-Inspecteur later worden aangewezen, terwijl voor Noord-Brabant de volgende Commissiën worden benoemd:

1°. De heeren Dr. Godefroi, Dr. Roosenburg, Dr. van den Bogaert en Landman.

2°. De heeren Dr. van den Bergh, van Houten en Bolsius.

3°. De heeren Kieckens, van Hall en Maassen.

4°. De heeren Dr. Goijarts, Dr. van Mierlo en Dr. Klep.

Vervolgens geschieden door den Voorzitter de volgende mededeelingen:

Lijst van minima der voorhanden geneesmiddelen.

1°. dat de heeren Hollman en Steijns, ingevolge het hun in de vorige vergadering gedaan verzoek, eene lijst van minima der voorhanden geneesmiddelen hebben opgemaakt. Hij noodigt thans de heeren van Houten, van Hall en Roersch uit, om daarover voor de volgende vergadering een schriftelijk verslag uit te brengen, welke heeren zich daartoe bereid verklaren;

Verslag van den toestand der provincie (medische politie).

2°. dat, ingevolge toezegging van Commissarissen des Konings in Noord-Brabant en Limburg, de Leden en plaatsvervangende Leden van den Raad zullen verkrijgen afdrukken van het verslag van den toestand dier provincie over het jaar 1866, voor zooveel het hoofdstuk medische politie betreft;

Werken voor de bibliotheek van den Raad.

3°. dat voor de bibliotheek van den Raad is ingeteekend op het Correspondenzblatt für die mittelrheinischen Aertze, Organ für Epidemiologie und öffentliche Gesundheitspflege.

Rekening over 1866.

Op voorstel van den Voorzitter wordt eene Commissie van twee Leden benoemd, bestaande uit de heeren Dr. Smitz en Dr. Houben, tot nazien der rekening van den Raad.

Nadat genoemde Commissie zich met die taak had onledig gehouden, wordt door haar verslag uitgebragt en geconcludeerd tot goedkeuring dier rekening, met welk voorstel de Raad met algemeene stemmen zich vereenigt.

Hebben plaatsvervangende leden van den Raad het regt aan de beraadslaging deel te nemen?

Dr. Titsingh vraagt, naar aanleiding der aan de plaatsvervangende leden van den Raad gedane kennisgeving, van het houden der vergadering, of deze het regt hebben aan de beraadslaging deel te nemen.

De Voorzitter meent, dat die bevoegdheid in de wet van 1 Junij 1865 niet te vinden is, doch hij zegt, dat de vergadering die vergunning kan verleenen.

Dr. Titsingh acht het noodig, dat de plaatsvervangende leden, die de zitting bijwonen, die bevoegdheid bezitten, daar het wenschelijk zou kunnen wezen, dat plaatsvervangende leden, die in de vorige vergadering als leden zitting hadden, in de gelegenheid werden gesteld, hetzij op de notulen, hetzij op eenig behandeld punt hunne meening kenbaar te maken.

Nadat nog eenige woordenwisseling over deze kwestie was gehouden tusschen Mr. Sassen, Dr. Goijarts en Dr. Titsingh, stelt

atstgenoemde aan de vergadering voor om aan de plaatsvervan-
nde Leden, die de vergadering bijwonen, het regt toe te ken-
n aan de beraadslagingen deel te nemen. Dit voorstel in om-
aag gebragt zijnde, wordt bij meerderheid van stemmen verworpen.

De Voorzitter stelt thans de vergadering voor dit onderwerp in
aanstaande bijeenkomst der Inspecteurs te behandelen en het
sultaat daarvan in de volgende zitting van den Raad mede te
elen, hetgeen algemeen wordt goedgekeurd.

Heeft zich in Noord-Brabant in 1867 reeds cholera vertoond?

Dr. Goijarts vraagt den Voorzitter of in den loop van dit jaar de provincie Noord-Brabant reeds eenig geval van cholera is aargenomen, waarop de Voorzitter antwoordt, dat, voor zoo r het hem bekend is, er nog geen geval heeft plaats gehad, aar dat in de provinciën Utrecht en Zuidholland enkele geval-n zijn voorgekomen.

Vaststelling van een tarief voor genees- en heelkundige diensten?

De heer Kieckens oppert de vraag of het niet nuttig zou zijn nees- en heelkundige diensten aan een vast tarief te onderwerpen. De Voorzitter geeft hierop te kennen, dat het vaststellen van n tarief aan vele en onoverkomelijke bezwaren onderhevig is, t dit onderwerp ook in de vergadering der Inspecteurs is be-ndeld, doch dat men, ten gevolge der vele moeijelijkheden aaraan verbonden, er van heeft afgezien.

Vervalsching van bier.

Dr. Houben geeft te kennen, dat in zijne omstreken personen, e een ruim gebruik van bier maakten, zijn ongesteld geworden hij reden heeft te vermoeden, dat dit het gevolg zou wezen n vervalschingen van het bier. Hij acht het alzoo wenschelijk, t deze dranken onderzocht worden.

Dr. Willems meent, dat de oorzaak dier ongesteldheid niet in rvalschingen van het bier te zoeken is, maar, aangezien het er in herbergen door looden buizen loopt, zou hij eer aan lood-rgiftiging willen denken.

Dr. Houben zegt, dat in de omstreken, waar hij gevestigd is, t bier niet door looden, maar door glazen buizen loopt.

De Voorzitter geeft te kennen, dat zoo er inderdaad verval-hingen van het bier bestaan, die nadeelig zijn voor de gezond-id, deze feiten strafbaar zijn volgens de wet. Raadzaam acht j het derhalve een naauwkeurig scheikundig onderzoek dier bie-n te doen instellen en verzoekt de heeren Hollmann en Roersch vereeniging met Dr. Houben die taak op zich te willen nemen.

Deze heeren stellen zich daartoe bereid.

Niemand meer het woord verlangende, doet de Voorzitter de enbare zitting overgaan in eene met gesloten deuren, en sluit afloop daarvan de openbare vergadering.

Aldus vastgesteld in de vergadering van 18 November 1867.

Dr. INGEN-HOUSZ, *Voorzitter.*

Dr. E. VAN DEN BOGAERT, *Secretaris.*

N°. 31. *Missive van den Minister van Binnenl. Zaken van* 31 *Juli* 1867, *n°.* 287, 9e *afd., aan de geneeskundige inspecteurs en adjunct-inspecteurs betreffende* het voorkomen van cholera te Dantzig.

Aan de Regering is mededeeling gedaan van een schrijven van Zijner Majesteits Consul te Danzig van 24 Julij jl., houdende berigt dat zich in de laatste dagen enkele gevallen van cholera in die haven hebben vertoond, en onder anderen de vrouw van eenen Nederlandschen schipper aldaar aan die ziekte is overleden.

Ik heb de Commissarissen des Konings verzocht om, in overleg met U, maatregelen te nemen, opdat de uit Danzig binnenvallende schepen onderzocht en voor de verpleging der zieken, die zich aan boord mogten bevinden, gezorgd worde.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
Voor den Minister.
De Secretaris-Generaal,
(*get.*) J. C. Schröder.

N°. 32. *Circulaire van den Minister van Binnenl. Zaken van* 15 *Aug.* 1867, *n°.* 216, 9e *afd., aan de Commissarissen des Konings in de provinciën, betreffende* het nemen van maatregen tegen cholera.

Enkele gevallen van cholera zijn te Rotterdam waargenomen. Hoe betreurenswaardig dit feit moge zijn, geeft het nog geene aanleiding tot ernstige bezorgdheid zoolang die ziekte geene epidemische uitbreiding erlangt. Het is echter de pligt van de Regering en van gewestelijke en plaatselijke besturen om onverwijld maatregelen te nemen tot wering der cholera, voor zoover die maatregelen niet reeds genomen zijn. Bij mijne circulaire van den 14den Februarij ll. N°. 236, 9e Afd., wees ik UHEG. op de noodzakelijkheid om met het nemen van maatregelen niet te wachten tot dat de cholera zich in ons midden vertoonde, maar vooraf alles te doen wat mogelijk is om voor de volksgezondheid schadelijke omstandigheden weg te nemen, en verzocht U de aandacht der gemeentebesturen nadrukkelijk hierop te vestigen, met opsomming van de punten welke in de eerste plaats voorziening vereischen.

Ik acht het niet ondienstig UHEG. thans aan die circulaire te herinneren, alsmede aan die van mijnen ambtsvoorganger van den 23n April 1866, geplaatst in de Staatscourant van den 25sten April van dat jaar en aan mijne circulaire van den 19den Junij 1866, N°. 228, 9e afd.

Het is van het grootste belang dat overal door de gemeentebesturen de in die circulaires aanbevolen maatregelen onverwijld worden genomen, en dat zij met kracht en energie worden uitgevoerd, opdat niets verzuimd worde

vat in 's menschen magt is om de verbreiding der cholera tegen te gaan, of, :oo zij ergens binnendringt, hare kracht te verzwakken.

Ik verzoek UHEG. de gemeentebesturen bij de mededeeling van het boven-taande te wijzen op de groote verantwoordelijkheid, die volgens onze staats-nstellingen, ten opzigte van de zorg voor de gezondheidsbelangen der ge-neenten op hen rust.

Aan de besturen der gemeenten, waar in den loop van deze of der eerst rolgende maanden kermissen of jaarmarkten zouden gehouden worden, zal in rnstige overweging behooren gegeven te worden, die dit jaar niet te doen laats hebben, wanneer de cholera onverhoopt eene epidemische verbreiding n een deel van het Rijk bekomen mogt.

Aan allen zij verder aanbevolen het vaststellen van verordeningen, zooals e Maastricht en te 's Gravenhage is geschied, waarbij aan de policie de magt vordt gegeven, de woningen waarin zich gevallen van besmettelijke ziekten f die als zoodanig door het gemeentebestuur beschouwd worden, voordoen, inden te treden ter reiniging of desinfectie en straf wordt bepaald op het iet-toelaten of het verhinderen der reiniging of desinfectie.

Voorts verzoek ik UHEG. met den geneeskundigen inspecteur voor Uwe rovincie in overleg te treden over hetgeen verder ter voorkoming van de erspreiding der cholera gedaan zou kunnen worden.

Van den uitslag van een en ander zal het mij aangenaam zijn te zijner tijd en verslag van UHEG. te ontvangen.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(get.) HEEMSKERK.

N°. 33. *Notulen van de Vergadering van den Geneeskundigen Raad voor Zeeland, gehouden den* 8sten *November* 1867 (1).

Behalve de Voorzitter zijn tegenwoordig de leden: van der Grijp, le Ligny, Dr. Damme, mr. Snijder, Dr. de Bruyne, Dr. de Man, Dr. Vogelvanger, Dr. Janssen, Marinissen en Dr. van Berlekom, evens Secretaris, het ter vergadering opgeroepen plaatsvervangend id de Visser en de plaatsvervangende leden Dr. de Wind, Dr. Keyzer en Baert.

Opening der Vergadering.

De Voorzitter opent de vergadering en deelt mede, dat hij we-ens den langen duur der Inspecteurs-vergaderingen te 's Hage, vereenkomstig art. 18 van het reglement den datum der verga-ering, in den oproepingsbrief bepaald op 1 Nov., heeft moeten rijzigen; dat de heer Dr. Janssen is beëedigd als lid, de heeren

Beëediging der Leden en plaatsv. Leden.

(1) De Notulen dezer vergadering zijn nog niet door den Raad vastgesteld.

Dr. v. Toorenburg en de Visser als plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad; dat het lid Was heeft kennis gegeven, dat hij, wegens het voorkomen van choleralijders in zijne gemeente, de vergadering niet zal kunnen bijwonen, weshalve de heer de Visser als het aan de beurt liggend plaatsvervangend lid ter vergadering is opgeroepen. Deze mededeelingen worden voor kennisgeving aangenomen.

Arresteren der Notulen.

De Voorzitter vraagt of de leden verlangen, dat de bereids gedrukte en aan de leden toegezonden Notulen der laatste vergadering zullen worden voorgelezen, en zoo niet, of een der leden eenige bedenkingen op die Notulen heeft. Niemand eenige opmerking daaromtrent in het midden brengende, worden de Notulen, zooals zij in druk verschenen zijn, vastgesteld.

Mededeelingen omtrent:

Naar aanleiding van de Notulen deelt de Voorzitter mede:

1°. Reglement van den Raad.

1°. dat het in de laatste vergadering vastgestelde reglement voor den Raad in afschrift is toegezonden aan den Minister van Binnenlandsche Zaken; dat deze bij missive van 14 Junij 1867, n°. 252, 9e afd., zijne bezwaren heeft te kennen gegeven tegen de in artt. 17 en 18 van dat reglement voorkomende bepalingen, en dat, na inwinning van het gevoelen van de leden van den Raad, aan den Minister is te kennen gegeven, dat de Raad, de gegrondheid van die bezwaren erkennende, de bedoelde artt. uit het reglement heeft geligt. Aldus gewijzigd is het reglement 1 October jl. in werking getreden;

2°. Archief voor het Geneeskundig Staatstoezigt.

2°. dat overeenkomstig het besluit der Vergadering van wege den Raad is deelgenomen aan de uitgaaf van het archief voor de stukken van het Geneeskundig Staatstoezigt, dat de eerste aflevering bereids aan de leden en plaatsvervangende leden is toegezonden, en de 2de binnen kort verschijnen zal, en dat afdrukken van de Notulen van dezen Raad aan de corresponderende leden zijn uitgereikt:

3°. Kistjes met reagentia.

3°. dat de kistjes met reagentia zijn aangeschaft, toegezonden en in bewaring gegeven aan de pharmaceutische leden van den Raad;

4°. Voorstel Dr. Hazenberg over het toezigt op instrumenten.

4°. dat hij, overeenkomstig het voorstel van Dr. Hazenberg, betrekkelijk het toezigt op de heel- en verloskundige instrumenten ten platten lande, deze zaak in de Inspecteurs-vergadering heeft ter sprake gebragt, doch dat men algemeen van oordeel was, dat, vermits de wet in dezen niet voorzag, het der visiterende commissiën uit den Raad niet vrij stond eenig onderzoek omtrent den toestand van die werktuigen in te stellen;

5°. Voorstel Dr. Hazenberg over dienstpligtigheid van geneeskundi-

5°. dat hij, in voldoening aan het besluit der vergadering op het tweede voorstel van Dr. Hazenberg, omtrent het vrijstellen van geneeskundigen en apothekers bij de brandweer, zich gewend heeft tot den Commissaris des Konings, die evenwel bij missive

an 26 Oct. jl. heeft te kennen gegeven, dat hij, Gedeputeerde gen en apothekers bij de brandweer.
taten geraadpleegd hebbende, het niet geraden vindt aan het erzoek van den Raad, om deswege de gemeentebesturen aan : schrijven, te voldoen, omdat, volgens de gemeentewet, aan lk ingezeten, zooveel mogelijk, wordt vrijgelaten, de persoonlijke iensten, waartoe hij mogt geroepen worden, door een ander, at is een plaatsvervanger, te doen waarnemen, of deze diensten f te koopen. Op voorstel van den Voorzitter wordt besloten in eze zaak verder te berusten.

De Voorzitter doet hierop in een schriftelijk verslag de, bij Verslag van den Voorzitter.
rt. 22 der wet op het Geneeskundig Staatstoezigt voorgeschreen, mededeeling van de handelingen van het Staatstoezigt, en telt de leden in de gelegenheid, daarover hunne meening kenaar te maken.

De heer van der Grijp zegt, dat hij met zekere bevreemding Discussiën naar aanleiding van hetzelve over: 1°. eene door Dr. v. Toorenburg toegezonden meelsoort.
it het verslag van den Voorzitter gehoord heeft, dat hem door)r. v. Toorenburg eene meelsoort ten onderzoek is toegezonden, aar die soort bereids door hem van der Grijp op verzoek van)r. van Toorenburg onderzocht was, en de hoedanigheid verschilend bevonden van de door den Voorzitter opgegevene. Op grond at in het door den heer van der Grijp bedoelde monster geen ardappelmeel gevonden is, meent de Voorzitter aanleiding te inden tot het vermoeden, dat het door den heer van der Grijp nderzocht meel eene andere soort is dan de hem, Inspecteur, oegezondene, en in de gelegenheid zijnde om den heer van der ïrijp alsnog een monster ter vergelijking te kunnen ter hand tellen, zoo schorst laatstgenoemde, in afwachting van de gedane oezegging, zijn verder oordeel over deze zaak op.

Dr. Janssen vraagt, of het niet doelmatiger geweest ware, 2°. de zaak van den geneeskundige te Graauw.
anneer de Inspecteur in de in het verslag vermelde zaak van en geneesheer te Graauw tegen dezen proces-verbaal opgemaakt ad, en geeft met nadruk als zijn gevoelen te kennen, dat wij, en einde het prestige van de wet te bewaren, zooveel mogelijk roces-verbaal moeten opmaken. De Voorzitter en Dr. Vogelvanger eenen echter, dat in deze zaak geene termen waren voor eene eregtelijke vervolging, daar het toedienen van een grein acet. orph. geen regtskundig bewijs oplevert voor den dood van een ieke, als daardoor te weeg gebragt, zoodat een geneeskundige r op zoude kunnen veroordeeld worden.

Dr. de Man wenschte gaarne van den Voorzitter eene nadere 3°. over de toepassing van art. 9 der wet, regelende de uitoefening der geneeskunst.
erklaring betreffende de bevoegdheid tot het leveren van geneesiddelen door geneeskundigen ten platten lande gevestigd in den mtrek van steden, welke bevoegdheid hun onder de vorige geeeskundige wetgeving geschonken was, althans naar het oordeel er regtbank te Middelburg. In het door hem aangehaalde voor-

beeld van den heer van Os te Oost-Souburg, die geneesmiddelen aflevert aan de aan de kanaalwerken buiten Vlissingen arbeidende poldergasten, is de zaak volgens het verslag van den Voorzitter duidelijk, daar deze werken geheel *extra muros* liggen, maar waar is nu de grens, wanneer buiten- en binnenwijken eener gemeente gaandeweg zamensmelten?

De Voorzitter meent, dat op deze vraag geen algemeen antwoord te geven is, maar dat de beoordeeling van deze zaak zich geheel zal moeten regelen naar het geval, dat zich voordoet.

Naar het gevoelen van Dr. Vogelvanger echter is de wet duidelijk: zij spreekt van gemeenten; de heer van Os mag in de gemeente Vlissingen geen geneesmiddelen leveren; men kan ze evenwel bij hem komen afhalen.

De Voorzitter wijst er op, dat in casu, juist omdat de geneesmiddelen zouden kunnen afgehaald worden, eene vervolging tot niets zou leiden, terwijl de Secretaris herinnert, dat in de wet van *plaatsen*, niet van *gemeenten* gesproken wordt, en de aandacht vestigt op de Notulen van de eerste vergadering van den Geneeskundigen Raad voor Noord-Holland, waar deze zaak eveneens uitvoerig besproken is.

Dr. Janssen meent uit de wording der wet te moeten afleiden, dat Gedeputeerde Staten moeten uitmaken, wat men door plaatsen te verstaan hebbe, en dat in ieder geval dispensatie van Gedep. Staten noodig is.

Nadat Dr. de Man nog heeft te kennen gegeven, dat dit laatste slechts toepasselijk is op plaatsen, waar een apotheek gevestigd is, geeft Mr. Snijder als zijne meening te kennen, dat onder plaatsen moet bedoeld worden een afzonderlijk gelegen wijk, buurt of gehucht. Bedoelt men in het onderwerpelijk geval met de plaats, waar de heer van Os werkzaam is, de plaats der kanaalwerken te Vlissingen, dan meent hij, dat daarmede zeer ten onregte *plaats* in den zin der wet bedoeld wordt.

De Voorzitter kan dit volstrekt niet toegeven, maar wijst bovendien op het ongerijmde in dit geval, waar de heer v. Os de volkomen bevoegdheid tot het uitoefenen der praktijk zou hebben, maar niet die tot het afleveren der geneesmiddelen.

Dr. Vogelvanger stelt voor, dat de Raad van den Minister eene inlichting vrage, wat door *plaats* te verstaan zij.

Nadat de Voorzitter heeft opgemerkt, dat door den Minister bereids eene wetsuitlegging over het woord *plaatsen* gegeven is (zie Not. Verg. 26 Oct. 1866 bl. 37), neemt Dr. Vogelvanger zijn voorstel terug en besluit de Vergadering om in de gedane mededeeling te berusten, dat de Inspecteur de réclame van de Vlissingsche apothekers tegen het leveren van geneesmiddelen door den heer van Os heeft afgewezen.

Ingekomen stukken.

De Voorzitter, de ingekomen stukken aan de orde stellende, deelt mede, dat bij hem is ingekomen:

eene missive van den Minister van 17 Oct. jl., n°. 278, 9de afd., houdende kennisgeving, dat aan den heer J. P. Snoep op zijn verzoek eervol ontslag is verleend als plaatsvervangend lid van den Geneeskundigen Raad en in zijne plaats is benoemd de heer J. de Visser;

eene missive van den Minister van 4 Junij ll., n°. 269, 9de afd., te kennen gevende, dat de visitatie van geneesmiddelen en werktuigen, bestemd voor schepen, kosteloos behoort te geschieden;

eene missive van den Minister van 13 Junij jl., n°. 306, 9de afd., omtrent eenige punten betreffende de eedsaflegging van leden en plaatsvervangende leden der Geneeskundige Raden;

dat bij den Raad is ingekomen:

een afschrift van een adres aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal van geneeskundigen in Groningen, betreffende de verpligting der geneeskundigen, om in geregtelijke instructiën als deskundigen op te treden;

missives van de in de vorige vergadering benoemde corresponderende leden van den Raad, waarin zij zich bereid verklaren, deze benoeming aan te nemen;

Staatsblad n°. 28, behelzende de wet van den 16 April 1867, houdende wijziging van art. 24 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 58);

Notulen der 1ste, 2de en 3de openbare vergadering van den Geneeskundigen Raad voor Noord-Holland;

Idem voor Zuid-Holland;

Afdruk van Hoofdstuk IV, Medische Politie, van het verslag van Gedep. Staten aan Provinciale Staten van Zeeland over 1866;

Idem van Gelderland;

Idem van Noord-Braband;

Notulen der vergadering van den Geneeskundigen Raad voor Noord-Braband en Limburg van Oct. 1866;

Weezenverzorging, een woord aan mijne mede inwoners in Zuid- en Noord-Beveland, door J. A. Geill Jr., geneesheer te Nisse. De Voorzitter brengt bij deze gelegenheid een woord van hulde aan den heer Geill voor zijne ijverige bemoeijingen tot het tot stand brengen eener heilzame instelling;

Lijst van geneeskundigen, apothekers, drogisten, tandmeesters en vroedvrouwen in de provincie Zeeland, vastgesteld 1 Julij 1867.

De Voorzitter deelt verder mede, dat ten behoeve van den Raad is aangeschaft het *Tijdschrift voor Gezondheidsleer*, onder redactie van Dr. Pous Koolhaas; voorts een stempel met stempeltoestel, ten gebruike voor de gedrukte werken van den Raad.

De heer van der Grijp geeft zijn leedwezen te kennen, dat het *Zeitschrift für Biologie* niet meer aan de leden van den Raad wordt toegezonden. Na inlichting van den Voorzitter, dat de Minister van Finantiën heeft beschikt, dat alleen boekwerken, die het *eigendom* zijn van den Geneeskundigen Raad, met vrijdom van briefport kunnen verzonden worden en dat genoemd tijdschrift het eigendom van hem (Voorzitter) is, stelt de heer van der Grijp voor, dat de Raad zich ook dit tijdschrift aanschaffe.

De Voorzitter noodigt den heer van der Grijp uit op deze zaak terug te komen, wanneer de voorstellen aan de orde zijn.

Zullen de rapporten over de winkelvisitatiën in de openbare vergadering worden voorgedragen?

Nadat de Vergadering een kwartier uurs geschorst is, stelt de Voorzitter de rapporten der gecommitteerden voor de winkelvisitatie aan de orde en herinnert daarbij, dat zij volgens besluit der Vergadering in *openbare* vergadering zullen worden behandeld.

De heer van der Grijp wenscht op deze zaak terug te komen en zag ze liever, even als ten vorigen jare, behandeld in eene vergadering met gesloten deuren. De Voorzitter meent, dat niets meer tegen den geest onzer nieuwe wetgeving zou indruischen, dan de behandeling dezer zaak in eene gesloten zitting.

Nadat de Secretaris door voorlezing van de hierop betrekkelijke zinsneden uit vorige Notulen (zie Not. 1866, bl. 23 en 33) de meening van Dr. Vogelvanger, dat de Raad besloten heeft deze zaak steeds in gesloten zittingen te behandelen, wederlegd heeft, neemt Dr. Vogelvanger andermaal het woord ten betooge, dat er op voldoende wijze in den geest der wet gehandeld wordt, wanneer *de leden* van den Raad van alles naauwkeurig kennis dragen; het publiek is genoegzaam ingelicht door de globale opgaven in het verslag van den Voorzitter vermeld.

Mr. Snijder acht deze zaak van het hoogste belang voor de maatschappij en beveelt met den meesten nadruk eene openbare behandeling aan. Gaarne wil hij de argumenten van den heer van der Grijp weten, waarom hij dit jaar weder eene uitzondering op den regel wenscht.

De heer van der Grijp wil tegenover het publiek het eergevoel van den betrokken apotheker sparen; hij wil bij het stipt nazien der zaken ze in besloten vergadering behandelen, zoo als ook in de andere raden geschiedt.

De Voorzitter meent, dat de Raad zelfstandig moet handelen en zich niet naar het voorbeeld van andere Raden te regelen heeft, en wijst er nader op, dat de globale opgaven door hem in zijn verslag geleverd, voor de openbaarheid eene onbeduidende waarde bezitten en een vrij onvoldoenden waarborg voor het publiek opleveren.

Hij vraagt of overeenkomstig de 3de al. van art. 22 der wet op het Geneeskundig Staatstoezigt het denkbeeld van den heer

an der Grijp voldoende ondersteuning vindt, waarop Dr. Vogelanger, Dr. de Bruyne en Dr. Janssen verklaren het te ondersteunen.

Mr. Snijder meent nog op deze zaak te moeten terugkomen: ijns inziens heeft het publiek er belang bij, dat het wete, bij elken apotheker het zich bij voorkeur zal moeten vervoegen, an wien het zich zal moeten onthouden. Daarbij is het een rikkel voor den apotheker, die als *goed* staat aangeschreven, m naar de qualificatie van *zeer goed* te streven.

Dr. Damme meent, dat de opvatting van Mr. Snijder niet juist s; het publiek toch kan zich vervoegen bij elken apotheker, bij ien het criterium *goed* is, terwijl het volgens den heer Mr. nijder alleen zijn vertrouwen zou behooren te schenken aan en, die als *zeer goed* staan aangeschreven. Hij voert aan, dat en platten lande het publiek in den regel gedwongen zal wor- len van de apotheek gebruik te maken, hetzij zij als *slecht*, *goed* f *zeer goed* staat aangeschreven; en betoogt eindelijk, dat bij et verschil van opvatting, dat tusschen de gecommitteerden over e qualificatie van *goed* en *zeer goed* bestaat, het oordeel niet ltijd billijk kan wezen.

Het voorstel van den heer van der Grijp hierop in stemming ebragt en met 9 tegen 3 stemmen aangenomen zijnde, zullen e rapporten over de winkelvisitatiën voor dit jaar in eene zitting et gesloten deuren behandeld worden.

De Voorzitter stelt het 4de punt der Agenda in behandeling, aarop door den Secretaris voorlezing geschiedt:

Bureau voor vaccinatie: Ingekomen Missiven van: Gedeputeerde Staten.

1°. van eene missive van Gedep. Staten van 18—21 Junij jl., aarin deze verklaren bezwaren te hebben tegen het verleenen ener jaarlijksche toelage van *f* 100 uit de provinciale fondsen oor een op te rigten bureau van vaccinatie, op grond dat hierbij een zuiver provinciaal, maar een algemeen rijksbelang betrokken , en op de staatsbegrooting voor 1867 ook eene som van *f* 2000 uitgetrokken tot wering van epidemische en besmettelijke ziek- en, alsmede tot *bevordering der koepokinenting*;

Burgemeester en Wethouders van Middelburg.

2°. van eene missive van Burgemeester en Wethouders van liddelburg van 2—5 Julij, waarbij zij verklaren de door den aad aangevraagde lokalen ter beschikking te stellen voor het ureau van vaccinatie, en de verzekering geven van hunne be- ngstelling in deze zaak en medewerking en ondersteuning toezeggen.

Minister van Binnenlandsche Zaken.

De Voorzitter deelt hierop mede, dat naar aanleiding van bo- ngenoemden brief van Gedep. Staten door hem als Inspecteur j den Minister aanvrage gedaan is om eene jaarlijksche rijkstoelage n *f* 100 ten behoeve van het bureau, waarop door den Minister j missive van 5 Oct. 1867, n°. 284, 9de afd., is berigt, dat or hem aan Z. M. den Koning zal worden voorgedragen, om,

te beginnen met 1 Januarij 1868, aan het bureau van vaccinatie, opgerigt door den geneeskundigen Raad voor Zeeland, tot wederopzegging toe te kennen een jaarlijksch subsidie van ƒ 100.

Concept-Reglement.

De Secretaris leest hierop een door het bureau ontworpen Concept-Reglement voor.

Nadat de Voorzitter op eene vraag van Dr. Vogelvanger, of een med. doctor mag vaccineren, heeft medegedeeld, dat deze vraag eerlang beslist zal zijn, daar door de regering eene wetsvoordragt daaromtrent is ingediend bij de Staten-Generaal, oppert Dr. de Man de vraag, of aan de respectieve gemeentebesturen moet kennis gegeven worden, wanneer in hunne gemeenten woonachtige personen aan het bureau te Middelburg gevaccineerd zijn.

Deze vraag geeft aanleiding tot eene woordenwisseling, waaraan verscheidene leden deelnemen, en waarop de vergadering, in het midden latende in hoeverre zulks verpligtend is, besluit, aan het reglement een artikel toe te voegen, waarin het bureau zich verbindt, om, wanneer personen, in andere gemeenten woonachtig, aan het bureau gevaccineerd worden, daarvan aan de betrokken gemeentebesturen kennis te geven.

Nadat de Voorzitter op eene vraag van Dr. de Man, of het noodzakelijk moet geacht worden, dat er afschrift van de rekening aan den Inspecteur gegeven worde, bevestigend geantwoord heeft, en van wege het bureau kennis gegeven is, dat als voorzitter van hetzelve zal fungeren Dr. Damme, als secretaris Dr. van Berlekom, wordt het reglement vastgesteld en besloten het als bijlage bij de Notulen te laten drukken.

Voorts wordt op voorstel van den Voorzitter besloten eene door het bureau aangevraagde som van ƒ 25 voor noodzakelijke in 1867 gedane uitgaven, aan hetzelve uit te keeren.

Commissiën: tot nazien der rekening;

Als leden der volgens art. 8 van het Reglement te benoemen Commissie worden bij derde stemming gekozen Dr. Vogelvanger, Mr. Snijder en van der Grijp.

tot het uitbrengen van adviesen namens den Raad;

Als leden der bij art. 15 bedoelde Commissie bij eerste stemming Mr. Snijder en Dr. Damme, wordende bij tweede stemming de heer de Ligny als derde lid toegevoegd.

tot resumtie der Notulen.

Als gecommitteerden tot het voorloopig vaststellen der Notulen bij eerste stemming Dr. de Man en bij tweede Dr. Damme.

De benoemden verklaren zich allen bereid hun mandaat te aanvaarden.

Verdaging der Vergadering.

De Voorzitter stelt voor om, wegens het late uur, de vergadering tot den volgenden dag te verdagen. Na eenige discussie over het uur, waarop zij alsdan zal voortgezet worden, wordt met 10 tegen 2 stemmen overeenkomstig het voorstel van den Voorzitter besloten, dat de openbare vergadering verdaagd wordt tot Zaturdag, 9 November, des voormiddags te elf ure.

De Vergadering wordt verder voortgezet in eene zitting met gesloten deuren. Zitting met gesloten deuren.

Heropening der Vergadering op Zaturdag, 9 November, des voormiddags te 11 ure.

Behalve den Voorzitter zijn tegenwoordig de leden: van der Grijp, Mr. Snijder, de Ligny, Dr. de Man, Dr. Damme, Dr. de Bruyne, Dr. Janssen, Dr. Vogelvanger en Dr. van Berlekom, tevens Secretaris.

De Voorzitter deelt mede, dat in het voorjaar, bij art. 5 der wet voor het Geneeskundig Staatstoezigt bedoelde volmagten zijn uitgereikt aan de heeren Dr. de Man en de Ligny voor weverijen op Walcheren, aan Dr. Keijzer en Dr. de Wind voor slaapsteden te Middelburg, aan Dr. Hazenberg voor scholen en slaapsteden te Vlissingen, den heer Winkelman voor scholen te Vlissingen en aan de heeren Was, Dr. de Bruyne en van der Grijp voor scholen, slaapsteden, fabrieken en werkplaatsen in Schouwen; dat overeenkomstig art. 30 van het reglement bij hem is ingekomen een rapport van Dr. Hazenberg over de slaapsteden te Vlissingen, 't welk door den Secretaris wordt voorgelezen, en van de heeren Dr. de Bruyne en van der Grijp over de scholen en slaapsteden te Zierikzee, dat, voor zooverre het de slaapsteden betreft, door Dr. de Bruyne wordt voorgedragen. Rapporten volgens art. 30 van het Reglement.

Geschiedt voorts voorlezing eener missive van den heer Winkelman, waarbij hij verzoekt diligent verklaard te worden voor het onderzoek der scholen te Vlissingen; conform besloten.

Evenzoo worden Dr. Keijzer en Dr. de Wind diligent verklaard voor het door hen op zich genomen onderzoek.

Dr. de Man verklaart, dat hij voor zich zelven alleen eene volmagt gevraagd heeft voor het onderzoek der weverijen in Walcheren. Hij heeft echter aan die volmagt niet voldaan, daar dit onderzoek niet alleen tijdverlies vordert, maar ook het maken van onkosten, op vergoeding waarvan hij geene aanspraken schijnt te kunnen laten gelden.

De heer van der Grijp deelt mede, dat om dezelfde reden het door hem ondernomen onderzoek zich niet verder uitgestrekt heeft dan Zierikzee.

De heer de Ligny wordt op zijn verzoek diligent verklaard voor het onderzoek van weverijen in Walcheren.

De Voorzitter betoogt het doelmatige, dat men die onderzoekingen slechts uitstrekt tot den kring, waar men als lid of plaatsvervangend lid van den Raad gevestigd is, daar het toch niet wenschelijk moet worden geacht, dat op kosten van den Raad de provincie tot dit doel door zijne leden zoude worden bereisd.

Op eene vraag van Dr. de Bruyne geeft de Voorzitter te

kennen, dat met werkplaatsen alleen *openbare*, dat is meer uitgebreide bedoeld worden, maar geene smidsen, timmermanswinkels en dergelijke, waar slechts enkele werklieden bijeen zijn.

De heeren Dr. de Bruyne en van der Grijp worden hierop diligent verklaard voor het onderzoek van werkplaatsen te Zierikzee.

De Voorzitter legt hierop over cene door Dr. Verschoor ingezonden naauwkeurige, van teekeningen gepaard gaande, beschrijving van de cellulaire gevangenis te Goes.

De Voorzitter deelt mede, dat door hem en Dr. de Man het nieuw gebouwde gasthuis te Middelburg uit een sanitair oogpunt bezocht is, en dat zij, een paar ondergeschikte punten uitgezonderd, waaromtrent van wege de directie voorziening is toegezegd, het gesticht in allezins voldoenden toestand gevonden hebben.

Overeenkomstig het voorstel van den Voorzitter wordt besloten van al deze bij art. 30 van het Reglement bedoelde rapporten eene verzameling aan te leggen, ten einde later uit deze gegevens een volledig verslag te laten opmaken.

Ten einde dergelijke onderzoeken zooveel mogelijk te bevorderen, wordt op voorstel van den Voorzitter besloten de in de Inspecteurs-vergaderingen ontworpen schetsen voor het onderzoek van slaapsteden, de geneeskundige plaatsbeschrijving en de geneeskundige armenverzorging, op kosten van den Raad te laten drukken en uit te reiken aan leden en plaatsvervangende leden van den Raad.

Voorstel van de commissie v. topographie.

Voorts wordt op voorstel van den Voorzitter besloten aan de commissie voor topographie voor noodzakelijke uitgaven, aan hare werkzaamheden verbonden, een crediet toe te staan van *f* 75.—.

Mededeeling omtrent het door Dr. v. Toorenburg toegezonden meel.

De Voorzitter vertoont een monster van het door Dr. v. Toorenburg toegezonden meel aan den heer van der Grijp, die hierin eene andere meelsoort dan de hem ter hand gestelde meent te herkennen. Nadat voorts is opgemerkt, dat moet worden aangenomen, dat Dr. van Toorenburg, hangende het door hem aan den Voorzitter verzocht onderzoek, tijdens de winkelvisitatie eene geheel andere meelsoort aan den heer van der Grijp ter beoordeeling gegeven heeft, deelt de vergadering algemeen het gevoelen, dat deze zaak als voldoende toegelicht en opgehelderd moet beschouwd worden.

Voorstellen van den Voorz. omtrent: commissie voor armen-ziekenverpleging.

De Voorzitter stelt voor een onderzoek van wege den Raad te doen instellen naar den toestand van de armen-ziekenverpleging in dit gewest. Te dien einde zouden de Voorzitter en Secretaris eerst de gegevens kunnen verzamelen, om die later door eene commissie uit den Raad te laten verwerken. De vergadering dit denkbeeld goedkeurende, vraagt de Voorzitter of de vergadering reeds dadelijk eene commissie wil benoemen, hetgeen hem het wenschelijkst voorkomt.

Nadat eene opmerking van Dr. Vogelvanger, die in de voortdurende verwisseling der leden en plaatsvervangende leden eenig bezwaar in de dadelijke benoeming eener commissie ziet, door den Voorzitter wederlegd is, wordt besloten er toe over te gaan, en de commissie met den Voorzitter en Secretaris van deze vergadering uit 5 leden te doen bestaan.

Tot leden van deze commissie worden gekozen bij 2de stemming Dr. Keyzer, bij 3de Dr. de Wind en bij 4de Dr. de Bruyne. De laatste verklaart zich bereid het mandaat te aanvaarden; Dr. Keyzer en Dr. de Wind zullen van hunne benoeming verwittigd worden.

Beloooning der plattelands armenartsen.

De Voorzitter doet voorlezing eener eerst gisteren bij hem ingekomen missive aan den geneeskundigen Raad van den heer de Fouw, geneeskundige te Axel, waarin deze den Raad in overweging geeft, om bij de Hooge Regering pogingen aan te wenden, ten einde eene betere ziekenverpleging der behoeftigen en eene meer billijke belooning der plattelands armenartsen in dit gewest te erlangen.

Dr. Janssen en Dr. Vogelvanger bestrijden het voorstel van den heer de Fouw; de eerste op grond, dat het zou indruischen tegen de autonomie der gemeenten, de tweede, omdat het den armenarts volkomen vrijstaat de door het gemeentebestuur gestelde voorwaarden aan te nemen of te weigeren.

De Voorzitter wil gaarne toegeven, dat de zaak in de autonomie der gemeenten zoude kunnen ingrijpen, maar merkt op, dat, zoo deze te weinig betalen, — waaromtrent, blijkens een in het tijdschrift der Nederlandsche maatschappij tot bevordering der geneeskunst Jaargang 1853, 1e afd. bl. 65, opgenomen geschrift van de *Vereeniging van geneeskundigen in Zeeland* grond bestaat tot het vermoeden, dat dit werkelijk in onze provincie algemeen het geval is, — eene verbetering in dezen hoogst wenschelijk moet beschouwd worden, en misschien te erlangen zoude zijn. Hij stelt voor, den brief in handen te stellen van Mr. Snijder en Dr. Janssen, beide hoofden van gemeentebesturen, met verzoek om in de volgende vergadering in dezen praeadvies uit te brengen.

Mr. Snijder deelt het gevoelen van Dr. Janssen: eene bemoeijing van hooger hand zal de armen-ziekenverpleging meer nadeel dan voordeel aanbrengen; worden toch op last der Regering hooger traktementen bevolen, dan zullen de besturen in het geheel geen gemeente-artsen meer benoemen.

Dr. Damme zegt, dat voorzeker niemand zich tegen den wensch zal verklaren, dat de armen-ziekenverpleging beter beloond worde, naar dat het door den heer de Fouw voorgestelde middel om laartoe te geraken, hem geheel onpraktisch voorkomt.

Ook de Voorzitter verklaart zich tegen het dadelijk aanwenden

van pogingen bij de Regering; hij meent echter, dat bv. een door den Raad gegeven wenk van invloed zou kunnen zijn op de gemeentebesturen, wordende door hem aangehaald tot voorbeeld het gemeentebestuur van Oudelande, dat zich door eene aanzienlijke tractementsverbetering van den gemeente-geneeskundige in staat gesteld heeft om aldaar in dit jaar iemand gevestigd te krijgen. Hij volhardt bij zijn zoo even gedaan voorstel.

Dr. de Man meent, dat wij daardoor zouden vooruitloopen op het werk der zoo even benoemde commissie.

De Voorzitter en Dr. Vogelvanger bestrijden deze meening: de werkkring der commissie moet een zuiver wetenschappelijke arbeid zijn op medico-politisch gebied, terwijl de quaestie, door den heer de Fouw geopperd, alleen het salaris betreft, en van zuiver administratieven aard is.

Dr. de Man blijft bij zijn gevoelen; in ieder geval zal de commissie, die de feiten betrekkelijk deze zaak verzameld en beoordeeld heeft, ook het best in staat zijn omtrent haar te praeadviseren. Hij stelt voor, den brief in handen der commissie te stellen. Met 6 tegen 4 stemmen wordt dienovereenkomstig besloten.

Den heer de Fouw zal van dit besluit der vergadering berigt gedaan worden.

Het archief voor het Geneesk. Staatst. over 1866.

De Voorzitter deelt mede, dat door de Inspecteurs besloten is, om bij genoegzame deelname de stukken betreffende het geneeskundig Staatstoezigt volledigheidshalve ook voor 1866 te verzamelen en te laten drukken zooals voor 1867 thans plaats heeft, en stelt voor van wege den Raad in Zeeland daaraan deel te nemen. Aldus besloten.

Voorstel van den heer v. d. Grijp over het Zeitschrift für Biologie.

De heer van der Grijp komt hierop op zijn voorstel terug, om van wege den Raad het „*Zeitschrift für Biologie*" aan te koopen.

De Voorzitter herinnert, dat het tijdschrift veel geld kost, dat de leden en plaatsvervangende leden in Middelburg gevestigd, het lezen en dat elders wonenden daartoe eveneens tegen betaling van het port in de gelegenheid zijn.

De heer van der Grijp geeft hierop te kennen, dat hij uit beginsel geene uitgaven doet voor den Raad, dat, evenmin als het Rijk hem iets voor niet geeft, hij ook niets voor het Rijk doet dan tegen behoorlijke vergoeding.

Nadat deze meening van den heer van der Grijp nadrukkelijk door den Voorzitter en Mr. Snijder bestreden is, wordt het voorstel met 7 tegen 3 stemmen verworpen.

Benoeming v. d. heer Bertel te Westkapelle tot corresp. lid van den Raad.

De Voorzitter stelt op verzoek der commissie voor topographie voor den heer G. J. Bertel te Westkapelle te benoemen tot corresponderend lid van den Raad. Aldus besloten. Het gemeentebestuur van Westkapelle zal van deze benoeming worden kennis gegeven.

Na eenige discussie over het al of niet doelmatige, om nog een corresponderend lid op het platte land van Schouwen te benoemen, wordt besloten, vooralsnog hiertoe niet over te gaan.

Rekeningen der gecommitteerden voor hervisitatiën.

De Voorzitter deelt mede, dat de commissie tot hervisitatie der apotheek van den geneeskundige te Graauw, onverminderd eene toelage als vacatiegeld van *f* 36.—, voor reis- en verblijfkosten eene rekening heeft ingediend van *f* 49.90, en vraagt, of de Raad goedvindt deze rekening te valideren.

De heer de Ligny verklaart, dat de commissie niet weet, dat zij goedkooper had kunnen reizen, hetgeen door Dr. Vogelvanger beaamd wordt, wanneer hij daarbij namelijk in aanmerking neemt, dat de leden der commissie met de gebruiken daar te lande onbekend zijn.

De Voorzitter verklaart zich ook voor het voldoen der rekening; hij merkt echter op, dat het doen van hervisitatiën, zooals uit deze rekening blijkt, den Raad belangrijke sommen kosten kan, en noodigt derhalve de leden nadrukkelijk uit voor het vervolg, zoo noodig, eerder proces-verbaal op te maken. De processenverbaal worden toch volgens art. 13 der wet, regelende het geneeskundig Staatstoezigt, eerst hem toegezonden en geven dus niet dadelijk noodwendig tot vervolging aanleiding.

Na eene opmerking van den heer de Ligny, dat volgens het model van een proces-verbaal aan de visiterende commissiën toegezonden, deze dadelijk aan den Officier van Justitie moeten opgezonden worden, stelt de Voorzitter voor, nieuwe modellen te laten drukken voor processen-verbaal voor de visiterende commissiën, en exemplaren daarvan aan de leden uit te reiken. Aldus besloten.

Daarop wordt besloten de rekening voor deugdelijk te verklaren.

Door de commissie tot hervisitatie eener apotheek te Ellemeet is in rekening gebragt *f* 58.60, welke rekening eveneens op voorstel van den Voorzitter wordt deugdelijk verklaard en voldaan zal worden.

Kwakzalverijen in Zuid-Beveland.

Dr. Janssen beklaagt zich, dat in Zuid-Beveland kwakzalverijen nog steeds op groote schaal bedreven worden, ten bewijze waarvan hij het voorbeeld aanhaalt van zekeren Roelofs, die onder het oog van justitie en politie zijn onwettig bedrijf voortzet, niettegenstaande Dr. Janssen zich daarover bij den Officier van Justitie te Goes beklaagd heeft.

De Voorzitter stelt Dr. Janssen voor hem van deze zaak officieel kennis te geven, waartoe deze zich bereid verklaart, voor het geval hij niet zelf qq. bovengenoemden persoon vervolgt.

Behooren rammenas bonbons

Op eene vraag van Dr. de Bruyne, of op *rammenas-bonbons* art. 6 der wet, regelende de uitoefening det artsenijbereidkunst,

tot geneesmiddelen? moet toepasselijk geacht worden, antwoordt de Voorzitter, dat, naar het hem voorkomt, deze bonbons niet regtstreeks als geneesmiddelen te beschouwen zijn.

Sluiting van de Vergadering. Niemand verder iets voor te stellen hebbende, wordt de vergadering door den Voorzitter gesloten.

ADR. A. FOKKER,
Voorzitter.
J. P. BERDENIS VAN BERLEKOM,
Secretaris.

Bijlage.

REGLEMENT *voor het Bureau voor vaccinatie en revaccinatie te Middelburg en te Vlissingen, opgerigt in het jaar* 1867 *door den geneeskundigen Raad voor Zeeland.*

ARTIKEL 1.

Het bureau bestaat uit 3 te Middelburg en 1 te Vlissingen gevestigde leden of plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad.

ART. 2.

Het stelt zich hoofdzakelijk ten doel den Inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provincie Zeeland ten allen tijde van deugdelijke koepokstof te voorzien, ten einde dezen in staat te stellen, om aan alle tot hem gerigte aanvragen van gemeentebesturen en van geneeskundigen in de provincie steeds te kunnen voldoen.

ART. 3.

Des gevorderd zal het ook voldoen aan aanvragen om koepokstof van buiten de provincie gevestigde geneeskundigen of genootschappen.

ART. 4.

Ten einde aan de eischen eener goed gewaarborgde koepokstof te voldoen, zal het bureau steeds zijne aandacht op regeneratie der stof door retrovaccinatie gevestigd houden, en zich, zoo noodig, in betrekking stellen met andere in het Rijk gevestigde genootschappen tot bevordering der koepokinenting.

ART. 5.

Gedurende de maanden Mei tot en met October zal iederen Dingsdag des namiddags te één ure van wege het bureau in een der lokalen van het Burgerlijk Armbestuur te Middelburg eene openbare zitting gehouden worden tot kostelooze inenting en herenting van alle minvermogenden, terwijl gedu-

rende de overige maanden des jaars op dezelfde dagen en uren ten huize van ieder lid van het bureau de gelegenheid tot kostelooze inenting bestaan zal.

ART. 6.

Te Vlissingen zal het geheele jaar door op voornoemde dagen en uren ten huize van het daar gevestigd lid van het bureau gelegenheid tot kostelooze inenting en herinenting van minvermogenden aangeboden worden.

ART. 7.

Het bureau zal tweemaal 'sjaars, op den laatsten Dingsdag der maanden April en October, bijeenkomen tot bespreking zijner belangen.

ART. 8.

Het kiest uit zijn midden een Voorzitter en een Secretaris.

ART. 9.

De Voorzitter bestuurt de werkzaamheden in de vergaderingen, als ook de uitwendige aangelegenheden van het bureau. Hij onderteekent de Notulen en de stukken en bescheiden, die van het bureau uitgaan.

Hij is belast met de administratie der geldmiddelen en doet hiervan in de vergadering van April verantwoording. Hij maakt de rekening van de uitgaven op en geeft hiervan afschrift aan den geneeskundigen Inspecteur. Hij is bevoegd de leden van het bureau buitengewoon bijeen te roepen, zoo dikwerf hem zulks in het belang van het bureau noodzakelijk voorkomt.

ART. 10.

De Secretaris is belast met het houden van de Notulen der vergaderingen. Hij is, in overleg met den Voorzitter, belast met de briefwisseling en de redactie van andere stukken.

Hij levert in de vergadering van de maand April een verslag van den staat en van de werkzaamheden van het bureau in het afgeloopen jaar, en geeft van dit verslag een afschrift aan den Inspecteur en aan den geneeskundigen Raad.

ART. 11.

De leden schrijven van alle gevaccineerden de namen, den ouderdom en de woonplaats in een daarvoor bestemd register, en houden aanteekening van het verloop der vaccinatiën en van de bijzonderheden, die zich daarbij mogten voordoen.

Ten opzigte van het aan de belanghebbenden, bij voldoenden afloop der vaccinatie, af te geven bewijs gedragen zij zich overeenkomstig art. 7 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 60). Wanneer personen, in andere gemeenten woonachtig, door het bureau ingeënt zijn, zal daarvan aan het betrokken gemeentebestuur kennis gegeven worden.

ART. 12.

De leden zijn belast met de zorg voor het onafgebroken onderhoud van deugdelijke koepokstof, en houden aanteekening van de afgiften der stof aan den Inspecteur of aan anderen.

ART. 13.

In de openbare zittingen van het bureau zullen steeds twee leden, bij onderlinge schikking aangewezen, zitting hebben.

Aldus bepaald in de vergadering van het bureau van 15 October 1867.

M. H. DAMME,
Voorzitter.
J. P. BERDENIS VAN BERLEKOM,
Secretaris.

En vastgesteld in de vergadering van den Geneeskundigen Raad, gehouden 8 November 1867.

ADR. A. FOKKER,
Voorzitter,
J. P. BERDENIS VAN BERLEKOM,
Secretaris.

N°. 34. *Vergadering van den Geneeskundigen Raad voor Gelderland en Utrecht, gehouden te Utrecht den* 28sten *November* 1867.

De Voorzitter opent de vergadering met eene korte toespraak, waarin hij hulde doet aan de nagedachtenis van het verdienstelijk lid C. M. van Dijk.

Alle leden zijn tegenwoordig.

Beëediging van den heer A. W. Hartmann.

Het nieuwe lid, de heer A. W. Hartmann, wordt beëedigd, daarna wordt hem medegedeeld dat hij, in de plaats komende van het overleden lid van Dijk, op 31 December 1868 moet aftreden.

De notulen worden voorgelezen en goedgekeurd.

Mededeelingen van den Voorzitter.

Na een overzigt van de veranderingen in het personeel van het geneeskundig Staatstoezigt en van de geneeskunstoefenaren, deelt de Voorzitter eenige bijzonderheden mede betreffende het examen van leerling-apotheker, te Arnhem gehouden. Van de acht kandidaten zijn zes toegelaten.

Elf rekeningen, door gemeentebesturen hem toegezonden, zijn wederom getaxeerd.

Epidemische ziekten.

Daarna gaat hij over tot de mededeeling van de epidemische ziekten die geheerscht hebben. In de eerste plaats deelt hij eenige bijzonderheden mede omtrent de cholera. Een tabellarisch over-

zigt, aan de leden vertoond, doet blijken dat in het geheel in Gelderland zijn aangetast 67 en gestorven 47 personen.

Typhus heeft in enkele gemeenten nog al geheerscht, voornamelijk te Lochem en te Epe.

Pokken hebben zich voorgedaan, vooral te Ubbergen, Beek, Ede en zeer uitgebreid in de gemeente Barneveld, wáár van 14 Augustus tot 11 November werden aangetast 20 personen, waarvan 14 vroeger waren ingeënt. Van de drie overledenen waren twee vroeger ingeënt, van den derde wist men het niet.

Kinkhoest heeft geheerscht te Doornspijk, Elburg en Arnhem.

De kwaadaardige keelziekte heeft zich voorgedaan te Arnhem, Brummen, Dieren en vooral te Stad-Doetinchem en Doesburg.

Roodvonk is weinig waargenomen.

Daarentegen hebben zich mazelen en wel zeer uitgebreid en hevig te Putten en Herwijnen voorgedaan, ook te Haaften zeer algemeen, maar goedaardig.

Bij al deze ziekten heeft de Voorzitter aan gemeentebesturen en geneeskundigen de noodige maatregelen voorgesteld om de verbreiding tegen te gaan.

Papierfabriek te Renkum.

HH. Gedeputeerde Staten van Gelderland zijn advies vragende over eene in de gemeente Renkum op te rigten papierfabriek, heeft hij daarop afwijzend geadviseerd. Evenwel is vergunning tot oprigting daarvan verleend, maar onder zeer beperkende voorwaarden.

Invulling van oorzaken van overlijden door gemeentebesturen.

De opgaven der gemeentebesturen omtrent de oorzaken van overlijden waren zeer onvoldoende. Met het oog hierop heeft hij den Commissaris des Konings verzocht bij de gemeentebesturen op naauwkeurige invulling aan te dringen. Zeer bereidwillig heeft Zijne Excellentie bij provinciaal blad n°. 374, aan dit verzoek voldaan.

Maatregelen ten opzigte van de cholera.

Diezelfde staatsdienaar, door den Minister van Binnenl. Zaken daartoe uitgenoodigd, heeft zich met den Voorzitter verstaan over de maatregelen die ten opzigte van de cholera dienden genomen te worden. Dientengevolge is in het prov. blad n°. 402 al datgene opgenomen, wat in verschillende aanschrijvingen was verspreid.

Onvoldoende afloop van water te Brummen.

Een gedeelte der gemeente Brummen verkeerde door onvoldoenden afloop van water, in een zeer ongunstigen toestand. Op uitnoodiging van den Commissaris des Konings heeft de Voorzitter dit in loco onderzocht. Het bleek dat de dijk voor den staatsspoorweg dien afloop belemmerde. Hij heeft derhalve moeten adviseren dat het Rijk daarin behoorde te voorzien.

Inspectie der gemeente Arnhem.

Van de pogingen die de Voorzitter heeft gedaan om den sanitairen toestand van Arnhem te verbeteren, is vroeger mededeeling gedaan en het verheugt hem er bij te kunnen voegen, dat HH. Gedeputeerde Staten deze pogingen krachtig ondersteund hebben.

Toen de cholera naderde, en de heer Burgemeester van Arnhem verklaard had, dat de kermis niet kon worden geschorst, heeft de Voorzitter in eene buitengewone vergadering van Burgemeester en Wethouders op het nemen van al die maatregelen aangedrongen, die in dezen moeijelijken stand van zaken vereischt werden. Daarop heeft hij niet alleen alle slaapsteden, maar ook de geheele stad gedurende drie dagen aan een naauwkeurig onderzoek onderworpen en met voldoening mogen ondervinden, dat door de politie niets verzuimd werd, wat de zorg voor de gezondheid vorderde.

Inspectie van gemeenten in de prov. Utrecht.

Verder heeft hij het pligtmatig geacht, vergezeld van den heer adjunct-inspecteur, ook de provincie Utrecht te bezoeken. Hij heeft met dien ambtenaar 15 gemeenten aldaar naauwkeurig geinspecteerd. Dit geschiedde met het oog op de cholera, welke ziekte die provincie in het vorige jaar zoo zeer geteisterd heeft.

Inspectie van gemeenten in Gelderland.

Om dezelfde reden heeft hij ook in Gelderland de gemeenten Culemborg, Zalt-Bommel, Tiel, Rossum, Hurwenen, Nijkerk, Harderwijk, Elburg, Hattem en Zutphen aan een herhaald naauwkeurig onderzoek onderworpen.

In vele van deze gemeenten heeft hij ten opzigte van den sanitairen toestand, vergeleken bij dien van het vorige jaar, reeds aanmerkelijke verbeteringen gevonden, dit met genoegen aan de gemeentebesturen kenbaar gemaakt, maar hen tevens dringend uitgenoodigd om op dien weg voort te gaan, aangezien de toestand overal nog veel verbetering eischt; vooral is dit het geval met Culemborg, welke stad de ongunstigste sterfteverhouding heeft van alle gemeenten in Gelderland. Te Zalt-Bommel, Tiel, Nijkerk, Harderwijk en Elburg moet nog veel gedaan worden, maar de goede gezindheid der besturen is in dit opzigt zeer bemoedigend. Te Hattem was hij evenzeer tevreden als in het vorige jaar. Ook te Zutphen heeft men in het belang der volksgezondheid veel gedaan, maar de nog steeds ongunstige sterfteverhouding alhier heeft hem genoopt de gansche stad nogmaals te onderzoeken en de noodige verbeteringen aan het gemeentebestuur voor te stellen. Vooral meende hij te moeten klagen over eene lijmziederij in het midden der stad. Aan zijn dringend verzoek om hierin verbetering aan te brengen, werd geen gevolg gegeven, zoodat de bewoners van den omtrek dier lijmziederij zijne tusschenkomst inriepen, tengevolge waarvan hij nog eens aan het gemeentebestuur de noodige medewerking verzocht. Het gemeentebestuur toonde zich daartoe ongenegen, omdat die inrigting reeds sedert ruim 100 jaren bestaat. Hiermede kon de Inspecteur geen genoegen nemen en hij stelde daarom de zaak in handen van den Heer Commissaris des Konings in Gelderland. Deze zaak is thans nog niet beslist.

Van raadgevingen aan geneeskundigen deelde hij in bijzonderheden mede, die aan Dr. G. Dresselhuijs te Voorst. Deze geneeskundige wenschte bij verschillende apothekers depôts van maagpillen te vestigen, waarop de Voorzitter hem te kennen heeft gegeven dat niet hij zelf maar wel de apotheker strafbaar zoude zijn, wanneer deze niet kon opgeven waaruit die pillen bestonden. Dr. Dresselhuijs was echter niet genegen dit aan de apothekers mede te deelen, maar hij wilde wel het recept deponeren bij den Inspecteur. Deze heeft daarop verklaard dat hij zich daartoe niet mogt en ook niet zou willen leenen. **Raadgevingen aan geneeskundigen.**

De krankzinnigen gestichten te Zutphen en Nijmegen zijn overeenkomstig de wettelijke voorschriften alle drie maanden geïnspecteerd. **Inspectie der krankzinnigengestichten.**

Het onderzoek van gemeenten waar de Voorzitter nog niet was geweest heeft niet in die mate kunnen plaats grijpen, als zijne bedoeling was, omdat de reizen naar de zoo even opgenoemde gemeenten zooveel tijd gevorderd hebben. Evenwel zijn Apeldoorn, Barneveld, Doorwerth, Ede, Hoevelaken, Renkum, Rheden, Rosendaal en Scherpenzeel onderzocht, en hij deelde omtrent sommigen daarvan bijzonderheden mede. **Inspectiën van gemeenten.**

Wat Barneveld betreft, las de Secretaris het geheele verslag der inspectie voor, opdat de leden een denkbeeld zouden krijgen van de wijze waarop die inspectiën worden verrigt. Uit dit verslag bleek met welke bijzondere zorg en ijver de belangen dier gemeente door den Burgemeester behartigd worden.

Over uitvoering en handhaving der wetten deelt de Voorzitter mede, dat de Minister van Justitie eene circulaire heeft gerigt aan de procureurs-generaal, deze uitnoodigende om de leden en plaatsvervangende leden van de geneeskundige raden, alleen bij volstrekte noodzakelijkheid, als getuigen op te roepen. **Uitvoering en handhaving der wetten.**

De Voorzitter geeft daarom aan de leden den raad om de processen-verbaal zoo naauwkeurig mogelijk op te maken. **Proces-verbaal.**

Dr. Broers vraagt op welke wijze het proces-verbaal moet worden opgemaakt, wanneer dit bij de visitatie van apotheken te pas komt.

De Voorzitter toont hem daarop een model-proces-verbaal.

Hierover volgen eenige discussies, waarna het regtsgeleerd lid, de heer Henny, het model nader bespreekt. Indien dit model woordelijk werd gevolgd zou hij betwijfelen of het kracht zou hebben. Het wordt opgemaakt door individueele leden, terwijl echter het onderzoek door eene commissie gedaan wordt. De commissiën zijn dus bevoegd tot het opmaken van processen-verbaal, maar niet de individueele leden. Het model zou dus in dien geest gewijzigd moeten worden dat daaruit blijken kan, dat de visiterende commissie het proces-verbaal heeft opgemaakt. Verder **Aanmerkingen op het model-proces-verbaal.**

zegt de heer Henny, dat de voorschriften bij het model-proces-verbaal niet goed zijn. Het laatste voorschrift toch zegt dat de processen-verbaal aan het openbaar ministerie moeten worden verzonden. Volgens art. 13 der wet van 1 Junij 1865 (Stbl. n°. 58) behooren echter de processen-verbaal, betreffende de visitatie van apotheken, aan den Inspecteur en niet aan het openbaar ministerie te worden verzonden. Voor andere doeleinden is het model echter zeer geschikt.

Verder brengt Dr. Broers de vraag ter sprake: in welke gevallen moet men, bij het visiteren van apotheken, proces-verbaal opmaken?

De heer Henny zegt, dat art. 26 der wet van 1 Junij 1865 (Stbl. n°. 61) duidelijk opgeeft dat de commissie proces-verbaal behoort op te maken, wanneer bij het onderzoek blijkt dat eenig geneesmiddel niet deugdelijk of niet aanwezig is.

Hierover volgen eenige woordenwisselingen tusschen de leden, waaruit blijkt, dat het meerendeel van oordeel is, dat de wet niet zoo gestreng moet worden toegepast; in de beste apotheek toch gebeurt het, dat men een of meer geneesmiddelen kan aanwijzen, die niet volkomen deugdelijk zijn. Over dit onderwerp wordt nog eenige oogenblikken gesproken, zonder tot een resultaat te komen; waarna prof. Loncq voorstelt de discussies te sluiten en aan de prudentie van de visiterende commissiën over te laten om proces-verbaal op te maken wanneer zij dit noodig oordeelen. Dit voorstel wordt door de leden ondersteund, waarna de Voorzitter met zijne mededeelingen voortgaat.

Mededeelingen van den Voorzitter.

Wat de uitoefening door onbevoegden betreft, worden zoowel wat eigenlijke geneeskunst, als wat heel- en verloskunst aangaat, voorbeelden medegedeeld.

Uitoefening door onbevoegden.

Dr. van der Ketten vraagt of een officier van gezondheid de praktijk voor een burger geneesheer mag waarnemen. De Voorzitter geeft hierop ten antwoord, dat de geneeskundige wetten daarvan niet spreken, maar dat de militaire verordeningen het verbieden.

Toestand der apotheken en droogistwinkels.

Vervolgens werd het verslag voorgelezen, omtrent den toestand der apotheken en droogistwinkels. Deze toestand, vergeleken bij dien van het vorige jaar, gaf reeds eenigen vooruitgang te kennen. Er werden 226 apotheken in voldoenden toestand, 87 in minder bevredigenden en 24 in onvoldoenden toestand bevonden.

Aanvragen om af te wijken van art. 3 al. 2 Wet IV.

Drie aanvragen van apothekers om af te wijken van art. 3 al. 2 der wet van 1 Junij 1865 (Stbl. n°. 61) werden aan den Raad voorgelegd, die daarover gunstig besliste. Deze aanvragen waren van J. F. Rook te Nijkerk, G. C. F. v. d. Roemer te Amersfoort en J. C. Adama te Loenen.

Mededeelingen

Thans deed de adjunct-inspecteur mededeelingen van de hande-

lingen van het geneeskundig Staatstoezigt in de provincie Utrecht. van den adjunct inspecteur.

Met alle binnen zijn bereik liggende middelen heeft hij getracht sanitaire verbeteringen te verkrijgen in die gemeenten, welke in 1866 het meest door cholera geteisterd zijn en ook het meest aan die verbetering behoefte hadden. Uit zijne uitvoerige mededeelingen aangaande de bedoelde gemeenten bleek, hoe weinig de treurige lessen der cholera-epidemie van het vorige jaar door sommige plaatselijke besturen ter harte waren genomen, maar aan de andere zijde werden ook verscheidene gemeenten genoemd, waarin krachtig aangevangen was met het opruimen van schadelijke invloeden. Tot de laatste gemeente behoorde ook IJsselstein, dat tot dusverre met volle regt een broeinest voor epidemische ziekten kon genoemd worden, maar waar nu wijzigingen in het politiereglement vastgesteld zijn, welke zeer heilzame gevolgen kunnen hebben, wanneer voor de uitvoering der beraamde maatregelen ernstig gezorgd wordt. Warme toejuiching vooral verdiende de bepaling, dat aldaar na 1 April 1868 geen enkel privaat meer in de openbare goten, riolen, grachten of wateren zal mogen uitloozen, maar alle sekreten met behoorlijk gesloten putten in verband zullen moeten staan. Ook te Amersfoort en Breukelen-Nijenrode zijn in den jongsten zomer uitmuntende sanitaire verbeteringen tot stand gebragt.

Te Montfoort is wel iets beproefd in het belang van den openbaren gezondheidstoestand, maar tot het toepassen van afdoende maatregelen schijnen de geldelijke hulpmiddelen der gemeente niet toereikend.

Te Kockengen werden de sanitaire belangen nog evenzeer verwaarloosd als voorheen.

Te Vinkeveen wordt veel moeite aangewend tot het verkrijgen van goed drinkwater en voor rekening van het Rijk geschiedt daar thans eene grondboring; men is nu tot 240 voeten diepte doorgedrongen, zonder nog goed drinkwater aan te treffen.

Te Utrecht is in den laatsten tijd meer dan vroeger gevolg gegeven aan de reeds sedert meer dan een jaar door den adjunct-inspecteur aan het gemeentebestuur ingezonden voorstellen.

Daar is nu een eind gemaakt aan het ten grave voeren van kinderlijkjes in rijtuigen, welke ook tot vervoer van levenden gebezigd worden. De stalhouders aldaar hebben zich thans verbonden de bedoelde begrafenissen aan een hunner over te laten, die zich verbindt daartoe een rijtuig uitsluitend te bestemmen. Aangaande de thans in den gemeenteraad behandelde ontwerpverordening op het houden van varkens enz. werd onder anderen mede uitvoerig berigt; hare bepalingen schenen den adjunct-inspecteur zeer oudoelmatig toe.

Slechts weinige gevallen van besmettelijke ziekten zijn in de

provincie Utrecht voorgekomen. De cholera tastte er van 23 Augustus tot 22 September j. l. slechts 28 menschen aan, waarvan echter de meesten (24) overleden. Van die 28 cholera-gevallen werden er 11 te Utrecht waargenomen, waarvan 9 met doodelijken afloop. De adjunct-inspecteur heeft, in alle die gevallen te Utrecht, persoonlijk voor de toepassing der noodige desinfectiemaatregelen gezorgd, terwijl de cholera-commissie, geleid door haar verdienstelijk bestuur en gesteund door de krachtige medewerking van de Vereeniging tot bevordering der volksgezondheid, op praeventief terrein mede krachtig heeft gewerkt.

Het zeer uitvoerige verslag werd besloten met eenige mededeelingen aangaande de handhaving der geneeskundige wetten, de mutatiën in het geneeskundig personeel enz.

Betreffende de handhaving en uitvoering der wetten werd vooral de aandacht gevestigd op de zaak van Th. P. van den Bergh, droogist te Utrecht, wegens verkoop van zoogenaamde Urbanuspillen. De adjunct-inspecteur had daartegen proces-verbaal opgemaakt, maar de ambtenaar van het openbaar ministerie bij het kantongeregt aldaar vond geene termen aan dit proces-verbaal gevolg te geven. Het deswege ingewonnen advies van het regtgeleerd lid Mr. Henny stemde hiermede overeen, omdat de aloë in de Urbanuspillen niet op zich zelf maar in verband met andere middelen daarin voorkomt.

Mededeelingen uit de vergadering van inspecteurs en adjunct inspecteurs.

Hierop deed de Voorzitter belangrijke mededeelingen uit de vergadering der inspecteurs en adjunct-inspecteurs, onlangs aan het ministerie te 's Gravenhage gehouden.

Het voorstel van apothekers te 's Hertogenbosch, om, bij het vervaardigen van eene nieuwe pharmacopoea niet meer verpligt te worden *alle* geneesmiddelen voorhanden te hebben, werd aan de Regering aanbevolen.

Bij eene voorgestelde wijziging der wet zullen voortaan geene andere middelen dan vergiften in de vergiftkast mogen worden geplaatst.

De belangrijkheid om de verschillende stelsels van afvoer van vuil ook in andere landen te leeren kennen, heeft den Minister er toe geleid, door tusschenkomst der Nederlandsche gezanten in Engeland, Frankrijk en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika de wetten en officieele rapporten daarover te verzamelen. Een gedeelte dezer stukken is reeds ontvangen.

Eene nieuwe wet op de begrafenissen zal in deze zitting der Staten-Generaal op nieuw worden aangeboden.

Hierna sluit de Voorzitter de openbare vergadering.

W. F. P. Kiehl, *Voorzitter.*
J. G. de Voogt, *Secretaris.*

N°. 35. *Vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Holland, gehouden den* 19den *November* 1867.

Tegenwoordig: 1°. alle Leden van den geneeskundigen Raad; 2°. de plaatsvervangende Leden: Dr. J. Zeeman, Dr. J. F. van Hengel, P. van Vollenhoven, J. Zoutmaat Brugman, J. Swens, G. J. van Hoolwerff Jr. en Mr. A. van Eijk Bijleveld.

Voorzitter: Dr. J. Penn, Inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor Noord-Holland.

Secretaris: Dr. I. Teixeira de Mattos.

I. Vaststellen der Notulen.

De Voorzitter, de vergadering geopend hebbende, herinnert dat de notulen der laatstgehouden zitting, zoo als zij door den Secretaris zijn opgemaakt, opgenomen zijn in het eerste stuk der *Verzameling van stukken betreffende het geneeskundig Staatstoezigt in Nederland*, dat in de vorige week aan de Leden en plaatsvervangende Leden is toegezonden, en vraagt of een der Leden eenige aanmerking op deze notulen wenscht in het midden te brengen; zoo neen, dan stelt hij voor die notulen goed te keuren en te bekrachtigen.

Hiertoe wordt besloten.

II. Ingekomen stukken.

Hierna deelt de Voorzitter mede dat zijn ontvangen de volgende stukken:

Afdrukken der notulen van verschillende geneeskundige Raden;

Overdrukken van het 4e Hoofdstuk (Medische politie) uit het Provinciaal Verslag over 1866 van verschillende provinciën;

het Reglement voor den geneeskundigen Raad voor Zeeland;

het 1ste stuk der *Verzameling van stukken betreffende het geneeskundig Staatstoezigt in Nederland.* Van dit stuk is aan elk der Leden en plaatsvervangende Leden 1 ex. toegezonden.

het Drinkwater in Nederland, door Dr. W. C. H. Staring;

de Runderpest, door Dr. W. C. H. Staring.

Beide laatstgenoemde stukken zijn overgedrukt uit het tijdschrift „de Volksvlijt" en toegezonden door de Directeuren van het Paleis voor Volksvlijt.

Over het Gebruik van gemethyleerd Gedistilleerd in de Artsenijbereidkunst, door D. Pas, J. Polak, W. Stoeder en J. W. Gunning, Leden van den geneeskundigen Raad; overgedrukt uit J. W. Gunning, Scheikundige Bijdragen uit het Laboratorium van het Athenaeum Illustre te Amsterdam.

Van dit stuk is aan elk der Leden, plaatsvervangende en corresponderende Leden, aan elk der Inspecteurs en Adjunct-Inspec-

teurs voor het geneeskundig Staatstoezigt in Nederland 1 ex. toegezonden.

De gedrukte lijst van geneeskundigen, apothekers, droogisten, tandmeesters en vroedvrouwen in de provincie Noord-Holland, vastgesteld den 1sten Julij 1867.

De Voorzitter doet opmerken, dat deze lijst, waarvan aan elk der Leden en plaatsvervangende Leden een exemplaar is toegezonden, met de meest mogelijke naauwkeurigheid is opgemaakt. Hij betreurt het daarom te meer, dat er enkele storende drukfouten zijn ingeslopen; dit moet echter daaraan geweten worden, dat door de landsdrukkerij hem geene revisie is toegezonden.

Dr. van der Boon vraagt, of het niet wenschelijk zoude zijn dat ook de Gemeentebesturen in het bezit werden gesteld van een exemplaar dezer lijst? Of dat is geschied weet hij niet, maar wel dat het Gemeentebestuur van Zaandam geen exemplaar heeft ontvangen.

Dr. Lubach neemt op zich hieromtrent inlichtingen in te winnen.

III. Ingekomen missiven, enz.

Vervolgens wordt door den Voorzitter de ontvangst berigt der volgende missiven:

a. Rapport betreffende de norm der winkelvisitatie.

1°. van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 25 Mei ll., N°. 277, 9e Afd., met toezending van 12 ex. van het Rapport betreffende de norm der winkelvisitatie, opgemaakt door eene Commissie uit de Vergadering der geneeskundige Inspecteurs.

Van dit Rapport is aan elk der Commissiën voor de visitatie van apotheken 1 ex. ter hand gesteld.

b. Besluit van Ged. Staten van N.-Holl. in zake Dr. Mertz te Medemblik.

2°. Van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland dd. 29 Mei ll., N°. 64, ten geleide van een afschrift van hun besluit tot vergunning aan Dr. G. J. F. Merz te Medemblik, om de geneesmiddelen te leveren, die hij zijne patienten zal voorschrijven.

Uit de geleidende missive blijkt, dat Gedeputeerde Staten, niettegenstaande door den geneeskundigen Raad werd geadviseerd tot afwijzing van het gedaan verzoek, toch gemeend hebben de gevraagde vergunning te moeten verleenen, omdat naar hun oordeel in de eerste plaats op het belang der ingezetenen van Medemblik behoorde gelet te worden, en dit belang vorderde dat het verlangde verlof verleend werd.

c. Toelaten van vrouwen tot het examen van leerling-apotheker.

3°. Van den Minister van Binnenlandsche Zaken:

a. dd. 31 Mei ll., N°. 354, 9e Afd., inhoudende mededeeling, dat ook vrouwen tot het examen van leerling-apotheker kunnen worden toegelaten en dat aan haar dezelfde eischen zullen gesteld worden als aan de mannelijke examinandi;

d. Wijziging in het examen van den leerling-apotheker.

b. dd. 31 Mei ll., N°. 355, 9e Afd., ten geleide van een afschrift zijner beschikking van 31 Mei 1867, N°. 355, 9e Afd., waarbij bepaald wordt dat, om tot leerling-apotheker te worden toegelaten, de examinandi blijken moeten geven in het Latijn

geschreven of gedrukte recepten oordeelkundig te kunnen lezen en verstaan.

De Voorzitter doet opmerken, dat dit laatste eene wijziging s in de voorschriften van het af te nemen examen; vroeger werd iet verstaan van een Latijnschen proza-schrijver gevorderd.

4°. Van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 4 Junij ll., N°. 269, 9e Afd., met kennisgeving dat de visitatie van geneesmiddelen en werktuigen bestemd voor schepen kosteloos behoort te geschieden. *e.* Visitatie van geneesmiddelen enz. op schepen kosteloos.

De Voorzitter deelt hierbij mede, dat dit het antwoord is op ene des betreffende aan den Minister gevraagde inlichting door le Vergadering der geneeskundige Inspecteurs.

5°. Van Mr. Jacobi te Haarlem dd. 7 Junij ll., met berigt lat hij de benoeming tot corresponderend Lid van den geneeskundigen Raad volgaarne aanneemt. *f.* Het corresp. lidmaatschap door Mr. Jacobi aangenomen.

6°. Van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 11 Junij ll., N°. 306, 9e Afd., ten geleide van 1 ex. der wet van den 16den April ll., houdende wijziging van art. 24 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* N°. 58. *g.* Wijziging van art. 24, wet 1 Junij 1865, *Stbl.* N°. 58.

De gemaakte wijziging van genoemd art. 24 betreft alleen eene finantiëele regeling.

7°. Van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 13 Junij ll., N°. 306, 9e Afd., waarbij, in antwoord op de door HH. geneeskundige Inspecteurs aan zijne beslissing onderworpen punten betreffende de eedsaflegging van Leden en plaatsvervangende Leden der geneeskundige Raden, wordt medegedeeld: *h.* Inlichtingen van den Min. van B. Z. omtrent de eedsaflegging.

dat schriftelijke eedsaflegging in strijd schijnt met de letter van art. 4 der wet van 1 Junij 1865, *Stbl.* N°. 58;

dat er geen bezwaar bestaat dat de Leden bij hunne benoeming worden beëedigd als Leden of plaatsvervangende Leden;

dat geen derde persoon bij de eedsaflegging behoeft tegenwoordig te zijn en het proces-verbaal daarvan te onderteekenen.

8°. Van den Minister van Binnenlandsche Zaken: *i.* Verzoek om geregelde opgave aan den Min. van B. Z. van de lepreuzen in de Prov.

a. dd. 7 Junij ll., N°. 279, 9e Afd., met verzoek om geregeld berigten te ontvangen omtrent de lepreuzen, die van Bronkhorst vertrokken zijn;

b. dd. 19 Junij ll., N°. 276, 9e Afd., met verzoek om geregeld opgave te ontvangen van de lepreuzen, die zich in deze provincie bevinden.

Naar aanleiding dezer laatste missive heeft de geneeskundige inspecteur aan den Minister mededeeling gedaan van 3 ter zijner kennisse gebragte gevallen van lepra in deze provincie; namelijk: Mededeelingen daarover van den Voorzitter.

eene 40jarige vrouw te Amsterdam, zonder beroep, verpleegd in het Buitengasthuis aldaar. Deze vrouw is tweemalen gehuwd geweest. Uit haar eerste huwelijk had zij een zoon, die thans

17 jaar oud en steeds gezond geweest is. In haar tweede huwelijk heeft zij twee kinderen gehad; het eerste stierf in den leeftijd van 4 maanden, het andere kwam onvoldragen ter wereld.

Deze vrouw was op 18jarigen leeftijd naar Suriname vertrokken.

Een man, 53 jaren oud, gepensioneerd militair uit de Oost, komende van Bronbeek. Hij is ongehuwd en heeft geene kinderen gehad. Deze lijder wordt verpleegd in het Buitengasthuis te Amsterdam.

Eene lijderes, sedert een paar jaren te Zandvoort onder geneeskundige behandeling. Reeds vóór jaren had deze lijderes de ziekte in West-Indië opgedaan. Nadere bijzonderheden betreffende dit geval ontbreken voor als nog.

De eerstgenoemde lijderes is eenige dagen geleden gestorven.

IV. Verdere mededeelingen van den Voorzitter.

Met betrekking tot de genomen maatregelen tot wering der cholera brengt de Voorzitter, nadat hij de ontvangst had berigt van het 2e Rapport van den Hoogleeraar J. van Geuns aan den Minister van Binnenlandsche Zaken „over de Internationale Sanitaire Conferentie te Konstantinopel" het volgende ter kennisse van de Vergadering:

a. Genomen cholera-maatregelen.

dat door den Commissaris des Konings in deze provincie aan de Gemeentebesturen eene circulaire is gerigt dd. 7 Junij, 1e Afd., N°. 247/4207 (Verzameling N°. 62) houdende mededeeling van den inhoud der missive van den geneeskundigen Raad van 31 Mei ll., N°. 22, omtrent de te nemen maatregelen tot wering der cholera, van welke circulaire een afdruk bij geleidenden brief van 7 Junij ll., N°. 247/4216*a*. 1e Afd., den geneeskundigen Raad is toegezonden;

dat, naar aanleiding van een schrijven van Zr. Ms. Consul te Dantzig van 24 Julij ll. aan onze Regering, houdende berigt dat zich enkele cholera-gevallen in die haven hadden vertoond, de Commissarissen des Konings door den Minister van Binnenlandsche Zaken zijn verzocht, om, in overleg met de geneeskundige Inspecteurs, maatregelen te nemen, opdat toezigt worde gehouden op de uit Dantzig binnenvallende schepen;

dat dientengevolge door den Commissaris des Konings in deze provincie eene circulaire is gerigt aan de Burgemeesters van Terschelling, Vlieland, Texel, Helder, Zijpe, Medemblik, Enkhuizen, Hoorn, Edam, Monnikkendam, Zaandam, Amsterdam en Muiden, met verzoek, om, voor het geval dat schepen uit Dansig in de haven hunner gemeente mogten binnenvallen, te doen onderzoeken en, in overleg met het lid van den geneeskundigen Raad — voor zoo verre zoodanig lid binnen hunne gemeente mogt woonachtig zijn — de noodige maatregelen te nemen voor de verpleging der zieken, die zich aan boord mogten bevinden, en voorts daarvan alsdan onverwijld kennis te geven aan

len Inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Noord-Holland.

Van deze circulaire is een afschrift door den Commissaris des Konings voornoemd toegezonden bij geleidenden brief van 3 Augustus ll., N°. 247/5713 1e Afd., in welken brief tevens mededeeling wordt gedaan, dat ook de provinciale Directeur der directe belastingen, in- en uitgaande regten en accijnsen te Amsterdam uitgenoodigd is, om de ambtenaren van de ambulante recherche te water onder zijne directie, onverwijld aan te schrijven om bij de inklaring van schepen te onderzoeken, of zich cholera aan boord heeft voorgedaan, en zich nog lijders aan boord bevinden, en zoo ja, daarvan aan de betrokken Gemeentebesturen en den geneeskundigen Inspecteur onverwijld kennis te geven.

Gelijktijdig werd door hem, geneeskundigen Inspecteur, aan de Leden van den geneeskundigen Raad, Dr. de Bordes te Hoorn, Dr. Haremaker te Helder, Dr. Hollman te Edam, Dr. van der Boon te Zaandam en Dr. de Lange te Alkmaar, een schrijven gerigt, waarbij zij verzocht werden het Bestuur hunner gemeente de noodige inlichtingen te geven ten aanzien van de maatregelen, die bij het eventueel voorkomen van besmette schepen dienen genomen te worden, zoowel ter desinfectie van de schepen als voor de verpleging der zieken die zich aan boord mogten bevinden.

Dat verder door den Minister van Marine de noodige bevelen zijn uitgevaardigd, om de schepen van Dantzig komende aan eene quarantaine-visitatie te onderwerpen en gedurende den tijd van *tien* dagen, de dagen der reis er onder begrepen, in observatie te doen houden; met bepaling intusschen, dat zoo de reis langer dan tien dagen heeft geduurd, die meerdere dagen in mindering zullen komen van de observatie-dagen.

Deze laatste bepaling echter is, blijkens schrijven van den Commissaris des Konings van 17 Augustus ll. N°. 255/6117, 1e Afd., door den Minister verklaard te zijn vervallen.

Dat, naar aanleiding van een schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 27 Augustus ll. N°. 207, 9e Afd., aan den Commissaris des Konings in deze provincie, deze, bij missive van 31 Augustus ll. N°. 255/6473, 1e Afd., had berigt, dat de quarantaine voor schepen komende uit Danzig, was opgeheven, mits op de reis geen sterfgevallen waren voorgekomen of ziekte onder de opvarenden werd waargenomen.

Door den Commissaris des Konings in deze provincie werd daarenboven, ter voldoening aan de circulaire van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 15 Augustus ll. N°. 217, 9e Afd., in overleg met den geneeskundigen Inspecteur, onder dagteekening van 21 Augustus 1867, N°. 247/6211, 1e Afd., eene aanschrijving gerigt aan de Gemeentebesturen van Noord-Holland, omtrent

de te nemen maatregelen tot wering der cholera, met aansporing om de aanbevolen maatregelen onverwijld in te voeren.

Zoowel van genoemde circulaire van den Minister, als van de aanschrijving aan de Gemeentebesturen door den Commissaris des Konings is een afschrift ingekomen.

Wat verder de verspreiding der cholera in deze provincie betreft, hieromtrent deelt de Voorzitter mede, dat deze ziekte is waargenomen te Amsterdam, te Alkmaar — van welke gemeente Burgemeester en Wethouders, bij een schrijven van 2 September ll. N°. 637, verslag hebben gegeven van de aldaar genomen maatregelen — te Zaandam in hevigen graad, te Oostzaan, in verschillende Zaanlandsche dorpen, te Middelie, Warder, Wijdewormer, Helder; terwijl het laatst hem bekend geval voorgekomen is te Nieuwediep den 16den November ll.

b. Archief der Plaats. Gen. Comm. te Enkhuizen.

Vervolgens berigt de Voorzitter dat, ingevolge van het besluit in de vorige vergadering genomen, Burgemeester en Wethouders van Enkhuizen en de Burgemeester van Zaandam zijn uitgenoodigd, te trachten de stukken behoorende tot het Archief der voormalige plaatselijke Commissie van geneeskundig Toevoorzigt in hunne gemeente weder bijeen te verzamelen.

Naar aanleiding hiervan hebben Burgemeester en Wethouders van Enkhuizen, bij missive van 16 Junij ll. N°. 144, kennis gegeven, dat het Archief der genoemde Commissie in hunne gemeente, bereids gedeponeerd was in het gemeente-Archief.

Is dit Archief derhalve thans weder ter beschikking van het geneeskundig Staatstoezigt, geenszins is dit het geval met het Archief der voormalige plaatselijke Commissie van geneeskundig Toevoorzigt te Zaandam.

c. Archief der Plaats. Gen. Comm. te Zaandam.

De Burgemeester dier gemeente namelijk heeft, ter voldoening aan het verzoek van den geneeskundigen Raad, om te trachten de stukken der voormalige plaatselijke geneeskundige Commissie aldaar weder bijeen te verzamelen, de tusschenkomst ingeroepen van den Heer J. W. Cloots, gewezen Secretaris dier Commissie.

Correspondentie daarover.

In antwoord hierop rigtte deze, onder dagteekening van 17 Junij ll., een schrijven aan den Burgemeester voornoemd, die daarvan een afschrift, onder begeleidende missive van 24 Junij ll. N°. 144, den geneeskundigen Raad toezond.

Na deze mededeeling worden beide deze stukken door den Voorzitter voorgelezen; zij komen in hoofdzaak hierop neder:

De Heer Cloots vangt zijn schrijven aan met te herinneren, dat in de laatste missive van den Burgemeester van Zaandam aan de plaatselijke geneeskundige Commissie aan het slot werd medegedeeld, dat aan haar de beschikking over het Archief werd overgelaten. Dientengevolge beschouwden de Leden zich als de bezitters der stukken, met het regt van eene vrije beschikking daarover

ıar welbehagen; zij konden dit naar hunne meening te regt,
ıar de wet van 1 Junij 1865 door Art. 19 (lees 29) wel de
levering der Archieven der provinciale Commissiën regelt, maar
er die der plaatselijke Commissiën zwijgt, zoodat over de be-
ɜmming dier stukken aan het Hoofd van het Gemeentebestuur de
schikking overbleef.

Ieder der Leden heeft dan ook over zijn aandeel in dien zin
schikt dat tegenwoordig eene hereeniging dier stukken tot een
rchief niet meer mogelijk is.

De Heer Cloots eindigt zijn schrijven met de verklaring, dat,
ɜezeer hij zijne beste pogingen heeft aangewend om tot het ver-
ngde doel te geraken, hij buiten de mogelijkheid is iets te
ɪrzamelen wat tegenwoordig niet meer aanwezig is, en dat ook
le verdere pogingen tot geene andere uitkomst zullen leiden.

In de begeleidende missive van den Burgemeester van Zaandam
ɔrdt opgemerkt, dat de bewering van den Heer Cloots, als zoude
ɨ beschikking over het Archief aan de Leden der plaatselijke genees-
ındige Commissie zijn overgelaten, niet geheel juist is. Door het
ɜmeentebestuur toch is in der tijd aan de Commissie geene on-
ɨperkte vrije beschikking over dat Archief toegekend, maar alléén
kennen gegeven, dat het tot de overname daarvan bereid
ıs, zoo de Commissie van de bewaring ontheven wenschte te
ɔrden.

De Voorzitter betuigt zijn leedwezen dat dit Archief voor het **Beraadslaging**
aatstoezigt verloren schijnt, en wijst daarbij tevens op de moei-
ɨijkheden die daaruit zullen kunnen voortvloeijen. Hij zou het
ɨtreuren indien geene verdere pogingen zouden worden aange-
ɜnd om dit Archief weder magtig te worden, en wenscht dus
ans met de Vergadering te overleggen, wat in deze zal kunnen
ɔrden gedaan.

Dr. Lubach rigt de vraag tot den Heer Cloots, of er van het
rhandelde in de vergaderingen der plaatselijke geneeskundige
ɔmmissie geregeld notulen zijn gehouden?

De Heer Cloots geeft op die vraag een bevestigend antwoord,
ɔch voegt er bij, dat hij geen kans ziet die notulen weder bijeen
brengen.

Dr. Lubach toont nu vooral de noodzakelijkheid aan van het
ɨzit der notulen; hij stelt daartoe als voorbeeld uit velen, dat
ın apothekers-leerling of bediende zijn bewijs wil laten viseren,
aar dit stuk door eene of andere omstandigheid heeft verloren.
p welke wijze kan nu deze persoon geholpen worden, immers
leen door het notulenboek der plaatselijke geneeskundige Com-
issie, bij wie hij is ingeschreven, te raadplegen en hem een
ɨtract uit die notulen ter hand te stellen; dat extract dient dan
s bewijs van inschrijving. Op een dergelijk bewijs heeft hij regt;

door het ontbreken der notulen echter kan aan zijn regtmatigen eisch niet worden voldaan.

De Heer Cloots doet opmerken, dat wanneer iemand zijn diploma verloren heeft, hij dit aan zich zelven te wijten heeft; de gevolgen van zijne nalatigheid komen voor zijne rekening.

Dr. Lubach gelooft, dat het verlies van een diploma niet altijd aan nalatigheid te wijten is; dit doet echter niets ter zake; naar zijne meening heeft een ieder, die behoorlijk bij deze of gene plaatselijke geneeskundige Commissie is ingeschreven en het bewijs zijner inschrijving verloren heeft, het regt een extract uit de notulen dier Commissie te eischen; maar dit alles voor het oogenblik daargelaten, bevreemdt het hem zeer dat de Heer Cloots gezegd heeft, geen kans te zien de notulen weder bijeen te brengen; het notulenboek zal toch wel niet in stukken verdeeld, of spoorloos verdwenen zijn?

De Heer Cloots antwoordt hierop, dat er geen sprake is van het spoorloos verdwenen zijn van stukken, maar dat de bezitters der stukken deze niet weder willen afstaan.

Dr. Lubach betwist het regt om stukken behoorende tot het Archief eener plaatselijke geneeskundige Commissie zich toe te eigenen. Het Archief van dergelijke Commissiën behoort tot het Archief der Gemeente.

De Heer Cloots verdedigt het in bezit houden der stukken van het Archief door de Leden der voormalige plaatselijke geneeskundige Commissie, door zich te beroepen op hetgeen door den Burgemeester van Zaandam is gezegd, namelijk: de Leden kunnen met die stukken handelen naar hun behagen. Intusschen gelooft hij dat er toch nog een middel bestaat om aan de geopperde bezwaren te gemoet te komen; hij zou namelijk welligt een legaal afschrift kunnen geven van hen die ingeschreven zijn.

Het onvoldoende daarvan wordt door Dr. Lubach aangetoond; bij eenig voorkomend geval gelooft hij het dus het best eenvoudig aan den Burgemeester van Zaandam een extract uit de notulen te verzoeken, die dan zal behooren te weten op welke wijze hij zich dit verschaffen zal.

De Voorzitter geeft der vergadering in overweging op nieuw bij den Burgemeester er op aan te dringen, dat hij trachtte het hierbedoelde Archief weder in zijn bezit krijgen en beschikbaar te houden, omdat daarin stukken voorkomen, waaruit regten van personen enz. kunnen bewezen worden.

Voorstel Pas aangenomen.

De Heer Pas heeft van den Heer Cloots gehoord, dat hij in staat is een afschrift uit de notulen te geven van hen die ingeschreven zijn, derhalve bestaat het notulenboek, wie dat boek op dezen oogenblik in bezit heeft, doet niets ter zake; hij stelt der-

ıalve, naar aanleiding hiervan, voor, dat de Burgemeester van Zaandam zal worden uitgenoodigd dat notulenboek in de allereerste plaats, en verder alle andere stukken die nog voorhanden zullen zijn, terug te eischen.

Zonder verdere beraadslaging of hoofdelijke stemming wordt dit voorstel aangenomen.

Hierna doet de Voorzitter nog de volgende mededeelingen:

d. Herhaald verzoek van apotheker van Meeteren om de droppels van Dr. Stäppel te mogen verkoopen.

1°. dat de Heer van Meeteren, apotheker te Utrecht, in een schrijven van 23 Mei ll., zijn vroeger reeds gedaan en toen van de hand gewezen verzoek, om de droppels van Dr. Stäppel ook in deze provincie te mogen blijven verkoopen (zie notulen blz. 72), herhaalt en omtrent de gronden, die hij tot wettiging van dien verkoop aanvoert, het oordeel inroept van den geneeskundigen Inspecteur of van den geneeskundigen Raad.

Voorstel van den Voorzitter aangenomen.

De Voorzitter stelt voor op deze zaak niet terug te komen, waartoe wordt besloten;

e. Aanstelling van eene vroedvrouw te Ilpendam.

2°. dat van den Burgemeester van Ilpendam eene missive dd. 26 September ll., n°. 583 is ontvangen, met kennisgeving dat aan de gemeente-vroedvrouw eervol ontslag is verleend, uithoofde zij door hoogen leeftijd niet langer in staat was deze betrekking waar te nemen; en met verzoek om advies omtrent de vraag, of het wenschelijk is thans eene andere vroedvrouw te benoemen, voorlopig met eene toelage van *f* 100 's jaars (daar de ontslagene vroedvrouw gedurende haar leven *f* 100 pensioen geniet), dan wel, daar én te Ilpendam én te Purmerland een genees-, heel- en verloskundige gevestigd is, of het beter ware deze benoeming achterwege te laten;

Advies daarover gegeven, enz.

dat ter voldoening aan dat verzoek een plaatselijk onderzoek door hem was ingesteld, waaruit gebleken was dat, zoolang de Heer de Lang, plattelands heel- en vroedmeester, te Purmerland gevestigd blijft, de werkkring voor eene vroedvrouw te zeer wordt ingekrompen, en dat voor een geneeskundige en eene vroedvrouw geen werkking aldaar te vinden is; dien tengevolge had hij den Burgemeester voornoemd geantwoord, dat, naar zijne meening, zoolang zoowel te Ilpendam als te Purmerland een geneeskundige gevestigd is en deze beide geneeskundigen zich bereid verklaren de verloskundige dienst der armen op zich te nemen, in de verloskundige dienst zal kunnen worden voorzien; maar dat hij hem in ernstige overweging gaf, zoodanige regeling slechts als tijdelijk en voorwaardelijk te beschouwen en onmiddellijk tot de benoeming van eene vroedvrouw over te gaan tegen eene behoorlijke en volloende toelage, wanneer eventueel de geneesheer van Purmerland de gemeente mogt verlaten.

Sedert een paar dagen echter is de staat van zaken aldaar geheel veranderd. Onder dagteekening van 16 November ll. N°.

646 namelijk, kwam eene missive in van den Burgemeester van Ilpendam, inhoudende berigt dat de Heer de Lang Purmerland gaat verlaten, dat de vroedvrouw overleden is, en dat er een adres bij den Gemeenteraad zal inkomen van de bewoners van Purmerland, om, in plaats van eene vroedvrouw, een geneesheer aldaar te beroepen op het tractement dat anders de vroedvrouw genoot; met verzoek hem te willen adviseren wat thans beter te achten is, een geneesheer te beroepen, dan wel eene vroedvrouw te benoemen.

Aan dit verzoek was door hem Inspecteur onmiddelijk voldaan; hij had namelijk het beroepen van een geneesheer te Purmerland ten stelligste ontraden; en tot de aanstelling van eene vroedvrouw geadviseerd, en wel op de volgende gronden: Purmerland is te klein voor een afzonderlijken geneesheer, en zoo lang de inwoners aan een aldaar gevestigden geneesheer niet een behoorlijk bestaan kunnen verzekeren, zal zich geen geneesheer aldaar vestigen, tenzij iemand die voor het oogenblik geen voldoende standplaats vinden kan, maar die ook dadelijk weder vertrekt, zoodra hij eene betere gevonden heeft; of wel iemand die door zijne antecedenten elders het vertrouwen verloren heeft en voor wien geen goede standplaats meer open is.

Daarenboven kan in de behoefte aan geneeskundige hulp met geringe opofferingen en moeite op uitnemende wijze worden voorzien, daar op korten afstand van Purmerland zeer bekwame geneeskundigen gevestigd zijn. Verre verkieslijk is het dus van de hulp dier geneeskundigen gebruik te maken en eene geschikte vroedvrouw te Purmerland te benoemen, hetwelk te eer gelukken zal, wanneer geen geneeskundige aldaar gevestigd is en haar bestaan daardoor wordt verbeterd.

De Voorzitter doet de vergadering hierbij opmerken, dat hij deze geheele zaak vooral daarom heeft medegedeeld, omdat hij wenschte te vernemen of zijn gevoelen in deze door den Raad wordt gedeeld; of ook deze van oordeel is, dat het voor dergelijke kleine gemeenten veel wenschelijker is goede geneeskundige hulp op korten afstand van elders te zoeken, dan in de onmiddelijke nabijheid eene hulp te vinden waarop niet volkomen te vertrouwen is.

De vergadering verklaart eenparig het geuitte gevoelen van den Voorzitter te zijn toegedaan.

Vegiftigingsverschijnselen na het gebruik van anijsmelk.

3°. dat hij, onder dagteekening van 19 October ll., n°. 210, van zijn ambtgenoot, den geneeskundigen Inspecteur voor Zuid-Holland, berigt had ontvangen, dat zich in een gezin te Rotterdam, na het gebruik van anijsmelk, verschijnselen van vergiftiging hadden vertoont; dat het anijszaad van den winkelier, die ook het zaad, waarvan de melk gekookt was, verkocht had,

ichtjes van Conium maculatum bevatte en dat deze winkelier
i anijszaad. In April L. in een baaltje van 25 Ned. ponden,
twangen had van een handelaar te Amsterdam.

Dientengevolge had hij bij bedoelden handelaar een onderzoek Resultaat van het onderzoek.
gesteld, waaruit het volgende was gebleken: a. het feit, dat het
r bedoelde anijszaad met zaden van Conium maculatum vermengd
s bevonden, was diens handelaar bekend; hij verklaarde echter
i die partij niets meer voorhanden te hebben, en niet meer
kunnen nagaan aan wie zij hier te lande was afgeleverd, om-
gelijktijdig verschillende partijen waren verzonden. De partij,
arvan hier sprake is, was van een handelshuis te Marseille
omstig; b. de groothandelaars zijn ongeneigd om het anijszaad,
hier wordt aangevoerd, behoorlijk te laten onderzoeken al-
ens het in den kleinhandel te brengen, omdat slechts finan-
el nadeel voor hen daaruit kan voortvloeijen. De buitenlandsche
izen namelijk achten zich van elke verantwoorlijkheid ontheven,
nneer de partijen zijn afgeleverd, en op hunne beurt werpen
handelaars hier te lande de verantwoordelijkheid op de klein-
idelaars, die, volgens hen, in staat zijn zich, door het vragen
i monsters, omtrent de hoedanigheid van het anijszaad te ver-
issen.

Van al het bovenvermelde omtrent deze zaak had hij den Mi- Kennisgeving hiervan aan den Min. van Bin. Zaken met verzoek de kamers van koophandel te raadplegen.
ter van Binnenlandsche Zaken, die door den geneeskundigen
pecteur van Zuid-Holland van het gebeurde te Rotterdam was
lerrigt, kennis gegeven, en daarbij tevens ZExc. in overwe-
g gegeven, of niet de kamers van koophandel omtrent de maat-
elen tot wering van het hierbedoelde kwaad, zouden kunnen
rden om advies gevraagd, daar hem van de zijde van perso-
i, die met den handel bekend waren, verzekerd was, dat er
n overwegend bezwaar voor den handel zou bestaan tegen een
pligt onderzoek van al het in ons land ingevoerde anijszaad
tegen de wering van slecht bevonden partijen.

Omtrent de plaatsen van herkomst van het anijszaad en om-
nt het voorkomen van conium-zaad onder anijszaad, worden
or de HH. Cloots, Pas en Dr. van der Boon nog eenige bij-
iderheden medegedeeld.

De Voorzitter brengt ten slotte nog ter kennis van den genees- g. Opgaven der bekroonden voor gratis vaccineren in 1866.
idigen Raad: 1°. dat ten laatste male de eerepenningen voor
tis vaccinatiën in 1866 zijn toegekend aan de HH. G. C. van
len Blanken te Sybekarspel, J. Berkhout te Bovenkarspel, Dr.
G. Colonius Feith te Enkhuizen, Ph. S. Frank te Haarlem,
Hammes te Andijk, J. Nuijens te Grootebroek, Dr. P. van
ijsen te Haarlem, Dr. G. van den Steen te Broek in Water-
d, P. Stolp te Enkhuizen en J. Cazijn van Zelm te Hoogwoud;
2°. dat P. Raat, genees- en verloskundige te Houtrijk en h. Veroordee-

ling van P. Raat.

Polanen, is veroordeeld tot eene boete van *f* 25 (Zie notulen der vorige vergadering blz. 72); en dat door hem nog 2 processen-verbaal zijn opgemaakt, het eene namelijk tegen de gezusters Bent te Amsterdam, betreffende het afleveren van geneesmiddelen (eene roode zalf genaamd „een onfeilbaar middel tegen eene ontsteking in de hersens") en het uitoefenen van geneeskunst; het andere tegen den magnetiseur Middendorp te Amsterdam, wegens het onbevoegd uitoefenen van geneeskunst en het voorschrijven van verschillende geneesmiddelen (roode zalf, kruiden en poeders) die door zijne bemiddeling door de apothekers Niensber en Kisjes, te Amsterdam, zijn afgeleverd.

i. Processen-verbaal 1°. tegen gezusters Bent en tegen den magnetiseur Middendorp.

Beide deze processen-verbaal zijn reeds geruimen tijd in handen van den Officier van justitie te Amsterdam gesteld — het eerstgenoemde den 25 Junij ll., het laatstgenoemde den 4 Julij ll. — doch is daarvan tot heden nog niets vernomen.

j. Epidemische ziekten.

3°. dat hij berigten heeft ontvangen van het voorkomen van angina diphtherina te Ankeveen; van morbilli te 's Gravenland, Hilversum en Sybekarspel, en wel in laatstgenoemde gemeente in die mate, dat als maatregel tegen de verdere verspreiding de school is gesloten, hetgeen zeer goed aan het doel heeft beantwoord; van kinkhoest evenzeer te Sybekarspel; van typhus te Oosthuizen, Ransdorp en Schermerhorn.

V. Verrigtingen der Comm. geneesk plaatsbeschrijving van N.-Holl.

Dr. Lubach deelt hierna, op verzoek van den Voorzitter, het volgende mede omtrent de verrigtingen der *Commissie voor de bewerking der geneeskundige plaatsbeschrijving van Noord-Holland.* De Commissie heeft hare taak aangevangen en verschillende zaken zeer uitvoerig besproken; de geneeskundige plaatsbeschrijving van enkele gemeenten is in bewerking, van andere worden de bouwstoffen daarvoor bijeengebragt; daarenboven heeft zij reeds ontvangen eene medische topographie van Hilversum, bewerkt door Dr. van Hengel, van het oostelijke gedeelte van West-Friesland, bewerkt door Dr. Nuijens, en van Schagen en Winkel, bewerkt door den heer Hanou.

De Commissie, dankbaar voor hetgeen zij reeds mogt ontvangen, noodigt de leden en plaatsvervangende leden van dezen Raad dringend uit, haar dergelijke plaatsbeschrijvingen van andere gemeenten te verschaffen; zij mag gerustelijk voorspellen dat, als deze de thans reeds ingekomen stukken evenaren, dat dan eene inderdaad uitstekende medische topographie van Noord-Holland zal worden verkregen.

Eindelijk geeft de Commissie in overweging om de reeds ontvangen stukken te laten drukken en openbaar te maken, ten einde deze tot handleiding bij de bewerking van andere gemeenten of gedeelten der provincie zouden kunnen dienen.

Voorstel om

Naar aanleiding van een en ander stelt de Voorzitter voor,

de genoemde topographieën, voor zoover zulks door de genoemde Commissie wenschelijk wordt geacht, voor rekening van dezen Raad te laten drukken.

de ingekomen stukken te laten drukken aangenomen.

Dit voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

VI. Advies aan Gedep. Staten van N.-Holl., omtrent adres van apothekers te Zaandam.

De Voorzitter stelt thans het 2de van de beschrijvingspunten dezer vergadering aan de orde, namelijk: het advies te geven aan Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, over een adres van apothekers te Zaandam, betreffende het leveren van geneesmiddelen aan de bewoners van HET KALF, en brengt hierbij ter kennisse der vergadering, dat door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, bij beschikking van 31 Augustus ll. N°. 68/6487, om voorlichting en raad, in handen van den geneeskundigen Raad zijn gesteld: *a.* een adres van G. van Holk, H. Schott, G. Traus en P. van Heijnsbergen, alle apothekers te Zaandam, waarbij zij zich beklagen dat Dr. Stephan te Koog a./d. Zaan, geneesmiddelen levert aan de bewoners van HET KALF, *b.* het over dat adres, op verzoek van genoemd Collegie, uitgebragt advies door Burgemeester en Wethouders van Zaandam.

a. Mededeelingen hierover door den Voors.

Nadat de Voorzitter vervolgens in herinnering had gebragt wat in de beide eerste vergaderingen van dezen Raad omtrent deze zaak was beslist, en tevens had medegedeeld dat genoemde adressanten zich eerst met een soortgelijk adres hadden gewend tot den Minister van Binnenlandsche Zaken, die daaromtrent het advies had ingewonnen van den geneeskundigen Inspecteur en vervolgens de adressanten had verwezen naar Gedeputeerde Staten dezer provincie, worden beide stukken door den Secretaris voorgelezen.

b. Ontwerpantwoord.

De Voorzitter deelt hierna mede, dat hij den Secretaris heeft verzocht eene missive in antwoord aan Gedeputeerde Staten te ontwerpen, en noodigt hem uit die thans voor te lezen.

In deze missive, die in de eerste plaats een overzigt bevat van al hetgeen betreffende deze zaak heeft plaats gehad, worden de argumenten, aangevoerd zoowel in het adres zelve, als in het daarover uitgebragt advies van Burgemeester en Wethouders van Zaandam, wederlegd en Gedeputeerde Staten op grond van een en ander geadviseerd „het gedeelte van Zaandam, genaamd HET KALF, te beschouwen als eene plaats waar door een geneeskundige geneesmiddelen mogen worden afgeleverd"; maar, ter voorkoming van misbruiken, daarbij te omschrijven wat onder HET KALF moet worden verstaan, te weten: „het Noord-oostelijke uiteinde van de gemeente Zaandam, gelegen op de Oostzijde van de Zaan en zich zuidwaarts niet verder uitstrekkende dan tot de tweede valdeur."

Beraadslaging.

De Voorzitter rigt thans tot de vergadering de vraag, of zij het noodig oordeelt, dat over de zaak zelve nog worde van gedachte gewisseld, dan wel of zij zich met de voorgelezen missive kan vereenigen.

Mr. de Vries wenscht slechts eene enkele inlichting te ontvangen en wel deze, of de nadere omschrijving van HET KALF, zoo als die in het thans voorgestelde antwoord aan Gedeputeerde Staten voorkomt, eensluidend is met die, welke de geneeskundige Raad bij zijne allereerste beslissing in deze zaak, heeft gegeven?

Door den Secretaris wordt hierop geantwoord, dat de beide bedoelde omschrijvingen van HET KALF geheel overeenkomen, behoudens een klein verschil in woorden; in de thans gegeven omschrijving namelijk wordt gelezen, dat onder HET KALF verstaan moet worden „*het Noord-oostelijke uiteinde van de gemeente Zaandam, enz.*", terwijl in de vorige omschrijving gebezigd worden de woorden: dat onder HET KALF verstaan wordt „*het Noordelijk gedeelte van Zaandam, enz.*"

De heer Cloots doet opmerken, dat HET KALF zich zuidwaarts geenszins zoo ver uitstrekt als bij de gegeven omschrijving wordt bepaald; waartegen echter door Dr. van der Boon wordt aangevoerd, dat het moeijelijk is te zeggen hoever het eigenlijke KALF zich uitstrekt, hieromtrent bestaat veel verschil van gevoelen; maar dit is zeker, dat het volk algemeen onder HET KALF verstaat, het gedeelte van Zaandam ten noorden van de 2e valdeur gelegen; hij vereenigt zich dan ook volkomen met de voorgestelde omschrijving.

De Voorzitter voegt hier nog bij, dat het niets ter zake afdoet, welke de juiste grenzen van HET KALF zijn, des noods kan dat woord uit de omschrijving wegvallen; de geneeskundige Raad toch spreekt dan als zijn gevoelen uit, dat het gedeelte der gemeente Zaandam, hetwelk zich van haar noord-oostelijk uiteinde zuidwaarts uitstrekt tot de 2e valdeur, als eene plaats te beschouwen is alwaar een geneesheer geneesmiddelen mag leveren.

De heer Vorstman vraagt, of nu door deze uitspraak aan Dr Stephan bepaald de vergunning wordt verleend om aan de bewoners van HET KALF geneesmiddelen te leveren.

De Voorzitter beantwoordt deze vraag ontkennend; wordt namelijk door Gedeputeerde Staten het advies van den geneeskundigen Raad aangenomen, dan is het niet alleen aan Dr. Stephan, maar ook aan elk ander geneeskundige veroorloofd de bewoners van HET KALF van geneesmiddelen te voorzien.

Dr. van der Boon voert eindelijk nog het volgende aan ter ondersteuning van het advies door den geneeskundigen Raad in dezen gegeven: 1°. tijdens het heerschen der cholera te Zaandam werden vooral de bewoners van HET KALF door die ramp getroffen; de in deze ziekte vereischte spoedige hulp van de geneeskundigen te Zaandam te erlangen was niet mogelijk, en het was dan ook om die reden dat de geneesheer belast met de armenpraktijk Dr. Stephan heeft uitgenoodigd, den behoeftigen lijders,

die in dit gedeelte van Zaandam wonen, geneeskundige hulp te willen verleenen;

2°. wordt door de geneesheeren meer in rekening gebragt, voor eene visite aan HET KALF dan voor eene te Zaandam; voor de bewoners van HET KALF ligt er dus ook geldelijk voordeel in, de hulp van Dr. Stephan in te roepen; en dat is voor hen, die over het algemeen weinig bemiddeld zijn, inderdaad van groot belang.

De vergadering de zaak thans genoegzaam toegelicht achtende, besluit tot goedkeuring van de missive door den Secretaris ontworpen, en verzending daarvan aan Gedeputeerde Staten van Noord-Holland. Besluit.

De wensch van den heer Cloots, om in eenige bijzonderheden te treden omtrent de wijze waarop door sommige geneeskundigen de uitspraak van den geneeskundigen Raad in deze wordt toegepast, geeft aan Mr. de Vries aanleiding als motie van orde voor te stellen, dat door de vergadering in beginsel zal worden aangenomen, alle zaken personen betreffende in geheime zitting te behandelen, welk voorstel door de vergadering zonder verdere beraadslaging wordt aangenomen.

VII. Rapport over de rekening en verantwoording over 1866.

Op verzoek van den Voorzitter brengt de Commissie belast met het nazien der rekening en verantwoording over 1866, verslag uit, bij monde van den Hoogleeraar van Geuns.

Uit dit rapport blijkt, dat de Commissie deze rekening en alle daarbij behoorende stukken en bescheiden heeft nagezien en alles in gewenschte orde heeft bevonden.

De ontvangsten in 1866 bedroegen . . . . ƒ 2897.62

De uitgaven waren:

I.	Reis-, verblijfkosten en vacatiegelden	ƒ 1037
II.	Winkelvisitatiën in 11 districten en visitatie van scheepskisten . . .	1290
III.	Algemeene onkosten	242.60⅝
		ƒ 2569.60⅝.
	Saldo over . .	ƒ 328.01⅜.

Van dit saldo moeten evenwel nog de onkosten worden afgetrokken van het drukken der notulen voor 1866 enz., waarvan de rekening nog niet is ingeleverd.

a. Goedkeuring dezer rekening.

De Commissie stelt verder voor de rekening, onder dankbetuiging aan den Voorzitter voor zijn rigtig beheer, goed te keuren.

Hiertoe wordt besloten.

De Voorzitter deelt verder nog mede, dat hij voldaan heeft aan het verzoek van den Minister van Binnenlandsche Zaken, om eene gespecificeerde opgave te ontvangen der uitgaven ten behoeve van den geneeskundigen Raad gedaan, met de beschouwingen

die tot juist begrip dier opgave noodig kunnen zijn, en dat uit de toelichting, die hij bij deze opgave gevoegd heeft, de wenschelijkheid voortvloeit, dat de raming der onkosten met *f* 200 verhoogd worde.

δ. Benoeming Comm. tot nazien der rek. en verantw. van 1867.

Op voorstel van den Voorzitter wordt thans door het lot een der Leden aangewezen om eene Commissie tot nazien der rekening van 1867 te benoemen, en wel de Heer J. Polak, die daartoe uitnoodigd de HH. D. Pas, Dr. E. H. G. Thijssen en P. H. Vorstman.

VIII. Crediet tot aankoop v. boekwerken.

De Voorzitter opent hierna de beraadslaging over punt 4 der onderwerpen ter behandeling namelijk: „voorstel tot beschikbaarstelling van een crediet voor aankoop van boekwerken."

De strekking van dit voorstel wordt door den Voorzitter nader toegelicht, die daarbij vooral de wenschelijkheid doet uitkomen om, ingeval de geneeskundige Raad, of wel eene der Commissiën, een of ander boekwerk of tijdschrift noodig mogt hebben, dit aan te schaffen.

Beraadslaging.

De Heer van Balen Blanken wenscht te weten, welke boeken zullen worden aangeschaft; waarop door den Voorzitter wordt geantwoord, dat dit vooraf onmogelijk is te bepalen, maar dat hij in het algemeen het oog heeft op medico-politische boekwerken, tijdschriften, pharmacopoeae, brochures over onderwerpen van medico-politischen aard, enz.

Prof. Gunning ondersteunt het voorstel en noemt onder de aan te schaffen boeken, ook de rapporten enz., die in den laatsten tijd zijn uitgekomen, over den invloed van fabrieken op de omgeving, waarin ook de daarbij voorkomende kwestiën worden besproken.

Prof. van Geuns gelooft het wenschelijk, het voorstel aldus te formuleren: de geneeskundige Raad stelt een crediet beschikbaar, ten einde zooveel mogelijk datgene te verzamelen, wat nuttig en noodig zijn kan.

De Voorzitter wenscht, dat het voorstel in dien zin worde opgevat, en besluit nu de vergadering tot het beschikbaar stellen van een crediet, dan is zijn voornemen 2 leden aan te wijzen, die in overleg met hem, de zaak verder zullen regelen.

De Heer van Balen Blanken stelt zich voor een oogenblik voor dat de geneeskundige Raad een bibliotheek bezit, en vraagt dan voor wie zal die bibliotheek nuttig zijn; toch niet voor de Leden te Amsterdam, deze hebben er waarlijk geen behoefte aan, en de Leden buiten Amsterdam, zullen deze er wel gebruik van maken? vermoedelijk niet; zij weten niet welke boekwerken de bibliotheek bevat, en niet zelden zullen zij een boek verlangen, dat voor de Leden te Amsterdam hier of daar beschikbaar is, en dus niet is aangeschaft; hij wenscht dan ook te weten

of de keuze der aan te schaffen boekwerken alleen aan de twee door den Voorzitter aan te wijzen Leden blijft overgelaten, dan wel of ook andere Leden van den Raad boeken zullen kunnen voorstellen?

De Voorzitter beantwoordt den vorigen spreker dat hieromtrent geen twijfel bestaat; elk Lid van den Raad kan boeken voorstellen, terwijl zorg zal gedragen worden dat de Leden steeds weten welke boekwerken zijn aangekocht.

Mr. de Vries is van meening, dat het beoogde doel langs een anderen weg nog beter te bereiken zijn zal. Wij bezitten te Amsterdam eene stads-bibliotheek, trachten wij dus eenvoudig de bedoelde vakken in onze rigting wat te versterken, en dit zal wel gelukken; de geneeskundige Raad voor Noord-Holland heeft zijnen zetel te Amsterdam; Amsterdam zal, met het oog op dat voorregt, wel het oor leenen om in zijne bibliotheek onze specialiteit wat uit te breiden.

Nadat de Voorzitter had doen opmerken, dat er op dezen oogenblik minder sprake is van het oprigten van een bibliotheek, dan wel van het aankoopen van datgene wat noodig zijn kan, en dat, bezitten wij eenmaal eene kleine verzameling boeken, het dan welligt wenschelijk zijn zal deze in bruikleen aan de stadsbibliotheek af te staan, wordt het voorstel in stemming gebragt, en met 11 tegen 6 stemmen, aangenomen. (2 Leden hadden de vergadering moeten verlaten.) Er zal derhalve een crediet voor aankoop van boekwerken worden beschikbaar gesteld. Besluit.

De Voorzitter wijst 2 leden aan, om, in overleg met hem, uitvoering te geven aan dit besluit, namelijk de HH. Prof. Gunning en Dr. Teixeira de Mattos, die zich daartoe bereid verklaren.

IX. Oprigting van bureaux van vaccinatie wenschelijk?

De Voorzitter geeft thans den wensch te kennen, om met de vergadering nogmaals te beraadslagen over de al of niet wenschelijkheid van de oprigting van bureaux voor vaccinatie in Noord-Holland, en dat wel naar aanleiding van eene correspondentie desbetreffende gevoerd met den Minister van Binnenlandsche Zaken, waarvan hij vooraf mededeeling zal doen.

Bij een schrijven van 4 Junij ll., N°. 271, 9e Afd., verzocht de Minister ingelicht te worden omtrent de volgende vragen:

1°. of er in Noord-Holland bureaux voor vaccinatie zijn, die, zonder geldelijke hulp van het Rijk, gevaar zouden loopen te worden opgeheven?

2°. of de oprigting van zoodanige bureaux in Noord-Holland noodzakelijk mag geacht worden, maar uit gemis van de noodige fondsen achterwege is gebleven?

De Minister doet tevens opmerken, dat bij de beantwoording dier vragen gelet behoort te worden op de gelegenheid door de bestaande koepokgenootschappen gegeven, om zich steeds van

versche koepokstof te voorzien; dat het niet noodzakelijk is vele bureaux op te rigten, maar wel wenschelijk om, behalve enkele vaste bureaux, op verschillende punten des Rijks tijdelijke bureaux te vestigen; dat de tijdelijke bureaux, zoo noodig, door de gemeenten of provinciën geldelijk behooren te worden ondersteund, terwijl de vaste bureaux aanspraak mogen maken op eene subsidie van rijkswege.

Ter voldoening aan dit verzoek had hij den Minister het volgende geantwoord: de gelegenheid tot het verschaffen van goede pokstof aan de geneeskundigen in deze provincie mag voldoende genoemd worden; het Amsterdamsche Genootschap tot Bevordering der Koepokinenting onder de Minvermogenden en het bureau voor vaccinatie te Haarlem, door den Heer Frank, heelmeester aldaar, in stand gehouden, verstrekken steeds de gevraagde stof, terwijl nog in enkele gemeenten tijdelijke bureaux bestaan. Geen bureaux van vaccinatie loopen gevaar, zonder geldelijke hulp van het Rijk, te worden opgeheven; de oprigting van vaste bureaux kan niet gerekend worden uit gemis van de noodige fondsen achterwege te zijn gebleven; terwijl men vertrouwen mag dat tot de oprigting van enkele vaste bureaux en ook van tijdelijke bureaux de medewerking van de geneeskundigen en zooveel noodig ook van de Gemeentebesturen zal gevonden worden.

Eenige weken later kwam, bij geleidenden brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken, een afschrift in van Z^r^. M^t^. besluit van 26 Julij 1867, n°. 70, waarbij aan de geneeskundige ambtenaren wordt opgedragen de oprigting en instandhouding van bureaux voor vaccinatie zoo mogelijk te bevorderen, met bepaling dat aan de bureaux voor vaccinatie, welke zich bezig houden met de verzameling en met de regeneratie van pokstof, eene subsidie uit 's Rijks kas kan worden verstrekt.

Na deze mededeelingen doet de Voorzitter opmerken, dat, hoewel er in deze provincie geen behoefte bestaat aan de oprigting van groote bureaux voor vaccinatie, het toch eene andere vraag is of het niet wenschelijk zou zijn hier en daar de vestiging van tijdelijke bureaux te bevorderen en of de Leden van dezen Raad geneigd zouden zijn dergelijke bureaux op te rigten.

Dr. van den Boon deelt mede, dat te Zaandam, gedurende de zomermaanden, geregeld elken week wordt gevaccineerd.

De Voorzitter voegt hierbij dat ook te Purmerende een tijdelijk bureau bestaat, alwaar eens in elke drie maanden zitting voor gratis-vaccineren wordt gehouden.

Dr. Lubach vestigt de aandacht op het bureau voor vaccinatie te Haarlem, dat door den Heer Frank met zooveel ijver en belangeloos wordt in stand gehouden. In het laatste jaar heeft dit bureau aan een aanzienlijk aantal aanvragen om pokstof moeten

voldoen, en wel omdat de pokstof door het Amsterdamsch Genootschap niet altijd even goed voldeed. De verzendingen van pokstof door het Haarlemsche bureau hadden dan ook naar alle deelen der provincie plaats. Op dezen oogenblik echter kon dit bureau aan geene enkele aanvrage gevolg geven, en wel om de eenvoudige reden, dat thans geen kinderen ter inenting werden aangeboden. Dit behoefde echter het geval niet te zijn. Dit bureau kan altijd goede pokstof leveren, maar daartoe moet het kunnen beschikken over een geschikt en vooral des winters verwarmd lokaal. Hij oppert dus de vraag of het bureau te Haarlem niet in de termen zou vallen ter verkrijging van subsidie.

De Voorzitter betwijfelt, met het oog op het straks vermelde schrijven van den Minister, of deze genegen zal zijn aan twee inrigtingen in deze provincie subsidie te verleenen, te meer omdat eigenlijk door het Genootschap te Amsterdam in de behoefte kan worden voorzien; mogt al, zoo als is aangevoerd, de pokstof door het Genootschap verzonden een enkele maal minder hebben voldaan, dan is dit aan toevallige omstandigheden toe te schrijven, die zeker in het vervolg vermeden zullen worden; daarvoor is in een Genootschap, dat meer dan eene halve eeuw, de bevordering der koepokinenting ten doel had en in de laatste jaren nog zoo krachtige pogingen aanwendde om koepokstof te regeneren, genoeg waarborg gelegen.

Dr. de Lange deelt omtrent Alkmaar mede, dat aldaar wekelijks wordt gevaccineerd, alhoewel gedurende den winter nagenoeg geene inentingen plaats hebben. Voor Alkmaar intusschen zou het van groot belang zijn, meer in de gelegenheid te zijn pokstof te verkrijgen.

De Voorzitter en Dr. Lubach doen opmerken, dat die gelegenheid volstrekt niet ontbreekt; pokstof is altijd te verkrijgen, men behoeft daartoe slechts aanvrage te doen; en mogt de toegezonden pokstof geene voldoende uitwerking hebben, welnu men geve hiervan kennis, en terstond wordt andere pokstof toegezonden. Een geheel ander geval is het, wanneer met de toegezonden pokstof wordt gevaccineerd en de opgekomen pokpuisten niet worden uitgeënt, hierdoor gaat de stof verloren, en op die wijze kan veel meer pokstof gevraagd worden, dan mogelijk is te leveren.

Dr. de Lange mag niet onopgemerkt laten voorbijgaan, dat het niet altijd aan de geneeskundigen te wijten is, wanneer de uitenting niet plaats heeft. De ingezetenen van Alkmaar althans zijn zeer tegen de uitenting ingenomen, zij hebben daartegen allerlei veroordeelen; de gegoeden stellen zelfs, wanneer zij hunne kinderen laten inenten, tot voorwaarde, dat zij niet mogen worden uitgeënt; de mingegoeden laten hunne kinderen wel inenten, maar

vertoonen zich niet weder dan nadat de pokpuist geheel verdroogd is. Van daar dat Alkmaar, geheel buiten schuld der geneeskundigen, zeer veel pokstof noodig heeft.

Met betrekking tot Hoorn berigt Dr. de Bordes, dat de leden van het Genootschap *Vis Unita fortior* zich met gratis vaccineren belasten; terwijl de Heer van Balen Blanken ter aanbeveling in herinnering brengt, dat de leden van West-Friesland's 2e Afdeeling der Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering van de Geneeskunst elkander van pokstof voorzien, door glaasjes daarmede gevuld ter vergadering mede te brengen, een maatregel waaraan deze Afdeeling krachtig de hand tracht te houden door hare leden, die het veevuldigst pokstof leveren, vrijdom van contributie te verleenen.

De Voorzitter noodigt thans, onder dankbetuiging voor de reeds gedane mededeelingen, elk der Leden dringend uit, hem op te geven, op welke wijze in de gemeenten, behoorende tot het district der provincie, dat hem meer bepaald als werkkring is opgedragen, de inenting van de minvermogenden is geregeld, opdat hij in staat zal zijn eene algemeene organisatie op te maken.

De Voorzitter doet de Vergadering thans overgaan in eene geheime zitting, na vooraf te hebben medegedeeld, dat, na afloop dezer zitting, het rapport over de winkelvisitatiën in 1867 zal worden uitgebragt.

X. Rapport der winkelvisitatiën.

Na de heropening der openbare vergadering brengt de Voorzitter, namens de Commissie tot regeling der winkelvisitatiën, een uitvoerig verslag uit van de uitkomsten der winkelvisitatiën in 1867. Dit verslag bevat in hoofdzaak het volgende;

De visitatiën werden in de maanden Junij, Julij, Augustus, September, October en November verrigt door elf Commissiën, elk bestaande uit 1 geneeskundige en 1 apotheker.

Bij de eerste visitatie was de uitslag als volgt:

	Apotheken.	Apotheken van geneeskundigen.	Droogist-winkels.
Zeer goed werden bevonden:	105	45	29
goed „ „	87	102	28
middelmatig „ „	5	34	5
terwijl tot meer belangrijke aanmerkingen aanleiding gaven	7	8	4
	204	189	66

Bovendien werd de apotheek van één geneeskundige in zeer onvoldoenden staat gevonden; doch geen verder gevolg aan deze zaak gegeven, omdat deze apotheek weldra zou worden opgeruimd.

Bij 2 apothekers te Amsterdam moet nog eene visitatie worden

verrigt, omdat, tijdens de eerste visitatie gedaan werd, die apotheken juist werden vertimmerd en verplaatst, en nog niet behoorlijk waren gerangschikt, zoodat geen oordeel kon worden geveld, maar eene nadere visitatie werd uitgesteld tot in de maand November.

Met betrekking tot de 15 apotheken, waaronder 8 van geneeskundigen en de 4 droogistwinkels, die, gelijk zoo even werd opgegeven, aanleiding gaven tot meer belangrijke aanmerkingen, hadden HH. Gecommitteerden omtrent de gebreken, die zij ontdekt hadden, niet onmiddellijk proces-verbaal opgemaakt, maar geadviseerd om zich door eene tweede visitatie spoedig te verzekeren of de aangewezen gebreken zouden zijn opgeheven, en zoo niet, alsdan onmiddelijk tot het opmaken van proces-verbaal over te gaan; en wel op grond, dat vele apothekers en geneeskundigen in de eerste 2 jaren na de invoering der nieuwe wetten blijkbaar nog niet genoeg bekend zijn geweest met al hare bepalingen. Aan dit advies werd gevolg gegeven en deze tweede visitatie opgedragen aan 3 Commissiën.

De resultaten dier visitatie waren grootendeels bevredigend; slechts 1 apotheek van een geneeskundige, 1 apotheek en 1 droogistwinkel waren onvoldoende gebleven.

Omtrent den toestand van beide laatstgenoemde winkels werd door de Commissie proces-verbaal opgemaakt, en tot eene hervisitatie voor 30 November geadviseerd. Hieraan zal worden gevolg gegeven.

Omtrent den toestand der apotheek van den geneeskundige werd nog geen proces-verbaal opgemaakt, omdat die geneeskundige op het oogenblik der visitatie ziek en bedlegerig was; terwijl sedert eenigen tijd reeds geene geneesmiddelen meer uit de apotheek waren afgeleverd, en de geneeskundige zelf, na zijn herstel, de practijk niet meer zou opvatten; hetgeen, blijkens ingewonnen berigten, dan ook werkelijk geschied is.

Over het geheel mag de bevinding van de winkelvisitatiën in 1867 bevredigend genoemd worden, vooral wanneer men in aanmerking neemt de mindere bekendheid van vele apothekers en geneeskundigen met de bepalingen der nieuwe wetten. De Commissie tot regeling der winkelvisitatie is echter eenparig van oordeel, dat de onbekendheid met de wet volstrekt niet als verontschuldiging kan worden aangenomen, en dat een volgend jaar bij de eerste visitatie omtrent elke overtreding proces-verbaal moet worden opgemaakt.

Aan het slot van haar rapport stelt de Commissie voor:

a. Voorstel der Comm. tot regeling der winkelvisitatiën.

1°. Aan al de kunstoefenaren op wier apotheken, of droogistwinkels door de visiterende Commissiën aanmerkingen waren gemaakt, die aanmerkingen nogmaals, en nu schriftelijk, onder het

oog te brengen en hen met ernst aan te sporen tot de noodige verbetering;

2°. in dit rapport de voornaamste der aanmerkingen, die het menigvuldigst gemaakt werden, op te nemen;

3°. dit rapport in zijn geheel te doen drukken, en aan al de geneeskundigen, apothekers en droogisten in Noord-Holland ter kennisneming toe te zenden;

4°. bij dit rapport eene lijst te publiceren van de namen der kunstoefenaren met de qualificatie *zeer goed*, *goed*, *middelmatig*, of *slecht*, die, naar aanleiding van de rapporten over de winkelvisitatie, aan hunne apotheken of droogistwinkels is toegekend.

b. Besluit daarover genomen in geheime zitting.

De Voorzitter deelt verder nog mede, dat de beraadslaging in de geheime zitting geleid heeft tot het aannemen der voorstellen van de Commissie met wijziging echter van punt 4 in dier voege, dat aan Gedeputeerde Staten der Provincie jaarlijks eene lijst zal worden ingeleverd van de namen der kunstoefenaren met de qualificatie *zeer goed*, *goed*, *middelmatig*, *slecht*, die, naar aanleiding van de rapporten over de winkelvisitatie, aan hunne apotheken of droogistwinkels is toegekend, met verzoek om die lijst in het jaarverslag der Provincie op te nemen.

XI. Visitatie van scheepskisten.

Dr. Thijssen wenscht een oogenblik de aandacht van de vergadering te vestigen op de visitatie van scheepskisten. Hij is daarmede nu en dan belast geweest, maar het heeft zijne bevreemding opgewekt, dat die visitatie zoo zeldzaam plaats heeft; terwijl men telkens advertentiën leest van schepen die zullen vertrekken, en een doctor aan boord hebben; hij heeft uit die advertentiën de namen van 27 schepen, die te Amsterdam in lading lagen, opgeteekend, en slechts van 5 dier schepen zijn de kisten met geneesmiddelen gevisiteerd. Hij gelooft dat de Geneeskundige Raad zich deze zaak behoort aan te trekken; men zou bijv., wanneer aangekondigd wordt dat een schip met een doctor aan boord zal vertrekken, inzage van het diploma van dien doctor kunnen vragen.

De Voorzitter acht het zeer wenschelijk dat de geneeskundige Raad zich deze zaak aantrekke, en het zijne beproeve om dergelijke misbruiken te weren, maar doet hierbij opmerken, dat iedere reederij hare schepen zonder scheepsdoctor kan laten varen, daartegen is niets te doen; maar wel kan de geneeskundige Raad in het publiek een afkeurend oordeel uitspreken, over de laakbare handelwijze, om door aankondigingen in dagbladen enz., het publiek in den waan te doen verkeeren, dat zich werkelijk een scheepsdoctor aan boord bevindt; vertrekt daarentegen een schip met een scheepsdoctor aan boord, zonder dat zijn diploma is geviseerd en de geneesmiddelen gevisiteerd, dan worde hiervan terstond procesverbaal opgemaakt.

Na eenige beraadslagingen, waaruit voortvloeit, dat vermoedelijk verschillende reederijen niet bekend zijn met de nieuwe wettelijke bepalingen omtrent het visiteren van scheepskisten en het aanstellen van geneeskundigen aan boord van schepen, besluit de Geneeskundige Raad, op voorstel van Dr. Heynsius, dat aan de reederijen eene circulaire zal worden gerigt, waarbij hare aandacht op de voorschriften der wet zal worden gevestigd. Besluit.

Mogt daarna nog blijken, dat eene reederij door het aankondigen in dagbladen, dat een harer schepen met een scheepsdoctor aan boord zal vertrekken, het publiek misleidt, terwijl volstrekt geen bevoegde geneeskundige aan boord van dat schip is aangemonsterd, dan zou door den geneeskundigen Raad in het openbaar over zoodanig feit een afkeurend oordeel kunnen uitgesproken worden.

De Heer Pas wenscht thans nog eene zaak ter sprake te brengen, naar zijne meening, gewigtig genoeg om daarover eenige oogenblikken van gedachte te wisselen. XII. Oprigting eener alg. Vereeniging van de pharm. leden der geneesk. Raden in Nederland.

Dezer dagen namelijk is aan alle pharmaceutische leden der geneeskundige Raden eene circulaire toegezonden door de *Vereeniging der Pharmaceutische Leden uit den geneeskundigen Raad voor Zuid-Holland;* eene Vereeniging, blijkens deze circulaire, geconstitueerd toen de sub-commissiën uit dien Raad waren aangewezen, die belast zouden zijn met de inspectie der apotheken en droogistwinkels, ten einde de doeltreffendste wijze te bespreken, hoe die inspectiën het meest met elkander in overeenstemming zouden kunnen plaats grijpen.

In deze circulaire wordt verder medegedeeld, dat in de in Junij ll. gehouden bijeenkomst dezer Vereeniging, naar aanleiding van de brochure *„Leiddraad bij de Jaarlijksche visitatie der Apotheken in de Provincie Noord-Holland"*, zoowel de wenschelijkheid werd besproken eener meer algemeene overeenstemming in handelen als van de grootere uitbreiding der Vereeniging, door de aansluiting van de pharmaceutische leden uit de overige provinciën, ten einde alzoo te vormen eene *Algemeene Vereeniging van de Pharmaceutische Leden der geneeskundige Raden in Nederland.*

Na eene korte omschrijving van het doel eener zoodanige Vereeniging, wordt de medewerking van de pharmaceutische Leden der geneeskundige Raden, ter vestiging daarvan, ingeroepen.

Spreker acht zich verpligt zijne stem tegen de oprigting van eene dergelijke Vereeniging te verheffen. Het is bekend, dat in Zuid-Holland en Utrecht bij het inspecteren der apotheken andere beginselen op den voorgrond staan dan in deze provincie; meest alle geneesmiddelen worden aldaar door reagentiën onderzocht; het algemeen aannemen van de noodzakelijkheid om de inspectiën te doen met gebruikmaking van scheikundige reagentia, wordt

dan ook door de Vereeniging van pharmaceutische Leden van den geneeskundigen Raad voor Zuid-Holland een der voornaamste en belangrijkste gevolgen harer bijeenkomsten genoemd.

Dat reageren van meest alle geneesmiddelen heeft, zoo als wel te verwachten was, reeds tot menige verkeerdheid aanleiding gegeven; zoo werd, om slechts één voorbeeld te noemen, op subnitras bismuthicus aanmerking gemaakt, omdat het sporen van ijzer bevatte enz. enz.

De Commissie tot regeling der winkelvisitatiën uit dezen Raad heeft, alhoewel zij er verre af is het onderzoek door reagentia af te raden, gemeend in haren *Leiddraad bij de jaarlijksche visitatie der Apotheken in de Provincie Noord-Holland* te moeten waarschuwen tegen het al te veelvuldig gebruik maken van reageermiddelen, en, naar sprekers meening, op volkomen juiste gronden; hij is dan ook niet gezind het voetspoor van Zuid-Holland en Utrecht in deze te volgen. De inspectiën in Noord-Holland zijn, naar zijne innige overtuiging, met de noodige naauwgezetheid, met billijke gestrengheid en daarbij met de vereischte onpartijdigheid gedaan. Maar daarenboven gelooft hij de oprigting van eene Vereeniging als de hierbedoelde, geheel in strijd met de bedoeling der wet; eenmaal gevestigd, zal deze Vereeniging den geneeskundige Raden de wet voorschrijven, met haar wordt een imperium in imperio geboren, en de nadeelen daarvan zullen zich niet te vergeefs laten wachten.

Dit is zijn gevoelen omtrent de oprigting van eene *Algemeene Vereeniging van de Pharmaceutische Leden der geneeskundige Raden in Nederland;* de hem toegezonden circulaire heeft hij nog onbeantwoord gelaten; het zal hem aangenaam zijn het gevoelen zijner medeleden omtrent deze zaak te vernemen.

De Voorzittter deelt mede dat ook hij van de circulaire, door de HH. P. J. Haaxman en W. Robertson Az., als Voorzitter en Secretaris *van de Vereeniging der Pharmaceutische Leden uit den Geneeskundigen Raad voor Zuid-Holland* onderteekend, heeft kennis genomen. Hij stemt volkomen met den vorigen spreker in, dat eene dergelijke combinatie van Leden uit de geneeskundige Raden geheel buiten den geest der wet is. De geneeskundige Raden zijn zamengesteld uit geneeskundigen, apothekers, regtsgeleerden enz., die gezamentlijk de taak, die hun is opgedragen, hebben te vervullen; vereenigt zich een gedeelte dier leden met het doel om eene of andere rigting aan te geven, dan ontstaat, zoo als de Heer Pas het te regt noemde, een imperium in imperio; dit is zeker in het algemeen gevaarlijk in zijne gevolgen, maar vooral met het oog op de winkelvisitatiën, waarbij zelfs de schijn van partijdigheid moet vermeden worden, van daar dan ook dat elke Commissie van visitatie bestaat uit een apotheker en een geneeskundige.

Op den weg der Regering ligt het omtrent de norm der winelvisitatiën algemeene voorschriften te geven, maar van de Leden pothekers is dit de roeping niet. Hebben deze aanmerkingen op e wijze van handelen bij de inspectiën, dan moeten zij die in e vergadering van den geneeskundigen Raad ter sprake brengen, rwijl elk particulier, of wel de *Maatschappij voor Pharmacie* de ndacht der bevoegde magt vestigen kan op hetgeen men in deze enschelijk acht; maar het komt niet te pas, dat Leden van eneeskundige Raden zich tot eene Vereeniging constitueren, ten nde die Raden wetten te stellen.

Een bepaald besluit valt omtrent deze zaak niet te nemen, aar ook hij acht het zeer onraadzaam, dat de pharmaceutische eden van dezen Raad tot vestiging van de hierbedoelde Vereeniing hunne medewerking zullen verleenen.

Dr. Lubach spreekt geheel in denzelfden geest, en doet daarbij ooral uitkomen, dat bij de winkelvisitatiën de apotheker volstrekt iet alléén de bevoegde persoon is, maar wel degelijk ook de geneesundige die gelijktijdig met hem het onderzoek doet. Ware het dan ok hem gebeurd dat de pharmaceut, die met hem inspecteerde, ibnitras bismuthicus niet had goedgekeurd, omdat het sporen an ijzer bevatte, dan zou hij tegen deze uitspraak protest hebben angeteekend. Verder wijst hij op het verkeerde en valsche standunt waarop zij zich plaatsen, die tot de oprigting van eene 'ereeniging als de hierbedoelde medewerken.

Nadat de HH. Swens, de Voorzitter, Pas en Prof. Gunning og kortelijk het woord hadden gevoerd, wordt, op voorstel van aatstgenoemde, besloten, te verklaren „dat de geneeskundige Raad oor Noord-Holland, na kennis genomen te hebben van de mededeelingen betreffende het plan tot vestiging van eene *Algemeene 'ereeniging van de Pharmaceutische leden der geneeskundige Raden n Nederland*, eenparig van oordeel is dat de oprigting van eene ergelijke Vereeniging afkeuring verdient."

Afkeurend oordeel daarover van den geneesk. Raad.

Hierna sluit de Voorzitter de vergadering.

Aldus opgemaakt om in de eerstvolgende Vergadering van den eneeskundigen Raad voor Noord-Holland te worden vastgesteld.

I. Teixeira de Mattos,
Secretaris.

N°. 36. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe, gehouden te Assen den* 13den *November* 1867.

Behalve de voorzitter, zijn blijkens de presentielijst tegenwoordig de leden: Hofstede Crull, Stork, Top, Kroon, Hamer, van Lennep, Post Stheeman, Meulenhoff, Amshoff, Damman de Witt, van Ketwich Verschuur, tevens secretaris. Ter vervanging van het lid Stoffels was het plaatsvervangend lid Schoemaker en later in diens plaats het plaatsvervangend lid Coster opgeroepen, die echter even als de heer Gratama, die de plaats van het regtskundig lid van Ketwich Verschuur zoude vervullen, verhinderd waren op te komen.

Notulen der vorige vergadering.

De Voorzitter opent de vergadering, en vraagt of de leden wenschen dat de gedrukte aan hun verzonden notulen der laatste vergadering voorgelezen worden, en zoo niet, of ook aanmerkingen op die notulen zijn te maken. De heer Top wijst op eene schrijffout, pag. 61, al. 38, waar voor Top, moet worden gelezen: ten Raa. Hierna worden de notulen definitief vastgesteld.

I. Ingekomen stukken.

A. Om in deze vergadering te behandelen.

a. Stukken, welke bij de rapporten Punt IV der agenda in behandeling komen. (Zie aldaar).

b. Adressen van de Apothekers de Holl en Radijs te Hoogeveen, Stheeman en Boom te Meppel, Koek en Marchant te Coevorden en Bömer Keizer te Deventer, verzoekende vergunning tot afwijking van art. 3, al. 2 van Wet IV; op al welke adressen goedkeurend geadviseerd wordt. Adres van Dr. ter Kuile, te Enschede, die naar aanleiding van aanmerkingen der visiterende commissie, dat zijne apotheek tevens tot woonvertrek diende, verzoekt dezelve op die wijze ingerigt te mogen houden. Daar art. 3 Wet IV alléen op de eigenlijke apothekers slaat, wordt op voorstel van den voorzitter besloten deze aanvraag buiten beschikking te houden.

B. Van den minister van Binnenlandsche Zaken.

1. Missive, dd. 31 Mei 1867, N°. 355, 9e Afd., waarbij wordt goedgevonden met intrekking van het bepaalde sub. 2 van 's ministers beschikking van 23 Junij 1866, N°. 258, 9e Afd., te bepalen, dat van hen die eene acte van bevoegdheid als leerling-apotheker wenschen te bekomen, gevorderd wordt dat zij blijken geven in het Latijn geschrevene of gedrukte recepten oordeelkundig te kunnen lezen en verstaan.

2. Missive, dd. 4 Junij 1867, N°. 269, 9e Afd., waarbij wordt te kennen gegeven dat de visitatie van geneesmiddelen en werktuigen, bestemd voor schepen, kosteloos behoort te geschieden.

3. Missive, dd. 4 Junij 1867, N°. 270, 9e Afd., waarbij in overeenstemming met het voorstel, vervat in het rapport der

ongste inspecteurs-vergadering, wordt toegezegd zoodra mogelijk jsten van de bevoegd erkende geneeskunstoefenaren te doen drukken n openbaar maken. — De voorzitter zegt, dat de lijst voor Overssel reeds aan de leden is verzonden en die van Drenthe spoedig al volgen; hij verzoekt de leden hem op mogelijke fouten in ie lijsten opmerkzaam te maken, en hem bij het einde van het aar opgave te doen van de veranderingen in het geneeskundig ersoneel, die in hunne of in nabij gelegene gemeenten mogten ebben plaats gehad.

4. Missive, dd. 13 Junij 1867, N°. 306, 9e Afd., waarbij vordt goedgevonden, dat zij die van lid tot plaatsvervangend lid of omgekeerd, benoemd worden, bij hunne benoeming worden beëedigd als leden en als plaatsvervangende leden, ten einde te voorkomen dat zij nogmaals den eed behoeven af te leggen, — en tevens dat bij de eedsaflegging geen derde persoon behoeft tegenwoordig te zijn, noch het proces-verbaal daarvan te onderteekenen.

5. Missive, dd. 30 Julij 1867, 9e Afd., begeleidende een afschrift van Zijner Majesteits besluit van 26 Julij ll., waarbij aan de geneeskundige ambtenaren is opgedragen de oprigting en instandhouding van bureaux voor vaccinatie zooveel mogelijk te bevorderen, met bepaling dat aan de bureaux voor vaccinatie, welke zich bezig houden met de verzameling en met de regeneratie der koepokstof, een subsidie uit 's Rijks kas kan worden verstrekt, wanneer daarvan aan de Regering de behoefte gebleken is. — De voorzitter wenscht op deze missive terug te komen bij de behandeling van punt IV der agenda.

6. Missive, dd. 14 Augustus 1867, N°. 216, 9e Afd., met een afschrift van 's ministers circulaire aan de Commissarissen des Konings, betreffende het op nieuw, hoewel niet epidemisch voorkomen der cholera te Rotterdam, waarbij herinnerd wordt aan vroegere circulaires, die de noodzakelijkheid inhielden om tijdig maatregelen te nemen tot wering der ziekte en verzocht wordt de gemeentebesturen aan te bevelen, die maatregelen onverwijld te nemen en hun te wijzen op hunne groote verantwoordelijkheid ten opzigte van de zorg voor de gezondheidsbelangen der gemeenten, hen in ernstige overweging te geven, in den loop van deze of de eerstvolgende maanden te houden kermissen of jaarmarkten niet te doen plaats hebben, en eindelijk aan allen aan te bevelen het vaststellen van verordeningen, zooals te Maastricht en te 's Gravenhage zijn gemaakt, waarbij aan de politie de magt wordt gegeven de woningen, waarin zich gevallen van besmettelijke ziekten, of die als zoodanig door het gemeentebestuur beschouwd worden, voordoen, binnen te treden ter reiniging of desïnfectie, en straf wordt bepaald op het niet toelaten of het verhinderen hiervan. — De voorzitter wijst er op, dat, even als te Maastricht en te

lepreuzen meer zijn, daar de lijders aldaar òf overleden zijn, òf het gesticht hebben verlaten.

h. Missive van denzelfden, dd. 29 October 1867, N°. 196, 9e Afd., met twee extracten uit 's Konings besluit van den 21 October jl., N°. 78, en de daarbij behoorende twee eerepenningen voor verrigte vaccinatiën, met verzoek die te willen uitreiken aan de HH. Hamer te Ommerschans en Wiedenbroek te Raalte.

i. Beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 13 Junij 1867, N°. 308, 9e Afd., waarbij benoemd zijn de leden der commissiën belast met het afnemen der examens ter verkrijging eener acte van bevoegdheid als vroedvrouw, in de verschillende provinciën.

k. Verschillende verslagen van commissiën, benoemd tot het examineren gedurende dit jaar, als:

1°. Van hen die eene acte van bevoegdheid als hulpapotheker wenschen te ontvangen.

2°. Verslag der commissie belast met het afnemen der geneeskundige examens, volgens art. 5 der wet van 1865 (*Stbl.* N°. 59).

3°. Verslag der commissie in 1867 belast met het afnemen der examens van vroedvrouw.

4°. Verslag der commissie in 1867 belast met het afnemen der examens van leerling-apotheker.

l. Tweede Rapport aan den minister van Binnenlandsche Zaken van den hoogleeraar J. van Geuns, door de Nederlandsche Regering gedelegeerd bij de Internationale Sanitaire Conferentie te Konstantinopel.

II. Handelingen met den Commissaris des Konings en Gedep. Staten van Overijssel.

a. Missive van den Commissaris des Konings, van 19 Augustus 1867, 3e Afd., N°. 3418/2880, onder bijvoeging van de circulaire van Zijn Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 15 Augustus, N°. 216, 9e Afd., met verzoek voorstellen van den inspecteur te mogen ontvangen betreffende het nemen van maatregelen tot wering der cholera. De voorzitter deelt met een enkel woord den inhoud van zijn antwoord mede, en zegt o. a. vooral gewezen te hebben op het gevaarlijke van te houden kermissen en jaarmarkten.

b. Missive van Gedeputeerde Staten, dd. 4 September 1867, N°. 3647/2611, waarbij afwijzend beschikt wordt op een adres van M. Duveen te Zwolle, in hooger beroep komende van eene beschikking van burgemeester en wethouders dier gemeente, waarbij hem de vergunning was geweigerd tot oprigting van eene bergplaats van drooge lamsvelletjes en drooge kalfsvellen in een gebouw, gelegen in de Bitterstraat te Zwolle. Ingevolge de ingewonnen berigten van het gemeentebestuur van Zwolle, van den ingenieur van den Waterstaat en van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt, — welke laatste op uitvoerig uiteenge-

zette gronden en met opsomming der voorwaarden, tot voorwaardelijke vergunning adviseerde, — is besloten de vergunning te weigeren, daar eene gave en onvoorwaardelijke vergunning ter aangewezener plaats schadelijk zoude zijn voor de algemeene gezondheid en de naleving der voorwaarden, door den inspecteur aan de vergunning verbonden, moeijelijk voor contrôle vatbaar is. — De voorzitter merkt bij deze gelegenheid op, dat het zijns inziens van gewigt is, de belangen der nijverheid niet anders dan bij stellige of althans vermoedelijke benadeeling der volksgezondheid tegen te werken of te benadeelen, en is hij van oordeel, dat, overeenkomstig het Koninklijk besluit van 31 Januarij 1824, verzoeken als het onderwerpelijke niet ligt mogen geweigerd worden, wanneer door het stellen van de noodige voorwaarden de anders bestaande bezwaren kunnen opgeheven worden.

c. Missive van den Commissaris des Konings, dd. 22 October 1867, N°. 3567, 3e Afd., waarbij naar aanleiding van het driemaandelijksch verslag van een veearts, van den inspecteur advies gevraagd wordt omtrent het gebruik van aan kalfziekte (Febris puerperalis) gestorven rundvee, vooral ook met het oog op de in die ziekte in groote giften gebruikt wordende geneesmiddelen, die bij voorkeur bestaan uit pulv. nuc. vomic. in verbinding met tart. emetic. De inspecteur adviseerde, dat het gebruik van aan die ziekte gestorvene of dien ten gevolge geslagte koeijen hoogst nadeelige gevolgen voor de volksgezondheid kan hebben, en dat de consumtie van zoodanige runderen te gevaarlijker is, omdat den consument hier een dubbel gevaar dreigt, daar hij buitendien bloot staat aan eene vergiftiging door middel van zoo hevig werkende artsenijen, ook al worden ze niet in zóo groote giften gegeven, als waarvan hier sprake is. De vraag, of tegen het gebruik van bedoelde geneesmiddelen maatregelen zouden genomen kunnen worden, moest ontkennend worden beantwoord, omdat de uitoefening der veeartsenijkunde door erkende veeartsen als eene vrije kunst beschouwd en aan de eigen kennis en verantwoordelijkheid der titularissen overgelaten moet blijven, terwijl met betrekking tot de uitoefening der veeartsenijkunde door zoogenaamde empirici geene bijzondere bepaling bekend is, die hier zou kunnen ingeroepen worden. De inspecteur adviseerde ten slotte, de aandacht der ingezetenen, door tusschenkomst van de gemeentebesturen te vestigen op het alom debiteren van schadelijk of verdacht vleesch in het algemeen, en op den verkoop van bepaald vergiftigd vleesch in het bijzonder. Wijders, dat, waar eene gemeenteverordening op dit stuk bestaat, aan deze naauwlettend de hand worde gehouden en hare bepalingen strenger toegepast dan in menige gemeente het geval blijkt te zijn, en dat in gemeenten waar zulk eene verordening nog niet mogt bestaan, die er hoe eer hoe beter tôt stand worde gebragt.

III. Handelingen met den Commissaris des Konings en Gedep. Staten van Drenthe.

a. Extract uit de notulen van het verhandelde bij Gedeputeerde Staten van Drenthe, dd. 29 Mei 1867, N°. 14, waarbij ter voorkoming en wering van hondsdolheid bepaald wordt, dat tot en met 15 Junij e. k. de honden in deze provincie moeten vastliggen of wel voorzien zijn van eene muilkorf.

b. Extract als boven, dd. 6 Nov. 1867, N°. 1, waarbij ten gevolge van gevallen van hondsdolheid voorgekomen in de gemeenten Beilen, Eelde en Hoogeveen, bevolen wordt dat in de geheele provincie de honden zullen moeten vastliggen tot ultimo December e. k., met uitzondering van jagthonden en honden van schaapherders, gedurende den tijd dat deze tot de jagt of tot het hoeden van schapen gebruikt worden.

c. Brief van den Commissaris des Konings, dd. 19 Aug. 1867, N°. 2756, waarbij naar aanleiding van eene missive van den minister van Binnenl. Zaken gevraagd wordt, wat er buiten de reeds genomen maatregelen, waaronder het niet houden van kermissen en jaarmarkten, nog zou kunnen en behooren verrigt te worden ter wering en beteugeling van de cholera. — De inspecteur geeft in zijn antwoord den wensch te kennen, dat zooveel mogelijk in de gemeenten moge nagekomen worden wat in nuttige verordeningen van medico-politischen aard vroeger voorgeschreven is en dat uitvoering worde gegeven aan hetgeen wetenschap en ervaring als noodzakelijk ter wering of bestrijding van de cholera hebben doen kennen; hij wijst in het bijzonder op de verordeningen omtrent het binnenkomen van vaartuigen met choleralijders aan boord en omtrent het reinigen en desïnfecteren van woningen, welk laatste punt ook te Borger, op de wijze als te Maastricht en 's Hage, reeds is geregeld.

IV. Handelingen met gemeentebesturen in Overijssel.

Missive van B. en W. van Kampen, dd. 10 Oct. 1867, N°. 896, waarbij gemeld wordt dat eene nieuw daargestelde pomp op het Muntplein voor het algemeen is opengesteld, terwijl de inspecteur verzocht wordt het water der bedoelde pomp aan een naauwkeurig onderzoek te willen onderwerpen. De inspecteur heeft persoonlijk een voorloopig onderzoek ingesteld en aan B. en W. voorgesteld, een naauwkeurig chemisch onderzoek te doen bewerkstelligen door den leeraar in de scheikunde aan de Hooge Burgerschool te Zwolle, hetwelk is aangenomen.

V. Handelingen met Gemeentebesturen in Drenthe.

a. Brief van B. en W. van Meppel, dd. 9 April 1867, N°. 112, met een afdruk van de door den Gemeenteraad vastgestelde verordening ter voorkoming van uitbreiding van epidemische ziekten.

b. Brief van B. en W. der gemeente Borger, dd. 22 Julij, N°. 1, met een afschrift eener verordening op het reinigen der woningen bij epidemische ziekten.

VI. Handelin-

a. Elf processen-verbaal, opgemaakt door het lid van Ketwich

'erschuur te Deventer, wegens het in strijd handelen met eene erordening dier gemeente op het verzamelen en vervoeren van ıest. Op verzoek van den Burgemeester dier gemeente is echter ooralsnog geen gevolg aan deze zaak gegeven.

gen met leden en plaatsvervangende leden van den geneeskundigen Raad en andere zaken.

b. Eene schets omtrent de verbreiding der cholera te Hoogeveen, an het aldaar woonachtig plaatsvervangend lid de Holl.

c. Correspondentie over de lepra te Veenhuizen. De voorzitter egt, dat daar op dit oogenblik drie à vier lijders zijn, die zooeel mogelijk geïsoleerd worden, en dat er een gebouwtje wordt pgetrokken en ingerigt voor de verpleging van zulke lijders en eschikt om er twaalf te bevatten.

d. Verschillende vragen en klagten van apothekers en medici, lie beantwoord zijn en nu worden voorbijgegaan.

B. Handelingen uitgegaan van den inspecteur.

a. De inspecteur maakte bij missive dd. 24 Aug. jl., N°. 1313, 3. en W. van Zwolle opmerkzaam, dat hij vernomen heeft, dat en gevolge van het herhaaldelijk verdrinken van militairen bij ıet zwemmen, bij het departement van Oorlog de wensch geoesterd wordt, in de nabijheid dier stad eene zweminrigting ten ehoeve van het garnizoen tot stand te brengen; hij vestigt hierop le aandacht van B. en W. in het belang der onbemiddelde bevolking, die hier geen geschikte gelegenheid tot zwemmen of aden vindt, en meent dat hierin nu welligt kon voorzien worlen, zoo het gemeentebestuur in overleg trad met het departenent van Oorlog.

I. Betrekkelijk gemeenten en andere belangen in Overijssel.

a. Zweminrigting.

b. Missive van B. en W. der gemeente Almelo. dd. 28 Aug. 1867, N°. 672/2, waarbij wordt berigt, dat de Gemeenteraad beloten heeft de kermis onbepaald uit te stellen, waartoe door den nspecteur het voorstel was gedaan.

b. Uitstel der kermis te Almelo.

c. Brief van den inspecteur, dd. 28 Julij 1867, N°. 1220, ıan B. en W. der gemeente Hardenberg, naar aanleiding van het apport der visiterende commissie uit den geneeskundigen Raad oor Ambt Hardenberg, om overeenkomstig al. 2 van art. 15 der wet an 1 Junij 1865, *Stbl.* N°. 58, inlichtingen te verstrekken omtrent len te Heemse zich gevestigd hebbenden apotheker van der Scheer. De oorzitter deelt mede, dat de visitatie der apotheek ook nu nog iet plaats kon hebben, wegens afwezigheid van den heer van ler Scheer, ten gevolge van het proces-verbaal van het vorige aar. De heer Hamer merkt op, dat de heer van der Scheer ook eneeskundige praktijk uitoefent in die buurt, en wel door de anwending van electriciteit als geneesmiddel.

c. Vestiging van eenen apotheker zonder kennisgeving.

d. Brief van den inspecteur, dd. 11 Oct. 1867, N°. 1408, aan len Commissaris des Konings van Overijssel, met verzoek door ijne tusschenkomst verbetering te doen aanbrengen in de publieke nzindelijkheid te stad Hardenberg.

d. Publieke onzindelijkheid stad Hardenberg.

e. Missive van denzelfden aan B. en W. van Kampen, dd. 14

e. Waterbederf.

Sept. 1867, N°. 1349, over het bederven van eene wel ten gevolge van het binnendringen van petroleum uit een pakhuis op onderscheiden ellen afstands daarvan gelegen, waarbij de wenschelijkheid wordt uitgesproken, om in de eene of andere verordening bepalingen te maken, die zoodanige gevolgen kunnen voorkomen.

f. Ziekenverpleging te Genemuiden.

f. Ten gevolge eener conferentie met den burgemeester en den geneesheer van Genemuiden, over twee lijders aan huidziekte aldaar, geeft de inspecteur, bij een schrijven dd. 23 Sept. 1867, N°. 1307*b*, den burgemeester in overweging eene gelegenheid daar te stellen in het Armhuis tot verpleging van die lijders, waardoor niet alleen in de *oogenblikkelijke* behoefte, maar ook *voor de toekomst* in het belang der mindere volksklasse aldaar zoude gehandeld zijn.

II. Betrekkelijk gemeenten en andere belangen in Drenthe.

Brief, dd. 31 Aug. 1867, N°. 1337, aan den heer directeur der Rijksgestichten te Veenhuizen, waarbij deze opmerkzaam gemaakt wordt op het voorkomen van cholera in Zuid-Holland.

a. Voorkomen van cholera.

b. Onbevoegd uitoefenen van geneeskunst.

Brief, dd. 20 Aug., N°. 1303, aan den burgemeester van Vledder, ten gevolge van klagten betreffende het onbevoegd uitoefenen van geneeskunst aldaar, en wel door het uitreiken, hetzij gratis, hetzij tegen belooning, van een of ander geneesmiddel.

c. Het wederregtelijk voeren een van titel.

Brief aan den burgemeester van Hoogeveen, dd. 26 Junij 1867, N°. 1142, naar aanleiding van het rapport der commissie, aldaar belast met het onderzoek der apotheken, wegens het voeren van den titel van arts door een plattelands-heelmeester, die zich als zoodanig qualificeerde op zijn naambordje.

d. Gevaar van waterbederf.

Brief, dd. 19 Aug. 1867, N°. 1289, aan B. en W. der gemeente Norg, ingevolge het rapport der commissie aldaar met het onderzoek der apotheken belast, waaruit bleek dat te Norg zich op het erf van een blaauwverwer een put bevindt, bestemd om het afvalwater uit de verwerij te ontvangen en zich bevindende op zeer korten afstand van een welwaterput. De inspecteur acht het wenschelijk dat de afval der verwerij op meer onschadelijke manier verwijderd worde.

e. Onreinheid.

Brief, dd. 26 Julij 1867, N°. 1213, aan het dagelijksch bestuur der Nederlandsch Israëlitische gemeente te Assen, waarin op een en ander opmerkzaam wordt gemaakt met betrekking tot de onreinheid in de omgeving van onder zijn toezigt staande gebouwen enz.

f. Als boven.

Antwoord van bovengenoemd bestuur, dd. 2 September 1867, N°. 101, inhoudende dat pogingen worden aangewend om aan bovengenoemde bezwaren te gemoet te komen.

g. Openbare reinheid.

Brief, dd. 26 Mei 1867, N°. 1214, aan B. en W. te Assen, over onreinheid aldaar, vooral wat betreft de mesthoopen op eenige plaatsen aan den openbaren weg voorkomende.

h. Als boven.

Antwoord op de voorgaande missive van B. en W. der gemeente

ssen, dd. 31 Julij 1867, N°. 676, waarbij gemeld wordt, dat en, voor zoover het de finantiële krachten der gemeente niet te ›ven gaat, zooveel mogelijk verbetering zal aanbrengen. Men had et genoegen gezien, dat door toedoen van den Inspecteur, de ındacht van den Minister van Oorlog op de kazerne aldaar zou ›vestigd worden.

Missive aan B. en W. te Meppel, dd. 22 Aug. N°. 1310, *j.* Schorsing der kermis te Meppel.
aarbij ten sterkste wordt aangedrongen, de ophanden zijnde ker- is te schorsen, wegens het voorkomen van cholera in Zuid- olland.

Missive van B. en W. van Meppel, dd. 27 Aug. 1867, N°. *k.* Zelfde onderwerp.
ı ²*b*, waarbij berigt wordt dat de Gemeenteraad besloten heeft, ıt op de kermis zullen geweerd worden orgeldraaijers, liedjes- ngers, muzijkanten, kramen, tenten en alle vertooningen en houwspelen op eene kermis gebruikelijk, en dat dit verbod niet ın toepassing is op ingezetenen der gemeente, maar alleen op eemden.

Missive aan B. en W. te Meppel, dd. 8 Sept. 1867, N°. 1353, *l.* Ziekenhuis te Meppel.
aarbij wordt aangedrongen, de geprojecteerde nieuwe ziekenin- gting op een geschikter terrein te plaatsen, daar de verbetering ı slechts palliatief en in geen opzigt voldoende zou worden.

Missive aan B. en W. te Meppel, dd. 3 Oct. 1867, N°. 1393, *m.* Onreinheid te Meppel.
aarin de Inspecteur zich beklaagt, bij een persoonlijk onderzoek ›g geene verbetering in den anti-hygiënischen toestand dier plaats ›vonden te hebben, behalve de opschooning der zoogenaamde ›el; overigens was alles als in het vorige jaar, met dit onder- heid, dat hier en daar de stank nu letterlijk *onuitstaanbaar* as. Ten slotte dringt de Inspecteur op onverwijlde herziening ın van het politie-reglement, houdende bepalingen ter bevorde- ng der zindelijkheid en gezondheid, en verklaart hij zich bereid t die herziening persoonlijk mede te werken.

Brief aan den Commissaris des Konings in Drenthe, dd. 12 *n.* Zelfde onderwerp.
ct. 1867, N°. 1420, met een afschrift van twee stukken betref- nde den anti-hygiënischen toestand van Meppel, hopende de Inspec- ur dat langs dien weg de eindelijke verwezenlijking van de zoo nood- kelijke verbeteringen aldaar welligt bespoedigd zal worden.

Brief, dd. 11 Oct. 1867, N°. 1418, aan den Minister van Bin- *o.* Zelfde onderwerp.
ınl. Zaken, waarbij met het oog op de publieke onzindelijkheid daar, de vraag aan het oordeel van Z. Exc. onderworpen wordt, het niet noodzakelijk zoude zijn dat in eene gemeente als Meppel, ıt politietoezigt aan een Commissaris van Politie worde opdragen.

Missive, dd. 15 Sept. 1867, N°. 1357, aan B. en W. van *p.* Cholera te Coevorden.
›evorden, waarbij inlichting gevraagd wordt omtrent het gerucht ıt aldaar drie kinderen aan cholera zouden gestorven zijn, terwijl ›g eenige anderen lijdende waren.

q. Hygiënische toestand te Coevorden.

Missive aan den Minister van Binnenl. Zaken, dd. 8 October 1867, N°. 1419, omtrent den hygiënischen toestand te Coevorden, waar, zooals den Inspecteur bij zijn onderzoek aldaar gebleken was, maatregelen behooren genomen te worden ook van wege het Rijk, daar de gemeente op 's Rijks domein niet handelen kan naar welgevallen.

III. Koepokziekte te Windesheim.

Missive aan den Minister van Binnenl. Zaken en aan Gedeputeerde Staten van Overijssel, dd. 3 Aug. 1867, N°. 1221 en 1222, waarin door den Inspectenr wordt medegedeeld het waarnemen van eenige gevallen van koepokken te Windesheim. Het eerste ziektegeval deed zich voor bij eene vrouw, nadat zij eenige dagen te voren eene koe met pokken aan den uijer had gemolken. Verder werden nog eenige kinderen aangetast; het verloop was bij allen dat van gewijzigde pokken. De noodige voorzorgsmaatregelen werden genomen, zoodat de zaak geen uitgebreide gevolgen had. (Zie Tijdschr. voor Geneesk. 1867, bl. 607.)

IV. Verslagen.

De Inspecteur deelt mede, dat opgemaakt zijn de algemeene verslagen over 1866 voor den Minister van Binnenl. Zaken. ('t algem. verslag van den Minister aan den Koning is ter perse.)

De algemeene verslagen als voren voor de Gedeputeerde Staten van Overijssel.

De algemeene verslagen als voren voor de Gedeputeerde Staten van Drenthe.

V. Bezochte plaatsen.

De Voorzitter zegt, in den loop dezes jaars vele plaatsen bezocht te hebben, vooral: Meppel, Coevorden, Hoogeveen, Hardenberg, Ommen, Assen, Veenhuizen, Ommerschans, Kampen. Te Zwolle werden het Passantenhuis, de gevangenis en de kazerne bezocht, te Assen de kazerne (zie boven bl. 217), te Deventer het krankzinnigengesticht, enz.

VI. Contagieuse ziekten na 27 Mei 1867.

Daaromtrent geeft de Voorzitter 't volgend overzigt:

1. *Mazelen.* Steenwijkerwold, Kuinre, Vries, Frederiksoord.

2. *Pokken.* Holten, Steenwijk, Tubbergen, Emmen.

3. *Angina diphth.* (ambt) Hardenberg, Diepenheim, Almelo, Zwolle.

4. *Typhus.* Deventer, Almelo, Staphorst.

5. *Febris puerperalis.* Almelo.

6. *Cholera nostras.* Doodelijke gevallen, telkens een enkel, te Emmen 29 Julij; Mastenbroek 17 Aug., den Ham 11 en 22 Sept., Hellendoorn 24 Sept. en Rolde.

Cholera asiatica. Coevorden, van 8 tot 29 Sept. 22 gevallen met 12 dooden, aangebragt uit Akkrum; Hoogeveen, van 19 tot 24 Sept. 11 gevallen met 8 dooden; Meppel, 26 Sept. 1 doode (dubieus geval); Zwolle, van 2 tot 8 Oct. 3 zieken met 2 dooden.

7. *Lepra.* Veenhuizen 3 à 4 gevallen.

In Overijssel kwamen laatstelijk drie gevallen voor, waarbij de

Sectio Caesarea werd in toepassing gebragt: te Dalfsen, te Kampen en in Twenthe.

Het in de vorige vergadering uitgebragt rapport (zie not. Mei 1867, bl. 58) wordt met de door de leden daarop gemaakte aanmerkingen alsnu ter tafel gebragt. De aanmerkingen worden door den Secretaris voorgelezen, en hebben hoofdzakelijk betrekking op het te veel of te weinig bij geneesheeren ten platten lande, in vergelijking met de hoeveelheden voor apothekers. — De heer Top zegt, dat de Commissie van oordeel was, dat de hoeveelheden zoo klein mogelijk moesten zijn, juist met het oog op de geneesheeren ten platten lande, daar de apothekers uit den aard der zaak verpligt waren, zich grootere hoeveelheden aan te schaffen. Het was ook voor vele geneesmiddelen nuttig, die in kleine hoeveelheden te hebben, terwijl ook veel (zooals b. v. menig unguentum) telkens kan bereid worden. Dr. van Lennep oordeelt, dat er wel degelijk onderscheid tusschen geneesheeren en apothekers moet gemaakt worden; zij kunnen niet op ééne lijn gesteld worden. De heer Meulenhoff vereenigt zich met het denkbeeld der Commissie, vooral omdat volgens zijne zienswijze veel apothekers niet kunnen gehouden worden meer te moeten hebben dan geneesheeren, vooral dán wanneer beide in dezelfde plaats woonachtig zijn. Dr. Hofstede Crull meent, dat de apothekers altijd voldoende moeten voorzien zijn, onverschillig hoe groot dat minimum moge zijn aangenomen. Dr. van Lennep heldert met een voorbeeld op, dat men zelfs ook bij groote hoeveelheid op een oogenblik te kort kan komen. Dr. v. Ketwich Verschuur meent, dat men zoodanige lijst meer als regel dan wel als wet te beschouwen heeft. — De Voorzitter stelt voor, de stukken aan de Commissie weder in handen te stellen, en deze te verzoeken daarbij gebruik te maken van de in het midden gebragte opmerkingen, en daarna de lijst te arresteren. Hij stelt zich disponibel, dezen arbeid met de Commissie te verrigten. Wordt aangenomen.

IV. Rapporten van commissiën uit den Raad.

a. Minima v. d. verpligt. voorraad van geneesmiddelen.

De Commissie bestaande voor Overijssel uit de HH. Huber en ten Raa, en voor Drenthe uit de HH. Stoffels en Coster, brengt het rapport betreffende de tarieven der geneeskundige diensten enz. ter tafel. Na gegeven inlichting door het lid ten Raa, wordt besloten dit stuk tot de volgende vergadering aan te houden en inmiddels aan de leden rond te zenden. — De Voorzitter merkt op, hoe uit de vorige notulen, bl. 61, blijkt, dat het in de eerste plaats de vraag is, of zulke tarieven wenschelijk en noodig zijn. Hij oordeelt het van belang, dat die vraag door ieder in de eerste plaats ernstig overwogen worde. Hij wijst er op, hoe men in dezen gevaar zou kunnen loopen, kunst en wetenschap aan banden te leggen.

b. Tarieven voor geneeskundige diensten enz.

Dr. Damman de Witt brengt een uitvoerig verslag uit over de

c. Veenhuizen

en Ommerschans. Rijksgestichten te Veenhuizen, waarin betreurd wordt dat de Voorzitter zich verpligt had geacht, zich aan die Commissie ten deele te onttrekken, hoofdzakelijk omdat hij in zijne betrekking als Inspecteur in deze zaak reeds herhaaldelijk werkzaam was geweest. De heer Hamer, van Ommerschans, stelt voor, de Commissiën voor Veenhuizen en Ommerschans te combineren, daar uit het rapport blijkt, dat de meeste gebreken op beide plaatsen van denzelfden aard zijn. Hij wenscht ook, als in te naauwe betrekking staande tot het gesticht Ommerschans, gedechargeerd te worden als lid van die Commissie. — De vergadering vereenigt zich met de medegedeelde motieven, besluit de Commissiën voor beide gestichten (Veenhuizen en Ommerschans) te continueren, doch tevens te combineren, den Voorzitter en den heer Hamer van het lidmaatschap te dechargeren en den heer ten Raa, van Staphorst, aan de beide overige leden der Commissie toe te voegen.

d. Glycerine-lymphe. De heer Hamer brengt verslag uit omtrent de door hem dit jaar weder genomen proeven met het retrovaccineren van koeijen, en omtrent de resultaten met glycerine-pokstof, zoo door hem zelf als door sommigen zijner ambtgenooten in de beide provinciën verkregen. — Dr. Stork wijst op het in het oog loopend negatief resultaat, volgens het Berliner Wochenschrift, te Berlijn verkregen met glycerine-lymphe. Dr. Crull zegt, dat men zich vroeger in Drenthe meermalen met gunstigen uitslag met het retrovaccineren van koeijen bezig heeft gehouden. — Op voorstel van den Voorzitter wordt besloten, het verslag van den heer Hamer als bijlage bij deze notulen te voegen. (Zie bijlage I.) De Voorzitter geeft zijne ingenomenheid te kennen, dat in dit ressort de zaak der inenting met zooveel belangstelling ter harte genomen wordt. Hij komt nu terug op den boven (zie B. 5, bl. 209) aangehouden brief van den Minister omtrent het subsidiëren van bureaux van vaccinatie, en oordeelt verkieslijker minder bureaux met grooter subsidie, dan meerderen met geringere toelage. Na eenige discussiën over dit punt stelt de Voorzitter voor, in dit opzigt vooralsnog slechts ééne plaats voor beide provinciën aan te wijzen, en Ommerschans als dat centraalpunt voor de verzameling en de reproductie der pokstof te bepalen, waartoe de heer Hamer wordt uitgenoodigd zijne ijverige bemoeijingen in dezen voort te zetten. Wordt aangenomen.

e. Grondwater. De leden die in de vorige vergadering op zich namen waarnemingen te doen omtrent het grondwater, achten het wenschelijk vooralsnog geene mededeelingen dienaangaande te doen. Zij worden diligent verklaard.

f. Adres Eekma. De Voorzitter deelt mede, dat de Commissie voor deze zaak benoemd (zie Not. Mei, bl. 51), ongunstig op het adres van den heer Eekma adviseerde, even als het regtskundig lid, waarop hij den

Secretaris verzocht heeft, een antwoord op dat adres te concipiëren. Dit concept wordt voorgelezen en door de vergadering goedgekeurd, waarna de Voorzitter voorstelt, dezen brief door den Secretaris alléén namens den Raad te doen teekenen. Wordt alzoo besloten.

g. Commissie voor de Nieuwe Pharmacop.

De Voorzitter zegt, dat de brief (zie Not. Mei, bl. 64) verzonden is, en de Commissie belast met de herziening der Pharmacopoea verzocht heeft, bedoelde opgaven te mogen ontvangen. De Commissie uit dezen Raad heeft daarop de gevraagde lijst opgemaakt en heeft de Voorzitter onmiddellijk aan het verzoek der Commissie voor de nieuwe Pharmacopoea voldaan.

h. Miner. wateren en Besluit van 1829, betreffende het leveren van medicamenten. [Zie Not. Mei bl. 64 en 65.]

De Voorzitter deelt mede, dat hij ingevolge het in de vorige vergadering door den Secretaris voorgestelde over het toezigt op de minerale wateren, die zaak in de vergadering van de Inspecteurs ter tafel heeft gebragt. Dáár was het voorstel getoetst aan art. 1 Wet IV en werd het beter geoordeeld de zaak tot later aan te houden, daar het eene kwestie gold moeijelijk op dit oogenblik te beslissen. Wat de vraag van den heer Dibbits aangaat, of het besluit van 1829 betreffende het leveren van medicamenten nog kracht van wet heeft, was men in de Inspecteursvergadering van oordeel, dat dit besluit niet ingetrokken en het dus nog verboden was, medicamenten en gros of per recept aan te nemen.

V. Visitatie der Apotheken.

Wordt besloten, dit punt gedeeltelijk met gesloten deuren te behandelen en daarom bij het einde der vergadering in behandeling te nemen.

VI. Voorstel omtrent leden die vergaderingen bijwonen in door den Raad benoemde Commissiën.

De Voorzitter stelt voor, dat bij de onmogelijkheid om reis-, verblijf- en vacatiegelden toe te kennen aan de leden, die vergaderingen bijwonen in door den Raad benoemde Commissiën, deze zich te vreden stellen met het in rekening brengen hunner verschotten. Wordt aangenomen.

VII. Petroleum-bewaarplaatsen.

Dr. Stork zet de gevaren uiteen, ontstaande door het bewaren van petroleum, zoo met het oog op brand, als in het belang der openbare gezondheid: hij wijst wat het laatste betreft, op het onlangs te Kampen voorgevallene, waar ten gevolge van het doorzijpelen van die olie in een welwaterput, eene pomp op verscheiden ellen afstands bedorven was; het water was zoodanig met petroleum vermengd, dat eene daarmede bevochtigde doek bij het verbranden de duidelijke kenmerken toonde van petroleumverbranding. Na eenige discussiën stelt de Voorzitter voor, dat de Raad of de Inspecteur zich wende tot de Commissarissen des Konings, op dat die heeren de aandacht daarop vestigen met aanduiding van het besprokene omtrent veiligheid en gezondheid. Wordt besloten, zulks den Inspecteur op te dragen.

VIII. Drinkwater.

De Voorzitter spreekt over het ondeugdelijke van veel drinkwater en de noodzakelijkheid tot verbetering. Hij brengt het filtrum

van Spencer (zie not. Mei, bl. 63) en een zak-filter van plastische kool, geschikt om op reis of op de jagt te gebruiken, ter tafel, wijst de methode van filtreren met deze toestellen aan en roemt vooral die van Spencer als doelmatig voor groote hoeveelheden en wegens de deugdzaamheid. In Engeland zijn zoodanige filters, hoewel in jaren niet schoongemaakt, toch zuiver gebleven; het systeem wordt dáár ook met goed gevolg op publieke pompen en andere publieke waterreservoirs toegepast.

IX. Hoe de kindersterfte tot een gunstiger cijfer te brengen.

De Secretaris wijst er op, hoe onder de vele bekende oorzaken der kindersterfte, onwetendheid, nalatigheid en zorgeloosheid, de niet het minst onheil aanbrengende zijn. Hij zet dit breedvoerig uiteen, en legt een staat over van de in 1867 in dit ressort tot het vijfde jaar verongelukte kinderen, waaruit blijkt, dat zoo in Drenthe als in Overijssel die verhouding allertreurigst is. Hij spreekt, hoe hygiene en philantropie hier hand aan hand moeten gaan. Wat onwetendheid betreft, hierin wenscht hij te voorzien door volkslezingen en het verspreiden van in den volksgeest geschreven tractaatjes van hygiënischen inhoud. Wat nalatigheid en zorgeloosheid aangaat, vooral met betrekking tot het alleen te huis laten of aan slechte verzorgsters toevertrouwen van kinderen, moeten naar zijn oordeel enkele vrouwen uit de arbeidende klasse in verschillende buurten aangesteld worden, om gedurende de afwezigheid der moeders op die kinderen te passen; deze moesten door goed gezinde inwoners voorzien worden van het finantiëel van zoo weinig beteekenis noodige voor ligging en gerieflijkheid van de kleinen, terwijl aan vrouwen uit de meer gegoede klasse en aan eenen medicus het toezigt op zulke opzigters moest worden opgedragen. Hij acht de crêches op grooteren schaal niet doelmatig. Later komen de kinderen op reeds vrij algemeen, maar veelal slecht ingerigte bewaarscholen. Hij oordeelt het nuttig en op den weg van het geneeskundig Staatstoezigt, mede te werken en te bevorderen dat de staat zich het lot van zoodanige scholen even goed, ja nog meer aantrekke, dan van die voor hooger, lager en middelbaar onderwijs. — Dr. Stork zegt, dat in Almelo, waar een 2000tal fabriekarbeiders zijn, de kindersterfte groot is, evenzeer als die der moeders, die zich gedurende de zwangerschap tot aan het einde toe met te zwaren en te langdurigen arbeid bezig houden en daarmede soms den tweeden of derden dag na de verlossing weder aanvangen; hij oordeelt, dat eene wet op de fabrieken en werkuren nuttig zoude zijn. — De Voorzitter stelt voor, bij de Hooge Regering de wenschelijkheid uit te spreken: 1°. om het toezigt op de bewaarscholen zoo spoedig mogelijk te bevorderen; 2°. dat hoe eer hoe beter, in den aangeduiden zin, eene wet op den fabriekarbeid tot stand kome. Dit wordt goedgekeurd.

X. Wat kan de Raad en zijne leden nog meer doen?

Dr. Stork meent, dat het toezigt meer uitgebreid van aard moest zijn, opdat niet, zoo als nu te Hengelo het geval is met het heerschen van mazelen, epidemische ziekten op eene plaats kunnen heerschen, zonder dat het gemeentebestuur of de geneesheeren de noodige maatregelen nemen. — De Voorzitter is van oordeel, dat dit een goed denkbeeld is, doch meer van persoonlijken aard; het bestaan van mazelen ter genoemde plaatse is hem onbekend. Doch in casu lette men er op, dat terwijl de wet (art. 6 wet III) aan de geneesheeren de verpligting oplegt kennis te geven van 't ontstaan van zekere ziekten, bij eene explicatieve aanschrijving van de Inspecteurs o. a. de mazelen worden uitgezonderd, tenzij ze een gevaarlijk karakter bekomen. — De Secretaris is van oordeel, dat de Raad alleen kan beraadslagen ten opzigte van ingekomen stukken en rapporten van benoemde Commissiën en de voor de agenda ingekomen punten behandelen, die veelal aanleiding geven tot het benoemen van zoodanige Commissiën. Zoodanig voor de agenda in te zenden punten behooren eene hygiënische en daardoor ook philanthropische strekking te hebben en zullen meer dan de voor het publiek vervelende eigenlijke discussiën van den Raad, hetzelve lokken en tot nut kunnen verstrekken, terwijl hierdoor tevens de geest der wet bevorderd wordt met betrekking tot art. 22, al. 2. De leden, plaatsvervangende en corresponderende leden kunnen voortdurend werkzaam zijn, wanneer Commissiën, benoemd om het een of ander hygiënisch punt te onderzoeken en daarover rapport uit te brengen, zich genoopt zullen vinden met de verschillende leden in overleg te treden, ten einde het rapport over de geheele provincie tot een geheel te brengen. Zoo kunnen, onder meer, Commissiën benoemd worden voor:

1°. Kritisch onderzoek der verschillende gemeente-verordeningen, die betrekking hebben op hygiëne.

2°. Onderzoek naar het getal niet-gevaccineerden in de verschillende gemeenten.

3°. Onderzoek der slaapsteden en

4°. Van de geneeskundige dienst der armen.

5°. Toestand van de fabriekarbeiders, meer bijzonder van de kinderen die in de fabrieken werken; de inrigting der fabrieken; de verdiensten van den arbeider in het algemeen, als naauw in verband staande met voeding en kleeding.

6°. Of in het algemeen de klagten gegrond zijn over vervalschte, bedorven of vergiftigde eetwaren.

7°. Onderzoek naar strekking en werking van zieken- en begrafenisbussen.

De Voorzitter zegt, zich met deze denkbeelden over het geheel zeer goed te kunnen vereenigen; hij stelt voor, dadelijk over te gaan tot het benoemen van eenige Commissiën in dien geest, en is van

oordeel dat de slaapsteden, als bronnen van epidemieën, in de eerste plaats en voortdurend moeten nagegaan worden, waarom hij aan alle leden van den Raad opdraagt, dezelve ieder in zijne woonplaats of nabijheid te onderzoeken en hem daaromtrent vóór de volgende vergadering een rapport toe te zenden. Dr. Stork brengt eene verordening op de slaapsteden te Almelo ter tafel, ten bewijze, dat men die zaak daar goed ter harte neemt. De Voorzitter zegt dat de geneeskundige Inspecteurs een schema voor het onderzoek der slaapsteden hebben opgemaakt. — Verder draagt hij aan alle leden op in de eerstvolgende vergadering mededeeling te doen, hoe in iedere plaats de geneeskundige armverzorging is ingerigt. Ook hiervoor bestaat een schema. Ook welke bewaarscholen en hoe ze zijn, acht hij een nuttig onderwerp voor 't onderzoek der leden en plaatsvervangende leden. Hij vraagt ten slotte, wie van de leden in de verschillende deelen der beide provinciën genegen zijn na te gaan, hoe het er gelegen is met het vervalschen van levensmiddelen, waarop de HH. Kroon voor Deventer, Meulenhoff voor Zwolle, Top voor Kampen en Stheeman voor Meppel zich bereid verklaren.

XI. Plaatselijke statistiek.

De Secretaris zegt, dit punt alleen op de agenda gebragt te hebben, om den Raad zijn denkbeeld over statistiek mede te deelen, en de leden zoo mogelijk op te wekken het hunne bij te brengen, om het werk der statistiek voor onze provinciën en woonplaatsen vollediger te maken. Hij zegt zeer wel te weten, hoe velen de schouders ophalen voor statistieke tabellen en met zekere minachting spreken over „het staatjes maken," zoo als dezulken het bij voorkeur noemen; hij laakt dit niet, omdat hij zelf vroeger ook onder dezen behoorde. Zijne tegenwoordige betrekking heeft hem echter een ander inzigt in die zaak doen krijgen en hij heeft, hoewel nog een gebrekkig aanvanger in dezen tak van wetenschap, opgemerkt, dat het slaan van een blik op die groote en uitgebreide tabellen, zonder daarbij verder aan kritiek te denken, doorgaans de reden is dat men de zaak afkeurt en dat er fouten worden begaan. Men moet in bijzonderheden afdalen, wil men met de noodige omzigtigheid van staten gebruik maken, ook zelf wanneer de cijfers volkomen juist zijn. Hij staaft dit met een voorbeeld en zegt verder, dat statistieke berekeningen dán alleen approximatief zekere uitkomsten geven, wanneer zij de onderdeelen van het geheel omvatten, gedeelten der bevolking naar leeftijd en beroep, met betrekking tot de steden, dorpen en buurten waar zij wonen. Hoe meer men in bijzonderheden treedt en al de waarnemingen over eene lange reeks van jaren kan uitstrekken, hoe zekerder en belangrijker de uitkomsten zijn. Hij laat eene proeve van statistiek met betrekking tot de kindersterfte en de procentsgewijze berekening van die overledenen in de sloppen en gangen

tot de straten te Deventer, ter bezigtiging rondgaan. — De Voorzitter voegt nog een en ander tot het gesprokene toe, zich bepaaldelijk vereenigende met de denkbeelden van den spreker met betrekking tot het bezigen van de noodige kritiek bij statistieken arbeid.

XII. Ziekenbussen; wanneer nuttig en doeltreffend.

Wat de ziekenbussen aangaat, is de Secretaris van oordeel, dat die alleen dan nuttig en doelmatig zijn, wanneer zij de strekking hebben om armoede ten gevolge van ziekte te voorkomen. Het is dus alleen de arbeidende klasse, die er genot van moet hebben en zij moeten dan zoodanig ingerigt zijn, dat de zieke behalve genees- en heelkundige hulp ook eene toelage bekomen kan om gedurende zijne ziekte in de meerdere behoeften, daardoor ontstaan, te voorzien. Eene kleine wekelijksche inleg moet strekken om de kosten goed te maken, terwijl ieder weldenkende de zaak zedelijk en geldelijk in de hand moet werken; zij moet echter altijd zoo ingerigt zijn, dat het den leden niet toeschijne als ontvangen zij een aalmoes, opdat die stand niet vernederd, in stede van opgebeurd worde. De leden moeten zooveel mogelijk vrij zijn in de keuze van geneesheer en apotheker, die gewis geen schade hebben bij zoodanige inrigtingen.

De HH. Stork en Top spreken in denzelfden geest over de zaak. De eerstgenoemde brengt een reglement van eene ziekenbus ter tafel, welke hij met eenigen zijner ambtgenooten wenschte op te rigten te Almelo; men was echter gestuit op den onwil der fabriekanten.

De Voorzitter bespreekt ook het nut van zoodanige inrigtingen, en acht het nuttig het oprigten van ziekenbussen voor de arbeidende klasse zooveel mogelijk te bevorderen.

XIII. Aftreding van leden en regeling van de aftreding der corresponderende leden.

De Voorzitter deelt mede, dat de leden Damman de Witt, Hamer en van Lennep dit jaar aftreden, en stelt voor de aftreding der corresponderende leden te regelen in de volgende najaarsvergadering. Wordt aangenomen.

Hierna wordt de vergadering met gesloten deuren voortgezet tot behandeling van punt V (zie boven).

V. Visitatie der apotheken.

De deuren weder geopend zijnde, wordt besloten, de resultaten der zes ingekomen rapporten als bijlage achter de notulen te plaatsen (zie bijlage II). — De Voorzitter merkt op, dat verscheiden processen-verbaal geene aanleiding gaven tot vervolging, en zegt dat men toch de wet naauwkeurig bestudere, ten einde fouten bij het opmaken van processen-verbaal te voorkomen. Hij maakt verder op onderscheidene omissiën in processen-verbaal opmerkzaam; ook deelt hij een verzoek van een der regtbanken mede, om de namen der geneesmiddelen in de processen-verbaal voluit te schrijven. Hij zegt ook, dat, zoo het niet mogt opgaan den verkoop van geheime middelen te beletten ingevolge wet IV, art. 6 al. 2,

dan art. 3 al. 2, welligt kan worden toegepast, omdat de apotheek geen winkel van andere zaken zijn mag (zie Pharmac. Weekbl., 10 Nov. 1867).

De Voorzitter deelt mede, dat twee reagentia-kisten bij hem voorhanden zijn ten dienste van de visiterende commissiën. De Secretaris acht het wenschelijk, dat geene Commissie zonder reagentia visitere; hij vindt het omgekeerde hoogst onaangenaam voor de voorgaande of de volgende Commissie, die zulks dan wel gedaan heeft of doet.

Vergadering te Meppel in de plaats van Assen.

Dr. van Lennep stelt voor, de vergadering voor de provincie Drenthe in het vervolg niet meer te Assen, maar te Meppel te houden, als zijnde voor alle leden meer in het centrum gelegen. Alle leden verklaren zich met dit voorstel ingenomen. Wordt besloten, dat dat de Raad zich dienaangaande zal wenden tot den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Hierna sluit de Voorzitter de vergadering.

Aldus voorloopig vastgesteld.

L. Ali Cohen,
Voorzitter.

J. A. van Ketwich Verschuur,
Secretaris.

Bijlage I.

VERSLAG *van de met glycerine-pokstof genomene proeven en over retrovaccinatie*, door A. Hamer, geneesheer te Ommerschans.

Ommerschans, 13 December 1867.

In de vergadering van den geneeskundigen Raad, gehouden te Zwolle in de maand Mei jl., bragt de Voorzitter, Dr. Ali Cohen, eene brochure ter tafel, waarin de resultaten werden medegedeeld, die verkregen waren door vaccinatie met vaccine, vermengd met glycerine en water, in de verhouding van 1 droppel vaccine, glycerine en water van elk 5 droppels.

Ofschoon het mij niet geheel onbekend was, dat de vermenging met glycerine, in zekere hoeveelheid, de werking der koepokstof niet in den weg staat, en deze handelwijze tot conservering van vaccine reeds door meer dan een geneeskundige was aanbevolen, zoo wekte toch hetgene in den Raad over dit onderwerp verhandeld werd, en wat ik daarna zelf las, in hooge

mate mijne belangstelling op En hoe kan dat ook anders? Immers. zoo als de ondervinding bewezen had, was nu het middel gevonden, om vaccine kunstmatig te vermenigvuldigen op eene wijze zoo gemakkelijk en zoo rijkelijk, dat men in het vervolg voor gebrek daaraan niet meer behoefde bevreesd te zijn. Elken geneesheer die in de bevordering der koepokinenting, als het eenige voorbehoedmiddel tegen de kinderziekte, belang stelt, en die, zoo als ik, meermalen ondervonden heeft, hoe moeijelijk het soms is om in het bezit eener voldoende hoeveelheid deugdzame vaccine te geraken, zal deze ontdekop het gebied der prophylactische geneeskunde ongetwijfeld welkom zijn. Maar ongelukkigerwijze hebben teleurstellingen ons vaak geleerd, dat men aan elke mededeeling, aan elk hooggeprezen en onfeilbaar verklaard middel niet terstond een onbepaald vertrouwen kan schenken, en daarom gevoelde ik mij aangespoord, de zaak van het grootste gewigt achtende, om door onderzoek op groote schaal in het werk gesteld, de waarheid te leeren kennen. De verkregene resultaten mijner, en op mijn verzoek door eenige collega's genomene proeven met glycerine-koepokstof heb ik belangrijk genoeg geacht, om dezelve aan den geneeskundigen Raad mede te deelen.

Den 13den Junij jl. was ik in het bezit van eene voldoende hoeveelheid goede vaccine, doordien ik met vaccine mij door den heer Inspecteur toegezonden, drie kinderen met het gunstigste gevolg had ingeënt. Van deze gelegenheid maakte ik gebruik: 1°. om vaccine zoo van den arm van het kind genomen, op de tepels van 2 drooge koeijen over te brengen, om door middel dezer retrovaccinatie weder genuine koepokstof te verkrijgen; 2°. om glycerine-koepokstof te bereiden, ten einde met mijne proeven een aanvang te kunnen maken. Met deze bereiding ging ik op de volgende wijze te werk: ik verzamelde zoo naauwkeurig het op het oog mogelijk is, de hoeveelheid van 1 droppel lymphe op eene glasplaat, voegde er vervolgens 5 droppels glycerine en 5 droppels gedestilleerd water bij, en wreef deze massa met een klein tempermesje, zoo als de schilders gebruiken, zeer zorgvuldig door elkander. De hoeveelheid glycerine-lymphe die ik nu bezat, was meer dan voldoende om er 25 glaasjes rijkelijk mede te voorzien; 18 werden er aan Heer Inspecteur gezonden; zelf vaccineerde ik 3 kinderen, 1 jongen van 8 en 2 meisjes van 3 en 4 jaren. Den 21sten Junij konde ik uit ruimere bronnen putten om glycerine-koepokstof te vervaardigen, want niet alleen was mijne eerste proefneming volkomen gelukt, daar zich onder de gewone verschijnselen, die niets bijzonders opleverden, bij deze 3 kinderen schoone vaccine-puisten ontwikkeld hadden, maar ook mijne retrovaccinatie was nu weder met het gunstigste gevolg bekroond geworden; op elken tepel der beide koeijen waren twee vesiculae opgekomen, ruim van lymphe voorzien. Ik gaf nu de voorkeur aan de genuine koepokstof om die met glycerine en water te vermengen, vaccineerde daarmede nu 6 kinderen, zond andermaal een aantal glaasjes aan den Heer Inspecteur en daarenboven deelde ik aan een aantal collega's van mijnen voorraad mede, met verzoek om met de toegezondene glycerine-koepokstof proeven te willen nemen en mij daarna de verkregen resultaten te melden.

Mijne tweede proefneming leverde wederom voldoende uitkomsten; bij de 6 ingeënte kinderen had zich de genuine koepokstof in vermengden toestand niets minder werkzaam getoond dan bij 6 andere kinderen, die ik op denzelfden dag met onvermengde stof, zoo versch van de koe genomen, had gevaccineerd, en mijne wekelijks voortgezette vaccinatie met glycerine-lymphe leverde telkens, in zoo verre ik heb kunnen waarnemen, dezelfde verschijnselen op als men gewoonlijk na koepokinenting met onvermengde stof waarneemt, dat is, hier eens met meerdere en daar eens met mindere reactie-verschijnselen gepaard gaande, hetwelk hoofdzakelijk van individuële gesteldheid afhangt.

13 collega's hebben bereidwillig aan mijn verzoek voldaan en mij de verkregene resultaten hunner proefnemingen met glycerine-koepokstof medegedeeld; het verheugt mij, dat ik hierdoor in staat ben gesteld des te beter over de deugdelijkheid der glycerine-lymphe te kunnen oordeelen. Van deze resultaten heb ik de volgende tabel opgemaakt.

RESUME van verrigte koepok-inentingen met glycerine-lymphe door de onderstaande geneesheeren; 1867.

N°.	NAMEN.	WOONPLAATS.	Getal der gevaccineerden.	*Bijzonderheden.*
1.	Kapteijn.	Zwartsluis.	3.	Alle drie met gunstig gevolg. Een vroegere vaccinatie met gewone lymphe was zonder gevolg gebleven.
2.	v. Steenwijk.	Ambt-Vollenhove.	2.	Waarvan één met gunstig gevolg, het verloop was echter veel minder inflammatoir dan wel gewoonlijk het geval is.
3.	Brouwer.	Zuidwolde.	11.	De eruptie der vaccine-puisten had op den gewonen tijd plaats, den 9en dag hadden zich bij allen schoone pokken gevormd. Met de lymphe uit de vesiculae van een dezer kinderen werden 25 kinderen gevaccineerd; bij alle die kinderen was de afloop voldoende en hadden zij, op eene enkele uitzondering na, fraaije pokken.
4.	v. Werkhoven.	Blokzijl.	4.	Waarvan 2 met gunstig gevolg. 4 personen in den leeftijd tusschen 18 en 25 jaren werden met glycerine-lymphe gerevaccineerd, waarvan het gevolg bij één gunstig was.

N°.	NAMEN.	WOONPLAATS.	Getal der gevaccineerden.	*Bijzonderheden.*
5.	Wijnne.	Gramsbergen.	7.	Allen met gunstig gevolg, bij 4 kinderen werd bij wijze van proefneming op den eenen arm glycerinelymphe gebezigd en op den anderen arm gewone vaccine; alle de piqures met glycerine-lymphe leverden schoone vaccine-puisten, terwijl de gewone stof bij één kind werkeloos bleef en bij de 3 andere bij elk 1 piquur geen gevolg had. De pokken met de onvermengde stof waren klein en in hunne ontwikkeling achterlijk, die met glycerine-lymphe ontwikkelden zich spoedig en prachtig.
6.	Amshoff.	Hoogeveen.	Niet opgegeven.	De glycerine-lymphe heeft niet extra voldaan, er is maar een pokje door verkregen, de onvermengde gennine koepokstof was uitmuntend.
7.	Meijeringh.	Dedemsvaart.	2.	Waarvan een met gevolg, er ontwikkelden zich 2 vaccine-puisten, die in den beginne zeer klein waren; met de daaruit verkregene lymphe zijn onderscheidene kinderen met gunstig gevolg gevaccineerd.
8.	v. Riemsdijk F. W.	Hardenberg.	3.	Waarvan één met gunstig gevolg; bij een dezer kinderen had de vaccinatie 6 weken later plaats; ofschoon de lymphe liquide gebleven was, betoonde zij zich echter werkeloos.
9.	Metelenkamp Cappenberg.	den Ham.	Niet opgegeven.	De glycerine-lymphe en de genuine lymphe onvermengd hebben beiden even goed voldaan, en wel in die mate, dat ik volstrekt geen onderscheid in de puisten zien konde.
10.	Koster.	Lutten.	1.	Van de 6 puncties leverden 2 zeer goede vaccine puisten, vooral de eene was zeer mooi, waaruit meerdere kinderen met goed gevolg zijn ingeënt. Ook heb ik zelf glycerine-koepokstof genomen en met goed gevolg gebruikt.

N°.	NAMEN.	WOONPLAATS.	Getal der gevaccineerden.	*Bijzonderheden.*
11.	Hamer.	Veenhuizen.	4.	Allen met gunstig gevolg, de pokken waren kleiner dan gewoonlijk.
12.	ten Raa.	Staphorst.	Niet opgegeven.	De genuine-koepokstof met en zonder glycerine is met gunstig gevolg aangewend.
13.	Damman de Wit.	Gieten.	Niet opgegeven.	De onvermengde koepokstof is perfect gelukt, van de met glycerine vermengde heb ik geen pokken kunnen krijgen.

Het is alzoo, volgens mijn gevoelen, andermaal voldoende bewezen, dat de glycerine-lymphe ter bevordering der koepokinenting met groot voordeel kan aangewend worden, maar of zij langer haar werkend vermogen behoudt als de onvermengde koepokstof, durf ik niet beslissen.

In het Nederl. Tijdschrift voor Geneeskunde, afl. November 1867, komt een ingezonden stuk voor van G. A. N. A., waarin wordt medegedeeld dat na 11 maanden tijd de glycerine-lymphe van Dr. Müller te Berlijn bij het Amsterdamsche koepok-genootschap ontvangen, geheel werkeloos bleef. Proeven, die ik onlangs met glycerine-lymphe, niet ouder dan 21 Junij jl. genomen heb, mislukten, terwijl de onvermengde vaccine van denzelfden datum gunstige resultaten opleverde.

Ten slotte nog een woord over retrovaccinatie. Zoo als ik reeds gezegd heb, is mijne retrovaccinatie op de tepels van twee drooge koeijen bewerkstelligd, ook andermaal met een gunstig gevolg bekroond geworden. De deugdelijkheid der hierdoor verkregene lymphe, hetzij met glycerine vermengd of niet, is dunkt mij voldoende bewezen, namelijk indien de waargenomene verschijnselen bij de ontwikkeling en het regelmatig beloop der vaccine-puisten bij de kinderen daarmede gevaccineerd, daarvoor eenigen waarborg stellen. Doch niettegenstaande dat, doet zich de vraag voor, of de lymphe door retrovaccinatie verkregen met vaccine, die bij den mensch reeds verscheidene generaties heeft doorloopen, even deugdzaam is als de lymphe uit spontaan ontwikkelde pokken bij de koe of die door inoculatie van het eene rund op het andere verkregen wordt.

Nadat ik mijn verslag geëindigd had, bragt de Voorzitter, Dr. Ali Cohen, twee stukken ter tafel, één van Dr. Stoffels te Meppel en één van den eerst aanwezenden Officier van Gezondheid te Zwolle, de heer Ramhorst de Brouwer. Beide stukken bevatteden mededeeling hunner proeven met glycerine-lymphe. Alle kinderen door Dr. Stoffels ingeënt, hebben volkomen ontwikkelde pokpuisten gekregen, uitmuntend geschikt voor verdere vaccinatie.

10 manschappen tusschen 20—22 jaren oud, zijn door den heer Ramhorst de Brouwer gevaccineerd, als:

met glycerine verdund, 5 gevaccineerd; geene opgekomen;

met water verdund, 5 gevaccineerd; 2 volkomen, 2 onvolkomen; 1 zonder gevolg.

De Secretaris, Dr. van Ketwich Verschuur, deelde vervolgens de onderstaande resultaten mede zijner vaccinatiën met glycerine-lymphe.

Deventer. Vaccinatie met glycerine-lymphe, 16 Junij 1867.

Johanna La Faille, oud 9 maanden, Arbeiderswoningen buiten de Brinkpoort, ingeënt met drie steekjes op iederen arm.

8sten dag op den regter arm twee goed opgekomen pokken, op den linker arm heeft een pok gevat, is echter niet genoegzaam ontwikkeld. Het beloop der pokken op den regter arm is regelmatig; de pok op den linker arm blijft achterlijk in ontwikkeling en is ook niet goed gevuld.

Kind van van Aelst, 2 maanden, 6 op iederen arm, zijn niet opgekomen; dit kind bleek echter den volgenden dag ziek te zijn.

Reintje Nijkamp, 11 maanden, 6 steekjes, waarvan op den achtsten dag op den regter arm drie, en op den linker arm twee behoorlijk ontwikkelde pokken waren opgekomen, het beloop was verder normaal.

Lambertus Harmelink. oud 22 weken, op iederen arm drie steken; den 8sten dag waren op den eenen arm één, en op den anderen twee zeer goed ontwikkelde pokken opgekomen; het beloop was regelmatig; op den 4den dag vielen de korsten af.

Hermina Hendrika Pothaar, ingeënt met vijf steekjes, waarvan vier goed zijn opgekomen op den 8sten dag. Geregeld beloop.

Deze kinderen zijn ingeënt met Glycerine-lymphe, ontvangen van den Heer Inspecteur en hem toegezonden door den Heer Hamer.

Onmiddellijk na de ontvangst heb ik hiervan ingeënt van twee glaasjes; de overige glaasjes gaf ik aan den Heer Dr. Groskamp, met verzoek ook zijn eigen kind hiermede in te enten.

Hij maakte 8 à 14 dagen later gebruik van de stof en zag geene uitkomst.

16 Augustus.

Glycerine-lymphe door mij zelf bereid; echter met zeven droppels glycerine op één droppel lymphe.

Kind van van der Kracht. Dit kind heb ik ingeënt met 4 steken van deze stof op den eenen en met 4 steken lymphe zoo uit den arm genomen op den anderen arm. Alle acht pokken kwamen op, en hadden een regelmatig beloop.

Glycerine-stof van den Heer Inspecteur ontvangen en afkomstig van den heer Wijnne, gedateerd 1 Julij 1867, kwam bij drie kinderen ingeënt, volstrekt niet op.

Het eenige en ook groote voordeel van de glycerine-lymphe is de aanmerkelijke vermeerdering van de stof; terwijl het mij voorkomt dat de stof zich niet zoo lang goed houdt als zulks wordt voorgesteld door het Amsterdamsch Genootschap tot bevordering der Koepok-inenting.

Ook is de verhouding van 10 droppels op 1 misschien te groot.

BIJLAGE II.

PROCESVERBAAL.	PROVINCIE EN COMMISSIE.	GENEESKUNDIGEN.				APOTHEKERS.				DROOGISTEN.			
		Z. G.	G.	Slecht, Middelm.	Hervis.	Z. G.	G.	Slecht. Middelm.	Hervis.	Z. G.	G.	Slecht. Middelm.	Hervis.
Te Nijeveen.	I. Drenthe: Dr. Stork en Hr. Kroon.	5	7	3	"	6	3	1	"	"	"	"	"
3 Processenverbaal: Auwerda, Anlo, Doorenbos, Emmen, Zuiderbaan, Peize.	II. Dr. van Ketwich Verschuur en Hr Meulenhoff.	3	11	14	1	3	2	"	"	"	1	"	"
	III. Overijssel: Dr. Hofstede Crull en Hr. Top.	1	11	1	"	4	9	"	"	"	1	"	"
4. Processenverbaal: ten Bosch, Berghege, Tullenaars, Immink.	IV. Dr. Stoffels en Hr. Stheeman.	10	7	4	"	2	1	1	"	"	1	"	"
Procesverbaal: Te Steenwijk.	V. Hr. Hamer en Hr. Dibbits.	11	3	2	1	12	3	1	"	"	2	"	"
	VI. Hr. ten Raa en Hr. Ebbinge.	8	14	2	1	6	2	1	1	"	2	"	"
	Drenthe	8	18	17	1	9	5	1	"	"	1	"	"
	Overijssel	30	35	9	2	24	15	3	1	"	6	"	"
Te zamen . .		38	53	26	3	33	20	4	1	"	7	"	"

N°. 37. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor de provincie Zuid-Holland, gehouden den* 6den *November* 1867.

Voorzitter: Dr. L. J. Egeling, inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor de provincie Zuid-Holland.
Secretaris: Dr. W. M. H. Sänger.

Alle leden van den Raad zijn tegenwoordig. Voor het overleden lid Dr. Lodder heeft Dr. Ballot, voor den heer Vigelius, die verhinderd is de vergadering bij te wonen, de heer Robertson zitting genomen. Mede zijn tegenwoordig de plaatsvervangende leden Dr. Ramaer, Dr. Lulofs, Dr. van der Looij, Moet en van Scherpenzeel.

De voorzitter opent de vergadering. Hij herinnert dat de notulen van de vorige vergadering onder n°. 21 zijn opgenomen in het 1e stuk van de *Verzameling van stukken betreffende het geneeskundig Staatstoezigt in Nederland*, jaargang 1867, waarvan reeds een exemplaar aan de leden is toegezonden en wijst op eene drukfout op bladz. 29: aldaar moet namenlijk onder de aftredende leden die tot plaatsvervangende zijn benoemd ook Dr. J. N. Ramaer worden vermeld.

Daar niemand der leden bedenkingen tegen de notulen heeft, worden deze goedgekeurd.

Dr. Snijders vraagt of het toch niet bedenkelijk is, de notulen te doen drukken alvorens deze zijn goedgekeurd. Hij vreest mogelijke aanmerkingen.

Prof. Boogaard meent, dat juist wanneer men eerst een half jaar na de vergadering de notulen hoort voorlezen, de herinnering aan de vergadering dikwijls niet levendig genoeg meer zijn zal, om de juistheid der notulen te beoordeelen. Hij is zeer vóór de thans gevolgde handelwijze.

De voorzitter herinnert dat hij op eene vroegere vergadering het gevoelen van den Raad heeft gevraagd omtrent het drukken van notulen die nog niet door den Raad zijn vastgesteld en dat toen de door hem gevolgde handelwijze algemeenen bijval heeft gevonden. Hij vraagt of het bezwaar van den heer Snijders ook bij andere leden weegt en doet opmerken dat, zoo in de notulen iets onjuist is vermeld, dit in de volgende vergadering kan worden aangewezen en de verbetering dan in de notulen van die vergadering wordt opgenomen.

Er wordt besloten dat de thans gevolgde handelwijze ook voortaan zal worden gevolgd.

Naar aanleiding van de notulen deelt de voorzitter mede: Mededeelingen naar aanleiding der notulen.

1°. dat, tégen het advies van den Raad, door Gedeputeerde

Staten aan Dr. de Jaager verlof is verleend om te Nieuwerbrug, gemeente Bodegraven, geneesmiddelen te leveren.

Eene vraag van Prof. Boogaard of Gedeputeerde Staten ook de motiven hebben medegedeeld, die hun daartoe deden besluiten, wordt beantwoord door de voorlezing van het toegezondene extract uit de besluiten van Gedeputeerde Staten, waarin geene motiven worden medegedeeld.

2°. dat hij aan den wensch van den heer Vorstman, dat eene aanschrijving zou worden gerigt aan de apothekers betreffende den handel in verwstoffen in het lokaal, voor apotheek bestemd, niet heeft voldaan, omdat hij de uitkomsten der winkelvisitatiën wilde afwachten.

3°. herinnert hij dat door hem aan de leden en plaatsvervangende leden eene circulaire is gezonden waarin zijn opgenomen de schetsen voor het onderzoek van slaapsteden, voor het onderzoek naar de geneeskundige armverzorging en voor het verzamelen van bijdragen voor eene geneeskundige plaatsbeschrijving, en dat daarin aan de leden is verzocht hem voor 15 Oct. te willen mededeelen, in hoe verre zij bereid zijn aan dat onderzoek deel te nemen. Op de uitkomsten van deze circulaire zal hij straks terugkomen.

Daarop doet de voorzitter mededeeling van de volgende ingekomen stukken, die, zooveel noodig, door den secretaris worden voorgelezen:

Ingekomen stukken.

1°. eene missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van 13 Septr. 1867 n°. 154, houdende mededeeling van het door den Koning aan den heer B. J. Fornara, op zijn verzoek, verleend ontslag als lid van dezen Raad en van de benoeming van het plaatsvervangend lid J. C. Th. Vigelius tot lid, en van den heer J. C. Huisman, apotheker te Brielle, tot plaatsvervangend lid.

2°. een afdruk van het IVe hoofdstuk van het verslag van Gedeputeerde Staten over den toestand der provincie over het jaar 1866.

De voorzitter had afdrukken daarvan verzocht voor den Raad. De leden ontvingen dan ook reeds ieder een exemplaar. Hij merkt daarbij op, dat het hoofdstuk zeer onbeduidend is en daarin bijna niets is opgenomen uit het door hem ingevolge de wet aan Gedeputeerde Staten ingediend jaarverslag; een uittreksel uit dat verslag, in het provinciaal verslag als bijlage opgenomen, heeft men bij deze afzonderlijke afdrukken weggelaten. Aan het laat inkomen van het verslag van den inspecteur, waarvan Gedeputeerde Staten spreken, kan dit bezwaarlijk worden geweten, daar dit in Juli werd toegezonden en het verslag van Gedeputeerde Staten de dagteekening van 24 September draagt.

3°. eene missive van den minister van 24 Aug. 1867 n°. 233, waarbij exemplaren van de lijst van geneeskundigen,

apothekers enz. in deze provincie, worden toegezonden, ter uitreiking aan de leden en plaatsvervangende leden van den Raad. Deze exemplaren zijn verzonden. De voorzitter ontving ook een exemplaar van dergelijke lijsten van de overige provincien, voor zooverre die reeds zijn gedrukt.

4°. eene dergelijke missive van 11 Juni 1867 n°. 306, waarbij wordt toegezonden een exemplaar van de wet van den 16e April 1867, Stbl. n°. 28 (z. *Verzameling* n°. 13);

5°. eene missive van den minister van 13 Juni 1867 n°. 306 (z. *Verzameling* n°. 24);

6°. afschrift van eene circulaire van den minister van 20 Juli 1867 n°. 279, aan de commissarissen des Konings (z. *Verzameling* n°. 25);

7°. eene missive van den minister houdende afschrift van 's Konings besluit van 26 Juli 1867 no. 70. (z. *Verzameling* n°. 26);

8°. eene dergelijke missive van 29 October 1867 no. 196, waarbij eene eerepenning voor gratis-vaccinatie van minvermogenden in 1867 wordt toegezonden, ter uitreiking aan Dr. A. F. van Wieringen te Lekkerkerk.

9°. eene missive van het gemeentebestuur van Schiedam van 29 Juni 1867 n°. 267 waarbij wordt toegezonden een exemplaar van de verordening regelende den werkkring der gezondheidscommissie aldaar. De voorzitter voegt hierbij dat Dr. Vaillant, lid van dezen Raad, voorzitter van die gezondheidscommissie is.

Geneeskundig personeel.

De secretaris doet daarna mededeeling van de veranderingen in het geneeskundig personeel sedert 7 Juni l. l.

Dr. Vaillant vraagt of de heelmeester Nieuwenhuizen, die hij bij een bezoek te Maassluis aldaar gevestigd vond, zijn bewijzen van gevoegdheid heeft doen viseren.

De voorzitter antwoordt, dat hij van dezen heer een verkeerd stuk heeft ontvangen ter visering en hem daarover schreef.

Ziekten, die de volksgezondheid bedreigen.

Hierna geeft de voorzitter verslag van de bij hem ingekomen berigten omtrent ziekten die de volksgezondheid bedreigen. Hij ontving mededeeling omtrent het voorkomen van:

mazelen in Juni te Dordrecht; in Juli te Nieuwland; in Augustus te Arkel; in September te Dirksland en te Leerdam; in October te Middelharnis en te Hoog-Blokland.

pokken in Juni te Papendrecht; in Juli te Rotterdam, Zevenhuizen en Papendrecht; in Augustus te Alblasserdam.

typhus in Juli te Rotterdam en Vlaardingen; in September te 's Gravenhage en Ter Aar.

angina diphtherica in Juni te Gorinchem; in Juli te Nieuwe Tonge, Meerkerk, Streefkerk en Rotterdam; in Augustus te Rotterdam; in September te Hellevoetsluis, Nieuwe Tonge en 's Gravendeel; in October te Nieuwe Tonge.

kinkhoest in Juni te Goedereede en in September te Dirksland.

De *cholera asiatica* kwam weder in vele gemeenten van deze provincie voor, doch verkreeg, met uitzondering van enkele gemeenten, weinig uitbreiding. Uit een door den voorzitter medegedeeld overzigt bleek, dat het eerste geval den 9e Augustus te Rotterdam werd waargenomen; het laatste geval waarvan hij berigt ontving vertoonde zich den 21e October te Oude Tonge. In de geheele provincie werden in 1867 1448 personen als aan die ziekte lijdende en 936 als daaraan overleden opgegeven.

Handelingen v. h. geneesk. Staatstoezigt.

Vervolgens worden door den voorzitter omtrent de handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt hoofdzakelijk de volgende mededeelingen gedaan.

Sedert de laatste vergadering van den Raad zijn door hem of door den adjunct-inspecteur twee en dertig gemeenten bezocht, namelijk: Arkel, Asperen, Oud-Beijerland, Barendrecht, Bleiswijk, Bodegraven, Brielle, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld, Hellevoetsluis, Nieuw-Helvoet, Hillegersberg, Katendrecht, Katwijk, Leerdam, Leiden, Nieuwerkerk a/d IJssel, Nieuwenhoorn, Oudenhoorn, Oostvoorne, Pernis, Rockanje, Rotterdam, Ridderkerk, Scheveningen, Schoonhoven, Spijkenisse, Stolwijk, Vianen, Woerden en Zwijndrecht.

In de gemeenten: Arkel. Barendrecht, Nieuw-Beijerland, Oud-Beijerland, Hardinxveld, Hillegersberg, Leerdam, Ridderkerk, Schiedam, IJsselmonde, Vianen en Zegwaard zijn verordeningen vastgesteld waarbij aan de politie de magt wordt gegeven, de woningen waarin zich gevallen van besmettelijke ziekten, of die als zoodanig door het gemeentebestuur beschouwd worden, voordoen, binnen te treden ter reiniging of desinfectie en straf wordt bedreigd op het niet toelaten of verhinderen daarvan.

Op verzoek van den voorzitter deelt de adjunct-inspecteur het volgende mede:

Sedert de vorige vergadering is door hem eene magtiging volgens art. 5 der wet, regelende het geneeskundig Staatstoezigt, vertrekt aan het plaatsvervangend lid Dr. Lulofs tot het binnentreden der scholen te Giessendam en Sliedrecht, om na te gaan in hoeverre de desinfectie-maatregelen bij het heerschen der cholera daar werden toegepast.

Waterverversching in den Alblasserwaard.

Naar aanleiding der mededeeling van Dr. Lulofs in de vorige vergadering (notulen, *Verzameling* pag. 97) heeft hij den commissaris des Konings verzocht, bij de waterschapsbesturen in den Alblasserwaard aan te dringen op eene herhaalde waterverversching, aan welk verzoek die besturen hebben voldaan; tevens deelt hij mede, dat een stoomgemaal aan den Elshout zal worden opgerigt, waardoor de gezondheidstoestand in dien waard veel kan worden verbeterd.

In Dubbeldammer polder.

Omtrent de waterontlasting in den Dubbeldammer polder (zie notulen der vorige vergadering, *Verzameling* blz. 97) deelt hij mede, dat men te Dordrecht bij hoogen waterstand het gracht-water door stoomkracht in de oude haven zal voeren, waardoor één der bezwaren van de gemeente Dubbeldam zal zijn opgeheven.

Nieuw Helvoet.

Bij het gemeentebestuur te Nieuw-Helvoet werd ernstig aangedrongen op het dempen van eene doorloopende stinksloot vóór de gemeente-school, waartoe de gemeenteraad heeft besloten.

Nieuwenhoorn.

Te Nieuwenhoorn waren vele erven in zeer onreinen toestand: varkenshokken, sekreten, mesthoopen, soms voor de eenige deur der woningen. Hij stelde het gemeentebestuur voor eene verordening op het plaatsen en inrigten daarvan vast te stellen, waarna zoodanige verordening is tot stand gekomen.

Zieken lokaal te Fijenoord.

Het gemeentebestuur van IJsselmonde werd opmerkzaam gemaakt op de behoefte aan hulp voor het uitvoeren der desinfectie-maatregelen, en aan een lokaal voor lijders gedurende het heerschen der cholera te Fijenoord. Dadelijk werd in de noodige hulp voorzien; over een blijvend lokaal voor lijders, die niet naar Rotterdam kunnen vervoerd worden, is men in overleg getreden met den directeur der Nederlandsche Stoombootmaatschappij.

Ridderkerk.

Te Ridderkerk werd op zijn voorstel besloten een paar stinksloten te dempen of van een gemetseld riool te voorzien.

Heukelom.

Te Heukelom werd nabij de school een verwaarloosd en vervuild erf met mesthoopen, varkenshok, privaat, poelen enz., nabij de school aangetroffen. Hij heeft daarop bij burgemeester en wethouders aangedrongen op eene strenge toepassing van eene bestaande verordening. Ten gevolge daarvan is het erf geheel ontruimd en schoon gemaakt.

Vianen.

Te Vianen was de openbare reinheid sedert zijn bezoek in 1866 weinig verbeterd. Hij maakte het gemeentebestuur hierop opmerkzaam en verzocht den commissaris des Konings om medewerking, die bereidwillig zijne voorstellen heeft ondersteund.

Onbewoonbaarheid van woningen te Dordrecht.

Burgemeesters en wethouders van Dordrecht verzochten advies over de bewoonbaarheid van sommige woningen, met het oog op de cholera-epidemie van 1866. Na een onderzoek in loco gaf hij het gemeentebestuur in overweging deze onbewoonbaar te verklaren, zoolang eenige noodige verbeteringen niet waren aangebragt.

Oud-Beijerland.

Oud-Beijerland leverde bij zijn laatste bezoek het bewijs, dat, bij goeden wil, in korten tijd veel in het belang van den gezondheidstoestand kan worden gedaan. Sedert het vorig jaar waren de sekreten van de sloten verwijderd, stinksloten gedempt, andere uitgediept, terwijl bij het heerschen der cholera de noodige voorzorgsmaatregelen waren genomen.

School te Fijenoord.

Aan deze mededeeling voegt Dr. Vaillant, schoolopziener in het distrikt waartoe IJselmonde behoort, toe, dat te IJsselmonde, waar voorloopig eene oude koffijloods als schoollokaal in gebruik is, binnen een niet ver verwijderd tijdstip eene nieuwe school zal worden gebouwd, waartoe het noodige terrein van de gemeente Rotterdam is gekocht.

De voorzitter neemt vervolgens wederom het woord en deelt mede een schrijven van den minister van Binnenlandsche Zaken van 31 Juli n°. 287 (z. *Verzameling* n°. 31), houdende dat de Regering van haren consul te Dantzig berigt had ontvangen dat zich aldaar eenige gevallen van cholera asiatica hadden vertoond en onder anderen de vrouw van eenen Nederlandschen schipper aan die ziekte was overleden. Naar aanleiding daarvan had de minister de commissarissen des Konings verzocht in overleg met de geneeskundige inspecteurs maatregelen te nemen.

Maatregelen naar aanleiding van het voorkomen van cholera te Dantzig.

Dientengevolge werden door de commissarissen des Konings in deze provincie de gemeentebesturen van Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Maassluis, Brielle, Hellevoetsluis en Dordrecht uitgenoodigd om in overleg met den inspecteur de uit Dantzig komende schepen, die in hunne gemeenten mogten binnenvallen, streng te doen onderzoeken, en de noodige maatregelen te nemen tot verpleging van de zieken, die zich aan boord mogten bevinden.

Te Rotterdam verklaarde zich op verzoek van den inspecteur het lid van den Raad Prof. Groshans, en bij verhindering van dezen Dr. van Vollenhoven, bereid om zich met het onderzoek van uit Dantzig komende schepen te belasten. Ook elders werd toezigt gehouden.

Spoedig echter bleek de vrees voor invoer van cholera uit Dantzig onnoodig, daar te Rotterdam zelf reeds den 8e Augustus een choleralijder werd aangegeven.

De minister rigtte toen eene circulaire aan de commissarissen des Konings dd. 15 Augustus, n°. 216, 9e afd., waarin aan vroegere aanschrijvingen betreffende cholera werd herinnerd (z. *Verzameling* N°. 32).

De commissaris des Konings trad omtrent te nemen maatregelen in overleg met den inspecteur, die o. a. in overweging gaf, krachtig bij de gemeentebesturen aan te dringen op het schorsen der kermissen. De commissaris achtte dit echter onnoodig, daar vroeger reeds hierop was gewezen. De inspecteur schreef hierop nog aan Gedeputeerde Staten over dit onderwerp, met verwijzing naar art. 144 der provinciale wet. Doch dit schrijven bleef zonder gevolg.

Bodegraven.

Naar aanleiding van klagten over eene vuilnishoop bij het schoollokaal te Meijer, gemeente Bodegraven, werd door den inspecteur

een lokaal onderzoek ingesteld, waarbij bleek dat de klagten overdreven waren. Verwijdering van de mesthoop was echter wenschelijk en eene correspondentie met het gemeentebestuur gaf het vooruitzigt dat het bezwaar zoodra mogelijk zou worden uit den weg geruimd.

Riolen en slooten te 's Gravenhage.

Bij het uitbreken der cholera te 's Gravenhage, werd het gemeentebestuur door den inspecteur opmerkzaam gemaakt op den slechten toestand der riolen en daarbij eenige, die een zeer hinderlijke stank verspreidden, meer bepaald aangewezen, en tevens de desinfectie van eenige zeer stinkende slooten met ijzervitriool aangeraden. Deze laatste wenk werd dadelijk behartigd en de desinfectie dagelijks verrigt tot den 1sten November.

Verzameling van mest te Leiden.

Ten gevolge eener mededeeling van Prof. Evers dat de slagter Biben te Leiden aan het gemeentebestuur vergunning had gevraagd tot het verzamelen van mest achter zijne slagterij in de Heerensteeg, rigtte de inspecteur, na plaatselijk onderzoek, aan het gemeentebestuur het verzoek die vergunning niet te verleenen, Hij ontving nog geen antwoord en vraagt of aan Prof. Evers welligt iets bekend is omtrent den afloop der zaak.

Prof. Evers zegt in den tijd vernomen te hebben, dat het gemeentebestuur zijne onmagt had te kennen gegeven om die vergunning te weigeren. Hij meent wel dat in zulk geval welligt een beroep op Gedeputeerde Staten zou kunnen worden gedaan.

Vuile slooten en mesthoopen te Maassluis.

Bij een bezoek te Maassluis bleek den inspecteur dat in die gemeente verscheidene zeer vuile stinkslooten werden gevonden en op sommige plaatsen groote mestverzamelingen werden geduld. Hij vestigde daarop terstond de aandacht van het gemeentebestuur, hetwelk zich bereid verklaarde zooveel mogelijk verbetering aan te brengen en o. a. eenige sloten te dempen.

Maatregelen te Rotterdam bij gelegenheid van de kermis.

Bij het naderen van den tijd van de kermis te Rotterdam trad de inspecteur in overleg met den burgemeester ten opzigte van maatregelen, die zouden kunnen worden genomen om het inbrengen van cholera door de zoogenaamde kermisgasten zoo mogelijk te voorkomen, of althans die ziekte bij haar begin te ontdekken, en om de verbreiding zooveel mogelijk tegen te gaan. Hij raadde aan — toen het onmogelijk bleek de kermisspellen enz. op een veld buiten de stad te plaatsen — de tenten, kramen enz. zooveel mogelijk over verschillende pleinen te verdeelen, opdat zoo min mogelijk opeenhooping van menschen zou worden bevorderd; de spellen en kramen niet tegen elkander aan te plaatsen, maar op zulk een afstand dat overal ruimte bleef om door te gaan, en zoo, dat achter de tenten en kramen geene ingesloten ruimten werden gevormd, die altijd worden gebruikt tot het wegwerpen van allerlei vuil en daartoe als het ware uitlokken. Verder gaf hij in overweging streng te waken tegen het werpen

van vuilnis bij de tenten en kramen, en alle vuil dagelijks te doen weghalen. Eindelijk sloeg hij voor, dat een afzonderlijke geneeskundige dienst zou worden georganiseerd om den gezondheidstoestand der kermisgasten voortdurend te controleren. De verblijfplaats dergenen die met tenten, kramen enz. de kermis komen bezoeken, is bij de politie bekend, of kan haar althans bekend zijn. Gedeeltelijk overnachten dezen in slaapsteden en kleine logementen, gedeeltelijk in hunne tenten en kramen. Indien nu het gemeentebestuur deze gasten dagelijks deed bezoeken door eenen geneeskundige, en hun in geval van ongesteldheid gratis hulp verschafte, dan zou het voorkomen van cholera onder hen niet verborgen kunnen blijven en het ontstaan daarvan welligt, door het couperen van praemonitoire diarrhoe, kunnen worden voorgekomen. De burgemeester gaf met groote bereidwilligheid hieraan gehoor en de maatregelen, door den inspecteur voorgesteld, zijn allen genomen. Toen nu juist bij het begin van de kermis de cholera zich weder voordeed (doch niet bij kermisgasten), gaf de inspecteur den burgemeester in bedenking, of het niet mogelijk ware de kermis, zoo niet op te heffen, althans te bekorten. Burgemeesters en wethouders stelden aan den gemeenteraad vervroegde sluiting der kermis voor; doch dit voorstel werd met 15 tegen 10 stemmen verworpen.

De genomen maatregelen schijnen goed te hebben gewerkt. De ziekte heeft althans gedurende de kermis geene groote uitbreiding genomen.

Slaakkade te Rotterdam.

Op den toestand van verscheidene slooten aan de Slaakkade te Rotterdam werd mede door den inspecteur de aandacht van het gemeentebestuur gevestigd. Ook hierin zou dat bestuur zooveel mogelijk verandering trachten te brengen, doch de omstandigheid dat deze slooten niet gemeente-eigendom zijn, maakt voorziening in dezen zeer moeijelijk.

Schoonhoven.

Het gemeentebestuur van Schoonhoven werd opmerkzaam gemaakt op den toestand van de Zevender, een smal water, loopende tusschen woningen en het voorhanden zijn van mestvaalten in de bebouwde kom der gemeente en verzocht een en ander zoo noodig door het vaststellen eener verordening tegen te gaan.

Begraafplaats te Stolwijk.

Door den commissaris des Konings werd aan den inspecteur een adres van inwoners der gemeente Stolwijk toegezonden, waarbij deze klaagden over de verpestende dampen, die aldaar worden verspreid uit de begraafplaats, die veel te klein en sterk overvuld en daarenboven midden in de bebouwde kom der gemeente gelegen is. Nadat hij zich in persoon had overtuigd dat de klagten allezins gegrond waren, werd zoowel door hem als door den commissaris des Konings krachtig bij het gemeentebestuur aangedrongen op het aanleggen van een nieuw kerkhof op eenigen

afstand van de bebouwde kom der gemeente. Geldelijke nood, het gevolg van den in die gemeente sterk gewoed hebbenden veetyphus en van het uitbranden van een kerkgebouw, deed echter het gemeentebestuur zich voorloopig bepalen tot vergrooting van de bestaande begraafplaats door verkleining van de kerk.

Gevangenis te Woerden.

Een bezoek in de gevangenis te Woerden gaf den inspecteur de overtuiging, dat de ziekenzalen en meer bepaald die voor de crimineel veroordeelden, hoogst ondoelmatig zijn. Hij vestigde daarop de aandacht van den minister van Binnenlandsche Zaken.

Anijszaad met vruchtjes van Conium maculatum.

De heeren Haaxman en Cramer berigtten den inspecteur, dat in het midden der vorige maand te Rotterdam anijszaad werd verkocht, gemengd met vruchtjes van Conium maculatum. Het zaad was te Amsterdam ingeslagen. Bij een gezin te Rotterdam, hetwelk anijsmelk had gedronken, die met dit zaad was bereid, hadden zich verschijnselen van vergiftiging vertoond. De inspecteur gaf hiervan terstond kennis aan den geneeskundigen inspecteur voor Noord-Holland en aan den minister van Binnenlandsche Zaken, wien hij in bedenking gaf, de aandacht van het publiek door middel van de Staatscourant daarop te rigten.

De heer Haaxman meent dat het gemeentebestuur van Rotterdam zich deze zaak niet genoegzaam heeft aangetrokken; hij zoude in een dergelijk geval eene enquête door het gemeentebestuur wenschen te zien ingesteld.

De heer Cramer geeft den inspecteur in bedenking om het gemeentebestuur van Rotterdam uit te noodigen, in alle winkels monsters van anijszaad te koopen en dan die te doen onderzoeken.

De voorzitter zou beter achten dat de leden van den Raad de monsters onderzochten. Hij zal het gemeentebestuur verzoeken in verschillende winkels anijszaad te doen koopen en dan de te Rotterdam wonende apothekers, leden van den Raad, verzoeken na te gaan of in die monsters vruchtjes van Conium maculatum worden gevonden.

Verder wordt door den voorzitter medegedeeld:

1°. dat de wede. Gertzen te Rotterdam zich tot den Koning heeft gewend, met verzoek verlof te bekomen tot den verkoop van geneesmiddelen tegen kanker. Overeenkomstig het advies van den inspecteur werd afwijzend op dit verzoek beschikt. De wet kent den Koning ook niet het regt toe dergelijk verlof te verleenen.

Waarneming eener apotheek.

2°. dat, op verzoek von den heer Fischer, apotheker te Leiden, door den inspecteur krachtens art. 18 der wet van 1 Juni 1865 (Stbl. N°. 61) vergunning is verleend aan den heer Proot, apotheker aldaar, om de apotheek van den heer Fischer, die wegens ziekte uit de gemeente afwezig is, te gelijk met de zijne waar te nemen en zulks voor den tijd van drie maanden.

Vervolgingen.

De afloop der vervolgingen wegens overtreding der geneeskundige wetgeving was als volgt:

Mej. J. Schrijver wede. G. J. Gertzen, is veroordeeld tot eene geldboete van twintig gulden, wegens het in het openbaar aankondigen dat zij de geneeskunst uitoefent.

De apothekers Snabilié en van Renesse te 's Gravenhage zijn door het Provinciaal Geregtshof in Zuid-Holland niet onvankelijk verklaard in het hooger beroep, door hen ingesteld van de vonnissen der arrondissements regtbank te 's Gravenhage; hunne zaken zijn nog bij den Hoogen Raad aanhangig.

De heelmeester Japikse te Nieuwkoop is door den officier van Justitie te Leiden vervolgd wegens overtreding van art 8. der wet regelende de uitoefening der artsenijbereidkunst. Of er reeds uitspraak is gedaan, is den voorzitter nog niet bekend.

Tegen S. van Dokkum en J. Roozing te Rotterdam is door den inspecteur proces-verbaal opgemaakt wegens het in het openbaar aankondigen van het uitoefenen van geneeskunst, in strijd met art. 3 der wet op de uitoefening der geneeskunst.

Gevraagde adviezen: Afwijking van art. 3 wet IV.

Vervolgens deelt de voorzitter mede:

1°. dat de apotheker W. M. Kok te Oud-Beijerland vergunning heeft verzocht tot afwijking van art. 3 alinea 2 der wet van 1 Juni 1865 (Stbl. No. 61). Hij wenscht namelijk in het lokaal waarin zijne apotheek is gevestigd zijn handel in verwstoffen voort te zetten. De voorzitter vraagt het advies van den Raad hieromtrent. Dr. Onnen, die deze apotheek bezocht, heeft geen bezwaar tegen de inwilliging van het verzoek, en de Raad besluit met eenparige stemmen den voorzitter te adviseren de gevraagde vergunning te verleenen, onder bepaling, dat de verwstoffen geheel afzonderlijk van de geneesmiddelen worden gehouden, bereid en verkocht;

2°. dat de Gedeputeerde Staten het advies van den Raad vragen betreffende een verzoek van het gemeentebestuur van Dirksland, dat aan den in die gemeente te benoemen geneesheer ingevolge het 3e lid van art. 9 der wet op de uitoefening der geneeskunst vergunning worde verleend tot het afleveren van geneesmiddelen. De voorzitter deelt hierbij mede, dat hij een schrijven heeft ontvangen van den heer de Vries, apotheker te Dirksland, die betoogt dat dergelijke vergunning onnoodig is en hij daardoor zeer zou worden benadeeld.

De voorzitter meent dat te Dirksland, waar eene apotheek is en een heelmeester, die bevoegd is tot levering van geneesmiddelen, aan eenen geneeskundige die zich daar vestigt geene vergunning tot levering van geneesmiddelen moet worden gegeven. Wijkt men in een geval als dit af van het goede beginsel der wet, scheiding van de uitoefening van geneeskunst en artsenijbereidkunst, dan zal men nimmer tot een zuiveren toestand geraken. Ook uit de aanvraag zelve van het gemeetebestuur

schijnt te blijken, dat afwijking van hetgeen de wet wil hier niet noodig is. Het gemeentebestuur zegt „dat de ondervinding heeft geleerd dat te Dirksland voor twee geneesheeren een ruim bestaan is te vinden." Is dat zoo, dan is er zeker geen grond om het „bestaan" van een tweeden geneesheer door het verleenen van eene dispensatie kunstmatig te verhoogen. Hij herinnert ook het ongunstig advies, door den Raad in de vorige vergadering uitgebragt omtrent een dergelijk verzoek van Dr. de Jaager, te Nieuwerbrug. Te Dirksland bestaat zeker nog minder grond voor dispensatie dan te Nieuwerbrug.

Dr. Rombach meent, dat men de vergunning althans tijdelijk zou kunnen verleenen. De onlangs overleden geneesheer Dr. Lodder leverde insgelijks geneesmiddelen af.

De voorzitter vraagt hoe Dr. Rombach *tijdelijke* vergunning zou wenschen te zien geven.

Dr. Rombach meent, dat men de vergunning zou kunnen verleenen zoo lang de geneesheer den noodigen tijd kan vinden om in persoon zijne voorschriften gereed te maken; zoodra hij daartoe hulp moet inroepen, mag men aannemen, dat zijne praktijk genoegzame uitbreiding heeft gekregen om hem een behoorlijk bestaan te verzekeren; alsdan kan de vergunning worden ingetrokken.

Prof. Groshans twijfelt aan de mogelijkheid, dat de geneesheer alleen in zijne praktijk, zonder levering van geneesmiddelen, een behoorlijk middel van bestaan zal kunnen vinden.

De voorzitter wijst op het schrijven van het gemeentebestuur, hetwelk beweert dat te Dirksland twee geneeskundigen zelfs „een ruim bestaan" kunnen vinden.

De heer Cramer merkt op, dat, als er te Dirksland behoefte aan een tweeden geneesheer bestaat, deze dan ook waarschijnlijk genoeg praktijk zal vinden.

Dr. Rombach wilde om de verschillende gevoelens te vereenigen eene *tijdelijke* vergunning verleend zien.

Dr. Carsten meent dat er te regt op is gewezen hoe in de vorige vergadering van den Raad geadviseerd is, aan den geneesheer te Nieuwerbrug de vergunning tot het afleveren van geneesmiddelen te weigeren. Hier nu gelden dezelfde redenen, die den Raad toen bewogen hebben het verleenen van die vergunning af te raden.

Prof. Boogaard is het geheel met den voorzitter eens. Hij acht de vergunning volstrekt niet wenschelijk. Langdurige discussie schijnt hem intusschen overbodig, daar het gebeurde te Nieuwerbrug heeft doen zien, dat Gedeputeerde Staten niet veel hechten aan het advies van dezen Raad.

De heer Robertson wenscht alleen mede te deelen, dat Dr. Lodder hem nog onlangs te kennen gaf, dat hij geen enkel

voorschrift zelf gereed maakte. Zijne voorschriften werden door den apotheker bereid, maar door hem (Dr. Lodder) aan zijne patienten in rekening gebragt.

Prof. de Bruijn Kops vestigt er de aandacht op, dat, niet de betrokken geneeskundige, maar het gemeentebestuur de vergunning vraagt, en nog wel niet voor een bepaald persoon, maar voor den eventueel tot gemeente-geneesheer te benoemen medicinae doctor. Hij stelt voor, aan Gedeputeerde Staten te doen opmerken, dat volgens art. 9 der wet van 1 Juni 1865 (Stbl. N°. 60) de geneeskundige zelf die vergunning moet verzoeken en deze alleen aan hém kan worden verleend.

De heer Boot vreest dat Gedeputeerde Staten den zedelijken invloed van den Raad verlammen, door zijne adviezen niet op te volgen.

Dr. Bosscha meent, dat de opmerking van Prof. de Bruijn Kops er toe moet leiden om den Raad aan Gedeputeerde Staten te doen antwoorden, dat het niet van zijne competentie is in dezen advies uit te brengen.

De voorzitter zegt dat het gevoelen van Prof. Kops ook het zijne was, maar hij niettemin wenschelijk achtte dat de Raad zijne meening zou uitspreken over het eventueel verleenen van vergunning tot levering van geneesmiddelen aan eenen tweeden geneesheer te Dirksland, omdat het gemeentebestuur in moeijelijkheden zou worden gebragt, wanneer eerst in eene volgende vergadering van den Raad advies zou kunnen worden uitgebragt. Daarom schijnt hem het volgen van den weg dien Dr. Bosscha aanwijst niet raadzaam.

Dr. Onnen meent dat door Prof. de Bruijn Kops zeer juist is aangetoond dat het verzoek niet kan worden behandeld.

Prof. de Bruijn Kops gelooft daarentegen dat hetgeen door hem is gezegd niet belet dat nu reeds het beginsel kan worden besproken, terwijl dan later de betrokken persoon het vereischte verzoek om vergunning aan Gedeputeerde Staten kan doen.

De voorzitter stelt thans voor, de zaak nu in beginsel te beslissen en dan aan Gedeputeerde Staten, met mededeeling van het gevoelen van den Raad betreffende de vergunning, de bedenking van Prof. Kops kenbaar te maken.

Dr. Snijders zegt, dat er tusschen Dr. Lodder en den apotheker de Vries eene overeenkomst bestond omtrent het gereed maken van geneesmiddelen, zooals ook elders wel eens wordt gevonden.

Prof. Evers meent dat het gezegde van Dr. Snijders doet vermoeden dat er dan toch behalve de praktijk nog andere inkomsten noodig schijnen te zijn, om te Dirksland een behoorlijk bestaan te vinden. Hij heeft intusschen nog eene andere reden

om het verzoek toe te staan. Hij vreest namelijk dat anders de apotheker, die daar gevestigd is, niet alleen geneesmiddelen zal afleveren, maar ook alligt er toe zal worden gebragt geneeskunst uit te oefenen. De bewoners van het platteland zijn niet gewoon het eene van het andere af te scheiden en zij zouden dan, bij weigering van het verzoek, misschien goede geneesmiddelen, maar zeer zeker slechten geneeskundigen raad ontvangen. Hij is meer bevreesd voor het laatste dan voor minder goed bereide geneesmiddelen.

Prof. de Bruijn Kops wil eerst beslissen over de zaak zelve en daarna over den vorm.

Dr. Rombach vraagt voor de vierde maal het woord. Hiertoe van de vergadering verlof bekomen hebbende stelt hij voor, te adviseren de vergunning gedurende zes jaren te verleenen. Dit voorstel, in omvraag gebragt, wordt met 18 tegen 2 stemmen verworpen.

Het voorstel van den voorzitter, om te adviseren de vergunning te weigeren en Gedeputeerde Staten daarbij opmerkzaam te maken op den vorm, waarin het verzoek is gedaan, wordt met 15 tegen 5 stemmen aangenomen.

Dr. Bosscha stelt voor, aan Gedeputeerde Staten te vragen of dezen niet goed kunnen vinden om, ingeval zij meenen van het advies van den Raad te moeten afwijken, de redenen op te geven die hen daartoe hebben geleid.

De voorzitter zal dit verzoek aan Gedeputeerde Staten overbrengen.

Uitkomsten der winkelvisitatie.

Hierna wordt door den voorzitter medegedeeld, dat hij aan eene commissie uit den Raad heeft verzocht een algemeen verslag op te maken van de uitkomsten der verrigte winkelvisitatien. Daar de rapporten van sommige commissien, met die visitatie belast, eerst zeer onlangs zijn ontvangen (een daarvan b. v. eerst gisteren middag) kon de commissie thans niet met haar verslag gereed zijn. In het algemeen kan de voorzitter mededeelen, dat overal groote verbetering is gevonden.

Er zullen 19 waarschuwingen worden gezonden, en 8 hervisitatien plaats hebben.

De heer Robertson zegt, dat hij twee hervisitatien heeft aangevraagd en acht wenschelijk dat de hervisitatien niet lang na de visitatien plaats hebben.

De voorzitter merkt op, dat hij de commissien tot hervisitatie benoemd, wanneer hij al de rapporten heeft ontvangen, omdat anders ligt naar nabij elkander gelegen plaatsen twee malen eene commissie zou moeten worden gezonden.

De heer Haaxman meende dat wanneer aan een apotheker wordt aangezegd om b. v. over vier weken zijne apotheek in voldoenden staat te hebben, dan ook na verloop van dien termijn hervisitatie moest plaats hebben.

De voorzitter merkt op dat wel aan den betrokkene een termijn moet worden gesteld, omdat hem eenigen tijd moet worden gegeven voor het aanbrengen der noodige verbeteringen, maar dat daaruit niet volgt dat terstond na het verloopen van die termijn hervisitatie plaats heeft. Dit kan even goed eenigen tijd later geschieden, wanneer daartoe aanleiding bestaat.

Verder deelt de voorzitter mede, dat sedert de laatste vergadering de voorraad van geneesmiddelen en werktuigen van vier schepen is onderzocht, en rekeningen zijn getaxeerd voor de gemeentebesturen van Dirksland, Melissant en Stein. Zij zijn allen door de leden van den Raad aan welke het onderzoek was opgedragen, billijk bevonden.

Op zijne circulaire, waarin de medewerking der leden en plaatsvervangende leden van den Raad werd verzocht voor het onderderzoek van slaapsteden en van de geneeskundige armverzorging en voor het verzamelen van bijdragen tot de geneeskundige topographie der provincie, ontving de voorzitter slechts tien antwoorden, terwijl de Rotterdamsche leden en plaatsvervangende leden te kennen hebben gegeven, zich vooraf onderling hieromtrent te willen verstaan. Naar aanleiding van deze antwoorden is door hem nagegaan, in welke streken de benoeming van correspondeerende leden hem wenschelijk voorkomt. Hij heeft daarop aan den voet van de punten van behandeling voor deze vergadering de aandacht der leden gevestigd en vraagt nu, of de Raad thans wenscht over te gaan tot de benoeming van corresponderende leden. Hij stelt voor thans corrsponderende leden te benoemen. Dit voorstel wordt met algemeene stemmen aangenomen.

Zitting met gesloten deuren.

De voorzitter doet hierop de vergadering overgaan in eene zitting met gesloten deuren.

Correspondeerende leden benoemd.

Na afloop daarvan deelt hij mede, dat tot corresponderende leden benoemd zijn de heeren: Dr. J. C. ten Noever de Brauw te Woerden; T. A. Donkersloot, heelmeester te Rhoon; Dr. E. R. von Eichstorff, te Brielle; Dr. E. Pijnacker Hordijk, te Naaldwijk; Dr. E. J. A. Kaiser, te Maassluis; G. de Lang, heelmeester te Hellevoetsluis; Dr. J. Leedegang, te Numansdorp; Dr. J. A. Ort, te Gorinchem; J. F. Schuld, heelmeester te Meerkerk; Dr. P. Schut, te IJsselmonde; Dr. A. F. van Wieringen, te Lekkerkerk en Dr. D. G. Winkler, te Vianen.

Hierop vraagt Dr. Onnen het woord en komt terug op de bezwaren, reeds in de vorige vergadering door hem aangevoerd tegen de onderzoekingen, welke de Raad besloten heeft in te stellen. Het „onderzoek naar den staat der volksgezondheid en, waar noodig, de aanwijzing van middelen ter verbetering" in art. 1 der wet in de eerste plaats genoemd als de taak van het geneeskundig Staatstoezigt, is naar zijn gevoelen geheel iets anders.

Hij vraagt wat aan dát onderzoek is gedaan en zal gaarne vernemen, of de geneeskundige ambtenaren ten gevolge van dat onderzoek reeds hier en daar aanleiding vonden om tusschen beide te treden. Het verzamelen van allerlei gegevens, bouwstoffen die in den regel ongebruikt blijven, schijnt hem een weinig vruchtbare arbeid, die bovendien naar zijne meening niet ligt in den geest der wet. Hij zou beter achten dat daar, waar de sterfte groot, de algemeene gezondheidstoestand ongunstig is, maatregelen tot verbetering wierden genomen. Dat is de bedoeling der wet. Wat is, vraagt hij, in dien geest verrigt?

De voorzitter meent, dat de vragen van Dr. Onnen hare beantwoording vinden in de mededeelingen van de handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt, die in elke vergadering worden gedaan. Hij meent naar die mededeelingen te mogen verwijzen en gelooft dat daaruit kan blijken, dat reeds in een groot aantal gemeenten op menigen schadelijken invloed is gewezen, dat ook zeer dikwijls de gegeven wenken zijn opgevolgd en vele verbeteringen zijn aangebragt. Hij herinnert ook aan al hetgeen gedaan is ter bestrijding der cholera. Hij wijst verder op het verslag van de bevindingen en handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt, hetwelk volgens art. 8 der wet jaarlijks door den minister van Binnenlandsche Zaken aan den Koning uitgebragt en door den druk openbaar gemaakt wordt. Dit verslag over 1866 is ter perse. Intusschen meent hij te moeten doen opmerken dat „tusschen beide treden", in den geest zoo als Dr. Onnen schijnt te bedoelen, niet de taak is van het Staatstoezigt. Er kan alleen sprake zijn van advies, van raadgeving aan hen, van wie de gezondheidsmaatregelen moeten uitgaan, van aandringen op het nemen van die maatregelen. Die maatregelen gebieden kan het geneeskundig Staatstoezigt niet. Het komt hem voor dat de heer Onnen niet geheel bekend is met hetgeen omtrent de handelingen is medegedeeld in de vijf nu gehouden vergaderingen van den Raad, en daardoor de uitkomsten, die reeds zijn verkregen, àl te gering schat.

Dr. Onnen ziet met belangstelling het jaarverslag te gemoet.

Daar niemand meer het woord verlangt, sluit de voorzitter de vergadering.

Aldus voorloopig opgemaakt.

EGELING, *voorzitter.*

Dr. W. M. H. SÄNGER, *secretaris.*

N°. 38. *Notulen van de vergadering van den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg, gehouden den* 18 *Novemher* 1867 *te Maastricht.*

Tegenwoordig: 1°. de adjunct-inspecteur en alle leden van den Raad, met uitzondering van Dr. P. F. T. Houben;

2°. de plaatsvervangende leden: J. A. H. Rousseau, J. J. Steijns en K. A. Stassen.

Voorzitter: Dr. A. F. J. Ingen-Housz, inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor Noord-Brabant en Limburg.

Secretaris: Dr. E. A. P. van den Bogaert.

De voorzitter opent de vergadering en geeft kennis, dat, aangezien Dr. Houben gisteren avond heeft berigt verhinderd te zijn deze vergadering bij te wonen, hij Dr. van den Bogaert, plaatsvervangend lid, verzocht heeft voor dezen zitting te nemen.

Arresteren der notulen.

De notulen der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd, waarna de voorzitter mededeelt:

Bevoegdheid der plaatsvervangende leden om aan de beraadslagingen deel te nemen.

1°. dat hij, overeenkomstig het verlangen van den Raad, in de bijeenkomst der inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt de vraag heeft ter sprake gebragt of aan de plaatsvervangende leden van den Raad, die de zitting bijwonen, de bevoegdheid moet worden toegekend aan de beraadslagingen deel te nemen; dat men algemeen de wenschelijkheid daarvan erkende en die bevoegdheid door de overige geneeskundige Raden niet was betwist. Dien ten gevolge stelt de voorzitter aan de vergadering voor, aan de plaatsvervangende leden, die zonder daartoe opgeroepen te zijn de zitting bijwonen, het regt toe te kennen om aan de beraadslagingen deel te nemen, waartoe door den Raad eenparig wordt besloten;

Beëediging der leden en plaatsvervangende leden.

2°. dat Dr. P. R. van Mierlo, als lid, Dr. J. J. Jaeger, Dr. E. A. P. van den Bogaert en J. J. Steijns, als plaatsvervangende leden den eed hebben afgelegd, gevorderd bij art. 4 der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* N°. 58).

Voorstel tot het doen resumeren der notulen door eene commissie.

De voorzitter doet het voorstel om in het vervolg de notulen door eene commissie te doen resumeren en daarna te doen opnemen in de *Verzameling van stukken betreffende het geneeskundig Staatstoezigt.* De leden komen alsdan tijdig in het bezit der gedrukte notulen, die in de eerstvolgende vergadering worden gearresteerd; tevens kan daardoor het tijd roovend lezen der notulen in de vergadering achterwege blijven.

Dit voorstel met algemeene stemmen aangenomen zijnde, worden tot die commissie benoemd de voorzitter, de adjunct-inspecteur en de secretaris.

De voorzitter berigt de ontvangst der volgende stukken van den minister van Binnenlandsche Zaken:

1°. eene missive dd. 24 Mei 1867, Lt. C, waarbij ten behoeve der Staatsbegrooting voor 1868 eene gespecificeerde opgaaf der uitgaven van den geneeskundigen Raad wordt verzocht;

2°. eene missive dd. 25 Mei 1867, n°. 277, ten geleide van 12 exemplaren van het rapport betreffende de norm der winkelvisitatie;

3°. eene beschikking dd. 31 Mei 1867, n°. 355 (in deze *Verzameling* opgenomen onder n°. 16);

4°. eene missive dd. 31 Mei 1867, n°. 354 (z. *Verzameling* n°. 15);

5°. eene missive dd. 4 Junij 1867, n°. 269 (z. *Verzameling* n°. 22);

6°. eene missive dd. 4 Junij 1867, n°. 271, aan de geneeskundige inspecteurs betreffende ondersteuning en oprigting van bureaux van vaccinatie (z. *Verzameling* n°. 23).

De voorzitter merkt hierbij op, dat tot dusverre het permanent bureau van vaccinatie en revaccinatie te 's Hertogenbosch uit provinciale en gemeente-fondsen wordt gesubsidieerd en dat voortdurend pogingen worden aangewend om te Breda en Bergen op Zoom tijdelijke bureaux in het leven te roepen.

De adjunct-inspecteur geeft te kennen hetgeen door hem in Limburg is verrigt om dergelijke bureaux op te rigten, en betreurt het tot dusverre tot geen gunstig resultaat te zijn gekomen;

7°. eene missive dd. 6 Junij 1867, n°. 373, ten geleide van een afschrift van een Koninklijk besluit van 2 Junij 1867, n°. 20, waarbij Dr. E. A. P. van den Bogaert is benoemd tot plaatsvervangend lid van den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg;

8°. eene missive dd. 7 Junij 1867, n°. 279, waarbij wordt verzocht de reeds van Bronbeek vertrokken lepreuzen, wanneer deze zich elders vestigen, in het oog te houden, ten einde de gevolgen, die uit den aard der ziekte kunnen ontstaan, waar te nemen;

9°. eene missive dd. 11 Junij 1867, ten geleide van twee exemplaren der wet van den 16 April ll., houdende wijziging van art. 24 der wet van 1 Junij 1865, *Staatsblad* n°. 58 (z. *Verzameling* n°. 13), zijnde het eene bestemd voor het archief van den inspecteur en het andere ten behoeve van den geneeskundigen Raad;

10°. eene beschikking dd. 13 Junij 1867, n°. 308, houdende benoeming van de leden der commissiën, belast met het afnemen der examens, ter verkrijging eener acte van bevoegdheid als vroedvrouw en als leerling-apotheker, welke in den loop der maand Julij e. k. een aanvang zullen nemen;

11°. eene missive dd. 13 Junij 1867, n°. 306 (z. *Verzameling* n°. 24);

12°. eene missive dd. 19 Junij 1867, n°. 276, met verzoek eene lijst der aanwezige lepreuzen te bekomen en daarvan telkens per kwartaal opgave te doen, zoo daarin wijzigingen zijn gekomen;

13°. eene missive dd. 29 Junij 1867, n°. 281, begeleidende een afschrift van een Koninklijk besluit, dd. 24 Junij 1867, n°. 69, waarbij tot dekking van het te kort over 1866 der uitgaven, bedoeld bij art. 24 der wet van 1 Junij 1865, (*Staatsblad* n°. 58), de toegekende som aan den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg is verhoogd met *f* 475,—;

14°. eene missive dd. 20 Julij 1867, n°. 279 (z. *Verzameling* n°. 25);

15°. eene missive dd. 23 Julij 1867, n°. 234, met uitnoodiging op te geven het getal kandidaten, dat zich voor den 20 Julij heeft aangemeld om op 's Rijks kweekschool voor vroedvrouwen te Amsterdam als leerling geplaatst te worden;

16°. eene missive dd. 30 Julij 1867, n°. 347, ten geleide van een afschrift van Zijner Majesteits besluit van 26 Julij ll., n°. 70 (z. *Verzameling* n°. 26);

17°. twee missiven dd. 5 Augustus en 18 October 1867, n°. 373 en 225, begeleidende de eene 37 exemplaren van de lijst van geneeskundigen, apothekers, in de provincie Noord-Brabant, en de andere 35 exemplaren van die in Limburg, vastgesteld den 1 Julij 1867, met verzoek daarvan aan elk der leden en den secretaris van den geneeskundigen Raad een exemplaar uit te reiken;

18°. eene missive dd. 15 Aug. 1867, n°. 217 (z. *Verzameling* n°. 32).

Al deze missiven worden, voor zooverre daarbij niets is vermeld, voor kennisgeving aangenomen.

Handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt.

Door den voorzitter wordt mededeeling gedaan der volgende handelingen van het geneeskundig Staatstoezigt.

a. Mededeelingen van den voorzitter. Vervolgingen.

a. Eene vervolging is ingesteld tegen Rachel Haliener, huisvr. H. J. Levie te Prinsenhage, wegens het onbevoegd uitoefenen der heelkunst, door de genezing te hebben ondernomen van zwerende borsten bij verschillende personen. Bij vonnis der arrondissementsregtbank te Breda dd. 1 October ll. is de beklaagde vrijgesproken, op grond, dat de feiten haar ten laste gelegd (het leveren en aanleggen van cataplasmata, bestaande uit lijnzaadmeel en onbekende kruiden) noch misdaad, noch wanbedrijf of overtreding daarstellen. Van dit vonnis is de officier van Justitie bij voornoemde regtbank in appel gekomen.

Door Dr. P. F. Houben en A. J. N. J. Bolsius, respectivelijk lid en plaatsvervangend lid van den geneeskundigen Raad, is ter

gelegenheid der winkelvisitatie proces verbaal opgemaakt tegen Dr. Guljé te Oirschot, ten gevolge waarvan deze bij vonnis der arrondissementsregtbank te Eindhoven, dd. 17 October ll., is veroordeeld tot betaling eener geldboete van *f* 10 en twee van *f* 2 of subsidiaire gevangenisstraf van één dag voor iedere boete.

Volgens berigt van den officier van Justitie bij de arrondissementsregtbank te Eindhoven is aan het proces-verbaal, opgemaakt tegen den heer Kremer te Heeze, geen verder gevolg gegeven, aangezien hij inmiddels overleden is.

Afvoer van verontreinigd water te Tilburg.

Vervolgens doet de voorzitter mededeeling eener correspondentie, gehouden met den commissaris des Konings in Noord-Brabant en het gemeentebestuur van Tilburg, betreffende den afvoer van het verontreinigd water uit de fabrieken aldaar, waarbij de noodzakelijkheid tot daarstelling van een rioolstelsel wordt betoogd.

Onbevoegd afleveren van geneesmiddelen door J. W. Christan, gepens. Chir. Majoor.

De heer Christan, gepensioneerd chirurgijn-majoor, zegt hij, is van oordeel dat, daar de instructie van 12 Maart 1818 voor plattelandsheelmeesters niet verbindend is, en ook hem van die instructie geen kennisgeving is geschied, hij de bevoegdheid bezit om aan zijne patienten geneesmiddelen te leveren. Bij missive van 23 Augustus ll. deed hij deze meening en zijn voornemen om geneesmiddelen te leveren aan den inspecteur kennen en tevens verzocht hij de door hem ingezonden lijst van geneesmiddelen te viseren. Het gevraagde visum werd echter geweigerd en den heer Christan de onjuistheid van zijne zienswijze onder het oog gebragt en hem tevens te kennen gegeven, dat hij zich door het leveren van geneesmiddelen aan overtreding der wet en de gevolgen daaraan verbonden zou blootstellen.

Kermissen en jaarmarkten ontraden.

Bij het weder verschijnen der cholera in de gemeenten Oosterhout, Waspik en Tilburg werd, met het oog op het gevaar van verspreiding der ziekte, aan den commissaris des Konings in Noord-Brabant in overweging gegeven het houden van kermissen en jaarmarkten aan de gemeentebesturen te ontraden en hen tot het nemen van voorzorgsmaatregelen aan te sporen.

Geneeskundige hulp te Moerdijk.

Op de aanvraag van den burgemeester te Hooge-Zwaluwe om, nadat een cholera-geval te Moerdijk was ontstaan, een geneeskundige van rijkswege aldaar te doen verblijven, werd geantwoord, dat, aangezien maatregelen tot het spoedig verleenen van hulp door de geneesheeren van Klundert waren genomen, de noodzakelijkheid daartoe voorshands niet was gebleken, dat echter bij uitbreiding der ziekte, aan de bestaande behoefte zooveel doenlijk zoude worden voldaan.

Ophooping van personen in keten en schuren te Zevenbergen.

Toen de cholera zich te Zevenbergen vertoonde en er vrees bestond dat, ten gevolge van het jaarlijks rooijen van beetwortels, aldaar ophooping van personen onder ongunstige omstandigheden in keten en schuren zoude plaats hebben, waardoor de

ziekte aldaar eenen vruchtbaren bodem tot uitbreiding zoude vinden, werd Dr. Goijarts, lid van den geneeskundigen Raad, verzocht zijne medewerking te verleenen, ten einde dien antihygiënischen toestand zooveel doenlijk te voorkomen. Dr. Goijarts is hierna in overleg getreden met den directeur der suikerfabriek, die zich beijverd heeft alle die voorzorgsmaatregelen te nemen, welke in de gegeven omstandigheden wenschelijk waren.

Geneeskundige hulp voor de arbeiders op de Spieringplaat.

Nadat zich gevallen van cholera hadden voorgedaan onder de arbeiders, werkzaam op den polder de Spieringplaat onder Werkendam, werd door den burgemeester der gemeente het gevoelen van den inspecteur gevraagd op welke wijze geneeskundige hulp, die aldaar geheel ontbrak, kon worden verschaft. Aangezien de bedoelde werken door den rentmeester der domeinen te Geertruidenberg waren aanbesteed, werd het billijk geoordeeld, dat hij, die 200 à 250 arbeiders werk verschaft, in de geneeskundige hulp voor die personen tracht te voorzien, dewijl daarbij tevens werd te kennen gegeven, dat bij meerdere uitbreiding der ziekte het staken van het werk hoogst wenschelijk zoude wezen, op grond dat, behalve het gemis van geneeskundige hulp, het uiterst moeijelijk zou zijn op de plaats zelve de noodige hulpmiddelen ter verzorging der lijders te erlangen.

Het houden der najaarsmarkt te Breda.

In de maand October door het plaatselijk bestuur te Breda geraadpleegd, of met het oog op de gevallen van cholera, die zich voorgedaan hadden, de najaarsmarkt, die in het begin der maand November gewoonlijk gehouden wordt, al dan niet voortgang behoort te hebben, heeft de inspecteur geadviseerd, dat aangezien het laatste cholerageval in de provincie op 24 September te Oisterwijk plaats had, er volgens zijne meening geene redenen bestonden om, met het oog op het heerschen van cholera, de najaarsmarkt te Breda te ontraden.

Oprigting eener leerlooijerij te Venlo.

Gedeputeerde Staten van Limburg verzochten het advies van den inspecteur, betreffende de vraag, in hoeverre de oprigting eener leerlooijerij te Venlo, op het terrein sectie J, n°. 1250 en 1251 kan geacht worden nadeelig te zijn voor de openbare gezondheid. Na een onderzoek in loco, werd in overleg met den adjunct-inspecteur te kennen gegeven, dat de oprigting eener leerlooijerij op bedoeld terrein nadeelig voor de openbare gezondheid moet geacht worden, als zijnde dat terrein gelegen in eene te beperkte ruimte in den bebouwden kring der gemeente, te zeer verwijderd van een stroomend water en niet toegankelijk voor voldoende luchtstroomen.

Beenderen en lompenmagazijn te Heerlen.

Advies werd gevraagd door Gedeputeerde Staten van Limburg, in zake de oprigting van een beenderen- en lompenmagazijn te Heerlen in eenen tuin achter een huis, wijk C, n°. 103. In overeenstemming met den adjuct-inspecteur werd geadviseerd, dat

de oprigting van een beenderenmagazijn te dier plaatse moet worden ontraden, wegens de voor de gezondheid schadelijke uitdampingen, die ten gevolge van in ontbinding verkeerende dierlijke aankleefsels van beenderen ontstaan; dat echter het daarstellen van een lompenmagazijn op bedoeld terrein zonder nadeeligen invloed op de algemeene gezondheid, onder zekere bepalingen, kan vergund worden.

Begraafplaats te Schulder.

Door Gedeputeerde Staten van Limburg werd advies gevraagd, naar aanleiding van een adres van Casper Ploemen, landbouwer te Schulder, zich beklagende dat, wijl de begraafplaats aldaar op een afstand van slechts 8 ellen van den gemeentewaterput is gelegen, er schadelijke gevolgen kunnen ontstaan voor hen, die van het water uit bedoelden put gebruik maken, zoodra er lijken in de nabijheid van dien put zullen worden ter aarde besteld. De inspecteur gaf hierop in overleg met den adjunct-inspecteur te kennen, dat in het belang van den gezondheidstoestand der gemeente de bestaande afstand van de begraafplaats tot den waterput, al te gering moet beschouwd worden, doch dat aan het bezwaar kan worden te gemoet gekomen door het uitgestrekte terrein voor begraafplaats te verkleinen en daardoor den waterput op een afstand van minstens 35 ellen van de begraafplaats te houden.

Maatregelen tegen de verspreiding der cholera.

Naar aanleiding eener missive van den commissaris des Konings in Limburg omtrent hetgeen in dat gewest ter voorkoming van de verspreiding der cholera gedaan zou kunnen worden, werd door den inspecteur in een uitvoerig rapport de wenschelijkheid betoogd om de gemeentebesturen vooral tot het nemen van die maatregelen aan te sporen, waarvan het gewigt tot dusverre niet algemeen werd erkend, blijkens de ervaring, opgedaan tijdens de cholera-epidemie van het vorig jaar.

Ziekten die de volksgezondheid bedreigen.

De voorzitter geeft hierna een overzigt der bij hem ingekomen berigten omtrent ziekten, die de volksgezondheid bedreigen. Hij laat hierbij eenen staat rondgaan, waarop de verschillende gemeenten en het aantal personen, die aldaar aan die ziekten overleden, vermeld worden.

Veranderingen in het geneeskundig personeel. Noord-Brabant.

Vervolgens doet de voorzitter mededeeling van de volgende veranderingen in het geneeskundig personeel:

Vertrokken: van Almkerk Dr. S. A. Meerburg; van Loon op Zand H. M. de Rooij, pl. heelm.; van Rosmalen L. J. P. v. d. Heuvel, pl. heel- en vroedm.;

Overleden: W. A. Horning, vroedvr. te Dinteloord, Dr. J. J. T. Verlinden te Hilvarenbeek, A. J. Blanken, gepens. chirurgijn-majoor te Oosterhout.

Hierna doet de adjunct-inspecteur de volgende mededeelingen:

b. Mededeelingen van den adjunct-inspecteur.

b. Hij treedt in algemeene beschouwingen omtrent den staat der volksgezondheid in Limburg en toont aan dat, volgens statistieke opgaven gedurende een tijdvak van 20 jaren (1841—1860) de gemiddelde sterfte voor de geheele provincie 25 op 1000 inwoners jaarlijks heeft bedragen, welk cijfer echter voor de gemeenten Montfort, Schinveld, Echt, Obbicht en Papenhoven, verre werd overschreden. Persoonlijk onderzoek naar de oorzaken dier meerdere sterfte in die gemeenten achtte hij noodig, en naar aanleiding van dat onderzoek werden hem verschillende nadeelige toestanden kenbaar, die dringend verbetering eischten. Voornamelijk werden die gemeenten gewezen op de gebrekkige afwatering, den slechten staat der slooten, op de mestverzamelingen in de onmiddellijke nabijheid der woningen, op de slechte hoedanigheid van het drinkwater, enz. De gemaakte opmerkingen hadden het gevolg, dat de gemeentebesturen zich bereid verklaarden aan de voorstellen tot verbetering te voldoen, hetgeen ook bereids gedeeltelijk is geschied.

Montfort, Schinveld, Echt, Obbicht en Papenhoven.

Gennep.

Ten gevolge van ingeleverde klagten over het begraven der lijken op eene niet voldoende diepte te Gennep werd het gemeentebestuur door den adjunct-inspecteur gewezen op het schadelijke voor de algemeene gezondheid, dat daardoor kan ontstaan, en op de noodzakelijkheid tot naleving der bepaling vervat in het dekreet van 23 Prairial, an XII (1804). Tevens werd aldaar de aandacht gevestigd op den ondoelmatigen en anti-hygienischen toestand van het armhuis en de openbare school in die gemeente.

Venlo.

Bij het verschijnen der cholera te Venlo werden door den adjunct-inspecteur, in vereeniging met de leden van den Raad, Dr. A. A. E. Goossens en Dr. J. P. H. van de Loo, het gemeentebestuur aldaar de noodige maatregelen ter voorkoming der verspreiding der ziekte kenbaar gemaakt en tevens de aandacht gevestigd op de aanwezigheid van verschillende omstandigheden, die het ontstaan en het voortwoekeren van epidemische ziekten bevorderen.

Maastricht.

Op verzoek van den adjunct-inspecteur werden eenige algemeene voedingsmiddelen te Maastricht door de heeren Hollman, Roersch, Stassen en Steijns onderzocht en dien ten gevolge vervalschingen in het brood aangewezen. Het verslag der bevinding met eenige opmerkingen werd door hem aan het gemeentebestuur ingezonden. Genoemd gemeentebestuur werd tevens gewezen op de noodzakelijkheid van het doorspoelen der rioolen, de waterverversching der grachten in de vestingwerken, het verbeteren en opruimen van openbare privaten, terwijl daarbij tevens in overweging werd gegeven het daarstellen van fosses mobiles tot afvoer van faecale stoffen.

Ziekten die de

Vervolgens geeft de adjunct-inspecteur een overzigt der bij hem

ingekomen berigten wegens ziekten, die de volksgezondheid bedreigen, alsmede der maatregelen daartegen aanbevolen. Hij deelt daarbij mede, dat door hem pogingen werden aangewend tot oprigting van bureaux van vaccinatie en revaccinatie te Maastricht, Roermond en Venlo, doch dat deze tot dusverre niet tot stand kwamen.

volksgezondheid bedreigen.

Nadat hij vernomen had dat te Neer, Gronsveld, Ubach over Worms door onbevoegden de geneeskunst werd uitgeoefend, wees hij de hoofden dier gemeenten op art. 1 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60), met verzoek tegen die wetsovertreding te doen waken; verder berigt hij, dat door hem proces-verbaal was opgemaakt tegen J. Kusters, veearts te Vlodrop, wegens het onbevoegd uitoefenen der geneeskunst. Niettegenstaande een dertigtal recepten, door dien persoon opgegeven, waren overgelegd, was hij door het Openbaar Ministerie in kennis gesteld, dat men tot dusverre er niet in heeft kunnen slagen het wettig bewijs van een enkel feit te verkrijgen.

Uitoefening der geneeskunde door onbevoegden.

Proces-verbaal opgemaakt tegen J. Kusters te Vlodrop.

De adjunct-inspecteur doet vervolgens mededeeling der volgende veranderingen, in betrekking tot het geneeskundig personeel in de provincie Limburg:

Veranderingen in het geneeskundig personeel Limburg.

Gevestigd: Dr. L. J. Ruijssenaars, te Maastricht; Dr. J. C. W. Visscher, te Venraij; J. C. van Quallie, vroedvr. te Gronsveld; G. J. van Krimpen, apotheker te Bergen; L. B. F. van Haeren, apotheker tr Susteren.

Vertrokken: Dr. J. M. A. van Roosmalen van Venraij; J. Burkard, offic. v. gez. 2e kl. van Vaels.

Verandering van standplaats in de provincie: Dr. H. Hemmers, vertrokken van Meerssen naar Sittard; Dr. A. Oidtman, van Susteren naar Meerssen; J. C. Breuls, apoth. van Schimmert naar Maastricht; A. E. Leenders, vroedvr., van Schimmert naar Maastricht.

Overleden: H. C. D. Visscher, offic. v. gez. 2e kl. te Maastricht; J. J. Krebs, geneesheer te Heinsberg (in Pruissen) krachtens Koninklijk besluit dd. 30 Januarij 1867 (*Stbl.* n°. 71) bevoegd om de genees-, heel- en verloskunde in de gemeenten Posterholt en Vlodrop uit te oefenen; M. C. Kwaspen, vroedvr. te Stamproij; M. C. Sleger, vroedvrouw te Gulpen.

De voorzitter berigt, dat zijn ingekomen adressen, met verzoek om vergunning tot afwijking van art. 3, al. 2, der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl* n°. 61) van de volgende heeren apothekers:

Vergunning tot afwijking van art. 3, al. 2, van wet IV.

1°. H. H. Augustijn en La Rivière, te Bergen op Zoom;

2°. A. L. van den Houten, te Grave;

3°. F. Hoeck, te Helmond;

4°. G. Boes, te Tilburg.

Het adres van eerstgenoemde was tot onderzoek en voorlichting in handen gesteld van het lid, den heer van Hal, die daarop rapporteert, dat, aangezien adressanten in hunne apotheek den verkoop verzoeken van zamengestelde stoffen, voornamelijk bestemd tot huishoudelijk gebruik en tot parfumeriën, hij bezwaar maakt om in dit geval art. 34, al. 2, der wet van 1 Junij 1865 (*Stbl.* n°. 61) toe te passen en den inspecteur te adviseren de gevraagde vergunning te verleenen. De heer Roersch meent, dat op de gevraagde vergunningen tot afwijking van genoemd artikel tot dusverre door den Raad steeds gunstig is geadviseerd, en ziet niet in waarom in casu het ook niet moet worden gedaan. De voorzitter toont den vorigen spreker aan, dat niet op alle aanvragen van dusdanigen aard gunstig werd geadviseerd. Dr. van den Bogaert is van meening, dat het beneden den stand van den apotheker is om parfumeriën, smeersels tot schoonhouden van meubelen of iets dergelijks te verkoopen. Het is wenschelijk, zegt hij, dat de apotheker geene andere stoffen verkoope, dan die uitsluitend in zijne apotheek te huis behooren. Nadat over het al of niet wenschelijke van het verleenen der gevraagde vergunning eene gedachtenwisseling was gehouden tusschen den voorzitter, de heeren Hollman, Roersch en Dr. van den Bogaert, werd door laatstgenoemde voorgesteld, dat de vergadering als beginsel aanneme, dat de Raad steeds afwijzend zal adviseren op aanvragen, om in het lokaal van de apotheek parfumeriën en zamengestelde stoffen tot huishoudelijk gebruik te verkoopen, tenzij eene volkomen afscheiding van de geneesmiddelen bestaat en deze aan eene afzonderlijke toonbank afgeleverd worden. Dit voorstel in stemming gebragt zijnde, wordt dienovereenkomstig met 14 tegen 3 stemmen besloten. Op het adres van den heer A. L. van den Houten te Grave wordt door het lid, den heer van Houten, voorgesteld daarop gunstig te adviseren, onder bepaling dat de verfwaren van de geneesmiddelen behoorlijk worden afgescheiden, met welk voorstel de vergadering zich vereenigt.

Hetzelfde besluit wordt genomen, op voorstel van Dr. van den Bogaert, betreffende het adres van den heer F. v. d. Hoeck te Helmond, wiens verzoek vroeger reeds was behandeld, doch ten gevolge van bijkomende omstandigheden tot later was aangehouden. Omtrent het verzoek van den heer G. Boes te Tilburg, wordt, overeenkomstig het voorstel van den voorzitter, besloten het niet in behandeling te nemen, aangezien het gesteld is op ongezegeld papier, waarvan den adressant zal worden kennis gegeven.

Lijst van minima der voorhanden geneesmiddelen.

De voorzitter geeft voorlezing van het verslag der commissie, benoemd in de vorige vergadering ter beoordeeling der opgemaakte lijst van minima der verpligte hoeveelheid van geneesmiddelen,

en bestaande uit de heeren van Hal, van Houten en Roersch. Hij stelt, overeenkomstig het advies der commissie voor, die lijst, als leiddraad voor de visiterende commissiën voor dit ressort vast te stellen, behoudens eene wijziging in betrekking tot de hoeveelheid van het acid. sulphur. pur. en dilut. Dienovereenkomstig wordt besloten.

De voorzitter verzoekt de commissie, die zich in de vergadering van 3 Junij bereid had verklaard de biersoorten, door Dr. Houben ter sprake gebragt, scheikundig te onderzoeken, rapport uit te brengen. Onderzoek van bier.

De heer Roersch, als lid dezer commissie, geeft te kennen, dat het onderzoek niet heeft plaats gehad, aangezien Dr. Houben aan de destijds gedane toezegging om de biersoorten op te zenden, niet heeft voldaan.

De voorzitter geeft zijne bevreemding te kennen, dat zulks door dien heer niet is geschied, daar de behandeling van het onderwerp door hem is ter tafel gebragt. Hij betreurt daarom te meer de afwezigheid van Dr. Houben en stelt voor het onderzoek dier biersoorten nog te doen plaats hebben en hem om de toezending daarvan te verzoeken. Wordt dienovereenkomstig besloten.

De heer Roersch zegt, dat de hoeveelheid bier, die men voor het onderzoek behoeft, niet gering kan wezen en dat het desniettegenstaande uiterst moeijelijk zal zijn organische bestanddeelen daarin te onderkennen. Hij meent bij deze gelegenheid de aandacht te moeten vestigen op het voorkomen van lood in bier, hetgeen moet worden toegeschreven aan het aanvoeren van bier door looden pijpen. Wanneer het bier gedurende eenigen tijd daarmede in aanraking is, vooral als de pijpen nieuw zijn, wordt het loodhoudend, hetgeen hem bij onderzoek was gebleken en volgens het gevoelen van een geneeskundige te Maastricht waren aldaar dien ten gevolge meermalen colicae ontstaan.

Dr. Willems ondersteunt het gevoelen van den vorigen spreker en acht het wenschelijk dat eene provinciale verordening in het leven worde geroepen, opdat tot het aanvoeren van bier geene looden pijpen worden gebezigd. Buizen van glas en caoutchouc houdt hij daartoe als zeer aanbevelenswaardig.

Mr. Sassen meent dat hier geen sprake kan wezen eener provinciale verordening, doch hij geeft in overweging om de aandacht van den heer commissaris des Konings van Limburg op dat onderwerp te vestigen, ten einde den gemeentebesturen het maken van plaatselijke verordeningen omtrent deze aangelegenheid aan te bevelen.

De voorzitter acht het verkieslijk alvorens daartoe over te gaan, dat het onderzoek ook omtrent andere plaatsen als Maastricht zich uitstrekke.

Dr. Goijarts, Dr. Ruijssenaars en Hollman treden daarover in nadere beschouwingen, terwijl laatstgenoemde tevens beweert, dat bij scheikundig onderzoek niet alleen lood, maar ook koper in het bier werd aangetroffen, waarna op voorstel van den voorzitter wordt besloten, dat de Raad vooreerst het gemeentebestuur van Maastricht opmerkzaam zal maken op het nadeel, dat voor de gezondheid kan ontstaan, door het aanvoeren van bier door looden pijpen en daarbij in overweging zal geven eene verordening te dier zake in het leven te roepen.

Rapporten der winkelvisitatie.

De voorzitter geeft voorlezing van den hoofdinhoud der rapporten der commissiën voor de winkelvisitatie, waaruit o. a. blijkt dat 278 apotheken werden bezocht, waarvan 6 zeer goed, 242 voldoende en 16 onvoldoende werden bevonden; dat hervisitatiën werden gedaan bij acht geneeskundigen en een apotheker, alsmede een proces-verbaal is opgemaakt.

Verslag van de rapporten der winkelvisitatie.

Dr. van den Boogaert geeft in overweging, of het niet wenschelijk ware, dat een beknopt verslag van de verschillende rapporten worde opgemaakt, en aan de leden rondgedeeld. Dit voorstel verwerft de algemeene goedkeuring, en wordt mitsdien tot de opmaking en uitdeeling van dat verslag besloten.

Reagentiakisten.

Over de bestaande noodzakelijkheid van het bezit van reagentiakisten voor de visiterende commissiën wordt eene gedachtenwisseling gehouden tusschen den voorzitter, Dr. Willems, Roersch en Dr. Ruijssenaers, waarna op voorstel van den voorzitter wordt besloten vooreerst twee reagentia-kisten, één voor Noord-Brabant en één voor Limburg aan te schaffen, terwijl aan den secretaris verzocht wordt zich met den aankoop daarvan te willen belasten.

De voorzitter betuigt den leden dank voor de hem toegezonden bijdragen ter bewerking der medische topographie, en geeft mededeeling van een schrijven van den heer A. J. N. J. Bolsius, waarbij de reden wordt te kennen gegeven, waarom door hem geene bijdragen werden ingezonden.

Permanente commissie voor medische topographie.

Vervolgens doet de voorzitter de wenschelijkheid uitkomen, dat eene vaste commissie in ieder der beide provinciën zich met de bewerking der geneeskundige plaatsbeschrijving onledig houde. Deze commissie zal dan, voor zooveel noodig, de hulp en medewerking der overige leden inroepen, die hij vertrouwt dat met bereidvaardigheid de hun op te dragen werkzaamheden zullen vervullen.

Aldus besloten zijnde, worden voor de commissie der topographie van Noord-Brabant benoemd: de heeren: Dr. Ingen-Housz, Dr. Godefroi, Dr. Roosenburg, Dr. van den Bogaert en N. J. B, Landman.

Voor de commissie van die van Limburg, de heeren Dr. Willems, Dr. Goossens en P. J. Roersch.

Hierna wordt aan ieder der leden ter hand gesteld eene ge-

drukte schets voor eene verzameling der eerste bouwstoffen voor eene geneeskundige plaatsbeschrijving, eene schets voor een onderzoek van slaapsteden en eene schets voor een onderzoek naar den toestand van de geneeskundige armverzorging. Door den voorzitter wordt het onderzoek der slaapsteden en dat der geneeskundige armverzorging nog nader toegelicht en daarbij de wenschelijkheid te kennen gegeven, dat de leden ieder in hun ressort daarvoor de noodige gegevens trachten bijeen te verzamelen.

Punten op te geven om op de agenda te plaatsen.

De voorzitter geeft thans in overweging voor het vervolg de punten, die de leden in de vergadering wenschen te behandelen, voor 1 Mei en 1 October aan den secretaris schriftelijk op te geven, ten einde deze op de agenda kunnen gebragt worden, waartoe wordt besloten.

De voorzitter zegt, dat hij gaarne in het bezit wenscht te worden gesteld der archieven der voormalige plaatselijke commissiën van geneeskundig toevoorzigt, en noodigt de heeren Dr. van den Bogaert en van Hal uit om te 's Hertogenbosch en Bergen-op-Zoom pogingen aan te wenden om in het bezit daarvan te geraken. Omtrent het archief der voormalige plaatselijke commissie van geneeskundig toevoorzigt te Breda, zegt de voorzitter, dat dit reeds bij hem berust.

Waarneming van den stand van het grondwater.

De voorzitter spreekt over het nuttige der kennis van den stand van het grondwater en zegt, dat daarvan in Noord-Brabant en Limburg schier niets bekend is. Hij toont aan op welke eenvoudige wijze ieder daaromtrent waarnemingen doen kan, en noodigt de leden uit op hunne woonplaats zich daarmede onledig te houden. Evenzoo beveelt hij het doen van waarnemingen op meteorologisch gebied aan, en geeft hierbij eene verklaring van een toestel, geschikt tot berekening van den gevallen regen binnen eene bepaalde tijdsruimte.

Meteorologische waarnemingen.

Dr. Willems geeft te kennen, dat te Maastricht meteorologische waarnemingen gedaan worden, doch hij acht het onderzoek van het grondwater uiterst moeijelijk, wegens de hoogte, waarop die plaats is gelegen.

Mededeelingen.

Nog wordt door den voorzitter ter kennisse der leden gebragt:

1°. dat hij kennisgeving heeft bekomen, dat door den gemeenteraad van Bergen-op-Zoom eene gezondheidscommissie is opgerigt;

2°. dat op verzoek van provinciale-, gemeente- en armbesturen 12 rekeningen door apothekers, leden van den Raad, zijn getaxeerd;

3°. dat Dr. Godefroi in de maand Junij jl. werd opgedragen het onderzoek, ingevolge art. 18, al. 2, der wet van 1 Junij 1865, (*Stbl.* n°. 58), in het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen te 's Hertogenbosch en in de bewaarplaats voor krankzinnigen te Boekel;

4°. dat voor de bibliotheek van den Raad is aangekocht de kaart voor de natuurkunde en de volksvlijt van Nederland van Dr. W. C. H. Staring.

Uitoefenen der burgerpraktijk door den officier van gez. 2e kl. Dr. Hennus.

Ten slotte deelt de voorzitter mede, dat naar aanleiding eener kennisgeving van den adjunct-inspecteur Dr. Willems, hij ter kennis van den minister van Binnenlandsche Zaken bragt, dat de officier van gezondheid Dr. Hennus, burgerpraktijk te Roermond uitoefent, hetgeen voornoemde adjunct-inspecteur was gebleken uit de recepten van drie apothekers aldaar, waarvan afschrift werd genomen. Bij missive van 15 Augustus ll. n°. 218, heeft de minister geantwoord, dat zijn ambtgenoot van Oorlog met den inhoud van het schrijven van den inspecteur was bekend gemaakt, en dat volgens het oordeel van Zijne Excellentie, in overeenstemming met zijn gevoelen, de officier van gezondheid 2e klasse Hennus, die den graad van med. doctor bezit, niet in strijd handelde met de wet van 1 Junij 1865, maar met het koninklijk besluit van 5 Maart 1841, en dat mitsdien het niet nakomen dezer bepaling behoort tot de bevoegdheid der militaire autoriteiten.

Niemand meer het woord verlangende, doet de voorzitter de vergadering overgaan in eene zitting met gesloten deuren en sluit na afloop daarvan de vergadering.

Aldus voorloopig opgemaakt.

Dr. INGEN-HOUSZ.
Dr. I. J. WILLEMS.
Dr. E. A. P. VAN DEN BOGAERT.

N°. 39. *Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van 8 Februari* 1867, *houdende benoeming van eenen secretaris bij den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen.*

De minister enz.

heeft goedgevonden te benoemen tot secretaris bij den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen Dr. S. S^{r}. Coronel, te Amsterdam.

(get.) HEEMSKERK.

N°. 40. *Circulaire van den commissaris des Konings in Drenthe van 26 Februari* 1867, *n°. 768, aan burgemeesters en wethouders, betreffende* maatregelen tegen cholera. *(Prov. Blad n°. 12.)*

Zijne Excellentie de Minister van Binnenlandsche Zaken vestigt bij missive van 14 dezer n°. 236, afdeeling 9, hieronder afgedrukt, de aandacht op

een allerbelangrijkst onderwerp, namelijk op 'tgeen behoort gedaan te worden, om de cholera, zoo die ons vaderland weder mogt bezoeken, te bestrijden. De lezing daarvan zal u de overtuiging geven, zoo die bij u overigens niet reeds bestond, dat vooral het bevorderen der publieke reinheid onder de beste bestrijdingsmiddelen dier vreeselijke epidemie te rangschikken is.

Geheel in overeenstemming met den Minister acht ik het van groot belang, dat er worde *gehandeld* nu het nog tijd is, om zoo mogelijk te voorkomen, dat de ziekte zich in die uitgebreidheid als in 1866 weder vertoone.

Bij meer dan eene aanschrijving werd ten vorigen jare uwe aandacht gevestigd op 'tgeen zou kunnen gedaan worden, zoowel ter voorkoming, als bij het zich openbaren der ziekte.

Ik reken het niet van belang ontbloot, dat de daarin gegeven wenken en voorschriften door u op nieuw worden nagegaan, om te overwegen, wat er, ook na de in 't vorige jaar opgedane ondervinding, *thans*, in den geest van den hieronder afgedrukten brief van Zijne Excellentie den Minister, in 't belang van den gezondheidstoestand uwer gemeente kan worden gedaan. Ter uwer herinnering strekke, dat de op dit onderwerp betrekking hebbende mededeelingen en voorschriften van algemeenen aard aan de gemeentebesturen voor deze provincie waren vervat in de:

circulaire van 25 April 1866 n°. 1504 (*Provinciaal Blad* n°. 23);
circulaire van 7 Mei 1866 n°. 1606 (*Provinciaal Blad* n°. 27);
circulaire van 25 Mei 1866 n°. 1779 (*Provinciaal Blad* n°. 28);
circulaire van 22 Junij 1866 n°. 2049 (*Provinciaal Blad* n°. 31);
circulaire van 11 Julij 1866 n°. 2258 (*Provinciaal Blad* n°. 33);

Ik vertrouw, dat dit onderwerp door u met de meeste zorg zal worden ter harte genomen.

De maatregelen, vroeger beraamd, dienen niet te verflaauwen, omdat op 't oogenblik het gevaar er nog niet is.

Gij dient er op voorbereid te zijn, dat 'tgeen in 1866 in 't werk gesteld is om de ziekte te keer te gaan of, waar ze ontstaan was, om de lijders zooveel mogelijk voor de gezonden onschadelijk te maken, en om hen te verplegen, zoo noodig, onverwijld weder in werking kan komen.

Aangenaam zal 't mij zijn, van u binnen eene maand na heden te vernemen:

a. of de laatstbedoelde in 1866 genomen maatregelen en andere, die men tot hetzelfde doel nuttig oordeelt, onverwijld, als 't noodig is, weder in werking kunnen gebragt worden?

b. waarin die maatregelen hebben of casu quo zullen bestaan?

c. wat er sedert het najaar van 1866 in uwe gemeente is gedaan tot verbetering van den algemeenen gezondheidstoestand? En, in 't bijzonder, of in uwe gemeente de noodige verordeningen bestaan ter verzekering van openbare reinheid, — en of daaraan met zorg en stiptheid de hand wordt gehouden?

d. wat er in betrekking tot dit onderwerp ten uwent nog te doen overig is, en welke daaromtrent de voornemens van 't gemeentebestuur zijn?

De Commissaris des Konings in de provincie Drenthe,

(get.) H. A. M. VAN ASCH VAN WIJCK.

[De circulaire van den Minister is hierboven opgenomen onder n°. 6.]

N°. 41. *Missive van den commissaris des Konings in Overijssel van* 21 *Juni*, 3e *afd.*, *n°.* 2661/2242, *aan de gemeentebesturen*, *betreffende* het gebruik van sommige soorten van lijnkoek. (*Prov. Blad* n°. 76.)

Een der provinciale veeartsen had mij berigt dat door onderscheidene veehouders werd geklaagd over de slechte hoedanigheid van sommige soorten van lijnkoeken, waarvan het gebruik schadelijk werd geacht voor het vee en ook op de boter eenen nadeeligen invloed zou uitoefenen.

Door medewerking van den Inspecteur van het geneeskundig Staatstoezigt in deze provincie, heeft dien ten gevolge een onderzoek plaats gehad, naar de bestanddeelen van eenige soorten van lijnkoek die het meest in den handel voorkomen.

De uitslag van dat onderzoek wordt medegedeeld in het hiernevens gevoegd uittreksel van het rapport van genoemden Inspecteur.

Daar dit onderwerp niet zonder belang is voor handel en landbouw, heb ik gemeend, U hiervan kennis te moeten geven, met uitnoodiging om de veehouders in Uwe gemeente te waarschuwen tegen het gebruik van sommige soorten van lijnkoek.

De Commissaris des Konings in de provincie Overijssel,

(get.) VAN BIJLANDT.

Zwolle, den 30 Mei 1867, n°. 1045.

Eerst nu ben ik in staat gevolg te geven aan het verzoek, vervat in UHEd.Gestrenge's missive van 21 Maart jl., n°. 1390/1124, 3e afdeeling.

Het resultaat van dat onderzoek komt hoofdzakelijk op het volgende neder:

1°. Het stuk lijnkoek, ingezonden door den veearts Bruijn, bevatte veel dood zaad, vele zwarte heterogene bestanddeelen, waaronder waarschijnlijk ook koolzaad. De kleur is bruin, de smaak *onaangenaam*, de reuk duf.

2°. Een stuk lijnkoek, in den handel bekend als vervaardigd, althans grootendeels, uit Dederzaad (in Groningen huttentut genoemd), bevat geen lijn-

of raapzaad, maar bestaat geheel, of bijna geheel, uit Dederzaad. De smaak is eenigzins *bitter*, de kleur omtrent oranje, de koek dijt nagenoeg even goed als zuivere lijnkoek. (Deze koeken worden uit het buitenland aangevoerd, uit Duitschland, en wel o. a. over Hamburg.

3°. Lijnkoek, onder den naam van Hongaarsche in den handel bekend, met koolzaad gemengd, *onaangenaam* van smaak, *scherp*, niet zoet, zwartachtig van kleur.

4°. Lijnkoek, met dood zaad en eenig koolzaad; dijt niet zoo goed als zuivere lijnkoek; smaak eenigzins *bitter* en *scherp;* kleur iets minder donker dan n°. 3.

Uit een en ander blijkt naar mijne meening voldoende, hoezeer thans het artikel *Lijnkoek* 1°. aan verwisseling, vermenging en vervalsching bloot staat, en 2°. dat de lijnkoek in onderscheidene thans in den handel voorkomende soorten bestanddeelen bevat, die, uit hoofde van hunne scherpte of anderszins onaangenamen smaak en reuk aan de voortbrengselen der melkerij eigenschappen kunnen geven, die nadeelige gevolgen moeten hebben zoo niet voor de gezondheid van de consumenten, dan toch zeker voor de geldelijke belangen van de producenten.

Bovendien is het gebleken, dat *zij* zich aan het bedrog der vermengingen en vervalschingen, zoo als voor de hand ligt, in nóg hoogere mate blootstellen, die hunne lijnkoeken hoe die dan ook zij, bovendien nog in den vorm van *lijn*MEEL koopen.

De geneeskundige Inspecteur voor Overijssel en Drenthe,

(get.) L. ALI COHEN.

N°. 42. *Besluit van den commissaris des Konings in Gelderland van* 18 *Juli* 1867, n°. 6519/15, *betreffende de* opgaven van sterfgevallen, *door de gemeentebesturen in te zenden.* (*Prov. Blad* n°. 374.)

De Staatsraad, Commissaris des Konings in de provincie Gelderland,

Gelezen eene missive van den Inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Gelderland en Utrecht, dd. 15 Julij jl., n°. 523, van den navolgenden inhoud:

„De onmisbare kennis van de geheerscht hebbende ziekten kan alleen geput worden uit de opgaven der gemeentebesturen en geneeskundigen. Deze opgaven laten, tot mijn leedwezen, nog steeds veel te wenschen over; bij velen is de kolom „Oorzaken van overlijden" zoo onvoldoende ingevuld, dat ik meermalen in de verpligting geweest ben ze terug te zenden. Onder anderen is dit in de vorige maand noodig geweest in de gemeente Culemborg, waarvan ik niettemin ook over de laatst verloopene maand Junij slechts bij de helft der overledenen opgegeven vindt waaraan ze gestorven zijn.

„Ik acht het derhalve dringend noodig en ben zoo vrij Uwe Excellentie te

verzoeken alle gemeentebesturen in deze provincie uit te noodigen, bij de maandelijksche sterftestaten de kolom „Oorzaken van overlijden" naauwkeurig in te vullen.

„Ingeval de geneeskundigen nalatig worden bevonden om art. 5 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 60) ten uitvoer te leggen, dan behooren zij aan mij daarvan kennis te geven, en ik zal alsdan die geneeskundigen aan hunnen pligt herinneren en mogt het noodig zijn voor den regter vervolgen."

Gezien de geneeskundige wetten van 1 Junij 1865 (*Staatsbladen* n°s. 58 en 60);

Gelet op *Prov. Blad* n°. 135 van 1865, waarbij het model is medegedeeld, naar hetwelk de gemeentebesturen de opgave, volgens art. 15 der eerstaangehaalde wet te doen, behooren in te rigten;

Mede gelet op *Prov. Blad* n°. 4* van 1866, strekkende om te bevorderen dat in de bedoelde opgave de kolom tot aanduiding van de oorzaken van het overlijden zoo naauwkeurig mogelijk ingevuld worde;

Heeft goedgevonden:

De gemeentebesturen in Gelderland, onder mededeeling van des Inspecteurs missive en met verwijzing naar bovengemelde voorschriften, uit te noodigen om, voor het geval dat door nalatigheid van geneeskundigen in de te doene opgave de oorzaken van den dood niet mogten kunnen worden vermeld, daarvan aan den Inspecteur bij de toezending dier opgave te berigten en alsdan te gelijk de nalatigen aan te wijzen.

En zal deze in het provinciaal blad geplaatst worden.

Arnhem, den 18 Julij 1867.

De Staatsraad, Commissaris des Konings voornoemd,

(get.) VAN ZUIJLEN VAN NIEVELT, 1°. C.

N°. 43. *Missive van den commissaris des Konings in Overijssel van* 24 *Augustus* 1867, 3e *afd.*, *n°.* 3466/2932, *aan de gemeentebesturen betreffende* maatregelen tot wering van de cholera. (*Prov. Blad* n°. 102.)

Ten vervolge mijner missive dd. 19 dezer, 3e afd., n°. 3418/2880, (*Prov. Blad* n°. 99) heb ik de eer hiernevens aan UEd. te doen toekomen, een afdruk van het rapport van den heer Inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in deze provincie, dd. 21 dezer, n°. 1308, betreffende maatregelen tot wering van de cholera.

De Commissaris des Konings voornoemd,

(get.) VAN BIJLANDT.

Zwolle, den 21 Augustus 1867.

Bij het schrijven van eergisteren, 3e afd., n°. 3418/2880, (zoo even bij mij ontvangen), strekkende ten geleide van een afdruk der missive van den heer Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 15 dezer, waarin, nu de cholera zich weder in ons land heeft vertoond, gehandeld wordt over het nemen van maatregelen tot wering dier ziekte, geeft UH.Edel Gestrenge, overeenkomstig des Ministers verzoek, zijnen wensch te kennen, mijne voorstellen te ontvangen omtrent hetgeen verder tot voorkoming zooveel mogelijk der genoemde ziekte gedaan zou kunnen worden.

Gaarne en onmiddellijk voldoende aan Uwen wensch, heb ik de eer op te merken, dat, mijns oordeels, op dit oogenblik weinig zal kunnen gezegd en voorgesteld worden, wat niet reeds in de vorige ter kennis van de gemeentebesturen gebragte circulaires over dit onderwerp is gezegd en voorgesteld. Die circulaires komen voor in het *Provinciaal Blad van Overijssel*, 1866, n°. 46, 49, 50, 55, 58 en 59; — en 1867, n°. 31 en het blad van 19 dezer, n°. 99. Zij strekken in hoofdzaak tot aanbeveling der volgende maatregelen:

I. *Ter voorkoming van het uitbreken of ontstaan der ziekte.*

1°. Bevordering der persoonlijke, huisselijke, doch inzonderheid der publieke reinheid, zoo wat het verzamelen als wat het afvoeren van het vuil betreft.

2°. Zorg voor *goed*, althans *zoo goed mogelijk*, drinkwater en vermijding van het gebruik van allerlei onzuiver, met organische stoffen bezwangerd water.

3°. Het instellen van cholera-commissiën vóór dat de ziekte zich heeft geopenbaard.

4°. Het vroegtijdig organiseren van eene voldoend ingerigte geneeskundige dienst.

5°. Het inrigten van een lokaal geschikt tot het eventueel opnemen van choleralijders, inzonderheid zoo mogelijk van de eerst aangetasten.

6°. Het maken en handhaven van eene gemeentelijke verordening op het niet toelaten binnen de gemeente van schepen, met een choleralijder aan boord.

7°. Het niet houden der kermissen en jaarmarkten tijdens het heerschen der cholera *in ons land*.

II. *Ter voorkoming van de verspreiding der in de gemeenten reeds binnen gedrongene ziekte.*

8°. Zoo spoedig mogelijke kennisgeving van de ziektegevallen, inzonderheid van de eersten.

9°. Het afzonderen, isoleren der lijders, voornamelijk der eersten, in de daartoe ingerigte lokalen.

10°. Het ontsmetten der lijders en wat van hen afkomstig en er mede in aanraking is geweest.

11°. Zorgvuldige behandeling en vroegtijdige verwijdering der lijken uit de woningen en het niet vervoeren er van naar andere plaatsen.

12°. Het desinfecteren van woningen en schepen, waarin lijders zijn voorgekomen.

13°. Ontsmettende, althans besmetting tegengaande behandeling der mestvaalten.

Al deze hoofdpunten zijn uitvoerig omschreven en ontwikkeld in de aangehaalde *Provinciale Bladen*, en zou ik slechts in herhaling treden, wanneer ik daarop in deze missive breedvoerig terug kwam.

Ik meen mij alzoo daaraan over het geheel te mogen en te kunnen refereren, doch acht het wenschelijk over een paar der besproken punten bij deze gelegenheid nog een enkel woord in het midden te brengen, hoofdzakelijk naar aanleiding van hetgeen de ondervinding in en sedert het vorige jaar mij dienaangaande heeft geleerd.

Drinkwater. Waar uithoofde van den bodem geene mogelijkheid bestaat, het algemeene drinkwater genoegzaam te verbeteren, kan althans door velen of sommigen, met name door de verpleegden in gestichten, gebruik gemaakt worden van geschikte filtreertoestellen (inzonderheid de *Spencersche*), waardoor zelfs zeer slecht water in goed kan worden veranderd.

Toezigt op de schepen, komende uit besmette plaatsen. Dat toezigt geldt evenzeer de binnen- als de buitenschipperij, in deze streken inzonderheid de eerste. De gemeenten hebben de magt te dien aanzien maatregelen te nemen, overeenkomstig de quarantaine-maatregelen betrekkelijk de buitenlandsche vaart, door de regering des lands verordend en toegepast. Het zal echter te wenschen zijn, dat de op dit stuk gemaakte of nog te maken verordeningen eventueel beter worden uitgevoerd, dan hier en daar ten vorigen jare het geval is geweest.

Het niet houden van kermissen en jaarmarkten. Het komt mij wenschelijk voor, dat althans het houden van *kermissen* dit najaar nergens meer plaats hebbe. Wel heerscht de cholera op dit oogenblik nog nergens in ons land in hevige mate; maar zal men met het verordenen van deze en dergelijke maatregelen wachten totdat het zóóver zal zijn gekomen? Dan zal het ligtelijk te laat zijn en welligt naauwelijks meer noodig. Men bedenke, dat eene kermis op velerlei manier het uitbreken van cholera in de hand werkt. Aan den éénen kant lokt zij van alle kanten volk aan, waaronder niet weinigen van minder goede hygieinische conditie en komende ligtelijk uit besmette plaatsen. Dat volk hoopt zich in sommige woningen (slaapsteden enz.) bovenmate op en doet ook op deze wijze de voorbeschiktheid voor de ziekte toenemen. Van den anderen kant wordt die voorbeschiktheid hoogelijk bevorderd door de uitspattingen van menigerlei aard, waartoe het kermis houden als van zelf leidt. Het schijnt alzoo verstandig, van twee kwaden het minste kiezende, de hier en daar nog op handen kermis ook dit jaar niet te doen houden.

Desinfecterende middelen. De ondervinding schijnt hier en elders in het vorige jaar belangrijke uitkomsten aan de hand gedaan te hebben, ten be-

wijze dat krachtige ontsmetting door middel van de bekende stoffen (chloor enz.) ten sterkste moet aanbevolen worden. Ook het carbolzuur schijnt zeer aanbevelenswaardig te zijn en het branden van teer in geenen deele verwerpelijk, mits het met oordeel geschiede.

Het reinigen en desinfecteren van woningen. Er is in de aanschrijving van Z. Exc. den Minister, van 15 dezer (*Prov. Blad* 1867, n°. 92), reeds gewezen op de verordeningen, te Maastricht en 's Gravenhage gemaakt ten behoeve van het van gemeentewege krachtig reinigen en desinfecteren van besmette woningen. Deze regeling heeft te Maastricht tijdens de epidemie van het vorig jaar reeds uitstekend gewerkt. Ook in kleine gemeenten bestaan bereids zulke verordeningen, o. a. te Borger (in Drenthe). Deze voorbeelden verdienen algemeene navolging en ter wille dier navolging meen ik de aandacht te mogen vestigen op een opstel van mij zelven (in het *Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde*, 1867, 1e afd., bl. 91 en 241), waar nopens de Maastrichtsche verordening het noodige wordt medegedeeld.

De geneeskundige Inspecteur van Overijssel en Drenthe

(get.) L. Ali Cohen.

N°. 44. *Besluit van den commissaris des Konings in Gelderland van 2 September* 1867, *n°. 7401/5, mededeelende een overzigt van al hetgeen verspreid is in de verschillende aanschrijvingen van de Regering en de provinciale besturen gegeven tot* wering der cholera. (*Prov. Blad n°.* 402.)

De Staatsraad, Commissaris des Konings in de provincie Gelderland,

Gelezen eene missive van den Inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Gelderland en Utrecht, dd. 27 Augustus jl., n°. 634, waarbij, ter voldoening aan de missive van den Minister van Binnenl. Zaken, dd. 15 Augustus jl., n°. 216, 9e afd. (opgenomen in het *Prov. Blad* n°. 393), wordt medegedeeld een overzigt van al hetgeen verspreid is in de verschillende aanschrijvingen van de Regering en de Provinciale Besturen gegeven tot wering der cholera; — luidende dat overzigt als volgt:

„Maatregelen in acht te nemen vóór en gedurende het heerschen der Aziatische cholera.

1°. *Zorg voor zuivere lucht.* Aangezien de lucht die wij inademen in ons ligchaam verbruikt wordt en tot weder-inademing ongeschikt is, is het van belang haar in de woonhuizen dikwerf door nieuw aangevoerde, versche, te vervangen. Dit is vooral noodig bij de slaapvertrekken en kan alleen voldoende verkregen worden door het gelijktijdig openzetten van ramen en deuren.

Bij de huizen der minvermogenden dienen de gemeentebesturen tot het verkrijgen van zuiverheid der lucht behulpzaam te zijn, door die huizen van

gemeentewege te laten reinigen, witten en van versch bedstroo te laten voorzien.

Mesthoopen in de onmiddellijke nabijheid der woningen moeten opgeruimd en naar het land gebragt worden.

Varkens- en geitenhokken moeten ten minste tweemaal wekelijks gereinigd worden.

Aan stinkslooten en stilstaande poelen moet men, waar eenigzins mogelijk, voldoenden afloop verschaffen en waar zulks geschieden kan in verband brengen met eenig stroomend water. Zij mogen evenwel gedurende het heete saizoen niet uitgebaggerd worden.

De ingezetenen moeten oplettend gemaakt worden op het gevaar aan excrementen, vooral aan menschelijke excrementen verbonden, en mitsdien uitgenoodigd worden hunne secreten dagelijks te laten doorspoelen en bij het heerschen der ziekte wekelijks tweemaal te desinfecteren.

Aangezien nu de ervaring geleerd heeft, dat het ijzervitriool geen genoegzamen waarborg oplevert voor eene volkomene desinfectie, zoo dient men aan de chloorkalk de voorkeur te geven. Op honderd gewigtsdeelen faeces worden ongeveer 10 deelen chloorkalk vereischt. Zij wordt er ingestrooid en, indien de inhoud van den put niet vochtig genoeg is, met water overgoten.

Wenschelijk is het dat de put vooraf geruimd worde, na voorafgaande desinfectie, en de chloorkalk vervolgens er in gebragt worde, naarmate er excrementen in geraken.

Bij de algemeene secreten, voor de geringere bevolking bestemd, moet dit van gemeentewege geschieden en daar waar geene genoegzame secreten voorhanden zijn, moeten goed sluitende fosses-mobiles geplaatst worden.

Woonvertrekken worden ook het meest voldoende door chloordampen gezuiverd. Naarmate van de grootte plaatse men in het vertrek 1, 2 of 3 borden met ongeveer 4 eetlepels chloorkalk, met water overgoten. Men sluite dan deuren en ramen ten minste gedurende eenige uren. Tijdens deze berooking mogen zich echter geene menschen in het vertrek bevinden.

Wanneer menschen in de vertrekken zijn, of wanneer in die vertrekken zich metalen voorwerpen bevinden, bijv. vergulde meubels, en bij secreten, waar men het metselwerk ontzien moet, kan men het chloor niet wel aanwenden en moet zich dan behelpen met carbolzuur, waardoor intusschen de desinfectie niet volkomen verzekerd is.

De gemeentebesturen dienen te zorgen dat bedstroo, witkalk, chloorkalk en carbolzuur steeds in genoegzame hoeveelheid voorhanden zijn.

Mogt in eenige gemeente de politie niet de noodige magt hebben om sommige der hier voorgestelde maatregelen ten uitvoer te brengen, dan dienen onverwijld door de gemeentebesturen de daartoe vereischte verordeningen vastgesteld en streng gehandhaafd te worden.

2°. *Drinkwater.* Zorg voor zuiver drinkwater, waar het niet voor elk een verkrijgbaar is, is een van de eerste verpligtingen, die op de gemeentebesturen rusten. In die buurten eener gemeente, waar het slecht is, dient zuiver water aangevoerd te worden. Is het in de geheele gemeente niet te

verkrijgen, dan moet men zich behelpen met regenwater en, aangezien kookhitte een zeker desinfecterend middel is, zoo kan ook slecht water daardoor bruikbaar gemaakt worden. Daar echter de ervaring helaas dagelijks bewijst, hoe groot traagheid en onverschilligheid dikwerf zijn bij den geringen stand, zoo dient in zulke gemeenten het bestuur het water te laten koken en uitdeelen. Door deze geringe uitgaaf zal stellig menig ziektegeval voorkomen worden, want slecht drinkwater is een van de rijkste bronnen voor de cholera.

3°. *Cholera-commissiën*, waar zij nog niet bestaan, behooren onmiddellijk gevormd en waar zij ten vorigen jare bestaan hebben, weder tot nieuwe werkzaamheid uitgenoodigd te worden.

4°. *Lokalen*, zoowel om zieken als om gezonden te kunnen opnemen, dient men nu intijds gereed te houden, en waar zij ontbreken sla men tenten of houten loodsen op.

5°. *Schepen* uit verdachte of besmette plaatsen binnenkomende, moeten niet in de gemeente toegelaten worden, voordat eene geneeskundige verklaring daartoe vrijheid geeft.

6°. *Kermissen moeten verboden worden.* Het is van belang de ingezetenen te onderrigten, dat de cholera bijna altoos voorafgegaan wordt door eene schijnbaar onschuldige diarrhée, dat het van het uiterste belang is bij de eerste sporen daarvan geneeskundige hulp in te roepen en dat men door deze tijdige hulp in vele, ja zelfs in de meeste gevallen, de cholera voorkomen kan

Het is verder van belang de zieken van de gezonden af te zonderen, door welken maatregel de verbreiding der ziekte het krachtigst belet wordt. Bij de eerste ziektegevallen, krachtig doorgezet, kan men dikwerf daardoor alleen de ziekte in haar begin onderdrukken.

Het is eindelijk van belang dat de zieken uit den geringen stand onmiddellijk geneeskundige hulp kunnen verkrijgen; het is derhalve noodig gedurende het heerschen der ziekte alle geneeskundigen en alle apothekers te magtigen, ten minste de eerste geneeskundige hulp te verleenen.

Daar het noodig is de lijken zoo spoedig mogelijk te verwijderen, moet op de begraafplaatsen de gelegenheid bestaan om de lijken, vóór de begrafenis, aldaar te kunnen neêrzetten."

Heeft goedgevonden:

Het vorenstaande aan de gemeentebesturen in dit gewest mede te deelen, tevens met uitnoodiging daaraan zooveel mogelijk openbaarheid te geven.

En zal deze in het *Prov. Blad* worden opgenomen.

De Staatsraad, Commissaris des Konings voornoemd,

(get.) VAN ZUIJLEN VAN NIEVELT, 1°. C.

N°. 45. *Koninklijke besluiten houdende ontslag en benoeming van leden en plaatsvervangende leden van geneeskundige Raden.*

Bij K. B. van 1 Maart 1867 n°. 72 is benoemd tot lid van den geneeskundigen Raad voor Gelderland en Utrecht de heer J. C. P. van Tricht en tot plaatsvervangend lid de heer W. Knoops.

Bij K. B. van 2 Juni 1867 n°. 20 is de heer J. A. Koch ontslagen als plaatsvervangend lid van den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen; de heer Dr. E. A. P. van den Bogaert benoemd tot plaatsvervangend lid van den geneeskundigen Raad voor Noord-Brabant en Limburg.

Bij K. B. van 6 September 1867 n°. 46 is de heer Dr. P. Verkade ontslagen als plaatsvervangend lid van den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen; de heer B. J. Fornara ontslagen als lid van den geneeskundigen Raad voor Zuid-Holland; de heer J. C. Th. Vigelius benoemd tot lid, de heer J. C. Huijsman tot plaatsvervangend lid van dien Raad; en de heer Dr. W. J. Jansen benoemd tot lid van den geneeskundigen Raad voor Zeeland.

Bij K. B. van 18 October 1867 n°. 18 is de heer J. P. Snoep ontslagen als plaatsvervangend lid, en de heer J. de Visser benoemd tot lid van den geneeskundigen Raad voor Zeeland; de heer A. W. Hartman benoemd tot lid van den geneeskundigen Raad voor Gelderland en Utrecht en de heer Dr. S. Posthuma tot plaatsvervangend lid van den geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen.

N°. 46.

Bij Koninklijk besluit van 21 October 1867, n°. 78, is de bij Koninklijk besluit van 7 April 1861, n°. 67, ingestelde eerepenning, voor gratisvaccinatie van minvermogenden in het jaar 1866 toegekend aan de heeren: H. J. de Mol, te Veghel; Dr. A. J. van Gils, te Tilburg; J. H. C. Spronck, te Beek in Limburg; M. J. Jungbluth, te Nieuwenhagen; H. Albers, te Wijchen; A. N. Brants, te Wamel; F. Cappelle, te Beuningen; Dr. A. F. van Wieringen, te Lekkerkerk; G. C. van Balen Blanken, te Sybecarspel; J. Berkhout, te Bovencarspel; Dr. R. G. Colonius Feith, te Enkhuizen; Ph. S. Frank, te Haarlem; P. Hammes, te Andijk; J. Nuijens, te Grootebroek; Dr. P. van Reysen, te Haarlem; Dr. G. van den Steen, te Broek in Waterland; P. Stolp, te Enkhuizen; J. Cazijn van Zelm, te Hoogwoud; J. A. van Grient, te Hindelopen; Dr. P. Verkade, van Harlingen, thans te Wageningen; W. Beekhuis, te Wirdum; J. Alkin, te Vlagtwedde; H. Smith, te Onstwedde; A. A. H. Hamer, te Ommerschans; en Dr. W. J. C. Wiedenbroek, te Raalte.

N°. 47. *Missive van den commissaris des Konings in Overijssel van* 12 *November* 1867, 3e *afd.*, n°. 4420/3787, *aan burgemeester en wethouders betreffende* den verkoop van schadelijk of verdacht vleesch. (*Prov. Blad* n°. 113.)

Bij een der laatste driemaandelijksche verslagen van een der provinciale veeartsen in dit gewest werd mij medegedeeld, dat gedurende den zomer van dit jaar onderscheidene gevallen van kalverziekte (febris puerperalis) waargenomen zijn geworden en dat het vleesch van de aan deze ziekte lijdende dieren bijna altijd aan slagers wordt verkocht. Daarbij werd opgemerkt, dat het gebruik van zoodanig vleesch, in sommige omstandigheden, voor de gezondheid van menschen gevaarlijk te achten is, ook uithoofde van de geneesmiddelen, die veelal tegen de ziekte worden aangewend.

Ik heb hieromtrent den heer inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Overijssel en Drenthe geraadpleegd, en van dezen het antwoord ontvangen, waarvan een afdruk hierbij wordt gevoegd.

Het komt ook mij wenschelijk voor, dat de aandacht van belanghebbenden op de onderwerpelijke zaak gevestigd worde en ik verzoek U hiertoe zooveel mogelijk mede te werken. Ik meen daarbij vooral te moeten aanbevelen eene behoorlijke handhaving en toepassing der plaatselijke verordeningen, betreffende het toezigt op het te koop aanbieden van schadelijk of verdacht vleesch, en waar zoodanige verordening nog niet bestaat, het doen eener voordragt aan den gemeenteraad, om tot de vaststelling daarvan over te gaan.

De Commissaris des Konings in de provincie Overijssel,

(get.) VAN BIJLANDT.

Zwolle, den 4 November 1867.

Ik ben het met UHEd.Gestrenge volkomen eens, dat het onderwerp, behandeld in Uwe missive aan mij van den 22 October jl., 3e afd., n°. 3567, ernstige overweging eischt. 't Valt toch niet te betwijfelen dat het gebruik van aan de z. g. kalfziekte (Febris puerperalis) gestorvene of wegens die ziekte geslagte koeijen hoogst nadeelige gevolgen voor de volksgezondheid kan hebben. Eensdeels toch kunnen de dieren geleden hebben aan den ontstekingachtigen vorm dier ziekte, en dan moet bij een daaraan bezweken of in een vergevorderd tijdperk der ziekte deswege afgemaakt rund het gebruik voor de voeding van den mensch, uithoofde van den ontbonden toestand van het bloed, of als bepaald schadelijk, of althans als zeer gevaarlijk beschouwd worden; anderdeels kan de ziekte geweest zijn van z. g. nerveusen, d. i. typheusen of paralytischen aard. Blijkbaar heeft de veearts in zijn jongste driemaandelijksche rapport en in zijne nadere memorie aan UHEd.Gestrenge van 14 October jl., dezen laatsten vorm der ziekte op het oog gehad, en

heeft hij teregt UHEd.Gestrenge's aandacht op die zaak gevestigd. Immers ook de aan kalfziekte gestorven of de uit dien hoofde afgemaakte koeijen worden veelal aan zekere soort van slagers verkocht en door deze in consumtie gebragt.

Dit heeft, luidens de bijzonderheden door den veearts . . . in zijne memorie van 14 October jl. aangevoerd, ook weder dezen zomer (toen genoemde ziekte in deze streken nog al eens is voorgekomen) . . . plaats gehad. En nu behoeft het geen betoog, dat het in consumtie brengen van zoodanige runderen hoogst strijdig is met de belangen der volksgezondheid, omdat den consument hier een dubbel gevaar dreigt. Eensdeels nl. loopt hij gevaar van door eene akute ontstekingachtige ziekte in een meer of minder ontleden staat verkeerend vleesch te nuttigen; anderdeels staat hij bloot aan eene vergiftiging door middel van zeer hevig werkende artsenijen.

Onder de geneesmiddelen toch die tegen den z. g. nerveusen vorm der kalfziekte plegen aangewend te worden, ook door de z. g. empirische veeartsen, behooren in de eerste plaats genoemd te worden de kraanoogen en de braakwijnsteen. En al worden die middelen niet altijd in die vreeselijke groote hoeveelheden aangewend als waarvan in het aangehaalde rapport ..... spraak is — daar het wijst op het recept van een buitenlandsch veeartsenijkundige, waarin voorkomt: Nux vomica Unc. I—I en een half med. oncen Tart. emetici een half ons, sulf. sodae XVI oncen en Mur. sodae IV oncen, welke enorme hoeveelheden binnen weinige uren door het zieke dier moeten verbruikt worden, — zeker is het, dat ook bij het toedienen van de veel geringere hoeveelheden dier middelen, zoo als die door voorzigtige veeartsen worden voorgeschreven, het bedoelde gevaar bestaat!

Dit strekke tot antwoord op UHEd.Gestrenge's vraag „of, naar mijn gevoelen, het gebruik van het bedoelde vleesch voor menschen gevaarlijk te achten zij?"

Met betrekking tot de tweede, door UHEd.Gestrenge gestelde vraag: „of tegen het gebruik der gemelde geneesmiddelen maatregelen zouden kunnen worden genomen?" meen ik ontkennend te moeten antwoorden, omdat toch de uitoefening der veeartsenijkunst door de werkelijke veeartsen wel als eene vrije kunst moet beschouwd worden en aan de eigen kennis en verantwoordelijkheid der titularissen overgelaten moet blijven, terwijl met betrekking tot de uitoefening der veeartsenijkunst door de z. g. empirische veeartsen, bij de tegenwoordige regeling van de veeartsenijkundige dienst ten onzent, mij geene bijzondere bepaling bekend is, die hier zou kunnen ingeroepen worden. In hoeverre bestaande *algemeene* strafbepalingen hier direkt of indirekt zouden kunnen te pas gebragt worden, ligt minder op mijnen weg te beoordeelen.

Eene andere vraag zou zijn, of er termen bestaan de aandacht der consumenten op het in deze missive behandelde onderwerp te vestigen? Ik zou van oordeel zijn dat het wenschelijk mag worden geacht, door tusschenkomst van de gemeentebesturen de bijzondere oplettendheid der ingezetenen te vestigen op het alom debiteren van schadelijk of verdacht vleesch *in het algemeen*

en op den verkoop van bepaald vergiftigd vleesch *in het bijzonder*. Wijders, dat, waar eene gemeente-verordening op dit stuk bestaat, aan deze naauwlettend de hand worde gehouden en hare bepalingen strenger toegepast dan in menige gemeente het geval blijkt te zijn, en dat, waar in eene gemeente zulk eene verordening nog niet mogt bestaan, die er hoe eer hoe beter wordt tot stand gebragt.

De geneeskundige Inspecteur van Overijssel en Drenthe,
(get.) L. ALI COHEN.

N°. 48. *Besluit van den commissaris des Konings in Gelderland van* 5 *December* 1867, n°. 9074/29, *betreffende het nemen van* maatregelen tegen de verspreiding van hondsdolheid. (*Prov. Blad* n°. 437.)

De Staatsraad, Commissaris des Konings in de provincie Gelderland,

Gelezen eene missive van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Gelderland en Utrecht, dd. 4 December jl., n°. 880, houdende mededeeling van onderscheidene gevallen van hondsdolheid die zich in den laatsten tijd in de gemeente Bergh en omstreken hebben voorgedaan, en daarbij het nemen van strenge maatregelen aanbevelende;

Gelet op de plaatselijke politie-verordeningen in dit gewest tot voorziening tegen hondsdolheid;

Heeft goedgevonden:

De betrokken gemeentebesturen in deze provincie uit te noodigen tot eene strenge toepassing en daadwerkelijke uitvoering hunner politie-verordeningen, en om verder den ingezetenen in herinnering te brengen de noodzakelijkheid tot spoedige inroeping van geneeskundige hulp bij verwondingen door honden.

En zal deze in het provinciaal blad worden opgenomen en enz.

De Staatsraad, Commissaris des Konings voornoemd,
(get.) VAN LIMBURG STIRUM.

N°. 49. *Koninklijke besluiten van* 24 *Januari* 1867 n°. 42 *en* 23 *November* 1867 n°. 67, *betreffende uitreiking eener medaille aan degenen, die zich gedurende het heerschen der cholera in* 1866 *bijzonder hebben onderscheiden door onverpligte daden van menschlievendheid enz.* (Staatscourant 8/9 December 1867.)

WIJ WILLEM III enz.

Overwegende dat tijdens het heerschen der cholera in het jaar 1866 verschillende personen zich hebben onderscheiden door, zonder daartoe door hun

beroep verpligt te zijn, daden van menschlievendheid en zelfopoffering te plegen of door maatregelen aan te bevelen of voor te schrijven die tot wering der epidemie hebben bijgedragen;

Op de voordragt van Onzen minister van Binnenlandsche Zaken van den 23sten Januari 1867, n°. 221, 9de afdeeling;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Art. 1. Aan degenen, die zich gedurende het heerschen der cholera in 1866 bijzonder hebben onderscheiden door onverpligte daden van menschlievendheid en zelfopoffering ten aanzien van aan die ziekte lijdenden of hunne betrekkingen, of door het aanbevelen, voorschrijven of uitvoeren van maatregelen tot wering dier ziekte, wordt als blijk van onze goedkeuring eene bronzen medaille uitgereikt.

Art. 2. Op de eene zijde der bedoelde medaille zal eene afbeelding van Aesculapius staan met het randschrift: *Ob cives servatos*, en op de keerzijde een lauwerkrans, waarin de naam van den persoon aan wien de medaille is toegekend, met de woorden: *Voor goede zorg en hulp bij het heerschen der cholera asiatica in* 1866.

Onze minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, dat in afschrift aan de Algemeene Rekenkamer wordt medegedeeld.

's Gravenhage, den 24sten Januarij 1867.

(get.) WILLEM.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) HEEMSKERK.

WIJ WILLEM III enz.

Op de voordragt van Onzen minister van Binnenlandsche Zaken van den 19den November 1867, n°. 217, 9de afdeeling;

Gelet op Ons besluit van den 24sten Januari 1867, n°. 42,

Hebben goedgevonden en verstaan: de bronzen medaille, bij Ons voornoemd besluit ingesteld, als blijk van onze goedkeuring aan degenen die zich gedurende het heerschen der cholera in 1866 bijzonder hebben onderscheiden door onverpligte daden van menschlievendheid en zelfopoffering ten opzigte van aan die ziekte lijdenden of hunne betrekkingen, of door het aanbevelen, voorschrijven of uitvoeren van maatregelen tot wering dier ziekte, toe te kennen aan de volgende personen:

Dr. A. F. I. Ingenhousz te Breda; F. J. Pompe te 's Hertogenbosch; Dr. J. Rens te Breda; Dr. H. B. Kaufman te Bergen-op Zoom; Dr. M. C. Klep te Oosterhout; Dr. A. J. van Gils te Tilburg; S. L. Mekel te Waalwijk; de zusters van liefde in het gasthuis te Tilburg; de zusters van liefdadigheid te Breda; J. de Meijer te 's Hertogenbosch; B. Voert te Ronsel (België); I. P. Kerkhoff te Werkendam; W. F. Heinrici te Moerdijk, gemeente Klundert; H. H. A. Tabe te Helmond; Dr. P. R. van Mierlo te Breda; F. B. G. Kieckens te Tilburg; Dr. L. J.

B. van Heyst te 's Hertogenbosch; G. W. Bossers te Klundert; G. Mutsaers te Tilburg; F. Monsieurs te Waalwijk; J. J. Willems te Ossendrecht; W. Overmars te Waalwijk; L. Reis te Heusden; Dr. W. F. P. Kiehl te Arnhem; Dr. J. J. Homoet te Arnhem; Dr. P. Mazirel te Elburg; W. Knoops te Arnhem; W. Swaving te Arnhem; Dr. P. Verkade te Wageningen; I. W. F. Hermens te Arnhem; D. Moerman te Arnhem; Dr. L. J. Egeling te 's Gravenhage; Dr. B. Carsten te 's Gravenhage; Mr. A. C. van Heusde te 's Gravenhage; Dr. H. van Cappelle te 's Gravenhage; Dr. I. C. G. Evers te Leiden; W. van Beuningen te Ameide; J. Prins te Benthuizen; Mr. A. Knappert de Groot te Brielle; L. Visser te Brielle; H. de Jager te Brielle; Dr. P. J. A. H. Vermeulen te Delft; Dr. P. Bleeker te 's Gravenhage; Dr. J. Baert te Leiden; B. Eickma te Rotterdam; I. D. Pesant te Sommelsdijk; Mej. A. de Cheriex, geb. van der Vugt, te Utrecht; J. van Vollenhoven te Rotterdam; T. C. Roering te Stompwijk; A. F. van Leeuwen te Stompwijk; P. B. Vismans te Veur, Dr. P. Schut te IJsselmonde; H. W. L. Post, officier van gez. te Delft; H. C. van Eyk van Voorthuyzen, officier van gez. te Leiden; W. F. Philipsen, officier van gez. te Leiden; Dr. J. Penn te Amsterdam; Dr. I. W. Gunning te Amsterdam; Dr. G. A. N. Allebé te Amsterdam; Dr. J. Zeeman te Amsterdam; D. Pas te Amsterdam; Dr. D. Lubacht te Haarlem; Dr. I. F. van Hengel te Hilversum; W. Hartwijk te Buiksloot; D. Holterman te Buiksloot; I. C. Enschedé te Velsen; J. J. L. Betting te Santpoort, gemeente Velsen; I. P. Amersfoordt te Haarlemmermeer; Dr. Adr. A. Fokker te Middelburg; I. Adam te Goes; Dr. G. van Overbeek de Meyer te Utrecht; F. Gille Heringa te Utrecht; Dr. H. I. Broers te Utrecht; Dr. H. Snellen te Utrecht; Mr. S. H. Vernède te Utrecht, Dr. W. H. Idzerda te Akkrum; P. de Vries Brinksma te Harlingen; I. H. Molenaar te Irnsum; J. A. van der Grient te Hindelopen; J. Homminga te Dokkum; Dr. S. Posthuma te Harlingen; A. A. Miedema te Midlum; J. Prins te Dokkum; M. Ypey te Heerenveen; Dr. H. Tobbe te Heerenveen; J. Knol te Luinjeberd; Dr. J. Schepers te Heerenveen; J. A. Overdiep te Schoterland; R. Barends te Doniawerstal; Dr. P. de Jager te Dokkum; Dr. E. N. van Kleffens te Dokkum; J. Camminga te Midlum; Dr. L. W. van der Weide te Dokkum; Dr. K. U. F. Degering te Dockum; A. S. Carpentier Alting te Dockum; W. L. van Hofstra te Anjum; I. Kiestra te Ee; I. A. Koch te Workum; Jhr. Mr. F. H. van Beyma thoe Kingma te Engwirden; Mr. P. A. Bergsma te Ooststellingwerf; E. Bloembergen te Leeuwarden; P. J. van der Grijp, officier van gezondheid 3e klasse te Leeuwarden; Dr. L. Ali Cohen te Zwolle; de zusters in het gesticht van liefde te Zwolle; Mr. H. R. van Marle te Deventer; Dr. I. A. van Ketwich Verschuur te Deventer; M. G. A. Maaldrink te Deventer; Dr. A. F. H. de l'Espinasse te Hasselt; Dr. H. T. M. I. G. Fuhrman Meyeringh te Avereest; C. A. L. Habermehl te Avereest; Mr. S. H. de Sablonière te Kampen; A. A. H. Hamer te Ommerschans; D. M. Langeveld te Genemuiden; J. Buisman Ebbinge te Genemuiden; H. T. M. Koster te Ambt Hardenberg; Dr. A. Meursinge Hzn. te Groningen; Mr. W. de Sitter te Groningen; W. Gerhards te Gro-

ningen; E. Buttinger te Groningen; Dr. F. Haakma Tresling te Winschoten; Dr. J. M. Busch Adriani te Zuidbroek, Dr. L. T. Schleurholts te Bedum; Dr. D. de Vries Reilingh te Groningen; J. Schepel Hzn. te Winsum; A. Koops te Winschoten; T. Venema Az. te Sappemeer; G. I. H. Ebbinge Wubben te Grijpskerk; J. H. Leopold te Bedum; E. de Visser te Meppel; A. G. de Vries te Meppel; J. Blom te Meppel; J. Theunissen te Meppel; Dr. L. I. Willems te Maastricht; Dr. W. P. Wijnans te Maastricht; Dr. H. H. Batta te Maastricht; A. Schrijnemeekers te Maastricht; de societeit „Momus" te Maastricht; P. A. Nijst te Maastricht; M. S. F. W. Marckx te Maastricht; H. A. Stassen te Maastricht; mejufvrouw Margaretha Latz te Maastricht; Dr. F. E. Fouquet te Maastricht; Dr. I. W. Germain te Maastricht; Dr. I. H. W. Schreinemacher te Maastricht; J. R. H. Meuffels te Maastricht; Dr. P. I. Barnouw te Leiden; Dr. I. F. van der Chijs te Boskoop; L. Foreman Fiegneau te Leiden; Dr. J. J. Langelaan te Amsterdam; Dr. J. C. W. Fischer te Venray; Dr. C. I. A. W. Honig te Leiden; A. van Rhijn te Katwijk-Binnen, Dr. M. Juda te Utrecht; Dr. A. Ferné van der Heul te Zelhem; Dr. F. Place, thans buiten 's lands; N. J. A. C. Stemberg te Utrecht; Dr. F. E. Vos te Utrecht; Dr. J. G. van der Lith te Utrecht; Dr. C. L. Drognat Landré, thans buiten 's lands; Dr. H. J. Jacobson te Utrecht; Dr. J. Ensing te Texel; Dr. G. W. Bruinsma te Dalfsen; J. C. Kuiper te Groningen; J. Jacobs te Groningen; A. Wildervanck te Groningen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

Het Loo, den 23sten November 1867.

(get.) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) HEEMSKERK.

N°. 50. *Koninklijk besluit van* 19 *December* 1867, *n°.* 61, *houdende benoeming en ontslag van leden en plaatsvervangende leden van de geneeskundige Raden.* (Staats-Courant, 21 December 1867.)

Bij besluit van 19 December heeft Zijne Majesteit goedgevonden:

1°. Met ingang van den 1sten Januarij 1868, ter vervanging van de op den 31sten December e. k. aftredende en niet herkiesbare leden van de geneeskundige Raden tot leden dier Raden te benoemen.

Voor Noord-Brabant en Limburg: Dr. M. J. Godefroi te 's Hertogenbosch; Dr. I. Roosenburg te 's Hertogenbosch; Dr. M. C. Klep te Oosterhout; J. Steyns, apotheker te Maastricht en A. F. A. Maassen, apotheker te Breda.

Voor Gelderland en Utrecht: Dr. J. H. Coolhaas te Amerongen; Dr. J. B. Dompeling te Utrecht; D. Gandvoort, plattelands-heelmeester te Neede; J. O. van Bijlert, apotheker te Nijmegen en F. D. Fontein, Apotheker te Utrecht.

Voor Zuid-Holland: Dr. I. M. Addink te 's Gravenhage; Dr. H. Boursse Wils te Leiden; Dr. G. P. Buchner te Gouda; W. Robertson, apotheker te Rotterdam en F. J. Moet, apotheker te 's Gravenhage.

Voor Noord-Holland: Dr. G. E. Voorhelm Schneevoogt, hoogleeraar te Amsterdam; Dr. J. Zeeman te Amsterdam; P. van Vollenhoven, heelmeester te Amsterdam; H. Broos, apotheker te Haarlem en A. Stellingwerff, oud apotheker te Amsterdam.

Voor Zeeland: Dr. Y. Keyzer te Middelburg; Dr. S. Dobbelaar de Wind te Middelburg en J. J. A. Baert, apotheker te Middelburg.

Voor Friesland en Groningen: Dr. N. L. van Troostenburg de Bruyn te Leeuwarden; Dr. J. de Vries te Lemmer; Dr. A. H. Swaagman te Groningen; G. H. van der Wal, apotheker te Franeker en A. E. Stheeman, apotheker te Winschoten.

Voor Overijssel en Drenthe: Dr. J. L. Kijmmell te Havelte; Dr. A. H. Schoemaker te Ambt-Almelo; E. ten Raa, plattelands-heelmeester te Staphorst en W. A. Dibbits, apotheker te Assen.

2°. Te benoemen tot plaatsvervangende leden bij de geneeskundige Raden.

Voor Noord-Brabant en Limburg: Dr. P. F. T. Houben te Thorn; Dr. J. C. Smitz te Stratum; Dr. J. J. Ackens te Kerkrade; J. L. van Hal, apotheker te Bergen op Zoom en P. J. Kijn, apotheker te 's Hertogenbosch.

Voor Gelderland en Utrecht: Dr. J. J. Homoet te Arnhem; Dr. L. C. van Goudoever, hoogleeraar te Utrecht; B. van Ommeren, plattelands-heelmeester te Eemnes; R. J. Opwijrda, apotheker te Nijmegen en H. C. van Setten, oud apotheker te Utrecht.

Voor Zuid-Holland: Dr. T. H. Blom Coster te 's Gravenhage; Dr. J. A. Boogaard, hoogleeraar te Leiden; Dr. K. A. Rombach te Leiden; Dr. P. Schut te IJsselmonde en A. C. Cramer, apotheker te Rotterdam.

Voor Noord-Holland: Dr. J. van Geuns, hoogleeraar te Amsterdam; Dr. C. B. Tilanus, hoogleeraar te Amsterdam; G. C. van Balen Blanken, plattelands-heelmeester te Sybe-Carspel; I. C. Kruseman, apotheker te Haarlem en D. Pas, apotheker te Amsterdam.

Voor Zeeland: Dr. I. C. de Man te Middelburg; Dr. E. J. F. P. J. Vogelvanger te Hulst en S. G. Nauta van der Grijp, apotheker te Zierikzee.

Voor Friesland en Groningen: Dr. P. H. Asman te Leeuwarden; Dr. K. T. Dorama te Sneek; Dr. S. Sr. Coronel te Leeuwarden; Dr. H. Tobbe te Heerenveen; E. Bloembergen, apotheker te Leeuwarden en C. H. van Ankum, apotheker te Groningen.

Voor Overijssel en Drenthe: Dr. J. H. Damman de Witt te Giethen; Dr. E. C. C. van Lennep te Deventer; A. A. H. Hamer, plattelands-heelmeester te Ommerschans; en R. Meulenhoff, apotheker te Zwolle.

3°. Aan Dr. C. H. van der Looij te Rotterdam, op het door hem gedaan verzoek een eervol ontslag te verleenen als plaatsvervangend lid van den geneeskundigen Raad voor Zuid-Holland, onder dankbetuiging voor de in die betrekking door hem bewezen diensten.

N°. 51. *Extract uit de notulen van het verhandelde bij Gedeputeerde Staten van Drenthe van* 18 *December* 1867, *op eene missive van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt voor de provinciën Overijssel en Drenthe, betreffende* hondsdolheid. (*Prov. Blad* n°. 65.)

N°. 45. Gelezen het gerapporteerde, ingevolge commissoriaal besluit van 10 dezer n°. 19, ten aanzien van de missive van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provinciën Overijssel en Drenthe van 3 te voren n°. 1446, luidende als volgt:

„In antwoord op U Weledel's missive van 20 November jl., n°. 43, heb ik de eer mede te deelen, dat de ondervinding meer dan voldoende bewezen heeft, dat de hondsdolheid, die ten gevolge van den beet van een dollen hond bij den mensch en onderscheidene andere dieren zich voordoet, hetzelfde treurige verloop nemen en dezelfde gevolgen hebben kan als bij den hond zelven.

De hondsdolheid komt vooral voor bij roofdieren en wel bijzonder in de geslachten der honden en der katten. Algemeen wordt aangenomen, dat de ziekte zich spontaan kan ontwikkelen in het hondengeslacht (d. i. bij den hond, den vos en den wolf) en bij de kat, doch bij de herkaauwers, het paard, het varken en de vogels, even als bij den mensch, enkel ten gevolge van een door vleeschvretende roofdieren op hen overgebragte besmetting. *In de meeste gevallen* is de ziekte bij den mensch van den hond op hem overgebragt; daarna volgen de katten en de wolven, terwijl ook gevallen bekend zijn van vossen, paarden, rundvee, varkens en andere dieren, die den mensch door hunnen beet hebben vergiftigd. Bepaaldelijk zijn er bij ons gevallen bekend gemaakt, waarbij katten, door deze ziekte aangetast, die op den mensch hebben overgebragt, en wel met doodelijken afloop voor den gebetene of gekrabde. Voorbeelden, dat de ziekte van den eenen mensch op den anderen is overgegaan, zijn mij niet bekend. De U Weledele verstrekte informatiën, betrekkelijk de gevaarloosheid der door dolle honden gebeten dieren, missen alzoo allen wetenschappelijken en feitelijken grond en zijn als hoogst gevaarlijke mededeelingen te beschouwen. Integendeel is het noodzakelijk te achten, *alle* dieren, welke door dolle dieren gebeten zijn, of die verschijnselen van dolheid vertoonen, onmiddellijk af te maken en te verbranden, en de stallen of hokken, waarin zij hebben verkeerd, met de meeste zorg te reinigen en te desinfecteren."

Is besloten:

Den inhoud van voorschreven missive ter kennis te brengen van de burgemeesters in deze provincie, met uitnoodiging, om, voor 't geval in hunne gemeente door een dollen of vermoedelijk dollen hond andere dieren worden gebeten, alsdan onverwijld de noodige maatregelen te nemen, door

a. te bevelen de afzondering en opsluiting (art. 459 en 460 van 't Wetboek van Strafregt) van die gebeten dieren, wanneer deze zijn paarden, runderen, varkens of andere, die door afzondering gevaarloos kunnen gemaakt worden; en

b. die dieren, ten aanzien van welke het gevaar op voorschreven wijze niet kan worden opgeheven, zoo als b. v. 't geval is met katten en vossen, door de politie onverwijld te doen afmaken, indien de eigenaar dat zelf niet doet;

wordende voorts hunne aandacht er op gevestigd, dat, vermits het gevaarlijke van een beet of krab van eene dolle kat uit des inspecteurs missive blijkt, bij de toepassing van het reglement ter voorkoming en wering van hondsdolheid, voor honden, die vermoed worden dol te zijn, ook diegene dienen te worden gehouden, welke door dolle of vermoedelijk dolle katten worden gebeten of gekrabd.

En zal deze, ten vermelden einde, worden opgenomen in het provinciaal blad, waarvan, voor zooveel dit nummer betreft, tevens een exemplaar zal worden gezonden aan de veeartsen in deze provincie, tot informatie.

Voor extract conform,

De Griffier der Staten van Drenthe,
(get.) H. J. SMIDT.

N°. 53. *Beschikking van den minister van Binnenlandsche Zaken van* 18 *December* 1867, *n°.* 248, 9e *afd.*, *houdende benoeming van secretarissen bij de geneeskundige Raden voor* 1868. (Staatscourant, 21 December 1867).

De minister enz.,

Gelet op art. 21 der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsblad* n°. 58);

Heeft goedgevonden met ingang van 1 Januarij 1868 te benoemen tot secretaris bij den geneeskundigen Raad:

Voor Noord-Brabant en Limburg: Dr. E. A. P. van den Bogaert te 's Hertogenbosch.

Voor Gelderland en Utrecht: Dr. J. G. de Voogt te Arnhem.

Voor Zuid-Holland: Dr. C. P. Pous Koolhaas te 's Gravenhage.

Voor Noord-Holland: Dr. I. Teixeira de Mattos te Amsterdam.

Voor Zeeland: Dr. J. P. Berdenis van Berlekom te Middelburg.

Voor Friesland en Groningen: Dr. S. Sr. Coronel te Leeuwarden.

Voor Overijssel en Drenthe: Dr. J. A. van Ketwich Verschuur te Deventer.

's Gravenhage, den 18 December 1867.

(get.) HEEMSKERK.

N°. 53. *Aanschrijving van den commissaris des Konings in Utrecht van 19 December 1867, n°. 2 AZ., betreffende den verkoop van vleesch van koeijen, die aan* kalverziekte *hebben geleden.* (*Prov. Blad* n°. 261)

De commissaris des Konings in de provincie Utrecht,

Gelet op de rapporten van den veearts in provinciale dienst en van den adjunct-inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in Gelderland en Utrecht, dd. 6 December jl., n°. 233, en 18 December jl., n°. 567,

Heeft goedgevonden:

De gemeentebesturen in deze provincie opmerkzaam te maken op de omstandigheid, dat somtijds vleesch in den handel wordt gebragt van koeijen, die geleden hebben aan *kalverziekte (febris puerperalis)*, welk vleesch, wanneer de ziekte eenigzins lang heeft geduurd, of wanneer daartegen geneesmiddelen zijn toegediend, die vergiftig zijn, zeer schadelijk is voor de gezondheid van de verbruikers, en die besturen uit te noodigen, om, voor zooverre hierin niet is voorzien bij de plaatselijke verordeningen op het te koop aanbieden van vleesch, alsnog de noodige maatregelen te ontwerpen en tot stand te brengen, opdat het bedoelde vleesch, alvorens het in consumptie wordt gebragt, behoorlijk worde gekeurd, en bij de keuring de overlegging worde gevorderd van eene schriftelijke verklaring, dat aan het dier geen geneesmiddelen zijn toegediend, welke het gebruik van het vleesch schadelijk zouden kunnen maken.

En zal deze worden opgenomen in het provinciaal blad.

Utrecht, den 19 December 1867.

De Commissaris des Konings voornoemd,

(get.) VAN DOORN.

N°. 54. *Extract uit de notulen van het verhandelde bij Gedeputeerde Staten van Drenthe, van 24 December 1867, op eene missive van den inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezigt in de provincien Overijssel en Drenthe, over het* bewaren van petroleum.

N°. 24. Gelezen de missive van den geneeskundigen inspecteur voor Overijssel en Drenthe dd. 21 dezer n°. 1468, luidende als volgt:

„Overeenkomstig het besluit, door den geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe in zijne jongste vergadering genomen, heb ik de eer, U Weledele's aandacht te vestigen op de wenschelijkheid, dat de handelaren in petroleum, bij het bewaren van die stof in pakhuizen, enz., bedacht zijn op het gevaar, dat, ten gevolge van het lekken der fusten, de bodem in den omtrek bedorven en naburige pompen onbruikbaar worden gemaakt. De ondervinding

heeft dienaangaande reeds genoeg feiten doen kennen, om het wenschelijk te doen zijn, dat bij het bewaren van petroleum dit punt wèl in het oog worde gehouden, en dat bij het maken van bepalingen op het bewaren van petroleum door gemeentebesturen, voortaan niet enkel gelet worde op het gevaar van brand, maar ook op het gevaar van het bodem- en drinkwaterbederf, dat door het indringen van de petroleum in den bodem wordt te weeg gebragt.

Ik heb de eer, U Weledelen te verzoeken, de goede regeling dezer zaak bevorderlijk te willen zijn."

Is besloten:

Den inhoud dier missive, door opname dezer in het provinciaal blad, mede te deelen aan de gemeentebesturen in dit gewest, ten einde daarop zooveel noodig te letten en ter voorziening tegen de gevaren, door den inspecteur bedoeld, des raadzaam achtende, de vereischte maatregelen te nemen of te bevorderen.

Voor extract conform,

De Griffier der Staten van Drenthe,

(get.) H. J. SMIDT.

N°. 55. ***Missive van den minister van Binnenlandsche Zaken van den*** 31 ***December*** 1867, ***n°.*** 306, 9de ***afd.***, ***aan de commissarissen des Konings, houdende wijziging van 's ministers beschikking van*** 20 ***Juli*** 1867, ***n°.*** 279, 9de ***afd.***, [Verzameling n°. 25], ***betreffende de inrigting van den modelstaat voor de opgaven van verrigte vaccinatiën.***

De inspecteurs voor het geneeskundig Staatstoezigt hebben mijne aandacht gevestigd op de wenschelijkheid van wijziging van den modelstaat B, gevoegd bij mijne missive aan UHEG. van den 20 Julij 1867, n°. 279, 9de afdeeling.

Naar aanleiding van hunne opmerkingen verzoek ik UHEG. de gemeentebesturen in Uwe provincie mededeelen, dat in dien modelstaat B. de 2de, 3de en 4de kolom als vervallen beschouwd kunnen worden.

De minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) HEEMSKERK.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

Form 419